

1034

28

79

ARTILLION

POTIERA

CURSUS
PHILOSOPHICUS
AD MENTEM

B. ÆGIDII COL. ROM.

DOCTORIS FUNDATISSIMI, ORDINIS EREMITARUM S. P. N. AUGUSTINI PRIORIS GENERALIS, ARCHIEPISCOPI BITURIC. AQUITANIÆ PRIMATIS, ET S. R. E. CARDINALIS:

AUTHORE

R. P. M. FR. JOANNE

HIDALGO, ASTIGIENSI,

PROVINCIAE BÆTHICÆ EJUSDEM ORDINIS S. P. N. AUGUSTINI EX-DIFFINITORE, IN SACRA THEOLOGIA

DOCTORE, ATQUE IN UNIVERSITATE HISPALENSI

VESP. CATH. PROFESSORE:

AB EADEM PROVINCIA IN LUCEM EDITUS,

ET DICATUS

EXMO. PRINCIPI, ILLMO. DOMINO

D. FR. GASPARI

DE MOLINA, ET OVIEDO,

D. JACOBI CUBENSIS PRIMUM, DEINDE BARCINONENSIS, & nunc Malacitanæ Ecclesiæ dignissimo Præsuli, Catholici Regis à Consiliis, in Supremo Castellæ Senatu Præsidi, & S. Crucis & Fidis bunalis Gubernatori, & Generali Commissario, ex eodem Eremitarum Ordine, & Bæthica Provincia assumpto.

TOMUS

II

COMPLECTENS DISPUTATIONES IN OCTO LIBRIS, PRÆFATIONUM, in duas partes divisus.

CORDUBÆ: In Via Cisterciensi, per Petrum Arias á Vega.
Anno Dñi M. DCC. XXXVII.

IN UNIVERSAM
 NATURALEM
 PHILOSOPHIAM
 DISPUTATIONES.

PROOEMIUM,
 ET OPERIS DIVISIO.

PHILOSOPHIÆ NOMINE, POSTQUAM ID
 in Scholas, ut communiter fertur, Pythagoras
 primus inexit, institutum sciendi significatur,
 siue scientia communiter dicta; hæc, ut ex P.
 Augustino omnes habent, primâ sui divisione in
 triplicem dividitur partem, Naturalem, Mora-
 lem, & Rationalem. Naturalis, quæ eo talis di-
 citur, quia de rebus agit, quæ in natura sunt,
 tres item partes habet, juxta triplicem rerum abstractionem; quidquid
 enim scitur, cum perpetuum debeat esse, atque indefectibile, accipia-
 tur, oportet, secundum aliquam abstractionem à modo essendi, quem
 in re habet, ubi est tantum singulare, & corruptibile: aut ergo abstra-
 hit à singularitate tantum, & consideratur sensibile; de hoc agit Phy-
 sica: aut abstrahit item à sensibili; de hoc agit Mathematica: aut tan-
 dem ab omni materia abstrahit, & importat quid in eo quod quid est;
 de hoc agit Metaphysica, quæ eo dicitur prima Philosophia.

Ex his ergo Physica communi nomine naturalis Philosophia di-
 citur, à Græco *Physis*, quod est Natura, aut quia non habens speciale
 nomen, retinuit sibi nomen commune; aut quia magis proprie natura-
 le dicitur subjectum ejus. Hanc aggredimur, jure quidem post præ-

missam Logicam, quæ modum tradit sciendi, & ut ait S. Parens, est scientiarum scientia, & disciplinarum omnium via; ipsa quippe de sensibili agens, magis accedit ad connaturalem modum cognitionis nostræ, qui est ab imperfecto ad perfectum procedere, à sensibilibus ad intelligibilia, & à minus ad magis abstracta; ea enim, quæ magis accedunt ad modum sensus, magis sunt nota nobis: patet ergo, quod secundum connaturalem modum cognitionis nostræ prius debet determinari de corpore sensibili naturali, de quo Physica; deinde de abstractante à sensibili, de quo Mathematica; & ultimò de ipso quid abstractando ab omni materia, de quo Metaphysica. Non itaque congruè volebat Plato, accedentes ad Physicam considerationem prius esse in Mathematicis instructos, cuius institutum recens philosophantes sequuntur; non, inquam, congruè, quia contra connaturalem modum cognitionis nostræ à minus ad magis nota nobis procedit, qui à magis ad minus abstracta, & à Mathematicis ad Physica; neque refert, quod Physicæ theorematum Mathematicis rationibus, & exemplis congruè explicantur; quæ enim gratiâ exempli adducuntur, per accidens omnino sunt in facultate. Non item congruè nonnulli Metaphysicam Physicæ præmittunt, propter eandem rationem; quamvis enim per communissima procedat principia, & viam habeant probandi cujuslibet facultatis specialis veritates primas, & immediatas, ejus tamen subiectum minus est notum quoad nos, quia magis abstractans; quare non ab ipso ad alia, sed ab aliis ad cognitionem ejus procedere connaturalis exigit ordo intellectus nostri.

Physica itaque, cujus considerationem aggredimur, de mobili est: notat autem B. D. in Prol. ad lib. Sentent. quod quadrupliciter aliquid est de consideratione scientiæ; aut per se primò per omnem modum, & tale est subiectum specificans; aut per se primò, sed non per omnem modum, & tale est subiectum attributionis, seu principalitatis, quod per se consideratur, quia ratione sui, & per formam, quam in se habet; & primò propter principalitatem ad reliqua; quia nempe id est, in quo magis reservatur ratio specificativa; non tamen per omnem modum, quia aliquod particulare est, & subinde pars quædam totius subiecti; tertio consideratur aliquid per se, sed non primò, & tale est subiectum minus principale, seu attributum, quod pars est quædam subiecti, & ideo per se consideratur; nullam tamen principalitatem habet, & ideo non primò; tandem aliquid consideratur neque per se, neque primò, sed aut per accidens, aut per aliud; per accidens quidem, quod veluti gratiâ exempli attingitur, quod neque pars est, neque passio subiecti; per aliud verò, quod non ratione sui, sed ratio-

ne alterius attingitur. Pro quo ulterius notabimus, quod scientiam quolibet habet per se considerare, quæ sunt per se partes, aut passionibus subjecti sui; partes autem duobus modis sunt, aut subjectivæ, & in quibus ratio totius non reservetur, ut sunt partes ipsius mobilis materia; & forma; aut objectivæ, & in quibus ratio totius reservetur, cuius sunt partes, & sunt veluti species ejus, ut sunt mobile ad situm, ad formam, & ad vitam partes ipsius mobilis: aliter ergo de partibus subjectivis, aliter verò de objectivis agitur; nempe de objectivis, quæ sunt species, & particulares rationes, in quibus ratio subjecti reservatur, agitur per se, & in speciali parte facultatis; de subjectivis verò, in quibus ratio subjecti non reservatur, non per se, sed per aliud, nempe ratione ipsius subjecti, cuius sunt partes; quare de istis non instituitur specialis tractatus, sed in eo attinguntur, in quo de toto agitur, cuius sunt partes.

Ex his ergo divisio patet, & ordo totius Philosophiæ: tota enim est de mobili secundum omnimodam totalitatem, seu prout consideratur tam in communi, quam in particulari; partes verò ejus sunt de partibus objectivis, in quibus ratio mobilis reservatur, sive de ipso mobili aliter, & aliter accepto: primus ergo tractatus, sive pars erit de mobili ut sic, ut est totum potestativum acceptum contra species suas; & in hoc tractatu de partibus subjectivis consideratur, materia, & forma, ac de affectionibus, & passionibus, quæ sibi conveniunt in eo, quod est mobile. Secundus tractatus est de mobili ad situm. Tertius de mobili ad formam tam substantialem, quam accidentalem. Quartus de mobili ad vitam; primus comprehendit octo libros Physicorum; secundus lib. de Cælo, & Mundo; tertius lib. de Ortu, & Interitu; & quartus lib. de Anima. Nonnulli tertium subdividunt in mobile ad formam elementi, sive simplicis, & mixti; & deinde mobile ad formam mixti, in mobile ad formam mixti perfecti, & imperfecti, ut pro mobili ad formam elementi, tractatus de elementis; pro mobili ad formam mixti imperfecti, tractatus de Meteoris; & pro mobili ad formam mixti perfecti, tractatus de Generatione, & Corruptione instituitur: sed ista specialem, & diversam formam, ad quam est motus, non verò diversam mobilitatem important; quare in eodem tractatu de mobili ad formam determinantur. His itaque quatuor tractatibus Philosophiam absolvemus, modum sequentes, & ordinem in precedentibus statutum: de Proæmialibus verò satis potest constare ex dictis de Proæmialibus Logicæ, quod Physica est una scientia, speculativa simpliciter, non tamen unus simplex habitus; quare tantum superest difficultas de objecto ejus. Pro qua erit

QUÆST.

QUÆST. PROOEMIALIS,

ET IN EA

ARTICULUS UNICUS.

*Quoddam sit objectum specifica-
tivum hujus facul-
tatis?*

S. I.

*Relatis sententiis, duplici conclu-
sione probatur sententia*

B. D.

AD tres principales sen-
tentia revocari pos-
sunt. Prima asserit, subjectum
Physicæ esse ens mobile, non verò
corpus mobile. Ita S. Thomas in
Prol. ad lib. Physic. Thomistæ
communiter, & ex aliis Conimb.
Rub. & alii nonnullis, fatentur isti,
quod ens, quod ponitur subje-
ctum Physicæ, non est ens com-
mune ad substantiam, & accidens,
sed ens determinatè substantiale,
neque substantia communis ad
spiritualem, & corporalem, sed
determinatè materialis, & corpo-
rea; quare ex parte rei significata
est corpus, quod tamen congruen-
tius exprimi dicunt per ens mo-
bile, quam per corpus mobile.
Secunda sententia ponit, subje-
ctum in Physica neque ens esse,

neque mobile, sed corpus natu-
rale. Ita Scotus, quem sequuntur
Discipuli, qui pariter fatentur,
naturale non accipi, prout dicitur
contra supernaturale, sed prout
habet naturam, seu principium
motus.

Tertia sententia inter utram-
que media tenet cum prima, ra-
tionem formalem esse mobilita-
tem, & cum secunda, quod sub-
jectum non ens, sed corpus est;
quare ponit corpus mobile in eo,
quod tale. Hanc tenet B. D. in
Prol. ad lib. Physic. & sequuntur
Nostri omnes; ex aliis tenet Reso-
lutus, quem sequuntur Discipuli
apud Eliseum hic, & multi alii.
Vides itaque, totam controver-
siam de voce esse; prima enim sen-
tentia, quamvis ens ponat, fate-
tur tamen, ex parte rei significa-
ta non ens, sed corpus esse; & qui-
dem ens latius multò patet, quam
consideratio Philosophiæ, aut
mobilitas ejus, & multa sub se
comprehendit, quæ non sunt phy-
sicæ considerationis: secunda
item, quamvis ponat naturale,
fatetur, quod ex parte rei signifi-
cata idem significat, quod habens
principium motus, seu quod idem
est, mobile. Non itaque multum
in controversia de voce immorari

opor-

oportere, quia tamen rationes B. D. ab aliquibus dicuntur infirmæ, eas oportet expendere.

2. Dicendum ergo primò, subjectum in Physica esse corpus, non verò ens. Hanc eisdem verbis habet B. D. & probat primò: Si subjectum Physicæ esset ens, non autem corpus, sequeretur, quòd Physica esset Metaphysica, aut pars ejus; sed hoc est inconveniens: ergo. Minor ab omnibus supponitur, secundum triplicem enim abstractionem sunt tres scientiæ impermixtæ, & non subordinatæ, Metaphysica, Mathematica, & Physica. Major ostenditur: Ens mobile pars est objectiva, & veluti species entis; sed scientia qualibet attingit subjectum, & partes ejus: ergo Metaphysica, cujus objectum est ens, deberet attingere ens mobile tanquam partem subjecti sui, & consequenter ipsa Physica, si esset de ente mobili, Metaphysica esset, aut pars ejus. Tam major, quam minor coque possunt patere in ipsa Physica, quodcumque ejus subjectum ponatur; sicut enim tale mobile, aut naturale comparatur ad mobile, sive naturale ut sic, ita ens mobile, quod est tale ens, comparatur ad ens ut sic; sed quia tale mobile, sive naturale pars est quadam, sive species mobilis, sive naturalis ut sic, eadem Physica, quæ de mobili agit, aut pars ejus, agit de tali mobili: ergo pariter. Hanc rationem con-

firmat B. D. Quia si subjectum in Physica esset ens, non verò corpus, ea non posset principia sua reducere ad immediata, seu per se nota; sed hoc est inconveniens: ergo. Patet min. tunc enim non demonstraret, neque esset scientia.

Prob. itaque major: Illa est propositio immediata, & per se nota, cujus predicatum immediatè per se, & non per aliam causam convenit subjecto; sed nullam talem haberet Physica: ergo. Prob. min. Nullam propositionem habet facultas notiozem, & magis immediatam, quam illa, in qua predicatur de subjecto passio illa, quæ est ratio determinans considerationem ejus; sed talis non esset in Physica immediata, si subjectum esset ens: ergo. Patet maj. quia ad illam omnes alias reducit, & nulla passio potest magis immediatè subjecto scientiæ convenire, quam ea, quæ est prima ratio ceterarum. Min. ostenditur: Quoties passio non adæquat subjectum, neque ex principiis illius oritur, cum tali subjecto non facit propositionem immediatam; sed mobilitas non adæquat ens, neque oritur ex principiis ejus: ergo. Patet maj. talis enim passio, quæ ex propria ratione subjecti non oritur, causam debet habere, per quam illi conveniat; patet enim, quòd si immediatè, & non per causam aliquam convenit, secundum propriam

priam rationem illi convenit, & ad propriam rationem sequitur. Patet item min. si enim mobilitas enti convenit per se, & secundum rationem entis, quodlibet ens erit mobile, sicut quia risibilitas immediate, & secundum propriam rationem homini convenit, quilibet homo est risibilis; quod autem cuilibet enti mobilitas conveniat, aperte patet esse falsum, & ipsi fatentur Authores illius sententiae: si ergo prima propositio, puta: *Ens est mobile*, non est in Physica per se nota, & immediata, patet, quod nulla alia posterior talis esse poterit.

3. Ulterius hanc rationem confirmat B. D. & magis explicat: Aut ly *mobile* determinans considerationem Physicæ convenit enti per se, & in eo, quod est ens, aut convenit per accidens, & est extranea ad rationem entis, seu illi convenit, in quantum est tale ens; sed si primum dicitur, tenet prior ratio, quod Physica erit pars Metaphysicæ; si autem dicitur secundum, tenet posterior ratio, quod Physica non erit scientia, neque habebit propositionem per se notam; ergo. Minor quantum ad primum sic patet: Quia tunc ens mobile dicit per se partem entis, nempe si ly *mobile* determinat ens in eo, quod ens est, sicut quia rectum, & curvum lineæ conveniunt per se in eo, quod est linea, sunt per se partes ejus, & ab eadem scientia determinan-

tur, quæ agit de lineâ: pariter er-
go, si ly *mobile* enti convenit in eo, quod ens est, erit per se pars ejus, & eadem Metaphysica, quæ de ente agit, aget de mobili. Quantum ad secundum item eadem minor sic patet: Quia, si ly *mobile* per accidens enti convenit, & non in eo, quod est ens, sed in eo, quod est tale ens, ista propositio: *Ens est mobile*, non immediata est, sed per rationem talis entis mobilitas enti convenit, & de eo demonstratur; sed ad istam omnes alia reduci debent, mobilitas enim est prima passio determinans considerationem Physicæ: ergo nulla alia erit immediata, & sic Physica non habet per se nota, & indemonstrabilia, & sic neque demonstrat. Adde, quod si mobilitas enti convenit, non in eo, quod ens, sed in eo, quod tale ens, habetur propositum; tunc enim non ens, sed tale ens, cui mobilitas convenit, erit subiectum.

4. Aliter ulterius hanc suam rationem confirmat B. D. Quoties aliqua facultas de eodem alterius subiecto agit addendo passionem extraneam, & quæ non illi convenit per se, & in eo quod tale est, hæc facultas illi alteri subalternatur, de cujus subiecto agit; sed si subiectum Physicæ esset ens mobile, tunc illa de eodem ageret subiecto Metaphysicæ addendo passionem extraneam: ergo Physica Metaphysicæ subalternaretur

propriè, & in rigore, sicut Per-
spectiva Geometria, aut Musica
Arithmetica. Quòd hæc sequela
fit inconueniens, ab omnibus sup-
ponitur; Physica enim per se, &
propriè scientia est, neque aliter
Metaphysica subalternatur, quàm
quævis alia specialis facultas,
nempe latè accipièdo subalter-
nationem. Maj. principalis patet
ex dictis in Logica de subalterna-
tione scientiarum, & item indu-
ctione in singulis; eo enim Per-
spectiva Geometria subalternatur,
quia de eadem agit lineâ,
addendo passionem extraneam,
nempe visualitatem, quæ non
conuenit lineæ in eo, quòd lineæ
est; similiter Musica Arithmetica,
quia de eodem numero agit ad-
dendo rationem sonori, quæ nu-
mero non conuenit in eo, quòd
numerus est: ratione item patet,
quia si passio addita subiecto
conuenit per se, & ut tale est, ea-
dem facultas, quæ de subiecto
agit, determinat de tali passione,
quia debet determinare de his,
quæ sunt per se partes, & passio-
nes subiecti sui; quare Geometria
de recto, & curuo determinat, quæ
per se lineæ conueniunt.

Minor item principalis non
minùs clara est: in primis enim pa-
tet, quòd tunc Physica, & Meta-
physica de eodem subiecto sunt,
nempe de ente; patet item, quòd
Physica adderet passionem extra-
neam, nempe mobilitatem; hæc
enim non enti conuenit in eo,

quòd ens est, aliòquin quodlibet
ens mobile esset, tali præsertim
mobilitate, nempe physica, & sen-
sibili; quæ est passio determinans
considerationem Physicæ, quòd
patet esse absurdum: si ergo in-
conueniens est ponere, Physicam
propriè, & in rigore alteri subal-
ternari, fateamur oportet, quòd
subiectum ejus non ens est, sed
corpus, cujus est per se passio
mobilitas sensibilis, seu abstra-
hens à singulari tantum, quæ est
passio determinans consideratio-
nem ejus.

5 Hanc B. Doctoris ratio-
nem multipliciter solvunt Do-
ctores contrariæ sententiæ; primò
itaque ad principalem rationem
positam num. 2. respondent, quòd
Physica esset pars Metaphysica, si
mobilitas sic, adderetur enti,
quòd non constitueret novum sci-
bile novas alias habens passiones;
at ita est, quòd mobilitas enti ad-
dita constituit aliud scibile spe-
ciales passiones habeas in eo,
quòd est mobile, quas non habet
in eo, quòd est ens: aliam ergo re-
quirat scientiam, quæ tales passio-
nes demonstrat, & hæc non erit
Metaphysica, neque pars ejus.

6 Sed hanc solutionem aper-
tè excludit ratio ipsa B. D. tùm,
quia hoc ipsa ratio probat, quòd
mobilitas non alias habet passio-
nes, quæ constituent novum sci-
bile; si enim Physica est propriè
scientia, oportet, quòd ratio ejus,
quæ est prima passio, per quam

cæteræ demonstrantur, subjecto suo per se conveniat, & cum eo faciat propositionem immediatam, & per se notam: mobilitas ergo per se conveniet enti, & quia scientia determinat, quæ per se sunt partes, aut passionēs subjecti sui, ea non constituet novum scibile, neque ad aliam pertinebit scientiam, sed de ea determinabit, quæ determinat de ente; tūc insuper, quia dato, quod intendit solutio, tenet altera ratio B. D. quod nempe Physica erit subalterna, aut non erit propriè scientia. Itaque sic contra solutionem instauratur ratio: Aut mobilitas enti convenit per se in eo, quod est ens; aut non? Si primum, non constituit novum scibile; quia quæ determinat de ente, determinat de his, quæ sibi conveniunt per se in eo, quod est ens: si autem dicatur secundum, mobilitas non constituit scibile, & sic nec aliud scibile; si enim non per se convenit enti, non facit cum eo propositionem immediatam; quare facultas agens de ente mobili, non habet reducere ad immediata, & sic neque demonstrari, nisi ut subalterna, & ratione alterius, à qua habet reductionem illius passionis ad immediata.

7 Resp. secundò ad eandem rationem Rub. quòd id, quod additur subjecto alterius, poterit addi formalitèr, & secundum propriam rationem, qua est illius subjectum, & tūc tale additum

non constituit novum scibile, sed est pars præcedentis; ita se habet mobile ad vitam relatè ad mobile ut sic, addit enim ipsi in eo, quod mobile est, & sub propria ratione, qua est subjectum Physicæ: alio modo potest addi materialitèr, & non secundum rationem formalem, qua est subjectum alterius; & hoc sensu additio non facit partem præcedentis, & novum scibile constituit. Tūc autem hoc secundo modo mobilitas additur supra ens, nempe non secundum rationem formalem, qua est subjectum Metaphysicæ, & sic ens mobile novum aliud scibile est ab ente, quod aliam scientiam requirit distinctam à Metaphysicæ. Addit Rubio, quòd si addere supra ens eo sensu, quo Physica addit mobilitatem, sufficeret, ut esset pars ejus, qualibet scientia specialis esset pars Metaphysicæ; patet enim, quòd cujuslibet subjectum sub ente continetur, & illi addit.

8 Nihilo melior est hæc solutio, imò solis verbis à præcedente differt: itaque si mobilitas non additur enti in eo, quod ens est, additur in eo, quod est tale ens; quare non ens, sed tale ens, cui mobilitas additur, erit subjectum, & hoc intendimus; si autem additur enti in eo, quod ens est, est per se passio ejus, & non constituit novum scibile, neque novam scientiam requirit; & hoc intendit ratio B. D. & concedit solutio.

Præ-

Præterea : Si mobilitas non convenit enti, ut ens est, est passio extranea, & non facit cum ente propositionem immediatam; quare agens de ente mobili non erit per se scientia, sed subalternata illi, quæ agit de ente. Ad id, quod addit, dicitur, quod aliæ scientiæ non addunt enti, ut ens est; quare non de ente sub tali, vel tali passione, sed de speciali subjecto agunt, ut de quantitate continua, de numero, & similibus, ideo sunt per se scientiæ speciales; & ideo contendimus, quod Physica non de ente, sed de corpore agit, alioqui non erit specialis scientia.

9 Respondet tertio Merin. ad aliam rationem B. D. positam n. 4. quod ad hoc, ut scientia alteri subalternetur, ultra duas illas condiciones tertiam requirit, nempe non solum, quod sit de eodem, & quod addat passionem extraneam, sed insuper, quod non habeat propria principia, sed ea accipiat demonstrata à subalternante; tunc autem Physica habet propria principia: licet ergo de ente sit addendo mobilitatem, quæ est passio extranea, non proinde Metaphysicæ subalternatur.

10 Sed hæc solutio apertam involvit contradictionem: implicat enim, quod addat passionem extraneam, & quod habeat propria principia; si enim illa passio extranea est, cum subjecto non facit propositionem immediatam: minus ergo, quæ mediâ tali pas-

sione subjecto attribuuntur; at si mobilitas est ratio determinans ens ad considerationem Physicæ, quæcumque ea de ente determinat, ratione mobilitatis, & eâ mediante enti attribuit: si ergo ens cum mobilitate non facit propositionem immediatam, seu per se notam, & quæ sit principium, eo quod mobilitas extranea est, multo minus aliud quodlibet à Physica consideratum, & enti attributum faciet propositionem immediatam, seu principium.

11 Resp. quarto ex doctrinâ Joannis à S. Thom. quam etiam indicant Complutenses, esse Thomistarum frequens: Quod ex parte rei significatæ ens mobile non importat ens in tota sua latitudine, prout commune est ad substantiam, & accidens, corporeum, & spirituale, sed determinatè materiale substantiam, de qua sola considerat Physicus; ea tamen congruentius significatur per ens, quàm per corpus, quia omne corpus esse mobile non est per se notum, siquidem probatur in 6. Physic. nulla autem scientia probat subjectum suum, siquidem id est præcognitum: quia ergo subjectum ex parte rei significatæ non est ens in tota latitudine sua, factæ rationes nihil urgent.

12 Sed in primis hæc solutio relinquit, quod intendimus, nempe rationem subjectivam non ens, sed corpus esse. Deinde: Æquè probant factæ rationes, quod ens

nequit esse subiectum Physicæ ex parte rei significatæ, & quod per ens non congruè explicatur; imò ipsa ratio, quam pro se adducunt, id ostendit sufficienter, quod nempe ens multa comprehendit, de quibus non agit Physicus. Insuper: Si non est per se notum, quod omne corpus est mobile, nec ex parte rei significatæ poterit subiectum esse corpus, sive substantia materialis; ex parte enim rei significatæ prima passio determinans considerationem scientiæ debet per se convenire subiecto ejus, & facere propositionem immediatam, seu per se notam; si enim per aliud convenit subiecto, neque est prima passio, sed illud aliud, per quod ea convenit; nec scientia erit propriè, & per se scientia, non enim poterit reducere demonstrationes suas ad immediatam. Ulterius: Si corpus esse mobile non est propositio immediata, multò minus immediata erit, quod ens est mobile; imò hæc est falsa, ut ipsi etiam fatentur: ergo minus congruè per ens mobile, quam per corpus mobile subiectum Physicæ explicatur. Pater antec. immediatius enim corpori, quam enti mobilitas convenit; & patet, quod multa sunt entia, quæ non sunt mobilia, & de quibus Physica non agit, ut Deus, & Angeli; nullum autem est corpus, quod non sit mobile. Adde, quod S. Thom. non solum ponit, quod subiectum Physicæ est ens, sed

addit: *Non dico autem corpus mobile*; quare videtur corpus excludere, & sic non benè ad mentem ejus ponitur ex parte rei significatæ corpus esse. Ratio itaque illa, quod in 6. probatur mobile esse corpus, §. seq. solvetur. Alias rationes hujus conclusionis vide apud Nostros Manso, & Villanovam.

13 Dicendum secundò, quod ratio formalis determinativa corporis ad considerationem Physicæ mobilitas est, non verò naturalitas, seu habere naturam. Hanc non probat B. D. quoniam suo tempore de ea non dubitabatur; ea tamen de facili potest multis probari: & primò ipsa ratione, in qua multum se fundant Doctores contrariæ sententiæ, quod nempe Physica non solum mobile, sed etiam quiescibile attingit, sic itaque formatur ratio: Quoties aliqua facultas duo attingit, quæ se habent ut forma, & privatio, ratio formalis ejus non est ad utrumque communis, sed forma ipsa, & per eam innotescit privatio; sed mobile, & quiescibile se habent ut forma, & privatio: ergo Physicæ de utroque agens, non ab aliquo communi ad utrumque, sed ab ipsa mobilitate habet specificari. Pater min. quia quies nihil est aliud, quam cessatio à motu, sive carentia ejus. Major item nota est, quia formæ, & privationi nihil est commune; privatio item neque ideam habet, neque

neque per se innotescit, sed per formam, cujus est privatio, quia *verum est index sui*, & obliqui; patet item, quod quaecumque facultas à positiva ratione specificatur, agit tamen non solum de ipsa, sed de privatione, & defectu, quo ab ipsa deviat.

14 Prob. secundò: Illud est subjectum in quacumque facultate, cujus per se partes considerantur in partibus facultatis; sed in partibus Physicæ non considerantur partes corporis naturalis, imò nullas habet per se considerabiles in eo, quod naturale est; considerantur autem partes mobilis in eo, quod est mobile: ergo. Patet maj. quia sicut scientia ad subjectum, ita partes scientiæ ad partes ejus comparantur. Prob. min. Partes subjecti, quæ in partibus facultatis per se considerantur, sunt partes objectivæ, in quibus ratio subjecti conservatur, & quibus sit aliud, & aliud particulare subjectum; sed in partibus Physicæ non consideratur aliud, & aliud naturale, imò neque est aliud, & aliud in eo, quod est naturale, bene autem aliud, & aliud mobile: ergo. Patet major, quia de partibus, in quibus non reservatur ratio totius, non agitur per se, sed per totum, cujus partes sunt; quare de materia, & forma non instituitur specialis pars Physicæ. Patet item min. quia ea, de quibus Physica agit, non aliam, & aliam naturalitatem habent, bene au-

tém aliam, & aliam mobilitatem, ut ad situm, ad formam, & ad vitam: non ergo aliud, & aliud naturale, bene autem aliud, & aliud mobile sunt.

Confirmatur hæc ratio: Mobile ad situm per se considerat Physica, & de eo est specialis pars ejus distincta à reliquis; sed non considerat in eo, quod est naturale, sed in eo, quod est mobile: ergo ratio ejus non naturalitas, sed mobilitas est. Patet maj. quia de eo est consideratio in lib. de Cælo, & Mundo. Patet item minor, quia Cælum non differt à reliquis in ratione naturalis, differt tamen in ratione mobilis, diversam nempe habet mobilitatem; quare, si de eo considerat Physicus in eo, quod naturale est, non debet specialem partem instituere; tùm deinde, quia patet, quod de Cælo, quod est, aut non est secundum formam transmutabile, non oporteret specialem partem instituere, quia in lib. de Ortu, & Interitu sufficienter determinatur de omni transmutatione, & motu secundum formam: si ergo de eo specialis pars instituitur, eo est, quia specialem habet mobilitatem, quæ tantum secundum situm mobile est.

15 Probat. tertio: Naturale, seu habens naturam magis dicitur de eo, quod movetur, aut natum est movere, quàm de eo quod movetur; sed subjectum Physicæ non est, quod natum est movere,

sed

sed quod natum est moveri, & transmutari: ergo. Maj. nota est, quia natura aut tantum dicitur, aut magis saltem de principio activo motus. Min. primo patet in textu Philosophi; ait enim, quod Physica est: *Circa tale ens possibile moveri*. Deinde ostenditur ratione: Quia Angelus per se, & directe habet movere, etiam physico, & sensibili motu, tum, quia Intelligentia motrix Caelos movet; tum, quia Angelus potest quodlibet corpus movere; sed de Angelo non considerat Physicus per se, & directe, sed tantum indirecte ratione Caeli, quod ab eo moveretur, & tantum hujusmodi motum, non vero naturam ejus: ergo.

Confirmatur: Naturale esse, seu habere naturam Deo convenit, & Angelis, imò propriis, & magis, quam corpori; sed de Deo, & Angelis non considerat Physica: ergo ratio ejus non est naturalitas, seu habere naturam. Neque dicas, quod ratio ejus est naturalitas, quæ non abstrahit à sensibili, & hæc Deo, & Angelis non convenit: Contra est, primo: Ratio formalis determinativa Physicæ non abstrahit à sensibili; sed naturalitas proprie, & simpliciter à sensibili abstrahit, non autem mobilitas: ergo magis ista, quam illa est ratio formalis determinativa Physicæ. Secundo: Si non naturalitas ut sic, sed tantum quæ non abstrahit à sensibili, est ratio

determinativa Physicæ; non per se, & ut est naturalitas, habet sic non abstrahere, sed ex aliquo determinante: ergo non ipsa naturalitas, sed hoc determinans erit ratio propria Physicæ; tale autem determinans est motus, seu mobilitas.

16 Prob. quarto: Id est ratio formalis determinativa subiecti ad considerationem Physicæ, quod cum eo facit propositionem immediatam; sed ita est mobilitas, non verò naturalitas: ergo. Maj. abunde ex dictis patet, tum hic, tum in Logica disp. 5. q. 3. & 4. si enim prima passio non immediate, & per se convenit subiecto, ea habet per alteram demonstrari, & sic Physica non erit scientia, non enim poterit reducere ad immediata, & indemonstrabilia, cum omnia habeat reducere ad primam passionem. Min. ostenditur: Id facit propositionem immediatam, ut in proposito requiritur, nempe quæ possit esse demonstrationis principium, quod subiecto convenit per se, & immediate, ita tamen quod non est ejus quidditas; sed ita se habet mobilitas, non verò naturalitas: ergo. Maj. abunde probata est disp. 5. Logic. q. 3. a. 5. nempe per quidditatem subiecti nihil de eo demonstratur. Minor item patet, quantum ad primum quidem, quia mobilitas non est quidditas corporis, ipsi tamen non per aliud, sed per se convenit mobile esse;

esse; quantum ad secundum deinde, quia naturalitas, seu habere naturam cuique convenit per suam quidditatem, & siquidem natura uniuscuiusque ipsa est ejus quidditas, & per id convenit habere naturam, per quod convenit habere quidditatem.

S.

II.

Solvuntur Argumenta.

17 **A**Rguitur primò contra primam conclusionem communi Thomistarum fundamento, quod est ratio ipsa, quam innuit D. Thomas, & sic formatur: Nulla scientia probat subjectum suum; sed in Physica probatur corpus mobile esse: ergo corpus mobile non est subjectum Physicæ. Major notissima supponitur; ait enim Philosophus in 1. Post. quòd de subjecto oportet præcognoscere quia est, & quid est, Min. item patet, quia in 6. Physic. cap. 3. text. 32. probatur, quòd omne mobile est corpus. Hanc rationem confirmat Cajetanus opusc. de subject. Physicæ: Nulla scientia potest probare primam passionem de subjecto suo; sed Physica demonstrat mobilitatem de corpore: ergo. Patet maj. si enim prima passio probatur inesse subjecto, per aliquid probatur, quare per id inest, & sic non est prima passio. Patet item min. quia probare, quòd omne

mobile est corpus, est probare, quòd mobilitas inest corpori; id autem probatur loco citato.

Confirmatur ulterius: In nulla facultate dubitatur de subjecto suo, neque an est, neque quid est; sed in 1. Cæli investigatur notitia corporis: ergo. Maj. ex dictis patet, quia de subjecto præcognoscitur quia est, & quid est; min. autem constat legenti textum. Præterea objicit contra se B. Doctor: Mobilitas adæquatur corpori, & cum eo convertitur, ita quòd & omne mobile est corpus, & omne corpus est mobile: ergo si subjectum Physicæ est corpus, superflue additur mobile.

18 Resp. ad argumentum neg. min. cum sua probatione, nam loco citato intendit Philosophus, quòd mobile partibile est, & divisibile; quare sic incipit cap. 4. quòd textui 32. responderet: *Omne autem, quod mutatur, divisibile esse necesse est*; id probat ex quidditate motus; & ratio talis est: Motus est de necessitate inter duos terminos à quo, & ad quem; aut itaque quod movetur, est in termino à quo, & nondum cœpit motus; aut est in termino ad quem, & jam finitus est motus: si ergo motus est, oportet, quòd partim sit in utroque termino, & sic partes habet. Vides itaque, quòd non probat mobilitatem inesse corpori, aut mobile esse corpus, sed unam quamdam corporis passionem in eo, quòd est mobile.

bile, nempe partibilitatem; per mobilitatem probat, seu per quidditatem motus.

Quo patet ad confirmationem Cajetani, neg. enim min. cum sua probatione; non enim probat Physicus, quod mobilitas inest corpori, aut quod mobile est corpus, sed tantum, quod mobile est divisibile, quod utrumque supponit, & mobilitatem inesse corpori, & corpus esse mobile. Ad secundam confirmationem dicitur primò, quod Philosophus ipse 2. Post. docet, quod quaestiones sunt quatuor, nempe: *Si est: Ane est: Quid est: & Propter quid*, & ex his dux sunt de subiecto, nempe: *Si est*, & *Quid est*: utrumque ergo de subiecto quaeritur; quare neg. maj. & ad probat. dicitur, quod, ut patuit in Logica disp. 5. q. 3. art. 1. *Ane est*, & *Quid est* alio modo sunt praenotiones, alio verò quaestiones, nempe supponitur quid nominis, & quia est verum ens naturae, cum quo stat, quod quaeratur quid rei. Dicitur secundò, quod in 1. Coeli non investigatur quidditas corporis, sed variae affectiones ejus, ut 1. cap. quod corpus est perfecta magnitudo, nempe trinam habens dimensionem. Secundò, quod corpus simplex naturam suam habet circulariter moveri. Tertiò, quod nec grave, nec leve est. Quartò, & reliquis variae passionibus probantur de motu circulari: quare secundò neg. min.

Ad alteram confirmationem ex eo, quod contra se objicit B. D. responderet ipse, quod ly *mobile* additur non ut forma constituens concretum, sed ut ratio determinans considerationem corporis; licet enim omne mobile sit corpus, & è converso, habet tamen considerari in eo, quod quid est, à Metaphysico; in eo, quod quantum, à Mathematico; & in eo, quod mobile à Physico; quare non superfluit, sed necessaria est additio; & sic neg. conseq.

19 Arguitur secundò, & est fundamentum Joannis de S. Thoma: Motus, qui est prima passio subiecti Physicae, non definitur per ordinem ad corpus, sed per ordinem ad ens; sed definiri habet per ordinem ad proprium, & per se subiectum: ergo. Maj. in qua sola esse potest difficultas, habetur expressè in 3. Physic. ubi definitur motus: *Actus entis in potentia prout in potentia*. Hoc argumentum non bene cum doctrina ipsius arguentis cohaeret; ipse enim supponit, quod motus non convenit enti, ut ens est, alioqui conveniret omni enti; & ideo ponit, quod ex parte rei significatur subiectum Physica non ens est, sed substantia materialis, sive corpus: non ergo motus est entis propria, & per se passio.

20 Resp. itaque neg. maj. & ad probat. ejus dicitur, quod motus definitur *Actus entis*, sumpto ly *entis* participialiter, non verò nomi-

nominaliter; nempe actus illius, quod est in potentia; quare verba Philosophi text. 6. hæc sunt: *Cum autem eorum, quæ in unoquoque genere collocantur, aliud actu, aliud potentia sit, actus ejus, quod est potentia, ut tale est, motus nimirum est.* En in unoquoque genere illius, quod est potentia, actus dicitur motus, non ergo entis, prout sumitur nominaliter; & ratione patet de facili: Motus enim, qui est prima passio subiecti Physicæ, tale respicit per se subiectum, quod sit sensibile; Physica enim a sensibili non abstrahit; at ens non est per se sensibile, sed materiale, sive corpus.

21 Arguitur tertio ex aliquibus Philosophi locis, quibus indicat satis aperte, quod Physica est de ente mobili; sed clarius id habet 6. Metaph. textu 1. ubi ait: *Naturalis speculativa quadam profectò est; sed speculativa circa tale ens, quod possibile moveri.* Resp. quod, qui textum Philosophi legere velit, nullâ indiget expositione: Philosophus itaque 6. incipit per hoc, quod scientia qualibet principia investigat, & causas subiecti sui; ait deinde, quod alia à Metaphysica circa aliquod genus entis sunt, & sola Metaphysica circa ipsum ens; deinde de Physica specialiter considerans, sic ait: *Cum autem Physica etiam circa quoddam entis genus scientia sit (etenim circa tam substantiam est, in qua principium*

est motus status, qui in ea est (patet, quod neque activa, neque factiva est. Ostenso deinde hoc, quod neque activa, neque factiva est, concludit, quod est speculativa; & addit, quod speculativa non circa ens, seu quid, sed circa tale determinatum ens, nempe, quod possibile moveri.

22 Arguitur quarto: Quia Metaphysica tractat non solum de substantia, sed etiam de accidente, ejus subiectum non substantia est, sed ens commune ad substantiam, & accidens; sed Physica tractat non solum de corpore, sed etiam de accidentibus ejus: ergo. Confirmatur: Non omnia, quæ tractantur in Physica, reduci possunt ad corpus, bene autem ad ens; sed subiectum in quacumque facultate est id, ad quod reduci habent omnia, quæ tractantur in illa: ergo. Maj. prob. In Physica tractatur de vacuo, de infinito, de Intelligentia mortice Cælorum; sed hæc, & similia ad corpus reduci non possunt, bene autem ad ens: ergo. Patet min. quia vacuum, & infinitum corpori repugnant, Intelligentia autem Spiritus est; nequit autem ad corpus reduci, quod corpori repugnat.

23 Resp. ad argumentum disting. maj. Quia Metaphysica tractat de substantia, & accidente per se, & per rationem, quæ est in utroque, nempe ipsum quid, conced. maj. quia tractat præcisè, neg. maj. & disting. eodem sensu min.

min. Sed Physica tractat de corpore, & accidentibus ejus per se, & per rationem, quæ sit in utroque, neg. min. tractat de corpore per se, de accidentibus verò ejus per aliud, & ut sunt affectiones, & passiones ipsius corporis, conc. min. & neg. conseq. Ad confirmationem neg. maj. & ad prob. ejus neg. min. quo enim sensu illa attingit Physicus, pertinent ad corpus in eo, quod est mobile, nempe vacuum attingitur, ut in quo corpus moveri nequit; infinitum, ut passio uno modo conveniens motui, alio modo corpori repugnans, nempe categorematicum, sive in actu; similiter de Intelligentia agitur, quatenus movet corpus Coeleste: patet ergo, quòd hæc, & similia ad corpus reducuntur, & ratione illius attinguntur in Physica. Adde, quòd æquè illa corpori repugnant, & enti, de quo posset agere Physica; tale enim deberet esse sensibile, seu cui conveniat non abstrahere à sensibili; jam autem Spiritus non minus corpori, quàm sensibili enti repugnat; infinitum pariter æquè repugnat omni enti creato; & vacuum patet, quòd est carentia, & non ens.

24 Contra secundam conclusionem arguit primò Merin. ex textu superius adducto ex 6. Metaph. quo ait Philosophus, quòd Physica est *Circa talem substantiam, in qua principium est motus, & status, qui in ea est; quo*

apertè indicat, quòd ratio determinativa Physicæ est naturalitas, seu habere naturam, nempe principium motus, & quietis. Idem habet 11. Metaph. cap. 1. ubi ita habet: *Et omninò dubitare aliquis possit, qualis nam scientia sit de Mathematicorum materia dubitare. Neque enim Naturalis, eo quòd circa ea, quæ in se principium motus, & quietis habent, omnis naturalis intentio est.*

25 Resp. quòd in utroq loco de eo determinat Phil. de quo est Physica, ut accipitur contra id, de quo est Mathematica, aut Metaphysica; & quia Metaphysica de ente est in eo quod quid, Mathematica verò de quanto, ut determinetur speciale genus, circa quod est Physica, sufficit assignare naturale; quia enim Mathematicus à sensibili abstrahit, quærere de materia Mathematici, patet, quòd ad illam non pertinet, cujus consideratio determinatur ad naturale, siquidem abstrahens à sensibili non est naturale. Posset item dici, quòd habere principium motus pro eodem accipit, ac mobile esse, seu connaturaliter motum habere; patet enim, quòd prima passio subjecti Physicæ motus est, & ad hanc reducit quidquid de eo considerat.

26 Arguit secundò idem: Corpori naturali conveniunt omnes conditiones requisitæ ad rationem subjecti; nam prima est, quòd de ipso debet præsupponi quia
est.

est, & quid est; & utrumque supponit Physicus de naturali corpore; secunda conditio est, quod habeat passiones, & principia, quæ de ipso probentur; & hæc item convenit, quia per definitionem corporis naturalis probat Philosophus multas passiones; tertia demum, quod adæquetur ipsi scientiæ; patet autem, quod quidquid considerat Physica, est naturale corpus; & similiter quidquid est naturale corpus, est de consideratione ejus.

27 Resp. primò, quod æquè corpori mobili, & corpori sensibili omnes illæ conditiones conveniunt, ut de se est manifestum; ratio autè est, quia valde communiter conditiones assignantur, neque ex eis habetur quidditas subiecti. Resp. secundò, quod controversia est cum Scotistis, non de subiecto, sed de prima passione, quæ est ratio formalis determinans considerationem ejus; jam autem talis ea est, ex qua ceteræ probantur, & quæ non ad aliam priorem reducitur: tunc autem ex naturalitate ne unam quidem Philosophus probat, imò naturalitas ad mobilitatem reducitur, & ex motu definitur natura: magis ergo mobile esse, seu motui subiecti est prima passio, seu ratio determinans.

28 Arguit tertio Maffrius: Quando mobilitas assignatur passio determinans considerationem Physicæ, aut intelligitur mobili-

tas formalis, quæ est passio secunda ad corpus, aut mobilitas radicalis; sed neutro modo est ratio determinans: ergo. Prob. min. & primò de mobilitate formali: Quia tunc scientia naturalis non consideraret quidditatem, & principia intrinseca ipsius substantiæ, sed tantum accidens, nempe istam passionem; hoc autem absurdum esse patet, quia de substantia naturali, & partibus ejus intrinsecis, nempe de materia, & forma determinatur in 1. Physic. Sequela autem ostenditur: Quia ab eo, quod est ratio formalis, limitatur consideratio facultatis, ut non possit id excedere; tunc autem esset ratio formalis aliquod accidens, nempe formalis mobilitas: ergo. Rursus: Si ita sumitur mobilitas, non erit prima passio; supponit enim mobilitatem radicalem, à qua fluit, & hæc erit prima passio. Deinde quantum ad alteram partem probatur principalis minor: Quia Philosophus considerat quidditatem rei naturalis adæquatè, & in eo quod principium est omnium passionum, & affectionum, quæ sibi conveniunt: non ergo solum considerat, quatenus habet radicalem mobilitatem. Patet antec. considerat enim quantitatem, qualitatem, locum, tempus, & alia omnia accidentia.

29 Resp. quod non bene passio determinans considerationem Physicæ imaginatur proprietas substantiæ superaddita; dicitur

enim passio subjecti, quod de illo predicatur. Non itaque aliqua est mobilitas formalis, & quæ sit accidens Physicæ superadditum, sed mobilitas determinans considerationem Physicæ ipsa est substantialis, & radicalis aptitudo ad motum; agit nempe Physica, ut sæpe ait Philosophus, de materiali substantia, quatenus nata est moveri, & transmutationem subire, & hujus considerat principia, partes, & passiones sub hac determinatione, scilicet, quatenus est mobilis; quare si de accidentibus considerat, hoc tantum sensu illa accipit, quatenus motui conducunt, & ideo de quantitate non considerat rectum, aut curvum, triangulum, aut quadrangulum, & alia hujusmodi; quia, quamvis ista habeat substantia naturalis, sibi tamen non conveniunt in eo, quod est mobilis, neque ad motum aliquid conferunt. Ex quo posset ratio deduci contra argumentum: In eo, quod est corpus naturale, aliquam habet figuram; sed figura non est de consideratione Physici: ergo non est subjectum ejus corpus in eo, quod naturale.

30 Arguitur quartò ratione, quam suprà innuimus: Ratio determinans considerationem Physicæ debet adæquare, & sub se comprehendere id omne, quod Physica considerat; sed considerat Physica non solum mobile, sed etiam quiescibile: ergo ratio ejus non mobilitas est, quæ alterum

tantum, sed naturalitas, quæ utrumque comprehendit. Ad hoc jam suprà patuit in prima ratione hujus conclusionis: itaque distingu. min. Debet adæquare totum id, quod Physica considerat, prout ea considerat, conc. maj. debet adæquare per se, & formaliter quidquid considerat, neg. maj. Multa enim non per se considerat, sed indirectè, & per aliud, & ita considerat quiescibile; non mobile enim, seu, quod idem est, quiescibile, aut omninò non considerat, aut tantum considerat in ordine ad mobile.

31 Tandem arguitur, quod item contra se habet B. D. Nihil est subjectum totius, & partis; sed corpus mobile est subjectum in aliqua parte Physicæ: ergo non est subjectum totius Physicæ. Patet maj. quia quod adæquat considerationem partis, non potest totam facultatem adæquare. Patet item min. quia de mobili ut sic consideratur in lib. Physic. quæ, ut patet, pars sunt totius Physicæ. Ad hoc item ex dictis patet, tum hic, tum in Procem. Log. dist. maj. Nihil sub eadem consideratione est subjectum totius, & partis, conc. maj. sub diversa, neg. maj. Itaq; mobile ut sic, quatenus est totum, cujus partes sunt particularia mobilia, adæquat considerationem totius Physicæ; at verò mobile ut sic, ut excludit particularia mobilia, & est quodammodò pars, consideratur in lib. Phys. De quo proinde

TRACT.

TRACTATUS I. DE CORPORE MOBILI SECUNDUM SE.

DISPUTATIO I.

DE PRINCIPIIS INTRINSECIS CORPORIS NATURALIS.

TRACTATUS ISTE JUXTA DIVI-
sionem in Prooemio statutam compre-
hendere debet, quæ pertinent ad Cor-
pus mobile ut sic, & in communi; ea
nempè, de quibus Philosophus agit in
octo lib. Physic. scilicèt principia, cau-
sas, & affectiones, quæ sibi in eo, quod mobile est, con-
veniunt, de quibus in sequētibus Disputationibus deter-
minabimus. Itaque de principiis intrinsecis hæc consi-
derantur, primum de principiis in communi. Secundò
in particulari de materia. Tertiò de forma. Quartò de
unione. Et tandem de toto ex materia, & forma
constituto. Quare sit

QUEST.

QUÆSTIO PRIMA

DE PRINCIPIIS IN COMMUNI.

ARTICULUS I.

Quid sit Principium?

MIssis, quæ ad propositum non referunt, multis Principii acceptionibus, id in presenti idem significat, quod elementum, sive pars intrinseca. Primò componens; hoc sensu principium definit Philosophus 1. Physic. cap. 5. text. 42. per hæc verba: *Principia namque neque ex se se mutuo, neque ex aliis, & ex ipsis omnia esse oportet.* Primò, ait, Principia non esse ex aliis; tunc enim principiata erunt, & sic non principia: rursus, quod neque ex se se invicem, quo excludat, quæ communiter dicuntur elementa, quamvis ea quodammodò principia sint, nempe mixti, quia se invicem transmutant, & ex se invicem sunt; tunc autem quaritur de principiis corporis ut sic, & in communi; sive simplex id sit, sive mixtum: tandem dicitur, quod ex ipsis omnia esse oportet, alioqui non per se principia erunt corporis, sed per accidens, si nem-

pè contingat, aliquod corpus ex ipsis non esse.

2. Pro intelligentia hujus definitionis dubitatur primò: An ea sit de principiis *in fieri*, an *in facto esse*? Martin. apud Merin. hic vult, solum definiti principia ipsius facti, non verò quoad fieri. Probat ex eo, quod Philosophus non ait, quod ex principiis omnia fiunt, sed quod ex eis omnia oportet esse, seu constare, quod ipsum factum indicat. Rursus: Privatio non est, ex quo omnia oportet esse, cum enim sit non ens, nullum ex ea esse oportet; at ea est principium ipsius fieri: non ergo principia quoad fieri illa definitione explicantur, sed ipsius facti.

Per oppositum Mastrius hic q. 2. concl. 2. vult, definiti tantum principia generationis, seu corporis *in fieri*, non autem geniti seu *in facto esse*. Probat primò ex Philosopho hic text. 68, ubi epilogans se a' signasse principia rerum naturalium, ne aliquis suspicaretur de principiis loqui rei genita, ait se explicasse *Principia rerum naturalium, quæ circa generationem,*

3, nempe principia rei genitæ excludens, de quibus postea agit in 2. Deinde ratione: Quia, etsi materia, & forma sint principia facti, non proinde infertur, hic definiri ut talia, cum etiam sint principia *in fieri*; nec etiam bene diceretur, hic definiri in utroque sensu; tùm, quia in hoc 1. Physic. semper consideratur materia ut subiectum transmutationis, & forma ut terminus *ad quem*; per has autem habitudines exprimuntur eorum causalitates in fieri, in facto enim explicantur per esse partem potentialem, & actuaalem; tùm deinde, quia ut sunt principia rei genitæ, considerantur in 2. sub nomine causarum intrinsecarum.

3 Dicendum nihilominus, quod principia hic definiuntur communiùter ad fieri, & factum esse. Quod ex ipso Philosopho potest de facili ostendi: postquam enim cap. 5. in transmutatione ipsa principia ostendit, cap. 6. de numero principiorum considerare incipit, & relatis aliorum positionibus, concludit: *Patet igitur, neque unum elementum; neque plura duobus; vel tribus esse. Horum autem utrum sit asserendum, magnam dubitationem nimirum habet.* Deinde hanc solvens dubitationem seq. cap. ponit, quod si genitum est Musicum, oportet considerare immusicum, ex quo fiebat, & hominem ipsum, qui transmutatur, & Musicus factus est, ac

deinde Musicam, quam acquirit; ex his enim duobus, quæ contraria sunt, musicum, & immusicum, immusicum duo includit, nempe hominem, & non musicum: tunc autem ait, quod ex his duobus alterum permanet, alterum non permanet: *Nam homo quidem permanet, cum sit musicus homo; non musicum autem, & immusicum, neque simplex, neque compositum permanet*, hoc est, neque manet privatio, neque subiectum privatum: ex hoc concludit, quod uno modo duo sunt, nempe quod manet; alio modo tria, nempe contraria, quorum alterum duplex est, quod manet, & quod non manet.

Sic ergo ait text. 67. *Quia propter ipsa principia tùm duo, tùm tria dicenda sunt, & tùm contraria; & paucis interjectis: Quare principia neque plura contrariis quodammodo sunt, sed duo, ut ita dicam, numero; neque rursus penitus duo, quia ipsorum ratio est diversa, sed tria; & inferiùs: Hæc autem quonam pacto duo sunt, ac plura, paulò antea diximus. Patet igitur, quod principia, prout illà definitione explicantur, uno modo sunt tria, alio modo sunt duo; sed tria sunt principia generationis, sive fieri, nempe terminus à quo, & ad quem, & subiectum; duo autem ipsius facti, nempe perfectibile, & perfectio, sive subiectum, & terminus ad quem, eo quod non manet terminus à quo: ergo*

ergo definitio communiter utriusque principia comprehendit. Rursus: Aequè his, & illis convenit definitio, tam enim fieri ex illis tribus constat, quæ neque ex se invicem sunt, neque ex aliis, quàm factum esse ex illis duobus.

4 Motiva autem utriusque partis in contrarium facile est solvere. Primò quidem ad ea, quæ adducit Martin. dicitur, quòd sensus Philosophi clarè patet; vult nempe, quòd ex principiis omnia coalescunt proportionaliter, nempe factum, quod est permanens, ex principiis manentibus, & in facto esse acceptis: fieri verò, quod est transitus, & via, ex principiis non manentibus, & in esse, sed in via, & transitu acceptis: quo patet ad rationem, privatio nempe, eo quòd est non ens, ipsius facti, & in esse nequit esse pars, aut principium, benè autem transitus, sive fieri, tantquam id quod derelinquitur: præterquamquod artic. seq. ostendimus, quòd privatio non est principium etiam ipsius fieri; docet enim Philosophus, ut ibi patebit, quòd musicum sit per se, & primò ex eo, quòd aptum est musicum esse.

Deinde ad motiva Mastrii dicitur, quòd sensus Philosophi jam patuit supra; si enim principia assignavit generationis tantum, sive ut accipitur contra genitum; neque oportuit distinguere, quòd manet, & quòd non ma-

net; neque dicere debuit; quòd uno modo tria, alio autem duo sunt, generationis enim tria sunt præcisè, terminus *à quo*, & *ad quem*, & subiectum transiens de uno ad alterum. Deinde ad rationem, quòd sicut, quia materia, & forma principia sunt ipsius fieri, non licet inferre, quòd tantum determinat de principiis facti; ita è converso, quia principia sunt facti, non licet inferre, quòd tantum determinat de principiis fieri. Ad primum in contrarium negatur assumptum, quòd tantum considerentur materia, & forma in 1. Physic. ut sunt principia transmutationis, sive subiectum, & terminus *ad quem*; imò magis, & potissimè, ut sunt principia ipsius facti, cujus noticia intenditur; quare omnes, & ipse etiam Mastrius, post inquisitionem de materia, & forma, de toto agunt, quod ex utràque resultat. Ad alterum, falsum omninò est, quòd in 2. agatur de materia, & forma, ut sunt principia facti: alia enim est ratio principii, & causa, nempe materia v. g. causa est forma; non verò totius, quippe formam, non verò totum recipit; è contra autem principium est totius, non verò formæ, quia totum, non autem formam constituit ut pars intrinseca: in 1. ergo de materia, & forma determinatur, ut principia sunt, non ad se invicem, sed totius; in 2. autem, ut cause sunt, non totius, sed sui invicem.

5 Dubitatur secundò: An generationalis, & compositi tantum substantialis, an accidentalis item principia hic definiantur? Amic. apud Mastr. cit. q. 2. vult, solius generationis substantialis principia hic assignari. Probat primò, quia Philosophus materiam hic tantum definit, quæ solius substantialis generationis est principium. Secundò, quia plura hic dicit, quæ de sola substantiali generatione vera sunt: ergo de illa tantum loquitur. Tertiò, quia materiam corporis naturalis explicat per analogiam ad subjectum, & materiam in artificialibus: ergo de generatione accidentali tantum per accidens, & gratiâ exempli loquitur. Quartò, quia de accidentibus agit Physicus indirectè, & ratione corporis: ergo de accidentali generatione pariter per accidens, in quantum conducit ad explicandam substantialem.

6 Hanc dubitationem Philosophus ipse satis apertè solvit, nam cap. 7. quo de numero principiorum dubitationem solvit, sic incipit: *Hoc igitur modo nos dicimus, primum de omni generatione simpliciter pertractantes; est enim nature accommodatum primum communia dicere; deinde ea, quæ circa unumquodque sunt propria, contemplari: nam quipiam è quopiam, ac aliud ex alio fieri dicimus, aut simplicia dicentes, aut composita. Dico autem hoc patto; & prosequitur exempli-*

ficans de generatione accidentali, atque text. 62. ita concludit: *Cum autem fieri multis modis dicatur, & quedam non absolute fieri, sed hoc aliquid fieri, quedam simpliciter fieri dicantur, quod quidem solis substantiis competit &c.* En apertissimè de omni loquendo, & utriusque communiter generationis principia assignare ait, quia à communibus vult ad particularia descendere, ab iis nempe, quæ generationis, & geniti sunt, sive substantialiter, sive accidentaliter; ad ea, quæ sunt principia generationis, & geniti substantialiter, de quo utique intendit in hoc 1. lib. Præterea: Si assignatio principii de substantiæ principii tantum tenet, incongruè exemplificaret ad ejus explanationem in generatione accidentali; sed ita exemplificat: ergo de utriusque principii intelligitur data definitio, proportionè servatâ.

7 Ad ea autem, quæ in contrarium obijciuntur, facile est respondere: ad 1. quidem, quod, ut ipse Philosophus ait, à communibus ad propria descendere intendit; quare primum ponit definitionem principii ut sic, & in communi ad omnem transmutationem, & transmutatum, sive genitum; deinde, quia de ipso genito, sive corpore substantiali hic specialiter intendit, hujus principia definit: quod ergo materiam, & formam in hoc 1. definiat, quæ sunt

sunt substantiæ principia, non tollit, quin prius de principiis in communi definitionem dederit. Ad secundum pariter, quod postmodum specialiter agat de principiis substantiæ, non tollit, quin definitio prius data de principiis in communi sit accipienda. Ad 3. potius probat oppositum; data enim principii definitionem in accidentali transmutatione explicat, & postmodum ait, quod sicut se habet in accidentali subiectum transiens de uno ad alterum terminum, ita in substantiali, materia: de utriusque ergo principii definitionem intendit, exemplificat autem in accidentali transmutatione, quia magis est nota. Ad quartum, æque indirecte de utraque forma agit Physicus, quia de utraque ratione corporis, sed æque per se de mobili ad formam substantialem, & accidentalem.

Sed una relinquitur difficultas, quam non tangit Amic. Principia dicuntur, quæ non ex aliis constant; quæ enim ex aliis, non principia, sed principiata sunt; hoc autem non convenit principiis accidentalis transmutationis; patet enim, quod subiectum ex aliis constat, nempe ex materia, & forma. A hoc dicitur, quod, ut supra diximus, definitio de utriusque principii accipienda est, proportionem servatâ, nempe in substantiali transmutatione factum simpliciter sit; quare principia ejus simpliciter, & omnino prin-

cipia sunt, & non ex aliis; in accidentali vero, quod sit, tantum secundum quid sit, nempe hoc aliquid, puta album, aut musicum; quare principia ejus tantum secundum quid principia sunt, nempe hujus; quare simpliciter poterunt esse principiata, & tantum debent non esse ex aliis hoc sensu, quo principia sunt, nempe respectu hujus transmutationis.

8. Dubitatur tertio, quo sensu debeat accipi *ly ex*, quod ter ponitur in definitione? Primus dicendi modus est quorundam Antiquorum, qui dicebant, in priori parte significare tantum habitudinem partis componentis, in posteriori vero tam habitudinem partis, quam termini *a quo*; quare juxta hunc modum sentus definitionis est, quod principia non sunt ex aliis, aut ex se tantum ex parte, cætera vero sunt ex ipsis, sive tanquam ex parte, sive tanquam ex termino *a quo*. Hujus ratio est, quia forma ex materia educitur, & ex privatione fit tanquam ex termino *a quo*; sed hoc non tollit, quin sit principium: quando ergo dicitur, quod principia non sunt ex aliis, non potest intelligi tanquam ex termino, sed tantum tanquam ex parte. Rursus: Privatio est principium; at ex privatione alia non sunt tanquam ex parte componente, sed tantum tanquam ex termino: quando ergo dicitur, quod ex principiis sunt omnia,

non

non significatur præcisè habitu-
do partis componentis, sed par-
tis, aut termini.

Sed iste modus communi-
tèr rejicitur: quoniam, ut habe-
tur ex Philosopho in lib. Elench.
termino æquivoco semel sumpto
non licet uti æquivocè, hoc est, si
in oratione accipitur terminus
æquivocus, eo semel sumpto pro
uno significato, non licet accipe-
re pro alio; quòd si in quacum-
que oratione id vitium est, multò
magis in definitione: si ergo semel
in uno sensu accipitur *ly ex*, non
licet iterum in eadem definitione
in alio sensu accipere. Præterea:
Si sufficit ad rationem principii,
quòd ex ipsis sint alia tanquam
ex termino, privatio erit princi-
pium ipsius facti; paret enim,
quòd factum ex privatione est tan-
quam ex termino; hoc autem ab
omnibus reputatur absurdum.
Nec motiva in contrarium quid
urgent: primò quidem, quia prin-
cipium hic sumitur, prout idem
est, quod elementum, sive pars,
pro quo de materiali est habitudo
ad terminum. Secundò item, quia
privatio non corporis, sed gene-
rationis, seu fieri principium est;
licet autem non sit pars rei facta,
est tamen ipsius fieri, ut in se-
quentibus ostendetur; quamquam
nostra sententia non privationem,
sed rationem feminalem loco ejus
ponat pro tertio principio corpo-
ris in fieri.

10 Alter dicendi modus,

quem multi tenent ex Modernis,
ponit quidem, quòd eodem mo-
do accipitur *ly ex* in priori parte,
qua dicitur principia non esse ex
se, aut ex aliis, ac in posteriori,
qua dicitur omnia ex ipsis esse;
sed utrobique non præcisè signi-
ficare habitudinem partis, sed in-
differentèr partis, aut termini.
Ratio est, primò, quia utroque
modo potest aliquid principium
esse, nempe ut pars, sive ut ter-
minus: ergo utrumque significat
indifferentèr definitio. Secundò,
quia si alterum tantum significat,
aut privatio, aut forma excludi-
tur; forma enim non est, ex quo
tanquam ex termino; privatio au-
tem non est, ex quo tanquam ex
parte.

11 Hic modus etiam rejici-
tur: præterquamquod enim hunc
excludit ratio facta contra præce-
dentem, quòd privatio esset prin-
cipium ipsius facti; item, quòd
principium in præsentī idem sig-
nificat, quod elementum, sive
pars; ulterius excluditur, quia ne-
gatio totum interimit, quod affi-
cit: si ergo *ly ex* in priori parte si-
gnificat indifferentèr habitudi-
nem partis, aut termini, sensum
facit, quòd principia non sunt ex
aliis, neque tanquam ex parte, ne-
que tanquam ex termino; paret
autem, quòd, licet forma non
fiat, sed torum, ipsa tamen forma
respicit ut terminum ex quo ma-
teriam; quare non poterit dici,
quòd non est ex alio tanquam ex

termino, & sic neque erit principium. Præterea, ipsius facti non tantum ducentur principia, quæ manent; præter hæc enim relinquuntur terminus, & quod non maneat, non tollit, quia sit, ex quo tanquam ex termino totum est; quare neque quod sit principium.

12. Ad motiva in contrarium dicitur; ad primam quidem, quod falsum assumit; tantum enim, eo quod pars est, habet rationem principii; si autem terminus *à quo* principium est ipsius motus, siue fieri, eo est, quia ut pars ejus, & elementum se habet, nempe corpus in ipso fieri partim est sub termino *à quo*, quatenus nondum illud dereliquit; partim verò sub termino *ad quem*, quatenus in ipsa est acquisitione, seu viâ, qua illud incipit acquirere; quare corpus in fieri illa tria importat, terminum *à quo*, & *ad quem*, & subiectum. Quo patet ad secundam, forma quidem principium est, eo quod est pars, & habitudo ad terminum, de materiali se habet, non enim ipsa ex alia est tanquam ex principio; privatio autem, non eo quod terminus est, sed eo quod suo modo pars ipsius corporis prout in fieri, principium ponitur, cujus tamen loco nostra sententia ponit aptitudinem, siue rationem seminalem.

13. Tertius dicendi modus, quem tenet Hurtado, & ex eo Alfonso, & tenere videtur Maltrius g. 1. num. 4. vult, *ly ex accipi*

deberem in tota latitudine sua, prout non solum significat habitudinem partis, partem terminis, sed etiam causam. Hæc ratione probat Alfonso: Illa definitione intendit Philosophus explicare principia corporis naturalis: ergo ea debet extendi ad id omne, quod principium est, alioquin erit insufficientis; jam autem non solum partes, & terminus *à quo*, sed efficiens item habet rationem principii: ergo. Prob. min. Ad rationem principii duo requiruntur, quod ex ipso habeat esse principiatum, & quod ipsum principium non sit ex alio in eo genere, quo principium est; jam autem patet, quod ex efficiente habet esse principiatum, ipsum autem efficiens: si primam est, non habet esse ex alio efficiente; si autem habet esse ex alio, erit quidem principium, sed non primum. Sed qua ratione ponit efficiens principium, eadem deberet ponere finem; pariter enim causa est, & ab eo habet suo modo esse ipsum principiatum. Confirmat, quia *ly ex* propriè convenit efficienti: non ergo bene congereretur ad partes intrinsecas. Antec. ostendit, quia Joan. 8. dicitur: *Vos ex patre Diabolo estis*; ubi *ly ex* non potest significare habitudinem partis: non autem fas est dicere, quod in Sacro Textu minùs propriè accipitur *ly ex*.

Probat item P. Hurtado primò, quia illa definitio non solum
partis

partibus, sed causis etiam convenit. Secundo, quia Philosophus ea definit principia, de quibus cap. 1. dixerat se actutum, & de quibus determinat tam in 1. quam in 2. lib. sed determinat non solum de partibus in 1. lib. sed de causis etiam in 2. ergo his, & illis data definitio debet convenire. Sensus itaque ejus est, quod principia sunt, ex quibus res quoquomodo esse habet, quo habetur ratio principii, & quae eo sensu, quo principia sunt, non ex aliis sint, quo habetur, quod sint prima principia; quare si ex aliis sunt, eo sensu, quo sunt principia, non erunt prima, quamvis principia esse possint; quo patet, quod si forma est ex materia, aut ex privatione, non ex hoc tollitur, quin sit principium primum; principium quidem, quia ex ea totam habet esse, & primum, quia ea non est ex aliis eo sensu, quo principium est, nempe tanquam ex forma.

14 Sed hunc modum & longissime ab intentione Philosophi procedere, & datam definitionem non posse salvare, patet de facili: primo quidem, quia Philosophus ea definit principia, quae uno modo duo sunt, alio tria; de his enim exemplificat, & ait, quod plura his esse non possunt; at patet, quod in illa latitudine, qua comprehendit id omne, ex quo res habet esse, plura sunt, quatuor nempe causa, quibus addere

oportet terminum à quo, & ad quem, imò partes etiam, ut enim patet nam, 4. sub finem, alia est ratio partis, & causa in materia, & forma. Secundo item, quia causa secunda proprie, & simpliciter rationem causa habent, & proprie ex illis res habet esse, quare proprie, & simpliciter illis deberet convenire definitio; patet autem, quod, eo quod sunt secundae, illis non convenit non esse ex aliis, eo etiam sensu, quo res est ex ipsis.

15 Ad motiva in contrarium dicendum: ad primum quidem, quod non ea omnia, quae principia sunt ut sic, & communissime, intendit definire Philosophus, sed quae principia sunt intrinseca, & per modum elementi; de his enim in hoc 1. agit, de aliis autem in 2. jam autem ad principium hoc sensu non sufficit, quod ex eo res utcumque esse habeat. Ad confirmationem dicitur primo, quod textus ab arguente allatus, si in sensu accipiatur, quem ipse intendit, Manichaeismum inducit, quod nempe illi homines ex Diabolo essent tanquam ex efficiente: non ergo ly ex habitudinem efficientis, sed exemplaris tantum ibi significat. Dicitur secundo, quod ly ex de se habitudinem significat materialis causa, ut omnes componunt; in oratione autem ex his, quibus adiungitur, determinatur sensus ejus: in proposito itaque partis componentis habitudinem signa

significat, quia id tota exigit oratio, quod non tollit, quin alibi significet habitudinem efficientis; neque semper oportet verba textus in rigore scholastico accipere, quia saepe ad vulgi sensum se accommodat, ut multis posset ostendi.

Ad probationem ex Hurtado jam patuit, quod illa definitio non potest omnibus causis adaptari; non enim aliis à materia, & forma convenit prior pars, nempe non esse ex aliis, aut ex se invicem, imò neque materiz, & formz id convenit eo sensu, quo causæ sunt, sunt enim invicem causæ. Ad secundam neg. maj. in 1. enim cap. de principiis loquitur Philosophus in ordine ad totam facultatem; ait nempe, quod ea, quæ scientia est, & demonstrare habet, principia accipit, & causas illius, de quo agit; at verò hic principia definit, de quibus agit in 1. lib. nempe intrinseca; ea autem, de quibus agit in 2. nempe causas, in principio 2. definit, etiam in communi, nempe quod causa est, ad cuius esse sequitur aliud.

16 Nobis itaque dicendum cum B.D. quem citant, & sequuntur Conimbricenses, & Rubio, quod ly *ex* in definitione Principii tantum significat habitudinem partis, ita quod sensus est, quod principia ex aliis tanquam ex partibus non principiantur, & ex ipsis omnia constare, & tanquam ex partibus integrari neces-

se est. Hæc quidem ex præmissis satis constat; oportet enim definitionem accipere eo sensu, quem exigit quidditas, & ratio definiti; positum est autem, & id omnes supponunt, quod ratio principii hic non accipitur eâ latissimâ significatione, qua id comprehendit, unde res habet initium; nec etiam minus latâ, qua id significat, quod qualemcumque causalitatem in esse rei habet; tum, quia de causis agitur in 2. tum, quia oporteret plura statuere, quâ duo pro facto, aut tria pro ipso fieri: accipitur ergo principium, & est ratio, & quidditas definiti, illâ definitione, prout idem est, quod elementum, sive pars intrinseca principiat; jam autem habitudo termini *à quo* ad principium pertinet in priori acceptione, ut dicatur principium id, ex quo tantquam ex termino res est, per modum initii; & quod ex aliis hoc sensu est, non debeat absolute dici rei initium; ut autem rei elementa accipiantur, sive in fieri, sive in facto, de materiali est habitudo termini, & tantam attenditur, quod sit pars constituens, ita quod non sit ex aliis partibus constituta.

17 Nonnulla autem contra hoc obijciuntur; & primum, quod ipsum fieri aut non habet principia illo sensu, aut saltem terminus *à quo* non erit ejus principium, nempe ut pars: est enim fieri simplex via, & motus ipse ad for-

formam, sive ad esse; at hic partes omnino non habet; & pater, quod terminus *à quo*, imò etiam *ad quem* extra illum relinquitur, nec congrue pars illius dicitur: si ergo definitio sic accipitur, quod *ly ex* significet præcisè habitudinem partis, ea non convenit principiis in fieri. Rursus: Non esse ex aliis tanquam ex partibus neque ipsis convenit principiis facti; materia enim, & forma ex genere, & differentia tanquam ex partibus constant, cum sint in prædicamento substantiæ. Præterea: Ex ipsis omnia esse tanquam ex partibus non poterit verificari; tum, quia principia Sortis illius solius principia sunt, quare illis non convenit definitio, nempe, quod ex ipsis omnia; tum deinde, quia Cælum non est ex illis; sive enim privatio, sive ratio seminalis ponatur tertium principium in fieri, Cælum ex tali non est, cum non sit generabile, aut corruptibile.

18 Hæc quidem levia sunt, & quæ non specialiter contra nostram conclusionem procedunt: ad primum dicitur, quod non ipsis fieri, sed corporis, prout est in fieri, principia assignantur; licet autem fieri ipsum, ut est motus, & accipitur præcisè à mobili, simplex sit via, & nullas habeat partes corpus ipsum, ut in fieri est; illa tria importat, non quidem permanentem, & in facto esse, sed transcurrentem, nempe prout est

in fieri, partim est in termino *à quo*, partim in termino *ad quem*; quare ex utroque suo modo integratur. Ad secundum dicitur primo, quod materia, & forma nec directe, & per se sunt in prædicamento, nec ex genere, & differentia constant, ut abunde patet ex dictis in Logica, & iterum quæst. seq. probabitur. Dicitur secundo, quod esse ex aliis tanquam ex partibus metaphysicè non est contra rationem principii physici, sed tantum esse ex aliis tanquam ex partibus physicis. Ad tertium neg. assumptum, & ad primam ejus probationem dicitur, quod definitio convenit definito proportionaliter, nempe si definitio in communi sumitur, debet item in communi sumi definitum: quare principiis Sortis illa definitio convenit, ut principia sunt, non ut principia sunt hujus. Ad alteram rationem dicitur, quod, quia Cælum est ingenerabile, quantum ad fieri non est de consideratione Physici, non enim transmutatione, sed creatione fit; quare ei non debent convenire principia corporis in fieri, conveniunt autem in facto esse. Dicitur deinde, quod, quatenus movetur, ei conveniunt illa principia, nempe est accipere Cælum ipsum, quod est subiectum, locus, ad quem movetur, & terminus *à quo*, sive hic sit privatio loci acquirendi, sive aptitudo ad illum.

ARTICULUS II.

*Quæ sint Principia corporis
in fieri*

S. I.

Referuntur Sententie.

19 **Q**UIA prima passio physice considerationis motus est, prius de corpore sub motu, & fieri considerandum est, ut habitis principiis ejus *in fieri*, inde deducantur, quæ sunt *in facto esse*. Prima itaque sententia est, quam tenet Cardinalis de Aguirre, & latè probat Spinoza disp. 1. sect. 3. quod nempe fieri corporis nulla habet principia; quare de principiis in fieri superfluum est querere; atque Spinoza, Philosophum tantum de principiis in facto esse loqui. Hæc sententia communiter à cæteris despicitur; & in primis quod ait, Philosophum tantum de principiis facti loqui, falsum esse patet legenti textum; tum, quia apertè statuit, quod uno modo duo, alio autem sunt tria; tum, quia privationem alterum principium ponit; at patet, quod ipse facit neque privatio principium est, neque ullo modo tria sunt principia: ergo ea statuit Philosophus corporis in fieri. Deinde: Corpus ipsum, quod in facto esse permanenter est, in fieri

consideratur à Physico: sicut ergo in facto esse sua habet principia, ita in fieri. In hoc itaque tota est equivocatio illius sententie, quod non corpus, ut est in fieri sed fieri ipsum accipit; quare et hoc facile erit ejus argumenta solvere, neque ulterior probatio requiritur.

20 Arguitur itaque primo. Aut privatio principiat fieri corporis, quando est, aut quando non est; utrumque autem implicat. Primum sic prob. Quando privatio est, non mutatur subiectum, sed est sub forma præcedente generationem; sed fieri est mutatio: ergo. Rursus: Quando privatio est, non est forma; sed principiare est simul cum aliis partibus componere: ergo. Præterea: Quories partiales causæ concurrunt ad aliquem effectum, eo instanti, quo una non est, non intelligitur effectus; sed ad fieri ut partiales causæ concurrunt forma, & privatio: ergo in instanti quo altera non est, non est fieri sed quo est forma, non est privatio, quo item est privatio, non est forma: ergo. Altera autem pars, quod nempe privatio non principiat, quando non est, & patet duabus præcedentibus rationibus, scilicet, quod utraque pars debet esse simul, quando principiat; & probatur ulterius, quia quod non est, quando non est, neque principium est, neque principiat.

27 Arguitur secundò à priorì: Non potest incipere mutatio, nisi incipiat transitus de termino à quo, quia mutatio in recto non importat terminum à quo, sed transitum; sed in instanti, quo intelligitur privatio, non potest intelligi transitus de termino à quo: ergo privatio nequit intelligi principiari mutationem. Prob. min. Dùm res est sub termino à quo, non intelligitur initium motus, est enim motus derelictio termini à quo; sed in instanti, quo intelligitur privatio, res est sub termino à quo: ergo. Urgetur: Privatio solam principiat ut terminus à quo; sed terminus à quo, quando est, nullo modo principiat: ergo. Prob. min. Implicat, quòd incipiat motus, & subjectum non incipiat moveri; sed dùm est terminus à quo, subjectum non incipit moveri: ergo. Patet hæc min. quia moveri est derelinquere terminum à quo. Hoc amplius in motu locali explicat: Si enim Sortes à puncto A incipiat moveri ad punctum D, quandiu intelligitur esse in puncto A, non intelligitur motus incepisse, & tunc moveri incipit, quando incipit derelinquere punctum A; quare tunc est sub motu, quando neque est in A, neque est in D, sed in medio: sicut ergo motus iste non respicit ut partes A, & D, ita neque fieri terminum à quo, & ad quem.

22 Hæc omnia in æquivocatione fundantur, qua nempe per-

manentèr, & pro aliquo instanti accipitur fieri, sive corpus prout in fieri: motus itaque, & corpus, dùm est sub motu, in quadam est successione, & proinde non aliquo instanti, aut duratione permanente, sed parte temporis mensuratur. Ad primum itaque dicitur, quòd privatio principiat motum, sive fieri, quando est, non quidem, quando est permanentèr, & in facto esse, sed quando est transeunter, & in via ad non esse, sive ad esse formæ; in instanti autem accipitur privatio permanentèr, & in facto esse. Quo patet ad rationes in contrarium: ad primam disting. maj. Quando privatio est permanentèr, & in facto esse, non mutatur subjectum, conced. maj. quando privatio est in via, & successione, neg. maj. Similiter de secunda: Quando privatio est permanentèr, non est forma, conced. maj. quando privatio est successivè, & transeunter, subdisting. Non est forma permanentèr, & in acquisito esse, conced. maj. transeunter, & in acquiri, neg. maj. Pariter ad tertiã disting. consequ. Quando altera non est permanentèr, non est fieri, neg. consequ. quando non est transeunter, conced. Et eodem modo disting. subsumptum: Quando est privatio permanentèr, non est forma, aut è contra, conced. quando est successivè, & in transitu, neg.

Itaque motus, & fieri via est, E qua-

quare partes ejus, siue corporis, prout est sub fieri, non debent simul accipi permanentèr, & pro aliquo instanti, pro instanti enim non mutatio est, aut mutari, sed mutatum esse; quare pro instanti, aut est forma, & sic non est fieri, sed factum esse, quo non manet privatio; aut est privatio, & sic nullo modo est forma, nec motus ad formam: pro parte autem temporis, quæ mediat inter duo instantia, alterum formæ, alterum privationis, neque plenè est forma, neque plenè est privatio formæ, sed aliqualitèr utrumque, nempe vialiter, ut ipsi fieri respondet; subiectum itaque pro illa parte temporis aliqualitèr est sub privatione, quatenus nondum plenè acquisivit formam, partim est sub forma, quatenus in via est ad illam: quia ergo non permanentèr, & simul est ipsum fieri, non simul debent forma, & privatio principiare.

23 Ad aliud argumentum, quod dicitur à priori, eodè modo responderetur, eadè enim æquivocatione nititur: ad min. ergo dicitur, quòd in instanti, quo intelligitur privatio, non intelligitur transitus, quia pro instanti privatio est permanentèr, siue privatum esse; intelligitur autem transitus pro parte temporis, quæ ad hoc instans sequitur: pariter ad prob. min. quòd dum res est permanentèr, & quoad esse sub termino à quo, non intelligitur ince-

piisse motus; quando autem in via, & successione intelligitur derelinquendi terminum à quo, quæ non plenè illum dereliquit, partim est sub ipso, & tunc est in transitu, & fieri. Ad instantiam, quæ argumentum urgetur, dicitur, quòd, quando est terminus à quo permanentèr, non motus est, sed quies, & sic utiqùe non principiat terminus à quo; quando autem ita est terminus à quo, quòd incipit non esse, & subiectum est in via, tunc non plenè est terminus à quo, est tamen aliquomodò, & sic principiat; & idem patet in motu locali; Sortes enim, quando medius est inter punctum A, & D, neque plenè est in A, neque plenè est in D sed partim in utroque, in A quidem, quatenus nondum pervenit ad D; in D verò, quatenus illud incepit acquirere; quare reduplicativè, prout sic est in via, utrumque quodammodò respicit ut partem. Cetera argumenta, quæ contra materiam, & formam, prout sunt principia in fieri, adducuntur, in eadè nituntur æquivocatione, quòd nempe fieri accipiunt permanentèr, & pro aliquo instanti; quare ea prætermitto, oporteret enim dicta sæpius iterare.

24 Secunda sententia docet, quòd si fieri sumatur secundum se, principia corporis in fieri sunt materia, & forma, & agens. Ita docet P. Alfonsus disp. 1. sect. 2. & 3. Ita etiam tenet Bliteus hic

Art. 4. §. 3. addit tamen privationem, quam non ponit P. Alfonsus. Hæc sententia eo tantum nititur, quod supra insinuatum est, quod nempe definitio principii de eo debet accipi, ex quo utcumque esse habet principiatum; quod efficienti protuldubio competit. Privationem autem rejicit P. Alfonsus a ratione principii, quia ea requiritur tantum per accidens, & ex suppositione; si enim in eodem instanti, quo creatur materia, introducatur forma, ut contingit in prima rerum creatione, & contingit in generatione vermis ex speciebus Eucharisticis, tunc non concurrit privatio, pro nullo enim instanti materia intelligitur carere formâ, seu privationem habere.

25 Hæc sententia quantum ad primum jam supra rejecta est; tum, quia deberet etiam finalem causam ponere, ab ea enim dependet etiam res, quæ fit, & in suo genere habet esse; tum, quia de elementis hic quæritur, sive de principiis intrinsicis; quare non inter principia computatur quidquid utcumque concurrit ad factum, sive ex quo quomodolibet habet esse, sed ex quo habet esse tanquam ex parte: licet ergo agens requiratur de necessitate ad fieri corporis, non tamen ut principium. Quantum ad secundum, falsum omnino est, quod privatio per accidens tantum concurrat; fieri enim, sive tale, sive hoc ali-

quid, prout fieri in præsentī accipitur, nempe ut est mutatio, de necessitate metaphysica est transitus subiecti ad habendum esse, quod non habebat; talis autem transitus neque intelligi quidem potest sine privatione, & non esse illius, ad quod transit, de tali nempe non habere transit ad habere esse, quod mutatione acquirit.

26 Ratio autem in contrarium non convincit directè propositum, sed petit sibi quamdam difficultatem solvi: itaque impossibile est intelligere, sive creatione, sive generatione aliquid fieri, quin esse incipiat; quod autem esse incipit, non erat prius, alioquin non inciperet: de necessitate ergo non esse est terminus à quo in quocumque fieri. Deinde: Impossibile est intelligere aliquid fieri, quin intelligatur sub esse poni, nempe aut sub esse nominali, & quod est à tali, vel tali forma substantiali, aut accidentali; aut sub esse participiali, quod est existere: de necessitate ergo accipiamus oportet, & saltim intellectu distinguamus subiectum, quod sub tali esse ponitur; & en de necessitate tria in quolibet fieri, subiectum, quod sub esse ponitur, esse, sub quo ponitur, & est terminus ad quem, & non esse, quod prius habere intelligitur subiectum, & de quo transit ad esse, & quod proinde est terminus à quo. Insuper: Subiectum, quod intelligitur

sub esse poni, aut pro aliquo priori ad hoc esse, sub quo poni intelligitur, præexistit, & aliud esse habuit; aut de omnino non esse transit ad esse: si hoc secundum, talis transitus non est mutatio; mutari enim est aliter se habere, quam prius, & quod prius omnino non erat, non potest intelligi aliter nunc se habere, quam prius: si autem primum, tale fieri est mutatio; quia, cum subjectum præexistisse intelligatur, per hoc esse, quod accipit, cum sit, aliter se habere intelligitur, seu aliud esse habere, quam prius. Tandem: Physica consideratio non abstrahit à sensibili, quare illud fieri, quod per se à sensibili abstrahit, non est de consideratione Physici; fieri autem, quod non est mutatio, siue cui non præexistit subjectum, per se, & ex terminis à sensibili abstrahit, quia quod non est, non est sensibile; esse autem non nisi post tale fieri intelligitur, ut terminus ejus.

27. Ex his itaque habetur prima solutio difficultatis, quam intendit P. Alfonsus: In prima rerum productione non intelligitur subjectum, quod sub esse ponitur per tale fieri, præexistisse, aut aliud esse habuisse ab eo, quod acquirit per tale fieri; siue enim intelligatur creari materia, & ex ea educi forma, ut nostra ponit sententia; siue intelligatur immediate creari essentiam ex materia, & forma, & poni sub esse existen-

tiam, neque materia præexistit ad formam, neque essentia ad existentiam: in tali ergo fieri non intervenit privatio, sed non esse, quod præcessit, pura negatio est, & ipsius etiam subjecti non esse, siue carentia; tale autem fieri non est de consideratione Physici, & proinde hujus non sunt principia, quæ à Physico assignantur principia corporis in fieri. In generatione vermis ex speciebus Eucharisticis, aut considerabimus alterationem, & transmutationem, qua accidentia disponuntur; aut generationem, & educationem formæ, quæ in instanti est terminativo alterationis: in alteratione quidem transitus est ad formam accidentalem, & in ea subjectum est quantitas præexistens, quæ ratione miraculi in se est, siue sine subjecto, & modum habet substantiæ; in ea autem privatio præcedit formæ per illam transmutationem acquirendæ nempe accidentalis dispositionis; quare ibi tria aperte sunt principia ipsius fieri, nempe subjectum transiens, forma, ad quam transit, & privatio hujus, nempe carentia ejus in subjecto apto, ipsa enim quantitas & non habebat talem formam, & apta erat habendi illam.

In generatione, seu educatione formæ vermis, quæ in instanti fit hujus alterationis terminativo, major est difficultas: non enim forma educitur ex subjecto præ-

exist-

existente, tale nempe, cum sit quantitas, non præcontinet substantialem formam vermis; quare ea educatur oportet ex materia in eodem instanti creata, & tunc ad tale fieri non concurret privatio; in instanti enim, quo est materia, forma educitur, quare in eo non est carentia formæ in subiecto apto; duratione verò præcedente erat quidem carentia formæ, non tamen in subiecto apto, quia non erat materia: est ergo generatio sine privatione, & sic privatio non est de necessitate generationis, & consequenter neque principium, sed conditio per accidens concurrens, nempe ex suppositione, quod subiectum sub alia forma præexistat. Ad hoc autem pro nunc sufficeret, quod præmissum est, nempe aut illa materia præintelligitur existere pro aliquo priori ad esse, quod habet sub forma vermis, aut non: si primum, sub tali esse carentiam habet formæ vermis, & proinde privationem, cum ea sit de se subiectum capax: si autem secundum, illud fieri de se, & formaliter, prout accipitur contra præcedentem alterationem, non est mutatio, & proinde neque de consideratione Physici; tunc enim non intelligitur aliter se habere, quam prius, subiectum enim, nempe ipsa materia omnino prius non existit; quare est fieri physicum, & de quo principia ad præfens assignantur, alteratio, non autem generatio.

28 Nihilominus dici potest absolute, quod non solum alteratio, sed ipsa etiam generatio vermis ex speciebus Eucharisticis est physica transmutatio, & in ea proinde est reperire principia, quæ assignat Physicus. Itaque aliter in prima rerum creatione, aliter in generatione ista intelligimus terminari actionem Dei ad materiam, quamvis utrobique forma non creetur immediate, sed ex materia educatur: in prima rerum productione se habet Deus ut naturæ Auditor, quare juxta exigentiam rerum operatur; & quia materia connaturaliter exigit non se ipsa immediate, sed in toto existentiam recipere, intelligitur actio illa ad materiam ita terminari, quod vi illius non primam existentiam habeat, sed primò, & immediate formam, quæ ex illa educitur, & mediâ formâ existentiam: ibi ergo ita habet in eodem instanti formam, & existentiam, quod non existentia ad formam, sed forma ad existentiam intelligitur esse prior; & quia materia non præexistit formæ etiam pro signo, & prioritare causalitatis, aut naturæ, ibi non est subiectum aliter se habens, quam prius, & consequenter nec physica transmutatio.

At verò in generatione vermis ex speciebus Eucharisticis actio Dei, qua materiam creat, ex qua forma educatur, non est Authoris naturalis, sed supernatura-

lis, & miraculosa; quare non terminatur ad materiam secundum exigentiam ejus, imò contra ejus exigentiam, quia ita exigit concursus cum naturali agente, nempe sibi creari pro illo instanti substantiale subjectum, ex quo formam connaturaliter educat; deinde forma in prima productione educitur quidem ex materia, sed actione Dei se solo operantis, hic autem educitur actione naturalis agentis; & quia hoc exigit subjectum præexistens in ista generatione, non autem in illa, materia immediatè recipit existentiam, & ideo ista generatio est, illa autem creatio: quamvis ergo pro eodem instanti, quo educitur forma, nempe terminativo alterationis, creetur materia, illa prioritas, quam ea habet ad formam, existentia est. Nunc itaque materia sub quantitate existens, & qualitatibus sibi connaturalibus subjectum sensibile est per se, & ex terminis, quamvis per accidens ratione miraculi, quo illa quantitas sine substantia existeret, non præcedat sensibiliter: illa ergo generatio per se, & ex terminis est transitus subjecti sensibilis, & physica transmutatio, quæ pro illo priori, quo materia præexistit formæ, tunc carentiam, tunc aptitudinem habet ad illam.

29 Ex his item habetur, non stare duo, quæ hic §. 4. docet Eliseus, alterum, quòd generatio, ut mutatio est, non requirit sub-

jectum; quia ejus extrema sunt esse, & non esse, inter quæ nullum requiritur subjectum medians: alterum est, quòd creatio est mutatio, cujus rationem à paritate educationis assignat: Sicut nempe per educationem transit forma de non esse in subjecto ad esse in subjecto, ita per creationem res transit de non esse ad esse; at esse, & non esse in subjecto sunt extrema, quæ constituunt mutationem eductivam: ergo esse, & non esse absolute, sive extra causas sufficienter constituere mutationem creativam. Hæc duo, sicut alterum ex altero sequitur, nempe ex æquivocatione, qua patet extrema esse mutationis esse, & non esse, ita alterum ex altero rejicitur ex jam dictis. Itaque mutari est formaliter, & metaphysicè aliter se habere, quàm prius, & ubi non est intelligere, quòd subjectum prius se habebat ita, nunc autem ita, non est intelligere alicujus mutationem: sine subjecto ergo transeunte de termino in terminum, sive aliter se habente impossibile est intelligere mutationem, sed tantum erit simplex rei inceptio; & quia in creatione non est accipere subjectum, quod aliter se habeat, essentia enim erat prius in pura potentia objectiva, & sic in actu nihil, impossibile est intelligere, quòd creatio sit alicujus mutatio, & proinde quòd sit mutatio.

Utraque ejus ratio æquivocatio.

creatione nititur : primò quidem, quòd extrema mutationis sint esse, & non esse ; sunt enim per se primò esse in potentia, & esse in actu, nempe mutatione, quod erat potentià tale, fit actu tales; sunt autem per se secundò esse, & non esse, non autem absolute accipiendo non esse, sed non esse secundum *quid*, nempe tale, quod mutatione acquiritur, & inter esse tale, & non esse tale relinquitur esse aliud, quod est subjectum tale esse acquirens : secundò item, quiaeductio non est mutatio formæ, sed subjecti, ex quo forma educitur : non ergo, quia forma transit de non esse in subjecto ad esse in subjecto,eductio est mutatio, sed quia subjectum transit de non habere ad habere formam, sive de esse in potentia ad talem formam ad illam habere in actu, ideo subjectum ipsum mutatur, &eductio est mutatio subjecti.

30 Tertia itaque sententia docet,quòd principia corporis in fieri sunt materia, & forma, & privatio. Hæc est sententia Philosophi, quam proinde communiter ceteri tenent, Nostri exceptis; quare superfluum est Auctores referre. Quarta sententia est P. Augustini, quam proinde Nostri omnes tenent; docet principia corporis in fieri esse materiam, & formam, & rationes seminales. Hanc latè explicat B. D. & præferendam docet sententiæ Philosophi, in 2. dist. 18. q. 1.

art. 2. Pro explicatione ergo huius nostræ sententiæ explicemus oportet, quid est ratio seminalis; quare sit

§. II.

*Notanda pro Conclusionem
Nostram.*

31 **D**E rationibus seminalibus agunt Theologi cum Magistro in 2. cit. dist. 18. ubi B. D. cit. q. 2. per totam, ex quo multa habet N. Manso hic, neque opus est in iis probandis tempus insumere, siquidem à nemine negantur; quare tantum quid per rationes seminales intelligit S. Parens, opus est explicare. Itaque rationes seminales non esse virtutes ipsas rerum activas, & passivas, probat B. D. ex eo, quòd, postquam Deus res creavit, cunctas benedixit, ut se multiplicarent: aut ergo nihil contulit hæc benedictio, aut imperfectas Deus creavit; quod utrumque est inconueniens. Quia itaque Dei perfecta sunt opera, ex creatione habuerunt virtutes activas, & passivas, hæc quippe ad perfectionem entitativam rei pertinent, & quia Dei benedictio otiosa non est, contulit rationes seminales, quæ proinde aliquid sunt ultra virtutes activas, & passivas. Deinde post finem mundi generationes, & transmutationes cessabant; non autem rebus deficient

cient virtutes activæ, & passivæ: quia ergo deficient rationes seminales ipsis virtutibus superadditæ.

32 Quid ergo sit hoc superadditum, ut explicet B. D. notandum jubet, quod, quantumcumque quis sit sciens, non poterit percipere, quomodo exercetur actio præcisè accipiendo virtutes activas, & passivas; quantumcumque enim agens approximetur passivo, & quantumcumque hoc sit passivum, & potens transmutari, & illud sit activum, & potens transmutare, quia accidens non migrat de subiecto in subiectum, nihil recipit passum ab agente, quare relinquitur, ut prius erat; sicut quantumcumque quis sit dives, & approximetur pauperi, ille potest ditare, hic potest ditari; si tamen nihil transit de divite in pauperem, non ditatur: quantumcumque ergo ignis sit activus, & approximetur stupæ, si hæc nihil recipit ab igne, intransmutata relinquitur; quare, ut exerceatur actio, & intelligamus transmutationem, oportet ponere quamdā habilitatem, seu habitudinem dominii hujus in illud, & subjectionis illius ad hoc, vi cujus activum præsentem, & approximatum passivo agit, & passivum patitur.

33 Est ergo ratio seminalis habilitas illa, seu habitudo determinata hujus ad hoc, & ideo non quodlibet in quodlibet agit, aut à quolibet patitur, sed agit in determinatum sibi passum, & à de-

terminato sibi agente patitur, secundum habitudinem à Deo cuiusque inditam; illa autem habitudo non est aliquid rei, sive virtuti ejus superadditum, sed determinatio quædam ipsius virtutis, quæ modus est relativi, sive relatio secundum dici; talem determinationem consecutæ sunt res ex Dei benedictione, & secundum illam fiunt transmutationes; quare in eo, quod transmutatur, ponit sententia P. Augustini principia ejus, prout est in fieri, materiam, sive subiectum transiens ad formam, quæ transmutatione acquiritur, formam ipsam, & illam habilitatem, seu rationem seminalem, quæ est in subiecto ratio, quare transmutatur. Notandum autem, quod illa habilitas, quæ est ratio seminalis, non solum in subiecto respectu agentis, sed in agente etiam consideratur respectu subiecti; & dubitari potest: An etiam in materia sit, qua formæ subjiçiat, & ab ea perficiatur, & in forma, qua sibi subjiçiat, & determinet materiam: dubitari ergo potest primò: An principium ponatur ratio seminalis, quæ est in subiecto, an quæ est in agente, an utraque? Secundò: An etiam in materia, & forma? Tertiò: An dato, quod sic, pariter ratio seminalis materiæ, & formæ dici debeat principium?

Ad primam dubitationem dicitur, quod sicut agens requiritur quidem, & est de necessitate trans-

Transmutationis, nō tamē ut principium, ita ratio seminalis, quæ est in agente: est ergo tertiū principiū loco privationis ratio seminalis, quæ est in ipso subiecto passibili, seu transmutabili; hæc enim est terminus à quo mutationis, ut mox patebit. Ad secundā dicitur, quòd materia, & forma nō exercent causalitates suas per actionem, si- ve influentiam unius in alterum, sed causalitas formæ est intima præsentia, & communicatio ejus ad materiam; quare pro ea non oportet ponere rationes seminales, quia per actionem agentis, & dispositiones ab eo inductas sufficienter determinatur materia ad formam, & forma intimā præsentia suā perficit materiam. Ad tertiam, dato, quòd tales ponerentur rationes seminales, ex non conducunt ad fieri, sed ad factum esse, quo nempe ex perfectibili, & perficiente unum quid constituitur; tunc autem illa habilitas non esset extremum distinctum à perfectibili, & perfectione, sicut est in fieri; quare neque principium.

34 Philosophus itaque hinc text. 43. ita habet: *Sumendum est igitur primò, non quodvis eorum, quæ sunt, in quodvis agere; neque quodvis pati à quovis aptum esse, sed album quidem fit è non albo, atque ex hoc non quovis, sed è nigro, vel aliquo mediorum; quod sic explicat Commentator: Et ideo cum induxit exemplum de contrariis, scilicet albo, & nigro, indu-*

xit aliud exemplum de privatione, & habitu; & dixit: Et musicus ex non musico, id est, & musicus non generatur etiam ex omni, de quo dicitur non musicus, sed ex illo, quod est non musicus, & est innatum recipere Musicam, quod est homo ignorans Musicam, quia nullam habet dignitatem in ea, sed habet potentiam addiscendi illam. Tria ergo debemus considerare in subiecto transmutationis cujuslibet: primum, quòd habet tale esse; secundum, quòd habet carentiam illius, quod transmutatione acquirit; & tertium, quòd aptum est tale esse habere, quod transmutatione inducitur: vult ergo Philosophus, quòd non fit quodlibet ex quolibet, hoc est, subiectum, quod transmutatur, tale determinatum esse debet habere, cui nempe adjunctum est non esse, seu carentia illius, quod transmutatione inducitur, ut album fit ex non albo, non tamen qualicumque; neque sufficit quævis carentia, sed ulterius oportet aptum esse fieri album.

35 Notat B. D. super hunc textum, quòd ex his tribus, quòd illud, quod fit album, alium colorem haberet, est omnino per accidens; quòd autem non haberet albedinem, est per se, sed non primò; quòd tandem aptum esset albedinem recipere, est per se primò requisitum: terminus ergo à quo transmutationis, puta, quæ fit nigrum ex albo, est album, est non

nigrum, & est aptum fieri nigrum; sed album est omninò per accidens; non nigrum per se quidem, sed non primò; aptum verò fieri nigrum est terminus à quo per se primò. Ratio prima est, quia est omninò per accidens id, sine quo eodem modo fieret transmutatio, fieret autem, siue album sit, siue rubrum, id, quod transit ad nigrum, si tamen est aptum fieri nigrum: ratio secunda est, quia per se requiritur id, sine quo non fieret transmutatio, non autem fieret, nisi subjectum careat formâ acquirendâ, non enim potest acquirere, quam habet: ratio tertia est, quia requiritur, & est de per se, quòd subjectum sit aptum formam recipere, ita quòd ratio, quare sic transeat, & transmute- tur, non est, quòd caret formâ illâ, sed quòd aptum est illam habere; est autem per se primò, quòd est ratio formalis: non ergo carere formâ, sed aptum esse habendi illam.

Habes itaque primum, quòd transmutatio idem est, quod conversio, quatenùs nempe sub- jectum de esse, quod habebat, transit ad aliud, conversio est; quatenùs autem hoc esse acquirit, quod priùs non habebat, mutatio est, siue generatio. Sed habes secun- dum, quòd mutatio est quidem transitus de non esse ad esse, non autem formalitèr, & per se primò, sic enim est transitus de esse in po- tentia tali ad esse in actu tale; ter-

minus enim à quo per se primò est aptum esse, non verò carere formâ; definitur autem transitus de non esse ad esse, quia defini- tur, ut contradistinguitur à con- versione, pro quo sufficit accipe- re in termino à quo carentiam. Vides itaque, quòd ex duobus, quæ importat privatio, nempe carentiam, & aptitudinem, in ip- sa etiam sententia Philosophi, pro recto, & per se primò ipsa aptitu- do est terminus à quo mutationis; jam autem ita se habent privatio, & ratio seminalis, quòd privatio dicit in recto carentiam, in obli- quo autem aptitudinem, est nem- pe carentia subjecti apti; è contra verò ratio seminalis dicit in recto aptitudinem, in obliquo autem carentiam, est nempeabilitas ad acquirendam formam, quam non habet: congruentius ergo, juxta ipsa etiam Philosophi principia, ponitur ratio seminalis princi- pium corporis in fieri, quam pri- vatio.

§.

III.

Resolvitur Articulus.

36 **D**icendum itaque, quòd principia corporis in fieri sunt materia, & forma, & ra- tio seminalis. Probat ex dictis: Principia corporis in fieri sunt elementa, quæ de necessitate, & per se primò importat ipsa trans- mutatio, seu corpus, prout est sub

trans-

transmutatione; sed talia sunt materia, & forma, & ratio seminalis: ergo. Prob. min. Talia elementa sunt subjectum, quod mutatur, & transit de termino in terminum, terminus *à quo*, & *ad quem* transit; sed subjectum est materia, terminus *ad quem* est forma, & terminus *à quo* est per se primò ratio seminalis: ergo. Major ex dictis patet, loquimur enim de fieri, quod est de consideratione Physici; tale autem est naturalis, & sensibilis transmutatio, quæ non intelligitur sine subjecto physice transeunte de uno ad alterum terminum; si quid autem præter hæc requiritur, non ad elementa pertinet, sed ad causas, & principia extrinseca. Minor ergo prob. & quidem de subjecto, & termino *ad quem* probatione non indiget; quare de termino *à quo* probatur ex dictis: Terminus *à quo* transmutationis est, quod ita de necessitate requiritur ad transmutationem tanquam id, à quo subjectum transit, quod est ratio formalis sic transeundi; sed magis ratio seminalis, quam privatio, ita se habet: ergo. Prob. min. Dicitur per se primò, quod reduplicative, & secundum quod tale; sed subjectum transit, & transmutatur non præcisè, & formaliter secundum quod habens privationem, sed secundum quod habens rationes feminales: ergo licet privatio per se requiratur, non tamen ipsa, sed ratio seminalis per

se primò, & ut terminus *à quo*.

Hæc min. quantum ad primum ex ipso etiam patuit textu Philosophi, nempe licet quidquid sit, fiat de necessitate tale ex non tali, non tamen ex quolibet non tali, sed ex eo, quod est aptum tale fieri; quare non ipsa carentia, quam importat pro recto privatio, sed aptitudo est sibi ratio formalis, quare transmutetur. Quantum ad alterum, quòd hæc aptitudo sit ratio seminalis, satis etiam ex præmissis patet: in tantum enim ex apto fieri tale sit tale, in quantum illa aptitudo ultra virtutem passivam subjecti dicit determinatam habitudinem, qua illi subicitur, & ex applicatione ejus habet transmutari; at talis determinata habitudo est ratio seminalis: ergo. Patet maj. non enim sufficit sola virtus passiva ad transmutationem; tùm, quia virtutem passivam ex creatione habuit, indigne autem ulterius benedictione Dei; tùm deinde, quia post mundi finem eandem habebit virtutem passivam, non tamen erit transmutabile: illa ergo aptitudo, secundum quam formaliter, & per se primò transmutabile est, non ipsam significat capacitatem potentie passivæ, sed ulterius habilitatem rationis seminalis, & sic est principium transmutationis per modum termini *à quo*. Alia mitto, quæ habet B. D. & Nostri communiter adducunt, quoniam hæc ratione sufficienter

ostenditur conclusio, amplius autem patebit solutione eorum, quæ adduci possunt in contrarium.

37 Arguitur primò: Aut ratio seminalis distinguitur à materia, aut non: si distinguitur, non est principium; si non distinguitur, non est principium distinctum: ergo, quidquid dicatur, non sunt tria principia corporis in fieri, nisi ultra materiam, & formam ponatur privatio. Prima pars dilemmatis sic patet: Ratio seminalis, si accipitur distincta à materia, est purus ordo; sed purus ordo nequit esse principium corporis naturalis in fieri: ergo. Patet min. quia nequit esse pars, sive elementum entis absoluti. Secunda pars sic etiam patet: Quod non est, non est principium: ergo quod non est distinctum, non est distinctum principium.

38 Hoc argumentum non adducit specialem difficultatem contra nostram sententiam; idem enim fit de privatione, sive ut dicit carentiam, sive ut dicit aptitudinem subiecti. Ad illud respondet Philosophus text. 66. quo sic ait: *Atqui subiectum ipsum numero quidem est unum, ratione autem duo*; quibus intendit, quòd tertium principium non oportet entitate differre, sed sufficit, quòd differat ratione, & quidditate; hoc nempe sufficit, ut subiectum de eo, quod est sic se habere, physice, transeat ad se habere sic, quamvis sic se habere, de quo transit,

non differat entitative à subiecto ipso. Ad formam itaque dicitur, quòd ratio seminalis differt à materia quidditate, non autem entitate: & idem Authores contrariæ sententiæ dicere debent de privatione; quare patet ad formam.

39 Arguitur secundò ab inconvenienti: Sequitur enim primò, quòd principia erunt quatuor, nempe præter materiam, & formam ratio seminalis ex parte utriusque. Secundò sequitur, quòd principia includunt aliquid extrinsecum; at nos ipsi diximus, principia esse elementa, sive partes intrinsecas: ergo. Patet maj. quia ratio seminalis etiam in agente datur. Tertiò sequitur, quòd mutatio non erit transitus de non esse ad esse; sed hoc est inconveniens: ergo. Patet maj. quia terminus à quo non erit privatio, sive non esse. Patet item min. quia tunc erit mutatio transitus de esse ad esse; quare non distinguetur à conversione. Quartò, principia non erunt contraria; at id, ut per se notum, supponit Philosophus, & patet, quòd motus est de contrario in contrarium: ergo. Quintò, eadem erunt principia corporis in fieri, & in facto esse; quia ratio seminalis in facto esse manet. Tandem, terminus à quo transmutatione abjicitur; sed ratio seminalis non abjicitur, sed manet in facto: ergo.

40 Ad primum inconvenienti respondet N. Manso, quòd ratio-

nes feminales ex parte materiæ, & formæ unum principium faciunt, sicut unio, licet cum utroque extremo identificetur, una tamen est. Hæc solutio nobis non probatur, quia, ut supra diximus, in materia, & forma, ut una perficiat, & altera perficiatur, aut nulla requiritur ratio seminalis, aut ea non ad fieri, & transmutationem, sed ad factum esse confert. Nobis ergo dicendum, quod ratio seminalis, quæ ponitur principium corporis in fieri, ea est, quæ constituit terminum à quo mutationis, hæc enim tantum de formali, & ut pars concurrat ad mutationem; talis autem ea est, qua materia, sive subiectum passibile agenti subijcitur, ut transmutetur. Ad secundum jam dictum est supra, quod qua ratione excluditur agens à ratione principii, eadem excluditur ratio seminalis ex parte agentis: non ergo quælibet ratio seminalis, sed ea tantum, quæ constituit terminum à quo, principium mutationis est. Ad tertium jam item supra dictum est: Mutatio est transitus de esse in potentia tali ad esse in actu tale, & utroque à conversione differt, est enim conversio transitus de esse in actu hoc ad esse in actu hoc; quare utroque modo sufficienter explicatur mutatio; est autem per se primò terminus à quo ejus esse in potentia tale; quare magis per hoc debet definiri,

quàm per non esse; quia tamen communis sententia ponit terminum à quo privationem, ideo communius ita definitur.

Ad quartum dicitur, quod idem inconueniens sequitur ex sententia Philosophi; non enim privatio, & forma contraria sunt: sicut ergo communis sententia cogitur respondere, quod ad motum non requiritur stricta contrarietas inter utrumque terminum, sed sufficit quævis oppositio, ita nos dicimus; talis autem datur inter esse in potentia tale, & esse in actu tale. Ad quintum N. Manso respondet, primò concedendo sententiam, quod eadem sunt principia corporis in facto esse, ac in fieri; quod, licet non sit de mente Philosophi, est tamen sententia P. Augustini. Respondet secundò, quod ratio seminalis manet quidem in facto, non tamen ut principium: primò, quia, licet maneat, non dat esse principiatum; secundo, quia, ut sit principium, debet connotare carentiam formæ, quam non connotat in facto. Prior quidem solutio nobis non probatur; non enim terminus à quo est principium, sive elementum facti, cum abijciatur in termino motus; est autem de necessitate elementum, sive pars ipsius mutationis. Secunda item, quia post transmutationem non illa ratio seminalis manet, qua subiectum huic agenti ad hanc transmutationem subijciebatur, sed

alia; erat autem principium corporis in fieri illa, qua ad hanc transmutationem subiciebatur; hæc nempe erat terminus à quo mutationis: non ergo manet in facto ratio seminalis, quæ erat principium in fieri.

Nobis ergo dicendum, quod sicut in communi sententia in facto esse manet privatio, non quidem hujus formæ, sed alterius, ita in nostra sententia manet quidem ratio seminalis, non tamen quæ erat principium hujus transmutationis, sed alia, habitudo nempe, sive habilitas, ut subiciatur ad aliam transmutationem. Quo patet ad ultimum; abjicitur nempe ratio seminalis, quæ erat terminus à quo transmutationis illo eodem sensu, quo abjicitur privatio; sicut enim privatio manet non hujus, sed alterius formæ, quare abjicitur privatio hujus, quæ erat terminus à quo hujus transmutationis, ita abjicitur ratio seminalis, quæ erat terminus à quo hujus transmutationis, & ea, quæ manet, ad aliam confert transmutationem; & sicut privatio alterius formæ, quæ manet in hoc facto, non est principium ejus, sed erit alterius in fieri, ita ratio seminalis, quæ manet.

41 Arguunt tertio Conimbricenses in cap. 8. q. 1. art. 6. in solut. ad 3. Aut habilitas materiæ significat ipsam ejus potentiam; aut non repugnantiam ad recipiendas formas, quæ quodammo-

dò à materia fuit: si primum, non est principium, siquidem potentia materia est essentia ejus: si secundum, talis non repugnantia, sive aptitudo in privatione includitur, & est veluti conditio quædam privationis; tunc autem non ab aptitudine materiæ, sed à privatione per se dependet transmutatio, ut ex definitione ejus patet: ipsa ergo privatio, non aptitudo illa poni debet principium. Unde colliges (subjungunt ipsi) non rectè Argentinam in 2. dist. 18. q. 1. art. 2. asseruisse, principia rerum naturalium rectius poni materiam, & formam, & rationes seminales, id est, habilitates singulis rebus naturalibus à Deo inditas, quàm materiam, & formam, & privationem.

42 Resp. quod illa habilitas non ipsam materiæ essentiam, seu quidditativam potentiam significat; neque item formalem aptitudinem, quam connotat privatio, sed determinationem, & subjectionem, quam rebus tribuit Divina benedictio; patet enim, quod utramque aptitudinem, seu melius unam aptitudinem, seu potentiam utroque modo acceptam, nempe radicalitèr, & pro essentia materiæ, aut formalitèr, & pro habitudine abjicientis actum, quam connotat privatio; hanc, inquam, utroque modo acceptam habuit materia ex creatione; ut autem transmutationi subjiceretur, & rerum multiplicationi, ac-

cel-

ARTICULUS III.

Quæ sint Principia corporis in facto esse?

43

cessit insuper Dei benedictio : significat ergo illa habilitas, secundum quam materia subicitur transmutationi, & quæ est terminus à quo ejus, determinationem quædam subjecibilitatis ad agens, quam dicimus rationem seminalē.

Ad rationem ergo in contrarium dicitur, quod jam patuit, illam habilitatem non esse essentialiam materię, quamvis non sit aliquid re ipsa superadditum; patuit item, quod non est aptitudo, quam dicit pro obliquo privato, sed quædam determinatio ejus; dato autem, ipsam esse aptitudinem, ad rationem ejus dicitur, quod ex ipso etiam Philosopho jam supra patuit, quod magis per se generatio dependet ab aptitudine, quam à carentia; ait enim ipse Philosophus, ut supra vidimus, quod sit tale ex non tali, non quocumque, sed quod aptum est; quare ipsa aptitudo ultimò determinat, & magis est terminus à quo: ad definitionem autem mutationis jam supra diximus, in ea accipi non id præcisè, quod est de formali quidditate mutationis, sed quod sufficit eam à conversione distinguere. Unde colliges primò, non bene ipsos tenere mentem Philosophi; & secundò, quod bene N. Argentin. loco cit. ponit, quod congruentius ponitur tertium principium corporis in fieri ratio semi-

nalis, quam privatio.

DE hoc nulla est controversia ad præsens; quare breviter sententiam Philosophi expendemus. Veteres Philosophi circa corporis principia non videntur distinxisse fieri, & factum esse; quare absolute dicunt principia corporis, quæ sunt ipsius facti; eorum sententiæ ad tres classes reduci possunt, ut eas refert Philosophus. Prima est eorum, qui unum tantum ponebant rerum principium, ut Parmen. & Melis. ponebant ens; de quibus ait Philosophus, quod non naturaliter loquebantur, eo quod negarent motum; idem tenuisse feruntur Xenoph. & Anaxim. alii ad vulgata elementa recurrentes ponebant, vel terram, ut Hesiod; vel aquam, ut Thales; vel aërem, ut Diogenes; vel ignem, ut Heraclitus. Secunda est eorum, qui plura ponebant, quam duo, ut Empedocl. & Hypocr. ponebant quatuor elementa: alii atomos, & inane, de quibus quidam atomos ponebant homogeneos, ut Democritus, & Epicurus; alii heterogeneos, ut Anaxagoras. Non desunt, qui contendunt, Philosophum non satis sincere eorum mentem referre, quare singulos conantur excusare, & in bonum

sent

sensum reducere; inutile est tamen in re nullius ponderis tempus tenere.

Tertia itaq; sententia duo tantum principia ponit ipsius facti, materiam, & formam, seu perfectibile, & perfectivum. Ita Philosophus, & idem tenuisse fertur Plato, atque utriusque discipuli, quamvis postea in multis disconvenirent; nam Plato quasdam ponebat formas separatas universales, quas dicebat idæas, à quibus derivarentur tum formæ singulorum pro generatione; tum similitudines rerum in intellectu nostro pro actu cognoscendi: hinc quantum ad generationem omnino desepxit privationem; ex quo ait B. D. quod non potuit assequi naturam materiæ; deinde quantum ad cognitionem nostram posuit, nullius nos cognitionem addiscendo acquirere, sed nostrum scire esse tantum reminisci. Ponit autem Philosophus contra utrumque, quod nullæ sunt tales idææ, sed quantum ad generationem forma educitur ex potentia materiæ; quantum ad cognitionem nostram species per sensus acquirimus. Differt item utriusque sententia quantum ad quidditatem utriusque principii: ponit enim Philosophus, materiam, & formam duas esse partes physicè distinctas; Plato autem, ut mentem ejus referunt RR. materiam posuit totam rei substantiam, formam autem quamdā tantum materiæ dis-

positionem, & configurationem. De his autem postea.

44. Dicendum itaque, quod principia corporis *in facto esse* sunt materia, & forma. Prob. Ea sunt elementa corporis *in facto esse*, quæ sunt partes illius permanentè, & prout in re existit, constitutivæ; sed tales sunt de necessitate materia, & forma, neque plus, aut minus, quàm hæc duo corpus naturale permanentè, & in facto esse importat: ergo. Probatur min. De necessitate importat perfectibile, & perfectivum, & hæc tantum de substantiali constitutione ejus sunt; sed perfectibile est materia, perfectivum autem forma: ergo. Patet min. quia quidquid sit de quidditate utriusque, hoc nomine *materiæ* intelligitur perfectibile, sive potentiale subiectum, & hoc nomine *formæ* formativum, sive perfectivum. Maj. autem quantum ad primum probatur in 1. Cæli, quod substantia physicè simplex nequit corpus esse, notio enim corporis in ipsa consistit substantiali, & radicali aptitudine, & exigentia dimensionum; simplex autem substantia non est nata habere quantitatem dimensionum: oportet ergo compositam esse ex perfectibili, cujus est tales dimensiones fundare, & perfectivo determinante. Quantum ad secundum patet de facili; præcisè enim, intellectus perfectibili, & perfectivo, intelligitur nominalis, & substantialis quid-

quidditas, & quidquid aliud intelligatur, extra quidditatem est, & sic extra rationem principii.

45 Prob. secundò ratione, quam intendit Philosophus, quæ quamvis sit a posteriori, magis est philosophica: Corpus naturale in facto esse est terminus totalis naturalis generationis, sive id, quod relinquitur sub mutato esse, quod est formalis terminus ipsius fieri; sed hujus principia sunt materia, & forma, sive perfectibile subiectum, & perfectio, quam per motum acquirit: ergo. Patet maj. quia de tali querit Physicus, nempe de mobili, secundum quod tale est. Prob. min. Motus, sive fieri de necessitate includit tria tantum, subiectum, quod movetur, terminus à quo, & ad quem movetur; sed ex his tribus alterum abjicitur in termino motus, sive mutato esse, nempe terminus à quo: ergo duo tantum relinquuntur in facto, sive mutato, subiectum, & terminus ad quem. Maj. patet ex articulo præcedente, & min. item, quia hoc est moveri, unum relinquere, & alium acquirere terminum.

46 Duo contra hoc communiter objiciuntur: alterum est, quod in composito præter materiam, & formam est de necessitate accipere utriusque unionem, est enim compositio distinctorum unio, neque materia, & forma totum constituunt; nisi accipiantur unitæ: ergo unio erit tertium

principiū ipsius facti. Alterum est, quod totum in facto esse est subsistens: ergo subsistentiam importat, quæ erit alterum principium.

47 Ad hæc unusquisque juxta propria principia respondet; nobis ad primum dicendum, quod materia, & forma, eo quod sunt actus, & potentia, se ipsis uniantur, neque requiritur ibi cola, aut clavus, aut ligamentum aliquod; aliter enim partes totius naturalis, & artificialis se habent, nempe in toto artificiali partes non sunt actus, & potètia, nec una se habet ad alteram ut perfectibile ad per se perfectionem; quare, ut uniantur, & faciant totum, requiritur aliquod tertium, ut tabulæ in scamno clavo uniantur, & lateres in domo calce; at verò in toto naturali, sive substantiali, sive accidentali partes sunt actus, & potentia, sive perfectio, & perfectibile, quæ se ipsis uniantur; quare non requiritur ibi tertium uniens, quod sit ulterior pars.

Ad alterum Arriaga concedit consequ. atque, subsistentiam esse corporis principium in facto esse, quod si ab Antiquis non ponitur, eo est, quia subsistentiam non benè cognoverunt. Sed quamvis quidditatem subsistentiæ non benè cognoverint, aliquid, quo corpus in re subsistat, debuerunt ponere, si id ad rationem principii pertinet; quod enim corpus in facto esse subsistit, sive in re existit, cuique notum est. Alii dicunt,

cunt, substantiam non esse corporis principium, eo quod est purus terminus essentiae. Sed hoc, absolute loquendo, non est verum; non enim se habet substantia ad essentiam rei substantis, sicut punctum terminativum ad lineam, aut terminus ad relationem, quorum utrumque nihil apponit, aut addit, & ideo pure, & tantum est terminus, sed substantia immutat suo modo, & constituit essentiam aliter se habentem, ac sine illa, nempe substantiam, live in se, & per se existentem.

Dicendum itaque, quod substantia extra entitatem est nominalem, & substantialem ipsius corporis, quare ad elementa ejus non pertinet: esse itaque duobus modis accipitur, altero nominaliter, & prout significatur per definitionem; altero participialiter, & prout significat existere, live esse in re: quaruntur principia ipsius entitatis priori modo accepta; substantia autem ad eam non pertinet, prout sic accipitur, sed prout accipitur

participialiter.

QUÆSTIO SECVNDA

DE MATERIA.

ARTICULUS I.

Quid sit in re physica Materia?

HÆC difficultas à RR. Peripatetis aut præmittitur omnino, aut leviori calamo, & è superficie tantum attingitur, de ea quippe nulla erat controversia; postquam autem moderni Platonizantes coeperunt antiquam ex Philosopho viam abjicere, cogimur eam latius expendere, quo eorum contra Aristotelis sententiam fundamenta solvantur. Invitus sanè hanc assumo provinciam, neque enim rem pro dignitate tractare nostrum patitur institutum, oporteret quippe latissime distrahì; cum autem celebres jam illæ philosophandi viæ habeantur, & jactent passim earum Authores, quòd Peripatetici improbatas omnino sententias suas de materia, & forma, & constitutione corporis naturalis solâ nixi tenent autoritate Philosophi, oportet, breviter licet, & eorum solvere argumenta, & sententiam Philosophi aliquantulum probare: notes autem velim, quòd nullus artifex principia sua

probat directè, & per se; si enim primum Physicæ subjectum corpus est, cum hujus elementa ipso sint priora, ea probare non ipsius est, sed Metaphysici; quare Philosophus ipse contra negantes motum, arguendum ait metaphysicè: non ergo physicis rationibus per viam motus, & ab experientia principia probanda sunt, si velimus directè, & a priori probare, sed metaphysicè, sive ex universalibus principiis.

Neque eâ sum fronte, qui putem, ea me invictissimâ demonstratione ostensurum; novi profectò rationes, quæ ab homine sunt, quantumcumque sibi evidentes appareant, ab homine posse solvi: tantum itaque intendo, tum ostendere, quòd sententia Philosophi non omnino improbata tenetur, sed suis nititur satis probabilibus fundamentis, quæ tamen adduxisse RR. Peripatetici otiosum putabant, quia hucusque à nemine videbant in dubium revocari; tum, quòd quas Moderni passim jactant invictissimas demonstrationes, facili negotio solvantur: offendes, qui passim circumfertur, P. Saguens librum, cui titulus præfigitur:

Atomismus demonstratus, & paf-
fim toto opere invictissima de-
monftratione probari dicitur,
quod intenditur, quali de Aristo-
telica Philofophia eo opere ac-
tum fit, quod clarius lamina ope-
ri præfixa exprimit, ubi lemma
illud: *Cecidit vetus, altera surgit*,
quafi erectum de victoria tro-
phæum canit, quod nempe ad lu-
cem furgentis Auroræ Maynanti-
cæ Philofophiæ, tenebræ, & nu-
bila Peripatetica confufionis dif-
fipata prorsus evanescunt: fic ipsi
sibi adblandiuntur, fic sibi per se
licet de victis in ultare contrariis;
stat tamen, stabitque, si per ejus
argumenta licet, Peripatetica
Philofophia, ut inferius solvendo
ipfa patebit.

Fateri quidem non grava-
bor, verum esse, quod loco con-
vicii nobis objiciunt, quod nem-
pe nimis metaphyficè physicalia
pertractamus: id quidem ira est,
non tamen vicio ipsius Peripate-
tica Philofophiæ vetiti debet,
quod consulto, & datâ operâ fit,
quafi aliter fieri nequeat: itaque
in nostris Scholis non Physica
pertractatur præcise, & tantum,
ut Philofophi sumus, five ut natu-
ræ rimemur arcana, sed ut Sacræ
Theologiæ viam sternamus, cui
fini methodus illa magis accom-
modatur ea pertractandi, que sunt
de physica consideratione, meta-
phyficè, & per rationes quiddita-
tivas; si tamen quis vellet eam ad-
discere præcise, ut natura lectu-

tetur phenomena, non minus,
imò magis, quidquid ipsi in con-
trarium jacent, hæc poterit, quam
illa: ratio quidem cuique est ma-
nifesta: Illa namque philosophan-
di via eo putatur naturæ phæno-
mena aptissime explicare, quia ex
varia partium textura, non autem
ex qualitatibus, & transmutatio-
ne uniuscujusque quarit ratione;
jam autè Peripatetica sententia &
illam eandem habet partium tex-
turam, & insuper qualitates, &
transmutationes: magis ergo,
quam illa, hæc poterit quodcum-
que phenomenon explicare.

Hujus discursus consequen-
tia manifesta est; si enim eandem
admittit partes, atque earum tex-
turam, omnes poterit adhibere
explicandi rationes, quæ ex par-
tium textura sumuntur; & insu-
per, si quando partium textura
non sufficit, qualitates habet ac-
tivas, & passivas; quare totum
habet, quod illa; & hoc amplius.
Minor autem, quæ ipsis fortasse
paradoxa videbitur, apertissime
in primis ipso Philofophi textu
ostenditur: habet enim ipse inter
alia opus quoddam, quod *Pro-
blemata* inscripsit, in quo sapissi-
mæ naturales quæstiones ex par-
tium mechanismo solvuntur, &
ideo à quibusdam inscribitur:
Quæstiones mechanicæ; deinde, per
quantitatem uniuscujusque sub-
stantiam extendi secundum exis-
gentiam formæ suæ ponit senten-
tia Peripatetica, quare illas eas-

dem partes in uno quoque admitit, quas Moderni ponunt, & solum est controversia, quod isti substantialia elementa, & quidditatem materiae illas partes dicunt, Peripatetici autem accidentalem substantiae divisionem ex quantitate: quandoquidem ergo illas partes in substantia corporis naturalis admittit, si quando ad alicujus explicationem opus est, ad illas poterit recurrere Peripateticus; si enim de facto non recurrit, eo est, quia, ut jam diximus, ad finem, quem intendit, per rationes quidditativas discurre magis confert. Ad intentum itaque communiores Modernorum opiniones, quantum ex earum Authoribus capimus, referemus; deinde quae in illis nobis difficultate ingerunt; postea Philos. sententiam probabimus; & tandem, quae contra illam licuit eorum argumenta videre, solvere conabimur.

§. I.

*Neophilosophantium sententia
referuntur.*

48 **T**riplex potissimum versatur sententia eorum, qui contra Philosophum de quidditate materiae philosophantur; conveniunt omnes in eo, quod materia est tota substantia, & entitas rei corporalis, & forma solum addit modum dispositionis in partibus materiae, velati texturem, aut configura-

tionem earum, ad modum quo literae sunt tota vocis entitas, quo ipsi exemplo utuntur, & sicut eadem literae aliter, & aliter convinatae aliam, & aliam reddunt vocem, puta, *Roma*, *Amor*, *Moro*, *Mora*, eisdem constant literis, & ex alia, & alia earum dispositione diversam reddunt vocem, ita eadem partes materiae aliter, & aliter convinatae aliud, & aliud reddunt corpus naturale. Conveniunt secundo in eo, quod quantitas a substantia materiae non differt; quare ponunt conceptum materiae in corporeitate, seu extensione, unde materiam dicunt partes quantitativas, seu, ut nos loquimur, integrantes, primas, seu in quas ultimo resolvitur corporis divisio: quod item his particulis, seu primis moleculis creari competit, imò nihil aliud creari potuisse, demonstratum putat Saguens communi illa ratione, quod nihil creatur nisi simplex, cum compositum non ex nihilo, sed ex componentibus sit, quam infra examinabimus: ex his ergo primò creatis, & praesistentibus Deus cuncta formavit, secundum quod per varias texturas, & combinationes multipliciter partes illas ordinavit.

49 Diversificantur itaque secundum harum partium primam, & quasi radicalem diversitatem, quae triplex est; aut enim partes illae divisibiles concipiuntur; aut atomae, & indivisibiles; & hoc se-

cundum duobus modis esse potest; aut enim heterogenea sunt, & diversa rationis; aut homogenea. Prima itaque sententia est Cartesii, qui ponit primam quidditatem corporis in extensione consistere, seu dimensione trinam; quare asserit vacuum repugnare, siue dispersum, siue coacervatum; quod enim vacuum, imaginabitur, de necessitate habebit trinam dimensionem, & consequenter erit corpus: ponit deinde, partes materiae non esse atomas, seu indivisibiles; quilibet enim corpus est, & trinam habet dimensionem, & proinde divisibilitatem, non quidem in infinitum, ut de continuo mathematicè accepto ponit sententia Philosophi, sed indefinitè, quòd nempe terminus in earum divisione assignari non potest, quamvis illum habeant: tandem ponit, partes esse homogeneas, nempe non naturā, sed extensione tantum, & figurā differere, & quidem hoc valde consequenter; si enim tota quidditas materiae in extensione consistit, sola extensione poterit una materia ab alia differre: triplicem autem materiam ponit, nempe rotundam, striadam, & subtilem, siue aetheream.

Cartesianum systema sic ex resolutione explicat Legrand: Si corpus quodlibet dividatur, quilibet pars suam habet figuram, cui detrahendo prominentiam potest alterius figura fieri, usque

dum perveniat ad perfectè orbicularem, cui nihil potest detrahi: oportet ergo in quolibet corpore orbicularem materiam ponere, quam proinde dicit ipse primum elementum. Deinde, partes orbitales inter se unitae cavitates de necessitate relinquunt, quibus replendis necessaria est materia striada; quae eo est secundum elementum. Tandem subtilis materia requiritur ut primum motus vehiculum, tum, quòd subtilitate sua motui aptior est, & illam ceteris partibus communicat; tum, quòd cuncta pervadit, & pro corporum resolutione, & continua rerum vicissitudine necessaria est. Hoc idem paulò altèr habet Bayle Phys. Gen. disp. 2. sect. 2. art. 2. & 3. & latius disp. 4. art. 5. ponit in primis Cartesii vortices, quòd nempe ex natura rei pars quaelibet, quae movetur, habet in gyrum circa centrum moveri, quòd, ut cetera, ex sensibili experientia deducit; videmus enim, quòd si aqua in vase aliquo moveatur in gyrum, tum tota in modum vorticis circa centrum agitur, tum paleae, si quae sunt, & unaquaeque circulariter, & omnes versus centrum rotantur.

His ergo positis, sic imaginatur Mandi fabricam, quòd eodem modo explicat Duhamel Phys. Gen. tract. 1. cap. 3. Communem materiam primò Deus creavit, qua in gyrum agitata, ex

attri-

attritu partium ad se invicem pro-
minetis, refecantur, quibus de-
tractis, relinquuntur partes spha-
ricæ, sive orbiculares, quæ faciunt
materiam rotundam; refecati an-
guli materiam faciunt striadam,
sive secundi elementi, & levius
pulvisculum ex attritu relictum
materiam est ætheream, sive tertii
elementi, quæ ab aliquibus pri-
mum elementum dicitur, fortè or-
dine dignitatis, quippe ejus par-
tes, quò minores sunt, facilius, &
celerius moventur; quare est pri-
mum motus subjectum, & motum
ceteris impertitur. Itaque secun-
dum quod variè, & multiplicitèr
partes istæ convinantur, aliud, &
aliud resultat ens, & alias, atque
alias affectiones habet, & acci-
dentia; neque aliam autem enti-
tatem habet, & substantiam,
quàm partes istas sic, vel sic dis-
positas, neque alia est corporum
generatio, aut corruptio, nisi
quò partes istæ aut separantur,
& texturam amittunt, quàm ha-
bebant, & sic totum corrumpi-
tur; aut in unum coalescunt, &
novam acquirunt convinatio-
nem, & sic novum ens genera-
tur.

50 Secunda sententia huic ex
diametro opposita, est P. Maigni.
quam sic explicat citatus Saguens:
Docet in primis, elementa, sive
partes, ex quibus primo constat
quodlibet corpus, atomas esse,
seu indivisibiles, contra perpe-
tuam, seu indefinitam divisibili-

tatem, quam ponit Cartesius: de-
inde dari vacuum dispersum, alio-
qui impossibilis esset motus, si
omnia plena essent: insuper has
partes non esse homogeneas, sive
ejusdem rationis, ut ponit Carte-
sius, sed alias esse aqueas, alias
igneas, terreas, aut aëreas: docet
tandem, has partes, licet indivi-
sibiles, habere extensionem, & fi-
guram, ut alia sint rotunda, alia
striada, quadrata, triangulares
&c. in quo quidem licet prius
Maigni sententia fuerit P. Saguens,
postea re meliùs consideratâ, co-
actus est mutare sententiam; qua-
re ponit extensas quidem, sed nul-
lam prorsus habere figuram: sic in
Atomismo Dial. 3. num. 39. Ra-
tio, quæ ipsum coëgit, ut ibi ha-
betur, hæc est: Ad figuram de ne-
cessitate requiritur linea, & ad li-
neam ad minus duo puncta ordi-
nata; quod autem duo puncta ha-
bet, neque minimum est, neque
indivisibile, dividetur enim in ip-
sa puncta, quorum quodlibet mi-
nus toto erit: atomam ergo opor-
tet nullam habere figuram.

Sed in primis: Jam ex hoc
suspecta redditur illa philoso-
phandi via; quòd in primo ejus
Expositore, & Illustratore opor-
tuit tantisper immutari. Deinde,
si illa ratio convincit, atomum
non habere figuram, convincit
patitèr non habere extensionem:
sicut enim figura non intelligitur
sine linea, neque linea sine parti-
bus, aut punctis ordinatis, ita ex-
tensio

realio intelligi nequit sine partibus, aut punctis, quorum unum extra aliud sit; est quippè extensio, ut ipsa vox præfert, extensio, sive protensio; & sicut erraret Mathematicus, si in puncto quæreret figuram, ita erraret, si quæreret extensionem. Nos quidem in partibus quantitatis, seu divisione continui minimum agnoscimus naturale, seu partem physicè indivisibilem, & in eadem linea, nempe physicè atomam, sed ei mathematicè quidem, & abstrahendo à sensibili, sicut extensionem, ita & figuram concedimus; impossibile enim est, unum sine altero in re esse, nisi velimus, conceptum universalem separatim existere; nam figura nihil est nisi extensio talis; physicè verò, sicut nullas illi partes concedimus, ita extensionem negamus, & figuram.

51 Tertia sententia quodammodò media, est Gasendi, quem sequuntur Tosca, Duhamel, & alii apud istos: docet cum Cartesio, partes materiæ homogeneas esse, & tantum figurâ inter se differre; cum Maigaano tamen docet; atomas esse, seu quòd materia non est indefinitè divisibilis, sed est devenire ad partes ulterius non divisibiles. Est & alia sententia, quam Chimici tenent, quæ ex corporum resolutione, quæ per artem fit, tria ponit, quæ tali resolutione relinquuntur, nempe sal, sulphur, & mercurium. Sed

hanc prætermittendam puto, & ipsi etiam Moderni despiciunt, quia non elementa assignat, seu primas partes, sed elementata corpora; quare tandè ad unam ex tribus revocari debet, quod sic patet: Aut sal, idem de quovis alio ex illis tribus, corpus est ex partibus compositum; aut simplex elementum: si primum, habetur propositum, & illæ partes ad unum ex tribus præcedentibus modis reduci debent: si autem dicatur secundum, tunc fit dilemma supra factum: Aut divisibilis est, aut indivisibilis: si primum, revocatur ad sententiam Cartesii: si secundum, ad unum ex duobus modis ponendi atomos: aut ergo non assignat principia, aut non facit specialem modum à tribus præcedentibus diversum, quamvis in aliqua speciali conclusione differat.

S.

II.

Nonnulla, quæ difficultatem faciunt in hac philosophandi via.

52 Quamquam non est animus directè impugnare has sententias, sed tantum earum fundamenta solvere, & Peripateticam sententiam explicare, nonnulla tamen, quæ difficultatem ingerunt, volumus adducere: & primum quidem non possum non mirari, quòd

quod quandoquidem Philosophus Antiquorum sententias de principiis, quas illi suscitant, ex instituto rejicit, nulli in mentem venerit ejus solvere argumenta, imò sœpissime jactant, nulla ratione nos ductum ejus sequi: primò itaque duas ejus rationes contraponentes multipliciter principiorum subjicio; & prima sic formatur: Non aliter potest natura alicujus cognosci, nisi quatenus ea cognoscuntur, ex quibus constat, siue quæ sunt ejus partes, & elementa; & tantum de natura hujus unusquisque cognoscit, quantum cognoscit de his, quibus ea constituitur, & elementatur; jam autem, quæritur à Cartesiano, & Maignanista de quovis, vel minimo ente, puta de grano sinapis, quot, & quæ sunt ejus siue atomi, siue partes? Nihil certe aliud respondere potest, nisi quod partes habet rotundas, striatas, & subriles, & ad summum, quod abundat, & plus habet de materia hujus, aut illius elementi, quotas autem hujus, aut illius, aut quam determinatè texturam habent, omninò non potest determinare: relinquitur ergo, quod illa philosophandi via in quolibet ejus modo nullius entis poterit determinatè naturam cognoscere, sed tantum in confuso, quod aliquam habet, siquidem tantum potest cognoscere, quod habet partes, aut atomos, non autè quotas, quales, aut qua dispositione.

53 Hanc rationem, quæ expressè habetur in ipso Philosopho hic text. 33. & sanè contemnenda non est, nullus, quem viderim, attingit; mihi illam aliquando cuidam proponenti Cartesiano dicebatur primò, eam de plano instari in partibus continui: Eas enim nullus potest determinatè cognoscere, cum à nobis ponantur insolitæ; & tamen determinatè cognoscimus cujuslibet continui quantitatem, siue extensionem: pariter ergo poterit cognosci cujuslibet entis natura. Sed hæc instantia de facili rejicitur: Partes enim continui duobus modis accipiuntur, nempe aut aliquotæ, quæ toties replicatæ totum exhaustiunt, ut linea tot habet palmos, siue ulnas, aut proportionales, secundum quas nunquam terminatur divisio, ut quodlibet corpus duas habet medietates, & quælibet medietas, cum corpus sit, duas item habet, & sic deinceps: hoc posteriori modo infinitæ sunt partes, aut saltem indefinitæ, non enim opus est de hoc ad præsens contendere; non autem ex his determinare cognoscimus continui quantitatem, sed ex aliquotis, quæ finitæ sunt, & determinatæ, & nisi tales haberet, quæ adhiberæ mensurâ possumus determinare, omninò non possemus extensionem determinatè cognoscere; jam autem nulla ex tribus assignatis sententiis potest partes determinare, quas

ponit corporum elementa: ergo.

54 Dicebatur secundò, quòd non magis, imò minùs est nota materia, quam ponit Philosophus, ac atomi, sive partes, quas ponunt illa sententiæ: aut ergo ex nostris principiis non habetur sufficiens noticia corporis naturalis, aut ex illis poterit haberi. Antecedens non aliò ostenditur, nisi quia nullus aut experimento, aut solida ratione de illa materia quid aliud potest ostendere nisi conceptum abstractum potentialitatis, & primi subiecti; hoc autem tum commune est ad materialem partem in quocumque composito, sive accidentali, sive item artificiali; tum non explicat, quid sit in re physica materia, sed tantum conceptum intellectus nostri indefinitum, & multis applicabilem; patet enim, quòd in circulo cupreo cuprum est subiectum primum, & potentialitatem habet ad formam circuli, & pariter in ligneo lignum; utriusque tamen diversa est entitas: ille ergo conceptus potentialitatis, & primi subiecti nullam determinatè explicat.

55 Nihilo melior hæc solutio est præcedente: in primis enim ea non solvit argumentum, sed petit sibi quamdam difficultatem solvi. Deinde, falsum est, quod assumit, quòd nempe æquè est confusus, & indeterminatus conceptus materiæ, quem assignat Philosophus; pro cuius intelli-

gentia notemus oportet, quòd elementa entis naturalis, de quibus quærimus, oportet non esse ens naturale; quærimus enim de principiis cujuslibet entis naturalis, sive quibus omne omnino constat ens naturale: si ergo aliquid assignamus, quod sit ens naturale, tale profectò non principium erit, sed ex principiis, quibus omne constat ens naturale. Deinde, sensu tantum percipitur, quòd ens naturale est natum subsistere, quia hoc tantum natum est sensum immutare: non ergo poterit sensu percipi, quod est elementum, neque ulla sensibilis experientia ad ipsa perveniet naturæ elementa; quare tantum conceptu metaphysico, sive abstrahente à sensibili poterit accipi quidditas, quam in re habet, non enim ipsum est, aut existit elementum, sed res elementata: in hoc ergo multum ipsi falluntur, quòd elementa quærunt per sensibiles experientias.

Itaque ad propositum, verum utique est, quòd de materia nihil habemus aliud nisi conceptum puræ potentialitatis, & primi subiecti, neque enim aliud ipsa habet in sua sive quidditate, sive entitate, aut essentia; si enim aliquam habet determinatam entitatem, aut essentiam, natura est aliqua, & jam non naturæ fundamentum, sive fundamentale elementum: itaque si conceptum potentialitatis, aut subiecti perfecti-

bilis

bilis accipimus ut sic, & communiter, cuilibet convenit parti materiali substantialis, accidentalis, aut etiam artificialis totius; si autem accipiamus conceptum potentialitatis puræ, & subjecti perfectibilis simpliciter primi, sive omnino perfectibilis, ita materiam significat, quæ est substantiæ corporeæ elementum; quare hujus quidditas est nullam habere, sed esse passivam capacitatem cujuslibet; ut enim ait S. P. Augustinus infra adducendus: *Carere omni specie, est sibi pro specie*: in circulo ergo cupreo, aut ligneo materia illa tantum secundum quid materia est, nempe ad formam artificialem, simpliciter autem corpus aliquod; quare differt ex diversa, quam habet, naturâ ligni, & cupri, non autem in capacitate suscipiendi formam. Vides itaque, quod sententia Peripatetica principia determinat, partem nempe omnino potentialem, & quæ nullam habet determinatè naturam, aut essentiam, sed capacitatem ad quamlibet, & partem perfectentem, seu cujus est hanc determinatè constituere, cui tales determinatè proprietates conveniant: potest ergo cujuslibet naturam determinatè cognoscere.

56 Altera ratio Philosophi, quæ a præcedente parum differt, habetur text. 36. hæc est: Totum non aliam habet magnitudinem, quam partes; quare si partium

magnitudo definiri non potest, totum non habebit definitam magnitudinem; & è converso, si totum definitam magnitudinem habet, oportet partes ejus definitas esse, & determinatam magnitudinem habere, quippe totum nihil est præter partes; jam autem nulla ex illis viis definitas partes assignat: non ergo ea, quæ assignat, principia sunt, sive substantialia elementa. Hæc ratio amplius in modo philosophandi illorum Doctorum urget, siquidem ipsi materiam ab extensione omnino non distinguunt.

57 Ulterius: Difficultas, quam supra innuimus n. 55. non leviter etiam urget: Non enim elementum est naturæ, sive entis naturalis principium, quod absolute, & simpliciter ens naturale est; quod primò patet inductione, cujuslibet enim artis elementa omnino non possunt artificiati rationem habere respectu artificis, cujus sunt elementa; si enim artificiata sunt, non ab isto, sed ab alio priori artifice fiunt; si autem ab isto fierent, non respectu illius sunt elementa simpliciter, sive prima, erunt quippe elementata, & principiata. Deinde patet ratione metaphysica: Elementum enim ex natura rei prius est elementato: id ergo, quod est entis naturalis elementum, prius est ente naturali, & sic nequit esse ens naturale. Nunc autem: Quod conaturaliter producitur, & in natura

tura de se, & ratione sui ponitur, est ens naturæ, sive de se natum in natura subsistere, quare erit de se simpliciter ens naturale, & consequenter non naturæ, sive entis naturalis elementum; sed partes illæ in quocumque ex tribus modis de se, & connaturaliter sunt natæ fieri, & in natura poni sub proprio esse: ergo. Patet hæc minor: Quod enim à Deo fit, ut Author est Naturæ, connaturaliter fit, & juxta propriam naturæ suæ exigentiam; at ponit qualibet ex tribus illis sententiis partes, quas dicit elementa, à Deo creatas de se, & ante omne ens naturale, imò nihil potuisse aliud creari demonstratum putant: ergo.

§8 Deinde specialiter in unoquoque modo difficultates sunt non parvæ: Cartesius namque, ut ejus explicant systema Bayle, & Duhamel, ponit materiam à Deo creatam in partes ferè quadratas divisam, ex quarum attritu, & inter se collisione triplex elementum postea confurgit; ex quo deinceps variè convinato universitas rerum fieret: in quo systemate, præterquamquod liberè supponit illam materiæ creationem, divisionem, & motum; quòd item ante atheream materiam, hæc nempe, sicut & striada, atque rotunda ex partium illarum attritu confurgit, repugnante omnino vacuo, via motus intelligi potest; nec enim hic intelligitur, quin partes mota aliquam a se invicem ha-

beant intercapedinem, neque ista esse potest sine vacuo, aut materia subtili; his, inquam, prætermisissis, manifestam involvit contradictionem systema illud: ponit enim creari materiam, neque aliquid aliud creari potuisse, cum compositum non ex nihilo, sed ex componentibus sit, quæ est invictissima P. Saguens demonstratio; jam autem triplex materia ex attritu, & collisione harum partium resultat: sequitur ergo duplex consequentia apertè contradictoria: prima, quòd erat materia ante materiam: secunda, quòd materia non materia est, sed totum ex materia, & forma.

Prima consequentia sic patet: Materia est triplex illud elementum juxta Cartesium, & præter rotundam, striadam, & subtilem, nullam ipse materiam agnoscit; sed ante rotundam, striadam, & subtilem erat materia, illa nempe, quæ creata est, & ex cujus attritu trigenea illa postea resultat: erat ergo materia ante materiam. Quòd si dicas, illud primò creatam non materiam esse, sed aliquid, ex quo postmodum materia fieret. Non minus hoc paradoxum est, & repugnans, nempe quòd esset ante materiam aliquid materiale, ex quo materia ipsa fieret; neque enim aut spirituale esse potuit, aut aliquid est medium inter corporale, & spirituale. Secunda consequentia non minus clara est: Si enim ex attritu illa-

rum partium prominentiæ refecantur, sive anguli, qui sunt materia striada; & his refecatis, partes relinquuntur orbiculares, quæ sunt materia rotunda; & tandem refecatione pulvis relinquitur materia subtilis: erat ergo triplex hæc materia in parte qualibet materiæ à Deo creatæ, non enim aliter potuisset refecatione relinquere; tunc autem triplex illa materia in qualibet parte à Deo creata aliquam habebat texturam, configurationem, seu dispositionem; sed nullam ipse aliam agnoscit formam: erat ergo pars quælibet materiæ totum ex triplici materia, & propria forma constans, & sic materia non materia est, sed totum ex materia, & forma.

59. Alia confurgit difficultas ex divisibilitate, quam ipse ponit, licet non infinitam, indefinitam tamen, & quæ non potest terminari: itaque de elementis quærimus, sive partibus primis: accipiamus ergo partem unam materiæ sive striadæ, sive rotundæ, sive etiam subtilis, hæc proculdubio divisibilis est, alioqui redit ad positionem aliorum, nempe atomos, non partes ponit; tunc autem partes, in quas hæc accepta dividitur, non poterant esse solius materiæ rotundæ; istæ enim sibi unitæ cavitates relinquunt, quas, cum vacuum etiam disseminatum repugnet, repleri oportet duplici alia materia: quælibet ergo pars materiæ rotundæ, & est non com-

posita, eo quod materia, & elementum, & est composita ex triplici materia, eo quod divisibilis.

60. In aliis duabus sententiis, quæ ponunt atomos, est in primis locus P. Augustini, ante quem verba subjiçio P. Saguens dial. 3. num. 44. sic habet: *Attamen omnino placet occasio, quam offers ostendendi, S. Augustinum magis cum locutionibus, & opinionibus nostris, quam cum vestris ubilibet circa rem, de qua sermo est, concordare.* En, S. Patrem, ait, pro se ubilibet loqui; accipe tamen, quam de atomis sententiam habet S. Parens epist. 56. ad Dioscorum, à quo de nonnullis quæstionibus interrogabatur, de sententia agens Epicuri, ita mentem ejus proponit: *Epicurus verò neque aliquid in principiis rerum ponit præter atomos, id est, corpuscula quedam tam minuta, ut etiam dividi nequeant, neque sentiri aut visu, aut tactu possint; quorum corpusculorum concursu fortuito, & mundos innumerabiles, & animantia, & ipsas etiam animas fieri dicit.* Deinde, postquam latè rejicit hoc secundum, nempe, quod concursu fortuito entia constituant, sic in ipsas atomos invenitur: *Nam neque ipsas atomos esse, ullo modo concedendum est, quod omiſsa subtilitate, quæ de divisione corporum à doctis traditur, vide, quam facile secundum ipsorum opinionem possit ostendi;*

& procedit id probans ex ipsa Epicuri doctrina.

En itaque S. Parens apertè falsum putat, & nullo modo concedendum, quòd corpus aliquod possit atomum esse, sive indivisibile, quod sufficientèr putat manifestum ex ipsa quidditate corporis; hæc enim est subtilitas, quam omittit, quòd nempe aut corpus sine extensione, aut extensio sine partibus, in quas sit divisibilis, intelligi omninò non potest; est enim extensio, ut suprà dicebatur, extratensio, sive protensio, quæ non intelligitur sine partibus, quarum una sit extra aliam. Non itaque est ad propositum, quod à quodam illius sententiæ Doctore responderetur, quòd nempe S. Parens atomos negat eo sensu, quo ponebat Epicurus, scilicet improductas, & casu fortuito coeuntes; non autem proinde putandus est atomos rejicere eo sensu, quo à Modernis ponuntur, nempe à Deo productas, & ordine Divinæ Providentiæ ad entium constitutionem unitas. Non, inquam, hoc est ad propositum; tum, quia, ut in ipso patet textu, ex utroque capite illas rejicit, primò, quia fortuito moveri ponebat Epicurus, deinde, quia atomos ponebat; tum etiam, quia ratio, qua illas rejici debere supponit, nempe ex divisione corporum, contra atomos procedit, non quia improductæ, aut fortuito motæ, sed eo præcisè, quòd

atomi sunt: patet ergò, quòd è mente P. Augustini, quem ipsi pro se adducunt, atomi omninò non sunt; quare corporis principia ad atomos revocari non debent.

61 Deinde: Potissima ratio, imò, ut loquitur P. Saguens, invictissima demonstratio, qua convictum putant, nihil nisi atomos potuisse creari, hic est: Compositio, & creatio actiones sunt distinctæ; creatio nempe ex nihilo rem ponit in esse, compositio vero ex unitis partibus totum facit, at quidquid præter atomos accipitur, partes habet, & compositum est: tale ergo de necessitate non creatione, sed compositione fit, & consequenter nihil potuit creari nisi atomum, & simplex. Hæc ratio infrà examinabitur; interim ex ea sic difficultatem formo: Accipiamus creationem, qua præ priori ad compositionem atomi ponuntur in esse: vi hujus actionis atomi sic in esse ponuntur, quòd à se invicem non distant nisi per vacuum disseminatum; coacervatum enim vacuum repugnare ipsi ponunt; at compositum quodlibet nihil est per ipsos nisi atomorum congeries, quæ à se invicem distant per vacuum disseminatum; tale enim ipsi ponunt in re qualibet, quo pori fiunt: duplex ergo hinc consequentia sequitur: prima, quòd erat compositum ante compositionem; secunda, quòd creatio atomorum non atomorum

rum creatio est, sed alicujus mag-
ni compositi, ex cujus divisione,
& multiplici postea atomorum
convinatione minora alia compo-
sita fiant. Utraque consequentia
patet de facili: primò quidem,
quia loquimur de creatione pro-
priori, & ante compositionem,
seu formaliter, & præcisè, ut
creatio est; & vi illius compositum
est, quippe hoc nihil apud
iplos importat nisi atomorum
congeriem sola vacui disseminati
intercapedine: ergo. Quo secun-
da consequentia patet; illa enim
congeries atomorum solam pati-
tur vacui disseminati segregatio-
nem; quare unum quoddam com-
positum est, & sic non atomos, sed
compositum Deus creavit, quan-
do creavit atomos.

62 Ad hanc rationem dici
potest, quòd non qualibet com-
plexio atomorum facit composi-
tum, sed ea tantum, quæ artificio-
se fit & secundum ideam in mente
authoris; ex hoc enim solùm pos-
sunt resultare speciales affectio-
nes, & passionis entis naturalis;
quod in frequenti ipsorum exem-
plo patet literarum alphabeti;
vox enim quælibet nihil est nisi li-
terarum congeries; non tamen
proinde qualibet congeries vo-
cem reddit, patet enim, quòd li-
tera in alphabeto nullam reddunt
vocem: sicut ergo vox est ea tan-
tum congeries literarum, quæ ar-
tificiose fit secundum ideam con-
gregantis, & ex intentione profe-

rendi mentis conceptum, ita ea
tantum atomorum congeries ali-
quod compositum reddit, cui
ideam responderet in mente Dei, &
quæ ex instituto, & veluti artifi-
cioso fit; quare Deus veluti in al-
phabeto literas dicendus est ato-
mos creasse, ex quibus postea or-
dine digestis universitatem rerum
formavit.

63 Speciosa quidem hæc so-
lutio apparet, quæ tamen si peni-
tùs consideretur, omninò non
subsistit: & in primis ea relinquit,
quòd illa demonstratio, qua os-
tenditur nihil nisi atomos potuisse
se creari, ruit penitùs; quod sic
patet: Illa congeries atomorum,
quæ ex vi creationis in esse ponit-
tur, licet non compositum, saltim
congeries est, & complexum; sed
non minus congeries est ex inte-
grantibus ipsam, quam compositum
ex componentibus: sicut er-
go creari potuit, & creatione im-
mediatè poni in esse congeries, si-
ve complexum ex omnibus ato-
mis, non obstante, quòd ex ipsis
tanquam partibus constat, ita po-
tuit creari compositum, non ob-
stante, quòd est ex componentibus;
quare nisi dicatur, quòd
unam tantum atomum Deus crea-
vit, non simplex aliquid creatio-
ne prodiit: ratio autem est, quia
sicut complexio, ita neque com-
positio actionem significat, sed
termini facti dispositionem quam-
dam.

Deinde: Quòd solutio illa
omni-

omniò non subsistit, sic patet: Illa congeries atomorum compositum est, cui respondet idèa in mente artificis; sed creationi ipsi idèa respondet ipsius creati; nefas enim esset, Deum dicere casu, & sine præconceptra operis idèa agere: ergo. Quòd si iterùm dicatur, compositum id esse, cui specialis idèa alicujus determinati entis proprias, & determinatas affectiones habentis respondet; creationi autem solùm respondet generalis idèa ipsius chaos, pan-spæmiæ, seu omnis seminis. Libère id omniò, & sine ulla ratione dicitur: sicut enim compositum est speciale, & speciales habet affectiones congeries illa, cui specialis idèa respondet, ita compositum erit generale, & generales affectiones habebit illa, cui generalis idèa respondet, compositum tamen, quod ad propositum sufficit.

Deinde exemplum, quod multum videtur solutionem explicare, potiùs oppositum, quàm propositum probare, sic patet: Elementa vocis non sunt immediate literæ, sed syllabæ, & quia in alphabeto literæ sic aggregantur, quòd non faciunt syllabas, idèo vocem non reddunt, quia neque ibi sunt elementa vocis; est autem prorsus impossibile intelligere syllabarum congeriem, quin vocem reddant, eo quòd syllabæ immediate sunt elementa vocis; at atomi immediate sunt elemen-

ta compositi naturalis: ergo impossibile est intelligere congeriem atomorum, quin aliquod intelligatur compositum. Præterea Aliud est vocem ut sic considerare, aliud verò determinatam huius, aut illius idiomatis; ad hoc secundum non qualibet syllabarum congeries sufficit, sed specialis, & determinata requiritur, at verò ad illud primum quævis sufficit: ergo paritèr ad speciale & determinatum compositum determinata, & specialis requiritur atomorum congeries, quælibet autem aliquod de necessitate reddet.

64 Ulteriùs: Quod specialitèr ponit sententia Maignani, atomos esse heterogeneas, & propriam habere naturam, ut alia ignea, alia terrea, specialem facit difficultatem: primò quidem, quia si tota quidditas materiæ in corporeitate consistit, siue extensione, ut cum cæteris ipse ponit, una materia ab alia sola poterit extensione distingui: non ergo erunt diversa naturæ, sed figuræ, siue extensionis tantùm. Secundò, congressus atomorum diversum reddit compositum, secundum quod variè disponuntur atomi, & diversam habent configurationem; sed ad configurationem tantùm est de per se figura: solùm ergo hæc erit accipienda in materia, & consequenter superfluit diversitas naturæ. Tertiò, quidditas materiæ est potentialitas, quæ

capax

capax est cujuslibet naturam induere, est enim totius naturæ fundamentum: in ipsa ergo materia non potest accipi determinata aliqua natura, aut specialis ratio. Multa alia prætermitto; ex his enim potest sufficienter patere, quòd multis subiacet difficultatibus quilibet ex illis modis.

§. III.

Expenditur sententia Philosophi de quidditate materia.

85 **M**ateriam definit Philosophus hic text. 82. *Primum subiectum, ex quo aliquid fit cum insit, & non secundum accidens.* Quæ verba sic exponit Commentator: *Primum subiectam, ex quo generatur res, & est in potentia, non subiectum, ex quo generatur res, & est in actu; & generatum ex eo est existens per se, non per accidens: hoc enim subiectam, & primum conveniunt in hoc, quòd generatum invenitur ex eis per se, & differunt in hoc, quòd primum est in potentia, & secundum in actu.* Sensum itaque aliquantulò suprà dedimus num. 55. pro ejus tamen clariori intelligentia nota, quòd materiam non possumus directe, & per se ipsam cognoscere; ratio autem est, quia nostra cognitio à rebus causatur; quare unumquodque sicut est, ita est natum à nobis

cognosci, nempe quod de se est natum esse, propriam habet speciem, & in se, & in proprio conceptu cognosci potest; quod autem de se non est natum esse, sed in altero, cujus est pars, & ratione illius, neque propriam habet speciem, aut ratione sui potest intellectum immutare, neque directe in se ipso, seu proprio conceptu potest attingi, sed tantum in specie, & conceptu alterius; jam autem quidditas materiæ est totius naturæ, seu cujuslibet naturalis entis fundamentum, & pars subiectiva: non ergo illius conceptum debemus formare ad modum alicujus entis, nempe directe, & in se ipsa illam accipiendo, sed in ipso ente naturali, cujus est pars; & in hoc primo æquivalentur DD. Moderni, quòd nempe materiam accipiunt proprio conceptu, & ad modum cujusdam entis; & ideo non puram, & primam potentialitatem, & consequenter neque materiam accipiunt.

Hinc ait S. Parens, quòd materia non in specie, sed in speciei privatione cognoscitur; item quòd nesciendo scitur, quia nempe ejus quidditas est potentialitas, & capacitas essendi quodlibet; quare oportet nullam habere determinationem, seu determinatam quidditatem; unde Philosophus ipse 7. Metaph. cap. 3. eam definit per multiplicem negationem, quòd nempe: *Neque*

quid est, neque quantum, neque aliud quidpiam eorum, quibus ens demonstratur, sed capacitas ad omnia; quare magis nobis innotescit per id, quod non est, quam per id, quod est. Quia ergo non in se, & proprio conceptu cognosci habet, sed ratione entis, cujus pars est, ait B. D. quod transmutatio facit nos scire naturam materiæ, quatenus in transmutatione accipiamus oportet inter id, quod corrumpitur, & id, quod generatur, commune subjectum; non enim quod generatur, totaliter, & omnino esse accipit, quasi de nihilo fiat, alioqui non genitum, sed creatum esset; quare aliquid esse debet in genito, quod prius erat in corrupto, & hoc est commune subjectum, & pars potentialis utriusque.

Imaginabimur itaque transmutationem duobus modis: Aut enim quod fit, simpliciter esse incipit; aut tantum secundum quid, & hoc aliquid, puta, incipit esse album, aut calidum: in transmutatione hoc secundo modo, illud idem ens, quod prius erat frigidum, incipit esse calidum, puta, eadem entitas ligni; quare commune subjectum frigidi, & calidi non est pura, & omnimoda potentialitas, sed in actu habet hoc tale esse, nempe ligni, quod sub utroque extremo transmutationis idem manet; at verò in transmutatione priori modo accepta non manet aliquod ens idem, sed si

lignum corrumpitur, tota substantia, & entitas ligni esse definit; quare id, quod manet in novo genito, & est utriusque extremi commune subjectum, oportet non esse ens aliquod determinata quidditatis; alioqui non totum lignum, sive tota ejus quidditas deficeret, & consequenter non corrumpetur, seu fieret aliud, sed alteraretur tantum, seu fieret alterum; quare esse debet id, quod manet, pura, & prima potentialitas; non quidem hoc est conceptus metaphysicus, ut illi Authores imaginantur, sed nec proinde physica aliqua entitas, ut ipsi volunt, sed medium inter utrumque, quod si vellent concipere, haberent conceptum materiæ, nempe physica pars entitatis, cujus tamen quidditas, si illam accipit intellectus, nihil est nisi capacitas, & potentialitas ad quodlibet esse.

66 Hoc itaque est, quod intendit Philosophus, quod nempe conceptus subjecti, ex quo aliquid fit, potentialitatem dicit ad illud esse, quod acquirit, dum fit; conceptus autem subjecti primi potentialitatem dicit primam, seu puram, & ad esse simpliciter; quare subjectum illud, quod potentialitatem dicit, non tamen puram, & primam, de se est hoc aliquid, & habet hoc tale esse in actu; quare transmutatione non acquirit esse simpliciter, sed determinationem supra esse, quod de

Te habebat; illud verò, quod potentialitatem dicit puram, & primam, de se non habet esse in actu hoc aliquid, alioqui non prima potentia esset, & primum subiectum; quare transmutatione, sive eo quòd transmutatione acquirit, incipit simpliciter, & primò esse hoc aliquid: hoc ergo est materia, subiectum, non utcumquè, sed primum, ex quo aliquid fit simpliciter, & non secundum accidens, nempe non fit tale, vel tale, sed fit simpliciter.

Quòd itaque iste sit proprius materiæ conceptus, quoniam ipsi multum jactant, quòd S. P. Augustinus pro sua magis, quàm pro nostra loquitur sententia, eo nempe, quod testatur S. Thomas, & de se etiam fatetur S. P. quòd sæpe platonizavit, volumus ex ipso aliquantò latius ostendere. Itaque 12. Confes. cap. 5. ait, quòd animus humanus debet materiam conari, aut ignorando nosse, aut noscendo ignorare; non enim poterit eam attingere quisquis aliquid quærat, quod directè possit cognoscere; & toto illo libro sæpe habet, quòd valdè est difficile concipere ipsam materiam, & quòd post diutinam reflexionem super mutationes rerum suspicari tandem potuit commune subiectum omninò informe, quod tamen nosse cupiebat, non suspicari: & cap. 3. ejusdem libri Deo confitetur se ab ipso edoctum, quòd priusquàm ista materia for-

maretur, hoc est, de se, & ex proprio conceptu, non erat aliquid, non color, non figura, non corpus, non spiritus, non tamen omninò nihil; sed erat quædam informitas sine ulla specie; quæ ferè ipsa sunt verba Philosophi.

67 Hunc locum S. Parentis, & alium ex cap. ejusdem lib. quo eadem sententia continetur, pro se adducit P. Saguens dial. 3. n. 44. & ait, hæc duo loca instar omnium esse, & re vera ita est, quia eadem est omnium sententia, & sensus. Itaque, ut sensum S. Patris deducat, præmittit materiam duobus modis considerari ab Atomistis: primo, absolute, & secundum se, quatenus nempe est quoddam ens creatum, & determinatum ad esse materiæ, quippè habet ex vi creationis omnes perfectiones essentielles, & accidentales ad plenum esse materiæ pertinentes: altero modo consideratur relative ad ea, quæ possunt ex ipsa materia fieri, corpora nempe, ex quibus iste mundus componitur. Tunc ait, quòd hoc secundo sensu loquitur S. P. quòd nempe materia non est aliquid eorum, quæ potest componere, sed respectivè ad illa est informitas sine ulla specie, pura potentialitas, & alia omnia habet, quæ nos de materia dicimus; cum quo fiat, quòd ipsa secundum se, & absolute sit ens aliquod habens suam plenam essentiã, & quidquid ad conceptum materiæ pertinet.

68 Sed in primis in hoc ipsi decipiuntur, quod illo utroque modo materiam accipiunt, cum tamen ea non nisi secundo modo possit accipi; elementum enim ex natura rei prius est elementato: si ergo materia est elementum totius naturæ corporalis, & pars cujuslibet corporis, non ea potest accipi ut ens de se, & corpus aliquod. Deinde: Si ea secundum se potest accipi, ut in se hoc tale ens est, neque tantum indirectè, & ignorando cognoscitur, neque Aquilinam Augustini P. perspicacitatem lateret, adeo ut post multam reflexionem suspicari tantum posset, quod nosse cupiebat; illa enim entitas, quam ipsi atomis concedunt, cuique innotescit de facili, nisi Augustini ingenium latuisse dicatur, quod nobis est adeo pervium; quod tamen nihil latuit in tota serie naturalium facultatum, omnes enim, nullo tradente, se fatetur affectum: non ergo quidditas materiæ talis est, quæ possit in se, & secundum se accipi; sed quod ita accipitur, materiatum est, & ens aliquod.

Illà ergo expositio error est, quo se deceptum aliquando Deo confitetur S. Parens lib. 12. cap. 6. postquam enim, ait, quod audiens nomen materiæ, non poterat illam concipere, quia non poterat cogitare quid plenè informe, subjungit: *Verum autem illud, quod cogitabam, non privatione omnis formæ, sed compara-*

tione formosorum erat informe; & suadebat vera ratio, ut omnis forma qualescunque reliquias omnino detrahirem, si vellem prorsus informe cogitare, & non poteram. En tibi ipse fatetur Augustinus P. quod ille idem modus cogitandi causa erat, quare non poterat materiam concipere, quia nempe comparative ad aliud concipiebat informem, & potentialem, non autem in se ipsa prorsus, & omnino informem; at ita debere concipi suadebat sibi vera ratio: non ergo quidditas materiæ talis est, quæ in se possit concipi ut ens aliquod, sed concipi debet in ente quolibet pars physica, ita tamen informis, & potentialis, ut de se, & sibi relicta non aliquid sit, sed pura capacitas. Multa quidem ex lib. Confes. adduci possent, passim enim, & multipliciter sensum Philosophi habet; ne autem hoc uno loco adstringi videamur, unum adducemus, aut alterum.

69 Itaque lib. 20. contra Faustum cap. 14. sic eum reprehendit, quod hyle, seu materiam nesciret: *Hyle namque Greci, cum de natura differunt, materiam quamdam rerum definiunt, nullo prorsus modo formatam, sed omnium corporaliū formarum capacem; quæ quidem in corporum mutabilitate utcumque cognoscitur, nam per se ipsam neque sentiri, neque intelligi potest.* En non rem aliquam per se creatam, quæ in se ipsa possit

possit concipi, tales autem sunt sive atomi, sive partes, materiam dicit, sed quæ solum immutabilitate ipsa corporum utcumque cognoscitur, quæquæ per se ipsam non habet speciem, qua possit cognosci. Rursus, paucis interjectis, ait, quod si ipsi materiam ponerent, non quæ formaret cætera, sed quæ formaretur, minùs errarent, errarent tamen, quia non omninò informem, sed hoc aliquid ponerent; ait itaque: *Hoc si diceretis, non multum quidem erraretis in eo, quod est hyle, nisi quod ipsa quoque elementa, quamvis in alias formas formanda, tamen quia jam elementa essent, & speciebus propriis distinguarentur, hyle non essent, quia est illa prorsus informis; verumtamen tolerabilis esset imperitia vestra, quia eam, quæ formaretur, non eam, quæ formaret, hyle diceretis.*

Mihi quidem id omninò Modernorum sententia ponit, quod S. Parens in Fausto dicit errorem magis tolerabilem, errorem tamen; ponunt enim formabilem quidem materiam, cujus tamen partes in se, & ratione sui propriis veluti speciebus distinguuntur; hic autem est error, quem S. Parens tolerabilem dicit; quod ipsa materia propriam in se speciem habeat, qua possit distinguui, debet nempe, ut vera suadet ratio, pura, & omnimoda informitas concipi.

70 Rursus, de Gen. ad lit.

lib. I. cap. 14. postquam dixit, Deum de informi materia cuncta creasse, subiungit: *Non quia informis materia formatis rebus tempore prior sit, cum sit utrumque simul concreatum, & unde factum est, & quod factum est. Sicut enim vox materia est verborum, verba verò formatam vocem indicant, non autem qui loquitur, prius emittit informem vocem, quam possit postea colligere, atque in verba formare; ita Creator omnium Deus, non priorem tempore fecit informem materiam, & eam postea per ordinem quarumcumque naturarum quasi secunda consideratione formavit.* En appositisimo exemplo, quo alibi saepe utitur, mentem suam explicat: proculdubio enim vox, sive tonus materia est, ex qua verba formantur, quæ tamen omninò non potest se sola fieri, aut pro aliquo priori sine forma verbi emitti, ut postea in verbum formetur, sed eadem actione, qua emittitur, formata emittitur: ita ergo Deus, non materiam creavit, neque ipsa se sola sine omni forma creari potuit, ut postea formaretur, sed totum creavit, sive materiam formatam.

71 Nimiùm oporteret protrahi, si vellemus omnia adducere, quibus S. Parens hanc indicat sententiam, satis ex his potest haberi mens ejus: ratio autem multipliciter in præcedentibus insinuatæ est, quod nempe quidditas ma-

teriæ non ens aliquod, sed entis cujuslibet pars potentialis, & sub-
jectiva concipi debet, & conse-
quentèr non aliquid de se creabi-
le, & natum subsistere; tale enim
esse debet ens aliquod naturale,
& sic materiam habere partem
sui, sed physica pars, quæ tamen
puram potentialitatem dicat. La-
tius quidem hoc oportuit expen-
dere, quia, ut nos docet S. Pa-
rens, quidditas materiæ, eo quod
pura est, & omnimoda informi-
tas, difficilè admodum percipi-
tur, quare eo fortasse non possu-
mus optatam assequi claritatem.

S.

IV.

Solvuntur Argumenta.

72 **A**rguit primò Bayle:
Ea materiæ notio,
quam tradit Philosophus, non
explicat quid est materia; non
enim dubitatur: An ea sit subje-
ctum primum, sed supposito,
quod est subjectum, quaritur:
Quid ea sit ante subjectionem in
entitate sua; hoc autem non ex-
plicat illa definitio. Hoc idem
paulò aliter opponit Tosca: Quæ-
ratur, inquit, quid est domus?
Resp. Philosophus, quod mate-
ria, & forma; quod si ulterius
quæras: Quid est materia, quid
forma? Resp. quod materia est
subjectum, ex quo inexistente do-
mus fit, & forma est actus, quo
in ratione domus constituitur; at

patet nihilo his doctiores effici
quærentes, neque aliquid habere
eorum, de quibus quærebant; hoc
enim dubitatur: Quid rei physica
est illa materia, ex qua inexisten-
te fit domus: sicut ergo illis inter-
regationibus non fiet satis, do-
nec respondeatur, quod subje-
ctum illud sunt ligna, lateres, &
cæmentum; forma verò artificio-
sa eorum dispositio; ita paritèr
quærenti principia entis natura-
lis non fit satis dicendo, quod ea
sunt subjectum, ex quo inexisten-
te fit, & actus, quo in ratione ta-
lis constituitur; his enim nihil di-
citur, donec assignetur quid est
illud subjectum, & quid ille ac-
tus; quod benè præstant Atomis-
tæ dicendo, quod illud subjectum
sunt atomi, & ille actus est artifi-
ciosa, & idealis dispositio.

73 Resp. ad argumentum
neg. assumptum. Ad rationem
ejus dicitur, quod non absolute
ponit Philosophus subjectum, ex
quo inexistente, sed subjectum
primum: sicut ergo accipiendò
compositum ut sic, & communi-
tèr ad naturale, & artificiale, sub-
stantiale, & accidentale, materia
est subjectum, ex quo inexistente
constat, neque alius potest in illa
generalitate conceptus assignari;
ita accipiendò compositum deter-
minatè naturale, quod est simpli-
citer, & absolute primum, mate-
ria ejus est potentia, sive subje-
ctum simpliciter, & absolute pri-
mum; & per hoc intelligenti ter-
minos

minos sufficienter indicatur quidditas materiæ: nempe ex natura rei potentia prior est actu, & subiectum illo, cui subijcitur; quare prima potentia, seu subiectum simpliciter primum talem dicit quidditatem, quæ omnem omnino actum, & determinationem antecedit, & de se tanrùm habeat capacitatem ad quamlibet determinationem, & subinde puram, & omnimodam informitatem; si enim aliquam de se determinationem habet, non est primum subiectum; jam autem quod sic debere concipi suadet vera ratio, docuit nos supra P. Augustinus: qui ergo materiam concipit, de se aliquam determinatam quidditatem habere, non tenet conceptum ejus.

Ad id, quod addit Tosca, dicitur primò, quod si quærat, quæ est materia artificiati ut sic, tantum poterit responderi, quod id, quod artificii subijcitur, seu per communem conceptum subiecti *ex quo*; nunc autem quæritur de materia entis naturalis ut sic, & in communi. Dicitur secundo, quod in hoc Moderni philosophantes communiter decipiuntur, quod Metaphysicam omnino despicientes, neque distinguunt inter naturale, & artificiale, neque per viam rationis, & metaphysicè, sed physicè, & per viam sensûs principia quærunt; at constat in primis, quod quando quidem physica consideratio ab

ente naturali incipit, principia, sive elementa hujus, quæ proculdubio priora sunt, directe, & per se non sunt physica considerationis; quare directe, & in propria quidditate metaphysicè tantum, & abstrahendo a sensibili attingi possunt; constat deinde, quod corpus naturale, cujus nunc elementa quæruntur, est primum, cujus proinde subiectum debet esse prima potentia; artificiale verò est secundum, cujus subiectum potentia quidem est comparative ad hanc formam, in se verò ens aliquod in actu determinatam habens quidditatem: de hoc ergo non sufficit dicere, quod est subiectum, quia ante rationem subiecti determinatam quidditatem habet; quare ulterius debet determinari, quod est in se hoc tale ens; de illo verò, cum sit prima potentia, quæ proinde nihil habet ante rationem subiecti, & potentia, tantum hoc potest, & debet quæri; quare fallitur, neque poterit omnino conceptum ejus tenere, qui in eo in se, & ante rationem subiecti aliquod esse determinatum quærat.

73 Arguit secundò citatus Tosca: Principia naturæ debemus investigare, & in obscuro latentia introspicere ex principiis, & structura artis, quoniam ars naturam plurimum imitatur; sed ars suum opus conficit subiectam sibi materiam disponendo, & aptando, ut in ea artis figuram

inducit

inducat; videmus enim, artificem domum v. g. conficere ordinando lapides, & ligna ad debitam domus formam: ergo sicut in istis materia est tota illa substantia partium, ex quibus artefactum consurgit, forma verò est artificiosa dispositio; ita in ente naturali discurrere debemus, quòd agens plantam v. g. conficit ex præjacente materia, quæ in semine terræ mandato inexiit, quatenus illam movet, quo motu eam in varia filamenta distinguit, ex quibus subtilissimè complicatis ductus extruit, & meatus, quibus alimenta fugit, & propriæ substantiæ applicando crescit in arborem: materia ergo erit tota illa substantia, quæ sic moveretur.

74 Resp. primò, quòd ex hoc eodem principio contrarium deducitur: Ars, & natura agentia sunt toto genere diversa, nempe ars æmulator quidem, nunquam tamen assequitur naturæ operationem; motus ergo habent omninò diversos; at ars ad situm movet, & partes situalitèr disponit quantum ad figuram tantum: amplius ergo habet natura, nempe ad substantiam ipsam, & quidditatem attingere; quandoquidem ergo materia, quam ipsi assignant, tantum patitur localem motum, & dispositionem quantum ad figuram; non hæc est naturæ, sive entis naturalis materia. Resp. secundò neg. consequ. quia enim latentia naturæ principia debemus

introspicere, & quia ars naturam imitatur, non autem assequitur, possumus quidem ex opere artis aliquali similitudine duci ad operi naturæ, non autem univocè, & eodem modo materiam utriusque accipere: sicut ergo materiam artis dicimus, quòd artis formam suscipit, & potentia est ad illam, ita dicimus materiam naturæ, quòd naturalem formam suscipit, quia tamen forma artis dat esse tantum secundum *quid*, materia, quæ illius formæ subijcitur, est potentia tantum secundum *quid*, & respectu hujus formæ; quare in se, & absolute est aliquod ens determinatæ quidditatis; quia verò forma naturæ dat esse simpliciter, & primam omninò determinationem, ejus materia est simpliciter & omninò potentia, nullam proinde determinationem, sive esse habens in sua quidditate.

75 Arguit tertio idem: Corporum divisibilitas non potest infinitum procedere: ergo deveniendum est ad partes ulterius non divisibiles, seu, quòd idem est, ad atomos; jam autem ex ipsa Philosophi definitione principii est, in quod ultimò terminatur resolutio; ait enim, quòd si corumpatur, in hoc abibit ultimum: ergo principia corporis sunt atomi. Patet hæc consequ. quia divisio fit resolutio corporis; ea autem ultimò terminatur ad atomos. Primum antec. quo tota niti videtur rationis vis, multis ipse

probat, quæ tamen prætermitto, quia in sensu, quem intendit, illud admittimus, nempe de divisione physica; si autem de divisione accipiatur abstrahente à sensibili, aut metaphysica, aut mathematica, neque rationes ejus hoc sensu procedunt, neque pars physice atoma sic est indivisibilis, etiam quantitativè, suam enim habet extensionem, & corporeitatem, à qua ipsi non possunt præscindere conceptum materiæ; extensio autem, & corporeitas cum indivisibilitate pugnant.

76 Resp. itaque conc. antec. in sensu, quem intendit, nempe de divisibilitate physica, quo sensu item conc. prima conseq. Ad subsumptum autem dicitur, quòd utrique elementum, seu primum cujuslibet principium id est, in quod ultimò resolvitur, sed erit elementum substantiale, & quidditativum id, in quod terminatur resolutio quidditativa, & substantialis, non autem in quod terminatur accidentalis, & quantitativa; tunc autem in quolibet corpore magnitudo accidentalis est, & extra quidditatem; quod vel ex eo patet, quòd manente quidditate eadem, variatur magnitudo, ut frequentèr videmus in vivente quolibet; & è contra, eadem manente magnitudine, contingit transmutationem fieri, & novam substantiam generari: si ergo magnitudo est extra quidditatem, divisio secundum magnitudinem

accidentalis erit; quare ex tali non possunt accipi quidditativa, & substantialia elementa; talis autem est, de qua procedit argumentum, nempe qua corpus resolvitur in partes physice atomas, seu ulterius non divisibiles physice. Præterea, ut jam patuit, elementa entis naturalis priora sunt toto ente naturali, & consideratione physica; at quod ex illa divisione relinquitur, ens naturale est de se natum subsistere, & corpus aliquod per se mobile, & sic directe, & per se de consideratione physica: non ergo quod relinquitur ex tali divisione, elementum est substantiale, sed aliam oportet divisionem considerare, qua hoc etiam, quippè aliquod est corpus naturale, sit divisibile; & quod ex hac relinquitur, elementum est quidditativum, & substantiale; talis autem est in partem physice potentialem, & determinabilem, ac in partem physice determinantem, & constituentem hoc tale ens, quod exigat talem habere magnitudinem, & alias affectiones, quas habet atomus; non enim in extensione, seu magnitudine, sed in existentia ejus quidditas corporis consistit.

77 Arguit quartò idem: Aliquid debet admitti in rebus corporeis, quod per se, & ratione sui sit terminus creationis; sed solum atomi possunt per se, & formaliter esse terminus creationis: ergo.

quod præexistebat; sicut autem totum complexum ex multis atomis intelligitur creatione incipere, quia non atomi prius creantur, ut ex eis postea complexum fiat, sed ipsum una creatione fit complexum; ita pariter creati intelligitur compositum, quia partes, ex quibus constat, non prius fiunt, ut postea uniantur, sed unitæ fiunt, ut exemplo vocis nos docuit supra S. Parens num. 70.

Ad alteram formam: Si maior procedit absolute, ea vera est, forma enim spiritualis, quæ ali- quid est in rebus creatis, non nisi creatione fieri potest; sed tunc nihil ad propositum, neg. enim min. si autem maj. de corporali- bus loquatur, ut loqui videtur arguens, tunc primò neg. maj. non enim creatione fit per se, & connaturaliter, nisi quod est natum subsistere; at verò natum subsistere in rebus corporalibus tantum est ens naturale, quod per se, & ex terminis generabile est, cum constare debeat ex elementis entis naturalis, licet per accidens ex speciali conditione propriæ formæ possit esse ingenerabile, & tantum creatione fieri. Secundò disting. maj. Aliquid debet admitti, quod non nisi creatione fiat, directe, aut indirecte, conc. maj. præcisè directe, & per se, neg. maj. & tunc neg. pariter min. materia enim non nisi creatione potuit incipere, non autem directe, & per se fieri, alioqui esset

per se, & absolute ens natura. Tertiò conc. absolute maj. quia ita est in rebus corporalibus corpus perpetuum, nempe Cælestes, quod ex speciali ratione suæ formæ ingenerabile est, & incorruptibile, quare tantum potuit creatione incipere; tunc autem neg. min. & ad rationem ejus jam patuit supra, quod compositum est ex componentibus, non tamen proinde de necessitate ex præ-existentibus.

79 Arguit quintò idem: Ea est corporum materia, cui conveniunt illa omnia, quæ in definitione ejus ponit Philosophus; sed illa omnia apprimè conveniunt atomis: ergo. Prob. min. discurrendo per singula: Primò enim dicitur, quod est primum subiectum, ex quo inexistente omnia fiunt; patet autem, omnia corpora ex atomis constare, & in atomos ultimò resolvi: atomi ergo sunt subiectum primum, ex quo inexistente cuncta fiunt corpora. Dicitur deinde, quod non est *quid*, *quale*, aut *quantum*; atomi autem non sunt quid, nempe physicum, & sensibile, eo enim quod minima corpuscula omnem effugiunt sensum; & hoc item sensu non sunt quantum, aut quale, nempe physicè, & sensibiliter. Dicitur insuper, quod materia est ingenerabilis, & incorruptibilis; atomi autem uniti quidem possunt, aut separari, quo totum naturale generatur, aut corrumpi-

tur; in se autem omnino sunt ingenerabiles.

80 Hoc argumentum, quod ad hominem procedit ex concessis a nobis de materia, multi faciunt ipsi, & frequenter adhibent, quod tamen bene consideranti patet, ipsis favere non posse; non enim illa possunt atomis competere nisi secundum quid. Resp. itaque neg. min. & ad prob. ejus dicitur primo, quod atomus debet esse quid eo sensu, quo materia non potest esse quid, nempe materia non est quid naturæ, hoc est, aliquod ens de se natum subsistere, quia cujuslibet talis elementum est; at atomus est de se ens aliquod creabile, & natum subsistere: ergo. Dicitur secundo, quod atomus per se est quid physicum, & sensibile, licet per accidens sensum effugiat; est quidem per se, & ex terminis sensibile, quia per se, & ex terminis est corpus naturale, sive ens natum subsistere in natura corporali; tale autem de se est natum habere affectiones, quibus potest sensus immutari, quod autem de facto non immutat, est, quia illas habet ita debiles, & in tali gradu, quod earum immutationem sensus non percipit, quod patet esse per accidens ad rationem sensibilis: quo patet, quod est physice quantum, & quæle; imò ipsi nesciunt materiam à quantitate, sive extensione præscindere; quare est protus imperceptibile, quod atomum

dicant physicam corporis materiam, & velint simul non esse quantam.

Quod insuper dicitur, atomos esse primum subjectum, falsum item est: primo quidem, quia atomi non sunt subjectum, aut primum nisi in totalitate quantitativa; sicut autem totalitas quantitativa non est absolute primum, quia magnum esse, aut parvum substantialem quidditatem superponit, quæ magna dicitur; ita primum subjectum secundum hanc totalitatem non est absolute primum, sed primum in hac linea absolute autem secundum. Secundo, quia si atomus est ens de se natum subsistere in natura corporali, elementatum est; & ex illa constat, quæ principia sunt totius naturæ, & cujuslibet corporis naturalis: non ergo erit subjectum primum, sed secundum, aliam enim habebit partem subjectivam. Quod ulterius additur de ingenerabilitate, non id est solius materie proprium; corpus enim Cæleste ingenerabile est; quare data ingenerabilitate atomi, non inde sequitur, quod sit materia, præterquam quod atomus non per se est incorruptibilis, hoc est, per naturam suam, sed per accidens, quia nempe ratione extensionis minima à nullo potest tangi, & sic nec alterari. Hæc sunt, quæ habet Tosca, & fere eadem habet citatus Duhamel.

81 Arguitur sextò ex P. Sa-
guens,

guens, qui dial. 2. num. 37. quo contra notionem materiae Peripatetica incipit arguere, sic solum alloquitur Pazzium: *Attende igitur ad pauca haec, quae sum a te petiturus, ut hodie, vel nunquam tuo te capiam in sermone*; petit deinde primo: An materia sit ens creatum? Et ipso male annuente, rogat ulterius: An sit actus purus? Et eo negante, sic arguit: Illa vestra materia, eo quod creata, non est actus purus, quia hoc solius Dei privilegium est; at eo quod non actus purus, composita est ex ulteriori potentia: ergo cum de hac, eo quod ens creatum, idem valeat argumentum, sequitur processus in infinitum: ergo duplici titulo repugnat materia, altero, quia non obtinet conceptum materiae, seu potentiae primo componentis; altero, quia ex ea sequitur processus in infinitum; & concludit: *Vides, mi Pazzi, vim illationis meae indeclinabilem?* Sed qua ratione ipse declinet, posset Pazzius declinare, imò longè alia ratione ipsum, ac nos, illa consequentia urget, ut mox patebit. Hoc confirmat, quia si materia, eo quod potentia prima, dicitur potentia pura, pariter forma, eo quod actus primus, dicitur actus purus; quod si hoc implicat, & illud. Tandem personam Iudicis agens D. Phinactes, elato miratur supercilio, Peripateticos de materia disputare tanquam de re nullius extensionis, nulliusque

perfectiōnis, ac veluti de quodam nihilo; cum aliunde constet, illam materiam totum orbem implere, & in suo genere perfectam esse, alioquin non esset inter Deorum opera computanda.

82 Sed si mihi liceret tum Atomistam confingere, qui ad interrogata responderet ad nutum; tum Iudicem, qui pro meo libito de factis rationibus ferret sententiam, facili negotio Atomismus corrueret, quantumcumque ab ipso demonstraretur; sed quod magis mirere, hoc ipse reprehendit in Illustrissimo Palanco, contra quem agit. His omissis, illam consequentiam indeclinabilem declinare ipse tenetur: Atomus enim ens est a Deo creatum, & proinde non actus purus: ergo priori aliqua potentia constat, de qua idem redit argumentum: sequitur ergo cum processus in infinitum, tum quod atomus non est prima potentia, cum tamen ab ipso ponatur, & esse debeat primum subiectum. Video quidem, quid ipse potest respondere, sed idem, ut dixi, posset respondere Pazzius, quo vis illius consequentiae non esset indeclinabilis.

Directè ad primam interrogationem responderetur negative, quod nempe materia non est ens creatum, sed entis creati prima, & pura potentia physica, seu pars subiectiva; imò jam supra ostendimus, non esse materiam, & corporis primum elementum, quod

est de se connaturaliter creabile, eo quod tale est corpus naturale de se natum subsistere, cuius proinde elementa quaruntur. Vides itaque non solum non esse indeclinabilem vim illius consequentia, sed nullam omnino nobis esse, quippe falso nititur fundamento, quod materia fitiens creatum. Ad confirmationem neg. consequ. eo enim quod ex natura rei potentia prior est actu, ante primam potentiam nihil est; quare prima potentia pura est potentia; at verò post primum actum nihil prohibet aliam esse; quare quod respectu primæ potentia actus est, & subinde primus, poterit respectu ulterioris actus potentia esse, & sic non est actus purus: praterquamquod si sensus consequentia fit, quod forma est actus purus, hoc est, non componatur physice ex potentia, & actu; hoc sensu verum est consequens, licet non sequatur ex illo antecedenti, neque hoc sensu esse putum actum solius Dei privilegium est.

Ad admirationem D. Philaletes dicimus, quod non materia, sed ens materiatum orbem replet; nullibi enim materia se sola existit, nec existere potest connaturaliter, cum non sit ens naturale, sed entis pars; quare in se quidem, & de se nullam omnino extensionem habet, sed illius tantum capacitatem, illam tamen habet in toto, cuius est pars, & sic tantum orbem replet: dicimus deinde,

quod materia de se, & ex proprio conceptu nec nata est, nec computatur inter Dei opera, sed tantum totum, cuius ipsa est pars opus est Dei, & in ipso ea creatur non ergo ipsa de se aliquod ens naturæ, cui proinde competit aliquam esse participationem Divini esse, & aliquam habere perfectionem, sed illius, quod est, & perfectionem Dei participat, est pars subjectiva, & potentialis.

83 Arguit septimò idem dialog. 3. num. 6. Omnia, & singula corpora ex omnibus, atque singulis suis partibus constant, quod quidem partes non minùs à se vicem distinguuntur, quam corpus à corpore: ergo omnes, & singula partes componentes corpora sunt, & sic corpus nihil prater atomos. Hoc sublatum patet, quia corpus nihil est prater omnes, & singulas partes illius componentes. Ratio autem consequentia evidens est; siquidem aliqua pars corporis atomus non est, sed divisibile quid, tunc non partem singulam, sed partes accipit, in quas illa est divisibilis: ergo intellectu accipias partes singulas, nihil nisi atomos habebis.

84 Resp. primò neg. consequ. Ad rationem ejus dicitur, quod supponit, quod probandum est, & in hoc tota nititur equivocatio, quod nesciunt ipsi distinguere corpus de genere quantitatis à corpore de genere substantia: id

ideo conceptum materia in extensione ponunt, aut saltem ab extensione non distinguunt; atque ex divisione quantitativa; & secundum extensionem volunt ad prima, & substantialia elementa pervenire. Itaque extensio, seu magnitudo cuilibet corpori accidentaliter est; & extra quidditatem; quare substantialis corporeitas non in extensione, sed in capacitate illam habendi consistit; & sic ex divisione secundum extensionem non ad substantialia elementa pervenitur, quippe illa divisio, quamvis ipsam dividat substantiam, accidentaliter est, & ex quantitate, & sub parte divisionis pars substantiæ accipitur accidentaliter, integraliter, & secundum totalitatem quantitativam; quæ proinde essentialiter totum est natum subsistere, & sic substantia completa ex materia, & forma: dato ergo, quod secundum talem divisionem sit ultimum devenire ad partes atomas, & quod ex his singula corpora consent, non sequitur tales esse substantialia elementa, de quibus quærimus, siue corporis partes, ut est in genere substantiæ, sed ut est quantum. Resp. secundò, quod, etsi physice sit devenire ad partes atomas, siue ad minimum naturale, absolute tamen ex quidditate sua metaphysica, quantum est divisibile in semper divisibilia, quia semper in quanta. Negatur itaque antec. quod corpus habeat, aut sit in eo accipere

partes singulas; quidquid enim accipiat respectivè quidem ad totum, pars est, in se tamen quantum quid; & sic divisibile; quare impossibile est devenire ad partem singulam, quia impossibile est devenire ad aliquam, quæ non sit quanta.

§ 5. Deinde num. 12. & sequentibus proponit argumentum supra factum, quo probatur nihil potuisse creari nisi atomos, de quo satis supra; addit tamen num. 25. potuisse Deum ab initio partes materiæ creare, aut separatas, aut unitas; sed casu, quo produxisset separatas, extirpissent singulæ seorsim, & sicut pars a parte, ita existentia ab existentia distingueretur. Quo circa primò notes velim, quod jam per ipsum potuit creari compositum, partes enim unitæ compositum faciunt, neque hoc aliquid est præter partes ipsas unitas; & ubi nunc demonstratio illa, qua invictissimè convincitur, nihil nisi atomos potuisse creari? Secundò loquitur de prima rerum creatione, qua Deus ut Author naturæ processit, & consequenter secundum rei factæ connaturalē exigentiam; at quod connaturaliter exigit in se, & seorsim à quovis alio subsistere, completa est substantia, nec aliud nomine completa substantiæ significamus: si ergo singulas partes materiæ potuit Deus seorsim creare connaturaliter, singulæ sunt in se ens naturale completum; do-

cuit autem nos supra S. Parens, quod materiam debemus concipere non solum respectivè ad totum, quod potest constituere, sed etiam in se, & absolutè prorsus, & omninò informem.

86 Arguit octavò num. 29. quo probet, nihil nisi atomos videri, aut tangi: Quando videtur, aut tangitur paries, non profunditas illius, sed sola superficies tangitur, aut videtur; sed superficies indivisibile quid est, nec potest in alias superficies dividi, alioqui non superficies, sed corpus esset: ergo nihil præter indivisibile, subindeque atomum tangitur, aut videtur. Hoc argumentum potius oppositum, quam propositum arguentis deducit; elementa enim nullo sensu percipiuntur, cum esse debeant omni corpore physico, seu sensibili, cujus elementa sunt, omninò priora: si ergo atomi tanguntur, & videntur, non atomi, sed aliquid aliud substantiale elementum est. Adde, quod atomos nullo sensu percipi ipse ponit; nunc autem nihil nisi atomos sentiri deducit. Quod si dicat, atomos secundum se, seu separatas sentiri non posse, bene autem unitas. Hoc ipsum de nostra intelligat materia, quod ea secundum se neque quanta est, neque ullo sensu perceptibilis, id autem in toto habet.

Directè itaque disting. consequ. Ergo nihil directè, & per se tangitur, aut videtur præter ato-

mos, mittitur consequentia; indirectè, & ratione alterius, negatè consequ. quare præter atomos, quod directè, & per se dicuntur sentiri, id relinquitur, quod indirectè sensu percipitur, nempe substantia cujus nunc quærantur principia itaque substantia directè, & per se ipsam nullum immutat sensum sed per accidentia sua; quare quod sensu percipitur, non est substantia, neque inde deduci possunt substantiæ principia. Quod si dicat, sequi hinc, non aliter sentiri animam nostram, atque aliam quamlibet corporalem substantiam. Dicitur primò, quod sensus non discernit inter utramque substantiam, sed intellectus. Dicitur secundò, quod intellectus videt aliter utramque substantiam: sensum comparari, licet naturalis sensus percipiat, nempe corporalis substantia sensum immutat mediatè, & per affectiones, seu accidentia, quæ tamen propria sunt ipsius, & sibi immediatè conveniunt; anima autem, eo quod spiritualis est, per accidentia sua propria non potest sensum immutare, sed tantum per accidentia corporis, quod ipsa perficit.

87 Arguit nonò dial. 4. quæquamvis de substantiali forma sermonem instituatur, nonnullas tamen superstites de materia discutientes tangit; itaque arguitur, quod fides humana non sufficit pervenire ad credendum, talia natura dari composita naturalia

qualia nos ponimus, quod misa forma, de qua nondum agitur, quamque dicit incredibilissimum ens, sic pergit ostendere de materia: Ea foret inutilis ad compositionem naturalis entis, nisi in suo genere foret perfectissimum, & completissimum ens: nam composito deesset proculdubio perfectionis, & materialitatis id, quod materia deesset, si ea foret in suo genere incompleta; quod ex eo probat, quia id non posset materia a forma accipere: primò, quia omnino fictitium est, quod asseritur de duobus entibus se mutuo perfectientibus, nihil enim potest de uno in alterum transire: secundò, quia nihil de genere materia potest a forma præstari: patet ergo, quod materia de se perfectissimè, & completissimè habet quidquid est de genere materia, & quod tam est ipsa in suo genere perfecta, quam perfectum est quidquid ex ipsa postmodum factum est, nam vidit Deus cuncta, que fecerat, & erant valde bona; quod non minùs de quovis alio ente, quam de materia intelligitur: repugnat ergo materia illa prorsus, & omnino potentialis, & imperfecta, quam nos ponimus.

88 Resp. primò, quod neque ipsam, neque alium aliquem adigimus, ut credat, sed ut intelligat; est utique id intelligere valde difficile, & de se testatur S. Parens, quod post multam reflexio-

nem vix potuit suspicari, quod nosse cupiebat: quamvis autem id plenè percipere sit difficile, suadet tamè vera ratio, ut ipse etiam nos docuit S. Parens, quod puram debemus, & omnimodam concipere informitatem, si volumus materiam concipere. Resp. itaque secundò, quod materiam esse in suo genere completissimum, & perfectissimum ens, egregia est implicatio; ly enim in suo genere talis est determinatio, quæ omnem omnino completionem, & perfectionem excludit: ratio itaque materia non perfectio, sed perfectibilitas est, ipsa quippe est subiectum, & potentia omnino prima; quare plenè, & perfecte habere rationem materia, sed quidquid est de ratione ejus, est plenè, & perfecte habere perfectibilitatem, & potentialitatem; & ideo non debemus materiam concipere tanquam ens aliquod a Deo creatum, aut creabile, de quo proinde intelligatur, quod ait textus: Vidit Deus &c. sed cujuslibet entis a Deo creati partem potentialem: quia ergo compositio entis naturalis, quam nos ponimus, ita accipit, hæc rationi conformior est; & quia, quam ipsi ponunt, non ita accipit, magis quidem sensui, minùs autem rationi illa congruit.

89 Arguit decimò num. 6. & 7. Potest Deus minimas omnium corporum partes ab invicem dissociare, & ex eis postea aliter uni-

tis alium mundum formare, & tunc materia hujus novi mundi nihil esset aliud, quam partes illarum minimarum, quae unirentur, & in varia entia formarentur; sed eadem, quae tunc foret materia illius, nunc est hujus mundi: ergo ea tantum est multitudo atomorum, ex quibus corpora constant. Confirmatur ex eo, quod habet num. 9. Partes corporum, quae nunc existunt, possunt à Deo separari, & ad primum chaos reduci, & tunc essent quid informe, cum nullam haberent formam, & formabile in omnia entia, quin ex hoc tollatur, quod atomus quaelibet esset in se ens completum, cum quaelibet per se existeret; sed tunc de illis diceretur, quod essent subiectum primum, & in pura potentia relatè ad omnia entia, quae ex illis possent fieri, & non essent neque quid, neque quale, neque aliquid illorum: illa ergo notio materiae non debet purè metaphysicè, ut à nobis accipitur, sed physicè accipi, & explicari, quid illi conceptui in re responderet.

90 Hoc utrumque ipsum supponit systema, quod probare intendit. Ad primum itaque primò negatur suppositum maj. quod nempè absolute loquendo, tales sint in corpore partes minimae, quia corpus divisione quantitativa, & penes magnitudinem in quanta, & semper divisibilia dividitur. Resp. secundò, quod divisione physica, & ad minima natu-

ralia potest utiquè Deus omnia corpora in minimas partes dividere; tunc autem negatur altera pars, quod ex eis aliter unitis alia fierent entia; siquidem minima pars aquae aqua est, & idem de quovis alio ente; at aqua terrae conjuncta non ens naturale facit, sed aggregatum ex duplici: quia ergo partes illae physicè minima entia sunt de se nata subsistere, neque elementa esse possunt, sed prima principia, neque ex eis variè commixtis novum ens fieret, sed entium aggregatio; quare licet eadem sit materia hujus, ac foret illius mundi, nec ille alter solà fieret talium partium combinatione, neque ejus materia essent atomi.

Ad confirmationem primò jam patuit suprà ex doctrina ipsius, quod atomi separatae, & ad chaos reductae unam haberent formam ejusdem rationis, ac est quaelibet ex his, quas nunc habent, nempe nunc forma nihil est aliud, quam unio atomorum, quae à se distant tantum, & vacuum disseminatum, tunc autem eandem haberent, quippè vacuum coacervatum ipsae non admittant. Secundò partes illae, sive atomi ad chaos reductae entia sunt, quorum unumquodque in se subsistit, & est hoc aliquid in actu; quare tantum habent potentialitatem, & informitatem respectivè ad ens, quod potest ex illis fieri; at vidimus suprà ex Augustino, quod suadet vera ra-

tio non solum respectivè, sed in se debere materiam accipi prorsus informem: non ergo materia sunt partes illæ, sive atomi: patet ergo, quod res physica per illam notionem, & conceptum metaphysicum, quem adhibemus, explicatur, non tamen qualem ipsi imaginantur, quæ sit de se ens aliquod natum subsistere, sed quæ sit tantum realis, & physica pars cujuslibet entis, cujus tota quidditas potentialitas sit cujuslibet formationis, & quæ proinde nullam de se habeat.

ARTICULUS II.

An materia habeat actum metaphysicum?

91 **P**RO pleniori intelligentia quidditatis materiæ à RR. dubitatur: An ea aliquam habeat actualitatem metaphysicam, aut entitativam. De priori quidem hoc, de posteriori seq. art. quæremus; & præsens difficultas minùs controvertitur, quare ab ea breviter expediemur. Prima itaque sententia affirmat. Hanc tenet Suarez disp. 13. Metaphysic. sect. 5. quem sequuntur Pañaf. Alonf. & alii; tenent item nonnulli ex Thomistis, ut Mas. Froyl. Palanc. & alii apud istos. Secunda sententia negat. Hanc cum B. D. tenent omnes Nostri apud Uillan. estque communior inter Thomistas.

92 Dicendum ergo, quod materia de se non habet actum metaphysicum. Hæc aperte colligitur tum ex P. Augustino locis suprâ datis, quibus notionem ejus in pura, & omnimoda informitate, & potentialitate ponit, & ait, quod nesciendo scitur, nempe removendo omnem determinationem, & quidditativam perfectionem; tum deinde colligitur ex B. D. in 2. dist. 12. p. 2. quæ de quidditate materiæ latè agit, & quodlib. 2. q. 13. præsertim 3. via. Probatur itaque primò, quia actus metaphysicus differentia est metaphysice determinativa conceptûs generici; sed talem non habet de se materia: ergo. Major, in qua fortè contrariæ sententiæ Doctores æquivocantur, valdè notanda est; non enim dicitur actualitas metaphysica conceptus utcumque determinans communem alium conceptum, sed determinans metaphysice, & ex parte objecti; si enim tantum penes conceptus explicitos, & non præcisione ex parte objecti accipitur conceptus communis, & particularis, tunc horum compositio non metaphysica, sed logica est, & actualitas, quam significat conceptus determinans, non est differentia, sive actus metaphysicus. hoc ex dictis in Logica satis patet, & eo ait Philosophus, quod ens non habet differentias, quia non metaphysicè, & præcisione ex parte objecti, sed logice tan-

tum, & penes conceptum explicatum patitur determinationem: differentia ergo, quæ est actualitas metaphysica, dicit gradum perfectionis metaphysicæ, & ex parte objecti generi superadditum.

Prob. itaque min. Ubi non est accipere compositionem ex subjecto, & forma, non est accipere gradus metaphysicæ, & ex parte objecti; sed in materia non possumus talem compositionem accipere: ergo. Min. nota est, & maj. late probata est in Logica; eo enim excludit B. D. præcisiones objectivas, & latitudinem gradualem in essentia Angeli, quia simplex essentia, quæ non est forma receptibilis in subjecto, non habet, unde secundum gradus accipitur; tantum nempe conceptibus nostris multiplex gradus responderet, quatenus forma ita subjectum suum perficit, quod alium, & alium perfectionis gradum communicat; quare ubi non intelligitur formam perficere subjectum, possumus conceptus multiplicare, ita tamen quod cuilibet non gradus aliquis, sed tota quidditas responderet aliter, & aliter accepta penes expressionem conceptus nostri.

Hinc patet disparitas materiæ ad formam; forma enim ex ordine ad subjectum, & quatenus habet sub tali, & tali gradu ipsum perficere, talem patitur latitudinem, quod possumus in ea metaphysicæ, & ex parte objecti gra-

das accipere, imò differentia metaphysica uniuscuiusque solam significat formam, seu ultimam ejus actualitatem; quare in forma accipimus actum metaphysicum; & verò materia puram dicit perfectibilitatem, nec in ipsa perfectibilitate possumus latitudinem accipere, ut quod quatenus formæ, & sic perficit, materiam intelligamus sic, & sic perfectibilem non enim alio, & alio conceptu, sed ipsa communi ratione primæ perfectibilitatis intelligitur materia secundum omnes suos gradus formam recipere; quare quilibet conceptus, quem de materia formamus, ex parte objecti significat totam ejus quidditatem.

92 Prob. secundò rationem quam innuit B. D. citato quod 2. Si materia habet actum metaphysicum, directe pertinet ad prædicamentum; sed hoc est falsum: ergo. Patet min. quia prædicamentum est corpus, aut saltem substantia, quæ in quid de corporea, & incorporea prædicatur, nempe substantia completa; materia autem sub tali tantum indirecte continetur, hoc est, non a species ejus, sed ut pars subjectiva. Maj. ostenditur: Quia si materia habet actum metaphysicum, non ipsa est actualitas, ut est forma; quare oportet, quod sit subjectum, sive quidditas ex genere, & differentia constituta, & sic directe, & ut species contineatur sub genere supremo. Et confirmatur

tur: Quia actualitas metaphysica constituit quid, & est aliquid eorum, quibus ens determinatur; sed materia de se non est quid, neque aliquid eorum, quibus ens determinatur: ergo. Secundò, materia, ut ait S. Parens, sic est prope nihil, quòd est, quo inferius nihil est; sed si haberet actualitatem metaphysicam, aliquid esset ipsa inferius, nempe potentialitas, cujus iste actus esset differentia: ergo.

93 Ad argumentum responderet Illustris. Palanco, quòd non oportet materiam poni directè sub genere supremo prædicamenti substantiæ, sed species est sub alio genere contenta: ait itaque, quòd substantia ut sic divisione analogica dividitur in completam, & incompletam, & utraque tanquam genus in species suas dividitur; tunc autem substantia completa est genus supremum in prædicamento, & sub hoc non continetur materia; at verò substantia incompleta aliud est genus, quòd dividitur in actualem, & potentialem, & sub hoc continetur materia.

94 Hanc doctrinam multa sequuntur inconvenientia: in primis duplex ponit prædicamentum substantiæ, quòd satis est in Scholis novum. Deinde: Genera suprema sunt impermixta, ita quòd unum ad alterum non reducitur; sed substantia incompleta reduci-
tiue est in prædicamento substan-

tia completæ, est nempe aliquid ejus: ergo substantia incompleta non poterit esse genus, deberet enim esse genus supremum. Ulteriùs: Magis à substantia corporea distat substantia spiritalis, quàm materia; sed substantia spiritalis non sic distat, quòd sub alio genere supremo ponatur, ipsa enim utramque ponit sub eodem genere substantiæ: ergo minùs materia sub alio genere poterit collocari. Præterea: Potentialitas nihil addit, etiam pro explicito ad rationem substantiæ incompletæ; sed differentia non solum pro explicito, sed metaphysicè etiam, & ex parte objecti generi superadditur: ergo neque ratio substantiæ incompletæ genus est, neque ratio potentialis est differentia. Major sic patet: Ratio substantiæ incompletæ etiam pro explicito importat determinabilitatem, & immediata ejus determinatio est ratio actualis; sed determinabilitas potentialis est: ergo. Tandem: Potentialitas formalitèr ut talis non est actualitas; sed differentia metaphysica actualitas est: ergo. Adde, quòd differentia perfectiva est, & sic perfectior, eo quòd determinat; potentialitas autem, & omnimoda perfectibilitas, quæ est quidditas materiæ, nullo potest esse perfectior, aut perfectiva, alioqui non esset omnimoda perfectibilitas.

95 Arguit primò Illustrissimus Palanco: Materia componi-

tur ex genere, & differentia: ergo habet actum metaphysicum. Probatur antec. Materia est substantia incompleta potentialis; sed ratio substantiæ incompletæ genus est, ratio potentialis est differentia: ergo. Prob. min. Quia per rationem substantiæ incompletæ convenit cum forma, à qua differt per rationem potentialis. Confirmatur primò: Quia materia Cœlestis à sublunari differt; at utraque in ratione materiæ convenit: ergo genus habent, quo conveniant; & differentiam, qua differant. Secundò: Materia cum forma convenit in ratione partis, & principii; sed differt in ratione talis: ergo. Tertiò: Materia definitur *subjectum primum*; sed per rationem subjecti convenit cum subjecto formæ accidentalis, & artificialis, à quibus differt per rationem primi: ergo.

96 Hoc argumentum cum suis cōfirmationibus in multis instatur apertissimè: In primis accedens cum substantia convenit in eo, quod est ens, à quo differt in eo, quod tale; nec tamen proinde ex genere, & differentia componitur. Deinde, substantia incompleta cum completa convenit in eo, quod substantia, à qua differt per rationem incompletæ; & tamen juxta ipsum neque ratio substantiæ genus est ad completam, & incompletam, alioqui esset genus supremum in prædicamento, sed est ratio analogæ, neque ratio

incompletæ est differentia. Præterea: Ultima, & atoma differentia non componitur ex genere, & ulteriori differentia, alioqui ne ultima esset, nec atoma; sed ea in eo, quod differentia, cum quavis alia convenit; differt autem in eo quod ultima: ergo. Multa alia hujus generis cuique sunt manifestæ, quare patet, quod argumentum nihil probat.

Directè neg. anteced. & a prob. ejus dicitur, quod convenit, & differt quantum ad conceptum explicitem, metaphysicè tamen, & ex parte objecti tota quidditate sua differt, quia tota quidditate sua est pars potentialis. Ad primam confirmationem neg. maj. de qua q. 1. de Cœlo & Mundo. Ad secundam, sicut argumentum principale dicitur quod tantum logicè, & secundum conceptum explicitem convenit materia in ratione partis, & principii, metaphysicè autem, & ex parte objecti tota quidditate sua est pars potentialis; quare tota quidditate sua differt à forma. Ad tertiam, ratio subjecti simpliciter de primo dicitur, de aliis autem tantum secundum *quid*, sicut & *fieri*; quare ea non est genus sed ratio analogæ, & consequenter cætera, quæ in definitione materiæ ponuntur, non differentia sunt, sed major expressio, sive conceptus explicitus.

97 Arguit secundò Suarez Materia secundum se aliquam

perfectiōnem, & bonitatem dicit: ergo habet actum metaphysicum, hunc nempe gradum perfectiōnis, quem possumus in illa concipere. *Prob. antec.* Compositum ex materia, & forma perfectius quid est, quàm sola forma: ergo illud amplius ex materia habet. *Ratio antec.* esse potest, quia sola forma non est nata subsistere, benè autem compositum. *Resp. neg. antec.* quia, ut habet B. D. in 1. dist. 36. q. 2. art. 4. materia non respondet in Deo propria idèa; si autem aliquem haberet gradum perfectiōnis, & bonitatis, de se esset aliqua participatio perfectiōnis Divinæ, & consequenter sibi responderet in Deo propria imitabilitas, seu quod idem est, idèa. *Ad prob. antec. neg. consequ.* totum enim entitas est alia à partibus seorsim, & secundum se; & hæc entitas majorem perfectiōnem habet, quàm sola forma, & nata est subsistere, non ex eo quod formæ accrescit ex materia, sed ex eo quòd effectus formæ materia communicatur, & constituitur tertium quid.

98 Arguit tertio idem: Materia secundum se appetibilis est: ergo habet aliquem gradum perfectiōnis, & ex tali actualitatem metaphysicam. *Pater antec.* quia conveniens est huic formæ, & composito. *Pater item consequ.* quia appetibile bonum est. *Resp. primo neg. antec.* & ad rationem ejus dicitur, quòd non ipsa mate-

ria, sed communicatio effectus sui est bonum, quod forma appetit. *Resp. secundo neg. consequ.* & ad rationem ejus dicitur, quòd appetibile est bonum utrolibet modo, nempe, aut bonum in se, aut bonum appetenti; quod verò tanquam appetenti bonum est, non oportet aliquam in se physicam, aut metaphysicam habere perfectiōnem, & bonitatem; tunc autem tantum hoc secundo modo appetibilis est materia.

99 Arguit quartò Eliseus: Entitas, quæ de se est aliquid in rerum natura, habet propriam essentiam, & quidditatem, & consequenter actum metaphysicum, talis quippè nihil est aliud, quàm ratio constitutiva quidditatis; sed materia de se est aliquid in rerum natura: ergo. *Resp.* quòd materia de se non est quid, ut habet Philosophus supra adductus; sed actus metaphysicus est juxta ipsum ratio constitutiva quidditatis: ergo talem non habet. *Directè neg. min.* materia enim de se tantum est entis pars subjectiva, quæ de se non est aliquid, sed illius, quòd est aliquid, pars quædam; tantum autem tenet maj. de eo, quod est directè, & per se aliquid.

100 Arguitur quintò: Materia differt formaliter positivè à forma; sed actus est, qui distinguit: ergo actum habet materia; non physicum, sive formalem, ut de se patet, neque entitativum, ut dicemus sequenti art. ergo me-

ta phy-

raphysicum. Resp. disting. maj. Differt, prout differre idem est, quod distingui, conc. maj. prout aliter accipitur, neg. maj. Itaque dicuntur distingui ea, quorum unum non est aliud, differre autem quæcumque in aliquo conveniunt, & aliqua ratione determinante differunt; tunc autem hoc secundo sensu actus est, qui distinguit, materia verò non hoc, sed priori modo, nempe tota quidditate sua à forma distinguitur. Aliter disting. min. Actus est, qui distinguit ea, quæ conveniunt eo sensu, quo conveniunt, conc. min. absolute, neg. min. tunc autem concessa subsumpta, neg. consequ. quia enim tantum logicè, & quantum ad conceptum explici-um conveniunt materia, & forma; actus, qui distinguit, neque physicus est, sive formalis, neque entitativus, sed non proinde metaphysicus, sed purè logicus. Itaque quæ tota entitate sua differunt, non oportet actu distingui, sed si alterum illorum puræ potentia est, ipsa ratione puræ potentia ab altero distinguitur; & ita fateantur oportet Doctores contrarii de differentia materia; si enim ea est ratio potentialis, non aliquo actu, sed ipsa potentialitate distinguatur oportet à differentia forma.

101. Arguitur sextò: Forma habet actum metaphysicum: ergo & materia. Pater antec. quia differentia uniuscujusque ex forma

sumitur. Prob. consequ. Quia forma, & materia duæ sunt partes ex æquo, & immediate constituentes corpus naturale: si ergo forma differentiam habet, ea erit aliquis generis contractiva; hoc autem genus materiam proculdubio cum forma comprehendit, neque enim aliud est, cum quo possit forma tali genere convenire: habebit ergo materia pariter differentiam illius generis contractivam. Resp. disting. antec. Forma secundo intentionaliter, sive per rationem communis formæ *ut sic*, non antec. forma primò intentionaliter, sive quolibet particularis formæ, conc. antec. tunc autem rationem consequentiæ dicitur quòd in qualibet forma est accipere differentiam metaphysicam quatenus in ea accipitur gradus communis, & particularis; quod genus non est aliquid sibi commune cum materia, sed gradus illius communis, quo convenit cum alia forma. Itaque conceptus communis formæ *ut sic*, sive per actus actualis metaphysicè simpliciter est æquè, ac conceptus materiae non enim alio gradu quidditatis suæ habet, quòd sit pars, & quòd sit pars actualis.

ARTICULUS III.

An Materia habeat actum entitativum?

§. I.

Probatur Conclusio negativa.

102 **N**ON parum de sensu difficultatis controversitur, neque enim uno modo explicatur actus entitativus, de quo late Maffrius. Missis explicandi modis, actus entitativus is est, quo constituitur essentia in tali gradu, cui de se respondeat existentia, sive esse extra causas; quia enim res in potentia objectiva est actu non ens, actus illi potentiae respondens facit in actu ens, & dicitur actus entitativus, sive actus de genere entis: sensus ergo difficultatis est: An materia talem habeat entitatem, cui existentia respondeat? Nulli dubium, quin materia extra causas sit, existit enim in quolibet corpore, quare non est in pura potentia objectiva; non tamen proinde controversia relinquatur de solo nomine, ut putat ipse Maffrius; relinquatur enim de re difficultas: An sic esse extra causas materia competat de se, ita quod talis sit ejus entitas, quæ possit de se fieri, extra causas poni, & propriam immediatè suscipere existentiam; an potius talis sit ejus entitas, quæ

de se, & sibi relicta neque fieri, neque esse possit connaturalitè, sed tantum in toto, cujus est pars? Vides itaque, non duas esse diversas difficultates: An materia habeat actum entitativum, &: An habeat propriam existentiam; est enim prorsus imperceptibile actum habere entitativum, seu quod idem est, actualem essentiam in genere entis, quin sibi propria existentia respondeat, seu sit propria existentia terminabilis, aut è converso, quod propria sit existentia terminabilis, quin essentiam habeat ita terminabilem, & consequenter actualem in genere entis: actus ergo entitativus non ipsa est existentia; rosa enim non existens actum entitativum habet, completam nempe, & plenè actualem entitatem, sed est in essentia ipsa, sive entitate nominali talis gradus, cui de se respondeat in re esse.

Hinc primò habes, quod eadem est difficultas de materia, ac de forma; etsi enim forma actus sit formalis, sive de genere physico informandi, & perficiendi; quare & actualitatem metaphysicam includit, ipsa enim totius differentia metaphysica ex forma sumitur, nihilominus de se, & ex proprio conceptu non ens est simpliciter, sed entis pars æquè, ac materia, quare de se non est quid in re ponibile. Habes deinde, falli quosdam de Nostreis, qui pro sententia affirmativa adducunt

N. Gerard. ipse quidem in quodl.
q. 10. qua de prima corporeitatis
radice querit, in 1. conclusione
ponit, quod materia de se habet
aliquem gradum entis, quem non
expectat a forma, ex quo ipsi de-
cipiuntur; aliud autem est mate-
riam de se aliquem gradum entis
habere; aliud verò, quod iste gra-
dus actus sit; itaque materia de se
non est nihil, quare aliquo modo
ens est, & aliquid, & consequen-
ter aliquem gradum habet in ge-
nere entis; & hoc tantum intendit
N. Gerardus, ut patet confide-
ranti rationes ejus, sed non con-
tinuò, quod de se non est nihil,
est ens in actu, seu actum habet
de genere entis; imò ex hoc ait
Philosophus, & saepe repetit B.
D. quod Antiqui nescierunt con-
cipere materiam, quia nescierunt
accipere medium inter nihil, &
ens in actu: tale ergo medium est
material, nempe neque in actu
ens, sive actus de genere entis,
neque nihil, sed entis pars, seu
potentià ens; & quia hoc aliquo
modo ens est, ea aliquem gradum
habet in genere entis; & hoc tan-
tum intendit N. Gerardus.

103. Prima itaque sententia
affirmat, materiam habere actum
entitativum. Ita Scotus in 2. dist.
12. quem sequuntur Discipuli;
tenet item Suarez disp. 13. Me-
taph. sect. 5. & passim Doctores
Societatis; ex Nostri Arim. &
Lusitan. apud N. Manso. Secunda
sententia negat. Hanc tenent uni-

versim Thomistæ, & Nostri con-
muniter apud Villan. hic: ex DD.
Societatis citat. Ovied. Qui
Compt. & alii. Dicendum, quod ma-
ria non habet actum entitativum
Prob. primò ex Philosopho ca.
8. hujus 1. lib. quo ait, veteres
Philosophos circa principia
tium, & naturalem generationem
berasse, eo quod, quia ex nihilo
nihil fit, ponebant, cuncta ex
fieri, quod est de se, & in actu
quid; & quia, quod est de se
quid, non fit simpliciter, sed ta-
tum fit hoc, nequid non acqui-
esse, quippe id habebat, sed ta-
esse, coacti sunt negare gene-
tionem. Deinde duplici via hu-
rejecit errorem: primò quide-
quod sit genitum ex eo, quod
aliquid per accidens; quo sen-
Musicus ædificat, non in eo, qui
Musicus, sed in eo, quod ædifi-
tor; secundò, quia subiectum,
quo fit, nec est nihil, nec ali-
in actu, sed est in potentia; qua
ait text. 77. *Is igitur unus est m-
dis solutionis; alius autem est p-
potentiam, atque actum; cuj-
sensum latè expendit Commenta-
tor, & idem habet 12. Metaph.
text. 111. Ex hoc itaque loco ra-
deducitur valde efficax, quod
formator: Si materia habet actum
entitativum, nihil generatur; se-
hoc est inconueniens, quod Phi-
losophus in Antiquis reprehen-
dit: ergo. De min. nullus dubi-*

fat. Prob. itaque sequela majoris: Quod non accipit esse simpliciter, seu primum, non generatur, seu fit simpliciter, sed tantum alteratur, seu fit tale; sed si materia habet actum entitativum, quod generatione fit, non accipit esse simpliciter, seu primum: ergo, Pater maj. quod enim simpliciter fit, simpliciter esse accipit; quod verò supra esse, quod habebat, aliud esse accipit, alterum fit, & non esse, sed tale esse accipit. Pater item min. si enim materia actum entitativum habet, subjectum generationis proprium esse habet, & sic generatione non accipit esse simpliciter, & primum, sed esse tale.

106 Ad hanc rationem, quae commune est nostrae Conclusionis fundamentum, communiter respondent Doctores contrariae sententiae, quod non obstante, quod materia habet actum entitativum, & sibi respondet proprium esse, quod generatur, fit simpliciter ad differentiam illius, quod alteratur, quia quod alteratur, habebat ante alterationem esse simpliciter, & completum, quo erat natum in se subsistere; quare tantum accipit supra hoc esse determinationem accidentalem, & esse secundum quid; at verò quod generatur, amittit esse, quod habebat, & acquirit per formam substantialem novum esse quidditativum, & primum; quare fit simpliciter, nempe alia entitas.

107 Sed contra: Hac solutio non salvat intentum Philosophi, quod nempe subjectum generationis neque omnino nihil, seu non ens est, neque ens in actu, sed medium inter utrumque: si enim materia de se habet actum entitativum, cui respondet proprium esse, de se est ens in actu, & non esse accipit, sed esse tale, sive esse aliud ab eo, quod habebat. Contra secundò: Subjectum alterationis ad illud esse, quod alteratione acquirit, erat in pura potentia, & de illo nihil omnino habebat; quia tamen esse habebat, quo de se erat aliquid in actu existens, non simpliciter, & primum esse, sed secundum quid, & tale esse accipit: ergo pariter, etsi materia ad illud esse, quod generatione acquirit, sit in pura potentia, & de eo nihil habeat, si tamen de se est ens in actu, & proprium esse habet, non esse simpliciter, sed esse tale acquirit.

108 Resp. iterum: Subjectum alterationis non utrumque esse habet, sed esse simpliciter, seu esse completum, quod de se est natum subsistere; at materia de se esse habet tantum secundum quid incomplete, & pariale, quo nempe non est nata se sola subsistere: licet ergo illud subjectum esse accipiat tantum secundum quid, quia simpliciter habebat; materia verò, quae simpliciter non habet, esse accipit simpliciter. Sed contra: Si materia de se esse habet, il-

ad ipsi materia adæquatum est, & completum; quare ea de se, & in se accepta adæquate est ens in actu, & tantum incompletum quid, & inadæquatum respectu illius, quod est terminus transmutationis; sed in primis vidimus supra ex P. Augustino, quod non solum respectu ad totum, cuius est pars, sed absolute in se ipsa non est aliquid in actu, sed pura, & omni moda informitas; deinde respectu ad id, quod est terminus transmutationis, ætiam subiectum alterationis est quid incompletum, & pura potentia: ergo. Contra secundò: Si materia de se talem habet actum entitatis suæ, quod sibi proprium esse respondet, de se, & connaturaliter ens est natum subsistere, non obstante, quod respectu totius incompletum quid sit, & pars substantialis: si ergo ens de se natum subsistere nequit esse generationis subiectum, neque generatione accipit esse simpliciter, aut tale esse non habet materia, aut non salvatur generatio.

Hæc sequela primò ostenditur ex eo, quod ipsi supponunt, & fundamentum assumunt pro conclusione sua: Quod de se, & connaturaliter talem habet entitatem, quod terminat productionem, & immediate se ipso esse accipit, seu poni extra causas, ita esse habet, quod est natum subsistere, sive in se existere: sed non obstante, quod materia relatè ad

totum sit incompletum quid, pars ejus, si tamen de se, & in se totam talem habet entitatem, & proprium esse extra causas connaturaliter respondeat, de se terminat productionem, & immediate se ipsa accipit esse: ergo Maj. patet, quia sunt synonyma de se produci, extra causas esse, & in se existere. Minorem ipsi sumunt, & eo probant, quod materia de se habet actum entitativum, quia de se, & immediate Deo creata est. Secundò, ex doctrina ipsorum hoc ipsum ostenditur: ponunt enim, formam corporeitatis corpus constituit, quod est pars physica, & substantialis hominis, & esse incompletum, & parziale habere, tale, quod cum anima totum simpliciter constituit; at quia proprium esse respondet, potest connaturaliter sine illa forma, cum qua constituit totum, in re esse, & de se ita relinquitur in morte hominis: ergo pariter, etsi materia tantum incompletè, & ut pars totius habeat, si tamen proprium habet, quod sibi de se respondet, potest se sola in re esse connaturaliter, ens est natum subsistere.

Ad 109. Adhuc respondente: Quod est natum fieri adæquata, & completa productione, ita in actu se, seu actum habere entitativum, quod est se solo natum subsistere materia autem de se quidem habet fieri, & poni extra causas, quod se sibi proprium esse extra causas

respondet, & actum habet entitativum; non autem potest fieri productione completa, & adæquata, sed incompleta tantum, nempe ut pars totius; quod productione completa fit; quare actum habet incompletum; & ita sibi respondet proprium esse extra causas, quod non est nata connaturaliter se sola subsistere. Sed contra: Materiam ipsi ponunt ita à Deo creatam, ut se sola actionem creativam terminasset, ut ex ea jam in re posita alia posteriori actione forma educeretur: ergo illa productione, quam de facto terminavit, adæquata est, & completa. Deinde, hoc intendit argumentum, quod si materia actum entitativum habet, etsi respectu totius pars sit, & ens incompletum, in se tamen proprium sibi esse responderi adæquatum, & completum, quo nempe adæquate esse extra causas, & propria productione sibi adæquate fieri; quare poterit non solum incompletè, quando fit in toto, cujus est pars, sed etiam completè fieri, & sibi in se sola proprium esse communicari; sicut ipsi de corpore organico philosophantur, quod nempe in generatione hominis fit productione incompleta; & ut pars geniti; quia tamen actum habet de se entitativum, cui proprium esse responderi, adæquatum, & completa productione potest in re poni, & se solo extra causas manere.

110 Sed adhuc nihilominus

respondent, quod aliter actus entitativus materia respondens incompletus est, aliter verò, quem habet corpus organicum; nempe corpus organicum totum est ex materia, & forma; quare actum habet in se quidem completum, & tantum secundum quid, & respectivè incompletum; quare sibi respondet fieri, seu esse extra causas utroque modo, aut incompletè in toto, cujus est pars, aut complete se solo; at verò materia tantum, & præcisè partem dicit, quare actum habet, & esse sibi responderi non solum respectivè, sed in se etiam, & absolute incompletum. Sed contra: Aut nullum omnino habet materia actum entitativum, eo quod pure, & tantum pars est, & hoc intendimus; aut si quem habet, ille in se adæquatus est non minus, ac actus, quem dicit corpus organicum: ergo. Prob. assumptum: Ad hoc, ut sibi in se, & secluso ordine ad alterum respondeat actus entitativus, & proprium esse extra causas, aut in quolibet requiritur compositio ex materia, & forma, aut non? Si primum dicatur, habetur propositum; si autem dicatur secundum, illud esse extra causas sibi adæquatum est, & entitatem, cui convenit, plene complet, & ultimo terminat: illa ergo entitas in se accepta, & secluso respectu ad aliud, cujus est pars, plene completa est, & ultimum habet terminum; incompletum enim

enim id dicitur, cui aliquid deest; illi autem entitati tantum deest respective ad totum, nempe altera pars, cum qua totum constituit, in se vero accepta nihil deest, siquidem proprium esse extra causas, quod est ultimum complementum, de se habet.

Præterea: Sicut in forma corporeitatis, quam ipsi ponunt, se habet respectus ad formam totius, ita in materia respectus partis ad formam substantialem, cum qua corpus naturale constituit; sed in forma corporeitatis secluso respectu, quo pars est, relinquatur essentia in se completa, & ultimo termino, nempe proprio esse terminabilis, eo quod ipsa actus est in genere entis, cui de se tale esse, & complementum respondet: ergo pariter, si essentia materiæ talis est, quæ in se, & de se actum habeat in genere entis, ita sibi de se respondet proprium esse extra causas; quod, etsi accepta sub habitudine partis non nisi in toto, & incompletè esse sibi respondeat, ipsa tamen præcussive ab illo respectu veluti completum quid completo, & adæquato sibi esse terminabile accipi debet: si ergo tale non est fundamentum naturæ, quod est generationis subjectum, materia ralem actum habere dicenda non est.

III Prob. secundò ex P. Augustino loco superius adducto n. 70. quo directè S. Patens asserit non prius a Deo creatam mat-

riam, quæ postea formarètur, le formæ concreatam; quare non ad propositum, quod aliqui respondent, intendere nempe S. quod materia non præcessit tempore, seu duratione aliqua formæ quod non tollit, quin ipsa creatur sit, ex qua in eodem instanti forma sit educta. Hoc, inquam, non est ad propositum; tum, quia non solum ait, quod non prius creatur est materia, quæ postea formarètur, sed addit, quod fuit utrumque simul concreatum; tum deinde ex eo, quod assumit in exemplum, verba nempe de voce, non solum formari, non tamen pro aliquo priori sonum emittimus, quod pro posteriori formetur in vocem sed formatum emittimus: pariter ergo non materia creata est, quæ deinde etiam in eodem instanti formarètur, sed totum creatum est, seu materia formata, ita quod forma ex ipsa educta sit, non tamen præexistente, seu pro aliquo priori etiam naturæ existente; quia enim naturæ prioritas non est de rationis, & existentia, pro illo instanti utrumque actum habet materia, formam, & existentiam; ita tamen, quod forma prior est, prius, atque immediatius materia communicatur, quam existentia; quod exemplo patet S. Patens, verba nempe de voce, non solum formamus, ita quod vox seu sonus pro priori formam verbum quam existentiam habeat, ut non tamen actum in eodem instanti

Ex hoc itaque ratio deducitur, quæ fundamentum evertitur contrariæ conclusionis: Si Materia habet actum entitativum, sibi respondet proprium esse extra causas, ita quod pro priori extra causas esse debuit, quam formaretur; sed non ita extra causas posita est; ergo. Minor expressè habetur in verbis S. Parentis, nempe non materiam Deus creavit formandam pro posteriori, sed formatam. Maj. ostenditur: Si de se, & ex propria entitate actum habet, cui respondet esse extra causas, connaturaliter exigit extra causas poni, ut formetur, non enim potentia objectiva, sed subjectiva est ad formam; sed in prima productione facta est juxta connaturalem exigentiam: si ergo non ita facta est, talem exigentiam non habet, & sic nec actum entitativum. Majorem ipsi assument contrarii, & eo actum entitativum in materia propugnant, quia ea debuit extra causas poni, ut formaretur, eo quod potentia est subjectiva. Min. eo patet, quia in prima productione à Deo facta est, ut Auctor Naturæ est, operante.

112. Una hinc difficultas oritur: Diximus nempe supra, quod in generatione vermis ex speciebus Eucharisticis materiam Deus creat, ex qua forma educatur; sed ex hac ratione, si materia se sola creatur, & esse extra causas immediate recipit, habet actum en-

titativum: ergo. Ad hoc utroque modo dici potest: altero quidem, quod materia creatur in instanti terminativo alterationis, quo forma educitur, ita quod non pro priori existentiam, sed pro priori formam habet, sicut in prima productione contigisse dictum est numero præcedente; & juxta hanc viam vermis non dicitur simpliciter genitus, nempe forma non educitur de præexistente subjecto, sed tantum dicitur genitus quodammodo, nempe ratione alterationis præcedentis: altero modo dici potest, quod materia creatur in instanti terminativo alterationis, ita quod pro priori naturæ existentiam habet, & sic vermis simpliciter genitus dicitur, & forma ex præexistente subjecto educitur; tunc quidem recipit materia immediate existentiam, non autem operatur Deus ut Author naturalis, sed miraculose, pro quo non requiritur, quod materia exigar, sed sufficit, quod non repugnet existentiam habere; jam autem actus entitativus talis est gradus, cui debetur, & qui connaturaliter exigit de se, & immediate extra causas esse.

113. Probat. tertio ex B. D. qui hanc sententiam multis in locis apertè habet, ut in 1. Physic. lect. 9. & lect. 18. in 2. dist. 1. p. 1. q. 2. art. 1. §. *Primum inconveniens*, & art. 4. & sæpe alibi; specialiter autem duo adducemus loca, quibus ex instituto eam pro-

probat: itaque in 1. dist. 36. q. 2. art. 4. querit: Quorum sit idéa in Deo? 9. Viso quomodo explicat, qualiter materia habet in Deo idéam; & sic ait: *Habet enim materia prima idéam, quam imitatur; nam cum sit natura aliqua, & nihil sit tale nisi per imitationem Divine Essentie, vel Nature, oportet talem materiam habere idéam, quam imitatur: est tamen talis idéa distincta cognitione solum, quia Deus cognoscit per idéam, quam habet apud se, naturam materia esse aliam à natura forme; non tamen propriè est distincta actu, eo quod nulla actualitas ei competit, præter quam habet à forma; neque etiam est distincta opere, ut quod possit per se fieri sine forma; neque est distincta existentia, quia non potest per se existere sine forma. Et in solut. ad 1. contra dub. later. sic ait: *Ad primum dicendum, quod, quia intellectus noster est potentia pura in genere intelligibilem, nihil cognoscit, quod per sui actualitatem non possit ipsum movere; & quia materia prima est potentia pura, nullo modo cognoscitur ab intellectu nostro nisi per analogiam ad formam: intellectus autem Divinus, qui non cognoscit, eo quod re-ducatur de potentia in actum, ipsam essentiam materie cognoscere poterit per idéam, quam habet apud se, secundum quam eam in esse produxit; non tamen huiusmodi idéa est distincta factione, vel**

actualitate, vel existentia, sed cognitione; eo quod materia per talem idéam, licet distinctè cognoscatur, non tamen per eam potest in esse produci absque productione forme, neque per se existere absque existentia ejus.

Ex quibus talis formatur ratio: Si materia prima de se haberet actum entitativum, & sibi responderet in Deo idéa actualitate distincta ab idéa forme, & compositi, & directè, & per se ipsam posset intellectum nostrum immutare, & à nobis directè cognosci; sed nec talem habet idéam, nec ita à nobis cognosci potest; ergo. Patet maj. quod enim actum entitativum de se habet, in se, & seorsim à quovis alio actualitatem importat, & gradum aliquam perfectionis entitativæ, cui propria respondet in Deo imitabilitas, & secundum quem esse potest objectum intellectus nostri, & ipsum immutare. Min. itaque, quod expresse habetur in textu B. D. sic ratione ostenditur, quantum ad primum quidem: Quia in tantum unumquodque idéam in Deo habet propriam, in quantum fieri potest, & in re esse; hoc enim nominatim idéa significatur, ipsa Divina Essentia secundum quod à nobis possibili existere, imitabilis est, & participabilis; sed materia solum potest fieri, & in re esse ut pars entis, & in ipso ente; non ergo propriam idéam habet, sed in idéa entis, cujus est pars, repræsentans

tur, & à Deo cognoscitur ut distincta ab alia comparte. Quantum ad secundum, sape habet Philosophus, quod tantum possumus materiam cognoscere ex analogia ad formam: & ratione id patet; si enim ipsa est prima perfectibilitas, & fundamentum naturæ, tantum possumus illam cognoscere ex perfectione, cujus est capax: si ergo aliquam in se perfectionem, seu gradum actualitatis habet, quo possit à nobis directe in se ipsa, seu seclusa habitudine ad perfectionem, cujus est capax, cognosci, neque erit prima perfectibilitas & fundamentum naturæ, neque proinde conceptum materiæ habebit; patet enim, quod gradus perfectionis propria præcedit perfectibilitas.

114. Rursus in 2. dist. 12. q. 3. quæ est de quidditate materiæ, art. 1. de hoc ipso querit: An materia prima ex se dicat aliquem actum? Resp. negativè; & ratio, qua directe probat, ex illo desumitur principio, quod habetur 3. de Anim. text. 14. quod nempe *omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti*; sed materia totius est actualitatis receptiva: ergo nullam habet; sicut à pupilla, quia cujuslibet coloris speciem recipit, est omnino abscolor. Subjungit autem: *Ex his ergo forte moti quidam moderni temporis dixerunt in scriptis suis, materiam, ut recipit formas, de se dicere aliquid in actu. Verum est*

secundum ipsos, quod oportet recipiens esse denudatum à natura recepti, & ex hoc materia nihil est in actu, loquendo de actu rerum, quas recipit. En solutionem omnibus nostris rationibus communem, quod nempe materia pura potentia est in ordine ad actum informativum, quare omni tali actualitate caret, & est in genere physico omnimoda informitas, cum quo stat, quod in genere entis actum habeat, quo esse extra causas, & fieri subjectivam potentiam sibi competat.

Sed postquam late illam solutionem proponit, ita subjungit B.D. *Sed ista opinio tendit in errorem priorum philosophantium ponentium, materiam de se esse aliquid in actu, nam si materia de se esset aliquid in actu, cum materia sit quedam substantia, tunc esset quedam substantia in actu, & per consequens esset corpus.* Itaque contra præcedentem solutionem sic instauratur ratio B. D. Si materia de se esset aliquid in actu, extra causas, seu quod idem est, actum haberet entitativum, quo sibi de se competeret esse extra causas, de se esset corpus; sed tunc neque esset prima perfectibilitas, aut subiectum receptivum, neque conceptum materiæ haberet: ergo. Patet min. quia corpus non est primum principium, & elementare fundamentum totius naturæ corporalis, sed est aliquod ens determinata quidditatis, &

sic elementatum, & principiatum. Prob. itaque maj. Illud ens in actu, quod intellectui respondet concipienti materiam, siquidem est in actu, actualis substantia est; sed ea est capax habendi quantitatem, in quo conceptus corporis consistit de genere substantiæ: aut ergo corpus de se est, aut non est de se in actu.

Confirmatur: Si materia est pura potentia ad formas, receptiva est totius omnino perfectionis, & actualitatis de genere entis; sed ita est, si verè est materia: ergo ex conceptu suo nullum habet actualitatis gradum de genere entis. Probat. maj. Forma est actus primus, & tota ratio quidditatis entitatis constitutiva; sed ante actum primum, qui est tota ratio, nullus omnino potest intelligi: ergo si materia hujus est receptiva, totius actualitatis receptiva est. Prob. maj. Quia unumquodque habet à forma sua, quod sit ens, & tale ens; quare forma secundum multiplicem sui gradum constituit ens simpliciter, natum subsistere, sive in se esse, & deinde corpus tales, vel tales virtutes habens, & affectiones: ipsam ergo rationem entis nati in re esse, & subsistere forma constituit, & sic materia, quæ ipsius est formæ receptiva, omni caret actualitate, quam forma tribuit, & consequenter actu etiam de genere entis. Neque dicas: Actu caret completo, quia hunc forma tri-

buit, cum quo stat, quod habet incompletum. Contra est: Forma non solum ens completum, corpus etiam, & tale corpus completum constituit, puta lignum aut lapidem: si ergo, quia totum constituit ens completum, poterit materia de se habere actum: tis incompletum, pariter, quod constituit corpus completum, poterit de se materia habere actum: tatem corporis, aut lapidis incompletam: sicut ergo materia habere incomplete, gradum corporis, aut lapidis, qui completi constituentur à forma, est esse pura potentia, & tantum habere capacitatem ad illos gradus; incomplete habere gradum entis, qui complete à forma tribuitur, est esse in pura potentia ad illos.

115 Probatur tandem conclusio ratione directâ: Actus entitativus talis est gradus entitativus cui respondet, & per se debet esse extra causas; sed materia talis gradus repugnat: ergo. Prob. min. Gradus entitatis, quem habet materia, incompletus est, potentialis; sed repugnat esse extra causas incompletum, & potentiale: ergo. Probatur min. incompletum de se, & ex terminis complebile est; sed repugnat esse extra causas complebile: ergo. Prob. min. Complebile est potens suscipere id, quod sibi debet, sed repugnat esse extra causas potens suscipere ulterius esse extra causas: ergo. Patet min. impliciter.

enim posse extra causas fieri, quod habet esse extra causas. Explicatur: Si materia talem habet entitatis gradum, cui de se respondet esse extra causas, aut tale esse extra causas completum est, & tunc gradus entitatis, quem habet materia, completus est, cui nempe completum esse extra causas respondet; aut est incompletum, & subinde complebile; tunc autem: Non completur esse extra causas materiae per esse extra causas formae, aut compositi; tale enim nullo modo facit materiam amplius esse extra causas: debet ergo compleri per ulterius esse extra causas ipsius materiae: quandoquidem ergo utrumque repugnat, & quod habens esse extra causas ulterius fiat extra causas, & quod materia respondeat completum esse extra causas, absolute ipsi repugnat talis gradus actualitatis, cui debeatur esse extra causas.

Confirmatur primo: Esse extra causas, quod non faciat esse extra causas, manifeste implicat; sed si materia talem habet entitatis gradum, cui debetur esse extra causas, tale esse extra causas non facit ipsam esse extra causas: ergo. Prob. min. Si materia habet talem gradum entitatis, sibi de se debetur, & connaturaliter respondet esse extra causas; sed sibi repugnat se sola, & connaturaliter extra causas esse: ergo tale esse extra causas, quod sibi responderet,

non poterit ipsam facere extra causas esse, & sic erit esse extra causas, quod non facit esse extra causas, quod manifestissime implicat. Hæc min. aperte patet; si enim materia potest se sola connaturaliter subsistere, sive in se esse, non fundamentum naturæ, & pars entis naturalis, sed ens naturale est, & sic non materia.

Confirmatur secundo ratione, quam ex Complutensibus desumit N. Manso: Existencia, sive esse extra causas, materiae de se respondens, est existencia potentialis; sed existencia potentialis in terminis involvit contradictionem: ergo nulla materiae respondet, & sic ea non habet actum entitativum, seu gradum entitatis, cui existencia respondeat. Patet maj. quia esse extra causas tale esse debet, quale est id, quod extra causas ponitur, & maxime in sententia DD. cum quibus agimus, quæ non distinguunt existentiam ab essentia. Minor itaque multis ostenditur: Existencia potentialis est actus non actus; actus potentialis, actus ultimus non ultimus, seu terminus non terminus, eo enim quod existencia, actus est, ultimum complementum, & terminus essentiae; eo autem quod potentialis, non actus, sed potentia est, & consequenter neque terminat, neque est ultimum. Deinde, quod conceptus genericus perfectior sit differentia sua, aperte implicat; sed existencia poten-

tialis hoc importat: ergo. Paret
maj. differentia equis actus est de-
terminans, & perficiens, seu quod
idem est; perfectionem aliquam
addens generi. Paret item minor,
nam existentia potentialis ex con-
ceptu generico existentie actus
est, ex conceptu vero differentiali
potentialitatem importat. *ergo*

Solvuntur Argumenta.

Arguit primò Mas-
sardus, quod si materia sit
fundamentum adque habeat formam
reducitur potest. Per actum entitati-
vum nihil aliud intelligitur, nisi
habet, per quod res est extra causas,
habet excludit potentiam objecti-
viam; sed materia extra causas est,
habet non potentiam objectivam, sed
subjectivam est, & pars actus com-
ponens totum; ergo talem actum
habet. De maj. non debet dubi-
tari, de hoc enim controversia in-
solvitur. Min. clarior est, quam
quæ probatione indigeat; aliter
enim nunc se habet materia, ac
ab æterno ante mundi conditio-
nem; tunc erat in potentia obje-
ctiva: nunc ergo potentia subje-
ctiva est in re existens.

Hoc argumentum, quo
sepe omnes utuntur, in idem rem con-
fecisse se putant; quare multi di-
cunt, de solo nomine controversa-
riam esse; aperte ostendit equivo-
catione; aliud nempe est in re ef-

se, aliud verò id sibi de se, con-
petere. Resp. itaque neg. maj.
ea jacet; non enim ipsum esse
tra causas; sed talis gradus entita-
tatis, cui esse extra causas debe-
tur, & ex se conveniat, intelligi-
tur per actum entitativum; quod
ergo talem gradum entitatis, quod
de se debeat esse extra causas, esse
materia non habet, dicimus non
habere actum entitativum.
minorem itaque dicimus, quod
materia est utique in re existens
& consequenter non in potentia
objectiva; sic tamen esse non
competit de se, & ex meritis
entitatis, sed ratione forma,
qua perficitur; ut constituatur
tum, cui de se competit fieri,
an in re esse? *ergo* materia non habet
in se actum entitativum, &
replacit contra præcedentem
solutionem: Materia de se, &
meritis sua entitatis est realis
forma; & subindeque realis
prior illa, licet enim etiam forma
causalitatis, & realiter prior ma-
teria, absolute tamen ex natura
informis præcedit formatum,
habet S. Patens; & in prima
conditione materia quidem
omnino nihilo, forma verò de se
formæ materia facta est, ut etiam
habet S. Patens. Tunc ergo
nihil potiori, quo materia præcedit
aut de ipsa fiat forma; aut est
in potentia objectivam, aut extra
Si primo, est actus nihil; quod esse
informis non adducta ex materia, ergo
de nihilo etiam in autem dicatur, sed

quodum, siquidem materia de se, & ex meritis sua entitatis causa est forma; & eam præcedit; ex se extra causas est; & gradum entitatis habet, cui ita esse respondet.

119. Argumentum apertè instatur, primò quidem de ipsa forma; ea enim realis causa est, & realiter prior materiâ, quare in illa prioritate, qua ut causa materiam præcedit, non est in potentia objectiva; si enim est actu nihil, & nequit esse realis causa: est ergo extra potentiam objectivam, & sic existentia formæ præcedit existentiam materiæ, quod implicat; si ea enim est ex materia, esset ex materia nondum existente.

Secundò: In exemplo S. P. verba de voce, seu sono formamus, & formam verbi de sono esse, non autem è contra, ipse ait S. P. sonus ergo realis causa est, & realiter præcedit formam verbi; non autem potest realis causa esse in potentia objectiva: in illa ergo prioritate ad formam verbi erit extra causas, & sic existet sonus, ut de eo formetur verbum; quod negat S. Parens, & patet falsum esse.

120. Directè, tota argumenti vis in æquivocatione nititur, quia prioritas materiæ ad formam, aut se converso, aliquod instans recipiat, pro quo sibi conveniat esse, aut non esse extra causas illa, ergo prioritas non durationis est, sed signi, quæ proinde ab utroque

præscindit; neutrum enim sibi competit reduplicativè, & formaliter pro illo priori, sed realiter pro instanti indivisibili completente utrumque signum materiæ, & formæ habet esse extra causas, nempe in indivisibili totum sit, & extra causas ponitur materia sub forma, & forma de materia, & in materia; quia tamen natura materiæ prior est, pro aliquo priori ipsam accipimus, non tamen in illo priori formaliter, & reduplicativè existere intelligimus, ita quòd prius existentiam, quàm formam recipiat, sed prius formam; neque proinde, ut formam recipit, est in potentia objectiva, quia illa reduplicatio signum facit, cui neutrum convenit. Ad formam itaque jam patet, quòd ad interrogationem subinductam dicendum, quòd pro illo priori reduplicativè, & formaliter neutrum habet, quia esse extra causas, aut in potentia objectiva non pro signo, sed pro instanti habet.

Arguitur tertio: Materia est ingenerabilis, & incorruptibilis; sed si non habet actum entitativum, cui proprium esse respondet, ea erit generabilis, & corruptibilis; ergo. Prob. minor: Non aliter res corrumpitur, quàm amittendo esse, quòd extra causas habet, seu quo extra causas est; neque aliter generatur, quàm acquirendo esse extra causas; sed si materia non respondet de se pro-

prium

primum esse, ea amittit, & acquirit esse extra causas: ergo. Patet major, non enim generatione fit essentia, sed fit exilens, seu acquirit exilientiam. Patet item minor, tunc enim materia non aliud esse habet, quam compositi; hoc autem corruptione amittitur, & generatione acquiritur de novo.

122 Ad hoc argumentum respondet N. Manso, quod materia deficit esse secundum, quod habet in composito, manet tamen esse primum, quod creatione accepit; quare ea non corrumpitur, aut generatur. Hæc solutio relinquit in primis, quod argumentum intendit; nempe quod proprium esse habet materia, illud scilicet, quod creatione accepit, & corruptione non amittit; imò amplius concedit, quam contraria sententia: hæc enim unum tantum esse tribuit materia, quod creatione accepit, quodque, ait, invariatur sibi manere in quolibet composito; solutio autem duplex concedit esse, alterum, quod creatione accepit: alterum, quod corruptione amittit, & generatione acquirit in composito. Deinde: Si esse, quo exiluit, aut acquirit, aut amittit, directe, & per se definit, & incipit esse; & hoc argumentum intendit.

N. B. D. in 2. dist. 1. p. 1. q. 2. art. 2. hoc tangit argumentum, & ait, quod agens naturale nec facit, aut generat materiam, nec illam corrumpit, sed tantum

facit illam esse in hoc composito in quantum facit hoc compositum esse. Ad formam itaque negamin. Ad prob. ejus neg. maior, ad rationem ejus dicitur, quod generatione directe, & per se ipsa essentia, seu entitas, cui esse extra causas competit, non obstante, quod essentia sunt invariabiles; hoc enim nihil significat aliud, nisi quod predicata quidditatis non incipiunt rei convenire, sed immutabiliter conveniunt. Pro intelli. etiam itaque notanda est doctrina, quam sapienter habet B. D. & late explicat tum in 2. dist. 3. p. 1. q. 1. art. 2. §. Secunda via, tum in disp. de Ess. q. 9. & seq. quod nempe non possumus actionem intelligere, nisi intelligamus in terminis compositionem ex potentia, & actu; non enim, ut ait Doctor, agens potest facere, aut quod potentia sit potentia, aut quod actus sit actus, id enim de se habent; quare tantum facit, quod potentia conjungatur actui. Quod si dicatur, actionem facere, quod potentia, sive actus sit in re extracausas; in hoc ipso, ait Doctor, conjungit potentiam actui: non enim intelligitur essentiam incipere in re extra causas esse, nisi intelligatur esse accipere, quod prius non habebat, & transire de esse in potentia ad esse in actu, quod est potentiam actui conjungi.

Ex hac doctrina deducit D.

in utroque loco, quod necesse est in creatura ponere realem compositionem ex essentia, & esse; alioqui non possumus salvare creationem, nec intelligere, quod creatura transit de non esse ad esse: ex ea ergo habemus, quid est formaliter, & per se generatio. Duplex itaque actus intelligitur in genito, nempe & quod materia acquirit formam, & quod tota essentia acquirit esse, sive existentiam; si enim tantum accipiatur simplex essentia esse acquirere, non generatio, sed creatio est, quia tunc non poterit accipi aliquod subiectum prius extitisse, quare de omnino nihilo esse incipit: generatio ergo per se, & formaliter est transitus subiecti ad formam, quam non habebat, & corruptio est amissio illius, quam habebat; ex consequenti autem quatenus influentiam naturalis agentis comitatur concursus D. i, habet rem ponere sub esse: hinc dicitur in 1. propositione de Causis, quod *esse est per creationem, materia verò per informationem*; & saepe habet Philosophus tum in 1. tum in 3. Physic. ut ipsum adducit B. D. quod non fit forma, neque materia, sed totum ex materia, & forma; quod alibi latius expendemus. Ad praesens itaque patet, quod sicut esse, aut fieri non materiae competit, sed toti, ita neque esse amittit, neque acquirit: rursus, si ipsa esse amittit, aut acquirit, non generatur, aut

corrumpitur, sed annihilatur, aut creatur; generari enim non intelligitur nisi totum ex praexistente subiecto, & forma, ad quam transit.

123 Arguit quintò Merin. Quae habent diversas productiones, debent habere diversas existentias; produci enim est extra causas poni, & hoc est existeret; sed materia, & compositum diversas habent productiones: ergo materia actum habet entitativum, vi cuius sibi responderet esse aliud ab esse compositi. Prob. minor: Materia fuit producta, vel si mavis, composita per creationem in prima mundi conditione; sed compositum nunc existens, puta ignis, heri fuit generatione productus ab alio igne: ergo. Confirmatur: Si materia proprium esse non habet, nihil generatur, sed quidquid fit, creatur; sed hoc est absurdum: ergo. Prob. sequela: Quia tunc totum esse corrupti desinit, & totum incipit, nempe tam materia, quam forma: ergo nihil est in genito, quod prius fuerit in corrupto, & sic creatur. Confirmatur secundo: Aut materia, quae est in genito, eadem est numero, quae fuit in corrupto; aut alia? Si hoc secundum dicatur, hoc genitum creatur, & non de precedente subiecto, sed de omnino nihilo est, non enim de illa materia, quae praecessit: si autem dicatur primum: ergo retinuit materia esse, quod prius habuit; aliter enim

non potest intelligi eadem numero manere; at verò si esse retinet, id non compositi, sed proprium materiæ est.

124 Hoc argumentum, sicut & sequentia, eandem intendit difficultatem primam, imò in eadem fundatur falsa suppositione, quòd materiæ competat de se fieri, aut quòd ea creatione producta sit. Ad formam itaque negatur min. imò suppositum ejus, quòd materia productionem habeat, de hoc enim tota est controversia, & hoc erat directè probandum. Ad rationem minoris dicitur, quòd fuit utique creatione composita materia; esse autem compositam est non ipsam, sed totum fuisse productum; ex hoc autem sequitur, quòd alia productione illud primum, & hoc secundum compositum factum est, & quòd diversa erit utriusque existentia. Ad primam confirmationem neg. assumptum; non enim esse competit subjecto, sed toti ex subjecto, & forma; quare, ut intelligatur, hoc novum genitum de præcedente subjecto fieri, non oportet intelligere, quòd esse ipsius subjecti, sed quòd præcedens subjectum formam amittit, qua compositum constituebat, & consequenter esse, quod illius erat compositi, & aliam acquirit formam, qua aliud compositum constituit, & cui novum aliud esse respondet. Quo patet ad secundam confirmationem, manet nem-

pè eadem numero materia; non autem pro hoc requiritur, aut intelligi potest, quòd idem esse, sed quòd eadem entitas, illius enim non est esse, sed totius.

125 Arguit quintò Arriaganes multis aliorum rationibus rejectis: Conformius est naturis rerum, quòd materia, quæ est primum subjectum, ex quo formæ educuntur, propriam habeat existentiam, quàm quòd eam habeat formam, & à forma communicetur materiæ; forma enim subjectatur in materia, & ab ea dependet quare si ponenda esset una tantum existentia in composito, ea potius esset materiæ, quàm formæ. Deinde, post alia superius soluta, addit, quòd materia suas habet passionem, quarum est causa efficiens antequàm formæ uniatur: ergo proprium habet esse; ut enim ipsa tantentur Thomistæ, nihil potest esse causa efficiens, quin intelligatur existens.

126 Mirum sanè, quòd post tot aliorum rejectas rationes, hæc ipsum potuerint quietare. Ad argumentum itaque dicitur, quòd neutrum est naturis rerum compositæ forme, neque enim forma fit, neque materia; est autem existentia illius, quod fit. Dicitur secundò quòd illa prioritas materiæ ad formam non est durationis, pro qua proinde sibi competat existere: quia ergo pro eodem indivisibili totum incipit ex materia, & forma, nequit esse congruum, quòd

quod ex materia, quæ subjectum est perfectibile, participet forma, imò magis est congruum, quod forma, cujus est perficere, esse tribuat materiæ. Ad confirmationem, causalitas naturæ ad passionem suas non est efficiens, neque aliqua intelligitur influentia, sed mera resultantia; non enim natura passionibus suis præexistit: est ergo efficiens requirat existentiam, non sequitur, quod materia formæ præexistat, ut ad ipsam passionem suam sequantur; sed sicut in eodem instanti intelligitur subesse poni totum ex materia, & forma, in quo tamen natura materiz prior est, & realis causa, ita in eodẽ instanti natura intelligitur cū suis passionibus incipere, quæ tamen ex ipsa fluunt naturæ.

127 Arguitur sextò ex his, quæ rejicit Arriaga: Non posset ex materia, & forma fieri unum compositum, nisi utraque haberet suum actum entitativum: ergo talem habet materia. Probat. antec. Si materia, & forma per unam totius existentiam sunt in actu, non distinguuntur, ut sunt in actu; sed si non habent proprium actum entitativum, sunt in actu per unam totius existentiam: ergo siquidem faciunt compositum, ut sunt distincta, non possunt compositum constituere, si non habent proprium de se actum, quo sint in actu distincta. Major ostenditur: Quæ in aliqua ratione sunt unum, in illa non di-

stinguuntur, ut quia Pater, & Filius unam habent Deitatem, in ratione Dei non distinguuntur; est duo alba haberent unam albedinem, in ratione albi non distinguerentur: si ergo materia, & forma, prout sunt in actu, dicunt unum compositi actum, sive existentiam, prout sunt in actu, non distinguuntur; faciunt autem compositum, ut sunt in actu, non enim possunt in potentia objectiva compositum constituere.

128 Resp. neg. antec. & ad prob. ejus disting. maj. Non distinguuntur, ut sunt in actu, ly *ut* reduplicante rationem formalem, transeat major; reduplicante conditionem, neg. maj. ad cujus rationem dicitur, quod quæ in aliqua ratione sunt unum, non distinguuntur in illa ratione; hoc autem non tollit, quin utriusque entitas etiam reduplicative, ut sub illa una forma, aut ratione est, distincta maneat, ut in ipso exemplo argumenti duplex superficies unam habens albedinem distincta relinquitur, & etiam reduplicative ut habens albedinem duplex est superficies, nempe ly *ut habens* reduplicat conditionem concomitantem, non verò rationem formalem, quæ distinguuntur. Itaque materia, & forma compositum constituunt, ut sunt in actu, ita tamen, quod ratio formalis non est ipsam esse in actu, sed entitas utriusque: debent ergo distingui hac entitate, non

illo actō, & esse duplex pars unius existentis; pro quo non requiritur duplex actus entitativus, aut duplex partialis existentia.

129. Arguit septimò Lalem. In tantum ens nobilitatem, & perfectionem habet, in quantum actus est, vel in actu; sed materia nobilior est quocumque accidente: ergo magis actum habet; at accidens quidem actus est: ergo magis materia. Patet maj. siquidem nobilitas, & perfectio ex actu sumitur. Patet item minor, quia substantia nobilior est quocumque accidente; materia autem substantia est. Resp. disting. min. Nobilior est simpliciter, neg. min. secundum quid, subdist. In linea participiali, cui correspondet actus entitativus, neg. min. in linea nominali, conced. min. Itaque quantum ad esse extra causas, seu habere actualitatem, cui respondet esse extra causas, æquè se habent materia, & accidens; neutrum enim ens est de se natum fieri, & in re esse; quare neutrum actum habet entitativum, aut est alterum altero nobilius: quantum ad quidditatem nominalem, neutrum est ens simpliciter; quare neque nobilitatem habet, aut perfectionem, neque est altero nobilius simpliciter; secundum quid autem mutuo se excedunt, nempe accidens materiam, eo quod est forma, & ratio perficiendi, materia autem potentia, & perfectibilitas; materia verò acci-

dens excedit, eo quod magis est aliquid substantiæ, nempe materia substantivè, & ut pars intrinseca, accidens verò adjectivè, & extra ejus quidditatem; quod autem hoc sensu sit substantia, nihil refert, ut habeat actum entitativum, imò ex hoc non habet, quia tantum pars est, cui de se non competit fieri, aut esse in actu.

130. Tandem arguitur: Si materia non habet actum entitativum, & proprium esse, pro aliquo instanti est in re sine existentia; sed hoc implicat: ergo. Prob. maj. In instanti, quo totum corrumpitur, non est forma genita, sed neque est forma corrupti: ergo pro illo instanti aut habet materia proprium esse, aut est in re sine omni esse. Resp. neg. maj. ad prob. neg. suppositum materialiter quod totum corrumpatur in instanti. Itaque instans generationis intrinsecè mensurat genitum, & pro eo existit materia in composito genito; corruptum vero tantum extrinsecè illo instanti mensuratur, nempe nunc, primum non est, immediate antea erat, quare parte temporis, que immediate præcedit ad hoc instans, illi continua est, erat corruptum, & in eo materia. Hæc solutio latius infra expendetur, dum de inceptiōe, & definitione rerum.

ARTICULUS IV.

An materia possit divinitus existere sine omni forma?

§. I.

Quibusdam præmissis, probatur conclusio affirmativa.

131 **P**ostquam præcedenti articulo ostendimus materiæ entitatem talem esse, cui de se non competit extra causas esse, consequenter in hoc quæritur pro pleniori intelligentia quidditatis ejus: An talis sit, cui repugnet se sola existere, vel saltem de posse absoluto ita possit in re poni? Non desunt, qui putaverint, non solum de posse absoluto, sed connaturaliter etiam posse materiam, sine omni forma existere, ad modum, quo de illa discurrunt Atomistæ. Sed hæc imaginatio in Schola Peripatetica prorsus est erronea; est enim materia pars cujuslibet corporis naturalis, quæ proinde dicitur totius naturæ fundamentum; quare nequit imaginari ens naturale de se natum subsistere, & se solo in natura esse: omnes ergo supponunt, juxta connaturalem rerum ordinem non posse materiam se sola existere, sed tantum in aliquo toto, cujus sit pars; & illi

etiam, qui actum entitativum, & proprium esse illi concedunt, non nisi parziale, & incompletum concedunt, quo non potest naturaliter se sola existere; quare tantum dubitatur de posse absoluto.

132 Prima sententia negat. Hanc tenent communiter Thomistæ, uno excepto, vel altero; eandem tenent Bachonistæ apud Dionysium, & Eliseum hic: ex Nostreis Argentinas in 2. dist. 12. q. 1. art. 2. Gavardi hic q. 2. art. 3. & problematicè Villan. disp. 4. dub. 8. pro eadem N. Doctorem citant Suarez, Rubio, & Conimbricens. immerito tamen, quia de mente ejus non satis constat quantum ad controversiam de posse absoluto, ut ipse fatetur Uillanova. Secunda sententia affirmat. Hanc tenet Scotus, quem sequuntur Discipuli; ex aliis Suarez, Hurtado, Arriaga, Rubio, & communiter DD. Societatis; ex Thomistis pro hac citantur Soto, & Bañez; ex Nostreis Greg. Ueracrus. Bonher. & latè Manso.

133 Quamquam de posse absoluto nullibi difficultatem determinat B. D. ægrè tamen in partem negativam adducor ipsa ductus ejus autoritate; nam quo II. 4. q. 1. quærit: An duo accidentia solo numero distincta possint esse in eadem parte subje. Et §. Satisfacto, ita habet: Cum de potentia Dei queritur; semper dicendum est, quod Deus plus possit, quam nos possimus ostendere; nisi

enim manifesta appareat contradictio, sustinere debemus, quod Deus possit; quare ipse ad illam questionem responder affirmative; quia, etsi accidens individuetur à subjecto, quare videatur contradictio, quod subjectum sit idem, & accidens maneat numero duplex, sapé tamen nobis apparet contradictio, quod re ipsa talis non est: quare poterit illa solvi ex eo, quod, licet accidens à subjecto individuetur, ex ordine tamen, & exigentia duplicis subjecti poterit duplex ejus individuatío salvari, quamvis in eadem parte subjecti utrumque accidens conservetur.

Debemus itaque imaginari, quod latitudo potentia Divina infinitè excedit tenuitatem intellectus nostri; quare non ex quo nos intelligere non possimus modum, quo id fieret, continuo debemus asserere, quod Deus id non possit facere; oportet enim manifestissimam in re contradictionem importari, vi cuius ea sit impossibilis fieri, & non subijciatur potentia Dei. Tunc autem ex tenuitate intellectus nostri sapissimè nobis contingit, quod ratio, quæ nobis evidentissima apparet demonstratio, vel aliis, vel nobis ipsis, re melius inspecta, solvitur de facili: poterit ergo contingere, & continget sapissimè, quod nobis appareat alicubi manifestissima contradictio, eo quod nesciamus rationem solvere, quæ il-

lam inducit, & tamen alteri docetur de facili: v. g. quod album maneat tale sublata albedine, cuique videbitur contradictionem importare, album enim ipsam significat albedinem, quare eâ sublata aufertur tota ratio quare dicebatur album; nihilo minus sine ulla contradictione posse à Deo fieri, ostenditur de facili in via B. D. album enim non aliter albedine constituitur, nisi quatenus albedo intelligitur superficiem immutare, & ita se habentem constituere: enim superficies in ipsa sua entitate non aliter se habet, quam prius, manet, ut erat, & sic nota alba: si ergo Deus, sublata albedine, superficiem conservet cum nova, illa determinatione, quam sub alba albedine habebat, manet album sine albedine; & ita ab aliis poterit de facili solvi, quæ nobis apparet manifesta contradictio.

Hæc dixerim, quo pateat non falli nos sapé, & in controversia de posse absolute debere, ut plerumque pro potentia Dei tenere, & conari apparentes solvere contradictiones. Rationem nos docuit S. Patens Epist. 3. quæ est ad Volusianum, in qua explicans, quomodo Deus factus est homo, & alia hujusmodi, de quibus fuerat interrogatus, ait: *Hic, si ratio queritur, non erit mirabile; si exemplum poscitur, non erit singulare: in talibus tota ratio facienda est.*

est potentia facientis. Quibus nos docet, quòd in his, quæ Deus supra statutum rerum ordinem proprio posse facit, non debemus in ipso facto quærere rationem, quomodo fiat, sed attendere tantum latitudinem potentia facientis: in illo proposito ergo, non debemus in materia quærere proportionem, ut in se existentiam suscipiat; si enim talem habet, non erit mirabile, quòd ita fiat existens, sed illi fiat erit, quæ obijciuntur contradictiones, utcumque solvere.

134 Dicendum itaque, quòd materia potest sine omni forma divinitus existere. Plausibilis innotet Nostros evasis via, qua hanc approbat Conclusionem N. Villacum nova, postquam illam latè exornat Manso, quòd nempe in ipsa existentia debemus gradus accipere, sicut accipimus in forma; & applicat forma qualibet subjectum totum perficit secundum conceptum communem, & minùs communitatem usque ad specificum, ut g. anima constituit substantiam completam, deinde corpus, vivens, sensitivum, & rationale, & ponit omnes gradus ipsa tribuit; ita existentia correspondet enti ut adeo, deinde enti completo, deinde illi enti completo; hos enim omnes habet conceptus id, quod existit, & secundum omnes fit existens; quare omnes istos gradus oportet in existentia respondere. Tunc autem: Quoties forma sub-

facto convenit secundum aliquem

communem conceptum, si ei repugnat secundum alios magis particulares, non poterit quidem connaturaliter communicari, quia sic debet secundum omnem suum conceptum perficere; poterit tamen divinitus communicari, & perficere secundum illum tantum communem conceptum, quo subiecto convenit; sed materia repugnat quidem existentia secundum specialem conceptum, quo est terminus entis completi; non verò repugnat, sed potius convenit secundum communissimum conceptum, quo est terminus entis ut sic, talem enim conceptum habet materia, quo excludit nihil: ergo ipsa non poterit quidem naturaliter, poterit tamen divinitus sola existere. Major de facili patet; eo enim communiter dicitur, quòd intellectio divinitus posita in lapide non redderet intelligentem, redderet tamen qualificatum, quia ipsi repugnat secundum conceptum talis qualitatis; convenit verò secundum communem conceptum qualitatis ut sic; & clariùs: Subsistentia Divina humanæ naturæ repugnat secundum conceptum specialem talis subsistentia Divinæ, & infinitæ; quia tamen secundum communem conceptum subsistentia ut sic illi convenit, divinitus communicatur Humanitati Christi Domini, & illam reddit subsistentem:

Plausibilis, inquam, hæc via est, & satis apparens, mihi tamen

non

non probatur; deficit enim ex utroque capite: primo quidem, quod in materia detur conceptus entis, cui ut sic, & in communi existentia respondeat, cum his, quæ præcedenti art. ipsi docent, omnino non coheret; actus enim entitativus nihil est aliud nisi talis gradus entitatis, cui responderet existere, sive esse extra causas: aut ergo existere non responderet gradui, sive conceptui entis ut sic, prout præscindit à completo, & incompleto, quod nos propugnamus; aut si respondere dicatur, materia, cui negari non potest talis conceptus entis, dicenda est habere actum entitativum, talem nempe entis gradum, cui responderet existere; neque enim qui actum entitativum illi concedunt, existere completum illi tribuunt. Secundo, tales gradus in existentia omnino non possumus intelligere; non enim in ipsa essentia formæ gradus intelligit Schola B. Doctoris, sed in effectu, quem subiecto tribuit; sed prorsus est intelligibile subiecto tribui existere ut sic præscindens à completo, & incompleto: ergo talis gradus omnino non datur in existentia. Pater hæc minor; quidquid enim intelligitur existentiam suscipere, completissime existere intelligitur, neque potest omnino intelligi, quod partim, & incompletè extra causas ponatur, quod extra causas poni intelligitur; poterit quidem ipsa entitas, quæ

extra causas ponitur, completè aut incompletè intelligi, non autem, quod incompletè extra causas ponatur: si ergo, quidquid existere intelligitur, sive completum sit, sive incompletum, non nisi completè extra causas ponitur intelligitur, non possumus in ipsa existentia accipere existere ut præscindens à completo, & incompleto.

135 Nobis ergo sufficiens illa Conclusio probatur ex eo quod præmisimus: Quod nullum involvit in se contradictionem potest divinitus fieri; sed materiam sine omni forma existentem non involvit contradictionem. Ergo. Hæc min. sufficienter probatur solvendo contradictiones, poterit nihilominus ulterius ostendi. Non enim sequitur, aut eam esse, & non esse, aut esse, & non esse in actu, sive ens simpliciter esset quidem simpliciter ens, si meritis suæ entitatis sic esseungeret; quia tamen id de se non exigit, est de se non ens simpliciter, & sibi de se competit non esse in actu; sed quia partialem habet entitatem, qua excludit nihil, sibi repugnat in actu esse, & habere modum entis simpliciter; quare quod sibi de se non conveniret haberet, & sibi conveniret minusculose.

136 Poterit ulterius probari à paritate ex his, quæ Fide detinemus: Non minus, imò magis accidenti repugnat sine sub-

existere, quam materia sine forma; sed illud Deum de posse absoluto facere, Fide teneamus; ergo & hoc facere posse, tenendum est. Prob. maj. Sive enim accipimus dependentiam accidentis à subjecto, ut existat; si ve proportionem ejus ad existentiam, quam suscipit, æquè ad minus dependet accidentis à subjecto, ac materia à forma, & minus proculdubio existere in se accidenti proportionatur, quam materia. Primum sic patet: Ad subjectum enim comparatur accidentis tanquam ad causam materiale; ad formam verò comparator materia tanquam ad causam formalem; sed ad minus æquè potest Deus utramque causam supplere, imò minus potest materiale, perfici enim omnino Deo repugnat, non autem perficere, ex disputatione sequenti probabimus; ergo. Præterea: Materia à forma dependet in ordine ad esse in re tanquam comparte, cum qua ex æquo constituit totum, cui competit in re esse; at accidentis à subjecto dependet tanquam ab eo, cui competit esse, cujus ipsum accidens non pars est, sed perfectio habet aliqua: ergo magis hoc, quam materia.

Neque refert, quòd accidentis à subjecto dependere dicatur tanquam à substantante, & dante esse, seu in esse conservante, quæ dependentia ad efficiens reduci-
tur, quare potest à Deo suppleri.

Hoc, inquam, non refert; non enim aliter illam dependentiam tanquam à substantante habet, nisi quatenus perficit, & ipsi inhæret tanquam subjecto. Præterea: Si potest in accidente accipi dependentia à substantia tanquam à substantante seorsim à dependentia tanquam à perfectibili; poterit pariter in materia accipi dependentia à forma tanquam à comparte seorsim à dependentia tanquam à perfectivo: sicut ergo Deus in accidente supplet dependentiam à subjecto substantante, ut faciat miraculosè accidentis in se esse; ita poterit supplere dependentiam à comparte, cum qua materia constituit ens naturale, ut faciat, ipsam ad modum entis naturalis in se esse.

Quantum ad alteram partem, facilius ostenditur assumptum: In se enim esse extra causas ita proprium substantiæ est, quòd ex hoc ejus quidditas notificatur, quòd nempe sibi convenit ita esse; sed minus à substantia distat, cui ita esse competit, materia, quam accidentis: ergo magis ita esse accidenti repugnat, quam materiæ. Pater minor: Materia enim pars est entitativa illius substantiæ, accidentis verò affectio quædam extra totam entitatem: si ergo non obstante, quòd ipsum in se esse immediatè comparatum entitati utriusque, minus accidenti, quam materiæ competit; communicatur nihilominus divinitus

nitus accidenti ; poterit multò magis materię communicari. Nec item refert ad hanc partem dicere , quòd accidens actus est ; hoc enim non tollit improprietatem entitatis suę ad esse in se ; & si enim actus est , est tamen accidens ; è converso autem materia , & si potentia est , est tamen entitativè substantia , sive substantię pars. Rursus : Multa sunt accidentia , quę , etsi habeant rationem actus , omninò non possunt sine potentia existere , cujus sunt actus , ut figura sine quantitate , & universaliter modus sine subiecto.

§.

II.

Solvuntur Argumenta.

137 **A**rguitur primò ex B. D. locis , quibus communiter pro contraria sententia adducitur , nempe in Hexa. p. 1. cap. 1. 2. & 7. & p. 2. cap. 12. & in 2. Sentent. distinct. 12. quęst. 1. in his omnibus idem intendit ; quare uno explicato , patet ad reliqua : itaq; in Hexa. cap. 1. sic concludit : *Revertamur ergo ad propositum , & dicamus , quòd pura potentia , & materia omninò informis neque est ens , neque nihil , sed est medium inter utrumque ; & quia impossibile est tale quid esse actu ; quia tunc esset aliquid actu , quòd non esset ens , ideo materia sic omninò informis*

non potest cadere sub factione. & expressè non solum conclusionem habet negativam , sed rationem ejus , nempe asserit , impossibile esse , informem materiam in actu poni , aut sub factione cadere , quia tunc esset in actu , quòd non est ens , sed medium inter ens , nihil ; quare esset , & non esset ens , nempe esset ens , quia in actu , non esset autem , quia de se medium est , & potentia ad ens.

Ex hujus explicatione poterit sensus aliorum patere : itaque tam in Hexa. quàm in illa distinct. 12. agitur de opere creationis , de materia informi , ex qua Deus Mundum condidit ; in adducto loco intendit Doctor , quòd informis materia non præcessit de ratione aliqua , quasi ipsa creata fuerit , ut postea formaretur : hoc ergo sensu impossibile asserit , ipsam cadere sub factione , nempe quatenus à Deo producta est Athore Naturę ; sic enim si informis produceretur , connaturaliter esset in actu : & quia quòd connaturaliter est in actu , est ens naturale , tunc sequeretur contradictio , quam inducit D. quòd materia esset ens in actu , nempe et simpliciter natum subsistere ; Nunc non esset , nempe ad tale ens pura potentia , & medium inter nihil , & tale ens : solum ergo intendit , quòd implicat , materiam existere connaturaliter sine omni forma , aut sic à Deo fuisse productam in prima rerum creatione

& hoc sensu explicat loca P. Augustini, quæ videbantur contrarium innuere; hoc autem non tollit, quin absolute potuerit à Deo non naturaliter, & juxta ejus exigentiam, sed supernaturaliter operante, aut informis creati, aut destructâ formâ, sola conservari, & tunc esset quidem in actu, non autem ens simpliciter, sed medium inter ens, & nihil, & potentia ad tale ens; quia non quod est in actu, sed quod connaturaliter, & juxta propriam exigentiam est in actu, est ens simpliciter.

138 Arguit secundò N. Villanova ex eodem B. D. in 1. dist. 36. q. 2. a. 4. ubi quærens: Quorum sit idèa in Deo? statuit, quòd materia habuit idèam distinctam à forma cognitione, quia cognoscit Deus in idèa, quam apud se habet, quidditatem materiæ distinctam esse à quidditate formæ; non tamen habet idèam distinctam actu, quia nullam actualitatem habet præter illam, quam participat à forma; neque distinctam opere, aut factione, ut quòd possit per se fieri sine forma; neque distinctam existentia, quia non potest sine forma existere. Nunc autem: Si materia posset divinitus sine forma existere, sic accepta, esset aliquod possibile; sed nihil est possibile, cujus Deus idèam non habeat: si ergo materiæ non respondet idèa ab idèa formæ distincta secundum existentiam, ea nec divinitus est pos-

sibilis sic existere. Et posset confirmari: Quia si materia posset divinitus sine forma existere, ei sic existenti responderet in Deo aliqua imitabilitas; sed nulla potest respondere; cum ejus quidditas sit pura potentia: ergo. Patet maj. non enim, ut ibi docet Doctor, sic habet materia idèam, sicut mala, & privationes, nempe à qua discordet, sed quam imitetur; neque aliquid potest concipi in re existens, quod non sit participatio Divini Esse.

139 Resp. quòd mens Doctoris satis patet legenti textum; in ipso enim corpore articuli de accidentibus explicans, quomodo habent idèam, postquam de propriis passionibus, quæ non fiunt seorsim à natura, docet, quòd non habent idèam factione, aut existentia distinctam ab idèa subjecti, de communibus, & quæ alteratione præexistenti subjecto inducuntur, ita subjungit: *Accidentia autem individui, & potissime separabilia habent ideam distinctam, non solum cognitione, quia distinctè cognosci possunt, nec solum actu, quia formam aliquam addunt supra formam subjecti, sed etiam factione, quia non simul cum subjecto fiunt; ut quia non statim, cum est Sortes, est Musicus, tali accidenti respondet idèa distincta ab idèa Sortis etiam factione: non tamen talia habent ideam distinctam existentia, quia non per se sunt secundum modum*

ordinis, quem videmus. En accidentibus non respondet idēa secundum existentiam distincta ab idēa subiecti, quia non possunt sine subiecto esse secundum modum ordinis, quem videmus; patet autem, quod divinitus possunt sine subiecto esse: non ergo idēa respondet ei, quod potest divinitus fieri, sed ei, quod potest connaturaliter.

Rationem autem paucis interjectis subiungit, quod nempe distinctio idēarum non habet esse in Deo, sed in ipsis ideatis; ideata autem distinguuntur factione, aut existentia, ex quo sibi de se respondet fieri, aut existere. Ad formam ergo disting. maj. Esset aliquod possibile juxta modum rerum, quem videmus, neg. maj. supernaturaliter, conc. maj. sed hoc sensu neg. minor; respondet enim idēa factione, aut existentia distincta ei, quod est possibile esse, aut fieri juxta rerum ordinem, quem videmus. Ad confirmationem, quam sibi contra se objicit B. Doctor, respondet ipse in solutione ad secundum primi dubii argumentum per hæc verba: *Ad secundum dicendum, quod materia prima in aliquo imitatur actum purum, in quantum aliquam actualitatem participare potest, licet inter cetera entia magis prope nihil.* Sensus est, quod materia non immediate Divinam perfectionem imitatur, imitatur tamen mediate; quia nempe ipsa potest

formam suscipere, & cum ea tum constituere, cui idēa respondet, & quod immediate Divinam perfectionem imitatur, median hoc toto, cujus ea est pars, Divinam perfectionem participare quare sibi respondet idēa, & imitabilitas non directe, & immediate, sed indirecte, nempe in idēa & imitabilitate totius; & hoc sufficit, ut possit divinitus se existere, licet non sufficiat, possit naturaliter.

140 Arguit tertio idem eodem B. D. in Defens. ad art. 4. & 27. quibus talem habet rationem: impossibile est, & contradictionem implicat, quod actus unius potentia detur alteri ut quod actus videndi detur potentia auditiva, tunc enim videns non esset visus, sed auditus; si autem existentia est actus compositi, materia: ergo impossibile est, quod ea detur nudæ materiæ, consequenter nec divinitus potest fieri. Prob. min. Actus proprius materiæ est forma; sed existentia non est forma: ergo. Patet primo, quia existentia est actus, & ipsius formæ; forma autem, maxime substantialis, ut est existentia, non est actus alterius forme. Secundò, quia existentia est participatio Divinæ existentia; sed in Deo nulla datur forma: ergo existentia non est forma. Tertio, quia in probabilissima Theologorum sententia Deus supponit propriam existentiam in Humanis

tate Christi Domini; sed nullam potest supplere formam: ergo existentia non est forma. Confirmatur: Existentia est actus entis, ut ens est, forma verò est actus potentia puræ: ergo impossibile est, existentiam sine forma communicari. Paret consequ. quia per formam constituitur ens, cujus actus est existentia.

141 Resp. primò, quòd in Defens. non tradit Doctor propriam sententiam, sed mentem explicat S. Thomæ, quod ex ipsis patet ejus verbis; sic enim in corpore cujuslibet articuli incipit: *Responsio ad hæc secundum Thomam*: non ergo ex his, quæ habet in Defensorio, congrue deducitur argumentum contra ea, quæ ex propria ejus sententia propugnantur. Resp. secundò, quòd in utroque loco de hoc eodem agitur; & directè intendit Doctor, quòd secundum mentem S. Thomæ esse, etiam divinitus, nequit opus materiæ communicari; quia tamen Doctor Noster non ex propria mente illam rationem adducit, & mentem S. Thomæ exponere nostrum non est, præcussivè autem autoritate debemus rationem accipere. Quæ tamen sic accepta nobis, deficit multipliciter: sed tunc instatur apertè: Existentia enim aut actus est formæ, aut compositi? Si formæ, non poterit communicari; si autem compositi, non poterit formæ communicari. Præterea: In se esse actus est sub-

stantiæ, sive compositi, sive formæ sit: non ergo poterit accidenti tribui; & tamen ita tribuitur in Eucharistia.

Secundò directè, maj. tenet in via D. Thomæ ponente potentias simpliciter specificari ab objectis medio actu; nobis autem talis specificatio non est quidditativa, quasi potentiam constituat, sed nobis à posteriori ejus quidditatem notificat: quia ergo quidditas potentia absoluta est, etsi actus unius alteri divinitus attribuat, non proinde potentia fit alia, aut variatur ejus quidditas. Insuper: Licet ea detur de potentia activa, aliter tamen discurrendum est de potentia passiva: ratio est, quia potentia activa exercetur influendo virtute sua in actum; ad hoc autem, ut in actum alterius potentia influeret, requiritur virtus alia, & consequenter quòd potentia fiat alia, aut quòd influeret sine virtute influendi, quod utrumque implicat: potentia autem passiva exercetur recipiendo perfectionem, quam non habet; pro hoc autem sufficit non repugnantia, & maxime de posse absoluto, quo non per naturalem, sed per obedientialem potentiam exercetur. Præterea, distingu. maj. Impossibile est, & contradictionem implicat, quòd actus unius potentia alteri detur connaturaliter, & ut proprius actus, conc. maj. supernaturaliter, & ut actus extraneus, neg. maj. sic

enim accidenti communicatur in se esse, quod proculdubio non est proprius ejus actus; quod autem ita communicaretur, quod fieret sibi de se conveniens, apertè implicat.

Tertiò, missa maj. disting. min. Existencia est actus compositi, non materia, actus connaturalis, & de se conveniens, conc. min. actus essentialis compositi, ita quod materiae repugnet, neg. min. Itaque existencia respicit ut connaturale subjectum, cui de se convenit, totum, cujus est per se fieri, & in se esse; ea autem divinitus communicatur accidenti; quare ejus potentia quidditative, & essentialiter non est compositum, sed ens quodlibet: etsi ergo ea communicetur divinitus nudæ materiae, non proinde actus unius potentiae alteri tribuitur, sicut non alteri tribuitur, ex quo communicetur accidenti; quare datâ maj. non sequitur intentum. Deinde ad probat. min. dicitur primò, quod existencia actus est illius, quod extra causas ponitur, est enim ipsum esse extra causas; sed non forma, sed totum per se extra causas ponitur: ergo actus est per se, & connaturaliter non formæ, sed compositi.

Deinde ad primam minoris rationem dicitur, quod una forma non aliam perficit in eadem linea, potest autem diversâ; at existencia de linea est participiali, forma verò de linea nominali: da-

to ergo, quod existencia sit actus formæ, poterit forma esse, non de linea nominali, & quidditative. Ad secundam: Forma participatio est Divinæ perfectionis; at in Deo nulla datur forma, ergo forma non erit forma, quod est manifestissima implicatio. Præterea: In Deo non est forma informativa; quare tantum sequitur, quod existencia non sit forma talis. Insuper: Neque hoc requiritur; non enim in Deo oportet esse formaliter perfectionem quam creatura participat, & modo, quo est in creatura, in nulla sic est: etsi ergo in Deo sit forma ipsa existencia, poterit forma esse in creatura participative. Ad tertiam, nos quidem agamus min. ut patebit disputatione sequenti, dum agamus causam formalem; hoc tamen minus aliter posset dici, quod Deus supplet formam informativam seu de linea nominali; quare tantum sequitur, quod existencia sit forma de tali linea, poterit tamen esse de linea participiali: to ergo, quod tantum sit actus materiae metaphysicè, & de per absoluto id, quod est forma, poterit ipsi communicari existencia. Ad confirmationem: Existencia est actus entis, connaturaliter quod est actus entis completi, quare sic requirit sine forma communicari metaphysicè autem, & de per absoluto entis ut sic; quare sic poterit communicari nudæ materiae.

142 Arguit quartò idem ex B. D. 2. de Anim. text. 8. ubi hanc rationem habet: In ordine operandi, quia operatio est actus suppositi, seu totius compositi, impossibile est, quòd materiæ nudæ communicetur, operari; sed paritèr in linea essendi esse est actus totius: ergo. Patet conseq. propter eandem rationem antecedentis. Resp. primò, quòd B. Doctor ibi text. 7. quærit: An fiat unum ex corpore, & anima? Pro cuius explicatione sic habet: *Sicut à virtute egreditur operatio, sic ab essentia egreditur esse; & ideo sicut ex activo, & passivo fit unum secundum operationem, quia agentis, & patientis unus est actus, ut Philosophus ait 3. Physic. sic ex materia, & forma fit unum secundum esse, quia earum est unum, & idem esse.* Patet itaque, tum quòd longè alia est ejus ratio; tum quòd de connaturali rerum ordine procedit; patet enim, quòd metaphysicè, & de posse absoluto soli formæ potest operatio communicari, imò de facto forma accidentalis sine subiecto existens suas habet operationes in Eucharistia.

143 Resp. directè neg. maj. non enim, quia operatio est actus suppositi, sed quia essentialitèr requirit virtutem activam, quam de se non habet materiæ, ea nequit materiæ communicari. Secundò, neg. suppositum, quòd operatio sit actus suppositi, etsi enim ope-

rari suppositò conveniat, non tamen substantia, qua suppositum constituitur, est ratio operandi, sed conditio tantum requisita, quatenus prius est esse in re, quàm operari. Itaque operari est actus virtutis activæ, quæ connaturalitèr totius est subsistentis; quia tamen forma separata virtutem activam haberet, non verò materiæ divinitus potest communicari formæ, quòd operetur, quatenus ea potest separata conservari, non verò materiæ: esse autem est actus entis; & quia ratio entis tam in materia, quàm in forma secundum se reperitur, poterit divinitus non solum forma sine materia, sed materiæ item sine forma communicari ipsum esse.

144 Arguitur quintò ex fundamentis Joannis de S. Thomæ: Illa existentia divinitus communicata materiæ, aut corporea esset, aut spiritalis; sed utrumque implicat: ergo. Prob. mia. & quidem spiritalis esse nequit: materia enim maximè spiritualitati repugnat; quòd autem neque corporea esse possit, sic probatur: Talis existentia, si corporea est, est in actu corporea, & non in potentia tantum; sed esse corporeum in actu habetur à forma, & materia tantum habet esse corporeum in potentia: ergo. Resp. primò instando de existentia, quam habet accidens Eucharisticum: Magis enim ipsi, quàm materiæ repugnat aut spiritalitas, aut corpore-

corporeitas in actu de genere substantiæ, qualem habet, siquam habet existentia; non enim ipsa dimensiones patitur, aut corporeitatem quantitativam. Resp. secundò neg. maj. quia corporeum, & spirituale dividunt ens nominale, sive essentiam ipsam, cui existere competit; quare existentia neque corporea est, neque spiritualis, sed entis, quod corporeum, aut spirituale est terminus. Resp. tertio neg. min. & ad prob. ejus dicitur, quòd esse corporeum in actu habetur à forma, & ideo subjectum, quod connaturaliter exigit existentia illa, formam requirit; non autem implicat, quòd existetia, quæ de se est actus corporis constituti per formam, communicetur divinitus ei, quod ita corpus non est, sicut de facto communicatur accidenti.

145 Arguitur sextò ex eodem, qui supponit quidem, quòd existentia, ut specificata à forma, & ab ea proveniens, nequit sine forma communicari, sicut esse album sine albedine; deinde quòd absolute repugnat materiæ existentiam communicari, sic probat explicando implicationem, quam incendit Div. Thomas: Existentia ex conceptu suo essentiali est actus distinctus ab essentia creata; quare nequit essentiam constituere in aliquo gradu essendi nominali, & de linea essentiæ, sed constitutam supponit, & facit extra causas esse: ergo ex natura sua non est ac-

tus primus constituens quidditatem, sed secundus adveniens quidditati constitutæ: cum ergo materia de se nullum actum quidditatis dicat, si ei communicaretur divinitus existentia, ea esset, & non esset in actu naturali; esset quidem, quia id supponit existentia; non esset autem, quia illam de se non habet: sicut ergo quod est capax operationis, seu actus secundi operandi, habere debet actum primum, seu potentiam operandi, ita nequit intelligi, quòd aliquid habeat actum secundum essendi, nempe existere, quin præsupponatur habere actum primum, quem tamen omnino non habet materia sine forma.

146 Resp. & primò ad id, quod supponit, jam patuit suprâ, tùm quòd existentia non formæ, sed totius est, cui soli competit per se, & connaturaliter extra causas poni; tùm quòd de posse absoluto potest manere esse album sine albedine, si nempe Deus in subjecto perfectum esse conservet, seu passivam determinationem, quam sub albedine habet. Deinde, ad rationem, mirum sanè, qua confidentiâ ut principium assumit id, de quo gravissima est controversia, quòd nempe existentia ab essentia distinguitur in creatis; quia tamen id, ad quod assumitur, negatur à nemine, quòd scilicet existentia non constituit essentiam in aliquo gradu nominali; hoc misso, negatur conseq.

quam

quam inde deducit, quod essentiam debeat supponere plenè constitutam, sive in aliquo gradu actualitatis; connaturalitèr quidem id exigat; at de posse absoluto, sive ex ratione sua metaphysica tantum habet extra causas ponere entitatem, qualiscumque illa fuerit; quare negatur altera consequentia, quod materia esset, & non esset in actu nominali; quia enim nec illum habet de se, nec illum tribuit existentia, omninò non esset in actu nominali, sed tantum participiali.

Ad ultimam consequentiam dicitur, quod operatio est quidditativa actus secundi de sua linea; quare essentialitèr supponit primum, nempe non intelligitur operari sine posse operari; posse autem operari ipsam significat virtutem activam, seu actum primum; at verò existentia neque de eadem est linea, neque quidditativè actus secundus, sed ultimus, hoc est, non dicitur per ordinem ad præcedentem, quem supponat, sed per ordinem ad posteriorem, quem non admittit: paritèr ergo non intelligitur existere sine posse existere, sed non paritèr posse existere actum primum significat de linea entitatis, sed metaphysicè, & absolutè entitatem qualemcumque; & quia entitas accipitur sine actu de linea nominali, nempe in ipsa materia, est accipere posse existere sine actu primo essendi, non autem posse

operari sine virtute activa, & actu primo de linea operandi; & consequentèr, quamvis non possit fieri de posse absoluto aliquid operari sine virtute activa, potest tamen materia existere sine actu de linea nominali.

147 Arguit septimò Ortiz, qui in primis implicationem præcedentis argumenti adducit, & ad illam posse responderi, ait, quod materia in sententia Thomistarum suum habet actum essentia, nempe illi ipsi concedunt actum metaphysicum; quare licet existentia supponit essentialitèr actum essentia, ea poterit sine ulla implicatione nudæ materiae communicari. Huic evasioni occurrendum ait ex eo, quod actualitas essentia, quam existentia supponit, est actualitas essentia totalis, quam non habet materia. Sed certè sui oblitus ita reponit; accidens enim proculdubio non habet actualitatem essentia totalis, & tamen illi divinitus communicatur existentia in se, & sine subiecto.

Deinde implicationem Sanæ et Thomæ alitèr explicat: Si materia existeret sine forma, esset, & non esset in actu existentia; sed hoc est contradictio: ergo etiam divinitus nequit fieri. Prob. maj. & quidem esse in actu supponitur, si existeret, non esse autem sic ostenditur: Existentia est actus, quores extra omnes causas ponitur; sed altera ex causis forma est: er-

go ante formam non intelligitur extra omnes causas esse, & sic nec in actu existentia. Confirmatur: Quoties aliqua duo essentialiter ordinem habent prioris, & posterioris, implicat posterius reperiri sine priori, sicut quia actus vitalis essentialiter est secundus, & habet ordinem posterioris ad potentiam vitalem, implicat, & etiam divinitus fieri nequit, quod ponatur actus vitalis sine potentia vitali; sed existentia essentialiter posterior est formæ: ergo. Ratio hujus min. est, tum quod existentia est effectus formæ; tum, quod est actus essentialis, quæ per formam constituitur.

148 Resp. neg. maj. & ad prob. disting. maj. Existentia est actus, quo res ponitur extra omnes causas, quibus res in esse ponitur, conc. maj. extra omnes absolute, neg. maj. Patet autem instantia in ipsa forma sive substantiali, sive accidentali: non minus enim altera ex causis est forma, quam materia; & tamen sine omni causa materiali potest divinitus sola forma existere: ergo poterit pariter sola materia; & sicut sola forma extra omnes causas est, quin ibi interveniat materialis, ita sola materia extra omnes causas dicitur non interveniente formali. Ratio autem est, quia existentia est actus, quo ponitur res extra causas, a quibus res in esse dependet; quare non omnes de necessitate supponit, sed eas

tantum, quæ ad esse rei concurrunt; jam autem sicut si sola forma in esse ponatur, non concurrat ibi materia, quare illa existentia non est positio rei extra causam materiale, ita si sola materia, non concurrat ibi forma; quare erit positio extra omnes causas, quin ponat extra causam materiale.

Ad confirmationem negamin. Ad utramque ejus rationem jam patuit supra; ad primam quidem, quod existentia non est actus formæ: primò quidem, quod effectus formæ soli materiæ communicatur, quæ est subjectum forma perfectibile; secundò, quod nulla causa sibi ipsi causa est, & sibi potest effectum suum communicare; communicatur autem existentia ipsi formæ; tertio, quem una forma, & effectus ejus de lineæ nominali, existentia autem de alia lineæ; quartò, quia esse extra causas per se, & connaturaliter competit composito. Ad secundam rationem, per se, & connaturaliter existentia est actus essentialis completæ, sive constitutæ per formam, quia hæc tantum per se, & connaturaliter nata est in re per se, metaphysice tamen actus essentialis, sive essentialis ut sic; patet enim, quod formæ communicatur accidentali, quæ non nisi completa, & partialis essentialis; imò nec talis est nisi secundum quid, & cum altera restrictione non enim est pars, sed affectio

entia simpliciter: subjectum ergo per se existentia, seu quod ipsam exigit, essentia est totalis constituta per formam; subjectum vero per accidens, & cui ipsa non repugnat, sive cui convenit secundum totam latitudinem quidditatis suæ, ens est quodlibet. Quia itaque operatio ad potentiam, sive actum primum de linea operandi in eadem linea comparatur, illi habet essentialem ordinem; existentia verò ad actum existentia non in eadem linea nominali, & essentia comparatur; quare non essentialem, sed connaturalem tantum ordinem habet.

146 Arguit octavo Illustrissimus Palanco: In quacumque linea est dare actum primum, & actum ultimum, ultimus talis est autem solum negativè per exclusionem, quem ulterioris, sed positivè etiam neater præsuppositionem prioris; sed de ad linea essendi datur actus prior, qui est forma; & ultimus, qui est existentia: ergo existentia est actus ultimus non solum negativè per exclusionem ulterioris, sed positivè etiam per ordinem ad priorem, quem præsupponit: ergo essentialiter actus est ultimus, essentialiter formam præsupponit.

150 Difficultas hujus argumenti, quod replica est contra solutionem supra datam ad 6. tota consistit in æquivocatione minoris. Missa itaque maj. dist. min. linea essendi eadem, neg. min.

diversa, conc. min. & neg. consequ. Itaque linea essendi duplex est, nominalis, seu quidditativa, nempe essendi hoc aliquid, & participialis, nempe essendi extra causas: in linea nominali actus primus est forma, sed ad hanc lineam omnino non pertinet existentia; in linea participiali existentia est actus ultimus; sed in hac linea actus primus non est forma, sed essentia, sive entitas; connaturaliter quidem entitas simpliciter, absolute autem entitas quælibet: quia ergo actus secundus essentialiter supponit primum de eadem linea, existentia essentialiter supponit essentiam, sive entitatem, siquidem connaturaliter communicetur, entitatem simpliciter, quæ per formam constituitur; si autem communicetur de posse absoluto, & præter naturalem rerum ordinem, entitatem quamlibet.

151 Arguunt nonò Complutenses: Linea essentia distinguitur realiter à linea existentia, & insuper essentialiter habet, quod sit prior, & præsupponatur ad illam; ergo actus, qui ad lineam essentia pertinet, essentialiter, & indispensabiliter prior est, & præsupponitur ad actum, qui pertinet ad lineam existentia; sed forma actus est de linea essentia: ergo essentialiter præsupponi debet ad existentiam. Confirmatur: Ideo implicat, Essentiam Divinam per modum speciei intelligibilis uni-

ri intellectui sine lumine gloria, quia Essentia Divina sub tali ratione est perfectissimus actus, intellectus verò sine lumine est pura potentia in genere intelligibili; sed pariter materia in ordine essendi est pura potentia, existentia verò perfectissima actualitas: ergo. Posset ulterius confirmari ex communi principio: *Sicut simpliciter ad simpliciter, ita secundum quid ad secundum quid*: ergo sicut linea se habet ad lineam, ita actus unius lineæ ad actum alterius; sed implicat etiam de posse absoluto, quòd sit in re linea participialis, quin præsupponat nominalem: ergo & quòd sit actus de linea participiali, qui est existentia, quin præsupponat actum de linea nominali, qui est forma.

152 Resp. neg. consequ. et si enim essentialiter, & quidditative existentia præsupponat essentiam, non tamen essentiam actualem, sive completam; quare non illum ordinem, & essentialem dependentiam, quam habet ad essentiam, habet ad actum, quo essentia completur; essentiam quidem, sive entitatem metaphysicè præsupponit, completam verò non nisi juxta connaturalem rerum ordinem. Ad confirmationem, primò neg. suppositum maj. posse enim Essentiam Divinam per modum speciei uniri intellectui sine lumine superaddito defendit nostra sententia. Secundò,

neg. maj. non enim, quia perfectissimus actus est, in ipsa etiam Thomistarum sententia repugnans intellectui sine lumine uniri, sed quia actus est alterius ordinis nempe ordinis supernaturalis, quare requirit dispositionem illius ordinis, & hæc est ratio Sancti Thomæ; at verò existentia actus est ejusdem ordinis, licet alterius lineæ: etsi ergo non connaturaliter, saltem divinitus potest puræ potentiæ communicari. Adde, quòd adhuc sub lite est, & frequentius negatur, quòd existentia sit actus perfectissimus, sive perfectior formâ; de quo in Metaphysica.

Ad aliam confirmationem primò neg. consequ. seu potius suppositum ejus, quòd comparatio actus ad actum sit secundum quid ad secundum quid. Secundò datâ priori consequ. disting. summaria: Impossibile est, quòd sit in re linea participialis, quin præsupponat nominalem simpliciter neg. min. saltem secundum quid conc. min. Itaque, quando linea ad lineam comparatur simpliciter, ut quòd hæc linea illam simpliciter supponit, sive totaliter tunc sicut linea ad lineam, ita actus se habet ad actum; si enim hæc linea totaliter, & completè illam supponit, pariter quidquid accipitur hujus, debet supponere quidquid alterius accipitur at verò in proposito, supponit quidem linea participialis nominalem

nalem, non verò totaliter, & complete; quare poterit accipi in re lineæ participialis, quin totam præsupponat nominalem, sed poterit de posse absoluto præsupponere sicut actum sine potentia, nempe formam sine materia, ita potentiam sine actu, nempe materiam sine forma.

153 Arguunt decimò iidem Complutenses: Implicat aliquid esse sub determinato genere, quin sit in aliqua specie; sed hoc sequitur, si materia existeret sine forma: ergo. Maj. nota supponitur. Prob. min. Materia sine forma existens esset sub determinato genere substantiæ corporeæ; sed ad nullam speciem corporis pertineret, quia gradus specificus habetur à forma: ergo. Argumentum apertè instatur: Nam intellectio divinitus posita in lapide constitueret quale; non autem hujus, aut illius speciei. Deinde: Naturaliter, & juxta institutum rerum ordinem, embryo priùs vivit vitâ plantæ; in illo tamen priori nullus est speciei. Insuper: Non solum gradus specificus habetur à forma, sed genericus item, & ideo genus, & differentia tantùm virtualiter distinguuntur, quia eadem forma constituuntur, neque aliter possit genus de specie prædicari *in quid*; imò ipsi Thomistæ passim jactant, & totis viribus contra Scõristas propugnant, quòd gradus corporeitatis tribuitur a forma: æquè ergo tunc

materia nullius esset speciei, ac nullius generis, utrumque enim à forma accipit, quam tunc non haberet. Directè itaque neg. min. Ad probat. ejus neg. maj. esset enim corpus incompletum, quod nullius esset generis, aut speciei. Ex his poterit ad reliqua patere, si quæ sint.

ARTICULUS V.

Utrum potentia materia sit essentia materiæ?

§. I.

Referantur Sententiæ.

154 **P**rima sententia est S.

Thomæ hic text. 79. ut refert Toletus; quam item frequenter tenent DD. Suarez disp. 13. sect. 8. Hurtado disp. 2. sect. 4. Rubio q. 6. Conimbric. q. 3. art. 1. & alii communiter, qui eam ferè supponunt; asserit, quòd potentia materia ipsa est ejus essentia; & addit Spin. disp. 2. sect. 3. concl. 2. quòd etiam de posse absoluto repugnat materiam formas recipere per potentiam à se distinctam. Nilominus secunda sententia docet, potentiam remotam ipsam esse essentiam materiæ, quia, ut ait Commentator, materia substantiatur per posse; at verò potentia proxima distinguitur ab ipsa materia veluti proprietas ejus, non

quidem entitativè, sed formalitèr. Hanc tenet Toletus, qui pro ea refert Commentatorem hinc text: 69 Jand. & Themist. Hanc item de mente Resoluti late propugnant, & alios pro ea referunt Dionysius, & Eliseus, qui dist. 1. q. 3. art. 7. sic eam explicat: In materia debemus considerare potentiam indifferentiæ ad omnes formas, quamlibet enim potest recipere; & hæc est potentia remota, atque ipsa materiæ essentia: ulterius autem in ea debemus accipere potentiam determinatam, qua hanc, vel illam determinare potest recipere, & hæc est potentia propinqua; hæc quidem neque à potentia remota, neque à propinqua ad aliam formam realitèr distinguitur; distinguitur tamèn formalitèr ex natura rei; hæc quippè potentia propinqua significat gradum substantialem ipsius materiæ, quo ad hanc formam determinatur; quare multiplex est in materia juxta diversitatem formarum; insuper cum ipsa potentia remota facit compositionem virtualem; an autem hæc potentia propinqua aliquem actum dicat in ipsa materia; Affirmat alter, alter verò negat. Sed me judice, minùs consequentèr: compositio enim non intelligitur nisi ex potentia, & actus; quare si potentia propinqua compositionem facit cum remota, actus est respectu illius. Præterea: Determinativum ad determinabile se

habet ut actus ad potentiam, nec, verò potentia propinqua ad actum, motam comparatur ut determinativum ad determinabile. nec M.

Hanc item sententiam a maiori distinctione utriusque potèr recipi tenet Mastrius disp. 2. q. 3. p. 1. alitèr explicat: in principio enim in exordio innuit, aliam potentiam in materia potentiam formæ receptivam, aliam verò compositionis, aut constitutivam; sed quia tantum de potentia materiæ ad formam ut sermo est, hac missa distinctio est: art. 3. statuit, quòd potentia in materia radicalis, & indifferentis ex una est ad omnes formas; at potest potentia proxima, & particularis: est in materia multiplex juxta diversitatem specificam formarum; & addit, hanc esse eam, quam communiter receptam. Insuper autem aliter docet, ex natura rei distinguende materia receptivam potentiam substantivam, non autem determinativam: An hæc distinctio receptivæ, & substantivæ sit solius potentie radicalis, aut solius proxime, aut utriusque. Conveniunt pro; quidem Doctores isti in distinctione potentie radicalis, & proxime, differunt tamen in eo, quod, supponit sententia Resoluti ponit, potèr ad hanc proximam gradum compositionis substantialem ipsius materiæ, ut pertinet ad ipsam ejus essentiam, ut pertinetur pertinere; alii autem tenuerunt, quòd potentia proxima est veluti passio materiæ, dicitur nempe sibi convenit, ex quo sup-

amane, vel illam formam disponi-
ad ur,
155 Sed In primis multiplex
est Matrii distinctio de poten-
tia materia nobis est prorsus im-
perceptibilis: primò quidem, quia
principaliter materia constituit com-
positum, quàm recipiendo for-
mam: non ergo alia potest intel-
ligi potentia, quæ totum consti-
tuit, ab ea, qua formam recipit.
Materia: Materia, sive ut causa,
sive ut principium omninò passi-
va est; quare quæcumque poten-
tia in ea concipiatur, passiva est,
et exercetur recipiendo; at non
potest intelligi compositum reci-
piens: etsi ergo alia sit formaliter
consideratio principii, qua totum
constituit, à consideratione cau-
sæ, qua formam recipit, non ta-
men alia, & alia potentia. Quòd
ergo potentiam sustentativam
materia accipit, cum conceptu
materiæ omninò non cohæret:
sustentare enim ultra recipere,
ut perfici addit continere in esse,
quodammodo dare esse ipsi re-
cipiendi: quod patet in toto reci-
piente accidentia, & ea substan-
tialia: quare recipiens, ut substan-
tialia, superioritatem quamdam di-
stinctam ad id, quod sustentatur, &
in eo sustentationem potest Deus
implere; at hoc conceptui mate-
riæ repugnat: ea enim est pura, &
terminata perfectibilitas, & for-
mam recipit tantum, ut ab ea per-
ficiatur, neque potest intelligi
quod superioritatem habere ad ip-
sam

sam formam, aut esse tribuere, si-
ve recipere, ut in esse contineatur:
non ergo conceptui materiæ co-
hæret sustentare.

156 Deinde: Quòd uterque
modus radicalem potentiam, &
quidditativam ipsius materiæ con-
cipit solius indifferentiæ, displi-
cet etiam: potentia enim indiffe-
rentiæ puram dicit non repug-
nantiam, qualem concipimus in
essentia possibili ad esse; at verò
quidditas materiæ non est tan-
tum, & præcisè indifferentia, &
non repugnantia, quæ tantum ne-
gativè potentia est, sed dicit po-
sitivam potentiam, sive poten-
tiam exigentiam, & determinatio-
nis, ad quam sequitur appetitus,
& inclinatio: duobus ergo modis
debemus indifferentiam accipere,
uno modo veluti subjectivam, &
ex parte ipsius, quod indifferen-
tiam habet, qualem concipimus
in potentia activa cujuslibet na-
turæ ad diversos actus, secundum
quod potest fundare, & exigit di-
versas virtutes; alia est indiffe-
rentia purè objectiva, & quæ quo-
dammodo tota est ex parte termi-
ni: indifferentia quidem priori
modo indiget determinante, etsi
ei, quod est ita indifferens, apli-
cetur determinatè hoc, aut illud
passibile, non poterit in opera-
tionem determinatam prodire,
nisi prius determinetur per spe-
cialem hanc virtutem, quæ eo est
potentia proxima; non autem hoc
modo indifferentiam habet ma-
teria

teria ad omnes formas, sed alio posteriori; si enim per influentiam agentis hæc determinatæ forma sibi inducatur, ea per nudam essentiam suam est omnino perfectibilis, & omnino potens recipere: non ergo indiget potentia proxima ipsam determinante.

Dispositiones itaque non ipsa exigit materia, ut determinetur, aut fiat potens recipere amplius, quam de se erat, sed exigit agens, quod influentiæ suæ limitatæ materiam aptet, & determinet; patet enim, quod Deus omni seclusa dispositione in ipsa nudam materiæ entitatem quamlibet potest formam inducere, & quamlibet ipsa materia immediate per entitatem suam potest recipere; alioqui non per se ipsam, sed per accidens superadditum esset perfectibile subjectum: imò in prima rerum creatione sic omnes recipit, nempe non prius per dispositiones ad unamquamque formam determinata est, sed prius, & immediate actum substantialem, & primum recipit, ex quo consequuntur accidentia, quæ sunt determinatæ affectiones hujus formæ, & totius constituti per ipsam. Relinquitur itaque in primis, quod in naturali generatione dispositiones præcedunt, quibus materia determinatur, non quia ipsas materia de se exigit, sed quia eas exigit agens. Relinquitur deinde, quod nulla ex his materiæ accrescit potentia, quæ

dici possit potentia proxima; modo quidem, quia, ut jam patet, reciperet per accidens, si potentiam proximam reciperet quam haberet ex dispositionibus secundò, quia sine determinatæ ne ex dispositionibus proveniente omnes formas connaturali habuit in prima rerum creatione patet autem, quod nullam potest connaturaliter recipere sine potentia proxima recipiendi: non ergo talis est potentia proxima distincta à remota, materia conveniens, secundum quod per dispositiones determinatur, ut patet prior modus hujus sententia.

157. Alter modus, quem tenet sententia Resolati, non etiam non probatur: primò quidem, quia gradus in nuda ente materia omnino non possunt accipere; in forma enim accipitur gradus, secundum quod magis, & minus perficit, & alio atque aliud esse tribuit; quare sui conceptu intelligitur tribui corpus, alio vivens; neque ex eo, quo corpus, potest intelligi constituere vivens; at in conceptu materiæ puram accipimus perfectibilitatem, ita quod non sui conceptu gradum corporis alio gradum viventis recipit, primus, & communissimus conceptus potentia receptiva, & perfectibilis est cujuslibet perfectibilis receptivus: si ergo cujuslibet tam hujus, quam illius, & consequenter non alio hanc, alio illam

recipit. Explicatur: Radicalis potentia materiæ eo dicitur indifferentiæ ad omnes formas, quia secundum illam potentiam omnes potest materia recipere: ergo non alio sui gradu hanc recipit. Prob. consequ. Si alio sui gradu hanc recipit, non eâ poterat priori gradu recipere, si enim hâ. poterat priori gradu recipere, superflue omnino additur ulterior gradus, quo hanc recipiat; sed si hanc non potest priori gradu recipere, ille non est potentia ad omnes: si ergo communis, & primus materiæ conceptus est potentia ad omnes formas, non possumus in ea gradus multiplicare, qui sint potentia propinqua, siue quibus hanc, & illam possit recipere.

Dices: Potest quidem omnes recipere illo priori gradu, qui est potentia remota, & consequenter potest etiam hanc; sed potest tantum remota, & radicaliter, quare ulteriori sui gradu accipitur plene potens, & ideo hic efficitur potentia propinqua. Sed contra: A quem conceptum in materia accipere, qui non sit plenus, & omnino perfectibilis, est non tenere conceptum ejus, ipsa enim est pura, & omnimoda perfectibilitas; sed ille conceptus, non plene, & omnino non posset recipere, non acciperet plene, & omnino perfectibilem: ergo. Præterea: Si amplius, & plenius est receptiva ex speciali gradu potentiæ propinquæ, quàm

ex communi potentia remota, amplius est perfectibilis secundum specialem gradum determinantem, quàm secundum communem determinabilem; sed hoc implicat: ergo. Patet maj. quia tantum habet de perfectibili, quantum de receptiva. Patet item min. implicat enim magis esse perfectibilem, quò magis est perfecta; gradus autem specialis communem determinat, & suo modo perficit. Rursus: Quod potentiam ad omnes formas coarctat ad istam, limitat, & consequenter reddit minus potentem; sed ille ulterior gradus ita coarctat, & determinat: non ergo eo fit materia plenius, & amplius potens.

158. Secundò nobis illa sententia non probatur: eâ enim posita, superfluit motus, quo naturale agens disponit, & sibi aptat materiam; si enim ea per gradum entitatis suæ ad hanc formam proxime determinatur, posita agentis applicatione, statim forma educitur, quæ in illa latet potentia propinqua. Neque dicas, motum requiri, quo præcedens forma expellatur, & accidentia ejus, quibus materia ad hanc formam indisponitur, quamvis ad illam per gradum entitatis suæ sit in potentia propinqua. Non, inquam, id dicas: implicat enim motus naturalis, qui directè, & per se intendat destructionem, & non esse; si autè per gradum entitatis suæ determinatur materia ad

hanc

hanc formam, motus naturalis directè, & per se non intendit ipsam determinare, & aptare, sed tantum removere, seu excludere contrariam formam, & ejus dispositiones. Præterea: Determinatio ad hanc formam puram dicit habitudinem; tunc autem & determinata habitudo ad determinatam, & specialem rationem supponit rationem fundandi; quare ipsa potentia propinqua aliquid præsupponit speciale, & determinans; & insuper pura habitudo non potest ea habere, quæ ipsi tribuunt potentiæ propinquæ, nempe redere materiam plenè potentem, continere formam, & esse id, ex quo immediatè ipsa educitur.

150 Tertiò, specialitèr ex ipso fundamento, quod unicum viâ rationis habet Eliseus, clariùs rejicitur illa potentia propinqua: Inter potentiam activam, & passivam est proportio; sed in potentia activa, cujus materia est potentia passiva, non est accipere potentiam propinquam ullo modo distinctam à remota: ergo neque in potentia passiva materiæ. Majorem ipse assumit, & ex ea eodem discursu suam deducit conclusionem, quem adeo putat evidenter, ut nullâ egeat probatione, & eo sufficientèr stabilitam putet conclusionem. Min. itaque ostenditur: Potentia activa, cui respondet, & proportionatur potentia passiva materiæ, non est, ut ipse assumit, potentia adeptis,

sed formæ sed in potentia ad formam ad perficiendum non piuntur illi gradus potentia pinquæ, & remotæ: ergo. Manifestet, receptivum enim a quod recipit, perfectibile ad festivum, informabile ad imans respondet, & proportionatur. Minorem ipse admittit nullus hucusque de forma tat, quin suâ indivisibili quate sit proxime, & omnino tens perficere.

Poterit dici, disparitas esse in eo, quod id, quod est determinatum, non indiget potentiâ proximâ determinantem; diget autem quod de se est ferens; jam autem materia indifferens est, non autem forma. Sed contra: Primò jam si unicum ejus fundamentum proportionem activi ad passivum non tenet; siquidem non sufficit illa proportio. Secundò, ratio, cur materia indifferens catur, forma autem determinatur sicut enim materia de se quæbet potest formam recipere forma quamlibet potest materiam proportionem informare. Tertiò differentia conditionem exigentem terminantem, non verò potentiam proximam, nisi illa in potentia ex defectu virtutis originis sed si forma ex quiditate substantiæ bet plenam potentiam informantem di tam proximam, quàm receptivam, paritèr materia plenam recipiendi: ad summum

conditione aliqua poterit indigere, qua determinetur ejus indifferentia, non autem potentia proxima, quæ sibi sit virtus, & ratio recipiendi. Confirmatur: Sicut potentia remota indifferens concipitur ad formas diversæ speciei, ita propinqua ad plures numero diversas; sed hæc indifferentia potentia propinqua non determinatur gradu aliquo, qui sit ulterior virtus, & ratio recipiendi, sed conditione tantum, quæ non augeat virtutem receptivam, neque est ulterior potentia: ergo pariter illa.

160 Tandem: Si illa potentia propinqua gradus est substantialis materiæ, ad ejus quidditatem pertinet, & cum aliunde ultimus sit gradus compleus, & determinans potentiam remotam, erit differentia quidditativa; hoc autem multa consequuntur inconvenientia: primò quidem, quidditas materiæ adæquate consistit in eo, quod sit subiectum formarum receptivum, & sibi omnino accidit comparatio ad hanc formam, vel illam: secundò, differentia quidditativa atomata est in unoquoque; illa autem potentia propinqua multiplex est: tertio, quilibet gradus communis secundum quod multiplici gradu determinatur, & completur, & multiplicatur ipse gradus communis, & multas constituit species; sed secundum multipliciter speciem formarum multiplicatur

illæ potentia propinqua: ergo multiplicantur etiam remotæ, & ad formas diversæ speciei diversas specificè oportet materias ponere; ex quo ulterius sequitur, quod materia, quæ unius speciei formam recipit, non poterit ullo modo alterius speciei formam recipere. Minorem ipsi concedunt, & major inductione patet: v. g. gradus viventis communis est, & determinabilis per vegetativum, & sensitivum; & secundum quod sibi additur hic, & ille gradus, constituitur duplex vivens, & ita reperitur in quolibet gradu communi, qui per specialem determinatur: si ergo potentia propinqua materiæ ad remotam comparatur, ut gradus specialis ad gradum communem, ex duplici gradu potentia propinqua superaddito, & determinante duplex constituitur materia essentialiter differens, sicut vegetativum a sensitivo, & tunc essentia, & potentia utriusque ita diversæ sunt, quod una non poterit id, quod altera; si enim diversi sunt gradus potentia propinqua, formæ, quæ continentur in uno, non continentur in alio; quod satis esse absurdum, experientiâ patet; ex qualibet enim materiæ portione educitur forma diversæ speciei ab illa, quam habebat, imò non alia educitur; non enim ad illam formam ejusdem speciei est transmutatio.

I.

II.

*Expenditur sententia Beati
Doctoris.*

161 **D**E potentia materiæ determinat B. Doctor in de sex Principiis fol. 47. col. 1. in 1. Physic. lect. 18. & in 2. dist. 12. q. 3. art. 2. supponit quidem, quod materia per se ipsam intransitivè ad quamlibet virtutem sibi ullo modo superadditam est plenè, & omninò potens recipere formas; ubi enim accipimus principium non se ipso intransitivè tale, sed quod virtute proxima sibi superaddita completur, illud tale non poterit esse primum sui generis, habet enim reduci ad id, quod se ipso intransitivè tale est: si ergo materia in suo genere prima est, neque potest in aliud reduci passivum principium, se ipsa intransitivè est omnimoda, & completa virtus recipiendi; cum hoc tamen absolute, & sine distinctione non concedit, quod potentia materiæ sit essentia ejus; & adducit duas rationes Commentatoris, altera, quod potentia ad formam cedit adveniente forma, quatenus nempe quod erat potentiâ tale, non manet in potentia, sed fit in actu tale adveniente forma; sed manet materia ipsa: ergo illa potentia non erat essentia materiæ. Altera ratio est, quod potentia relatio-

nem significat ad id, ad quod potentia est; sed essentia materiæ non est relatio: ergo.

162 Pro intelligentia itaque ex Philosopho observat, quod potentia qualibet duobus modis accipitur; altero, prout abijciat actum; altero, prout non abijciat nam qui currit, utique potest currere, & potentiam habet currendi, etiam dum currit; similiter qui sedet, aut stat, currere potest si aliunde non habet impedimentum; sed alio modo potest, & currit, alio qui stat, nempe & currit, potest potentiâ non abijciens, seu quæ cum actu conjungitur; qui verò stat, potest potentiâ abijciens: uno ergo modo potentia significat habitudinem quamdam ad actum habendam & ista dicitur potentia abijciens hæc adveniente actu cedit; cessat ille respectus, & quod erat potentiâ tale, jam non potentia sed actu tale est; altero modo potentia significat virtutem absolutam, in qua fundabatur ille respectus, & hæc est potentia abijciens, quæ cum actu conjungitur, & sub eo manet; quia enim deficiente illa habitudine, manet sub actu virtus, in qua fundabatur; hæc potentia non abijciens, sed cum eo conjungitur, de hac dicitur, quod actus non destruit potentiam, sed eam perficit.

163 Igitur si accipiatur potentia abijciens, seu quæ imp-

eat habitudinem ad formam habendam, tunc potentia materiæ non est essentia materiæ, & hujusmodi potentia adveniente formâ cedit: hæc nempe habitudo est, seu relatio quædam, essentia autem materiæ pura, & absoluta substantia; si autem accipiat potentia non abiciens, nempe virtus, & essentia, in qua habitu-do illa fundatur, sic potentia materiæ ipsa est essentia materiæ; ipsa enim sicut essentiâ suâ immediatè formam recipit, & eâ perficitur, ita essentiâ suâ eam potest recipere, eo quippe recipit, quo poterat recipere, & perfici. Illa autem habitudo, quam dicit, ut est potentia abiciens, non est relatio aliqua secundum esse, & de prædicamento; nulla enim talis immediatè fundatur in substantia, sed est modus quidam relativus, qui ipsam materiæ quidditatem consequitur, & qui adveniente forma deficit; quare est relatio secundum dici, ut latè explicat Doctor loc. cit. 1. Physic. dub. 3. Hæc quidem quantum ad utramque partem satis ex dictis patet, & ampliùs poterit explicari solvendo ea, quæ obijciuntur in contrarium; quare superfluum est ampliùs in ejus explicatione immorari.

164 Arguit itaque primò Eliseus ratione superiùs insinuata: Inter potentiam activam, & passivam est proportio; sed in potentia activa non sufficit una poten-

tia multipliciter disposita ad universa generabilia, sed requiritur multiplex virtus, & potentia proxima: ergo pariter in potentia passiva materiæ. Ad hoc argumentum jam suprà patuit instantia in forma, quæ est potentia activè perfectiva correspondens potentiæ receptivæ, & perfectibili materiæ. Ulteriùs autem in ipso etiam arguentis sensu clarissimè instatur: Inter potentiam activam, & passivam est proportio; sed in potentia passiva una est potentia radicalis ad universa generabilia: ergo una erit potentia activa. Rursus: Sed in potentia activa multiplex est potentia radicalis, & remota: ergo multiplex erit in potentia passiva; quod utrumque est inconveniens.

165 Directè disting. maj. Inter potentiam activam, & passivam ejusdem generis, & quæ sibi respondent, est proportio, conc. maj. diversî generis, neg. maj. Itaque activum, & passivum ejusdem generis sunt perfectivum, & perfectibile, nempe materia, & forma; in his autè potiùs oppositum deducit illa proportio, in activa enim non datur potentia propinqua distincta a remota: potentiæ activæ generantis non responderet ut potentia passiva materia, sed totum transmutabile, quod motui subjicitur, & hoc multiplex est, & diversam habet proximam transmutabilitatem; non enim quodlibet agit in quodlibet, &

unumquodque aliter, atque aliter mobile est, secundum diversam conditionem formæ suæ.

166 Arguit deinde: Ex non-nullis Philosophi locis, & primò ipsam adducit 11. Metaph. text. 11. quo ait: *Quodlibet non fit ex quolibet, sed unumquodque fit ex determinato subjecto*; idem habere, ait, 12. Metaph. cap. 2. & 4. & habet item in 1. Physic. text. 43. ut suprà adduximus. Ex hoc autem clarè deducitur, quòd diversa est potentia propinqua à remota; materia enim, & ejus potentia remota unum est commune subjectum, ex quo omnia fiunt: si ergo unumquodque determinatum sibi subjectum habet, ex quo fiat, hoc ipsam significat potentiam propinquam. Resp. neg. consequ. non enim de eo, quod formæ, sed de eo, quod transmutationi subjicitur, loquitur Philosophus, quod ex ipsis ejus verbis patet; nam citato loco 1. Physic. sic ait: *Dicamus igitur, quòd omnium entium non quodlibet agit, aut patitur à quolibet, nec generatur à quolibet, nisi aliquis accipiat hoc per accidens; album enim non fit album ex Musco, nisi accidat nigro, aut albo, ut sit Muscus, sed album ex non albo; & non ex omni non albo, sed ex nigro, aut medio*. Sensus itaque est, quòd non quodlibet fit ex quolibet, sed transmutationi ad unamquamque formam subjicitur, quod ita est non tale, quòd sit potentia tale;

hoc autem non materiæ, sed tuius passibilis subjecti, quod transmutationi subjicitur, dicitur sitatem significat.

Adducit deinde ex 4. lib. Cælo text. 5. hæc verba: *Ad aliam formam aliam materiam necessariam esse*; & text. 38. *Quarum materias, quot hæc sunt, totum necesse est, quatuor, inquam, verò quatuor, ut una quidè sit principium communis*; & 8. Met. text. ita ait: *Et si eadem sit materia principium his, quæ fiunt, est enim quedam cujuscumque propria*; quibus necessitas potentie propinquæ apertè videtur indurari. Sed neque primum, neque tertium Philosophi locum in textu reperio; hujus quidem tertii sensus idem est, quem suprà deduximus, quòd nempe propria est illi quæ materia secunda, & quæ dispositiones sigillatur, & determinatur ad hanc formam, & huius agentis transmutationem; sensus autem primi loci idem esse videtur, ac secundi, quem non habet sed 37. text. exponit Aberro quare ex hujus sensu poterit illum patere.

Itaque titulus illius capituli ita habet: *Quòd elementa sunt quatuor, quòdque non omnia una sit materia, quæ sit causa versorum in ipsis motuum*. In quo sensu diversa dicitur uniuscujusque materia, nempe prima, & quæ formam recipit, quæ ad motum comparatur, &

videt secunda, & quæ ex diversa forma diversas habet affectiones: deinde sic caput incipit: *Igitur quod talem materiam habet, leve est, semperque sursum fertur; id verò, quod contrarium habet, grave est, semperque deorsum fertur.*

En item aliud elementum talem habet materiam, quatenus leve est, aliud verò, quatenus grave; & quia inter has duas extremas dispositiones est accipere duas medias, alteram, quæ ad grave, alteram, quæ ad leve accedat; in processu capitis deducit, quòd quadruplex est materia, & quadruplex elementum: patet ergo, quòd diversitatem non in entitate materiæ, quatenus formam recipit, sed in dispositionibus ponit, quas ex diversis formis consequitur.

167 Ulteriùs adducit ex Philosopho eodem 4. de Cælo cap. 5. hæc verba: *In genito, & corrupto manet eadem materia numero, non verò specie;* differentia autem specifica hujus ab illa materia non potest esse nisi ex potentia propinqua. Sed in primis: In ipso genito, & ejus materia multiplicem ipse ponit potentiam propinquam, quare erit specificè multiplex. Deinde: In toto illo capite verba illa non habentur, neque in libro de Cælo de transformatione ad formam agitur, sed ad situm tantùm; quare ibi materia non accipitur, ut formam recipit, sed ut ex diversis dispositio-

nibus aliter se habet secundum gravitatem, & levitatem, atque aliter comparatur ad motum, de quo ibi agitur: verba itaque, si cubi ea habentur, non alium possunt sensum habere, nisi quòd materia secundum suam entitatem eadem est in genito, & corrupto, diversa tamen secundum esse, & affectiones, quas ex utriusque forma consequitur.

168 Quòd tandem diversæ sint inter se potentie propinquæ, tali ratione probat: Potentie specificantur, & distinguuntur per actus suos; sed forma lapidis, & ligni sunt actus adequati specie diversi: ergo illis respondet in materia diversa potentia propinqua. Sed contra: Ipsa potentia remota ab actu suo specificatur, sed actus ejus est potentia propinqua, hac enim determinatur, & ultimò completur: ergo aut una potentia propinqua uni respondet potentie remotæ, aut multiplex erit potentia remotæ secundum multipliciter potentie propinquæ. Patet minor; non enim immediatè ad formas comparatur potentia remota, sed medià propinquâ; quare hæc erit ejus actus per se, & immediatè. Directè, missa maj. de qua in lib. de Anim. disputatur, & ibi illam negabimus, neg. min. differunt enim forma lapidis, & ligni tantum materialiter in ordine ad potentiam materiæ, eo quòd materia per se quamlibet respicit in

eo, quòd forma est, & actus primus: quæ ergo in perficiendo, & informando materiam differunt, differunt formaliter respectu ipsius; & quia aliter perficit substantialis, & accidentalis, istæ differunt formaliter in ratione actûs; quæ autem uno modo perficiunt, etsi diversum tribuant perfectum esse, in ratione actûs non differunt formaliter, & ita se habent omnes formæ substantiales; quælibet enim plene complet informatam materiam, & constituit totum natum subsistere.

169 Mātrius primam conclusionem suæ sententiæ, quòd nempe proxima, & particularis potentia materiæ multiplex sit, licet remota, & indifferentiæ sit una ad omnes formas, ferè ad auctoritatem Scoti reducit; qua in 1. dist. 1. q. 1. ad 4. docet, tot esse appetitus in materia, quot sunt in ea formæ, quas appetit; hoc enim intelligendum, ait, non de aptitudinali appetitu, qui unus est, sed de actuali: subdit autem, non solum juxta multipliciter specificam formarum, sed etiam juxta numericam multiplicari potentiam hanc; imò si eadem forma possit multoties introduci in eadem materia, tot erunt in ea potentia proxima, quot erunt formæ receptiones. Hujus autem rationem esse, ait, quòd hæc potentia proxima materiæ competit, quatenus per accidentia disponitur; & quia pro singulis re-

ceptionibus oportet disponi, pro singulis diversam habet potentiam proximam.

170 Sed in primis, distinguenda illa aptitudinalis, & actualis appetitus in materia locum non habet: in appetitu quidem elicito, qui est actus potentia appetendi distinguitur aptitudo appetendi quæ est potentia ipsa, & potest dici appetitus aptitudinalis, actus ipse appetendi, qui est appetitus actualis; at verò appetitus materiæ, sicut quilibet motus, nihil est aliud, quàm innata inclinatio ad perfectionem, qua non potest accipi aptitudinalis, nisi velimus appetitum dici aptitudinalem ipsam rei naturam ad quam illa inclinatio sequitur. Quod ipso patet ejus exemplum, quia enim in gravi appetitus ad locum deorsum nihil est aliud, quàm propensio, seu inclinatio naturaliter secuta ad formam gravitatis, non accipimus aptitudinem, ut inclinetur, seu inclinationem aptitudinalē, sed immediatam ad ipsam formam sequitur actualis inclinatio, & ad inclinationem motus tendendi deorsum; neque enim congruè motum ipsum dicemus actualem appetitum.

Deinde: Locus Scoti, dat illam duplicem appetitus distinctionem, non cogit accipi de ipso actuali magis, quàm de aptitudinali, nisi id supponatur, ad quod probandum locus ille assumitur. Præterea: Accipiendo de actuali

oppositum potius, quàm *propositum* deducit; aptitudinalis enim, & *permanens* appetitus est, qui *potentiam* arguit proximam, & *immediatam* illius, quod appetitur: si ergo aptitudinalis appetitus unus est ad omnes formas, unam arguit potentiam proximam, cujus erit multiplex exercitium, multiplex receptio, & actualis appetitio. Insuper: Ex accidentali dispositione non potest *materiæ* accrescere *substantialis* potentia; sed potentia proxima, quæ immediate formam recipit, *substantialis* est: si ergo illa multiplex, quam ipse ponit, *materiæ* convenit, quatenus disponitur, non ea est *substantialis* potentia *materiæ*, de qua quærimus. Ad formam itaque dicitur, quòd ad receptionem comparatur potentia abiciens, quæ *habitudinem* dicit secundum dici, seu modum quemdam relativi, & hæc utiquè multiplex est, & diversa ad diversas receptiones; quærimus autem de potentia non abiciente, quæ formas recipit immediate, & proximè, & quæ sub ipsis formis manet; & hæc neque ex dispositionibus convenit, sed *substantialis* est, & quidditativa; neque multiplex, sed eadem diversas formas immediate recipit, & sub diversis manet.

171 Alteram conclusionem, quòd nempe potentia substantiativa à receptiva distinguitur formaliter, probat unâ ratione, quam

multipliciter confirmat: Actus substantiandi ab actu recipiendi differt: ergo & potentia. Consequentia nota est, & antec. sic patet: tùm, quia reperitur unus actus sine altero, ut materia recipit quidem, sed non substantiat animam rationalem; tùm, quia Deus supplet actum substantiandi, ut patet in speciebus Eucharisticis, quas Deus miraculosè substantiat; at non potest actum recipiendi supplere, quippè imperfectionem involvit: ergo. Mitto confirmationes, eodem enim vitio laborant, ac ratio; supponunt nempe, quòd materia habet actum substantiandi.

172 Resp. primò neg. consequ. frequentissimè enim videmus, quòd una potentia multos habet actus, sive ejusdem, sive diversæ lineæ, ut idem intellectus apprehendit, & discurret, eadem essentia habet operationem, & existentiam, & maxime in sententia ejus, quæ substantia est immediate per se ipsam operativa: non ergo ex diversitate actuum arguitur diversitas potentiarum. Melius ea probaretur ex eo, quòd ad actum substantiandi potentia est quodammodò activa, substantiare enim non recipere est, sed dare alteri esse; ad actum verò recipiendi potentia est purè passiva; ex hac autem ratione manifestè deducitur, *materiæ* non convenire neque potentiam, neque actum substantiandi. Resp. itaque se.

secundò, datâ consequentiâ, distinguendo consequens: Ergo & potentia distinguuntur, ubi uterque reperitur actus, concedo; ubi alter tantum reperitur, nego. Sicut itaque ex quo diversitas actûs arguat diversitatem potentiarum, non liceret inferre, quòd in Deo distinguitur potentia sustentativa à receptiva, quia Deus sustentat, non verò recipit, quare neque habet potentiam recipiendi; ita è converso, materia recipit, non verò sustentat, quare neque habet potentiam sustentandi. Hic solet quæri de distinctione materiae celestis à sublunari; sed hanc difficultatem tractandam remittimus tanquam in proprio loco in libris de Cœlo, quare vide tractatu sequenti.

ARTICULUS VI.

An; & quomodò materia appetat formas?

S. I.

Quibusdam præmissis, probatur nostra sententia.

+ 173 **A**PPETITUS propriè loquendo potentiam significat, quæ tendit in bonum, seu conveniens, quæ in homine est voluntas; in parte autem sensitiva, quia non habet proprium nomen, retinuit sibi nomen commune, & dicitur appetitus; ex hac

ergo potentia, & actû ejus transferitur hoc nomen ad significandam inclinationem, & propensionem quamdam in rebus, etiam insensibilibus, ad id, quod sibi convenit; quare consuevit appetitus de utroque communiter dici. Sic itaque appetitus dividitur in elicitum, & innatum: elicitus est actus potentia appetentis; qui subdividitur in naturalem, & electivum: primus est actus, qui potentia tendit in bonum omnimodò tale, ad hoc enim, quia nullam habet indifferentiam, naturali necessitate fertur: electivus est actus, quo tendit in bonum sub differentia propositum, circa quod proinde cadit electio: uterque subdividitur ulteriùs in complexitatem, quæ respicit bonum tripliciter; desiderium, quod est de bono adipiscendo; fruitionem, quæ est de bono possessio; de his autem ad præsens determinatum non spectat, de illis agitur in libro de Anima.

Appetitus innatus eo innatus dicitur, quia non est actus aliquis à potentia elicitus, sed congenita, & ad naturam rei secundum propensionem ad id, quod sibi convenit; ex hac enim propensione veluti desiderare accipitur id, ad quod inclinationem habet. De hac itaque quæritur: An, & quomodò materia conveniat ad formas? De quo tria possunt dubitari: Primum: An materia ex se talem inclinationem habeat? Se-

Undum: An æquè ad omnes formas, ita quòd non magis perfectiorem appetat, quàm minùs perfectam? **Tertium:** An etiam ad formas amissas? Nulla ferè est de his omnibus controversia; etsi enim aliqui, quos suppresso nomine citat Rubio, dicant, quòd magis appetit perfectiores; & aliqua item sit controversia circa appetitum ad formas amissas, diffidium tamen in utroque ferè ad voces reducitur, & modum loquendi; omnes enim in eo conveniunt, quòd materia, quatenùs est perfectibile subjectum, naturalem habet inclinationem ad formam, qua perficitur; idque expressè habet Philosophus hìc tex. 81. oppositum autem solus tenet Avicenna, quem nullus sequitur ex Modernis.

174 Nihilominùs apud Nostros difficultatem inducit nonnullam textus B. D. nam in 2. dist. 12. q. 3. art. 2. dub. 2. later. statuit, quòd: *Quia quale unumquodque est, talia appetit, oportet, quòd omne appetens habeat aliquam similitudinem cum eo, quòd appetit;* quare in processu illius articuli sapè habet, quòd appetens debet habere aliquid ejus, quòd appetit, & deducit ex P. Augustino, qui 16. de Trin. cap. 1. ait: *Nisi brevitàr impressam cuiusque haberemus doctrinam in animo notionem, nullo ad eam discendum studio flagrarem;* & ex Philosopho multis in locis. Ex hoc

Tom. II.

ergo N. Uillanova, cuius sententiam sequitur Manso, docet, quòd si materia consideretur secundum se, & seclusà formà, nullam appetit, ita quòd si à Deo poneretur in re sine omni forma, nullam haberet appetitum; quia, ut appetat, debet habere aliquid illius, quòd appetit, secundum se autem nihil habet formæ: si tamen consideretur sub forma, appetit alias, quia tunc aliquid habet cujuslibet, quatenùs forma, quam habet, in conceptu formæ cum reliquis convenit; non quòd formam, quam habet, sit formalis ratio appetendi; eo enim materia appetit, quia perfectibilis est, quòd de se habet, sed forma est ratio *sine qua non*, seu conditio requisita, quia sine forma non potest aliam recipere, cum secundum se intangibilis sit, & inalterabilis; & consequenter docet, quòd nullo modo appetit formam, quam semel amisit, quia hanc non potest naturalitèr consequi.

175 Hæc sententia ex doctrina illa B. Doctoris non sequitur, neque aliquod fundamentum in textu ejus pro illa reperio: in primis enim ipse Doctor sapè adducit Avicennam in illo lib. sufficiens, quare si vellet sententiam ejus tenere de eo, quòd materia secundum se non appetit, ipsum pro se adduceret. Insuper, supponit multoties, etiam in illa q. 2. Sent. quòd sententia est Philosophi, materiam de se formas ap-

S

pete-

petere; sicubi autem à sententia Philosophi recedit, rationem adducit, quare cum ipso non teneat. Præterea, ibi ex Philosopho ait, quòd materia formam appetit, sicut turpe pulchrum; at turpitudinem, & informitatem non ex forma habet materia, adhuc tanquam conditione, sed ex se, & secundum se: ergo. Insuper, cit. text. 81. quo appetitum materiæ docet Philosophus, ita habet: *Existente enim quodam Divino optimo, & appetibili, aliquod quidem contrarium esse ipsi dicimus, aliud autem natum aptum esse appetere, & desiderare ipsum secundum naturam ipsius.* Hunc textum ita exponit Doctor lect. 18. *Dicit ergo, quòd existente quodam Divino optimo, & appetibili, id est, existente forma, aliud quidem dicimus esse contrarium ipsi, ut privationem; aliud autem ut materiam secundum naturam ipsius dicimus esse aptum natum desiderare, & appetere ipsum, id est, formam.* En tàm Philosophus, quàm B. Doctor ponunt, quòd materia secundum naturam suam habet appetere.

Neque refert, quod uterque ait, quòd apta est appetere, quasi intendat, quòd secundum se, quia perfectibilis est, nata est appetere; non autem appetit, nisi quatenus semel informata sit proximè, & in actu transmutabilis. Non, inquam, id refert: præterquamquod enim illam expositio-

nem textus ipse non patitur; si prosequitur B. Doctor: *Notandum autem, quòd forma dicta Divina, optima, & appetibilis forma enim tripliciter potest accipi; primò, ut consideratur secundum se; secundò, ut comparatur ad materiam; tertio, ut comparatur ad motum: secundum se accepta potest dici quid Divinum quia, cum secundum se sit quidam actus, in quantum huiusmodi quædam participatio Esse Divini quia ipse Deus est actus purus, non admiscetur aliquid de potentia: ut comparatur ad materiam habet rationem appetibilis, quia perfectio, & endelechia ejus: comparatur ad operationem naturæ, & ad motum ejus, quia terminat, & finit ipsam, habet rationem optimi, quia finis in unoquoque optimum dici potest.* En formalissimè, & accipiendo formam secundum se contra ipsam, ut terminat motum, ait, appetibilis esse: sicut ergo forma secundum se est perfectio, & ex hoc comparata ad materiam est appetibilis ita materia secundum se est perfectibile subjectum, & ex hoc comparata ad formam, ipsa appetit; si enim forma, ut terminat appetitum, non indiget ad motum comparari, quo inducitur sed tantum considerari, ut perfectio est materiæ; ita materia, appetat, hoc tantum requirit quòd sit subjectum perfectibile.

176 Non itaque ad mentem

Doct
mater
form
viâ r
falsu
ten
se no
sit for
da qu
citur
transf
charit
mater
exille
ut co
tem,
eam e
tem s
est ha
recip
re ne
Quo
non e
teria
bilis
nece
non
mum
petat
duco
non
mam
teria
bet a
recip
dicio
sit r
go f
habe
care

Doctōris subfiniri potest, quod materia secundum se, & seclusa formâ, non appetit; neque item viâ rationis: primò quidem, quia falsum est, quod assumit illa sententia, quod materia secundum se non sit transmutabilis, aut possit formam consequi; si enim nulla quantitas in re existens subiicitur connaturalitèr motui, & transmutationi in speciebus Eucharisticis, multò magis posset materia, si sine forma poneretur existens: requirit ergo formam, ut connaturalitèr existat, non autem, ut possit formam recipere, eam enim immediatè per entitatem suam recipit; neque conditio est habere unam formam, ut aliam recipiat, aut possit recipere, quare neque ut appetat. Præterea: Quod est de necessitate agentis, non diversificat conditionem materię; at quod materia sit tangibilis, ut motui subiiciatur, est de necessitate huius agentis, quod non potest alitèr movere: ad summum ergo id est conditio, ut appetat formam reduplicativè ut inducendam ab isto agente; quod non tollit, quin de se appetat formam secundum se. Insuper: Materia secundum se potentiam habet ad formam, neque ut possit recipere, formâ indiget ut conditione, sed ad summum, ut possit recipere ab isto agente: ipsa ergo secundum se & privationem habet, quæ nihil est aliud, quàm carentia in subjecto capaci, &

forma sibi est possibilis consequi, licet non ab isto agente; sed, ut ipsi fatentur Nostri, & ad privationem sequitur appetitus, & materia formam appetit, quatenus sibi est possibilis consequi: ergo appetit secundum se, licet fortè formâ indigeat ut conditione, ut appetat consequendam ab isto agente.

Uteriùs: In prima rerum creatione formam suscepit connaturaliter, & à Deo operante; ut Author est Naturæ; at formam connaturalitèr recipit, prout juxta connaturalem exigentiam, & inclinationem: quandoquidem ergo ad primam formam nulla alia præcessit, quæ posset esse conditio, secundum se, & independenter à tali conditione ipsa materia formam appetit. Tandem: Appetitus passio est principii perfectibilis; sed seclusa omni forma etiam ut conditione, materia est ex quidditate sua principium perfectibile: ergo ad ipsam quidditatem suam sequitur appetitus. Patet maj. quatenus enim capax intelligitur perfectionis, quam non habet, ad eam intelligitur inclinari: sicut ergo formam non exigit, etiam ut conditionem, ut sit perfectibile subjectum, ita neque ut appetat.

177 Pro intelligentia itaque illius loci, quo hæc sententia nititur, notandum, quod B. Doctor ibidem distinguit desiderium formæ, & transmutationis ad for-

nam, verba mittimus in textu videnda, quia res est de se valde clara: aliud ergo est considerare inclinationem ad formam ut sic, & quatenus est perfectio, & actus materiæ; aliud verò considerare inclinationem ad formam transmutatione acquirendam: licet itaque ad formam transmutatione acquirendam, sive ad transmutationem ipsam non compareretur materia ut subjectum capax, nisi quatenus existit in aliquo composito, quod tantum per se, & connaturaliter est subjectum mobile; at verò ad formam secundum se, & absolutè ipsa materia de se comparatur ut subjectum capax; quare inclinatio ad formam priori modo acceptam fortè fundatur in materia præhabente aliam formam tanquam conditionem; fortè, inquam, quia id non est de necessitate metaphysica; inclinatio autem ad formam secundum se in nuda entitate materiæ fundatur, & ad quidditativam perfectibilitatem ejus consequitur.

Tunc itaque ad locum B. Doctoris uno modo dicitur, quòd loquitur de appetitu ad transmutationem; ratio autem, quæ ex ipso ejus textu colligitur, est: Quia motus est inter contrarios terminos; & quia unum contrariorum aliquid alterius habet, nec poterit moveri, nec motum appetere, nisi quatenus est sub extremo contrario illius, ad quod move-

tur: sic ergo appetens debet habere aliquid illius, quod appetit nempe formam contrariam; cui quo fiat, quòd secundum se, præcissivè à tali forma quamlibet appetat appetitu perfectionis, ve terminato ad formam, ut perfectio est. Alio modo, quem etiam Doctor innuit, dicitur, quòd solutè verum est, quòd appetit debet habere aliquid illius, quod appetit; tunc autem hoc aliquod non est alia forma, sed potentia seu capacitas illius, quod appetit: primò, quia secundum hanc capacitatem est inchoativè, & potentia id, quod appetit, esse actu; quare habet hoc sensu aliquid illius, quod appetit: secundò, quia transitus ad id, quod appetit, est de alia forma tanquam de termino à quo omnino privatus; de privatione autem privatus se secundò, & de aptitudine appetit, se primò: requirit ergo aliquid illius, ad quod transit, ut transire appetat, quatenus hoc aliquid includitur in privatione, & est ipsa capacitas; patet autem, quòd materia de se est capacitas ad formam: secundum se ergo habet aliquid formæ eo sensu, qui sufficit, ut appetat.

178 Dicendum itaque primo, quòd materia secundum appetit formas, æqualitèr omnes, sive habitas, sive habendas. Hinc per Conclufio quantum ad omnes suas partes satis patet ex jam dictis. Quantum ad primam quæ in re

dem, quia materia in tantum inclinatur ad formam, in quantum forma est perfectio sibi connaturalis, licet debita, & quâ non habet; sed id sibi convenit de se, & ex quiditate sua: ergo. Patet min. quod dicitur enim materiæ est naturalis capacitas suscipiendi formam; & quod, si nuda consideretur, non possit formam recipere, non est ex defectu capacitatis in ipsa ad recipiendum, aut in forma ad informandum, sed ex conditione hujus agentis, quod non potest nudam materiam transmutare; quod autem hoc agens non possit formam inducere, non tollit, quin materia perfectionem appetat sibi de se naturaliter convenientem.

Quantum ad secundam partem etiam patet de facili Conclusio: primò, quia formam appetit, in quantum est actus ejus informitatem replens, & constitutus ens simpliciter natum subsistere; sed in hoc omnes conveniunt, & æquè perfecta, & minùs perfecta constituit ens simpliciter: ergo. Secundò, quia videmus de facto, quod habens perfectam appetit minùs perfectam, ut habens animam, quæ perfectissima præstatur, machinatur corruptionem, & inclinatur ad habendam cadavericam, quæ proculdubio est minùs perfecta: ergo, quia sibi est materialis major, aut minor perfectio, & tantum ipsam respiciunt in ratione actus primi, in qua

æquè omnes conveniunt. Tertia autem pars de facili patet ex hoc ipso: Quod enim forma jam sit à materia expulsa, tantum facit, quod non contineatur in potentia naturalis agentis, ut possit ab ipso induci; non autem tollit, quin sit actus primus, per se illius perfectivus.

179 Dicendum secundò, quod materia secundum se nullam formam appetit appetitu transmutationis. Hanc tantum probant rationes, quibus Nostri utuntur Manso, & Villanova: in tantum enim appetitu transmutationis appetit, in quantum inclinatur ad transmutationem ipsam; sed secundum se non inclinatur ad transmutationem: ergo. Minor ostenditur: Quia in tantum ad transmutationem inclinatur, in quantum est subiectum naturaliter transmutabile; sed nuda entitas materiæ non est subiectum naturaliter transmutabile: ergo. Patet hæc min. quia tale est ens naturale, cui soli competit per se esse subiectum motus.

§.

II.

Solvuntur Argumenta.

180 **A** Rguit primò Noster per Manso ex auctoritate P. Augustini, qui lib. de Gen. imperf. cap. 4. docet, materiam esse omnium formarum receptaculum, & in ea formas ef-

se, sicut corpora in loco; quod item docet de Gen. ad lit. lib. 4. cap. 18. quo docet, corpora ad locum comparari pondere tanquam appetitu: ex his deducit N. Manso, quod sicut in corpore appetitus sequitur formam gravitatis; ita in materia non intelligitur sine forma. Quod confirmat, tunc ex Divo Thoma 1. p. q. 87. art. 4. in corpore, tunc ex B. Doctore 3. de Anim. text. 2. dub. 1. cuius verba adducit eadem ferè, ac habet S. Thomas, hæc nempe: *Dicendum, quod, sicut appetitus naturalis sequitur formam naturalem, sic appetitus anime sequitur formam apprehensam; sed in materia secundum se nulla est forma naturalis: ergo.*

181 Resp. quod si appetitus materiae sequitur formam eo sensu, quo appetitus corporis ad locum sequitur formam gravitatis, tunc non sequitur formam tanquam conditionem, sed tanquam rationem formalem appetendi; patet enim, quod forma gravitatis est corpori ratio formalis appetendi locum deorsum; at non intendit ipse, quod forma sit ratio formalis appetendi aliam, neque ullus id potest intendere; tunc enim non materia, sed forma, aut compositum appeteret; & tunc non perfectionem, sed id, quo destruitur, appeteret: alia enim forma neque huius formæ, neque compositi, sed solius materiae perfectio est, & inductione alterius

formæ hæc expellitur, & hoc compositum destruitur. Directè consequens. sicut enim ad formam gravitatis, hoc est, ad naturam gravis sequitur appetitus ad eum deorsum, ita quod talis appetitus passio est ipsius gravitatis, cui convenit in tali loco; ita appetitus ad formam sequitur ad quidditatem, & naturam materiae, cui convenit formam perire.

Ad locum B. Doctoris supra patuit mens ejus: locus quidem, qui adducitur, apud ipsam non reperitur; fortè Typorum curiâ mendum est in numeris, cubi autem reperiantur, sensus est, quod sicut naturalis appetitus sequitur formam naturalem, hoc est, quidditatem, & naturam illius, cui convenit, quatenus congenita, & innata propensio ita appetitus elicitus sequitur apprehensionem ipsius quidditatis seu formam apprehensam; quod si de appetitu accipiat, quod sequitur formam, quæ est actus materiae, non ille est appetitus, sed materia appetit formam, sed forma appetit actum, qui sibi venit; nempe sicut iste sequitur formam in re, ita elicitus sequitur formam apprehensam: appetitus ergo illius est, cui convenit perfectio, quæ appetitur, & secundum quod illi convenit, alius perfectio est, ita habet appetitum; at forma nude materiae perfectio est, & illius est actus se-

dum nudam entitatem suam: ergo ad nudam ejus entitatem sequitur appetitus formæ.

18: Arguit secundò idem: Materia solùm appetit formas, quas agens naturale potest educere; sed nullam potest ex nuda materiæ entitate: ergo nullam appetit secundum se. Patet major, quia naturalis inclinatio fundatur in potentia naturali; at verò agens Divinum non in potentia naturali, sed in obedienciali operatur. Præterea: Ad naturalitèr impossibile non datur naturalis inclinatio; sed forma tantum est naturalitèr possibilis, quatenus potest ab agente naturali induci: ergo. Minorem, ait, latè probat Egidius in 2. dist. 12. q. 1. art. 1. §. *Tertia via*. Deinde probat ipse: primò, quia agens naturale non potest in materiam agere, nisi eam tangat; sed non potest tangere secundum nudam entitatem suam; ergo. Patet min. quia materia non potest tangi nisi per quantitatem; quantitatem autem non habet, nisi præhabeat formam substantialem. Secundò: Agens naturale non potest formam introducere nisi per motum transformationis; sed non potest transformare materiam secundum se: ergo. Prob. minor: Motus transformationis est de necessitate inter contrarios terminos; sed materia, seclusâ formâ, non habet contrarietatem, tantum enim alii contrariatur ratione formæ,

quàm habet: ergo. 183 Hoc argumentum deficit in primis, quia id accipit, quod est per accidens; deinde omnibus ferè propositionibus suis ruinosum est. Primò itaque aliud est formam connaturalitèr esse actum materiæ, materiam informare, & ab ipsa recipi; aliud verò ab isto agente determinatè induci, & per viam motus: illud primum est per se ad appetitum, hoc secundum est per accidens; appetitus enim in naturali capacitate subjectiva, & entitativa ipsius materiæ fundatur; neque terminus dici poterit impossibilis huic subjecto, ex quo agens non possit illum inducere, si tamen & subjectum habet naturalem potentiam ad terminum, & terminus item naturalitèr potest subjecto convenire; accidit enim si bi, quòd agens possit, aut non possit, & ad summum concursus, & potentia agentis requiritur, ut habeat de facto, non autem ut possit habere; appetitus autem ad ipsum posse sequitur. Deinde: Agens naturale Deus etiam est, quando operatur juxta connaturalem rerum exigentiam; Deus autem sic connaturalitèr operans neque tangit, neque formam præsupponit, ut aliam inducat: potest ergo forma naturalitèr induci in nudam materiæ entitatem, & ita inducta est in prima rerum creatione, licèt per accidens, ut ab isto agente, aut per viam motus

tus induci non possit; imò etiam induci potest, si nempe materia sine omni forma substantiali poneretur divinitus existens: formam ergo requirit, ut connaturaliter existat, nullo modo autem ut appetat, aut possit recipere.

Directe itaque primò neg. maj. Ad primam probat. disting. maj. Fundatur in potentia naturali agentis, neg. maj. ipsius materiae, conc. maj. at indubitabile est, quòd materia secundum nudam entitatem suam habet naturalem potentiam; & ipse Manso propugnat, quòd etiam proximam potentiam ex ipsa sua entitate habet: ergo. Ad secundam prob. disting. maj. Ad terminum impossibilem per se, & ab intrinseco, sive ex defectu potentiae non datur appetitus, conc. maj. ad terminum impossibilem per accidens, & ex defectu agentis, neg. maj. quòd enim agens non possit inducere, non tollit, quin possibile subjectum naturaliter exigat perfectionem sibi convenientem, & quam, quantum est ex se, potest habere. Resp. 2. dist. maj. Materia solum appetit appetitu transmutationis formas, quas naturale agens potest inducere, conc. maj. appetitu perfectionis, neg. maj. Talis enim ad formam terminatur secundum se, & ut est perfectio, & actus materiae praecisive à modo, quo inducenda est. Ad primam prob. eodem modo dist. maj. Appetitus enim perfectionis

in nuda fundatur perfectibiliter materiae. Ad secundam probat. disting. maj. Non datur naturalis inclinatio, quae est ad consecutionem naturalem, conc. maj. quae est ad perfectionem ipsam secundum se, & praecisive à modo consecutionis, neg. maj. ut enim perfectionem appetat, sufficit, quod sit perfectio; quòd autem sit naturaliter consequibilis, tantum requiritur, ut appetat naturalem consecutionem.

Deinde, missa maj. prim. neg. min. Ad locum B. D. quod dicitur illam probare, dicitur quòd in illa quaest. 1. non agitur de materia, sed tantum quaest. & neque citat. art. 1. neque de quaestione 3. habetur §. qui incipiat: *Tertia via*; quare non locum reperire, quem intendit fortè ex Uillanova desumpsit, quod hic dub. 11. num. 326. ita adducit. Ad prob. ergo min. quasi se adducit, resp. & ad primam neg. maj. Deus enim ut Auctor Naturae agens naturale est; materia autem tangit, ut agat: absolute ergo transmutabilis est nuda materia naturaliter, sive ab agente naturali, licet non ab isto, nempe creato: ut autem naturaliter transmutabilis, sufficit, quòd aliquo possit secundum naturalem suam indigentiam transmutari. Secundò, data majori, neg. min. Ad ejus prob. dicitur, quòd non formam substantialem requirit, ut sit tangibilis, sed quantitatem

entem
beat,
mam,
connat
prob
ejus di
que rec
se prim
ter esse
per se
privati
tem dat
mam,
tuic eni
B. Doct
morùs
tencia;
esse aut
ne exclu
deus: si
est omni
rum, n
non req
bilis. Se
ri, disti
lam pot
ducere
dum se
rellatis
acciden
agens
seq. si
potenti
tius.
184
ta B. D
omne a
quid ej
teria nu
ergo. M
tatem

mittem; ut autem quantitatem habeat, non requirit absolute formam, sed tantum ut illam habeat connaturaliter. Ad secundam probat. neg. min. & ad rationem ejus dicitur, quod contrarietas, quæ requiritur ad motum, est per se primò oppositio, quæ datur inter esse in potentia, & esse in actu; per se secundò, quæ datur inter privationem, & formam; quæ autem datur inter formam, & formam, omninò per accidens; patuit enim suprà, & habet expresse B. Doctor, quod terminus à quo motus est per se primò esse in potentia; per se secundò privatio; esse autem tale, quod corruptione excluditur, omninò per accidens: si ergo forma, quam habet, est omninò per accidens ad motum, neque ut conditio *sine qua* non requiritur, ut sit transmutabilis. Secundò, datà etiam majori, disting. min. principalis: Nullam potest agens naturale introducere formam in materia secundum se, per se, & ex defectu potestatis in materia, neg. min. per accidens, & ex conditione ipsius agentis, conc. min. & neg. consequ. si enim materiæ non deficit potentia, in hac fundatur appetitus.

184 Arguit tertio idem: Juxta B. Doctorem suprà adductum omne appetens debet habere aliquid ejus, quod appetit; sed materia nuda nullam habet formam: ergo. Min. de se patet, & majori.

Tom. II.

rem latè ipse probat; quia tamen nobis pro illa sufficit autoritas B.D. probationes mittimus. Hoc argumentum habet etiam N. Villanova, cui hanc confirmationem addit: Appetitus est motus quidam in rem desideratam; sed motus in quadam similitudine fundatur: ut ergo aliquid intelligatur inclinari, & appetere, debet intelligi habere similitudinem aliquam cum eo, ad quod inclinatur; at nuda materia nullam habet cum forma: ergo.

185 Ad illam propositionem, qua tota nititur difficultas, jam patuit suprà num. 177. & ex ipso, quo frequentissime utitur N. Manso, potest exemplo confirmari: Grave appetit locum deorsum; ut autem appetat, non intelligitur habere aliquid ipsius esse deorsum, imò plenam privationem, quatenus enim deorsum esse intelligitur, non id appetit, sed quiescit ejus inclinatio: similiter locus, ut appetere intelligatur corpus, quo repletur, debet vacuus intelligi, & omni corpore carens, quo enim aliquid habere intelligitur, quietatur ejus inclinatio: habere ergo aliquid ejus, quod appetit, est habere appetitum, & capacitatem, nempe esse in potentia tale, quale esse desiderat in actu. Directè itaque neg. min. nuda enim materia, quatenus habet potentiam ad formam, est inchoativè, & in potentia id, quod forma tribuit.

T

Ad

Ad confirmationem N. Villanova, non nisi ex quadam analogia, & latissima similitudine appetitus dici potest motus: deinde motus magis in dissimilitudine, quam in similitudine fundatur; mobile enim recipit terminum motus, & omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti; motus insuper est inter contrarios terminos, & per se est transitus de non tali ad tale: solum ergo in similitudine fundatur, quatenus dicatur similitudo proportio, quæ est inter esse in potentia, & esse in actu.

185. Arguit quartò ex B. D. in 2. dist. 12. q. 3. art. 3. in solut. ad 1. ubi ita habet: *Ad primum ergo dicendum, quod materia, etiam quæ de se est pura potentia, non quocumque modo sumpta, est subiecta privationi, solum est talis, cum est subiecta formæ contrariæ, cui de necessitate est annexa privatio alterius formæ contrariæ.* Ex hoc quidem loco manifestissimè deduci videtur Conclusio, quam intendunt Nostri: Materia nempe in tantum appetit, in quantum habet privationem; sed juxta B. Doctorem tantum habet privationem, ut est subiecta formæ contrariæ: ergo.

186. Resp. quòd, quamvis locus B. Doctoris sit satis apparens, ex eo tamen, quod ibi intendit, manifestè colligitur sensus ejus: quærebatur itaque in illo articulo: An in Cælo sit mate-

ria? Primum argumentum in contrarium est, quòd materia, quæ est pura potentia, non separatur à privatione; sed in Cælo non est privatio: ergo neque talis materia. Ratio, quare supponitur minor, ut ex ipsa colligitur solutione, & toto processu articuli est, quia materia ratione privationis machinatur corruptionem: si ergo in Cælo haberet privationem, Cælum esset corruptibile. Patet itaque, quòd de privatione loquitur, ut est corruptionis principium, & hanc utique non habet materia, nisi ut est conjuncta formæ habenti contrarium, & consequenter neque appetitum ad talem privationem sequitur: at sequenti articulo docet exstitato, quòd eadem est materia Cæli secundum essentiam solum cum materia sublunarium: eadem ergo essentialem habet capacitatem ad omnes formas; & privatio nihil sit nisi carentia subiecto capaci, illa materia proculdubio habet privationem, non per carentiam aliarum formarum quarum capax est secundum essentiam suam.

Oportet itaque de ipsa privatione distinguere, sicut distinguit Doctor de capacitate, & appetitu: possumus ergo considerare capacitatem materiæ ad formam secundum se; & ad formam ut transmutatione acquirendam ad capacitatem utroque modo acquiritur privatio, & ad privationem

nem appetitus; sed privatio, quæ machinatur corruptionem, illa tantum est, quæ in capacitate fundatur ad transmutationem. Doctor itaque ibi loquitur de privatione, quæ machinatur corruptionem, & hæc tantum materiæ convenit, quæ est conjuncta formæ habenti contrarium, quippe hæc tantum constituit subiectum naturaliter transmutabile; quare appetitus, qui hanc sequitur, nempe appetitus transmutationis, tantum materiæ convenit, ut est conjuncta tali formæ; at vero siquidem materiæ convenit essentialiter capacitas ad formas, essentialiter secundum se importat privationem, nempe carentiam cum capacitate, & ad hanc privationem sequitur appetitus perfectionis secundum se: non ergo de isto, sed de priori probat argumentum; quare patet ad formam.

187. Arguitur quintò ex fundamentis Avicennæ: Si materia haberet appetitum ad formas, omnes appeteret; sed non omnes appetit: ergo. Maj. patet, tum, quia omnes æquè sunt actus ejus, quare eandem habent appetibilitatem; tum, quia, si aliquam appeteret, dum est sub alia, esset violenta, neque posset conservari, quia violentum non permanet; videmus autem, quòd naturaliter sub qualibet conservatur. Patet item min. tum, quia appetitus ad omnes esset frustraneus,

cum nunquam possit omnes habere: tum item, quia si omnes appetit, existens sub ista appetit aliam; at aliam non potest habere nisi expulsionem hujus, & destructione compositi, in quo est: ergo appeteret hanc destructionem; & amissionem illius esse, quod habet, quod est impossibile. Confirmatur: Appetitus fundatur in privatione, nemo enim appetit, quod jam habet; at materia nunquam habet formæ privationem: ergo. Prob. min. Materia ne ad intians quidem sine forma est: ergo tantum habet privationem hujus, aut illius, non autem formæ ut sic, & in communi; sed non appetit formam in eo, quòd talis est, sed in eo, quòd forma est: ergo nunquam habet privationem eo sensu, quo debet appetere.

188. Resp. quòd materia per se quidem, & de se omnes formas appetit, non collectivè, & simul habendas, sed distributivè; per accidens autem, & ex dispositionibus, quibus ad hanc formam determinatur, hanc determinatò appetit: ad formam ergo sub hac distinctione accipitur maj. quare patet ad utramque rationem; ad primam quidem, quia omnes conveniunt in ratione actus, omnes æquè appetit de se; ad secundam autem secundum quòd per accidens ad aliquam determinatur, violenta est sub alia, neque prout disposita ad unam permanenter, & in facto esse conservatur sub

alia, sed tranſeuntèr, & in via ad illam, ad quam per diſpoſitiones determinetur; ſecluſa autem diſpoſitione ad aliam, per acciden- tia illius, quam habet, ad iſtam determinatur, quare ſub ea con- naturaliter manet; & quia, quod eſt per accidens, & ab extrinſeco, non tollit, quod ſibi per ſe, & ab intrinſeco convenit, cum deter- minatione ad hanc relinquitur ſi- bi appetitus ad quamlibet aliam, vi cujus eſt ad quamlibet tranſ- mutabilis.

Sic ergo accepta maj. neg. min. Ad primam ejus prob. jam patuit, quòd appetitus, qui eſt ad omnes formas, non ad omnes eſt collectivè, & ſimul habendas, quare non eſt fruſtraneus. Ad ſe- cundam, quòd directè, & per ſe appetat deſtructionem compoſi- ti, in quo eſt, eſt manifeſte incon- veniens; malam enim, & non eſ- ſe non habet rationem appetibi- lis; non autem eſt inconveniens, quòd id appetat indirectè, & per accidens; hoc enim nihil eſt aliud, quàm appetere perfectionem, ad quam illud non eſſe ſequitur; tunc autem materia habens unam for- mam hoc tantum ſenſu appetit il- lius non eſſe, quatenus nempe id ſequitur ex acquisitione alterius, quam tantum directè; & per ſe appetit. Ad confirmationem neg. min. Ad prob. ejus dicitur, quòd ſi ſermo eſt de appetitu, qui per ſe convenit materiæ, iſte non ſun- datur in materia ut habente ali-

quam formam, ſed in nuda exi- ſtente ejus, quæ cujuſlibet privationem importat; ſi autem ſer- ſit de appetitu, qui illi convenit per accidens, iſte non eſt ad omnes formas, ſed ad hanc, vel illam, prout per diſpoſitiones terminatur; tunc autem, quòd appetitus ad hanc non tollit, quòd appetitus ad illam habeat privationem alterius.

189. Arguitur ſextò con- aliam partem Concluſionis: Ma- teria in tantum appetit formam in quantum ea ſunt perfectio, actus ejus; ſed una forma per- ſectior eſt altera in ratione actus, ergo magis appetit perfectiorem. Patet min. quæ enim perfectior eſt, magis perfectit, ſive perfecti- eſſe tribuit. Confirmatur: Licet appetitus innatus non regulatur cognitione ipſius appetentis, ſu- ponit tamen cognitionem aucto- ris, qui talem appetitum inducit; ſed quia appetitus elicitus cog- nitione regulatur, appetens magis appetit, quòd cognoscit per- ſectius, & magis appetibile; ergo appetit majorem indidit appetitum ad actum, quem cognoscit per- ſectiorem.

190. Reſp. quòd experientia conſtat, materiam in his ſublimi- ribus nullam formam quantum- cunque perfectam præ alia appete- re; ſub qualibet enim exiſtente machinatur corruptionem, & ad aliam tranſmutatur; & videmus, quòd exiſtens ſub animæ quæ omnium eſt perfectiſſima

appetit cadavericâ, & ad illâ transmutatur. Ad formâ ergo neg. min. Ad rationem ejus disting. assumptum: Perfectior est materialitèr, conc. per se in ratione appetibilis, neg. assumptum. Itaque forma habet rationem appetibilis per se, in quantum est actus primus complens potentialitatem materiæ, & constituens totum natum subsistere; in hoc autem tantum excedit substantialis accidentalem, æquè tamen omnes substantiales conveniunt. Ad confirmationem, concessis præmissis, neg. suppositum consequentis, quod author cognoscat, unam formam magis alterâ esse appetibilem, loquendo de substantialibus, de his enim procedit conclusio, & argumentum. Itaque, quia author cognoscit, accidentalem esse minus appetibilem, majorem indidit appetitum ad substantialem; quia tamen omnes substantiales in ratione actus primi, quæ est appetibilitas per se, æquè conveniunt, æqualem ad omnes indidit appetitum.

191. Arguitur septimò contra secundam conclusionem, quod nempe appetitum transmutationis appetit etiam animas, ex P. Augustino 12. de Genes. ad lit. cap. 33. ubi ita habet loquens de Anima: *Quia inest ei naturalis quidam appetitus corpus administrandi, quo appetitu retardatur quodammodo, ne tota intentione pergat in illud summum bonum, 2. quandiu*

non subest corpus, cujus administratione appetitus ille quiescat. En anima à corpore separata naturalem habet appetitum ad reunionem, & administrationem corporis; sed eadem est ratio de anima post separationem respectu corporis, & de materia respectu forme amissa: ergo.

192. Resp. quod in illo capite difficultatem proponit S. Patens, quod nempe posset alicui videri superfluum esse corporum resurrectionem, si anima sine corpore potest plenam habere beatitudinem. Ad hanc difficultatem respondet, quod separata à corpore non videt anima ita plenè incommutabilem substantiam, sicut SS. Angeli vident; aut aliâ latentiore causâ, aut quia ex appetitu administrandi corpus quodammodo retardatur, quare ad plenam ejus beatitudinem resurrectio confert. Itaque videtur S. Patens de elicitio appetitu loqui, qui est actus voluntatis; ex hoc enim retardatur conatus, qui fertur in Deum, qui ejusdem est potentie; tunc autem appetitus elicitus cognitione regulatur, quæ scit anima, possibilem esse resurrectionem: hoc ergo sensu neg. min. non enim eadem est ratio de materia. Neque refert, quod naturalem dicit illum appetitum; elicitus enim naturalis dicitur, quando non tendit liberè, & ex electione.

Si quis autem contendat, loqui

loqui S. Patrem de appetitu in-
nato, talem enim inclinationem
habet anima ad corpus, cuius est
actus: hoc sensu admissio, dicen-
dum, quodd aliud est appetere ad-
ministrationem corporis ut sic, &
secundum se; aliud verò reunio-
nem naturaliter fiendam: illud
primum appetit anima naturali
inclinatione, de qua S. Parens;
non autem hoc secundum: tunc

ergo ad formam distinguitur con-
sequens: Ergo pariter habet
materia appetitum ad formam
amissam, appetitum perfectionis,
sive ad formam secundum se, con-
ced. consequ. & ita dicimus in pri-
ma conclusione: Appetitum trans-
mutationis, sive ad formam in
transmutatione acquirendam, ne-
gatur consequ. & hoc tantum do-
cet secunda conclusio.

QUÆSTIO TERTIA

DE FORMA.

ARTICULUS I.

Quid sit forma?

§. I.

*Expenditur sententia Philo-
sophi.*

193

DE quidditate formæ una est Modernorum sententia; omnes enim, qui de materia aliter philosophantur, ac ponit sententia Peripatetica, formam dicunt modalem partium dispositionem, configurationem, sive texturam; quemadmodum nempe literæ sunt tota entitas vocis, & alia, atque alia literarum dispositio aliam, & aliam vocem constituit; quare forma non aliquid est literis superadditum, sed modus tantum, aut habitudo quedam, illa nempe coordinatio, qua literæ formantur in vocem, ita materia tota est entitas, & substantia rei materialis; forma autem nihil est aliud, quam partium inter se conuinatio, & situæ dispositio: hinc formam ipsi non dividunt in substantialem, & accidentalem; substantiali-

tas enim ab eo dicitur, quod est in se esse, quod tantum materiæ convenit; sed dividunt in essentialem, & accidentalem; primaria nempe dispositio partium materiæ, ex qua affectiones, & proprietates uniuscujusque sequi intelliguntur, & quæ proinde est prima ratio hujus entis constitutiva, dicitur essentialis forma; illæ autem affectiones, quæ ex hac sequuntur, dicuntur accidentales. Solent ipsi distinguere formam partis, & formam totius: formæ partis uno modo dicitur uniuscujusque partis materiæ, sive atomi propria dispositio, ut quod sit striada, vel rotunda, aquea, vel ignea; alio modo in ipso toto pars illa materiæ, quæ respectu alterius magis est actiuosa, modum ex hoc formæ habet, & dicitur forma partis, sive partialis: forma totius est dispositio illa totius materiæ superius explicata, de qua solum ad præsens intenditur. Ita uno ore tenent omnes Moderni, quare superfluum est Authores referre, vide, si placet, apud Tosca; paulò aliter philosophatur de forma Duham. sed hujusmodi diversitas ad præsens parum refert, quare ejus specialem

lem modum mittimus.

194 Philosophus autem in hoc 1. & sæpe alibi docet, formam esse partem substantiæ physice à materia distinctam, quæ ipsius informitatem, & potentialitatem determinat, & cum ea constituit determinatum ens; quæ proinde non ens est aliquid de se natum in re esse, ut male Moderni imaginantur; sic enim non entis pars, sed ens naturale esset, sed neque est mera, & pura habitudo, aut modalis dispositio, sed realis, & physica entis naturalis pars alteram perficiens, & ad tale esse determinans. Hæc quidem ex præsupposita materiæ notione sufficienter colligitur; quare eam non probat ex instituto Philosophus: posito enim, quod materia est non solum respectivè ad alia entia, sed absolute in sua quidditate pura potentia, & incompletum quid, cui de se non convenit in re esse, aut esse ens aliquid naturæ, de necessitate oportet partem illi addere, qua compleatur, & fiat ens naturæ, sive de se natum subsistere: pro sufficiente ergo huius probatione satis esset, quæ in contrarium adducuntur, solvere; nihilominus unam, aut alteram subjiciemus rationem ex iis ipsis, quæ superius adducta sunt.

195 In primis itaque: Si forma est modalis illa dispositio realiter à materia indistincta, sequitur, quod suprà objiciebamus,

quod nempe materia solo nomine materia est, & elementum totius naturæ corporalis, re autem elementatum corpus, & ens aliquid quod naturale ex materia, & forma constans non secus, ac quodvis aliud ex ipsa materia compositum; quod sic patet: Illa modalis dispositio de necessitate reperitur in quavis parte materiæ de se, & ex præcissa entitate sua: ergo forma physica nihil est nisi illa dispositio, quælibet pars materiæ de se, & ex entitate sua totum ens formatum propriam habens formam. Antecedens ipsi, ut videmus, concedunt, & ratione patet: non enim potest pars materiæ in re esse, quin propriam habeat extensionem, qua ab alia parte differt; hæc autem extensio propria est modalis dispositio, qua in se formatur, & fit hæc tota pars; quare relinquitur, quod tantum respectivè ad totum et pluribus partibus constituendum erit potentialis, & informis, in se autem formatum quid, ad modum, quo corpus organicum rationali animæ subiectum ad illam habet potentialitatem, & respectu illius est quid informe; in se autem naturale ens completum, & propriam habens quidditatem, ut docuit nos suprà S. P. quod eo non poterat materiam concipere, quia ipsam volebat tantum comparatione alterius informem accipere; suadebat autem vera ratio, quod in se ipsa deberet concipi

informati; seu pura informati.

196 Deinde altera ratio, quæ ex hac colligitur, & etiam in superioribus insinuada est, sic formatur: Compositio non intelligitur nisi ex his, quæ sunt actus, & potentia; si autem forma tantum est illa modalis dispositio, tunc compositum naturale non erit compositum: debet ergo non illa dispositio, sed physica pars poni.

Ostenditur maj. Aut enim intelligimus uniri partes continuitate unius ad alteram, & sic uniuntur quidem per se, sed non compositione, in tali enim partes relinquuntur actu distinctæ, in continuitate verò, non actu, sed potentia tantum; aut intelligimus uniri mera aggregatione, & appositione unius ad alteram, & sic uniri ponit frequentior modus contrariæ sententiæ, nempe per vacuum disseminatum; sic autem non compositum, sed aggregatum reddunt, quod non poterit specialem naturam habere, & speciales affectiones; quantumcumque enim diversorum seminum grana commisceas, semper eadem relinquitur tum cuique, tum toti aggregato natura; aut tandem partes uniuntur per aliquod medium, quo una alteri colligantur, ut lateres in pariete calce, vel cemento, & tunc non per se uniuntur, sed per aliud; quare neque reddunt ens per se unum: ut ergo unum reddant compositum,

cujus sit unam habere naturam, & proprias affectiones, debent comparari ut actus, & potentia. Min. autem principalis patet de facili: compositio enim est unio distinctorum; si autem forma est modalis illa dispositio, tunc forma, & materia non distinguuntur physice: non ergo ex illis fiet physica compositio.

197 Ad hanc rationem reponit P. Saguens, quod hoc unitatis genus est prorsus repugnans: siquidem unumquodque ex illis componentibus est completissimè in sua quidditate id, quod est; deinde nihil potest intelligi de uno in alteram transire: non ergo intelligibile est, aut quod hoc perficiat, & esse tribuat; aut quod illud perficiatur, & esse accipiat. Sed malè ipse concipit, aut concipere se fingit compositionem ex perfectibili, & perfectione; neque enim, ut ipse jactat, fuit aliquando unus de Nostreis, si ad præsens non fingit: itaque tabulæ seorsim acceptæ completissimè tabulæ sunt; & hoc, quod est esse completissimè tabulas, est non esse scamnum nisi in potentia; sic suo modo materiam de se esse completissimè materiam, & formam esse completissimè formam est non esse ens naturale nisi in potentia; nec forma unitur materiæ, ut eam constituat in esse materiæ; aut aliquid de ratione materiæ tribuat, sed ut constituat ens naturale in actu; non autem ita con-

stituit, quasi aliquid de forma in materiam transeat, quo hæc perficiatur, & illa perficiat, sed ipsa sui intima communicatione materiam perficit, quatenus entitas materiæ de se potens tale esse habere, ex conjunctione ad formam redditur in actu tale esse habens, nempe talem determinationem in entitate sua; & hoc modo ex materia, & forma, tanquam ex potentia, & actu, perfectibili, & perficiente fit hoc tale ens; quod si ipse hoc non percipit, eo est, quia nimis sensibus addictus non aliud vult accipere, nisi quod sensui patet.

198 Tertia ratio, quæ ex præcedente colligitur, hæc est: Si forma est illa tantum modalis dispositio, nihil producitur, aut fit simpliciter; sed hoc est inconveniens: ergo. Prob. sequela maj. Tunc enim ante illam dispositionem partes habent esse simpliciter, quo sunt ens aliquod in natura, quodque sub hac, vel illa dispositione, & configuratione manet: non ergo accipiunt esse, sed sic, vel sic esse, quod est esse secundum quid, & alterum, non verò aliud. Min. autem eo patet, quod quandoquidem possumus sine ullo inconvenienti naturalibus causis veras productiones concedere; congruum non est illas ad solam accidentalem mutationem, & partium transpositionem coarctare. Hoc inconveniens ipsi libentissime deborant, & ex insituto con-

tendant, naturales causas nihil de novo producere, sed sicut artifex tantum partes conjungit ita naturale agens nihil aliud cit. Sed in primis Deo ipsi idem imponere debent, quod nempe tantum in primo creaturis instanti, quo materiam creavit, verè produxit; deinceps autem non verè aliquid fecit, tantum factum disposuit, & ordinavit; cum tamen verba textus aperte dicant, quod per sex creationis dies res omnes produxit & die septima requievit ab universo opere, quod patrarat, quo non dispositio, sed vera productio significatur: deinde parum derogat Divinæ Bonitatis quod, cum posset naturalibus causis virtutem impertiri verè quid producendi, ut nos possumus, ipsis tantum concesserit, ut ponere, & situatim ordinare partes; quod est opus artis.

199 Ex quo quarta ratio quæ etiam in præcedentibus innuata est, sic formatur: Ars quæcumque naturam æmuletur, nunquam potest opus ejus præferre, qui, & verum ens naturale formare; sed si forma physica, de qua loquimur, in illa consistit, non dispositione, posset ars verè naturale formare: ergo. Prob. sequela maj. perfectissimum enim opus automaton est, seu seipsum movens; in quo tamen nullas videmus naturales affectiones, quibus ens naturale dici possit; hoc differt

giū enim in eādē natura ferri relinquitur, quantumcumque ex artificiali dispositione motum habeat: ratio autem est superius insinuata, quod natura agens est superius, & perfectius, cujus proinde opus ars non attingit; si quando autem ex instructione artis naturale opus fit, non directē, & per se, sed indirectē, & tantū applicando activa passivis. Mindeinde patet item: illa enim modalis dispositio, & sitalis coordinatio partium materiæ opus est artis, cum ars in hoc tota versetur, quod est ad situm movere.

200 Ad hanc rationem dici potest primò, quod Deus Mundi Artifex dicitur; proculdubio autem Naturam condidit, & cuncta in esse produxit: non ergo aliud est opus Artis ab opere Naturæ. Ad hoc dicitur, quod artifex tale est agens, quatenus ex præconceptra operis idēa agit; & quia Deus ita Mundum condidit, secundū idēam nempe, & a consilio, Artifex dicitur: non autem opore, & tantum Artifex, sed Artifex primū, quod proinde activitatis est, & virtutis longē altioris, ac quodlibet purum artifex; quāvis sic artifex dicitur, quod simul verē Natura naturans: non ergo opus artis, & artificis creati illi debemus adæquare; tantū enim se hoc artifex dicitur, quatenus ex præconceptra idēa operatur, & sic quipsum artifex; de cætero autem non differt proculdubio, & altius est

opus naturæ, quod proinde ars æmulatur semper, assequitur nunquam; neque posset Deus Naturæ Author dici, & Natura naturans, nisi ultra hoc, quod est ex idēa agere, altiore haberet virtutem, & amplius ageret; quā creatum artifex.

201 Dicitur secundo, quod non obstante, quod ars habeat ad situm movere, relinquitur adhuc inferioris virtutis, nec potest naturæ opus assequi, aut ens naturale formare, quia nempe opus naturæ ad materiam ipsam attingit, & primas ejus partes; opus autem artis non nisi ad naturale corpus; quare opus naturæ primas partes, & elementa ipsa conjungit, aut separat; quare ens naturale generat, & corrumpit; ars verò non nisi plura entia ad se conjungit, quare non novum ens naturale potest formare. Ratio autem esse potest, quia materia ipsa ad primas partes redacta nulli subijcitur sensui, nec tangi potest, aut videri: artifex ergo, cujus operatio sine contactu non exercetur, non potest circa tales partes operari; bene autem natura; quare hæc ens naturale, & primam partium dispositionem efficit, illud autem tantū secundam, & ens artificiale.

202 Sed contra: primò quidem jam supra patuit, partes illas per se quidem sensibiles esse, habent enim de se corporeitatem, & propriam extensionem, qua na-

ta sunt sensum immutare, & solum per accidens non sentiuntur, quia propter sui parvitatem tenuis est admodum uniuscuiusque immutatio, & quam sensus non percipit; Secundò, non minùs natura, quàm ars circa ipsum operatur sensibile; naturalis enim motus non abstrahit à sensibili: ex quo ulteriùs colligitur, non benè materiam ab istis Authoribus assignari, si illa partes omninò insensibiles sunt: aut ergo motus naturalis non potest ad primas partes, & materiam ipsam attingere, si illa partes sunt insensibiles; aut si sensibiles sunt, ad illas potest attingere opus artis.

203 Uteriùs, & est non inefficax alia ratio ad propositum: Nulli dubium, quin Angelus ex superioritate naturæ suæ plenum habet dominium supra totam naturam corporalem, neque à distantia impeditur, quin corpus de loco in locum moveat, & sapissimè constat à Dæmone sic moveri: tunc ergo poterit Angelus, sive bonus, sive malus naturalitèr, & directè ipsas materiæ partes sejungere, & conjungere, & quodlibet naturale ens in instanti destruere, & aliud generare, ipsum etiam hominem; non alitèr enim homo hominem generat, quàm materiam disponendo ad animam rationalem: ex quo primò sequitur, quèd à Mundi fabrica post materiæ creationem nihil habuit speciale, quod Dei opus sit, & ejus

infinita virtute indigeat; potest enim quilibet Angelus etiam instanti partes materiæ interconvinare, & entia formare: quicquid secundo, quòd nullum re est miraculum, sive opus supernæ vires, & quod Dei virtute indigeat; ferè enim omnia; Christus Dominus in carne operatus est mirabilia, potuisset enim naturali sua virtute efficere, quòd panes in deserto multiplicavit, quod ingens miraculum omnes Sancti prædicant, eodem prorsus modo potuit Deus non efficere, nempe partes materiæ, sive atomos aut ex aère, aliunde assumere, & in instanti convinare, quòd formam partium haberent; neque enim hæc forma aliud ponitur, quàm ista compositio, neque ipse à distantia impeditur: tertio sequitur, quòd quando in Exodo ait textus sanctus, quòd Magi Pharaonis virgas suas in serpentes transmutarunt, neque aliquod ibi Moyses præstitit miraculum, nec ipsi aut alii de advectos opere Dæmonis serpentes subito induxerunt, & præstigiis, & specie tantum apparere fecerunt, ut omnes interpretantur Doctores, sed veros produxerunt serpentes; neque interrogatur, cur in tertio signo defecissent: si enim entis naturalis forma in illa atomorum dispositio consistit, in instanti potuit Deus non virgarum atomos segregare, & in quamlibet dispositionem

forma
stanta
culosa
Angel
est
indire
passiv
ralis
atome
20
ta est
dic co
confli
rata i
natur
forma
est rat
cùm i
poter
mor
autem
Neque
aque
toteli
ignot
ment
sobita
Et
tem i
tio n
deter
etiã f
sit se
ex qu
enim
tialis
ment
tinge
possi
quòd
form

formare: quandoquidem ergo instantanea horum formatio miraculosa censetur, & Dæmon, sive Angelus quilibet non aliter potest ens naturale formare, quam indirectè, & applicando activa passivis, relinquitur, quòd naturalis forma non in illa consistit atomorum dispositione.

204 Alia ratio ad hoc idem ea est, quam Philosophus adducit contra materiam illo sensu constitutam: Quòd nempe ignorata relinquitur cujuslibet entis natura; non enim poterit aliquis formam determinare, quæ tota est ratio quidditatis, quippè tantum in unoquoque ente cognosci poterit, quòd aliquam habet atomorum combinationem; qualis autem ea sit, nullus determinabit. Neque refert, quod ipsi reponunt, æquè esse ignotam formam Aristotelicam. Sensu quidem æquè ignota est; nullo enim sensu elementa percipiuntur, imò neque substantia ipsa elementata directè, & per se, determinatur autem intellectu; illa autem dispositio neque sensu, neque intellectu determinari potest; deberet autè etià sensu determinari posse, cum sit sensibilis, & situæ collocatio: ex quo ulterius ea rejicitur, non enim per se sensibilis est substantialis forma, cum sensus ad elementa substantiæ non possit pertinere; illa autè atomorum dispositio per se sensibilis est. Adde, quòd unumquodque talem habet

in partibus dispositionem, quia talem habet naturam, quæ illam exigit dispositionem: debet prior ad dispositionem naturæ concipi, & ratio ejus constitutiva, & consequenter forma non in illa dispositione consistit.

§.

II.

Solvantur Argumenta.

205 **A**rguit primò Duhamel autoritate P. Augustini, qui lib. de Immortalitate Anim. cap. 8. sic ait: *Si cera ex albo nigrum colorem ducat, alunde non minus cera est; etsi ea quadrata figuram rotundam sumat; & ex molli dure scat:: at si eorum, quæ in subjecto sunt, tanta commutatio fieret, ut illud, quod subesse dicebatur, dici jam omnino non possit, veluti cum calore ignis cera in auras discedit, & tantum mutationem patitur, ut intelligatur mutatum esse subjectum, quod cera erat, & cera jam non est.* En, inquit, in hoc S. Pater accidentalem à substantiali mutationem distinguit, quòd in accidentali una, aut altera variatur proprietas, ut quòd alba erat, aut rotunda; in substantiali verò tota collectio mutatur: si ergo substantialis mutatio amissione sit substantialis formæ, relinquitur, quòd ea consistit in collectione proprietatum.

206 Resp. primò neg. antec.

non enim ait S. Parens, quòd substantialis mutatio eo fit, quòd mutetur collectio proprietatum, sed eo, quòd tali collectione mutata, non manet earum subiectum, nempe sine una, vel altera conservari potest, non autem sine omnibus: aliud ergo est juxta S. P. subiectum, & ejus forma à tota proprietatum collectione, quæ illi convenit subiecto. Resp. secundò neg. conseq. ex quo enim tota deficiente collectione fiat substantialis mutatio, non autem deficiente una, vel altera, non sequitur, quòd substantialis forma ipsa sit collectio, sed quòd à tota collectione dependeat, seu quòd non possit sine collectione conservari. Certè enim ex natura rei, & essentialitèr natura cujuslibet prior est non solum singulis, sed omnibus etiam proprietatibus suis, omnium enim fundamentum est, & causa: ad totam ergo collectionem proprietatum natura supponitur, & forma, quæ est ratio ejus, nisi velis, proprietates non hujus entis, sed materiæ proprietates esse.

207 Arguit secundò auctoritate D. Gregorii Nisæni, qui tùm alibi, tùm lib. de Opif. hom. ait: *Omnis materia qualitatibus quibusdam prædita est, quibus si re ipsa privetur, non jam amplius ratione comprehendi poterit.* Rursus: D. Basilii in Hexam. hom. 1. ait: *Quòd si terræ singulas, quas obtinet qualitates, nigredi-*

nem, gravitatem, ratiocinantur coneris auferre, ipsa in nihilum abierit, & Epist. ad Greg. frat. ait, individuum substantiale esse quemdam concursum, consensumque proprietatum: nihil ergo isti Patres pro ratione essentia, seu forma ejus constitutiva præter hanc accidentium collectionem agnoscunt.

208 Resp. neg. conseq. nihil enim aliud uterque intendit nisi materiæ de se informitatem indicare; & quidem in ipsius etiam arguentis sententia materia, substantia formâ, neque est omnino nihil, neque prorsus intelligibilis, sed solum omni carens determinata quidditate; solum ergo poterit sensus esse, quòd substantia accidentibus, quibus, & in conservatur ens naturale, & nobis immediate ejus quidditas notificatur, neque in re poterit manere materia, neque à nobis determinato conceptu accipi, quæ perit forma, qua determinatur ens constituitur, non quia ipsa accidentium collectio talis forma est, alicujus enim naturæ ea collectio est, & alicujus formam supponit. Ad alterum autem: Proprietatum collectio individuacionem determinat logicè, & à posteriori, quatenus ex eis individuum cognoscitur, non autem ipsa est individuatio, aut substantialis forma individui.

209 Arguit tertio idem à ratione: In materia cuncta conve-

hinc corpora, & solum differunt essentialiter in substantiali forma; sed nihil potest assignari in unoquoque corpore, quo à cæteris differat, præter illam accidentium collectionem: ergo ea est substantialis uniuscujusque forma. Resp. primò, quòd majorem ipse non poterit salvare; in ipsa enim materia distinctionem ponit, & aliud magis de striada, aliud magis de ætherea habet, aut rotunda: debet autem quilibet salvare, quia sicut in ratione entis materialis plenè, & omninò conveniunt, ita in materia differre non possunt. Resp. secundò neg. min. pro priori enim ad totam accidentium collectionem natura debet accipi pro priori uniuscujusque, cui talis collectio conveniat.

110 Arguitur quartò: Si speciem auri, aut æris designare velimus, ad eas proprietates recurrimus, quæ sunt auri propriæ, & quas non est reperiri in aurichalco; at peritus faber aurarius cum videt in aliquo has proprietates, puta, quòd sit flavum, aut subrubrum; quòd reliquis metallis sit gravius; quòd sit omnium maxime ductile; quòd in igne fixum sit, nec pondere mineatur, & alia hujusmodi, statim judicat, id verum esse aurum: ergo eæ proprietates sunt essentialis forma cujuslibet. Resp. neg. conseq. innoscit enim ex accidentibus substantia; quare visis in aliquo his,

quæ auri accidentia sunt, colligimus, in illo esse naturam, & substantiam auri, non tamen in ipsis accidentibus ipsa substantia consistit, aut forma ejus constitutiva; sed ea debet præsupponi tanquam fundamentum, & radix illorum accidentium.

211 Arguitur quintò ex Philosopho, qui pluribus in locis docet, formam non fieri, sed compositum, puta, neque æs sit, neque rotunditas, sed æs rotundum; deinde formam esse quid unum, ut musicam, aut numerum; esse rationem ejus, quod quid est; quòd rem faciat sensibilem esse; esse indivisibilem; ex materia educi; & sine materia esse non posse; sed hæc omnia in realitatem absolutam materiæ superadditam minimè quadrant; benè autem, si ea ponatur modalis, aut relativa dispositio, aut congeries proprietatum: ergo. Minorem ostendit per singula: In primis enim, si forma est absoluta quædam realitas, non est, cur ea non fiat, & per se extra causas ponatur; benè autem si tantum sit modalis, & relativa dispositio: deinde patet, musicam, aut numerum non esse realitates absolutas, sed modalem dispositionem plurium, eo quòd certa ratione disponuntur: ergo in tali dispositione qualibet forma consistit; & ita patet de reliquis singula consideranti. Hoc eodem argumento utitur Tosca, qui verba adducit Philosophi hic text. 66.

dicentis: *Hæc autem est ratio ipsius, quod quid erat esse, ut ipsius diapason duo ad unum, & omnino numerus, & partes, quæ in ratione; sed in ipso diapason, aut numero forma est talis partium dispositio, & proportionis ordo: ergo pariter in composito naturali.*

212 Resp. neg. min. Adejus rationem dicitur, quod illa omnia formæ optimè quadrant in sensu Philosophi. Ad primum ergo, utique non fit forma, aut materia, sed totum ex utraq; neque enim potest intelligi fieri, aut actio, nisi quatenus actus potentia conjungitur, ut jam suprà patuit; ex hoc autem ipso sola forma fieri nequit, quamvis realitas sit, & etiam si realitas esset nata subsistere, qualem ipsi concipiunt, nisi tantum creatione; non enim compositionem habet ex potentia, & actu, neque alium posset actum suscipere, quam existentiam. Itaque ipsi nesciunt concipere medium inter ens, & nihil; quare, quando audiunt realitatem, aut ens reale, statim accipiunt ens simpliciter de se naturam fieri, & subsistere; non autem hoc sensu ens est forma, sed medium inter ens simpliciter, & nihil, nempe quod de se non est ens naturæ, neque omnino nihil, sed entis pars, & proinde non fieri in se habet, sed in toto, cujus pars est.

Ad secundum, verba Philo-

sophi paulò aliter habentur in textu, quàm adducit Tosca: itaque in noviori translatione Argyrop. ita habet textus: *Universum igitur, quæ fiunt ex hisce, potest fieri patet. Atqui subjectum ipsum numero quidem est unum, ratione autem duo: homo namque & aurum, ac omnino materia numerabile est; est enim hoc aliquis magis, atque id, quod fit, non per accidens ex ipso gignitur; at privatio ipsum, inquam, oppositum, accidens est. Forma autem est unum, ut ordo, vel musica, vel eorum aliquid, quæ simili modo dicuntur, & ex his subjungit: Quod principia uno modo duo, alio modum tria sunt. Sensus itaque, ut de se patet, & Commentator exponit, hic est: Quod, cum principia uniuscujusque hæc sint, subjectum, quod transmutatur, & forma, quam transmutatione acquirit, subjectum est quodammodo duo, nempe numero, & entitate unum, ratione autem, & definitione duplex, quare est numerabile quid; quod sic explicat: Ipsum subjectum ante transmutationem aliquod esse habet, & aliquam formam, quare ait, quod est hoc aliquid; & quia, quod gignitur, ex ipso fit subjecto non per accidens, ultra hoc esse, quod habet, & quod est per accidens, oportet non habere esse, quod transmutatione acquirit, seu habere illius privationem; at privatio accidens est, quod nunc convenit, nunc*

Non convenit subjecto: ipsum ergo subjectum duas habet rationes, nempe & quidditatem suam, & privationem, quæ est extra quidditatem, & terminus à quo movetur. Deinde subjungit, quod forma unam habet rationem, cum subjectum sit quodammodo duplex; ex quo intentum deducit, quod principia uno modo duo, alio modo sunt tria.

Pater itaque sensus, & quod ex conibilibus deducitur ad propositum; quamvis enim in accidentalibus exemplificat, eo quod magis sunt nota; non id intendit, quod sicut forma numeri, aut musica in quadam consistit accidentali dispositione, ita dici debeat de quavis forma substantiali, sed hoc tantum, quod sicut homo, qui sit Musicus, est quodammodo duo, nempe & est homo, & non habet musicam; ipsa autem musica una est ratio, qua in ratione musici constituitur; ita in ente naturali quolibet materia, quæ est subjectum, duplex illo modo est, forma autem una omnino rationis quidditatis. Cetera autem, quæ de forma asserit Philosophus, ipsi convenire, cuique patet; quare non est, cur in eis expendendis immoremur amplius.

213 Arguit sextò Tosca: Sublato quocumque alio, & intellectu partium dispositione, & harmonia, optimè intelligitur compositum substantiale à quocumque alio specificè distinctum; sed

per formam substantialem nihil intelligitur in unoquoque, nisi id, quo ens substantiale constituitur completum in essentia sua, & à quovis alio distinctum specificè: ergo. Maj. ostendit in planta: Eo enim præcisè, quod habeat in materia particulis plexum, combinationem, & organizationem illam, optimè habetur ratio, quare succum alimentitium exugat, per subtiles meatus filtrat, distribuat, concresecat, & hinc consequenter, quare sit planta, & non lapis, quin opus sit ad aliud recurrere, quod patebit legendò. Authores, qui omnes plantæ affectiones per hoc sufficientissimè explicant sine ullo recurso ad formam superadditam.

214 Resp. neg. maj. Ad probat. ejus dicitur, quod quicumque plantæ quidditatem, & affectiones ad illam dispositionem reducit tanquam ad radicalem, & primam rationem, non sufficienter explicat; restat namque querendum, cur materia hanc, & non aliam dispositionem habet in partibus suis; patet enim, quod ea de se ad quamcumque est aptabilis: aliquam ergo requirit formam, qua specialis natura constituitur, qua hæc determinatè exigat dispositionem. Præterea; Quantumcumque ope artis intelligatur in luti materia illa partium dispositio per meatus, & canales, quibus apta sit succum filtrare, & distribuere, non pro-

inde planta erit, aut de facto ita
& suget, atque distribuit: non ergo
in illa præcisè partium dispositio-
ne vis vegetativa, & quidditas
plantæ consistit. Itaque illa or-
ganizatio, & partium dispositio
ratio est immediata, & per eam
explicantur opera vitæ, quæ plan-
ta habet, & nos ipsi per eam ex-
plicamus, non tamen substantia-
lis, & prima ratio illa est, sed for-
mā supponit naturæ constitutivā,
quæ talem dispositionem exigat,
& cuius sit vis, & virtus talia
opera exercendi.

215 Arguit septimò idem à
paritate in artificialibus, quæ fa-
miliarissima est Philosophi, ut
naturalis entis constitutionem
explicet: Itaque materia domus
sunt lapides, ligna, lateres, &
alia; forma autem est horum dis-
positio, & inter se coaptatio, qua
domus constituta resultat: ergo
pariter materia entis naturalis
sunt atomi, seu minimæ partes,
quæ disponuntur, forma verò erit
earum dispositio. Resp. neg. con-
seq. non enim paritas esset, neque
ab exemplo in notioribus expli-
caretur constitutio entis natura-
lis ex opere artis, si forma natu-
ralis in illa dispositione consisteret:
aliud itaque est, & aliud pro-
culdubio opus naturæ ab opere
artis, & diversa proinde utrius-
que forma; exemplificat autem
Philosophus sive in opere artis,
sive in transmutatione accidenta-
li, quæ sensibus patent, & magis

sunt nota; quantum ad hoc ne-
pe, quòd sicut in istis videmus
subiectum transmutabile, quod
de non tali fit tale, & forma
quæ est ratio, qua tale constituitur;
ita in naturali transmutatione
debemus accipere subiectum
& formam, proportionem tam-
de necessitate servata, quia
est ratio entis naturalis, & acci-
dentialis, & in ipso naturali alia
ratio substantialis, & accidenta-
lis; quare diversa esse debet unitas
cujusque forma.

216 Arguit octavò idem:
eo enim, quòd forma materia
in prædicta partium convinati-
one consistat, optime explicatur
animæ rationalis spiritualitas,
immortalitas: nam, quia op-
tiones rationales intelligendi,
volendi nullatenus concipi possunt,
ex tali partium convinatione
provenire, opus est præter
tam dispositionem aliquid esse
scilicet animam, & proinde spiritua-
lem esse, nempe à tota materia
versam, atque immortalem
aliorum operationes ex ipsa
sunt intelligi partium dispositio-
ne provenire: ergo. Aliter ex
eodem medio arguit Saguens
log. 4. num. 53. cum enim ob-
cisisset Palanco definitionem C-
cili Viennensis, qua statuitur
quòd anima rationalis est
corporis forma, reponit
quòd inde potius deducitur,
nulla alia est forma entitativa
enim, quòd anima rationalis

entitate sua spiritualis, potest totam materiam pervadere, & cum ea compenetrari; at quævis alia forma à materia distincta, quippe materialis erit, & corporalis, non nisi è superficie poterit materiam attingere: nulla ergo poterit esse vera forma.

217 Resp. ad argumentum, quòd quandoquidem operationes sentiendi etiam internas, & quas dicimus insensatas, ut discernere inter amicabile, & inimicabile, quòd videmus in brutis, ipsi refundunt in ipsam materiam dispositionem, neque enim aliam bruto concedunt formam; non est, cur ex eadem dispositione provenire non possint operationes intelligendi, & volendi. Adde, quòd aliquorum opinio veram rationalitatem brutis concedit; de quo in lib. de Anim. opare inter has, & illas operationes non distinguit; Descartes per oppositum etiam sensationem illis negat: aut ergo sine cognitione habetur illud discernere inter conveniens, & disconveniens, & sequi conveniens; aut sine forma superaddita habetur operatio cognoscendi, & utroque modo nulla est necessitas ponendi animam rationalem. Quidquid de hoc sit, missa maj. neg. min. præter enim illam partium mechanismum necesse est ponere substantialem aliquam rationem, quæ talem determinatè dispositionem exigit, & sit radicalis virtus operationum

elicitiva. Ad rationem P. Sanguens, male ipse supponit, impenetrabilitatem esse quidditativum conceptum substantiæ materialis: impenetrabilitas ergo quantificatis est passio, & solum substantiæ convenit, quatenus quantitatem habet; & quia forma materiæ comparatur secundum se, & immediate, quantitas enim totum perficit ex materia, & forma, non obstat formæ materialitas, quominus possit materiæ compenetrari, & ut ipse loquitur, totam pervadere.

218 Arguit nonò idem Tosez: Omnia, quæ formæ conveniunt, in illa atomorum dispositione optime reperiuntur: ergo. Prob. anteced. Primò dicitur de formæ, quòd est, quæ totam formatur, seu formosum redditur; hoc autem optime illi dispositioni convenit: materia enim de se, & ut creata est, erat confusum chaos, in quo partes nullum ens reddebant; ex illa autem dispositione in varia entia formata est. Secundo dicitur forma actus quoniam materia determinatur, ut sit hoc aliquid, cum de se sit potentia omnia; at illa dispositio atomos determinat, ut sint hoc tale ens. Tertiò dicitur forma ratio essentiæ, seu substantiæ; materia enim omnibus est communis; at illa dispositio ratio est essentiæ, eo enim, quòd talem habet dispositionem, tale est ens: ergo.

219 Resp. dist. antec. Omnia, quæ dicuntur de forma accidentali, & artificiali, conc. antec. substantiali, & naturali, de qua querimus, neg. antec. illa enim dispositio naturæ debet supponere, quæ talem exigat, & consequenter est accidentalis, & extra quidditatem: deinde situalis tantum dispositio est; quare illius formæ rationem habet, quæ per artem inducitur. Ad primam itaque rationem anteced. dicitur primò, quòd partes materiæ de se, & ut creatæ sunt, aliquam habuerunt de necessitate dispositionem, nempe inter se combinationem, & unionem per vacuum disseminatum: dispositio ergo, qua in singulis entibus coordinatur, non est informis materiæ formatio, sed totius formati divisio. Dicitur secundò, quòd forma ut sic, & in communi est, qua totum formatur; forma autem naturalis, & substantialis est, qua primò formatur pura materiæ informitas; jam autem illa dispositio quodammodò formare intelligitur, non verò primò, & ipsam materiæ informitatem, sed accidentaliter, & secundariò, quare poterit quidem forma dici, non verò substantialis, & entis naturalis constitutiva. Ad secundam rationem, forma dicitur actus, & talis forma, nempe naturalis, & substantialis, actus simpliciter primus; at verò licet illa dispositio quodammodò habeat rationem

actus, non verò simpliciter primus est, neque enim atomi potentia omnia, cum sint de aliquod ens, nec possint sine qua dispositione in re esse, quæ non nisi per vacuum disseminatum à se distare possunt: parit ergo illa dispositio dici quodammodò forma, non autem substantialis, & entis naturalis constitutiva. Ad tertiam, non sunt in primis ipsi salvare, quia forma est ratio essentialis; propterea enim ad quatuorlibet dispositionem intelligant, necesse est ens ab altero differre essentialiter in ipsa materia, nempe aliud res habet atomos igneas, & plures terreas; aut aliud plures striadas, aliud plures tundas. Deinde neg. min ex enim dispositione non substantialiter, & primò unum ab alio fert, sed tantum in quadam dispositione accidentali, quæ supponat, necesse est, diversam materiam, cujus sit talem dispositionem fundare, & exigere.

220 Arguit decimò in Forma entitativè distincta à materia nulli potest usui esse in naturali Philosophia, neque aliquæ naturæ phenomenon ex ea explicabitur; quod enim assignabitur experimentum, quod ope realitatis unquam explanatum. Quid illa ad aëris impressionem quid ad terræ, maris, aut actiones cognoscendas contrahit. Evolve, inquit, per me licet,

thores, qui in abditis naturæ arcanis detegendis insudarunt, nulum reperies, qui ad id exequendum talium formarum auxilium advocaverit. Præterea: Formæ illæ materiales ponuntur: ergo activitas, quæ illis datur, poterit atomis concedi, cum aliunde tot titulis ex formæ repugnent.

221 Resp. quòd, qua confidentiâ ipse supponit, eâdem negatur assumptum: Authores profectò, qui illius sequuntur modum, non recurrunt ad formam entitativam; sed non ideo absolute dici debet, quòd nullus recurrit, nisi ipse intendat, quòd qui Peripateticè philosophantur, quasi nullius sint notæ, nihili faciendi sint, & tanquam si non essent, omnino prætermittendi: legat itaque, si velit, Philosophi problemata, & multa quidem ex partium mechanismo soluta inveniet, sed multa irem ex formis entitativis. Ad formam ergo primò, toto dato assumpto, negatur consequ. dato nempe, quodlibet experimentum ex partium textura debere explicari, neg. quòd nulla sit necessitas ponendi substantialem formam; ad talem enim determinatam partium dispositionem supponi debet talis determinata natura, quæ illam dispositionem exigit; & consequenter forma, quæ naturam constituat. Secundò, liberrimè supponitur, non nisi ex partium textura naturæ phenomena explica-

ri; ea quidem physicè, & ad sensum ex sensibili, & accidentalī dispositione explicantur; sed ratio metaphysica naturam debet supponere physicè constitutam, cui accidentium collectio conveniat, ex qua quodlibet phænomenon explicatur; at licet multa ad partium dispositionem quantitativam congruè revocari possint, non tamen omnia; & proculdubio magis est instructus ad ea explicanda, qui illam habet partium texturem, & ulterius naturales formas substantiales, & accidentales, quàm qui illam tantum partium texturem habet: quandoquidem ergo Peripateticus & illam texturem non negat, & ulterius formam adhibet substantialem, cui talis textura convenit, & accidentales, quæ illius substantialis passiones sunt, aptius proculdubio cuncta explicabit. Ad confirmationem, non sic materiales dicuntur formæ, quòd entitative materia sint; aut pars ejus: quandoquidem ergo materia est prorsus iners, & totius expers activitatis; atomis nulla potest activitas concedi, quippè purè materia sunt; bene autem formis.

222 Arguit undecimò idem: Omnis entitas in natura existens, & quæ extra Deum est, producta est; sed formæ Aristotelicæ, si dantur, entitates sunt extra Deum: ergo productæ sunt; sed produci repugnat: ergo non dantur. Hanc

sub-

subminorem multis ipse probat, cetera enim nota sunt : primò enim Philosophus expresse habet, quòd forma non fit. Deinde: Quidquid productum est, aut generatione, aut creatione fit; sed formæ illæ neque generari, neque creari possunt: ergo. Quòd creatæ non sint, nos supponimus; quòd verò neque genitæ, probat ipse eadem ratione, qua id probat S. Thomas: Si forma generatur, fit ex aliquo ipsi inexistente; sed hoc implicat: ergo. Patet hæc minor; esset enim forma ex materia, & forma composita. Nonnullas ipse solutiones adducit Tolet. & Palanc. ex quarum impugnatione præcedens argumentum confirmatur: Primò, quod absolutè entitas est, absolutè habet esse, subindeque & fieri, entitas enim ab eo, quod est esse, dicitur; sed forma ponitur entitas absoluta substantialitèr distincta à materia: ergo. Secundò: Esse ut *quo* est esse id, quo alterum est, esse verò ut *quod*, est esse id, quod est; sed si forma est entitas absoluta, esse debet id, quod est: ergo non solum ut *quo*, sed etiam ut *quod* habet esse, & fieri. Tertiò: Quod absolutè non est, non est entitas absoluta, sed modalis tantum, & respectiva; sed forma absolutè, & propriè non est: ergo. Quartò: Omnis entitas substantialis materialis realitèr ab aliis distincta potest propriè, & simpliciter generari; sed ita non potest for-

ma: ergo.

223 Resp. quòd argumentum, & ejus confirmationes eodem nituntur æquivocatione, quæ nesciunt ipsi accipere medium inter nihil, & ens simpliciter, quaproinde non ens, sed entis potest fieri; forma autem hoc tantum modo ens est: esse itaque, & fieri simpliciter, & sine addito tantum convenit ei, quod est simpliciter ens; quod verò non ens simpliciter, sed ejus aliquid est, quia quodammodò esse habet, nempe eo, cujus est aliquid, secundum quid, & quodammodò ens dicitur, quia quodammodò esse habet, quare de se non est nisi quia tamen non simpliciter, & se esse habet, non dicitur simpliciter ens; ipsum autem secundum quid latitudinem habet, & alio magis est aliquid entis simpliciter, nempe aliud ut pura terminatio, & modus se habendi; aliud ut pura habitudo; aliud ut forma perficiens, & aliquid esse tribuens; aliud tandem pars intrinseca: quamvis ergo omnia nihil excludant, & sint quid, & entitas secundum quid aliqua tamen contra modos, relationes entia dicuntur, & titativè differre, non tamen inde entia simpliciter, & quod de se competat esse.

Ad formam ergo dist. Omnis entitas, quæ simpliciter entitas est, conc. maj. quæ tantum secundum quid, neg. t.

& eodem sensu min. Forma enim non simpliciter entitas est, sed tantum secundum *quid*, nempe pars entis simpliciter, quæ entitas dicitur, & entitativè differre, & comparativè ad modos, & relationes, quibus multò minùs esse competit; esse autem in re, subindeque & fieri tantum competit entis simpliciter, sive completo. Quo patet ad confirmationes: ad primam dist. eodem modo maj. Quod absolutè entitas est, hoc est, simpliciter, & sine addito, conc. maj. quod absolutè entitas est, hoc est, non est pura relatio, neg. maj. non enim ex quo habeat entitatem absolutam, sibi competit esse, sed ex quo illa entitas completa sit, & in se hoc aliquid matum subsistere. Ad secundam, neg. min. nam id, quod est, non circumque entitatem dicit, sed entitatem simpliciter, sive completam; quamvis autem forma entitativè differat à materia, non talem habet entitatem, sed incompletam, & partialem. Ad tertiam, neg. maj. inter id enim, quod simpliciter, & propriè est, & modos, sive relationes mediat, quod pars est entis simpliciter, quod minùs habet de esse, quam ipsum ens, cujus est pars, magis autem, quam modus, aut relatio. Ad quartam, neg. maj. pars enim entitatis quodammodo entitas est, & aliquid, non solum prout ens, & aliquid dicitur contra nihil, sed etiam prout di-

citur contra modum, & relationem; non autem pars, sed ens completum habet de se fieri.

224 Arguit duodecimò idem: Si daretur talis forma, ea annihilaretur in destructione compositi; sed actione naturalis agentis nihil potest in nihilum redigi, sicut neque ex nihilo fieri: ergo. Prob. maj. Id annihilatur, cujus totum esse perit, ita quòd nihil ejus maneat; sed si talis forma datur, dum altera inducitur, ita ea deficit, quòd nihil ejus maneat: ergo. Resp. neg. maj. Ad probat. ejus dicitur, quòd annihilari, sicut & fieri illi tantum competit, cujus est esse; non autem forma est, sed totum: non ergo ipsa destruitur, aut esse amittit, sed amissione formæ destruitur totum, cujus manet materia sub altera forma; quare non id annihilatur, sed corrumpitur; & hoc ipsum de illa dispositione dicere ipsi tenentur; ita enim ea deficit, quòd nihil ejus manet.

225 Arguit decimotertio idem: Si daretur talis forma, quæ entitativè substantia esset, aut esset materia, aut spiritus; sed neutrum est: ergo. Prob. maj. Omnis substantia, aut corporea est, aut incorporea; sed corporea est materia, incorporea verò spiritus: ergo. Patet maj. adæquatè enim substantia dividitur per corpoream, & incorpoream. Minorem probat: Quia si omnis ratio materiæ tollatur à substantia, non est,

est, cur ea dicatur corporea, sicut si omnis ratio spiritus tollatur, non est, cur dicatur incorporea. Confirmatur: Substantia illa formæ entitativè distincta à materia, aut est in se divisibilis, aut indivisibilis; sed si primum dicatur, ea est materia, & corpus aliquod; si autem dicatur secundum, ea est spiritus: ergo. Patet maj. non enim datur medium inter esse, & non esse divisibile. Min. prob. Si est divisibilis, partes habet, & extensionem in eis, quare erit corpus, ista enim sine corporeitate nequeunt intelligi; si autem est indivisibilis, erit incorporea, nempe tota in toto corpore, seu materia, & tota in singulis ejus partibus; non enim ipsa partes habet, quibus possit esse pars in parte corporis.

226 Resp. neg. maj. Ad probat. ejus neg. min. substantia enim corporea totum significat ex materia, & forma; quare sola materia non est substantia corporea, sed ejus aliquid, nempe pars subjectiva; & hoc sensu etiam forma est substantia corporea, nempe ejus pars: si itaque substantia corporea accipitur simpliciter, sic completam significat, quæ nata est subsistere, & quæ directè ponitur in prædicamento; & sic neque materia, neque forma est substantia corporea; neque hinc sequitur, quod sit spiritus, aut substantia spiritualis; inter substantiam enim completam corpoream, &

spiritualem medium datur, quod neutrum est, nempe substantia incompleta: si autem substantia corporea sumatur secundum quædam seu in lata acceptione, ut præcedit à completa, & incompleta, substantia corporea non sola materia est, sed forma item; incompleta enim, & partialis substantia utramque partem comprehendit. Ad confirmationem, neg. maj. ad rationem ejus dicitur, quod inter esse, & non esse divisibile, sic, & ex terminis non datur medium, datur autem, ut esse, & non esse divisibile huic subjecto applicatur, quod poterit uno modo esse, alio modo non esse divisibile, & de se neque divisibilitatem habet, neque illam repugnat. Inque loquendo de divisibilitate partes integrales, de qua procedit argumentum, neque materia neque forma, neque totum ex materia, & forma de se, & in ratione substantiæ tales habet partes aut divisibilitatem, ut probavimus in Metaphysica, sed qualitativè differt à spirituali substantia per hoc, quod potest quantitatem suscipere, cujus propria ratio in illa divisibilitate constituit: entitas ergo formæ in se accepta nullas omnino partes habet, sicut neque materia; non autem tota est in qualibet parte, sicut forma spiritualis, quia contenta per quantitatem materiam ipsi coextenditur forma, & parti respondet.

117 Arguit decimoquarto P. Saguens, cujus argumenta ferè omnia procedunt contra educationem, quare inferiùs solventur articulo 3. quæ autem directè sunt contra præsentem conclusionem, hic subijcimus: Si forma esset realitas à materia distincta, ea non posset esse corporis naturalis principium; sed ad hoc ea ponitur: ergo non est talis realitas. Prob. maj. Si forma est talis realitas, ea est ex materia: ergo erit principium, & consequenter non erit principium. Ad hoc argumentum abundè patet ex dictis quæst. tione 1. tollit nempe rationem principii esse ex altero tanquam ex parte, & elemento principiantis; sic autem forma non est ex materia. Ad formam itaque neg. maj. Ad prob. ejus disting. antec. Esset ex materia tanquam ex principio elementante, neg. antec. tanquam ex subjecto transmutabili, conc. antec. & neg. conseq. non enim hoc facit eam esse principiatam.

118 Arguit decimoquinto idem: Si talis forma datur, ad hoc ponitur, ut speciem constituat, quatenus materiæ dat esse specifi-
cū; sed hoc est penitus impossibile: ergo. Minorem ostendit: Non minus materia habere potest esse specificam à forma, quam forma à materia; sicut enim materia suum esse quidditativum habere nequit à forma, ita neque forma à materia; habent quippe

materia, & forma suas entitates, & essentias à se distinctas, quare unaquæque de se suam habet speciem, & quidditatem, neque potest altera ab altera accipere: sicut ergo ignis, quantumcumque alteri jungatur, & commisceatur, semper est id, quod de se est, nempe ignis; ita materia, quantumcumque formæ compenetretur, semper suam retinet speciem, neque illam potest à forma accipere. Confirmatur: Formæ illæ conceptum habent communem formæ, in quo omnes conveniunt, & particularem talis formæ, quo differunt: ergo ille communis conceptus per hunc particularem determinatur, specificatur, & distinguitur: quo relinquitur, necesse est, aut quòd forma ex materia, & forma componitur, quod est absurdum; aut quòd nomina materiæ, & formæ relativa sunt, & quæ metaphysicos conceptus significant ejusdem rei physiciæ. Latè deinde progreditur expendens tum in Angelo, tum in ipsa materia conceptum communem, & particularem, determinabilem, & determinantem; & concludit: Aut in istis debere poni compositionem ex materia, & forma; aut fatendum esse, quòd nomina materiæ, & formæ relativa sunt, & conceptus metaphysicos significant, determinabilem, & determinantem.

229 Resp. jam supra dictum esse, non sic formam uniri mate-

riæ, & ipsam perficere, ut in esse materiæ constituat, aut aliquid tribuat de proprio esse, & conceptu materiæ: actus ergo potentiæ conjungitur, non ut illi tribuat esse, quod jam habebat; ad hoc enim non est potentia, quippe in actu id habet, sed ut tribuat id, quod non habet, & ad quod est potentia: v. g. lignum de se lignum est, neque est potentia, ut sit lignum, non tamen de se est calidum, sed potest calidum fieri: quando ergo calori conjungitur, non ad hoc conjungitur, ut accipiat speciem, quam de se habet, sed ut illam accipiat, quam non habet, & ad quam est potentia, nempe esse calidum; quare sub forma caloris relinquitur, quod erat, nempe lignum; & amplius quod non erat, nempe lignum calidum: quia ergo materia de se pura informitas est habens pro quidditate capacitatem ad quamlibet formæ conjungitur, non ut fiat materia, aut capacitatem accipiat, hoc enim de se habet, & sub ipsa forma manet, sed ut fiat determinatum aliquod ens; & quia forma non est capacitas, ut fiat, sed ut faciat ens, ex conjunctione ad materiam non ipsa perficitur, & esse accipit, sed perficit.

Ad confirmationem: Determinabile, & determinans ut sic, & communiter conceptus significant, quibus respondet actus, & potentia non solum physicæ, sed

metaphysicæ etiam, aut pure logicæ compositionis: non ergo ubicumque reperitur determinabile, & determinans, ibi ita accipere debemus materiam, formam, sed determinabile, quod partem physicam significat, hoc est materia, & huic respondet determinans, quod sit forma physica; jam autem neque in forma neque in materia, neque in Angelo conceptus communis, & determinabilis significat partem physicam, imò neque metaphysicam, gradum nempe quidditatis non ergo in his illi conceptus compositionem significant ex materia, & forma. Quod si physica compositio realis est, ex parte sit physicis, & realibus, non ex compositio intelligitur sine partibus, cum sit ex terminis unicuique cum altero positio; sed pars compositionis physicæ ab omnibus assignantur materia, & forma; etsi enim controversia sit: Quid nomine utriusque significetur, nulla est in eo, quod materia, & forma sunt compositi physici principia: non ergo tantum debent conceptus metaphysicos significare.

230 Arguit decimosextus idem: supponit in primis, quod materiale aliquid dici potest duobus modis: aut ab intrinseco, per denominationem, ut aqua intrinsecam; aut ab extrinseco, & relative tantum, seu per denominationem extrinsecam: per

ri modo dicitur materiale, quod in entitate sua erit materia, aut pars ejus, ad modum, quo manus Regis intrinsece dicitur Regium quid; posteriori modo materiale dicitur, quod, licet in se non sit materia, aut pars ejus, ad illam tamen pertinet, ad modum, quo aladema dicitur quid Regium. Tunc autem arguit: Aut forma dicitur materialis intrinsece, aut tantum extrinsece; sed utroque modo non est realitas à materia differens: ergo. Prob. min. Si intrinsece materialis est, erit pars materiæ, ad modum, quo manus Regis Regium quid est intrinsece, eo quod pars est Regis; & tunc patet, quod non erit realitas à tota materia differens; si autem extrinsece tantum dicitur materialis, tunc intrinsece in entitate sua non erit materialis: erit ergo spiritualis, quod non admittimus: relinquitur ergo, quod nulla talis esse potest forma, quæ materialis sit, & tamen realiter entitative differat à materia.

Hanc rationem ita confirmat Tosca: Aut forma dicitur materialis, quia in entitate sua materia est; aut tantum, quia à materia quoquomodo dependens; sed si primum, non datur forma Peripatetica, nempe realiter à tota materia differens; si vero secundum, quo pacto forma dicitur materialis, materia posset dici formalis, quia eodem modo materia à forma dependet, ac for-

ma à materia: siquidem ergo materia non dicitur formalis ex dependentia, & habitudine ad formam, neque forma ex illa præcisè dici potest materialis; & consequenter forma materialis non distinguitur realiter à tota materia.

Ad hoc ipsum ex eodem medio sic aliquando arguebam: Si forma materialis in sensu Peripatetico datur, ea solum potest dici materialis, quia educta ex materia, recepta in materia, dependens in esse, & conservari à materia, atque etiam coextensa ipsi materiæ; neque enim alia potest excogitari ratio, quare forma materialis talis dicatur ad distinctionem formæ spiritualis; sed hæc omnia non sufficiunt, ut forma dici possit materialis: ut ergo talis dicatur, debet esse entitative indistincta à materia. Prob. min. Sicut forma materialis ex materia educitur, à materia dependet, in materia recipitur, & ipsi coextenditur; ita forma accidentalis ex substantia educitur, à substantia dependet, in substantia recipitur, & ipsi coextenditur; sed hæc omnia non sufficiunt, ut forma accidentalis substantialis dicatur: ergo neque sufficient, ut materialis dicatur materialis.

231 Resp. primò, quod suppositum non bene distribuit; non solum enim manus dicitur Regia, sed etiam Rex dicitur manuvos, & utraque denominatio intrinse-

ca est: non solum ergo intrinsecè materiale dicitur, quod est pars materiæ, sed quod materiam habet partem sui. Deinde, misso supposito, respondetur secundo, quod forma materialis dicitur non intrinsecè, & substantivè, sed adjectivè, & denominative. Ad rationem in contrarium neg. consequ. non enim spirituale est quidquid non est substantivè in entitate sua materiale; ex eo enim, quod adjectivè materialis est illa forma, nata est cum materia totum constituere, quod sit corpus, & in quo forma ipsa extendatur, & dividatur. Ad primam confirmationem ex Tosca dicitur, quod forma materialis est tantum secundo modo, neg. autem consequ. Ratio disparitatis est, quia dependentia formæ à materia talis est, qua ex conjunctione ad ipsam materializatur ipsa forma, nempe quantitate extenditur; at verò materia ex conjunctione ad formam nullum contrahit modum formæ: quamvis ergo forma ex dependentia à materia materialis dicatur, non è contra materia potest dici formalis. Secundo, non præcisè ex dependentia, sed ex tali speciali modo dependentiæ forma dicitur materialis, quo distinguatur ab altera forma, quæ non ita dependet; materia autem neque habet specialem modum dependentiæ, nec ab altera distingui; quare non est, cur dicatur formalis.

Ad alteram confirmationem primò dicitur, quod posset forma accidentalis substantialis & adjectivè, & denominative, non autem substantivè, & entitative; jam tamen, licet alio modo denominatio utrique conveniat, forma non substantivè, & entitative materialis dicitur, quasi in se sit materia, aut materiam habeat partem sui, sed denominative tantum. Dicitur secundo, quod esse ex materia, quod materia extendatur, sufficit, ut forma modum habeat quemdam materiæ, vi cuius intrinsecè quidem licet non substantivè materialis dicatur; at verò esse ex substantia, & alia, quæ habet formam accidentalem, non faciunt ipsam habere modum aliquem substantialis dici ex comparatione ad substantiam; illa autem ex comparatione ad materiam bene dicitur materialis. Hæc sunt, quæ dicitur ad propositum habet P. Saguier.

cetera autem ad educationem pertinent, quare suo loco solvuntur.

ARTICULUS II.

Quæritur in materia inchoationes formarum

§. I.

Expenditur sententia affirmativa D. Resoluti.

HÆC difficultas veluti præambula est ad sequentem de educatione; cum enim educatio fit fieri rei ex præsupposito subjecto; creatio vero fieri ex nihilo, aut aliquid formæ videtur de necessitate præsupponendum, ex quo ipsa fiat, aut fieri ex nihilo sui, & sic non educatione, sed creatione. Idcirco posuit Anaxagoras formas latitantes in materia, & actione agentis non fieri, sed detegi: eandem positionem tenet Resolutus, quem Discipuli sequuntur, cujus sententiam sic explicat Eliseus hic: ponit in primis, existentiam gradum esse ultimum formæ, & veluti complementum ejus; deinde asserit, quod forma quantum ad essentiam suam præcedit in materia, & ipsum educi nihil est aliud nisi sibi communicari gradum existentie, quare ea non fit de nihilo sui, sed de præcedente essentia, quæ proinde dicitur inchoativum formæ. Pro hac sententia longo agmine refert Eliseus multos de Antiquis; sed ex his, quos

licit videre, multos incongruè.

Adducit in primis Soncin.

7. Metaph. q. 28. Sed de hoc ipse quærit q. 27. & postquam negativam resolutionem late probat, sic concludit: *Ex prædictis rationibus patet expresse, quod in generatione rei naturalis nihil formæ generanda præexistit in materia, sed tantum ipsa materia præexistit tanquam purum potentiale, in quo sunt omnes formæ potentialiter.* In quæstione quidem 28. quærit: An prædicta opinio possit rationabiliter teneri? Sed resolutio ejus hæc est: *Utrum autem hæc opinio dicentium, formam præexistere in materia secundum esse imperfectum, sit vera, arbitror, quod non, sed tamen gratia exercitii, & disputationis volo declarare, quem sensum habeat ista opinio, & quomodo responderetur ad rationes contra ipsam.* Quod, ut vides, longissime distat ab eo, quod est illam sententiam tenere. Adducit deinde Albertum Magn. 1. Physic. tract. 3. cap. 3. & 15. Sed sententia ejus aperte colligitur ex his, quæ habet cap. 17. ibi enim ait, quod privatio accipitur, aut secundum quod dicit puram carentiam; aut secundum quod dicit aptitudinem in subjecto: *Que aptitudo est inchoatio formæ in ipso, in qua inchoatione forma est in potentia formali.* Ea quo sensu ponit in materia inchoativum formæ, quatenus nempe aptitudo ad formam dici po-

reli inchoativum ejus; hoc autem sensu omnes ponunt Peripatetici inchoativum formæ: rursus, cit. cap. 15. ita habet: *Et ita forma, que educitur, secundum sui essentiam est in materia potentia habituali*; ex quibus fortè suam ipse sententiam deducit: sed longè aliud est potentiâ esse in materia, ac actu contineri: quòd ergo distinguit potentiâ habitualem, & formalem, videtur intendere, quòd materia secundum se est potentia habitualis, ut verò per dispositiones ad hanc formam determinatur aptitudo ejus, dicit potentiâ formalem. Adducit insuper Lincon. sed sensum ejus expendit ibidem Soncin. longè alterum à sensu hujus sententiæ.

Præterea, supponit, illam sententiam esse P. Augustini, & verba ejus adducit, quæ infra expendemus, eo quòd S. Parens docet, formas esse cum materia concreatas secundum rationes seminales. Sed in primis non docet S. Parens, omnes formas concreatas esse, sed tantum, quòd non prius creata est materia, ut formaretur, sed quòd fuit utrumque concreatum, & quod factum est, & quod inde factum est, seu quòd formatam creavit Deus materiam; quibus aperte innuit, illam formam, quam primò habuit materia, sibi concreatam esse; si autem omnes vellet concreatas, sicut ponit ista sententia, omnibus tunc formata esset, & sic non

ulteriùs formabilis; eo enim à quòd forma concreata est, quæ formatam creavit Deus materiam: si ergo omnes concreatas sunt, omnibus formatam creavit. Præterea: Rationes seminales benedictione inditas docet S. Parens, & pertinere ad opus perfectionis; sed quòd materia concreatum est, non benedictione sed creatione est inditum, nec ad opus perfectionis, sed creationis pertinet: non ergo per rationes seminales intendit S. Parens illud inchoativum, sive essentia formæ materiæ concreatam, sed super: Potentiâ activam, & passivam, & consequenter contrarietatem formæ in materia ad vires activas, & passivas rerum pertinere patet; sed rationes seminales superadditas esse virtutibus activis, & passivis; esse nempe habitudines, quibus passivum activo subjicitur, & activum passivo subjicit proprium passibile inditum ad transmutationem, dicitur B. Doctor, cum D. Thomas exponentes sensum P. Augustini non ergo per rationes seminales potest intelligi inchoativum materiam in sensu hujus sententiæ.

233 Refert B. Doctor sententiam illam in 2. di. 1. p. q. 2. art. 4. per hæc verba: *Præter hoc dixerunt alii moderni philosophi, quòd tota forma est in materia, ita quòd est ibi tota essentia, sed non est ibi esse, ita quòd facit generans, quòd inducit*

unde & generatio dicta est via in
esse. Ex quo colligimus, aliquo-
rum esse de Antiquis sententiam
illam, ex quibus desumpsit Reso-
lutus; quandoquidem autem nul-
lum determinat pro ea refert B.
Doctor, neque ex Philosophis,
neque ex Theologis, non multum
ea in Scholis suo tempore prava-
lebat; ad præsens autem commu-
niter rejicitur, neque extra Scho-
lam Resoluti ab aliquo, quem
sciam, tenetur.

234 Dicendum itaque, quòd
non præcedunt in materia inchoa-
tiones formarum in sensu, quem
incendit illa sententia. Probat
primò ratione, quam ibi habet
B. Doctor: Qua ratione dicatur
forma præcedere in materia se-
cundum essentiam, eadem dici
debet præcedere secundum exis-
tentiam; sed quòd etiam secun-
dum existentiam in materia præ-
cedat, ipsi reputant inconueniens;
ergo. Prob. maj. Sicut forma esse
incipit in re per generationem,
ita ille gradus existentia, sed non
minus forma à materia differt
realiter, cum qua tamen unam
essentiam compositi constituit,
quam ille gradus differat realiter
gradualiter ab essentia formæ,
cum qua proinde unam consti-
tuit, & integrat ejus entitatem:
sicut ergo forma fit ex nihilo sui,
quamvis præcedat materia; ita il-
le gradus existentia de nihilo sui
fit, quamvis præcedat essentia for-
mæ. Explicatur: Aut eductione

dicatur fieri tota entitas formæ in-
tegrata ex utroque gradu essen-
tia, & existentia; aut quòd quidē
gradus essentia præcessit, tantum
fit gradus existentia, qui sibi super-
additur? Si primum dicatur, fit
quidem forma ex aliquo sui, nem-
pe ex gradu essentia præcedente,
sed tunc pariter dici potest, quòd
fit tota essentia ex materia, & for-
ma ex aliquo sui, nempe ex mate-
ria: sicut enim tota entitas formæ
ex duplici gradu integratur dis-
tincto realiter secundum *quid*,
nempe gradualiter, cujus alter,
nempe essentia, præcessit; alter,
nempe existentia, generatione
communicatur; ita pariter enti-
tas compositi una est essentia, quæ
ex duplici parte integratur dis-
tincta realiter secundum *quid*,
nempe partialiter: si autem dica-
tur, solam formam fieri, non ob-
stante, quòd entitas sit partialis;
tunc pariter diceretur, solum fieri
gradum existentia, qui de novo
incipit: sicut ergo forma fieret ex
nihilo sui, quia materia non est
aliquid formæ, ita ipse gradus ex
nihilo sui fit, quia alter gradus
nihil est hujus.

235 Prob. secundò ratione;
quæ ex Philosopho deducitur 1.
Physic. & 7. Metaph. ut expendit
B. Doctor in 2. dist. 12. q. 3. art.
2. ubi intendit, quòd neque ma-
teria fit, neque forma, sed totum;
ex hoc enim ratio deducitur, quæ
potissimum evertitur illius sen-
tentia fundamentum; quæ sic for-

matur : Eo debet præsupponi inchoativum formæ, ut sit aliquid, de quo fiat forma, ne dicatur fieri ex nihilo sui ; sed non fit forma, sed totum ex materia, & forma : ergo non debet præcedere inchoativum formæ, sed compositi, & tale est ipsa materia apta transmutari. Minor est expressa Philosophi locis citatis, eam art. sequenti oportebit latius expendere, interim sic patet : Illius est per se, & connaturaliter fieri, cuius est esse, & extra causas poni ; sed non formæ, sed toti composito per se, & connaturaliter competit esse in re, sive extra causas poni : ergo. Patet maj. quia fieri est extra causas poni. Patet item min. quia esse per se, & connaturaliter ei competit, quod est simpliciter ens naturale natum subsistere, sive in se esse ; at forma non tale est ens, sed ejus pars : ergo.

236 Prob. tertio : Aut educatione extrahitur ille gradus existentie ex ipsa essentia formæ præcontenta in materia ; aut communicatione hujus gradus ipsa essentia formæ ex materia extrahitur, in qua continebatur ; sed utroque modo, quod educitur, ex nihilo sui educitur : ergo ruit potissima ratio illius sententie. Prob. min. quantum ad primum quidem : Quia nihil præcessit illius gradus existentie, forma enim secundum essentiam præcontenta aliquid est totius ex ipsa, & existentia, sicut

materia aliquid est totius compositi, sicut autem materia nihil formæ, quia ab ipsa distinguitur tanquam à comparte, ita essentia formæ nihil est existentie, quia ab ipsa distinguitur tanquam altero gradu : si ergo ipse gradus extrahitur, de nihilo sui extrahitur. Quantum ad secundum deinde prob. eadem min. Si communicatione hujus gradus ipsa forma educitur, non de forma sed de materia educitur ; sed materia nihil est formæ : ergo ea educitur ex nihilo sui, & sic non tantum inconveniens.

237 Prob. quarto : Si præcedit in materia illud inchoativum formæ, non salvatur neque subjectum, neque terminus à quo, et ad quem generationis ; sed hoc aperte inconveniens : ergo. Prob. maj. Subjectum generationis est id, quod generatione acquiritur terminum ad quem ; terminus autem quem est id, quod generatione acquiritur ; & terminus à quo est id, quod subjectum habebat, & in id tu derelinquit, ut acquirat terminum ad quem ; sed nihil horum salvatur ponendo illud inchoativum : ergo. Prob. hæc min. Tunc enim quod generatione acquiritur, est gradus ille existentie, quod autem talem gradum acquirit, est ipsa essentia formæ, cuius gradus communicatur : ergo neque terminus ad quem est forma geniti ; nec subjectum est materia, nec terminus à quo est

Vñho, aut aptitudo ad formam geniti: quandoquidem ergo ista assignat Philosophus, & sequitur, nemine negante, Schola Peripatetica, sententia illa non poterit salvare generationem. Confirmatur: Terminus *ad quem* est id, quod mobile acquirit per motum; sed non acquirit formam, si ponitur illud inchoativum: ergo. Patet min. quia formam præhabet; recipiens autem debet esse denotatum a natura recepti.

238 Prob. quintò: Non minus, imò magis effectus continetur in causa activa, quam in passiva; sed præcontinentia in causa activa non est inchoativum formæ, ita quòd ibi sit actu tota essentia formæ: ergo multò minus præcontinentia in causa passiva. Patet maj. quia in tantum unum quodque continet, in quantum potest effectum causare, & illam ponere in esse; sed magis potest causa activa, quam passiva: ergo. Patet item min. tum, quia si actu esset essentia formæ in utroque principio, duas essentias cuique formæ deberemus concedere, alteram, quæ in agente, alteram, quæ in materia præcontineatur; tum deinde, quia, ut ait S. Patens, creaturæ in essentia, in qua tanquam in causa effectiva continentur, sunt ipsa creatrix essentia: sicut ergo in causa activa præcontinere effectum nihil est nisi ipsa causa essentia, & virtus, qua potest materiam transmutare,

Tom. II.

formam educere, & totum ponere in esse, non autem ipsa essentia formæ, aut totius effectus ibi in actu est; ita materiam præcontinere non est, quòd ipsa essentia formæ actu sit in materia, sed tantum, quòd materia potest transmutari, quòd nihil est aliud, quam ipsa ejus essentia. Hanc rationem habet B. Doctor in 2. dist. 12. q. 3. art. 2. §. *Dicemus autem.*

239 Prob. sextò: Amplius requirit materia, ut perficiatur, quam forma, ut perficiat; sed materia pro priori ad existentiam intelligitur perfici, & totam essentiam constitutare cum forma sibi unita: ergo forma intelligi debet perficere pro priori ad gradum existentia, quem generatione acquirit, & consequenter si actu est in materia ante educationem, actu perficit, & totum constituit. Patet maj. debilior enim est, & imperfectior materia, quam forma. Minor ostenditur: Ex quo forma educitur, & materiam perficit; constituitur essentia existens: ergo pro priori materia perficitur ad formam, & formam recipit, & eadem mediante, existentiam tanquam gradum ejus: sicut ergo in illo priori ad gradum existentia materia perficitur, ex quo sibi unita est forma; ita ante educationem, & gradum existentia forma perficit, si actu est in materia. Non me latet, concedere ipsos materiam existentiam interminatam; sed qua ratione hanc de se habet materia

Z

aliam

aliā ab existentia terminata, quam mediā formā acquirat, eādem illam habet de se forma aliā ab ea, quam generatione acquirat: si ergo hac existentia interminata sufficienter potest materia perfici pro priori ad gradum existentiae terminatae, eādem poterit forma perficere, si actu est in materia. Multa alia praetermitto, ex his enim poterit sufficienter patere, quod in materia nulla alia praecedit formae inchoatio, quam ipsa ejus quidditativa aptitudo, & capacitas; amplius autem patebit solutione argumentorum.

§.

II.

Solvuntur Argumenta.

240 **A**Rguit primò Eliseus ex Philosopho: Forma secundum Philosophum praesupponitur generationi; sed non potest secundum gradum existentiae praesupponi: ergo supponitur secundum essentiam. Maj. prob. primò ex 7. Metaph. text. 22. ubi loquens de generatione, sic ait: *Oportet semper, quod materia sit ante, & forma etiam.* Secundò 8. Metaph. versus finem quaerit: Cur ex materia, & forma sit unum? Et in responsione supponit materiam, & formam praecedere generationi; sed forma non potest praecedere secundum existentiam: ergo. Tertiò ibidem, cum asseruisset, quod generatione transfer-

tur ens de potentia ad actum subjungit: *Translatio autem non largitur multitudinem, sed per se est*; sed si forma non praecedit, translatio largitur multitudinem, nempe producit formam, quae non erat: ergo. Quartò, 11. Metaph. text. 11. ubi asserit quod ad generationem praecedit totum in potentia; sed totum in potentia est materia, & forma secundum esse potentiale: ergo praecedit forma secundum esse existentiae, quod est esse potentiale. Quintò, quia, ut in commentis hujus textus observat Aberro, sententia Phil. circa generat. non est inter eam, quae asserbat, formam ante generationem esse purum nihil, & quae asserbat existere; medium inter illa duo est ponere formam praecedere secundum esse essentiae, non verò existentiae: ergo. Urgetur: Ut recedat ab utroque extremo, docet Philosophus generationem fieri ex ente simpliciter & non ente, nempe non ente actu, ente tamen in potentia. *ly ex non ente in actu* excludit materiam, quam formam actu existentes: ergo *ly ex non ente* debet significare materiam, quam formam secundum esse potentiale, & sic forma secundum tale esse praecedit in materia. Sextò, ex 7. Metaph. docet Philosophus, quod ens non producit, sed extrahitur: sed si forma non praecedit, generatione non extrahitur, sed

producitur: ergo. Septimò, ex 2. de generat. Anim. text. 3. ubi affirmat, solam animam rationalem de foris venire, alias autem formas esse ab intrinseco materiæ.

241 Resp. neg. maj. Ad prob. ejus, singula perscrutanti Philosophi loca, ne unum contigit reperire, ut ab ipso adducitur. Ad primum ergo 7. Metaph. tex. 22. determinat Philosophus, quod alia à natura, alia ab arte, alia casu fiunt; deinde, quod in omnibus est accipere ab aliquo fieri, ex aliquo fieri, & fieri aliquid; deinde, postquam hæc explicat in his, quæ fiunt à natura, text. 23. illa explicat, quæ ab arte fiunt; de his enim, quæ casu, & à fortuna, considerandum ait postea: ait ergo, quod ab arte fiunt, quorum forma in anima, nempe quæ fiunt ex præconcepta operis idæa; quare subjungit: *Quare quodammodo ex sanitate sanitatem accipit fieri, & domum ex domo, quæ sine materia eam, quæ habet materiam.* Hæc fortè verba ipse intendit, sed neque ait, quod forma præcedit, quæ generatione inducitur, sed alia, nempe ex domo imaginata, & sine materia sit domus in re; neque loquitur de naturali generatione, & forma ejus, sed de forma artificiali. Error quidem in numero esse videtur, nam text. 32. illa verba habentur; sensus tamen est, ut patet legenti, quod quando fit qua-

le, non oportet, quod ante qualitatem generatam sit alia qualitas agens, sed tantum, quod præcedat materia in potentia, & fiat qualis, & poterit fieri à non qualis; at verò in generatione substantiali debet præcedere forma in agente; quare subjungit: *Ceterum ex his proprium substantiæ accipere est, quod necesse est præexistere semper aliam substantiam actum existentem, quæ faciat, ut puta animal, si animal sit:* quare patet, quod verba illa non sunt ad propositum præsentis difficultatis.

Ad secundum ex 8. Metaph. in ultimo cap. dubitationem proponit: Quæ causa est, ut unum sint definitio, & numerus, cum utrobique multa sit accipere? Rationem dubitandi hanc ipsam proponit, quod omnium, quæ plures partes habent, aliqua causa est, quare sint unum; in quibusdam, ait, tactus est causa; quibusdam verò viscositas, aut alia talis passio; & subjungit, quod definitio est oratio una non conjunctione; resolutio autem hæc est: *Quod si, quemadmodum dicimus, hoc quidem materia, hoc verò forma est, & hoc quidem potentia, hoc verò actus, profectò non videtur amplius dubitatio esse, quod queritur.* Quæ autem ulterius tertio adducit ex eodem loco, ibi omnino non habentur. Sensus itaque est, quod partes definitionis sunt unum per se, & si-

ne copula, aut conjunctione, quia sunt actus, & potentia, & se habent veluti materia, & forma; ex materia autem, & forma, atque universaliter ex actu, & potentia se ipsis fit unum; & hic est sensus alterius loci, sicubi verba illa reperiuntur, quod translatio de potentia ad actum, & conjunctio actus cum potentia sua non constituit multa, sed actus perficiendo potentiam constituit unum quid: neque ergo intendit, aut supponit, quod forma præcedit neque ex eo, quod forma non præcedat, sequitur, quod translatio ad actum constituat multa, non enim ipsam formam facit, ut male ipsa imaginetur, sed unum totum ex materia, & forma.

Ad quartum ex 11. Metaph. text. 11. toto illo lib. nullum habetur commentum Aberrois, neque divisio per textus; quare proculdubio error est in numeris: aut ergo intendit, quod habetur 9. Metaph. cap. 3. ubi Philosophus contra aliquos agit, qui ponebant, tunc solum agens posse, cum agit; & contra hos determinat, quod potentia præcedit, non solum activa, sed passiva etiam, actionem ipsam; aut quod sæpe in 1. Physic. habetur, quod nempe neque ex nihilo fit genitum, neque proinde ex ente in actu, sed ex ente in potentia; hujus autem sensus esse nequit, quod tam materia, quam forma in potentia præcedant objective, & quantum

ad essentiam; tunc enim formæ quidem in materia potest intelligi præcontenta, sed materia in quo alio poterit præcontenta intelligi? Sensus itaque est, quod generatio sit ex præsupposita materia, quæ de se non est in actu ens aliquid; quatenus autem potest ad quamlibet formam transmutari, est totum in potentia hoc ergo est præcedere totum in potentia, præcedere ipsam materiam, quæ potentia est totum. Quo patet ad quintum ex Aberrois non enim illo sensu media est sententia Philosophi, sed quatenus ponit, subjectum generationis medium esse inter nihil, & ens in actu. Patet item ad confirmationem, primò quidem, si tam materia, quam forma præcedunt objective, & tantum secundum essentiam, subjectum generationis erit in actu nihil; quod enim tantum objective præcedit, non potentia subjectiva, & aliquid re existens, neque potest omni motui subijci, quod tantum objective præcedit. Secundò dicitur neg. consequ. medium enim inter illa duo per hoc salvatur, quod præcedat materia; neque in potentia objectiva, & in actu nihil, neque existens de se, & ens in actu, sed existens in compositione destruendo, & ratione illius; quod re de se pura potentia, subjectum tamen.

Ad sextum ex 7. Metaph. quandoquidem ipse textum

determinat, non possumus verba expendere; ad formam autem neg. min. etsi enim forma non præcedat, sed educatione extrahatur de potentia ad actum, non ipsa sit, aut ponitur sub esse, sed communicatione ejus totum ex materia, & forma producitur, & sub esse ponitur: educatio ergo non producit formam, sed extrahendo formam producit totum. Ad ultimum intendit fortè, quod habetur in illo lib. cap. 3. sed verba hæc sunt: *Ergo animam in iis habere vegetalem, palam est. Sed quamobrem eam primum haberi, necesse sit, ex iis, quæ alibi de anima differuimus, apertum est; sensualem etiam, qua animal est, tempore procedente recipi, & rationalem, qua homo, certum est: non enim simul & animal sit, & homo; neque animal, & equus; eademque in cæteris animalibus ratio est.* Loquitur de semine, & ait, quod animam habet vegetalem, & quod procedente tempore alteratur, & transmutatur, & successivè recipit sensitivam, & rationalem animam, non enim simul sit animal, & homo; & paulò inferiùs ait, quod ante separationem talem animam habet in potentia: omninò ergo illam distinctionem non habet, quod anima rationalis sit ab extra, aliæ autem formæ ab intrinseco, imò eodem modo de illa loquitur, ac de aliis; neque ipsum latere debuit, quod Catholicam sententiam de crea-

tione rationalis animæ non agnovit Philosophus, imò multis post ipsum sæculis tempore P. Augustini magna erat adhuc de origine animæ quæstio. Ad formam ergo, quatenus potest inde à ratione argui, neg. conseq. ut enim formæ materiales ab intrinseco sint, non oportet ipsas præcedere in materia, sed sufficit has accipere transmutatione, illam verò ab extra receptione; quare aliter potentia est ad hanc, & illas, nempe ad hanc non præcontentiva, sed purè receptiva; ad illas autem præcontentiva etiam; ad omnes autem potentiâ, quæ proinde nullam actu habet.

242 Arguit secundò idem ex P. Augustino, qui lib. 5. in Genes. cap. 23. & lib. 6. cap. 13. docet, cum materia fuisse à Deo concreatas res omnes secundum rationes primordiales, & seminales, quæ postea tractu temporis producuntur in proprio esse; quod explicat exemplo sementis, in quo primordialiter, & inchoativè continentur illa omnia, quæ ex eo postmodum oriuntur. Hoc argumentum urget adeo moderni Atomistæ, ut in grano seminis ope microscopii videre se jactent formatam arborem, quæ ex ipso procedenda est. Sed non certò in semine ea videtur, sed in videntis apprehensione; non enim unam, sed infinitas videre deberent, sicut namque in semine arbor continetur, ita in arbore multa semi-

na, & in unoquoque arbor, & alia semina. Præterea: Rationes seminales materiæ inditas docet S. Parens: non ergo in grano seminis, sed in atomis, quibus constat, deberent idem formandi entis videre. Insuper: Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, non fructificat; quare oportet semen corrumpi, ut germen inde oriatur: non ergo in grano, quod corrumpitur, sed in atomis ejus debet seminalis idæa constitui.

243 Ad argumentum ergo in 17. loco de Gen. ad lit. lib. 5. cap. 23. intendit explicare S. Parens, quomodo in Deo erant omnia, antequam fierent, & assumit exemplum de semine, ex quo arbor procreatur; aitque: *In semine ergo illa omnia fuerunt primitus non mole corporeæ magnitudinis; sed vi, potentiæque causaliter*; ex hoc paucis interjectis sic propositum deducit: *Sicut autem in ipso grano invisibiliter erant omnia simul, quæ per tempora in arborem surgerent; ita & ipse mundus cogitandus est, cum Deus simul omnia creavit, habuisse simul omnia, quæ in illo cum illo facta sunt, quando factus est dies.* Non itaque de rationibus seminalibus hic agit S. Parens, sed de continentiarum creaturarum in Deo, cum fructus in semine; at de utrâque ait, quod contenta sunt in continente potentialiter, & causaliter: siquid ergo inde deducamus ad proposi-

tum, magis pro nostra, quam pro illius sententia est, nempe quod forma in materia præconcentrata non ibi actu est, sed potentialiter, & causaliter, ad modum, quod creaturæ erant in Deo, antequam fierent: sicut ergo hæc continentia nihil significat aliud, quam ipsam Dei essentiam, & infinitam virtutem, qua res poterat producere; ita illa materiæ continentia nihil est aliud, quam ipsa ejus essentia de se potens transmutari ad formam.

Alter locus ex lib. 6. de rationibus agit seminalibus; quæritur nempe S. Parens: Quomodo tales rationes à Deo sint rebus inditæ, an nempe ut simul ea fierent, quorum semina indidit, eo modo quo tunc factus est Adam de limo terræ; an potius ut successive, quemadmodum videmus cuncta nascentia ex suis procreari seminibus? Resp. autem, quod utroque modo, quia & secundum ordinem rerum, quem videmus successive gignuntur; & secundum alium rerum ordinem potest Deus quamlibet naturalem transmutationem in instanti exequi. Sed ex hoc quid ad propositum, ego penitus non video. Ponit itaque S. Parens rationes seminales; sed in primis non illas potius concreatas, sed benedictione inditas; non enim ad perfectum effectum rei, & opus creationis pertinent, sed ad rerum multiplicationem, & subinde ad opus perfectionis, &

benedictionis: deinde, dato, creatas esse, non proinde ipsa essentia formæ materiæ indita intelligi debet, sedabilitas tantum, ut ab agente transmutaretur; illa enim continentia formæ ad virtutem pertinet quidditati-
 244 Arguit tertio à ratione: Formæ educuntur ex materia ab agente naturali: ergo in potentia materiæ præcontinentur. Prob. conseq. Nihil ex alio educitur, nisi secundum aliquid sui in eo præhabeatur; educi enim est extrahi, neque extrahi intelligitur, quod ibi non est, unde extrahitur. Confirmatur: Aliud est inductione formæ in materiam, aliud verò educio ex materia; anima enim rationalis inducitur, non educitur, aliæ formæ educuntur; jam autem ad inductionem non requiritur præcontinentia, ponitur enim forma, ubi non erat; ad educationem verò requiritur continentia, nempe quod ibi sit forma, unde educitur: ergo.

245 Resp. primo, quod absolute loquendo, verum est consequens, neque enim posset materia transmutari, nisi formam præcontinere; in sensu autem, quem intendit, neg. conseq. quod

nempe formam præcontinere sit actu in materia esse. Ad rationem eius neg. assumptum; non enim educatione extrahitur forma, veluti est bursa denarius, quasi forma est fundo ad superficiem materiæ, aut ex aliquo occulto sinu extrahatur; educio ergo est transmutatio, qua materia fit talis in actu, qualis erat in potentia; ad hoc autem non requiritur, quod actu habeat; imò requiritur, quod actu non habeat formam, sed virtute tantum, & in potentia. Resp. secundo, quo præcedens solutio roboratur, quod non solum in materia, ex qua educitur, sed in agente etiam, à quo totum generatur, debet forma præcontinere; sed hæc continentia non est, quod actu sit in agente ipsa essentia formæ, sed tantum quod habeat virtutem transmutandi: ergo pariter, illa tantum significat virtutem passivam transmutabilem. Ad confirmationem neg. conseq. in sensu arguentis; ad illam enim differentiam inductionis ab educatione sufficit diversitas potentie passivæ, ad alteram nempe non est potentia transmutabilis; quare hanc non præcontinet virtute; sed tantum potest recipere; ad alteram verò est potentia transmutabilis, & hanc virtute præcontinet; quare non ab extra, sed transmutatione recipit.

246 Arguitur quarto: Si non præcedunt in materia inchoationes formarum, earum fieri est

creatio: sed hoc est inconueniens: ergo. Prob. maj. Quod ex nihilo sui ponitur in esse, creatur; sed si non præcedunt inchoationes formarum, forma fit ex nihilo sui: ergo. Hoc argumento valde premi ait Doctores nostræ sententiæ, variasque solutiones adducit, & impugnat. Sed in primis instatur: primò quidem, quia, ut suprà arguebamus, qua ratione dicatur forma de nihilo sui poni in re, eadem dici debet de nihilo sui in re poni gradus existentia, qui formæ communicatur; qua autem dicatur, quòd non fit gradus existentia, sed forma, cui talis gradus communicatur, eadem dici debet, quòd non fit forma, sed totum, quod formam constituit. Secundò, quia illud inchoativum est essentia formæ, cui communicatur existentia; sed essentiam præcedere non obstat creationi: ergo. Prob. min. Sicut in materia ponunt ipsi, formam præcedere objectivè, & quantum ad essentiam, sic in Deo præcesserunt res omnes objectivè, & quantum ad essentiam; sed hoc non obstat, quominus creatæ sint: ergo.

247 Deinde directè respondetur neg. maj. Ad probat. ejus neg. suppositum min. quòd forma fiat. Itaque B. Doctor in 2. dist. 12. q. 3. art. 2. dub. 1. literal. §. Redeamus ergo ad propositum, hanc ipsam versans difficultatem, ait: *Quòd quandiu volumus querere, de quo fit forma,*

tandiu erimus in errore; quòd tantius expendit in corpore illius articuli, §. Omnes enim; & id ipsam sapissimè habet Philosophus, et instituto autem 7. Met. c. 8. ut tantius art. seq. expendemus: totum ergo æquivocatio in hoc sistit, quòd ponentes, formam fieri querunt aliquid ejus, de quo fiat, at verò fieri est sub esse poni, fieri extra causas constitui, quare simpliciter, & per se fieri competit, quòd ens est natum extra causas esse: quandoquidem ergo in ens tantum est totum, forma verò illius est pars, non formæ competit fieri, sed educatione formæ fit totum; quare non formæ, sed totius debet præsupponi aliquid, de quo fiat.

248 Arguitur quintò ex hoc ipso: Neque materia fit, neque forma, sed totum ex utraque: ergo tam materia, quàm forma præcedunt secundum essentiam, & agens naturale per educationem solum deducit ad actum existendi formam, quæ erat in potentia materiæ. Confirmatur: Omnis compositio supponit suas partes, sed agens naturale solum facit compositionem ex materia, & forma: ergo ad ejus actionem utriusque essentia supponitur. Patet maj. quia compositio formaliter est distinctorum unio; si autem non supponit partes, quæ unit, non erit partium unio, sed earum productio. Patet item min. quia agens naturale neque materia

nam, neque formam producit. Sed in primis: Si tam materia, quam forma præcedunt tantum quantum ad essentiam, forma quidem in materia præcedere intelligitur, sed materia in quo alio poterit intelligi præcedere? Rursus: Quia forma præcedit secundum essentiam, ea sit de aliquo sui, nempe de illo, quod præcedit, & eo dicitur educi: ergo si pariter præcedit materia, pariter de aliquo sui, nempe de eo, quod præcedit, fieri, & siceducta dici debet.

249 Resp. itaque directè neg. conseq. non enim formam deducit agens ad actum existendi, alioqui formam faceret, & pariter neque materiam: quia ergo eorum facit, & totum deducit ad esse transmutatione materiæ, ipsam quidem materiam transmutandam præsupponit in actu, & ut potentiam subjectivam in toto corrupto, formam verò tantum in potentia materiæ, quod nihil est aliud nisi ipsam præsupponere materiam, quæ quidditate sua potentia est transmutabilis; sicut eductum præcontineri, & præsupponi in potentia agentis nihil est aliud, quam ipsam præsupponi agentis virtutem. Ad confirmationem, utraque præmissa negatur: major quidem, quia partes præsuppositas non agens naturale, sed artificiale uniat, quare eorum unio non est naturalis compositio; nec sequitur, quod par-

tes ipsas producat, si eas non præsupponit; transmutatione enim subjecti præsuppositi formam educit, & totum producit; eductio enim non est productio illius, quod educitur, cum id non ponat immediatè sub esse, sed ponendo immediatè in materia formam, quæ educitur, ponit sub esse totum ex materia, & forma; quia, ut sæpe dictum est, forma non tale est ens, cui possit immediatè existentia communicari. Hinc patet falsitas minoris, quod nempe tantum, & præcisè compositionem faciat agens naturale, transmutando enim præsuppositam materiam, & compositionem facit ex ipsa, & forma, & totum producit.

250 Arguitur sextò: Si non præcedit in materia inchoativum formæ, non potest explicari, quare per motum naturalis agentis non fit quodlibet ex quolibet; sed id debet salvari: ergo. Patet minor, tum, quia id habet expressè Philosophus; tum, quia videmus, quod ex faba non triticum, sed faba nascitur. Hoc argumentum non magis nos, quam ipsam premit; non enim unam tantum formam, sed multas præcontinet quolibet portio materiæ: à quo ergo ipse dicat eam determinari, ut sit hujus potius, quam illius transmutationis subjectum, ab eodem nos determinari dicimus. Resp. itaque neg. maj. etsi enim non fiat quodlibet ex quolibet,

non id ipsum significat transmutationis subiectum; hoc enim cum ipsa sit materia, quæ ex quidditate sua omnes formas continet, & ad omnes est transmutabilis, hoc sensu ex qualibet portione materiæ potest quælibet forma educi, & quodlibet ex quolibet fieri: significat ergo illud esse, quod materia ante transmutationem habet in alio composito; & quia per unamquamque formam determinatas habet affectiones, quibus ad aliquam transmutationem determinatur, ideo non quodlibet ex quolibet fieri dicitur, sed ex determinato subiecto, habente nempe affectiones, & dispositiones, quibus ad hanc transmutationem determinatur: non ergo, quia ipsa præcedit formam. Adde, quod per rationes seminales determinatur etiam materia ad agens, & transmutationem; tales autem non ipsam esse formæ essentiam, jam patuit in præcedentibus.

ARTICULUS III.

An formæ educantur, & quæ?

§. I.

Explicatur, quid est educatio.

✱ 251 **T**Ota difficultas huius articuli in hoc consistit, quare operosius aliquantò explicandum erit: itaque veteres

Philosophi ignorantes creationem, ut per se notum supponebant, quod ex nihilo nihil fit; non vires autem supponunt quidem quod ex nihilo potest aliquid fieri, nempe per creationem; qui tamen creatio requirit virtutem infinitam, supponunt pariter quod ab agente creato nihil potest de nihilo fieri: omnes ergo quærent aliquid, de quo forma fiat; & quia ipsa est in entitate impartibilis, aut tota præcedit materia, & sic educatio est ejus effectio; aut omnino non præcedit & sic non educitur. Has ergo philosophandi vias tenuerunt Aristoteli, & in alteram ex illis Moderni declinant, qui à sententiis Philosophi recedunt, nempe, negant educationem, aut ponunt formas latere in materia.

252 Alterum itaque extremum tenuit Plato, ut refert B. D. q. 3. de esse, & essent. qui negaret, formas de nihilo sui fieri posuit, eas in generatione ab ideo derivari. Hunc modum varienter explicarunt; Avicenna enim tenuit, quod à Deo procedit prima Intelligentia, ab ista secunda, & sic deinceps usque infimam, cujus esset Cælos nunc vere, & formas immittere, quaproinde vocavit Colchoden, hoc est, formarum datricem; Theophrastus, & Alpharab. posuerunt quod generata ex semine sunt sibi simili, ut equus ab equo; generata vero ex putrefactione sunt

ab agente separato, nempe à Colchode, sive datore formarum; Moderni Atomistæ, & Cartes educationem quidem negant, formam autem dicunt entitativè à materia indistinctam, ejus nempe configurationem, sive in figura, & situ partium dispositionem. Alterum extremum tenuit Anaxagoras, qui posuit, formas non fieri, sed in materia latitare, & per motum agentis detegi, & hoc esse aliquid generari, formam nempe, quæ in alio materiæ latebat, veluti ad extra deduci, & sic educi. In hunc modum inclinât sententia Resoluti art. præcedente explicata.

253 Medium inter hæc duo tenet sententia Philosophi; ponit nempe, medium debere accipi inter ens, & nihil, & hoc est ipsa materia, quæ non est quidem ens simpliciter, & in actu, neque tamen de se non ens, sive nihil, sed ens in potentia, & entis simplicitèr pars; quare quod fit, non de nihilo, sed de illo fit ente in potentia; neque proinde forma aut latebat, & in ipsa erat materia; aut ab extra immittebatur ab aliquo datore formarum. Omnes itaque tenentes viam ejus valde discernantur, ut explicent, quid hoc sit, quod dicitur ex ente in potentia fieri ens in actu educatione formæ ex ipsa materia, in qua tamen non erat; quomodo nempe ipsa forma de non esse ad esse deducitur, non quidem creatione, & de nihilo, sed educatione, &

ex præsupposito subjecto.

254 Primus itaque communior modus ponit, quòd educio est fieri formæ dependentèr à subjecto, ita quòd non solum forma, sed ratio etiam, qua fit, in ipso recipiatur subjecto præsupposito. in hoc nempe differt fieri rationalis animæ, quod est creatio, à fieri aliarum formarum, quod est educio, quòd nempe actio, qua fit anima, in ipsa anima recipitur, quare à materia non dependet, & anima ipsa potest in se sine materia esse; at verò actio, qua aliæ formæ fiunt, à materia dependet, & in ipsa recipitur, & ideo tales formæ sine materia esse, aut fieri non possunt; quare hæc educiæ dicuntur, illa creata. Sed in primis hoc non evacuat difficultatem, relinquitur enim, quòd ipsa forma de nihilo sui fit: si ergo educio est fieri formæ, est est ejus creatio. Deinde: Aut actio sumitur causalitèr, ut significet influentiâ agentis, & sic est in ipso agente; aut sumitur formalitèr, ut dicit ipsum fieri, & sic est terminus prout ab agente; jam autem habitudinem ad agens æquè intelligimus in hac, & illa forma fundari, si hæc fit, quamvis magis ista, quàm illa forma à subjecto dependeat: non ergo magis ista, quàm illa actio in materia recipitur.

255 Secundus modus, quem tenet Illustrissimus Palanco, docet, educationem esse fieri formæ

dependentèr à materia ex indigentia ipsius formæ non potentis de se esse, & quæ proinde de necessitate exigit materiam, à qua veluti sustentetur, ut in esse ponatur; & quia rationalis anima non ita exigit materiam, cum ipsa possit in se sine materia existere, ideo hæc non educitur: ait ergo, quòd passivum, & receptivum sic sunt idem, quòd recipere non est de necessitate pati, seu causare materialitèr formam; nam materia recipit quidem rationalem animam, sed non eam causat materialitèr, quia hoc super ipsum recipere addit sustentare ex illa formæ indigentia. Hoc ita explicat, & probat: Materiam causare materialitèr formam est illam sustentare, & illi esse veluti basim essendi; sed hoc tantum potest explicari per hoc, quòd forma in materia recipiatur ex indigentia ipsius formæ: ergo. Minorem sic ostendit: Imaginabimur namque duo corpora super mensam, sed alterum, quod vivat, & non mensa indigeat, quæ sustentetur, ut manus, quæ licet super mensam esse videatur, non sic tamen, quòd, sublatâ mensâ, corruat; alterum, quod mensa sic indigeat, ut eâ sublatâ, non possit manere, v. g. vas: certè illud primum non sustentatur à mensa; bene tamen hoc secundum: patet ergo, quòd ab altero sustentari hoc tantum dicit, in illo recipi ex indigentia ipsius recepti.

256 Sed hæc in primis explicatio difficultatem relinquit: enimeductio est fieri formæ, quæ sic dependeat à materia, ut tollit, quin de nihilo sui fiat. Responsus: Id explicat diversitatem utriusque formæ, quòd altera ritualis est, & potens se sola; quare dicitur semisuppositum, altera verò à materia dependens, quæ potest sine illa esse; non tamen ex hoc habetur diversitatis, quæ fit utraque forma. Præterea: Sicut causalitas forma est informare, & perficere, causalitas materiæ est perficere, licet non sit præcise recipere ad modum, quo liquor in vas recipitur, hoc tamen addit tamen recipere, ut perficiatur, & hoc le esse habeat; at patet, quæquæ utraque forma perficitur informat, & ab utraque materia perficitur: ergo utramque causat materialitèr. Ulterius: Illa sustentatio omninò communis est; neque enim materia causam habet activam, aut ab ea recipit formam; at substantio dominium, & superioritatem sustentantis significat, & ipsi sustentato dare esse, quòd in substantia sustentare accipit; deinde, quia Deus sustentationem supplet, non autem test causalitatem materiale: ergo potest materia intelligi sustentare formam. Adde, juxta Thomistas esse est esse formæ: non ergo forma à materia

substantatur, & esse accipit, sed potius materia à forma.

Deinde his missis, non ex illa dependentia salvatur conceptus educationis: nam in prima rerum productione materiales formas non educas, sed creatas esse, concors est Thomistarum sententia; sed tunc etiam illam habuerunt dependentiam, ea enim impræcudibilis est à conceptu materialis formæ: ergo ex illa dependentia non salvat conceptum educationis. Confirmatur: Formam educi est juxta ipsum materiam exercere erga illam materialem causalitatem; sed æquè in prima productione, atque in reliquis materia exercet causalitatem suam erga formas materiales: ergo. Rursus: Ea solum forma creatur, & non educitur, si tener illa explicatio, quæ tantum habet in materia recipi, sicut recipitur anima rationalis, non verò ab ea dependere, ita quòd posset sine ea esse; sed formæ materiales in prima productione non tantum recipi habent, ita quòd possent sine materia esse, sicut potest anima rationalis: aut ergo educas sunt, quod nullus concedit Thomistæ; aut illa explicatio non salvat educationem.

357 Ad hoc respondet ipse Palanco num. 41. quòd non per hoc præcisè, quòd à subjecto dependeat forma, explicatur causalitas materialis ad educationem requisita, sed ulterius requiritur,

quòd tale subjectum præsupponatur alia actione productum; tunc autem in prima rerum productione non præsupponitur subjectum alia actione productum, sed ipsi formæ concreatum: ceteri ergo illam habeant à subjecto dependentiam formæ in prima productione, non educas, sed creatas dicuntur. Rationem autem numeri sequ. hanc assignat, quòd formæ extrinseca suà indigentia non potest subjectum præsupponi, sed tantum, quòd eo instanti, quo ipsa existere incipit, subjectum habeat, à quo sustentetur; id tamen exigit, ex quo actio, quæ producitur, sit incompleta, subindeque à priori alia actione dependens, quæ subjectum producat, ex quo forma fiat: per hoc ergo educas constituitur illa actio, quòd subjectum ita præsupponat.

258 Sed in primis, quòd actio sit incompleta, non actionis, sed termini quidditas est, ex quo enim terminus, nempe ipsa forma, quid incompletum est, non potens se solo esse, aut fieri, exigit cum altero fieri, & sic incompletè, & ut pars facti ad actionem comparatur: si ergo forma materialis ex quidditate sua habet illam dependentiam à subjecto, vñ cuius nequit se sola fieri, aut esse ex quidditate sua, & consequenter tam in prima, quàm in aliis productionibus incompletè comparatur ad actionem, nempe non

ut factum, sed ut pars facti; quare si per hoc educatio constituitur, quod incompletè terminat actionem; neque enim alio modo potest intelligi actio incompleta, etiam in prima productione educata dici debet. Præterea: Si educatio est fieri formæ dependentè à subjecto, forma ad actionem, qua educitur, comparatur ut terminus completus; neque enim fieri formæ formalitèr, & ex terminis alium terminum habere intelligitur, quàm formam ipsam; quòd si non formam, sed totum ex materia, & forma habet pro termino, non est fieri formæ, sed totius; jam autem actionem terminat completè, seu quod idem est, actionem completam, quod illi comparatur ut completus terminus: si ergo educatio est fieri formæ dependentè à subjecto, non in hoc consistit, quòd sit actio inadæquata.

Deinde: Neque hoc admissio salvat intentum; nam in generatione vermis ex speciebus Eucharisticis forma educitur, & vermis genitus dicitur: tunc autem illa forma non habet subjectum præsuppositum, sed eo tantum instanti, quo ipsa existere incipit, sicut habuerunt formæ in prima rerum productione: aut ergo hæc non educitur, aut illæ educæ sunt; sed neutrum sententia Thomistica admittit: non ergo salvat conceptum educationis. Assumptum patet, quantum ad primum

quidem: quia tempore præcedente ad instans generationis est ibi quantitas sine materia, quæ proinde esse nequit subjectum educationis, hoc enim debet formam continere, & proinde sola materia est; quantum ad secundum dicitur, quia juxta Thomistas ne ad instans quidem potest materia sine forma existere, etiam divinitus; ergo illa materia, quam Deus creat pro educatione formæ vermis, pro nullo instanti potest formam præcedere, & consequenter illa forma non habet subjectum præsuppositum, sed tantum in eodem instanti, quo ipsa est, sicut habuerunt formæ materiales in prima productione.

259 Alter modus, quem Nosri tenent Gavard. Villanova, & Manso, docet, educationem esse fieri formæ ex præsupposito subjecto per motum, & transmutationem, ita tamen quòd subjectum præsupponatur ex indigentia agentis, & quòd non sit ab ipso agente de nihilo productum; per has tres condiciones actionem constitui educivam, ita quòd licèt Deus aliquando materiam præsupponat, nunquam tamen formam educit: primum, quia tali materia non indiget sicut agens creatum: secundò, quia eam supponit à se creatam; & tertio, quia non agit per motum. Hinc colligit N. Manso, quòd licèt forma sit materialis dependens in esse, & conservari

mate-

materia, si tamen per eandem actionem fit, ac materia, ea creatur, quia materia non generatione, sed creatione fit; quare ea forma dependet quidem à materia, sed non ut à subjecto præsupposito; non enim præsupponitur, si fit per eandem actionem. Colligitur secundò, quòd, licet forma fiat diversa actione, & materiam præsupponat, si tamen non dependet in esse, & conservari à materia, non educitur, sed creatur, ut patet in anima rationali. Colligitur tertio, quòd, licet forma fiat diversa actione, & dependeat in esse, & conservari à materia, si tamen non fit per motum, & dispositiones præviè alterantes materiam, non educitur, sed creatur, & eo formæ materiales in primæ rerum productione non educuntur, sed creantur sunt.

Hæc omnia latè ostendit citatus Manso ex P. Augustino, & primò ipsum adducit de Fide, & Symbol. cap. 2. ubi ita habet: *Carnali scilicet consuetudine viventes fabros domorum, & structores, & quoslibet opifices, qui, nisi adjuventur parata materia, ad effectum suæ artis pervenire non possunt; ita etiam intelligunt Fabricatorem Mundi non esse omnipotentem, si Mundum fabricare non posset nisi cum aliqua ab illo fabricata natura tanquam materiæ adjuvaret.* En Deus Creator est, quia non indiget materiâ, qua adjuvetur, sicut naturales opifi-

ces: ergo in hoc consistit educio, ut à creatione distinguitur, quòd materiam præsupponat ex indigentia ipsius agentis. Rursus ibidem aliam rationem subiungens ait: *Quapropter rectissime credimus, omnia Deum fecisse de nihilo, quia etiam si de aliqua materia factus est Mundus, eadem ipsa materia de nihilo facta est.* Agens itaque creatum eo educit, quia materiam non à se, sed à Deo creatam præsupponit. Præterea, lib. 9. de Genes. ad lit. cap. 15. ita ait: *Natura quippè mulieris creata est, quamvis ex virili, quæ jam erat, non aliquo motu jam existentium creaturarum.* En eo creata, quia non per motum: ergo hoc potissimè requiritur ad educationem. Hoc ipsum probat ex B. D. quodl. 5. q. 10. & in 2. dist. 13. q. art. 2. ubi docet, & formas intentionales non educi, quia non per motum alterationis fiunt, quare in hoc ponit conceptum educationis, quòd forma fiat per motum.

260 Sed hic in primis modus in eodem hæret luto; quandoquidem enim educationem dicit fieri formæ, aut aliquid ejus debet ponere, de qua ipsa fiat; aut fit de nihilo sui, & sic creatur. Præterea: Illæ conditiones extra conceptum educationis sunt, & solum indicant aut limitationem agentis, aut quidditatem formæ, conceptum verò educationis non nisi à posteriori, & per accidens. Rursus:

sus: Singulas consideranti conditiones patet de facili, quod ea non sunt de quidditativo conceptu educationis, sed de connaturali modo, quo talis determinata forma à tali determinato agente ponitur in esse: primò quidem, quòd educitio fiat per motum, quòd potissimum dicit, de facili patet, non esse de ratione educationis; distinguitur enim etiam physice, & realiter generatio ab alteratione, & alteratio est educitio formæ accidentalis, qua constituitur alterum; generatio verò in aliis ab homine, est educitio substantialis formæ, qua non alterum, sed aliud constituitur; jam autem forma quidem accidentalis motum terminat, non verò substantialis, ut ipse etiam supponit, quia nec contrarium habet, nec latitudinē gradualē successivē transcurrendam: non ergo est de conceptu educationis, quòd per motum fiat. Quòd si dicatur, non esse quidem de ratione educationis, quòd sit motus, esse tamen, quòd motum præsupponat; tunc autem, etsi educitio substantialis formæ non sit motus, de necessitate tamen motum alterationis præsupponit, & in hoc differt à creatione ejusdem formæ. Neque hoc subsistit: illa enim necessitas alterationis præsuppositæ non per se est de ratione generationis, & educationis substantialis formæ, sed per accidens, eo quòd materia est indisposita; posito enim, quòd nullas haberet

dispositiones contrarias, quòd quidem ipsa de se habet plenam, & proximam capacitatem ad formam, & ipsam formam continet statim ex applicatione agentis et transmutaretur, & educeret forma, sicut de facto videmus à pulvere tormentario, quia valde est ad formam ignis disposita statim sine præcedente alteratione disponente, ad parvā scintillā contactum forma ignis educitur non ergo est de ratione educationis, quòd per motum fiat, aut motum præsupponat.

Præterea: Etiam casu quod materia debeat disponi, quòd successivē, & per motum dinatur, non est de necessitate educationis, aut substantialis formæ educendæ, sed ex limitatione agentis, quòd non aliter potest disponere; quare si agens applicetur minùs activum, tardius disponit: si ergo agens applicetur quòd in instanti, & sine ulla successione possit disponere, sine ullo motu præcedente transmutabitur materia. Ratio autem est Quia, ut bene ipse Manso, & omnes Nostri supponunt, materia quidditate sua, & independentē à qualibet dispositione potentia habet remotam, & proximam quamlibet formam, & quamlibet continet: si ergo à Deo creetur materia sine omni forma, ut creari possit ipsi propugnare, in Deo posset ad quamlibet formam transmutare sine ullo motu

aut dispositione præcedente, quia illa transmutatio causalitas est effectiva, neque Dei virtus à dispositionibus dependet. Præterea: B. Doctor in 2. dist. 1. part. 1. q. 3. art. 1. de hoc ex instituto quærens docet, quod potest Deus utroque modo agere, aut creatione, & immediate producendo substantiam; aut alteratione, & immediate producendo accidens: illam ergo materiam sine omni forma creatam posset Deus sine motu disponere, & in instanti dispositiones ad quamlibet formam in illam inducere, & tunc aut ipsius Dei influentiâ, aut cujuslibet agentis creati illa materia ad talem formam transmutaretur: quandoquidem ergo ista forma non ab extra adveniret, sicut advenire intelligitur anima rationalis, sed transmutatione ipsius materie, in cujus potentia continebatur, ea non creata, sededucta esset, sine omni tamen motu.

Deinde: Altera conditio, quod nempe subjectum præsupponatur ex indigentia ipsius agentis, ex proxime citato B. Doctoris loco patet, non esse de ratione educationis; nunquam enim Deus potest materiâ indigere, aut eam præsupponere ex indigentia; at potest non solum creatione, sed transmutatione etiam, & educatione agere: non ergo est de ratione educationis, quod subjectum præsupponatur ex indigentia agentis. Præterea: Potest

Deus non solum de nihilo creare, sed etiam transmutare, & alterare præsuppositum subjectum: aut ergo forma accidentalis existit per motum fieri, ita quod aliter fieri repugnat, & tunc poterit Deus per motum agere; aut potest in instanti, & sine motu; & tunc poterit Deus materiam in instanti disponere ad cujuslibet forme educationem; & ex 1. sequitur, quod Deus potest formam educere; ex secundo autem, quod educatio omnino est independens à motu. Ulterius: Agere per motum ex necessitate, ita quod agens non possit aliter agere, arguit imperfectionem, nempe limitatam virtutem; agere autem per motum ex mera libertate, ita quod agens posset in instanti quamlibet resistantiam vincere, liberè autem vult formam successivè, & partim inducere, nullam arguit imperfectionem: non ergo est, cui Deo negetur posse successivè, & per motum agere.

Tandem: Tertia conditio, quod materia supponatur per aliam actionem producta, requiritur quidem, ut totum ut genitum, nempe non de nihilo, sive habens esse post omnino non esse, sed de priori esse; non autem requiritur, ut forma siteducta: quia ergo educatio non habet pro termino formalitèr, & immediate esse existentie, ut inferius ostenderetur, stat formam educi, & totum esse creatum, si nempe sub-

jectum, quod transmutari intelligitur, non prius intelligatur esse existentiae habere, quam formam; tunc enim, quatenus forma non ab extra immittitur, sed transmutatione, & de potentia subiecti, ea educitur; quatenus autem esse existentiae non prius aliquod esse praesupponit, de omnino non esse illud totum est, & sic creatum; jam autem quod ita possit materia transmutari, quod non prius existentiam habeat, quam formam, & ita in prima rerum productione fuisse transmutatam, docuit nos supra P. Augustinus exemplo vocis, cuius forma de ipso est sono, non tamen sonus emittitur formandus, sed formatus; sic, ait S. Parens, formatam creavit Deus materiam, ita tamen quod formatam non de nihilo, sed de ipsa materia fecit; deinde ratione pater, quam ipse admittit Manso, quod nempe causalitas efficientis ab existentia dependet, & instanti aliquo mensuratur; formae autem, aut materiae causalitas non ab existentia dependet, neque pro instanti, sed pro signo exercetur; in ipso enim generationis instanti totum ex materia, & forma ponitur sub esse, pro priori tamen naturae, & causalitatis ad formam exercetur causalitas materiae: non ergo ut intelligatur transmutatio, oportet supponere subiectum existens, & alia actione productum.

261 S. P. Augustinus in prio.

ri loco de Fide, & Symbol. agitur contra Manichaeos, qui ponebant naturam aliquam Deo coeternam, de qua factus esset Mundus; quare ait, quod putabant, Deum non esse omnipotentem, nempe non potuisse Mundum formare, nisi aliquid habuisset à se non factum, circa quod versaretur eius operatio, sicut rerum opifices non aliter possunt operari, quam circa praesuppositam materiam; hoc autem, quod Deus materia non indigeat, & ideo sit omnipotens, sequitur quidem, quod omnipotens non est, aut Creator agens, quod materiâ indiget, non autem quod sit de quidditate educationis materiam praesupponere ex indigentia agentis; quamvis enim materiâ non indigeat, poterit illâ uti, & illam transmutare. Quod autem paucis interiectis subiungit, de nihilo Mundum creasse, quamvis de materia, quia materiam ipsam de nihilo creavit, ipse S. Parens huius rationem addit, nempe ne quis putet, contrariam sibi Scripturam esse, quae utrumque asserit, & quod de nihilo facta sunt omnia, & quod de informi materia; quare hoc intendit, quod Mundum esse de nihilo factum, non tollit, quia formae de materia sinteductae; eo quo potius sequitur oppositum, quod de ratione educationis non est materiâ praesupponere ab alio agente, seu alia actione factum.

In altero loco de Genesi.

Intendit S. Parens, quod Angeli potuerunt Deo cooperari in formatione hominis, aut etiam mulieris, quantum ad hoc, quod est materiam præparare, corpus organizare, membra formare; non autem quantum ad hoc, quod est aliquid de nihilo creare; quare subjungit: *Aliter ergo queritur, quemadmodum sit soporatus Adam, costaque ejus sine ullo doloris sensu à corporis compage detracta sit; hæc enim fortasse dicantur potuisse per Angelos fieri.* Quod itaque creata dicatur natura mulieris sine interventu, aut cooperatione jam existentium creaturarum, nempe Angelorum, nihil ad propositum refert, neque enim intendit S. Parens, quod eo creata est, quia non per motum, sed tantum quod à solo Deo, eo quod creata est; neque inde licet inferre, quod ad tantum educitur, quod motu interveniente fit; ut namque jam patuit, creationi noneductio, sed generatio contraponitur, & stat sicut sine educatione generatio, ut in homine, ita cum educatione forme totius creatio, ut in prima rerum productione contigisse dicitur inferius. Loca B. D. expendimus §. seq. cætera autem ad difficultatem pertinent seq. art.

162. Nobis itaque pro explicanda educatione præ oculis habenda est doctrina, quam habet Philosophus multis in locis, expressè autem, & data opera in 7. Metaph. text. 26. & 27. quo ita

concludit: *Manifestum igitur est ex dictis, quod substantia, que est tanquam forma, non fit; congregatio verò, per quod dicitur, generatur.* Idem habet text. 32. ubi ait: *Non autem de substantia solum ostendit ratio non fieri formam, sed de omnibus primis similiter communis ratio est, ut puta, quantitate, qualitate, & aliis prædicamentis; fit enim, ut puta, aenea sphaera, sed non sphaera, nec as.* Intendit itaque Philosophus, quod agens non facit, aut producit formam, vel materiam, sed conjunctionem utriusque, vel totum ex materia, & forma. Ratio autem, quæ jam in præcedentibus innuata est, est manifesta: Fieri enim, seu produci est poni extra causas; quare id fit, cui competit existere, sive extra causas poni; jam autem forma non est ens simpliciter, cui de se, & immediate competat existere, sed est entis pars, cui proinde connaturaliter, & secundum propriam exigentiã tantum in toto, cujus est pars, & ratione illius competit existere: non ergo forma fit, aut producit, neque debemus quærere aliquid ejus, de quo ipsa fiat, aut fieri ipsius, sed tantum fit totum; quare aliquid hujus debemus supponere, & in fieri ipsius accipere educationem forme.

X Hoc idem sæpe habet B. D. expressè autem in 2. distinct. 12. quæst. 3. art. 2. cujus verba volumus ad longum subicere; ait

itaque: Omnes enim volentes lo-
qui de factione forme tanquam de
eo, quod sit per se, cum forma non
habeat aliquid, de quo fiat, sed so-
lum compositum habeat aliquid,
de quo fiat, quia materiam preja-
centem, de qua fit, qua est pars
ejus, vitare non potuerunt, quin
ponerent vel latentiam formarum,
vel aliquod inchoativum forme,
vel, ut isti tradunt, aliquod pu-
rum possibile, de quo fit forma, ne
cogerentur ponere formam fieri de
nihilō. Ut ergo sensibilibus exem-
plis utamur, videamus, quomodo
fit forma sive substantialis, sive
accidentalis. Nam communis opi-
nio omnium philosophantium fuit,
quod de nihilō nihil sit, quod ve-
rum est secundum agentia natura-
lia, quorum non est creare aliquid,
sed facere. Videamus ergo, quomo-
do fit cera rotunda, & quomodo
fit rotunditas in cera: faciendo
enim ceram rotundam non opor-
tet, quod habeamus aliquam ro-
tunditatem extrinsecam, quam
applicemus cera, ut faciamus eam
esse rotundam; neque oportet, quod
aliquid de rotunditate precedat in
cera, ex quo fiat rotunditas cera,
sed sufficit transmutare ceram,
& ex transmutatione cera possi-
mus ceram non rotundam facere
esse rotundam; & sicut est de ro-
tunditate respectu cera, sic est de
qualibet forma respectu materie. ~~¶~~
Hæc B. Doctor, quibus non so-
lūm imaginationem excludit, qua
creditur forma ipsa fieri, sed sen-

sibili exemplo docet, qualiter
totum, & forma ipsa educitur.
✱ Sicut ergo in faciendo ce-
ram rotundam, neque rotundita-
tem ipsam facimus, neque latera-
tem, & præcedentem in ceram
trahimus, & quasi ad superficiem
deducimus, sed ceram transmu-
tamus, & facimus actu tale
qualis erat in potentia; ita in po-
posito non debemus in genera-
tione accipere actionem aliquam
sive aliquid fieri terminatum,
ipsam formam, sed tantum,
præcisè transmutationem ipsius
materie, qua de potentia talis
in actu talis; & hæc transmutatio
est totius productio, ea enim
totum sit existens, & est forma
eductio, quatenus de eo, quod
erat in potentia materia condici-
ri, actu ipsam perficit. Quomodo
notabimus, quod aliud est forma-
liter mutatio, & transmutatio,
licet non possit transmutatio sine
mutatione, potest tamen mutatio
sine transmutatione accipi: muta-
tio ergo formaliter, & extrin-
secis tantum dicitur aliter se ha-
bere, quam prius; transmutatio
tem addit, quod subjectum aliter
se habeat non ab extra accepto
actu, quem non habebat, & ali-
aliter se habet, sed intrinsicè
quodam transitu: quando enim
materia intelligitur formam
cipere creatione productam,
cut contingit in generatione
minis, & posset contingere,
Deus de posse absoluto forma-

materialem de nihilo crearet, & materia uniret, mutatur quidem, quia aliter se habet, non verò transmutatur; quando autem non creatam formam, & quæ pro aliqua prioritate, etiam signi existentiam haberet, suscipere intelligitur, sed veluti intrinseco transmutata, quam continebat in potentia, fit in actu habens, transmutatur.

263⁺ Ex his ergo primò possumus colligere, quid est formaliter educatio, nempe non est fieri formæ, sed fieri rei per transmutationem subjecti, seu per illum transitum, quo subjectum non ab extra actum accipit, sed de eo, quod erat potentiâ tale, & potentia formam continebat, fit in actu tale: ubicumque ergo id, quod est hac subjecti transmutatione produci intelligitur, forma dicitureducta; ubi autem non ita, forma dicitur creata; quia ergo in naturali generatione hominis, quamvis materia præparetur, & disponatur per actionem agentis naturalis, non tamen illo transitu formam, quam continebat in potentia, habet in actu, sed ab extra accipit, ea non educitur; similiter, quia in generatione vermis ex speciebus Eucharisticis materia a Deo creata in instanti terminativo alterationis, non ab extra formam accipit, sed illo transitu, quam continebat in potentia, fit in actu habens, ista formaeducta dicitur: cætera ergo per

accidens se habent ad conceptum educationis, & hoc tantum debet attendi, illa nempe transmutatio, qua subjectum de continere in potentia transit ad habere in actu.

264 Colligitur secundò, quod jam supra insinuavimus, non oporere poni creationi educationem, sed generationem; creatio enim est fieri, & sub esse poni; non autem educatio, sed generatio est fieri, quare educatio formæ stat cum creatione totius: creatio ergo est fieri rei ex nihilo; notat autem B. Doctor, quod ly *Ex* non debet accipi causaliter, quasi agens maleando ipsum nihil, possit inde aliquid facere, sed debet accipi ordinaliter, ita nempe quod res creatur, quæ accipit esse post omninò non esse; quare si forma ipsa fiat, ita quod ipsa immediate existentiam recipiat, etsi fiat in materia, & constituat aliquod compositum, talis forma creatur, quia, cum sit indivisibilis, neque ipsa, neque aliquid ejus præexistit; quare cum ipsa fiat, & existere intelligatur, de nihilo fit, seu habet esse post omninò non esse; & ita fit anima rationalis: similiter si non forma immediate ponatur sub existentia, sed totum ex materia, & forma, ita tamen quod materia non intelligatur præexistisse ad formam, poterit quidem forma de materia esse, quia tamen non de præexistente, illud totum ex nihilo habet esse,

sive post omninò non esse, & sic creatur.

✱ Generatio autem est fieri rei ex præexistente subjecto; quare quando id, quod ponitur sub esse existentia, & fieri intelligitur, subjectum præsupponit, quod præxiterit, sive pro aliquo priori existentiam habuerit, sive in se, sive in alio composito, id non de nihilo, sive post non esse intelligitur habere esse; quare non creatum, sed genitum dicitur: quia ergo in generatione vermis ex speciebus Eucharisticis materia, quamvis in eodem instanti terminativo alterationis, quo sub forma ponitur, intelligatur creari, sic tamen intelligitur, quòd ipsa sola actionem Dei terminat, quare fit, & sub esse ponitur, illud totum, nempe vermis generari dicitur, & non de nihilo, sed de præexistente materia fieri, quia esse existentia totius præsupponit existentiam ipsius materia, quamvis non duratione aliqua præcedentem. Notandum autem, quòd mutatum esse facit instans, sicut moveri, & mutari partem temporis; quare alicui poterit difficultatem facere, quòd in eodem instanti terminativo alterationis ponatur duplex mutatum esse, alterum, quo materia creatur; alterum, quo forma educitur, & totum ex materia, & forma fit existens; duplex enim mutatum esse duplici debet instanti mensurari, neque potest duplex instans

accipi sine parte temporis mediæ, quare necesse erit ponere partem temporis inter creationem materia, & generationem vermis, pro illa erit materia sine omni forma. Hæc difficultas de se solvitur, notando ex infra addendis, quòd tempus, & instans duobus modis accipitur; aliter enim est tempus extrinsecum, quod mensurat temporalia; aliter verò tempus intrinsecum: primum facit motus primi Mobilis, & in hoc non est accipere duplex instans sine parte temporis mediæ; secundum autem facit motus ipse rei mensurata, & in hoc duplex instans potest accipi, nempe duplex mutatum esse eidem instanti temporis extrinseci respondens; si enim duplex mobilis non moveatur, non est inconveniens, quòd utriusque mutatum esse eodem mensuretur instanti temporis extrinseci, cujus tempore accipiemus diversa signa: in proposito ergo eodem instanti temporis extrinseci, quod mensurat mutatum esse terminum alterationis, est triplex mutatum esse, nempe alteratum esse, sive educio formæ accidentalis ultimò dispositivæ, creatio materia, & generatio vermis, sive educio formæ substantialis formæ; quare triplex accipitur instans temporis intrinseci, & hoc ipsum in qualibet generatione debet accipi, nam alteratum esse eidem instanti respondens temporis extrinseci, quo mensuratur

generatio; quamquam aliter posset dici, quod creatio non est mutatio, neque creatum esse instanti mensuratur, propriè loquendo, cum non sit mutatum esse terminus motûs.

165 Ad propositum itaque quoties intelligamus rem ita poni sub esse, quod aliquid ejus præxiterit, non poterit dici eas creatæ, propriè loquendo, quia non de nihilo, seu de omnino non esse, sed de præexistente subjecto fit: itaque Adæ, aut etiam Hevæ formatio, propriè quidem formatio dicitur, creatio autem non nisi latè; creatio quidem propriè dici non debet, quia actio, qua utriusque anima corpori infunditur, & uterque fit existens, non de nihilo, sed de præexistente subjecto totum ponit in esse; quare actio productiva animæ, aut etiã materiæ propriè creatio est, factiva autem totius, quæ in proculdubio alia est, non poterit dici propriè creatio, seu de nihilo factio; dicitur autem latiori quodam sensu creatio, non formatio, quia ipsas etiam partes Deus de nihilo creavit, sed etiam quia dicitur generatio dici non potest; in talibus enim generatio non utcumque dicit fieri ex præexistente subjecto, sed tali modo fieri, nempe quod sit origo viventis à vivente: quia ergo propriè generatio dici non debet, latiori sensu dicitur creatio, & propriè dici debet formatio. Quam-

do autem res ita producit, quod subjectum non intelligitur præexistisse, quia esse habet post omnino non esse, de nihilo facta, & sic propriè creata dicitur.

Jam autem fiat, quod subjectum non intelligatur præexistisse, & tamen forma de ipso sit subjecto, in cujus potentia præcontinebatur, & quod transmutatione fit in actu tale, ut existat: fiat ergo totum creari, & tamen formam educi. Hoc antecedens jam supra ostensum est, tum exemplo S. Parentis, quod, quamvis forma verbi de ipsa sit voce, non tamen oportet vocem præexistere, ut formetur; tum deinde ratione, quia illa transmutatio, & causalitas materiæ non ab existentia dependet, neque pro aliquo instanti exercetur, sed pro signo, & prioritate naturæ, & causalitatis illius instantis, quo totum fieri intelligitur, & sub esse poni; quare in illo utrumque habet, & transmutari, atque formam in actu habere, ad quam ex quidditate sua est potentia continens, atque insuper existere, ita tamen quod non prius existere, quàm transmutari, sed è contra intelligatur; non enim creatur, ut formetur, qualiter existeret formanda, sed formata creatur, qualiter transmutatur, & format, ut existat: patet ergo, quod educio in hac transmutatione consistit, seu transitu materiæ de continere in potentia ad habere in actu formam; & hinc est, quod

quod educatio non est actio aliqua, in quo ferè omnes equivocantur, actio enim est fieri, & sub esse poni; educatio autem de se, & formaliter non est fieri: non ergo est actio aliqua, sed actionis sive creativæ, sive generativæ, qua res sub esse ponitur, conditio, sive circumstantia aliqua, nempe illa subiecti transmutatio. Hæc oportuit latius expendere, quia hujus, & sequentis articuli difficultas tota ex hoc dependet,

3.

II.

Proponitur, & probatur nostra sententia.

266 **D**icendum primò: Omnes formæ materiales sive substantiales, sive accidentales connaturaliter educuntur ex potentia materiæ. Hæc est omnium in via Philosophi; dicitur autem *connaturaliter*, quia de posse absoluto posset Deus quamlibet formam sive substantialem, sive accidentalem, sicut sine omni materiæ conservare, ita de nihilo creare. Prob. ergo ex dictis Conclusio ratione, quæ ex B. Doctore colligitur, & latius art. sequente expendenda erit: Formam educi est de potentia ad actum transire per transmutationem materiæ, in qua continebatur; sed qualibet forma materialis, si connaturaliter in materia

ponatur, ita poni debet: Prob. min. Ipsa ex quidditate exigit ita poni; sed si connaturaliter in materia ponatur, ponetur juxta propriam exigentiam: Prob. maj. Ipsa exigit sic in materia poni, quod ei coextendatur tota toti, pars parti materiæ pondeat; sed ita poni non potest nisi de ipsa materiæ per transmutationem ejus educatur: ergo Patet maj. quia in hoc differt materia materialis à spirituali. Minor probat B. Doctor: Quia materia forma potest intelligi divisa, extensa præter quantitatem, aut quia recipit in se quantitatem, aut quia in quantitate recipitur, vel subiecto per se quantitate, aut tandem quia de subiecto habente partes educatur, ita quod tota ex toto, & pars ex parte; sed duobus primis modis non potest forma substantialis dividi, & extendi: ergo de necessitate habet tertio modo in esse poni, nempe per educationem, si habet divisi & materiæ coextendi.

Major patet, quidquid est aliud à quantitate extendi in materia ligatur, & dividi, per participationem à quantitate id debet habere, cum divisibilitas, & extensio sit essentia quantitatis; participare autem à quantitate solo potest intelligi; aut immediate & sic, quia recipit quantitatem aut in quantitate recipitur; aut mediate ratione subiecti, & quia recipitur in subiecto per

quanto. Minorem ostendit B. D. Quia formæ materiali non competit recipi in subiecto per se quanto; sed aliunde neque recipi in quantitate, neque quantitatem in se recipere: ergo solum poterit dividi, & extendi, quia ex materia educatur partes habente. Majorem ipse probat: Quia forma est per se actus materiæ, & materia per se habet formam recipere; quare quantitas nequit materiæ esse ratio, & causa recipiendi formam, neque formam recipit per se, ut quanta est, sed secundum nudam entitatem suam est ejus per se subiectum. Minor deinde quantum ad primum de se patet, tantum enim formæ accidentales habent in quantitate recipi: quantum ad secundum late probanda est in lib. de Gener. quod nempe quantitas passio est materiæ ipsi cōvxa; quare non formæ convenit, & materiæ per formam, sed è converso ipsi materiz, & per materiam formæ; interim ea ostenditur ex ipsa quidditate quantitatis, ea enim est totius activitatis experta, & quæ magis ad pati, quam ad agere conferre: non ergo formam sequitur, aut illi de se convenit, sed materiam. Hanc rationem habet B. Doctor in 1. dist. 8. p. 2. q. 2. art. 3. & ex ea probat, animam rationalem spiritualem esse, & totam in qualibet corporis parte, quia nempe ea non educitur, nec aliter potest forma substantialis

divisa, & materiæ cōextensa intelligi; ea quidem ex dicendis dependet de subiecto quantitatis, sed in via B. D. valde est efficax, & non solum probat præsentem Conclusionem, sed etiam quod non aliter fieri possunt materiales formæ, si connaturaliter fiant; quare in prima rerum productione educæ sunt, quia tamen solum probat de forma substantiali.

267/ Probatur ~~etiam~~ Conclusio ratione generali: Forma materialis sive substantialis, sive accidentalis non est ens natum creari; sed aliunde realitas est subiecto suo superaddita: ergo exigit connaturaliter transmutationem ejus, & consequenter ex ipso educi. Major patet ex supra dictis, creari enim est fieri, & sub esse poni; forma autem materialis sive accidentalis, sive substantialis talis est realitas, cui de se non competit sub esse poni, nempe incompleta, & partialis. Min. nota supponitur ex dictis art. 1. consequenter eo patet, quia realitas subiecto suo superaddita non intelligitur sine ipsius subiecti mutatione, quod nempe aliter se habeat, quam sine illa; jam autem aut illam ab extra accipit, & sic ea creatur; aut intrinseca transmutatione transit de potentia ad actum, & sic ea educitur: si ergo talis forma creari non potest, de necessitate educitur.

268/ Dicendum secundo: For-

mae spirituales sive substantiales, sive accidentales, sive naturales, sive supernaturales non educuntur ex potentia subiecti. Hac ratione generali quantum ad omnes suas partes eo ostenditur, quia forma spiritualis nulla intelligitur in esse poni transmutatione illa subiecti sui, & veluti intrinseco ejus transitu de potentia ad actum; sigillatim verò per singulas partes ostenditur breviter, quantum ad primum quidem de forma substantiali: Quia hujus subiectum est corpus organicum; sed in hoc talis forma non præcontinetur, alioqui ea non esset spiritualis: non ergo fit transmutatione ejus, sed ab extra immititur. Rursus: Talis forma non dividitur cum corpore, aut illi coextenditur: sed si in ejus potentia contineretur, aut ex eo posset educi, illi deberet coextendi, ut jam patuit: ergo. Præterea: Talis forma immortalis est, eo quòd spiritualis substantia, & potest separata à corpore manere: habet ergo de se proprium esse, & consequenter fieri; sedeductio non est fieri: ergo. Ulterius: Ad omnes formas, quæ in potentia materiæ continentur, habet ipsa rationes feminales, & ex pariter in potentia activa naturalis agentis continentur, correspondet enim potentia transmutabili virtus activa transmutantis; sed talis forma neque fit secundum rationes feminales, neque in virtute acti-

va naturalis agentis continetur ergo.

Quantum ad secundum forma accidentali spirituali ordinis naturalis, tales tantum sunt potentia animæ; hæc autem ipsam animæ essentiam naturalem sequela consequuntur, quare naturaliter fiunt, quàm ipsa animæ: enim dat formam, dat consequentia ad formam: præter has enim aut considerabimus actus animæ intelligendi, & volendi, aut habitus, qui per tales actus generantur; & actus quidem non sunt forma aliqua realis, cui eductio competat, sed motus intentionales ipsius animæ, quibus immutatio percipitur ab objecto causata; habitus autem, sicut & immutatio illa, seu species objecti, quæ effectivè causantur, sed tantum in genere causæ ad quam, quæ in his accipitur vera, & propria transmutatio; quare magis resultantia quædam, quàm eductio dici debet talium inceptio. his autem latius in lib. de Anima.

Quantum ad tertium de accidentibus supernaturalibus, ut scilicet gratia, charitas, & similia, eductio quidem ex potentia obedientia animæ, docet communis sententia Thomistarum, & quidem consequenter ad principia sua; sed enim tales formæ dependent a subiecto, quare si eductio non est nisi fieri formæ dependentis a subiecto, ex consequenter ducitur educi. Tales formas non

ci, sed creari, docet B. Doctor, & cum eo Discipuli; controversia ad Theologos pertinet; quare ad prærens sufficiat rationem ex dictis breviter insinuare: Illa solum forma ex potentia subjecti educitur, quæ in ejus potentia præcontinetur, & subinde in re ponitur per transmutationem ipsius; sed non ita se habent accidentia supernaturalia: ergo. Prob. minor: Non enim possunt in naturali entitate animæ contineri, aut per transmutationem ejus in re poni; sed potentia obedientialis ipsa est naturalis entitas animæ sub habitudine secundum dici transcendentali ad Deum Authorem Supernaturalem: ergo. Min. patet, neque enim alia est entitas, aut virtus animæ superaddita, ut suo loco probabitur, & ipsi admittunt Thomistæ. Consequentia autem nota est, sola enim transcendentalis relatio non potest facere animam continere, quod de se non continet.

169 Una tamen difficultas hinc oritur: Creari est fieri, & produci, & consequenter sub esse poni, quare ea tantum creari diximus, quibus esse competit, & fieri, & quia hoc formis materialibus sive substantialibus, sive accidentalibus de se non competit, eas diximus connaturaliter creari non posse, debere que proinde educi; sed accidentia supernaturalia id ipsum habent, eo enim quod accidentia

sunt, non illis competit in se, & de se esse, & fieri: ergo. Ad hanc difficultatem posset primò dici, quod tales formæ à Deo producantur, non ut Author est naturalis, sed ut est Author supernaturalis, & in ordine gratiæ, quare non juxta statutum rerum ordinem, & rei factæ exigentiam. Hæc tamen solutio, quamvis videatur apparens, in sententia B. Doctoris nonnihil difficultatis habet: docet enim B. Doctor, & probabimus in Metaphysica, quod accidens non habet propriam existentiam aliam ab existentia substantiæ; haberet autem, si à Deo etiam supernaturaliter operante creatione, fieret, illam nempe, quam creatione acciperet. Dici nihilominus potest, quod, quandoquidem non fit in se, & seorsim ab anima, sed in anima, quamvis non de ipsa, esse quidem creatione accipit, & sub esse ponitur, ut perficiat, non tamen aliud ab esse ipsius animæ; neque enim inconnit, quod creatione ponatur in anima, & sub esse ejus, ut ipsam perficiat.

Aliter secundò dici potest ad præcedentem difficultatem ex doctrinâ B. Doctoris, quam pro sequenti Conclusionem notemus, oportet: Quod nempe educi quamdam habet latitudinem, ita quod, etsi aliquæ formæ propriè dici non possint educæ, quia ea non transmutatione materiæ ponuntur in esse, & veluti de poten-

tia ejus, in qua continebantur, quia tamen ita de ipsa fiunt, quod magis hoc fieri ad transmutationem accedit, quodammodo dici possunteductæ, sive ad educationem reduci, & ita de intentionalibus, & artificialibus, sive modalibus formis discurret Doctor: similiter ergo in proposito dici potest de accidentibus supernaturalibus, quod nempe, quia illis non competit de se esse extra causas, & consequenter proprium fieri, ea simpliciter non creantur; quia tamen eorum poni in re non de subiecto est, magis accedit ad creationem, quare dicuntur creata, & quo sensu hæc creata dicuntur, nempe latè, & quia magis modum habent creationis, quam educationis, accidentia spiritualia ordinis naturæ, quæ sunt formæ reales, ut habitus acquisiti, dici possunt educi, nempe latè, & quia magis modum habent educationis, quam creationis.

270 Dicendum tertio: Formæ artificiales, sive modales, & intentionales propriè non educuntur, sed latè, & quodammodoeductæ dici possunt. Modales formæ dicuntur, quæ de se non sunt realitas aliqua, sed modus quidam, aut dispositio rei, v.g. figura qualitas dicitur de quarta specie, non tamen aliquid est quantitatis superadditum, sed modus quidam ejus, & ita sunt multæ aliæ qualitates, præter primas enim vix est aliquam reperire,

quæ sit physica realitas; intentionales autem eæ dicuntur, quæ non habent esse reale, sed representativum tantum, & intentionale, sunt colores in Iride, non enim ipsa ibi color est, sed quædam tantum ejus representatio. Tæ itaque formæ propriè non educuntur; siquidem fieri secundum hujusmodi formas non veram transmutationem significat, potest fieri rotundam, non enim rotunditas aliqua est realitas, quæ potentiâ containeretur in cera, ipsa per transmutationem fiat acta rotunda; similiter nulla est in aëre realis transmutatio, quæ arcus formetur, & colores represententur: non ergo in his aliud accipitur, quodeductum dici possit, rotunditas enim ipsa est realitas ceræ sic se habens, & ita in similibus: quia tamen ceram fieri rotundam magis accedit ad modum educationis, quatenus agens de ipsa cera, & ipsam immutando facit rotundam esse; & similiter solis illuminatio de ipso aëre, & ejus dispositione facit illuminationem, quodammodoeductæ, & latè accipiendo educationem, tales formæ dici possunteductæ, & hujusmodi.

271 Ex his loca B. Doctoris patet ad speciem opposita conciliantur ejus nam in 2. dist. 13. q. 2. a. 2. quædam dicitur: An lumen de potentia medii educatur? Resolutio est, quod En lumen de potentia medii non educitur, cum intentionalia posterior potentia materiæ non educantur, solvitur

At verò quodlib. 5. q. 10. de hoc eodem quaerit : An intentiones causatæ in medio educantur de potentia materiæ, vel de potentia sui subiecti ? Resolutio est affirmativa ; & quia arguebatur in contrarium, quod quæ non fiunt de nihilo per creationem, educantur de potentia subiecti ; tales autem formæ non fiunt per creationem, §. *Ad id verò*, ita habet : *Ad id verò, quod obijcitur, quod tales formæ non sunt per creationem, dici debet, quod illa sunt per creationem, ubi tota ratio facti est potentia facientis : ita quod si requiritur in talibus potentia passiva, hoc non est ratione facientis, quasi ipsum faciens presupponat aliquid, quod non sit effectus ejus, scilicet ratione facti, ut quod fortè factum est tale, quod indiget susceptione, sicut gratia indiget animâ, vel aliqua alia intellectuali natura : nihil est ergo per creationem, de quo ubi agens presupponit aliquid, quod non sit effectus ejus. Generata ergo formarum intentionalium non est per creationem, neque intentionum, ubi tota ratio facti est potentia facientis, quia agens in productione hujusmodi formarum presupponit passivum, quod non est effectus ejus ; & hoc sufficit ad demonstrandum, & ad probandum, quod sunt talia per creationem.*

En ex instituto de hoc quaerens, in priori loco negativè, in posteriori respondet affirmativè, solvitur argumentum in contra-

rium, quare sibi videtur contrarius. En item locum, in quo se fundat N. Manso, quatenus nempe de ratione creationis ait Doctor, esse, quod non presupponat subiectum ex necessitate agentis, sed tantum ex necessitate ejus, quod fit ; & rursus, quod non presupponat subiectum ab alio agente causatum : ergo à contrario de ratione educationis est utrumque oppositum, & quod subiectum presupponat ex necessitate agentis, & quod illud presupponat ab alio agente, & alia actione productum. Sed hoc in primis ex ipsa patet litera inde non colligi ; tantum enim ait inde deduci, quod talia non creantur, non verò inde sequitur, quod educantur : imò intendit Doctor, ut mox patebit, quod ea, de quibus loquitur, non nisi latè, & improprie dicantur educi : quandoquidem ergo creationi non educationi, sed generatio opponitur, ut jam patuit ; ex quo hoc fit de ratione creationis, sequitur, quod ejus oppositum est de ratione generationis, non verò quod est de ratione educationis.

272 Deinde sensus Doctoris ex jam dictis patet, quod nempe ubi negat tales formas educi, loquitur de educatione proprie, & quæ est per realem transmutationem, qualiter educi competit formis materialibus ; quando autem educi affirmat, loquitur in latiori acceptione, & qualiter educi di-

citur

citat quidquid utcumque est de præsupposito subiecto. Quod autem hæc sit mens ejus, satis in utroque loco declarat: in priori enim non solum in illo articulo 2. probat non educi, primò, quia sine reali transmutatione ponuntur in esse; secundò, quia immaterialiter recipiuntur; tertio, quia non habet contrarium; & 4. quia possunt in instanti induci; quæ omnia indicant, eam tantum educationem negare, quæ hoc modo fit; sed insuper sequente dub. latet. querit: An aliqua sit similitudo in generatione formarum realium, & intentionalium? Respondet affirmativè, quia, etsi non propriè istæ, & illæ formæ de potentia materiæ educantur, aliquomodo tamen intentionales, sicut reales, de præsupposito subiecto fiunt; quare concludit: *Lumen ergo non propriè educitur de potentia medii illuminati, sed gignitur ex corpore illuminante in corpore illuminato; nisi aliquis sic vellet loqui largè de potentia medii, quia quamvis fiat sine transmutatione medii, tamen de necessitate habet fieri in medio, & de necessitate ibi requiritur potentia medii recipientis: ut in hoc habeat aliquam similitudinem lumen ad medium cum formis educitis de potentia materiæ ad materiam. En propriè negantur educitæ, cum quo fiat, quod largè accipiendo educationem, & ex aliqua similitudine dici possint educitæ.*

In altero loco quodlibet. resolutio ita habet: *Dicendum intentiones educi de potentia subiectiva medii, in qua erant quibuscumque ante sui productionem, minus minus, quam forma alia materiæ reales, nempe istæ sunt in potentia materiæ contentiva, & transmutabili; intentiones autem tantum sunt in potentia materiæ receptiva, quia in ea possunt fieri quo modo est etiam ratio animæ: hoc ergo intendit, quod intentiones non educuntur propriè, sicut formæ reales, educuntur tamen quodammodo, quatenus non creantur, & ab eis immittuntur, sicut anima rationalis; quare earum generationis assimilatur generationi, quæ est per educationem realis formæ, quam quæ est per creationem infusionem rationalis animæ; de post verba superius additum. 271. ita prosequitur: *potest obijci quod intentiones non educuntur, quia cum dicitur, quod talia fiunt sine transmutatione materiæ, non propter hoc concluditur, quod nullo modo educuntur de potentia materiæ, & quod nullo modo materiæ habeat rationem causalitatis respectu talium formarum; sed solum arguitur, tales formæ non sunt sic in potentia, sicut formæ reales, quæ educuntur in esse cum transmutatione materiæ: propter quod non solum citè, & per omnem modum sunt dici intentionales formæ**

educi de potentia materiae; respectu tamen formarum realium, eo quod non sunt simpliciter in potentia essentiali materiae formae intentionales, sicut reales, possunt dici de potentia materia non educi. Pater itaque, tum, quod tales formae proprie non educuntur, sed quodammodo, seu ex quadam similitudine dici possunt educi; tum, quod educio proprie, & simpliciter loquendo, in illa transmutatione consistit, qua materia transit ad habere in actu formam, quam in potentia continebat.

§.

III.

Solvuntur Argumenta.

Contra primam Conclusionem, de qua potissimè intenditur, nonnulla obijcit P. Saguens, ut ostenso, quod impossibile est formam educi, pateat inde, eam non esse realitatem absolutam materiae superadditam; itaque dialog. 4. num. 18. sic discurrit: Materia considerari aliter non potest, quam aut in ratione entis absoluti, aut in ratione entis respectivi; in priori consideratione nihil aliud est nisi ens creatum tale, nempe materia, distinctum subinde à spirituali, quam distinctionem, ficitur & constitutionem in propria ratione habet pro priori ad omnem formam, nisi quod in illo

ente possumus considerare formam objectivam, & metaphysicam materialitatis, qua est hoc tale ens, & à spirituali distinguitur, sed de tali forma nunc non agitur; ferè autem annuente Pazio, duo subjungit, alterum, quod ex materia sic absolute considerata deberet educi forma; alterum, quod ex ea sic accepta educi non potest: primum sic ostendit: Materia sub consideratione entis respectivi est materia merè objectiva, quæ per conceptus nostros comparatur ad formam ex ipsa educibilem; desideratur autem pro educatione materia physica, ex qua forma physica physice educatur, quæ solum esse poterit materia absolute spectata. Alterum, quod nempe ex hoc non possit forma educi, eo veluti notum supponit; quia in ente, quod ita omnino materia est, quod nihil est nisi materia, non potest esse aliquid formæ, imò neque aliquid respectus ad formam, quod pro educatione requiritur.

Ad alterum itaque accedens extremum ostendere pergit, tum, quid est materia sub consideratione entis respectivi; tum, quod ex ea sub hac acceptione non potest forma educi: materia quidem sub consideratione entis respectivi nihil est nisi potentia receptiva, & subjectiva objective considerata cum ordine ad formam; tunc autem arguit, quod concursus ille receptivus non sufficit ad rationem

rationem educationis salvandam: nam educi est subiecto, & in subiecto recipi duo sunt planè diversa; educi nihil est nisi extrahi; recipi nihil est nisi introduci, quæ sunt planè contraria: ineptus ergo est modus loquendi Aristotelicus; quis enim diceret, vinum est lagena educi, quando immittitur? Lagena per educationem vini evacuatur, per immissionem repletur; quo patet, quantum educio, & receptio inter se distant.

274 Hoc argumentum longo verborum apparatu difficultatis nihil habet; totum enim in præiudicio nititur, quo non vult arguens à sensibili abstrahere, quare tam materiam, quam educationem accipit aliquid, quod sensu attingitur. Resp. itaque, verum quidem esse, quod materia illis duobus modis accipitur, nempe absolutè, aut respectivè; sed nec absolutè est aliquod ens creatum, sed entis creati pars subiectiva, & potentialis, neque respectivè est objectiva comparatio ad formam, sed illa eadem partialis realitas, quæ se ipsa transcendentè, & intransitivè modum habet relativum, eo quod potentia alicujus est potentia, & pars compartem supponit: deinde educi non est, ut ipse imaginatur, aliquid inde extrahi, ubi occultum erat, sicut vinum est lagena extrahitur, sed est subiectum transmutari, & de potentia tali fieri in actu tale, & proinde habere in actu, quod

prius non habebat nisi in potentia: ad utriusque ergo partis educationem patet de facili; ad priorem quidem, quia si non requiritur ad educationem, quod forma precedat actu in materia; requiritur, quod actu non precedat, materiam nihil esse nisi materiam; & nihil formæ habere in actu est ipsam esse congruum subiectum educationis, nempe esse partem potentiam transmutabilem ad formam: ad posteriorem iterum quia educi, & recipi diversa quidem sunt, non tamen opposita; recipi enim non est ab extra venire, sed perficere; quare autem aliud sic materiâ transmutari, & à forma tale esse habere, quippe ab anima rationali tale habet, non tamè ad ipsam transmutatur, non verò sic diversa sunt, quin possint simul conjungi, unum ex altero sequi, ut quodam transmutatione ad hanc formam illa perficiatur: non ergo sic educitur forma, sicut est lagena vinum, quod extractione alibi reponitur, quare hæc extractio evacuatio est.

275 Arguit secundò: Formæ substantialis ens est verè, & potè; formalitè productum, atque ita vel sub esse nihilo fit, vel de aliquo, quod existit, ab agente naturali fit; sed potè totum de nihilo fieri non potè; quid ergo est illud aliquid, & quo fit? Aut materia, aut potentia materiæ; neutrum autem potè: quia id, de quo fieret materia, quando jam facta est, materiam,

set in ipsa tanquam pars ejus, sed neque materia, neque potentia materiae manet ut pars formæ: ergo. Sed si suo vellet exemplo insinueret, lagena non manet ut pars vini, quod ex ipsa extrahitur: non ergo subjectum, ex quo fiteductio, pars est illius, quod educitur, sed totius constituti ex formaeducta, & ipso subjecto. Huic argumento bonus Iudex reponit D. Philalletes, nullius se hoc audisse argumentum, vidisse tamen neminem, qui bene responderet.

276 Utique ita est, crambrem, ut ajunt, nullius recoctam iterato reponit, quod tamen productione urget valde debili P. Saguens; non enim, ut jam diximus, id, ex quo forma educitur, pars est ejus, quod educitur, sed totius educatione formæ constituti. Argumentum ergo illud idem est, quo præcedente articulo nititur sententia de inchoativo formæ; ad quod, ut ibi dictum est, neg. maj. quod nempe forma fiat, aut ipsa sit ens productum; proinde duci enim est sub esse poni; quare Formæ est produci, cujus est existere; & proinde forma autem non existit, aut a vel sub esse ponitur, sed illius, quod quod existit, pars est: non ergo ipsa fit, sed potest totum, quare totius aliquid potest præcedere, de quo ipsum videtur, & hoc est materia.

277 Arguit tertio num. 23. Nullum est assignabile discrimen inter formam genitam, & creatam, si forma educitur; sed tale

discrimen de necessitate debet admitti, siquidem res creatione inceperunt à Deo, generatione autem postmodum multiplicantur à secundis agentibus: ergo. Prob. maj. Eodem modo, quod nos dicimus, in generatione ignis formam de materia esse, in prima rerum productione de materia est: ergo aut à Deo non creata, sed genita est; aut à generante non genita, sed creata. Neque enim è re est, quod sit coarva, & simul cum ipsa materia, si tamen de materia est; aut enim sufficit, quod sit ex nihilo sui, ut dicatur creata, & sic ex eodem nihilo sui naturale agens ipsam facit; aut quod sit ex materia, cogit dicere ex aliquo genitam, & sic ex eodem aliquo Deus genuit. Quare concludit, nullas subesse latebras, quod possimus confugere, omnes se nosse, & posse ubique persequi, quod omnes videat inutiles; idcirco, cum olim fuerit unus è Peripateticis, castra Aristotelis reliquisse, quod viderit male munita.

278 Sed certe, non quia male munita sunt, sed quia munitiones ipse confugit, quæ proinde debilissimæ sunt, coactus est reliquisse. Itaque eodem hoc claudicat pede, ac præcedens; supponit nempe, quod forma fit. Ad formam ergo neg. maj. Ad prob. ejus neg. conseq. & ad rationem subinductam neg. suppositum, quod in generatione fiat forma;

si enim ipsa fit, utique non educitur, non enim transmutatione subiecti, sed productione de nihilo fit. In prima ergo rerum productione de materia sunt formæ materiales, & siceductæ, ut seq. articulo probabimus; totum autem in illa productione creatum est, in sequentibus genitum; quia in illa non de præexistente subiecto educitur forma, quare totum habet esse de nihilo, sive post omnino non esse; in aliis autem productionibus præexistens materia transmutatur; quare totum fit de præexistente subiecto, & habet esse de priori alio esse.

† 279 Arguit quartò num. 27. & sequentibus: Si forma educitur ex materia, non potest esse primum rei genitæ principium; at si ea datur, primum principium est: ergo non educitur. Maj. de facili ostenditur: Nam si fit ex alio principio, erit quidem elementum, sed non primum, quod potest multis exemplis patere; sunt quidem lateres elementa domûs, quia tamen ex terra ipsi sunt, & aqua, non elementa prima, sed secunda, & elementata dici debent: ergo pariter. ~~Hoc~~ item jam prius solutum est: præterquamquod enim non forma fit, jam dictum est suprâ, prima principia ex aliis non esse tanquam ex partibus elementantibus, & principiantibus; hoc enim sensu principia sunt, nempe partes componentes; & quia lateres hoc sensu ex terra

sunt, & aqua, non elementata prima, sed elementata; at sic forma non est ex materia: non tollitur, quin sit pars prima, pars non ex aliis partibus composita. Cætera ex dictis potest de facili solvi; omnia enim quid quærunt, de quo forma quare ea prætermittimus.

ARTICULUS IV.

An formæ materiales in primarum productioneeductæ fuerint de potentia materiæ?

§. I.

Relatis sententiis, probatur conclusio affirmativa.

280 **N**ON est ad rem sensus difficultas, quem nonnulli intendunt in quibus est P. Alfonsus, nempe in Epist. 2. Divi Petri 3. dicitur, quod *Cœli erant præter terram de aqua, & per aquam consistens*; tenent, formas rerumeductas fuisse de priori qua natura, nempe de aqua. Inquam, sensus non est ad propositum; tunc enim dato, quod illi de priori alia natura facili non de ipsis, sed de illa alia natura controversia instituitur: de ergo est: *An forma, quam pri-*

habuit materia, ex ipsius potentiaeducta sit, vel de nihilo creata?

281 ⁺ Prima sententia negat, in qua duplex est dicendi modus: alter tenet, tales formas neque fuisse eductas, neque potuisse educi à Deo Authore Naturæ. Ita communiter Thomistæ apud Palanco; & ex Nostreis tenent Gavardi, Villanova, & Manso: alter dicendi modus docet, non fuisse quidem eductas, potuisse tamen educi. Ita ex Thomistis Lerma, Froylanus, Joann. de S. Thoma; & hanc esse mentem Resoluti docet Eliseus hic. Secunda sententia affirmat, in qua pariter duplex est dicendi modus: multi enim docent, fuisse quidem eductas, potuisse tamen creari: alii communius docent sic eductas, quod à Deo Authore Naturæ creati non potuerunt; quod enim de posse absoluto creari potuerint, certius est, quam quod possit in dubium verti. Hanc sententiam tenet Scorus, & Scotistæ apud Mastrium hic; ex aliis Rubio, Alfonsus, & communiter Doctores Societatis. Tertia sententia docet, formas Cælorum, & incorruptibilium corporum creatas fuisse, formas verò elementorum, & generabilium fuisse eductas. Ita P. Suarez.

282 ⁺ Nobis dicendum, quod formæ Cælorum, & elementorum in prima rerum productione eductæ sunt ex potentia materiæ, ita

tamen quòd creari potuerint supernaturalitèr, & de posse absoluto, non autem à Deo agente, ut est Author Naturæ. Hæc tertia pars ex prima sequitur: Deus enim ut Author Naturæ se attemperat exigentiis rerum: si ergo probabitur, quòd tales formæ connaturalitèr exigunt non de nihilo fieri, sed ex materia educi, patet inde, quòd à Deo, ut Author est Naturæ, non alitèr fieri possunt. Secunda pars patet item de facili: Quia de posse absoluto non sunt secundum connaturalem exigentiam, sed secundum Dei potentiam, & sufficit, quòd creari, & immediatè accipere existentiam ipsis non repugnet; non repugnare autem clarius est, quàm quòd probatione indigeat: si enim accidentalisis forma potest sine subiecto conservari, & immediatè in se ipsa esse habere, multò magis poterit substantialis forma in se immediatè esse suscipere, & sic creatione fieri.

283 ⁺ Prob. ergo prior pars, quæ est intenta Conclusio, primò ex P. Augustino lib. 13. Confess. cap. 33. ubi ita Deum alloquitur: *Laudent te opera tua, quæ habent initium, & finem; de nihilo enim à te, non de te facta sunt, non de re aliqua, non de tua, vel qua ante fuerit, sed de concreata, id est, simul à te creata materia, qui ejus informitatem sine ulla temporis interpositione formasti: nam cum aliud sit Cæli, & terra mater-*

ries, aliud Cœli, & terre species; materiam quidem de omnino nihilo, mundi autem speciem de informi materia, simul tamen utrumque formasti. En S. Parens distinguens inter Cœli materiam, & ejus speciem, nempe formam, asserit, materiam de nihilo, formam verò non de nihilo esse, sed de materia.

284. Hunc adduximus locum, quoniam ex eo N. Manso oppositam deducit conclusionem, quia nempe ait S. Parens, materiam, & formam simul esse à Deo, & esse utrumque concreatum, & quod factum est, & quod inde factum est: si ergo, ait, eadem est actio, quandoquidem materia non potest dicieducta, sed creata, idem dicendum de forma. Quod autem ait S. Parens, formam de materia esse, respondet, quòd S. Parens se explicat contra Adversarium Legis, & Prophetarum lib. 1. cap. 9. ubi ait: *Sicut à loquente fiunt verba sonantia, ubi non prius vox informis post accipit formam, sed formata profertur; ita intelligendus est Deus de materia quidem informi fecisse Mundum, sed simul concreasse Mundo; non tamen inutiliter prius narratur, unde aliquid fit, & postea quod inde fit, quia, etsi potest utrumque simul fieri, non tamè potest simul utrumque narrari.* Ex quo deducit, quòd sicut loquens unâ, & eadem actione vocem emittit, & formam, quæ formatur, ita Deus eadem

actione materiam produxit, formam; sed illa actio fuit materiæ creatio: ergo & formæ.

285. Hoc idem multis incis habet S. Parens, & eodem tunc exemplo, quo solum innuit, quòd non materiam creavit Deus, quam postea formaret, sed formatam creavit, ita tam quòd materia de nihilo est, forma autem de materia; hoc autem omnino non esse ad intentum conclusionis, imò nostram innuere, patet de facili: primò quidem, quia eadem actione utrumque factum est, deducit ipse, quod illa actio est materiæ creatio: ergo & formæ; deducitur autem contrarium: Sed illa actio non de nihilo fecit formam: ergo non materiam. Deinde, ait S. Parens, quòd potuit utrumque simul fieri, non autem potuit simul utrumque narrari: sed si illa formaeducta, sed creata est, aut potuit simul fieri, aut non solo potuit, sed debuit simul utrumque narrari: ergo. Prob. min. illa forma noneducta, sed creata est, aut ita quòd seorsim à materia proprium esse acciperet, ita quòd simul cum materia acciperet esse, & unam terminaret actionem, sed utroque modo de nihilo; sed priori modo, si eadem aliâ actione fieret, & alio esse haberet, neque simul fieri, quæ simul haberet narrari; posteriori modo, sicut unum fieri de nihilo haberet, ita deberet ha-

se non narrari; non enim aliter fieret, quam materia: si ergo vult S. Patens, quod non potuit simul utrumque narrari, intendit, quod aliter, quam materia, ad illam actionem comparatur forma, & sic non de nihilo, sed de materia est, & per transmutationem ipsius.

Præterea: Quod omnino non de nihilo est, non potest dici creatum; sed formam illam dicit S. Patens non de nihilo, sed de informi materia: quamvis ergo totum ex materia, & forma, quia de nihilo est, creatum dici possit, forma tamen non potest dici creata. Ulterius: Educi ex terminis hoc significat de potentia subjectiva ad actum extrahi; sed forma illa, quippe non de nihilo, sed de materia esse S. Patens asserit, de potentia subjectiva ad actum translata sunt, neque aliter possunt de materia esse intelligi, nisi transmutatione, & transitu ipsius materiae de potentia ad actum: ergo. Insuper: Forma, quæ creatur, aut concreatur subiecto suo, non de ipso est, sed de nihilo; sed formas illas dicit S. Patens de subiecto esse: non ergo creatæ sunt, aut concreatæ. Patet maj. quia enim anima rationalis creata est, nullo sensu potest dici, quod est de corpore, sed in corpore tantum; & quia totus homo de præsupposito subiecto est, absolute, & in rigore non creatus, sed formatus dicitur; similiter,

quia in generatione verius ex speciebus Eucharisticis, quamvis simul cum forma, nempe in eodem instanti, creetur materia, forma non de nihilo est, sed de ipsa materia, non creata dicitur, aut concreata, sed educta: si ergo expressè ait S. Patens formas in prima rerum productione non de nihilo esse, sed de informi materia, non creatas intendit, aut concreatas, sed eductas.

Quod autem ait de concreata, non intendit, materiam formam, aut formam materiae concretam esse, sed materiam totam, quod creatum est; ait enim in priori loco, quod Dei opera non de nihilo, sed de concreata materia sunt; in posteriori, quod Deus materiam concreavit Mundo: solum ergo intendit, quod non prius, & seorsum creata est, ut posset formaretur, & ex ea res fierent, sed in ipsa re, quæ creata est, ut pars ejus, est simul, & eadem actione concreata; quomodo autem fiet, quod totum sit creatum, forma tameneducta, jam patuit supra, nempeeductio non est fieri; quare fieri, quod est productio totius, de nihilo est, sive de nullo præexistente subiecto, & sic creatio; similiter, cum materia, & forma æque partes sint totius, quod creatur, cur materia, non autem forma concreata dicatur, quia, ut ait S. Patens, materia est de omnino nihilo, forma verò de informi materia. Patet

item

item ad rationem, quam intendit N. Manso: cum enim ait, quòd Deus eàdem actione materiam, & formam produxit, neg. suppositum; non enim materia, aut forma, sed totum producit: similiter, cum dicitur, quòd illa actio materiae creatio est, hoc pariter negatur propter eandem rationem; tandem hoc misso, cum inde deducitur, quòd pariter dicendum de forma, neg. consequ. materia enim de nihilo est, quare toti, cujus est pars, concreata dici potest, licet non creata; forma autem non de nihilo est, sed de materia; quare licet æquè sit pars, non tamen æquè dici potest concreata, sed dici debet educta.

¶ 286 Hinc solutiones, quæ ad locum S. Parentis adhibentur, rejiciuntur de facili; nam primò aliqui respondent, quæ etiam solutione utitur N. Manso, quòd illi verbis: *Formam de materia esse*, denotatur quidem dependentia formæ à materia in ipso fieri, non autem ut à subjecto *ex quo*, quod ad educationem requiritur, sed tantum ut à subjecto *in quo*, quod pro educatione non sufficit. Hæc solutio in se ipsa appareret insufficiens; dependentia enim à subjecto *in quo* non facit de eo, sed tantum in eo fieri. Præterea: Rationalis animus à corpore dependet in suo fieri connaturaliter, & juxta propriam existentiam; sed non poterit dici de corpore esse, sed tantum in corpore:

esse ergo de subjecto non significat dependentiam ab eo tanquam à subjecto *in quo*. Ulterius: Dependere à subjecto *in quo* tantum dicit necessitatem concomitantis subjecti, in quo forma recipiatur, & quod ipsa perficiat, non autem dependentiam à priori, in quo contineatur; sed esse de subjecto amplius dicit, quàm necessitatem concomitantis subjecti: ergo. Patet min. æquè enim forma dependet à materia tanquam à concomitante, quod perficiatur, & materia à forma tanquam à concomitante, quod perficiat; & ideo forma etiam spiritualis ita dependet; esse autem de materia spiritalem dicit dependentiam, quantum habet forma, quæ in ea continetur. Insuper: Dependentia à subjecto *ex quo* ultra dependentiam à subjecto *in quo*, per ipsos etiam Thomistas, hoc addit, quòd in priori dependentia subjectum non se habet ut pars recipiens, sed insuper materiam causalitatem exercet erga materiam, quæ proinde ex ipso emergere, & veluti erui intelligitur, sed formam esse de materia non pure significat in ipsa recipi: ergo non tantum dependentiam à subjecto *in quo*.

¶ 287 Respondent alii secundò, formam esse de materia, materiam esse subjectum *ex quo* non sufficere, ut forma dicatur educta. Ratio est: Quia educere non intelligitur sine transmuta-

tionem, & transitu subjecti de potentia tali ad actum tale; quod item non stat, quin tale subjectum sub privatione præcedere intelligatur; jam autem in prima productione, quamvis forma sit de materia, non tamen ita quod materia intelligatur sub privatione præcedere: non ergo ita est de materia tanquam subjecto *ex quo*, quod dici possiteducta. Patet min. quia ait S. Parens, quod non prius Deus materiam condidit, quam postea formaret, sed formatam condidit.

1887 Hæc solutio, quam cæteri ex Conimbricensibus defumunt, primam in ipsis verbis S. P. habet instantiam: ait enim S. Parens, quod forma est de informi materia; informis autem est non formata, seu carens, & privata. Secundam in communi Thomistarum doctrina: nam in generatione vermis ex speciebus Eucharisticis educitur illa forma, & consequenter de materia est, quæ intelligitur sub privatione præcedere, apta & transmutari, seu transire de tali in potentia ad tale in actu; sed pro nullo instanti intelligitur materia illa formam præcedere, esset enim sine omni forma, quod apud ipsos est impossibile: stat ergo materiam præcedere sub privatione, & tamen simul esse cum forma. Neque refert, quod respondet Illustrissim. Palanco, præcedere nempe materiam in generatione vermis sub

privatione formæ, non quidem in se, sed in suo æquivalenti, nempe in quantitate, quæ motum alterationis, & dispositiones ad formam educendam recipit. Hoc, inquam, non refert: non enim ex illo æquivalenti forma educitur, sed ex materia: si ergo ipsa transmutatur, & transit de potentia ad actum, ipsa in se, & non in suo æquivalenti debet intelligi privationem habere. Præterea: Alteratio alia est mutatio à generatione, & educatione substantialis formæ; pro alteratione quidem quantitas materiæ æquivaleret, & vices gerit substantialis subjecti, non autem pro generatione, seu educatione substantialis formæ: si ergo pro hac requiritur materiam sub privatione præcedere, in se illam privationem habet.

Itaque quamvis simul, & in eodem instanti materia creetur, seu potius concreatur, quo est forma, naturâ tamen, & causalitate formam præcedit; præcedentia enim causalitatis, & naturæ, quamvis realis sit, non est prioritas durationis, aut pro instanti, sive duratione aliqua, sed pro signo ejusdem instantis exercetur: at materia de sua habet quidditate privationem formæ, nempe carentiam cum aptitudine: non ergo oportet duratione aliqua præcedere, ut intelligatur transmutari, & de privatione ad formam, sive de potentia ad actum transire. Ratio autem est, quia causalitas

tas materiæ; sicut etiam forma neque ab existentia dependet, neque instanti mensuratur, ut jam supra patuit, & latius disp. seq. probandum erit; imò causalitatem efficientis causæ posse aliquando sine præcedentia durationis exerceri, ipse docet S. Parens, & multis confirmat exemplis: Si pes, inquit, ex æternitate esset in pulvere, ex æternitate ei subesset vestigium, quod tamen à calcante factum nemo dubitaret; similiter, Sol, ex quo est, radium à se emittit, & ita in multis aliis: sicut ergo in his radius à Sole, & vestigium à pede verè, & re ipsa procedit, quin pes, aut Sol pro aliquo instanti præcedere intelligantur; ita forma de materia est, & ab ipsa causatur, quin oporteat materiam pro aliqua duratione, aut etiam instanti præcedere, & in illo priori naturæ, & causalitatis ad formam, illius carentiam, & privationem habet, de qua transire intelligitur, & transmutari ad formam.

* 289 Prob. secundò Conclusio ex B. Doctore in 1. dist. 8. p. 2. q. 2. art. 3. quo querit: An anima rationalis sit tota in qualibet parte corporis? Pro cuius explanatione s. *Et sicut forma*, docet, quòd forma, quæ non est ipsa extensio, solum poterit intelligi extensa, ex quo recipitur in subiecto per se extenso, aut quia sit ex subiecto per se extenso; quidquid enim extenditur parti-

cipatione quantitatis, aut extenditur, quia recipit quantitatem, aut quia recipitur in quantitate, aut quia sit ex subiecto quantitate affecto; non enim relinquatur alius modus participandi quantitatem: tunc autem recipere quantitatem nulli formæ competit, quia quantitas non est accidentis, quod sequitur formam; quare et se materiæ coarvam, & illius veluti passionem, docet B. Doctor, & probabimus in de Gener. forma ergo solum poterit extendi, quia recipiatur in quantitate, aut quia fiat ex subiecto quantitate affecto; at substantialis forma non potest in quantitate recipi, neque etiam in materia media quantitate, aut ratione illius, tamen enim quòd substantialis actus substantiale subiectum habere debet: solum ergo potest substantialis forma extensa intelligi, quia ex subiecto fiat extenso, & habere partes, ita quòd tota ex tota, & pars ex parte sit. Hanc doctrinam repetit Doctor in Hexam. p. 1. cap. 7. ubi ita ait: *Ad evidentiam sciendum, quòd ad hoc quòd forma extendatur extenso materiæ, non sufficit, quòd sit perfectio materiæ, sed requiritur quòd sit educta de potentia materiæ.* Ex hoc utrobique deducitur quòd anima rationalis non coextenditur materiæ, quia ex ipsa non fit; ex hoc autem non levis præsens Conclusio probatur.

* Ratio sic formatur: Forma

matériales in prima rerum productione factæ sunt juxta connaturalem earum exigentiam; sed ipsæ exigunt ex materia educi: ergo. Patet maj. Deus enim ut Author Naturæ juxta rei factæ exigentiam operatur; ubi autem non juxta rerum exigentiam, non ut Author Naturæ, sed de suo absoluto posse operatur. Prob. min. Formæ materiales connaturaliter exigunt materiæ coextendi; sed non possunt, nisi ex materia educantur: ergo exigunt ex illa educi. Patet maj. in hoc enim forma materialis à spirituali differt, quod spiritualis tota est in qualibet subjecti parte, quare ipsi non coextenditur, materialis vero tota est in toto, & pars in parte, quare ipsi coextenditur: si ergo ex natura sua id habet, hoc connaturaliter exigit. Min. item ex præcedentibus patet, non enim qui in quantitate recipiantur, possunt extendi, cum ipsæ nudam materiam perficiant secundum se, & ut est substantialis potentia; atque item, quia quantitatem recipiant, cum quantitas præintellegatur in materia, eo quod ipsi forma, nec materiæ per formam, sed formæ per materiam quantitas conveniet.

190 Prob. tertio ratione, quæ termino à quo creationis potest desumi, sic formatur: Terminus à quo creationis est omnino non esse; sed formæ materiales in prima rerum productione

non habent pro termino à quo omnino non esse: ergo. Patet major, quia hæc est quidditas creationis, fieri de nihilo; quare etsi possit in aliquo fieri, quod creatur, non tamen de aliquo. Prob. min. primo, quia, ut ait S. Patens, aliter materia, quam forma comparatur ad terminum à quo, materia nempe de omnino nihilo, forma autem non de nihilo est, sed de informi materia: secundò, quia ex natura rei forma posterior est, & materiam prioritate saltem naturæ præsupponit; at sibi non competit seorsim, & se sola fieri: non ergo de nihilo, sed de ipsa materia esse habet.

291 Prob. quarto alia ratione, quæ ex termino ad quem creationis sic formatur: Terminus ad quem creationis est esse existentia; sed formæ materiales in prima rerum productione non in se acceperunt esse existentia: ergo non creatæ, sedeductæ sunt. Probatur maj. Quia creatio est fieri; sed fieri est extra causas poni: ergo ejus terminus ad quem, sive formalis existentia est, sive esse extra causas. Prob. item minor: Quia illæ formæ in prima productione factæ sunt juxta connaturalem exigentiam; sed ipsæ exigunt non in se existentiam suscipere, quippe sunt ens incompletum, & parziale, cui non competit fieri, aut existere: ergo. Confirmatur: Aliter debemus accipere fieri formæ, quæ de se potest in se esse, & tantum ha-

bet in materia fieri, non verò in ea continetur, aut de ea est, ac formæ, quæ non potest connaturaliter in se esse, quæ in materia continetur, & de ea esse habet; sed prioris formæ fieri est creatio, & ita fit anima rationalis: ergo posterioris esteductio, & ita se habent formæ materiales in prima rerum productione.

292 Prob. quintò evertendo motiva contrariæ sententiæ: Ideo tales formæ non sunteductæ, quia non supponunt subjectum tempore præcedens, aut quia non sunt motu successivo, aut quia subjectum non supponunt ex indigentia agentis; hæc enim motiva sunt, quibus contraria sententia nititur; sed nihil ex his est de ratione educationis: ergo. Probatur min. Eductio formaliter hoc tantum importat, quòd sit transitus subjecti ad formam, quam in potentia continebat; sed sine illis conditionibus salvatur iste transitus: ergo. Patet maj. ex ipsis terminis: educio enim hoc est, erui, & veluti extrahi ex visceribus subjecti; per hoc autem, quòd subjectum intelligatur de continente in potentia transire ad formam in actu habendam, ipsa forma è visceribus ejus erui intelligitur. Minor jam patuit præcedente articulo; motus enim tantum in alteratione intervenit, educio autem substantialis formæ à tota alteratione distinguitur; præcedentia subjecti pro ali-

qua duratione tantum requiritur ratione motus; quòd item factum præsupponatur ex indigentia agentis, ipsius agentis creatio est, non autem formæ, actionis; si enim agens, quòd materiâ non indiget, velit ipsa & ex ipsa formam eruere, pro dubio & formaeducta erit.

9.

II.

Solvuntur Argumenta.

293 **A**rguit primò Manso triplix tione ex suprâ adducta auctoritate P. Augustini; prima hæc: Formæ Cælorum eadem actus factæ sunt, ac materia, eoque Augustinus materiam dicit creatam; sed actio factiva materiæ est creatio: ergo. Secundio hæc est: Formæ illæ factæ à solo Deo; sed quòd fit à Deo, fit per creationem: Minor probatam supponit. 12. num. 8. & 9. ex P. Aug. no; probationes autem eas quas jam suprâ expendimus quòd nempe ad educationem requiritur materia præsupposita indigentia agentis; Deus autem nunquam materiâ indiget: semper creat, nunquam educit. Rursus: Licet Deus aliquando supponat materiam, semper tamen materiam à se de nihilo

nam; at de ratione educationis est materiam supponere ab alio agente, & aliâ actione productam: ergo. Tertia ratio hæc est: Ea solum educuntur, quæ sunt cum transmutatione; sed formæ Cælorum in prima productione factæ sunt sine transmutatione: ergo. Majorem probatam supponit q. 12. num. 6. primò ex P. Augustino verbis suprâ datis, quòd eo Heva creata dicitur, & non edueta, quia non aliquo motu præexistentium creaturarum: ergo in hoc consistit educio, quòd fiat per motum. Secundò ratione B. Doct. nempe formam contineri in virtute activa agentis nihil est, nisi quòd agens possit transmutare per qualitates alterantes: ergo eam contineri in potentia passiva materiæ, & ex ipsa posse educi, est materiam posse transmutari per motum, & qualitates alterantes. Minorem principalem probat, primò, quia quòd sit à solo Deo, sit sine transmutatione. Secundò, quia ad transmutationem requiritur, quòd materia præexistat tempore; sed in prima productione tempore non præcessit: ergo. Hanc majorem citat. q. 12. num. 7. sub finem eo probat, quia motus successivus essentialiter nequit in instanti fieri: si ergo educio est motus, de ratione ejus est, quòd ad formam, quæ in instanti terminativo motus educitur, materia præcedat tempore.

294 Ad hæc omnia constat solutio ex dictis articulo præcedente; quare breviter ad primam rationem dicitur primò, quòd falsa est major, imò suppositum ejus, quòd nempe materia fiat, aut forma, neque S. Parens materiam dicit formæ concreatam, sed toti. Secundò dist. min. Actio factiva materiæ est creatio ipsius materiæ, neg. min. est creatio totius ex materia, & forma, conced. min. & neg. consequ. stat enim, quòd totum, quia non est de præexistente subjecto, creatum sit, & de omnino non esse, forma tamen edueta, quia educio non est fieri formæ, sed totius per transmutationem subjecti, seu transitu de potentia continere ad habere in actu formam; jam autem non requiritur, quòd subjectum præexistat, ut iste transitus intelligatur, sed eodem instanti, quo fit totum, materia transmutatur; quòd est, ut ait P. Augustinus, formatam creari, ita tamen quòd forma sit de informi materia.

Ad secundam rationem primò dicitur, quòd ea est contra expressum B. D. articulum, nam, ut jam diximus, in 2. dist. 1. p. 1. q. 3. art. 1. de hoc ex instituto quærens triplici ratione probat, quòd Deus potest utroque modo agere, aut per transmutationem, aut per creationem; si autem Deo sic agere non repugnat, patet, quòd sic agere debuit

In prima productione, nempe juxta exigentiam rei factæ: forma enim materialis, eo quod in potentia materiæ continetur, in se, & secluso respectu ad hoc, aut illud agens, exigit connaturaliter transmutatione ipsius materiæ deduci ad actum. Secundò, datis præmissis, neg. conseq. & suppositum ejus; hoc quidem, quia forma non fit, aut creatur; conseq. autem, quia stat totum creati de nullo præexistente subjecto, & tamen formam educi; quare licet, quod fit à solo Deo, creatione fiat, sequitur quidem, quod totum creatum fit; cum quo stat, quod forma fiteducta. Ad probationes ex P. Augustino jam patuit supra, quod non est de ratione educationis, quod materia supponatur ex indigentia agentis; etsi enim materiâ non indigeat, si tamen velit eâ uti, & ipsam transmutare, formam educet. Rursus: Non opponitur creationi educio; quare ex quo materiâ non indigeat, sequeretur ad summam, quod non generatione, sed creatione producat; cum quo stat, quod forma siteducta. Patuit similiter, quod non est de ratione educationis, quod materia supponatur ab alio agente, aut alia actione producta; ad generationem quidem requiritur materia præexistens, & subinde alia actione producta, non tamen ab alio agente; neutrum verò ad educationem requiritur, sed tan-

tum transmutatio materiæ, & transitus de potentia ad actum qui stat in instanti, & actione, quæ totum producit, sive creatione, sive etiam generatione.

Ad tertiam rationem in se su argueris neg. major, nempe transmutationem intelligit actum physicè successivum; si autem sola forma accidentalis educitur, substantialis verò in instanti terminativo motus; generatio enim mutatio est realiter distincta à tota alteratione præcedente; neque dependentia, aut connexion generationis, sive educationis substantialis formæ ad præcedentem alterationem est de ratione educationis, sed ex necessitate agentis, quod propter limitatam virtutis suæ non aliter potest materiam transmutare, quam ipsam successivè, & paulatim componendo; quare illa necessitas motus, & præcedentis alterationis est ad educationem per accidens, si nempe contingat, quod materia sit ad hanc formam disposita, aut quod agens tamen virtutis, quod possit in instanti disponere, in instanti, & sine successione, aut motu transmutabitur materia, & educetur forma, puta, si ab uno agente disponatur materia, & postquam disposita est, aliud agens applicetur ab hoc secundo educetur forma in instanti, & sine motu; educitur ergo neque motus est, neque motu per se dependet, sed in

Est transiens materia de potentia ad actum in ipsa præcontentum, qui in instanti sit, & proculdubio in prima productione intervenit, cum formas dicat S. Patens non de nihilo esse, sed de informi materia. Ad primam prob. jam patuit supra sensus, quem intendit S. Patens. Ad secundam ex ratione B. D. contra ipsum est antec. proculdubio enim res, antequam fierent, continebantur in potentia activa Dei; sed Deus non potest materiam transmutare per qualitates alterantes, juxta ipsum: contineri ergo in potentia activa agentis non est præcisse, quod agens possit alterando disponere, sed quod possit quoquomodo producere; quare pariter contineri in potentia passiva non est præcisse, quod materia possit per motum alterationis disponi, sed quod possit utcumque transmutari; quare neg. antec.

195 Arguit secundò idem, quod neque educi potuerunt formas in prima productione, ex eadem doctrina: Quia ad educationem requiritur subjectum tempore præexistens; sed in prima productione materia non potuit tempore præexistere, tunc enim esset naturaliter sine omni forma: ergo. Quod si ponatur, divinitus extiterit sine omni forma, adhuc ex alio capite tunc repugnat educio; quia nempe nullum esset agens potens educere, cum Cælum sit primum alterans. Hoc argumen-

tum eodem nititur principio, & eandem habet difficultatem, ac præcedens, quod nempe educio aut motus est, aut sine motu esse non potest. Dicitur itaque, quod falsa est maj. transmutatio enim, sive transitus materie de potentia ad actum in instanti exerceatur, neque materiam requirit præexistentem, sed tantum naturam, & causalitatem præcedentem, quod in eodem instanti salvatur.

196 Arguit tertio N. Villanova: Modus operandi sequitur modum essendi ipsius operantis, quod principium sæpe assumit B. Doctor; sed modus essendi Dei exigit, quod non educatione ex aliquo subjecto, sed simplici creatione res produxerit: ergo. Prob. min. Creatura enim, quia non est ipsum esse, non habet primò communicare esse; unde oportet præsupponere ipsum esse aliquomodo, & non potest de nihilo agere; quare tangit, ut agat; sed Deus est ipsum esse per essentiam: ergo habet primò communicare esse, non præsupponit subjectum, ex quo educat, & consequenter semper de nihilo creat, neque tangit, ut agat, sed potius agit, ut tangat.

197 Resp. primò, quod illud principium tenet de agente creato, non verò de Deo; ubi enim agens habet determinatum esse, & gradum perfectionis, ad determinatum modum essendi sequitur determinatus modus operandi

randi; ubi autem agens habet esse, & perfectionem illimitatam, ad talem modum essendi sequitur nullum habere modum in operando, seu posse quolibet modo operari. Resp. secundò neg. min. Ad prob. ejus neg. consequ. solum enim sequitur, quòd possit Deus primò communicare esse, seu de nihilo producere, & non indigeat præsupposito subjecto, sicut indiget agens creatum; non autem ex hoc tollitur, quin possit præsupposito subjecto uti, & illud transmutare; quod, ut jam diximus, ex instituto probat B. D. in 2. dist. 17. p. 1. q. 3. art. 1. Resp. tertio neg. subillatum consequent. dato enim, quòd semper, & per creationem agat, non ex hoc tollitur, quin formam educat, cum hoc quippè, quòd est rem creari, & de nullo esse præexistente subjecto, stat formam educi, ut sæpe in præcedentibus dictum est.

298 Arguit quartò Illustrissimus Palanco ex Sacr. Text. quòd dicuntur res creatione incepisse; sed in rigore debet accipi Textus, quando nullum est inconveniens juxta regulam P. Augustini: ergo quandoquidem nullum est inconveniens in eo, quòd formæ dicantur à Deo creatæ, dici debet, quòd in prima productione non educæ, sed creatæ sunt. Resp. primò neg. consequ. ex quo enim res creatione inceperint, non sequitur formas non esse educas, quia enimeductio non est de præ-

existente, sed potest esse de eo existente subjecto, stat rem de nihilo poni in esse, & habere existentiam post omnino non esse, quòd est creari, & tamen materiam transmutari, sive transmutatam creari, & formam esse in informi materia, quòd est educere. Resp. secundò neg. suppositum consequ. nempe inconveniens est formas dicere creatas in prima productione, scilicet illa productione à Deo est Authore Naturæ, quare juxta connaturalem rei factæ exigentiam; at forma materialis in potentia materiæ constituitur: ipsa ergo connaturaliter exigit de potentia materiæ, & transmutatione ejus poni in esse, quare si aliter fiat, non connaturaliter, & à Deo Authore Naturæ: sequitur ergo, si dicatur creatæ, quòd Deus in prima productione non operatus est ut Authorem Naturæ.

299 Arguit 5. idem: Ut forma substantialis educatur de potentia materiæ, debet materia præsupponi existens ante educationem; sed in 1. rerum productione non præsupponitur existens: ergo. Prob. maj. Ad educationem non sufficit materia in pura potentia objectiva; sed nisi præsupponatur existens, est in pura potentia objectiva: ergo. Hæc minor eo non præsupponitur, quia per existentiam extrahitur ex potentia objectiva. Confirmatur primò: Ad hoc, quòd forma educatur, debet materia

supponi producta pro priori ad formam; sed in prima productione nequit ita supponi: ergo. Majorem notam supponit, & minorem probat primò; quia si materia supponitur producta, tunc productio formæ non est prima, sed secunda productio. Secundò, quia, si supponeretur producta, supponeretur existens, cum productio det existentiam; sed pro priori ad formam nequit supponi existens: ergo. Tertiò, quia, si supponeretur producta pro priori ad formam, ad solam materiam terminaretur actio productiva; hoc autem implicat, cum materia non sit ens aliquod se solo producibile. Confirmatur secundò: Actio productiva terminatur ad eandem existentiam rei productæ; sed materia pro priori ad formam nullam habet existentiam: ergo pro priori ad formam non potest terminare actionem productivam.

300 Resp. neg. maj. Ad probat. neg. min. & ad rationem ejus dicitur, quòd existentia utique constituit extra potentiam objectivam, sed non oportet præhabere, sed sufficit simul habere existentiam, ut intelligatur potentia subjectiva transmutabilis ad formam. Hoc argumentum difficultatem continet, quam cogitur deborare ipsi Thomistæ: In qualibet naturali generatione forma corrupti non existit in instanti generationis, nec eo men-

suratur intrinsecè corruptio; res enim permanentes non desinunt intrinsecè, & per ultimò esse, sed extrinsecè, & per primò non esse; quare in instanti generationis non potest dici nunc ultimò est forma corrupti, sed nunc primò non est, immediate antea erat: si ergo in illo instanti, quo educitur substantialis forma, & fit generatio, non est forma corrupti materia pro priori naturæ, & causalitatis ad formam educendam, neque habet formam corrupti, quæ illo instanti non est; neque geniti, quæ pro posteriori naturæ, & causalitatis educitur, sed à forma existentiam habet: nullam ergo habet existentiam in illo priori. Quod itaque de hoc generationis instanti ipsi dicere coguntur, nos dicimus de primo creationis instanti, quòd nempe pro illo intelligitur materia non præexistens, sed coexistens formæ, quia illa prioritas naturæ, & causalitatis non existentia est, aut durationis, sed signi; quare est materia existens, & extra causas, non tamen præexistens, quia illa prioritas non est existentia.

301 Ad primam confirmationem responderet Scotista, quòd productione completa, & pro aliqua duratione nequit materia formam præcedere; hoc autem non requiritur ad educationem. Ad primam prob. quòd si supponatur materia actione completa producta ante formam,

tunc

tunceductio formæ non esset prima, sed secunda productio, quia tamen tantum actione incompleta præsupponitur, productio formæ non secunda est, sed completæ primæ totius productionem. Ad secundam prob. quod supponeretur materia existens incompletè partiali existentia, quæ sibi de se competit. Ad tertiam, quod ad solam materiam terminatur actio productiva inadæquatè, & tanquam ad partialem terminum, non autem adæquatè, & tanquam ad terminum totalem; & hoc secundo modo ipsa non est se sola producibilis. Similiter ad secundam confirmationem, actio productiva terminatur ad dandam existentiam proportionaliter, nempe actio totalis, & completa dat totalem existentiam, inadæquatè autem dat existentiam partialem, & inadæquatam; tunc autem materię non convenit existentia totalis, & completa; quare se sola non potest terminare actionem totalem; quia tamen propriam habet existentiam partialem, & incompletam, actionem potest terminare inadæquatam, & partialem.

302. Hæc via nostris principiis non coheret, quibus materię negatur actus entitativus, & propria existentia; quare non bene aliqui de Nostris in manuscriptis duplicem illam inadæquatam actionem admittunt. Itaque, ut ait S. Patens, non materiam Deus

creavit, quam postea formaret, sed formatam creavit; quare non potest materia pro aliquo prior ad formam intelligi, aut actionem terminare, aut existentiam habere etiam inadæquatè; quæ enim sensu actionem terminat, aut existentiam habet ante formam, existit, aut producit formam. Deinde, ut jam supra diximus quæst. præced. produci, aut existentia incompleta apte implicat: non enim potest, quod producit, aut extra causas ponitur, partim intra partim extra causas intelligi vi productionis. si ergo producit materia, aut existentiam habet, tota ejus essentia extra causas ponitur; quæ productio, & existentia, quæ illi convenit, completa est; tales autem habere existentiam, aut terminare actionem Dei Author Naturæ est impossibile, cum ipsa non sit ens naturæ, sive naturæ produci, aut existere, sed ejus pars. Hinc si dicatur, actionem dici incompletam, aut existentiam, non quia partim extra causas ponat, sed quia id, quod completè extra causas ponit, non ens est completum, sed incompletum, & partiale; neque hoc potest subsistere, jam pater: eo enim quod incompletum est, & partiale, non sibi competit connaturaliter produci, aut extra causas poni, sed toti, sive enti completo, cujus hoc est pars.

303. Nobis ergo aliter dicere

Ad primam confirmationem, quod falsa est maj. absolute loquendo: Cum fieri rei est generatio, quia est de præexistente subiecto, ad educationem formæ præsupponitur materia alia actione producta saltem pro priori causalitatis, & naturæ, & ita contingit in generatione vermis ex speciebus Eucharisticis; quia tamen potest forma educi, & totum non generatione, sed creatione produci, ut jam supra dictum est, ad hujus formæ educationem non debet materia pro aliquo priori productione supponi, sed in instanti, quo totum de nihilo creatur, hic est ordo naturæ, & causalitatis; quod in priori signo materia est potentia subiectiva vi existentia, quam non pro illo signo, sed pro tercio instanti habet; in secundo signo transmutatur, seu formam habet in actu, quam prius potentia continebat; & in tercio totum ex materia, & forma sub existentia ponitur, & hunc ordinem reallæ præcedentiæ debere accipi in instanti cujuslibet naturalis generationis, jam patuit supra num. 300. Probationes min. non sunt ad propositum; ipsa enim minor nobis vera est. Ad secundam confirmationem ex dictis patet, concedimus enim consequ. neque ad educationem simpliciter, & absolute subiectum requiritur pro priori productum, aut existens.

304 Arguit sextò, & potest esse replica contra præcedentem

solutionem: Impossibile est intelligere formam de materia educi, quin materia realem prioritatem habeat ad formam, educio enim realis causalitas est ipsius materiæ: si ergo in prima productione formæ educuntur, pro aliqua reali prioritate materia terminat actionem Dei. Tunc ita: Juxta doctrinam, quam sæpe ex B. D. nos ipsi adduximus, impossibile est intelligere actionem sine compositione ex potentia, & actu in termino ejus; nec enim, ut ait Doctor, agens facit, quod potentia sit potentia, aut quod actus sit actus, sed aut facit, quod sit in re extra causas, & conjungit essentiam existentia; aut facit, quod potentia sit sub actu, & conjungit materiam formæ, seu generat: licet actum potentia suæ: si ergo pro reali prioritate ad formam materia terminat actionem Dei, aliquam conjunctionem ista actio facit, & aliquid communicat ipsi materiæ; sed non potest in illo priori intelligi communicare formam: communicat ergo existentiam; aut ergo fateamur oportet, materiam præexistere formæ, & sic totum non est creatum, sed de præexistente subiecto, & sic genitum; aut dicamus, necesse est, materiam non habere realem prioritatem, & consequenter forma non est educita.

305 Hoc argumentum non parvam quidem in nostris principiis habet difficultatis apparen-

tiam, quæ tamen tota nititur in æquivocatione prioritatis naturæ, quæ eo quod realis est prioritas, neque potest sine existentia concipi, apprehenditur prioritas existentia; quod itaque facilius percipiat solutio, instatur argumentum in communi contrariorum doctrina: In instanti generationis materia realē causalitatem habet, & consequenter realem prioritatem ad formam, quæ ex ipsa educitur: pro illa ergo reali prioritate materia ante formam terminat actionem: tunc ergo queratur: Quid ab actione accipit pro illo priori ad formam, neque enim potest formam ipsam pro priori ad formam accipere, neque existentiam, aut corrupti, quod illo instanti non est; aut geniti, quæ pro illo priori nondum est: quod ergo in hoc instanti de materia dicant pro illa prioritate reali ad formam sive Nostri, sive Thomistæ, utrique enim propriam existentiam, & actum entitativum materiæ negant, hoc nos dicimus de illo instanti primæ creationis.

Ad formam ergo dist. antec.

Quin materia realem prioritatem habeat durationis, aut existentia, neg. antec. quin realem prioritatem habeat naturæ, & causalitatis, conc. antec. & neg. consequ. non enim ad actionem comparatur ut prior, eo quod prioritas illa tantum est naturæ, & causalitatis; si enim comparative ad

actionem ordinem haberent prioris, & posterioris materia, & forma, non solius naturæ, sed productionis, & existentia illa prioritas esset. Itaque ad actionem non comparantur ipsæ partes, totum; hoc enim producit, & actionem terminat; quare comparative ad actionem non habet materia prioritatem, neque pro aliquo priori actionem terminat; quia tamen in ipso toto partes inter ordinem habent, quod naturæ unius prior est naturæ alterius, causalitatem ad se mutuò exercent, causalitate quidem mutua habent prioritatem; naturæ vero materia prior est formæ; & hic ordo in ipsis reperitur inter se, non verò comparative ad actionem, materia, quamvis recte prior, non pro priori terminat actionem productivam, nec aliquo ipsa pro priori ad formam vi illi accipit; si autem sermo sit non actione, ut est fieri, & produci, sed de influentia agentis, ut respondet transmutatio, in toto hoc duplex potest accipi, altera, qua materia accipit formam, & hæc esteductio, quæ non comparatur, & improprie actio est, comparatur non fit fieri; altera, qua totum materia, & forma existentiam accipit, & extra causas ponitur, hæc est creatio, & proprie actio, & prior quidem transmutationis pro primo signo prioritatis materiæ ad formam, sed pro secundo intelligitur educationis formæ

306 Arguit septimò Noster Aguilera: Dato, quòd ex formæ poterint educi, congruentius est ponere, quòd fuerint creatæ: ergo ita factæ sunt in prima productione. Prob. anteced. Quando Deus se solo operatur, congruentius est ponere, quòd operatur juxta modum suum; sed modus proprius ipsius Dei est operari per creationem, & de nullo præsupposito subjecto: ergo. Confirmatur. Superfluit omninò duplex actio, altera, qua creetur materia; altera, qua educatur forma: ergo debemus ponere unam, quæ fuerit tam materiæ, quàm formæ creatio.

307 Resp. neg. anteced. Ad probat. ejus primò disting. maj. Ubi Deus operatur se solo, ut Author supernaturalis, congruentius est ponere, quòd operatur juxta modum suum, conc. maj. ubi operatur, ut Author Naturæ, neg. maj. Deus enim ut Author Naturæ, se accommodat exigentiæ rei factæ. Secundò, concessis præmissis, neg. consequ. ex quo enim res sit creatæ, non tollitur, quin forma ejus siteducta, ut jam patuit: dato ergo, quòd Deus in prima productione operatus sit juxta proprium modum, & quòd ille sit creare, sequitur quidem, quòd totum sit creatum; non autem, quòd forma non siteducta. Ad confirmationem jam patuit supra, quòdeductio non est actio, quare neg. supp. antec. quòd

duplex sit actio, altera totius creativa, altera formæeductiva.

308 Arguit octavò P. Suar. Ubi non est totius generatio, non intelligitur formæeductio; sed natura ipsa rerum cogit nos discurrere, quòd Cælum non possit dici genitum, elementa verò, & alia corpora corruptibilia genita dicantur: ergo forma Cæli non esteducta, sed creatæ, aliorum verò formæ non creatæ, sedeductæ. Prob. maj. Eadem actione, quæ res conservantur in esse, productæ sunt, cùm conservatio sit continuata productio, sive productionis continuatio; sed actio, quæ conservatur id, quod generabile est, & corruptibile, talis est, quòd alia ad formam, alia ad materiam terminatur: ergo actio talium productiva talis est, quòd alia ad materiam, & est ejus aut creatio, aut conservatio; alia ad formam terminatur, & est ejuseductio. Patet hæc min. in talibus enim forma corrumpitur, materia manet; quare diversa actio utramque conservat. Min. autem principalis ex hoc jam patet; natura enim Cæli incorruptibilis est, quare non eget alia actione, qua forma, alia, qua materia producatur, aut conservetur; at verò aliorum natura est corruptibilis; quare sicut alia actione conservatur materia, aliâ forma, ita aliâ debuit materia creari, aliâ forma educi.

309 Resp. neg. maj. fiat
Et enim

enim tūm generatio sine edu-
ctione formæ, ut in generatione ho-
minis; tūm eduçtio formæ sine ge-
neratione, quia eduçtio non petit
subjectū præexistēs. Ad prob. ma.
neg. min. actio enim conservati-
va, sicut & productiva terminatur
ad existentiam, sive dandam, sive
continuandam; non autem alia
est existentia materiæ, alia formæ
in composito corruptibili: non
ergo duplex actio requiritur pro
ejus conservatione, aut produc-
tione, sed corruptibile est ex con-
ditione formæ suæ, & modo, quo
materiam perficit. Quod itaque
corruptibile est, natum est gene-
ratione incipere, & eduçtione
formæ suæ, eo quod materiā con-
stat, & formā materiali, quæ in
potentia ejus continetur; non au-
tem ē contra quidquid incipit
eduçtione formæ suæ, de necessi-
tate incipit generatione, neque
enim ad eduçtionem requiritur
subjectum præexistens; quare po-
terit forma educi, & totum esse
de nihilo, seu de nullo præxis-
tente, neque prima productio
potuit esse generatio; hæc enim
supponit aliam productio-
nem subjecti, de
quo est.

JH

ARTICULUS V.

An detur forma corporeitalis

§. I.

*Premittitur, quid est corpus,
referuntur senten-
tia.*

310 **D**Ocet Descartes ce-
ptum corporis
trina dimensione consistere; con-
tra quem latè agit Baptista
hamel: Si enim Deus à corpore
concavo, puta ab aula ærem om-
nem auferat, relinquendo va-
cuum omne spatium, quando
quidem parietes in eadem a le-
vicem distantia relinquuntur,
oportet relinqui dimensionem
trinam, & tamen ibi non est co-
pus: ergo. Præterea; Ea se-
gunt, quæ nullo corpore inter-
jecto separantur; sed in casu
trinit Deus interjectum corpus
ergo parietes sine ullo motu,
mauentes in eadem distantia,
tangent; quod cum aperte
plicet, debet poni ibi manere
quod corpus. Ulterius: Si in
ensione consistit ratio corporis,
ubi dimensio non interruptur,
ibi est unum corpus; at non
terruptur dimensio, cum non
tur vacuum, quo corpora se-
gentur; omnia ergo erunt unum

corpus. Insuper: Fide tenemus, quod in Eucharistia nullum relinquatur corpus, & tamen ibi relinquuntur dimensiones: non ergo in his consistit ratio corporis.

311 Quare ipse rationem corporis in eo ponit, quod necessarium, & naturaliter exigat extensionem impenetrabilem. Sed minus hoc posse subsistere in principis, quæ ipse cum communi Modernorum sensu statuit, quod nempe materia in ipsa consistit extensione, cuique potest patere: quid enim id est, quod extensionem exigit? Certe corpus est physicum quid; at verò exigens extensionem non nisi conceptus metaphysicus potest concipi ipsius materiæ, si ejus realitas in extensione consistit. Præterea: Negari non potest, quin aliquo sensu corporeitas consistat in dimensionibus; ferè enim est communis animi conceptio, quod hoc dicamus corpus, quod dimensiones habet, & ex dimensionibus mensuramus corporeitatem, ut dicamus corpus magnum, aut parvum, altero majus, aut minus.

312 Uterque ergo in hoc deficit, quod non distinguentes quantitatem à substantia, non distinguunt de ipsa corporeitate, & alter solam quantitativam, alter solam substantialem accipit, quam tamen non benè potest salvare consequenter ad principia sua. Itaque corpus utroque modo accipitur, & accidentale, & substan-

tiale: corpus accidentale in trina dimensione consistit, & est in genere quantitatis; quare quantitas dividitur in lineam, superficiem, & corpus: corpus substantiale in ipsa consistit substantia, quæ existit, radicat, & fundat extensionem, ita quod ens natum in se existere, est conceptus substantiæ, quod tamen sit natum extendi, est conceptus corporis, sive substantiæ corporeæ.

313 Neque rationes, quas contra Cartes objicit Duhamel, quid obstant, quominus trina dimensio corpus dici possit accidentale, & de genere quantitatis; non enim dimensionem objectivam, & purè imaginatam, sed realem, & quæ in re est, dicimus corpus esse. Quare ad primum dicitur, quod in casu non realis dimensio, sed imaginata relinquatur, quare nulla est ibi corporeitas. Ad secundum, si vera est major, ego non video, quare magis Cartesium, quàm ipsum Duhamel premat illa ratio: neg. itaque maj. non enim quod sit, aut non sit corpus aliquod interjectum, attenditur, ut corpora dicantur se tangere, sed quod partes extremæ sint, aut non sint simul, & distantia relatio est, quæ ex tali partium positione resultat, qua non sunt simul: in casu ergo distarent partes, quia superficies extremæ non essent simul. Ad tertium, inter-rumpitur dimensio, quoties extrema non sunt unum; ut autem

extre-

extremitates non sic uniantur, non oportet vacuum ponere, quo separentur. Ad quartum, in Eucharistia nullum relinquitur corpus de genere substantiæ, relinquitur tamen de genere quantitatis.

314 Ad propositum itaque corpus de genere quantitatis non refert; motivum enim dubitandi est, quod anima definitur actus corporis, quare partes physicæ compositi non viventis sunt materia, & forma, viventis autem corpus, & anima: queritur ergo: An sit ponere formam aliquam animæ subordinatam, qua tale corpus constituatur, quæ proinde dicenda sit forma corporeitatis; quare corpus, quod est species quantitatis, ad propositum non refert. Not. autem, quod corpus de genere substantiæ duobus adhuc modis potest accipi, nempe aut physicè, aut metaphysice: patet enim, quod pars physica non prædicatur *in quid* de suo toto; non enim homo est quidditative, & essentialiter anima, sed animam habens; at prædicatur *in quid* corpus, ut nemo dubitat: aliud ergo est corpus, quod est pars physica viventis, aliud verò, quod *in quid* prædicatur.

Corpus ergo, quod prædicatur *in quid*, & esse diximus genus supremum in Prædicamento substantiæ, materiam significat sub gradu communi formæ spe-

cificæ, sive qua constituitur ipsum vivens, aliter enim non posset *in quid* prædicari: diximus itaque in Logica, quod gradus metaphysici accipiuntur ex ipsis gradibus formæ, ita quod secundum quod forma accipitur perfectior materiam aliter, & aliter, secundum alium, & alium conceptum, accipitur alius, & alius gradus; item, quod genus significat totum potestative, nempe differentia importat gradum formæ & significat formam ipsam; queritur non *in quid*, sed *in quale* prædicatur; genus verò non formam, aut gradum ejus, sed totum ex materia, & forma, ut possit *in quid* prædicari, potestative tamen, & sub gradu communi: quod ergo conceptus corporis de genere substantiæ consistit in radice quantitatem, forma secundum communem conceptum, quo constituit ens natum in se esse, constituit substantiam; secundum gradum verò, quo constituit ens natum extendi, & sustentare quantitatem, constituit corpus; & quia ille prior conceptus non significat gradum formæ, diximus, genus supremum non esse conceptum substantiæ, sed corporis. De corpore autem, quod est pars physica viventis, queritur, quid importet, sive an sit ponenda aliqua forma alia ab anima, qua constituatur?

315 Prima sententia non solum formam corporeitatis admittit

sed formas multiplicat juxta
multiplicitatem partium ipsius
viventis; hoc autem dupliciter:
nam alii formas multiplicant jux-
ta multiplicitatem partium essen-
tialium, ut alia sit forma, qua
constituitur corpus; alia, qua
constituitur vivens, & ita de reli-
quis. Pro hac parte citatur Jar-
dan. & à nonnullis N. Venetus,
immo tamen, quia ipse con-
clus. 1. ponit, non multiplicari
formas secundum diversitatem
partium essentialium. Alter
ergo modus, quem tenet citatus
Venetus, ponit formas multipli-
cari secundum diversitatem par-
tium integralium, ut alia sit for-
ma carnis, alia ossis, & sic de re-
liquis partibus dissimilaribus; has
formas dicit animas partiales,
quo forte intendit partes ejusdem
animæ, additque in 3. conclus.
quod in homine est duplex tota-
lis anima, altera rationalis, alte-
ra sensitiva illi subordinata; qua-
re hoc tantum videtur intendere,
quod materialis anima divisibilis
est, & partes habet, quod nos
ostendit in lib. de Anima probabi-
lis; quidquid sit, hæc sententia
quantum ad utrumque modum
tam ferè à Scholis exulat.

Secunda sententia ponit for-
mam corporeitatis distinctam rea-
liter à forma specifica, & illi sub-
ordinatam, qua constituitur cor-
pus, quod est pars physica viven-
tis, & in hac triplex est modus:
primus ponit in omni composito

materiali talem formam dari. Ita
tenet Avicenna. Secundus modus
ponit, talem formam dari in so-
lis viventibus; ista enim cum con-
stent corpore organico, specialem
formam exigunt, qua tale corpus
constituatur. Ita Scotus, quem
sequuntur Discipuli. Tertius mo-
dus talem formam ponit in solo
homine, eo enim quod animata
rationalis est spiritualis, nequit cor-
pus organicum constituere, qua-
re debet alia forma poni, qua
constituatur; addit & aliam ratio-
nem: Quod nempe forma homi-
nis à generante non producitur:
debet ergo alia forma admitti,
qua generatione producatur. Ita
tenet Resolutus, & sequuntur
Discipuli.

Tertia sententia negat for-
mam corporeitatis, statuens in
quolibet composito unam tan-
tùm dari formam; & in hoc item
est triplex modus: primus ponit
corpus, quod est altera pars vi-
ventis, solam materiam signifi-
care. Ita P. Suarez disp. 15. Me-
taph. sect. 10. quem frequentèr
sequuntur DD. Societatis. Se-
cundus modus vult tale corpus
constitui per formam specificam,
ita quod, quando definitur ani-
ma actus corporis, debet intelligi
actus constituens, non autem ac-
tus informans. Ita communiter
Thomistæ. Tertius modus inten-
dit, quod tale corpus neque per
formam specificam constituitur,
aut per aliam ipsi subordinatam,
neque

neque solam materiam, sed materiam cum determinatione, seu modo se habendi, quem habet à quantitate, ita quòd corpus organicum neque nudam materiam significat, neque materiam cum quantitate, sed materiam cum effectu quantitatis, qui nihil est, nisi ipsa materia sic se habens, & sic determinata. Ita B. D. tract. de Gradib. form. qui totus de presenti controversia instituitur, & est pro ea omninò legendus; tenet nem eandem sententiam B. Doctor in Theorem. de Sacramento Altar. præsertim à propos. 26. ipsum sequuntur Discipuli, Argentinas in 4. dist. 13. q. 1. 2. 1. Villanovi, Manso, apud quos ceteri, quanvis de Gerardo Senensi dubitent aliqui: pro majori ergo claritate sententiam nostram per conclusiones aliquas contra singulos dicendi modos probabimus.

§. II.

Corpus, quod est altera pars viventis, non significat solam materiam.

316 **H**ÆC Conclusio statuitur contra primum modum tertiæ sententiæ, potissimè autem pro examinanda mente N. Gerardi Senensis, quem multi de Nostris pro hoc modo adducunt, quòd nempe

corpus organicum solam materiam significat; quem tamen modum ex instituto rejicit B. Doctor: quare aut Gerardus à sententia Doctoris recedit, aut aliter est mens ejus. Itaque in suo quolibet. q. 10. quaerit N. Gerardus An esse corporeum de genere substantiæ sit à materia, vel à forma. Pro hujus dubii resolutione quatuor statuit Conclusiones: primam, quòd materia habet à seipsum quem gradum entitatis ex seipso formaliter, quem non expectat forma. Secundam, quòd talis gradus entitatis est de genere substantiæ. Tertiam, quòd est in genere substantiæ corporeæ. Quartam, quòd talis gradus in genere substantiæ corporeæ non potest aliud esse, quàm gradus aliqui corporeitatis. Has Conclusiones multis probat, quæ infra expendemus; ex quibus relinquitur quòd totum non habet esse corporeum à forma sua, sed potius à materia, & quòd non materia per se formam, sed formæ per materiam convenit corporeitas. Ex hoc illi qui de Nostris deducunt, quòd corpus organicum, quod est altera pars viventis, solam materiam significat, & hoc de mente B. D. propugnant; si enim aliter est sententia Gerardi Senensis, nullus certè ex Discipulis B. Doctoris aut penitus tenet, aut validè propugnat mentem ejus, quàm Gerardus; quare censenda est Doctoris sententia.

317 Sed in primis B. Doctor tract. de Gradib. form. tota 1. p. propugnat, quòd corpus organicum, quod est altera pars viventis, non significat solam materiam. Nonnulli de Nostreis, quibus arridet adeo sententia N. Sengenensis, ut vel ipso relicto Doctore, ipsum sequi velint, respondens, illum tractatum non esse B. Doctoris. Sed de hoc dubitare est prorsus ad meridiem cæcutire: nullus in primis de Antiquis de hoc dubitavit: in catalogo Operum B. D. recensetur: nullum est inter Opera Doctoris, quod magis stylum ejus, & Fundamentalem redoleat soliditatem: Doctor ipse in hoc tractatu citat se tum in Sententiariis, tum in Theoremis, de Sacram. Altar. de quo nullus dubitat Opus ejus esse: patet ergo, omninò non debere dubitari, quin tractatus ille sit Opus Doctoris, maxime cum nulla adducatur vel levis conjectura, quæ faciat rationem dubitandi, nisi quòd in eo sententia illa rejicitur, quam putant N. Sengenensis. Præterea: Non solum in tractatu ejus illo, sed passim in Sentent. & expressè in Theorem. de Sacram. Altar. à propos. 26. usque ad 30. in propositionem illam habet B. D. quòd corpus organicum non significat solam materiam, & quòd sola materia non potest dici corpus; quare hanc, ut sententiam ejus citat, & sequitur N. Argent. in 4. dist. 13. q. 1. art. 1. citat

item, quamvis non sequatur Toletan. in 2. de Anim. q. 1. art. 3. non ergo relinquitur dubium, quin hæc sit sententia ejus; quare aut illam tenet item Gerardus, aut dato, quòd contrariam teneat, dicendum est in quodlibetis exercitii gratiâ, & non ad mentem Doctoris tenere.

318 Nihil autem in illis conclusionibus contra sententiam B. D. docet Gerardus: in primis enim corpus organicum in foliis viventibus reperitur; at corpus, quod solam materiam significat, in quolibet reperitur ente materiali: non ergo corpus organicum solam materiam significat; intelligitur autem præsens difficultas potissimè propter corpus organicum. Deinde: Conceptus corporis, sive substantiæ corporeæ in hoc consistit, quod est radicaliter, & exigere quantitatem; at substantare quidem quantitatem toti convenit ex materia, & forma; quia tamen quantitas veluti passio est materiæ, toti ratione materiæ convenit, & forma habet quantitatem extendi, eo quòd educitur ex materia, prima radix ipsius quantitatis materia est; quare ab ipsa radicalitèr, & primò corporeitas oritur: hoc ergo intendit N. Gerardus, & hoc tantum ex ejus conclusionibus colligitur, quòd corpus metaphysicè acceptum, quod de substantia materiali prædicatur *in quid*, radicalitèr oritur à materia; & hoc

sensu materia habet aliquem gradum corporeitatis, nempe radicaliter, seu originaliter, incompletè tamen, & vi cuius non possit dici absolute corpus; sola enim materia non habet fundare quantitatem, nisi tantum mediâ substantiali formâ; quare absolute relinquitur, quòd corpus non significat solam materiam, etiam loquendo de corpore, quod prædicatur *in quid* de qualibet substantia materiali.

319 Prob. itaque præsens Conclusio, quòd nempe corpus organicum non significat solam materiam, rationibus B. D. cit. tract. de Gradib. form. & prima ratio hæc est: Transubstantiatio Eucharistica formaliter ex vi verborum fit in Corpus Christi Domini, prout est altera pars viventis; sed non fit in solam materiam: ergo corpus, quod est altera pars viventis, non significat solam materiam. Probat. min. ex verbis Consecrationis primò: Id, in quod fit transubstantiatio, dicitur *hoc*; sed sola materia non potest dici *hoc*: ergo. Min. probat B. D. quia secundum Philosophum, & P. Augustinum materia non est quid, neque habet esse determinatum, quod per ly *hoc* possit significari, sed pura potentia. Addit B. Doctor, quòd verba Consecrationis non solum sunt significativa, sed factiva etiam; quòd si tantum essent significativa, cum significatio sit ad placi-

tum, posset quis velle, quòd *hoc* assumeretur ad significandam solam materiam; quòd autem sola materia fiat hoc aliquid, impossibile, cum ipsa de se sit pura potentia, & illius, quòd hoc aliquid, pars potentialis.

Secundò eamdem minorem probat B. D. Quia principia minò præcedunt id, cuius sunt principia, neque possunt aliquo modò rationem subire totius, cuius sunt principia, ut lateres, quòd sunt principia domus, nullo vero sensu possunt dici domus sed materia principium est corporis, siue cuiuslibet substantiæ corporeæ: nullo ergo sensu potest corpus dici, aut corpus solam materiam significare. Tertiò: Sola materia quid commune est, quæ sit huius, aut illius nisi per accidentia, quibus determinatur ad formam, aut per formam ipsam; sed illud corpus, in quod transubstantiatio, est determinatè Corpus Christi Domini, & dicitur *meum*: non ergo solam materiam significat. Quartò: Sola materia non habet organizationem; sed illud corpus est organicum: ergo. Quintò: Conversio Eucharistica est totius in totum sed sola materia nullo sensu totum: ergo ea sola non est corpus, in quod fit conversio. Probat. Min. Totum non intelligitur partibus, eo sensu, quo totum est, nempe essenziale, integrè, potentiale, aut potestativum.

nullo sensu materia partes habet, nempe neque integrales, aut essentialiales, neque potentias, aut species: nullo ergo sensu totum dici potest.

320 Prob. secundò alia ratione B.D. Formæ se invicem excedunt in perfectione sua, ita quòd secundum quod magis, vel minus perfectæ sunt, magis, vel minus immediatè comparantur ad materiam; quare ait Commentator, quòd formæ elementorum imperfectiores sunt formis mixtorum, quia immediatius comparantur ad materiam; & propter eandem rationem anima perfectior est quavis alia forma mixti; sed si corpus, quod est altera pars viventis, solam materiam significat, anima non est perfectior: ergo. Patet min. tunc enim ipsa immediatè comparatur ad nudam materiam. Patet item maj. quòd enim perfectior est forma, subiectum exigit magis speciale, & determinatum, & ideo anima ex speciali subiecto suo definitur *Alus corporis organici*. Notandum autem, quòd B.D. in 2. dist. 3. & sæpe alibi docet, quòd substantialis forma immediatè comparatur ad materiam; hic autem intendit, quòd alia magis, alia minus immediate comparatur, in quo videtur sibi contrarius. Sensus ergo est, quòd nulla forma accidentalis est materiæ medium, sive ratio recipiendi; quia, ut ibi ait Doctor, inter formas non est

ordo strus, sed causalitatis; quare unam recipi, mediante alia, est unam esse causam, & rationem, quare altera recipiatur: quia ergo quælibet forma substantialis substantialem potentiam perficit, nulla recipitur medio aliquo accidenti, & hoc sensu quælibet immediatè recipitur in materia; cum quo stat, quòd materia ipsa ad unamquamque formam determinari debeat, non per accidentia, sed per sigillationem, quæ est modus se habendi ab ipsa materia indistinctus; & hoc sensu quò perfectior est forma, amplius exigit materiam determinari, & minus immediatè ad ipsam comparatur.

321 Arguitur primò in contrarium ex Philosopho 7. Metaphys. text. 39. ubi ita habet: *Manifestum est igitur, quòd anima quidem substantia prima, corpus verò materia, homo verò, vel animal, quod ex ambobus*. En expresse corpus dicit materiam. Sed certè quamvis aliquo sensu materia posset dici corpus, nullo tamen corpus viventis, de quo in hoc textu sermo est; corpus enim viventis organicum est, sive partes habens dissimilares; at materia aut nullas omninò partes habet, ut nos in Metaphysica probabimus; aut dato, quòd partes habeat, non tamen dissimilares; in pura enim potentialitate non est, unde habeatur diversitas in partibus. Resp. itaque, quòd

Philosophus in illo cap. 11. intendit contra Platonem, quod non est invenire in re formam sine materia, neque materiam sine forma, pro quo distinguit materiam in Mathematicis, & in Naturalibus, quo pateat, quod in Mathematicis est fortè accipere materiam sine forma, quia Mathematicus abstrahit à sensibili, & à modo, quem res habent in Natura, non verò in Naturalibus, quia Naturalis non abstrahit à sensibili, quare accipit materiam, ut est in re; deinde verba adducta subiungit, quæ sic explicat Commentator: *Id est: Et ideo hoc est manifestum in animali, scilicet, formam existere in materia.* Sensus itaque est, quod in animali forma est in materia, nempe in corpore; quare non intendit, quod corpus nudam materiam significat, alioqui sibi contradiceret; asserit enim in 11. & saepe alibi, quod materia non est corpus, sed tantum intendit, quod corpus in animali est subiectum, in quo existit anima, & subinde materia ejus.

322 Arguitur secundò ex fundamentis N. Gerardi: Materia de se habet aliquem gradum entitatis de genere substantiæ corporeæ, quem non accipit à forma; sed talis nihil potest esse nisi ratio corporis, qua simpliciter, & proprie possit dici corpus incompletum, & parziale: ergo corpus, quod est pars viventis, solam sig-

nificat materiam. Majorem per singulas partes latè probat: & primo, quod materia habeat de se gradum entitatis: Ubi forma de omnem gradum entitatis, nihil est, quod ponat in numerum entitatis forma; sed manifestum est, quod materia ponit in numerum entitatis forma: ergo gradum entitatis de se habet, & non à forma. Deinde quod talis gradus entitatis sit de genere substantiæ: Quod habet gradum entitatis, aut est extra omne genus, aut in aliquo genere accidentium, aut est de necessitate in genere substantiæ; sed materia neque extra omne genus est, neque in aliquo genere accidentium: ergo. Hæc minor, quantum ad secundum nota est, & quantum ad primum eo probat, quod ens adequatur per decem genera: si ergo materia habet gradum entitatis, nequit esse extra omne genus. Rursus: Quod est de constitutione substantiæ tanquam pars ejus distincta à forma, gradum entitatis substantiæ habet, quem non accipit à forma; sed materia est pars substantiæ: ergo. Quod tandem gradus ille sit in genere substantiæ corporeæ, sic probat: Quod cadit sub genere, ad aliquam illius differentiam pertinet; sed sunt differentie substantiæ corporeæ, & spirituale: si ergo notum est, quod materia non pertinet ad spirituale, gradus, quem habet in genere substantiæ, erit substantiæ corporeæ. Minor principalis discutitur.

nota supponitur; gradus enim substantiæ corporeæ de necessitate est aliqua corporeitas.

333 Hæc ratio falsum in primo supponit, quod nempe materia cadat sub genere; quod enim sub genere cadit, aut est differentia determinativa illius, aut species ex genere, & differentia constitutiva; materia autem neque species est, neque differentia: non ergo sub genere ipsa cadit, sed illius, quod cadit sub genere, pars est, & sic non corpus, sed pars corporis. Deinde: Si quid probat ratio, hoc tantum est, quod materia gradum habet incompletum, & partialem corporeitatis, quæ est in genere, & prædicatur inquit; sed corpus organicum aliud rationis est: dato ergo, quod materia gradum habeat corporeitatis, non sequitur, quod corpus organicum significet solam materiam.

Directè neg. maj. Ad prob. in 1^a primæ partis disting. maj. Ubi corpus forma dat omnem gradum entitatis, quæ sit in genere, nihil est, nisi quod ponat in numerum cum tantum, neg. maj. ubi dat omnem gradum entitatis absolute, & omnino, conc. maj. ex quo sequitur, quod materia de se gradum habet, & entitatis in latissima acceptione, & prout ens accipitur contra rationem, non autem entitatis simpliciter, & prout ens descendit ad prædicamenta. Quo patet ad primam probat. secundæ partis,

nempe neg. min. & ad rationem ejus dicitur, quod ens, quod descendit ad prædicamenta, & per decem genera adæquatur, est ens simpliciter natum prædicari inquit; materia autem non est sub tali ente: non ergo substantia est, aut corpus, sed ab substantiam pertinet tanquam pars ejus, quod est in genere poni reductivè, & indirectè ratione illius, cujus est pars. Quoad secundam probat. ejusdem partis, neg. maj. quod enim gradum substantiæ habet, vi illius potest dici absolute substantia, & ipsam rationem substantiæ contrahit; at verò quod est pars, neque contrahit rationem substantiæ, neque potest dici absolute substantia, sed aliquid ejus: quia ergo materia pars est substantiæ distincta à forma, non gradum habet, aut rationem substantiæ ex se, & præter formam, sed aliquid substantiæ est, & solum potest dici substantia cum addito, nempe partialis, & incompleta; tale autem additum est omnino distrahens: substantia enim dicitur ab eo, quod est subsistere, & in se esse; eo autem, quod partialis, & incompleta, est omnino impotens subsistere.

Ad prob. tertiæ partis patet etiam ex his: Quod cadit sub genere, eo sensu, quo cadit sub genere, pertinet ad aliquam ejus differentiam, nempe si cadit directè, pertinet directè, & suscipit prædicationem; si autem tantum

reductivè, & indirectè, tantùm hoc modo ad aliquam differentiam pertinet, quare prædicationem ejus non suscipit; at materia tantùm reductivè cadit sub genere, ut pars physica ejus: non ergo sic pertinet ad differentiam corporeæ, quòd possit dici corpus, aut substantia corporea, sed sic tantùm, quòd possit dici aliquid corporis. Patet itaque sensus min. principalis discursus, quòd nempe dici simpliciter, & absolutè corpus, & tamen incompletum, & parziale, est implicatio; incompletum enim, & parziale non corpus est, sed pars ejus; sed corpus organicum absolutè est corpus viventis, & totum ejus corpus: neque ergo materia corpus dici potest, sed tantùm pars corporis; neque dato, quòd corpus aliquo sensu dici possit, poterit dici corpus organicum.

324 Arguitur tertio ex eodem: Ille gradus, quem de se habet materia, est non receptus in alio, & omnes alios recipiens; sed talis esse non potest nisi gradus corporeitatis: ergo talem habet de se materia. Maj. patet, quia materia est primum recipiens, quare neque aliud supponitur, in quo ipsa recipiatur, neque aliquid est, quod non recipiatur in ipsa. Min. ita ostenditur: Gradus non receptus, & omnes alios recipiens est gradus primus; iste autem in genere substantiæ est gradus corporis. Præterea: Gra-

du in alio receptus habet gradum sibi oppositum, quia potest recipi successivè post ipsum eodem susceptivo, ut patet inductione de omnibus gradibus post gradum corporis; gradus autem corporeitatis non habet oppositum, qui possit ei alterum succedere in materia: ergo iste solùm est non receptus, alios recipiens.

325 Multiplici æquivocatione hæc ratio nititur: in primo enim in sensu ejus ante gradum corporis est gradus substantiæ, ante hunc gradus entis: non ergo gradus corporis primus est, sed non receptus. Rursus: Non solùm gradus corporis, sed etiam substantiæ, aut entis non habet sibi oppositum: non ergo ex eo non habeat oppositum, qui possit succedere, sequitur, quod sit primus, neque enim quod ex illis tribus primus est, sed tertium tantùm; æquè autem si nihil transit de corpore ad non corpus, ita nihil transit de substantia ad non substantiam, aut de ente ad non ens. Deinde: Gradus recipiens pertinet ad lineam physicam, & physicè recipitur; materia autem est primum recipiens in linea physica, corpus item, de quo loquimur, physicum est, nec pars physica viventis. Præterea Corpus metaphysicè acceptum sive quod prædicatur in quibusdam gradus est, & in nostra sententia gradus primus, sive genus superius

In tota serie prædicamentali, & linea metaphysica; quare nobis verum est, quòd gradus primus non recepus, & alios recipiens est gradus corporis; tunc autem neque materia primum gradum habet, neque est primum recipiens in illa linea, sed tantum in linea physica: primus enim gradus prædicatur *in quid*; materia autem de nullo potest prædicari.

Directè itaque neg. maj. imò suppositum ejus, quòd materia de se gradum habeat: gradus enim dicimus perfectiones metaphysicas, secundum quas formatur series prædicamenti; tales autem à forma sumuntur; quare primus gradus constituitur per primum, communem conceptum, secundum quem forma perficit, & significat materiam sub forma secundum primum ejus conceptum: Vnde ergo primus gradus sit ratio corporis, materia non habet de se primum gradum, aut corpus dici potest, sed tantum aliquid ejus. Ad rationem maj. jam patet, quòd materia est primum recipiens in linea physica; quare in illa linea omnia recipit, & ipsa in mundo non recipitur; at verò primus gradus est non receptus, & alios recipiens in linea metaphysica. Ad secundam rationem, tantum ea probat, quòd gradus corporis primus est; quo dato, nihil sequitur, non enim materia ad lineam metaphysicam pertinet, nisi tantum reductivè ut pars ipsius

generis, quare non gradum ipsa habet, sed aliquid est ipsius gradus, aut illius, quod gradum habet.

Aliter, datà maj. & misso, quòd materia gradum habeat corporeitatis, neg. consequ. primò, quia talem gradum non potest completè habere, vi cujus possit dici corpus. Secundò, quia corporeitas, quæ est gradus, metaphysica est; corpus autem organicum est pars physica viventis: dato ergo, quòd materia gradum habeat corporeitatis; imò dato etiam, quòd vi illius posset dici corpus, non inde habetur, quòd corpus organicum solam significet materiam.

325 Arguitur quartò ex eodem: Ille gradus, ad quem materia non est in potentia, non accipitur à forma, sed illum de se habet materia; sed ea non est in potentia ad gradum corporeitatis: ergo. Prob. min. Potentia materiæ ad formam, & ad gradum, quem à forma habet, non intelligitur sine privatione, neque enim materia potest intelligi in potentia ad aliquid, nisi intelligatur illius privationem habere, nempe carentiam, & apertitudinem; sed non potest materia concipi sub privatione gradus corporeitatis: ergo ad illum non est in potentia, & consequenter illum de se habet. Patet hæc min. alioqui posset concipi non corpus, & consequenter spiritus;

Resp.

326 Resp. primò, quòd tantum procedit argumentum de corporeitate, quæ est gradus, nempe metaphysica; quare dato, quòd talem habeat materia, non sequitur, quòd corpus organicum solam materiam significet, sed quia neque metaphysicam corporeitatem habet de se materia formalitèr, & in actu. Resp. secundò neg. min. Ad prob. ejus neg. min. ad ejus prob. dicitur, quòd ex quo concipitur non corpus, non debet concipi spiritus; & id totidem verbis asserit S.P. quòd nempe materia est de se *non corpus, non spiritus, non tamen omnino nihil*. Materia itaque de se, & in proprio conceptu neque corpus est, neque spiritus, sed corporis pars; & quatenus concipitur in potentia ad formam, & sub privatione ejus, concipitur in potentia, & sub privatione ad primum formæ conceptum, quo corpus constituitur metaphysicum, seu quod est genus supremum in prædicamento.

327 Arguitur quintò ex eodem: Quod ex se determinatur ad aliquem gradum, illum habet ex se, & non per aliquam formam; sed materia ex se determinatur ad gradum corporis: ergo. Majorem supponit notam, & minorem eo probat, quia alioqui esset indifferens, ut haberet, vel non haberet gradum corporis. Resp. primò, quòd pariter nihil probat de corpore organico. Res-

pond. secundò neg. maj. quia ipse supponit; determinatur enim embryo ex se ad gradum vitæ, & materia ad gradum corporis nec tamen embryo ex se, & anima vitam habet; & idem patet de quolibet subjecto ad aliquam formam disposito. Tertiò possit negari min. sicut enim materia ex se non habet formam, & indifferens concipitur, ut illam habeat vel non habeat, ita ex se indifferens concipitur, ut si transmutetur ad formam, fiat corpus aliquid, aut relinquatur non corpus, si intransmutata relinquatur.

328 Arguitur sextò ex eodem: Ille gradus, qui in genere substantiæ sensibilis maximè confusus est, & indistinctus, debet materiæ ex se, & non per aliquam formam; sed talis est gradus substantiæ corporeæ: ergo. Majorem probat; quia materia est pura potentia in illo genere, quare sibi debetur primus, & maximè confusus gradus. Min. item: quia ille gradus in quocumq; genere est primus, & maximè confusus, qui æquat ipsum genus; sed ita est ratio corporis; omne enim corpus est substantia sensibilis, & omnis substantia sensibilis est corpus, quod. Misso; quòd nihil in hoc refert ad corpus organicum de quo queritur, respondetur neg. maj. Ad prob. ejus dicitur primò, quòd materia non est in genere substantiæ sensibilis gradus

subactivè, nempe non ut aliqua substantia sensibilis, sed ut aliquid cujuslibet. Secundò, quòd eo quòd pura potentia est, nullum gradum habet; si enim saltem primum haberet, non in pura potentia, sed in actu primo esset: quia ergo est pura potentia, non habet gradum corporis, sed est in potentia ad illum, & tantum sibi debetur eo sensu, quo sibi debetur forma.

319 Arguitur septimò ex eodem: Gradus, qui competit formatione materiæ, non autem materiæ ratione formæ, talem de se habet materia; sed ita est gradus corporis: ergo. Prob. min. Forma aut habet talem gradum, quatenus forma, aut quatenus materialis; sed primum est falsum, secundum autem est, quòd ratione materiæ habeat talem gradum: ergo. Min. quantum ad primum patet, alioqui quilibet forma talem gradum haberet: quantum ad secundum etiam patet, quia forma est materialis ratione materiæ. Confirmatur: Quia si talem gradum haberet materia ex forma, tantum illum haberet, quando est sub forma materiali; sed patet oppositum, nempe sub forma rationali illum habet: ergo.

330 Resp. quòd item procedit de corporeitate metaphysica, de qua tamen neg. suppositum maj. quòd formæ, aut materiæ gradus ille competit formaliter:

neque ergo materiæ per formam, neque formæ per materiam competit, sed toti radicaliter quidem, & primò ratione materiæ, formaliter verò ratione formæ, præcisè quatenus forma est; quare materia sub qualibet forma sive spiritali, sive materiali corpus constituit, quo patet ad confirmationem. Itaque gradus corporis substantiam significat natam quantitate extendi; & quia neque sola materia, neque sola forma nata est extendi, sed totum, neque materia per formam, neque forma per materiam habet gradum corporis; quia tamen materia est prima radix quantitatis, quam tamen connaturaliter non suscipit nisi ut perfecta per substantialem formam, totum habet gradum corporis radicaliter, & primò ratione materiæ, formaliter verò ratione formæ; non autem sola materia poterit ullo modo corpus dici.

331 Arguitur octavò ex eodem: Si omnes gradus de linea substantiæ corporeæ essent à forma, sequeretur, quòd sola forma esset principium illius lineæ; sed hoc est falsum: ergo aliquis gradus de illa linea convenit materiæ de se; quo posito, talis non potest esse alius, quam gradus corporeitatis, qui primus est, & maximè confusus. Resp. primò, quòd nulla est ratio, quare primus gradus sit ratio corporis, non verò substantiæ; quare dato, quòd

primum gradum habeat de se materia, & reliquos à forma, sequitur, quòd ipsa sit substantia, non verò quòd sit corpus. Resp. secundò disting. maj. Si essent à forma, tanquam à tota causa, conc. maj. si essent à forma tantum, tanquam ab actu, & principio formali, neg. maj. Itaque forma actus est determinans, & simul cum materia constituens omnes gradus; quare ex quo nulum de se habeat materia, non sequitur, quòd sola forma sit principium, sed quòd ea sola sit principium formale, ultra quam est subjectivum, & potentiale com-principium, cujus est radicalitèr, & originalitèr gradus corporis, quia ipsa materia est prima radix quantitatis; formalitèr verò per formam constituitur iste, sicut & reliqui, quia per formam constituitur materia ens naturale, substantia simpliciter, & connaturalè subjectum quantitatis.

332 Arguitur nonò ex eodem: Ille gradus, cum quo materia invenitur in instanti generationis, sibi de se competit; sed invenitur cum gradu corporeitatis: ergo. Maj. nota supponitur; quia in instanti generationis denudatur materia ab omni forma, quare quod tunc habet, sibi de se competit. Prob. min. Forma adveniens aut invenit materiam cum gradu corporeitatis, aut incorporeitatis; sed hoc secundum dici non potest, esset enim mate-

ria substantia incorporea: ergo illam invenit cum gradu corporeitatis. Resp. missa maj. ratio probativa falsum supponit quòd nempe materia pro alio instanti denudetur ab omni forma, neg. min. Ad prob. ejus dicitur, quòd materia de se nec corpus est, nec spiritus, sed potentia, & fundamentum corporeitatis; in instanti generationis priorì naturæ ad formam habet materia, quod sibi de se competit; quare pro illo priorì est corpus, non tamen dici potest incorporea, quia incorporeitas ex communi modo loquendi positivè significat ipsam spiritualitatem: solum ergo est incorporeitas privativè; quo sensu ait S. Thomas, quòd est non corpus. Haec sunt fundamenta N. Gerardi, quod ut patet, aut tantum intendit quòd non negat B. Doctor, nempe quòd corporeitas radicalitèr oritur à materia; aut nihil probant.

S.

III.

*Corpus, quod est altera pars
ventis, non constituitur per
formam specificam.*

333 **I**sta Conclusio statuitur contra secundum tertiam sententiam, quam tenent communiter Thomistae;

Voluntis quidem in negando formam corporeitatis, sed ponunt ipsi, quòd corpus organicum per ipsam animam constituitur, quod negat B. Doctor. Prob. primò ex eodem medio, quo ipsi contra Spontistas utuntur: Corpus, quod constituitur per formam specificam prædicatur *in quid* de toto; sed corpus, quod est altera pars viventis, non prædicatur *in quid*: ergo tale non constituitur per formam specificam. Maj. ipsi assument, & ratione patet; tum, quia tale corpus est genus in arbore prædicamentali; tum, quia si constituitur per animam, significat totum ex materia, & ipsa anima. Prob. min. Corpus, quod est pars viventis, est pars physica; sed tale non prædicatur *in quid*, sed tantum denominativè: ergo. Rursus: Corpus, quod est pars viventis, est corpus physicè organicum; sed patet, quòd homo non est corpus organicum, sed habet corpus organicum: ergo.

334 Ad hanc rationem resp. nonnulli, quòd corpus, quod est pars viventis, non est pars physica physicè divisa contra animam; quod enim dicitur, viventia consistere corpore, & anima, non autem viventia materiâ, & formâ, ad vulgi sensum dicitur; in re enim partes physicae viventis, sicut & non viventis sunt materia, & forma. Sed hoc in primis libertimè dicitur, & sola necessitate evadendi argumentum; ad sen-

suum enim pater, quòd viventia habent corpus organicum, heterogeneum, & dissimulare. Deinde: Forma, quòd perfectior est, eò subjectum exigit magis speciale, & determinatum; sed perfectior est anima, & quodammodò alterius ordinis à quacumque forma non vitali, nempe habet se movere: ergo speciale habet subjectum, & sic non materiam nudam, & secundum se acceptam. Præterea: Anima specialitèr definitur ex speciali subjecto suo *Actus corporis physicè organicè*; sed subjectum est pars physicè divisa contra formam: ergo.

335 Respondent communiter Thomistæ, quòd, quando in definitione dicitur *Actus corporis*, non intelligitur actus informativus, sed actus constitutivus; jam autem actus informativus accipitur ex ordine ad subjectum, & illud respicit ut partem physicam; at verò actus constitutivus accipitur ex effectu, quem tribuit, & quo constituit subjectum in tali esse; quare non dividitur physicè, sed metaphysicè contra ipsum. Sed contra: Eo sensu dicitur anima Actus corporis, quòd forma substantialis Actus primus materiae; neque enim ratio diversitatis alia poterit assignari nisi ipsa conclusio; sed forma substantialis est actus materiae informativus: ergo. Præterea: Anima est actus corporis potentiâ vitam habentis; sed non constituit poten-

tia vitam habens, sed in actu vivens: ergo non est actus corporis constitutivus. Insuper: Quando forma definitur Actus constitutivus, sive ex effectu, quem tribuit, ex speciali effectu definitur, quem potissimè tribuit, in eo quod talis forma est; sed potissimus effectus animæ est constituere vivens: si ergo definitur actus constitutivus, non corporis, sed viventis actus debet definiri. Ulteriùs: Duas assignat Philosophus animæ definitiones: alteram, quod est *Actus corporis*; alteram, quod est *Quo primò vivimus*; sed hæc secunda datur ex effectu, quem tribuit, & per rationem actus constitutivi: ergo ne dicatur Philosophum superflue, & inutiliter ex eodem respectu iterum definire, dici debet, quod prior definitio est ex habitudine ad subiectum, & per rationem actus informativi; posterior verò ex effectu, & per rationem actus constitutivi. Tandem: Verba ipsa textus illam expositionem non admittunt; sic enim habet text. 4. in 2. de Anim. *Corpus namque non subit rationem eorum, que sunt in subiecto, sed ut subiectum potius est. O materies: necesse est agitur, animam substantiam esse perinde, ac formam corporis naturalis potentia vitam habentis.* En corpus, ex quo definitur anima, subiectum ejus est, & se habet ut materia.

336 Prob. secundò ratione

Theologica, qua communiter utantur Scotistæ, & quam late expendit B. Doctor citat. tract. de Gradib. form. estque satis efficax: Corpus, quod est altera pars viventis, ponitur ex vi verborum in Hostia, & est terminus ad quod transubstantiationis; sed corpus quod per animam constituitur non ponitur formaliter ex vi verborum: ergo. Pater min. quia tale corpus includit animam, quod constituitur; anima autem non ponitur formaliter ex vi verborum. Confirmatur: Si corpus quod ponitur ex vi verborum constitueretur per animam, forma Consecrationis in triduo illa esset, neque enim poneret illud idem corpus, quod nunc ponitur aut quando instituta est; sed hoc est inconveniens: ergo illud corpus, quod est corpus organicum non constituitur per animam. Patet sequela maj. in triduo enim non mansit anima, quare ab alia forma aliud tunc constitueretur corpus.

337 Ad hanc rationem respondent Thomistæ, quod Corpus Christi Domini idem mansit in triduo, quia mansit unitum Supposito Verbi, a quo habet idem esse non interruptum. Sed contra, primò: Neque Suppositum Verbi, neque esse suppositum ponitur formaliter ex vi verborum: ergo quod hoc maneat idem, non obstat, quominus idem quod ponitur formaliter ex vi

verbo

verborum, sit aliud. Secundò: Quod esse participiale, maneat idem, non tollit, quin id, quod est sub tali esse participiali, sit aliud, si essentia, & quidditas nominalis variatur; sed si corpus, quod ponitur ex vi verborum, constituitur per animam, in triduo idem est esse participiale, aliud verò esse nominale, & essentia corporis: ergo aliud est corpus, quod poneretur in triduo. Patet maj. quia per hoc, quod variatur essentia, sit aliud id, quod est. Patet item min. si enim per animam constituitur tale corpus, ab ipsa habet quidditatem, & essentiam, & à Supposito Verbi essentiali, & existentiale; quænamora anima, per aliam formam aliud habet esse quidditativum, & existentiale, licet idem maneat existentiale, & suppositale: si ergo idem manet corpus sub eodem esse suppositali, eadem relinquitur ejus essentia, & sic hæc non constituitur per formam, quæ est; imò variata existentia, & esse existentiale, si tamen quidditas invariata manet, idem est id, quod est, licet aliud sit esse, & existentia, sicut materia geniti, & corrupti eadem est, quia licet diversa sit existentia, eadē tamen manet quidditas ejus; quare patet, quod esse existentiale de materia est, & solum dicitur idem, vel diversum id, quod est ex identitate, vel diversitate essentia nominalis.

338 Responder aliter Illustrissimus Palanco, quod formaliter ex vi verborum ponitur in Eucharistia Corpus Christi Domini, præscindens à vivo, vel mortuo, nempe vivum, quando Christus Dominus vivit, mortuum autem, in triduo mortis; tunc autem corpus organicum, ut sic præscindens à vivo, vel mortuo, constituitur per gradum formæ præcisiivè ab anima, vel forma cadaverica, hoc est, per formam secundum illum gradum, quo convenit anima cum forma cadaverica; quare corpus, quod ex vi verborum ponitur in Eucharistia, sicut præscindit à vivo, vel mortuo, ita præscindit ab eo, quod per hanc, vel illam formam constituitur.

339 Sed hæc solutio neque potest substinere id, quod assumit, neque solvit difficultatem argumenti. Primum sic patet: Anima juxta Authorem solutionis definitur Actus constitutivus corporis organici: ergo constituit corpus organicum sibi convenit secundum gradum, & conceptum, quo anima est, & differt ab omni forma, quæ non sit anima; definitio enim differentiam sumit rei definita; sed corpus, quod ponitur ex vi verborum, est corpus organicum, de quo nullus dubitat, est nempe Corpus ipsum Christi Domini: tale ergo non constituitur per animam secundum gradum, quo convenit

cum forma cadaverica. Præterea: Anima est actus constitutivus corporis organici potentiâ vitam habentis, sic enim definitionem explicant Thomistæ; sed formæ cadavericę convenit esse actum constitutivum corporis organici potentiâ vitam habentis, nempe illum eundem gradum ipsa habet, quo anima tale corpus constituit: aut ergo anima erit ipsa forma cadaverica, aut constituere corpus organicum animæ convenit secundum gradum specialem, quo à forma cadaverica distinguitur.

Deinde, illâ doctrinâ non solvitur argumentum: etsi enim anima hominis constituat animal secundum gradum, quo convenit cum forma leonis, si Deus de posse absoluto animam hominis auferret, & animam leonis substitueret, aliud proculdubio esset animal, quia ab alia forma constitutum, licet secundum gradum, quo cum priori convenit, & re ipsa aliud est animal hominis, & leonis, quia licet in gradu convenient formæ, re tamen diversæ sunt: ergo dato, quod per animam constitutur corpus organicum secundum gradum, quo convenit cum forma cadaverica, aliud tamen est physicè, & realitèr sub anima, & sub forma cadaverica; & sic data doctrina solutionis, si in triduo fieret Consecratio, non poneretur ex vi verborum Corpus Christi Domini illud idem, quod in Cœna posi-

tum est, sed aliud realitèr, nempe constitutum per aliam formam realitèr distinctam: ne ergo hoc dicatur, dici debet, quod corpus organicum non constituitur per gradum formæ specificæ.

339 Dices, & sit primum argumentum contra Conclusionem. Hanc instantiam nos ipsi solvere tenemur, imò contra nos est principale argumentum: Corpus enim, quod prædicatur in quo ponimus constitui per gradum animæ, sive ipsius formæ specificæ; sed alia in triduo est forma specificæ: ergo aliud est tale corpus. Resp. conc. consequ. sic enim aliam habet essentiam illud totum, nempe prius erat homo in triduo est cadaver, ita alia habet prædicata physica, & metaphysica: tale ergo corpus nec est corpus organicum, neque per animam constituitur, ut animal est, sed secundum conceptum communem formæ, sive actus primi materiæ; quare illud corpus univoce convenit cuilibet corpus materiali, & ab alia, & alia forma aliud est, & alitèr; cum quo fit quod corpus organicum idem realitèr maneat numero, & essentia, manet nempe eadem materia cum iisdem determinationibus, quibus organizatur.

340 Arguitur secundò ex Augustino de Immort. Anim. c. 15. quo sic incipit: *Hoc ergo idem intelligitur à Summa Essentia speciem corpori per animam* tritu

tribui, quæ est, in quantum est. Et sub finem capitis rationem concludens repetit: *Quodd si tradit speciem anima corpori, ut sit corpus, in quantum est, non utique tradendo adimit.* Quibus aperte fatetur S. Parens, quodd corpus in ratione talis constituitur per animam, & ab ea habet speciem, quæ corpus est.

341 Resp. quodd ibi S. Parens intendit quæstionem explicare, quam cap. 13. proposuerat: Näm anima sic possit transmutari, quodd in corpus convertatur, & corpus fiat? Quare ait, quodd, cum corpus per ipsam animam constituitur, si ipsa posset corpus fieri, per aliam animam fieri doceret, & ista per aliam posset corpus fieri, & iretur in infinitum: loquitur ergo de corpore, quodd est genus; dato autem, quodd in aliqua acceptione per animam constituitur, quodd tantum ex hoc loco deducitur, non inde habetur, quodd corpus organicum, quodd est pars physica viventis, constituitur per ipsam; de quo ad præsens quærimus.

341 Arguitur tertio communi Thomistarum fundamento: Gradus corporis identificatur realiter cum gradu viventis: ergo ab eadem forma, quæ constituitur vivens, tribuitur gradus corporis. Patet ant. vivens enim est essentialiter, & quidditative corpus. Conf. Per hoc præcisè, quodd intelligatur materia infor-

mari ab anima secundum omnem perfectionis gradum, quem ipsa anima continet, intelligitur quidd quid est de ratione hominis, nempe corpus, vivens, sensitivum, & rationale: ergo superfluit quævis alia forma constitutiva corporis.

342 Resp. dist. maj. Gradus corporis metaphysicus, & qui prædicatur in quidd de vivente, conc. maj. corporis organici, neg. maj. Itaque corpus organicum est pars physica realiter distincta ab anima utpotè subjectum ejus, & consequenter à gradu viventis, qui ab anima præstatur; identificatur autem cum gradu viventis corpus, quodd est gradus metaphysicus, & prædicatur in quidd: hoc ergo sumitur ab eadem forma, quæ constituitur vivens, non autem illud. Ad confirmationem primò neg. suppositum, quodd anima rationalis intelligatur informare nudam materiam; in hoc autem distinguitur anima à forma non vitali, quodd hæc est actus materiæ, & habet pro subiecto ipsam materiam, sine illa diversitate partium, vi cuius dicitur corpus organicum; anima autem, ut ex ejus definitione constat, sic est actus materiæ, quodd exigit in illa heterogeneitatem, vi cuius est corpus organicum: non ergo intelligitur anima rationalis materiam informare. Aliter disting. antec. Intelligitur corpus metaphysicè, sive prædi-

prædicabile *in quid*, conc. antec. intelligitur corpus organicum, quod est pars physica viventis, neg. anteced. Itaque dato, quod anima intelligatur informare materiam, materia cum gradu animæ erit corpus prædicabile *in quid*, sicut prædicatur *in quid* vivens, eo quod significat materiam cum gradu ipsius animæ; sed corpus organicum non potest *in quid* prædicari: non ergo hoc intelligitur, ex quo intelligatur animam informare materiam. Cætera argumenta Thomistarum directe intendunt non dari formam corporeitatis aliam a forma specifica, quod nos admittimus, & probabimus sequenti Conclusione.

§.

IV.

Corpus, quod est altera pars viventis, non constituitur per formam corporeitatis.

343 **P**Rob. primò: Aut definitio metaphysica hominis non significat totam ejus quidditatem, aut in homine una est tantum forma physica, idem dicitur de quovis alio vivente; sed primum nullus dicit; ergo dici debet secundum, & consequenter nulla datur forma corporeitatis alia a forma specifica. Probat. maj. Partes definitionis

metaphysicæ de toto prædicantur essentialiter; sed non potest essentialiter prædicari perfectio, quæ sumitur a forma distincta ab illa qua constituitur totum: ergo aut nulla talis datur, aut perfectio quæ ab illa sumitur, neque implicitè, neque explicitè significatur per definitionem. De maj. nulla dubitat, minor autem sic patet. Quod prædicatur essentialiter eandem essentiam habet cum eo de quo prædicatur; prædicatur enim id affirmat, quod hoc est hoc; perfectio autem, quæ ab illa forma desumitur, aliam habet essentiam, forma enim est ratio essentia; quare alia forma aliam essentiam constituit. Consequentia autem principalis discursus manifesta est: Forma enim perfectionem tribuit, & ex ea sumitur gradus metaphysicus, qui materiam significet cum gradu perfectionis, quem forma tribuit; totum autem animal rationale explicitè significat gradus sentiendi, & discurrendi; quia tamen animal vivens sensitivum, implicitè in *animal* importatur vivens; & quia hoc est corpus animatum implicitè etià importatur corpus: hæc autem omnia ab eadem forma desumi debent, qua homo est homo, ut eandem dicant hominis essentiam: aut ergo nulla est alia, aut perfectio, quam daret, nullo modo significatur illa definitione, quæ tamen adæquat est, & totam essentiam significat.

Confirmatur: Si talis forma
 Natur, aliquam perfectionem tri-
 buit, & aliquis conceptus meta-
 phisicus ex ea formatur; sed talis
 non potest concipi: ergo. Prob.
 min. Talis perfectio deberet esse
 essentialis, siquidem præstata à
 substantiali forma; sed non pos-
 set esse essentialis, siquidè distin-
 cta realiter à forma specifica, &
 toto constituto per ipsam: ergo.
Confirmatur ulterius ratione B.
 Dohoris: Quæ de se invicem præ-
 dicantur, aut quia sunt unum,
 aut quia sunt in uno, prædican-
 tur; sed quia sunt in uno, tantum
 denominativè prædicantur: quæ
 ergo prædicantur essentialiter,
 unum sunt; tum sic: Non possunt
 esse unum perfectiones, quæ à di-
 versis realiter formis tribuuntur;
 sed perfectio, quæ non est essen-
 tialiter unum cum ipsa hominis
 essentia, extra essentiam est, & sic
 accidentalis, & consequenter ab
 accidentali forma: si ergo corpus
 organicum non potest essentiali-
 ter prædicari, quare aliud est à
 corpore, quod est genus, & præ-
 dicatur *in quid*, non aliqua for-
 ma substantiali, sed accidentali
 constituitur.

344 Poterit dici ad hanc ra-
 tionem, quòd corpus organicum
 essentialiter convenit homini non
 duplicativè, & ratione, qua
 homo est, quare non eadem for-
 ma constituitur, qua constituitur
 homo, sive à qua sumitur ratio
 hominis; convenit autem essen-

Tom. II.

tialiter homini, sumpto specifica-
 tivè, sive in sensu reali, & secun-
 dum totum, quod dicit in re;
 quare à forma substantiali, & es-
 sentiali sumitur. Sed contra:
 Quod est extra rationem homi-
 nis realiter, non est essentialis, &
 substantiale homini etiam sum-
 pto realiter, & secundum totum;
 quod dicit in re; sed quod consti-
 tuitur per formam realiter aliam
 à forma, qua homo est, est reali-
 ter extra rationem hominis: im-
 plicat ergo, quòd substantialis
 sit, & essentialis illa forma, &
 quòd sit realiter alia à forma spe-
 cifica.

345 Prob. secundò eadem
Conclusio: Generatio substantia-
 lis est transitus de non esse ad esse
 simpliciter; sed si corpus, quod
 est altera pars viventis, constitui-
 tur per formam corporeitatis,
 non est transitus de non esse ad
 esse simpliciter, sed tantum se-
 cundum *quid*: ergo. Patet maj-
 eo enim generatio est via ad esse,
 & facit ens simpliciter, quia sub-
 jectum, cui per generationem
 communicatur forma, intelli-
 gitur non habere esse, & per for-
 mam acquirere esse simpliciter, &
 primum; alteratio verò non dat
 esse simpliciter, neque facit ens,
 sed id, quod est ens, facit tale,
 puta album calidum, quia sub-
 jectum alterationis, quod formam
 perficitur, intelligitur habere ali-
 quod esse, & per formam tantum
 acquiri determinationem ali-

Ii

quam

quam supra esse, quod habet; quare Philosophus has duas mutationes sic explicat, quod altera est fieri, altera verò fieri hoc tale. Prob. itaque min. Subjectum, quod formâ perficitur in generatione viventis, per illam formam constitueretur hoc aliquid, & haberet esse determinatum, supra quod caderet esse, quod tribuit forma viventis generatione acquisita: ergo non transiret de non esse ad esse, neque acquireret esse simpliciter, & primum, sed transiret de tali esse in actu, quod ab illa forma habet, quare generatio non esset generatio: ut ergo salvetur generatio simpliciter, non potest poni forma aliqua substantialis subordinata, & manens sub forma generatione acquirenda, sed subjectum, quod formam generatione acquirit, est nuda, & sola materia per exclusionem cujuslibet substantialis formæ.

346 Prob. tertio: Si talis forma datur, ea non amittitur in morte viventis; sed hoc implicat: ergo. Maj. nota est, ad hoc enim illa forma ponitur, ut constituat corpus, quod separatâ animâ relinquitur. Prob. min. Implicat naturalis motus præcisè, & tantum intendens non esse; sed si illa forma ponitur, naturalis motus, quo destruitur vivens, præcisè, & tantum intendit non esse: ergo. Patet maj. tunc, quia, ut communiter dicitur ex D. Dionysio, ne-

mo intendens in malum operatur; tunc, quia mobile non movetur ex appetitu termini, ad quod movetur, moveri intelligitur: aut explicat autem appetitus præcisè, & tantum terminatus ad non esse. Prob. min. Si illa forma ponatur motus, quo destruitur vivens præcisè, & tantum intendit non cludere animam; sed hoc est præcisè, & tantum intendere non esse: ergo. Patet maj. quia si illa forma ponitur, nulla acquiratur in morte viventis, sed exigit, & animâ manet materia sub qua tunc autem, mobile non intelligitur appetere formam, quam non habet, neque illam intendit propter suum: tantum ergo, & præcisè præcise tendit motus ille expulsus formæ viventis, & sic est contra generatio, quod nullius est generatio nullius enim formæ est acquirenda quod manifestè est intendere formam destructionem, & non esse.

347 Prob. quarto: Aut generatur talis forma, ut formatione se ipsa tribuat organizationi; potest aut ut illam exigit; sed ex forma capite requiritur: ergo tunc illa perfluitatis rejicienda est. Patet maj. constituere enim corpus organicum non aliter potest intelligi, quam aut formaliter organizatione, aut causaliter exigat organizationem. Prob. ergo quantum ad secundum quod dicitur quia pro dispositione, & divisione materię ad formam generatione acquirendam, autem

oportet in materia exigentia non aqua, sed ipsum agens materiam determinat; pro permanenter autem, & connaturalitate ipsius determinationis, exigit formam generatione inducta; sic ad formam ignis determinatur materia per calorem, siccitatem, levitatem, & raritatem, quas pro est priori ad generationem agens inere non potest; neque oportet ponere formam, quæ exigit, post generationem, verò ipsa forma ignis existit, & connaturaliter conservatur; ubi ergo ad formam vitalem rationem, quæ est organizatio, & heterogeneitas in partibus, illam æquæ priori ad generationem, & modum dispositionis inducit. Et conservans, cujus influentia est determinata ad formam vitæ inducendam; neque oportet ponere formam substantialem, quæ exigit, & funder, quia pro priori ad generationem per modum dispositionis inducit illa determinatio; post generationem verò ipsa forma vitalis exigit, & connaturaliter conservat illam dispositionem materię.

Quantum ad alteram partem, quod nempe non requiratur forma, ut formaliter se ipsa exiguat organizationem, probatur per modum min. Organizatio nihil est, nisi heterogeneitas, & dissimilitudo partium dispositio, puta, duritiem habeat, & siccitatem, caro molliem, sanguis

fluiditatem, & unaquæque talem extensionem, & in figura dispositionem; sed hæc omnia quantitate præstantur, & aliis accidentibus: ergo pro hoc non requiritur forma substantialis, quæ formaliter se ipsa tribuat. Patet minor, quia extensio, durities, siccitas, & alia omnia accidentia sunt. Neque dicas: Corpus organicum adæquatè entitativè substantiale est: ergo non per accidentia, sed per substantialem aliquam formam constituitur. Non, inquam, id dicas; etsi enim materia cum quantitate non sit quid adæquatè substantiale, materia tamen talem in entitate sua habens determinationem à quantitate, & aliis accidentibus, quid est adæquatè substantiale, nec accidentia includit, sed solam materiam sic determinatam, & sic est corpus organicum, ut latius dicemus §. sequenti, quare neg. consequ.

348 Probat. quintò contra specialem modum sententię Bachonii, quæ talem ponit in solo homine: Talis forma, si datur, substantialis est; sed propter rationem, qua illam adstruit hæc sententia, non poterit esse substantialis: ergo. Patet maj. quia corpus, de quo quæritur, est pars physica, & substantialis viventis. Prob. min. Forma, quæ non per se, sed per accidens convenit homini, non poterit esse substantialis; sed illa forma propter rationem, qua adstruitur, per accidens

convenit homini: ergo. Probat. min. Eo ponitur necessaria illa forma, quia aliqua debet poni, quæ sit terminus generationis, talis autem esse non potest forma hominis; sed hac ratione omnino per accidens homini convenit: ergo. Patet min. quia genitum esse, sive actionem generativam terminare accidit homini, cum possit esse, & fuerit primus homo per creationem. Confirmatur: Habere corpus organicum homini convenit per se, & essentialiter, sive per creationem, sive per generationem fiat; sed habere illam formam tantum convenit per accidens, & casu quo generatione fiat: ergo corpus organicum hominis non constituitur illa formâ. Rursus: Idem omnino corpus organicum habuit Adam, ac nos omnes; sed in Adam, cum non fuerit genitus, non erat forma corporeitatis, qua constitueretur illud corpus: ergo neque requiritur in nobis. Præterea, sequitur, quod homo ejusdem substantiæ cum eo, qui nunc est, non potuit creari, quia, ut sit ejusdem substantiæ, debet habere formam corporeitatis; illam autem habet, quatenus terminat generationem. Ulterius: Non homo generatur, sed corpus; quia non forma hominis, sed corporis tantum generationem terminat.

349 Arguant primò Scotistæ: Anima non tribuit esse corporeum; ergo præter animam

ponenda est alia forma constitutiva corporis. Antec. prob. primò: Quia nemo dat, quod non habet; sed anima rationalis non habet esse corporeum, cum sit spiritualis: ergo. Quod si dicitur, animam rationalem habere esse corporeum eminentè:stant ipsi: Licet sufficiat eminentè, & virtualiter continere effectivam causalitatem, non tamen ad formalem; ac anima tribuit esse corporeum, tribuit genere causæ formalis: ergo. Ratio maj. est: Quia efficiens causat aliquid à se distinctum; forma vero constituit per sui exhibitionem quare Sol, quia non formaliter, sed eminentè tantum calorem continet, poterit quidem effectivè causare in alio calorem, non autem poterit forma ejus propriam materiam reddere calidam. Patet terea: Implicat eminentè continere effectum sibi repugnantem: repugnat autem animæ corporeitas, cum ipsa sit spiritus. Probatur principale antec. ex prima definitione animæ: Anima est actus corporis, non constitutivus, sed informativus, ut nos ipsi probavimus: ergo non constituit, sed supponit corpus. Probatur tertio alia definitione: Anima est, quod primò nutrimur, sentimus, loquimur, movemur, & intelligimus: esse non est, quia corpus constituitur, non movetur, & intelligitur. Patet consequ. numerantur enim omnes animæ effectus, inter quos deberet numerari constituere corpus.

pus, si talem ipsa haberet

350 Resp. neg. anteced. vel claritatis gratiâ, disting. Non tribuit esse corporeum organicum, & quod est pars viventis, conc. antec. non tribuit esse corporeum absolute, neg. antec. est enim totalis forma hominis, & tota ratio quidditatis ejus; quare, cum homo habeat quidditativè, quòd sit corpus, id sibi ab anima tribuitur. Itaque corpus organicum non constituitur per animam, ut præcedente Conclusionè dictum est, sed non proinde per substantialem formam corporeitatis, ut sequente Conclusionè dicitur; quare hoc sensu neg. conseq. Quia tamen anima constituit corpus, quod est genus, & prædicatur in quid de vivente, ad primam antec. prob. dicitur primò, quòd ea procedit de solo homine; illam autem formam ponunt Scholæ in quolibet vivente. Dicitur secundò, quòd ipsis jugulū perit: Non minùs enim materiale est, & spiritui repugnat sentire, aut nutriri, quàm corpus esse; & tamen anima rationalis gradum tribuit vegetandi, & sentiendi. Directè dicitur, sicut dictum est, quòd sufficit eminentialis contentia: ad primam rationem in contrarium dicitur, quòd eminentia est duplex; altera purè virtualis, altera formalis; continere eminentèr virtualitèr requiritur, & sufficit pro causalitate effectivâ; pro formali autem hac non

sufficit, sed requiritur continere eminentèr formalitèr, & ita continet anima non solum gradum corporis, sed viventis etiam, & sensitivi. Ad secundam probatur neg. maj. cujus falsitatem ostendit ipsa prima ratio: Soli etenim repugnat calidum esse, & tamen caliditatem continet eminentèr. Itaque gradus corporis, ut accipitur metaphysicè, nihil est aliud nisi conceptus, secundum quem substantia accipitur nata extendi, & connaturalitèr sustentare quantitatem: quia ergo anima potest materiam informare, & constituere subiectum connaturale quantitatis, gradum continet, quo corpus constituit; quia tamen ipsa non coextenditur materiæ, non formalitèr, sed eminentèr continet; & quia, quòd sibi repugnet extendi, seu quòd spiritualis ipsa sit, non obstat, quominùs possit materiam informare, & ens materiale constituere; quòd sibi repugnet corpus esse, non obstat, quominùs eminentèr gradum corporis contineat.

Secunda prob. anteced. de corpore organico procedit, ad quam conc. cōseq. fateamur enim, quòd anima non constituit, sed supponit corpus organicum, ut partem physicam, & subiectum, quod ipsa animâ informat; negamus autem, quòd tale corpus ad animam præsuppositum aliqua substantiali forma constituatur, quam

quamvis enim non nudam dicat materiam secundum essentiam, & entitatem suam, non proinde formam aliquam, sed determinationem dicit, & modum se habendi, quem à quantitate habet, & aliis accidentibus, & quo constituitur partes habens dissimilares, quibus est corpus organicum. Ad tertiam prob. ea procedit ab autoritate negativa, qualiter non sequitur consequ. nempe ex quo hic effectus inter alios non computetur, non sequitur, quod illum non præstet forma, sed ad summum, quod non pertineat ad ipsam secundum specialem conceptum, quo effectus ejus ibi numerantur. Itaque, quia ibi definitur anima ex effectibus suis, ibi assignantur, quos habet specialiter, ut est talis forma distincta à reliquis, nempe vitalis; at constituere corpus non sibi convenit specialiter, ut est anima, sed communiter cum qualibet substantiali forma, quæ est actus materiz: non ergo hic debuit inter effectus ejus computari.

351 Arguitur secundò: Operatio arguit formam; sed in vivente est aliqua operatio, quæ neque mediata, neque immediata potest in animam refundi: ergo alia debet poni forma, quæ sit principium illius operationis. Prob. min. Si homo è turri ejiciatur, motu naturali descendit eodem modo, ac lapis; sed iste motus neque mediata, neque im-

mediate est ab animâ: ergo. Prob. min. Ille motus est immediata à forma gravitatis; sed animæ repugnat gravitas: ergo. Confirmatur: Si vivens è turri dejectum in medio motu moriatur, non proinde discontinuatur motus, oporteret enim quietem intelligere, qua discontinuaretur. Tunc ita: Continuitas motus assumitur, aut saltim de necessitate exigit unitatem mobilis; sed non intelligitur ibi unitas mobilis, nisi ponatur forma corporeitatis: ergo. Patet min. quia non est idem mobile, nisi sit eadem entitas ejus, & forma, qua constituitur; deficit autem anima: ergo præter hanc est forma corporeitatis, quæ maneat eadem.

352 Resp. quod argumentum in arguentem de facili regitur: Si enim operatio arguit formam, in aliis ab homine non est operatio, quæ non possit ipsam refundi formam specialem: ergo nulla erit forma corporeitatis in aliis ab homine. Patet antec. quia, cum sola forma hominis sit spiritualis, illi soli repugnat gravitas. Directè neg. min. ad prob. ejus pariter neg. min. ad ejus prob. dicitur, quod gravitas repugnat animæ rationali in se, sive separatæ à corpore, non autem toti constituto personam, sicut animæ in se repugnat vegetare, aut sentire, non autem constituere vegetativum, sensitivum: sicut ergo anima

minis vegetativum constituit, & est principium operationis vegetandi, quamvis sibi in se repugnet vegetare, ita constituit gravitatem, & est principium motus gravitandi, quamvis sibi in se repugnet gravitas. Ad confirmationem illa difficultas latius expenditur in sequentibus: interim, concessio assumpto, ad argumentum inde deductum neg. min. ad probat. ejus disting. antec. Nisi sit eadem entitas, & forma, qua constituitur in ratione mobilis, conc. antec. qua constituitur in ratione entis, neg. antec. Itaque unitas numerica motus requirit unitatem mobilis, ut mobile est, sive ut ad motum comparatur; jam ut ad motum descensus comparatur grave in eo, quod grave est; quare manente gravitate manet idem mobile formaliter, & quantum requiritur ad motum: quia ergo, licet mutetur forma constitutiva entis, manet in casu eadem gravitas, manet idem mobile formaliter ut tale. Adde primo, quod idem posset contingere in non vivente, nempe quod in medio motu corrumperetur, & amitteret formam; quare etiam in non viventibus deberent ponere formam corporeitatis. Secundo, quod etiam non variata substantiali forma, variatur gravitas, & consequenter mobile formaliter ut tale motu descensus: non ergo in ratione talis constituitur substantiali forma.

353 Arguitur tertio: In morte viventis nulla forma substantialis de novo inducitur; sed non potest materia sine omni forma manere: ergo aliqua erat subordinata formæ specificæ, quæ est forma corporeitatis. Prob. maj. De necessitate oporteret, quod diversa induceretur forma, cum diversæ sint causæ, à quibus vivens destruitur; sed videmus, quod semper eadem manet forma cadaveris: ergo non inducitur de novo. Hoc argumentum pro nobis supra adduximus num. 346. in prob. 3. hujus Conclusionis, & ibi probatum est, quod inconveniens est ponere corruptionem sine generatione, quia tunc subjectum generationis non esset sola materia, sed totum ex materia, & forma, neque generatio daret esse simpliciter, & primo, & motus intenderet precisasse, & tantum destructionem, & non esse, quæ omnia sunt contra Philosophum.

354 Resp. itaque neg. maj. Ad prob. ejus neg. maj. & ad rationem subinductam dicitur, quod causæ, à quibus destruitur vivens, diversæ sunt materialiter, formaliter verò, sive quantum ad inductionem novæ formæ, sive quantum ad expulsionem præcedentis, omnino non differunt: expellunt enim formam viventis, quatenus dispositionem auferunt, sine qua talis forma non conservatur; novam autem indu-

cunt,

cunt, quatenus materiam disponunt, & ad educationem ejus determinant; jam autem patet, quod diversitas illa de materiali est, & eodem modo à diversis causis dispositio aliqua tollitur, sine qua non conservatur vivens; patet item, quod ex ordine formæ viventis ad cadavericam materia determinata est, ut hac expulsa, illa, & non alia educatur: ergo de materiali est diversitas agentium, & ea non obstat, quominus semper eadem ponatur.

355 Arguitur quartò argumento Theologico, quod suprà §. 3. pro nobis adduximus: Nisi ponatur forma corporeitatis, Corpus Christi Domini, quod jacuit in sepulchro, non fuit illud idem, quod passum est. Prob. sequela: Quia nisi talis forma ponatur, Corpus, quod passum est, constituebatur per animam; sed quod jacuit in sepulchro, per aliam formam debuit constitui, cum jam ibi non esset anima: ergo. Confirmatur primò: Corpus Christi Domini est ex vi verborum in Sacramento, Anima verò solum ex naturali concomitantia; sed si corpus non constituitur per formam corporeitatis, anima debet poni formalitèr ex vi verborum, nempe ut constitutiva corporis: ergo. Secundò: Si in triduo fieret Consecratio, neque ex naturali concomitantia poneretur anima; sed poneretur tunc idem Corpus Christi Dñi: ergo

hoc non constituitur per animam. 356 Resp. ex jam dictis, §. sequenti latius dicendis, neg. sequelam. Ad prob. ejus neg. ma. quia corpus organicum non significat materiam sub aliqua forma, sed materiam sic dispositam, quod partes habeat dissimilares, & quia eadem mansit materia determinata, idem corpus jacuit in sepulchro, quod passum est, quamvis alia haberet prædicationem metaphysicam, sicut & aliam essentialitatem, & quidditatem. Quo patet ad utramque confirmationem ponitur enim ex vi verborum in Sacramento Corpus organicum. Notandum autem, quod B. D. Defens. ad 1. p. doct. S. Thom. ab argumentis Corruptoris defendit, quorum alterum erat hoc præsens, & ad illud respondet doctrinà, qua communiter utitur Thomistæ, quod nempe illud corpus idem mansit propter idem esse Suppositale Verbi, cui mansit unitum. Hanc solutionem supra rejecimus: nec enim illam, propria mente adducit B. D. in principiis ejus coheret; quare licet doctrinæ S. Thomæ sit contraria, & in principiis ejus præhabilis, quo sensu illam adducit B. D. nobis autem ea non præbatur. Notandum item, quod 3. sentent. idem adducitur argumentum, & ex eadem doctrina Defensorii solvitur, quod alios quos de Nostreis fefellit, ut eadem viâ solvant, putantes, illam de-

minam; eo quod in Sententiariis
habetur, esse de mente B. D. at
tertio tertius liber Sentent. B. D.
magna ex parte periit, quare pro
eius integritate multi articuli ex
Quodlib. & ex Defens. atque ex
aliis B. D. Opusculis supplentur:
ergo ex Defensorio accipitur,
sicut accipitur ille, in quo ista so-
lutio habetur, non maiorem facit
fidem, quam doctrina ipsa De-
fensorii, quæ, nemine dubitante,
non est ex propria mente.

337 Tandem arguitur fun-
damento sententiæ Bachon. Ac-
tio substantialis producit sub-
stantidem terminum; sed huma-
na generatio est actio substantia-
lis: ergo aliquem producit sub-
stantialem terminum; sed non
animam, neque materiam: ergo
formam corporeitatis. Confirmat-
ur primò: Generatio substantia-
lis est substantialis corruptio, &
expulso alicujus formæ substan-
tialis: ergo debet esse alicujus pro-
ductio, quia per nos non expelli-
tur forma nisi per alterius induc-
tionem. Secundò: Ubi duo agen-
tia, & duæ actiones sunt substan-
tiales, oportet ponere duas for-
mas; sed ita est in generatione
hominis: ergo. Patet min. quia
probi sunt, Deus actione creativa
producens animam, & homo ac-
tione generativa producens ho-
minem.

338 Hoc argumentum anti-
quius est Resoluto, illud contra
se objicit B. D. citat. tract. de
Tom. II.

Gradib. form. & de facili solvit
ex doctrina sæpe à nobis notata,
quod nempe agens neque poten-
tiam facit, neque actum, sed con-
jungit potentiam actui, & facit
potentiam esse sub actu. Ex quo
ad formam, concessio toto syllo-
gismo, neg. conseq. subsumpti;
substantialis enim terminus ac-
tionis generativæ non est quidem
anima se sola ut sub esse ponenda,
sic enim est terminus creatio-
nis, est tamen anima ut corpori,
sive materiæ organizatæ commu-
nicanda; quare terminus totalis
qui totum est ex corpore, & ani-
ma, formalis verò quo ipsa ani-
ma, non in se, sed ut communi-
cata corpori; imò aliter homo
generans, non hominem, sed cor-
pus tantum generaret. Quo patet
ad utramque confirmationem, ad
primam quidem, quod, licet ac-
tio hominis animam non produ-
cat, ipsam tamen introducit in
materiam, quatenus materiam
disponit. Ad secundam, quod
duplici actioni duplex terminus
respondet tam totalis, quam for-
malis, ut actionis Dei terminus
totalis est creatio animæ, sive il-
lius positio sub esse, formalis ve-
rò ipsum esse, sub quo anima
creatione ponitur; actionis ho-
minis terminus totalis est totum
ex corpore, & anima, formalis
verò anima, ut corpori com-
municata.

V.

Corpus, quod est altera pars viventis, significat materiam cum modo se habendi prestito à quantitate, & aliis accidentibus.

359 **H**ÆC Conclusio ex præcedentibus sufficienter colligitur; si enim tale corpus non est sola materia, neq. materia cum gradu formæ, aut forma corporeitatis, relinquitur solum materia extensa, & determinata per accidentia, non quidem concretivè cum ipsis accidentibus, est enim tale corpus adæquatè substantiale, sed per effectus accidentium determinata, & sic se habens; non itaque probatione indiget, sed explicitatione. Pro ejus ergo intelligentia notabimus, quòd materia se ipsa immediate perficitur à forma, & forma immediate se ipsa perficit materiam, ita quòd non possumus ullo modo accipere rem tertiam, aut aliquid medium inter materiam, & formam; cum hoc tamen non poterit intelligi materiam perfici, nisi ipsa in entitate sua intelligatur aliter se habens ex conjunctione ad formam; si enim non aliter se habet, relinquitur ut prius, & consequenter non perfecta, sed perfectibilis, & in potentia.

360 Imaginabimur itaque quòd materia de se non habet partes, aut extensionem in entitate sua, ut in Metaphysica præbabimus; ex quo autem quantitati conjungitur, consequenter habere partes, & extensionem. nunc ergo, duo tantum ibi sunt materia, & quantitas; nec oportet, aut possumus tertium quid accipere, ipsa tamen materia, ex quo quantitati conjungitur, aliter se habet in sua entitate, nempe ante quantificationem non habet partes, neque extensionem, post quantificationem habet partes extensas, ita quòd, licet alia est entitas materiæ ab entitate quantitatis, ita alia sunt partes materiæ à partibus quantitatis, & alia utriusque entitatis extensio; quare non differt extensio materiæ à materia ipsa, differt tamen materia extensa à ipsa non extensa, & universaliter modus non differt à re modificata, sed res modificata à se non modificata differt, ut ex illis dicemus in Metaphysica; interea tamen ratio esse potest: Quia, modus à re modificata differt aliquid est ipsi superadditum, ponens in numerum cum ipsa, quare non modus, sed res est aliqua: non ergo modus differtur contra rem modificatam, sed est determinatio rei proveniens à forma, & res ipsa ita habens ex conjunctione ad formam; & quod dictum est

quantitate, intelligitur de quavis
alia forma.

361 Corpus ergo divisum
contra animam significat mate-
riam organizatam, hoc est, ma-
teriam ita dispositam, & deter-
minatam, seu à quantitate, &
aliis accidentibus talem habentem
modum in entitate sua, quem
dicimus organizationem, nempe
ipsa anima ex gradu perfectio-
nis, quem habet, tale determina-
tum subiectum exigit, seu mate-
riam ita determinate dispositam,
& varia habentē organa ad opera
vitz; jam autem materiam habet
illam dispositionem, & orga-
na, neque aliquam formam sub-
stantialem prærequirit, nec ipsa
accidentia significat, ut jam ex
precedentibus patuit, sed quòd
à influentia agentis, à quo ge-
neratur vivens, talia accidentia
indocantur, & ab eis talem ha-
bent materiam determinationem,
& modum se habendi, quo orga-
na formet, qualia anima requirit.
Neque oportet intelligere, quòd
quantitas, & alia accidentia,
quibus organizatur materia, in
nuda ejus entitate recipiantur;
pro nullo enim instanti materia
est sine substantiali forma; quare
subiectam substantiationis est to-
tum aut corruptum, aut geni-
tum, nempe pro tempore altera-
tionis, & dispositionis materiæ
totam corrumpendum, ab in-
stanti generationis totum vivens.
Neque item, quòd corpus orga-

nicum est totum per accidens,
non enim ipsa includit acciden-
tia, ut jam patuit.

362 N. Alfonsus de Uargas
Toletanus, Archiepiscopus His-
palensis, qui propter ingenii acu-
men singulare dictus est suo tem-
pore Doctor Irrefragabilis, tùm
in 1. dist. 17. ubi agit de effectu
formæ, tùm 2. de Anima q. 1.
art. 2. quo de corpore quærit,
quod est subiectum animæ, late
impugnat sententiam B. D. Ipse
autem in solutione ultimi argu-
menti explicaturus, quid est illud
corpus, cùm non possit constitui
per animam, eo quòd physice di-
viditur contra animam, neque
nudam materiam, quia sola ma-
teria non potest dici corpus, do-
cet, quòd tale corpus significat
materiam cum modo se habendi,
qui est effectus formæ substantia-
lis, nempe ipsius animæ; quia si-
cut se habet forma accidentalis
ad dare esse, & effectum acciden-
talem, ita substantialis ad dare
esse, & effectum substantialem.
Hæc positio cum sententia B. D.
de effectu formæ convenit, differt
tamen, quia illum modum ponit
realiter distinctum à materia, de
quo in Metaphysica. Differt item
à sententia Thomistica; quia, li-
cèt ponat, tale corpus per ani-
mam constitui, & non per for-
mam corporeitatis illi subordi-
natam, ponit tamen physice di-
visum contra animam, & sic sal-
vat, quòd corpus, & non anima,

ponitur ex vi verborum in Sacramento; quod agré potest salvare sententia Thomistica.

363 Nihilominus: Licet salvet hæc positio corpus physicè divisum contra animam, quod ponatur ex vi verborum in Sacramento, non tamen poterit salvare, quod sit illud idem corpus, quod passum est, quod jacuit in sepulchro; non enim separata animâ, potuit manere modus se habendi, qui est effectus ejus, quo ponit tale corpus constitui. Rursus: Tale corpus non solum physicè divisum contra animam, sed etiam subiectum ipsius animæ debet salvari; at corpus, quod constituitur per modum se habendi præstitum ab anima, nequit esse ipsius animæ subiectum: ergo. Patet hæc min. subiectum enim ex natura rei prius est formâ, quam recipit; at tale corpus, si per effectum animæ constituitur, posterius erit ipsâ animâ, & ejus receptione. Quæ itaque contra sententiam B. D. ipse objicit, videamus, & quidem, quæ de effectu formæ procedunt, suo loco solvenda remittimus; quæ ad præsentem pertinent difficultatem, hæc sunt.

364 Arguit primò: Ille modus, quem materia consequitur ex quantitate, aut est aliquid, aut nihil? Si nihil, sola materia erit corpus, quod negat B. D. quia tunc nihil ponitur præter

materiam: si est aliquid, non tioneis; quia conversio Eucharistica, quæ fit in tale corpus, fit in ens rationis: est ergo aliquid reale; & tunc, aut distinctum, aut indistinctum à materia: quod distinctum, non admittit B. D. ex quo autem sit indistinctum multa sequuntur absurda. Primum sequitur, quod ipsa materia est effectus quantitatis, quod patet per syllogismum expositivum. Ille modus est effectus quantitatis; sed ille modus est materia ergo. Secundo sequitur, quod ille modus sit prior, & posterior quantitate: nam ille modus est ipsa entitas materiæ; sed entitas materiæ est prior quantitate: ergo. Aliunde: Effectus est posterior causâ suâ; sed ille modus est effectus quantitatis: ergo. Tertio sequitur, quod idem poterit simul esse, & non esse, quod manifestissima est contradictio: nam ille modus est effectus quantitatis, quare sine ea non manet; at poterit Deus sine quantitate conservare materiam: ergo tunc erit, & non erit ille modus; erit nempe, quia erit materia, à qua non distinguitur; non erit autem, quia non erit quantitas, sine qua non potest manere. Confirmatur: Materia habens talem modum, aut habet aliquid, quod non habebat prius; aut nihil? Si hoc secundum, tale corpus solam dicitur materiam, & nihil amplius: si autem dicatur primum, talis mo-

das differt à materia, & corpus organicum materiam dicit, & illud aliquid, quod non habebat prius.

365 Hoc argumentum directe procedit contra Conclusionem de effectu formæ; nihilominus, quia ejus solutio pro pleniori hujus explicatione confert, illud hic adducimus. Ad formam ergo dicitur, quod ille modus est aliquid reale, non autem realiter diffrens à materia; & ad inconvenientiam inde deducta respondeatur: Ad primum neg. sequela, & ad syllogismum expositivum disting. min. Sed iste modus est materia secundum se, neg. min. et materia sic se habens, aut sic habere materiz, conc. min. ex quo solum sequitur, quod materiam sic se habere est quantitatis effectus. Ad secundum inconvenientiam patet eadem distinct. nam ille modus est entitas materiz, non secundum se, sed ita se habens; entitas autem materiz, secundum se quidem, prior est quantitate; ut autem ita se habet, posterior est ipsa.

Ad tertium inconveniens: Poterit quidem Deus materiam conservare sine quantitate, non autem sine effectu ejus; tunc enim esset, & nullibi esset, quod non potest intelligi; esse enim alicubi habet materia per effectum quantitatis: quia ergo posset esse ille modus, quamvis non esset quantitas, non sequitur, quod esset,

& non esset; neque aliquid est inconveniens in eo, quod Deus conservaret modum à quantitate causatum; non enim ad hoc deberet materiam informare, aut formalem causalitatem exercere, sed influentiâ effectivâ conservaret determinationem, quam in genere formali causavit quantitas. Dicitur secundò, quod dato non posse illum modum sine quantitate conservari, & conservari materiam sine illo modo, non sequitur, quod esset, & non esset, ut patet ex præmissa distinctione: non esset enim tunc materia determinata, & sic se habens, sed nuda, & secundum se; at ille modus est entitas materiz, non nuda, & secundum se, sed ut ita se habet. Ad confirmationem: Materia non habet aliquid, quod non habebat prius præcise ex vi talis modi, sed se habet aliter.

366 Arguit secundò: Nulla realitas materiz præcedit materiam; sed omnis realitas materiz præcedit extensionem: ergo extensio non est aliqua realitas materiz; sed corpus, in quod fit conversio Eucharistica, dicit materiam organizatam, & extensam: ergo dicit materiam, & aliquid ipsi superadditum. Ad hoc item eodem modo respondetur, disting. maj. Nulla realitas materiz præcedit materiam secundum se, conc. maj. materiam determinatam, & sic se habentem, neg. maj.

maior. Præcedit enim naturâ, & causalitate materiâ secundum se ad ipsam materiâ sic se habentem: et si ergo extensio non sit realitas materiæ secundum se, est tamen realitas materiæ sic se habens; & quia corpus, in quod fit conversio Eucharistica, significat materiâ extensam, & organizatam, non materiâ, & aliquid aliud significat, sed materiâ sic se habentem. Cetera ex dictis poterunt solvi.

ARTICULUS VI.

Verum plures formæ substantiales non subordinatæ possint divinitus informare eandem partem materiæ.

Quibusdam præmissis, oligitur pars affirmativa.

367 **N**ON procedit præsens controversia de formis subordinatis, ideo in titulo queritur de non subordinatis; dicuntur subordinatæ ex, quarum una sub altera continetur, ut sensitiva, & rationalis; non quod aliquæ sint re ipsa tales, si quæ enim formæ sunt alteri subordinatæ, maxime formæ cor-

poreitatis, de qua jam patet præcedenti articulo, nullam differentiam; sed quia posset Deus duas formas simul ponere, puta formam hominis, & leonis, ita quod altera tantum præstaret gradum vitæ, aut sentiendi, altera gradum talis vitæ: quia ergo in hoc non est implicatio contradictionis, supponitur id posse divinitus fieri, & solum queritur de formis disparatis, sive non subordinatis.

368 Supponitur item, non esse difficultatem de formis in diversis materiæ partibus, puta quod eadem portio materiæ in una parte haberet formam lapidis; in alia formam ligni, de quo enim, & naturaliter id fieri contingit, ut quando arboris mus arescit, eo quod ex alia intemperie illas dispositiones amittit, sine quibus forma vitalis non conservatur, tunc illa pars formam vitalem amittit & aliam acquirit, quare in diversis partibus diversæ sunt formæ: similiter ferrum candens in una parte ignitur, & formam ignis habet, in alia retinet formam ferri, & in illa etiam parte, quæ ignescit, non nisi in leviori materia, quæ est in poris ferri, si in ignis inducitur, cetera priori materiæ sub forma ferri manente: non ergo est ad proprietatem distinctio N. Bonhævi utramque nititur conciliare differentiam; ait nempe, quod in

ecia una unitate indivisionis in partes poterit esse multiplex forma, ita quod una sit in una parte, alia in altera; in materia verò una unitate partis non poterit multiplex forma esse. Hoc, inquam, non est ad propositum; non enim dubitatur de materia priori modo una, & tantum est controversia de eadem parte materia; quare de hoc in titulo querimus.

369 Insuper supponitur non esse controversiam de formis entitative, & materialiter acceptis, quare queritur: An possint informare; non enim est controversia: An posset Deus in materia conservatâ formâ, quam habet, aliam inducere, ita quod hoc secunda non informaret, neque aliquam communicaret perfectionem, sed esset ibi purè materialiter, & veluti in loco: de hoc, inquam, non est controversia; repugnantia enim, si quæ est, in eo est, quod utraque perficiat, & suum præstet effectum. Tandem queritur: An possint informare divinitus, naturaliter enim id supponitur impossibile; tùm, quia videmus, quod naturale agens non aliter formam inducit, quàm expellendo præcedentem; tùm, quia natura abhorret superflua: quia ergo qualibet portio materiae sufficienter unâ formâ informatur, naturali motu non poterit alia induci.

At casum objicit N. Villa-

nova, & ex ipso Aguilera, quo videtur id accidere naturaliter, sive naturali motu: nam accidit aliquando monstrum gigni, in quo femora, & quæ deorsum sunt, unius essent, pectora verò, & quæ sursum, essent duorum: in tali duas esse animas ex eo patet, quod communis Theologia docet, tale monstrum in utroque capite baptizandum; tunc autem cum anima rationalis tota sit in qualibet parte, utraque illius monstri anima in inferiori parte erit, puta in eodem pede, quia ad utramque pertinet quilibet pes, tanquam pars sui corporis. Nihilominus dicendum, quod naturaliter est impossibile duas formas eandem materiae partem informare; in casu autè dicendū, quod semper in his monstris observatur, quod alterū caput minus est, & quasi ex obliquo adjicitur; quare dubitatur, an propriâ h. beat animam, & propter hoc dubium baptizari debet sub conditione; casu quo non possit de veritate constare, poterit enim constare ex sensatione, puta, si hoc tacto alterum sentit, una est anima; è contra verò, si hoc sentiente alterum non sentit, poterit colligi duplex.

Aut itaque una tantum est anima in talibus, aut dato, quod sit duplex, non ad utramque pertinent pedes, sed ad illam, quæ est in principali capite, & altera partem tantum informat principali

pali corpori superadditam: quod si contendat aliquis posse contingere, quod utrumque caput ex æquo procedat, & ad utrumque æqualiter debeat pertinere pars inferior; tunc dicendum, quod naturalis rerum ordo exigit, quod non simul utraque anima infundatur, & tunc quæ secundo advenit, illam tantum informat partem, quæ sibi à precedente relinquitur. Neque quid urget motivum Arriagæ, qui disp. 3. sect. 6. subsect. 6. concl. 21. docet nullam esse specialem rationem, quæ id negetur naturaliter posse contingere; non enim ulla est difficultas in eo, quod dispositiones ad unam non habeant oppositionem cum dispositionibus ad aliam. Hoc, inquam, nihil urget; eo enim dato, ex sola superfluitate non inducitur naturaliter secunda forma, cum prior plenè compleat potentialitatem materiæ: relinquitur ergo dubitatio de posse absoluto Dei, quare de hoc in titulo queritur.

370 Duplex est tantum sententia: prima negat. Hanc, uno excepto, vel altero, tenent communiter Thomistæ; eandem esse Scotistarum communem, ait Merin. contendit tamen Mastrius affirmativam esse de mente Scoti. Secunda sententia affirmat, id posse divinitus fieri. Ita frequentius Doctores Societatis cum P. Suariorum disp. 15. Metaph. sect. 10. Ex Nostreis hanc tenent Lusi-

llag

tan. Arim. & problematice Unan. nova, & Manso, quamvis magis in negativam inclinare videntur. Mihi quidem nulla relinquitur dubitatio, quin sententia affirmativa sit de mente B. Doctoris; quamvis enim de substantiis formis nullibi ex instituto determinet, imò non leviter negativam indicet in Hexam. cop. verba infra adducemus; ex ista tamen, quæ de duplici forma accidentali solo numero diversimodè docet in Quodlib. sufficiens mens ejus colligitur pro affirmativa, cum aliunde, nisi manifestissima appareat contradictio tenendum esse pro potentia Dei, doceat S. Parens, cujus verbum adducit B. Doctor.

371 Dicendum itaque: Potest duplex forma substantiæ non subordinata divinitus informare eandem partem materiæ. Hæc non aliter probari potest, quam communi in similibus fundamentis, ad quod nos remittimus S. Parens, nempe: Quod nullum involvit contradictionem, potest à Deo fieri; sed ita est hoc, de quo querimus: ergo. De majori nullus dubitat, min. autem probatur solvendo, quæ obijciuntur, contradictionem implicari. Nihilominus locum expendemus B. Doctoris, ex quo possit magis ejus constare.

372 Itaque in Quodl. 4. q. 1. querit Doctor: An plura accidentia ejusdem speciei possint

in eadem parte subjecti? Resp. affirmativè, loquendo de potentia Dei; & postquam §. 3. factum statuit, quod semper tenendum est Deum posse, nisi manifeste appareat contradictio, in solutione ad primum, cum argueretur, quod subjectum per unam albedinem ita perficitur, quod omnino non relinquitur in potentia ad aliam, quare si alia poneretur, esset actus sine potentia, respondet, quod naturale agens requirit in facto potentiam, quia agit transmutando; Durantem, sicut subjecto non indiget, ita neque potentia ejus, quare id totum potest, quod contradictionem non involvit, & subjecto non repugnat; eandem habet doctrinam in Quodlib. §. 10. nam §. Ex hoc patere potest, docet, quod, quia Deus magis habet conservare in proprio eas formas reales, quam agens naturale habeat conservare intentiones causatas in medio, si videmus, quod in eodem puncto mediis conservantur intentiones solo numero diversæ, ut si ex adverso ponatur duplex album, in eodem puncto concurrunt utriusque intentio, multo magis dici debet, quod possit Deus duas formas reales conservare.

Ex hac doctrina præsens conclusio sufficienter colligitur: Sic enim sine ulla implicatione ex duplici albedine eadem pars subjecti consequeretur duplex

album esse, & esset una omnino entitas, duplex autem album, quare esset, & non esset unum, nempe esset unum materialiter in ratione entis, esset duplex formaliter in ratione albi; ita in proposito duplex forma substantialis eidem parti materiae tribueret duplex perfectum esse, & constitueret duplex compositum, quod esset, & non esset unum individuum, nempe materialiter, & unitate, quæ est principium numeri, esset unum ex indivisione, quæ est negatio divisionis continui, qua fit numerus; at vero formaliter, & unitate, quæ cum ente convertitur, esset duplex ex duplici essentia. Ratio autem est manifesta: Sive enim comparemus formas ad se invicem, sive ad materiam, nec majorem inter se repugnantiam habent duæ formæ substantiales; quam duo accidentia ejusdem speciei, cum substantia substantiæ non opponatur; neque magis per primam formam substantialem repletur capacitas materiae, & constituitur ens naturale, quam per primam albedinem repleatur capacitas subjecti, & fiat album omnino, quantum potest dealbari: si ergo hoc potest à Deo ulteriorem suscipere albedinem, & album fieri, & materia poterit ulteriorem recipere substantialem formam.

S.

II.

Solvuntur Argumenta.

373 **A**rguitur primò ex B. D. in Hexam. p. 1. cap. 4. ubi ita habet: *Nullius agentis est facere id, quod contradictionem implicat, quia tunc simul esset, & non esset: cum ergo omnes formæ substantiales habeant aliquam oppositionem ad invicem, impossibile est, unam, & eandem materiam esse sub diversis formis, ut quòd simul sit sub forma ignis, & sub forma aque, vel sub quibuscumque duabus formis.* En verba, quæ nulla possunt tergiversatione eludi; expressissimè enim ait, contradictionem implicare duas quascumque substantiales formas simul poni; quare id facere nullius est agentis.

374 Respond. nihilominùs, quòd loquitur Doctor de potentia naturalis agentis, & hoc sensu ait implicare, & quòd nullius est agentis id facere, nempe, quòd eadem indivisa materia duas habeat substantiales formas, quòd autem hoc sensu loquatur, in ipso patet contextu: itaque in illo cap. 4. intendit Doctor, quòd materia secundùm nudam essentiam suam est eadem in omnibus corporibus, ita enim

habet titulus illius cap. ad hoc autem explicandum assumit doctrinam Commentatoris, quod aliam, & aliam formam recipit materia, quatenus quantitate dividitur, & in alia, & alia parte aliam, & aliam habet; si autem indivisa maneret, non posset unam habere, & plures tantum successive, & in diversis temporibus: & postquàm verba Commentatoris adducit ad hoc in Substant. orb. cap. 1. subjungit *Quia nullius est agentis &c.* patet ergo, quòd intèdit implicare illud eodem sensu, quo loquitur Commentator, nempe connaturaliter.

375 Arguit secundò N. V. llanova ex frequenti B. Doctoris principio: Plura, ut plura sunt, nequeunt in unum convenire, quia enim ratione convenire non plura sunt, sed unum; quod convenire, ut plura sunt, aperte implicat. Hoc principium a Philosopho desumitur in 7. Metaph. text. 49. ubi ita habet: *Impossibile enim substantiam esse substantiis esse inexistens, sic ut actu; duo namque sic actu nunquam sunt unum actu;* illud sæpe assumit B. Doctor, & ex hoc in 3. dist. 1. p. 1. q. 1. art. 1. probat, plures Divinas Personas secundùm subsistentiam relativam, quæ plures sunt, non posse assumere eandem naturam simpliciter, bene autem secundùm subsistentiam absolutam, & conveniunt; jam autem

Substantiales formas eandem materiam informare est plura, ut plura sunt, in unum convenire; non enim aliqua ratione una, in qua conveniunt, uniuntur: er-
p.

376 Hoc argumentum nonnullam Nostris ingerit difficultatem propter principium B. Doctoris, quo nititur; me tamen iudice, nullam habet; qua enim ratione plures formas accidentales in unum convenire susceptivum non implicet, neque sit plura in unum convenire; sit autem, quod plures formæ substantiales in eadem materia ponantur, ego non video; cum æque hic, sibi plures formæ, ut plures sunt, & distinctæ, ad unum subjectum competunt: itaque neg. min. quod nunc plures formas in eadem materia poni sit plura in unum convenire; ponuntur quidem, ut plures sunt, & distinctæ, quod rationum ratio subinducta probat, non tamen ex hoc in unum conveniunt, non enim, ut unam essentiam constituent, aut unum tribuant perfectum esse, ponuntur: hoc ergo implicat, & hoc esset in unum convenire, poni, ut eadem tribuerent perfectum esse, & unam essentiam constituerent. Quo patet ad paritatem subinductam de Personalitatibus; assererent enim eandem naturam plures Personæ ad unitatem Personalem, quare plures Personalitates, ut plures sunt, constitue-

rent unam Personam, & convenirent in unum esse Personale; at in proposito plures formæ non constituerent unam essentiam, aut unum compositum, quod esset in unum convenire; & ille est sensus, quem intendit Philosophus, quod ex pluribus in actu, sive ut plura sunt, nequit fieri una essentia, sed sit tantum ex potentia, & actu, quæ plura sunt, non tamen ut plura sunt, sed ut sunt potentia unum, uniuntur.

377 Arguit tertio idem: Illa habent repugnantiam ad invicem, ex quibus nequit fieri unum; sed ex duplici forma substantiali nequit fieri unum: ergo. Maj. patet; nam repugnantia est negatio convenientiæ, quare quæ convenire possunt, secundum quod huiusmodi non habent repugnantiam. Patet item minor; quia unum ex multis solum potest imaginari, aut quatenus sunt actus, & potentia, aut quatenus aliquo nexu colligantur; plures autem formæ neque aliquo nexu colligari possunt, neque sunt actus, & potentia. Hanc rationem ita confirmat N. Manso: Vel illæ formæ immediate simul unirentur eidem materiæ, vel successive, & una post aliam; sed utroque modo implicat: ergo. Prob. min. quantum ad primum quidem: Quia, si simul immediate unirentur, confunderentur, & ex duplici forma fieret una: quantum ad secundum item: Quia

tunc prima forma fieret materia respectu alterius.

378 Resp. ad argumentum conc. præmis. disting. consequ. Ergo nequeunt simul poni, ut faciant unum compositum, aut unam essentiam, conc. consequ. nequeunt simul poni in eodem subiecto, ut duplex perfectum esse tribuant, & duas essentias constituent, neg. consequ. Itaque per ipsam argumenti rationem albedo, & calor repugnantiam habent, neque enim aut sunt actus, & potentia, aut aliquo nexu inter se colligari intelliguntur; ponuntur nihilominus in eodem susceptivo, quia illa repugnantia est ad se invicem, ut ex eis fiat unum quid, aut ut tribuant unum perfectum esse, non autem ad subiectum: pariter ergo multiplex substantialis forma, ad se quidem repugnantiam habet, neque una cum altera poterit uniri, non autem repugnat, quod utraque eidem uniatur susceptivo. Ad confirmationem dicitur, quod utroque modo posset fieri. Ad rationem in contrarium, ad primam neg. assumptum; sicut enim de facto non confunditur multiplex forma accidentalis, ex quo immediate, & simul eidem subiecto communicetur, neque de posse absoluto duplex albedo deberet confundi, & fieri una, ut poneretur simul, & immediate in eadem superficie; ita in proposito simul poneretur du-

plex forma substantialis, & quilibet ipsi materia immediate proprium perfectum esse tribueretur. Ad rationem secundæ partis pariter neg. assumptum; si enim una forma reciperetur in alia, aut in materia mediante alia, oporteret unam respectu alterius habere rationem potentia, materia; at verò, ex quo succedat, & una post aliam uniretur non sequitur, aut quod una reciperetur in alia, aut quod una mediante alia, sed utraque immediate ipsi materia communicaretur esse suum.

379 Arguitur quartò: Materia sub duplici forma esse, non esset duplex individuum, hoc aperte implicat: ergo. Prob. maj. quod esset quidem: Quia duplex essentia non potest esse duplex individuum; at in se esset duplex essentia: Quod autem non esset duplex individuum, prob. item de facto. Quia unico individuationis principio unum individuum constituitur; at in casu unum individuationis esset principium, una materia quantitate signata, ergo.

380 Resp. neg. maj. Ad probat. dicitur, quod esset duplex individuum formaliter, & quantum ad unitatem, quæ est patet, quamvis esset unum materialiter, & quantum ad unitatem quæ est principium numeri; autem implicat, quod in divi-

ceptione unitatis individualis habeat, & non habeat unitatem.

Itaque, ut in Metaphysica latius dicemus, unitas, quæ passio entis, & cum ente convertitur, alia est, & ab alia ratione sumitur, ac unitas, quæ est principium numeri: quia ergo numerus est in genere quantitatis, resultat ex divisione continui; quate unitas, quæ est principium numeri, indivisionem significat ipsius quantitatis formaliter, ut excludit divisionem continui, & ideo talis unitas, & numerus, qui ex replicatione ejus resultat, tantum habet esse in corporalibus; at verò unitas, quæ est passio entis, quia cum ente convertitur, indivisionem significat ipsius entitatis; & quia in materialibus ultima indivisio, sive multiplicitas in eadem specie ex materia habetur, nampe multiplicantur formæ ejusdem speciei, ex quo habent, aut erigunt diversam portionem materię; materię autem divisio quantitate fit, ideo talis unitas in materiam refunditur quantitate signatam, tanquam in radice tale principium: utroque ergo modo hæc unitas indivisionem quantitativam significat, aliter tamen, quia unitas, quæ est principium numeri, significat indivisionem quantitatis formaliter, ut comparatur ad continuum, & ejus divisionem; unitas verò, quæ est passio entis, significat indivisionem quantitatis, ut com-

paratur ad essentiam, & entitatem.

Quia itaque potest divinitus contingere, quòd, cum indivisione per respectum ad continuum stet divisio secundum entitatem, potest contingere, quòd sit unum unitate, quæ est principium numeri, id quod est multiplex individualiter unitate, quæ est passio entis, imò naturaliter sæpe contingit; cum enim ramus arboris arescit, formam vitalem amittit, & aliam acquirit, quare aliud sit ens; quia tamen non separatur, non amittit unitatem, quæ est principium numeri, nec facit numerum, qui resultat ex divisione continui. In casu itaque argumenti illa materia esset duplex essentia, & consequenter duplex entitas, & duplex individuum; ad rationem autem in contrarium, cum dicitur, quòd unum est principium individuationis, dist. assumptum: Unum est materialiter, & unitate, quæ est principium numeri, conceptualiter verò, & unitate, quæ est passio entis, neg. Illa enim materia relinquitur indivisa divisione continui; per ordinem verò ad entitatem est multiplex formaliter, aut virtualiter, quatenus duplici æquivaleret, & cum duplici forma duas essentias constituit.

381 Arguitur quintò: Sicut eo quòd in eodem subjecto sunt albedo, & dulcedo, valet predi-

catio;

catio: *Album est dulce*, ita si in eadem materia essent duæ formæ, puta, lapidis, & ligni, valeret: *Lapis est lignum*; at hoc implicat: ergo. Prob. min. Aut enim quidditativa esset prædicatio, & tunc lapis in ratione talis constitueretur formâ ligni, siquidem de eo prædicatur quidditative; aut prædicatio esset denominativa, & tunc forma ligni esset accidentaliter prædicaretur: quandoquidem ergo implicat utrumque, sequitur, quod implicat talis prædicatio, & consequenter duplex forma in eadem materia,

382 Respond. neg. min. Ad prob. dicitur, quod prædicatio esset denominativa; non enim, quia essent unum, sed quia essent in uno, prædicarentur de se invicem. Ad probat. neg. assumptum, & ratio, qua nititur; non enim ex quo accidentaliter prædicetur, sequitur, quod sit forma accidentaliter, ut dictum est in Logica, & multis patet exemplis; substantia enim accidentaliter prædicatur, non tamen est accidentaliter forma, & Verbo accidentaliter convenit habere humanitatem sibi unitam, quæ tamen non proinde poterit dici accidens:

383 Arguitur sextò: Forma substantialis est quidditative actus primus materiæ, ita quod ex quidditate sua habet nudæ materiæ advenire, & non habenti esse

ab alia forma, quare quæ advenire materiæ habenti esse ab alia forma, est forma accidentaliter, sed in casu altera forma adveniret materiæ factæ in actu per priorem formam: ergo ea esset accidentaliter, & sic casus implicat,

384 Resp. N. Manso, quod essentia formæ est, quod sit actus primus exactivè, hoc est, quod exigit ita advenire materiæ; casu autem, quamvis exercitè non haberet, Deo prohibente, exigeret tamen nudæ materiæ advenire, quo salvatur ejus quidditas. Non placet hæc solutio, quantumcumque enim exigeret primum esse dare, & nudam materiam informare, exercitè, Deo prohibente, non primum, sed secundum esse tribueret. Respond. itaque neg. min. non enim materiæ, ut habenti priorem formam, & ea mediante, communicaretur secunda, sed nudæ materiæ, ipsi immediatè secundum quidditatem suam; quare esset actus primus, & daret primum esse.

385 Arguitur septimò: Si posset duplex forma poni divinitus in eadem materia, posset duplex anima in eodem corpore, sed ex hoc multa sequuntur absurda: ergo. Probat. min. Nam primum sequitur, quod idem posset posset simul velle, nolle idem sub eadem ratione, hoc autem aperte implicat. Patet sequela, quia haberet duas voluntates, quarum neutra alteri

subordinaretur. Rursus : Illud suppositum posset altera voluntate peccare, alterâ benè operari, quare posset una anima damnari, altera salvari; tunc autem cogitur Deus ad injustitiam, quod est maximè absurdum; aut enim corpus damneret, & tunc illud corpus jus habet, ut cum anima salvetur, cum qua benè operatū est; aut illud corpus salvarer, & tunc beatificaretur corpus, quod cum anima damnata male operatum est.

386 Resp. primò, quòd non oportet quascumque duas formas posse simul poni, neque ex quo aliqua specialem habeant repugnantiam, licet inferre, quòd absolute implicat, seu quòd nullarum formarum possunt divinitus poni; quare, licet detur repugnantia duplicis animæ, non sequitur intentum, & sic neganda est maj. Quia tamen in casu duplicis animæ, datâ maj. neg. min. Ad primum absurdum neg. suppositum, quòd in casu esset unum suppositum, duas enim haberet naturas, & esset duplex homo; & quia neuter alteri subordinaretur, posset utique alter velle, quod alter noller. Ad secundum neg. sequela, ad rationem ejus dicitur, valdè esse rationabile, illud corpus juxta bona merita, cum altera anima habuit, salvatum iri, neque in hoc aliqua esse injustitia: Deus enim est de suo misericors, de nostro justus,

hoc est, justitiam non exercet de se, sed quatenus nostra opera exigunt; at in casu ex parte illius corporis nihil esset Deum cogens ad justitiam, æquè enim se haberet ad utrumque extremum: illud ergo Deus pro sua bonitate cum justa anima salvarer, neque enim corpus de se culpâ inficitur, sed quatenus animæ conjungitur peccatum habenti; quare ab illa separatum, quæ peccavit, nihil obstarer, quominus posset cum anima justa salvari.

387 Arguitur octavò frequenti Thomistarum fundamento, quod ex Complutensibus desumit Illustrissimus Palanco: Licet possit Deus suspendere effectum secundarium formæ positivum, at effectum negativum, licet sit secundarius, non potest Deus suspendere; sed quòd una forma alteram expellat, est effectus negativus: ergo. Maj. quantum ad id, quod supponit, quòd nempe possit Deus suspendere effectum secundarium, nota est, nempe suspendit Deus localem extensionem, quæ est effectus secundarius quantitatis; quantum ad id, quod asserit, sic prob. maj. Posita causalitate, non potest non sequi effectus, poterit quidem effectus suspendi, si suspendatur causalitas causæ, sed cum causalitas sit ipsum exercitium ponendi effectum, aperte implicat causalitatem poni, & non sequi effectum; at causalitas, quæ for-

forma alteram expellit, est ipsam informare : ergo implicat formam informare, & expulsionem non sequi.

Confirmatur primò: Forma essentialiter affert alterius privationem : ergo, etiam divinitus, nequit cum altera poni. Consequenter, quia, etiam divinitus, fieri nequit, quòd aliquid simul sit, & non sit tale ; hoc autem sequitur, si ponuntur simul forma, & privatio. Antec. prob. auctoritate D. Thomæ in 11. Metaph. lect. 12. & ratio esse potest, quia unumquodque aequè essentialiter habet esse id, quod est, & non esse aliud. Conf. secundò: Forma reddens compositum rationale essentialiter, negat irrationalitatem in composito ; sed quælibet forma alia ab anima poneret irrationalitatem : ergo, posita animâ, quævis alia repugnat.

388 Resp. quòd argumentum ipso, quod assumit, exemplo instatur aperte: Nam expellere aliud corpus à loco est effectus negativus non minùs, quàm expellere aliam formam à materia ; suspenditur autem expulsio alterius corporis, & possunt à Deo poni duo corpora in eodem loco. Directè, neg. maj. Ad prob. ejus dicitur, quòd siquidem poterit suspendi causalitas, ex qua sequitur effectus negativus, poterit proculdubio hic suspendi ; at effectus negativus semper ex aliquo positivo sequitur : quan-

doquidem ergo supponit argumentum, posse effectum positivum secundariam suspendi, non est, unde absolute dicatur, non posse suspendi effectum negativum. Deinde, neg. min. nam effectus de necessitate sequitur causalitatem, qua ponitur ; at expulsio præcedentis formæ non sequitur, sed præcedit informationem : nam corruptio præcedentis compositi extrinsecè tantum mensuratur instanti generationis, quo primò est informatio hujus formæ : non ergo ipsa informatio est causalitas, qua præcedens forma expellitur, sed informatio dispositionum, cum quibus hæc forma conservari nequit. patet autem, quòd à dispositionibus non essentialiter, sed conaturaliter tantum hæc forma dependet.

Ad confirmationem de simili patet instantia: quia enim quælibet essentialiter est id, quod est, quælibet essentialiter importat non esse alterius, ut materia essentialiter est materia, quæ essentialiter non est forma ; & habedo essentialiter non est dulcedo, & essentialiter importat non esse dulcedinis ; ex hoc autem sequitur quidem, quòd ipsa albedo non possit fieri dulcedo, aut res non possit fieri alia, non tamen quòd non possint duæ conjungi ; quare neg. antec. in sensu, quem intendit arguens, nepe in ordine ad subiectum.

Prob. S. Thomas in illo loco tantum intendit, quod, quia forma importat non esse alterius, non potest una esse principium operationis, quæ alteri convenit, ex quo nihil ad propositum: ratio autem subinducta non probat repugnantiam in eodem subiecto; sicut, licet albedo essentialiter importet non esse dulcedinis, ponitur in eodem subiecto cum ipsa. Ad secundam confirmationem disting. min. Poneret irrationalitatem in eadem materia, commun. in eodem composito, neg. min. Itaque anima, eo quod constituit rationale, essentialiter repugnat, quod hoc compositum materia, & ipsa anima habeat rationalitatem; hoc autem non vult, quin ipsa materia cum alia forma faciat aliud compositum, quod habeat esse non rationale, sicut subiectum albedinis cum alia forma facit aliam compositionem, & vi illius habet esse non album.

389 Arguitur nonde. Virtus, quæ ex natura sua est impotens ad aliquem effectum, nisi ei aliquid addatur, relinquitur impotens; sed materia est virtus de se impotens habere duas formas simul: ergo nisi ei aliquid addatur, relinquitur impotens. Tunc autem: Si aliquid debet addi, quo fiat potens, aut hoc aliquid sit ejusdem rationis cum materia, aut diversa? Si ejusdem, siquidem materia de se est impotens,

ita hoc addito impotens relinquitur; si autem diversa, jam non ipsa materia duas formas recipit, quia per hoc additum fit alia. Adde, quod nequit intelligi, quod materia fiat potens recipere per aliquid sibi additum, cum ejus quidditas sit potentia receptiva.

390 Hanc rationem fundamentalem dicunt Complut. mihi autem ea apparet debilissimam primò ea instatur, quia humanitas de se est impotens subsistere alienâ subsistentiâ; item accidens de se est impotens sine subiecto existere, & alia sunt hujusmodi multa: quid ergo additur, aut humanitati, quo possit alienâ subsistentiâ terminari; aut accidentibus, quo possint sine subiecto esse? Præterea: Aliquando virtus dicitur impotens ab intrinseco, & ex defectu ipsius virtutis; aliquando ab extrinseco, & ex aliqua conditione requisita; quando priori modo est impotens, debet aliquid addi, quo virtus augeatur; quando verò posteriori modo, sufficit illam ponere conditionem, quæ requiritur. Jam autem: Materia impotens est duas formas habere simul, non ab intrinseco, & defectu perfectibilitatis in ipsa, sed ab extrinseco, & ex incompatibilitate duplicis formæ simul; quare si hæc tollatur, quin aliquid materia addatur, poterit simul recipere.

Resp. itaque disting. maj. Relinquitur impotens secundum eandem potentiam, sive in eodem ordine, mitto maj. absolute, neg. maj. & disting. min. Materia est virtus impotens recipere duas formas simul, naturaliter, mitto min. quia neque hoc est ex defectu virtutis in ipsa materia; supernaturaliter, sive secundum potentiam obedientialem, neg. min. Itaque, nisi supponatur, quod est in questione, argumentum nihil probat; ex quo enim naturalis virtus sit insufficiens, quæ nempe, si nihil sibi addatur, non sufficiat, non sequitur, quod nullo addito non possit fieri absolute, sed tantum, quod non possit fieri in illo ordine, & secundum potentiam naturalem; quo dato, poterit fieri secundum potentiam obedientialem: ut ergo directe procedat argumentum, debet esse sensus minoris: Sed materia secundum potentiam obedientialem est impotens; & tunc sequitur, quod nisi aliquid addatur, etiam obedientialiter relinquitur impotens, tunc verò assumit, & sine probatione relinquit illud ipsum, de quo queritur.

391 Arguitur decimò: Una causa nequit habere duos effectus virtuti suæ adæquatos, idque etiam divinitus; sed si poneretur duplex forma in eadem materia, una causa haberet duos effectus sibi adæquatos, & idem effectus

esset à duplici causa exercitè totali, & in actu secundo adæquatus: ergo. Maj. patet; quia tunc quilibet effectus esset, & non esset adæquatus; esset quidem, ut supponitur; non esset autem quia non adæquaret, cum præter illum haberet causa aliam. Min. item patet; quia totalis, & adæquatus effectus cujuslibet portionis materiæ est unam formam recipere, & quilibet ex illis formis totalis causa esset perficiens eandem materiæ virtutem: ergo una causa duos effectus habere adæquatos, nempe una materia duas formas, & idem effectus à duplici esset totali causa, nempe eadem perfectio, & informatio materiæ à duplici forma.

392 Resp. quod de majori specialis dubitatio instituitur disputat. sequenti, interim dicimus, quod exercitè, & in actu secundo non esset in casu questionis, neque effectus à duplici causa, neque causa duos habens effectus. Ad rationem in contrarium, tunc una causa duos habens effectus exercitè, & in actu secundo adæquatos, quando quilibet adæquat causalitatem; tum enim etiam non adæquat, si illi causalitati alter effectus responderet; similiter tunc effectus esset à duplici causa exercitè adæquatus quando duplici causalitati adæquatus responderet; quod enim una causa alia, & alia causalitatem aliam, & alium effectum habere

venlem, & adæquatum, pãsim
occurrit, & talis effectus dicitur
in actu primo, sive intensivè ad-
æquatus; similiter non implicat,
quod idem effectus uni adæquata
causalitati respondeat, quæ po-
tuit esse hujus, vel illius causæ.
Itaque in casu quæstionis materia
haberet duos effectus, nempe
duas formas reciperet, non au-
tem una causalitate, sed duplici
receptione; duplex item forma
unam materiam informaret, non
autem una informatione, neque
unum effectum causaret, sive per-
fectum esse, sed duplex esset mo-
dus se habendi, & effectus dupli-
cis formæ.

393 Tandem arguitur: Si
pater una materia plures formas
recipere, posset pariter una for-
ma plures informare materias;
sed hoc secundum implicat: ergo.
Maior patet; eadem quippe ratio
est, ut materia uni formæ, atque
ut forma uni materiæ adæquetur.
Minor item patet; tùm, quia una
esset quidditas duorum, si una
numero forma duas materiæ por-
tiones informaret; tùm, quia idẽ
posset à se ipso separari, cum una
portio materiæ posset separari ab
alia, quod utrumque apertè im-
plicat.

394 Resp. primò neg. maj.
quia materia divisione multipli-
catur, & fit alia, & alia, eo quod
dividitur; forma verò non divi-
sione, sed ordine ad aliam, &
aliam materiæ portionem; quare

cum hoc, quod simul, & sine di-
visione ponatur duplex forma,
relinquitur duplex ex ordine, &
exigentia diversæ materiæ; at ma-
teria per hoc, quod simul ponat-
ur sub una forma, divisionem
amittit, qua fiebat duplex; quare
non potest sub una forma poni, &
duplex intelligi. Resp. secundò
ex B. D. in Quodl. 4. q. 1. neg.
min. potest enim Deus duas ma-
teriæ portiones servata earũ dis-
tinctione, penetrare, aut etiam
servata distinctione, quam ex di-
visione habuerunt, sub eisdẽ di-
mensionibus ponere, & tunc ista
duplex portio materiæ unã posset
formam habere. Ad rationes in
contrarium patet ex jam dictis:
ad 1. quod in illo casu non una
esset quidditas duorum, nec ullo
modo esset duplex ens, sed du-
plex materia cum uno actu unam
tantum compositionem faciens;
& unum compositum constituens.
Ad 2. utroque modo potest dici,
aut quod per accidens, & ex sup-
positione unius formæ non posset
illa duplex materia separari; aut
quod casu, quo separarentur, non
jam idem à se ipso, sed unum ab
alio separaretur, fieret enim tunc
ipsa forma duplex numero; mi-
nus enim hoc est difficile, quàm
Dei potentis aliquid negare: pa-
tet itaque, quod nulla obijcitur
contradictio adeo manifesta, quæ
cogat nos negare, quin possit
Deus duas formas in eadem ma-
teria ponere.

QUÆSTIO QUARTA

DE UNIONE, ET TOTO.

ARTICULUS I.

*An Unio distinguatur realitèr ab
extremis?*

S. I.

*Relatis sententiis, nostra
probat.*

395 **M**IRUM fanè, quod
tum sit de re nul-
la disidium; ferè enim est per se
notum, quod in artificialibus,
eo quod partes non sunt actus,
& potentia, requiritur nexus ali-
quis, quo copulentur, ut cola,
vel clavus; ac in naturalibus, si-
ve phycis, siue metaphycis
partes sunt actus, & potentia, ex
quibus fit per se unum: quare
ergo aliquid distinctum ab extre-
mis, quo uniantur, est, ut ajunt,
nodum in scirpo querere; neque
minùs materia, & forma, quàm
genus, & differentia sunt actus,
& potentia; nullus tamen hucus-
que quæsitæ unionem distinctam

inter genus, & differentia
Unio itaque tripliciter accipitur
primò causalitèr pro actione,
influencia copulante unum ex
ri, & sic potius est unio; secun-
dò accipitur formalitèr pro
ipso, quo ex partibus fit unum
& tertio veluti effectivè pro rela-
tione, quæ ex unionem conseq-
uitur; ex quo enim partes unian-
tur, una se habet quodammodo
ad alteram; hæc autem non
vera relatio secundum esse,
modus quidem relati; scilicet
latio secundum dici; ipsa con-
tinentate sua intransitivè ad qua-
vis aliud intelligitur, sic scilicet
bere. De unionem quæritur secun-
dò modo, siue formalitèr accip-
ta.

396 Prima sententia negat
unionem ullo modo distinctam
ab extremis. Hanc præter Nomina-
les tenent ex Thomistis Cajetanus
Joannes de S. Thomæ, Ortiz,
Parra, Froylan, Moñaca, &
alii apud N. Manso; ex aliis
solutus, quem Discipuli sequun-
tur apud Eliseum; ex No-
minibus Lusitan. Gavardi, apud

N. Villanov. hic. Secunda asserit, unionem distingui realiter ab extremis; & hæc communior est, adeo ut multi supponant de hac nullam esse controversiam, & solum dubitari quo genere distinctionis, nempe, an ut modus, an ut relatio, aut entitas aliqua distinguatur. Multiplex itaque est in hac sententia dicendi modus primus, isque communis inter Thomistas, ponit, unionem esse modum realiter distinctum ab extremis. Ita cum Zamor. Complut. Palanco, apud quos etiam ex Nostreis Toleran. Franc. a Christo; ex aliis Hurtad. Arriaga, Avers. Echal. Quir. Lync. In hoc dicendi modo singularis est sententia Spin. disp. 4. secti. 2. 17. docet enim, quod in composito, cujus forma est materialis, non datur unio, quæ sit motus distinctus, datur verò in composito, cujus forma est spiritualis. Ratio est duplex: altera, quod forma materialis se ipsa dependet à materia, forma autem spiritualis non se ipsa, quare indiget modo distincto: altera, quod in composito, cujus forma est spiritualis, nec forma est terminus generationis, nec materia; quare oportet ponere modum unionis, qui sit terminus generationis.

N. Villanova pro eodem dicendi modo citat Suarezum dist. 13. Metaph. sect. 9. sed Suarezus ibi docet quidem, unionem

formæ spiritualis cum materia singularem esse, & alterius rationis ab unione formæ materialis; at solum intendit, causalitatem materiæ ad formam materiale non esse aliud ab unione, secus ad formam spirituale, quia, cum forma materialis educatur, ipsa educatione unitur; at forma spiritualis non educitur, sed inducitur in materiam; quare materiæ causat materialiter unionem ipsam, non autem formam: hoc verò non tollit, quin utraq; unio sit modus, quod aperte ipse videtur intendere. In eodem dicendi modo per oppositum discurret Bonasp. quod nempe inter materiam, & formam materiale poni debet modus unionis, non autem inter materiam, & formam spirituale.

397 Sed utraq; diversitas sine sufficiente fundamento inducitur: quod enim forma sit spiritualis, diversificat quidem actionem, quæ inducitur, & causalitatem materiæ, quod nempe non transmutatione materiæ, & ex ejus potentia est, de cætero autem, semel posita in materia, eodem modo hæc, & illa materiam perficit, & unum cum ea constituit ens; quare eodem modo unitur. Neque, eo quod non educitur, dici debet, quod non ad ipsam formam, sed ad unionem tantum habeat materia causalitatem materiale, ut intendit P. Suarez, quasi causalitas ma-

terias

terialis sit, quòd forma ex ipsa educatur, aut unio concipi possit educta. Itaque causalitas materialis est perfici, sicut formalis perficere, seu informare, & materia causat recipiendo id, quo perficitur; at æquè perficitur utraque forma, & æquè utramque recipit; non autem potest aut unionem recipere, aut ea perfici: ad utramque ergo formam, non verò ad unionem habet causalitatem materialem, licet ad materialem formam amplius habeat, quàm eam recipere, & eà perfici.

Neque motiva Spin. quid urgent: primò quidem, quia, quòd forma materialis dependeat à materia, hoc solum facit, quòd sine materia non possit esse, sicut potest forma spiritualis; quòd non tollit, quin utraque per se ipsam sit actus materiæ, & per se ipsam constituat unum cum materia. Secundò item, quia formam esse terminum generationis non est formam ipsam produci, sed materiæ conjungi, qua conjunctione totum gignitur; at æquè ista, & illa forma materiæ communicatur, & in materia ponitur per actionem agentis, quamvis altera transmutatione materiæ ex potentia ejus educatur, altera ab extra adducatur: utraque ergo est terminus formalis generationis, & forma geniti.

398 Alter dicendi modus in

hac sententia ponit, unionem esse relationem secundum esse, subinde realiter entitative ab extremis distingui, sicut qualitas relatio à fundamento suo. communiter Scotistæ apud Martium disp. 5. q. 9. In quo iterum dicendi modo singularis est Aguilera q. 12. qui ponit conclusionem 4. quòd unio est relatio, quatenus fundatur in unitate compositi. Sed hoc in primis valde inintelligibile; unitas enim compositi unionem ipsam importat, & unione partium fit unum ex ipsis, quòd est compositum: ergo unio pro priori ad illam relationem, si ea fundatur in unitate compositi. Præterea: Relatio uniti ipsam supponit unionem, & eo, quòd partes uniuntur, ut ad alteram ita se habet, quatenus habet relationem unitæ: non ergo in illa relatione consistit unitas. Insuper: Illa relatio non potest accipi aliquid extremis superadditum; eo enim, quòd unum materiæ conjungitur, in ipsa sua unitate, quovis alio secluso, intelligitur ita se habere, quòd unum alteri unitum est: non ergo relatio est secundum esse, sed tantum secundum dici. Ulterius Relationem non esse aliquid fundamentum superadditum, probatur in Logica. Adde, quatenus etiam in præcedenti modo difficultatem: Unio una est, nempe una compositio, & non utriusque extremi; at verò re-

rio, sicut modus se habendi, duplex de necessitate erit, nempe materia ad formam, & forma ad materiam habet relationem, aut modum unitæ.

399 Tertius dicendi modus, ut quidem modum, aut relationem, ponit verò, unionem esse quidditatem realiter ab extre-
mis distinctam. Ita N. Villanova, quem sequitur Manso, & pro hac sententia adducunt B. Doctorem, immeritò tamen, præterquam quod enim ostensum est in Logica, distinctionem secundum rationem quidditatis non esse realem, clariùs loquitur ipse Doctor de præsentē difficultate, quod quòd ulla indigeat inter-
ruptione in illis eisdem locis, ut pro se ipsi adducunt, ut mox videbit. Neque intelligi potest, quid sit purum quid, & tantum quidditativè differat, quod re ipsa aliud est, & realiter distinguitur: nam *quid*, ipso etiam approbante, & ita explicante N. Manso, ex ordine ad intellectum dicitur; quare est purè, & tantum quid, & subinde quidditativè differt id, quod tantum habet esse in ordine ad intellectum; jam tamen, quod realiter differt, secundum ordinem ad intellectum, est aliud ipsa aliud: non ergo est purum quid, sed realitas aliqua.

400 Dicendum nobis est secundum primam sententiam, quòd inter materiam, & formam non datur ratio distincta realiter ab extre-

mis. Hanc esse longè probabiliorem stando authoritati Divi Thomæ, & Philosophi, fatetur N. Manso; & quidem de mente Philosophi, nulla relinquitur dubitandi ratio legenti textum, nam 8. Metaph. in ultim. cap. de hoc dubitationem instituit, quo modo, aut qua ratione unum fit ex genere, & differentia, & universaliter ex potentia, & actu? Quam per hæc verba resolvit: *Quòd si, quemadmodum dictum est, hoc quidem materia, hoc verò forma est, hoc quidem potentia. hoc verò actus, profectò non videtur amplius dubitatio esse, quod queritur, nempe non debet quæri aliquid, quo actus, & potentia uniantur, seu faciant unum; quare concludit: Quare nulla alia causa est, nisi si quid fuit tantumquam ex potentia in actum movens; quam propositionem ex ipso Philosopho sæpe assumit B. Doctor, quòd nempe unitas, & unio inter potentiam, & actum non habent aliam causam, nisi motorem. Ubi notes, velim, quòd eodem modo loquitur Philosophus de unione inter materiam, & formam, ac inter genus, & differentiam; de hoc enim quærit, nempe de unitate definitionis, cum ea sit ex genere, & differentia, & hanc ex unitate explicat compositi, & unione inter materiam, & formam; at nullus dubitat, quin genus, & differentia ita se ipsis uniantur, quòd*

non

non est ibi unio ullo modo extremis superaddita : ergo pariter de materia, & forma.

401 Prob. secundò ex B. D. locis, quibus pro se ipsum citant Villanova, & Manso, & primus est in 3. dist. 2. q. 2. art. 3. quo querit: An natura humana fuerit assumpta à Verbo, mediante gratia? Notat autem, quòd gratia poterit significare Divinam voluntatem, quatenus quidquid sit, fit ex gratuita Dei voluntate; & hoc sensu ait, quòd assumpta est, mediante gratia, quia media Dei voluntate, sed tale medium est antecedens, & causale; altero modo gratia significat donum habituale; & hoc sensu ait, quòd non potest dici assumpta, mediante gratia, quia nihil omninò potest ibi accipi medians inter naturam assumptam, & Verbum assumens; & hoc ostensurus subiungit: *Fuit enim ibi duplex unio, & secundum nullam potuit ibi cadere medium aliquod. Primò enim fuit ibi anima unita tanquam forma cum sua carne tanquam cum materia; inter materiam autem, & formam nullum potest cadere medium, & talis unio secundum Philosophum non habet causam, nisi motorem.*

Hoc ibi latissimè inculcat, & inde deducit, quòd sicut inter materiam, & formam non oportet ponere unionem mediam, sed eo quòd sunt actus, & potentia, posita actione agentis applicante

unum alteri, & movente materiam, ex ipsis fit unum, & se ipsi ununtur; ita non oportet ponere aliquid ullo modo medianter naturam assumptam, & Verbum assumens, sed posita actione assumptiva, quæ antecedit humanitas se ipsa Verbo coniungitur, ex quo sequitur relatio secundum dici, seu modus relativum. Neque est ad propositum communis solatio, quod excedit medium quod, non autem medium quo. Præterquamquod enim unio realiter differens est medium quod, expressè ait Doctor, quòd non cadit ibi aliquod medium, & quòd non aliam habet causam, nisi motorem; quod autem nullum medium cadere asserit, non potest medium permittere, hoc quippe est perculdubio aliquod medium.

402 Alter locus B. Doctoris est in eodem 3. dist. 5. q. 1. art. 1. quo querit: An unio Verbi ad naturam humanam sit creaturæ? Pro resolutione dicitur de unione, & ita ait: *Unio enim, quòd unio dicitur ad unum quendam, ex qua actus habet esse relatio quædam unitivum ad invicem. Hoc enim unire aliqua, conjungere illa, facere illa esse unita, & contrariè, ex qua factione resultat relatio quædam unitivum ad invicem; propter quod unio potest dici, vel actionem, quæ unum unum aliqua, vel ipsam relationem,*

Unicem referuntur unita. En-
tiam agnoscit unionem præter
actionem, quæ unio causatur, &
relationem, quæ ex unionem se-
quitur. Pergit autem ostendere,
quod utroque modo illa unio est
quod creatum, & de actione qui-
dam ostendit; quia actio aut su-
mitur causaliter pro influentia
agentis, aut formaliter pro fieri
in proposito, actio assump-
ta sumpta causaliter est ipsum
intelligere, & velle Dei, de quo
non queritur; sumpta verò for-
maliter actio est ipse terminus
partis agente; quare actio as-
sumptiva sumpta formaliter est
solutura prout assumpta, quæ
per esse quid creatum: de rela-
tione item ostendit esse quid
creatum, quia relatio uniti in na-
tura est secundum dici, quæ est
ipsa res habens de se mo-
dum quemdam relativi; quare in
proposito relatio unitæ est ipsa
actio, quæ ex actione assumpti-
va, quæ conjungitur Verbo, ha-
bet modum relativi: nullam ergo
agnoscit unionem ullo modo
realiter distinctam.

Rursus ibidem deb. 1. late-
re docet, quod illa unio est om-
nia maxima, quod postquam
illa probavit ex immediatio-
ne, ita replicat: *Sed dices, quod
ipsa illa unio erit tale medium.
Ad quod dici potest, quod unio, ut
est relatio, magis sequitur
unionem Suppositi Divini
naturam humanam, quam præ-*

*cedat ipsam: nihil ergo interpo-
nit se tamquam medium inter
suppositum, & naturam Divi-
nam unitam supposito.* Unio ve-
rò realiter distincta interponit se
tamquam medium quo. Rursus,
deb. 2. later. querit: An unio
differat ab assumptione? Resp.
quidem affirmative, sed in toto
processu nullam agnoscit unio-
nem præter actionem assumpti-
vam, & relationem secundum di-
ci, quæ inde consequitur: velle
ergo hinc deducere unionem rea-
liter ab extremis distinctam, est
apertissime contra mentem Do-
ctoris; & quandoquidem his tan-
tū locis pro contraria sententia
adducitur, nulla relinquitur du-
bitatio de mente ejus.

403 Prob. tertio Conclusio
ratione, unica quidem, sed quæ
est satis efficax: Quidquid ponat-
ur realiter distinctum à materia,
& forma, est aliud ab ipsis, & po-
nit in numerum cum ipsis; sed
implicat aliquid tale accipere:
ergo. Patet maj. distinctio enim
facit aliud, neque potest intelli-
gi distinctio sine multiplicitate
distinctorum, aut multiplicitas
sine numero. Prob. min. Impli-
cat enim non se ipsis uniri mate-
riam, & formam; sed si unio ali-
quid est realiter ponens in nume-
rum cum ipsis, non se ipsis uniri-
tur: ergo. Maj. patet: Tunc enim
neque forma se ipsa perficeret,
neque materia se ipsa perficeretur,
sed eo quo unirentur, &

consequentèr neque materia esset materia, neque forma esset forma, nempe non esse se ipsis, & in propria quidditate perfectibile, & perfectivum. Rursus: Non uniuntur ut actus, & potentia, si non se ipsis facerent unum. Min. item patet: Uniuntur enim, & faciunt unum unione ipsa; quare si hæc est aliud, non se ipsis, sed alio uniuntur.

Confirmatur primò: Sic uniuntur in genere metaphysico genus, & differentia, sicut in genere physico materia, & forma; sed inter genus, & differentiam nullus ponit unionem in suo genere distinctam: ergo neque inter materiam, & formam ponenda est. Patet maj. Physica enim, & realis identitas nihil refert, pariter enim in genere metaphysico genus, & differentia distinguuntur, & se habent ut actus, & potentia, atque in genere physico materia, & forma. Minor item patet: Deberet enim esse illa unio tertia formalitas metaphysicè distincta à partibus definitionis, quam nullus hucusque agnovit. Confirmatur secundò: Præcisè intellecta actione transmutante materiam, & ponente in illa formam, & modo se habendi, quod est perfectum esse, à forma communicato, intelligitur essentia compositi; hæc enim in hoc consistit, quòd forma perficiat, & materia perficiatur; sed in hoc nulla importatur unio realiter

differens ab extremis: ergo.

404 Ex hoc patet, nullum esse momenti tùm replicam, quàm hic occurrit, tùm unicam contrariorum solutionem; replicam quidem hæc est: Non possumus intelligere unionem materiae & forma, quin intelligamus utramque in entitate sua aliter se habere, quàm priùs; sed aliter habere est modus: ergo unio ipse modus est. Posset dici, quòd dicitur tã consequentiã, nihil sequitur contra Conclusionem nostram, quia modus non differt à re modificata, ut in Metaphysica probabimus. Nihilominus ex dicto patet, quòd neganda est consequentia. Utrique aliter se habent tã materia, quàm forma, sed hoc aliter se habere non est unio ipsa, sed quid ad unionem curum, nempe in materia perfectum esse, quòd forma causat, in forma perficere, & informare.

Solutio communis ad authoritatem, & rationes propositas contra Concl. est: Quòd inter materiam, & formam non est aliquid quod se habeat ut *quod*, sicut in artificialibus cola, vel clavis in hoc intendit Philosophus, & hoc probat ratio facta; hoc autem non tollit, quin sit aliquid *quo*, nempe unio ipsa; ad modum quo effectus immediate procedit à causa sua, & hoc quid excludit medium *quod*, nempe aliquid per modum ulterioris virtutis, aut causæ; non autem

Excludit actionem ipsam, qua procedit, & quæ se habet ut *quo*. Sed certe, si actio est aliquid realiter distinctum à causa, & effectus, non erit quidem *quod*, sed *quo* effectus procedit, non poterit tamen non esse, quod mediat, seu quid medium inter effectum, & causam. Rursus: Quia causalitate, & actione procedit effectus, neque causa se ipsa causat, neque effectus se ipso procedit, sed actione causat causa, & procedit effectus; at materia, & forma ununtur se ipsis.

Hæc itaque solutio ex dictis manet rejecta: primò quidem, quia unio realiter distincta ab extremis est aliquid de se, & seorsus ab extremis, atque inter ipsa extrema: non ergo solum est, *quo* extrema copulantur, sed etiam quod est inter ipsa, *quod* ipsa copula, & *quod* utrique unitur. Secundo, quia textus Philosophi omne excludit medium, sive *quod*, sive *quo*; ait enim, quòd non est ibi aliquid faciens unum, nisi si forè aliquid est movens: præter actionem ergo conjunctionem nullam agnoscit unionem distinctam. Ratio item utrumque mediū excludit: quomodo enim medium ponatur, sive *quod*, sive *quo*; materia, & forma non se ipsis, sed hoc medium ununtur, & faciunt unum ens; sed materiam, & formam se ipsis unum ens constituere, probat ratio: ergo.

I. II.

Solvuntur Argumenta:

405 **A**rguitur primò ratione, qua aliqui supponendum dicunt, quòd aliqua datur realis distinctio, & solum quærendum esse, qualis esset: Impossibile est aliquid prædicatum alicui de novo competere sine aliqua mutatione in ipso; sed materiæ, & formæ de novo competit aliquid prædicatum reale, nam re ipsa forma unitur, & perficit, & materia pariter re ipsa unitur, & perficitur: ergo aliqua intercedit realis mutatio: talis autem nequit intelligi, nisi ponatur unio realiter distincta ab utraque: ergo. Confirmatur: Quia materia, & forma possunt in natura existere, & non esse unita, sicut existit in Cælo anima Domini Petri, & existit ejus materia sub alia forma: ergo unio separatur ab extremis, & consequenter realiter differt.

406 Hoc argumentum, quòd à multis putatur evidens demonstratio, mera æquivocatione nittitur. Ad illud in primis neg. maj. de qua B. D. in Quodl. 5. q. 13. & 14. Itaque album re ipsa incipit esse simile, & re ipsa incipit habere hoc prædicatum, quòd non habebat prius, quin oportet

teat aliquam mutationem in ipso fieri; per hoc enim, quod aliud fiat album, incipit hoc illi esse simile. Deinde, concessio syllogismo, neg. subsumptum; intelligitur enim mutatio materiæ per effectum formæ, sive perfectum esse, quod consequitur à forma, & formæ, eo quod informat materiam, & cum ea totum constituit. Ad confirmationem neg. conseq. separantur enim materia, & forma, & unionem non habent, quam habebant; hoc autem non est unionem ipsam separari, ut late in Logica ostensum est, & multis exemplis confirmatum de relatione, & fundamento suo: v. g. materia acquirens formam non habet privationem, quam habebat prius, neque inde licet inferre, quod privatio sit aliquid à materia distinctum, quod separari possit, aut acquiri.

407 Arguitur secundò ratione, quæ ex D. Thomæ desumitur 1. p. q. 76. art. 1. ad 6. ubi ait: *Secundum se convenit anima uni-ri corpori, sicut secundum se convenit levi esse sursum*; sed leve non est sursum sine modo ubicationis: ergo anima non unitur corpori sine modo unionis. Quamquam nostrum non est mentem D. Thomæ expendere, hoc adduxi, ut pateat, quo fundamento ex ipso deducunt nonnulli Conclusionem illam; intendit itaque S. Doctor, quod sicut

leve per se, & per suam formam levitatis exigit locum sursum ita anima per se ipsam exigit unionem corpori; quare non de unionem loquitur, sed de determinatione, & habitudine animæ ad corpus; datâ tamen majori, nominatâ, quod esse sursum importat modum aliquem ubicationis; ubicatio enim solam dicit habitudinem secundum dici, ut dicitur in 3.ª disputatione 3. si autem modus se habendi accipitur, tunc ubicatio ipsa est, sed circumscriptio, seu ubicatio circumscriptiva, & talis modus se habendi est effectus quantitatis, nempe contentio localis, seu commensuratio ad locum; ex qua nihil est propositum.

408 Arguitur tertio: Quod de se est indifferens ad plura, ei nihil addatur, manet indifferens; sed forma de se est indifferens ad hanc, aut illam materiam, & materia ad hanc, aut illam formam: ergo indifferens ad unionem, quo determinatur. Confirmatur: Ideo corpus exigit ubicationem superadditam, intelligatur esse in loco, quia de se est indifferens ad hunc, aut illum locum; sed pariter materia est indifferens ad formam, & forma ad materiam: ergo.

409 Resp. neg. conseq. enim aliquo determinante ingeant, non hoc est unio, in priori ad unionem debet materia ad hanc formam, & forma

ad hanc materiam determinari: determinatur ergo materia ad formam per dispositiones, & forma ad materiam per ipsam actionem agentis hanc materiam ad hanc formam transmutantis. Ad confirmationem neg. utrumque suppositum, & quod ubicatio sit modus, aut aliquid superadditum corpori locato, & quod per ubicationem determinetur corpus ad locum: determinatur ergo per motum localem, quo huic, vel illi applicatur, & ubicatio nihil est nisi habitudo præsentia, quæ ex illa applicatione sequitur, & est habitudo secundum locum; circumscriptiva autem ubicationis addit commensurationem, & est effectus secundarius quantitatis.

410 Arguitur quarto: Id, cujus essentia non consistit in actuali exercitio, sed in aptitudine ad illud, reducitur ad exercitium per aliquid sibi superadditum; sed essentia materia, aut formæ non consistit in exercitio unionis: ergo ad illud reducitur per unionem superadditam. Minor patet ex terminis; maj. autem manifestis prob. primo: Id, cujus essentia in sola aptitudine consistit, si ei nihil addatur, relinquitur ut antea, nempe aptum, & in potentia. Secundo: Ideo causa efficiens reducitur ad exercitium operandi per actionem distinctam, quia ejus essentia non consistit in ipso agere, sed in po-

tentia agendi. Tertiò: Ideo in creatura colligimus distinctionem essentia ab actu existendi, quia ea non est per essentiam suam existens: ergo pariter, quia essentia materia non consistit in actuali exercitio unionis, in actu unitur per unionem distinctam.

Confirmatur: In quacunque re creata exercitium, & actus secundus debet esse quid distinctum, & superadditum ad actum primum, & potentiam; sed unio est exercitium, & actus secundus: ergo distinguitur realiter ab ipsa essentia materia, quæ est actus primus, & potentia ad unionem. Maj. ostenditur: Quia idemificare actum secundum arguit perfectionem infinitam, est nempe idemificare à primo subjecto usque ad ultimam actualitatem, & proinde totam lineam continere, quod idem est, ac esse purum actum in tali linea. Ulterius: Quod idemificat actum secundum, à se habet esse in actu; sed nulla res creata habet à se esse in actu: ergo.

411 Resp. disting. maj. Reducitur ad exercitium per aliquid sibi superadditum causaliter, aut formaliter, conc. maj. præcisè formaliter, neg. maj. Requiritur itaque, quod ab alio ponatur in exercitio id, quod de se est in potentia, & aptitudine, non autem oportet, quod ipsum exercitium sit aliquid superadditum: quia ergo forma non est ip-

sum

sum exercitium informandi, ab aliquo reduci debet ad exercitium, non autem hoc exercitium est aliquid formæ superadditum; quare, ut sit in actu unita, requiritur aliquid, eo quod ex quidditate sua est potens uniri, nempe requiritur motus, & actio agentis transmutativa materiæ, non autem unio, quæ sit aliquid ullo modo superadditum entitatibus materiæ, & formæ.

Retorquetur autem de facili argumentum in adversarios: Magis enim à causa distinguitur effectus, quàm causalitas, mediat enim causalitas inter effectum, & causam; at effectus formæ juxta ipsos est ipsa forma communicata subjecto, causalitas autem est unio: si ergo effectus omnino non distinguitur, neque ipsi agnoscunt effectum realiter distinctum, neque actionem, causalitatem, seu unionem agnoscere debent. Ad rationes maj. patet ex jam dictis: ad primam, quod requiritur aliquid, quo essentia formæ reducatur ad exercitium, non autem unio, sed actio agentis. Ad secundam neg. suppositum, quod actio sit quid realiter distinctum, & superadditum efficienti, nam influentia agentis, seu activum movere, quod est actio sumpta causaliter, non est aliquid entitati ejus superadditum, & pariter fieri rei, quod est actio sumpta formaliter, non est aliquid aliud à re, quæ sit, sed ipsa

ejus entitas sub motu, & habitudine ad agens. Ad tertiam, quod creatura non est per essentiam suam in actu existendi, est per se notum; quod autem existentia distinguatur realiter ab essentia negatur à multis, negatur itaque causalis; eo enim existentia distinguitur, quia realitas quædam de se est, cujus sit passio realis distinctio; & quia non est realiter ipsa essentia, sequitur, quod sit alia, & distincta realiter.

Ad confirmationem neg. maj. etsi enim nulla res creata habeat per quidditatem suam exercitium, ad quod est potentia, quod solum convincit probatio, non proinde oportet, quod aliqua realitas sit ipsum exercitium, neque ex quo exercitium non distinguatur realiter sequitur, quod identificet ipsa exercitium; identificare enim exercitium est per essentiam suam esse in actu secundo: quamvis itaque materia, & forma non identificent sibi unionem, non ideo unio est aliquid ab utraque distinctum; eo enim quod nullum est unio media, neque identificatur, neque distinguitur.

412 Arguitur quintò: In generatione hominis aliquid producit generans; sed non formam, aut materiam: ergo unionem. Resp. conc. conseq. producere autem unionem non est producere realitatem aliquam median inter materiam, & formam, sed

producere totum ex materia, & forma faciendo formam esse in materia, & hoc tantummodò potest conjunctio, sive unio utriusque produci; quare generans non facit animam, facit autem animam esse in corpore, disponendo ipsum corpus, & hoc est generare hominem.

413 Arguitur sextò multis, ex quibus paritas sumitur, primò: Accidens non potest uniri subjecto sine modo inhaesionis: ergo neque forma materiae sine modo unionis. Secundò: Partes coniuncti uniuntur medio puncto: ergo partes compositi medio modo unionis. Tertiò: Materia, & forma uniuntur mediis propriis causalitatibus; sed istae causalitates non sunt ipsa utriusque entitas: ergo uniuntur medio aliquo superaddito. Quartò: Quod accidentaliter prædicatur de aliquo, importat aliquid realiter distinctum sibi contingentèr conveniens; sed unitum esse accidentalièr prædicatur: ergo. Quintò: Implicat aliquid transire de contradictorio in contradictorium sine aliquo re ipsa superaddito; sed forma transit de non esse ad esse unitam: ergo.

414 Resp. ad primum neg. inhaerentia enim non est aliquid ullo modo accidenti superadditum, sed ipsa ejus informatio, quæ nihil est nisi intima potentia, ex qua subjectum consequitur perfectum esse. Ad se-

cundum neg. consequent. partes enim continui neque sunt in actu multa, neque comparantur ut actus, & potentia. Præterea: Si partes continui accipiuntur ut distinctæ, & unitæ medio puncto, ipsum punctum quo alio medio intelligitur partibus uniri? Sicut ergo punctum partibus, quas unit, se ipso copulari intelligitur, ita partes compositi, eo quod sunt actus, & potentia, se ipsis uniuntur. Ad tertium neg. antec. eo enim quod uniuntur, exercent causalitates suas, nempe forma perficit, & materia perficitur. Secundò neg. consequ. et si enim causalitas utriusque non sit ipsa ejus entitas secundum se, non tamen aliquid est superadditum, ut dicemus disputat. seq. Ad quartum neg. maj. quia enim contingens est, & extra quidditatem formæ motus, quo ponitur in materia, de ipsa dicitur contingentèr, quod est unita; quia tamen hoc prædicatum non significat realitatem aliquam, non oportet esse aliquid superadditum. Ad quintum neg. item maj. jam enim patuit supra, quod subjectum transit de non esse ad esse simile sine ulla sui mutatione.

415 Arguit septimò Illustrissimus Palanco: Materia, & formæ, ut sunt separatae, aliquid deficit, ut sint unitæ; sed hoc nihil esse potest nisi modus unionis: ergo. Minorem ipse supponit,

nit, & maiorem eo ostendit, quia si nihil deficeret, essent unita. Missa solutione, quam ipse late impugnatur, neg. min. deficit enim actio agentis coniungens unum alteri, qua posita, eo quod sunt actus, & potentia, se ipsis faciunt unum.

416 Contra hanc solutionem ex his, quae ipse habet n. 45. potest argui: Quia esse simul per actionem agentis, quatuor modis potest concipi; aut collectione, aut tempore, aut loco, aut tandem compositione, & hoc tantum quarto modo intelligitur unio. Tunc autem arguit: Hae similtas importat modum distinctum realiter ab extremis: ergo. Prob. ant. primò: Quia haec similtas importat materiam, ut sub hac forma, & formam, ut in hac materia existit; sed hoc importat modum ab ipsis entitatibus materiae, & formae distinctum: ergo. Secundò: Actio unitiva nequit esse conditio, ut partes intelligantur unitae, nisi praeter illam intelligatur modus unionis: ergo. Prob. antec. Quia nequit esse conditio, ut intelligantur unitae, nisi sit conditio, ut adveniat id, quo formaliter constituuntur unitae; sed hoc est unio ipsa: ergo. Tertiò: Actio, quae non ponit aliquem terminum, est omnino superflua; sed si non datur modus unionis, actio unitiva non habet terminum: ergo. Prob. min. Nihil potest ef-

se terminus eius, nisi aut partes aut aliquid praeter partes; sed partes supponuntur: ergo unio est aliquid praeter partes aut illa actio nullum habet terminum.

417 Resp. quod similtas, quae est terminus actionis, ipsa est compositio ex potentia, & actu. Ad argumentum inde formatum negatur antec. Ad primam prob. neg. conseq. modus enim, qui in eo importatur, est perfectus esse, quod materia consequitur, quodque est effectus formae. Ad secundam neg. antec. & ad eam prob. negatur suppositum, quod id, quo constituuntur unitae, sit aliquid partibus adveniens; per hoc enim, quod una pars adveniat alteri, se ipsis constituunt unum, eo quod sunt actus, potentia. Ad tertiam neg. m. Ad prob. eius neg. conseq. praeter partes enim est totum ex partibus compositum, & hoc est terminus actionis, nempe ex quo actio ponit formam in materia intransitive ad quodvis aliquid constituitur compositum, quod hoc est terminus totalis actionis.

418 Arguitur octavo ex eadem: Illa propositio: *Existentia materiae, & forma*; sed hoc aliquid nihil est nisi unio: ergo. Prob. maj. quia potest esse falsa prima propositio, vera autem altera.

Relatio enim existunt separatæ
anima D. Petri, & ejus materia,
non autem existit homo, qui
constituebatur ex illis. Min. no-
n supponitur, sed ea debuit
probari; illud enim aliquid est
motum, quod ex partibus unitis
constat. Ad formam ergo neg.

419 Arguunt nonò Scotis-
ta, quòd unio est formaliter re-
latio extrinsecus adveniens: Si-
cut esse simile non significat ali-
quid in se, sed alteri dicitur, ita
motum esse non in se, sed alteri
intelligitur; sed eo similitudo est
relatio: ergo paritèr unio. Con-
firmatur: Quia omne absolutum
potest intelligi quocumque alio
modo; sed unio formæ non in-
telligitur non intelligendo ma-
teriam, & è converso, unio ma-
teriae non intelligendo formam:
ergo. Quòd autem sit relatio ex-
trinsecus adveniens, eo probant,
quia non resultat ad positionem
motus absoluti; in continuo
enim est indivisibile, ad cujus
positionem resultat in partibus
motus unitarum; at inter mate-
riam, & formam nihil tale potest
existere: ergo in his unio est relatio
intrinseca, & quæ ad positionem
fundamenti resultet, sed per mo-
tum agentis inducitur, esseque
relatio extrinsecus adveniens de
passamento actionis, & pas-
sionis, non quidem ut actio est
causalitas efficientis, sed forma-
lis, & est relatio transmutati ad

transmutans. Quòd si dicas, do-
cere Philosophum, quòd ad re-
lationem non datur motus. Res-
pond. loqui Philosophum de re-
latione, quæ resultat, quæ, eo
quòd ad positionem fundamenti
consequitur, non alium requirit
motum, quàm quo fundamen-
tum ponitur.

420 Sed hoc in primis est
liberrimè textum Philosophi ter-
giversari; ipse enim clarissimè
intendit, & ex instituto probat,
ut infra patebit, quòd motus
tantum terminatur ad quantita-
tem, qualitatem, & ubi. Dein-
de: Quòd aliqua actio directè, &
per se ponat habitudinem, est
prorsus inintelligibile; non enim
relationem transmutati ponit
actio, nisi in quantum per for-
mam inducit mutationem, & ali-
tèr se habere in materia, ex quo
sequitur relatio transmutati.
Præterea: Formalis unio, de qua
querimus, præintelligitur rela-
tioni transmutantis, & transmu-
tati: non ergo in his potest con-
sistere. Prob. antec. Eo materia
est transmutata, & aliter se ha-
bens, quia formam habet sibi
unitam, informantem, & persi-
cientem; est enim transmutatum
esse effectus formæ, & paritèr for-
ma non intelligitur transmutans,
nisi quia informat; at relationes
transmutantis, & transmutati ad
ipsum consequuntur transmuta-
re, & transmutari; non enim in-
telligitur materia ad alterum se

habere, ut transmutatum ad transmutans, nisi quia in se ipsa intelligitur transmutata ab illo: ergo.

421 Ad argumentum itaque neg. maj. nam unitum esse ex modo quidem significandi est ad alterum, objectivè autem in re significata est in se quid absolutum, nempe unum cum altero constituere; quare non est relatio, sed absoluta unitas compositionis, ex qua extrema unita consequuntur quemdam modum relativum, seu relationem secundum *dicti*. Ad confirmationem neg. consequ. ex quo enim non intelligatur unitum esse intelligendo solam materiam, aut solam formam, sequitur quidem, quod unio non sit sola entitas cujuslibet, non autem quod sit relatio unius ad alteram: est ergo similitas utriusque, quod nihil est, nisi utrumque simul.

Ad rationem, qua probant, relationem esse extrinsecus advenientem, neg. in primis suppositum illius, quod assumitur, nempe in continuo unionem partium relationem esse, quæ resulteret ad positionem indivisibilis, quo partes copulantur; neque enim tale aliqua actione ponitur, ad quam sequatur partium unio, neque tales partes esse unitas relatio est; idem namque est formalissimè partes esse unitas, & unum esse ex partibus; unum autem esse est absolutum quid. De-

inde, neg. assumptum; eo enim modo, quo illi convenit relationi, ea consequitur ad absolutam compositi unitatem, & eo quod materia perficitur, & forma perficit, habent modum relationis seu relationem secundum *dicti* ita quod sic se habere consequitur intelligitur ad esse unitas, & transmutare, & perficere unitatem & transmutari, ac perfici aliter. Adde, quod causalitas materiam, & formam incongruè dicitur actio, & passio, & multò minus de prædicamento; non enim in illis intelligitur fieri, aut influentia aliqua. De hoc autem disp. seq.

422 Arguit tandem N. Macrobius pro sua reali quidditative distinctione, ex P. Augustino lib. 22. de Civitat. Dei cap. 4. docet S. Patens, unionem animæ nostræ cum corpore esse compositam; ex quo arguit, quod quæ sit esse modus, quia modus perficit; anima autem, eo quod spiritualis, incapax est illius, quod tribueret modus compositus. Deinde arguit, quod distinguitur quidditative: Nam quod est corporeum, distinguitur ab eo, quod est spirituale, sed illa unio est corporea, anima autem spiritualis: ergo distinguuntur; non entitative, aut modaliter: ergo quidditative. Deinde autem, quæ hinc difficilia respondentur, nempe quomodo quidditas unionis potest esse quæ sit

corporeum, & qua ratione corporea quidditas potest efficere animam spiritualementem, non autem corporeus modus, ipse explicat: primo quidem, quia quidditas non habet aliud esse, quam illius, cuius est quidditas; quare non habet esse extremorum; & quia denominatio sequitur debiliorem partem, ea dicitur corporea, sicut & totus homo: alterum autem, quia modus dat esse rei, cuius est modus, quidditas verò non dat esse, imò accipit; at repugnat quidem, quòd subiectum spirituale recipiat esse à modo corporeo, non autem quòd totum habeat alteram partem spiritualementem, alteram verò corpoream, quare tota ejus entitas dicitur corporea: corporeitas ergo unionis spiritualitati animæ non repugnat, si ea est quidditas.

424 Sed præterquamquòd bene modus dicitur perfectus, & dare esse, quòd enim perfectus, est essentia aliqua, modus autem ipsum perfectum esse, & positivam determinationem significat; præter hoc, inquam, non inquitur, quare spiritualitati animæ repugnet modus corporeus, non autem quidditas corporea, si quidditas, ut ipse posuit, realitas est aliqua extremis superaddita, verè enim, & re ipsa alioquit; quòd autem dicitur non aliud habere esse ab eo, cuius est quidditas, id de relatione

docet B. Doctor, eo quòd non significat aliquid in se, puta, in subiecto esse simile nihil significat, nisi esse album; at verò unitum esse non nisi ex modo significandi, & secundum dici est ad alterum, ut ostendit B. Doctor locis §. præced. adductis; in re autem est absoluta unitas compositi ex partibus unitis; & præterea pariter dicitur, quòd modus non habet entitatem aliam à re, cuius est modus.

424 Ad argumentum ergo neg. assumptum, quo tota nititur difficultas, quòd nempe S. Parens unionem dicat corpoream, non enim de unionem, sed de extremo loquitur, cui anima unitur; nam in illo cap. disputat contra mundi sapientes, qui putant, terrena corpora non posse in Cælum transferri, & veluti à simili arguit, quòd si nobis in statu separationis à corpore corpus esset ignotum; si quis nobis vellet suadere fieri posse, ut anima corpori uniretur, multò fortius argueremus id esse impossibile, quòd spiritualis anima ligamento corporeo vinciretur; & tamen id factum videmus: pariter ergo debemus credere possibile, quòd corpus in Cælum transferatur. Patet itaque, quòd per *ly ligamento corporeo* corpus ipsum intelligit S. Parens. Præterea, argumentum potius probat oppositum, quòd nempe unio nequit esse quid medium realiter

diffrens ab extremis ; tale namque in homine non posset utrumque extremum afficere , aut enim esset corporeum , & non posset afficere animam ; aut esset spirituale , & non posset afficere corpus : unio ergo ipsa est compositi unitas , quæ in ipsis partibus consistit se ipsis unum facientibus , eo quod sunt actus , & potentia ,

ARTICULVS II.

An totum differat à partibus unitis?

§. I.

Relatis sententiis , nostra probatur.

425 **T**otum , aliud est integrale , seu cujus partes non sunt actus , & potentia , & qualibet sublata , manet essentia totius ; aliud vero est essentialiale , cujus partes sunt actus , & potentia , quod eo essentialiale dicitur , quia qualibet parte mutata variatur essentia totius : integrale est in genere quantitatis , & cujus partes sunt unum , aut continuitate , ut linea , vel corpus quodlibet ; aut ordine ad unum , ut exercitus ; aut mera aggregatione , ut acervus lapidum : totum essentialiale , aliud est substantiale , ut homo ; aliud acci-

dentale , ut album ; aliud est physicum , cujus partes sunt subiectum , & forma ; aliud est metaphysicum , cujus partes sunt genus , & differentia . Nobis quidem eadem est ratio de quolibet quandoquidem autem Scotiscum quibus potissime hæc difficultas controversitur , specialiter de toto essentiali ex materia , forma loquuntur ; de hoc sententia erit , & quod de hoc dicetur , cæteris dictum accipe .

426 Non quaritur : An totum differat à partibus , negatur an differat à partibus , & unionem sed an differat à partibus unitis si enim intellectu accipias partes , atque etiam unionem , non eo accipis totum , nisi accipias vi unionis materiam perfici , materiam perficere , quod est accipere partes unitas . Prima sententia docet , totum esse entitatem aliud à partibus unitis , quæ ex illis requiritur tanquam ex adequata causa . Ita tenet Scorus , quem sequuntur Discipuli , uno , aut altero dempto ; ex Thomistis pro eadem Capreol . Sonc . Herv . ex DD . Societ . Conimb . Fontca ; ex Nostis Argentr . Venet . Lust . apud N . Uillanov . Altera sententia negat , totum à partibus unitis distingui . Hec communior est , eam tenent communiter Thomistæ ; ex DD . Societ . sequuntur Suar . disp . 36 . Met . lect . 3 . Arriag . Alfonso , & alii apud istos ; hanc habet expresse B . R .

in 1. Physic. text. 17. quem NN. sequuntur Gregor. Gerar. Land. Saxon. & communiter Moderni Villan. Manfo, Gavardi.

427 Nobis ergo dicendum, quod totum à partibus unitis non differt. Prob. ex B. D. cit. 1. Physic. lect. 4. ubi ita habet: *Nam, ut Commentator ait, quælibet pars per se est aliud à toto, sed omnes partes simul sumptæ aliud à toto esse non possunt.* Verba autem Commentatoris in cit. text. 17. hæc sunt: *Et sermo oppositus isti non exprimitur propter suam famositatem, & est: Quod unitas pars est alia à toto, & totum nihil est aliud, quam congregio partium: ergo totum est aliud à se. Et istud sophisma est compositionis, & divisionis: quoniam unaqueque partium dicitur esse aliud à toto; sed omnes insimul non possunt dici esse aliud à toto.* Respondit Philosophus in illo text. 17. quod pars à toto differt, & arguit, quod si pars non differt à toto, sequitur, quod partes non differant inter se; subiungit autem Commentator, quod argumentum ab opposito, quod nempe sequeretur, totum à ipso differre, omittitur propter famositatem, hoc est, quia manifestissima est equivocatio, quod manifestum est, quod totum à partibus unitis differre non potest. Supponant quidem Socristæ, Commentatorem tenere contrariam sententiam, sed

supponere item debent, quod illam reputat manifestissimam.

428 Prob. secundò à ratione: Quod formaliter dicit esse unum unitate per se compositionis ex actu, & potentia, formaliter dicit ipsum totum, seu compositum; sed partes unitæ formaliter important ita unum esse: ergo. Patet maj. Quia unumquodque per idem habet esse, & unum esse. Patet item min. Quia actus, & potentia se ipsis faciunt unum; quare hoc ipso, quod uniri intelliguntur, intelliguntur unum esse. Confirmatur primò: In hoc consistit essentia compositi, quod intelligatur materia per formam perfici, & ab ea habere hoc tale esse; sed formalissimè per hoc, quod intelligantur partes unitæ, id intelligitur, hoc enim addit partes accipi unitas ab eo, quod est accipere partes, & unionem; ergo. Confirmatur secundò: Unitas compositi non est simpliciter, sed compositionis ex actu, & potentia; sed compositio est distinctorum unio: ergo per hoc, quod intelligantur partes unitæ, intelliguntur compositæ, seu intelligitur ipsam compositum.

429 Resp. Mastrius, quod non est idem formaliter unio, & unitas compositionis: quia compositio duobus modis accipitur; alio, quasi causaliter, & est partium unio, ex qua resultat unitas compositi; alio modo accipitur formaliter, & est ipsa unitas

compositi resultans ex unione: cujus signum est, quod unio non de toto, sed de partibus habet prædicationem; non enim totum dicitur uniri, sed partes; è contra verò unitas non de partibus, sed de toto, totum enim dicitur unum: aliud ergo est formaliter unio ab unitate. Sed hæc in primis ratio tota causa est æquivocationis; sufficit enim distinctio in modo significandi, & sola ratione ratiocinante, ut diversimodè suscipiant aliqua prædicationem: v. g. definitio est explicatio essentia, non verò essentia explicata; è contra verò definitum est essentia explicata, non verò explicatio; nec tamen differunt formaliter definitio, & definitum: solum ergo illa diversitas prædicationis arguit, quod differunt in modo significandi, & quantum ad conceptum explicitum unio, & unitas compositionis.

Deinde: Sicut compositio accipitur formaliter, ut est terminus actionis; aut causaliter, ut est actio ipsa; ita unio accipitur, aut causaliter, ut est unio, seu actio aggregans unum alteri; aut formaliter, ut est ipsum unitum esse terminus illius actionis; at partes unitæ non unionem, seu unionem causaliter, sed unitum esse important, seu unionem formaliter: ipsa ergo unio, quam important partes unitæ, est unitas compositionis, seu unum est

se, & compositum. Præterea Aut unio partium accipitur applicatio formæ ad materiam, qua sequitur formam informantem, & perficere, & materiam perfici, & informari; aut accipitur ipsa conjunctio, vi cujus formaliter materia perficitur, & forma perficitur: primò quidem: non unitas compositionis, sed velut causa ejus, sed non id est pars accipi unitas, sed unio partium; at verò partes accipi unitas est accipi: secundò: ipsa ergo unio, quam important partes unitæ, est unitas compositionis.

430 Prob. tertio ipso fundamento, quo potissime nititur Scotistæ: Si totum differt a partibus unitis, partes unitæ sunt adæquata causa, ex qua sequitur totum; sed id prorsus implicat ergo. Majorem ipsi assumunt, eo quod aliqua debet assignari causa totius adæquata, nec aliter potest nisi partes unitæ, deducunt conclusionem suam; effectus enim à causa sua differt. Minor itaque ostenditur: Si partes unitæ sunt adæquata causa totius, in aliquo genere causantur; sed in nullo possunt: ergo. Prob. min. Genera causarum communia Philosophorum consensu sunt quatuor, materialis, formalis, efficiens, & finalis; sed in nullo horum partes unitæ sunt causa adæquata totius: ergo. Patet min. Quia adæquata causa materialis est sola materia, adæquata for-

malis est sola forma, efficiens, & finalis extrinsecæ sunt, partes vero unitæ non possunt ad totum comparari, ut causa extrinsecæ: in hoc ergo multum æquivocantur Scotistæ, quod unam causam volunt ex omnibus adæquari, saltem intrinsecis; istæ autem quando uniuntur, & unum faciunt, non unam causam, sed unum causatum faciunt.

431 Prob. quartò: Si totum distinguitur à partibus unitis, inadæquatè distinguitur, & tanquam includens ab incluso; sed non ita: ergo omninò non distinguitur. Maj. patet; tum, quia supponunt Scotistæ; tum, quia non possumus accipere partes unitas, & seorsim à toto; verè enim in ipso sunt toto materia, & forma unitæ, & ipsum constituentes. Prob. itaque min. Quod ab altero distinguitur tanquam ab incluso in se, & illud importat, à quo distinguitur, & aliquid addit, quo distinguitur; sed totum nihil addit supra partes unitas: ergo. Min. patet; quia totum dicit essentiam, quæ ex hoc constituitur, quod hæc forma hanc materiam perficit, & tale esse tribuit; sed partes unitæ hoc important: ergo.

432 Ad hanc rationem respondent Scotistæ, quod totum non differt à partibus unitis aliquo addito, quod sit veluti forma, & ratio distinguendi, sed tota entitate sua, qua unum est

simpliciter; partes autem unitæ non per se, & simpliciter sunt unum, sed sunt simpliciter multa, & unum ratione unionis: quod in eo explicatur, quod nos asserimus; dicimus enim, totum differre à partibus, & uniones non autem differre potest aliquo superaddito, sed tota entitate sua: quod ergo nos dicimus de toto relatè ad partes, & unionem, ipsi dicunt de toto relatè ad partes unitas.

433 Sed contra: Si non se habet tamquam addens aliquid, sed tota sua entitate differt, non differt tamquam includens ab incluso; patet enim, quod includens ipsum importat inclusum, & aliquid amplius, saltem modum se habendi, quo alia est entitas; & quia totum partes importat, & unionem, ita tamen quod vi unionis forma perficit, & materia perficitur, ex hoc modo se habendi alia entitas est totum à partibus, & unione, nempe ipsas includit partes, & unionem, & ulterius modum se habendi, quem partes vi unionis habent; at supra partes unitas nequidem modum se habendi importat totum: ergo. Patet hæc min. quod enim ipsi imaginantur, partes unitas esse in actu, & simpliciter multa, unum autem tantum ratione unionis; id, inquam, omninò est commentitium: unitas compositionis est unitas unionis ex actu, & potentia,

tia, & eo actus, & potentia faciunt per se unum, quia se ipsis uniantur, & actus se ipso perficit potentiam suam, & perficiendo constituit unam essentiam: neque ergo unitas per se compositi aliud potest accipi, quam quod partes ejus se ipsis uniantur, & una perficit, alia perficitur, nec partes unitæ multa in actu dici possunt, aut unum per accidens, sive per aliud, quia unum ratione unionis; eo enim quod sunt actus, & potentia, se ipsis uniantur, & esse unum ratione unionis est esse unum se ipsis.

434 Probat. quintò: Nunquam effectus includit causam suam, sed semper causa aliud à se causat; sed totum includit proculdubio partes unitas: non ergo partes unitæ causa sunt, ex qua totum sequitur; at si totum à partibus unitis differt, partes unitæ causa sunt, ex qua totum sequitur: ergo non ita differt. Patet maj. quia enim materia, & forma in toto includuntur, totius quidem principia sunt, causæ verò non totius, sed ad se invicem. Alia prætermitto,

quoniam ex his potest
sufficenter patere
conclusio.

S.

H.

Solvuntur Argumenta.

435

Arguitur primò Philosopho aliquibus in locis, quia tamen categorici ipsi etiam Scotistæ, dissident, et missis, unus est, quo clarissime putent suam sententiam contineri, nempe 7. Metaph. text. 1. & eadem sententia habetur 12. Metaph. text. 14. his itaque locis Philosophus substantiam dividit in materiam, formam, & compositum, & asserit tres esse substantias. Neque dici potest, totum ratione unionis differre à materia, & forma; ait enim tres esse substantias, quare totum sic differt, quod est tertia substantia; at non erit tertia substantia ratione unionis, cum ea non substantia sit, sed modus aut relatio: erit ergo tertia substantia ratione entitatis suæ. Sic hæc alia est à partibus unitis.

436

Resp. quod totum est tertia substantia alia à materia & forma, nempe ipsa essentia unione constituta, puta, lapis. Cum autem dicitur, quod non est substantia, sed modus aut relatio, jam patuit præcedente art. quod unio nihil est partibus superadditum, sed partes, quod sunt actus, & potentia, se

ipsi uniuntur, & se ipsis constituunt tertiam substantiam; sequitur ergo, quod totum est tertia substantia ratione entitatis suæ, quæ alia est à partibus, non autem à partibus unicitis; imò si alia esset à partibus unitis, non tertia esset, sed quarta substantia, ipsæ enim partes unitæ sunt una causa adæquata totius, quare erunt una substantia; & sic prima substantia erit materia, secunda forma, tertia partes unitæ, & quarta totum inde resultans.

437 Arguitur secundò: Si totum non distinguitur à partibus unicitis, sequitur, quod totum essentialiter non distinguitur à toto accidentali, quod est unum per accidens; sed hoc est inconueniens; ergo. Prob. sequela: Quia totum accidentale est simpliciter, & se plura, unum autem tantum secundum *quid*, & ratione unionis; sed hoc modo esset unum ipsum totum essentialiter, si non differret à partibus unitis, nempe esset ipsæ partes unitæ, quæ simpliciter plura sunt, & solum unum ratione unionis; ergo. Neque refert, ait Merinero, communis solutio, quæ dicitur, quod in hoc differt totum essentialiter à toto accidentali, quod in toto essentiali partes sunt actus, & potentia. Nam quærit: Hoc quod est partes esse actum, & potentiam, aut sufficit, ut totum ex illis resultans sit tertia entitas

in se una, licet non simplex; aut non, sed in eo manent partes, ut simpliciter plura, & solum unum ratione unionis? Si primum, habetur intentum; si autem secundum, non relinquitur distinctio totius essentialis à toto accidentali, quia etiam in hoc partes sunt unum ratione unionis.

438 Ante solutionem nota; quod non est idem totum accidentale, ac totum per accidens; totum accidentale dicitur, quod formâ constituitur accidentali, hoc autem per se est totum, & unum quid, quia partes sunt actus, & potentia, quæ se ipsis uniuntur, & faciunt unum; est item essentialiter in ratione totius, siue ex partibus conflat, quæ essentialiter ad totum requiruntur, siue quantum qualibet sublata non manet essentia totius, ut sublata albedine, non manet album, quamvis maneat homo, quare ipsi subiecto accidentalis est illa forma: totum per accidens eo tale dicitur, quia partes ejus non se ipsis uniuntur, & faciunt unum, ut partes lineæ, non se ipsis, sed eo, quod communi termino communicant, nempe puncto continuativo, sunt unum totum; dicitur item accidentale in ratione totius, seu ut distinguitur contra totum ex potentia, & actu, quia qualibet parte sublata, relinquitur eadem totius essentia, & solum variatur accidentaliter, nempe fit minor, ut

sublata parte relinquitur linea, & idem de quovis toto integrali; quare partes accidentaliter totius conveniunt, quia quavis sublata relinquitur essentia totius, æquæ autem utrumque totum nihil est nisi partes unitæ,

Resp. itaque primò neg. min. Ad propositum enim præsentis controversiæ nihilo differt hoc totum ab illo, nempe utrumque est partes unitæ, licet diversa sit utriusque unio, quare diverso modo sunt unum, nempe hoc est unum per se, & compositione ex actu, & potentia; illud verò est unum per aliud, & aut continuitate, aut ordine, aut quovis alio modo; utrumque tamen totum est partes suo modo unitæ. Resp. secundò neg. maj. Ad prob. neg. min. totum enim per accidens eo est unum secundum *quid*, non quia unum ratione unionis, sed quia partes non per se, & se ipsis, sed per accidens, & aliquo tertio copulantur; quare, quòd totum per se sit unum ratione unionis, non facit esse unum per accidens; illa enim unio non est aliud à partibus, sed, eo quòd sunt actus, & potentia, se ipsis uniuntur, & per se faciunt unum. Quo patet ad instantiam; partes enim unitæ non sunt simpliciter plura, alioquin non unitæ accipiuntur: eo ergo, quòd sunt actus, & potentia, se ipsis uniuntur, & unitæ constituunt unum per se *ens*, & *unam*

per se essentiam; & fortè equivocatio nititur in eo, quòd partes unitæ significantur ut plura, nempe partes, sed hæc pluralitas tantum in modo significandi, & in re significata respondet ipsi una totius compositi essentia.

439 Arguitur tertio: Causa siue intrinseca sit, siue extrinseca, distinguitur realiter ab effectu suo; sed partes unitæ sunt causa realis intrinseca totius: ergo Maj. patet; quia ex P. Augustino 1. de Trinit. cap. 1. nulla potest causare se ipsam, ut si Minor item patet; quia partes componunt ipsum totum, & non aliter certè, quàm unitæ. Quare sit hujus argumenti vis, jam patuit supra; neque enim potest determinari, aut quo genere causæ, aut quo genere unitatis sit una causa. Respond. itaque neg. min. & suppositum ejus, quod totum habeat unam causam intrinsecam; causæ enim intrinsecæ cujuslibet sunt de necessitate materialis, & formalis, quæ invicem causæ sunt, totius item principia. Ratio autem minoris potius probat oppositum non enim distinguitur constitutivum adæquatam à constituto; partes autem sunt principia, quibus adæquatè constituitur totum, & non aliter constituitur quàm unitæ.

440 Arguitur quarto: Mutatio substantialis est per se unum ergo terminus ejus debet esse per

le unum, & una substantia; at non materia, quia hæc est ingenerabilis, & generationi supponitur ut subjectum; neque forma, tùm, quia hæc non fit juxta Philosophum; tùm, quia aliquando generationi præsupponitur alia actione producta, ut in generatione hominis; neque item potest esse unio, quia hæc aut est modus, aut relatio, aut nulla est realitas, quæ possit generationem terminare; tandem neque partes unitæ, quia non sunt unum per se, sed in actu plura, & solum unum ratione unionis: requiritur ergo tertia entitas ex partibus unitis resultans.

441 Resp. quòd consequens in se verum, malè ex antecedenti deducitur; sæpe enim actio per se una non habet terminum unum. Deinde, neg. subsumptum quantum ad ultimam partem, quòd nempe totalis terminus actionis non sint partes unitæ; non enim alio destruitur totum, quàm sublata unione, ut patet in morte hominis; quare non alio generatur, quam unione partium, & partes unitæ sunt totalis terminus generationis, neque aliud generans intendit, quàm ponere formam in materia, qua totum constituatur; & ideo forma est formalis terminus generationis. Ad rationem in contrarium jam patuit, quòd partes unitæ non sunt in actu plura, & eo quòd se ipsis uniuntur,

esse unum ratione unionis est esse unum ratione sui, & per se; imò quamvis per accidens, & ratione alterius uniuntur, ut unitæ non plura sunt, sed unum eo genere unitatis, quæ sibi competit, nempe continuitate, ordine, aut aggregatione.

442 Sed reponunt Scotistæ, quòd unitas non solum dicit indivisionem, sed indistinctionem etiam; at partes unitæ indivisionem quidem important, non verò indistinctionem: requiritur ergo tertia entitas totius, in qua partes importent indistinctionem. Sed contra: In ipso toto partes non intelliguntur identificata, imò hoc implicat, neque tunc totum maneret ex partibus, sed simplicitatis: non ergo unitas compositi indistinctionem partium importat, sed tantum indivisionem; quare si hanc important partes unitæ, important unitatem compositi propriam, & consequenter sunt ipsum compositum.

443 Arguitur quintò: Si totum non differt à partibus unitis, non est assignabile subjectum, à quo passionibus fluant, & cui convenient operationes; sed hoc est absurdum: ergo. Prob. maj. nam ridere, edificare, & similia non sunt solius formæ, aut materiæ; sed aliunde neque conveniunt partibus unitis: ergo. Hæc min. eadem ratione prob. præcedentis argumenti: quoniam operatio-

nes, & passiones unius sunt entis; at partes unitæ non sunt unum ens, sed plura in actu: ergo.

444 Respond. neg. maj. Ad probat. ejus neg. min. Ad ejus prob. neg. item min. jam enim paruit, quod partes unione constituent unum ens, & unam essentiam. Certe alia est unitas compositionis ab unitate simplicitatis, neque alio, nisi quia unitas

compositionis in unione plurium consistit. Præterea: Partes elementa sunt, quibus totum constituitur, neque aliter, quam unita possunt constituere; item omnes partes omnia sunt constitutiva; at constitutum sola relatione ratiocinante differt à suis constitutivis ut talibus: nõ ergo aliter distinguitur totum à partibus unitis. Cætera, si quæ sint, ex dictis poterunt solvi.

DISPUTATIO

SECUNDA

DE NATURA,

ET CAUSIS.

POSTQUAM in 1. lib. determinavit Philosophus de elementis, seu partibus intrinsicis corporis, quod est subjectum Physicæ considerationis, in 2. determinat de Causis; quia tamen eorum, quæ sunt, alia à natura sunt, alia propter alias causas, determinat prius de Natura, & Naturali; de Violento, & Arte; deinde de Causis: de his ergo hæc Disputatio instituitur, de Natura, Arte, & Violento, de Causis, tum in communi, tum in particulari, tum ad se invicem, tum ad effectus suos comparatis, & tandem de Causis per accidens.

QUÆSTIO PRIMA

DE NATURA, ARTE, ET VIOLENTO.

ARTICULUS I.

*An Philosophus rectè definiat
Naturam?*

S. I.

Expenditur definitio Naturæ.

Philosophus in 2. Phys.
text. 3. sic definit Na-
turam: *Principium, & causa mo-
vendi, & quiescendi ejus, in quo
est, primum, per se, & non se-
cundum accidens*; seu, ut alia ha-
bet translatio: *Principium, &
causa, ut moveatur, & quiescat*;
ex quo nonnihil oritur contro-
versæ, de qua sequente articulo.
Igitur sensus definitionis hic est:
Dicitur primum *Principium, &
causa* loco generis, ut denotetur
non esse naturam id, unde motus
incipit utcumque, sed tantum,
quod principium est cum aliqua-
li causalitate: quod enim move-
tur, est motus passivum princi-
pium, poterit autem, aut ita
quod non exigit sic moveri, sed

tantum habeat non repugna-
tiam, & sic erit principium, non
verò causa; aut ita, quod sic mo-
veri exigit, & sic erit princi-
pium, & causa, quia per illam
exigentiam aliqualem causalita-
tem habet: dicitur ergo *Princi-
pium, & causa*, quo denotetur
quod non sufficit utcumque esse
principium, sed requiritur al-
qualis conatus, sive activus, sive
passivus, de quo postea; & hoc
potissimè excluditur privatio:
licet enim ea sit aliquomodo na-
tio, quare materia moveatur
formam; & hoc sensu principium
motus, non ex quo privatio
nem habet, sed ex quo aptitudo
exigit materia sic moveri, quæ
non carentia, sed aptitudo
principium, & causa motus.

2 Dicitur deinde: *Motus
& quietis*. Quo circa duo nota-
da sunt: alterum, quod ly *motus*
non debet accipi de motu sicut
to physice successivo, ut aliqui
perperam volunt; proculdubio
enim natura est principium ge-
nerationis, & ipsa generatio na-
turalis est, & à natura, non
men motus physice successivo

motus ergo hic accipitur ut exercitium mobilitatis, quæ est prima passio subiecti Physicæ; talis autem est, aut ad locum, aut ad vitam, aut ad formam substantialem, vel accidentalem, de his enim omnibus per se considerat Physica; constat autem, quod mobilitas ad vitam, aut ad formam substantialem non est ad motum successivum. Alterum, quod notare oportet, quodquæ non uno modo ab omnibus accipitur, est, quod non dicitur *motus*, & *quietis* disjunctivè, ita quod natura sit in aliquo principio motûs, in alio quietis, in utroqueque, sed in unoquoque est natura principium motûs, & quietis; neque quies accipitur, præcise est carentia motûs, sed ut dicit mutatum esse terminum motûs; quare ait Philosophus: *Principium motûs, aut status* quare sensus est, quod est natura principium motûs ad formam, & manentiæ sub ipsa, nèpe quando motus est à natura, mobile quiescit, & in facto esse manet sub termino acquisito.

3 Dicitur deinde: *Ejus, in quo est*, quod non ad motum debet referri, sed ad subiectum habens naturam; quare sensus est, quod est principium, non ejus, in quo est motus, sed ejus, in quo est natura, seu ipsam principium; calefaciens enim secundum naturam suam calefacit, & talis natura est principium, &

causa illius motûs; non tamen ejus, in quo est motus, hic enim est in calefacto, sed ejus, in quo est ipsum principium calefaciendi, nempe ipsius calefacientis; quare natura Cœli est principium, & causa motûs ejus, non quidem Intelligentia motrix; hæc enim, quamvis sit principium, & causa motûs, non tamen in eo, cujus dicitur natura, nempe in ipso Cœlo, sed est natura illud principium, quod in ipso Cœlo est ratio, & causa, quare sic moveatur.

4 Dicitur deinde: *Primum*, appellando ipsum principium, nempe principium motûs formale, & secundum, non natura est, sed naturæ virtus; quare natura est id, quod hanc virtutem radicet, quod proinde est radicale, & primum motûs principium. Quo patet, quod *ly ejus, in quo est*, non inhaerentiam significat, non enim inhaeret radicalis, & prima ratio, sed tantum, quod natura non est, propriè loquendo, totum subiectum; distinguit enim Philosophus text. 3. & 4. naturam ab habente naturam, sed habens naturam est id, quod in se habet principium, & rationem, secundum quam movet; aut movetur, & natura est ipsum principium, & causa motûs ejus, in quo est.

5 Dicitur deinde: *Per se*, quia non sufficit principium motûs habere, etiam primum, sed oportet

oportet tale principium habere in eo, quod sic movet, aut movetur; nam poterit contingere, ut ipse exemplificat Philosophus, quod Medicus ægotet, & poterit se ipsum curare, tunc in se habet principium illius motus, quo sanatur, non tamen proinde illa sanitas est à natura, sed ab arte, quia habet principium illius motus, nempe Medicinam, in eo, quod est Medicus, movetur autem ad sanitatem in eo, quod est ægrotus; quare habere principium motus non sibi convenit per se in eo, quod est mobile.

6 Tandem dicitur: *Et non secundum accidens*, quæ particula videtur superflua: quod enim per se convenit, patet, quod non convenit per accidens; quare posito, quod natura est principium motus per se, superfluum est addere, quod non per accidens. Hanc difficultatem tangit B. D. in dub. super hunc textum, & respondet, quod *per se* latius patet, quàm *non per accidens*; poterit enim aliquid esse per se, indifferens tamen, & indeterminatum: v. g. per se est ad generationem privatio, ut quod à bum fiat ex non albo, quia tamen sub quocumque alio colore est non album, siquidem per accidens est, quod album fiat ex viridi, & rubro, poterit idem esse per se, & per accidens, ut per se, quatenus est non album; per accidens,

quatenus est rubrum; quare fit album per se, & non secundum accidens, seu, quod idem est, per se, & primo, ex eo quod est potentia album: oportuit ergo utrumque poni in definitione, quia non sufficit principium primum motus habere per se, sed oportet illud habere per se, & primo.

Relinquitur ergo ex his quid est natura, & qua ratione unoquoque movere, aut moveri dicitur secundum naturam, non ex arte, violentia, aut aliis causis, quod potissime per definitionem intendit Philosophus, nempe quando in eo, quod movet, aut movetur, per se, & primo, seu per se, & non secundum accidens est principium primum motus, talis motus est secundum naturam, & illud principium est natura; habens autem tale principium motus dicitur habens naturam. Nonnulla obijciunt communiter contra datam definitionem, quæ ex dictis potest de facili solvi, illa tamen solvemus, tum, quia non uno modo solvuntur; tum, quia id pro pleniori definitionis intelligentia confert,

9.

II.

Solvantur Argumenta

Arguitur primò contra primam definitionis particulam, quòd superfluit ly *causa*: Idem explicatur per *principium motus*, quod per *causa* videtur: ergo superflua est definitio. N. Villanova concedit concessa, & ait, quòd ideo B. Doctor in definitione naturæ omisit ly *causa*, & tantum posuit *principium motus*, quia, ut ipse Doctor habet in 1. dist. 29. q. 1. art. 1. in Divinis principium non est *causa*; at verò in creatis quidquid principium est, est etiam *causa*; quare principium, & *causa* sunt synonyma in creatis, & superflue unum alteri additur. Alii concedunt quidem, quòd idem significatur per ly *principium*, quod per ly *causa*, negant tamen consequ. quia majoris explicationis gratiâ additur ly *causa*. Sed qua ratione magis explicet, si tamen idem significat, non facile est determinare.

8 Nobis ergo neg. antec. non enim idem significat, etiam in creatis, principium, quòd *causa*; neque hoc intendit B. Doctor loco, quem adducit Villanova, sed tantum, quòd in Divinis sic superfluit ratio principii, quòd

non est ibi ratio *causæ*, quòd non tollit, imò de necessitate arguit, quòd diversa est ratio principii à ratione *causæ* metaphysicæ, & ex terminis, alioquin non posset una sine altera reperiri; item patuit disput. præced.

q. 1. quòd principium multis modis accipitur, & quòd materia, & forma aliâ ratione sunt *causæ*, aliâ principia: patuit ergo num. 1. qua ratione additur in definitione ly *causa*. Neque B. Doctor illam particulam omisit; verba enim ejus hæc sunt: *Dicit ergo, quòd sic differunt naturalia à non naturalibus, quia habent in se principium mutationis, & statum, tamquam existente natura, principium aliquod, & causa movendi, & quiescendi ejus, in quo est, primum, per se, & non secundum accidens.*

9 Arguitur secundò, quòd non bene ponitur *motus*, & *quietis*: Quia aliqua, quæ naturam habent, non habent principium motus, & quietis: ergo. Prob. antec. primò: Cælum sic habet principium motus, quòd non quietis; non enim quiescit. Secundò: Cælum Empyreum sic habet principium quietis, quòd non motus; non enim movetur. Tertiò: Terra etiam non movetur; quare etiam habet principium quietis, non verò motus. Confirmatur: Quia motus, & quies privative opponuntur; sed forma, & privatio non conveniunt;

niant: ergo natura non est simul motus, & quietis principium, sed disiunctive motus, aut quietis.

10. Ad hoc argumentum Illustrissimus Palanco, & esse communem solutionem, ait N. Manso, respondet, particulam illam definitionis debere accipi disiunctivè, ita quod natura in aliquibus erit principium motus tantum, in aliquibus tantum quietis, in aliquibus utriusque; & in confirmationem adducit illud Joan. 4. *Nisi signa, & prodigia videritis*, & alia id generis, in quibus ly & facit sensum disiunctivum, & idem valet, ac *aut*; & hanc esse solutionem Avicennæ, ait B. Doctor dub. 2. Sed cæteris communiter ea interpretatio non placet, tum, quia argumenta non cogunt sic exponere, tum, quia, etsi alicubi possit ita accipi, in definitione tamen sermo esse debet maximè proprius, & clarus; quare exponere copulativam per disiunctivam est impropria usurpatio.

N. B. D. citat. dub. 2. adducit quidem præcedentem solutionem Avicennæ, & aliam Commentatoris, quod nempe ratio naturæ analogicè dicitur, & ubi ea accipitur propriè, est principium motus, & quietis; ubi autem tantum est principium motus, aut quietis, improprie accipitur; neutram improbat solutionem, quia in re parvi ponderis superfluum duxit tempus

terere, alià tamen vià respondet. Ex ipso itaque ad argumentum neg. antec. ad primam prob. dicitur primò, quod Cælum movetur, & quiescit: pro cuius intelligentia nota, quod motus localis, aut est à centro, aut ad centrum, aut circa centrum; & quod Cælum neque grave est, neque leve, neque à centro, neque ad centrum movetur, movetur tamen circa centrum: tunc ergo Cælum secundum se totum non movetur, quia non mutat distantiam à centro, secundum partem movetur, quia unaquæque locum mutat, & quia utrumque est secundum exigentiam formæ suæ natura ejus est principium motus, & quietis. Dicitur secundò, quod Cælo non competit quies, quandiu generationes durant, quiescet tamen post mundi finem; & quia tunc quiescere est secundum exigentiam suæ naturæ, natura in eo est principium motus, & quietis. Dicitur tertio, quod quies non significat præse carentiam motus, sed tantum esse terminum ejus; quod ait Philosophus *motionis, & finis*; natura autem Cæli non localem est principium motus, sed etiam cui connaturale est mutatum esse, quod tali motu acquiritur.

Ad secundam prob. Cælum Empyreum non est corpus physicam considerationem prætinens, cum non sit corpus mobile;

Ubi, quare non debet illa definitio comprehendere. Ad tertium: Natura non est præcise, & tantum principium motus localis, sed motus cujuslibet; datur autem, quod terræ non conveniat motus localis, convenit tamen motus ad formam, alteratur enim, quare natura ejus est principium illius motus. Rursus: Terra non movetur de facto, eo quod est in centro, hoc autem non tollit, quin sit corpus grave naturam moveri ad centrum, si extra centrum poneretur; quare natura ejus est principium illius motus, quem posset habere, & quietis, quam de facto habet. Ad confirmationem dicitur primo, quod motus, & quies non habent præcise, ut forma, & privatio, sed ut via, & terminus. Dicitur secundò, quod ad opposita etiam privativè repugnat in eadem potentia simultatis, necque potentia ad illa simul habenda; non autem repugnat simultas potentiarum, nempe simul habere potentiam ad illa successive habenda; & hoc modo est natura principium motus, & quietis.

11 Arguitur tertio, quod non bene ponitur *Ejus, in quo*. Nam Cælum non habet in se principium sui motus, movetur enim ab Intelligentia; sed ille motus naturalis est, & consequenter à natura: ergo ea non est principium motus ejus, in

quo est. Resp. disting. maj. Non habet in se principium sui motus activum, conc. maj. non habet absolute principium, neg. maj. Itaque hanc difficultatem tangit B. D. in dub. 1. & respondet, quod habere in se principium activum motus, qui est circa centrum, tantum convenit viventibus, quæ eo dicuntur se movere; natura autem non est præcise, & tantum principium activum motus, sed in movente natura est principium movendi, & sic activum, in moto verò est principium, quare movetur, & sic passivum: quia ergo Cælum rationem habet in se, quare sic movetur, ea est principium, & causa motus ejus, in quo est, & Cæli natura.

12 Arguitur quarto, quod non bene dicitur *Per se*: Motus gravium naturalis est, sed licet sit à principio, quod est in ipso gravi, non tamen per se, sed per accidens: ergo. Probat. minor: Motus gravium est per se à generante, quia, licet grave habeat in re gravitatem, ea tamen non est illius motus principium nisi removendo prohibens, alioquin qui grave esset se movens, si ipsa gravitas esset principium activum motus directæ, & per se: solum ergo est principium per accidens, & indirecte, in quantum removet prohibens, & est natura: ergo.

13 Resp. B. D. dub. 3. quod
Q q 2 mo-

motus, quo homo movet lapidem sursum, est violentus, quia sic movens nullam formam imprimit, secundum quam sit talis motus, & quæ sit ejus principium in ipso lapide; è contra verò motus, quo Sol elevat vapores, est naturalis, quia Sol vaporibus imprimit levitatem, quæ est illius motus principium, nempe formale, est activum enim est ipse Sol: quia ergo grave habet à generante formam gravitatis, ab eo eff. & ivè movetur tamquam à principio per se, & ipsum grave non est principium effectivum illius motus, nisi per accidens, & indirectè, in quantum removeret prohibens, est tamen in ipso gravi per se, & non secundum accidens principium formale illius motus, seu ratio, quare sic moveatur, nempe ipsa gravitas. Quare ad formam neg. min. Ad prob. disting. assumptum: Motus gravium est per se effective à generante, & ab ipso tantum per accidens, conc. assumptum; est absolute, & per omnem modum, neg. Itaque non est ab ipso gravi movere se, nisi quatenus pellit impediens, moveri autem est secundum formam, quam in se habet, & quæ est illius motus principium per se, & non secundum accidens, nempe principium formale, & passivum, seu quare moveatur.

14 Dices: Eo motus ille est naturalis, quia est secundum for-

nam gravitatis, quæ est illius principium; sed ea non est principium primum: ergo non bene dicitur natura principium primum, & quietis. Paret min. quod forma accidentalis non est principium radicale, & primum; & gravitas est forma accidentalis ergo. Resp. utique verum est quod gravitas non est natura, hoc argumentum convincit; enim non est principium primum, sed virtus quædam, & forma ipsius principii primi; quod tamen motus ille est secundum formam, quæ est in ipso gravi nempe gravitatem, bene dicitur naturalis, & secundum naturam quia ipsa forma, quæ est formale, & immediatum principium, rationem supponit, quare talis forma huic subjecto conveniat, hæc est natura, & radicalis, & prima causa motus, qui est secundum talem formam, nempe ipsa substantia, & quidditas subjecti.

15 Arguitur quintò, quod superflue additur: *Et non secundum accidens*: Quod enim est per se, non est secundum accidens posito ergo, quod est principium motus per se, superflue additur quod non secundum accidens. Resp. B. D. dub. 5. neg. antea quod enim est per se secundum quodammodò est secundum accidens, ut subjectum, ex quo debet fieri album, per se, & de necessitate debet esse non album.

non autem sit album per se, & primò, quatenus est non album, sed quatenus est aptum fieri album; quare si posset concipi potens fieri album sine non albo, ex eo fieret album; & hoc sensu est secundum accidens, quatenus non per se, & primò; sive in quantum tales; ad hoc ergo oportet utrumque ponere, *Per se, Et non secundum accidens*; quo patet, quod non sufficit principium per se, sed requiritur per se, & primò.

16. Arguitur sextò: Prædicta definitio convenit formæ artificiali; sed ea non est natura, neque motus secundum talem formam est naturalis: ergo. Probat. maj. Quia forma artificialis potest esse principium motus, in quo est per se, & non secundum accidens: ergo. Prob. min. primò: Quia videmus, quod aliqua figura magis est apta ad motum, quare poterit figura esse principium motus; at si gora per artem inducitur, & potest esse forma artificialis: ergo. secundò: Musica, vel ars saltandi, illius motus, qui est in psallendo, vel saltando, principia sunt: ergo idem.

17. Resp. B. D. dub. 10. quod in motu est duo considerata, & motum ipsum, & modum ejus, puta, quod sit tardus, aut velox, continuus, aut interruptus; tunc autem: Forma artificialis potest esse principium motus

quantum ad modum, non verò quantum ad substantiam, ut quod figura sit apta ad motum, causat ejus velocitatem, ars saltandi causat artificiosam dispositionem in motu saltandi, non verò motum ipsum, qui est à virtute naturali; at natura est principium motus: ergo. Adde, quod natura est principium radicale, & primum; at verò ars, dato, quod possit esse principium motus, non poterit esse principium radicale, & primum, cum sit forma accidentalis: ut ergo motus, qui est secundum formam accidentalem, posset dici naturalis, oporteret in ipso subjecto talis formæ aliquam esse rationem, & principium hujus formæ; & hæc, non verò ars, dici deberet natura, nempe hæc esset principium radicale, & primum illius motus.

ARTICULUS II.

Quibus conveniat ratio Naturæ?

DE multis dubitatur: An, & quomodo habeant rationem naturæ; quia tamen non multum difficultatis, quamvis de aliquibus nonnihil est controversia, omnia hoc articulo comprehendimus, de quibus late Complutenses, Rubio, Maffius. Dubitatur itaque primò: An defini-

tio naturæ debeat accipi de principio activo motus, nempe de eo, quod movet; an tantum de passivo, sive de eo, quod movetur? Dubitatur secundò: An, & quomodo materiæ, & formæ conveniat ratio naturæ? Tertiò: An omni formæ? Quartò: An toti, vel solis partibus conveniat? Quæ pro majori claritate seorsum determinabimus.

§. I.

Expenditur prior dubitatio.

18 **S**COTISTÆ communiter tenent, quod definitio debet accipi de principio passivo, nempe est ratio, & causa, secundum quam unumquodque movetur; quare formæ convenit quidem ratio naturæ, non autem, ut ea est principium activum, & ratio, quare totum movet, sed ut est principium passivum, & ratio, quare movetur. Pro hac sententia citantur Simplic. & N. Barle. apud Conimb. eam ita explicat Maffrius, quod absolute quidem ratio naturæ tam de activo, quam de passivo principio accipitur, sed secundum Physicam considerationem, principaliter dicitur, & primò de principio passivo. Opposita sententia communis est, quod nempe natura de principio mo-

tus accipitur tam activo, quam passivo.

19 Hæc probatur primò ex Philosopho hic text. 3. quo cum in definitione naturæ diceret, quod est principium per se, & non secundum accidens, subjungit, quod contingit Medicum se ipsum curare, & esse sibi ipsi sanitatis causam; non autem iste motus, quo sanatur, est secundum naturam, quia per accidens est, quod ipse sit Medicus, & non sanatur in eo, quod Medicus, sed in eo, quod ægrotans: tunc autem patet, quod sanari comparative ad principium passivum naturale est: loquitur ergo de motu illo comparative ad principium activum, & eo ait, quod non est naturalis, quia non per se, sed per accidens tale principium est causa motus: esse ergo naturalis, si esset à principio per se, non obstante, quod esset principium activum. Patet consequ. si enim teneret Philosophus, quod definitio proprie accipienda est de principio passivo motus, neque congruè exemplificaret de principio activo, neque illud excluderet, eo quod non per se, sed eo quod activum.

20 Prob. secundò ex B. D. hic dub. 8. quo corollarie deducit, quod definitio data de natura est æquivoca, & hoc secundum ostendit per hæc verba: *Rursus etiam principium non accipitur*

ibi uniformitèr, quia aliqua
est in se principium motus,
prout principium dicit quid acti-
vum, & sumitur pro forma, ali-
qua verò habent hujusmodi prin-
cipium, prout dicit quid passi-
vum, & sumitur pro materia.
Confirmatur ex Commentatore,
qui citat. text. 3. air: *Manifes-
tum est, quòd si hìc esset aliquid,
quòd moveret se, quòd illud esset
dignius habere hoc nomen Natura
secundùm hanc descriptionem,*
nempe, si elementa moverent se,
hàberent in se principium ac-
tivum sui motus, magis, & dig-
nius haberent rationem naturæ:
ergo ea non dicitur primò, &
principalitèr de principio passi-
vi motus.

11 Probat. tertiò ratione:
non minùs naturale est, & secun-
dum naturam genito generari,
alterato alterari, quàm gene-
rari generare, & alteranti alte-
rari: sed eo est secundùm natu-
ram alterati alterari, quia in se
habet principium passivum mo-
tus, quo alteratur: ergo eo est
naturale alterare alteranti, quia
in se habet principium activum
motus, quo alterat, & sic hoc
principium æquè ad minus ratio-
nem naturæ habet, ac princi-
pium passivum. Confirmatur:
Quòd ignis debitè applicatus
non combureret, esset violen-
tum, quia contra naturalem in-
clinationem: ergo naturale est,
& secundùm naturam, quòd

comburat, & sic natura est prin-
cipium activum combustionis.
Confirmatur secundò: Ratio na-
turæ magis dicitur de forma,
quàm de materia, ut docet ex-
pressè Philosophus, & ipsi faten-
tur Scotistæ; sed ratio principi-
i passivi magis dicitur de mate-
ria: ergo ratio naturæ non de
principio passivo accipitur pro-
priè, & per se. Patet conseq. ma-
gis enim deberet esse natura;
quod magis est principium pas-
sivum. Patet item min. tum, quia
quod est primò tale, est maximè
tale; est enim materia prima in
genere passivo, & non ea à for-
ma, sed potius forma à materia
habet pati; tum, quia fatentur
ipsi, quòd forma determinat tan-
tum principium passivum.

22 Arguitur primò ex Phi-
losopho, qui in ipsa definitione
naturæ secundùm aliam transla-
tionem habet: *Principium, &
causa, ut aliquid moveatur, &
quiescat*; at principium, ut mo-
veatur, est principium passivum:
ergo. Rursus text 71. & 73. dis-
crimen assignat motus physici à
non physico penes principium
passivum; ait enim, quòd phys-
icum est, quòd habet principium,
unde moveatur; non physicum
verò, quòd non motum mover,
& sic habet principium activum,
ut moveat, quòd non habet pas-
sivum, ut moveatur: ergo sentit,
quòd natura, ut ad Physicum
spectat, est principium motus
passi-

passivum:

23 Resp. ad primum quidem, quod eo antiquior translatio communiter despicitur, quod habetur minus accurata; in Graeco quidem textu ponitur *Ktiseos*, quae vox motum significat, aut motionem; quare magis propriè vertitur: *Principium motus, & status*; & quandoquidem intentum est explicare, quis motus naturalis est, quis violentus, aut secundum artem: principium motus debet accipi in definitione naturae communiter ad activum, & passivum, quia, ut de se patet, tam est naturale moventi movere, quam moto moveri. Ad alterum neg. conseq. supponit enim, quod Physicus agit per se de naturali in eo, quod tale est, quod jam supra rejecimus in q. procem. Itaque, quia Physica consideratio est de mobili, quae non mota movent, non sunt per se de consideratione Physici, eo quod non sunt mobilia, quod non tollit, quin natura, ut est de consideratione Physici, sit principium motus tam activum, quam passivum; etsi enim per se, & ut subjectum consideret id, quod movetur, quatenus movetur, considerat item ratione ipsius mobilis, id, à quo movetur; quare accipit naturale esse non solum quod mobile movetur, sed etiam, quod movens movet. Præterea: Ipse Physicus corationem dicit, non secundum natu-

ram, sed secundum artem; in comparative ad principium passivum est naturalis motus alterationis: ergo ipse Physicus accipit naturale per ordinem ad principium activum, & naturam dicit principium motus sive activum, sive passivum.

24 Arguitur secundo à ratione: Eatenus natura est principium motus, quatenus motus naturalis dicitur, prout naturale opponitur violento; sed id habet præcise, quatenus est principium passivum: ergo. Prob. minor: Ille motus naturalis est, prout naturale opponitur violento, quo passum mutatur, sicut natum est mutari, à quocumque fiat agente; sed est natum mutari præcise secundum principium passivum: ergo. Prob. major: Si aqua calida mutatur in frigidam, à quocumque fiat hæc immutatio, naturalis est; è contra verò si frigida mutatur in calidam, à quocumque fiat, hæc mutatio violenta; sed hoc eo est, quod prior mutatio sit secundum inclinationem principii passivi, posterior verò contra: ergo de materiali se habente principio activo, attenditur naturale, & violentum ex principio passivo.

25 Mirum certè, quod hoc potuerit aliquem movere; eodem enim argumento probatur quod natura tantum dicitur de principio activo: eo enim naturale est moventi movere, ut natura

naturale dicitur contra violentum, quia est secundum inclinationem principii activi: v. g. igni inducere calorem, eo naturale est, quia, quodcumque sit passum, est secundum activam inclinationem ipsius ignis calorem inducere contra verò, quòd applicatio non induceret calorem, esset violentum, quia contra naturalem ejus inclinationem: ergo tantum attenditur naturale ex principio passivo. Rursus: Sic dicitur natura, & naturale, sicut dicitur violentum; sed non minus violentum est moto moveri contra suam inclinationem, quam moventi movere; violentum enim est, quidquid est contra inclinationem s. bjecti: ergo eo minus naturale est, & secundum naturam moventi movere, quam moto moveri.

Directè neg. min. Ad prob. quod maj. Ille tantum motus naturalis est, quo passum moveatur secundum suam inclinationem, neg. maj. ille naturalis est, & ille etiam, quo movens movetur, conc. maj. Quo patet ad prob. nempe ipsi aquae motus naturalis est moveri ad frigiditatem, à quocumque moveatur, & violentum est moveri ad calorem, à quocumque item moveatur: ex quo sequitur, quòd ad hoc, ut motus sit naturalis, aut violentus ipsi moto, de materia est, quòd sit, vel non sit secundum inclinationem principii ac-

tivi, & solum attenditur principium passivum; ex quo rursus sequitur, quòd erit natura in moto principium passivum motus; at verò, quamvis violentum sit aqua calefieri, si tamen ab igne calefiat, ipsi calefacienti non violentum est, sed naturale calefacere: sicut ergo in calefacto attenditur natura ejus ex principio passivo motus, de materiali se habente principio activo, ita in calefaciente attenditur ex principio activo, de materiali se habente capacitate principii passivi & consequenter natura ut sic, & in communi est principium motus praesive ab activo, vel passivo, & motus erit naturalis moventi, quatenus habet principium, quare moveatur; erit verò naturalis moto, quatenus habet principium, quare moveatur.

Resolvitur secunda dubitatio.

De priori parte dubitationis: An nempe materiae, & formae conveniat ratio naturae prima sententia est Valles. apud Rub. hic q. 2. dicentis, quòd natura solum de forma dicitur proprie, & per se, de materia vero tantum ex analogia ad formam. Secunda per oppositum ponit, quòd sola est mate-

ria, & hanc refert Philolophus ipse hic text. 7. Tertia, quam tenet ipse Rubio, docet, quòd non solum materiæ, & formæ per se convenit ratio naturæ, sed privationi item. Communis sententia ponit, quòd privationi quidem non convenit ratio naturæ, per se tamen convenit materiæ, & formæ.

27 Hanc habet Philolophus text. 10. quo sic ait: *Uno igitur modo natura sic dicitur prima, cuique subiecta materies eorum, quæ motus in se, mutationisque principium habent; alio verò modo ipsa forma, & species, quæ rationi accommodatur.* Ratione item patet de facili, quantum ad primum quidem, quòd privatio non habet rationem naturæ: quia ut ex præcedentibus potest patere, privatio non est principium, & causa motus; etsi enim ea sit conditio per se requisita, ut subiectum moveatur ad formam, non verò est ratio, quare moveatur, neque per se movetur, eo quòd non tale, sed eo quòd aptum fieri tale. Quantum ad secundum, quòd materiæ conveniat: quia generatio substantialis motus naturalis est, & secundum naturam, non solum quatenus generans movet, sed etiam quatenus materia movetur ad formam: si ergo ipsa materia naturaliter movetur, principium, & causam habet in se, quare sic movetur, nempe ipsa eius poten-
tia

ad formam, & huic propriè convenit ratio naturæ. Quantum ad tertium item de forma: Quia unumquodque movet, aut movetur naturaliter secundum entitatem formæ, qua constituitur hoc tale ens.

28 Pro intelligentia tamen & solutione eorum, quæ obijciuntur in contrarium, notandum, quòd, ut Philolophus ipse observat, tum hic, tum 5. Metaphys. text. 5. natura multipliciter dicitur, ad præsens autem duobus potissime modis: uno pro ipsa rei substantia, & quidditate, quo sensu dicimus, quòd natura hominis est, quòd sit rationale animal; alio modo luminatur pro eo, ratione cuius aliquid dicitur naturale, aut secundum naturam, & non violentum, aut ab arte; & hoc sensu significatur rationem illam, quæ est motus principium per se, & non secus dum accidens; sic item distinguitur natura ab habente naturam, quòd expressè habet Philolophus text. 4. quo sic ait: *Id igitur est natura, quod dictum est; naturam autem habent quaecumque tale principium habent;* habent itaque naturam est ipsum movens, aut mobile, natura vero ipsa ratio, secundum quam movetur, aut movetur, & quæ est motus principium; & hoc sensu accipitur, quo nempe motus, quo potissimè intendit Physicus, tamquam de prima passione sub-

jecti sui, naturalis dicitur, & ab artificiali, aut violento distinguitur.

29 Arguitur primò ex Philosopho citat. 5. Metaph. text. 1. quò ita concludit: *Ex dictis itaque prima, & que propriè dicitur natura, est substantia eorum, que in se ipsis, ut ipsa sunt, motus principium habent, materia enim, eo quòd hujus est susceptible, dicitur natura.* En clariùs materia tantum habet rationem naturæ secundum quid, & quatenus est susceptiva formæ. Sed sensus planè ex dictis habetur; ponit Philosophus eo textu triplicem naturæ acceptionem, & concludit, quòd ex his potissima acceptio est, qua dicitur natura cuiuscunque propria ejus forma, quæ est ratio substantiæ; materia verò non dicitur natura, nempe hoc sensu, nisi quatenus formam recipit, quod non tollit, quò sibi conveniat ratio naturæ in alia acceptione propriè, & per se, siquidem per se, & propriè ipsa materia movetur ad formam naturalitèr, seu, quod idem est, secundum naturam suam, quare sibi convenit ratio naturæ, prout natura est principium motus ejus, in quo est.

30 Arguitur secundò à ratione: Natura est principium motus; sed materia non est principium motus, cum non possit movere causare: ergo. Confirmatur: Quia materia rei naturalis

principium est, non tamen est principium motus: ergo. Prob. antec. Quia illius est principium, cujus potest dici materia; at rei naturalis materia est, non verò motus: ergo. Adde, quòd est fundamentum naturæ, & elementum cujuslibet entis naturalis: ergo totam naturam præcedit.

31 Resp. neg. min. cujus ratio æquivocatione nititur, quæ si idem sit principium, quod produciens: natura itaque est principium, & causa motus utroque modo, nempe, aut ratio, quæ movens movet, aut qua motum movetur; materia verò neque est ratio, qua movens moveat, neque talem rationem habet, cum ipsa non sit movens; quia tamen per se movetur naturalitèr ad formam, rationem in se habet, & causam, quare sic moveatur, & hæc est in ea principium passivum motus. Ad confirmationem etiam ea æquivocat acceptionem principii: materia non est principium motus, eo sensu, quo est principium entis naturalis, nempe elementum, & pars constitutiva; ideo non motus, sed entis naturalis materia dicitur; non autem hoc sensu natura est principium motus, neque motus ulla habet principia hoc sensu, nempe partes, & elementa. Ad alterum, æquivocat item de acceptione naturæ, prout natura est ipsum ens naturale, materia est elementum, & totam præcedit

naturam, sed hoc sensu idem de forma dicitur; ut autem natura est principium motus, materia non est ejus elementum, & hoc sensu hic accipitor.

32 Arguit tertio Rubio pro eadem sententia: Materia nihil confert ad motum, neque ullam habet influentiam in naturalem mutationem: ergo non est principium motus. Prob. ant. Quia solum se habet tamquam subjectum, quod mutationem in se recipit: recipere autem nullam dicit influentiam. Confirmatur: Si materia habet propriè rationem naturæ, quilibet motus erit naturalis; sed hoc est absurdum: ergo. Prob. maj. Quia in quolibet est materia, & v.g. calefactio aquæ principium habebit, & causam, ipsam nempe aquæ materiam; quare erit motus naturalis.

33 Resp. neg. ant. Ad prob. neg. maj. habet enim materia aptitudinem exigentiz ad formam, & transmutationem, quare non solum recipere, pro quo sufficit non repugnantia, imò neque hæc requiritur, cum posset violenta, & repugnans recipere, sed connaturaliter recipere habet formam, & transmutationem; hoc autem utique non dicit influentiam, dicit autem causalitatem aliquam, quod sufficit ad rationem naturæ. Ad confirmationem neg. maj. Ad prob. dicitur, quod natura est principium

motus, sive in moto, sive in movente per se, & in quantum tale est; jam autem in generatione mobile est per se materia, in aliis autem mutationibus non materia, sed totum ex materia, & forma, & sicut entitas totius potissime per formam constituitur, ita potissime ex ipsa attenditur principium motus: quia ergo calefactio aquæ, & idem est similibus, est contra exigentiam formæ, toti, quod movetur, violenta est.

34 Arguit quartò ipse Rubio, quod privatio habet rationem naturæ, ex Philosopho, qui text. 15. ita habet: *Forma igitur est natura; forma autem, atque natura dupliciter dicitur, ipsa namque privatio forma quodammodo est.* Deinde à ratione confirmat: primò ex ipsa naturæ definitione habetur, quod natura est principium motus; sed privatio est principium motus: ergo. Patet min. quia est tertium principium entis in fieri. Secundo, quia corruptio naturalis est, sed terminus per se ejus est privatio: ergo.

35 Resp. ad argumentum quod sensus Philosophi patet legitimo textum; cum enim dixisset quod natura dicitur non solum de materia, sed de forma item, & quod magis, & potissime de forma, subjungit, quod forma est duplex, alia perfecta, & que nihil habet privationis: admi-

alia imperfecta, & quæ quodammodo habet admixtam privationem; & de hac ait, quod privatio est quodammodo forma, quare Commentator ita hunc textum exponit: *Cum declaravit, quod natura dicitur de forma, incipit dividere, secundum quod modos dicitur forma, & dicit eam dici duobus modis; dicitur enim de formis perfectis in esse, cum quibus non conjungitur privatio, & dicitur de diminutis, cum quibus conjungitur aliqua privatio.* Patet itaque, quod textus non est ad propositum presentis difficultatis; quare solutiones mitto, quas ipse adducit, & impugnatur.

Ad confirmationem, eadem videtur nectitur communi sententia de eo, quod privatio est tertium principium mutationis, nobis autem nihil probat, qui privationem diximus non esse principium mutationis: est ergo natura principium motus per se, & non secundum accidens; at verò privatio, per se quidem, ad mutationem requiritur, non verò per se primò, neque in eo quod privationem habens mutatur subiectum, quare ea non est causa mutationis, sed conditio ad mutationem requisita. Ad secundum, neque motus dicitur naturalis ex termino *ad quem*, sed ex eo, quod in movente, aut moto sit motus principium, nec corruptio est per se naturalis motus,

sed sequela mutationis, quia non potest unum generari, quin aliud destruat; quare non corruptionem intendit naturale agens, aut ad illam movet directè, & per se, sed movet ad generationem, & hanc intendit; quia tamen non potest formam inducere, nisi aliam expellat, indirectè, & ad aliud intendens movet ad corruptionem; quare non illa, sed generatio est naturalis mutatio.

36 De altera dubitationis parte, quomodo nempe ratio naturæ conveniat materiæ, & formæ, nulla est controversia; tum, quia expresse habet Philosophus text. 12. quod magis, & potissimè formæ convenit; tum, quia materia nullius entis natura dici potest, & in unoquoque etiam moveri ex forma accipitur, quatenus ea quidditatem constituit, & ejus exigentiam tam ad movere, quam ad moveri determinat. Quo patet ad aliud, quod solet hic quæri: An nempe definitio sit univoca? Si enim non æquè primò de materia, & forma dicitur ratio naturæ, patet, quod illis non convenit univocè definitio. Si autem comparative ad principium activum, & passivum motus quærat: An magis significet natura principium activum, an magis passivum, an æquè utrumque? Dicendum, quod æquè, & univocè naturale est, & secundum naturam suam in movente movere, & in moto

moventi

moveri ; quare natura univocè significat utrumque , licèt Phisicus magis per se attendat principium passivum , quia non de natura intendit , sed de mobili.

9.

III.

Duplex altera dubitatio resolvitur.

37 **D**ubitatio tertia instituitur potissimè propter animam rationalem: An nempe , quòd sit principium motus vitalis , & præsertim intelligendi , sufficiat ad rationem naturæ ; Prima sententia est Avicennæ , pro qua citantur etiam Simp. & Albertus Magn. docet , quòd non solum , ut est principium vitæ rationalis , sed etiam vegetativæ , & sensitivæ non habet rationem naturæ . Secunda sententia docet , quòd quatenus est principium vitæ vegetativæ , & sensitivæ , habet rationem naturæ , non autem , quatenus est principium vitæ rationalis . Ita aliqui apud Tolet. & pro hac Mästrius citat ex Scotist. Vulp. ex aliis Cajetan. Ferrar. Suesan. Tertia sententia distinguit in ipso gradu intelligendi operationes , quas habet anima dependentè à phantasmatis , & ut est harum principium , habere dicit rationem naturæ ; at verò

habet anima operationes à phantasmatis independentè à phantasmatis , ut quæ sunt de subiecto supernaturali , morales item , & verberas , & , ut est harum principium , non habet rationem naturæ . Pro hac cit. Mäst. Arist. tract. 8. dub. 2. & hanc videtur intendere Perer. lib. 7. de Nat. cap. 12.

38 Communis sententia docet , animam absolutè , & secundum omnes gradus suos habere rationem naturæ . Hæc quidem non multa probatione opus habet , quare ab ea breviter expellimur : vide , si placet latior disputatio , citatos Mästrium , & Rubio . In primis itaque quæres : An anima habeat rationem naturæ , ut ea est principium operationis supernaturalis , egrè esset nugatio ; esset enim quæres : An operatio supernaturalis , & talis , sit naturalis ; idem ferè operatione libera , liberum enim dicitur contra naturale . Deinde De natura hinc agitur , quæ motus per comparisonem à principio dicitur naturalis , non solum , ut naturale dicitur contra violentum , sed etiam , ut dicitur contra artificiale . Nunc itaque : Quòd forma est physica hominis ipsa anima , definitum in Concil. Lateranenfi , & Vienesensi ; quare est ratio quidditativa ejus , & principium , & causa omnium operationum , & mutationum , quas homo habet : quælibet

es alia naturalis est, & secundum naturam, quatenus a principio intrinseco, & anima, secundum quod talium est principium, & causa, erit proprie natura, neque debet alicui dubium. Anima, quin operatio intelligendi videtur ab arte est, aut violenta, sed de Naturalis, & secundum naturam principii intelligentis.

Arguitur autem in confirmatione: Anima est actus corporis physici, seu, quod idem est, naturalis: ergo supponit anima in corpore rationem naturæ, & exinde ipsa quid posterius est, natura superius. Confirmatur primò: Natura est principium motus, & quietis; sed animationem, solum quantum ad operationem intellectivæ partis, non principium motus: ergo. Patet primo, quia tales operationes volunt motus. Secundò: Anima secundum partem rationalem operationes habet, quibus cum corpore non communicat ut sunt naturales, & liberas: ergo est aliorum genus entis præter Physicam considerationem, & consequenter proprie, & per se neque naturale, neque natura dici potest.

Ad hæc, & alia, quæ late habet Rubio, de facili patet solutio. Ad primum instatur de materia enim est subjectum operationis, de quo nullus dubitat; item generatio est motus, & mutatio naturalis: forma igitur

quælibet naturam supponit, siquidem naturaliter recipitur; quare nulla forma habebit rationem naturæ. Cum ergo dicitur, quod anima est actus corporis physici, sensus est, quod non nudæ materiæ, sed materiæ organizatæ actus est; quia tamen materia organizata non est natura aliqua, nempe ens naturale, hoc non tollit, quin anima etiam hoc sensu constituat naturam, ut scilicet natura significat rei substantiam, & quidditatem; in præsentia autem natura accipitur pro principio motus radicali, & primo; sic autem, quod aliud supponat, cui ratio naturæ conveniat, non tollit, quin ipsa sit etiam radicale, & primum principium motuum hujus, quod ipsa constituitur per se, & in quantum tale est.

Ad primam confirmationem, neque generatio per se, & seorsim ab alteratione motus est, & tamen est proculdubio naturalis: in definitione ergo, cum dicitur *Principium motus*, non accipitur motus strictè pro motu physico, sed pro quacumque mutatione, & hoc proprie significat vox, quæ est in textu originali, ut jam supra diximus. Ad secundam, jam patuit, quod supernaturales, & liberæ operationes, ut tales, non dicuntur naturales, neque comparative ad has anima dicitur natura: rursus: Aliud est querere, an natura sit, aliud verò,

an talis, de qua Physicus consideret; ad hoc secundum requiritur, quod sit corpus naturale, aut aliquid ejus; quare anima per se, & seorsim à corpore non est de consideratione Physici, sed tantum quatenus est forma corporis; quia tamen, etiam ut rationalis est, & quantum ad operationes intelligendi, corpori communicat, & ab eo dependet, ut suo loco dicetur, absolute, ut est forma physica, habet rationem naturæ.

41 Ad ultimam dubitationem, Rubio, Mastrius, & alii docent, quod toti, sive formæ totius convenit ratio naturæ. Philosophus autem satis expresse habet oppositum, nam text. 4. distinguit naturam, quod habet naturam, & quod est secundum naturam; & ait, quod natura est id, quod est motus principium, & causa; habens naturam id, in quo est tale principium, nempe ipsum totum; secundum naturam verò, ea, quæ toti conveniunt, ut igitur ferri sursum: non ergo ipsum totum est natura, sed habens naturam. Præterea: Hoc ipsum definitio ostendit satis aperte; dicitur enim natura principium motus ejus, in quo est; at totum non est in aliquo, sed in quo sunt omnia: non ergo natura est, sed in quo est natura.

42 Tota fortè equivocatio contrariæ sententiæ in hoc est, quod natura uniuscujusque dici-

tur tota ejus substantia, sive ipsa forma totius, ut natura hominis dicitur humanitas. Sed ex ipso Philosopho, tùm hic, tùm in Metaph. jam patuit, quod alio sensu natura accipitur, quando dicitur natura hujus, aut illius, & significat totam substantiam, ac quando dicitur motus, aut mutatio naturalis, sive secundum naturam; & sic significat in ipso substantia id, quod est principium, & causa, quare movetur, aut moveatur. Quod tandem hic solet quæri: An definitio sic quidditativa, nullius est difficultatis facit enim rationem dubitandi, quod motus est quoddam accidens; at non per motum, sed per principium ejus natura definitur, quare illam dubitationem minuis.

ARTICULUS III.

Quid sit Ars, & quomodo à natura differat?

43 **L**Eviori calamo, qui ad hunc articulum pertinent, attingemus, parum quippe sunt ponderis, & de quibus nulla est controversia. At itaque est: *Habitus cum ratione factiōis*, quam definitionem in Procem. Logicæ explicavimus potissima ergo Artis ratio in hoc consistit, quod præconcep-

formam intendit inducere in sub-
jectum sibi materiam, & quod ex
præconceptra operis idæa habet
fieri, ex arte esse dicitur; quare
ens dicitur Supremus Naturæ
artifex, quia ex præconceptra
idæa res in esse produxit.

Hinc artis ad naturam con-
venientia, & disconvenientia pa-
rentur: conveniunt ars, & natura in
eo, quod intendunt formam in
materiam inducere; agens enim
naturale intendit tale facere in
suo objectum sibi passum, qua-
lium est, & agit, secundum
quod est in actu per formam,
quam intendit inducere; simili-
ter artifex præconceptra for-
mam intendit inducere in subje-
ctam materiam, & agit, secun-
dum quod est in actu per formam
artis, nempe secundum quod ac-
tuali idæam illius, quod fa-
cienda intendit; differunt tamen,
quia agens naturale agit secun-
dum materiam realem, quæ est in
actu, & talis forma realem habet
influentiam, & causalitatem in
opus factum; agens verò artifi-
ciale agit secundum formam ima-
ginatam, quæ proinde non rea-
lem, sed intentionalem tantum
causalitatem habet per modum
exemplaris; quare opus naturæ
naturæ assequitur sui principii,
cujus ejus realem formam asse-
quitur, & poterit aliud efficere,
ut lignum ab igne accendatur,
aut in alio ignem causare,
aut realem formam assequitur,

secundum quam ignis agit; ac
verò opus artis non assequitur
virtutem principii sui, quia non
formam ejus realem, sed imagi-
natam assequitur.

Non itaque consistit ratio
artis, aut opus ex arte esse dice-
tur ex hoc præcisse, quod agens
habeat operis faciendi idæam;
aliud enim est opus præconcepi-
re, aliud verò agere ex præcon-
ceptra operis idæa: nam homo v.
g. hominem generat naturaliter,
& homo genitus, non artis, sed
naturæ opus est; & tamen præ-
concepit homo opus, quod gene-
ratione intendit: agere ergo ex
præconceptra operis idæa, & se-
cundum artem in hoc consistit,
quod forma, secundum quam
agit, & quæ est ratio agendi, sit
ipsa idæa operis faciendi; & quia
agens naturale agit, ut est in ac-
tu per formam realem, motus
naturalis est ad formam, & ali-
quod ens causat; quia verò arti-
fex agit, ut est in actu per for-
mam imaginatam, & quæ non
habet realem influentiam, realem
quidem immutationem inducit
motus artis, non verò realem
formam, aut aliquod ens potest
causare, sed tantum modum se
habendi, & dispositionem ali-
quam in materia sua.

44 Duo sunt, quæ in præsen-
ti materia dubitantur, alterum:
An opere artis possit fieri ali-
quod verum ens naturale? Alte-
rum: An forma artis differat rea-
liter

liter à materia sua? Ad primum respond. negativè: Quia forma, secundum quam agit artifex, ut tale, & quæ est sibi ratio, & virtus agendi, neque est forma realis, sed imaginata, neque realem influentiam habet, sed intentionalem tantum; quare motus artis tantum ad situm transmutat, non verò ad formam; præcisè autem ex situali partium positione non constituitur novum ens.

45. Aliqua tamen sunt, quæ potissimè difficultatem faciunt; pro quorum solutione notandum, quòd ars tantum habet ad situm movere, & unum alteri conjungere, aut separare; aliquando autem hæc, quæ conjunguntur, sunt ad se invicem activa, & passiva, & ad se invicem agunt, & tunc ex hac actione resultat novum ens; tale autem non artis, sed naturæ opus est, neque ad causalitatem artis pertinet ejus generatio, sed ad causalitatem illius activi, quod arte applicatur: hoc modo, quæ est prima difficultas, arte Medicinæ inducitur sanitas; nempe ibi est duplex actio, altera artis, quæ est applicare medicamenta, & altera naturæ, tùm nativi caloris in alterando medicamentum, tùm virtutis activæ ipsius medicamenti in transmutando humores; quare patet, quòd naturale opus, quod ibi intervenit, non artis, sed naturæ est.

46. Secunda difficultas est de

multis, quæ opè artis sunt, aut thomatis, seu se moventibus, ut dicitur de statu Dædali, & Memnonis, & de columba Archita; at se movere est opus naturæ, & quidem cæteris omnibus perfectius: ergo. Respondetur quòd talia non se movent, neque alium habent motum, quam quæ gravitati competit, de quo disputatione seq. hic ergo opè artis habet quamdam continuitatem, aut etiam perpetuitatis dispositionem, quatenus per artem pondus disponitur, & ad elasticitatem alicujus ita aptatur, ut perpetua quadam vicissitudine amoveatur, & recurrat prohibens; grave enim pondere se removel impediens, & hoc elasticitate sua, seu resiliendi vi recurrit, & utriusque artificis dispositione fit continuus hincursus, & perpetuus motus; quare in his ars nulli tribuit vim movendi.

47. Tertia difficultas est de operibus, quæ Magi faciunt, ut dicitur in Sacro Textu, quòd Magi Pharaonis projectas virgas in instanti fecerunt in serpentes converti, sicut miraculo Dei fecerat Moyses; sive enim id opus Demonis, sive arte quadam fiat hinc videtur, quòd opè artis quod naturale ens fiat. Ad hanc missa controversia, quæ est inter Expositores: An veri serpentes illi fuerint, an apparentes tantum, & dato veros serpentes

ait, dicitur, quod transmutatio materiae ad substantialem formam fit in instanti, & tempus tantum insinuitur in generatione, quantum requiritur pro dispositione materiae; quare si agens maioris sit activitatis, citius materiam disponit: Diabolus ergo Deo permittente, potest sic applicare activa passivis, quod ceterum materia disponatur, & sine sensibili mora fiat transmutatio ad formam substantialem; hoc potuit illa transmutatio fieri, sive autem sic, sive alio modo facta fuerit, non aliud ipse potest, aut ars qualibet, etiam opus, nisi applicare activa passivis.

48 Quarta difficultas est de auro per Chymiam formato: dicitur enim ope illius artis verum aurum fieri. Ad hoc dici posset, ut ad praecedens, quod dato verum aurum ope artis fieri, ars nihil habet docere modum, quo applicentur activa passivis. De hoc tamen quaerit B. Doctor quodl. 3. q. 8. & negat per artem fieri verum aurum, quod sic ostendit: Videmus enim, quod aliqua entia, quod perfectiora sunt in genere suo, determinant sibi speciale agens, a quo fiat, specialem materiam, & etiam specialem locum, in quo ea disponatur, & fiat generatio: ut in genere animalium perfecta animalia determinant sibi activam virtutem, a qua fiat generatio, ut

semen matris, & materiam, ut matris sanguinem, & locum, ut uterum, neque possunt aut ab alio, aut in alio loco, aut de alia materia generari; imperfecta vero neque agens, neque materiam, neque locum sibi de necessitate determinant, sed possunt ex putrefactione generari.

Tunc autem: Aurum in genere metallorum est ens perfectissimum, quare determinat sibi agens, ut quod non possit fieri nisi virtute Solis, & locum, ut quod non nisi in visceribus terre, & forte etiam materiam, ut quod non nisi ex tali; at ars, quantumcumque possit applicare activa passivis, nunquam poterit applicare activum tantae virtutis; quanta est influentia Solis, neque item in loco, quem sibi determinat aurum, & forte neque materiam accipere, quam requirit: poterit ergo ars aliquam transmutationem causare applicando activa passivis, & aliqua accidentia auri in materiam inducere, nunquam tamen verum aurum conficeret. Nec refert, quod perfectius est quodlibet vivens quocumque metallo; quare si vivens aliquod non determinat sibi agens, aut locum, sive materiam, & posset ab arte fieri applicando activa passivis, non est, cur aliter dicatur de auro. Ad hoc respondet B. D. quod genus generi comparando perfectius est vivens quocumque metal-

metallo; ac comparando ens enti, aurum in genere suo tenet supremum locum, quare præ cæteris metallis determinat sibi agens, & locum suæ generationis.

49 Ad alterum dubium Rubio, rejecta Nominalium sententia, quæ ponit, talem formam nullo modo distingui à materia sua, docet distingui realiter, & probat: primò, quia ars est habitus realis realiter diffrens, tum ab anima, tum à reliquis habitibus, qui in anima sunt; ergo effectum habet realem sibi proprium, & à materia sua distinctum. Secundò: Imagines in plano pictæ realiter differunt, tum à coloribus, quibus formantur, tum ab ipso plano, in quo formantur: ergo idem. Patet antec. erant enim colores, & planum ante opus artis, & arte fiunt imagines. Tertiò: Representatio est realis relatio imaginis ad prototypum; sed ea debet habere reale fundamentum: ergo cum tale esse non possit tabula, aut colores, erit imago aliud realiter ab his.

Mastrius disp. 6. q. 4. docet, quòd nec est omnino indistincta, ut docet sententia Nominalium; neque est forma aliqua absoluta de prædicamento qualitatis, ut videtur intendere Rubio, sed est relatio proportionis partium ad se invicem. Pro prima parte nullam assignat ratio-

nem, sed tantum duos modos rejicit, quibus sententia Nominalium defenditur. Secundam exprobat, quia incredibile esse ait, quòd quacumque forma artificiali novum accidens reale indicatur in naturam, eo enim quòd incisione à quacumque figura læparetur pars aliqua, variatur figura ejus; neque tamen proinde aliquid producit, aut illi additur, imò auferitur; deberet autem nova forma artificialis addi, si ipsa esset realis aliqua forma de prædicamento qualitatis.

50 Sed in primis Philosophus quartam speciem qualitatis assignat formæ, & quæ circa eam constat, figuram; quare negari non potest, quin figura sit qualitas; est autem forma artificialis figura quædam. Deinde, quòd ipsi videntur incredibile, nec quid difficultatis habet, nec impossibile vitare: primum de se patet; quid enim, quòd realis actio reale aliquid accidens causet? autem operatio artis realis actio; imò magis est incredibile, quòd realis actio nihil agat, aut non habeat realem aliquem terminum. Secundum de facili ostenditur: Relatio enim de prædicamento est apud ipsum reale accidens, & in communi Scottitarum sententia entitative distincta à fundamento suo; talis autem est, quæcumque ex fundamento suo resultat; at, eo quòd actio artis detrahatur qualibet pars,

metur figura, infinitæ resul-
tantes relationes, tum æqualitatis,
tum inæqualitatis; tum distantia,
tum indistantia ad alia corpora:
ergo. Adde, quod imago non si-
gnificat relationem, sed aliquid
soluatum, in quo fundatur si-
miludo ad prototypum: non
ergo in relatione consistit forma
materialis.

si Nobis itaque dicendum,
quod talis forma non differt à
materia sua: est enim modus qui-
dam se habendi, quem partes ex
actione artis consequuntur, &
quem sequitur tum propor-
tionum ad se invicem; tum
æquatio ad ideam, quæ est in
mente artificis; at modum se ha-
bendi non differre à re modifica-
tione, probabimus in Metaphysica.
Quomodo autem talis forma sit
qualitas de quarta specie, & ta-
lis modus sit se habendi, nec
aliquid addat realitatem supra
modum suum, satis potest con-
stare ex dictis in Logica; non
enim prædicamenta significant
formas, aut realitates physicas,
sed modos essendi, ex quibus su-
peradditur prædicatio generalis, &
reducta in aliam, & ex qui-
bus proinde intellectus format
conceptum specialem, qui sit
qualitas aliqua metaphysica;
autem ex tali modo se ha-
bendi, qui per actionem artis in-
ducitur, nova accipitur prædi-
catio pertinet ad quale esse, ut
tam habere figuram, aut dif-

positionem: ergo.

52 Ad motiva in contra-
rium respondetur, & ad primum
Rub. neg. subillatum conseq.
Ars quidem est realis habitus, &
realem habet actionem, atque ef-
fectum, hic tamen non est ali-
quid addere materiæ suæ, sed fa-
cere eam sic se habere. Ad secun-
dum neg. anteced. Ad rationem
ejus dicitur, quod erant colo-
res, non autem sic se habebant;
quare hoc tantum facit ars, co-
lores sic se habere, aut sic in ta-
bula collocari, & hoc tantum ad-
dit imago supra colores secun-
dum se. Ad tertium dicitur,
quod illa relatio habet utique
reale fundamentum, sed non rea-
litate aliquam, quæ ponat in
numerus cum materia sua, sed
materia ipsa, quæ secundum se
non fundat relationem, ex quo
sic disponitur, habet illam fun-
dare.

ARTICULUS IV.

Quid sit Violentum?

§. I.

Expenditur definitio Violenti.

53 **V**iolentum, coactum,
& invicem quo-
dam ordine opponuntur eidem
motui secundum naturam; quæ
enim

enim habent in se principium sui motus, aut communiter habent, ut est in non viventibus, & hæc, quia non habent speciale nomen, retinent sibi nomen commune, & dicuntur moveri naturaliter; aut tale principium est appetitus, & dicuntur moveri spontaneè; aut est appetitus rationalis, & dicuntur moveri voluntarie: quæ ergo moventur contra principium, quod est natura, & naturaliter movet, aut movetur, dicuntur moveri violentè; quæ verò contra appetitum, quo spontaneè moventur, dicuntur coacta; quæ autem contra voluntatem, & voluntariam, dicuntur invita moveri: de coacto, & invito agere pertinet ad lib. de Anima, ubi agitur de spontaneo, & voluntario; quare hic tantum agitur de violento.

54 Violentum definitur ex Philosopho in 3. Ethicor. *Cujus principium est ab extra passio nullam conferente vim.* Pro cuius intelligentia notandum, quod per se est, & de necessitate violenti, quod principium sit ab extra, & distinctum ab ipso moto; in natura verò, & naturali motu neque est de ratione ejus, quod principium movens sit extra, & aliud à moto, neque oppositum, sed poterit utroque modo motus esse naturalis, ut in viventibus principium movens non est extra, est autem in non viventibus, & tam viventia, quam non vi-

ventia moventur naturaliter. ideo in definitione naturalis motus tantum debet poni, quod habeat principium per se, non autem quod sit movens extra vel intra passum: in definitione autem violenti ponitur, quod principium movens est extra, & quod violentia ab exteriori principio inducitur passio.

Convenit itaque violentum cum natura, & arte per habere principium motus; differt verò per habere illud ab exteriori, etsi enim possint ars, & natura habere principium extra, hoc tamen non est de ratione sua, utrique accedit, poterit enim esse intra, ut de naturali patet in moventibus; & de artificiali Medico curante se; at verò violentum ita habet ab extra principium movens, quod ita per requirit, & hoc est de ratione ejus. Per hoc autem non sufficienter explicatur quid dicitur violenti; neque ad violentiam sufficiens est, quod ab extra sit movens, quare additur veluti diductiva differentia: *Passio conferente vim*; cuius particula duplex potest esse sensus: alter, quod principium movens sit extra, ita quod passum nihil operetur motui; alter, quod principium sit ab extra, ita quod tale principium nullam vim conferat passio, hoc est, nullam vim inducat, secundum quod sit talis motus.

N. B. D. in quod. 6. q. 14. de hoc agens determinat, quod, violentum dicitur contra voluntarium, aut spontaneum, ad rationem violenti sufficit prior acceptio, quod nempe motus sit ab extra, ita quod ipsum, quod movetur, non cooperetur motui, ut si homo, vel quodlibet animal ab aëre rapiatur, per hoc, quod non cooperetur motui, quo vehitur, est ille motus violentus; at verò, ut violentum dicitur contra naturale, quo sensum magis proprie accipitur, non sufficit ad violentiam prior sententia, ut quod passum vim non conferat, & cooperetur motui, sed requiritur posterior, ut quod movens nullam formam moro comminat, secundum quam sit motus; & exemplificat de Sole commovente vapores, & de homine projiciente salsum lapidem; utriusque enim movens est ex natura utrobique motus est contra inclinationem ejus, quod movetur; vapores enim sunt de natura terræ, aut aquæ, tenues nempe utriusque particule, quæ repleta gravitatem habent, nihilominus motus, quo Sol vapores elevat, est naturalis; quo autem hominis projicitur, est violentus, quia Sol vapores elevans imprimit formam, nempe calore suo sufficit, & secundum talem formam est ille motus; homo verò projiciens lapidem non imprimit ullam levitatem, aut formam,

secundum quam sit ille motus. 55 Nihilominus poterit utroque modo accipi, si passum non cooperari, aut nullam conferre vim latè accipiat, & non præcise pro eo, quod est non coinfluere, sed pro qualibet causalitate, modo quo in definitione naturæ diximus, quod principium est causa motus, non præcise significat principium inflaens, sed si mobile exigit, & positivè inclinatur in motum, per hoc illum recipit naturaliter, & est principium, & causa ejus: si ergo hac latitudine accipiat, non conferre vim, sufficit ad rationem violenti, quod motus sit ab extra, passum non cooperante, nempe non connaturaliter, & per illam inclinationem causante; quia tamen hoc, quod est passum non ita cooperari, potest duobus modis accipi, aut nempe quod nullam habeat inclinationem, qua connaturaliter recipiat, non autem habeat inclinationem in contrarium, aut ita quod inclinationem in contrarium habeat, difficultas relinquitur: An ad rationem violenti sufficiat, quod motus non sit secundum aliquam inclinationem illius, quod movetur; per hoc enim passum non confert vim; an requiratur etiam, quod sit contra aliquam ejus inclinationem? Sufficere quidem primum videtur innuere Philosophus in 4. Phys. text. 67. quo ait, quod

motus aut est naturalis, aut violentus: sufficit ergo ad rationem violenti, quod non sit naturalis, seu secundum aliquam inclinationem.

56 Nihilominus communiter supponitur, quod ad rationem violenti non sufficit, quod non sit secundum inclinationem, sed requiritur, quod sit contra inclinationem. Idque ex Philosopho deducitur aperte, qui in 1. Cœli text. 18. statuit, quod corpus rotundum in plano rotans, neque naturaliter moveatur, neque violentè; non quidem naturaliter, quia naturalis ejus motus est ad centrum, illa autem relatio est motus circa centrum; non item violentè moveatur, sapè enim sine impulsu violentante rotat: non ergo sufficit ad violentiam, quod motus non sit secundum inclinationem. Præterea in 5. Metaph. text. 6. ait, quod violentum est contristans; non autem contristat, nisi quod est contra inclinationem. Insuper, sapissimè habet, quod violentum est contra naturam; quod autem non est secundum inclinationem, non est contra, sed præter naturam. Tandem, motus artis, atque etiam supernaturalis, non est juxta inclinationem, alioquin foret naturalis; sed non proinde est violentus: ergo.

57 Ad textum Philosophi, missis aliorum solutionibus, patet ex eo, quod ibi intendit: po-

suerat enim in præcedentibus, quod repugnat vacuum, & hoc iterum probaturus ex eo, quod in eo non posset motus fieri, totam rationem intendit: Omnis motus aut naturalis est, aut violentus; sed in vacuo nec naturalis esse posset, nec violentus: ergo nullus. Procedit deinde ostendens minorem; pater autem, quod non alio sensu potest major vera esse, quam accipiens violentum latè, & negativè, prout idem est violentum, quod non naturale: hoc ergo sensu accipit, quod non tollit, quin ad violentum proprie sumptum amplius requiratur, quam quod non sit naturale, nempe quod sit contra inclinationem.

58 Sed an contra omnem inclinationem debeat esse, sufficiat, quod sit contra aliquam, altera est difficultas: qua ex una parte videtur velle Philosophus, quod violentum contra omnem inclinationem nam in 5. Physic. text. 56. videtur supponere, quod tantum motu locali reperitur violentum proprie tale, eo quod in aliis motibus, quod contra inclinationem inducitur, & videtur proinde violentum, & destrucivum, naturale est, eo quod est secundum inclinationem materiam, ut si aqua fiat calida; & idem videtur intendere B. D. super illud text. lect. 10. ex alia autem parte videtur negari non posse

quod violentum sit, quod aqua calidior, tunc, quia est contra inclinationem naturæ suæ, & tendit in ejus destructionem; tunc, quia ex natura rei mansivum est, quod est naturale, violentum autem non permanet; at videmus, quod si aqua calefiat, non manet naturaliter, sed amoto calefaciente, se restituit ad frigiditatem: est ergo violentus motus, possit calida, & ad hoc sufficit, quod sit contra inclinationem naturæ.

59 B. D. ibi hanc solvit distinctionem, notat, quod violentum aut sumitur simpliciter, & proprie, aut secundum *quid*, & quodammodo: proprie violentum dicitur, quod per omnem modum violentum est, quod semper sic est contra inclinationem ejus, cui inducitur, quod secundum nullam rationem ei cooperatur; id verò est violentum quodammodo, quod est contra rationem ejus, cui inducitur, secundum aliquam tamen rationem ei cooperatur, quare ratio est naturale; tunc autem violentum priori modo solum reperitur in motu locali; & operantur ibi intendit Philosophus, quod non tollit, quin posteriori modo reperiat violentum in aliis motibus; quare docet B. D. in dub. ad illum text. quod non ita proprie reperitur violentum in aliis motibus, sicut in motu locali; quia altera-

tio, qua disponitur materia ad generationem, naturalis est, & tamen violenta est, & contra naturam corrupti, quare est violenta secundum *quid*, & ita violenta dicitur calefactio aquæ: patet ergo, quod ad violentum secundum *quid* sufficit, quod sit contra aliquam inclinationem; violentum autem simpliciter debet esse contra omnem inclinationem illius, cui inducitur.

60 An autem sufficiat, quod sit contra inclinationem passivam, vel requiratur ad violentum, quod sit etiam contra inclinationem activam? P. Vazquez communiter citatur pro hac secunda parte: motivum autem ejus ad quatuor inconvenientia reducitur, quæ ex opposito sequuntur: nam primò sequeretur, quod aer esset violentus, dum non habet lucem, siquidem ad lucem habet inclinationem passivam: si ergo ad violentum sufficit, quod sit contra passivam inclinationem, sibi violentum non habere lucem. Secundò sequeretur, quod Cælum violenter quiesceret, siquidem habet inclinationem passivam ad motum. Tertiò sequeretur, quod materia sub quacunque forma sit violenta, quia habet passivam inclinationem ad aliam. Quartò, quod Humanitas Christi Domini esset violenta sub Personalitate Verbi, quia habet inclinationem ad propriam.

61 Sed vix credere addu-

cor, P. Vazquez aliud intendere, quàm id ipsum, quod ponit communis sententia: si enim mobile contra inclinationem suam moveatur, proculdubio violentiam patitur; patet autem, quòd inclinatio mobilis non est activa ad movere, sed passiva ad moveri: æquè ergo movens, & motum poterit violentiam pati, & violentum est, quod est contra inclinationem sive activam, sive passivam illius, cui inducitur. Intendit itaque, quantum ego capio, P. Vazquez, quòd ad violentiam non sufficit, quòd id, cui inducitur, merè passivè se habeat ad id, quod inducitur, sed quòd positivè contradicat per inclinationem in contrarium, & hoc etiam requirit communis sententia.

61 Ad inconvenientiam in contrarium, quatenus possunt difficultatem inducere, dicitur, ad primum, quòd præsente luminoso, violentum esset aëri non illuminari, & ipsi luminoso non illuminare; at nullo præsente luminoso nulla est violentia, quia aër non habet inclinationem, sed solam non repugnantiam, ut illuminetur. Ad secundum, Cælum potest considerari, aut secundum se, aut in ordine Universi, & secundum quod cum reliquis componit Universum: hoc secundo modo exigit moveri ratione ordinis ab Authore statuti, quo est primum alterans; cess-

farent enim generationes, cessante motu Cœli; quare ex suppositione ordinis à Deo statuti esset sibi violenta quies; at non eo præcisè, quia est principium motus passivum, sed quia ex illa suppositione motum exigit, quare non moveri est contra exigentiam suam; at verò priori solam habet non repugnantiam ad motum; aliud enim est, quòd casu, quo moveatur, exigit ex dispositione naturæ suæ moveri circulariter, & circa centrum, non autem à centro, vel ad centrum: aliud verò, quòd exigit perpetuò moveri, & sibi repugnet non moveri: secundum se ergo, præcisivè ab ordine Universi violenta non esset illi quies, et quòd contra nullam esset inclinationem.

Ad tertium inconvenientiam dicitur, quòd esset materia violentum sine omni forma reliqua, eo quòd ipsa habet exigentiam alicujus; quia tamen non hanc determinatè exigit, solutera est connaturaliter, & quavis determinata per dispositiones exigit determinatè illam, ad quam disponitur, quare alteram habere sit contra ejus inclinationem, hoc est violentum secundum *quid*, quia quidditative ejus inclinatio est ad quamlibet. Aliud quartum, an in miraculis, & in his, quæ sunt supra naturam, deferatur naturæ violentia, difficultas est, quæ aliquantò contra-

venitur, quare infra expendenda
est seorsim, interim Humanitas
Christi Domini non habet sub-
sistentiam Verbi secundum natu-
ralem capacitatem, qua ad pro-
prium inclinatur, sed secundum
obedientialem. Pro pleniori vio-
lenti explicatione duplex relin-
quitur difficultas; altera: An
possit motus aliquis nec natura-
lis esse, nec violentus, sed neu-
ter, ita quod potentia ad illum
motum sit potentia neutra? Al-
tera: An Deus in miraculis infe-
ret naturæ violentiam? De qui-
bus, quia nonnihil est contro-
versie, seorsim agemus.

§. II.

*Datur potentia neutra, sive ad
motum, qui neque naturalis
sit, neque violentus.*

6. PRO sententia negan-
te potentiam neu-
tram, & motum, qui nec natura-
lis sit, nec violentus, Magistrus
hic q. 3. refert Thomistas com-
muniter cum Cajetano opusc. de
Potent. neut. & Soto in 2. Phy-
sic. ex aliis Avers. q. 9. sect. 8.
eandem tenet N. Manso q. 1. §.
Sed communis est sententia
affirmativa; & quod ad Thomis-
tas attinet, Joannes de S. Thom.
q. 9. art. 4. licet aliquos sup-

presso nomine citet pro negati-
va, affirmativæ subscribit, & ex-
pressissima verba S. Thomæ ad-
ducit ex 1. de Cælo lect. 4. Hanc
docet B. D. in 2. dist. 14. q. 1.
art. 3. dub. 3. later. & colligitur
ex Philosopho in 1. Cæli textu
18. quo docet, quod corpus cir-
culare, qua tale, nec à centro,
nec ad centrum movetur, sed
circa centrum.

64 Prob. itaque ex hoc con-
clusio affirmativa satis manifeste:
Pila lignea super planum rotans
motu neutro movetur; sed ad il-
lum habet aliquam potentiam,
saltim passivam: ergo datur po-
tentia neutra, & motus secun-
dum illam, qui nec naturalis sit,
nec violentus. Prob. major: Ille
motus nec est naturalis; nec vio-
lentus; naturalis enim est dese-
cendere, siquidem natura illius
corporis gravitatem habet, qua
talem motum exigit, violentus
item esset ascendere, quia hic
tantum est contra naturalem in-
clinationem: ergo. Præterea:
Forma, secundum quam est ille
motus, & quæ est in moto prin-
cipium, & causa illius motus,
non sibi convenit per se, sed per
accidens; talis enim forma est ro-
tunditas, quam per accidens ha-
bet corpus illud: ergo non est in
moto principium motus per se,
& non secundum accidens, & sic
ille motus non est naturalis, sive
secundum naturam; sed aliunde
neque est contra naturam, aut

naturalem inclinationem: ergo.

65 Prob. secundò: Motus naturalis ille est, qui est secundum aliquod principium per se, & non secundum accidens in eo, quod movet, aut movetur; violentus autem ille tantum, qui est contra naturalem inclinationem; sed est sapissimè motus, qui nec principium habeat per se, & non secundum accidens, nec sit contra naturalem inclinationem: ergo. Major quantum ad primam partem ex definitione naturæ constat, quantum autem ad secundam partem, quia ad violentum simpliciter requiritur, quod sit contra omnem inclinationem; ad violentum secundum *quid*, quod sit contra aliquam; id autem, ad quod subiectum habet non repugnantiam, non poterit dici violentum. Min. itaque ostenditur: Motus, quo lignum in scamnum formatur, non habet in ipso ligno principium aliquod per se, & non secundum accidens, nec lignum habet in se aliquam rationem, quare sic moveatur; sed aliunde nec sic moveri est contra aliquam ejus inclinationem: ergo talis motus comparative quidem ad movens est artis; comparative autem ad motum est neuter, hoc est, nec violentus, nec naturalis; & cum multa alia hoc eodè modo ad motum se habeant, in multis est motus neuter.

66 Arguitur primò in contrarium ex Philosopho text. sup.

adducto, nempe 4. Physic. text. 67. quo motum ad æquarè dividit in naturalem, & violentum: ergo nullus est neuter. Respondetur, quod sensus Philosophi jam patuit suprà; non enim violentum accipit proprie, sed, ut idem est, quod non naturale, quo sensu artificialem comprehendit, præternaturalem, super naturalem, & contranaturalem, sive violentum, nec aliter potest accipi, cuique debet esse manifestum; motus enim artificialis, naturalis est, non est naturalis, quare deberet esse violentus; quod idem accipiatur violentum, quod non naturale, tunc superfluum queritur, an sit motus neuter; patet enim, quod nihil est, aut imaginari potest medium inter naturale, & non naturale: accipitur ergo violentum proprie, ut est contra naturam.

67 Arguitur secundò à ratione: Quælibet potentia habet proprium actum, à quo specifi- catur, & per quem definitur: ergo nulla potest esse neutra, antec. quia potentia alicujus rei tantum potentia est. Conseq. ostenditur, quia ad proprium actum non habet potentia quælibet inclinationem, quare respectu illius est potentia naturalis; ac ad actum alium à proprio actu habet repugnantiam: ergo comparative ad alium quemlibet erit violentus. Resp. neg. conseq. Ad probandum ejus neg. min. quæ nulla ratio

probatur. Itaque, si quis se habet
ad aliud ad actum, qui est pro-
prie potentia, ita se habet ad
potentiam ipsam; jam autem
non de necessitate quilibet alius
ad aliud habet repugnantiam cum
eo, sed poterit se habere dispa-
ratè, ut ad actum, qui est tende-
re deorsum, se habet contrariè,
etiam repugnantia tendere sur-
sum; at verò non solum moveri
de centro, sed etiamolari,
curvi, & alia hujusmodi dispa-
ratè se habent: grave ergo, cujus
potentia tamquam ad proprium
centrum comparatur ad motum
deorsum, ad motum sursum ha-
bet potentiam resistentem, ad
motum verò neutram.

68 Arguitur tertio: Poten-
tia quilibet est à natura indita:
ergo actus ejus erit juxta natura-
lem inclinationem, & sic natura
non tollit, quin præter ac-
tum, ad quem habet natu-
ralem inclinationem, possit ha-
bere alium, ad quem se habet
disparatè, & respectu proprii ac-
tus erit potentia naturalis, res-
istens huic. Mastrius
contendit, quòd potentia
naturalis potest esse neutra, non
autem potentia activa; quia po-
tentia activa dicit perfectionem in
se, quare semper est ad actus
consensuales. Sed ego nullam
repugnantiam in eo, quòd
potentia activa possit esse neu-
tra; est quidem de se ad actum

consentaneum, sed hoc non tol-
lit, quin possit in aliquem influe-
re, ad quem se habet disparatè,
& per solam non repugnantiam.

§.

III.

*Deus in miraculis non infert na-
tura violentiam.*

69 **P**ost explicatam vio-
lenti quidditatem,
fere non relinquitur de hoc diffi-
cultas; est nihilominus nonnihil
controversiæ. Prima sententia
absolutè affirmat. Pro hac cita-
tur Vazquez, quem sequitur Ar-
riaga, & citat pro se Suar. Tan-
ner. & alios; eandem tenet no-
vissimè N. Aguiler. Per opposi-
tum communis sententia negat
absolutè, Deum naturæ violenti-
am inferre. Tertia autem sen-
tentia, quam tenent cum Joanne
de S. Thom. multi Thomistæ,
mediâ viâ procedit; affirmat,
quòd Deus, ut Author est uni-
versalis, non infert naturæ vio-
lentiâ, infert tamen, ut est Au-
thor particularis; quid autem in-
telligant per hoc, quòd est Deum
agere, ut est Author particularis,
non satis explicant; in miraculis
enim, de quo est difficultas, spe-
cialitèr operatur Deus.

70 Dicimus ergo absolutè
cum communi sententia, quòd
*Deus in miraculis non infert na-
tura*

turæ violentiam; displicet tamen via, qua communiter probatur; ponunt enim in creatura naturalem inclinationem ad obediendum Deo, quia, eo quod creatura est, debet esse illi subiecta; tunc autem propria cujuslibet inclinatio cedit illi inclinationi, qua natum est obedire: etsi ergo sit contra propriam inclinationem id, quod Deus operatur, non proinde violentum. Explicat hæc doctrina: Videmus enim aquam ascendere per fistulam, si quovis modo aer occupans fistulam extrahatur; tunc autem ab aqua non tollitur propria inclinatio, qua per gravitatem exigit descendere, nec proinde motus ille violentus est, quia particularis inclinatio aquæ, qua exigit descendere, cedit universali inclinationi, qua vacuum nititur impedire: pariter ergo in miraculis.

Hæc, inquam, via non placet: in primis enim falsum est id, quod assumit, quod nempe datur in creatura illa naturalis inclinatio: debet utique obedire Deo; hoc autem nihil est nisi potentia obedientialis, quæ non aliqua inclinatio est, aut positiva exigentia, sed mera non repugnantia. Deinde: Illa data inclinatione, nihil esset miraculosum, & supernaturale, sed quodlibet tale opus esset simpliciter naturale; quod enim est secundum inclinationem mobilis, naturale

est, & patet in ipso exemplo aquæ ascendentis per fistulam; secundum quid enim, & comparative ad particularem inclinationem violentus est ille motus, & contra naturam; comparative autem ad inclinationem generalem ad bonum Universi, connaturalis est ille motus, & connaturalis aquæ convenit.

71 Deus ergo, quando operatur, ut Author naturæ, operatur juxta ipsius naturæ exigentiam; quando autem non operatur secundum exigentiam naturæ, operatur, ut Author Supernaturalis; ac sic de materiali habet inclinatio naturalis, quod Deus, ut Author Supernaturalis, non operatur in naturali capacitate, sed in obedientiali: ex hoc ergo Deus violentiam non infert, quia violentum est contra inclinationem potentia, seu pacitatis, cui inducitur; ac Deus si in naturali capacitate operatur, agit, ut Author naturæ, sic non contra illam; si autem Author Supernaturalis, operatur in potentia obedientiali, quæ cum sit non repugnantia, nullam habet inclinationem: nunquam ergo Deus violentiam infert, neque ad hoc salvandum oportet inclinationem ponere ad id, quod Deus operatur.

72 Arguitur primò in contrarium: Quidquid fit à creatura efficienter, potest à Deo fieri sed creatura efficienter movens

causar violentiam : ergo & Deus potest. Confirmatur : Deus concurret cum creatura inferente violentiam : ergo & illam potest inferre. Patet conseq. si enim Deo repugnat violentia, non poterit ad illam concurrere. Resp. dissing. maj. Potest à Deo fieri eodem modo, neg. maj. diverso, cont. maj. Itaque opus ipsum, quod à creatura fit, potest utique à Deo fieri, puta, quod lapsus ascendat, quia tamen creatura operatur juxta naturalem capacitatem, cui talis motus repugnat, id à creatura factum violentum est; at verò Deus illud idem ageret juxta obedientialem capacitatem, in qua nulla est exigentia ad oppositum, aut repugnantia ad talem motum, quare id idem fit à Deo sine violentia. Deus enim, aut operatur, ut Author naturæ, & sic juxta id, quod natura exigit, aut, si contra, quod natura exigit, tunc operatur ut Author Supernaturalis, & sic juxta capacitatem obedientialem.

Ad confirmationem, ea innatur aperte : Deus enim concurret ad actum peccati : ergo illum poterit se solo ponere. Sicut itaque actus, qui à creatura potest, est peccaminosus, si à Deo solo poneretur, non esset peccaminosus; ita motus, qui à creatura causatus, violentus est, si à solo Deo causeretur, non erit violentus : ratio est jam data, quod

creatura operatur secundum naturalem capacitatem subjecti, cui talis motus repugnat; Deus autem se solo illum motum causaret secundum obedientialem capacitatem. Ad formam neg. conseq. & ad rationem ejus dicitur, quod Deo se solo repugnat violentia, quia, si ut Author naturæ agit, se accommodat exigentiæ rei; si verò non secundum rei exigentiam agit, tunc utitur obedientiali capacitatem, cui nihil repugnat; non verò Deo repugnat cum creatura concurrere ad motum, quo violentiam inducit, quia tunc concursus Dei motum attingit sub ratione generali, qua motus est, & à creatura est sub ratione speciali, qua est violentus.

73 Arguitur secundò : Ideo creatura inducit violentiam, quia movet contra naturalem inclinationem ejus, quod movetur; sed potest Deus contra naturalem inclinationem movere: ergo. Patet min. quis enim Deo negabit potestatem movendi lapidem sursum. Confirmatur : Damnati in inferno violentè torquentur; sed illam pœnam Deus infligit: ergo. Rursus : Idem aperte docet B. D. in 2. dist. 25. q. 1. art. 3. dub. 1. later. ubi in solutione ad 4. docet, quod compelli non est contra rationem corporis; at verò cogi est contra rationem liberi arbitrii, quare hoc secundum non potest Deus : ergo potest

pria

secundum capacitatem obedientialem, secundum quam nullum habet lapis inclinationem in contrarium.

77 Arguit quartò idem, & necesse est replica ad præcedentem solutionem: Violentum, iuxta definitionem suam, nihil aliud habet, nisi quòd sit à principio extrinseco passio non conferens vim; sed ita esset ille motus ergo: Patet min. quòd enim est à principio extrinseco, non est; aliunde passum non cooperaretur, imò resisteret per inclinationem suæ gravitatis in contrarium. Resp. neg. min. Ad modum ejus jam patet ex præcedentibus, quo sensu debet accipi rationem violenti non conferre vim, nempe non sufficit negare se habere, sed requiritur positive resistere; jam autem lapis non resisteret illi motui, eo quòd à Deo moveretur, non secundum naturalem capacitatem, quæ per gravitatem movetur in contrarium, sed secundum obedientialem moveretur, quæ nullam habet inclinationem, quæ resistat, & cui est de materiali naturalis inclinatio orta à gravitate.

78 Arguitur quintò ex quodam loco P. Aug. qui, licet non contra conclusionem, est tamen aperte contra modum, quem tenemus; itaque lib. 26. contra gentes cap. 3. sic ait: *Deus autem Creator, & Conditor om-*

nium naturarum nihil contra naturam facit; id enim erit cuique rei naturale, quòd ille fecerit, à quo est omnis modus, numerus, ordo natura; quòd item habet sententia 183. ex decerptis. Ex hoc loco deducitur aperte, quòd in miraculis, de quibus ibi agit S. Parens, debemus ponere in natura inclinationem ad obediendum Deo, vi cujus nihil est contra naturam; sed quòd Deus facit, est naturale, quòd hinc deducit N. Manso; quare non bene eam nos negamus.

78 Resp. quòd locus S. Parentis plus deducit, quàm intendit arguens; sequitur enim, si locus accipiatur, ut sonat, quòd nihil est supernaturale, & miraculosum: si ergo debemus sic accipere naturale, quòd non solum à violento, sed à supernaturali item distinguamus, oportet sensum S. Patris ex eo, quòd ibi intendit, investigare. Itaque arguebat Faustos in 1. cap. illius lib. quòd Jesus, si non est purus homo, non potuit mori. Ad hoc respondet S. Parens, quòd ipse Faustus nescit cognoscere, quid est secundum naturam, quid contra naturam, quia lumine Fidei destitutus errat; & id dicit secundum naturam, quòd est secundum rerum ordinem, quem videmus; contra naturam verò, quòd non est secundum hunc ordinem; & subjungit, quòd Deus, etiam in his, quæ non sunt se-

cundum usitatum ordinem, quem videmus, non agit contra naturam, quia hoc est cuilibet rei naturale, quod Deus facit: patet ergo, quod naturale accipit, prout idem est, quod non contra naturam, seu non repugnans, tum, quia hoc Faustus intendebat, quod contra naturam est, & repugnans, Jesum mori, si non est purus homo; tum, quia ait, hoc ipsum dicere contra naturam, quod non est secundum usitatum rerum ordinem.

Patet itaque, quod ex hoc loco S. Patris non potest deduci illa inclinatio, vi cuius dicatur

connaturale id, quod Deus miraculose operatur, sed tantum non repugnantia, vi cuius id non sit violentum; & quidem de hoc nulla deberet esse controversia, omnes enim agentes de potentia obedienciali statuunt, quod et nihil est nisi subiectio creature ad Deum, seu ordo quidam transcendentalis, vi cuius sibi congruum est quicquid Deus voluerit operari, in quo nulla inclinatio importatur, sed mera non repugnantia; at nihil est id, secundum quod Deus in miraculis operatur, nisi ipsa potentia obediencialis; ergo.

QUÆSTIO SECVNDA

DE CAUSIS IN COMMVNI.

ARTICULUS I.

Quid sit, & quotuplex causa?

§. I.

Expenditur prior pars.

MUltum quidem Doctores torquet causa in communi definitionem assignare, nec mirum, eam quippe nullibi definit Philosophus, nec in definitionibus, quæ communiter assignantur, ullam reperiri, quæ quidditative explicet rationem causæ, singulas expendere prorsus inutile reputo: accipitur autem, aut habendo causam, quod nempe ipsa dat esse effectui; aut habitudo effectus, quod scilicet dependet à causa; aut utrumque: ex priori acceptione causam definit P. Suarez, quem multi sequuntur; ex secunda NN. Villanova, & Manso, qui contendunt, hanc esse mentem B. Doctoris; alii cum Joanne de S. Thoma volant, utrumque esse de quiddiativa ratione

causæ, & eam ex tertia acceptione definiunt.

81 Sed, quòd nullà ex his acceptionibus possit causa definiri quidditative, poterit consideranti constare: in primis enim ex parte causæ consideratur infinitas, & causalitas, quæ dat esse effectui; sed si modum uniuscujusque consideres, patet, quòd non poterit accipi unus conceptus communis: materia enim, quæ prima est, & fundamentum naturæ, non dat esse, sed recipit, & ejus causalitas est recipere formam, & eam perfici, quod enim entitate sua totum constituit, & hoc sensu illi videtur entitatem aliquo modo dare; hoc non ad rationem causæ, sed ad rationem principii pertinet; quantum autem hoc, quod est perfici, distat ab efficiente, & modo, quo ea dat esse, nemo non videt. Deinde: Formalis cum efficiente magis convenit, utraq; enim suo modo dat esse, non autem ita quòd possit unus communis conceptus accipi attendendo præcisè modum ipsius causæ; formalis autem tantum habet exhibere se ipsam, seu poni intrin-

me in materia, ex qua sola præ-
sentia materia consequitur per-
fectum esse, quod est effectus for-
mæ; efficiens autem adhibet acti-
vum conatum, & influentiam ali-
quam, qua effectum causat; finis
item non aliter dat esse, quam
alliciendo, quod nihil est nisi
quoddam placere, quare movet
ut desideratum, & amatum; pa-
tet ergo, quod considerando ex
parte causæ id, quod est dare ef-
fectui, non potest accipi unus
conceptus omnibus quidditative
communis.

Deinde: Ex parte effectûs
accipitur, quod procedit, & esse
habet a causa, atque ab ea de-
pendet; neque sic autem poterit
accipi unus conceptus, & ex eo
communis definitio: à materia
enim nihil procedit, aut esse ha-
bet, ut ea est causa. Rursus: A
natura procedunt passionēs, à
fundamento relatio, & à Patre
procedit Filius; & in his non ac-
cipitur ratio causæ, & effectûs:
debet ergo accipi procedere de-
terminato modo per influentiam,
& tunc patet, quod hæc tantum
convenit efficienti; quare neque
est recipere ex parte effectûs ali-
quid, ex quo possit formari unus
conceptus communis causæ ut
sic. Si autem neutrum omni cau-
sæ ita convenit, quod possit ex
aliquo accipi conceptus commu-
nis, patet, quod neque ex utro-
que simul poterit accipi.

82 Ideo aliqui ponunt ratio-

nem causæ esse analogam, & que
non possit definiri una definitio-
ne omnibus communis; hoc enim
quod est causare, ex terminis si-
gnificat dare esse, quod proprie
efficienti convenit, cæteris au-
tem non nisi improprie, & ex
quodam similitudine. Idque
Philosopho colligitur, qui
libi causam ut sic definit, acri-
tionem communem accipit,
hic acturus de causis statim
gulas in particulari definit, &
plicat; & hanc viam inire va-
tur Mastrius, siquidem de causis
in communi non determinat, sed
de singulis agit in particulari.

83 Sed hoc late rejicitur
multi, Joannes de S. Thoma
guit primo, quod magis est ana-
loga ratio principii, quam cau-
sæ; & tamen principium in com-
muni definit Philosophus in
Metaph. Præterea: Analoga po-
sunt una definitione definiti,
quodammodo unam rationem
habent, cum de illis possit
scientia, & patet de ipsa rati-
onis, quæ unam habet rationem
specificativam Metaphysicæ, &
de sano, de quo agit Medicus.
Præterea: Falsum est, quod ratio
causæ sit analoga: influere enim
in quo ratio causæ consistit, non
accipitur stricte, qualiter
convenit efficienti, sed late, ut
ut dicit quocumque modo
esse, & sic omnibus convenit,
quare, licet in ratione entis ana-
logice conveniant, in ratione

tamen causa: conveniunt univo-
ce. Ratio autem ejus ad hoc
unica est hæc: Quia qualibet cau-
sa habet rationem causæ, & pro-
prium modum causandi ex se, &
non per participationem, aut de-
pendentem ab alia: ergo non ana-
logice, & ex attributione, sed
per se, & univocè qualibet dici-
tur, & est causa.

84. Itaque ab hoc ultimo in-
cipientes statuamus, primam ra-
tionem causæ esse analogam:
quod ex dictis satis potest pa-
tere; causa enim ab eo dicitur,
quod est causare, seu dare esse;
hæc autem proprie convenit effi-
cienti, aliis autem late, quodam-
modo, & ex similitudine ad effi-
cientem. Præterea: Id manifestè
colligitur ex P. Augustino lib.
83. Quest. q. 28. cum enim esset
quæstio: Cur Deus mundum fe-
cerit Resp. S. Parens, quod non
est querenda causa voluntatis;
quod eo probat, quia omnis cau-
sa efficiens est; sed efficiens ma-
jus est eo, quod fit: ergo cum ni-
hil possit esse majus Deo, non
est querenda causa voluntatis
ejus. Patet autem, quod, cum
ait: Omnis causa efficiens est,
sensus esse debet, quod omnis
causa dat esse ei, cujus est causa;
hæc autem, quod est dare esse,
patet, quod non nisi ex quadam
analogia potest omnibus causis
convenire; hinc, quia in Divinis
accipimus unum ab altero pro-
cedere, ita quod non possumus

ibi accipere dato, & recipere ef-
se, accipimus ibi principium, &
principiatum; non autem possu-
mus ibi accipere dependentiam,
aut rationem causæ, vel causati.

85. Neque obstant ea, quæ
objiciuntur in contrarium: ad
primum dicitur, quod ratio prin-
cipii, ut communis est ad omnia
principia in quacumque accep-
tione, magis est analogæ, quàm
ratio causæ; hæc autem non de-
finit Philosophus, neque in illa
generalitate habet unam ratio-
nem, aut potest una definitione
comprehendi; ratio verò prin-
cipii in determinata acceptione,
puta, pro principiis intrinsecis,
definitur una definitione; sic au-
tem non analogæ, sed univocæ
est. Dicitur secundò, quod non
obstat analogia, ut possit una
ratio accipi, & una definitione
explicari, sed talis determinata
analogia, qualem habet causa,
ut mox patebit. Quo patet ad
secundum; quamvis exemplum
de sano potius sit ad oppositum,
quàm ad propositum arguentis,
non enim una potest definitio sa-
nitatis assignari communis om-
nibus analogatis, sed definitur
tantum sanitas hominis, cum di-
citur, quod sanitas est adæquatio
humorum, neque in pulsu, aut
cibo est accipere talem adæqua-
tionem, sed analogiam tantum
ad illam, ut quia cibus causat,
pulsus indicat.

Ad alterum, quo intendi-

tur univocatio causæ: in primis eo deducitur, quod ratio est analogica, quia, ut omnibus conveniat, oportet latè accipere, nempe propriè accipiendū hoc, quod est causare, influere, aut dare esse unitantum convenit, & aliis tantum ex quadam proportionē, aut similitudine. Deinde: Neque apparet, aut explicatur, quid illi latæ acceptioni responderet, quod possit omnibus commune esse, nec potest influentia, quantumcumque latè accipiatur, materiæ convenire. Ratio autem probat, quod non est analogica participatione, aut dependentia; non autem obstat, quia sic analogica proportionis, aut similitudinis; certe eis non ab homine participat id, quo sanus dicitur, sed ex se habet causare sanitatem; & tamen non univocè, sed analogicè dicitur, quia id, quod in se habet, non est sanitas, sed ad sanitatem, quam causat, attributionem habet: pariter ergo, licet materia v. g. de se habeat id, quo causa dicitur, quia tamen id, quod de se habet, non est verè influere, sed quamdam proportionem habet, quatenus causatum ab ea dependet, & ex ea suo modo habet esse, analogicè tantum, & ex hac proportionē causa dicitur.

86 Posito itaque, quod ratio causa est analogica, restat explicare: An possit una omnibus communi definitione explicari; ens

enim analogum est ad substantiam, & accidens; & tamen cum dicitur, quod ens est, quod potest realitèr existere, tam substantia, quam accidens comprehenditur, quavis non univocè, & ex æquo. Itaque recolendum est, quod in Logica diximus ex B. Doctore, quod nempe unitas analogi non est unitas communis, aut prædicationis, sed attributionis: non enim est dicens, quod ratio analogi non admittit communis, sed quod illa communis est de materialibus quia, licet possit ratio ipsa, quæ est analogica, reperiri in omni suo particulari, & sic habere quamdam communis, non tamen minus principale dicitur tale propter illam rationem in se, sed ut attributam principali, & sic propter ipsam rationem, quæ est in principali: v. g. ens quamdam habet communis ad substantiam, & accidens, verum enim accidens habet in se rationem entis; quia tamen accidens non dicitur ens, nisi quia ens, nempe quatenus est aliquid substantiæ, & propter entitatem ipsius substantiæ, unitas, quam habet ratio entis, non est communis, sed ipsa ratio substantiæ, cui accidens attribuitur.

Aliquando itaque ratio analogica sic habet attributionem ad unum principale, quod ipsa ratio reservatur in reliquis, ita quod possit formari unus conceptus,

æquus, quare cum attributione
habet communitatem, saltem
quantum ad conceptum explici-
tum, ut patet de ratione entis;
aliquando verò ita habet attri-
butionem ad unum, quòd in re-
liquis aut non reservatur illa ra-
tio, aut non uno modo, quare
nullam habet communitatem,
nec potest formari unus concep-
tus communis omnibus: quando
se habet priori modo, poterit
accipi una definitio, quæ omni-
bus suo modo conveniat, & ita
definitur ratio entis; quando au-
tem posteriori modo, non una
communis definitio accipitur, ut
patet de sano, sed aut unum-
quodque propria definitione ex-
plicatur, aut definitur principa-
le, & per ipsam cætera notificau-
tur.

Nunc itaque: Hoc poste-
riori modo se habet causa; non
enim possumus accipere, quid
esse causare ut sic, & communiter
ad omnes causas, sed quia cau-
sare significat dare esse causato,
hoc propriè convenit efficienti,
illis autem suo modo magis,
et minùs propriè: non ergo
unam dabimus definitionem cau-
sæ in communi, sed aut ex de-
finitione efficientis causæ, & per
analogiam ad illam aliæ notifi-
catur, aut unaquæque propriam
habet; si enim dicatur causa, ad
cujus esse aliud sequitur, latior
est hic conceptus, & multa com-
prehendit, quæ rationem causæ

non habent; si autem strictius
velimus accipere, quod tali mo-
do sequitur, non sic poterimus
formare unum conceptum om-
nibus communem: singulas ergo
in proprio loco definiemus.

§.

II.

*Explicatur altera pars Ara-
ticuli.*

87

DE secunda dubita-
tione nulla est con-
troversia. Philosophus causam
multipliciter dividit: primò in
causam per se, & per accidens:
causæ per accidens sunt fatum,
& fortuna, de quibus infra: cau-
sa per se dividitur in mediatam,
& immediatam; principalem, &
instrumentalem; primam, & se-
cundam, de quibus determina-
tur, cum de causis in particulari
agitur: principalis autem, & per
se causa dividitur in quatuor ge-
nera, quæ sunt materialis, for-
malis, efficiens, & finalis. Hæc
divisio ab omnibus admittitur,
& ejus sufficientia sic patet: Nam
in qualibet re est accipere poten-
tiam, seu subiectum, quod per-
ficitur, & sit hoc aliquid; & ac-
tum, quo perficitur, & in ratione
talis constituitur; & istæ sunt cau-
sæ intrinsecæ materialis, & for-
malis: insuper, cum sit per se no-
tum, quod nihil potest se ipsum
face-

facere, ut sit, oportet agens ponere, à quo res producatur, & fiat, & est causa efficiens: ulterius, quia agens per se aliquid intendit, dum agit, oportet finem ponere, à quo moveatur ad agendum; sed quidquid possumus concipere ad esse rei concurrere, ad hæc potest revocari: ergo quatuor tantum sunt causæ. Hæc min. non aliter ostenditur, quam in expendendo, de quibus posset esse difficultas.

88 Primò itaque potest difficultatem facere ea, quæ dicitur causa *ad quam*: nam v. g. relatio ex fundamento suo resultat, passionēs ad materiam consequuntur, cujus sunt passionēs, & alia id generis; at huiusmodi causalitas ad nullam ex illis quatuor causis pertinet: ergo. Prob. min. quia solum poterit fundamentum respectu relationis pertinere ad efficientem causam, quatenus ab eo procedit relatio; aut ad materiam, quatenus in eo quodammodo recipitur; sed neque efficiens est, neque materialis: ergo. Prob. min. quantum ad primum: Quia efficiens exercetur per influentiam, fundamentum verò nullam habet influentiam, neque albedo facit similitudinem sed agens, à quo albedo causatur; similiter natura nullam influentiam habet in passionēs suas: quantum ad secundum item: Quia fundamentum non perficitur, aut recipit relatio-

nem, neque relatio est forma perfectiva. Præterea: Materialis causa est simul principium, sive pars constitutiva; fundamentum autem non est pars relationis.

89 Resp. quòd causa *ad quam* non constituit diversum genus causæ, sed ad unam ex illis reducitur. Ad rationem in contrarium disting. min. ad nullam pertinet formaliter, & proprie conc. min. per reductionem, neq. min. Itaque causa *ad quam* non est propriè causa, & sic nullum modum tenet propriè, & formaliter; quatenus autem quodammodo id, quod consequitur, esse suum ex tali principio trahit, reductivè, & per quamdam similitudinem ad unam ex illis revocatur, nempe ad efficientē, quatenus ab ea procedit; & ad materiam, quatenus in ea manet id, quod resultat. Ad prob. primæ partis dicitur, quòd eo non est propriè causa, quia non habet influentiam, reducitur autem, quia habet aliquem modum *pass.* Ad rationem secundæ partis, quòd eo non est propriè causa materialis, quia tamen relatio in ipso fundamento est quodammodo, quatenus ipsum denominat, ipsa relatio habet modum formæ, & fundamentum habet modum materiæ. Ad alteram rationem, materia non est principium, aut pars illius, quod recipitur, sed totius constituti ex materia, & forma; sic autem fundamentum

in pars ipsius relati.

90. Secundò facit difficultatem idèa, sive exemplar, de quo multi dubitant: An constituat speciale genus? Nam artifex arcam formaturus, idèam ejus mente concipit, & arcam format, quatenus hanc idèam exequitur, quare illa idèa causa est; non autem materialis, aut formalis, cum non sit intrinseca; nec item finalis, cum sit ratio, secundum quam agens agit, & forma constitutiva ejus in ratione agentis; nec tandem efficiens, quia non habet veram influentiam: est ergo alterum genus.

91. Ad hanc difficultatem, quod idèa non constituit speciale genus causæ, communiter supponitur, patet enim, quod non variè, & propriè dat esse; quid sit idèa, de quo nonnulli hic disputant, non est hujus loci, pertinet enim ad lib. de Anima, cum idèa sit conceptus ipse, quem de re formamus: solum ergo restat dubium: Ad quodnam genus causæ debeat reduci? Metaph. hic disp. 2. q. 4. citat B. D. Theorem. 37. pro sententia asserente, quod ad genus causæ formalis; & pro eadem citat Albert. Magn. Henric. Durand. Cajet. Iste tenet, quod pertinet ad genus causæ efficientis, & citat pro parte, præter Scotum, Alen. Bonavent. & ex Modernis Suarez, Molin. Rub. Fundamen-

um sanxit ex Philosopho 7. Me-

raph. text. 23. quod ait, quod externa sanitas, & externa domus effectivè procedunt à domo, & sanitate, quæ sunt in mente. Rursus: In 5. Metaph. text. 2. docet, quod Statuarius est causa efficiens statuar per artem, quam ut Statuarius habet; at ars non est principium efficiens, nisi ut determinata per idèam: ergo.

Ratio autem hæc est: Sicut agens naturale in ratione efficientis principii constituitur per formam naturalem, ita artificiale per formam apprehensam, sive idèam; sed eo forma naturalis pertinet ad genus causæ efficientis, ut principium quo: ergo pariter idèa. Maj. ostenditur: Quia sicut agens naturale per formam naturalem continet actu similitudinem, quam intendit actio, ita artifex per idèam, seu formam apprehensam; & præterea, si definitio artis est, quod sit habitus cum ratione factivus, artifex in ratione talis constituitur per hoc quod est ratione operari, seu idèa operis faciendi.

92. Sed quod attinet ad B. Doctorem, in illo theoremate intendit, quod quidquid potest Deus cum creatura, potest se solo; & exemplificans de generibus, in quibus Deus cum creatura potest aliquid causare, in genere causæ formalis adducit idèam, sive exemplar: ex quo sequitur quidem, quod idèa pertineat ad genus causæ formalis, non au-

tem, quod non pertineat ad genus causæ efficientis; quare poterit secundum aliam, & aliam considerationem ad utrumque genus reduci: idèa ergo, secundum quod artifice comparatur, ad genus causæ efficientis reducitur, quatenus est ratio, secundum quam agens agit; at verò ut comparatur ad artificiatum, reducitur ad genus formæ, & dicitur causa formalis extrinseca quatenus est ratio quidditatis ipsius artificiatum.

Quantum autem ad Philosophum, quod hæc sit mens ejus, ex ipsis patet locis, quæ pro se adducit Merin. nam in 7. Metaphys. cit. text. 23. ita habet: *Ab arte autem fiunt, quorum forma in anima; formam autem dico, quod quid erat esse uniuscujusque;* in 5. verò text. 2. sic habet: *Causa verò uno modo dicitur, ex qua in existente aliquid sit, ut es statua, & argentum patere, & horum genera: alia verò forma, & exemplar, hæc autem est ratio ipsius quid erat esse.* En causas dividens, & de forma exemplificans adducit exemplar, sive idèam: quod ergo ait, artem esse causam, unde motus, quo modo ipse explicat efficientem causam; & in altero loco, quod sanatio est effectio ad sanitatem, & quod sanitas extra sit quodammodò à sanitate, quæ est in anima, arguit quidem, quod idèa aliquà ratione reduci debet ad efficiens, ut

nempè est ratio, secundum quam agens agit, non tollit verò, quin alia consideratione reducat ad formam, scilicet, ut est ratio quidditatis ipsius artificiatum. Quod patet ad rationem; non enim negamus, quin idèa pertineat ad efficiens, sed pertinet etiam ad formam.

ARTICULUS II.

Quæ sint prærequisita in causa ad causandum

93 **I**N omni causa requiritur primò sufficientia virtutis ad causandum, sive quod habeat plenam potestatem causandi id, quod causare debet non enim exercetur, nisi quod potest, & prout potest exercetur aliqui ita explicant, quod in quolibet causa requiritur virtus proxima, & remota, seu radicalis & formalis, ut sit radicalis ipsa entitas causæ; formalis verò id, quo proximè fit potens causare: displicet hæc explicatio quia solum in causa efficiens distinguitur virtus proxima, & remota; forma enim ipsa sua potentia informat, & plenissime potest; & materia entitate, & quidditate sua recipit; & solum de fine.

94 Requiritur secundò sufficientia; quia, quod non est, non

causa; dum autem est in potentia obiectiva, nondum est: hoc autem qualiter debet accipi, explicabimus articulo seq. non enim eodem modo in qualiter causa requiritur. Aliqui de hostis ponunt tertio rationes animales, sed immerito; has enim tantum requiri in genere efficientis, satis patet ex dictis disputatione præced. Requiritur etiam prioritas; non autem est de ratione causæ prioritas duracionis, etiam in efficiente, sed solum est per se de ratione causæ prioritas naturæ, seu naturalis intelligentiæ, quæ sufficienter explicata est in Post prædicamentis. Ratio est: Quia solum præcedit causa effectum suum duracione æquatione motus, qui interuenit in ejus causalitate; at motus solum per accidens interuenit in dispositione, & resistentiæ. Primum eo patet, quia illa, quæ sine motu exercetur, in eodem instanti intelligitur applicari, intelliguntur causare effectum suum, ut eo instanti, quo forma intelligitur esse in materia, intelligitur persistere; & eo instanti, quo finis apprehenditur ut conueniens, alimur, & movet. Secundum autem patet, quod magis, aut minus durat executio effectus, secundum quod passum est magis, aut minus dispositum, etsi passo magis, & minus disposito idem applicetur, citius in illo,

quàm in isto effectum exequitur, quare si applicetur passo summe disposito, in instanti, & sine præcedentia duracionis causat.

95 Insuper requiritur approximatio, & propinquitas proportionata virtuti causæ, quia in diverso genere diversa applicatio requiritur, ut forma requirit intimam communicationem, efficiens autem in aliqua distantia causat, & in eodem genere, secundum quod causa est magis, vel minus virtuosa, causat in majori, vel minori distantia, ut videmus in efficiente; aliquam tamen virtuti suæ proportionatam requirit approximationem causa creata, de qua loquimur, quia, cum sit finita virtutis, determinatam spheram habet actionis, ultra quam non se extendit ejus causalitas. Ulterius requiritur distinctum aliquid, in quo exerceatur; nihil enim ad se ipsum causalitatem potest exercere. Et tandem possibilitas effectus; nulla enim causa poterit causare, quod causari non potest.

96 Ultra hæc, quæ conditiones sunt intrinsecæ, & quodammodo se tenent ex parte ipsius causæ, requiritur veluti extrinsece concursus Dei, & influentia supercœlestium corporum; concursus quidem Dei requiritur, quia, sicut à Deo cuncta dependent in esse, & conservari, ita in exercere quaecumque causalitatem

tem suam; influentia autem supercœlestium corporum, quia partes Universi sibi invicem copulavit Deus, & hæc inferiora quantum ad motum, & vicissitudinem fecit dependere a motu superiorum, quare supremum Cœlum dicitur primum Mobile, & primum alterans, & Angelus in Apocalypsi juravit per Viventem in sæcula sæculorum, quia tempus non erit amplius, quatenus cessante motu Cœli, cessabit motus, & vicissitudo in corporalibus.

97 De his conditionibus nonnulla dubitantur, de quibus oportebit agere in sequentibus: primò quæritur: Quid est ipsum exercitium, sive per quid constituitur causa tam in actu primo, quam in actu secundo? De hoc autem commodius agetur, dum de singulis in particulari; neque enim uno modo potest pro omnibus responderi. De prioritate nihil dubitatur; satis enim de se constat hæc conditio. De approximatione quæritur; An aliquid possit agere in distans; quod, cum de sola efficiente causa quærat, inferius, dum de ea agatur, determinabimus. Solum itaque in hac quæstione determinandum restat de existentia, quomodo requiratur in causa ad causandum? De concursu Dei: An Deus immediatè cum omni causa concurrat? Qualis item sit iste concursus? Et de possibilitate

re effectus: An ea conditio requiratur de necessitate mera physica? De his ergo consequenter agemus.

ARTICULUS III.

An, & quomodo requiratur in causis existentia ad causandum?

98 **D**E singulis oportet seorsim determinare, quoniam non una est ratio de omnibus. In primis itaque de causa finali omnes supponunt non requirere realem existentiam, cum enim finis moveatur mediâ apprehensione, & secundum quod cognitione proponitur, quare ejus ratio non physica est, sed moralis, non requirit realem in re existentiam, sed in apprehensione tantum; unde contingit sæpe, quod finis non existit in re, quando movetur, quem enim, quem intendit Medicus, est sanitas, quæ in re non existit, quando ab ipso intenditur, & ipsum movet. Posset autem fieri difficultatem, quod frequenter ex Commentatore habet B. Doctor, quod nempe movens, & agens, est forma in anima; movens verò, ut finis, est forma in re extra; cujus sensus est, quod finis potest considerari, aut secundum esse, quod habet in se

prehensione; aut secundum esse, quod habet in re extra; tunc autem, ut est in apprehensione, movet ut agens, quatenus forma apprehensa est ratio, secundum quam agit artifex; ut verò est in re, movet ut finis, quia nullus appetit bonitatem intentionalem, sed realem. Dicendum tamen, quòd movet quidem ipsa bonitas physica; ad hoc autem non requiritur, quòd ea physicè existat, sed quòd apprehendatur existere, ut patet frequentissimâ experientiâ.

99 De causis materiali, & formali major est difficultas, & omnihil controversiæ; earum enim causalitas realis est; quod autem non est, non causat, nec intelligi possunt exercere causalitatem suam, dum intelliguntur in potentia objectiva manere: cum ergo per existentiam extrinsecam à potentia objectiva, eam perquirunt, ut intelligantur causare, & ideo multi concedunt materiæ propriam partialem existentiam. De hoc sufficienter determinatum est disputatione precedenti q. 2. ubi illam existentiam materiæ negavimus: ratio quidem argumenti probat, quòd existentia est conditio concomitans, non verò prærequisita, nempe, debent quidem materia, & forma existere eo instanti, quo intelliguntur exercere causalitatem suam, sed non existere, ut possent, sed causare, ut existant,

& in illo instanti pro priori naturæ est causalitas ad existentiam.

Ratio, ibi etiam adducta, hæc est: Quia existentia est actus essentia non cujuslibet, sed illius, quæ est essentia simpliciter, & ens naturæ, natum produci, & extra causas poni; at causalitate ipsa materiæ, & formæ talis essentia constituitur: est ergo naturâ prior causalitas utriusque, qua essentia totius constituitur, ipsâ existentia. Nec pro illo priori intelliguntur materia, & forma in potentia objectiva, ut ibi etiam diximus, quia illa prioritas non est alicujus instantis, pro quo rei competit esse aut in potentia objectiva, aut in re extra, sed est prioritas naturæ, seu naturalis intelligentiæ pro aliquo signo, pro quo rei non competit existere, aut esse in potentia objectiva, sed se habet ad existentiam præcisiivè, & illam habet realiter pro toto instanti, non verò formaliter, & reduplicativè pro illo signo; quod quia ibi latè expendimus, non oportet in hoc amplius immorari.

Nihilominus, quò magis hoc possit percipi, comparabimus prioritatem materiæ, & formæ ad effectum suum cum prioritatem efficientis, quæ non præcedit duratione aliqua; quòd enim per se, & ex natura rei possit efficiens effectum habere eo instanti, quo esse incipit, dicemus.

mas latè tractatu sequente q. 1. agentes de aternitate mundi, habet expressè S. Parens ibi adducendus: siquidem ait, quòd si pes ex aternitate esset in pulvere, ex aternitate ei subesset vestigium, quod à calcante factum nemo dubitaret, & paret de Sole, ex quo est illuminante: itaque Sol in eodem instanti, quo primò est, habet illuminationem à se procedentem, & tantùm naturâ præcedit; ita tamen, quòd præintelligitur existere, & in illo priori naturæ existentiam intelligitur habere, ut illuminet: quia operari, & efficienter causare sequitur ad esse; cùm enim sit dare alteri esse, & aliud à se producere, debet præintelligi, tale esse in se habere id, quod ita causat: similiter materia in eodem instanti, quo habet formam, intelligitur existere, nec pro aliquo instanti potest intelligi, aut cum forma sine existentia, aut cum existentia sine forma, loquendo connaturaliter; ita tamen, quòd non intelligitur existere, ut formam recipiat, sed è contra, formam recipere, ut existat.

Ratio est: Quia informari, aut informare non est alteri dare esse existentia; quare non tale esse prærequiritur in eo, quod informat, aut informator, imò est eos constituere natum habere esse existentia, quare ex natura rei præintelligitur ad tale esse. Ex hoc relinquitur, quòd existentia

in causis materiali, & formali est conditio concomitans naturam posterior causalitate earum; in causa verò efficiente est conditio prævia, saltim naturâ prior ejus causalitate. An autem ita requiratur præviam existentiam, quòd debeat effectui coexistere, sive existere, sive in ipso instanti existere, quo effectus ponitur; vel sufficiat pro aliquo priori existisse, quamvis eo non existat, quo ponitur in re effectus, discutias est, de qua major est controversia.

100 Docet prima sententia, quòd causa efficiens debet existere eo instanti, quo effectum ponit, nec sufficit pro priori existisse. Pro hac citat N. Manso Suarez disp. 14. & alios; hanc item tenet Mastrius disp. 7. q. 4. art. 1. & quotquot docent, Sacramenta non causare physice instrumentali-ter gratiam; qui eo potissimum moventur, quia, quando gratia causatur, jam non est Sacramentum. Alia sententia docet, quòd in successivis necesse est causam causare, quando jam non est. Hanc tenent communiter Thomistæ, & tenent et Nos- tris Villanova, & Manso, qui eam probat ex opposito modo incipiendi, & desinendi permanentiam, & successivorum, quòd nempe successiva desinunt extrinsecè, & non habent ultimum esse, sed primò non esse; unde est illud P. Augustini: *Tunc omnis*

multi anni erunt, quando nulli erant.

101 Sed neque hæc doctrina est ad propositum, neque oportet ad illam recurrere, aut conclusionem coarctare ad sola successiva: non quidem illa est ad propositum, quia quantum ad durare esse permanentia non durant intrinsecè, nec habent utinò esse, non enim forma concepti attingit intrinsecè instans generationis, sed extrinsecè tantum, & tunc primò non est, parte temporis immediatè præcedenteerat, quare pro nullo nunc utinò est: non item ad illam recurrere opus habemus, cum viam habeamus ex B. Doctore placitam, & quæ ad omnes causas se extendit, atque omnes difficultates evacuat, quas patitur utraque sententia.

102 Pro decisione itaque notabimus pulchram B. Doctoris doctrinam, quam ipse habet q. 7. de Esse, & Essentia, & quæ multis solvendis difficultatibus nobis usui erit: Quòd nempe causalitas efficientis, quæ est ipsa actio, poterit duobus modis considerari; aut causalitèr, & prout se tenet ex parte causæ; aut formalitèr, & prout se tenet ex parte termini: imaginabimur enim, quòd alitèr activa est causa formalis, ac efficiens; formalis enim activa est, & dat esse, ita tamen, quòd solà intimà præsentia suà perficit, & dat esse quid-

dativum, neque intelligimus ex parte ejus aliquem conatum, aut influentiam; at verò efficiens sic est activa, quòd non sufficit præsentia ejus, ut intelligatur causalitas, & sequatur effectus; sed oportet nos accipere ex parte ipsius causæ conatum, & influentiam, seu activum movere, de quo ait Philosophus, quòd motio moventis prior est motu mobilis ratione, & causa.

Actio itaque uno modo significat influentiam agentis, & hanc dicit Doctor actionem causalitèr, sive secundum prædicationem causalem; alio modo significat actio ipsum fieri rei, prout ab agente; ipsum enim moveri passi, & ipsa inductio termini, sive ipse terminus in exercitio inductionis in subjecto, prout ab agente, est actio; prout in passio, est passio; & hæc dicitur actio formalitèr, sive secundum prædicationem formalem: tum, quia actio significat ipsum fieri; tum, quia ait sæpe Philosophus, quòd agentis, & passi unus est actus, nempe hoc fieri alitèr, & alitèr consideratum; quia verò hoc fieri veluti causalitèr sequitur ex illa influentia, illa dicitur actio secundum prædicationem causalem. Hanc doctrinam expendimus item in Logica de Prædicatione activæ, & illam oportebit iterum in sequentibus expendere.

103 Dicendum itaque absolute, quòd causa efficiens non requiritur

requirit existentiam pro eo instanti, quo effectus ponitur, sed sufficit, quod illam habuerit antecedenter. Quod ex prænotata doctrina probatur de facili: Cum enim motio moventis sit prior motu mobilis ratione, & causa, poterit ex illa influentia agentis relinqui in passo motus ipse, qui sit successivum fieri termini, & consequenter quo pro sequenti aliquo instanti terminus ponatur in esse, quo instanti poterit jam non existere causa influens: videmus enim, cum quis projicit lapidem, quod durat motus lapidis, postquam quiescit projiciens, & poterit durare, cum jam non existit; quod autem ad sensum patet de motu lapidis secundum locum, veritatem habet de quolibet motu ad formam: Ille ergo transitus, quo forma educitur, & totum, quod est effectus illius influentiae, ponitur in esse, est in instanti terminativo motus, quo poterit jam non existere agens; quare requirit existentiam, quando influit; non vero, quando effectus producitur.

104 Quæ autem obijciuntur in contrarium, ex præmissa doctrina solvuntur de levi. Arguit primò Mastrius ex Philosopho in 2. Physic. text. 37. & 5. Metaph. text. 3. Causa, & effectus simul sunt, & non sunt: ergo causa requirit existentiam, quando causat. Prob. consequ. Causalitas causa est fieri effectus; ergo

tunc est effectus, quando causat: si ergo debet esse causa, quando est effectus, sequitur, quod ea esse debet, quando causat. Confirmatur: Quia causa, & effectus sunt relativa; sed relativa sunt simul: ergo.

105 Resp. quod in utroque loco (eisdem enim verbis utrobique idem habet Philoponus) intendit, quod aliter comparatur ad effectum causa in potentia, puta, ædificator ad ædificium; aliter causa in actu, puta, ædificans, nempe contingit ædificatorem esse, quin ædificet, & nullo existente ædificio; at verò ædificans non, nisi cum ædificet; & quia ædificatione ponitur ædificium, ædificans est simul cum ædificio; at patet, quod non eo instanti, quo incipit ædificare, est ædificium, imò non est, quando durat ædificatio: non ergo strictè, & pro eodem instanti debet accipi illa simultas, quare consequ. Ad prob. ejus neg. quia causalitas causæ est influentia ejus, vel disting. claritè gratià: Causalitas causæ formaliter, & ut se tenet ex parte effectus, est fieri, conc. maj. ut se tenet ex parte causæ, neg. maj. quia sic est influentia ejus: tunc autem causa est, quando est ejus causalitas, prout hæc sumitur activè, ut se tenet ex parte ipsius causæ, effectus verò est, quando est causalitas formalitè sumpta, prout est ipsum fieri, & se tenet ex parte

effectus.

Ad confirmationem, ea nimis probat; sequitur enim, quod non poterit manere effectus, perente causa, cum effectus sit relativus ad causam, & relativa debent esse simul: sicut ergo perente causa, manet effectus, & sic amittit relationem, quæ de dicto termini sit secundum dici, non posset dici, quod casu, quo non esset causa in instanti, quo produceretur effectus, tunc non haberet relationem secundum esse ad causam, sed tantum secundum dici. Per se itaque relativitas causæ, quæ est de prædicamento de secundo modo relativitatis, fundatur in potentia activa determinata per actionem, effectus verò relatio fundatur in potentia passiva determinata per passionem: sicut ergo, quia in instanti, quo causa incipit influere, tantum est effectus, per accidens dicti termini non resultat illa relatio, ita per accidens, quia poterit jam non esse causa in instanti, quo ponitur effectus, dicti termini non resultabit relatio; & quod per se est relativum de secundo modo, per accidens erit relativum tantum secundum dici.

106 Arguit secundò idem: Quod non est, quando non est, non producit; sed causa causans producit effectum: ergo debet esse, cum causat. Minor ex minoris nota est, & maj. osten-

ditur: Quod producit, quando producit, dat esse ipsi productis; sed nemo dat, quod non habet; ergo. Confirmatur primò: Quia imperfectius nequit producere perfectius; sed imperfectius est id, quod non habet esse, eo, quod esse habet: ergo, cum effectus habeat esse, quando producit, debet item causa habere esse, quando producit. Secundò: Si potest effectus à non existente produci, poterit à non existente conservari; sed hoc implicat: ergo. Maj. patet, quia conservatio est continuata productio, seu continuatio productionis. Minor item patet, quia causa conservans est, sine qua non manet effectus.

107 Resp. dist. maj. Quod non est, quando non est, non producit, prout productio sumitur activè pro influentia producentis, conc. maj. prout sumitur formaliter pro ipso fieri, neg. maj. & ad prob. dicitur, quod causa dans esse debet illud habere, quando ipsa causa dat, non verò oportet, quod habeat, quando effectus recipit; & quia influentia causæ potest duratione præcedere ipsum fieri effectus, non implicat, quod causa, quæ pro aliquo priori influentiâ suâ produxit, pro hoc posteriori, quo effectus ponitur in esse, jam non existat. Quo patet ad primam confirmationem, quod causa debet utique habere esse, quan-

do ipsa producit; cum quo stat, quòd illud non habeat, quando producit effectus. Ad secundam neg. maj. non enim quævis causa produciens habet conservare, sed prima tantum, cujus est dare esse; quare secunda causa producit quidem, quatenus transmutat ad formam, & ipsam causat essentiam, non verò ipsa habet conservare; cuique enim patet, quòd manet effectus, pereunte causa sua, quare non ab ea conservatur; quòd autem dicitur, quòd conservatio est continuata productio, sensus est, quòd est continuatio illius esse, quòd productione communicatur; quare illius est conservare, cujus est dare tale esse.

108 Arguit tertio idem: Quòd actu causat, dum causat, habet potentiam causandi non solum logicam, sed etiam physicam; sed licet quòd non est, possit habere potentiam logicam, physicam tamen non habet: ergo. Maj. patet, siquidem physicè causat. Min. item, quia non habet physicam entitatem: ergo neque physicam potentiam causandi. Confirmatur: Quia, si posset elevari à Deo ad causandum, quando non est, aut fieret per auxilium extrinsecum, aut per intrinsecum; sed utrumque implicat: ergo. Prob. min. Quia, quòd non est, non habet potentiam obedientialem, quæ elevetur. Rursus: Illa impressio,

qua elevatur, aut fieret causa, quando est, & tunc superflua, quia tunc non causat; aut fieret quando non est, & tunc implicat, quia, quòd non est, non est elevabile: ergo etiam de posse absolute, & per elevationem implicat causam producere, quando non est.

109 Resp. dist. maj. Dicitur causat, prout causare sumitur activè, & causalitèr, conced. maj. prout sumitur formalitèr, neg. maj. Quia itaque influere est physicum exercitium, debet physicè esse, & physicam potentiam habere causa, dum influit; quia tamen hæc influentia recipitur in passio, & ipsum ex ea successive disponitur, non oportet causam habere esse, & physicam potentiam pro illo instanti, quo est transmutatio, & fieri terminum sed poterit jam pro hoc instanti non esse. Ad confirmationem dicitur, quòd nullum opus est elevatione; casu autem, quòd ad effectum supra naturam suam eleveretur, elevaretur instanti, quòd influit, & tunc est, & habet potentiam elevabilem, licet possit non esse instanti, quo effectus ponitur in esse.

110 Arguit quarto N. Manso ex Hurtado: Magis requiritur causa efficiens existentiam, quam causa materialis; sed materialis causa nequit recipere, quando non est, etsi prius extiterit: ergo neque efficiens poterit causare.

Min. patet, quia operari sequitur ad esse, & super ipsum esse fundatur, non autem recipere. Min. nota est ex terminis, & conseq. per locum à majori; si enim existentia requiritur in eo, qui minus indiget, potius requiritur in eo, qui magis indiget. Confirmatur: Quia res in instanti initiativo sui esse, antequàm intelligatur existere, non poterit intelligi causare: ergo nec in terminativo, postquàm existit. Rursus: Si potest causare in instanti immediatè sequenti ad durationem, qua existerat, poterit in reliquis, quia eadem est ratio de omnibus: cave itaque, ne te mordeat canis mortuus.

III Resp. disting. maj. Major requirit causa efficiens pro existentia, & actione sumpta causalitèr, conc. maj. magis requirit absolutè, neg. maj. & concessa min. neg. conseq. Itaque materialis causa non exercetur per motum, neque influentiam habet, quare in instanti, quo recipit, & pro causalitate sua quomodocumque sumpta requirit existentiam, minus quidem, quàm efficiens, quatenus materia non existit, ut recipiat, sed recipit, ut existat; quare in existentia est conditio concomitans; efficiens autem existit, ut agat, quare in ea existentia est conditio prævia; at verò efficiens per motum exercetur, & influentiam habet, qua motus

inducitur in passum, & effectus producitur: licet ergo quantum ad illam influentiam æquè, ac materia, aut etiam magis existentiam requirat, quantum verò ad produci ipsius effectus, quod ad illam influentiam sequitur, non illam requirit, & poterit non habere, quando effectus producitur.

Quo patet ad utramque confirmationem: ad primam quidem, quia ad influentiam prærequiritur existentia, & ex influentia sequitur effectus productio, antequàm intelligatur existere, neque influentia intelligitur, neque productio; quia tamen potest hoc instanti, quo est, influere, & duratione immediatè sequenti, qua passum movetur, ad formam, perire, poterit non esse, quando est fieri effectus, prout à causa. Ad secundam patet item, quod non est eadem ratio de duratione immediatè sequenti ad instans, quo causa influit, ac de reliquis, nempe motus illà influentiā causatus in passum, qui est via ad formam, durat immediatè post ipsam influentiam, non autem reliqua duratione. Præterea: Canem morde re est influentia, & activa causalitas, pro qua fatemur existentiam requiri; quare dato, quod eadem esset ratio de hac, & sequentibus durationibus, nihil deberemus timere à cane mortuo.

112 Arguit quintò idem Manſo ex aliis : Actio eſt modus realis ; ſed modus ſine ſubjecto non intelligitur : ergo , quando non exiſtit cauſa , non poteſt intelligi actio ejus. Respond. dato , quòd actio ſit morus , diſt. maj. eadem jam data diſt. Actio ſumpta cauſaliter pro influentia , eſt modus ipſius efficientis , & hæc utique nequit intelligi , quando cauſa non exiſtit ; actio verò ſumpta formalitèr , ut eſt fieri rei , ſi modus eſt , non efficientis , ſed facti modus eſt , quare poterit hæc intelligi , & eſſe , quando non eſt cauſa.

113 Arguitur ſextò ex comuni Thomiſtarum fundamento , contra alteram partem , quòd nempe cauſa efficiens requirit exiſtentiam , quando influit : Sacramenta Novę Legis phyſicè inſtrumentaliter cauſant gratiam , in ſententia B. Doctòris ; ſed ea non poſſunt influere , quandiu exiſtunt : ergo non requirit cauſa efficiens , ſaltim ſucceſſiva , exiſtentiam , quando influit. Prob. min. ex quidditate entis ſucceſſivi , conſiſtit nempe ejus quidditas in fluxu , & ſucceſſione partium , quare aut accipitur , quando fluit , & tunc nondum eſt ; aut quando finitur , & tunc jam non eſt : unde eſt , quod ſuprà diximus ex P. Auguſtino in 11. lib. Confeſſ. quòd tunc omnes noſtri anni erunt , cum nulli erunt : quod expendit B. Doctòr in 2. diſt. 1.

Præterea : Partes ſucceſſivi ſunt præteritum , quòd jam non eſt , & futurum , quòd nondum eſt , & copolantur indiviſibili , quòd non eſt aliquid ejus , ſicut partitum non eſt quantitas : nihil ergo eſt in actu , quo ſucceſſivum poſſit exiſtere , quando influit v. g. Sacramenta verbis perſeſciantur , quorum prolatio ſucceſſivè tranſit , & ſolummodo quando jam finita eſt prolatio aut ergo accipimus influentiam in ipſa ſucceſſione , & tunc nec eſt forma Sacramenti , nec Sacramentum , quare eſſe poterit influentia ; aut accipimus in termino ſucceſſionis , & tunc jam non exiſtit , ſed exiſtit pro prioris Sacramentum.

114 Respond. neg. min. Ad prob. ejus dicitur , quòd ſucceſſiva non exiſtunt permanentèr , & in facto eſſe , ita quòd ſit accipere aliquod inſtans , pro quo verificetur , nunc exiſtit hoc ſucceſſivum , ſed tantum exiſtunt tranſeuntèr , & in fluxu ; quare poſſunt intelligi influere , & cauſare permanentèr , & ſimul , in quòd pro aliquo inſtanti ſit verum dicere , nunc influit , & cauſat , ſed cauſant tantum tranſeuntèr , & ut ſunt , & quando ſunt. Ad rationem in contrarium dicitur , quòd Sacramenta cauſant , & influunt in ſucceſſione , quia proferantur verba , & ſit id , quod verba ſignificant ; cum autem dicitur , quòd in illa ſucceſſione

quod est forma, resp. quod
est in facto esse; sic enim
est, nisi quando jam
est, est tamen in illa successio-
ne fieri, & transeunt, atque
influit: pro cuius intelligen-
tia nota, quod verba prolata,
sunt forma Sacramenti, secun-
dum quod proferuntur ex inten-
tione significandi; & quia ab in-
tenti, quo incipit prolatio, est
intentio, ab ea determinan-
ter verba prolata, ut in ipsa pro-
latione sint in fieri, & per mo-
dum viæ forma Sacramenti, &
influant; quare patet, quod,
quæ sunt, & modo, quo sunt.

ARTICULUS IV.

*Deus concurrat immediatè
cum omnibus causis?*

§. I.

*Propnditur difficultas, de qua
in titulo.*

DE concursu Dei mul-
ta dubitantur; nam
quæritur: An dependentia
naturarum à Deo sufficienter
habetur per hoc, quod per vir-
tutem causet à Deo participa-
tum, an requiratur ulterius, quod
in ipso exercitio causandi Deus
ipsum moveat, & cum ea concur-
rat, quod est concurrere non so-

lum mediate, nempe mediâ vir-
tute causandi, quam illi dedit,
sed etiam immediatè? Deinde:
Posito, quod requirit causa con-
cursum Dei immediatum, quæri-
tur, qualis esse debeat: An simul,
& concusando, an præviè, &
applicando, & movendo ipsam
causam? Insuper: An cum causis
item materiali, & formali, de
quibus est specialis difficultas,
concurrat Deus? Ulterius: An
eâdem, vel diversa actione? Tan-
dem: An etiam ad actum peccati?
De secunda quidem dubita-
tione, quæ acerrimè controver-
titur, seorsim agemus duobus
sequentibus articulis; de reliquis
in hoc determinabimus divisim,
quod majori possit claritate fieri.

116 Durandus in 2. dist. 1.
q. 5. & specialiter de concursu
ad actum peccati dist. 37. q. 3.
negat, Deum immediatè concur-
rere cum causis creatis, sed ea-
rum à Deo dependentiam suffi-
cienter salvari per hoc, quod à
Deo habent esse, & virtutem cau-
sandi; eandem sententiam tenet
Aureolus in 2. dist. 38. q. unica,
& fuisse suo tempore solennem,
testatur Mag. inò illius meminit
P. Augustinus in de Genes. ad
lit. quare tunc aliqui ita opina-
bantur; eandem ex Modernis la-
tè propugnant Ludovicus Dola-
opus. de Concursu Dei, & La-
lem. disp. 4. Physic. partit. 4.
Alii omnes tenent, Deum imme-
diatè concurrere cum causis crea-
tis;

tis; quare superfluum est pro hac Auctores referre.

117 Dicendum itaque: Deus concurrit immediate cum qualibet causa ad effectum suum. Hunc docet B. Doctor in disp. de Esse, & Essentia q. 3. 4. & 5. in quodl. 5. q. 1. & in 2. dist. 19. q. 1. art. 2. dub. 3. lat. & de concursu ad actum peccati in eodem 2. dist. 37. q. 1. art. 3. Prob. primò ex P. Augustino lib. 5. de Genes. ad lit. cap. 20. quolam, & datâ operâ eam probat, & loca adducit nonnulla ex Sacerdotio Textu, in quibus eam haberi ostendit, sic itaque incipit: *fam nunc ergo discernamus opera Dei, quæ usque nunc operatur, ab illis operibus, à quibus in die septimo requievit. Sunt enim, qui arbitrantur, tantummodò mundum ipsum factum à Deo, cetera jam fieri ab ipso mundo, sicut ille ordinavit, & iussit; Deum autem ipsum nihil operari. Contra quos profertur illa sententia Domini: Pater meus usque modò operatur. Et nò quisquam putaret apud se illum aliquid operari, non in hoc mundo: Pater in me manens, inquit, facit opera sua: & sicut Pater suscitavit mortuos, & vivificat, sic & Filius, quos vult, vivificat.*

Clariora hæc sunt, quàm quòd aliqua possint tergiversatione eludi; ipsam enim proponit opinionem, contra quam agimus, & ait, contra illam pro-

ferri sententiam Evangelii, & aliam, quam inferiùs adducit ex 1. ad Corinth. 15. Deinde solutionem expressè rejicit, quæ ad hunc textum responderet Lalem, in solut. ad 15. ait enim intelligi hunc locum Joannis de processionibus Divinis, quibus æternaliter Deus operatur ad intra, quod ex eo deducit, quia non ait, Deum operari, aut Spiritum Sanctum, sed Patrem, & Filium. Hanc, inquam, solutionem rejicit S. Parens, quando ait, quòd ne aliquis putaret, Patrem apud se operari, non autem in mundo, subjungit opera, de quibus loquitur, quæ nempe in mundo fiunt.

118 Nihilominùs respondet aliter citatus Lalem. in solut. ad 2. intelligi debere S. Patrem, sicut & alios, qui ita loquuntur, aut de adjutorio Dei mediato, & præsupposito in opere creationis; aut de adjutorio ad opera supernaturalia. Priorem partem expressè rejicit S. Parens, supradem ait, textum esse contrarium, qui arbitrantur, tantummodò mundum factum à Deo, cetera jam fieri ab ipso mundo; posteriorem, paucis interjectis, ibidem excludit ex alio loco Apocalypseos, quo ita ait: *Stulte tu, quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur. Et quid seminas? Non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum ferè tritici, aut linis, &*

corum; Deus autem dat illi
 quomodo voluerit, & uni-
 quum seminum proprium corpus.
 ergo credamus, vel, si possu-
 mus, etiam intelligamus, usque
 operari Deum, ut si conditis
 in rebus operatio ejus subtra-
 hatur, intereant. Mitto alia lo-
 ci Patris, quoniam hoc satis
 expressè continetur conclusio;
 si placet, apud N. Villa-
 ram.

119 Prob. secundò ratione
 Doctoris: Nulla causa creata
 sufficiens ponendo effectum suum
 posse; sed nulla potest virtu-
 tem, quam à Deo accepit, ponere
 esse, seu esse tribuere: ergo
 operatione sua quolibet indi-
 concursu Dei, cujus est dare
 Maj. ex terminis patet, &
 minorem probat B. D. primò
 auctoritate tum Divi Dionysii,
 in lib. de Causis, quo sæpe
 dicitur, quod esse est per creatio-
 nem, cetera verò per informa-
 tionem. Deinde à ratione: Nulla
 causa amplius potest, quàm id, ad
 quod se extendit forma, secun-
 dum quam est in actu, & quæ est
 ratio agendi; sed in nulla
 creatura esse est ratio agendi:
 nulla ergo aliud habet, quàm
 transmutare ad formam, & face-
 re totum ex materia, & forma;
 hoc autem esse, & facere hoc to-
 tum existere, pertinet ad actio-
 nem Dei coinfluente; & hoc
 sensu Deus producit sub ratione
 agendi, & quatenus est illud idem,

quod creatura producit sub ra-
 tione talis, & quatenus est hoc
 tale. Hac ratione probat Doctor,
 quòd creaturæ nequit communi-
 cari virtus creandi, quia sicut es-
 se nullius potest esse quidditas,
 ita in nulla potest esse ratio
 agendi.

12 Resp. Lalem. in solut.
 ad 9. quòd esse, & tale esse in
 creatura non distinguuntur, qua-
 re si creatura potest causare esse,
 poterit etiam tale esse. Sed con-
 tra: Licet esse, & tale esse de eà-
 dem linea nominali, & essentia
 non distinguantur realiter, at di-
 stingui realiter ab essentia crea-
 turæ esse existentia, probabimus
 in Metaphysica. Præterea: Sal-
 tem ex natura rei distingui, per
 se notum est; nulla enim creatura
 est per essentiam suam existens;
 at patet item, quòd nullius est
 ratio agendi ipsum esse, aut ad
 virtutem pertinet, quæ est ratio
 agendi, nisi tantum ut conditio
 requisita ad agendum: relinquitur
 ergo, quòd esse termini non
 poterit haberi formaliter, & ex
 terminis ex influentia causæ crea-
 turæ, & consequenter ipsa indiget
 concomitante concursu Dei, à
 quo effectus habeat esse.

121 Prob. tertio communi
 ratione, quam etiam habet B.
 Doctor citat. l. 1. de Esse, & Es-
 sentia: Quodlibet ens creatum
 immediate conservatur à Deo;
 sed non conservatur, nisi imme-
 diate producat: ergo. Major
 rem

rem ipsi supponunt contrarii; & ea habetur aperte tùm loco suprâ dato P. Augustini, tùm lib. 4. cap. 12. de Genes. ad lit. & saepe alibi, quod si Deus subtraheret latentem operationem suam, cuncta protinus interirent. Min. prob. 1. Quia cōservatio est continuata productio: ergo quod nullo modo producit, nullo modo conservat. Pater consequ. quia illius est continuare productionem, seu esse productione acquisitum, cujus est producere, & tale esse dare. Rursus: Pro nullo instanti potest creatura concipi independens à Deo, quia pro tali non esset creatura; sed si à Deo non producitur immediate, pro aliquo instanti non dependet à Deo: ergo. Prob. min. tùm, quia pro instanti, quo producitur, tantùm dependet à producente; tùm, quia conservatio non intelligitur pro instanti, quo producitur, sed pro sequenti duratione. Præterea: Posset quidem Deus facere, quod causa non causeret, ex suppositione autem, quod causat, esset extra Dei dominium effectus ejus, si Deus ad ejus esse non concurrat in productione ipsa: ergo effectus ille immediate per se ipsum non dependeret à Deo, sed tantùm mediatè. Insuper: Eiusdem rationis est esse creature, & xquè defectibile pro primo instanti, & reliqua duratione; sed pro reliqua duratione immediate per se ipsum depen-

det à Deo: ergo & pro instanti, quo producitur.

122 Ad hanc rationem respondet Lalein. in solut. ad 2. rationem, quod effectus, ex quo esse intelligitur, dependet à Deo, sed non per productionem, sed per conservationem; negat autem, quod conservatio sit continuata productio, ad quod adducit tres Aureoli rationes: prima, quia productio in instanti, quo res incipit, non est conservatio, siquidem eo instanti non durat, sed incipit; sed est conservatio pro sequenti duratione: ergo conservatio non est ipsa productio continuata. Secunda: Si conservatio esset continuata productio, ipsa productio de se haberet, quod esset continua; sed hoc est falsum: ergo. Tertia: Productio non est à solo Deo; sed conservatio est à solo Deo: ergo conservatio non est ipsa productio continuata; & consequenter ex quo Deus conservet, non quitur, quod producat.

123 Sed in primis solutio relinquit controversiam de solo nomine; si enim ipso instanti, quo res producitur, à Deo dependet, non solum mediante causa sua, & quatenus Deus causa dedit virtutem, & illam conservat, sed per se ipsum immediate à Deo dependet pro instanti, quo primò incipit à causa dependere; in te significatur per voces convenimus, & solutio

Controversia, an dependentia illa pro primo instanti dici debeat compositio, & concursus enim causa producente, an prioris conservatio. Deinde: Per ipsam primam rationem Aureoli, quam ipse assumit, patet, quod immediata dependentia effectus à Deo pro illo primo instanti sui esse non potest dici conservatio: si ergo ita dependet, ut concedit solutio, pro illo instanti non conservatur, sed compositur. Patet antec. quia conservatio ex terminis, & ut ratio intendit, est continuatio, & mantenentia in esse; sed pro illo primo instanti non continuatur, sed incipit, ut ipsa etiam ratio docet: ergo.

Deinde: Rationes Aureoli singulissimæ sunt, & tantum probant, quod conservatio non sit productio, non autem, quod immutetur, nempe quod non est continuatio ejus. Ad primam neg. conseq. eadem enim influentia est pro primo instanti esse datio, sive productio, & pro sequenti duratione continuatio ejus; nec ex hoc sequitur, quod immutetur, sed quod aliam habeat denominationem. Ad secundam neg. maj. quam ipse debuit allegatione probare, nec enim vel levem habet apparentiam. Itaque, quia productio non habet de se, quod conservetur res producta, non habet de se, quod continuetur. Ad tertiam: Pro-

ductio, quantum ad dare esse, quod conservatio continuatur, est à solo Deo, quamvis absolute non à solo Deo sit, quia productio duas mutationes importat, & materiæ ad formam, qua constituitur essentia; & essentia ad esse, quo fit existens: prima fit à creatura, secunda à Deo, & totum productum à Deo concurrente cum creatura, sive à creatura dependentè à concursu Dei.

124 Resp. aliter ad probandum. tum in solut. ad 3. quod naturaliter loquendo, non potest Deus impedire causalitatem causæ, posset tamen de posse absolute; & tunc non suspendendo concursum, sed per voluntatem suam impediret; tum in solut. ad 7. quod sufficienter salvatur dominium Dei, & dependentia effectus per hoc, quod causas, & earum virtutem Deus conservat, & potest ex qualibet facere, quod sibi libuerit. Sed contra: Potest Deus causalitatem impedire per suum velle: ergo ab illo dependet causalitas causæ; sed Dei concursus nihil est nisi velle, nec ex parte Dei ulla alia influentia potest concipi: si ergo dependet causa in exercitio causandi à concurrente Dei voluntate, dependet à concursu Dei. Contra secundò: Non solum dependet à Deo causa, & ejus virtus, atque etiam causalitas, sed etiam effectus ipse, quando est, & à primo instanti

instanti sui esse, per se enim, & in se ipso est ens creatum: ergo non solum potest Deus impedire causalitatem, sed etiam immediate in se ipso esse tollere ipsi effectui; & consequenter non sufficienter salvatur dominium Dei per hoc, quod causam confervat.

125 Arguit primò Lalem. ex fundamentis Aureoli: Potuit Deus talem dare virtutem creatis causis, quod se solis, & sine concursu Dei producerent effectus suos; sed si potuit, de facto dedit; ergo. Prob. min. quia indecens est ponere, quod Deus mancum, & diminutum reliquit beneficium creationis; sed si non contulit creatis rebus id totum, quod sine inconvenienti potuit, mancum reliquit, & diminutum illud beneficium: ergo. Major principalis, quam ipse supponit, eo potest patere, quia in hoc nulla est contradictio, & maximè potentiam Dei commendat.

126 Resp. primò neg. maj. quam ipse male supponit, & ad rationem pro ea inductam dicitur, quod sequeretur aliquod ens creatum à Deo non dependere, ut jam patuit, nec hoc potentiam Dei commendat; posse enim, quod non convenit, magis defectus est, quàm potentia. Resp. secundò neg. min. non enim, quod Deus potuit sine contradictione concedere, sed quod voluit, & sibi visum est congruere,

rebus de facto dedit; quæ enim contradictio, aut inconvenientia in eo, quod homo haberet aliam? Neque ex eo, quod illas non habet, dici debet mancum beneficium; non enim quidquid potest habere, sibi beneficium est, sed quod sibi congruit secundum ordinem à Deo statutum.

127 Arguitur secundò: Deus ad omnes effectus immediate concurrat, superfluit influentia causæ creatæ; sed hoc inconvenientia: ergo. Prob. maj. Aut Deus totum effectum influentiâ suâ causat, aut tantum aliquid ejus? Si primum, habet propositum; si autem dicatur alterum, tunc illud aliquid, quod Deus non producit, non erit immediate à Deo: ergo qua ratione hoc solvat rationem creati, & dependentiam à Deo, quin immediate producat, poterit tantum, & quilibet effectus creatus.

128 Resp. neg. maj. rationem ejus dicitur, quod totum Deus influentiâ suâ causat, totum nihilominus etiam creatura, quia sub diversa ratione creatura nempe totum causat ut est tale ens, quatenus causa transmutationem ad formam Deus item totum causat, ut est, & esse habet; quare influentiâ suâ movet, & applicat creaturæ causam, & ab utroque totum movet, quia, quamvis posset Deus solo producere, voluit creaturæ

Et exercitium producipendi relin-
quere, quatenus creata virtus
paritur, nempe transmutando ad
formam; & quia non potest hu-
iusmodi causalitas exerceri, quin
terminus ponatur sub esse, ex
suppositione huius dispositionis
tenetur Deus titulo primi moto-
ris concursum suum præstare,
quem proinde de lege ordinaria
nulli denegat.

119 Arguitur tertio: Ordo
agentium respondet ordini fi-
nium; sed non possunt esse duo
fines immediati unius rei: ergo
neque duo agentia; & sic Deus,
& creatura non concurrunt im-
mediatè ad eundem effectum.
Maj. est propositio Philosophi,
quam omnes supponunt ex ordi-
ne causarum, quia agens agit
propter finem, & à fine movetur.
Min. item patet: Si enim duo
mouent ad aliquam operatio-
nem, aut bonitas unius ordina-
tur ad bonitatem alterius, &
non non immediatè; aut non or-
dinatur, & tunc disparatè se ha-
bent, & tunc quantum ab uno
movetur ad hanc partem, ab illo
movetur ad aliam; quare à neu-
tro sufficienter movetur agens,
neque poterit operari, nisi ab al-
tero tantum moveatur.

130 Resp. neg. min. Ad
probat. dicitur, quod duo fines
disparati non possunt ad unam
operationem movere, bene au-
tem duo subordinati; quod au-
tem bonitas unius ordinetur ad

bonitatem alterius, non tollit,
quin uterque finis propriam ha-
beat bonitatem, & se ipso imme-
diatè moveat: sicut ergo boni-
tas, quæ est in creatura, per se
ipsam immediatè movet, & hoc
non tollit, quin à Deo, & ejus
bonitate simul in eadem opera-
tione moveatur agens, quatenus
bonitas, quæ est in creatura, à
Deo participatur, & ad ipsum
ordinatur; ita agens in agendo
Deo subordinatur; & quamvis
immediatè agat, hoc non tollit,
quin immediatè etiam, & simul
cum ipso Deus concurret.

131 Arguitur quarto, & est
replica ad præcedentem solutio-
nem: Si Deus concurret simul
cum creatura, creatura subordi-
natur Deo in agendo; sed non
potest subordinari: ergo. Prob.
min. Eorum, quæ se habent dis-
paratè, neutrum alteri subordi-
natur; sed Deus, & creatura se
habent disparatè: ergo. Probat.
hæc min. quia agens per natu-
ram, & per voluntatem dispa-
ratè se habet; sed Deus est agens
per voluntatem, creatura est
agens per naturam: ergo.

132 Resp. neg. min. Ad
prob. etiam neg. min. Ad huius
prob. disting. maj. Agens per
naturam, & per voluntatem in
eodem ordine disparatè se ha-
bent, conc. maj. in diverso or-
dine, nempe primum, & secun-
dum; neg. maj. & ita se habent
Deus, & creatura. Itaque in cau-

lis secundis, sive creatis agens per naturam, & per voluntatem, sive à consilio disparatè se habent, sicut artificiale, & naturale; ac verò primum agens, quamvis agat per voluntatem, & à consilio, titulo primi subordinat sibi quodlibet secundum, sive à consilio agat, sive per naturam.

133 Arguitur quintò : Si creatura indigeret concursu Dei, non esset causa principalis, sed instrumentalis; sed hoc est inconueniens: ergo. Patet major, quia causa agens, ut mota, & applicata ab alia, non principalis, sed instrumentalis est; indigens autem concursu alterius agit, ut mota, & applicata. Respond. quòd creatura est utique instrumentum Dei, per hoc autem non tollitur, quin sit causa principalis. Itaque instrumentum, ut infra dicemus ex B. Doctore, propriam actionem habet, ut res quædam est, & hæc, quia insufficiens est de se, assumitur à principali agente, & virtute ejus attingit effectum, quem de se, & propria actione non poterat attingere: v. g. ferra de se, & ut est res quædam, habet talem specialem modum contactus ex artificiosa dispositione, & iste ab agente principali assumitur ad actionem sciendendi lignum; respectu itaque illius, quod de se habet instrumentum, non instrumentum est, sed causa principalis; instrumentum autem est ad

id, ad quod assumitur vltra id, quòd de se potest. Tunc autem in productione cujuslibet effectus creati duo est accipere, id quòd transmutatur materia ad formam, & quòd totum ponitur sub esse; ad hoc secundum creatura est instrumentum Dei, cum hoc tamen est causa principalis, & virtute agit, quam in se habet ad illud primum.

134 Hæc sunt fundamenta ex Aureolo, & Durando congerit Lalem. quibus ipse nihil addit, nisi solutiones ad communem rationem, de quibus supra, atque iterum infra oportebit aliquid attingere. Ultimè argumentum ex tribus formatum difficultatibus supra insinuat, nempe: Si Deus concurrit immediate, concurrit item cum causa materiali, & formali; sed hoc implicat: ergo. Rursus: Autem, aut diversa actione concurrit cum creatura; sed utrumque implicat: ergo. Præterea concurrit, concurrit item ad peccatum; sed ad hunc non potest: ergo. De his, cum agendum sit sequentibus dubitationibus, ibi quærenda est solutio.

106

I.

II.

An Deus concurrat cum causis
materiali, & for-
mali?

135 Pater Fonseca in lib.

5. Metaph. cap. 2.

q. 12. partem affirmativam tenet; & quamvis, ut etiam notat Suarez, non satis mentem suam explicat, videtur intendere, quod causalitas materiæ non solum est formam recipere, & ab ea perfici, sed etiam formam sustentare; & licet illud primum dicat imperfectionem Deo repugnantem, non autem hoc secundum: similiter causalitas formæ non solum est informare, sed etiam sustinere in esse materiam, & patet hoc secundum nullam imperfectionem dicit; quare Deus cum utraque concurrit in proprio genere coexercendo id, in quo non est imperfectio.

136 Sed in primis illam sustentationem formæ jam supra materiæ negavimus: sustentationem enim dicit dare esse, & quamdam importat superioritatem sustentantis, ut patet in substantia sustentante accidentia; materia autem neque dat esse, neque ullam habet superioritatem ad formam; quare omnino non potest intelligi sustentare

formam. Forma item nihil aliud habere intelligitur nisi perficere, & informare materiam; neque enim materia est, aut in esse continetur, sed totum est; & in toto materia; non autem aliter totum materia constituit, nisi quatenus perficitur: non ergo aliud est materiam in esse contineri, quam perfici, & totum constituere. Præterea: Quantumcumque imperfectionem dicat illud informare, & informari, non extrahitur à ratione creati, defectibilis, & à Deo dependentis immediate per se pro quocumque signo; quare non solum ad hoc alterum exercitium, sed ad ipsum informare, & informari requiritur concursus Dei.

Cæteri ergo, & ex instituto P. Suarez disp. 22. Metaph. sect. 1. & Rubio tract. 4. q. 7. sententiam illam rejiciunt, & absolute negant concursus Dei cum causis materiali, & formali. Sed neque absolute negandum esse proxima ratio sufficienter ostendit: Præsentem enim, & intimè communicatam formam, poterit Deus eam cohibere, nè informet, nec aliqua est ratio, cur hoc potentia Dei negetur: ergo cā posita in materia, ut ipsa informet, & perficiat, & materia informetur, requiritur concursus Dei. Quod autem imperfectionem dicat utriusque causalitas, probat quidem, quod non poterit Deus concurrere cum materia recipi-

piendo, aut cum forma informando; non autem, quod non concurrat, quainquam ipsum informare non dicere imperfectiorem Deo repugnantem, ostendimus infra, dum de causa formali.

137 Nobis itaque ex doctrina supra notata num. 101. distinguendus est concursus Dei: Aut enim sumitur active, & causaliter, ut se tenet ex parte Dei, & est ipsa ejus influentia; aut sumitur formaliter, ut se tenet ex parte creatoris; tunc autem priori modo concursus Dei est ipsum velle, neque enim alia est in Deo potentia, quam voluntas; aut aliud influere, & dare esse, quam velle; posteriori modo est id, quod ex tali velle sequitur in creatura, quod, prout à Deo, est actio Dei. Dicimus itaque, quod si concursus Dei sumitur active, concurrat Deus cum causis materiali, & formali, æquè ac cum efficiente; si autem concursus Dei sumitur formaliter, cum talibus causis non concurrat. Prior pars sic patet: Dependere à concursu Dei sic sumpto nihil est, nisi dependere à Dei voluntate, & non nisi Deo volente exerceri; sed ita dependent materia, & forma: ergo in earum causalitatibus intervenit, & exigitur concursus Dei sumptus active, & causaliter. Major ex Theologica dependet questione: An nempe potentia Dei distinguatur ab ejus volun-

tate? Quandoquidè autem id excludere non est hujus loci; partem negativam pro nunc supponimus suo loco probandam. Minor ex terminis nota est; nihil enim, nisi Deo volente, contingit, & quandoquidem forma est perfectio creata, Deo plenissime subjicitur, non solum, ut sit in re, sed etiam dato, quod sit, ut exercet munus suum, & materiam perficiat, cui communicatur: ergo non, nisi volente Deo, id excipiet, & consequenter tam ipsa, ut perficiat, quam materia, ut perficiatur, à concursu Dei dependet, prout talis significat ipsam Dei influentiam.

Posterior autem pars, comparando causalitatem formæ, & materiæ cum causalitate efficientis, de levi constat: In causalitate enim efficientis reperitur ex parte termini non solum transmutatio materiæ ad formam, quod creatæ causæ respondet, sed etiam transitus essentialis esse, sive positio ejus subde, quod respondet influentia Dei, quare ibi reperitur terminus prout ab agente, sive fieri rei prout ab agente, non solum creatura, sed Deo etiam respondens; hoc autem est actio, & causalitas efficientis sumpta formaliter; quare in efficiente ponimus actionem, & concursum Dei, non solum causaliter, ut dicit influentiam, sed formaliter etiam, ut dicit fieri termini; at in causalitatibus

materia, & formæ nihil est præter illud, quod ipsis respondet, quod possit Deo respondere; neque enim in materia aliud est, quàm perfici; aut in forma aliud, quàm perficere: non ergo in his possumus accipere concursum, & causalitatem Dei formalitèr, & ex parte termini.

138 Ex his motiva utriusque partis solvantur; argumentum autem, quod inde sumit sententia negans concursum Dei immediatum. Ad hoc enim in primis dicitur, quòd dependentiam à Deo habent causa materialis, & formalis, æquè ac efficiens, non solum quantum ad esse, sed item quantum ad causare; quare æquè cum his, & cum illa concurrat Deus, sumendo concursum acti-
vum, prout se tenet ex parte Dei, significat influentiam, aut qualitatem Dei; at verò quia in actu, qui respondet causalitati efficientis aliquid, est Deo respondens, & quod non possit præter causæ respondere, nempe illi; in causalitatibus autem materialibus, & formæ nihil reperitur in actu, quod possit causalitati Dei respondere, aut non possit causalitati earum; ideo cum efficiente concurrat Deus non solum causalitèr, sed formalitèr etiam sumendo concursum; cum causis autem materiali, & formalibus causalitèr, non verò formalitèr.

139 Deinde, ad argumen-

tum communis sententiæ negantis absolutè concursum Dei cum causis materiali, & formali, quod unicum est, quòd nempe talis causalitas imperfectionem importat Deo repugnantem, jam suprà patuit, quòd eo tantum probatur de concursu sumpto formalitèr, quòd nempe Deo repugnat concipere, aut conformare, quia neque in forma recepta, neque in materia informata aliquid est, quod possit Deo respondere; non autem probat illud argumentum de concursu sumpto causalitèr, nulla enim est imperfectio in eo, quòd Deus influentiâ suâ, & per suam voluntatem faciat materiam informari, & formam informare.

140 Superest ergo fundamenta solvere P. Fonseca. Arguit primò: Causæ subordinatæ ad idem genus pertinent; sed Deus non potest pertinere ad genus causæ materialis, aut formalis: ergo istæ non sunt Deo subordinatæ, & consequenter Deus cum illis non concurrat. Maj. eo patet, quia quæ non sunt ejusdem generis, non se habent per ordinem, sed disparatè. Confirmatur: Si materia, & forma Deo subordinantur in causando, non erunt in suo genere causæ primæ; sed ex communi Philosophorum consensu utraque est in suo genere prima: ergo. Major patet, quia, quod aliud supponit, cui in causando subordi-

ordinetur, aliud habet in causando prius. Hoc probat priorem partem, quod nempe ad causalitatem recipiendi, & informandi Deus non concurrir.

141 Resp. disting. maj. Causa subordinata objectivè, & formalitèr pertinent ad idem genus, conc. maj. subordinata tantum activè, & causalitèr, neg. maj. Itaque quæ sic subordinantur, quod in effectu sibi respondet alia, & alia ratio, sicut istæ rationes in effectu se habent per ordinem, & una est sub alia, ita actiones sumptæ formalitèr debent per ordinem se habere; quare tales in causando sunt ejusdem generis; at verò, quando subordinatio tantum est activè, & quia causalitas unius dependet ab alterius influentia, non oportet, quod sint in eodem genere; patet enim, quod efficiens movetur à fine, & forma ab efficiente; jam autem tantum hoc secundo modo materialis, & formalis causa subordinantur Deo. Quo ad confirmationem patet, quæ enim objectivè, & formalitèr alteri subordinatur, aliud supponit sui generis, quare non est in suo genere prima, & ita Deo subordinatur efficiens; quæ autem tantum subordinatur activè, & causalitèr, aliud quidem supponit, à quo dependet; quare non est primum absolute, non autem aliud supponit sui generis, quare est in suo genere prima.

142 Arguit secundò ad alteram partem, quod quantum ad aliquid Deo subordinatur, & à Deo dependet: Omnis causa in suo genere dat esse effectui, suo modo, hoc enim est causare effectum, illi dare esse; sed materialis, & formalis veræ sunt, & reales causæ: ergo dant esse effectibus suis; sed dare esse sine Deo, prorsus repugnat, est enim à Deo omne esse: ergo. Confirmatur: Omnes causæ debent à prima dependere; sed efficiens, & finalis, eo quod à prima dependent, et subordinantur, ita quod à concursu ejus dependent: ergo paritèr materialis, & formalis.

143 Resp. missa maj. disting. subsumptam: Dare esse sine Deo formalitèr, aut causalitèr concurrente repugnat, conced. minor præcisè formalitèr, neg. minor. Itaque diximus q. 1. quod ratio causæ est analogica, quia dare esse quod videtur significare causam propriè loquendo, soli competit efficienti, cæteris autem late, & impropriè; quare solum per quamdam analogiam, ideo mittitur maj. cā autem datā, solum sequitur, quod dependeat à Deo quævis causa, & quod requiratur concursus causalem, influentiam nempe, qua Deus facit causam exercitè causare, non autem quod ei subordinetur formalitèr, sive quod in ipso exercitio causandi debeat intervenire formalis causalitas Dei. Adcon-

formationem; ea in primis probatur contra ipsum, quod non solum concurrat Deus, sed in eodem genere concurrat cum causis materiali, & formali; ita enim concurrat cum finali, & efficiente. Directè, neg. min. non enim eo quod dependent, sed eo quod non solum causalitèr, & ab influenza ejus, sed formalitèr item dependent; seu clariùs, non solum dependent tanquam à prima causa, sed tanquam à primo sui generis; at verò materia, & forma non ita: solum ergo dependent ab influenza, & concursu causali, non autem à concursu formali.

144 Arguitur tertio: Si quid esset, quominus Deus cum causis materiali, & formali in proprio earum genere concurrat, maxime imperfectio, quæ in earum causalitatibus intervenit; scilicet in toto eo, quod dicitur causalitas, imperfectio sit, hoc non obstat, quin possit Deus in proprio earum genere concurrere: ergo. Prob. min. Quia, ut Deus in proprio earum genere concurrat, sufficit, quod in utroque genere aliquid sit Deo potius convenire; sed ita est: ergo. Min. eo prob. quod jam supra vidimus, quod nempe materia non solum habet recipere, sed etiam sustentare formam; forma item non solum informare, sed etiam continere materiam; sustentare autem, & continere

Deo non repugnat.

145 Resp. primò neg. maj. amplius enim requiritur, quod in effectu aliquid relinqueretur causalitati Dei. Resp. secundò neg. min. Ad prob. neg. min. cum sua prob. jam enim patuit, quod materia nihil habet nisi perfici, neque forma aliud habet, quam informare; quod si materialis causa accidentium non solum eis perficitur, sed etiam eas sustentat, hoc secundum non habet, ut est materialis causa, neque ad genus causæ materialis pertinet, sed ad efficientem reducitur; quare nihil est in genere materiali, aut formali, quod Deo possit convenire.

146 Arguitur quarto: Deus potest supplere causalitatem materialis, & formalis causæ; sed non posset supplere, nisi posset exercere: ergo. Maj. quantum ad causam materialem fide tenetur; existunt enim in Eucharistia accidentia sine subjecto, quos supplet Deus ejus exercitium: quantum ad formalem est communis sententia, quod posset Deus materiam sine forma conservare, quo pariter exercitium ejus suppleret.

147 Resp. primò neg. maj. Ad prob. ejus dicitur, quod in neutro supplet Deus exercitium, sed necessitatem ejus tollit, in eo enim, quod accidentia sint sine subjecto, nulla est materialis causalitas, & pariter in eo, quod

materia existat sine forma, nulla est causalitas formalis; tunc itaque Deus suppleret utriusque causalitatem, quando sine forma faceret materiam informari, aut sine materia formam recipi. Respond. secundò neg. min. ex quo enim posset sine forma effectum formæ causare, non sequitur posse exercere munus informandi; posset v. g. effectivè causare in materia perfectum esse, quod causaret formam, & tunc suppleret formam, & ejus causalitatem, non autem informaret. Respond. tertio neg. consequ. ex quo enim possit de facto munus causæ exercere, non sequitur, quòd cum causa concurrat exercendo, nisi in effectum aliquid sit causalitati Dei respondens: v. g. potest utique munus finis exercere, non tamen exercitè movet finalitèr in motione cujuslibet finalis causæ, sæpe enim allicit bonitas creata secundum se, & quin ullo modo moveat bonitas Dei.

148 Contra præcedentem solutionem nonnulla ipse opponit: Primò: Causalitas unius generis nullo modo continetur in causalitate alterius: ergo nequit effectivè suppleri causalitas formæ; & consequenter, si potest Deus eam supplere, potest eam exercere. Resp. quòd non oportet causalitatè ipsam in alia contineri, sed sufficit, si effectus hujus in illa causa continetur; & quia effectus, quem forma tribuit,

nempe illud perfectum esse, sic se habere perfectio quadam est, in Deo continetur, & poterit Deus illum effectivè causare, sic supplere causalitatem formæ, nempe præstare, quod illa præstabit.

149 Arguitur ulterius contra eandem solutionem: Causa quo Deus formam sine materia conservaret, aut eodem concursu effectivo, quo prius conservabat in materia, aut novo conservaret; sed utrumque implicat ergo non effectivo, sed materiali aliquo concursu sustentaret. Prob. min. quantum ad primum quidem, quia *idem manens idem semper facit idem*: ergo prior concursus idem manens eodem modo conservaret, nempe in materia. Quantum ad secundum item, quia nova causalitas sine novo effectum non datur; sed formam conservari non est aliquid novus effectus, imò est ex terminis eandem manere, & sub eodem esse: ergo sic non posset conservari novo concursu effectivo.

150 Resp. quòd utroque modo poterit dici; quare ad rationem primæ partis dicitur, quòd illud principium tenet de agente creato, quod sui mutatione agit, & quia limitatum est, ut aliter agat, aut aliud, debet aliter se habere; imò neque de hoc tenet illud principium, *idem enim manens idem*, & eodem

modo influens aliud causat secundum aliam passivam dispositionem: Deus ergo eodem concurrat aliud, & aliud potest causare pro libito suæ voluntatis. Ad rationem alterius partis, ea in primis contradicit præcedenti; si enim idem est effectus, eodem poterit conservari concursu. Deinde: Idem est, non tamen eodem modo, quo prius, quare aliud poterit terminare concursum, non aliud causaliter, & activè, sed aliud formaliter. Ex his de facili solvantur cætera, quare ea mitto.

§. III.

Deus eadem, vel diversa actione concurrat?

Aliqui de hoc aliis terminis quærunt: An nempe Deus ad extra opereatur actione secum identificata, vel actione ipsa creata causæ, cum qua concurrat? Si enim actione secum identificata operetur ad extra, patet, quod non eadem, sed diversa actione concurrat cum causa creata; si autem eadem ejus actione, patet, quod non diversa. Sed sive sic, sive sic queratur, ego quidem difficultatis, aut controversiæ de re nihil video, quamvis nonnihil sit confusionis, aut æquivocatio-

nis in modo loquendi.

N. Manso hic vult, controversiam in hoc esse: An actio cum Deo identificata, & ex parte Dei se tenens sit velle Dei, an exercitium aliquod Omnipotentia? Sed hæc controversia ad præsens institutum non pertinet; quæritur quidem in Theologia: An Omnipotentia sit attributum distinctum ab intellectu, & voluntate? Sed sive hoc dicatur, sive illud, ad præsens ponenda est in Deo influentia, & causalis actio, quæ est proculdubio alia ab influentia creatæ causæ. Ponit ipse, Suarez tenere, quod influentia illa Dei non se habet ut actio, sed ut principium, ex quo procedit actio causæ creatæ; & de hoc, ait, controversiam esse. Sed nec locum Suarii citat, nec ego id absolute invenio apud ipsum; solum enim, posito, quod actio est fieri rei prout ab agente, docet, influentiam Dei non esse actionem, sed actionis principium; hoc autem non est absolute negare, quod sit actio, sed quod sit actio sumpta formaliter, quod quilibet pariter negabit.

Posset forte sensus controversiæ institui: An influentia illa Dei terminetur ad causam creatam, ut faciat illam causare, an simul cum causa creata terminetur ad ejus effectum? Priori modo eadem actione creaturæ concurrat, & faciendo ipsam causare causabit effectum ejus; poste-

riori modo diversa actione simul cum creatura causabit effectum sub diversa ratione. Sed hoc in primis pertinet ad sequentem articulum, quo quaeritur: An concursus Dei sit pravius, & movens ipsam causam creatam? Deinde: Quod non ad causam, & ejus causalitatem, sed simul cum causa ad effectum ipsam terminetur influentia Dei, non tollit, quin diversa sit actio, aut eadem; si enim actio est fieri effectus prout ab agente, relinquitur difficultas: An ab utraque illa influentia unum sit fieri, aut duplex?

152 Nobis ergo ex distinctione actionis superius notata num. 102. dicendum primo est, quod si actio sumitur causaliter pro influentia agentis, concursus Dei est actio immanens cum Deo identificata, & ab actione creaturae distincta, nobis quidem ipsum velle, quia potentia Dei ipsa est voluntas; in sententia autem asserente, potentiam Dei esse attributum a voluntate distinctum, erit exercitium illius potentiae. Hae quidem nulla indiget probatione; est enim per se notum, tum, quod efficiens exercetur influentia, & activo conatu se tenente ex parte ipsius causae; tum, quod diversum efficiens diversam influentiam habere debet: planum ergo est, quod alia erit influentia Dei, & haec quidem aeterna, & cum ipso

Deo identificata, ab influentia causae creatae.

153 Dicendum secundum, quod si actio sumitur formaliter, uno modo est ipsa actio, sive influentia creaturae prout a Deo alio modo est effectus ipse, seu fieri ejus, sub diversa tamen ratione a Deo, & a creatura. Hoc quantum ad primum articulum sequenti probanda est; quantum ad secundum ex dictis constat §. 1. Itaque probabimus sequenti articulo, quod Deus movet, & influentia sua applicat causam creatam ad agendum; quare fieri, quod illi influentiae hoc sensu respondet, est motus ipse, & influentia creaturae prout a Deo, & hoc sensu motio moventis in moto est motus ipse. Rursus, probatum est §. 1. quod in effectu est accipere transmutationem materiae ad formam, qua constituitur haec essentia, & essentiam ponit sub esse, & prior creaturae causae, posterior respondet Deo cum ea concurrenti: est ergo actio sumpta formaliter fieri, quo haec essentia sub esse ponitur, prout ab utraque causa; sed fieri, quo fit hoc tale, est actio causae creatae; fieri, quo fit existens, est actio Dei; quare a Deo fit sub ratione entis, & quatenus est; a creatura sub ratione talis, & quatenus est hoc tale ens.

154 Quatenus autem hoc amplius pateat, quae in utraque partem adducit N. Mantis,

adiciemus, & solvemus. Arguit
primò, quòd non agit Deus ac-
tione secum identificata: Quia
nunc ad actionem daretur actio;
sed hoc est inconueniens: ergo.
Paret major, quia illa actio cum
Deo identificata causat actionem
creaturæ. Resp. quòd actio ipsa
creaturæ, ut sumitur causalitèr,
est influentia ejus, causat ac-
tionem formalem, ideo illa dici-
tur actio secundùm prædicatio-
nem causalem: dicitur ergo,
quòd ad actionem non datur ac-
tio, loquendo de actione forma-
li, quòd nempe ad eam non da-
tur alia actio formalis; sicut au-
tem ad hanc datur actio causalis,
in influentia creatæ causæ, ita ad
ipsam influentiam alia potest da-
ri, quia creata causa, eo quòd
mobile, est mouens motum; de quo
ut seq.

155 Arguit secundò: Actio
immens Dei æterna est; sed ad
effectum temporalem ad extra
non deservit immoens, & æter-
na actio: ergo non per illam, sed
per transeuntem ab illa proce-
dentem concurret Deus. Minor
probatùr, quia sola actio tran-
siens producit effectum ad extra;
tum, quia effectus non erit tem-
poralis, nisi ejus productio sit
temporalis. Resp. quòd ab illa
eodem Dei influentia cum ipso
identificata processerunt res in
creatione, non obstante, quòd ea
est æterna, & immanens, eo enim
dicitur virtualitèr transiens; neg.

itaque min. & ad ejus primam
rationem dicitur, quòd vera est
de actione sumpta formalitèr, ut
est fieri, aut de actione creaturæ,
quæ est tantùm immanens, aut
tantùm transiens; actio verò Dei
est formalitèr immanens, & ob
eminentiam perfectionis suæ est
virtualitèr transiens; quare acti-
vè, ut se tenet ex parte Dei, est
immanens, nempe velle æternum;
formalitèr, ut est fieri, est tran-
siens. Quo patet ad aliam ratio-
nem, quòd productio, nempe
ipsum fieri, temporalis est, quam-
vis influentia sit æterna.

156 Arguit tertio: Ad uni-
cum effectum unica actio suffi-
cit; sed si Deus cum creatura
concurrit actione secum identifi-
cata, ad unicum effectum poni-
tùr duplex actio: ergo. Paret mi-
nor, quia præter actionem crea-
tæ causæ ponitur actio Dei alia
ab illa. Confirmatur: Quando
agentia sunt subordinata, potest
ab eis oriri eadem actio, sicut
oritur idem effectus; sed Deus, &
creatura sunt agentia subordina-
ta: ergo. Resp. distin. maj. Suffi-
cit una actio formalitèr sumpta,
& prout actio est fieri, & produ-
ctio, conc. maj. una actio causa-
litèr, ut est influentia, subdist.
Si producat a primo agente,
conc. quia primum agens à nul-
lius influentia dependet: si pro-
ducatur à causa creata, neg. maj.
Itaque fieri, seu actio sumpta
formalitèr, non est duplex, quia
sic

hic est effectus ipse prout à causa; quare sicut effectus est unus, qui sub alia, & alia ratione ab utraque procedit, ita unum est fieri; at verò influentia, si sit primi agentis, una sufficit, non solum ad unum effectum, sed ad omnes, quia primum agens à nullo dependet; & sicut unâ influentiâ cuncta produxit, ita posset sine influentia causæ omnes effectus producere; at verò ex suppositione, quod voluit, effectus à causa creata produci, sola causæ create influentia non sufficit, quia ea secundæ est, & dependens à co-influentia primæ. Quo ad confirmationem patet, quod causæ subordinatæ non unam influentiam habent, eo quod duæ sunt, sed unum fieri, eo quod effectus est unus.

157 Arguit quartò efficaci ratione P. Suarez disp. 22. Metaph. sect. 3. n. 4. Si Deus, & creatura diversis actionibus concurrunt, aut ista actio creaturæ est à creatura sola immediatè, & per se; aut est etiam à Deo? Si primum, sequitur positio Durandi, quam intendimus excludere, quod nempe aliquid est à creatura sine immediato Dei concursu, nempe ista actio: si autem dicatur secundum; ergo actio creaturæ non ejus tantum actio est, sed Dei etiam, siquidem à Deo etiam immediatè procedit, & sic Deus, & creatura eadem actione concurrunt.

158 Resp. quod actio non est aliquis effectus causatus, & productus, quare non ad illam, sed ad terminum ejus quæritur concursus Dei. Ad formam itaque dicitur, quod actio, quæ diversa est, est influentia, & hæc non est à sola creatura, sed à Deo etiam movente, & applicante ipsam. Ad rationem in contrarium negatur sequela consequentis; ex quo enim sit Dei etiam illa actio creaturæ, non quitur, quod non habeat Deum aliam propriam, qua hanc creaturæ applicat. Itaque causa principalis instrumento utitur, & actionem ejus assumit, atque applicat ad effectum suum; quare actio, & influentia instrumenti sit etiam principalis causæ, quatenus eam assumit, & per eam effectum suum causat; non autem hoc tollit, quin propriam influentiam habeat causa principalis aliam ab influentia, & actione instrumenti, qua hanc assumit, & applicat.

159 Sed contra hanc solutionem instat: Aut ista influentia Dei non est actio, sed actionis principium; aut oportet ponere processum in infinitum: nam aut illa influentia, qua Deus causat actionem creaturæ, est ipsa Dei voluntas, & hæc est complementum quoddam ipsius potentie, decretum nempe, quo voluit omnipotentiam preparare ad concurrendum; aut est actio ali-

inde procedens, & tunc de hac sic idem argumentum: Aut nempé alia actione procedit, & in infinitum; aut se ipsa procedit; & tunc, qua ratione hæc ipsa procedit, eâdem poterit creaturæ.

160 Resp. neg. sequelam. Ad prob. ejus, ut præcindamus nos à controversia Theologica, admitimus, quòd influentia illa exercitium omnipotentia, & quòd Dei voluntas est tantum creatum, quo omnipotentiam præparat, seu præparatam offert concurrendum; at non proinde exercitium illud activè, & ut se tenet ex parte Dei, potius ponere temporale, & de quo adveniens, nihil enim tale in Deo, nequidem ratio: est æternum, & ab æterno in quo, ex quo tamen effectus sequitur in tempore, nempé influentia causæ creatæ, & ex illa effectus: sicut itaque hæc influentia creaturæ se habet ad effectum, & formalem actionem, sive ad effectum, ita se habet influentia Dei ad actionem, sive influentiam creatæ causæ; at non possumus intelligere effectum, & actionem, qua fit, à causa creatæ procedere, ita se ipsa, quòd non ex parte causæ influentia, & actum causare: pariter ergo posuit Deus influentiam creaturæ, quatenus ipsam movet, & facit eam agere, ita tamen quòd prius ex parte Dei accipere

influentiam, qua id facit, & ex hac Dei influentia causatur non solum motus, & influentia causæ creatæ, sed etiam effectus ejus.

161 Quæ deinde ad alteram partem adducit N. Manso, quòd nempé diversis actionibus concurrunt Deus, & creatura, probant tantum de actione sumpta causalitèr, & pro influentia, non autem de actione sumpta formalitèr, ut est fieri rei. Arguit primò, quòd concursus Dei est actio immanens cum Deo identificata; quod probat primò ex eo, quòd S. Parens illum Dei concursum dicit motum providum in singulari; si autem non esset actio immanens Dei, non motum in singulari, sed motiones diceret, secundum quod multiplex est actio creaturæ. Secundò: Ex quo in sexta Synodo definitum est contra Monothelitas, duas esse in Christo Domino operationes, & ratio est, juxta Div. Thomam disp. unic. de Unit. Verbi art. 5. Quia ex una operatione sequeretur una natura; sed Deus, & creatura duæ naturæ sunt: ergo duplici operatione concurrunt.

162 Resp. quòd actio immanens Dei est actio causalitèr, ut se tenet ex parte Dei, & est influentia ejus, præter quam datur utiquè influentia alia creaturæ; hoc autem non tollit, quin ex utràque influentia sequatur unus effectus, & ejus sit unum fieri, 6

cut quando duplex creata causa concurrat ad unum effectum, duplex est influentia; quia tamen unus est effectus, unum est fieri ejus ab utrâque. Pariter ad secundam prob. dicitur, quod duplex natura arguit duplicem influentiam; si autem effectus ab utrâque procedit unus, ejus erit unum fieri ab utrâque, & sic una actio formalis.

163. Arguit secundò: Quid quid Deus ad extra operatur, agit per virrutes infinitas: ergo per actionem secum identificatam. Prob. conseq. Quia potentia infinita nequit agere per actionem à se distinctam, sicut nec potentia finita per actionem secum identificatam. Resp. quod procedit item de actione sumpta causaliter, ut est influentia agentis; formaliter enim, ut actio est fieri, seu terminus ipse prout ab agente, patet, quod creatio est quid temporale, à Deo distinctum, & idem dicendum de concursu.

164. Ad argumentum itaque Durandi, cujus gratiâ hæc difficultas hic inducitur, patet ex dictis: arguit enim, quod Deus neque eadem, neque diversa actione potest cum creatura concurrere: non eadem, tùm, quia ea potest à sola creatura esse, quare superfluum dicitur esse etiam à Deo; tùm deinde, quia, si ponatur calefactivum ut sex passo applicari, insufficienter disposito, calefaciet

ut sex: tunc sic: Aut illâ actione aliquid agit Deus, aut nihil? Si primum, id erit aliquid caloris: non ergo calor applicatus est calefactivus ut sex: si secundum, ergo non agit Deus illâ actione, & sic non concurrat, quia non agit, quod nihil agit. Non item diversa actione concurrat Deus, quia diversus effectus deberet correspondere; nihil autem est effectus nisi calor productus, soli producenti respondens.

Ad hoc, inquam, ex dictis patet, quia uno modo est eadem, alio modo diversa actio. Ad rationem primæ partis neg. assumptum, tùm, quia creatura est movens motum, à quo proinde non procedit motus se solo, nisi ab altero moveatur, & applicetur tùm item, quia creatura non potest dare esse effectui, esse enim est per creationem, ut addit B. Doctor ex lib. de Causis; quia terminus per actionem ponitur in esse, non potest actio sola causa creata procedere concursu Dei, cujus est dare finem. Ad secundam rationem dicitur, quod illâ actione agit Deus aliquid, non aliquid caloris, sed totum calorem in re esse. Ad rationem secundæ partis dicitur, quod diversa actioni formaliter & ut est fieri, responderet diversus effectus, non diversa influentia sive actioni sumptæ causaliter, quævis quodammodo sit diversus effectus utriusque actionis.

semper esse hoc tale ens, & esse in
 & sicut distinguitur de effectu,
 de actione sumpta formaliter.

§. IV.

*An Deus concurrat ad actum
 peccati*

165 **H**ANC difficultatem
 inat B. Doctor in 2. dist. 37.
 1. art. 3. & , ut ipse ait, licet
 tempore Magistri fuerit adeo ce-
 lebris, ut ipse noluerit alteram
 tatem determinare, tamen tam-
 nec B. Doctoris jam pro com-
 munito habebatur, quod Deus ad
 actum peccati concurrit; quare
 aliter, quod de hoc non licet
 dubitare: difficultas est nihilo-
 minus non levis inter Modernos
 modo, quo Deus concurrit:
 nempe determinans, & mo-
 uens, vel potius determinatus à
 creatura; & qua ratione ad ac-
 tum peccati possit Deus concur-
 re, quin ipsi attribuatur pecca-
 tum, quippe in his saltem, quæ
 sunt ab intrinseco mala, forma-
 lis malitia connectitur cum actu
 peccati.

Difficultas est Theologica,
 quæ multum dependet ex di-
 stinctis duobus sequentibus arti-
 culis, eam latè versat N. Manso
 efficaci Dei Gratia q. 12. eam
 dignitate expendere præsens

Tom. II.

institutum non patitur, neque ta-
 men possumus omnino præter-
 mittere; quare pro solutione ar-
 gumenti, quod inde sumit Du-
 randus, breviter licet, nostram
 sententiam insinuabimus. Itaque
 N. Manso q. citat. docet, quod
 ante prævisionem causæ liberè
 datæ à creatura Deus non præ-
 determinat ad materiale peccati,
 quia hoc esset deferere creatu-
 ram, priusquam ab ea deferatur,
 quod Deo repugnat; at verò
 prævisa causa ex parte creaturæ
 Deus prædeterminat ad materia-
 le peccati, nempe præviso, quod
 ad vocationem, qua à Deo alli-
 citur, dissentit, quo negativè
 consentit suggestioni ad malum,
 quatenus tali consensu creatura
 liberè deserit Deum, Deus illam
 deserit, & prædeterminat ad ma-
 teriale peccati.

166 Sensem quidem hujus
 conclusionis probamus omnino,
 verba tamen non placent: in illo
 enim consensu negativo plene
 exercetur libertas, est enim de-
 terminatio, qua voluntas alte-
 rum eligit, & ut ipse docet Man-
 so, voluntas, ut est liberum arbi-
 trium, exercetur illa determina-
 tione, qua dissentit vocationi, &
 finit se trahi à suggestionem, &
 postea solum relinquitor exerci-
 tium ejus, ut est voluntas: idque
 docet expressè B. Doctor in 2.
 dist. 25. qua late agit de exerci-
 tio voluntatis, & modo, quo ea
 movetur ab objecto; nempe

Bbb

quana

quandiu movetur ab utraq[ue] parte, non sufficienter movetur, & indifferentiā habet ad utrumlibet; ut autem sufficienter moveatur, & fiat in actu, debet ab altero tantum moveri, puta, ab honesto, vel à delectabili: quia ergo ipsa est domina sui actus, pro sua potestate determinat, à quo moveatur, avertendo se ab altero, puta, à delectabili, quò honestum, quia solum movet, sufficienter movet, & facit voluntatem in actu: si itaque post determinationem consensus negativi alterum tantum relinquitur movens, post talem determinationem nulla relinquitur indifferentia, & talis determinatio consensus negativi est plenum exercitium libertatis.

Hoc quidem ipse concedit Manso; quia tamen alicui poterit subire scrupulus, quòd exercitium libertatis est positive consentire; quare non plene est exercitium libertatis in consensu negativo, notandum, quòd utrumque comprehendit id, quod N. Manso dicit consensum negativum; sicut enim non duplex est motus recessus à termino à quo, & accessus ad terminum ad quem, sed unus, & idem, ita non est duplex motus voluntatis, aut duplex determinatio avertere se ab uno, & convertere se ad aliud, seu sinere se trahi ab alio; & avertere se ab isto est negative consentire alteri; convertere se

ad alterum, seu sinere se trahi est positive illi consentire, & positive determinare; quare consensus positivus, & negativus se habent, sicut accessus, & recessus in motu locali, & uterque consensus includitur in illa determinatione, qua voluntas avertit se à vocatione ad honestum, & sinit se trahi à suggestionem ad delectabile.

Post hanc determinationem, & intuitu ejus determinat Deus ad materiale peccati, & confert prädeterminationem ad actum ipsum; at post illam determinationem nulla relinquitur indifferentia determinanda, ut jam patuit, quia voluntas per consensum negativum plene determinatur, & illa determinatio est plenum exercitium voluntatis ut est liberum arbitrium: non ergo ille concursus Dei est determinatio, multò minùs prädeterminatio, sed tantum generalis concursus Dei primò movens, & universalis provisoris, quòd determinatus à voluntate, ut est liberum arbitrium, per illum consensum negativum, concurrat Deus simul cum voluntate causando in ea actum sub ratione entis, quem ipsa voluntas causat sub ratione talis entis; neque enim refert prioritas, quia Deus actum causat in ipsa voluntate, ut ejus concursus dicitur pravius, & prädeterminatum, quia supponitur determi-

mus per consensum negativum; tamen, quia id late ostendemus sequenti articulo.

167 Patet itaque, quod N. Manso verba quidem sententiæ Thomisticæ tenet de prædeterminatione ad actum peccati, re tamen nihil docet, nisi quod potest communis aliorum sententiæ, quod nempe Deus concurret ad actum peccati determinatus electione creaturæ. Hanc proculdubio tenet B. Doctor loco citato, quam sic explicat: Creatura comparatur ad Deum, sicut instrumentum ad causam, quæ co-
moveretur; se habet enim creatura ut movens motum, quod indiget actione applicantis; quo datus sententiæ Thomisticæ id totum, quod assumit, & quo ferè nititur, quod nempe Deus est primus motor, creatura autem secundum; quæ ad quemlibet creaturæ motum movet, & applicat Deus.

Nunc itaque: Imaginabimur primò, quod instrumentum propriam de se operationem habet, ut res quædam est, alioquin non posset assumi ut instrumentum; in tantum enim assumitur, in quantum propria ejus actio ad agente principali ad effectum applicatur; sic autem propriam habet actionem, quod se-
cundo nihil potest operari, quare indiget omninò motione principalis agentis applicante ipsum: g. terra de se habet talem motionem contactus ex artificiosa for-

ma sua, nisi autem ab agente alio quo applicetur, nihil potest, applicata tamen exercet illam suam operationem, & ex ea scissio-
nem, ad quam assumitur: sic creatura virtutem de se habet, & operationem aliquam, puta, ignis habet virtutem transmutandi materiam ad formam ignis; quia tamen hæc transmutatio non exercetur, quin producatur ignis, & accipiat esse, quod creatura dare non potest, propria illa creaturæ actio omninò non potest exerceri nisi dependenter à motione, & applicatione primi agentis, cujus est dare esse productum; applicata tamen exercet illam suam operationem, & transmutationem, quæ sibi competit, & per eam producit, & ponit in esse effectum in virtute applicantis.

Imaginabimur deinde, quod instrumentum determinat influentiam agentis; videmus enim, quod eodem impulsu artifex malleo tundit, securi secat, & diversitas operationis ex diversitate instrumenti est; intendit quidem artifex scissionem, sed quia talem intendit, non malleum, sed securim assumit, quæ de se ad talem determinata est: sic agens primum creaturæ causâ utitur, & ex determinatione ejus determinatur, ut si ignis debet produci, influentia primi agentis, quæ est dare esse productum, determinatur ex eo, quod igni agenti conjun-

gient, cujus est talem determinatè transmutationem facere. Imaginabimur ulterius, quòd agens principale malè exequitur operationem suam, & deficit à regulis artis altero ex duobus modis, aut quia ipse malè utitur instrumento, aut quia instrumentum deficit; & priori modo defectus agentis tribuitur, posteriori autem, non agentis, sed instrumenti: agens primum non potest malè uti instrumento: si quando ergo defectus reperitur, sive moralis, ut in peccatis; sive physicus, ut in monstris, ipsius est instrumenti.

Tandem: Instrumentum aliquando de se tale est, ut calor de se est virtus instrumentalis ignis; aliquando tale fit per formam ab ipso artifice acceptam, ut ferra, vel dolabra: sic creatura ad opus naturale instrumentum est de se, per propriam nempe virtutem suam quidditatis operationem habet, ad quam applicatur; ad opus verò supernaturale formam accipit, qua fit instrumentum, id nempe, quo elevatur. Ex his ad propositum deducitur intentio conclusio: Peccatum non nisi per actum voluntatis electivum, & liberum committitur: sic ergo concurrens Deus ad actum peccati, sicut concurrens ad actum voluntatis, voluntatem applicat, & eâ utitur. Tunc autem: Voluntas, & est liberum arbitrium, quia ratione habet determinare al-

teram partem; & est voluntas, qua ratione habet exequi, & amplecti id, quod determinavit, non quòd duplex sit actus; sicut enim una est potentia voluntas, & liberum arbitrium, ita unus est actus velle, & determinare, sive eligere; prius autem ex natura rei est determinare.

Ad utrumque ergo Deus movet voluntatem, aliter tamen; & quia prius est determinare, prius ad determinationem movet; non autem potest Deus malum intendere, quare semper ad bonum movet; quia tamen mortio, quæ electioni congruit, moralis est, & alleciva, illam Deus sic allicit, ut bonum determinet, non autem ipse determinat, quia liberam voluit: postquam ergo ipsa pro sua potestate, & dominio suæ libertatis alterum determinat per consensum, quo avertit aut à suggestionem Diaboli, aut à vocatione Dei, illi Deus applicat ad actum, qui determinavit, & eâ utitur, quam instrumento defectuoso si ipsa malè determinavit; aut recto, si determinavit benè: quòd ergo concursus Dei physice cooperativus sit ad actum peccati ipsius est voluntatis, & ipsi imputatur.

168 Hanc rationem late habemus prosecuti, tùm, quia ad probandum non tam probare, quam explicare intendimus præsentem conclusionem, eam enim proba-

ratione huius est loci; tamen, quia
haec via id assumit, quo potissi-
me contraria sententia nicitur,
quod nempe Deus est primum
movens, & eo debet creaturam
promovere, & consequenter ad
actum peccati praedeterminare:
titulo enim primi moventis crea-
turam assumit, & eam tamquam
instrumento utitur, sic autem, ut
ipsum exigit instrumentum, &
per determinacionem, quam
Deus ipse in manu ejus reliquit,
et quod liberam condidit, & li-
bere vult exerceri.

169 Aliam rationem ibi ha-
bet B. D. quam, quia ad conclu-
sionem principalem articuli opti-
ma est, volumus huic addere: Si
Deus non concurrat immediate
ad actum peccati, sequitur, quod
erit duplex movens primum; sed
hoc est inconveniens: ergo. Pro-
pter sequela maj. Quia tunc vo-
luntas creata ad actum peccati
non movens nulli subordinatum:
ergo non esset primum ens,
quia esse, & entitatem suam a
Deo haberet, esset tamen pri-
mum movens, quia in operando
nulli subiceretur, & hoc ad Ma-
chaisanum redit, ponit enim
duplex principium primum, al-
terum boni, alterum mali. Haec
tantum probat, quod ne-
cessarium est Deum concurrere ad ac-
tum peccati, quod tantum ibi
intendit B. D. non tamen mo-
vendi ostendit, quia de hoc ipse
principaliter non intendit; ea

poterit ad principalem conclu-
sionem applicari, quia si in ali-
qua operatione Deus cum crea-
tura non concurrat, in ea erit
creatura movens primum ab om-
ni alio movente independens.

170 Ex his ad ea patet, quibus
argumentum desumant Du-
randus, & Aureolus contra con-
cursum Dei ex concursu ad ac-
tum peccati, propter quod potissi-
mum hinc inducitur haec difficul-
tas; quia tamen de modo illius
concursum determinatum est,
prius oportet commune funda-
mentum solvere, quo nicitur sen-
tentia intendens, quod concur-
sus ille debet esse praedeterminans,
nempe: Sicut Deus est pri-
mum movens, sic est primum de-
terminans; sed quia primum mo-
vens movet, & applicat ad quam-
libet operationem, & creatura
movet, ut mota, & applicata a
Deo: ergo quia primum deter-
minans eodem modo determi-
nat, & creatura semper determi-
nat praedeterminata a Deo; ex
quo sequitur, quod concursus ad
actum peccati erit praedeterminans,
non autem determinatus a
creatura.

171 Hujus difficultas tota
necitur in equivocatione maj.
non enim Deus sic est primum
determinans, sicut est movens
primum. Itaque movere est in li-
nea physica, in qua Deus abso-
lute est prima causa; at vero de-
terminare est in linea moris, in

qua non ita : ad bonum ergo Deus est prima causa, quare non solam movet, sed determinat etiam, salvâ tamen libertate, nempe per motionem congruam, ut infra explicabitur articulo 6. at verò ad malum creatura sibi sufficit, est prima causa, & ipsa se determinat, quia id non est efficere, sed deficere: quia ergo non est Deus absolute primum determinans, sicut est absolute primum movens, non ad omnem actum determinat, sicut ad omnem movet; quare ad formam neg. maj.

172 Arguit primò Lalem. ex Aureolo: Si Deus concurrit ad actum peccati, concurrit etiam ad deformitatem ejus; sed hoc implicat: ergo & illud. Majorem probat: Quando aliqua duo ita se habent, quòd unum est privatio necessariò annexa alteri, agens in unum necesse est agere in alterum; sed ita se habet deformitas ad actum peccati: ergo. Maj. patet, quia enim nigredini illo modo conjuncta est privatio, seu non esse albedinis, impossibile est aliquod agens nigredinem attingere, quin eodem modo attingat non esse albedinis. Min. item patet, quia deformitas nihil est aliud, quam earentia debitæ rectitudinis, quæ actui tali annexa est.

173 Resp. neg. maj. Ad prob. ejus disting. maj. Agens in unum sub illa ratione, qua alteri

annexum est, agit in alterum, conc. maj. agens in unum sub ratione, qua alteri non annectitur, neg. maj. & eodem sensu disting. minor. Itaque in ipso arguentis exemplo patet, quòd agens nigredinem attingat practisè, & tantum sub ratione, qua est qualitas, non attingit illo modo non esse albedinis, quia id nigredini annectitur sub ratione, qua est talis determinatè qualitas; jam autem actus peccati habet annexam deformitatem practisè, & tantum, quatenus est talis actus electivè positus; Deus autem neque electionis causa est, Deo enim ad bonum alliciente, creatura pro sua potestate malum determinat, nec actum attingit sub ratione, qua talis est, sed sub ratione, qua est actus; eodem enim concursu oppositum poneret, si creatura oppositum elegisset, sicut artifex eodem impulsu cum alio, & alio instrumento aliud, & aliud agit.

174 Arguit secundò: In odio Dei sic est annexa deformitas ipsi actui, ut ab eo minime possit separari, & ideo in Preceptis primæ tabulæ Deus non potest dispensare, quia impossibile est separare deformitatem ab actu: ergo ad talem actum Deus non potest concurrere, quin concurret ad deformitatem. Confirmatur primò: Quæ sunt intrinsecè, sive ex objecto malæ, non possunt sine deformitate fieri.

ergo idem. Secundò : Quod est causa causæ , est causa causati per causam ; sed actus peccati est causa deformitatis : ergo quod causat actum , causat deformitatem. Tertiò : Agens quantum dat de forma , tantum dat de consequentibus ad ipsam ; sed ad actum peccati consequitur deformitas : ergo. Quartò : Creatura non alio peccat , nisi quia ponit actum peccati ; sed si Deus ad talem actum concurrat , illum ponit : ergo. Quintò : Deus non concurrat ad id , quod prohibet ; sed prohibet actum peccati : ergo.

175 Hoc argumentum cum his confirmationibus eandem precedentis difficultatem continet , & eadem solutione solvitur. Resp. itaque disting. antec. Est una deformitas ipsi actui in eo quod talis est , & elective ponitur , conc. antec. in eo quod actus est , & præcissivè ab electione , neg. antec. patet enim , quod à non habente electionem eundem actus sine morali deformitate ponitur. Quo patet ad primam confirmationem ; quæ sunt intrinsecè , sive ex obiecto mala , si sine electione , & libertate fiant , nullam habent deformitatem ; Deus autem ad tales actus concurrat , tum sub electione , qua actus sunt ; tum non agens , sed determinatus ab electione creaturæ.

176 Dices autem : Deus sic

est agens à proposito , quod nihil casu agit , & sine electione : si ergo ad hunc actum concurrat , eligit sic concurrere , & talem actum ex electione ponit. Resp. quod Deus ex electione agit , & eligit utique sic concurrere , sicut concurrat , nempe eligit libertatem creaturæ servare , & cum ea concurrere ad actum , quem ipsa eligit ; quare eligit hunc actum attingere , non in eo quod hic est , sed in eo quod actus est ; deformitas autem electionis huic actui annectitur in eo , quod talis est , sicut artifex eligit quidem hoc instrumento uti ; si tamen instrumentum in se defectuosum est , operatio in eo , quod est defectuosa , non artificis est , sed instrumenti.

177 Sed instat Lalem. Si sit in manu artificis uti instrumento non defectuoso , & vitare defectum in opere artis , ipsi artifici attribuitur defectus ; sed potest Deus facere , quod creata voluntas non deficiat : ergo aut ad opus non concurrat , aut ipsi tribuitur defectus ; quod si hoc secundum est aperte absurdum , primum dici debet. Resp. quod artifex , si potest uti instrumento non defectuoso , nulla lege tenetur defectuoso uti ; quare omnino liberè eligit defectum instrumenti , & hac ratione ipsi imputatur defectus operis ; si autem nullum habet aliud , quia tenetur hoc uti , non ipsi imputatur defectus

fectus operis: Deus itaque posset utique defectum vitare creata voluntatis, quia, ut ait S. Patens, habet humanorum cordium quod voluerit inclinandum omnipotentissimam potestatem; quia tamen decrevit, humanam voluntatem sui juris esse in eligendo bonum, aut malum, iustissime quidem, & propter fines cuique notos, hac lege tenetur voluntate uti tamquam instrumento, prout ipsa electione sua se fecerit, aut recto, si ipsa benè eligit; aut defectuoso, si male: quia ergo quasi coactus defectuoso utitur instrumento, non ipsi defectus imputatur; & hoc est, quod per Isaiam dicit: *Servire me fecisti in iniquitatibus tuis.*

178 Ad alias confirmationes ex dictis patet: ad secundam negatur min. deformitas enim in mala electione consistit: non autem actus est causa electionis, imò magis electio causa est actus; quia enim hanc partem determinat, objectum sub hac ratione movet, & hunc actum causat. Secundò: Dato, quòd deformitas ex actu sequatur, & ab eo causetur, disting. min. Sed actus sub ratione, qua talis est, causa est deformitatis, conc. min. sub ratione, qua actus est, neg. min. & tunc sequitur, quòd causa actus sub ratione talis, erit causa deformitatis, non autem causa actus sub ratione, qua actus est. Quo patet ad tertiam, tùm; quòd

deformitas non sequitur ad actum, imò magis actus ad deformitatem; tùm, dato, quòd sequatur, quòd non ad actum sub ratione, qua actus est. Ad quintum neg. antec. non enim quia actum ponit, sed quia ponit ex libera determinatione, peccat. Rursus: Dato, quòd, quia actum ponit, eo est, quia illum ponit sub ratione talis, qua ratione annexam habet deformitatem. Ad ultimam: Prohibet Deus electionem, & actum tantum, ut ex hac electione oritur, & dato, quòd actum prohibeat, non ut actus est, sed ut talis est, ipsum prohibet, non autem ad illum sub hac ratione concurrat.

Nonnulla S. P. testimonia adducit N. Manso, ex quibus videtur colligi, Deum non concurrere ad actum peccati, ut lib. 3. de Civit. Dei cap. 9. sic habet: *Sicut enim omnium naturarum Creator est, ita omnium potestatum dator, non voluntatum, quia quippe voluntates à Deo non sunt, quoniam contra naturam sunt, quæ à Deo est;* idem habet de Spir. & Liter. cap. 31. & 12. Conf. cap. 11. & lib. 2. de Lib. Arb. cap. 20. & sæpe alibi. Resp. autem, quòd loquitur S. P. de electione ipsa, quæ sola est contra naturam; actus enim, de quo querimus, physica, & naturalis entitas est, aliter non est, cur debetur de concursu Dei ad ipsum.

ARTICULUS V.

*Concursus Dei sit physice præ-
vius ad actionem causæ
creatæ?*

I. I.

Referuntur Sententiae:

tura causet actionem; qua ipsa
operator. Ita universim tenent
Doctores Societatis, & commu-
niter Scotistæ. Secunda sententia
per oppositum docet, concursum
Dei esse physice prævium ad ope-
rationem creaturæ. Ita tenent
Thomistæ; & de Nostri Villa-
nova, Gavardi, Manso, & alii;
esseque de mente Resoluti, docet
Eliseus 8. Physic. dist. 3. quæst.
ultima.

Triplici potissimum modo
hæc sententia defenditur: primus
dicendi modus ponit, hanc Dei
motionem esse quid in creatura
receptum, realiter distinctum, &
physice prævium ad operatio-
nem creaturæ, habensque physica
causalitatem in ipsam; qua-
re hoc prævium, in quo consistit
concursus Dei, se tenet ex parte
actûs primi, seu virtutis activæ,
& ipsam complect, atque deter-
minat; quod proinde aliqui di-
cunt motionem prædeterminan-
tem, alii qualitatem fluidam, &
universim prædeterminationem
physicam. Hunc modum tenent
Antiquiores Thomistæ, ex Mo-
dernis, quamvis non sit adeo fre-
quens, ac alii, ei ita mordicus
adherent Complutenses, ut asse-
rant non esse censendum S. Tho-
mæ discipulum, qui hanc fluidam
qualitatem non teneat, de quo
multum queritur Illustrissimus
Palanco. Secundus dicendi mo-
dus ponit quidem aliquid præ-
vium in creatura receptum, ip-
sam

179 **L**ITEM aggredimur
prorsus intermina-
tum, non tam rei difficultate,
quam partium pro sua quæque
arbitrio ardore vehementissi-
mum quantumcumque itaque ve-
litis brevitati consulere, oportet
immorari aliquantulum.
Secundum autem, quod eadem
tenetur difficultas, & eodem
modo discurrunt DD. utriusque
sententiæ de concursu Dei cum
causa naturali, & cum libero ar-
bitrio; nobis autem diversa est
utroque ratio, & aliter de utro-
que concursu philosophandum;
quare hoc articulo de concursu
discurramus cum causa naturali,
ut in sequenti de concursu
Dei cum libero arbitrio.

Prima itaque sententia
tenet omnino concursum Dei
prævium, contendens sufficien-
ter conservari subordinationem cau-
sæ secundæ ad primam, & ratio-
nem primi moventis in Deo per
se, quod Deus simul cum crea-

sam movens ad operandum, negat tamen physicè movere, aut physicam causalitatem habere in operationem, sed tantum morale, nempe causalitate finis, & alliciendo movet. Ita tenet ex Thomistis Illustrissimus Araújo, & ex Nostreis latè Villanova, tum hîc, tum in Promptuario de Pre-
scientia Dei.

Tertius dicendi modus ponit cum primo, concursum Dei non moralitèr solum, sed physicè etiam movere, negat tamen fluidam qualitatem, & quidquid aliud ponatur in creatura receptum præter ipsam ejus actionem; quare ponit, concursum Dei activè sumptum consistere in ipso Dei velle, formalitèr verò in actione creaturæ prout à Deo; quæ tamen prout à Deo prior est se ipsa prout à creatura: movet ergo Deus creatam causam causando in ea ipsam actionem suam sub ratione communi, & hac movetur creatura ad eandem causandam sub ratione particulari. Hunc modum in Scholas Salmanticenses primùm invexit Illustrissimus Palanco; sed, ut non levibus conjecturis Nostri colligunt, priùs excogitavit N. Gavardi; ad præsens hic est frequentior inter Modernos; hac via præmotiones defendit ad mentem Resoluti Eliseus ubi suprâ; eâdem procedunt NN. Gavardi, & Manso; quod enim hic speciale habet, ad sequentem pertinet

articulum de concursu cum causa libera.

181 Isti sunt frequentiores dicendi modi, quos quamquam non sit animus pro dignitate expendere, nostrum nihilominus de singulis judicium qualecunque feremus. In primo dicendi modo illud prævium creature impressum physicè movens ad operationem, displicet omnino; in causis quidem liberis, quoniam dominium eligendi, in quo libertas consistit, ægrè relinquit, de quo sequenti articulo; in naturalibus autem, quia omnino superfluum, motio enim moventis in moto est motus ipse, ut ex Philosopho habet S. Thomas infra adducendus: imaginabimur enim instrumentum, quod ab agente principali movetur, & applicatur, puta, ferra ad actum scindendi; nihil autem ab artifice ferræ imprimitur, quo sic applicetur, sed per hoc solum, quod ipsam assumit, motus motum ejus causat: quod clarius patet in instrumento conjuncto, seu naturali virtute efficientis causæ; simul enim ad præsens institutum exemplificat D. Thomas de manu applicante acumen cultelli ad scindendum, & de igne per calorem calefaciente, locum infra dabimus §. 3. sicut ergo ignis agens principale movet, & applicat calorem ad actum calefaciendi tamquam instrumentum suum, sive virtutem

instrumentariam sibi conjunctam, quin tamen aliquid accipimus ab igne derivatum, & calori impressum, sed per hoc illam, quod ipsam caloris influentiam simul cum eo causat, Deus creaturam applicat, & ad agendum movet, per hoc solum, quod ipsam ejus influentiam in ea, & simul cum ea causat.

182 In secundo dicendi modo, quo moralis tantum motio ponitur, displicet, quod ratio primi moventis in Deo non videtur sufficienter, relinquitur enim creatura primum efficiens: quod primo patet in ipso Deo, quod ut efficiens à se ipso ut fine movetur; hoc autem non tollit, quin sit primum efficiens, quia non ab alio efficiente dependet: ergo creatura non à Deo dependet in genere efficientis causæ, quæcumvis dependeat in genere finis, non erit quidem absolute prima causa, quia ab alia causa dependet, erit tamen prima in genere effectivo, quia in tali genere non dependet. Patet deinde in causa formali: Movetur enim forma ab efficiente, sicut efficiens à fine; per hoc autem causa formalis non est absolute prima, quia ab aliis causis dependet, quia tamen non ab alia dependet in suo genere, est in eo genere prima: si ergo est inconveniens, quod creatura dicatur efficiens primum, à Deo dependenti dependens, non utcum-

que, sed physice, & in genere effectivo. Neque sufficit, quod à Deo accipit virtutem efficiendi; quia, ut contra sententiam Durandi articulo precedenti supponunt omnes, per id solum salvatur dependentia in actu primo, non autem in actu secundo, & quantum ad operari.

Præterea: Illa inclinatio, secundum quam finaliter movetur à Deo naturalis causa, permanens est in ipsa; sed morio, qua Deus concurrit ad operationem causæ creatæ, transiens est, & in ipso exercitio operandi exercetur: non ergo in illa inclinatione, qua finaliter allicitur, consistit præcisè, & tantum concursus Dei. Insuper: Non aliter Deus operationem causæ creatæ impedit, quam subtrahendo concursum suum; sed non subtrahit illam inclinationem: ergo non in illa consistit concursus. Patet min. tum, quia illa inclinatio naturalis est, & transcendens passio; tum, quia ignis Babylonicus per hoc, quod Sanctos Pueros non combussit, non amisit naturalem inclinationem ad actum comburendi.

183 In tertio dicendi modo, quo concursus Dei formaliter, & ex parte creaturæ ponitur in ipsa actione creaturæ prout à Deo, quid habeat iste modus ultra id, quod ponit prima sententia præter mera verba, ego penitus non video, si standum est

communibus, & indubitatis principiis in Schola Thomistica: Actio enim creaturæ prout à Deo non distinguitur physicè, & realiter à se ipsa prout à creaturæ; sed sine physica distinctione non stat physica causalitas, motio, & influentia: ergo concursus Dei formaliter, & ex parte creaturæ non est aliquid physicè prævium ad operationem ejus; & quod possit ipsam physicè præmovere, & prædeterminare ad operandum; & hoc tantum intendit excludere prima sententia, & de hoc est tota controversia. Major hujus discursus ab ipsis supponitur hujus modi Doctoribus, & à nullo poterit Thomista negari; supponitur quidem, quia actio creaturæ prout à Deo, & prout à creaturæ eadem actio est sub alia, & alia consideratione, sive sub alia, & alia habitudine; à nullo negabitur Thomista, quia ratio communis, & particularis ejusdem entitatis apud ipsos non distinguuntur physicè, aut ullo modo realiter, sed tantum virtualiter, aut per rationem. Min. nota est, tùm, quia realis, & physica causalitas nequit esse ad se ipsum; tùm, quia causati ad causam suam est realis relatio de secundo modo relativorum.

Præterea: Actio creaturæ prout à Deo est actio sub ratione cōmuni, prout verò à creaturæ est actio sub ratione particulari; sed actio sub ratione cōmuni est for-

malitas metaphysicā, & præcisio nostri intellectus, quæ proinde nec physicam influentiam se ipsa terminat, nec physicam prioritatem habet: si ergo influentia Dei nihil aliud in creaturæ causat, quàm ipsam ejus actionem sub ratione cōmuni, non physica prævia est ad influentiam causæ creatæ, neque eam physicè præmoveret, sed sicut in termino illius influentiæ id, quod à Deo est, & id, quod est à creaturæ, physice simul est, quippe est physice idem, nempe ipsa actio creaturæ sub alia, & alia ratione; ita utriusque causæ concursus physice simul est, & solum habet ordinem, & præcedentiam secundum rationem.

Insuper: Actio creaturæ in frequentiori Thomistarum sententia, quam multi tenent, cuius quibus hic agimus, præsertim Nostri, non in creaturæ est, sed in passio; at concursus Dei, quippe ipsam movet creaturam, creaturæ debet esse: non ergo consistit in actione creaturæ prout à Deo. Confirmatur: Aut actio est in agente, aut in passio. Si primum, actio, qua Deus concurret, in ipso est Deo, & ex eo, sicut ex actione creaturæ effectus sequitur, & tunc concursus Dei, licet possit intelligi prævius, quatenus sub priori ratione producit, nõ autem movet causā creatam, quod tamen ipsi potissime intendunt; si autem dicatur se-

condum, tenet ratio prius facta.
 Quod si dicatur, actione creaturæ in passo recipi, ut calefactio non in calefaciente est, sed in calefacto, movet autem Deus ipsam calefaciens, in quantum ejus influentiam, sive actionem summam causaliter in eo causat, & hoc prout à Deo est motio ad se ipsam prout à creatura, ita quidem novissimè explicat N. Aguilera. Sed præterquam quod rationes prius factæ hîc omnes recurrunt, eadem influentia ad se ipsam sub alia, & alia habitudine, ut consideratione non potest habere physicam prioritatem, nec influentiam, cum solum habeat distinctionem rationis; minus in hujusmodi influentia potest accipi distinctio, & aliud, & aliud, quod possit esse præteritio, & terminus ejus, quam actione; in hac enim, quatenus accipitur fieri, & hujus talis accipi, potest accipi ratio communis, & particularis, in illa autem influentia nihil accipitur nisi conatus causa, qui in se, & præteritio ab ipsa causa non habet aliud, & aliud, sive aliam, & aliam rationem: relinquitur ergo, quod si concursus Dei in eo consistit, quod hanc creaturæ influentiam causat, ipsam movens, & applicans, non physicè præteritio est, neque pro aliquo priori physico, etiam causalitatis, eam causat, sed simul cum creatura; hoc contēdit prima sententia.

§.

II.

Proponitur nostra sententia, & probatur ex Nostro Doctore.

184 **N**ostra sententia est, quod Deus movet, sive etiam præmover causas creatas ad operandum; in ipsa autem causa creata nihil datur physicè præteritio ad operationem suam. Sensus est, quod actio, qua Deus cum creatura concurrit, si sumitur causaliter, sive activè, ut se tenet ex parte Dei, physicè præteritio est, & ipsam creaturam hoc sensu movet, sive etiam præmover physicè; si autem sumitur formalitèr, ut se tenet ex parte creaturæ, ipsa est creaturæ influentia, non pro aliquo priori à Deo, quam à creatura, sed simul ab utroque; quia tamen, ut bene observat P. Suarez, concursus hoc secundo modo dicitur, quia concursus, ut ex ipsa patet voce, est cum alio cursus; absolute loquendo, concursus Dei cum creatura non est physicè præteritio, sed simultaneus. Notandum autem, quod tota controversia nitèr videtur in quibusdā Sanctorum locutionibus, quibus dicitur Deum movere, applicare, excitare creaturas ad operandum; has autem sic accipit una sententia.

tia.

tia, quòd aliquid propugnet in creatura receptum, quo moveatur, quod proinde dicit præmotionem, seu motionem præviam; altera autem sententia, ut hoc excludat in creatura receptum, sic negat motionem præviam, quòd absolutè non admittat locutiones illas: utrumque autem est extremum; neque enim negari potest, quin Deus movet, & quia motio moventis prior est motu mobilis, etiam præmoveret; neque, ut hoc salvetur, oportet ponere concursum prævium, aut aliquid in creatura receptum, quo ipsa moveatur, præcedens aliquo sensu influentiam ipsius creaturæ.

185 Probatur itaque nostra sententia, primò ex B. Doctore in 2. dist. 1. p. 1. q. 2. art. 6. quo præsentem difficultatem ex instituto versat: Quomodò nempe Deus cum naturali causa concurrat in operibus naturæ? Notandum autem, quòd in noviori Impressione Cordubensi Operum B. Doctoris, magno errore prætermissi sunt 5. & 6. articulus illius quæstionis, quare litera ejus quærenda est in antiquioribus. Ibi ergo §. *Prosecutis ergo*, sic proponit conclusionem suam: *Dicamus, quòd, ut potest patere per jam dicta, agentia secunda non sunt privanda propriis operationibus; & Deus non est excludendus à quolibet opere, quin ipsum etiam immediatè agat. Quod*

postquam latè explicat, tùm ex Divo Dionysio 4. de Divino. Nominibus, tùm ex proposit. 24. de Causis sic concludit: *Causatio ergo, quæ est actio ignis, tota est immediatè à Deo, ut est ens, & ut convenit cum qualibet alia actione: & tota est immediatè ab igne, ut est tale ens, & ut differt ab alia actione.* En non solum effectum, sed actionem ipsam causat Deus immediatè; si autem aliquid creaturæ imprimeret, quo ipsam moveret, non immediatè ipsa actio esset à Deo, sed mediante hoc prævio ad actionem.

Rursus, ibi in excludendo errorem secundum, §. *Aliqui verò*, ita habet: *Nam, ut diximus, quæcumque agit Deus mediatè, agit etiam immediatè: nam Deus dat virtutem secundis agentibus, & virtute ejus applicantur secundæ agentia ad effectus suos, & est in qualibet actione causam, & conservans eam in eis.* En Deus actionem ipsam causat mediatè, quatenus nempe ipsam secundam movet, & applicat ad agendum, & sic mediata causat actionem; sed en item etiam immediatè actionem ipsam causat, quatenus nempe creaturæ causæ coinfluit, & similiter cum ea causat, scilicèt, ut est, & convenit cum qualibet actione, causat immediatè, ut tale esse habet, & à quavis alia differt, causat mediante causa creata. Rur-

tas, paucis interjectis, ita concludit: *Qualibet ergo actio causatur à secundis agentibus est à Deo immediatè; quia quòd secunda agentia agant, hoc habent à Deo; & est à Deo immediatè, quia in qualibet re est Deus intimus causans, & conservans, & producens tam essentiam rei, quàm ejus esse, & actionem quàm ejus actionem.*

186 Ne autem uno tantùm loco B. Doctoris videamur inni-
scere, quamquam is sufficiat, in eo-
rum ex instituto de præsentī dif-
ficultate quærit, ex aliis B. D.
locis ulterius ostenditur conclu-
sio. Itaque in eodem 2. dist. 18.
art. 1. dub. 1. later. ita ha-
bet agens de virtute seminis ad
generationem: *Certum est enim,
quod illa virtus est creatura, sed
generatio ejus attribuitur princi-
pio Divinis, quia quidquid facit,
agit in virtute Divinorum
motorum, id est, Dei, & mo-
toriorum: posset enim Deus
omnia per se ipsum facere, sed
vult bonitatem suam com-
municare creaturis, ideo vult, nos
naturas suas esse coadjutores
ejus, ut secundum hunc ordinem
omnia ab ipso procedant.* En agit
tamen in virtute Dei, hoc est,
in natura, & applicatum à Deo,
ita terra agit in virtute artifi-
cis, hoc est, mota, & applicata
à artifice, de quo ibi exemplifi-
catur; sed en item semen Deo co-
operatur, ut opus generationis
natura physice sit ab utroque, si-

cut scissio simul physicè à terra
procedit, & à manu applicante.

187 Rursus, in eodem 2.
dist. 18. q. 1. art. 1. §. Cum er-
go quæritur, ita habet: *Operatur
enim Deus in omnibus operibus
naturæ, non solum naturam con-
servando in esse, sed etiam ipsa
opera naturæ operando.* Non quòd
res sint destitute propriis opera-
tionibus: crit enim una, & eadem
operatio à Deo, & à natura, sed
à Deo principalitèr, à natura in-
strumentalitèr, sicut unum, &
idem opus artis erit ab artifice,
& à dolabra. Ut enim hæc natura
inferior comparata ad corpus su-
percælestè est organum ejus, ut
patet ex 2. de Gen. ita quòd ignis
non possit aliquid facere, neque
generare ignem, nisi ut est orga-
num Cæli; propter quòd omnia,
quæ hic inferius aguntur natura-
litèr, reducit Philosophus in cor-
pora supercælestia, dicens, quòd
Sol, & homo generant hominem:
& si hæc corpora inferiora nihil
agunt, nisi ut sunt organa Cæli,
multò magis omnia ista inferiora,
& omnia supercælestia, & omnes
naturæ creatæ nihil agunt, nisi ut
sunt organa Dei. En iterum sicut
artifex movet instrumentum, ita
tamen quòd opus artis est simul
simultate physica ab instrumen-
to, & à manu operante, ita Deus
naturam movet, & in omni ope-
re naturæ operatur.

Ex hoc autem loco ratio
potest deduci non contemnen-
da:

da: Non solum à Deo movetur naturale agens ad operandum, sed etiam à Caelo moventur hæc sublunaria; sed concursus movens influentiæ Cœlestis nequit esse aliquid causæ inferiori impressum prævium ad operationem suam, sed hoc solum, quod opus, & operatio inferioris causæ simul simultate physica sub alia, & alia ratione est ab utriusque influentiâ: ergo pariter de concursu Dei. Probatur min. Si enim concursus, quo movet influentiâ Cœli, aliquid est inferiori causæ impressum, hoc aliquid differt ab eo, quod imprimit motio Dei; tunc autem, sicut Cœlum Deo subijcitur, & à Deo movetur, sic id, quod Cœlum imprimit, ei subordinatur, quod imprimit concursus Dei, & erit in causa creata duplex præmotorio, sive qualitas fluida per ordinem se habens, & insuper concursus Dei non immediatè, sed mediante tantum hac motione à Caelo impressa attingit actionem causæ inferioris; quod utrumque patet esse falsum.

188 Rursus, ibidem art. 2. §. Dicemus ergo, sub mediocritate habet: Deus enim dat rebus naturalibus esse, conservat eas in esse, & movet virtutes naturales ad operandum. Et paucis interjectis, hoc tertium explicans, ait: Est etiam Deus tertio operator omnium operum naturalium, quia, ut diximus, extincta esset

operatio naturæ, si Deus subtraheret operationem suam. Omnia enim opera nostra, & natura operatur Deus: nam, ut supra tetigimus, omnes naturæ, & omnes creaturæ comparantur ad Deum, sicut organa: sicut ergo quicquid facit organum, ut organum est, facit artifex, quia ferra non fecit nisi mota ab artifice, propter quod opus ferra magis est opus artificis, quam ferra; sic omnia opera naturæ magis sunt opera Dei, quam naturæ. Idem habet art. 4. dub. 1. later. §. Habemus enim, & q. 4. de Esse, & Essentia.

In his ergo locis, & sæpe alibi, quoties de concursu Dei, & creaturæ ad naturalem operationem loquitur, creaturam assimilat instrumento, & intendit, quod sicut operatio artis est ab artifice, & instrumento, ita operatio naturæ est à naturali causa, & à Deo ipsam movente; jam autem operatio artis sic est ab artifice, & instrumento, quod non potest aliquo priori ab artifice, quam ab instrumento, neque aliquid ab artifice descendit, quo instrumentum moveatur, sed per hoc solum, quod instrumentum assumit, & influentiam suam instrumento conjungit, ipsam movet, & applicat, & operatio simul est ab utroque, tota à quolibet sub alia, & alia ratione: pariter ergo Deus movet naturalem causam, & operatio ejus est à Deo immediatè, non quidem ita quod sit

Deo prius, quam à causa creatæ; aut aliquid à Deo ipsi causæ imprimatur, quo ea moveatur, sed per hoc solum, quod influentia Dei influentiæ coniungitur huius causæ, quo effectus ab utraque est, totus à qualibet sub alia, & aliaratione.

Non me latet contendere nonnullos, instrumentum elevari ad opus principalis agentis per qualitatem sibi impressam, quam sicut impulsus; cum enim S. Thomas, & frequentissime Sancti, & Doctores hoc utantur exēplo instrumenti ad explicandam dependentiam creaturæ à Deo in operando, coguntur ponere in instrumento illam fluidam qualitatem, quam in creata causa progenant. Sed de hoc infra agitur ex instituto, dum de causa efficiente: interim, quod nulla qualitas intervenit, patet ex eo, quod eodem modo artifex utitur ferrâ ad scindendum, & ignis calore ad transfundendum lignum ad formandum; & eodem tenore D. Thomas utroque utitur exemplo, ut supra videbimus; at patet, quod ignis calori nullam imprimit qualitatem, qua ipsum elevet ad actionem producendi substantiam; ergo pariter. Deinde: Ferè manifestum patet, quod non aliter artifex ferram applicat, & ad scindendum movet, aut elevat, quam coniungendo manum ferræ, & ipso motu manûs moven-

do ferram; sed nulla est hic qualitas, aut impulsus, neque aliud quid præter motum manûs ferræ conjunctæ, quo movetur & ferræ, & qui est influentia artificis: superflue ergo qualitas impressa confingitur.

189 Duo hic annotanda sunt: alterum est, quod, ut ait B. Doctor, tam effectum causæ creatæ, quam actionem ejus causat Deus mediâtè, & immediâtè: nempe tam in effectum, quam in actionem accipitur, quod est, seu esse habet, & quod tale quid est: quatenus est, & esse habet, influentia Dei terminatur ad actionem, & ad effectum, & sic est utrumque immediâtè à Deo; quatenus autem tale quid est, est à causa creatâ, quare sic est à Deo mediante causa creatâ, & influentia Dei hoc sensu terminatur ad ipsam causam creatam, ipsam movet, & per ipsam effectum causat, & actionem sub ratione particulari: quia ergo hoc secundo modo influentia Dei causa est influentiæ creaturæ, hoc sensu physicam præcedentiam habet realis causalitatis; & hoc est, quod ait Philosophus, quod motio moventis prior est motu mobilis ratione, & causa, comparatur enim creatura ad influentiam Dei ut mobile, seu motum, quippe movet, & insuit mota à Deo, & ut secundum moventem; hæc autem Dei influentia sic præcedens, & moventis non est concursus, sive ac-

tio Dei formalitèr, & ut se tenet ex parte creaturæ, sed causalitèr, & ut se tenet ex parte Dei, quare est velle, vel, si mavis, exercitium Omnipotentis tota aternitate præcedens; & hoc est, quod asserit prior pars nostræ Conclusionis: præter hoc autem ex parte creaturæ, quidquid ponatur, physicè simul est cum influentia creaturæ, imò nihil aliud est reperire, quàm ipsam ejus influentiam sub alia, & alia ratione à Deo, & à creatura.

Alterum, quod debemus notare, est, quòd nonnulli ex Authoribus primæ sententiæ sic excludunt concursum Dei prævium, quòd velint, influentiam Dei nullo modo ad causam creatam, sed simul cum causa creata ad actionem ejus terminare. Sed iste sensus, cujuscumque sit, certè enim illum videtur intendere P. Molina, à nobis admitti non potest, imò neque illum intendit P. Suarez, ut poterit constare legenti ipsum disp. 22. Metaph. qua de hoc determinat. Itaque negari omninò non potest, quin causa creata est movens motum, quare movet, & influit ut mota à Deo; patet autem, tum, quòd motum terminat influentiam moventis; tum, quòd si influentia Dei non terminatur ad causam creatam, non eam Deus movet, sed influentia ejus ab ipsa incipit, neque in aliud refunditur, cujus influentiam ipsa ter-

minat. Deinde: Si Dei influentia non terminatur ad causam creatam, actionem, & effectum non agit Deus mediante causa creata; & quia ab ea est tam actio, quàm effectus sub ratione talis, non erit à Deo sub ista ratione; at oportet, ut ait B. D. actionem, & effectum à Deo esse mediatare, & immediatare; nempe immediatare, quatenus est; & mediante causa creata, quatenus tale quid est: ergo oportet Dei influentiam non solum immediatare ad actionem, sed ad ipsam etiam causam terminari.

§.

III.

Probatur Conclusio B. Doctoris ex communi doctrina utriusque sententia.

190

QUamquam nostrum non est mentari S. Thomæ excludere, quia tamen præsens difficultas potissimè de mente ipsius controversitur, volumus ex ipso, & aliis utriusque sententia Doctoribus ostendere, quòd nihil aliud intendunt, quàm sensum nostræ Conclusionis; & quod eadem de mente S. Thomæ Moderniores Thomistæ contendunt velle S. Doctorem, quòd concursus Dei in causa creata est ipsa ejus actio prout à Deo, ut po-

tertius modus dicendi illius sententia; hoc autem, ut jam patuit, est in re id ipsum, quod ponit prima sententia. Loca itaque S. Thomæ ea accipiemus, quæ pro contraria sententia adducit Lemos 3. lib. Panop. quo de hoc laxissimè agit, & qui ab ipsis Thomistis in præsentī controversia Princeps habetur.

191 Prima itaque probatio ex duplici desumitur testimonio Philosophi, quod utrumque assumit S. Thomas: primum ex 3. Phys. text. 18. quo asserit, quod *motio moventis in moto est motus*. Hoc assumit S. Thomas in 1. 2. quæst. 110. art. 2. ad hoc ipsum, nempe, ut probet, quod motio prævia, qua Deus movet voluntatem, non est qualitas aliqua, sed motus quidam animæ. Alterum testimonium est, quod *motio moventis est prior motu mobili ratione, & causa*. Quod assumit S. Thomas 3. contra Gentiles cap. 149. Ex hoc secundo testimonio probant Moderni Thomistæ tertium illum dicendi modum, quod nempe actio creaturæ prout à Deo motio prævia, et ad se ipsam prout à creatura, quia prior esse debet non solum ratione, sed causalitate etiam. Male tamen: Quia motio moventis, aut accipitur in movente, aut in moto; & in movente quidem prior est ratione, & causa, non tamen est motus ipse; in moto verò est motus ipse, & hac

ratione non est prior ratione, & causa; quare motio moventis in Deo movente significat ipsam ejus influentiam tota æternitate præcedentem motum creaturæ, in creatura autem mota significat ipsum ejus motum, sive influentiam: quod ergo vere asseritur de motione aliter, & aliter accepta, malè eidem applicatur, sive in eadem acceptione.

Ratio itaque ex his sic formatur: Motio moventis non solum ratione, sed causalitate etiam præcedit motum mobilis; sed sic tantum potest præcedere influentia Dei, ut est in ipso Deo, neque est aliquid accipere ex parte creaturæ reali prioritate causalitatis præcedens motum, & influentiam ejus: ergo stat utraque pars conclusionis nostræ, & quod motio Dei causalitèr, ut se tenet ex parte Dei, physice præcedit, & præmoveret; & quod formalitèr, sive ex parte creaturæ, nihil est physice prævium ad actionem ejus, sed ea est physice simul à Deo, & creatura. Majoris hujus discursus ipse est Philosophi textus, quem assumit S. Thomas, & ratione patet, quia moventem movere causa est, quare motum moveatur. Minor ex altero testimonio ostenditur: Concursum Dei formalitèr, ut se tenet ex parte creaturæ, est motio moventis in moto; sed motio moventis in moto est motus: ergo non est aliquid physice, & reali-

tèr prius ipso motu. Minor est ipse textus; conseq. autem manifestata est, tùm contra qualitatem fluidam, quia ea non est motus ipse; tùm contra actionem prout à Deo, quia ea non est realitèr prior, & causa sui ipsius prout à creatura.

192 Secunda probatio ex testimonio desamitur, quod ipse Lemos dicit clarioribus verbis expressum, quàm à se posset adhiberi, id habetur quæst. 3. de Potent. art. 7. ubi S. Doctor explicans modos, quibus Deus in natura operatur, in corpore articuli ita habet: *Sed quia nulla res per se ipsam movet, vel agit, nisi movens non motum, tertio modo dicitur una res esse causa actionis alterius, in quantum movet ad agendum; in quo non intelligitur collatio, aut conservatio virtutis activa, sed applicatio virtutis ad actionem; sicut homo est causa incisionis cultelli, ex hoc ipso, quod applicat acumen cultelli ad sciendum.* En actio creaturæ est à Deo, & creatura, sicut scissio est à manu, & cultello; sed scissio non prius à manu, quàm a cultello est, sed quamvis manus motu suo cultellum moveat, simul est ab utroque, & illo motu manûs per cultellum fit scissio: ergo paritèr.

Rursus: in solut. ad 3. ait: *Dicendum, quod in operatione, qua Deus operatur movendo naturam, non operatur natura, sed*

ipsa natura operatio est etiam operatio virtutis Divina, sicut operatio instrumenti est per virtutem agentis principalis. En ubi clarè ait, quod operatio natura est etià operatio virtutis Divinæ, nempe ab utraque virtute simul procedit influentia illa, ubi nihil significatur physicè prius operatione naturæ, nisi ipsa Dei influentia, seu actio causalitèr, ut se tenet ex parte Dei; quod autem ait S. Doctor, quod natura non agit, sensus est, quod, quia ipsa natura agit mota, & applicata, magis agitur, quàm agit, & magis in ejus operatione operatur Deus, quàm natura.

Præterea: in solut. ad 7. ait: *Dicendum, quod virtus naturalis, quæ est rebus naturalibus in sua institutione collata, inest eis ut quedam forma habens esse ratum, & firmum in natura; sed id, quod à Deo fit in re naturali, quo actualitèr agit, est ut intentio sola habens quoddam esse completum, per modum quod res sunt in aere, & virtus ut in instrumento artificis: sicut ergo securi per artem dari potuit acumen, ut esset forma in ea permanens, non autem dari potuit ei, ut virtus artis esset in ea, quasi quedam forma permanens, nisi haberet intellectum; ita rei naturali potuit conferri virtus propria, ut esset forma in ipsa permanens, non autem vis, quæ agit ad esse, ut instrumentum prima*

causa. Hoc potissimè testimonio expressam putant Thomistæ qualitatē prædeterminantem, & eo multum innititur Ferrar. in 3. contra Gent., cap. 70.

Sed mens, & intentum S. Doctoris planè constat ex ipso, quo utitur, exemplo: & certè, si bene perpendantur verba S. Doctoris, mirum est, quomodo hinc physicam præmotionem potuerit quis deducere: vere quidem aliquid à Deo impressum videntur verba sonare, sed expressè ait, quod illud est non aliquid reale, aut aliqua realis immutatio, sed intentio sola, per modum, quo colores sunt in aëre, & virtus artis in instrumento; at intentio vera representatio est, & quæ potest physicè movere, aut physicam causalitatem habere: nihil ergo inde ad propositum. Sicut tamen in aëre non verus est color, sed quædam representatio, quæ, quæ dicitur intentio coloris; & in instrumento non est forma imaginata, & directio ad opus intentum, quæ est virtus artis, neque potuit talis conferri instrumento, nisi haberet intellectum; quare ei tantum, ex quo derivatur à principali agente, & dirigatur ad opus suum, repræsentative dicitur conferri, & per modum cuiusdam intentionis illi directio, & ordinatio ad opus principale; ita creatis causis collata est quidem naturalis virtus per modum formæ realis, qua

ad naturalem transmutationem agunt, ad esse autem solum potuit conferri virtus per modum intentionis, quod nempe per modum instrumenti assumptæ, & mota à Deo agant, sicut ferra ab artifice, in quo nihil est physicum, aut physicè prævium.

193 Tertia probatio definitur ex 3. contra Gentes cap. 70. qui locus Thomistis est solemnis probatio pro sua prædeterminatione: ibi ergo S. Doctor explicandum assumit, quomodo idem effectus à Deo est, & à natura, & in corpore ita ait: *Virtus autem inferioris agentis dependet à virtute superioris, in quantum superius agens dat virtutem ipsam inferiori agenti, per quam agit, vel conservat eam, aut etiam applicat ad agendum, sicut artifex applicat instrumentum ad proprium effectum, cui tamen interdum formam non dat, per quam agit instrumentum, neque conservat eam, sed dat ei solum motum.* Intendit itaque S. Doctor, quod sicut eadem operatio artis est ab artifice, & ab instrumento, sic eadem operatio naturæ est à Deo, & à naturali causa, magis autem à Deo est operatio naturæ, quàm ab artifice operatio instrumenti, quia artifex neque dat formam, aut virtutem, qua agit instrumentum, neque eam conservat, sed tantum dat motum; Deus autem ipsam etiam virtutem dat, & conservat: ex his er-

go solum habetur, quod Deus movet, & applicat influentiâ suâ creatam causam, & quod hæc influentia physicè prævia est ad actionem causæ motæ; at, quandoquidem sic movens tantum dat motum, non aliquid physicè prævium causat, neque concursus Dei, ut se tenet ex parte creaturæ, physicè prævius est.

Clarius id ipsum ex altero exemplo colligitur, quo S. Doctor resolutionem concludit, ait itaque: *Sicut igitur non est inconveniens, quod una actio producat ex aliquo agente, & ex virtute ejus, ita non est inconveniens, quod producat idem effectus ab inferiori agente, & à Deo, ab utroque immediatè, licet alio, & alio modo.* En id ipsum intendens, nempe explicare concursus Dei cum causa inferiori, exemplum assumit de causa principali, & ejus naturali virtute, ut sicut calefactio à calore est, & ab igne, & ignis calorem applicat, & movet ad calefaciendum, sic Deus creatam causam movet, & applicat ad agendum, & ejus actio est ab ipsa, & à Deo. Ex quo habes primum, quod concursus Dei non est physicè prævius, simul enim calefactio est ab igne, & calore; neque quamvis ignis calorem movet, & applicat, aliquid erit reperire calori impressum, aut prævium ad influentiâ ejus: habes secundum, quod non applicatur instrumen-

tum per qualitatem aliquam ipsi impressam; eodem enim modo de instrumento loquitur S. Doctor, ac de naturali virtute.

194 Quarta probatio ex testimonio desumitur, quæ ex Summa Theologica ipsi etiam Thomistæ adducunt: primum est ex 1. p. q. 2. art. 3. quo intendens deducere, quod deveniendum est ad primum motorem non motum, sic habet: *Quia moventia secunda non movent, nisi per ea quod sunt mota à primo movente, sicut baculus non movet, nisi per hoc quod est motus à manu.* Hæc pariter aperte habetur, quod Deus movet creatam causam, & consequenter, quod influentiâ Dei præcedentiâ habet causalitatis ad influentiâ causæ creatæ; sed pariter habetur, quod in causa creata nihil est physicè prævium ad influentiâ suam; sicut baculus ipso motu manûs, quod sumitur, non aliquid recipit, quod moveatur, sed motum ipsum, qui simul est ab ipso, & à manu.

Præterea, in eadem 1. p. q. 105. art. 5. ita habet: *Terminus considerandum est, quod Deus movet non solum res ad operandum, quasi applicando formas, & virtutes rerum ad operationem, sicut etiam artifex applicat formam ad sciendum, qui tamen interdum formam securi non tribuit, sed etiam dat formam creaturis agentibus, & eas tenet in esse.* En idem hæc intendit, quod

in præcedentibus : patet ergo, quod S. Doctor, ubique sibi constans, nihil intendit, nisi quod Deus movet, & applicat, quare influentia ejus causalitatem habet ad influentiam creaturæ, quod est prima pars conclusionis nostræ: quod autem in ipsa creatura aliquid sit prævium ad influentiam suam, quod sit concursus Dei prævius, nullibi vel leviter innuit; quare mitto cætera loca, quoniam ex his patet mens S. Doctoris, & sensus, quem in illis intendit.

195 Deinde, quod P. Sua-
pra id ipsum intendat, quod po-
nit nostra conclusio, de facili
potest patère; solùm enim potest
se dubium de priori parte nos-
træ conclusionis; aperte autem
ipsum admittit, tum, quia expli-
cando modos dicendi, qui sunt
oppositi controversiæ, cit. dis-
put. 2. sect. 2. num. 2. ita ha-
bet: Tres igitur dicendi modi cir-
ca questionem hanc esse possunt:
primus est, hujusmodi concursum
esse aliquid per modum principii
per se. Quod dupliciter potest in-
telligi: uno modo, quod tale prin-
cipium sit in ipso Deo; & hoc re-
te explicatum potest habere sen-
sum verum, nos tamen nunc in eo
non loquimur: Deus enim per vo-
luntatem suam concurrat cum cre-
atura ad actionem ejus, unde ip-
sæ Dei volitio potest in suo
ordine dici concursus Dei cum
creatura. Intendit itaque, quod

si concursus Dei accipiatur acti-
vè, ut se tenet ex parte Dei, ipsa
Dei volitio potest dici concursus
Dei; & sic, ait, habere verum
sensem, quod concursus Dei est
aliquid per modum principii;
Deus nempe illo suo velle causat
actionem creaturæ; quare con-
cursus hoc sensu habet præceden-
tiam causalitatis ad actionem
creaturæ, quam causat; quia ta-
men potissimè intendit de con-
cursu Dei, ut se tenet ex parte
creaturæ, quia sic propriè con-
cursus dicitur, ait, quod illum
sensem non intendit: negat er-
go, concursum Dei esse aliquid
in creatura receptum prævium
ad actionem suam, sive se habeat
per modum principii, sive per
modum conditionis, non autem
quod influentia Dei, ut se tenet
ex parte Dei, & est ejus velle;
physicè prævia sit, & causalita-
tem habeat in ipsam creaturam in-
fluentiam.

Tum deinde hoc patet: Quia
expendens motiva, quibus con-
traria sententia adstruit in crea-
tura concursum Dei physicè præ-
vium, alterum erat illa Sancto-
rum locutio, qua dicitur, quod
causa secunda non agit, nisi mo-
ta à prima. Hoc expendens nam.
47. non absolute illam locutio-
nem negat, sed tantum explicat,
ut excludat sensum, quem inten-
dit contraria sententia, nempe
quod, ut agat mota à prima,
non oportet ponere aliquid in
ipsa

ipsa receptum, prævium ad operationem suam: concedit ergo, quòd Deus movet influentiâ suâ causam secundam, causando in ea non aliquid, quod sit physica præmotio, sed ipsam ejus actionem; & quia motio moventis est prior motu mobilis, absolute concedit, quòd Deus præmoveret; & tantum intendit, quòd in creatura nihil est, quòd sit præmotio; quare, quidquid sit de aliis, patet, quòd non est ad mentem Suarezii sensus ille, quem aliqui dicunt intendere Doctores hujus sententiæ, quòd nempe influentia Dei non ad causam creatam terminetur ipsam movens, sed ad actionem ejus; ipse enim concedit aperte, quòd Deus creaturam movet, & tantum negat, quòd illam moveat per aliquid prævium in ipsa causatum. Quod item colligitur ex sect. sequenti num. 12. quo statuit concursum causæ primæ ad ipsam secundam causam terminari.

Hæc volui latius expendere, quo pateat, in re nullam esse controversiam, neque aliud intendere S. Thomam, quàm id, quod libenter concedit P. Suarez, quòd nempe Deus physice præmoveret; neque aliud fundamenta Thomistica convincunt, ut patebit expendendo singula; quare si horror deponatur, quo illa accipitur propositio propter sensum qualitatis prædeterminantis, ea verum habet sensum;

illa enim Dei influentiâ; quæ creaturam movet, & ad agendum applicat, physice prior est, & physice ipsam creaturæ influentiam causat, sicut influentia principalis causæ prævia est, & physice causat motum instrumentis cum quo stat, quòd motus ipse instrumenti, & operatio artis physice simul sit ab utroque. Et his itaque sufficienter probata manet conclusio nostra, amplius autem ea patebit solvendo motiva in contrarium.

§.

IV.

Expenduntur fundamenta qualitatis prædeterminantis.

196

AB autoritate quorundem multa congruit Lemos, tum ex Philosophis, tum ex Divo Thoma, & aliis, quo cæteri desumpserunt; quibus tamen iis omnibus solum habet, Deum movere, præmovere, seu applicare causas secundas ad agendum, nullibi tamen, quòd in causa secunda detur præmotio, seu aliquid physice prævium ad operationem suam, ea prætermitto, quia sensus jam patuit, quo libenter admittimus Deum præmovere, nempe ad idem movere, ut se tenet ex parte Dei, physice prævium est; cum quo

quo stat; quòd in creatura nihil dicitur physicè prævium, quò movetur ad agendum.

197 A ratione ergo arguitur primo: Deus est prima causa: ergo in ratione causæ, & causalitatis præcedit quamcumque causam creatam; sed si tantùm simul natura, & per concursum simultaneum concurrat ad actionem causæ creatæ, non præcedit causalitatem, neque tunc in exercitio causæ erit ratio, quare sit prima causa: ergo fieri debet concursus prævio concurrere. Hæc subsumpta, in qua tantùm est difficultas, probatur de facili, quo communis solutio præcluditur: In quo enim causa creata virtutem acceperit à prima, salvatur, quòd in actu primo, & quantum ad posse agere sit causa secunda dependens, & subordinata; si autem in ipso exercitio agendi simul, à utriusque ex æquo actio procedit à Deo, & à creatura; in esse quidem, & conservari dependebit creatura à Deo, in agere autem magis creatura cum Deo, quàm Deus cum creatura efficiat, siquidem unaquæque causa propria influentiâ, & virtute sui eliciunt.

Confirmatur: Movens prius naturâ movere, quàm motum moveatur; sed in qualibet actione causæ secundæ Deus est movens, creatura autem mota à Deo: ergo prius naturâ est Deum movere, quàm creaturam move-

ri. Major & est textus Philosophi supra adductus, quòd *motio moventis prior est motu mobilitis*; & ratione patet; quia, quòd movens movet, causa est, quare motum moveatur. Minor item, & est frequens locutio Sanctorum; & eo patet, quia creatura est secundum movens, seu, quòd idem est, movens motum, dependens, & subordinatum.

198 Hoc argumentum, quòd multipliciti via urgent Thomistæ, id tantùm probat, quòd nos libenter concedimus, & non negat P. Suarez, nempe quòd influentia Dei prævia est, & causalitatem habet in ipsam creaturæ causæ influentiam, quòd ipsam movet, & facit influere; non autem quòd aliquid in creatura ponit physicè prævium ad influentiam suam, de quo solo controversia est. Ad formam itaque negatur subsumpta, & ad probandum dicitur, quòd non solum virtutem agendi, sed ipsam etiam actionem habet à Deo causa creata; quare non solum in actu primo, & quantum ad posse agere, sed etiam in actu secundo subordinatur, & dependet causa creata à Deo; sed per hoc tantùm importatur, ut optimè ait Scotus, ordo causarum; cum quo stat, quòd simul physicè sit ab utraque actio. Ad confirmationem consequentem, nihil enim inde ad propositum; Deum enim movere non significat aliquid in

causa creata; quare non habetur inde concursus pravius, sed quod influentia Dei prior est, quod nullus negat.

199 Arguit secundò: Concursus, qui terminatur ad actionem causæ secundæ, non potest non esse pravius; sed concursus Dei ad actionem causæ secundæ terminatur: ergo. Patet major, quia actio creaturæ ad talem concursum comparatur ut effectus. Min. item patet, quia actio creaturæ est ens per participationem, quare à Deo derivatur, & ejus influentiam terminat, sicut perfectionem participat. Ad hoc, sicut ad præcedens conc. consequ. tantum enim probat, quod influentia Dei, sive concursus, ut est ex parte Dei, pravius est, movet creaturam, & causat actionem ejus, quod totum concedimus; inde tamen non sequitur aliquid in creatura pravius ad actionem suam, de quo est controversia, imò sequitur oppositum; si enim actionem creaturæ causat Deus, patet, quod non aliquid, quo praviè moveatur ad agendum.

200 Arguit tertio: Deus quemcumque effectum causæ creatæ, & etiam actionem ejus attingit sub ratione universalissimæ entis; sed non ita attingit, nisi praviè concurrat: ergo. Major nota supponitur; min. autem prob. Attingere sub ratione universalissimæ entis, est attingere

sub omni formalitate; sed secluso concursu pravi non attingit Deus sub omni formalitate: ergo. Patet maj. siquidem sub ratione universalissimæ entis omnis formalitas comprehenditur. Prob. min. Dependencia causæ secundæ à prima tantum potest intelligi, aut in eo, quod potest causare, aut in eo, quod debet causare, aut in eo, quod causat, quare sub hac triplici formalitate attingit Deus effectum, & actionem; sed attingit, quatenus potest, per hoc quod causæ dedit virtutem; quatenus actu causat, per hoc quod simul cum causâ concurrat; quatenus autem debet causare, per hoc quod concurrat praviè: ergo secluso concursu pravi non attingit Deus effectum, & actionem sub omni formalitate, non enim attingit quatenus debet poni.

201 Resp. quod id ipsum concludit, quod præcedens, quod nempè influentia Dei, quæ causam movet, & applicat ad agendum, praviæ est, quod non negamus; non autem deducit in creatura concursum pravi, de quo est controversia. Ad formam neg. min. in sensu arguentis, quatenus nempè concursus significat actionem Dei formaliter, ut se tenet ex parte creaturæ; cum hoc enim, quod influentia Dei causaliter, ut se tenet ex parte Dei, praviæ sit, & causaliter influentiam creaturæ, fiat, quod formaliter,

est ex parte creaturæ, simul
physicè sit à Deo, & creatura.
Ratio autem est: Quia tam in-
fluentia creaturæ, quam effectus,
& fieri ejus est à Deo mediatè, &
immediatè; mediatè, quatenus
nihil quid est, & procedit à causa
creata; immediatè verò, quate-
nus est, & sub ratione entis.

Ad prob. primò neg. maj.
Attingere enim sub ratione entis
est attingere, quatenus est; licet
autem intentione, & dignitate
prior sit ratio entis, & prius in-
tellectus effectum esse, quam hoc ta-
le esse, executione tamen, & phy-
sicè prius est, quòd sit hæc talis
essentia, quam quòd habeat esse;
Nec utrumque attingat Deus,
sed tamen eodem modo, sed al-
terum mediatè, alterum imme-
diatè, ut jam dictum est. Secun-
dò datà maj. neg. min. Ad pro-
b. ejus dicitur, quòd, quate-
nus debet produci, dependet à
Dei effectus, aut ex quo ratio-
nes seminales indidit, quibus sic
determinatur causa, quod hæc,
hoc debet producere, nempe
presente, & approximato passi-
vi, hoc de necessitate patitur,
hoc de necessitate agit ex ordi-
ne, & determinatione, quam fa-
cit ratio seminalis; vel, si mavis,
dependet à Deo, quatenus debet
produci, per hoc quòd influenti-
am, ut se tenet in ipso Deo, cau-
sam movere, & applicat; ex hoc
autem ipsa debet producere: ad
hunc ergo deducit illa ratio;

quòd Deus præmoveret, & appli-
cat, non autem, quòd in creatu-
ra sit aliquid prævium, quo mo-
veatur.

202 Arguit quartò N. Agui-
lera fundamento, quod etiam ha-
bet Lemos cap. 24. Nisi in crea-
tura ponatur aliquid à Deo ac-
ceptum supra ipsam virtutem, &
prævium ad actum secundum
agendi, creatura non potest in-
telligi efficienter causare: ergo.
Prob. antec. Non potest creatu-
ra intelligi causare, & actu age-
re, nisi pro priori ad actionem
ipsam intelligatur constituta in
actu secundo; sed id, quo sic
constituta intelligitur, non po-
test non esse aliquid à Deo deri-
vatum, & ipsi impressum, præ-
vium ad actionem, & superaddi-
tum virtuti: ergo. Maj. ex termi-
nis pater. Min. ostenditur: Per
virtutem suam tantum constitui-
tur in actu primo, & potens age-
re, quare id, quo constituitur in
actu secundo, superadditur vir-
tuti; deinde, influentiam habet
in actionem, quare est de neces-
sitate distinctum, & prævium ad
ipsam; tandem, perfectio est, qua
causa reducitur de potentia ad
actum: debet ergo à Deo deri-
vari.

Confirmatur, & explicatur:
Si creatura non accipit à Deo
physicam motionem, qua redu-
catur de potentia ad actum causan-
di actionem suam, ipsa se
reducit de potentia ad actum;

sed hoc est penitus impossibile: ergo. Prob. min. Si creatura se reducit de potentia ad actum cauſandi, ſe ipſa habet actum ſecundum cauſandi; ſed hoc implicat: ergo. Pater maj. quia non ab alio aliquid accipit, quo reducat. Pater item minor, quia quod de ſe eſt potentia tantum, non poteſt ſibi actum dare, aut in ſe cauſare id, quo fiat in actu.

203 Hoc argumentum directe procedit ad propositum contrariæ ſententiæ, id tamen æquiuocatione nititur; ſi enim actio eſt actus ſecundus agendi, velle; quod pro priori ad actionem intelligatur conſtituta in actu ſecundo, eſt velle, quod pro priori ad actum ſecundum habeat actum ſecundum, quod eſt contradictio; oritur autem æquiuocatio ex eo, quod non diſtinguit de actione: itaque actio formaliter ſumpta, ut eſt fieri prout ab agente, præſupponit pro priori cauſalitatis cauſam in actu ſecundo conſtitutam, ab ea enim procedit, prout eſt reducta ad actum ſecundum; hoc autem, quod præſupponit, & quo cauſa ad actum ſecundum reducitur, ipſa eſt ejus influentia, & ipſe actus ſecundus ſumptus cauſaliter, ut ſe tenet ex parte agentis, & eſt activum movere ejus, id utique à Deo eſt cauſam movente, non autem aliquid impreſſum à ſolo Deo, quod ſit motio prævia, ſed ipſe motus & influentia creatu-

ræ ſimul phyſicè ab ipſa mora, & à Deo movente procedens.

Per hoc itaque patet ad formam: neg. ergo anteced. Ad prob. diſting. aſſumptum: Niſi intelligatur conſtituta in actu ſecundo cauſaliter, pro priori ad actionem ſumptam formaliter, conc. niſi intelligatur pro priori ad actionem conſtituta in actu ſecundo formaliter, neg. major, imò id implicat; ſi enim actio eſt ipſe actus ſecundus, eſſet habere actum ſecundum ante actum ſecundum. Tunc autem eodem ſenſu neg. min. quod nempe id, quo ſic conſtituta intelligitur, ſcilicet motio prævia, eſt enim ipſa ejus influentia. Quo patet ad prob. min. eſt utique quid ſuperadditum virtuti, diſtinguendum, & præuium ad actionem formalem nempe exercitium, & active conari ipſius cauſæ; eſt item à Deo, non autem in ſenſu, quem intendit arguens, nempe à ſolo Deo ipſi cauſæ impreſſum, ſed à ſe & influente, & velle ſuo facere cauſam influere. Quo ad conſirmationem patet, quod ipſa cauſa ſecunda non ſe reducit de potentia ad actum, ſed à Deo redecitur, non tamen per aliquid ſibi impreſſum, ſed per ipſam Dei influentiam, ſeu actionem, ut ſe tenet ex parte Dei.

204 Hanc doctrinam agit N. Aguilera num. 36. & ſequenti reponit autem num. 38. quod influentia illa, quæ ab eo dicitur

actio agens, nullo modo est à creatura, sed à Deo immissa, quod à se probatum dicit, quia aliqui causa secunda se reducere de potentia ad actum. Sed quomodo creatura influat per influentiam, quæ ab ipsa non est, omnino non potest percipi: oportet ergo ab ipsa esse creaturæ influentiam illam, quæ est actio agens, & activè conari ipsius; quia tamen non est ab ipsa se sola, sed simul ab influentia Dei, quæ movetur, & applicatur, ea non se reducit de potentia ad actum, sed ab illa Dei influentia procedit.

205 Quod si dicatur, illam creaturæ influentiam à Deo motu immitte, & illam à creaturæ accipi, quæ pro posteriori ipsa movetur. Id in primis liberè dicitur, & sine ulla ratione: non enim motu conatus, & activum movetur aliquid est, quod à Deo solo moveri possit; conatus enim creaturæ non causatur sine creaturæ conante. Id deinde non aliter est pravius ad influentiam creaturæ, quod hæc sententia inducit, sed ipsa ejus actio, & influentia à Deo causata sub ratione communi, quæ postea à creaturæ causatur sub ratione particulari; & hic est sensus, quem implet tertius modus dicendi illius sententiæ, de quo satis supra.

206 Arguit quintò Lemosius, ubi in impugnando sen-

tentiam Thomistarum, qui motionem praviam ponunt in ipsa actione creaturæ prout à Deo, probat consistere in aliquo proprio ad actionem ipsi creaturæ impresso, hac ratione: Passim docet S. Thomas, quod causa secunda se habet respectu Dei ut instrumentum; sed in instrumento motio, quæ principale agens ipsam applicat, v. g. ferram ad scindendum, non est entitativè ipsa scissio, sed illius causa: ergo applicatio, quæ Deus movet secundam causam, non est operatio illius, sed aliquid praviæ operationem causans. Min. patet, quia scissio est actio instrumenti moti à principali agente: ergo fit ab instrumento, & motione principalis agentis tamquam à vera causa; quare, si actio instrumenti ad motionem agentis principalis comparatur tamquam ad veram causam, non poterit motio in ipsa actione consistere.

Confirmatur: Deus per causas secundas efficit earum operationes: ergo per aliquid ipsis causis impressum. Patet consequenter enim nequit intelligi, quomodo per secundas causas agatur earum operationes; sed id, quod imprimit, est ejus Divina motio: ergo per motionem suam creatis causis impressam ipsas movet Deus.

207 In confirmationem hujus argumenti verba adducit S. Thomas

Thome suprâ laudata, quibus ait S. Doctor, quòd sicut eadem actio est à causa principali, & virtute ejus, sic eadem actio est à Deo, & à causa secunda; quid autem ignis calori imprimat, quo ipsum applicet ad calefaciendum, nullus poterit reperire: pariter ergo nec agens principale instrumento suo, nec Deus creaturæ aliquid imprimit. Ad formam ergo disting. min. Non est ipsa scissio sumpta formaliter, ut est in passo, & est fieri prout ab agente, conc. min. non est ipsa scissio sumpta causaliter, ut est influentia instrumenti, neg. min. Quo patet ad prob. scissio nempe sumpta formaliter pro ipso fieri, effectivè procedit ab influentia instrumenti, & à motione, seu influentia principalis agentis, sed ab utràque simul. Itaque agens principale influentiâ suâ movet, & applicat instrumentum, & illa influentia est motio, qua applicat, quæ in movente prior est ratione, & causa; in instrumento autem moto ipse est motus, seu influentia ejus, & ab hac utraq; simul physice procedit actio, quæ est fieri rei. Quo ad confirmationem negatur conseq. & ad rationem ejus dicitur, quòd, ut Deus per causam secundam efficiat ejus operationem, non oportet, quòd aliquid ipsi imprimat, sed tantum, quòd influentiâ suâ faciat ipsam influere, quo ab utraq; influentia

procedit operatio, simul quidem physice, sed ab una per alteram, nempe à Deo est, non solum immediate sub ratione communi, & ut habet esse, sed etiam mediante causa creata sub ratione particulari.

208 Arguit sexto: Deus movet actu quamcumque causam creatam, ita quòd dat illi, ut agat; sed non potest dare, ut agat, quin aliquid ponat in ipsa, quo sit causa exercitè, & in actionis illius: ergo. Maj. patet, sicut enim Deus sub quacumque ratione est à se, ita creatura sub quacumque ratione, & concepta est ab alio, & quidquid perfectionis habet, à Deo habet. Prob. min. Non potest intelligi, quòd Deus dederit causæ, quòd permanentè sit potens, & virtuosa ad agendum, quin intelligatur dedisse ipsi permanentè, & in esse quieto formam, quæ est virtus agendi: ergo pariter non potest intelligi, quòd det illi actu, & exercitè agere, quin intelligatur dare exercitè aliquid, quo moveatur ad agendum, & hoc erit motio pravia.

209 Resp. neg. min. Ad prob. ejus neg. conseq. imò oppositum sequitur ex antecedentibus dat enim Deus causæ, quòd possit agere, non dando illi aliquid praviu, quòd sit causa virtutis, sed dando ipsam virtutem: ergo pariter dat, quòd agat, non dando aliquid praviu ad actio-

mem, sed dando actionem ipsam. Itaque sicut artifex dat instrumento, quod agat opus artis, per hoc solum quod ipsam assumit, & influentiâ suâ movet, & facit influere, & generalitèr movens dat moto, quod moveatur, non aliquid causando prævium, & quod sit causa motûs, sed causando motum ipsum, quia motio moventis in moto est motus; ita Deus dat creaturâ, quod exercite influat, non aliquid causando prævium, quo moveatur ad influendum, sed per hoc solum, quod suo velle ipsam applicat, & facit influere. Per hoc poterit reliqua patère.

§. V.

Voluntur fundamenta motionis moralis.

110 **D**OCTORES hujus sententiæ motionem moralem adstruunt ratione libertatis, eo quod motio physica non benè cum libertate coheret; quare eorum fundamenta ad sequentem articulum pertinent; unus, quem viderim, N. Vianova ex instituto contendit, motionem Dei in causis naturalibus tantum esse objectivam, & ex parte finis; quare ejus hîc fundamenta examinamus. Primum desumitur

ex B. Doctore in 1. dist. 45. q. 2. art. unico in solut. ad 1. ubi sic ait: *Movet enim Deus quamlibet rem naturalem ut desideratum, & amatum: nam eo ipso, quod omnibus rebus indidit proprium appetitum, propter quem omnia suum esse appetunt, quod est quedam participatio Summi Boni, primum Bonum ab omnibus desideratur, & amatur: & quia instituendo rebus proprium appetitum, per quem aliquomodo esse Divinum, & quod est optimum, appetunt; secundum talem appetitum inclinantur res, & moventur secundum Divine voluntatis arbitrium, dicere possumus Deum omnia movere ut desideratum, & amatum.* En ubi B. Doctor aperte asserit Deum movere naturam objectivè, & ex parte finis.

211 Resp. quod in illo articulo quaerit B. Doctor: An Divina voluntas sit causa rerum? Primum argumentum in contrarium desumebatur ex illo Philosophi 12. Metaph. text. 35. & 36. *Primum movet, ut desideratum, & amatum;* quod autem movet per voluntatem, movet volens, & desiderans. Ad hoc respondens B. Doctor exponit sensum, quo Philosophi loquuntur, quod nempe volebant, Deum Caelos movere mediâ Intelligentiâ; & quia Intelligentia movet desiderans assimilari primo Bono, ideo dicitur primum movere, ut desideratum, quia
mover,

moveret, in quantum moveret appetitum Intelligentiæ. Deinde, subjungit B. Doctor, quod poterit nihilominus illa propositio naturalibus rebus adaptari, quia Deus, in quantum est, quod omnia appetunt, & omnibus indidit appetitum propriæ perfectionis, quæ est participatio Divinæ Bonitatis, omnia dicitur movere, ut desideratum, quia omnia moventur secundum illum appetitum; tunc autem ad propositum suum subjungit, quod hoc non tollit, quin agat volens, voluntariè enim illum dedit appetitum. Ex quo ad præsens institutum habetur quidem, quod Deus objectivè moveret, non autem, quod sic tantum moveret; patet enim, quod ultra illum appetitum, quem permanentè res habet, & etiam ultra rationes fundamentales requiritur actualis motio, & applicatio subjectiva, & ex parte efficientis in ipso exercitio agendi, de quo ad præsens quarimus.

212 Arguit secundò ex eodem B. Doctore in 2. dist. 26. q. 2. art. 3. §. Sed si volumus, quo ita habet: *Hi autem impetus, & hi motus possunt esse naturales, & gratuiti: naturales quidem sunt, cum ordinant ad finem naturalem: prout autem sunt naturales, determinat Philosophus in lib. de Bona Fortuna, dicens, quod Deus movet naturam totam, & facit impetus in tota natura, se-*

cundum quos impetus in tota natura habent esse naturales operationes, & sine quibus naturales operationes esse non possunt. Quod concordat cum verbis Augustini 9. supra Genes. cum ait, quod natura agit interiori motu nobis occultissimo, cui tamen si Deus subtrahat operationem intimam, tanquam extincta, & nulla remanet operatio nature. Hi autem impetus, prout respiciunt naturam totam, possunt vocari operationes Divine intimæ; prout verò respiciunt animalia, vocat eas Philosophus instinctus naturales; agunt enim animalia ex quibusdam instinctibus naturalibus etiam sine precedente doctrina.

Hic locus satis est ad propositum manifestus, & multo magis, si attendatur intentum B. Doctoris: ibi itaque intendit explicare, quomodo Deus moveret peccatorem ad justificationem, quod nempe incipit per sanctas inspirationes, & vocationes; & hoc explicat ex analogia, & similitudine ad id, quod est in operatione naturæ, illos nempe impetus, quos Deus in tota natura facit; & notum est, quod inspirationes, & vocationes alligant, & finalitèr movent: ergo idem intendit B. Doctor de motione, qua Deus movet naturam.

213 Resp. quod idem hic intendit, ac in præcedente loco B. Doctor, quod nempe in natura

inclinatio est quædā, qua
allicitur, & finaliter movetur; ne-
que id nos negamus, sed ulterius
necessaria est subjectiva applica-
tio ex parte efficientis. Itaque
naturalis causa, siquidem non
agit à proposito, & per cogni-
tionem, non aliter movetur à fi-
ne, quam per inclinationem, &
appetitam, & hunc significat im-
petus ille, quem Philosophus in
animalibus dicit instinctum, &
in hominibus bonam fortunam,
ut dicantur bene fortunati, qui
bonam inclinationem nati sunt,
sibi habet B. Doctor; patet
autem, quod ultra naturalem in-
clinationem requiritur actualis
motus, & applicatio ad operan-
dum, aliter ipsa operatio non ef-
ficatur à Deo immediate, sed me-
diante tantum.

14 Arguit tertio à ratione:
Primum movens movet ad ope-
randum causas secundas per ra-
tionem, qua movet non mota;
sed talis tantum est ratio finis,
non autem efficiens: ergo. Pa-
ter maj. quia ratio, quæ movet
motam, non prima est, sed secun-
da, cum aliam supponat, à qua
movetur, quare secundum talem
non movet ut prima. Patet item
min. quia efficiens movetur à fi-
ne, solum autem finis à nulla alia
causa movetur. Resp. neg. maj.
Ad rationem ejus dicitur, quod
primum movens tale est, quia à
nullo alio movetur; quod autem
efficientis est, moveatur à se ip-

so ut fine, non tollit, quin sit pri-
mum efficiens, quia à nullo alio
efficiente dependet: est ergo de
ratione primi, quod, si movet ut
finis, à nullo alio fine moveatur;
si autem ut efficiens, à nullo alio
efficiente, per hoc enim primum
est in utroque genere, quamvis
istæ rationes ad se invicem ordi-
nem habeant.

215 Arguit quarto: Idem, quæ
sunt in Deo rationes operandi ad
extra, determinantur ad hunc,
vel illum effectum specie, & nu-
mero per intentionem finis, nem-
pe à decreto Divinæ voluntatis;
ergo rationes causandi in secun-
dis agentibus determinantur à
Deo ad causandum hunc, vel il-
lum effectum ab intentione finis.
Patet antec. quia idem ex se sunt
speculative, sunt autem practi-
cæ extensione ad opus per decre-
tum Divinæ voluntatis. Conseq.
prob. quia potentia, & ratio cau-
sandi in creatis est participatio
potentiæ, & rationis causandi in
Deo: ergo sicut in Deo idem, quæ
est ratio causandi, determinatur
per voluntatem, & intentionem
finis, ita in creatis.

216 Resp. i. neg. antec. nec
enim idem sunt rationes causan-
di subjective, & per modum vir-
tutis, neque ex indifferentiam
habent, unaquæque enim res
propriam habet idem, & quali-
bet idem hujus determinatæ rei
idem est, neque ab allicientia fi-
nis determinatur idem. Itaque
ratio

ratio agendi subjectiva, & per modum virtutis ipsa est Divina voluntas; idèa autem tantum objectivè est ratio agendi, eo quòd Deus agit à proposito, & per modum artificis; nihil autem inde ad propositum, quia agimus de causa naturali, ut dicitur contra artificialem. Resp. secundò neg. conseq. Ad rationem ejus dicitur, quòd ratio agendi in creatis participatio est Divinæ virtutis, non univoca, neque enim virtus agendi in qualibet causa creata est voluntas, sicut in Deo, neque qualibet causa creata agit à proposito, & ex præconcepta operis idèa; sed tantum est participatio analoga, ut id, quod est virtus agendi in creatura, derivatum sit, & causatum à Deo: non ergo ita philosophandum est de virtute, & modo agendi in causa naturali, sicut in Deo.

217 Arguit quintò ex Philosopho 7. Physic. text. 10. Motus dividitur adæquatè in pulsionem, & tractionem; sed creatura nequit à Deo moveri pulsione: ergo tractione movetur; tractio autem est proculdubio finalis motio. Sequela conseq. patet; tractio enim est allicientia, quæ est causalitas finis. Maj. constat ex textu Philosophi. Minor itaque, in qua est difficultas, ostenditur: Pulsio est à movente, qua nempe mobile pellicur, & à movente separatur; sed implicat, motionem Dei talem esse, qua

creatura à Deo pellatur: ergo Major ex definitione utriusque motus nota est; tractio enim est ad se appropinquare id, quod movetur, pulsio verò à se abijcere. Min. ostenditur: Siquidem recessus à Deo est tendentia ad non esse, cum Deus sit ipsum esse; motus autem, quo Deus movet creaturam ad agendum, est tendentia ad esse, cum sit productio effectus.

218 Resp. primò, quòd argumentum malè assumit ad productionem, quæ est motus ad formam, quod tantum de motu locali procedit; illa enim divisio in tractionem, & pulsionem non motus est in communi, sed motus localis. Resp. secundò, quòd neque motum localem adæquat illa divisio, ut infra patebit disput. præter pulsionem enim, & tractionem vectio datur, & motus moventium, seu progressionis neuter autem tractio est, aut pulsio. Tertiò: Tractio, de qua Philosophus, non est allicientia, quæ est causalitas finis. Quia Deus æquè potest ad se movere, dando esse, & à se, annihilando. Ad formam ergo disting. Motus dividitur adæquate in tractionem, & pulsionem, motus localis, mitto maj. motus absolute neg. maj. generatio enim, alteratio, & quilibet motus secundum formam neque pulsio est, neque tractio, quo patet ad reliqua.

219 Arguit sextò: Motus

Activa coactiva est, & violenta, motio autem ex parte finis naturalis est, & voluntaria; sed Deus non violentèr, sed naturalitèr movet: ergo. Prob. maj. Quod movetur effectivè, non gratiâ sui, sed gratiâ alterius movetur, subindeque violentèr; quod autem finalitèr movetur, licèt propter alterum, quia tamen finis sibi intenditur, gratiâ sui, & naturalitèr movetur: & ratio est, quia quod movetur ab alio efficienter, se habet ut instrumentum, quod nullo modo habet resistere, sed subicitur, & merè passive se habet ad virtutem coactivam moventis. Cætera mit-

no Resp. neg. maj. quantum ad primam partem, quòd motio coactiva sit violenta; quod enim secundùm naturalem inclinationem movetur, naturalitèr movetur; patet autem, quòd ignis applicans calorem ad calefaciendum, tanquam instrumento, seu virtutis instrumentaria utitur ipso calore, neque tamen violentiam inducit, quia secundùm naturalem inclinationem ipsius caloris movet, & applicat; similiter, ignis exterius effectivè movet, & applicat ignem ad comburendum lignum, neque hinc aliqua est efficientia; naturalitèr autem ignis movetur, & comburit. Quo patet ad prob. neque enim vio-

lentèr movetur, quod non gratiâ sui; per hoc enim tantum habetur, quòd non sit principale agens; cum quo stat, quòd naturalitèr operetur; neque est de ratione efficientis, quòd non sit gratiâ sui, ipsum enim principale, secundùm quod tale, gratiâ sui est.

§.

VI.

Cætera Argumenta solvuntur.

221. **S**uperest Argumenta solvere, quæ sunt pro tertio modo sententiæ Thomisticæ, in quibus tamen nihil reperio, quod contra nos esse possit; duo namque hic modus ponit, alterum, quòd influentia Dei causat actionem creaturæ, & non aliquid praviū ad ipsam; alterum, quòd hæc actio creaturæ prout à Deo physice prior est, & causalitatem habet in se ipsam prout à creatura, quo possit esse in ipsa creatura motio praviæ; illud primum libentèr admittimus, nec de illo ad præsens ulla est controversia; hoc autem secundum, de quo tota controversia est, & quo ponitur in creatura motio praviæ, nullum ex fundamentis Illustrissimi Palanco probat; id directè intendit probare N. Manso q. 17. n. 56. ex quo pro hac sententiâ

Ffi 2

Arg.

222 Arguitur primò : Actio nostra prout à nobis supponit se ipsam prout à Deo suppositione realis causalitatis : ergo prout à Deo pravia est physice, & physica pramotio. Prob. antec. Actio nostra prout à nobis est actio sub ratione particulari, prout à Deo est actio sub ratione communi entis ; sed actio sub ratione particulari supponit se ipsam sub ratione communi : ergo. Quòd autem hac suppositio sit realis causalitatis, sic probat : Nam actio prout à nobis est educta, & ex aliquo præsupposito, non enim à nobis aliquid ex nihilo est, alioqui esset per creationem ; sed subjectum præsuppositum ad educationem est causa materialis illius, quod educitur, & consequenter habet præcedentiam causalitatis : ergo id, ex quo educitur actio prout à nobis, causalitate præcedit ipsam.

Hanc rationem dicit efficacem, difficilem tamen ; & quia ea ex B. Doctore desumitur, sic explicat : Solus Deus agit per creationem, & nullo præsupposito : ergo actio nostra est à Deo sub ratione entis, quæ nihil præsupponit, à nobis autem per educationem ex aliquo præsupposito. Nunc sic : Id, quod præsupponitur ad tale ens, est ratio entis universalissima, quæ à solo Deo producitur. Rursus : Hoc præsuppositum est causa materialis effectus educti, ipsum præcedens

reali causalitate materiali : ergo actio nostra prout à nobis supponit se ipsam prout à Deo reali causalitate : ergo nostra voluntas efficiens velle nostrum supponit Deum præoperantem suppositione, & præcedentia realis causalitatis, quæ non fiat cum solo cursu simultaneo. Patet contentum, quia idem datur ordo inter causas, ac in effectu ; tum, quia ex quo agens creatum præsupponit materiam, ex qua formatur educit, præsupponit Deum præoperantem, & pro aliquo priore producentem materiam.

Clarius : Velle nostrum prout à nobis supponit aliquid ex parte effectus à solo Deo productum principaliter : ergo velle nostrum ex parte causæ supponit Deum prius operantem. Patet consequ. quia nisi Deus prius operaretur, nequit esse in effectu aliquid, quod sit à solo Deo, prius, quàm effectus creatus. Prob. antec. Velle nostrum à nobis fit solum sub ratione talitatis ; sed ratio talis entis supponit rationem entis, quæ sit à solo Deo : ergo. Et quia hac omnia confirmari dicit ex prius à se dictis. ne aliquid dissimulasse videamur, ratio, ad quam se referunt, talis est : Eum ordinem servant causæ concurrentes ad eundem effectum, quem servant ex parte effectus rationes, sub quibus produunt ; sed ratio, sub qua agit Deus, & nobis

entis, sub qua agit creatura, ordinem habent prioris, & posterioris: ergo eundem habent Deus, & creatura.

223 Quod hæc ratio potest ipsum quietare, nemo non mirabitur, & multò magis, quod ipsam dicat efficacem. Primum itaque docet B. Doctor, quod quicquid fit à creatura, educationem fit, & de aliquo præsupposito; non autem hoc sufficit, ut eo dicatur illa ratio ex B. Doctore desumi: nullibi enim ipse docet, quod actio educitur; actionem enim educi est idem, ac productionem produci: solum ergo educitur forma materialis. Deinde: gradus metaphysici non terminant physicam causalitatem, quare neque unus gradus educitur, neque alter subjectum est, ex quo educitur; at ens sub ratione communi, & sub ratione particulari gradus sunt metaphysici, & prædicationes intellectus nostri: dato ergo, quod actio educatur, nec educetur sub ratione particulari, nec subjectum *ex quo* erit illa sub ratione communi, sed educetur ex potentia, sicut quælibet forma educitur ex subjecto, quod perficit, & denominat.

Præterea: Idem ad se ipsum sub ratione, & alia ratione neque realem causalitatem, neque physicam præcedentiam habet, ut supra arguebamus; sed actio sub ratione communi, & sub ratione particulari est idem sub alia, & alia

ratione: ergo. Ulterius: Ad educationem ipse requirit motum transmutationis, & subjectum tempore præcedens; sed ratio entis ad rationem talis entis non præcedit tempore, nec actio sub ratione talis transmutatione fit: ergo.

Præterea: Iis omnibus concessis, quod argumentum assumit, non deducit intentum: dato enim, quod præcedentiam habeat, quam ipse intendit, actio prout à Deo ad se ipsam prout à creatura, nempe materiale, & subjecti *ex quo*, non hoc sufficit, ut sit motio prævia; supponit enim agens educens formam ex materia tum actionem, qua Deus materiam producit, tum materiam ipsam; quis autem dicat, aut creatione materiæ, aut materiæ præsuppositæ præmoveri agens ad educationem? Hoc autem in exemplum ipse assumit in probatione argumenti sui: motio ergo prævia talis ponitur, ut sit applicatio creaturæ motæ ad agendum, & effectivam causalitatem habeat in actionem; quare datâ intentâ præcedentiâ subjecti *ex quo*, non habetur motio prævia.

224 Resp. itaque ad formam neg. antec. Ad prob. dist. min. Actio sub ratione particulari supponit se ipsam sub ratione communi, physicè, & realiter, neg. min. formaliter, & metaphysicè, conc. min. est enim tan-

tum alia, & alia formalitas metaphysica. Ad rationem autem, qua probat, quod illa suppositio est realis causalitatis, primò neg. maj. actio enim sicut non agitur, ita non educitur. Secundò negabitur suppositum consequent. quod id, ex quo educitur, dato ipsam educi, sit actio prout à Deo. Itaque actio creaturæ aut sumitur formaliter, ut est fieri effectus, sive effectus ipse in fieri, & sic non ipsa educitur, sed effectus, & dato educi, ex ipsa effectus entitate, aut ex subjecto ejus educenda erit; aut sumitur causaliter, ut est influentia causæ, & hanc patet etiam, non esse aliquid, quod educatur, aut fiat; & dato educi, ex ipsa causa, quæ influit, educi deberet, quare aliud deberet poni agens, quo educeretur.

Ad explicationem neg. consequ. quantum ad secundam partem; non enim actio nostra agitur, aut fit, quare neque educatione, aut creatione. Ad primum subsumptum, ratio entis præsupponitur metaphysicè, & formaliter, non autem realiter, & physicè ad rationem talis entis. Ad secundum neg. antec. tale enim præsuppositum ratio est metaphysica, quæ solum latè poterit dici causa materialis eo sensu, quo ratio communis per particularem determinatur, & ratio particularis se habet ut forma, non autem physicè, & realiter; quare

neg. prior consequ. neg. item suppositum alterius, quod voluntas nostra efficiat, aut producat vellet; ut enim in lib. de Anim. probabimus, velle non est aliqua productio, sed motus animæ per voluntatem, quo amplectitur, & recipit motionem ab objecto causatam. Ad rationes consequ. dicitur, quod utraque est contra ipsum: prima quidem, quia, si idem est ordo in causis, qui reperitur in effectu, patet, quod inter rationem communem, & particularem non est ordo realis, & physicæ præcedentiæ, sed tantum metaphysicæ, & per rationem: secunda item, quia, si præsuppositio causæ creatæ ad actionem Dei eadem est, qua educens præsupponit materiam, ex qua educit, patet, quod educens non movetur aut à materia, aut ab actione creativâ ejus.

Ad ulteriorem explicationem neg. antec. Ad prob. quæ disting. min. Ratio talis entis supponit rationem entis, metaphysicè, & in præcisione nobili intellectu, conc. min. physicè, & quoad produci, neg. min. non enim producitur ratio communis, aut effectus sub ratione communis, ut postea producatur sub ratione particulari. Ad confirmationem jam dictum est supra, si enim inter actionem Dei, & creaturæ is est ordo, qui in effectu reperitur inter rationem creatis, & talis entis, patet, quod

non ordo realis, & physica præcedentiæ est, sed rationis tantum: minus ergo deducit, quam damus; concedimus enim, quod ex parte causæ influentia Dei præcedentiam habet causalitatis ad influentiam creaturæ, & illam contendimus, quod ex hac sequitur in creatura aliquid physicè prævium ad ipsam ejus influentiam.

15 In prima sententia posset esse contra nos argumenta, præintendant, influentiam Dei non terminari ad causam creaturæ ipsam moventem; si quis tunc sensum intendat, mihi nunquam ferè est evidens, quod terminum non intendit P. Suarez, si eandem concedit aperte, quod Deus movet, & applicat creaturam ad agendum, quod creatura movens motum, quod influentia Dei terminatur ad ipsam creaturam, & solum negat, quod aliquid ponat in ipsa præcedentia ad actionem suam; quid de hoc sit, pro illo sen-

16 Arguitur secundò: Quod non se solo, sed ut alteri subordinetur, & ab eo motum agit, omnibus modis potest concipi: Solvitur ita, quod non habeat plenam virtutem ad operationem, præterquam sunt instrumenta artis, & indiget motu alterius, v. g. mæbra, quamvis acumen habeant, & duriciem, quibus ad agendum apta est, quia tamen

non est de se sufficiens virtus, indiget motu artificis, tùm ut applicetur ei vis, & impulsus ad sciendum; tùm, ut applicetur ipsa diversis partibus ligni ad opus conficiendum juxta regulas artis: alio modo potest concipi, quod habeat plenam virtutem, ut semen, vel sit ipsa virtus, ut calor ignis, & hujusmodi instrumentum, si sit debitè approximatum, non indiget motione à causa principali; patet enim, quod semen, quando agit, non movetur à generante, fortè enim tunc non existit generans; similiter calor non movetur ab igne, sed per se ipsum calefacit. Nunc ita: Causa secunda non prior modo, sed posteriori se habet ad primam; ipsa enim de se plenam virtutem habet ad effectum suum: non ergo sic dependet à prima, quod ab ea moveatur.

Confirmatur primò: Quilibet motus, seu actio terminum aliquem habere debet; sed non est intelligibilis in causa creata terminus aliquis respondens motioni, & influentiæ Dei: ergo ea non ad causam terminatur, sed ad actionem ejus. Patet min. solum enim posset esse terminus qualitas aliqua, aut motus; sed qualitatem nos ipsi dicimus superfluum, motus autem non potest esse terminus, quia tunc motus esset terminus motus, & ad influentiam influentia daretur: ergo.

Confirmatur secundò : Necessitas concursus Dei ad actionem causæ creatæ inde tantum oritur, quia actio, & effectus ejus debet conservari à Deo, & subinde in esse poni; sed hoc sufficienter habetur per hoc solum, quòd influentia Dei ad actionem terminetur, nullo autem modo ad causam: ergo. Pater min. per hoc enim, quòd actio immediatè terminet influentiam Dei, ipsa ab eo dependet in fieri, & conservari.

Confirmatur tertio: Si influentia Dei terminatur immediatè ad ipsam causam, & eà mediante ad actionem, & effectum ejus, duplex debet poni influentia Dei; sed hoc est omnino superfluum: ergo. Sequela maj. patet, influeret namque Deus mediatè, nempe mediante causa, ad quam terminatur ejus influentia, & aliunde influeret immediatè; ipse enim effectus, & actio indigent immediatè per se influxu Dei, alioqui recurrunt rationes suprà factæ articulo precedente contra sententiam Durandi.

227 Resp. ad argumentum primò, quòd ipsum plus deducit, quàm intendat arguens; deducit nempe, quòd Deus nullo modo concurrit cum causa creatæ: si enim se habet causa creatæ respectu Dei, sicut calor respectu ignis, aut semen respectu generantis; si deinde tam semen, quàm calor, supposita approxi-

matione, se ipsis agunt, & quòd habent plenam virtutem, relinquuntur, quòd neque generans ad operationem seminis, neque ignis ad operationem caloris influentiam habet aliquam. Resp. secundò, quòd non aliter calor se habet respectu ignis ad generationem alterius ignis, quàm dolabra respectu artificis: si ergo dolabra agit mota ab artifice, & in virtute motionis ejus, pariter calor agit motus ab igne. Ostenditur antec. ex doctrina B. Doctoris latius infra adducenda, quòd nempe instrumentum de se habet operationem aliquam, & respectu hujus non instrumentum est, sed tota causa, aliqui non posset instrumentum esse ad opus principalis agentis; in tantum enim ut instrumentum assumitur, in quantum propria ejus actio, & influentia ab agente principali assumitur, & ad proprium opus dirigitur.

Itaque sicut calor de se habet calefacere, non autem de se habet transmutare ad formam ignis, sic dolabra, & idem de quolibet instrumento tali, de se quidem habet talem modum contactus, non autem posse ad opus artis: aliquando autem id, quòd instrumentum de se habet, poterit separari ab opere principali agentis, & tunc instrumentum sic agit ut motum ad opus principale, quòd poterit agere non motum a principali agente, ut

calor calefactio poterit separari a transmutatione ad formam ignis, poterit calor agere non motus ab igne, si nempe poneretur ut divinitus in se existens, aut in alio subiecto; aliquando autem opus, quod de se habet instrumentum, non poterit separari ab opere principalis agentis, ut opus, quod de se habet dolabra, non separatur ab incisione; tunc non nisi ut instrumentum agit, & ut motum a principali agente.

In proposito itaque causa naturalis plenam quidem virtutem habet ad propriam operationem, puta ignis ad inducendam formam ignis, non autem virtutem habet ad dare esse, quia esse est per creationem, ut dicitur in libro de Causis, & de necessitate prima causa: sicut ergo dolabra de se habet proprium modum contactus, non autem de se potest ad opus principale, & calor de se potest calefacere, non autem transmutare ad formam ignis, sic causa naturalis de se habet transmutare ad propriam formam, non autem dare esse producto. Deinde: Sicut proprium opus dolabræ non separatur ab opere principalis agentis, quare dolabra non agit proprium opus nisi assumpta, & mota a principali agente; sic proprium opus naturalis causæ non separatur ab esse, nec fit transmutatio ad formam, quin transmutatum ponatur in

esse; quare naturalis causa pariter non agit, nisi ut mota. Insuper: Agens principale assumens dolabra agit mediatè, & immediate, nempe proprium opus dolabræ mediante ea, opus autem principale immediate, utrumque autem unâ, & eadem influentiâ, qua dolabra assumit, & simul cum dolabra assumpta: pariter ergo Deus cum causa creata concurrens agit mediatè, & immediate, ut ait B. Doctor, nempe proprium opus causæ creatæ mediante ea, dare autem esse sive effectui, sive actioni, immediate, utrumque autem & simul cum ipsa causa creata, & unâ influentiâ, qua eam movet, & applicat.

228 Ex his patet ad formam argumenti, & ad confirmationes ejus. Ad argumentum itaque primo neg. maj. non enim aliter se habet instrumentum, ac virtus principalis causæ, quantum ad propositum spectat, & jam patuit. Secundo neg. min. se habet enim naturalis causa eodem prorsus modo, ac dolabra; nec enim plenam habet virtutem, cum non possit dare esse, neque separetur opus ejus ab opere principalis agentis, cum non sit transmutatio ad formam, quin transmutatum ponatur in esse.

Ad primam confirmat. neg. min. Ad prob. ejus dicitur, quod sicut movens lapidem nihil causat nisi motum, & pariter movens

dolabram ad opus artis, ita Deus movens creaturam nihil causat nisi motum, & influentiam ejus; quia, ut vidimus ex Philosopho, motio moventis in moto est motus; quod autem dicitur, quòd ad influentiam non datur alia influentia, verum est respectu ejusdem agentis, unum autem agens movet alterum faciendo ipsum influere, & influentiâ suâ causando influentiam ejus, & ita se habet Deus respectu causæ creatæ.

Ad secundam confirmationem neg. maj. non solum enim requiritur concursus Dei, eo quòd effectus, & actio à Deo debent poni in esse, sed insuper, quia causa ipsa, eo quòd nō plenè potest, cum de se nō possit ad esse, non agit nisi ut mota: requiritur ergo, quòd Deus concurrat mediâtè, & immediâtè, & concursus immediatus requiritur propter rationem in argumento allatam; mediatus verò requiritur, quia causa moveri debet, & applicari. Ad ultimam confirmationem negatur sequela maj. Ad rationem ejus dicitur, verum quidem esse, quòd mediâtè, & immediâtè concurrat Deus ad actionem, & effectum ejus; ad hoc autem non requiritur duplex influentia, sed una sufficit, quæ causam movet, & applicat, sicut jam patuit de artifice applicante dolabram.

ARTICULUS VI.

Quomodo Deus concurrat cum libero arbitrio?

§ I.

Quibusdam præmissis, referuntur sententia.

229 **T**heologica planè est præsens controversia, eaque difficilis, si quæ alia est in tota Theologia, eadem quippè cum gravissima, & celeberrima de efficacia auxiliorum gratiæ, quare eam non possumus pro dignitate expendere; quin tamen omninò prætermitti non debet, pro intelligentia, aliquo oportebit præmittere ex probatissimè in lib. de Anim. de natura voluntatis, & modo operationis ejus, tum in Theologia suis respectivè locis.

230 Notandum itaque primò, quòd liberum arbitrium non alia potentia est à voluntate, sed ipsa voluntas secundum aliam, & aliam considerationem voluntatis dicitur, & liberum arbitrium nempe ad objectum sub una tantum ratione boni, tantum habere velle, & dicitur voluntas; ad objectum verò, quod sub indifferentia proponitur, habet determinare, seu eligere alteram par-

tem, & sic dicitur liberum arbitrium: sicut ergo una, & eadem est potentia voluntas, & liberum arbitrium, ita non est alius, & alius actus determinare, seu eligere alteram partem, & velle, seu amplecti id, quod determinavit, ut videtur intendere N. Manso, sed unus, & idem actus habet, quod alterum præ altero determinat, & hoc amplectitur, seu patet.

Sic itaque exercetur erga objectum sub indifferentia propositum, de quo ad præsens re-
fertur: proponitur sibi objectum de se indifferens ad utrumlibet, puta, audire Sacrum; ex una parte allicit, ut prosequatur, & velit honestas, quæ est in adimplendo præceptum; ex alia retrahit, & avertit delectabilitas, quæ est in opposito: quandiu sic movetur voluntas, à nullo movetur sufficienter, quia quantum allicit una pars, retrahit altera; quare, ut sufficienter moveatur, & fiat in actu, debet altera determinari; ab objecto non potest determinatio fieri, sicut enim re ipsa est honestum audire Sacrum, ita re ipsa est delectabile oppositum, & sicut per vocationes, & inspirationes movet Deus ad honestum, ita per suggestiones movet Diabolus ad oppositum; neque item intellectus, quia illius munus tantum est consiliari, seu proponere id, quod objectum habet, & quamvis dicet, quod præstat se-

qui honestum, ita tamen quod voluntati relinquit dominium determinandi utrumlibet: ab ipsa ergo voluntate determinatio incipit.

Ipsa itaque voluntas pro dominio libertatis suæ alterum determinat, hoc est, aut avertit se ab uno, seu minus illi attendit; aut per velle interpretativum imperat intellectui, quod non de isto cogitet, aut vehementius alterum proponat, & hoc se avertere ab uno est negativè consentire alteri, juxta illud B. Ambrosii: *Consentis, si non arguis*, quod ad propositum adducit B. Doctor, quatenus nempe illi non resistit, sicut resistit huic, dicitur consentire; quia tamen tantum negativè hucusque se habet, ex quo avertit se ab uno, alterum jam solum movet, quare sufficienter movet, & voluntas sufficienter allicitur ab isto, & finit se trahi, recipit motionem ejus, activatur ab ipso; seu quod idem est, amplectitur hanc partem, quod est velle, & positivè consentire, pro quo idem B. Doctor aliud adducit D. Ambrosii testimonium, quod ait: *Consentire est tacere, cum possis redarguere, & errorem adulando fovere*, ubi utrumque ponit, & tacere, seu non contradicere, & fovere, seu positivè consentire. Hoc latius prosequitur B. D. in 2. dist. 25. q. 1. a. 3. dub. 1. & 2. lat. videndus omnino.

231 Ubi obiter licet, notes, velim, quod P. Oviedo carpit B. Doctoris sententiam, quod contra definitionem Tridentini teneat, voluntatem esse potentiam passivam. N. Villanova, quem postea secutus est Manso, B. Doctorem vindicat, ut ipse ait, ab impostura Oviedi, contendens, ipsum docere, quod voluntas est potentia activa, & activè producit actum volendi; malè tamen, clariora enim sunt verba Doctoris, quàm quod ulla indigeant interpretatione, aut aliqua possint tergiversatione eludi: toto itaque processu intendit, quod desistere ab uno, quo negativè se determinat ad alterum, non dicit actum, sed desistere ab actu; sinere autem se trahi, aut amplecti, quod est vel- le alterum, non dicit actum ipsius voluntatis, sed voluntariè recipere motionem, & activationem ab objecto; quare dub. 2. §. Propter quod sciendum, ita habet: *Agens autem in voluntatem non est ipsa voluntas, sed huiusmodi agens est objectum, cum voluntas sit potentia passiva.*

Textus itaque Concilij Canon est 4. de Justificat. sess. 6. quo ita definitur: *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam justificationis gratiam se disponat, atque præparet; neque*

posse dissentire, si velit, sed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, merèque passivè se habere, anathema sit. Hoc, ut vides, de libero arbitrio procedit, & exercitio libertatis in determinando alteram partem, de quo statuit Concilium, voluntatem esse soljaris, & à nullo determinari, sed ipsam posse sive vocationem sequi, sive dissentiendo vocationi Diabolo consentire suggerenti; at posita hac determinatione, quam ponit utique, ut vidimus, B. Doctor, & ponere debet quilibet Catholicus, disputationi Philosophicæ relinquatur: An velle, & amplecti partem, quam determinavit, sit aliquod exercitium activum ipsius voluntatis, vel tantum recipere activationem ab objecto? Nihil ergo determinatio Concilii, quæ est de libero arbitrio, sive exercitio determinandi, attinet ad sententiam illam B. Doctoris, quæ est de voluntate, & exercitio tantum volendi. Hæc in lib. de Anim. oportebit latius expendere, hic tamen pro vera B. Doctoris vindicatione ab impostura, breviter adnotata volui.

Ad propositum præsentis controversiæ nihil refert utrumlibet dicere; si enim voluntas passivè se habet in actu volendi, & is nihil est nisi recipere motionem ab objecto causatam, ut ponit sententia B. Doctoris, non cum ipsa, sed cum objecto mo-

gentē concurrat Deus; si autem
activē se habet, & velle est pro-
ducere actum, ut ponit commu-
nis sententia, tūc concursus Dei
ad actum volendi non ad præ-
sentem pertinet controversiam,
sed ad præcedentem; cū enim
velle pro posteriori ad determi-
nationem exerceatur, eodem mo-
do concurrat Deus cum volunta-
te per electionem determinata,
ut ponat actum volendi, ac con-
currit cum qualibet causa natu-
rali ad actum suum: tota ergo
presens difficultas de eo est, quod
Deus voluntatem movet ad ele-
ctionem, sive ut alteram partem
determinet.

232 Quo circa nota secun-
do, quod ex eodem principio de-
ducunt Thomistæ communiter
necessitatem concursus Dei cum
libero arbitrio, ac cum causa na-
turali, nempe ex eo quod, sicut
Deus est primum movens, ita est
primum determinans, ex quo
contingit in consequentibus dif-
ficultas non levis: ut ergo veram
radicem hujus necessitatis cum
P. Augustino possimus venari,
notandum, quod dominium de-
terminandi alteram partem tri-
bus modis potest à nobis conci-
pi: primo, sic indifferenter ad
utrumlibet, quod non magis ad
unam partem inclinet, quam ad
alteram, sed æqualiter ad utram-
que se habeat: secundo, ita quod
quāvis possit eligere delecta-
bile, inclinetur tamen, & quam-

dam habeat propensionem ad
honestum: tertio, à contrario,
ita quod possit quidem honestum
determinare, sed de se pro-
pensionem habeat, & facilitatem
ad delectabile.

Prior modus indifferentiæ
sibi convenit in naturali perfec-
tione, qua à Deo conditum est;
secundum modum indifferentiæ
faciebat in Adamo originalis ju-
sticia, quare de eo ait S. Pater,
quod erat in magna non peccan-
di facilitate; tertio, indifferentiæ
propria est naturæ lapsæ, sive in
statu, quem habet post peccatum
primi Parentis; eo enim naturæ
spoliata est gratuitis, & in natu-
ralibus vulnerata, & hoc vulnus
rebellis est concupiscentia, qua
contra rationē inclinat in bonum
delectabile, de qua ait Apostol.
*Video aliam legem in membris
meis repugnantem legi mentis
meæ;* & Poëta: *Video meliora,
probaquē, deteriora sequor;* qua-
re pro hoc statu necessitas spe-
cialis motionis, quæ est gratia
Christi Redemptoris, ex hoc vul-
nere oritur.

233 Prima sententia docet,
Deum cum libero arbitrio con-
currere concursu de se indiffe-
rente, quem ipsa voluntas pro
potestate liberi arbitrii determi-
nat. Ita communiter Doctores
Societatis; sic autem explicat P.
Suarez cit. disp. 22. Metaph. sect.
4. num. 21. Deus naturalibus
causis, eo quod formam, & vir-
tutem

tatem dedit ad unum determinatam, concursum suum offert determinatum ad unum; at verò voluntati, quia liberam condidit, & in eligendo utrumlibet voluit sui juris esse, & reliquit in manu consilii sui, concursum offert indifferentem, & qui ad determinandum honestum sit de se sufficiens, non tamē ipsam voluntatem determinet, sed ab ipsa voluntate determinetur. Hæc sententia videtur expressa in text. B. D. in 2. dist. 1. quæst. 2. art. 6. §. *Prosequitis ergo*, ubi sic habet: *Sic ergo imaginabimur de actione Dei, & secundorum agentium in his, quæ producit Deus secundum naturæ cursum mediantibus eis, sicut imaginatur Dionysius 4. de Divinis Nominibus, quod sicut Sol non ratiocinans, aut præligens, omnia illuminat valentia participare lumen secundum propriam rationem, sic Bonum, quod est super Solem, omnibus existentibus proportionabiliter immittit bonitatis suæ radios. Prima ergo causa non ratiocinans, aut præligens uniformiter se habet ad omnia, existit enim in omnibus secundum dispositionem unam, ut dicitur 24. prop. de Causis. Quantum ergo ad hunc modum agendi, omnia agit uno modo, sed non omnia recipiunt actionem Dei eodem modo, ideo mediantibus aliis, & aliis agentibus, agit alias, & alias actiones, ut mediante igne, calefacit, me-*

diante aqua, humectat. Eni cōn-
cursus Dei indifferentē se habet,
& uniformitē ad omnia, deter-
minatur autem, ex quo unaquæ-
que causa illum recipit secun-
dum modum suæ virtutis.

234 Sed nihilominus oportet amplius sensum hujus sententiæ explicare; in eo enim, quod verba præferunt, & multi Doctores hujus sententiæ videntur intendere, valde est contra mentem B. Doctoris, imò contra apertam Tridentini definitionem: si enim concursus Dei à creatura determinatur, non magis opus Dei est conversio Petri, quàm proditio Judæ; Deus enim idem utrique offert; & quod concursus Dei ad hanc partem, vel oppositam sit, non Dei est, sed voluntatis humanæ determinantis concursum ejus. Præterea: Imperfectionem Deo repugnantem involvit ille modus, quod nempe Deus veluti subjiciatur humanæ voluntati, consensus ejus expectet, & non nisi post determinationem humanæ voluntatis decernat hunc, vel illum ejus actum.

B. Doctor in citat. loco de concursu loquitur cum causis naturalibus, & intendit, quod ex parte Dei uniformis est, & solum habet dare esse productum, quod autem tale sit, vel tale, à causa naturali est, quam Deus applicat, seu quod idem est, producit Deus sub ratione entis

creatura autem sub ratione talis; de concursu autem cum libero arbitrio, docet quidem Doctor, quod non determinat, seu quod indifferens est, & tantum sufficiens, ut voluntas eligat honestum, non tamen proinde Deus indifferentem offert, & quem creatura determinet, sed offert determinatè intendens honestum; ita tamen quod permittit creaturam alterum determinare, si ipsa velit, modo quo infra dicitur.

235 Secunda sententia docet, concursum Dei cum libero arbitrio determinare ipsam voluntatem ad unum. Hanc tenent Thomistæ, qui tamen in varios divisi sunt dicendi modos: primus, eo quod putat physicam determinationem præcedentem exercitium libertatis non relinquere voluntati dominium eligendi, docet, concursum Dei esse motionem voluntati impressam, quæ tamen non physicè, sed moralitèr tantum determinat; hoc est, determinatio quidem ex Deo est, & præcedit determinationem humanæ voluntatis, id autem, quod Deus voluntati imprimit, alliciendo tantum, suadendo, & moralitèr vocando determinat. Ita ex Thomistis Domin. Illustris. Araújo, quem alii sequuntur; & ex Nostis Villanova.

Hic tamen modus plenè reddit ad id, quod intendit prima

sententia, neque omninò potest determinationem præviam salvare, quam intendit sententia Thomistica; aut enim id, quod Deus voluntati imprimit, in entitate sua est ad unum, & habet metaphysicam connexionem cum consensu; aut in entitate sua est ad utrumlibet, & quantum est de se, potest cum qualibet voluntatis determinatione conjungi? Si primum dicatur, non moralitèr tantum, sed metaphysicè determinat; si autem secundum, id ipsum est, quod prima sententia intendit, quod nempe motio Dei voluntati impressa in entitate sua indifferens est, & determinationem in potestate voluntatis relinquit.

236 Secundus ergo dicendi modus docet, concursum Dei cum libero arbitrio motionem quamdam, seu fluidam qualitatem voluntati impressam significare, quæ physicè, sive ex entitate sua habet metaphysicam connexionem cum determinatione voluntatis; quare ipsam physicè determinat, & quia prævia est, & causa determinationis, prædeterminat, seu est determinatio prævia; non autem lædit libertatem hæc prævia determinatio, quia eo ponitur, ut ipsam causet; & quia Deus ex perfectione, & dominio influentiæ suæ non solum actum causat, sed etiam modum ejus; quare non solum facit motionem illa sua voluntatem vel-

le, sed etiam liberè velle. Hunc modum rigidiore tenent Thomistæ.

Sed quamvis diù, multumque in ejus expositione elaboratum sit, ipsis etiam Thomistis impossibilis apparet, quare frequenter Moderni illam qualitatem præviam rejiciunt ut libertatis eversivam: quod enim dicitur illa libertatem causare, mera verba sunt; utique verum est, quòd Deus influentiâ suâ non solum actum causat, sed etiam modum ejus; si autem talis influentia qualitatem illam causat, aut aliquid quomodolibet præviû, & physicè determinans, facit quidem velle, non autem liberè velle. Itaque voluntas eo sensu, & signo, quo ab illa intelligitur exire determinatio, aut se habet ad unum, aut utrumlibet? Si primum dicatur, illud prævium, quo à Deo movetur, & quod est concursus Dei in ipsa voluntate, prædeterminat quidem, non autem relinquit libertatem, quia voluntas ad unum se habens non liberè exercetur, ut de se patet, quia libertas est ad utrumlibet: si ergo determinatio egreditur à voluntate se habente ad unum, non egreditur liberè: si autem dicatur alterum, illud prævium relinquit quidem libertatem, quia relinquit voluntatem ad utrumlibet; sed hac etiam ratione non ipsam determinat.

237 Tertius dicendi modus

docet, concursum Dei prædeterminare voluntatem, ita tamen quòd in ipsa ejus actione consistat, prout à Deo voluntati immititur, qua voluntas determinatur ad eandem actionem ponendam sub ratione particulari; & quia determinatio in ipsa ejus actione consistit, non est determinatio antecedens, quæ possit libertatem ledere. Sic tenet Ill. strissimus Palanco, quem multi alii sequuntur. Minus tamen hic modus placet, quàm quivis alius præterquam quòd rationes omnes articulo præcedente factæ hic recurrunt, nempe concursus Dei præcedentiam habet causalitatis, movet enim, & applicat; quod potissimè hæc sententia intendit; at actio sub ratione communis non potest ad se ipsam sub ratione particulari præcedentiam habere, aut causalitatem; præter hoc, inquam, aut intentam non salvat iste modus, aut libertatem non relinquit.

Itaque intendit sententia Thomistica, quòd concursus Dei, ut est in ipsa voluntate, eam determinat, & ex entitate sua ad concursum, habet cum illo metaphysicam connexionem, & facit voluntatem consentire; enim talem ipsi adstruunt hujusmodi concursum, ut salvent gratiam ab intrinseco entitatis sue efficacem: aut ergo actio prout Deo, & in signo, quo priora se ipsa prout à creatura, me-

ph
con
aut
sensu
quar
dori
rior
possi
primu
concu
termin
tis f
quod
eodem
am;
quoli
us ac
non l
ram
rum
volunt
ndis;
plu
mon
dote,
et sub
nem
vocat
, & e
llo cr
minat
termin
238
ds est
quitate
titur,
am lib
morale

physicè; & ex terminis est ad
nom., & voluntatem determi-
nat, ut pro signo posteriori con-
sensum ponat; aut non est ad
nam, sed voluntati relinquit
dominium, ut pro signo poste-
riori, quo ipsa actum ponit sub
ratione particulari, utrumlibet
possit determinare? Si dicatur
primum, habetur quidem inten-
tum sententiæ Thomistica, quod
concurfus Dei voluntatem de-
terminat, & ab intrinseco enti-
tatis suæ efficax est, patet autem,
quod aq̃ue iste modus, ac præ-
celsus, non relinquit liberta-
tem; pro signo enim posteriori,
quo libertas exercetur, & volun-
tas actum ponit prout ab ipsa,
non habet dominium eligendi
utrumlibet: si autem dicatur al-
terum, tunc relinquitur quidem
voluntati dominium determi-
nandi; non autem concursus Dei
ipsum determinat, sed determi-
nationem voluntati relinquit.
Atque, quod actio prout à Deo
est sub ratione communi; ratio
autem communis indifferens est:
concurfus ergo Dei metaphysi-
cus, & ex terminis, sive ab intrin-
seco entitatis suæ non est deter-
minatus, sed indifferens, & de-
terminabilis à creatura.

238 Quartus dicendi mo-
dus est, quem tenet N. Manso,
qui utramque sententiam ample-
ctitur, docetque, concursum Dei
tam libero arbitrio esse physico-
moralem, quem proinde dicit

Tom. II.

juxta vetus patet gladium
mellelitum, quatenus suavitas
motionis moralis emollic duri-
tiam motionis physicæ: sensus
est, quod Deus morali vocatio-
ne allicit voluntatem, & hæc qui-
dem non determinat, sed indiffe-
rens est, & cui possit voluntas
consentire, vel dissentire; dein-
de, secundum quod voluntas per
consensum negativum determi-
nat alteram partem, & resistendo
suggestioni consentit vocationi,
aut è converso, præbet Deus
concursum physicum, qui consi-
stet in ipso actu volendi prout à
Deo, & sub ratione communi,
quo determinatur voluntas ad
ipsum ponendum sub ratione
particulari.

239 Iste quidem modus, quod
ingentes utriusque sententiæ dif-
ficultates vitet, tertiam ex utra-
que sententiam format; sed re-
vera utriusque difficultates co-
gitur deglutire; & insuper inten-
tum principale non assequitur.
Principale intentum est salvare
gratiam ab intrinseco efficacem
sine præjudicio libertatis, quod
eo salvat, quia in consentiendo,
vel dissentiendo vocationi exer-
ceretur libertas humana volunta-
tis; at id, quo libertatem salvat,
entitativam gratiæ efficaciam ex-
cludit: gratia enim est concursus
Dei gratuitus, & qui nobis con-
fertur ex meritis Christi Domini;
at vocatio quidem talis est, nem-
pe, quod ea sit, sicut voluntati

Hhh

con-

congruit, & qualem oportet, ut vincat inclinationem in contrarium, gratuitum est, & ex meritis Christi Domini; quod autem intuitu determinationis conferat Deus concursum physicum, neque gratuitum est, neque ex meritis Christi Domini: quod enim voluntati determinata, sicut cuilibet causæ naturali, Deus concursu suo actum causet sub ratione communi, Dei est, ut est primus motor, sive in ordine naturæ ad actus naturales, sive in ordine supernaturali ad actus supernaturales: si ergo iste concursus physicus Dei est, ut est primus motor, gratia tantum relinquatur vocatio alliciens; at huic ipse Manso efficaciam dat tantum extrinsecam, nec aliam habere patet, de se enim tantum moraliter allicit, & connexionem cum consensu tantum habet ex præscientia, & quatenus descendit ex proposito misericordie: gratia ergo relinquatur ab extrinseco efficax, & consequenter intentum non habet, pro quo tot folia multiplicat.

Rursus: Præsens controversia instituitur de concursu Dei cum voluntate, ut est liberum arbitrium, sive præcise ad determinationem; de concursu enim cum voluntate, ut natura est, sive post determinationem, actum est articulo præcedente; at concursus cum libero arbitrio in isto modo præcise consistit in voca-

tione alliciente; hoc enim movetur voluntas ad determinationem; alter autem concursus non ad voluntatem pertinet, ut est liberum arbitrium, sed ut est natura; siquidem post determinationem voluntatis per consensum negativum nulla relinquatur indifferentia determinanda per concursum Dei: ad punctum ergo præsentis controversiæ id ipsum ponit iste modus, quod prima sententia, nempe quod concursus Dei de se, & ab intrinseco est indifferens, & ipsum voluntas pro sua potestate determinat.

Deinde: Difficultates utriusque sententiæ habet contra se, quatenus enim moralem vocationem ponit de se indifferentem, & cui possit voluntas consentire, vel dissentire, habet contra se ea omnia, quæ Thomistæ obijciunt ex dominio Dei, & actione primi determinantis; quatenus autem concursum physicum ponit in actione ipsa prædicta Deo, ea omnia contra se habet, quæ in præcedentibus adducta sunt contra tertium modum sententiæ Thomisticæ. Adde, quod sententiam suam ipse proponit ad mentem B. Doctoris; at verum in sententia B. Doctoris actum volendi non producitur à voluntate, sed est tantum motus animæ, quo per voluntatem recipitur motionem ab objecto causatam modo suo, nempe voluntarie.

jam suprà patuit, & latius in lib. de Anima ostendemus, & cuique poterit patere legenti textum B. Doctoris citat. dist. 25. in 2. sent. non ergo in sententia B. Doctoris locum habet concursus ille physicus.

inculpata, & sine ullo vitio creata est; natura verò ista hominis, qua unusquisque ex Adam nascitur, jam Medico indiget, quia sana non est; & ad hanc infirmitatem sapientissime recurrit providenda necessitate specialis gratiæ sanantis.

§. II.

Proponitur, & probatur Nostra sententia.

240 **N**OBIS dicendum primo, quòd liberum arbitrium secundum se, & præcursivè a vulnere, quod ex prima culpa contraxit, tantum indiget motione objectiva; pro hoc statu indiget motione subjectivè recepta in voluntate. Hæc quidem Theologica est, quare hic dignitate probari non potest, debet tamen præmitti, & explicari, quia difficultas præsentis controversiæ multum pendet ex illa distinctione liberi arbitrii sani, & ut à Deo conditum est, & infirmi ex vulnere, quod primâ culpâ contraxit; quam proinde distinctionem in principio disputationis cum Pelagio permittit S. Patens veluti maxime necessariam ad propositum statuendi necessitatem specialis auxilii pro hoc statu; quare lib. de Natur. & Grat. cap. 3. sic ait: *Natura quippè hominis primitus*

241 Prob. itaque prior pars: Determinare alteram partem, quod exercitium est liberi arbitrii, de quo ad præsens loquimur, non est exercitium aliquod physicum, seu aliquid activè producere, sed tantum morale, nempe avertere se ab uno, quo alterum determinatur, ut jam solum moveat, & sic sufficienter moveat, & faciat in actu voluntatem; sed ad hanc determinationem dominium voluntatis sanum, & ad nullam partem inclinans, sola indiget ostensione bonitatis, & objectiva allicientiar ergo. Major ex iam dictis patet, & amplius in lib. de Anima ostendetur. Minor autem pro nunc potius explicanda est, quam probanda: itaque subjectiva motione indiget causa agens, & movens, eo quòd secundum agens; at liberum arbitrium in determinando alteram partem non agit physicè: solum ergo subjectiva motione, & aliquo sibi impresso indigeret ratione debilitatis, aut infirmitatis, quo nempe inclinatio ad bonum concupiscibile vinceretur, quam quia non habet liberum arbitrium secundum se,

& in statu sanitatis, nullo tali indiget, sed sola objecti propositione sufficienter movetur.

Notandum autem primò, quòd non tollit hæc ratio, quin ad opus supernaturale aliquo indigeret elevato, & constituyente in illo ordine; hoc autem non ad concursum pertinet, & ad exercitium determinandi, sed ad potestatem; quo posito, & plenè constituto posse, motione indiget, & concursu, & talem dicimus pro illo statu sufficere objectivum. Secundò, quòd hoc non tollit, quin Deus moveret, & esset bonæ determinationis specialis Author: illa enim objectiva vocatio ex Deo esset, & Deus per illam moveret, & alliceret; quia tamen sana esset potestas liberi arbitrii, inter objectivam allicientiam Dei per bonum honestum, & Diaboli per suggestionem, & allicientiam boni delectabilis, ipsa sufficienter posset honestum determinare.

242. Quantum ad secundam partem Catholica est Conclusio, eam ex instituto intendit; & ostendit S. Patens contra Pelagium; non enim ipse objectivam motionem negabat, cuius verba adducit S. Patens lib. i. de Grac. Christi. cap. 7. *Adjuvat enim nos, inquit, Deus per doctrinam, & revelationem suam, dum cordis nostri oculos aperit, dum nobis, ne presentibus occupemur, futura demonstrat, dum Diaboli pravi-*

dit insidias, dum nos multiformi, & ineffabili dono gratia celestis illuminat. En Pelagius donum gratia celestis admittit, reponit autem S. Patens, quòd non illa est gratia, quam commendat Apostolus, quia in his omnibus non recedit à commendatione legis, atque doctrinæ: volebat ergo Pelagius, quòd gratia Dei, qua indigemus pro hoc statu, tantum est objectiva propositio, & ostensio boni, quæ est in lege præcipiente, & doctrina ostendente; è contra autem contendit S. Patens, quòd, quia pro hoc statu habemus legem carnis repugnantem legi mentis, concupiscentiam nempe, & malam propensionem in bonum delectabile, ulterius indigemus speciali aliquo concursu, qui est gratia Dei per Christum, & subjective afficit voluntatem.

243. Dicendum secundò. Concursus iste prævius est, & antecedit determinationem; non autem physice determinat, sed moraliter tantum allicit, & innat. Prior pars extra contraversionem est, ab omnibus enim admittitur divisio apud Sanctos, & Doctores frequens gratia, sive motionis in præventivam, sive excitantem, & adjuvantem, sive cooperantem; quare ait S. Patens, quòd Deus, ut velimus, sine nobis operatur, nempe per vocationem, qua allicit voluntatem opportunè, & quomodo sit

congruere, ut vocantem non res-
pondat; cum autem volumus, no-
biscum cooperatur per concur-
sum ad opus, de quo articulo
precedente.

244 Prob. itaque secunda
pars, de qua tota est controver-
sia: Concurfus, qui est aliquid
subjective receptum in volunta-
te, præveniens determinationem
eius, & physicè determinans ad
unum, evertit libertatem; sed
concurfus Dei cum libero arbi-
trio, de quo ad præsens loqui-
mur, aliquid est subjective recep-
tum in voluntate, & præveniens
determinationem ejus: ergo ne-
quit esse physicè determinans.
Minor quantum ad primum jam
patet præcedenti conclusione;
quantum ad secundum est prior
pars hujus conclusionis, quam
omnes admittunt. Conseq. de se
ipso; nequit enim concursus
Divinus esse, qui libertatem
evertit. Major ergo, in qua tota
est difficultas, prob. Determina-
tio ad unum non relinquit indis-
tinctam ad utrumlibet, & do-
minium determinandi alteru-
trum; sed si concursus ille physi-
cè determinat, constituit ipsam
tatem pro priori ad exercitium
proprie libertatis determinatam
ad unum; ergo non relinquit do-
minium determinandi alteru-
trum, in quo libertas consistit.
Patet min. quia subjective affi-
cit voluntatem, & prævenit exer-
citiū ejus, & propriam deter-

minationem.

245 Hæc probatio commu-
ne est fundamentum contra mo-
tionem prædeterminantem, cu-
jus proinde solutionem omnes
intendunt Thomistæ, sed certè,
sive verbo, sive scripto nullam
licuit videre, quæ quiesceret intel-
lectum. Communissima Antio-
quorum solutio est distinctio de
sensu composito, & diviso, quæ
variis explicatur modis, omnes
tamen prætermitto; quia video
jam rigidissimos Thomistas illā
non uti, & certè, quomodocum-
que explicetur, difficultatem re-
linquit intactam; quod, ut pa-
teat, dilemma supra tactum clare
refacit: Eo sensu, & signo, quo
voluntas proprium exercet do-
minium, & alteram partem de-
terminat, sive compositus ille sit,
sive divisus, aut ad unum est, aut
ad utrumlibet in se intrinsecè.
Si ad unum est, determinata qui-
dem, sed non libera; si autem ad
utrumlibet, libera quidem, sed
non determinata: quandoqui-
dem ergo eo sensu, & signo, quo
exercetur, & propriam determi-
nationem ponit, concursus Dei
habet, aut ista concursus non
determinat, aut libertatem non
relinquit.

246 Illustr. Alvarez lib. 3.
de Auxil. disp. 23. num. 1. do-
ctrinam habet, ex qua posset hu-
jus rationis solutio deduci: ex-
plicaturus namque, quid nomine
physicæ prædeterminationis in-
telli-

telligatur, de nonnullis Theologis conqueritur, quod voculâ quadam ad communem Thomistarum expressionem additâ sensum immutarint, & sententiam reddiderint asperiores, dum dicunt, physicam motionem esse, qua Deus præviè determinat omnino; non enim, inquit, in aliquo Thomista, quem ego viderim, reperitur illud *omnino*: vult ergo, sensum Thomistarum esse, quod Deus concursu suo, & motione illa voluntati impressa determinat quidem physicè, hoc est, re ipsa, & non solum moraliter alliciendo, non autem determinat omnino. Ex quo præcedens ratio solvitur: quamvis enim illud prævium à Deo impressum determinet voluntatem, quia tamen non omnino determinat, ipsi relinquit dominium, & potestatem determinandi.

247 Sed hujus solutionis sensus desideratur; non enim intelligi potest, qualiter determinat physicè, & re ipsa, & tamen indeterminatum relinquit, sive indifferens dominium eligendi; repugnat quippe apertissimè determinatio non determinans, talis autem est, quæ relinquit indifferens dominium eligendi: aut ergo illa motio voluntati impressa, & subjektivè in ipsa recepta talis est, sub qua voluntas verè, & re ipsa, quantum est in se, relinquitur potens utrumlibet determinare; aut talis, sub qua de-

terminata est, & ad unum se habet? Si hoc secundum dicatur, determinat quidem, sed omnino determinat, & nullam relinquit potestatem, & dominium determinandi alterum; si autem dicatur alterum, relinquit quidem dominium voluntatis, & potestatem determinandi alterutrum, sed hoc ipso nullo modo determinat, sed est physicè, & in entitate sua indifferens ad utrumlibet.

248 Illustris. Caramuel in Theologia Fundam. fundamentum, quo de hoc ipso agit, subtili quidem præcisione hanc determinationem explicat, & contendit, illam suam explicationem sensum esse, quem intendit Alvarez, & Antiqui Thomistæ: in primis itaque vult, motionem Dei sic determinare, quod infallibiliter quidem, seu reddat infallibile hunc actum fore, ad quem determinat, non autem necessitet, seu reddat necesse esse: ratio est, quod infallibile esse hoc fore non excludit oppositum posse esse; necesse autem esse hoc fore excludit potestatem ad oppositum; idem quippè est, necesse est ita esse, ac impossibile est esse aliter: motio ergo Dei reddit infallibile id, quod determinat, quia Decretum, ex quo descendit illa motio, est metaphysicè infrustrabile; non autem reddit necesse esse: sic ergo determinat, quod non erit oppositum, poterit tamen

esse, quare potestatem relinquit, & dominium ad utrumlibet, quia eo quod non necessitat, relinquit possibile non esse: sic itaque determinat ad consensum, quatenus reddit infallibile consensum fore, quod tamen non omnino determinat, quatenus relinquit possibile non esse, eo quod non necessitet; quare cum determinatione relinquit voluntati potestatem, & dominium ad utrumlibet.

Deinde, ut explicet, qualiter illa motio infallibilizat quidem, non autem necessitat, ait, quid potest motio considerari, philosophicè, hoc est, secundum entitatem suam in se acceptam, præcisivè à quocumque respectu; aut theologicè, hoc est, respectivè ad Deum, à quo imputatur, & in voluntate causatur. Tunc autem: Motio accepta philosophicè, indifferens est ad utrumlibet; accepta autem theologicè, ad unum est, & determinatè ad consensum; at voluntatem movet philosophicè, & secundum entitatem suam: quia ergo sic accepta, indifferens est, voluntati relinquit potentiam ad oppositum, quia tamen ex habitudine ad Deum, à quo descendit, ad unum est, determinat, & reddit infallibilem consensum; quia, licet possit esse, omnino tamen non erit dissensus.

249 Hæc doctrina verbis intentum salvat motio-

nis physicè determinantis, re tamen idem docet, quod ponit prima sententia, aut manifestam involvit contradictionem: aut itaque motio illa theologicè accepta, & ex habitudine ad Deum, à quo descendit, aliquid habet, quo voluntatem determinet; aut illa habitudo entitatem motionis relinquit respectivè ad voluntatem, ut est in se, & philosophicè accepta, nempe indifferentem ad utrumlibet? Si primum, manifestam involvit contradictionem, & intactam relinquit difficultatem; si autem secundum dicatur, id ipsum est, quod intendit contraria sententia. Ostenditur primum: Manifestè enim implicat, quod illa motio voluntatem afficiat indifferentè, & ad utrumlibet, & simul determinatè, & ad unum; si autem ex habitudine illa Theologica acceptionis aliquid assequitur, quo voluntatem moveat determinando ad unum, simul utrumque habet, & determinare ex hac Theologica acceptione, & indifferentè movere philosophicè accepta.

Præterea: Intacta relinquitur difficultas: Si enim voluntatem determinat, eam constituit determinatè ad unum pro priori ad proprium exercitium; cum quo non stat, quod ipsa in proprio exercitio relinquatur potens ad utrumlibet. Deinde ostenditur altera pars dilemmatis: Si enim Theologica acceptio motionem

tionem relinquit respectivè ad voluntatem in propria entitati-
va, & philosophica indifferentia,
Deo quidem relinquit infallibi-
le, quod erit consensus, quia
Deus per præscientiam novit,
quam partem determinatura est
voluntas; quare ejus Decretum
est metaphysicè infrustrabile, &
motio comparativè ad Deum, &
ad hoc Decretum metaphysicè
infallibiliter infert, quod erit
consensus; comparativè tamen
ad voluntatem indifferentè mo-
vet, & secundum entitatem suam
philosophicè acceptam; quare
tota determinatio, & infallibili-
tās extrinseca est, & ex præscien-
tia eventus regulante Decretum.

250. Ex his ergo sufficienter
relinquitur tertia pars conclu-
sionis, quæ est nostra sententia,
& cujus sensum pro solvendis
difficultatibus explicemus opor-
tet, quamvis multa necesse sit
Theologica admiscere. Itaque,
quia ex peccato originali neces-
sitas oritur specialis motionis,
inde oportet exordium sumere:
Quia ergo per peccatum origi-
nale tota natura meritum dam-
nationis incurrit, decrevit Deus
Verbum carnem sumere, & mor-
tem subire, ut pro peccato satis-
faceret, & homines à reatu dam-
nationis liberaret, quamvis au-
tem omnes æquè quantum ad
sufficientiam à debito libera-
verit, quia pro omnibus abundè
satisfecit, non tamen omnes effi-

ciaciter, & in effectu meriti
Redemptionis assequuntur: quia,
ut ait S. Parens de Corrept. &
Grat. cap. 10. sic condidit An-
gelorum, hominumque naturam,
ut in ea prius ostenderet, quid
posset liberum arbitrium, deinde
quid posset suæ gratiæ benefi-
cium, justitiæque judicium: pos-
tquam ergo in primo homine os-
tensum est, quid posset liberum
arbitrium, morte sua portas Ca-
li, quas prima culpa clausit, re-
seravit Christus Dominus, &
vestes ferreos confregit, ut om-
nibus pateret aditus, ingredi ta-
men aliquos voluit, in quibus
ostenderet, quid posset suæ gratiæ
beneficium, ut in aliis ingredi
nolentibus ostenderet justitiæ ju-
diciū.

Ex illa itaque perditionis
massa totius humanæ naturæ, quæ
per peccatum amiserat jus ad
gloriam, segregavit, quos voluit
in quibus ostenderet misericor-
diam suam, ex hoc decrevit
propria merita salvati: quia
Decretum Divinæ voluntatis ab-
solutè, & omnino efficax est, &
infrustrabile, metaphysicè inal-
libile est, hos bona opera habi-
turos, quibus salutem conse-
quantur; quia tamen hac bona
opera debent esse propria volun-
tatis humanæ merita, libere de-
bent ab ea poni, & consequenter
ita quod possint non poni: quare
relinquitur, quod illud medium,
quo Deus Decretum suum effi-

potest, utrumque debet habere, & infallibilitatem actus, ad quem ponitur, & contingentiam potestatis ad utrumlibet. Deus itaque praescientiâ suâ novit ab æterno, & ante omne Decretum suæ vocationis quidquid possibile est fore, quare novit infinitas vocationes, & inspirationes, quibus qualibet voluntas pro quolibet instanti potest vocari; & quia, ut ait S. Patens Epist. ad Simp. & unusquisque in se ipso experitur, eadem res alio modo dicta movet, alio modo dicta non movet, hunc movet, illum non movet; novit etiam Deus, quæ vocatio huic voluntati in his circumstantiis congruit, quæ in illis, quæ hic, & nunc sic suadet, & non persuadear; quæ autem sic suadet, quod non persuadear; quare novit, & praesens habet, quem vocatum sub ista, quem sub illa libere poneret; si in his, & illis circumstantiis poneretur.

Quia ergo hujus decrevit inferri, ut loco cit. ait S. Patens, sic eum vocat, quomodo congruere, ut vocantem non resistat, nempe vocationem confert, quæ licet tantum suadeat, & moraliter alliciat, sic suadet, quod persuadear, & Deus praescientiâ suâ novit, quod illi censura est voluntas: quia itaque tantum moraliter allicit hac motio, voluntati relinquunt potestatem eligendi utrumlibet, posset illi resistere,

& meretur in consentiendo, cum posset dissentire; quia item Deus praescientiâ suâ novit, quod ea voluntati congruit, & praesentem videt ante omne Decretum actum, quem libere positura erat, si ea vocatione excitaretur, Deo est infallibile, quod libere consentiet; quia tandem illa vocatio, eo quod descendit ex proposito miserendi, specialem habet congruentiam, ut persuadeat, sic est meritum voluntatis consentire, quod illius consensus Deus est specialis Author, & bona illa determinatio in Deum refunditur sic vocantem.

251 Alios autem, quos Deus justo judicio suo noluit sic eligere, & in poenam peccati originalis reliquit in manu consilii sui, & in perditione, quam primo peccato contraxerunt, vocat quidem, & allicit ad honestum sufficienter, ut, si velint, possint consentire; tunc, quia voluntate antecedente vult omnes salvos fieri; tunc, quia Christus Dominus pro omnibus mortuus est, & omnibus meruit auxilia gratiae, omnibus itaque motionem confert sufficienter allicientem; quia tamen ex infirmitate liberi arbitrii debilitatem habent, & inclinationem ad delectabile, neque Deus tenetur in illis circumstantiis vocare, in quibus congruentia vocationis sic suadet, quod malam inclinationem vincat, & honestum persuadear, ipsi pro

sua potestate vocationi resistunt, & eligunt delectabile, cum possent honestum, ad quod sufficienter alliciuntur; quare eorum culpa est, & ipsis imputatur, non Deo sufficienter vocanti: patet itaque, qualiter magis est opus Dei conversio Petri, quam proditio Judæ, quamvis utrumque in potestate sit liberi arbitrii; quia nempe ad conversionem Deus movet ex proposito miserendi, & quomodo scit congruere, quare illius est specialis Author; ad proditionem autem concurrat tantum ut motor primus concursu generali, & determinatus à mala voluntatis electione. Latius quidem, & immaturè hæc oportuit prosequi, quia pro aliquali præsentis controversiæ intelligentia ea sunt omnino necessaria.

§. III.

Solvuntur Argumenta

252 **A**rguitur primò: Deus eo quod primum in omni genere perfectionis, est non minus primum movens, quam primum determinans; sed quia primum movens influentiâ suâ præviè movet, & applicat quamlibet causam secundam: ergo quia primum determinans præviè debet liberum arbitrium determinare. Totus discursus liquet; non enim salvatur in Deo

ratio primi, nisi corresponderet in creatura ratio secundi dependentis, & subordinati: sicut ergo creatura non est movens secundum, nisi quatenus determinata à Deo.

253 Resp. quod æquivocatio maj. qua tota nititur difficultas, jam supra patuit numero 171. movere itaque est in linea physica, quare absolute dicitur perfectionem; determinare autem est in linea moris, quare non absolute est perfectio; sed determinare ad honestum perfectum est, determinare autem delectabile imperfectio est, & deficere à recta ratione: quia ergo Deus est primum in omni genere perfectionis, non absolute est primum determinans, sed primum determinans ab bonum, ad malum autem, quia creatura sibi sufficit, ipsa est primum determinans. Ad bonum itaque Deus est primum determinans, sicut est primum movens, & creaturam determinat subordinata, & dependentè à determinatione Dei; quia tamen hæc Dei determinatio debet ipsi relinquere libertatem arbitrii, & potestatem eligendi utrumlibet, nequit esse physica, & subjective recepta in voluntate: subordinatur ergo Deo humana voluntas in determinando bonum, quatenus indiget speciali motione congrua, & quæ descendat ex proposito miserendi; determinat autem

Deus activè, & causalitèr influentia sua, quæ est voluntas, seu decretum de consensu, & proposito miserendi, non autem concursu formali, seu aliquo voluntati impresso; quia illud primum sufficientèr salvat in Deo dominium absolutum, & rationem primi in omni genere perfectionis, hoc secundum libertatem reverteret.

254 Arguitur secundò: Ab eo, quod se habet ad utrumlibet, non egreditur determinatio, secundum quod sic se habet; sed liberum arbitrium de se est ad utrumlibet: ergo nisi aliquid sibi imprimatur, quo fiat ad unum, non potest ab eo exire determinatio. Maj. quæ sola probatio indiget, multis ostenditur: Quumquodque agit, secundum quod est in actu; quod autem est ad utrumlibet, secundum quod non in actu, sed in potentia ad quamlibet partem. Rursus: Ad indifferenti, ut indifferens est, non egreditur determinatio. Præterea: *Idem manens idem, semper facit idem*: si ergo liberum arbitrium de se est ad utrumlibet, quandiu sic relinquitur, non poterit determinare, & consequenter aliquo indiget, quo fiat ad unum. Insuper: Tale est agens in principio motus, quale est passum in termino ejus, quia agens motu suo intendit passo communicare formam, secundum quam agit; sed liberum ar-

bitrium in termino electionis electione ipsa fit ad unum: ergo tale esse debet in principio; quod cum de se non habeat, ex aliquo debet habere sibi impresso, & hoc erit motio Dei determinans. Hanc rationem habet S. Thomas 1. part. quæst. 19. art. 3. ad 5. sumiturque ex Commentatore in 2. Physic. text. 48.

255 Resp. incipiendo ab autoritate S. Thomæ, quod propositionem illam assumit in 5. argumentum in contrarium in eodem sensu, quem intendit Commentator, ex quo illam, ait, desumi; Commentator autem textum exponit, quo ait Philosophus, quod casu dicitur, quod non est ex necessitate, neque contingens ut in pluribus: in hujus expositione inducit opinionem Avicennæ volentis, quod est aliquid invenire, quod in respectu unius sit casuale, & in respectu alterius necessarium; contra hanc determinat Commentator, quod à contingenti æqualitèr non egreditur actio necessaria, & determinatè, quæ nempe respectu unius sit casualis, & contingens æqualitèr, & respectu alterius sit necessaria; & rationem assignat, quia potentia sic contingens est natura materiæ, non natura formæ; quare concludit: *Apparet igitur ex hoc, quod contingens æqualitèr non invenitur in potentiis agentibus per se, sed in potentiis passivis; & assumit*

potentiam loco motivam, quæ sic est ad hunc, & illum motum, quod ab appetitiva determinatur ad aliquem. Patet itaque, quod non universaliter intendit, quod ab indifferenti ut tali non egreditur determinatio, sed tantum, quod ab indifferenti indifferencia passiva; determinat enim appetitiva locomotivam, ipsa autem appetitiva non ab alia determinatur.

256 Ad formam itaque distingu. maj. Ab eo, quod se habet ad utrumlibet indifferentiâ purè passivâ, & potentiz determinabilis, non egreditur determinatio, conc. maj. ab eo, quod se habet ad utrumlibet indifferentiâ activâ, & potestatis dominativæ, neg. maj. Indifferencia itaque materiæ ad hanc, vel illam formam passiva est, & potentiz determinabilis, quare debet à dispositionibus determinari; similiter indifferencia causæ ad hunc, vel illum effectum; quamvis enim ipsa causa sit activa, indifferencia ejus passiva est, solius non repugnantiz, & potentiz determinabilis; quare ad hunc effectum determinatur ab applicante hic, & nunc ad hanc materiam; at verò indifferencia liberi arbitrii longè alia est; non enim ex illa indifferencia dicitur materiæ, aut causæ productiva libera, & sui juris, sicut dicitur liberum arbitrium: indifferencia ergo hujus activa est, dominati-

va, & qua est sui juris, & potest ex se alterutrum determinare, alioqui non esset liberum.

Quo patet ad probationes maj. Ad primam neg. min. sub distinctione data; quod enim est ad utrumlibet potestate dominativa, & sui juris, non absolute in potentia est, sed eo sensu, quo debet agere, est in actu: itaque determinare alteram partem non est formaliter, & physicè aliquid agere, sed virtualiter tantum, & moraliter, quatenus sic determinans ratio est, & causa, quam objectum sub hac ratione moveat voluntatem, quare ipsius determinantis censetur esse operatio: hoc autem sensu de se est in actu per quidditatem suam, qua habet dominium potestativum utriusque partis. Ad secundam jam patuit sensus propositionis; ipsa enim est, quæ ex Commentatore desumitur. Ad tertiam tenet antec. de causa rerè agente, & per causalitatem effectivam aliquid producens, non autem sic exercetur liberum arbitrium. Ratio autem est, quia causa agens actione communicat formam, qua est agens; quare, ut aliam, vel aliter comuniceet, debet aliter se habere, aut per aliam formam esse in actu. Quo patet ad quartam; tenet enim assumptum de agente communicante formam. Præterea: Non oportet, quod agens in actu formali sit tale, quale sit passum, sed

sufficit, si sit in actu virtuali; Sol enim calefacit, quin sit in actu calidus; sic autem in actu est liberum arbitrium, quatenus enim est sui juris, potestativè utramque determinationem continet.

257 Arguitur tertio: Si id, quod Deus imprimit voluntati, & quo movet liberum arbitrium, non est de se physice ad unum determinans, Deo ipsi imputatur peccatum non minus, quam voluntati; sed hoc est manifestè absurdum: ergo. Prob. maj. Qui concursum præbet de se indifferenter, & expositum ad honestum, vel inhonestum, re vera insidet in quemcumque ex illis, modo si ipsi competit dirigere, & applicare alterum tamquam sibi subordinatum, magis ipsi, quam alteri defectus imputatur; sed Deus, ut primum movens, habet dirigere, & applicare liberum arbitrium; aliunde, si non determinat, concursus præbet de se indifferenter, & expositum ad honestum, vel inhonestum: ergo.

258 Resp. quòd multò magis Deus est Author, & causa peccati, si concursus præbet ex se ipso, & antecedentèr ad determinationem creaturæ ipsam determinans, quàm si concursus præbet ex se ad utrumlibet, & quem creatura determinet. Dicitur neg. maj. Ad prob. ejus dicitur, quòd concursus Dei de se est ad honestum, talis tamen, qualis congruit, seu conferri de-

bet causa liberæ, & quæ in determinando est sui juris, nempe non ipsam physice determinans, quippe hic non eam relinqueret sui juris, sed solum alliciens, & suadens, qui proinde ipsi relinquat determinationem; & hoc tantum modo Deo competit dirigere, movere, & applicare liberum arbitrium, eo quòd liberum voluit: quia ergo alia esse non potest motio, & applicatio, quàm sic suadens, quòd ipsi relinquat dominium determinandi, si ipsa determinat inhonestum, ipsius culpa est, non Authoris sufficenter moventis ad honestum.

259 Arguitur quarto: Dux voluntates ad unum idem volendum non possunt concurrere, nisi aut casu, & fortuito, aut ita quòd una alteram determinet; sed implicat, quòd casu, & fortuito Divina voluntas aliquid velit; deinde, quòd ab humana determinetur: ergo cum voluntate humana concurrat ipsam determinando. Minor quantum ad primum patet, quia tolleretur præscientia, & providentia, si aliquid Deus vellet à casu; quantum ad secundum item; subordinaretur enim Deus humanæ voluntati, si ab ipsa determinaretur.

260 Resp. neg. min. quantum ad secundum; ipse enim Deus per Isaiam dicit, quòd invitus cogitur ad peccatum concurrere: late ergo accipiendū

subordinationem, Deus quantum ad hoc humanæ voluntati quodammodo subordinatur ex suppositione, quod ipsam condidit liberam, & sui juris esse voluit in determinando alterutrum; quare concurrit ad malum non determinans, & volens, sed determinatus, & permittens id, quod vult humana voluntas. Ad bonum autem concurrit determinans activè, & causalitèr per Decretum suum, & propositum miserendi, non autem formalitèr aliquid voluntati imprimens, quo ipsam physicè determinet.

261. Arguitur quintò: Si id, quod Deus voluntati imprimit, non est de se, & metaphysicè ad unum, sequitur, quod non est proprium solius Dei voluntatem humanam immutare, & efficacitèr movere ad actus bonos; sed hoc est inconveniens: ergo. Probatur major: Si motio Dei in voluntate causata non est metaphysicè ad unum, tantum movet Deus alliciendo, & inclinando voluntatem, non autem determinando ipsam; sed allicere, & inclinare voluntatem potest quilibet homo, & multò magis Angelus: ergo non magis poterit Deus voluntatem movere in ordine ad bonum, quàm Diabolus in ordine ad malum.

262. Resp. quòd hoc argumentum, quo N. Manso utitur, ipse tenetur solvere; per ipsum enim vocatio excitans tantum

moralitèr allicit; intuitu autem consensùs negativì tenetur Deus concursum physicum præstare, sive ad bonum, sive ad malum actum: æquè ergo, ac Deus, poterit Diabolus consensum negativum extorquere alliciendo voluntatem, & consequentèr, ut Deus magis possit, tenetur ipse dicere, quòd per vocationem determinat Deus metaphysicè ad consensum negativum. Dicitèr neg. major. Ad probationem dicitur primò, quòd Deus habet vocare congruè, & sic suadere, ut persuadeat, quod alius non potest, sive homo, sive Angelus per se, & à proposito; solus enim Deus præscientiâ sua novit, quid voluntati congruit, ut ea moveatur in quibuslibet circumstantiis. Dicitur secundò, quòd solus Deus potest voluntatem subjectivè movere, sive per impulsus in ea causatum, sive per inspirationes, & actus indeliberatos; quilibet autem alius tantum potest objectivè allicere attentione, & propositione objecti: quamvis ergo tantum moralitèr, & alliciendo Deus moveat, magis tamen, quàm alius quilibet, movere habet.

263. Arguitur sextò: Frequentissimum est in P. Augustino, quòd Deus, ut velimus, operatur in nobis sine nobis, cum autem volumus, nobiscum cooperatur; sed id impossibile est explicare sine motione præviæ

decur:

determinante : ergo. Minor ostenditur : Si enim motio Dei non determinat voluntatem, non facit nos velle ; si autem non est prævia, non operatur in nobis sine nobis : si ergo utrumque asserit S. Parens, & quòd operatur in nobis sine nobis, & quòd facit nos velle, utrumque habet motio, & quòd prævia est, & quòd determinat ; sed insuper ait S. Parens, quòd nobiscum cooperatur, cùm volumus : ergo præter vocationem, qua excitat, poni debet concursus physicus, quo producit nostrum velle, & nobiscum cooperatur.

264 Respondetur primò, quòd hoc argumentum, quo citatur N. Manso, ipsum premit : primò quidem, quia vocatio, qua Deus operatur in nobis sine nobis, juxta ipsum non determinat, sed tantùm moralitèr allic, aut congruè ; & ita quòd persuadeat, si sit ex proposito miserendi ; aut sufficientèr tantum, si sit ex providentia generali, semper tamen in potestate voluntatis relinquit consentire, vel dissentire : non ergo facit velle. Secundò, quia concursus physicus, quo Deus nobiscum cooperatur, cùm volumus, juxta ipsum non est cooperans, sed præoperans ; causat enim ipsum velle sub ratione communi, pro priori ad exercitium, quo voluntas ipsum velle causat sub ratione particulari.

Respondetur secundò negando minorem. Ad probationem ejus dicitur, quòd velle honestum, seu benè velle, de quo loquitur S. Parens, operatur Deus sine nobis, quatenus ex se ipso, & præviè movet, & excitat ; facit autem nos velle, non quidem physicè determinando, sic enim faceret velle, non autem velle liberè, sed quatenus sic vocat, quando scit congruere, & ex proposito miserendi ; quare facit moralitèr, & faciendo, ut nos faciamus. Qualitèr autem nobiscum cooperatur, cùm volumus, non ad præsentem pertinet controversiam ; sed ad præcedentem : dicendum nihilominus, quòd ad quamlibet influentiam, & activum movere causæ creatæ concurrat Deus mediâtè, & immediâtè movens, & applicans influentiâ suâ creatam causam, & simul coinfluens ; jam autem, si velle est actus à voluntate productus, ut ponit communis sententia, non solum ipsam movet, sed ipsi coinfluit Deus ; in nostra autem sententia velle non est actus à voluntate causatus, sed motus animæ, quo per voluntatem amplectitur objectum, & recipit modo suo activationem ejus : est autem ipsum velle, sicut quilibet motus vitalis, movere, & moveri ipsius animæ, nempe per unam potentiam movetur, & percipit, per aliam movet, & applicat

plicat potentiam, quæ percipit;
ut latius in lib. de Anim. dice-
mus: concurrit ergo Deus, &

nobiscum cooperatur, quatenus
cum ipsa anima movente
concurrit.

P A R S
S E C U N D A,
IN QUA PROSEQUUNTUR
DISPUTATIONES,
E T
QUÆSTIONES
IN OCTO LIBROS PHYSICORUM
AD MENTEM

B. Æ G I D I I

DOCT. FUNDAMENTALIS,

A R. P. M. F. JOANNE

HIDALGO, ASTIGIENSI,
ORDINIS EREMITARUM S. P. N.

AUGUSTINI

THEOLOGO LAUREATO, ET IN ACADEMIA
HISPALENSI VESPER. CATHEDRATICO
ELABORATÆ.

SECVNDI
PARTE

DISPUTATIONES
QUESTIONES
IN COTO LABROS P. VINCEN
AD MENTEM

DE
DOCT. FUNDAMENTALIS

A. R. P. M. F. JOHANN
HIDALGO, ASTIGILIS
ORDINIS PREBENDARUM S. P. N.

AUGUSTINI
THEOLOGICO FACULTATE ET IN ACADEMIA
HISPANICA V. S. P. R. CATHEDRA
LECTORAT

trove
difi
onno
uo
tion
quod
neces
salita
vir e
prior
erit
part

QUÆSTIO TERTIA DE CAUSIS AD SE INVICEM COMPARATIS.

ARTICULUS UNICUS

An Causæ sint invicem Causæ?

365 **H**OC unum inter
Authores de hac
quæstione con-
trovertitur, idque non magne
difficultatis est; ferè idem enim
omnes intendunt, quamvis non
uno modo loquantur. Facit ra-
tionem dubitandi, ex una parte,
quòd mutua prioritas, quam de
necessitate involvit mutua cau-
salitas, videtur implicare; invol-
vit enim, quòd quælibet causa sit
priori se, ex quo sequitur, quòd
erit prior se ipsa. Ex alia autem
parte textus Philosophi, quo

apertè asserit, causas aliquas sibi
mutuò causas esse, nam 2. Phy-
sic. text. 30. sic ait: *Sunt præterea, quæ sibi sunt mutuò causæ, ut exercitium bonæ habitudinis, & hæc exercitii, at non eodem modo, sed hæc ut finis, illud ut principium motus.* Notandum autem pro tollenda æquivocatione, quæ multi laborant, quòd non idem est ad se invicem causalitatem exercere, & sibi mutuò causas esse; postquam enim causa efficiens effectum suum produxit, potest vicissim aliquid ab eo in eodem genere efficiendi pati, sed non proinde erit effectus ejus; quare ad se invicem causalitatem exercent, non tamen sunt ad se invicem causæ.

266 Supponunt omnes, dy-
bium

bium non procedere de causis in eodem genere; id namque expressè habet Philosophus in textu, ait enim, quòd non eodem modo, hoc est, non in eodem genere, & ferè est de se manifestum. Nonnulla autem obijciuntur, quæ aliquam videntur habere difficultatem, ea tamen in æquocatione priùs notata fundantur: primò: Actus in genere efficientis causæ causant habitum; sed in eodem genere ab ipsa procedunt: ergo. Secundò: Piper calefacit stomachum effectivè, à quo in eodem genere debet calefieri. Tertio: In genere causæ materialis ex aqua generantur vapores; ex istis autem in eodem genere aqua pluviz. Quarto: In eodem exemplo Philosophi deambulatio causa est effectiva bonæ valetudinis; vicissim autem valetudo causa est deambulationis, non solum finalis, quatenus movet ad deambulandum valetudo, quam intendit consequi, sed efficiens etiam, quatenus valetudo, quam habet, effectivè influit in motum deambulandi.

Ad primam dicitur, quòd non idem actus ab habitu procedit, & habitum generat; actus enim, quibus generatur habitus, procedunt à potentia non habituata, quare illi non sunt effectus ipsius habitus; qui autem ab habitu procedunt, non ipsum causant, sed ad summum causalitatem exercent, quatenus ipsis fir-

matur, & radicatur habitus, & sic prioritatem habent non ad ipsum habitum, qui prior est, & causa actuum, sed ad illud esse firmum, & benè radicatum. Ad secundum, eodem modo sibi invicem aliquam causalitatem exercent calor piperis, & stomachi, non autem sibi mutuo causæ sunt; non enim calor piperis calorem stomachi causat, sed intentionem ejus. Ad tertium, ibi non est vera generatio; vapores enim aqua ipsa sunt ad insensibiles partes redacta, quæ postea congregantur, & sensibilem aquæ dispositionem recipiant, dum pluvia fiunt; dato autem, aquam ex vaporibus generari, alia hæc est ab illa, ex qua vapores extrahuntur, neque in illam ullius generis causalitatem habet. Ad quartum patet, quòd illa valetudo, quam habet deambulans, & causa est deambulationis, alia est ab ea, quæ deambulatione causatur; quare non sunt sibi invicem causæ, sed ad summam causalitatem exercent, quatenus deambulatio aliquod augmentum causare potest in ipsa valetudine; sed non ab isto augmento, sed à præcedente valetudine ipsa deambulatio causatur.

267 Dubitatur itaque de causis in diverso genere. Prima sententia absolute affirmat. Tenent communiter Thomistæ; & ex aliis Rubio, Conimbricenses, Eliseus. Secunda sententia abso-

litate negat. Tenent communiter Doctores Societatis, & citatur pro ea P. Suarez disp. 15. Metaph. sect. 8. Hurtado, Arriaga, Alfonso, & alii. Sed P. Suarez sibi tantum docet, quod forma, & materia non sunt sibi mutuo causa; licet enim materia causa sit formae, saltem materialis, quae ex ipsa educitur, forma autem non est causa materiae, sed perfectio- nis, quae illi communicatur; at disp. 27. qua de praesenti con- troversia ex instituto agit, par- tem affirmativam aperte tenet. Tertia sententia media via utram- que praecedentem amplectitur; docet, quod simpliciter, sive quoad primum esse causae non possunt esse sibi invicem causae, nec autem secundum quid, & quantum ad secundum esse. Ita N. Manto, Mastrias, & alii.

268. Sed quod ad hanc ter- tiam sententiam attinet, in pri- mis illa distinctio tantum potest locum habere in causa materiali, in qua Authores distinguunt pri- mum esse, illud nempe, sub quo a Deo creata est, & secundum esse, quod postea habet in com- posito genito; in reliquis autem casibus non potest accipi primum, & secundum esse. Deinde tale esse, nempe existentiae, de quo illa dis- tinctio procedit, solum habet comparationem ad causam efficien- tem: productione enim tale esse communicatur; productio autem causalitas est efficiens. Praeterea;

Illa distinctio tantum deducit id, quod supra notavimus, posse nempe causas ad se invicem cau- salitatem exercere, non autem sibi mutuo causas esse: ex illa enim distinctione non se causant, sed aliquid una causat in altera, quod est alteram causare secun- dum quid, & quantum ad ali- quid; ad se autem causalitatem exercere, non solum in diverso genere, de quo tantum disputa- tur, sed etiam in eodem, jam su- pra patuit. Insuper: Exemplum, quod assumit Philosophus, sim- pliciter, & quantum ad primum esse mutuam causalitatem osten- dit.

269. Dicendum ergo abso- lute cum prima sententia, quod causae possunt esse sibi invicem causae. Prob. primo ex B. Docto- re in 2. dist. 9. q. 1. a. 5. dub. 3. later. ubi ita habet: *Sciendum tamen, non esse inconveniens se- cundum alium, & alium respec- tum aliqua duo sic se habere, quod unum sit causa alterius, & e con- verso; non tamen in eodem genere causa: sicut potio causa est sani- tatis in genere causae efficientis, & sanitas potionis in genere cau- sae finalis; & quia causa naturae est prior effectui, non est inconve- niens secundum aliam, & aliam acceptionem sanitatem naturae es- se priorem potionem, & e converso; nec est alia, & alia sanitas, quae praecedit, & sequitur potionem, sed eadem aliter, & aliter accepta.*

Prob.

270 Prob. secundo ex Philosopho textu supra allato, & idem habet 5. Metaph. cap. 2. Ex hoc duplici textu duplex ratio deducitur; prima sic formatur: Sanitas simpliciter, & quantum ad primam esse causa est finalis potionis, sive deambulationis; sed aliunde ab ipsa portione, sive deambulatione causatur effectivè eadem sanitas simpliciter, & quantum ad primum esse: ergo. Maj. ostenditur: Movetur enim, & allicitur æger ad potionem sumendam ab ipsa reali sanitate, quam apprehendit portione acquirendam, idem de ambulatione. Min. ex terminis patet; portione enim sanitatem acquirit æger, quam non habebat, quare ea primò producitur, & primum esse habet à portione; quare ait B. Doctor, quòd non alia est sanitas, sed eadem alicér accepta, nempe est causa finalis, secundum quòd apprehenditur, & apprehensa movet, est autem effectus secundum esse reale.

271 Secunda ratio, quæ est explicatio, & ostendit propter quid præcedentis, hæc est: In tantum repugnat reciproca causalitas, in quantum repugnat mutua prioritas; sed hæc non repugnat absolutè in omni genere: ergo. Major est unicum contrariæ sententiæ fundamentum; quare ostenditur min. Illa causa quæ ad sui causalitatem tantum requirit esse apprehensum, bene

potest causalitatem, & prioritatem ad se ipsam habere secundum esse reale simpliciter, & primum; sed causa finalis ad sui causalitatem tantum requirit esse apprehensum: ergo. Maj. patet potest enim apprehendi, antequàm existat. Min. jam supra patuit quæst. præced. & consequ. legitima est; hoc enim totum est inconveniens, quòd deducit contraria sententia, quòd idem erit prius se ipso: si ergo hoc fiat sine ullo inconvenienti, non est, cur negetur mutua causalitas.

272 Arguitur primò in contrarium: Si causæ, etiam in diverso genere, sunt sibi invicem causæ, idem est causa sui esse, saltem immediata; sed hoc implicat: ergo. Min. communiter supponitur, tequela autem maj. sic patet: Causa non potest causare, nisi actu, & exercite existat; quia enim prius est esse, quàm operari, existentia prærequiritur ad causandum; sed apertè implicat, quòd existentiam præhabeat, et causet, & quòd illam ex causalitate sua acquirat, sive mediatè, sive immediatè: ergo.

273 Resp. quòd tota difficultas ex æquivocatione oritur, qua pro eodem accipitur causare, ac producere, quare falsa est minor; apertè enim patet, quòd sanitas apprehensa causa est mediata sui esse, & suæ realis existentie, in quantum movet ad sumendam potionem, à qua ipsa

in re causatur; non itaque se ipsam producit, quod tantum argumentum probat, se tamen causat: ad rationem ergo majoris ducitur, quod operari tantum, & exercisse causalitas est efficiens; quare tantum efficiens existentiam prærequirit in re habentem, ut jam supra probatum est.

274 Arguitur secundò: Non solum causa prior est, & præsupponitur ad effectum reali prioritate, sed etiam quidquid requiritur, ut sit ipsa causa; sed omnes causas, quæ concurrunt ad esse effectus, requiruntur, ut sit ipsa causa; ergo, si effectus posset esse causa suæ causæ, deberet præsupponi ad causam suam; hoc autem patet implicat, esset enim, & non esset prior, præsupponere, & non præsupponeretur, præsupponeretur, & esset prior, in quantum præquiri-
tur, & causa est; non autem præ-

supponeretur, neque esset prior, in quantum est effectus.

275 Resp. quòd eandem habet æquivocationem, & eodem modo solvitur: causa itaque, & quidquid requiritur, ut ea sit, prior est effectui, & ad ipsum præsupponitur ea ratione, & acceptatione, qua causa est; & quia potest causa esse secundum esse apprehensum, nempe finalis, potest item prius apprehendi, quam habeat esse in re, potest sui ipsius causa esse. Accepto itaque priori syllogismo sub hac distinctione, negatur subsumpta. Ad rationem ejus jam patet, quòd idem secundum aliam, & aliam acceptationem est, & non est prius se ipso, nempe secundum esse reale posterius, secundum esse apprehensum prius est se ipso. Ex hoc poterit ad reliqua patere; nulla enim alia est in proposito difficultas, quàm hac de prioritate ad se ipsum.

QVÆSTIO QVARTA

DE CAUSIS COMPARATIVE AD EFFECTUS.

ARTICULUS I.

*An Causa connectatur metaphy-
sicè cum possibilitate
effectûs?*

S.

I.

*Quibusdam præmissis, referantur
sententiæ.*

276 **N**Otandum primò,
quòd connexio est
quædam coexigentia alterius, vi
cujus sine altero esse non potest
hoc, quod connecti dicitur, &
caterùs connectitur, quatenùs
sine eo esse non potest, aut illo
deficiente deficit; quare conne-
xio est duplex; altera physica,
qua nempe alterum coexigit con-
naturalitèr, sive quâcum ad con-
naturalè modum essendi; alia est
metaphysica, qua nempe quiddi-
tativè, & ex propria ratione al-
terum coexigit, ita quòd altero
deficiènte deficiat absolute, & me-
taphysicè. De hac secunda quæri-
tur: An nempe ita exigat causa

possibilitatem effectûs sui, quòd
reddito impossibili effectû, fiat
impossibilis causa?

277 Quo circa notandum
ulteriùs, quòd effectus possibili-
lis in actu, & re ipsa nihil est
nisi ipsa causa potens producere,
juxta illud S. Parentis, creatura
in essentia sunt ipsa creatrix es-
sentia: non itaque quæritur de
effectû sic accepto; pater enim,
quòd si est ipsa causa, neque sic
connexionem habet, sed identici-
tatem, neque dubium relinquitur,
quin reddito impossibili ef-
fectû, non maneat causa: acci-
pitur ergo objectivè, & formali-
tèr esse, quòd effectus potest ha-
bere, ut contradistinctum à cau-
sa; & de hoc quæritur: An eo im-
possibili, fieret impossibilis cau-
sa? Pro cujus intelligentia insu-
per notandum, quòd effectus
duobus modis potest dici possi-
bilis, duobus item potest intelli-
gi impossibilis; quòd, quia po-
tissimè præsens difficultas cum
Thomistis controversitur, libet
in verbis S. Thomæ annotare.

Itaque S. Doctor in 1. parti-
quæst. 25. art. 3. quærit: Utrum

Deus

Deus sit Omnipotens, & in relatione ita habet: Possibile autem dicitur dupliciter secundum Philosophum in 5. Metaph. Uno modo per respectum ad aliquam potentiam, sicut, quod subditur humanae potentiae, dicitur esse possibile homini; non autem potest dici, quod Deus dicatur Omnipotens, quia possit omnia, quae sunt impossibilia naturae creatae; quia Divina Potentia in plura extenditur. Si autem dicatur, quod Deus sit Omnipotens, quia potest omnia, quae sunt possibilia potentiae, erit circulatio in manifestata Omnipotentia; hoc enim non est aliud, quam dicere, quod Deus est Omnipotens, quia potest omnia, quae potest. Relinquitur ergo, quod Deus dicatur Omnipotens, quia potest omnia possibilia simpliciter, quod est alter modus habendi possibile; dicitur autem possibile, vel impossibile simpliciter, ex habitudine terminum; & paucis interjectis: Hoc non repugnat rationi possibili absoluti, quod subditur Divinae Omnipotentiae; quod implicat in se, & non esse simul: hoc enim Omnipotentia non subditur, non propter defectum Divinae Potentiae, sed quia non potest habere rationem factibilis, neque possibili-

pugnantiam: pariter ergo impossibile dicitur, aut defectu potestatis in causa, aut repugnantia in propriis terminis. In proposito itaque, cum quaeritur: An reddito impossibili effectu, fieret impossibilis causa, non accipitur impossibile priori modo, sed hoc posteriori; an nempe per hoc, quod effectus in se ipso fiat impossibile produci, deficiat causa per locum ab extrinseco, & ex connexionione cum illa effectus possibilitate. Deinde recollenda est doctrina, quam in praecedentibus praeissimus ex B. Doctore in 2. dist. 12. quaest. 3. artic. 2. quam item habet in 1. Physic. lect. 18. quod nempe potentia qualibet potest accipi, aut abiciens actum, qualiter dicitur habitudinem ad actum habendum; aut non abiciens, qualiter dicitur essentiam absolutam, in qua fundabatur ille respectus, & quae sub ipso actu manet, de qua dicitur, quod actus non destruit potentiam.

278 Prima sententia docet, quod causa neque relationem dicit, neque connexionem cum possibilitate effectus; cum hoc tamen reddito impossibili effectu, redditur impossibilis causa. Ita Spin. disp. 5. Physic. sect. 3. Sensus est, quod effectus possibilis nihil est omnino nisi entitas causae; patet autem, tum, quod causa ad se ipsam neque relationem dicit, neque connexionem;

tum, quod reddito impossibili eo, quod est ipsa entitas causæ, redditur impossibilis causa. Hæc sententia, ut ex præmissis patet, vadit extra sensum controversiæ; de possibili enim illo sensu accepto nullus dubitat. Deinde falsum est, quod assumit, quod nempe effectus possibilis nihil est omnino præter entitatem causæ; etsi enim physicè, & in actu sit ipsa entitas causæ, metaphysicè, & objectivè aliud est, sive aliud esse habet, prout esse est subjectum prædicationis; non enim entitas causæ est possibilis produci, quod de effectu dicitur: de hoc ergo esse, quod est subjectum illius prædicationis, & quod non est formalitèr, & metaphysicè entitas causæ, præsens dubitatio instituitur.

279 Secunda sententia distinguit connexionem à relatione, docetque, quamlibet causam connexionem dicere cum possibilitate effectûs, relationem verò solam causam creatam. Ita Martin. de Prad. apud N. Villanov. & quantum ad suppositum admittit N. Manso, eo motus, quod relationem in causa increata negat omnino Schola Thomistica, quæ tamen connexionem propugnat: non ergo idem est connexio, quod relatio, quare non acquiescendum ait N. Villanov. qui pro eodem accipit connexionem, & relationem transcendentalem. Sed ego po-

tiùs ipsi non acquiescendum puto: connexio enim ex terminis est ad alterum, quare impossibile est intelligere connexionem sine modo relativo, seu relatione secundum dici: idem ergo est formalissimè, & omnino, quod illa connexio sit metaphysica, & quod ille modus se habendi ad alterum, seu relatio secundum dici sit transcendentalis, & impræscindibilis.

Motivum autem eo fessellit ipsum, quia relationem transcendentalem putat veram relationem, cum tamen sit ipsa perfectio absoluta, quæ se ipsa intransitive habet modum relativum, ut sæpe explicatum est in præcedentibus de relatione secundum dici. Negat itaque sententia Thomistica, atque item negat B. Doctor veram in Deo relationem ad creaturas; quælibet enim talis temporalis est, & temporale aliquid exigit, in quo fundetur; nihil autem tale est in Deo, quare denominationes relativæ ad creaturas non significant in Deo relationem realem, sed in creatura tantum, ut Creator, & Dominus; hoc autem non tollit, quin possit in Deo concipi relatio secundum dici, talis nempe perfectio absoluta, quæ se ipsa intransitive se habeat ad alterum, seu habeat modum relativum, quo exigit à nobis concipi ad alterum, ac si veram relationem haberet, aut certè connexio sine tali mo-

concipi nequit, quare si relatio negatur secundum dici transcendentalis, non potest connectio propugnari.

280 Tertia sententia docet, causas creatas connecti cum possibilitate effectus, secus autem increata. Ita P. Alfonsus disput. 10. sect. 3. Sine inconsequentia rem non potest hæc distinctio intelligi: quacumque enim ratione causa creata non intelligitur productiva non intellecto promissibili, eadem non poterit intelligi Omnipotentia: & è contrario, quo sensu intelligatur Omnipotentia verè potens, & recte dicens perfectionem, quam sicut in Deo non intellectus possibilis, eadem intelligitur ignis nullo possibili igne: aut enim ratio productivi metaphysicè, & terminis absoluta perfectio, & quæ nihil præter se involvit sui conceptu; aut aliquam involvit habitudinem, qua terminum ejus coexigit? Si primum fuerit, æquè creata, & increata manet, & intelligitur productiva non intellecta possibilitate effectus: si autem dicatur alterum, quæ increata, ac creata non manet, aut intelligitur productiva non intellecta tali possibilitate.

281 Quarta sententia docet, causas intrinsecas formalem, & materialem connecti cum possibilitate effectus, cæteras autem non connecti. Ita N. Villanova. Sed hanc item sine inconsequen-

tia non capio: æquè enim intrinsecæ, & extrinsecæ constituuntur in actu primo per virtutem ad exercitium, sive actum secundum: æquè ergo debent omnes comparari ad ipsum exercitium. Rursum: In sententia N. Villanovæ potest divinitus materia sine omni forma existere; sic autem existens eodem modo se habet, ac si esset impossibilis forma: non ergo redditur impossibilis materia, reddita impossibili forma, & idem è converso. Præterea: Causa efficiens in sententiæ ejus salvat rationem causæ per relationem ad effectum secundum dici, & quæ possit sibi deficere: ergo pariter materia salvat rationem causæ receptivæ per relationem secundum dici ad receptibile, quæ possit sibi deficere nullo possibili receptibili.

282 Sed respondet ipse, estque motivum ejus: Quod in causa efficiente possibilitas effectus est terminus secundarius virtutis suæ, quare hoc deficiente relinquitur sibi primarius per ordinem, ad quem constituitur: v. g. virtus productiva ignis pro termino secundario respicit effectum extra se causabilem, terminum autem primarium habet in se, & ad se, nempe subjectum suum perficere; at verò materia pro termino primario habet formam substantialem, pro secundario autem accidentalem; quare reddita impossibili omni forma nul-

lus terminus relinquitor per ordinem, ad quem constituatur.

283 Sed in primis hujus rationis equivocatio patet de facili: Quod enim dicit terminum primum virtutis effectivæ esse in se, & ad se perficere subjectum suum, aut accipit virtutem formalem, aut radicalem: virtus formalis in se, & ad se perficit subjectum; non autem ad illud comparatur effectivè, sed in genere causæ formalis: non ergo in se perficere subjectum suum est terminus primarius virtutis effectivæ. Virtus autem radicalis ipsa est quidditas subjecti: nullus ergo relinquitor alius terminus virtutis effectivæ, ut talis, quàm effectus ad extra producibilis. Præterea: Data distinctione termini primarii, & secundarii, æquè causæ intrinsecæ, & extrinsecæ cum termino primario connectuntur, cum secundo non connectuntur; sed de hoc est controversia: An causa connectatur cum termino, respectu cuius causa dicitur: nulla ergo relinquitor diversitas ad propositum præsentis controversiæ.

284 Relinquitor duplex ex diametro opposita sententia: altera, quæ absolutè affirmat, quamlibet causam sive creatam, sive increatam, sive intrinsecam, sive extrinsecam connecti cum possibilitate effectûs. Hanc tenet Schola Thomistica; ex aliis Resolutus, quem sequuntur Disci-

puli apud Eliseum dist. 1. quæst. 8. art. 2. aliqui ex Doctoribus Societatis; & ex Nostri Gavardi. Altera sententia absolutè negat. Hanc tenent Scotistæ, & omnes Nostri cum B. Doctore, uno excepto Gavardi.

§. II.

Proponitur, & probatur nostra Conclusio.

285 **D**icendum itaque, quod nulla cau-

sa connectitur metaphysicè cum possibilitate effectûs. Probatur primò ex supra notata doctrina B. Doctoris: Reddito impossibili effectû solùm deficit causæ respectus, quo est potentia abiciens; sed secluso hoc respectu, relinquitor essentia absoluta, in qua fundabatur ille respectus, quæ est potentia non abiciens ergo manet essentia causa recte impossibili effectû. Probatur maj. Reddito impossibili effectû, solùm deficit causæ habitudo ad exercitium ponendum; sed ista habitudo est respectus, quo est potentia abiciens: ergo. Patet item min. quia potentia, qui sedet, potest currere, quæ abiciens, illa eadem est, quæ ad perficitur, & qua, qui currit, potest currere, quæ proinde dicitur non abiciens; tantum autem

illa supra istam habitudinem ad actum, qua habitudine seculi relinquitur absoluta virtus, & essentia ipsa potentia.

Confirmatur, & explicatur ratio: Sicut comparatur causa ad effectum jam causatum, sic habet comparari ad omnes effectus suos, casu quo omnes redderetur impossibiles; sed ad effectum jam productum tantum sibi deficit habitudo, qua est potentia abiciens, relinquitur autem essentia sua absoluta: ergo. Patet maj. ad effectum enim jam productum non comparatur causa, ut virtus contentiva, & productiva. Patet item min. per hoc, quod ignis ignem producit, deficit sibi habitudo ad illum producendum, relinquitur tamen essentia sua, & absoluta perfectio, in qua fundabatur illa habitudo.

286 Dices: Non bene arguitur de uno effectu producto ad omnium repugnantiam; deficient enim habitudine ad unum materiam causam productivam aliorum: ut pater, uno, aut altero deficiente filio, relinquitur pater aliorum; at verò, si omnes deficient, omnino non relinquitur pater: sic ergo in proposito, si omnes effectus repugnent, omnino non relinquitur causa.

287 Sed ex hac replica potius ostenditur, quam infringitur factæ rationis. Primum dato, quod se habeat causa comparati-

ve ad effectus, sicut pater in comparatione ad filios, ex quo patri deficiat omnino relatio ad omnes filios, non proinde deficit essentia ejus, sed tantum denominatio relativa patris: pariter ergo igni, v. g. reddito impossibili omni alio producibili; deficeret denominatio productivi, maneret tamen essentia, qua est ignis, sicut patri manet essentia, qua est homo.

288 Dices iterum: Denominatio productivi non est pure extrinseca, dicitur enim productivum, eo quod in se ipso intrinsece potens est; sed intrinseca denominatio, sicut non datur sine forma intrinseca denominante, ita non deficit, nisi deficiat intrinseca forma denominans: ergo si reddito impossibili effectu deficit causæ denominatio productivæ, deficit forma intrinseca, à qua sic denominatur, nempe ipsa virtus, quæ cum sit ipsa ejus essentia, ea deficit, & saltem in Omnipotentia quidquid intrinsecum accipitur, quod sit forma denominans, ipsa est Omnipotentia, quidquid enim intrinsecum in Deo accipitur, Deus ipse est.

289 Sed neque hæc replica urget: Denominatio intrinseca absoluta non deficit, quin deficiat perfectio aliqua, & aliter in se ipsa se habeat, quod denominationem amittit; denominatio autem relativa sine ulla mutatio-

ne deficit, & quin aliqua perfectio deficiat: v. g. simile, manente sibi sua albedine, & sine ulla in se ipso mutatione, per hoc solum, quod aliud album tollatur, amittit denominationem: in proposito ergo denominatio productivi non ab ipsa virtute dicitur desumi in se, & absolute, sed ut habet modum respectivè, seu relationem secundum dici; quare reddito impossibili effectu, iste tantum modus deficeret, qui non est aliqua perfectio ejus, sed tantum quod haberet concipi, ac si esset relativa; quo patet, quod Omnipotentia nulla perfectio intrinseca deficit, ex quo deficeret denominatio productivæ.

290 Quia tamen neque hæc denominatio deficit, aliter ad principalem replicam dicitur: Sicut se habet causa, postquam omnes effectus suos produxit, ita accipi debet, redditis omnibus impossibilibus; sed postquam omnes produxit, quamvis nullus sit productiva, nulla sibi perfectio deficit: ergo pariter. Patet maj. ex quo enim omnes produxit, nullum continet, neque post omnes aliquis relinquitur producibilis, respectu cujus possit dici productiva. Patet item min. tum, quia actus non destruit, sed perficit potentiam; neque ex quo aliquos producit, minuitur perfectio ejus, alioqui assequi finem, ad quem productiva instituitur, ipsam destrueret; tum, quia Om-

nipotentia verè est, & denominatur causa, & virtus productiva creaturarum, quas produxit, nec ex quo omnes accipitur produxisse, exhaustitur virtus, sed exhaustitur tantum producibilis; neque Magistro deficit denominatio talis, ex quo nullus sit, quem doceat, si tamen ipse doctrinam habet, quæ est virtus, & sufficientia docendi.

291 Neque dicas: Impossibile est, quod omnes effectus suos aliqua causa produxerit, quare argumentum fundatur in hypothesi impossibili, ex impossibili autem sequitur quodlibet. Non, inquam, id dicas: pariter enim impossibile est effectus reddi impossibiles, id autem accipitur ut hypothesis ad ipsam contrariam: sicut ergo, quo habeamus quidditatem causæ, intellectu accipimus, quod nullus sit effectus possibilis, ut videmus, qualis relinquitur hoc supposito conceptus causæ; ita pariter intellectu accipimus, quod omnes produxerit; & sicut hoc accepto, relinquitur integra virtus, quæ produxit, ita prior facta hypothesi.

292 Prob. secundò: Causa secundum se, & in essentia sua perfectio de prædicamento absolute: ergo non connectitur cum possibilitate effectus. Patet consequens. Pater consequens absolute enim in se, & quovis alio secluso habet quidditatem suam. Patet autem

tem antec. tūm, quia nulla relatio est virtus causativa; tūm, quia potentia quælibet, aut substantia est, aut qualitas. Neque refert, quòd creatura absolutam perfectionem dicit, sive de prædicamento absoluto, neque tamen independens potest concipi. Non, inquam, id refert: quia creatura, qua ratione dependens est, & ab alio, nempe reduplicative, non absoluta est, sed relativa de secundo modo relativo in relatione fundata in creature passiva; absolutè tamen, sive specificative, & præcursive in illa repudicatione in se hoc liquid est, puta ignis, aut la-

193 Prob. tertio ad hominem ex communi Thomistarum doctrina: Potest causa manere, conservari, quin sit productiva; sed redditus possibilis impossibilibus, hoc tantum sibi deficeret, quòd esset illius productiva: ergo non potest ipsa deficeret. Prob. maj. Causa sine calore etiam de posse absoluto non potest producere; potest à Deo sine calore conservari: ergo potest manere, quin productiva. Maj. est communis Thomistarum doctrina, quòd substantia neque de posse absoluto est immediatè operativa. Item min. minus enim substantia ab accidente, quàm accidentis à substantia dependet; potest autem Deus, ut Fide doce-

mur, accidens sine substantia conservare: ergo multò magis substantiam sine accidente.

294 Dices: Ignem eo casu non esse productivum formalitèr, esse tamen radicalitèr, quod ex essentia sua habet; at in hypothese quæstionis nec formalitèr, nec radicalitèr maneret productivus. Sed contra, primò: Effectus repugnante produci, & impossibile etiam de posse absoluto exercitio producendi salvatur, quòd causa sit radicalitèr productiva, sicut de igne sine calore conservato concedit replica: ergo paritèr in hypothese quæstionis. Secundò: Manere radicalitèr causativum sine formali est manere essentiam, quæ radicat, & exigit virtutem causandi, repugnante exercitio causandi; sed in hypothese quæstionis quamvis repugnaret causabile, & exercitium causandi, maneret essentia ipsa, quæ illud exigit: ergo maneret paritèr radicalitèr causativa.

295 Prob. quartò paritèr ad hominem ex textu S. Thomæ supra adducto num. 277. Non minus, imò magis connectitur possibilitas possibilis cum Omnipotentia, quàm Omnipotentia cum possibilitate possibilis; sed seclusa per intellectum nostrum Omnipotentia, relinquitur possibilitas possibilis: ergo multò magis seclusa possibilitate possibilis, relinquitur Omnipoten-

tia.

tia, & consequenter ea non connectitur. Maj. ex terminis patet, & min. expresse habetur in verbis S. Thomæ, nempe possibile, quod est terminus Omnipotentia, accipitur absolute ex non repugnantia in terminis suis; sed seclusa per intellectum nostrum Omnipotentia, non proinde repugnantiam involvit in terminis suis possibile. Confirmatur: Seclusa per intellectum Omnipotentia, aliter se habet in terminis suis hircocervus, aut chimæra, ac homo, nempe prior conceptus repugnantiam involvit, qua, quamvis esset potentia productiva, ipsum non potest produci; posterior autem non repugnantiam habet, qua, si sit potentia productiva, poterit produci: ergo accipitur possibilitas, & impossibilitas absolute, & seclusa potentia productiva, & consequenter potest accipi potentia productiva absolute, & secluso possibili, quæ nempe in se productiva est, si effectus posset produci.

296 Prob. quintò ex eodem textu S. Thomæ, quo ait, quod congruentius dicitur ea non posse fieri, quam Deum non posse facere: ergo Deus potest facere, si congruenter loqui volumus, quamvis fieri non possit chimæra. Nunc ita: Sicut se habet de facto Omnipotentia ad chimæram, sic se habet ad omnia possibilia casu, quo omnia fierent

impossibilia; sed nunc de facto congruentius loquendo Deus potest producere chimæram, quamvis ipsa fieri non possit: ergo pariter in proposito Omnipotentiam haberet, & posset producere, quamvis nihil esset, quod posset produci. Confirmatur: Si defectu possibilitum deficit Omnipotentia, Deus possibilitate indiget creaturarum, ut dicatur Omnipotens; sed hoc est aperte absurdum juxta illud Psal. *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non indiges*: ergo.

J.

III.

Solvuntur Argumenta:

297

Arguit primò Lyra: *Causa continetur per virtutem causativam, & contentivam effectus; sed seclusa possibilitate, non relinquatur virtus causativa, & contentiva: ergo. Maj. patet: Eadem enim causa est principium, ad quod natum est sequi aliud, quatenus illud præcontinere, & potest causare. Min. item patet: impleat enim virtus causativa illius, quod causari non potest. Confirmatur primò: Sicut causaliter exercita comparatur ad effectum actu existentem, seu productum, ita virtus, seu potentia causativa ad effectum possibilem produci;*

huius; sed exercita causalitas essentialiter connotat effectum actionis productum: ergo virtus causativa essentialiter connotat possibilem causari. Confirmatur secundò: Non potest intelligi principium causativum, quin intelligatur possibile a se; sed actio possibile petit de necessitate possibilem terminum: ergo. Patet maj. quia causativum ab actione causandi dicitur. Patet item min. quia implicat actio sine termino.

198 Hoc fundamentum potissimum est, quo proinde omnes utuntur Thomistae; aperte autem verba S. Thomae supra data principium excludunt, quo tota nititur difficultas, quod nempe non intelligitur virtus causativa, non intellecta effectus possibilitate; ait enim S. Doctor, quod congruenter dicitur chimæram non posse fieri, quàm Deum non posse facere: debet ergo dici, quod Deus potest, & in Deo est virtus productiva, quamvis in termino, nempe chimæra, deficiat possibilitas. Præterea: Possibile juxta S. Doctorem, uno modo dicitur respectu ad virtutem productivam; alio autem modo dicitur absolute ex non repugnantia in terminis suis: ergo pariter productivum, sive potens producere uno modo dicitur ex habitudine ad possibilem produci; alio modo dicitur absolute ex

virtute, & absoluta perfectione sua.

Ad formam itaque primò dist. maj. Constituitur per virtutem causativam sumptam absolute, ut est hæc talis perfectio, conc. maj. sumptam respectivè, ut dicit habitudinem ad terminum possibilem produci, neg. maj. Ad rationem ejus dicitur, quod hæc talis perfectio ex conceptu suo quidditativo virtus est nata producere, & sufficiens dare esse, si id termino non repugnet. Secundò missa maj. negatur min. cum sua probatione; aperte enim ait S. Thomas, quod congruentius dicitur, Deum posse producere chimæram, si ipsa posset produci. Ad primam confirmationem neg. maj. causalitas enim exercita ratio est fundandi relationem secundum esse de secundo modo relativorum, quæ sine termino non intelligitur; at verò virtus causativa perfectio est absoluta, in se hoc aliquid, & cujus conceptus sine omni alio potest accipi, & in re esse. Ad secundam eodem modo dicitur, ac ad argumentum, nempe quod principium causativum virtus est absoluta, & hæc talis perfectio, quæ sua quidditate nata est causare; aut aliter, quod causativum sumptum respectivè, ut est potentia abiciens, connotat actionem possibilem; sumptum verò absolute, ut est essentia, in qua fundatur respectus ad actum, &

quæ sub illo manet, est independens à possibilitate actionis; nec causativum dicitur à causatione possibili, sed à fecunditate, quæ est absoluta perfectio: suæ quidditatis.

299 Arguit secundò idem: Reddito impossibili effectû, deficeret Deo aliqua perfectio: ergo Omnipotentia connectitur cum possibilitate possibilem. Prob. antec. Reddito impossibili effectû, deficeret Deo virtus contentiva, & productiva illius: ergo. Patet antec. sicut enim de facto non est in Deo virtus productiva chimæ, ita in hypothesi, qua aliquod nunc possibile fieret impossibile, deficeret Deo virtus, qua illud continet, & potest producere. Hoc fundamento principaliter, ait, inniti veritatem conclusionis suæ; sed sed nisi solidiori fulciatur, labascit penitus.

300 Resp. itaque neg. antec. Ad probat. ejus neg. antec. Ad ejus probat. verba ipsa S. Thomæ sufficienter respondent; patet enim, quod non deficit Deo virtus productiva chimæ, si congruentius dicitur, ipsam non posse fieri, quàm Deum non posse facere: sicut ergo Deo nunc non deest posse producere chimæram, si ipsa posset produci, ita in hypothesi nulla virtus deficeret, ex quo effectus possibilis fieret impossibilis. In confirmationem hujus argumenti adducit

Illustris. Palam eo, quod creaturæ in essentia sunt ipsa creatrix essentia, quare ipsis deficientibus essentia deficeret. Hoc autem extra chorum salit; quæritur enim de possibilibus secundum esse objectivum, quo à causa distinguuntur, estque fundamentum Spin. de quo infra.

301 Arguit tertio idem: Omnipotentia est medium necessariò movens ad cognitionem possibilem: ergo necessariò cum possibilibus connectitur. Patet antec. Deus enim in Omnipotentia sua omniaabilia videt. Patet item consequ. si enim non connectitur, non necessariò, sed contingentèr ea representat. Respondetur ex jam dictis, quod Omnipotentia absolute sumpta non est medium de necessitate movens ad cognitionem possibilem; est enim absoluta secunditas, & infinita perfectio Divinæ Essentiæ, quæ eadem manet nullâ possibili creaturâ; sumptum autem respectivè ad ea, quæ facto suntabilia, ea de necessitate representat, & cum illis secundum hunc modum respectivi connectitur; quia tamen ille modus respectivi, neque terminus ejus eandem necessitatem habet metaphysicè, & formalitèr, ac Deus ipse, reddito impossibili termino, iste modus deberet, manente Omnipotentia eadem, & tunc non esset medium movens ad cognitionem alicujus.

303 Arguit quarto N. Aguilera: Omnipotentia, quæ non infert possibilitatem possibilem, est implicatoria; sed si non connectitur cum possibilibus, non infert eorum possibilitatem: ergo. Prob. maj. Omnipotentia, quæ non infert possibilitatem possibilem; quantum est de se, non magis potest producere possible, quam impossible; sed talis aperte implicat: ergo. Maior patet; nam Omnipotentia, quæ potest esse sine possibilibus, æquè potest, quantum est de se, possible, & impossible. Minor attenditur: Omnipotentia productiva impossible est impossibilis; sed quæ, quantum est de se, non magis est productiva possibilem, quam impossiblem, est productiva impossible: ergo.

304 Mitto, quæ ipse latebat de quatuor consequentiis, quæ magis confusionem addunt, quam difficultatem; quæ item habet contra P. Avendaño, omnia enim ad illam revocantur propositionem, quo tota nititur difficultas, quod nempe Omnipotentia productiva impossible est impossibilis, quæ tamen manifeste est contra verba Divi Thomæ, quem ipse se sequi præstat: Omnipotentia enim, quam de facto habet Deus, productiva est chimæ, si ipsa chimæ produci posset, quia consequenter loquendo, dici non de-

bet, quod Deus non potest facere, sed quod ipsa non potest fieri. Ad formam itaque neg. maj. & ad prob. dicitur, quod, quantum est ex parte Omnipotentia, æquè potest facere possible, & impossible, ipsa tamen non possunt fieri, & ideo sunt impossible.

304 Arguit quintò Arriaga: Causa per suam entitatem est productiva actionis, & effectus: ergo hoc, quod est posse producere, est illi essenziale, & consequenter talem dicit ordinem ad effectum, quod, si hic esset impossibile, esset etiam impossible ipsa causa. Patet hoc subillatum; deficeret enim illi aliquid essenziale, nempe posse producere. Confirmatur primò: Accipiatur entitas animæ, & entitas ignis: ignis in propria quidditate importat repugnantiam ad actum intelligendi, quam non importat anima: ergo habitudo ad proprium actum essentialis est, & in ipsa quidditate importatur, quare si ea deficiat, essentia deficit; reddito autem impossible effectu, illa habitudo deficeret. Secundò: Licet ignis respiciat effectum mediâ actione, actionem autem respicit immediate per suam entitatem: ergo essentialis est respectus ad actionem, & consequenter ad terminum possibilem.

305 Resp. neg. consequ. secundum, sive subillatum. Ad ra-

tionem ejus jam supra patuit, quòd si effectus fiat impossibilis, non deficit causæ posse absolutum, ipsa enim ejus quidditas maneret virtus de se sufficiens ipsum producere, si ipse effectus produci posset: solum ergo causæ deficeret habitudo, seu posse respectivum. Ad primam confirmationem, illa repugnantia hujus, & non illius ad actum intelligendi determinata est utriusque quidditas, & absoluta perfectio, quæ utique diversa est, & sicut nullo possibili igne producibili, ignis talem determinatam quidditatem habet, quæ de se est virtus sufficiens producere ignem, si ignis posset produci; ita per suam quidditatem habet repugnantiam ad actum intelligendi. Ad secundam neg. consequ. et si enim ad ipsam entitatem immediate sequatur habitudo illa, non essentialis est, sed extra quidditatem, seu qua non intellecta integra relinquitur quidditas.

306 Arguit sextò Blasco: Potentia naturalis est propter operationem: ergo hæc impossibili, superfluit virtus in causa, & consequenter ea repugnat, quia natura per se nihil superfluum intendit. Hoc idem aliter probat Elis. us: Unumquodque essentialiter ordinatur ad suum finem; sed operatio, & terminus ejus sunt finis causæ: ergo. Patet min. quia causa est propter effectum, & esse propter operari. Confir-

matur: Potentia productiva caloris in igne existens ut distincta à potentia productiva frigiditatis intelligi nequit sine ordine ad calorem ipsum producibilem: ergo.

307 Resp. quòd argumentum solum probat connaturalem necessitatem, & connexionem, nempe ex naturæ exigentia; non autem metaphysicam, de qua agitur. Præterea, falsum est antecedens; virtus enim naturalis perfectio est absoluta, ipsa nempe quidditas causæ, quare metaphysicè ad nihil præter se ordinatur, effectum autem, & operationem respicit ex connaturali dispositione Universi, quia productione, seu generatione corruptibilia perpetuantur. Quo patet ad alteram probationem Elis. sei, quòd falsa est minor; quidditas enim absoluta non alio præter se finem habet quidditativè, & metaphysicè, sed se ipsam participatio est quædam Divinæ perfectionis faciens ad deum Universi. Ad confirmationem neg. antec. ipsa enim distinctio ignis ab aqua, quam ex quidditate sua habet, sine ullo respectu ad producibilitatem termini sufficit, ut hæc quidditas sit virtus de se sufficiens producere calorem illa autem sit virtus de se sufficiens producere frigiditatem; quæ si terminus fiat impossibilis produci, non proinde perit quidditativa utriusque sufficientia.

308 Arguitur septimò

amento, quod ex Compt. desu-
mic Echali: Non minùs necessaria
est possibilitas possibilis, quàm
impossibilitas impossibilis; sed
Omnipotentia connectitur cum
impossibilitate impossibilis: ergo
& cum possibilitate possibili-
lis. Prob. min. Reddito possibili
aliquo impossibili, deficeret
Omnipotentia: ergo. Prob. ant.
Reddito possibili altero Deo,
deficeret aliquod prædicatum
Divinum, nempe Unitas: ergo
deficeret Omnipotentia, & Deus
iple. Resp. neg. min. Ad prob.
dicitur, quod non ex possibilitate
cujuslibet impossibilis sequi-
tur defectus Omnipotentia; si
autem ea connecteretur, ex defe-
ctu cujuslibet deberet deficere.
Ad rationem itaque distinguitur
assumptum: Deficeret Omnipoten-
tia per locum ab extrinseco,
aut connexionis, neg. assumpt.
per locum ab intrinseco, & ex
identitate cum Unitate, quæ tunc
deficeret, conc. assumptum. Non
itaque inde probatur connexio,
sed identitas inter prædicata Di-
vina, & quod, quolibet deficien-
te, omnia deficerent.

309 Arguitur octavò ex fun-
damenti aliarum sententiarum,
& primò ex Spin. Effectus quili-
bet nequit esse impossibilis, quin
sit impossibilis adæquatè; sed
adæquata impossibilitas effectûs
est impossibilitas causa: ergo.
Patet maj. quia entitas indivisi-
bilis aut tota, aut nihil sit im-

possibilis. Patet item min. quia
adæquata impossibilitas omnem
possibilitatem excludit; causa
autem est aliqua possibilitas ef-
fectûs. Confirmatur primò: In
qualibet causa essentialis est vir-
tus ad effectum, quæ consistit in
hoc, quod possit illum causare;
sed reddito impossibili effectû,
impossibile est, quod causa pos-
sit causare, alioqui non esset im-
possibilis causari: ergo. Secun-
dò: Possibilitas est causa effectûs;
sed reddito impossibili effectû,
tollitur omnis possibilitas: ergo
tollitur causa.

Confirmatur tertio ex Ill.
Palanco: Creatura in essentia
sunt ipsa creatrix essentia; sed si
ea deficerent prout in se, defice-
rent, prout in essentia continen-
tur: ergo deficeret ipsa essentia.
Maj. est propositio P. Augustini;
minor autem patet, quia quod
in se repugnat, nequit in Deo
contineri, aut esse aliquid prout
in Deo. Confirmatur quartò ex
eodem: Si creatura prout in se
ipsis involverent contradictio-
nem, etiam prout in Deo, illam
involverent; sed tunc deficeret
Deo aliquid intrinsecum, nempe
deficerent ipsa creatura conten-
ta: ergo. Majorem, quam solam
putat difficilem, ostendit primò
per locum à contrario: Ex quo
enim non implicat in se ipsis,
infertur non implicare in Crea-
tore: ergo pariter à contrario.
Secundò: Esse intrinsecum crea-

tutarum effectus est illius extrinseci, & virtualis, quod habent in Deo: ergo nequit intelligi impossibile hoc, quin intelligatur impossibile illud.

310 Resp. ad argumentum disting. maj. Quin sic impossibilis adequata, hoc est, tam intrinsecâ, quàm extrinsecâ possibilitate, neg. maj. adequatè, hoc est, quantum ad totam entitatem suam, conc. maj. & eodem sensu neg. minor cum conseq. Itaque possibilitas duplex est, ut supra patuit ex D. Thom. altera intrinseca, sive absolutâ, quæ consistit in non repugnantia in terminis suis; alia est possibilitas extrinseca, quæ consistit in hoc, quod causa possit causare; quare pariter impossibilitas duplex debet accipi, aut quia causa non potest causare, aut quia effectus in propriis terminis repugnantiam involvit: patet ergo æquivocatio argumenti; intendit enim major, quod effectus debet fieri adequatè impossibilis, hoc est, quantum ad totam entitatem suam, ut patet ex ratione maj. sumit autem minor adequatam impossibilitatem, hoc est, tam intrinsecam, quàm extrinsecam. Itaque præcisivè ab eo, quod una sine altera possit deficere, facta hypothesis, quod intrinseca tantum deficeret, quæritur: An proinde deficeret vi connexionis extrinseca?

Resp. secundò neg. min.

Ad prob. ejus dicitur, quod ad æquata impossibilitas tam intrinsecam, quàm extrinsecam possibilitatem excludit; extrinseca autem possibilitas non ipsa causa est, sed habitudo ad effectum; quare ex quo defectu intrinsece possibilitatis deficeret extrinseca, non ipsa essentia causæ, sed habitudo illa deficeret. Quoad primam confirmationem primò dist. maj. Quæ consistit in hoc, quod possint effectum causare, prout posse sumitur respectivè, & est potentia abiciens, neg. maj. prout sumitur absolute, & est potentia non abiciens, conc. maj. Itaque posse producere effectum uno modo significat habitudinem superadditam virtutis; hæc deficeret, reddito impossibili effectui, sed hæc non est essentia causæ; alio modo significat virtutem de se sufficientem, in quo fundabatur ille respectus, & hæc est essentia causæ; hæc autem non deficit, reddito impossibili effectui. Secundò, neg. min. quamvis enim effectus omnino repugnet produci, hoc non tollit, quin causa, quantum est de se, possit producere, sicut ait D. Thomas, quod dici debet, chimæram non posse fieri, non autem, quod Deus non potest facere. Ad secundam primò dicitur, quod reddito impossibili effectui, tollitur possibilitas intrinseca, non autem extrinseca. Secundò, quod tollitur possibilitas

illas extrinseca respectiva, & quæ est potentia abjiciens, relinquatur autem possibilitas, quæ est quidditativa sufficientia causæ.

Ad tertiam confirmationem ex Palanco neg. conseq. vel claritatis gratiâ disting. min. Deficerent prout in causa, quoad rectum, neg. min. quoad obliquum, conc. min. & neg. conseq. Itaque sensus maj. est, quod creaturæ, antequam producantur, non habent esse aliud ab essentia; non autem proinde sunt ipsa essentia secundum se, & absolute, sed ut importat respectum imitabilitatis, quo constituitur illa: reddito ergo impossibili esse objectivo creaturæ in se ipsa, deficeret utique ea prout in essentia, sed tunc tantum deficeret obliquum idem, nempe respectus imitabilitatis, non autem essentia ipsa. Quo patet ad quartam, neg. enim min. quam ipse supponit; non enim aliqua perfectio intrinseca Deo deficeret, sed tantum respectus imitabilitatis.

311 Quæ adducit secundam sententiam ad negandam relationem in Deo ad possibilia, admitterimus omnino; tunc, quia relationes in Deo ad creaturas nullas admittimus reales, & secundum esse, sed tantum secundum dici; quæ autem ad probandam connexionem illa sententia adducit, jam supra soluta sunt. Arguit itaque non P. Alfonsus:

Sicut causa creata, eo quod non à se, habet principium à se distinctum, à quo sit, ita debet finem habere præter se; hic autem nullus esse potest nisi operatio: causa ergo increata, quæ est à se, & propter se, non habet pro fine operationem, & sic non connectitur cum possibilitate termini; causa autem creata, quæ est propter operationem, habet pro fine operationem ipsam, & sic connectitur cum possibilitate termini. Resp. neg. min. finis enim non operatio est, sed Deus ipse, & ejus bonitas ostendenda; hoc autem ipsa facit absoluta perfectio causæ, quæ se ipsa constituit Universum.

312 Arguit decimò N. Vilanovæ: Materia, eo quod potentia passiva, dicit ordinem ad formam tamquam ad terminum primum: similiter forma, eo quod actus informativus, respicit ut terminum primum materiam informabilem; causa autem efficiens respicit ut terminum secundarium effectum producibilem; terminus enim primarius est in se, & ad se perficere subiectum suum; sed deficit causa defectu termini primarii, non autem defectu termini secundarii: ergo connectitur cum possibilitate effectus sui causa intrinseca, non autem extrinseca. Patet conseq. quia causa intrinseca respicit ut terminum primum effectum suum, nempe materia

for-

formam, quam recipit, & forma materiam, quam informat; causa autem efficiens respicit effectum suum ut terminum secundarium.

313 Resp. primò, quòd assumptum est contra expressam doctrinam B. Doctoris; querens enim de potentia materiæ: An sit essentia ejus, tùm in 2. dist. 12. tùm in 1. Physic. lect. 18. Resp. quòd potentia materiæ, ut dicit habitudinem ad formam, non est essentia materiæ, sed ut dicit essentiam absolutam, in qua fundatur illa habitudo: ergo respectus ad formam non est essentialis, & quo deficiente ipsa deficiat. Secundò: Nulla potentia à termino primario specificatur quidditative, & à priori, ut probabimus in lib. de Anima, sed tantum ex habitudine ad terminum notificatur nobis perfectio ejus: ergo nulli essentialis est habitudo ad terminum primum. Tertiò: Sicut in causa intrinseca habitudo ad terminum primum est ad effectum primum, ita esse debet in causa extrinseca: ergo æquè philosophandum est de utrâque. Directè ad formam r. neg. maj. ut enim jam suprà patuit, efficiens ut talis non aliam habet comparisonem, quàm ad effectum ad extra producibilem; quare hic erit ejus terminus primarius. Secundò, missa majori, neg. min. habitudo enim ad terminum primum est ad specificativum extrinsecum, quo noti-

ficatur perfectio; & latitudo ejus, & quo deficiente, relinquitur sibi essentia sua absoluta, in qua fundabatur ille respectus.

ARTICULUS II.

*An idem effectus possit simul
produci à duplici causa totali
ejusdem ordinis?*

§. I.

*Quibusdam præmissis, referuntur
sententie.*

314 **D**E Causis totalibus queritur; nulli enim dubium, quin partiales concurrant, siue ex sint partiales in actu primo, hoc est, quarum qualibet de se non habeat plenam virtutem; siue sint partiales tantum in actu secundo, hoc est, quarum qualibet plenam virtutem habeat, tamen in exercitio non totam explicet, sed alterutrum temperetur, & partim causet. Deinde, de Causis ejusdem ordinis; subordinatas quippe simul concurrere, compertum est, ut Deus, Sol, & homo generant hominem. Item ejusdem generis nam ad quemlibet effectum quatuor causas concurrere, non est cur dubitetur. Est autem eadem dubitandi ratio de quolibet genere causarum; quia tamen Doctores

Communiter de efficiente lo-
quuntur : de hac dicemus ; quæ
autem de efficiente dicantur , de
ceteris accipi possunt : qua enim
ratione duplex efficiens poterit,
non poterit unum effectum
causare totaliter , eadem poterit
duplex finis ad unam operatio-
nem movere ; duplex forma unum
perfectum esse causare ; aut du-
plex materia causalitatem habe-
re materialem ad unam formam.

315 Supponitur communi-
ter contra Quirós , & nonnullos
alios , id esse naturaliter impossi-
bile : quia natura nihil patitur
superfluum , & frustraneum , & si
altera causa totaliter influat , &
merito dat totaliter esse , altera
superfluit : ergo secundum natu-
ræ ordinem duplex non potest
totaliter concurrere. N. Agui-
laris , quod hoc commune sup-
positum non est omnino certum :
quia illa ratio solum probat,
quod duplex influxus totalis non
attendatur à natura ; hoc autem
non tollit , quin possit permitti.
Addit probabilem rationem :
quia si duo ignes eidem passo
applicentur eodem modo , quo
cuiuslibet quilibet applicaretur ,
tunc uterque ageret totaliter
unum effectum ; sed ista applica-
tio , vel possibilis est naturali-
ter , vel ad minus ea per miracu-
lum supposita , naturalis esset
operatio : ergo. Maj. ostendit :
quia tunc dici non potest , quod
non ageret alter , vel neuter : er-

go ageret uterque. Pater antea
quia neque est ratio , cur unus
præ alio ageret ; neque credibile
est neutrum agere , cum passum
sit capax , & utriusque virtus suf-
ficienter applicata ; at causa na-
turalis agit quantum potest : si er-
go utriusque virtus se sola potest
totaliter causare , ita exercitè
causat.

316 Sed neutrum infringit
commune suppositum : non qui-
dem primum ; quod enim præter
intentionem naturæ universalis
est , sive monstrum , sive casuale ,
sive violentum sit , secundum in-
tentionem alicujus agentis est , ut
quod est contra , vel præter in-
tentionem hujus particularis
agentis est secundum naturæ in-
tentionem communem , & uni-
versalem ; quod autem è conver-
so est præter intentionem , & as-
tatum rerum ordinem , est secun-
dum intentionem , & exigentiam
hujus particularis agentis ; quod
autem omnino superfluit , nullo
titulo requiritur ; quare non po-
test esse secundum intentionem ,
& exigentiam alicujus sive com-
munem , sive particularem , & sic
omnino esse non potest naturali-
ter : casu ergo quo duplex con-
currat influentia totalis , & de se
sufficiens , quamvis quilibet de
se exigeret totum causare , ex
suppositione tamen concursus ,
exigunt attemperari.

Non item secundum simulta-
neam enim utriusque ignis appli-
catio

catio naturaliter est impossibilis; quia eidem parti passibilis subiecti non potest simul uterque applicari sine penetratione; quare quando simul applicantur naturaliter, non eandem partem uterque transmutat: casu autem quo per miraculum facta penetratione eidem parti uterque simul applicetur, unus causatur effectus; non autem ab utroque totaliter, si connaturaliter operentur; quia, etsi secundum se quilibet possit totum effectum causare, & quilibet de se habeat agere quantum potest, ex suppositione tamen, quod hoc modo applicentur, neuter potest totum causare, quia quilibet alteri attemperatur ad influendum medio uno calore: ut ergo quilibet totaliter influat, ulterius oportet miraculum intervenire, & de hoc quaeritur.

Suppositio itaque, quod connaturaliter non potest idem effectus a duplici causa ejusdem ordinis, & generis totaliter procedere, duplex difficultas relinquatur: prima de causis in actu primo: An nempe idem effectus simul in duplici causa totaliter contineatur, ut possit a qualibet seorsim idem numero produci? Secunda de causis in actu secundo: An videlicet simul possit idem effectus a duplici causa totaliter procedere? Prima sententia negat in utroque sensu. Ita communiter Thomistae, Joannes

de S. Thoma, Complutenſes, Ortiz, Palanco; & de Noſtris Gavardi, apud quos alii. Secunda ſententia affirmat de cauſis in actu primo, & quantum ad continere, negat autem quantum ad exercite cauſare. Ita Scotiſtæ, Maſtrius, Ponc. Merin. Llamaz, Benjum. apud quos alii. Tertia ſententia quantum ad continentiam affirmat non ſolum de poſſe abſoluto, ſed de facto, & naturaliter quantum ad actum ſecundum, affirmat de poſſe abſoluto. Ita frequentius Doctores Societatis cum P. Suario diſput. 26. Metaph. & hæc eſt B. Doctore ſententia, quam tenent Noſtri Villanova, Manſo, & alii.

§. II.

Noſtra ſententia duplici conſiſtione proponitur.

317 **D**icendum primo, quod idem numero effectus de facto, & naturaliter in duplici cauſa ejusdem generis, & ordinis totaliter continetur, v. g. in duplici efficiēte, & totaliter poteſt a qualibet produci. Prob. primò ex communi Thomiſtarum doctrinâ cum quibus hæc conſuſio controvertitur: Individuatio effectus a materia deſumitur quantitate ſignata; ſed eidem materie

quali

qualibet potest efficiens causa applicari: ergo in qualibet idem numero effectus continetur. Major est communis sententia Thomistarum, quæ pro nunc supponitur in Metaphysica probanda. Min. ad sensum patet; huic enim ignato ligno quilibet ignis potest applicari, & quilibet transmutabit ad formam ignis. Consequenter item patet; quod enim ignis productus sit hic numero, à materia habetur, quæ eadem est huius ligni, sive hæc, sive illa efficiens causa applicetur.

Confirmatur: Si iste numero effectus non continetur actu, & totaliter in duplici causa, non potest duplex attemperari, & partialiter concurrere ad illum producendum; sed sensibili experientia constat, quod multiplex concurret: ergo in qualibet continetur. Patet min. in uno ligno unus numero ignis causatur à multiplici, si lignum in fornace, aut clibano ponatur, in quo multiplex est ignitum lignum, & quilibet solus sufficeret hoc lignum accendere. Ostenditur maj. Iste numero effectus autem in una tantum efficiente causa continetur, aut partim in omnibus, aut totaliter in qualibet; sed si primum dicitur, non potest multiplex concurrere; secundum dici omnino non potest: ergo tertium de necessitate dicendum est. Min. quantum ad primum patet; causa enim, quæ nullo mo-

do continetur, nullo modo potest concurrere; si autem in una tantum continetur, alia nullo modo continetur. Quantum ad secundum item patet; si enim partim tantum in qualibet continetur, non potest à qualibet seorsim, & se sola causari; talis autem multiplex ignis ponitur, quod quilibet sufficeret se solo lignum accendere.

318 Prob. secundò: Continentia effectus in causa nihil est aliud, quam virtus causæ de se sufficiens transmutare possibile subjectum; sed hæc virtus, cum sit ipsa ignis v. g. natura, eadem est in omnibus: ergo eadem est in omnibus continentia, & eodem effectus quilibet continetur. Patet maj. quia continere effectum nihil est aliud, quam posse producere. Patet item min. quia si eadem est cujuslibet quidditas, idem posse quilibet habet transmutandi hoc possibile subjectum; neque enim effectum in causa efficiente contineri est ibi latere, ut inde eruatur, quo alios effectus hæc causa, alios illa contineat.

319 Resp. Complutenses, quod non eadem est, sed similis tantum utriusque causæ virtus, propter individualement distinctionem. Propter eandem alii dicunt, quod non idem est effectus, sed similis, casu quo eidem materię alia, aut alia applicaretur causa efficiens. Sed neutrum re-

fere: individualis enim causarum distinctio de materiali se habet ad virtutem activam, & diversificat tantum in esse entis, nullo modo autem in ratione operativa: si namque ab individuatione limitaretur, & diversificaretur virtus in ratione talis, sicut unam tantum individuationem ipsa habet, ita unum tantum posset causare individuum: individuatō ergo effectus, ut jam diximus, à materia sumitur; & sicut distinctio individualis causarum nihil obstat, quominus multis possit quælibet portionibus materię applicari, & eisdem fieri, ac illa; ita non obstat, quominus eisdem effectus hæc, ac illa contineat, & si materia, cui quælibet applicatur, eadem est, effectus idem erit à quælibet.

320 Prob. tertio ab inconvenienti: Accipiat signata portio materię, hæc à multis causis, puta, à multis ignibus, potest transmutari ad formam ignis: ergo si in quælibet causa diversi effectus continentur, diversos sensus debemus in ipsa concipere, in quorum quolibet sint formæ diversis agentibus respondentes, diversos item pro formis diversæ speciei: similiter signatus ignis diversis potest passivis subjectis applicari: ergo si non idem effectus in quolibet passivo subjecto continetur, sed diversus in unoquoque, eadem series, & diversus ordo effectuum in hoc ig-

ne contentorum debet concipi pro diversitate subjectorum, quibus applicari potest. Hoc præter quæquod prorsus est irrationabile, non assequitur intentum; hæc enim individua forma non solum ab ista efficiente causa, sed ex hac signata materia educitur: ergo simul continetur tota in agente, à quo causatur effectivè, & tota in materia, ex qua educitur; qua autem ratione potest eadem numero in causis diversi generis contineri, eadem poterit in diversis ejusdem generis.

321 Dicendam secundò, quòd idem numero effectus potest de posse absoluto à duplici causa totali simul procedere. Hujus potissima probatio, sicut in quælibet de posse absoluto, est solvere contradictiones, quæ obijciuntur in contrarium; quod enim non involvit in se contradictionem, potest à Deo fieri. Nihilominus ea deducitur ex B. Doctore in quodl. 4. quæst. 1. 6. *Satisfacto*, non solum quatenus ibi ait, quòd, cum de potètia Dei quæritur, semper tenendum est, quòd Deus plus potest, quam nos possimus ostendere, & nisi manifesta appareat contradictio, dicendum est, quòd Deus potest sed etiam, quia modum ibi ostendit, quo id posset fieri.

Quærebat itaque in questione illa: An Deus possit facere duo accidentia ejusdem speciei in eodem subjecto? Ratio dubi-

tandi est, quia accidentia indi-
viduantur á subjecto; quare si
duo ponerentur in eodem, essent,
& non essent duo; essent nempè,
quia id supponitur; non essent,
quia subjectum esset unum. Resp.
nihilominus posse id fieri; & ra-
tione ostendit: Quia aliud, &
aliud subjectum aliam, & aliam
normam habet ejusdem speciei;
quia quantitate habent non so-
lum dividi, sed etiam quòd non
possint esse simul; quare illud
gens, quod posset facere, duo
subjecta, salva eorum distinctio-
ne, esse simul, poterit facere, aut
quòd una forma duplex subjec-
tum perficiat, aut è converso,
quòd duplex, servata distinctio-
ne ordine, & exigentia diversi
subjecti, unum perficiat.

322 Ex hac doctrina via pa-
tet, qua possimus intelligere mo-
dum, quo multiplex causa tota-
liter posset unum effectum cau-
dere: posset enim Deus duo agen-
tia, puta, duos ignes penetrare,
ita quòd per unum, & eundem
calorem eandem transmutarent
materiam; tunc proculdubio
unus esset effectus productus; sed
nulla est implicatio contradic-
tionis in eo, quod utraque sub-
stantia simul ita influeret, quòd
quolibet illam eandem influen-
tiam explicaret, quam haberet,
sola influeret; etsi enim conna-
turaliter exigerent attemperari,
ita quòd simul applicarentur, su-
perfluitatem hoc arguit; non au-

tem repugnantiam utriusque to-
talis influentia: esset ergo sic ab
utrâque effectus ille, quòd à qua-
libet totaliter.

§.

III.

Solvuntur Argumenta.

323

Arguitur primò:
Causa numero di-
stincta habet virtutem numero
distinctam; sed virtus numero di-
stincta nequit eundem numero
effectum continere: ergo. Mino-
rem primò probat Bajon. Causa
numero distincta habet sphaeram
activitatis numero distinctam;
ergo effectus, qui pertinent ad
sphaeram activitatis unius, non
pertinent ad sphaeram alterius.
Secundò probat Bonaventura:
Sphæra activitatis cujuscumque
causæ proportionatur cum for-
ma, secundum quam agit; sed
forma sunt numero distinctæ, si
causæ numero distinguuntur: er-
go. Tertiò posset probari á pari-
tate: Virtus specie distincta effe-
ctum continet specie distinctam;
ergo virtus numero distincta ef-
fectum continet numero diver-
sum.

Confirmatur ex Palanco:
Idem effectus nequit contineri in
duplici causa diversa speciei: er-
go neque in duplici numero di-
versa. Prob. conseq. Ideo ante-
cedens

cedens est verum, quia una nequit habere virtutem alterius; sed, si distinguuntur numero, etiam una non habet virtutem alterius, alioqui non distinguerentur: ergo. Confirmatur secundò ex eodem Palanco: Virtus unius causæ non continet in se omnia individua suæ speciei: ergo idem effectus non continetur in duplici causa. Prob. anteced. Quia virtus causæ in quocumque individuo coarctata est non solum in ratione essentia, sed etiam in ratione naturæ; sed si indifferenter continet omnia individua suæ speciei, individuatione non coarctatur: ergo. Hæc duo desumuntur ex Complutensibus, ex quibus confirmatur tertio: Sphæra activitatis ad minus se extendit contracta per individuationem, quam secundum se; sed secundum se se extendit ad omnia suæ speciei: ergo contracta habet sphæram determinatam. Patet maj. quia contractio limitat.

324 Hæc omnia ad unum reduco, quia eandem habent difficultatem, & eadem viâ solvantur. Ad argumentum itaque disting. maj. Habet virtutem numero distinctam materialiter, & in ratione entis, conc. maj. formaliter, & in ratione virtutis, neg. maj. imò hoc sensu implicat; distinctio enim numerica, & individualis purè materialis est, & omnino non diversificat vir-

tutem operativam in ratione talis; patet enim, quòd quilibet individuus ignis, quantum est de se, ad omnia potest combustibilis applicari; & sicut nullum erit combustibile, cui hic ignis, quantum est de se, non possit applicari, ita nulla erit combustio, aut ignis producibilis, qui in hoc non contineatur. Quo patet ad probationes min. Ad primam neg. maj. sphæra enim activitatis non ad materiale entitatis, sed ad formale virtutis pertinet. Ad secundam, quæ potius est probatio hujus majoris, dist. maj. Proportionatur cum forma entitativè, & materialiter, neg. maj. formaliter, ut operativa est, conc. maj. sic autem non distinguuntur formæ. Quo patet ad tertiam probationem; distinctio enim specifica formalis est, & diversificat virtutem in ratione talis, nempe est distinctio formæ ex se ipsa, & ut forma quare diversificat sphæram activitatis, & effectus, qui continentur in una, non continentur in alia; distinctio autem numerica non diversificat formam per se, & in ratione talis, sed tantum ratione materiæ; quare non diversificat sphæram activitatis.

Ad primam confirmationem neg. conseq. ad prob. neg. min. cujus ratio jam data est, quia si non distinguuntur formaliter in ratione virtutis, sed tantum in ratione entitatis, entita-

tem q
sed si
eandem
canda
quod
quolibet
libet tr
cum se
ad pro
disting
entitat
& in ra
neg. m
quod si
tem i
num
sicut ur
virtute
ergo
ratio
contracta
entitate
quod d
m; q
num.
325
diment
viden
i con
olus c
in i
ia ca
in ta
illam
tum po
fectus
actio,
gente
io em
num t
tem

rem quidem non eandem habet, sed similem, virtutem autem eandem omninò habet. Ad secundam neg. anteced. si enim ad quodlibet passibile subiectum quodlibet potest applicari, quamlibet transmutationem, & effectum suæ speciei continet. Quo ad probat. neg. assumptum, vel disting. ut supra: Coarctata est imitativè; non verò formalitèr, & in ratione operativæ. Ad tertiā neg. maj. Ad probat. dicitur, quod si individuatio limitat virtutem in ratione operativæ, ad unum numero effectum limitat, sicut unam numero formam, sive virtutem constituit. Individuatio ergo subiectivè, physicè, & in ratione entis determinat, & coarctat; quare constituit aliam virtutem; non autem objectivè, & imitativè, & in ratione virtutis; quare non facit aliam virtutem.

325 Arguitur secundò fundamento Joannis de S. Thomæ: Idem effectus in duplici causa contineretur, deberet actio minus causæ in alia contineri; sed hoc implicat: ergo. Maj. patet; quia causa per actionem causat, & in tantum effectum continet, & illum potest causare, in quantum potest actionem ponere, qua effectus producitur. Prob. min. Actio, quæ semel emanat ab uno agente, non potest eadem ab alio emanare, & actio, quæ ad unum terminum terminatur, non

potest terminari ad alium, identificatur enim cum termino: ergo actio hujus causæ ad hunc terminum non potest in alia causa contineri.

326 Resp. dist. maj. Deberet actio sumpta formalitèr, & quæ est fieri effectus, in alia contineri, conc. maj. deberet actio sumpta causalitèr, & quæ est influentia causæ, in alia contineri, neg. maj. & sub eadem distinctione min. Ad ejus prob. dicitur, quod actio, quæ semel emanat ab uno, utique non potest ab altero emanare; ex quo sequitur, quod effectus semel productus ab una causa non potest ab alia produci, quia semel productus in nulla continetur; hoc autem non tollit, quin actio, quæ emanat ab isto agente, potuerit ab illo emanare. Dicitur deinde, quod actio, quæ identificatur cum termino, est actio formalitèr sumpta, & quæ est fieri termini; hæc autem in utrâque causa ejusdem speciei continetur; sicut enim hoc passibile subiectum æquè ab ista, ac ab illa potuit influentia transmutari, & eadem numero forma à qualibet educeretur, quia unitas numerica ejus ex subiecto transmutabili habetur; ita eadem actio, seu fieri termini ab utrâque causa potuit esse, & in utrâque continetur.

327 Potest alitèr responderi, & ut solutio pateat, dices

con-

contra præcedentem solutionem: Actio sumpta formaliter est fieri rei, seu entitas ipsa termini in fieri, prout ab agente; sed aliud, & aliud est agens: ergo in alia, & alia causa nequit contineri eadem actio sumpta formaliter, & consequenter idem effectus. Respond. quod actio sumpta formaliter non habet aliam realitatem, aut entitatem, quam termini, quare est realiter terminus ipse; non autem est ipsa realitas termini secundum se, & absolute, sed sub tali acceptione, & habitudine, quare differt à termino quidditative, & metaphysicè: diversificata ergo habitudine, diversificatur actio formaliter, & quantum ad quidditatem, non autem realiter, sive quantum ad realitatem.

Ex hoc ad formam argumenti aliter disting. maj. Deberet actio formalis, & quæ est fieri effectus, in alia contineri quantum ad quidditatem, & pro formali, neg. maj. quantum ad realitatem, & pro materiali, conc. maj. & hoc sensu neg. min. Ad probat. ejus dicitur, quod actio identificatur cum termino materialiter, & entitative, hoc est, non aliam habet entitatem, quam termini; non autem identificatur formaliter, & quantum ad quidditatem. Itaque causa non nisi actione causat terminum, & in tantum potest terminum causare, & illum continet, in quantum

continet, & potest ponere actionem, qua terminus producit; quia tamen terminus non induitur ab actione, qua producit, sed à materia signata quantitate, idem esset terminus, & effectus in utraque causa contentus, si eadem est materia, quæ transmutatur ad formam, quamvis alia esset actio, sive causaliter pro influentia, sive formaliter pro habitudine ipsius fieri ad agens.

328 Contra secundam Conclusionem arguitur primò ex B. Doctore Theor. 1. §. *Ex ista differentia*, ubi sic habet: *Forma cedens in potentiam materia, si postea eadem educatur per motum, eadem numero non redibit, non quod hoc repugnet ipsi productio, quia non est de unitate numerali rerum permanentium continuatio, sed propter modum producendi, quia positum est ipsum produci per motum, & quia motus intercisus non redit eodem numero, forma siceducta eodem numero redire non poterit.* Et hoc loco contra utramque Conclusionem potest argui: contra primam quidem: Quia si diversificatur forma, ex quo diversificatur motus, quo fit, patet, quod ab alio, & alio agente non idem erit motus; quare non idem effectus in utraque continetur, ut possit à qualibet produci. Contra secundam deinde, quia à duplici agente nec divinitus poterit esse simul, & totaliter idem

numero motus.

329 Resp. quòd intentum Beati Doctoris in verbis ejus aperte patet : intendit itaque in illa propositione, quòd Divina virtute potest aliquid convertere in aliud actu præexistens ; propterea explanatione assumit, quòd aliter Divina virtus agit, & aliter virtus naturalis agentis : ait ergo, quòd forma, quæ cedit in potentiam materiæ, quia ea ad individuationem suam omnino non exigit continuationem, poterit Divina virtute eadem redire ; non autem poterit per motum, & ab agente naturali, eo quòd motus non redit idem numero, hoc est, non secundum eandem transmutabilitatem, & naturalem virtutem transmutatam iterum materia, qua fuit prius transmutata ad illam formam ; quare non eadem reproducitur, sed alia educitur ; at vero secundum eandem transmutabilitatem ab isto, & illo agente transmutatur, & à duplici ratione influentia posset transmutari in aliud : ergo.

Ad formam itaque, qua argumentum deducitur contra priorem Conclusionem, distinguitur assumptum : Ab alio, & alio agente non idem erit motus, active, & prout est influentia moventis, sed ita non oportet, quòd idem ; non idem erit motus, passive, ut est actus mobilis, sed ab alio enim, & alio mo-

vente materialiter tantum diversa sit idem mobile secundum eandem naturalem transmutabilitatem cumde habet actum, & eandem consequitur formam. Quatenus autem deducitur contra 2am conclusionem, eodem sensu nega assumptum, nempe de motu formaliter, ut est actus mobilis ; si enim ponat Deus duo moventia penetrata, sine ulla contradictione poterit facere, quòd utrumque totaliter influat, & ab utroque totali influxu idem indivisibile subjectum unam habebit transmutationem, & unum motum, quo unam acquireret formam.

330 Arguitur secundò ex eodem B. Doctore tum in 1. dist. 11. quæst. 2. art. 1. & 2. tum in 3. dist. 1. part. 1. q. 1. art. 5. nam priori loco probat, Patrem, & Filium non spirare Spiritum Sanctum, ut plures sunt ; posteriori autem, quòd tres Divina Personæ, ut tres sunt, & per tres substantias relativas non possunt eandem humanitatem assumere ; utrumque autem ex illo suo frequentissimo deducit principio, quòd *plura, ut plura sunt, non possunt in unum convenire* ; alioqui ratio ipsa, qua plura sunt, esset ratio conveniendi. Hac ratio tenet in proposito : quia plures causæ totales, si totaliter influunt, sunt plura ut plura, non enim attemperantur, qualiter tantum possunt in unum con-

venire : ergo.

331 Resp. neg. assumptum : ex ratione enim ipsa, qua nititur principium B. Doctoris patet, quòd illud non tenet in proposito ; individualis enim distinctio de materiali se habet ad virtutem, & rationem influendi formaliter in ratione virtutis ; quare solum facit superfluitatem, non verò repugnantiam alterius influentia : sicut ergo Pater, & Filius, non obstante personali distinctione, ut unum principium spirant Spiritum Sanctum, quia personalis distinctio non obstat, quominus eandem habeant virtutem spirativam ; ita in proposito plures causæ possent in unum convenire, quia individualis distinctio de materiali se habet, nec virtutem in ratione talis diversificat.

Resp. secundò, quòd plures causæ in proposito non in unum convenirent, quia non in unam totalem influentiam, sicut contingit, quando attemperantur, quòd ex duplici partiali, & attemperata fit una totalis : quia ergo plures sunt, ut plures non possunt in unam convenire influentiam, sive activum movere, & hoc tantum illud principium probat ; quòd autem effectus, & transmutatio eadem esset, non est ipsas in unum convenire ; non enim hoc se tenet ex parte ipsarum. Posset tertio responderi, quòd illud principium deducit

connaturaliter, & de lege ordinaria non posse sic convenire, non autem metaphysicè, & de posse absoluto.

332 Arguitur tertio ratione Scoti, qua etiam utuntur Thomistæ : Si effectus simul produceretur à duplici causa totali, à qualibet dependeret, & non dependeret essentialiter ; sed hoc apertè implicat : ergo. Probatur maj. Dependencia essentialis talis est, qua effectus sine causa nequit intelligi, alioqui non erit essentialis : tunc autem ab utràque dependeret, quia utraque totalis supponitur, & totaliter dans esse ; dependet autem effectus à causa, à qua habet esse ; sed aliunde à neutra dependeret essentialiter, quia, si quælibet totalis est, sine qualibet esset sufficienter ab altera : ergo.

333 Missis aliorum solutionibus, quas latè impugnat Maltrius, responderetur primò, quòd argumentum est contra producentem ; æquè enim probat de continentia, sive dependentia in actu primo. Resp. secundò neg. maj. Ad probat. ejus neg. min. quòd nempe à neutra dependeret. Ad rationem ejus dicitur, quòd absolute sine qualibet posset intelligi esse, ex suppositione autem hujus dispositionis, qua Deus veller ab utràque produci, non posset intelligi esse ab altera tantum ; ex quo sequitur, quòd absolute, & ex terminis non de-

pendet,

pendet; quia de lege ordinaria potest esse sine qualibet ab altera de facto autem, & ex suppositione hujus dispositionis dependet ab utraque, neque potest esse sine altera.

334 Arguit quartò idem Mairius altera ratione Scoti, quia etiam utitur Ortiz: Dependencia totalis exercitè, & in actu secundo non relinquit potestatem terminandi alteram dependentiam, alioquin non erit exercitè totalis; sed in casu qualibet causa relinquit, & non relinquit potestatem terminandi alteram dependentiam: ergo casus implicat. Prob. min. Si qualibet est exercitè totalis, sic adæquat dependentiam effectûs, quod non relinquit potestatem terminandi alteram dependentiam; si enim rationem potestatem relinquit, non adæquat, neque est totalis; sed inde, quatenus alia causa eundem effectum producit, relinquitur effectui potestas terminandi alteram dependentiam: ergo. Rationem hujus deducit Mairius ex eo, quod totalis dependentia fundatur in indigentia effectûs, qui, eo quod nequit a se ipso esse, & conservari, indiget causa, à qua sit; & quia de ratione totalis est totaliter dare esse, ita quod qualibet plenè exhauriat, & nullam relinquit indigentiam; si duplex est totalis, qualibet plenè exhaurit, & neutra plenè exhaurit, quia relin-

quit indigentiam alterius.

335 Resp. dist. min. Qualibet relinquit, & non relinquit potestatem terminandi alteram dependentiam in eodem sensu, five secundum idem, neg. min. in diverso sensu, & secundum diversam acceptionem, conced. min. & neg. conseq. quia esse, & non esse secundum diversa nullam habet contradictionem. Itaque metaphysicè, & ex terminis qualibet causa adæquat dependentiam effectûs, & qualibet exhaurit potestatem terminandi alteram dependentiam; qualibet item, sicut plenè, & totaliter dat esse, ita nullam relinquit indigentiam alterius dependentiæ; ideo qualibet est exercitè totalis, & qualibet sola sufficeret, & eodem influxu, quo cum altera causat, sola causaret; ex suppositione autem hujus dispositionis, qua voluit Deus utramque totaliter causare, neutra exercitè adæquat, & qualibet indigentiam alterius relinquit: quia ergo adæquare, & non adæquare est secundum diversam acceptionem, conjungitur sine contradictione; quia ramen influentia, quam qualibet exercitè habet, talis est, quod sola sufficit effectui secundum se, qualibet est exercitè totalis. Quo patet ad rationem.

336 Arguit quintò idem Mairius altera ratione Scoti: Non potest una res eodem in-

stanti bis produci : ergo neque à duplici causa exercitè totali. Patet conseq. quia à duplici causa exercitè totali duplici actione totali producitur ; duplici autem totali actione bis producitur. Anteced. prob. quia non potest eadem res in eodem instanti bis corrumpi corruptione totali : ergo neque produci. Probat. conseq. Eo enim bis nequit totaliter corrumpi , quia semel corrupta nihil relinquitur iterum corruppendum ; sed paritèr semel producta totaliter nihil relinquitur iterum producendum : ergo.

Confirmatur primò : Quia effectus exiens simul ab utrâque totaliter semel a qualibet concipitur plenè exire : ergo à duplici bis concipitur produci. Confirmatur secundò : Nullus potest concipi casus , quo duplex causa totaliter influat : ergo. Probatur antec. Aut effectus est divisibilis secundum perfectionem , & tunc perfectius exiret ab utrâque , quàm ab altera : aut effectus est indivisibilis , & tunc celerius fiet ab utrâque ; minus enim passum resistit duplici influentia , quàm uni : aut tandem effectus est indivisibilis , & sic indivisibiliter , nempe in instanti , & tunc fiet duplex forma , quia determinatio materiæ ad unam tantum est naturalis : nullus ergo modus relinquitur , quo duplex influentia æquè totaliter unam causet effectum.

337 Resp. ad argumentum disting. anteced. Non potest bis produci formaliter , ut productio est fieri effectus , conc. antec. non potest bis produci causaliter , ut productio est influentia causæ , subdisting. seorsim , & divisivè , conc. simul , neg. antec. Itaque si duplex causa penetrata ponatur , utrâque simul totaliter influente , ab illa duplici influentia unus erit effectus , & unam fieri ejus quare effectus ille semel producitur productione formali , bis autem productione causali. Quo ad rationem anteced. dicitur , quòd eodem sensu poterit bis corrumpi , nempe duplici totali influentia , à qua sequatur una destructio ipsius esse : ratio autem in contrarium inducta , quòd nempe semel corrupta non potest iterum corrumpi , probat , quòd non poterit divisivè , & seorsim à duplici influentia totali corrumpi , non autem , quòd non poterit simul. Ad rationem conseq. dicitur , quòd duplex causa exercitè totalis agit de necessitate duplici actione totali sumpta causaliter , non autem sumpta formaliter , hoc est , habet de necessitate duas influentias , non autem duplex fieri.

Patet item ad primam confirmationem : concipitur nempe effectus ille bis produci , & bis exire causaliter , nempe à duplici influentia , semel tamen formaliter , nempe uno fieri. Ad secundam

nam dicitur primò, quòd dato
anteced. non sequitur conseq.
quamvis enim nos non possimus
modum concipere, quo fieret, si
tamen non ostenditur manifestis-
sima contradictio, tenendum
est, quòd posset à Deo fieri; infi-
nitè enim plus potest Deus face-
re, quàm nos concipere. Secun-
dò neg. antec. & ad prob. dici-
tur, quòd quolibet ex tribus mó-
dis ad arguente assignatis fieri
posset: primò, si duplex calor ut
quatuor poneretur in eodem sub-
jecto, non proinde redderet ca-
lidum ut octo, tùm, quia dispo-
sitió ejus tantùm est ad calidum
ut quatuor; tùm, quia si redde-
ret calidum ut octo, non duplex
forma maneret, sed una fieret
magis intensa: redderet ergo du-
plex ille calor calidum ut qua-
tuor, & ut quatuor calefactivum,
tunc calor ut quatuor ab illo
facto productus posset conci-
pi in totali influenza utriusque
caloris.

Dicitur secundò, quòd ca-
lor duplex substantia pene-
traretur, posset utraque eadem
accidentali virtute passum trans-
mutare, puta, duplex ignis uno
calore: tunc ergo utrâque sub-
stantia totalitèr influente passum
eodem modo calefieret, & cale-
factioni resisteret, ac si influeret
altera tantùm, quia idem esset
calor: non ergo citius transmuta-
retur. Quòd si nunc de facto ce-
lius transmutatur applicato

duplici igne, ac applicato uno
tantùm, eo est, quia duplex ignis
per duplicem calorem agit. Di-
citur tertio, quòd si determina-
tio materiæ ad unam formam
tantùm est naturalis, ut ipse po-
nit, miraculo opus est, ut duas ha-
beat: poterit ergo Deus miraculũ
suspendere, & unam habebit in
casu, de quo loquimur.

338 Arguitur sextò: Si effe-
ctus simul est à duplici causa to-
tali, tunc causa totalis non dif-
fert in modo causandi à partiali;
sed hoc implicat, erit enim, &
non erit totalis: ergo. Probatur
sequela maj. primò à paritate: Si
duplex objectum specificaret
eundem habitum, tunc uterque
non differret à partiali: similiter,
si unum corpus à duplici superfi-
cie circumscribitur: ergo pari-
tèr. Secundò probatur directè:
Causa partialis à totali solum
differt in eo, quòd partialis ad-
mittit consortium alterius, non
autem totalis; sed in casu quali-
bet causa totalis admittit con-
sortium alterius: ergo.

339 Resp. neg. maj. & os-
tendendo differentiam patet ad
utramque probationem. Itaque
causa totalis exercitè, de qua lo-
quimur, illa est, quæ talem de
facto ponit influentiam, quæ sola
sufficiat effectum ponere; parcia-
lis autem, cujus influentia non
sufficit: in casu itaque influentia
cujuslibet causæ talis esset, quòd
quamvis admitteret consortium

alterius; se sola sufficeret effectum ponere: patet ergo, quod à partiali differret. Patet itaque, quod nulla est manifesta contradictio; si quæ enim alia obijciatur, ex dictis poterit solvi. Consultò prætermissi doctrinam,

quam nonnulli hic afferunt, de Sacerdotibus unam Hostiam consecrantibus, quia Sacerdotes ut causa physica comparantur ad verba, quæ proferunt; quare non unus effectus à multis est.

QVÆSTIO QVINTA DE CAUSIS INTRINSECIS.

ARTICULUS I.

*In causa materialis sit vera causa;
& que ejus causalitas,
& effectus?*

Postquam de causis in
communi determi-
nimus, de singulis in particu-
laribus dicendum sequitur; incipi-
mus ab intrinsecis, sive quia ma-
teriales sunt immediatæ, cum sint
proxima principia; sive quod mi-
nor sunt difficultatis, & con-
versæ, quæ de his quarun-
dam agitur de illis præcedenti
disputatione; sed ibi accipiun-
tur, ut sunt principia, & in
ordine ad totum, quod con-
stituunt, quare nihil ibi deter-
minatur de causalitate, & effec-
tu; hic autem accipiuntur, ut
causæ sunt, & quatenus ad se in-
vicem comparantur, ad se enim
primò causalitatem exercent:
ergo ad rationem causæ per-
tinent, explicanda sunt, nempe
virtus causandi, causalitas, &
effectus; & quia utraque conve-

nit in eo, quòd est causa intrin-
seca, & in suo genere prima, eo-
dem modo se habent quantum
ad causalitatem, & virtutem cau-
sandi; quare quæ de materia di-
centur, de forma debent accipi.

341. **Q**uæritur ergo primò:
An verè habeat materia ratio-
nem causæ? Quia tamen ex vir-
tute causandi, causalitate, & ef-
fectu id à posteriori colligitur,
explicato, quomodo habet virtu-
tem causandi, causalitatem, &
effectum, inde poterit patere,
quomodo habet rationem causæ.
Itaque virtus causandi in mate-
ria est potentia passiva, seu per-
fectibilitas, qua constituitur po-
tens perfici, & recipere formam,
seu ad formam transmutari; in
hoc enim causalitatem exercet
materiale, quod à forma perfici-
tur, aut forma ex ipsa educi-
tur: primò quidem per se, & pro-
priè causalitas materiæ est; se-
cundò autem per accidens, &
respective tantum ad formam
materiale. Ratio est, quia cau-
salitas materiæ respective acci-
pitur ad causalitatem formæ; sed
causalitas formæ non est educi,
sed

sed informare, & perficere: sicut ergo in forma se habet ad causalitatem suam de materiali, quod ipsa educatur, & est quid præsuppositum ex conditione hujus formæ; ita in materia causalitas materialis per se est perfici, transmutari autem, & quod ex ipsa educatur forma, per accidens est, & magis ex necessitate formæ, quam ex conceptu materialis causæ. Præterea: Sicut formalem causalitatem qualibet forma exercet in eo, quod perficit, vel informat, ita materialem exercet materia erga formam quamlibet, à qua informatur; sed non ad quamlibet transmutari habet, sola enim materialis ex ipsa educitur: ergo.

342 Virtus itaque causandi in causa materiali per se, & primo est perfectibilitas, per accidens autem, & veluti secundario transmutabilitas. Utraque autem nihil omnino est præter ipsam materiæ quidditatem, ut præcedente disputatione probatum est, quod potentia materiæ est essentia ejus; quare in causa materiali non possumus accipere virtutem proximam, & remotam, sicut accipimus in efficiente, sed ipsa ejus quidditas est tota virtus, per se ipsam immediate formam recipit, & ab ea perficitur. Hoc probant NN. Manso, & Villanova ex B. Doctore in 4. Physic. lect. 4. ubi ex Philosopho in 1. Post. docet, quod

primum id dicitur, quod alteri per ipsum, non ipsi per alterum: ex quo hoc principium deducunt: Primum in quolibet genere habet à se, & per identitatem omnem virtutem illius generis, secundum autem per participationem a primo; sed materia primum est in suo genere, idem de forma: ergo identificat sibi omnem virtutem sui generis.

Displicet hæc probatio exemplificat enim ibi Doctor de igne, qui quia est primo calidus, cetera calida sunt talia per aliquam participationem naturæ ejus, ipse autem ignis non ab alio participat: & de triangulo, cui, quia primum, competit habere tres, non ab alio id competit, sed alia ab ipso habent triangulo; ac licet in triangulo habere tres ipsa sit sua quidditas, in igne autem calidum esse est forma accidentalis à substantia sua distincta: non ergo ex illo loci Doctoris, & definitione Philosophi colligitur identitas virtutis, sed tantum, quod eam habet per participationem, & analogiam ad alterum, imò alia quæcumque talem habent, per quamdam habent participationem, & analogiam ad ipsam; cum constet, quod talis virtus sit distincta, & superaddita, ut patet de igne.

343 Quod itaq; virtus, & potentia causandi ipsa est materiæ quidditas, loco citato probatur

et insuper autem ad præsens
sufficienter ostenditur ab incon-
venienti: Si enim velimus talem
potentiam concipere aliquid di-
stinctum a materia, sequitur pro-
pugnus in infinitum; sed iste re-
pugnat: ergo standum in primis,
dicendum, quod materia per
se quidditatem est talis po-
tentia. Ostenditur sequela maj.
Si enim potentia receptiva dis-
tincta est, & superaddita mate-
ria, illam materia recipit, & ab
ea perficitur, constituitur nempe
potens: ergo potentia recep-
tiva, & perfectibilis supponitur,
qua illam recipit, & ab ea perfi-
citur; & cum hæc item debeat à
materia distingui, de ea redit ar-
gumentum. Præterea: Ex termi-
nis patet, quod perfectibile quid-
dam sua perfectibile est, & per-
fectum se ipso est perfectio; sed
ut virtus, & potentia utrius-
que causa: ergo. Patet maj. non
enim potest concipi, quod ali-
quo superaddito imperfectum
sit, sive perfectibile; similiter,
aliquo superaddito constituitur
perfectum, non autem perfectio

rit, cujus virtus non aliter potest
transmutare, & formam induce-
re, quam inducendo dispositio-
nes; quare secundum quod agens
magis habet, aut minus de vir-
tute activa, magis ipsa, aut mi-
nus resistit, & magis, aut minus
oportet disponi: dispositiones
ergo conditiones sunt, & magis
ab ipso agente, quam à potentia
materiæ requiruntur.

344 Quæritur secundò de
causalitate: Hæc autem est ipsum
actu perfici. Quo circa notan-
dum, quod tria est accipere in
hoc exercitio: primum, quod
materia transmutatur, seu ex ip-
sa educitur forma: secundum,
quod forma recipitur, seu poni-
tur in materia: & tertium, quod
materia perficitur, seu habet à
forma hoc tale esse; illud pri-
mum per accidens est, & magis
ex conditione formæ, quam ex
conceptu, & causalitate materiæ,
ut jam patuit; secundum item,
per se quidem ad causalitatem
materiæ requiritur, sed de mate-
riali est, & præsuppositivè: sicut
enim aliud est metaphysicè, &
quidditivè formam poni in ma-
teria, atque ipsam perficere in-
telligitur quippe utrumque con-
jungi, quin intelligatur perfice-
re, & perfici, sicut communiter
exemplificatur de forma in sub-
jecto incapaci, quæ reciperetur,
sed non perficeretur; ita in materia
recipere quidem formam de ne-
cessitate requiritur, ut perficia-

tur; sed non hoc est à forma perfecti formaliter, & quidditative causalitas ergo materiæ ipsum est perfecti, & alia duo præsuppositivè se habent, & veluti conditiones requiruntur.

345 De hac causalitate quaeritur: Qualiter à materia differat? Differre quidem per se patet; non enim accepta ipsa materiæ quidditate intelligitur perfecti: aliunde autem ipsum perfecti non potest ex parte materiæ aliquid accipi sibi superadditum; nihil enim omnino intelligitur præter formam, & materiam, & perfectam esse, quod materia à forma consequitur. Pro cuius intelligentia considerabimus causalitatem efficientis: non enim intelligimus ipsam causare, nisi intelligamus ex parte ipsius conatum, & influentiam, sive activum movere, quo ipsa aliter se habet, & quod est exercitium ejus; ut in causalitate formæ, & materiæ non intelligimus talem conatum, sed præcise, & tantum instantiam conjunctionem, & præsentiam unius ad alteram: non ergo aliquid possumus accipere aliud à materia, & forma, quod sit earum causalitas. Nobis itaque dicendum, quod causalitas materiæ, idem de forma, ab ipsa differt tantum secundum rationem quidditatis: non enim aliqua realitas est, aut modus se habendi ipsius materiæ in se ipsa realiter, ut jam patuit; aliunde autem ali-

ter accipitur quidditas materiæ secundum se, ac ex quo exercitio perficitur.

346 Nonnulla in contrarium obijciuntur, quæ tamen levia sunt, unum subiecto, aut alterum, ex quorum solutione poterit ad reliqua parere: primum: Quod identificat à primo subiecto usque ad ultimam actualitatem in aliqua linea, infinitam esse; sed absurdum est materiam dicere infinitæ perfectionis, ea quippe nullam habet, & est omnimoda perfectibilitas: non ergo dici potest ipsam identificare tum virtutem, tum causalitatem, & exercitium sui generis. Maj. de facili patet: tale enim nullam habet potentialitatem, cum actum ipsum sibi identificat, quare est pure, & omnino actus. Secundò: Materia sub forma se ipsa aliter se habet in entitate sua, ac secundum se sed ipsa receptione aliter se habet: exercitium ergo ejus est modus se habendi.

347 Ad primum dicitur modò, quod identificare à primo subiecto usque ad ultimam actualitatem in linea dicente perfectionem, omnem perfectionem arguit illius lineæ; identificare autem usque ad ultimum exercitium in linea dicente imperfectionem, potius arguit imperfectionem omnimodam. Dicitur secundò, quod identificare in omni linea arguit purum omnino actum, & infinitatem perfectionis.

nis identificare autem in aliqua determinata linea, tantum arguit non habere in illa linea ordinem, seu plenē, & omnino illam lineam habere, & quidquid ad illam pertinet; nihil autē inconvenit materiā dicere sic omnino habere quidquid est de linea receptiva, & perfectibilitatis. Dicitur tertio, quod arguit talem omnimodam perfectionem identificare positive, seu de se positive habere usque ad ultimum exercitium illius lineæ; non sic autem materia identificat ultimum exercitium lineæ receptivæ, sed negative tantum, quatenus tale exercitium non est de se aliquid, quod possit a materia distingui; nec enim, quod materia non est per quidditatem suam positivē, & in actu exercitium recipiendi, sed item jam patuit, quod tale exercitium non est realitativa aliqua, aut aliquid ullo modo a materia distinctum.

Ad secundum neg. minor; namvis enim verum sit, quod aliter se habet materia re ipsa in unitate sua sub forma, ac secundum se, non autem receptione, ac exercitio perficiēdi, sed effectus formæ, de quo art. seq. quia nempe ex quo est sub forma consequitur tale perfectū esse. Quod patet, quia illud aliter se habere permanens est, & tandiu intelligitur, quandiu materia sub forma manet, puta, habere esse solidum; exercitium autem, &

causalitas materiæ transiens est.
348 Insuper quaeritur de effectu materiæ; assignatur autem communiter multiplex, nempe, forma, compositum, & generatio ipsa. Sed primò, quod attinet ad generationem, ea non aliud est, quam forma ipsa sub exercitio, quo ponitur in materia, & habitudine ad agens; quare ea non recipitur, aut effectus est per se, & formaliter, sed tantum, quatenus recipitur ipsa forma. De composito autem jam supra diximus non esse terminum, ad quem comparatur materia ut causa, sed ut principium; quare non effectus est materiæ, sed constitutum per ipsam; neque enim ullam exercet materia causalitatem erga compositum, cum non ipsum recipiat, sed formam. Quod autem aliqui reponunt, recipere compositum inadaquate, ut dicit formam, nihil est nisi recipere formam.

349 Effectus itaque materiæ ipsa est forma, quam recipit, & à qua perficitur. Notandum autem ex dicendis articulo sequente, quod effectus formæ duplex accipitur in nostra sententia: alter realis, seu *qui*, ipsa nempe materia, quæ informatur, & perficitur; alter verò formalis, seu *quo*, nempe perfectum esse, quod materia consequitur ex forma: dubitatur ergo inter Nostros: An habeat materia effectum *quo*, modum nempe, quem forma consequatur,

tur, ex quo materia conjungitur? Affirmant Nostri Mantio, & Villanova, & affirmare videtur N. Gerardus fidelissimus B. Doctoris Interpres: nam in 1. dist. 17. q. 2. art. 9. quo agens de Charitate, sententiam B. Doctoris de effectu formæ propugnat, contra se objicit, quod sequeretur, materiam habere effectum formæ communicatum, si ponitur talem habere formam. Ad hoc responderet, non esse inconveniens, quod materia talem habeat effectum, imò id esse de necessitate concedendum, quia forma modum habet potentialitatis, ex quo materiam perficit.

Ego quidem, ut verum fatear, in litera B. Doctoris neque pro, neque contra aliquid invenio; quare ad mentem ejus posset utrumque teneri, & quod materia habet, & quod non habet talem effectum; sed in primis argumentum illud, quo movetur N. Gerardus, & quod unicum est pro parte affirmativa fundamentum, non cogit talem effectum materiæ concedere. Deinde, urgentissimæ rationes contra illum occurrunt, quas mox subjiciam; & accedit, quod N. Gerardus non illum directè intendit, sed quasi permittit, & ait posse sine inconvenienti concedi: puto ergo tenendum, quod materia nullum talem effectum habet.

350 Dico itaque, quod materia nullum talem effectum ha-

bet, qui sit modus se habendi formæ communicatus. Prob. ex causalitate utriusque: Opposita est ratio, & causalitas materiæ, & formæ, nempe causalitas formæ est immutare, & perficere; materiæ verò causalitas est immutari, & perfici; sed si forma consequitur modum se habendi, qui sit effectus materiæ, materiæ causalitas non est immutari, & recipere, sed immutare, & communicare talem modum: ergo.

351 Neque refert, quod immutatio, quam causat forma, est perfectum esse; immutatio verò, quam ponitur causare materiam, est imperfectio, & potentializatio. Non, inquam, id refert, quia non ex eo, quod causatur, sed ex causalitate, & modo causandi ratio sumitur; quamvis autem posset concipi id, quod causat materia, diversum esse ab eo, quod causat forma, modus tamen causandi, & causalitas ejus esset communicare, & immutare, æquè ac causalitas formæ. Præterea: Nullus talis est potentialitatis modus: sicut enim, quia forma communicat modum se habendi, materia sub tali forma talem habet modum respondentem quidditati ipsius formæ; ita, quia quidditas materiæ est perfectibilitas, forma ex materia deberet concipi perfectibilitatem habere, quam prius non habebat; nihil autem amplius potest recipere, quo perficiatur, ex quo

mate,

materiæ conjungitur, quā posset, si sine materia crearetur.

Insuper : Si quem possumus talem modum concipere, is est coarctatio, & limitatio formæ, neque alium illi assignant Doctores ; hic autem in primis non est potentialitas aliqua, aut perfectibilitas ; non est potentia recipiendi aliquid, quo perficiatur. Deinde, non est effectus materiæ ; non enim effectus habetur sine causa, quippe ex causalitate ejus sequitur ; at limitationem illam haberet forma sine materia, & omnino antecedenter ad ejus causalitatem : ergo. Prob. min. Talis limitatio nihil est aliud, nisi quod forma sit hæc, & hic, & nunc, sive huic subjecto affixa ; sed casu, quo Deus crearet formam sine materia, ex solo ordine, & exigentia materiæ esset hic, & hic, & nunc : non ergo hæc limitatio est effectus materiæ ; dicitur autem materializatio, quia ex ordine, & exigentia materiæ habetur, quare in materiam refunditur, tamquam in radicale principium, non tamquam in causam.

Ulterius : Quia modus se habendi, quem materia habet sub forma, est effectus formæ, sub alia, & alia forma alium, & alium habet modum, puta, sub forma caloris esse calidum, sub forma frigiditatis esse frigidum ; at eandem limitationem, & eundem modum coarctationis habet

forma, sive in hoc, sive in illo subjecto ponatur, æquè enim hæc est, & hic, & nunc forma caloris, sive in ligno sit, sive in lapide : non ergo illa limitatio est effectus materiæ.

Rursus : Forma non aliquo conatu quasi activa influentia intelligitur materiam perficere ; sed eo tantum, quod ex conjunctione ad formam intelligitur materia consequi modum se habendi, forma est activa : si ergo pariter forma ex conjunctione ad materiam consequitur modum se habendi, pariter materia erit causa activa, quod aperte est contra quidditatem ejus. Ex dictis patet, quod ratio, quæ movit N. Gerardum, quæ est unicum contrariæ partis fundamentum, quod nempe si forma habet effectum materiæ communicatum, pariter debet habere materia, non cogit talem effectum concedere : manifesta enim est disparitas ; si quidem forma activa est, ejus causalitas est perficere, quare effectum communicat ; materia autem passiva est, & ejus causalitas non est communicare, sed recipere.

353 Ex his primò deducitur id, de quo principaliter queritur : An nempe materia sit verè causa ; si enim cum reliquis fiat comparatio, minùs propriè causa est ; si autem absolute accipiat, verè causa corporis naturalis dici debet, quatenus recipien-

do formam causat entitatem totius, quamvis ejus comparatio immediatè ad corpus naturale, non causæ, sed principii sit. Habetur deinde, quid dicendum de formali causa: quantum ad virtutem quidem, quòd est ipsa ejus quidditas, sicut enim per se ipsam immediatè materia est perfectibilitas, & virtus recipiendi, ita per se ipsam forma est perfectio, & virtus informandi. Deinde: Sicut causalitas materiæ non est modus aliquis, aut realitas ipsi materiæ superaddita; ita informare, & perficere respectu formæ. Insuper: Magis propriè, quàm materia, habet rationem causæ; non solum enim perficiendo materiæ totum quodammodo causat, sed effectum habet propriè causatum, quo à materia differt, nempe modum se habendi, de quo dicendum restat.

ARTICULUS II.

An effectus formalis formæ differat ab ipsa forma subjecto communicata?

S. I.

Quibusdam premisis, probatur nostra sententia.

353 **C**ommunis est fere omnium sententia, quòd effectus formalis formæ est

ipsa forma subjecto communicata; quare non est, cur in referendis Doctorum sententiis immeremur. P. Vazquez in 3. p. disp. 19. cap. 2. explicaturus terminum actionis assumptivæ docet, effectum, quem tribuit substantialis forma, esse diversum ab ipsa forma; ejus fundamentum ut insufficiens rejicit N. Manso, immeritò tamen, cum ratio sit, qua utitur N. Gerardus, eaque satis efficax.

Probat itaque intentum suum P. Vazquez, quia, ex Philosopho multis in locis, operationes vitales non sunt solius animæ; sed coinfluit materia; sed ea secundum entitatem suam omninò immutatam non potest coinfluere: ergo ex conjunctione ad formam in entitate sua immutatur, & aliter se habet, seu modum se habendi consequitur, quo possit simul cum forma influere. Patet min. entitas enim materiæ secundum se est pure passivum, & perfectibile principium. Vides ergo efficacem esse rationem P. Vazquez, & qua meritò ad propositum utitur N. Gerardus, sed quàm immeritò P. Vazquez limitat ad solas substantiales formas; sicut enim operatio substantialis formæ non à sola forma est, sed à toto, quare coinfluit materia; ita operatio formæ accidentalis non à sola est forma, sed à toto, quare influit etiam ipsa substantia; sepe autem

autem ea de se non habet posse, ut aqua calida ad operationem calefaciendi : æquè ergo de omnibus formis probat illa ratio.

354 Dionysius Blasco lib. dist. 39. q. 2. docet, quòd effectus formalis formæ est esse existentie, quod materiæ communicat; verba tamen Resoluti, quæ in Synopsi adducit, magis sententiam nostræ sententiæ indicant: cum in lib. 1. dist. 5. q. 1. art. 1. num. 9. ita ait: *Licet splendere in se effectus formalis corporis principalis, tamen splendor, qui est effectus distinctus à splendore, seu splendore in corpore, est effectus cause efficientis.* Clarius in 3. dist. 10. art. 7. num. 54. cum dicit, quòd effectus formalis non potest separari à sua causa, subiungere ait: *Dico, quòd vocatur effectus formalis primarius, non autem secundarius; nam rationalis in se non potest separari à quantitate, bene tamen subiectum extendere.* En extendere subiectum, quod procùldubio significat modum se habendi ipsius subiecti, effectum secundarium dicit, quod nos absolute effectum formæ dicimus, quantitatem enim in se extensam esse non creditus est, sed quidditas ejus, non extensa est adjectivè, sed substantivè ipsa extensio. Quod etiam vult Dionysius, effectum formæ esse existentiam, in Metaphysica ex insituito rejicimus, & rejicit B. Doctor in 2. dist.

27. quæst. 1. art. 1. dub. 2. lat.

355 Quidquid de aliis sit, sententia B. Doctoris est, quòd effectus formalis formæ est modus se habendi, quem materia consequitur ex conjunctione ad formam, puta, esse calidum ex conjunctione ad calorem, esse extensum, ex conjunctione ad quantitatem, & ita de reliquis; non quòd modus iste sit realitas aliqua materiæ superaddita, aut ullo modo quid medium inter materiam, & formam; ut enim in Metaphysica probabimus, modus à subiecto modificato non differt, sed facit tantum subiectum differre à se ipso non modificato: est ergo modus entitas ipsa subiecti sic se habens, seu sic determinata; & hæc talis determinatio materiæ est effectus formalis formæ; quare realitèr est ipsa materia, quam perficit, formalitèr verò est eam sic se habere.

356 Dicimus itaque, quòd effectus formalis formæ est modus se habendi, quem materia consequitur ex unionem ad formam. Hanc multis in locis probat B. Doctor, ex insituito autem de Esse, & Essent. q. 8. ipsum omnes sequuntur Discipuli; late autem Argentinas, & Gerardus in 1. dist. 17. agentes de Charitate, & effectum ejus, ubi multas, & efficaces rationes congerunt, & quæ in contrarium obijciuntur, solvunt, eorum ratio-

nes ferè omnes adducit, & late expendit N. Manso; quare unam, aut alteram, quas ipse pratermisit, & quæ sufficienter conclusionem probant, adducemus, cæteras apud ipsum vide.

357 Prob. ergo primò conclusio: Entitas subiecti sub forma informante ipsum in se ipsa, prout distinguitur entitative à subiecto suo, aut aliter se habet, quàm priùs, aut non? Sed si primum dicatur, habetur propositum; secundum autem manifestè implicat: ergo. Min. quantum ad primum patet; illud enim aliter se habere est effectus formæ, & modus se habendi, quem intendimus; si namque accipitur entitas subiecti sub forma, ut contradistinguitur à forma ipsa, non potest dici, quòd aliter se habet per ipsam formam. Quantum ad secundum item de facili ostenditur: Manifestè implicat subiectum perfici, & imperfectum relinqui; sed sub forma perficitur: ergo apertè implicat sub forma relinqui, ut erat priùs in entitate sua, priùs enim imperfectum erat, & potens perfici.

Confirmatur, seu potius magis explicatur: Implicat perfectivum exercitè, & in actu perficere, quin perfectibile exercitè, & in actu perficiatur; sed ex his duabus entitatibus forma est perfectiva, subiectum est perfectibile: ergo implicat formam exercitè, & in actu informare, & perfici-

cere, quin intelligatur entitas subiecti perfici; sed hanc subiecti entitatem in se ipsa, & ut differt à forma, sub ipsa perfici, est in se ipsa aliter se habere, & habere modum à forma causatum: ergo. Rursus: Implicat intelligere mutationem, quin intelligamus mutatum esse terminum ejus; sed entitas subiecti in se ipsa, ut accipitur contra formam, à qua informatur, mutatur, transit enim de perfectibili, & potente perfici ad perfici in actu, & exercitè: ergo habet in ipsa sua entitate modum se habendi, & passivum perfici derelictum à forma.

358 Prob. secundò alia ratione N. Gerardi, qua præcedentis vis ampliùs ostenditur: Formam informare subiectum suum non est tantum, & unice illi uniri intimè, & veluti conviscerari; sed nisi ponatur subiectum consequi modum se habendi, nihil intelligitur nisi materialis unio, & veluti compenetratio utriusque: ergo non intelligitur informare, & informari non intellecto modo se habendi, qui sit effectus communicatus subiecto, quod informatur. Major ab omnibus conceditur; aliud enim est conjunctio unius ad alterum, quantumcumque intima ea sit, ac informatio. Deinde ea patet primò exemplis: Quando enim Corpus Christi Domini penetravit v. g. lapidem sepulchri, utrius-

que intelligitur intima conjunctio, & compenetratio; non autem alterius informatio: similiter Intelligentia motrix intimè conjungitur Caelo, non enim corporaliter, & veluti è superficie tantum: paritèr Spiritus intimè uniatur igni, quo torquentur; at neque Intelligentia Caelo, neque Spiritus igni informativè uniuntur; quare ait S. Parens, quòd uniuntur *accipientes ab ignibus formam, non dantes ignibus vitam*. Uniri ergo informativè aliud est, quàm purè, & intimè conjungi.

Deinde ratione id ipsum patet: Quantumcumque enim unum alteri intimè conjungatur, utrumque relinquitur in entitate sua, ut erat priùs, neutrum perficitur; quòd si non perficitur, non informatur, informari enim est informari, & perfici: informari ergo non est præcise intimè conjungi. Tunc autem min. principis syllogismi ex hoc ipso ostenditur: Si enim subjectum ex conjunctione illa non intelligitur aliter se habere, manet in entitate sua, ut priùs erat: ut ergo intelligatur informari, & perfici, oportet aliter se habere, & consequenter non intelligitur informatio, sed tantum materialis conjunctio, nisi intelligatur modus se habendi subjecto communicatus.

359 Prob. tertio: Causalitas materiæ passiva est, formæ autem

activa; sed nisi ponatur modus se habendi materiæ communicatus à forma, neque materia passiva est, neque forma activa: ergo. De maj. nullus dubitat; est enim utriusque causalitas informare, & informari, perficere, & perfici. Min. itaque ostenditur: Si enim nullus intelligitur modus materiæ communicatus, non amplius intelligitur, quàm formam materiæ uniri; sed tunc non magis forma unitur materiæ, quàm materia formæ: non ergo est, cur altera dicatur activa, altera passiva. Confirmator: Unio est veluti conditio, conjunctio nempe, & applicatio utriusque causæ; sed post applicationem debet intelligi causalitas: ergo præter unionem, & conjunctionem utriusque debemus accipere, quòd forma perficit, & communicat, materia perficitur, & consequitur perfectum esse.

Neque refert dicere, quòd materiæ causalitas est passiva, quia recipit formam ipsam, & formæ est activa, quia se ipsam exhibet; in hoc enim differt activitas formæ ab activitate efficientis, quòd efficiens activum est per influentiam, qua aliquid in altero causat; forma autem activa est tantum exhibendo se ipsam, & per intimam præsentiam, & communicationem. Non, inquam, id refert; hoc enim probat ratio, quòd hæc talis formæ activitas non intelligitur, si magis

teria non immutatur, & aliquem modum assequitur; non enim magis forma se exhibet materiæ, quam materia formæ, nec magis materia recipit formam, quam forma materiam, si nihil intelligitur præter utriusque conjunctionem: oportet ergo, ut intelligatur, materiam recipere, & perfici, accipere ipsius immutationem, & perfectum esse. Cætera vide apud N. Manso.

§.

II.

Solvuntur Argumenta.

360 **A**rguitur primò ex his, quæ contra sententiam P. Vazquez communiter obijciuntur: Si effectus formæ est talis modus materiæ communicatus, non differt formalis causa ab efficiente; sed hoc est inconueniens: ergo. Probatur sequela maj. Nam in omnium sententia conveniunt in ratione causæ activæ, & in hoc solo differunt, quòd efficiens, utpotè causa extrinseca, exercet causalitatem suam communicando subjecto passibili aliquid præter se ipsam; formalis verò, utpotè causa intrinseca, causat constituendo unum quid cum subjecto passibili, subindeque exhibendo se ipsam; sed si effectus formæ ponitur modus materiæ communicatus, non constituendo, & exhibendo se causat, sed aliquid

præter se communicando: ergo non differt ab efficiente.

361 Ad hoc argumentum respondet N. Manso, quòd discrimen inter utramque causam in hoc est, quòd causa formalis recipitur intrinsecè, quare licet aliud præter se causet, intrinseca est, & causat se communicando; at verò efficiens exterius manens aliquid in subjecto causat, quare extrinseca est, & non se communicando, sed se diffundendo causat. Non placet solutio: quia nihil prohibet, quòd ignis divinitus ligno penetretur, & sic penetratus ipsum effectivè transmutet ad formam ignis, quo casu æquè interiùs, & intimè ligno unitur ignis effectivè transmutans, & forma in ligno causata formalitèr perficiens.

362 Ad argumentum itaque neg. maj. Ad prob. dicitur, quòd differt utraque causa in eo, quòd efficiens non nisi per influentiam, & conatum intelligitur causare; forma autem sine ulla influentia, ex sola intima præsentia sua ad subjectum perfectibile intelligitur ipsum perficere, & reddere in actu tale, quale erat priùs in potentia: hæc ergo intelligitur exhibendo se ipsam causare, & causando constituere unum cum subjecto perfectibili, quo ab efficiente distinguitur.

363 Arguitur secundò ex his, quæ habet N. Toletan. contra Gerard. in 1. dist. 17. q. 1.

arta

Art. 2. Omnis modus est aliquid, & ens, & non est ens rationis: ergo omnis modus est aliqua res; sed nulla res media potest poni inter materiam, & formam, quia forma per se ipsam immediate informat, & materia per se ipsam immediate informatur: ergo non potest poni aliquis talis modus à forma causatus in materia. Anteced. probat primò: Quia modus non est nihil: ergo aliquid. Rursus: Res modificata, secluso opere intellectûs, sic se habet: ergo modus non est ens rationis. Præterea: P. Augustinus 1. de Doct. Christ. ait, quòd *una res non est, omnino nihil est*. Insuper: D. Anselmus de Incarnat. Verbi cap. 1. ait: *Solemus dicere rem, quidquid dicimus aliquo modo aliquid*. Confirmatur primò: Nullus modus est minoris entitatis, quàm se relatio realis: ergo quilibet modus est aliqua res. Anteced. patet ex Commentatore 12. Metaph. dicente, quòd relatio est minimæ entitatis. Conseq. item patet, quia relatio est unum de prædicamentis, & consequenter res aliqua. Secundò: Quia modus non est minoris entitatis, quàm sit relatio distinctionis, qua modus ipse ab alio modo differt; sed hæc, cum sit realis relatio, est res aliqua: ergo.

364 Resp. quòd de plano concedimus subsumptam argumenti; in hoc enim communiter decipiuntur contrarii, quòd pu-

tant nos ponere aliquid ullo modo medium inter materiam, & formam: itaque sigillum per se ipsum immediate ceram afficit, & cera per se ipsam immediate afficitur, & recipit sigillum, & impressionem ejus, neque est aliquid accipere medium inter ceram, & sigillum, nihilominus cera aliter se habet in entitate sua ex immediata conjunctione ad sigillum. Ad primum itaque antedicitur, quòd modus seorsim à subiecto modificato nihil omnino est; nec enim aliquid possumus accipere, quòd ponat in numerum cum ipso subiecto, & sit aliud ab ipso; cum hoc tamen non est ipsa entitas subiecti secundum se, & absolute accepta; sed ipsa entitas in se ipsa intrinsective ad quodvis aliud aliter se habens: eo ergo sensu, quo modus aliquid est, secluso opere intellectûs, est res aliqua, nempe ipsa realitas subiecti sic se habens; & hoc sic se habere est effectus formæ; quo patet ad ea, quibus probatur antecedens.

Ad primam confirmationem dicitur primò, quòd relatio est minimæ entitatis inter prædicamenta; modus autem, ut communiter ponitur, non est prædicamentum, quare non tollitur, quin modus minoris entitatis sit, quàm relatio. Dicitur secundò, quòd relatio non est entitas aliqua, ut entitatem accipit arguens; quare ex quo modus non

fit mihi, quam relatio, non sequitur, quod sit de se, & formaliter realitas aliqua. Jam itaque in Logica patuit, tum quod prædicamentum non significat realitatem aliquam, sed modum essendi generalem, ex quo sumitur diversa prædicatio; tum, quod relatio ipsa est realitas fundamenti ad alterum se habens: quia ergo modus se habendi est determinatio subiecti, & aliter se habere in se ipso, relatio autem est aliter se habere, non in se, sed ad alterum, minus de esse habet relatio, quam modus; cum hoc tamen nec modus, nec relatio aliquid est subiecto superadditum.

Ad secundam confirmationem primo dicitur, quod relatio distinctionis est tantum secundum dici, quare non vera relatio est, sed modus relativi. Dicitur secundo, quod dato veram relationem esse, jam patuit, quod relatio non aliqua realitas est, aut aliquid ullo modo fundamento suo superadditum; quare nihil inde ad propositum deducitur. Videantur dicta in Logica de distinctione relationis à fundamento suo.

365 Arguit tertio idem: Si ex conjunctione formæ ad subiectum suum relinquitur aliquis talis modus, sequitur, quod materia ipsa est effectus formalis formæ; sed hoc est penitus repugnans; ergo. Patet min. quia

effectus formalis, eo quod sequitur ex conjunctione ad formam, non est ante illam. Sequela maj. ostenditur per syllogismum expositivum: Hic modus derelictus, est effectus formalis formæ; sed hoc subiectum est hic modus: ergo hoc subiectum est effectus formalis formæ. Patet min. quia nos ponimus, talem modum non differre à subiecto modificato.

366 Hic syllogismus de facili retorquetur: Hæc materia (accipiendo illam, quæ actu est sub forma ignis) est in actu pars ignis; sed hæc materia est in actu illa, quæ prius fuit sub forma ligni: ergo illa materia, quæ prius fuit sub forma ligni, est pars ignis. Sicut itaque ad hunc syllogismum dicitur, quod eadem est hæc materia, ac illa, nunc autem aliter se habet, nempe perficitur ad formam ignis, & est in alio composito; ita ad illum syllogismum dicitur. Ad argumentum itaque neg. maj. & ad syllogismum expositivum disting. min. Hoc subiectum est hic modus, secundum se, sive secundum nudam entitatem suam, neg. min. hoc subiectum sic determinatum, & sic se habens, conc. min. & tunc sequitur, quod erit effectus formæ non hoc subiectum secundum se, sed hoc subiectum sic se habens; & licet præcedat formam subiectum secundum se, sequitur autem, & est effectus formæ subiectum sic se habere.

Argui

367 Arguitur quarto ex eodem: Si aliquis talis modus ponitur, idem erit prius, & posterius se ipso realiter; sed hoc implicat: ergo. Prob. maj. Quod est prius priore, est prius posteriore; sed subjectum est prius formâ, cum ipsam recipiat: ergo est prius modo, qui à forma causatur; sed modus est realiter subjectum: ergo est prius se ipso. Quod autem sit posterius, patet eodem syllogismo: Modus est posterior subjecto; sed est ipsum subjectum: ergo. Confirmatur per syllogismum pariter expositum: Hoc subjectum est prius hac forma, qua informatur; sed hoc subjectum est hic modus: ergo hic modus est prior formâ; at effectus non est prior causâ suâ: ergo.

368 Resp. quod eadem est lapsus, & præcedentis difficultas, & eadem solutio: neg. itaque maj. & ad probat. disting. min. Subjectum secundum se est prius formâ, conc. min. subjectum determinatum, & sic se habens, neg. min. est autem modus realitas ipsa subjecti, non secundum se, sed determinata, & sic se habens. Quo patet ad reliqua.

369 Arguitur quintò ex eodem: Quod potest esse, altero non existente, non est idem realiter cum illo; sed subjectum potest esse, non existente modo causato à forma: ergo. Major patet, quia quod est idem alteri,

est ipsum; sine se ipso autem omnino esse non potest. Min. item patet, quia sub alia forma est subjectum sine modo, qui causatur ab ista. Si autem modus differt à subjecto, omnino repugnat, quia nos ipsi repugnare dicimus aliquid medium inter materiam, & formam.

370 Resp. quod hoc argumentum abundè solutum est in Logica de distinctione relationis à fundamento suo: certè sine privatione hujus formæ existit materia, dum est sub ipsa forma; non autem inde licet inferre; quod privatio est aliquid differens a materia, & ipsi superadditum. Ad formam itaque disting. maj. Non est idem positivè cum illo, conc. maj. non est idem negativè, neg. maj. & hoc secundo modo identificatur modus, nempe non est ipsum subjectum secundum se, sed dicitur idem cum subjecto, quia non differt, eo quod non est aliquid illi superadditum, sed ipsum ita se habens, sicut privatio non est aliquid à materia distinctum, sed non proinde est ipsa materia secundum se, sed eâ carens formâ, quam potest habere.

371 Arguitur sextò ex eodem: Illa non sunt idem realiter, quorum unum potest intendi, altero non intento; sed intenditur realiter modus, non autem subjectum: ergo. Patet min. quia intenditur calidum esse, non au-

tem magis, & minus patitur sub-
jectum, cum sit substantia. Resp.
eodem modo, quod non inten-
ditur subjectum secundum se;
quare sic non est idem cum modo;
intenditur autem, prout sic se
habens, sit enim magis calidum.

372 Arguitur septimò ex eo-
dem: Implicat, contradictionem
formam esse sine suo esse; sed non
implicat, formam esse sine tali
modo: ergo talis modus non est
esse formæ. Ostenditur min. Quia
poterit Deus formam conserva-
re, aut sine subjecto, aut in sub-
jecto, quin perficiat; sed utroque
modo erit sine tali esse: ergo.
Cætera mitto, quæ ad hoc ipsum
habet, quia ex hujus solutione
patet ad reliqua.

373 Resp. dist. maj. Impli-
cat, formam esse sine suo esse
existentiæ, conc. maj. sine suo
esse per participationem, neg.
maj. & conc. min. dist. conseq.
eodem modo. Itaque, cum ait
B. Doctor, quod talis modus est
esse formæ, imaginatur ipse, quod
intendit esse ipsam formæ exis-
tentiam; non autem hoc sensu
B. Doctor vocat esse formæ, sed
quia est quadam participatio
formæ, ut esse calidum, aut esse
frigidum; non autem inconve-
nit, quod sit forma sine hoc tali
esse, sicut non inconvenit, quod
nullum subjectum perficiat, a
quo participetur.

374 Arguitur octavò ex eo-
dem: Si formæ non habet causa-

litatem formalem erga mat-
eriam, nisi talem effectum causet,
pariter materia aut non habet
causalitatem erga formam, aut
aliquem effectum illi communi-
cat; sed utrumque est inconve-
niens: ergo forma propriam cau-
salitatem exercet, quin talem ef-
fectum habeat. Patet min. quan-
tum ad primum quidem, quia
materia una est ex quatuor cau-
sis: quantum ad secundum item,
quia perficeret, si aliquem talem
effectum communicaret. Major
autem eo patet, quia si intelli-
gitur causalitas materiæ sine effectu
formæ communicato, pariter
poterit intelligi causalitas for-
mæ.

375 Ad hoc argumentum
N. Gerardus concedit sequelam,
quia non putat inconveniens ef-
fectum materiæ concedere; nos
autem aliter diximus art. præce-
dente; quare ex ibi dictis neg.
maj. & ad rationem ejus dicitur,
quod causalitas materiæ non
perficere est, sed perfici; quare
ea nequit intelligi habere effec-
tum formæ communicatam, cau-
salitas verò formæ est perficere,
quod non intelligitur, quin cor-
respondeat in materia passivum
perfici, quod est de necessitate
aliter se habere. Alia mitto, quæ
contra se objicit N. Argentinas,
quoniam ex dictis solvi possunt:
vide, si placet, apud N.

Manfo.

ARTICULUS III.

An ultima dispositio ad formam sit effectus formæ, ad quam disponit?

6. I.

Quibusdam præmissis, referuntur sententiæ.

376 **P**ræsens difficultas vix potest intra præcisos Philosophiæ terminos disputari; concernit enim Theologicam de Contritione, quæ est dispositio ad gratiam, imò de illa tantum disputatur à multis, ut à N. Mendoza q. 2. Schol. & à N. Manso: quamquam enim de re physica agere statuamus, Theologicam illam oportebit attingere: à multis hæc quaestio movetur in disput. 1. de Gener. de modo, quo dispositiones se habent ad generationem; ab aliis in præcedente quaestione de mutua causalitate inter dispositionem, & formam; nobis autem, quia de effectui formæ instituitur, libuit hic inserere.

377 Pro expeditione notandum, quòd agens in tantum inducit propriam formam in passio, in quantum per proprias qualitates, quæ sunt sibi virtus, & ratio proxima agendi, passum alte-

rat, & disponit: forma enim, sub qua est passibile subiectum, non conservatur naturalitèr sine propriis dispositionibus; quatenus itaque per dispositiones proprias formæ agentis alteratur passum, remittuntur propriae ejus dispositiones usque ad illum gradum, sub quo nequeunt conservari, & tunc contrariæ inducuntur, & intenduntur usque ad gradum, cum quo nequit stare forma corrupti, quare ea cedit; & quia illæ dispositiones exigunt formam geniti, ad illam transmutatur materia: v. g. si ab igne transmutatur lignum, dispositiones propriæ formæ ignis sunt caliditas, siccitas, levitas, raritas, & similes; è contra autem dispositiones propriæ formæ ligni sunt frigiditas, humiditas, densitas, gravitas, & similes.

Ignis itaque ligno applicatus sic illud alterat per proprias qualitates, quòd remittit frigiditatem, humiditatem, & alias ligni qualitates usque ad illum gradum, quo non possunt conservari, & tunc eis expulsis incipiunt induci caliditas, siccitas, & aliæ qualitates ignis; deinde ulteriori ignis actione, & continua alteratione istæ perficiuntur, & augentur usque ad illum gradum, sub quo nequit conservari forma ligni: cum aliqua enim caliditate, siccitate, levitate, ea conservatur; cum autem ista sic conjunguntur, & usque ad talem deter-

determinatum gradum perficiuntur, quo natura ligni repugnant, tunc ea corrumpitur; & quia istae dispositiones in tali gradu jam determinant ad formam ignis, illa transmutatione, qua materia amittit formam ligni, formam ignis acquirit, ad quam per dispositiones determinatur.

378 Notandum deinde, quod pro nullo instanti habet materia duas formas; pro nullo item sine omni forma est, quare forma corrupti extrinsecè definit, hoc est, non habet ultimum instans sui esse, sed primum non esse; forma autem geniti incipit intrinsecè, & per primum esse: instans ergo generationis intrinsecè mensurat esse formam genitam; quare ea habet non primum esse; extrinsecè autem esse formam corrupti, quare ea non habet nunc ultimum esse, sed nunc primum non est, immediate antea erat.

379 Cum itaque in ipso generationis instanti debeat intelligi materia determinata ad hanc formam pro priori causalitatis ad ipsam, neque ea de se determinationem habeat, sed tantum per dispositiones inductas determinetur; cum item substantialis forma prior sit, & immediatior ipsi materiae quolibet accidente, neque aliquod possit in nuda materia conservari; hinc difficultas oritur: nam ex una parte dispositiones praecedentes, quibus forma corrupti expellitur,

cum ipsa cedunt, quare ea non attingunt intrinsecè instans generationis; ex alia autem in ipso generationis instanti debet materia praetelligi disposita, & determinata ad substantialem formam.

380 Hinc prima sententia docet, dispositiones, quibus illo instanti determinatur materia, ab ipsa forma genita causari, tum, quia praecedentes dispositiones insufficientes sunt, cum non possint in gradu perfecto intelligi, nisi ut passionibus sunt, & ab ipsa forma genita fluunt; tum quia, cum nullam possit accidens in nuda materia subiectari, praecedentes dispositiones cedunt, & pereunt cum forma corrupti, quare alias oportet in instanti generationis induci, quibus determinetur materia, & istae ab ipsa forma genita fluunt tamquam passionibus ejus, quo possint esse in gradu perfecto, & sufficienter determinare materiam: ponit ergo hac sententia mutuatam prioritatem, & causalitatem inter dispositiones, & formam, ut forma dispositiones praecedat in genere causae formalis, seu potius effectivae, quatenus ab ipsa forma procedunt tamquam passionibus ejus; dispositiones autem praecedant formam in genere materialis causae, quatenus ad ipsam disponunt, & determinant materiam. Ita tenent universim Thomistae, Joab. de

de S. Thomā q. 1. de Gener. art. 7. Complutenses disp. 1. q. ult. Palanco q. 5. & alii apud ipsos; de Nostreis Manso hic quæst. 14.

381 Sed hæc sententia præter ingentem difficultatem de mutua illa causalitate, de qua infra, utrumque inconueniens cogitur devorare, quod vitare intendit: alterum inconueniens est, quod accidens non potest intelligi immediatè afficere nudam materiam; alterum verò, quod nuda entitas materiæ non intelligitur determinata ad formam: primum quidem inconueniens hæc sententia incurrit, quia in illo priori realis causalitatis, quo dispositiones præcedunt formam, nudam materiæ entitatem debent afficere, quam ad formam determinant, & causam ejus constituunt: secundum item, quod in illo priori, quo forma dispositiones causat, & illas præcedit, nudam materiæ entitatem afficit, quare secundum se, & indeterminatam.

Utrumque nos huic sententiæ damus; quamvis enim in de Generatione probaturi sumus, quod aliqua accidentia ipsam materiam possunt immediate perficere, concedimus, quod dispositiones præcedentes generationem pereunt cum ipsa forma corrupti; concedimus item, quod in ipso instanti generationis debet materia præintelligi determinata ad formam; non autem ad

hoc oportet dispositiones ponere ab ipsa forma causatas: itaque non oportet dispositiones, quibus determinatur materia ad hanc formam, in eodem gradu perfectionis accipi, quo sunt passionibus ipsius formæ; in eo enim gradu, quo sufficiunt præcedentem formam expellere, sufficiunt materiam determinare ad hanc, eo enim ab ista, quæ inducitur, dicitur præcedens expelli; sufficiunt autem præcedentem expellere in gradu inferiori ad illum, quo sunt passionibus hujus. Deinde: Quamvis ipsæ dispositiones cedant, per earum effectum, siue perfectum esse relinquitur materia pro instanti immediatè sequenti sigillata, & sufficienter determinata ad hanc formam.

382 Itaque secunda sententia docet per oppositum, ultimam dispositionem non esse effectum formæ, ad quam disponitur, sed per dispositiones præcedentes generationem, quibus formæ corrupti expellitur, & quæ effectiue procedunt ab agente, sufficienter disponi materiam. Ita B. Doctor in 2. dist. 5. q. 2. art. 1. & dist. 26. q. 2. art. 3. in dubio. lat. & dist. 27. q. 2. art. 3. dubio. 1. later. & dist. 28. q. 1. art. 3. quibus in locis de dispositione ad gratiam intendit siue in nobis, siue in Angelis, & exemplificat de dispositione ad formam naturalem, clarè adeo, ut mirum sit N. Manso de mente ipsius te-

nere contrariam. B. Doctorem Nostri sequuntur Mendoza in quodl. q. 2. Schol. Villanova in 2. Physic. disp. 6. dub. 2. & alii; ex aliis tenent Suarez disp. 14. Metaph. sect. 3. Spin. de Gener. disp. 1. sect. 2. & alii communiter extra Scholam D. Thomæ.

§.

II.

Propositur, & probatur nostra sententia.

283 **D**icendum itaque, quod ultima dispositio ad formam non est effectus formæ, ad quam disponit. Prob. primò ex B. Doctore cit. loco 2. dist. 5. ubi adducit verba Concilii Tridentini sess. 6. de Justific. cap. 6. subjungit: *Gratiam ergo gratum facientem præcedit conversio, quæ est dispositio ad gratiam; conversionem autem præcedit motio, & operatio Dei facta in anima, quæ est impetus quidam ad bonum, quem sequentes convertimur.* Rursus in solut. ad 3. sic ait: *Gratia ergo, ut est Divina motio, est primum in talibus, & præcedit conversionem, ut est dispositio ad gratiam; sed gratia habitualis, per quam mere-mur gloriam, non præcedit hujusmodi conversionem.* En apertissimi me dispositio ad gratiam non procedit ab ipsa gratia, sed à motione Dei.

Rursus, de dispositione ad naturalem formam idem determinat tribus aliis locis supra citatis, quibus, ut explicet ordinem dispositionis ad gratiam, assumit ordinem dispositionis ad naturalem formam, itaque dist. 26. loc. supra cit. sic ait: *Nam, cum ex aere generatur ignis, calefit aer in tantum, quod ibi inducitur forma ignis: si ergo quæ-ratur: Vtrum calor præcedat introductionem formæ ignis, vel sequatur ipsam? Brevis est responsio, quod calor incompletus præcedit formam ignis: in illo enim instanti, in quo tantum calefactus est aer, quod non potest ibi stare forma aeris, cedit hujusmodi forma aeris cum calore incompleto, & in fieri, & introducitur ibi forma ignis cum calore completo, & in facto esse.* Ex quibus

384 Prob. secundò conclusio à ratione: Illa dispositio sufficienter, & ultimò disponit materiam ad introductionem formæ, quæ expellitur forma præcedens; sed talis non est effectus formæ, ad quam disponitur materia: ergo. Major conceditur à Thomistis, & expressè illam habet Joannes de S. Thoma conclus. 1. patet insuper manifesta ratione: Materia enim pro nullo instanti est sine forma, quare id, quo determinatur, ut non habeat istam, determinat, ut habeat alteram. Rursus: Unus motus est expul-

expulsio, & acquiritio, nempe transitus de termino *a quo* ad terminum *ad quem*: ergo id, quo determinatur, ut derelinquat terminum *a quo*, determinat, ut acquirit terminum *ad quem*. Prob. min. Expulsio formæ præcedentis fit per impossibilitatem cum dispositionibus inductis; sed talem habet cum dispositionibus, quæ præcedunt generationem, & quæ non sunt effectus formæ generandæ, sed ab agente inducuntur: ergo ab istis expellitur forma.

Majorem ipsi Thomistæ asserunt, & ratione patet; in tantum enim forma expellitur, in quantum dispositiones pereunt, quibus ea conservatur; istæ autem pereunt, quatenus contrariæ inducuntur. Minor ex hoc ipso ostenditur: Dispositiones enim, quæ præcedunt generationem, contrarietatem habent cum dispositionibus, quibus conservatur forma, ideo illas expellunt: ergo cum istis impossibilitatem habet ipsa forma. Confirmatur: Expulsio præcedentis formæ fit tempore immediatè præcedente ad instans generationis; sed tunc eæ tantum sunt in materia dispositiones, quæ generationem præcedunt, & quæ non possunt esse effectus formæ genitæ: ergo non ab istis, sed ab illis, quæ præcedunt, expellitur forma corrupti. Patet major, quia corruptum definit extrinsecè, &

per primum non esse; quare non habet ultimò esse, & extrinsecè tantum mensuratur instanti generationis. Patet item min. quia dispositiones, quæ procedunt à forma geniti, in ipso generationis instanti, sicut ipsa forma, incipiunt.

385 Ad hanc rationem duplici via respondent Thomistæ: primò, quod dispositiones præcedentes formam habent esse incompletum, quod etiam docet B. Doctor, ut supra vidimus, v. g. calor, qui præcedit introductionem formæ ignis, non est calor in gradu perfectio; iste enim non intelligitur sine forma ignis, cujus est passio; jam autem cum calore incompleto, & in quocumque gradu infra summum non est incompatibilis forma ligni, & consequenter talis neque expellere formam ligni, neque inducere formam ignis sufficit. Ad hoc respondet B. Doctor loco supra citato dist. 27. per hæc verba: *Ad quod dici potest, non esse inconveniens formam agere in virtute alterius ultra suam speciem: calor ergo agit in virtute formæ substantialis ignis: accidens ergo inducit substantiam in virtute substantiæ, & calor imperfectus inducit perfectum inducendo formam substantialem ignis, in cujus virtute agit, ad quam sequitur perfectus calor;* Itaque calor incompletas secundum se, & propria virtute posset

compati cum forma ligni, & illam de se non expellit; ut autem agit in virtute ignis transmutantis, & habet adjunctas alias dispositiones, ut siccitatem, levitatem, & alias, quas inducit ignis agens, non compatitur cum forma ligni, & illam expellit.

386 Resp. secundò, quòd pro priori naturæ, & causalitatis ad expulsionem hujus formæ intelligitur inductio alterius; agens enim non intendit corruptionem, sed generationem: non ergo, quia unam expellit, alteram inducit, sed è contra, quia hanc inducit, illam expellit, quare expulsio est ab ista, & à calore, qui ipsam sequitur. Ad hoc item respondet B. Doctor loco cit. dist. 28. in solut. ad 3. ubi ait: *Nam prius intelligitur materia privari una forma, quam recipere aliam; agens verò, quia non expellit formam oppositam, nisi imprimendo propositam, prius intelligitur imprimere, quam expellere.* Id latius habet ibi, & exemplificat de eo, qui clavo clavum expellit; per comparisonem enim ad agens prior est inductio, & quia hunc inducit, alium expellit; per comparisonem verò ad passum est è converso; quia enim iste expellitur, & locum relinquit, alter inducitur. Deinde ratione id patet: Quia expulsio formæ est terminus à quo; sed quamvis movens intendat per se, & primò terminum ad quem, mobile pro

aliquo priori derelinquit terminum à quo: prius ergo in materia est formæ expulsio, quam alterius inductio. Adde, quod suprà diximus: Inductio formæ intrinsece mensuratur instanti generationis, expulsio verò non nisi extrinsece, intrinsece verò, parte temporis immediatè præcedente.

387 Prob. tertio: Dispositio, quæ consequitur formam introductam, aut est effectus ejus in genere causæ formalis, aut in genere causæ efficientis; sed neutro modo potest disponere materiam ad introductionem: ergo illa, quæ est ultima dispositio, non est effectus formæ. Major quantum ad utramque partem docetur à Thomistis; nam vult Palanco, esse effectum in genere causæ formalis; alii autem communiter, quòd in genere causæ efficientis; quare quantum ad utrumque probanda est minor. Prob. ergo quantum ad primum: Implicat intelligere causatum in materia effectum secundarium formæ, quin prius intelligatur causari primarius; sed formam perficere materiam est effectus primarius; quòd autem in ea sequatur tale accidens proprium formæ, est effectus secundarius; ergo prius est formam perficere, quam tale accidens sequi; & consequenter ab illa non potest materia disponi ad ipsam formam.

Major ex terminis patet, quia

quia effectus primarius eo talis dicitur, quia ex natura rei primò communicatur. Min. item patet, quia effectus primarius formæ ignis est ignem constituere, ex quo sequitur tamquam passio, & secundarium quid calor in gradu perfectò. Quantum ad alterum clariùs pater principalis minor; quia nulla causa efficit, ut sit, sed quia est, & maxime in sententia Thomistarum, quæ supponit existentiam prærequiri ad causandum: quod ergo effectivè procedit à forma, non potest dispo-
nere, ut ea sit, sed ipsam in materia supponit. Ulterior probatio conclusionis habetur num. 381. quòd nempe si dispositio est effectus ipsius formæ, ad quam disponit, ea immediate perficit nudam materiam, eo sensu, quo est dispositio, quod apud Thomistas implicat.

388 Prob. itaque quartò: Mutua causalitas in eodem genere causæ apud omnes implicat; sed si ultima dispositio ad formam est effectus formæ, sequitur mutua causalitas in eodem genere: ergo. Prob. min. Dispositio ad formam habet realem causalitatem in ipsam in genere materialis causæ; sed in eodem genere causatur à forma: ergo. De maj. non dubitatur; dispositio enim materiæ ad materiale causalitatem reducitur. Minorem debent concedere Thomistæ; nullum enim accidens apud ipsos in nu-

da materia recipitur, quare in ipsa forma recipiuntur dispositiones. Deinde: Dispositiones, quæ sunt effectus ipsius formæ, sunt passionēs ejus; passionēs autem in eo recipiuntur, cujus sunt passionēs. Confirmatur: Quia mutuo se causare tantum reperiri potest inter efficientem, & finalem causam, in reliquis enim solum poterit reperiri ad se mutuo causalitatem exercere, non autem se causare, ut patuit quæst. præcedente; sed ultima dispositio ad formam, ipsam formam causat, & causa est, quare forma sit: ergo ea nequit esse effectus formæ. Patet consequ. quæ enim est effectus formæ, à forma causatur.

388 Ad hanc rationem multipliciter respondent Thomistæ, sed teste Palanco, obscure satis; quod si ita est, nihilo melius ipse responderet; nihil enim differt solutio ejus ab illis, quæ communiter afferuntur, ut patebit infra. Prima solutio desumitur ex Div. Thoma, tùm q. de Anim. art. 9. tùm in 1. p. q. 76. art. 6. ad 1. ubi statuit, gradus esse in ipsa forma, ita quòd prius debet intelligi perficere secundum gradum corporis, deinde secundum gradum viventis, & sic deinceps: ad formam itaque secundum primum, & communem gradum nulla requiritur dispositio, quia, cùm ille gradus sit maxime communis, ad illum de se sufficienter

deter-

determinata est materia; præcedit itaque forma secundum istum gradum, & ab ea sic procedunt dispositiones ad secundum gradum, à quo procedunt dispositiones ad tertium, & ita de reliquis, quo vitatur inconveniens; non enim exercetur mutua prioritas secundum idem.

390 Hanc in primis doctrinam de gradibus in formis nos libenter admittimus; ponimus enim modum se habendi, seu perfectum esse à forma causatum, in quo est accipere diversitatem graduum; at verò sententia Thomistica nihil omnino ponit præter ipsam formæ entitatem, quæ apud ipsos est physice simplex; quare non nisi virtualiter, & ex præcisione intellectus nostri possunt ipsi salvare gradus in forma. Ex quo contra solutionem: Primò, secluso opere intellectus, ille primus gradus est ipsa tota entitas formæ; sed ad illum primum gradum nulla præcedit dispositio, quæ sit effectus ipsius formæ: ergo ad entitatem formæ non disponit dispositio, quæ est effectus formæ.

Contra, secundò: Quod ultimò disponit ad formam, debet esse in eodem gradu perfectionis cum ipsa; sed dispositio, quæ fuit à primo gradu formæ, nequit esse ejusdem perfectionis cum secundo gradu: ergo nequit ultimò disponere. Majorem ipsi assumunt Thomistæ; eo enim di-

cunt, quòd dispositiones, quæ præcedunt generationem, non ultimò disponunt, quia inferioris gradus sunt, ac ipsa forma. Resp. autem, quòd ille primus gradus propter connexionem, & ordinem ad secundum potest causare dispositionem sufficientem ad ipsum. Sed contra: Ille ordo non immutat quidditatem ipsius primi gradus: ergo dispositio, quæ naturaliter fuit ab ipso primo gradu, propter illum ordinem non erit majoris perfectionis, quam habet de se primus gradus, subindeque non tantæ, quantam habet secundus gradus.

Contra, tertiò: Falsò supponitur illa connexio: Nam connexio est inter ea, quorum unum non potest sine alio esse; at ille primus gradus potest sine secundo esse, nempe esse corpus, quin sit vivens: licet ergo secundus gradus præsupponat primum, & hoc sensu cum eo connectatur, non autem primus connectitur cum secundo. Neque refert dicere, quòd illa connexio est physica, & ex suppositione, quòd sit hujus formæ. Tunc enim non connexio est, sed identitas, nec ad secundum tantum, sed ad omnes reliquos; quare non à primo gradu, sed à tota forma dispositiones illæ procedunt, nec tantum dispositiones ad primum gradum debent procedere, sed ad omnes reliquos; physice enim,

& ex illa suppositione æquæ cum omnibus connectitur.

391 Secunda solutio, sive secunda via explicandi mutuam prioritatem, & causalitatem est, quam habent Complutenses §. 4. Nota, quod prioritas est duplex; altera *in quo*, sive qua unum est sine altero; altera *à quo*, sive *quia*: tunc autem dicunt, quod dispositiones, quæ fluunt à forma, non præcedunt ipsam prioritate *in quo*, qua nempe sint sine forma, sed prioritate tantum *à quo*, quod nempe forma sit in materia, quia ibi sunt dispositiones; quare illa prioritas non est per præcisionem negativam, quod sit unum, & non aliud, sed per præcisionem merè præcissivam, quod intelligantur in illo priori dispositiones, non intellecta forma.

392 Jure quidem ait Illustrissim. Palanco, obstrusè, & imperceptibiliter explicari à Thomistis mutuam prioritatem. In primis: Imperceptibile est, quod præcisione, ut ajunt, purè præcissiva accipiantur dispositiones priores ipsâ formâ, & quod intelligentia ipsa præscindens debeat accipere, formam præcedere in materia; tunc enim simul, & eodem actu, quo intellectus accipit, dispositiones præcedere ad introductionem formæ, accipit formam, & ejus introductionem præcedere dispositiones, quod aperte est contradictio. Itaque actus ille purè præcissivus con-

cipiens materiam aptari ad introductionem formæ, aut attingit objectum, quod in se est materia informata, aut quod est materia non informata, sive etiâ præscindens ab informatione? Si primum, materia in se informata implicat aptari ad receptionem formæ: si secundum, materia non informata, sive etiam præscindens ab informatione est materia secundum nudam entitatem suam; quare intelliguntur dispositiones nudam materiam afficere, quod apud Thomistas implicat.

Deinde: Prioritas illa dispositionum ad formam non est intelligentiæ, & solius præcissionis, sed realis causalitatis; materia enim re ipsa, & secluso opere intellectus nostri recipit formam, & apta est, vel non apta ad receptionem: nullo ergo intellectu cogitante præcedit dispositio, qua materia aptatur ad receptionem formæ, & ea non potest à forma procedere, quæ nondum existit.

Præterea: Quod distinguunt in ipsa forma essentialiter informandi, & connaturale, seu quantum ad bene esse; aut bene esse intelligitur connaturaliter existeret formæ in materia; aut connaturaliter recipi? Si primum, utique est dispositio quodammodo causa formæ quantum ad bene esse, propriis enim accidentibus forma indiget, ut connaturaliter confer-

conseruetur, & eis expullis expellitur; sed ad hoc non oportet dispositiones precedere introductionem formæ, non enim ad introductionem requiruntur, sed ad conseruationem, quare à forma introducta causantur: si autem secundum, relinquitur intacta contradictio superius intentæ, quod nempe connaturaliter exigat ad introductionem præcedere id, quod ex ipsa introductione sequitur: si ergo dispositiones ex ipsa informatione sequuntur ut effectus formæ, non possunt ad ipsam introductionem formæ prærequiri connaturaliter ut dispositiones ultimò aptantes materiam.

393 Tertia solutio est Joannis de S. Thom. concl. 2. docet, quod dispositio fluens à forma, v. g. calor in gradu perfecto ad formam ignis est accidens connexum cum tali forma, & ab illa dependens, tamquam propria passio; est tamen ejusdem rationis, & speciei cum calore in gradu inferiori, qui præcedebat tempore alterationis, quare est terminus, & consummatio præcedentis caloris: dispositio ergo ultima secundum hos duos respectus potest præcedere, & subsequi ad ipsam formam, nempe quatenus terminus est, & consummatio præcedentis caloris, prior est ipsâ formâ, & aptat materiam ad ejus introductionem; præcedens enim dispositio

erat fieri hujus aptationis, iste autem calor est factum esse: quatenus autem ipse calor passio est formæ genitæ, posterior est, & ad illam sequitur.

394 Sed contra primò: Fieri, & factum esse continuantur; sed præcedens calor non continuatur cum sequenti, perit enim ille, & iste novus ex forma geniti fluit: ergo non se habent ut fieri, & factum esse. Præterea: Fieri, & factum esse non sunt duæ entitates ejusdem rationis, & speciei, est enim fieri via, factum esse est terminus hujus viæ; sed calor præcedens, & calor, qui fluit à forma, duæ entitates sunt ejusdem speciei: ergo. Rursus: Fieri, & factum esse se habent immediate, quare inter factum esse, quod est terminus, & fieri, quod est via, nihil mediat; sed inter calorem, qui præcessit, & illum, qui fluit à forma, mediat de necessitate forma ipsa, à qua iste fluit: ergo.

Præterea: Dato, quod isti duo calores se habeant ut fieri, & factum esse, ut intendit solutio, non evacuatur intentæ difficultas: Si enim ille, qui est factum esse, fluit à forma, ejus introductionem tamquam causam sui esse supponit, quare non poterit ad ipsam introductionem realem prioritatem, & causalitatem habere; si autem prioritate reali præcedit introductionem, & ad ipsam habet causalitatem

ut

ut realis dispositio, non poterit à forma procedere.

395 Quarta solutio est, quæ hoc ipsam clarius explicat Illustrissim. Palanco num. 12. ait itaque, quod quantum ad esse, & in genere causæ materialis prius est forma in materia, quàm dispositio illa concomitans, quæ fluit à forma; in executione autem, & in terminando actionem agentis prior est dispositio, licet efficiens totum, quàm ipsa forma. Ratio est, quia actio agentis, sicut non fluit immediate à substantia, sed mediis accidentibus, ita non attingit immediate substantiam, seu substantialem formam, sed immediate dispositionem, & eà mediante substantialem formam.

396 Nihilò melior hæc explicatio est, quàm præcedentes: in primis intactam relinquit, & veluti supponit potissimam difficultatem, quod nempe dispositio illa prior est realiter, & realem causalitatem habet ad introductionem formæ; & tamen totum afficit: in illo enim priori causalitatis ad formam non est forma: non ergo potest totum ex materia, & forma in illo priori afficere. Præterea: Si actio agentis per se, & immediate ad dispositionem terminatur, ut ratio assumit, & eà mediante ad substantialem formam, terminus per se, & primarius substantialis generationis erit accidens, forma autem substantialis mediate, & secundario;

Tom. III.

hoc autem apertè implicat. Rursus: *Ly quantum ad esse*, prout contraponitur ad *ly in executione*, & quantum ad terminare actionem agentis, videtur significare ipsum esse in materia: si ergo in hac acceptione prius est forma in materia, quàm dispositio, quæ à forma fluit, ut forma ita sit in materia, alia dispositio ipsam materiam disponit; & hoc intendimus.

Præterea: Relinquitur mutua causalitas in eodem genere: forma enim ponitur dispositionem præcedere in genere causæ materialis, & verè ipsa dispositio, quæ fluit à forma, in ipsa forma recipitur; sed aliunde, si disponit materiam ad receptionem formæ, formam causat in eodem genere materialis causæ ergo. Alia mitto, quæ cuique possunt esse obvia; ex his enim sufficienter patet, quod omninò non potest mutua illa prioritas, & causalitas salvari.

§.

III.

Solvuntur Argumenta.

397 **A**rguit primò Joannes de S. Thomas: Ultima dispositio ad formam illa est, quæ ultimò opponitur cum forma corrupti; sed hæc illa tantum esse potest, quæ fluit à forma
I geni-

geniti: ergo. Patet maj. quia expulsiōe unius inducitur altera. Prob. min. Id ultimò opponitur cum forma corrupti, quod incompatibilitatem habet cum illa; sed talem tantum habent dispositiones, quæ fluunt à forma geniti: ergo. Prob. min. Quod habet incompatibilitatem cum forma, non est simul cum illa; sed dispositiones præcedentes generationem sunt simul cum forma corrupti: ergo. Patet maj. quia incompatibilitas nihil est aliud nisi non posse simul esse. Patet item min. quia non alio cedunt dispositiones præcedentes, nisi quia cedit forma, nempe non deficient per se, & inductione contrarii, cum sint ejusdem rationis cum dispositionibus geniti, sed tantum deficient per accidens defectu subjecti; quare cum ipsa erant forma, quæ deficit.

398 Resp. neg. min. Ad prob. ejus neg. min. & ad ejus prob. disting. maj. Quod incompatibilitatem habet cum forma directe, & per se, non est simul cum illa, conc. maj. quod incompatibilitatem habet indirecte, & ratione alterius, non est simul, subdisting. Non est simul permanentèr, & in facto esse, conc. transeuntèr, & in via, neg. maj. & in eodem sensu min. Itaque dispositiones, quibus expellitur forma, directe, & immediate, incompatibilitatem habent cum dispositionibus propriis ip-

sius formæ, & has directe, & immediate expellunt, quia illis contrariantur; quatenus autem sine talibus non conservatur forma permanentèr, & connaturalitèr, subindeque perit illis deficientibus, mediatè cum ipsa forma incompatibilitatem habent dispositiones præcedentes generationem.

Nunc autem: Contraria in nullo gradu possunt coexistere, ut dicemus in de Gener. quare, quæ incompatibilitatem habent directe, & per se tamquam contraria, omnino non possunt simul esse, & ideo dispositiones præcedentes non inducuntur, nisi cum propriæ dispositiones expelluntur, sed prius remittuntur usque ad gradum, quo non possunt conservari, & tunc his expulsi oppositæ inducuntur; at verò quæ non directe, & per se incompatibilitatem habent, sed tantum indirecte, non possunt quidem permanentèr, & connaturalitèr esse simul, possunt autem transeuntèr, & veluti in via; videmus enim, quod substantia connaturalitèr, & permanentèr non est sine propriis accidentibus, est tamen transeuntèr pro aliqua duratione, qua violentiam patitur, & illi resistit, ut aqua est sine frigidity sibi debita, & cum calore sibi repugnante: dispositiones ergo præcedentes generationem in nullo sui gradu, ne ad instans quidem, sunt simul cum

dispo-

dispositionibus corrupti, quia illis contrariantur, & directe, atque immediate incompatibilitatem habent; cum ipsa autem substantiali forma corrupti simul esse possunt transeunt, & violenter in gradibus remissis, quousque continua alteratione usque ad tale gradum perficiuntur, quo aliam formam exigunt, & tunc materiam determinant, ut hac expulsa, aliam formam acquirat, quare ab illis ultimo disponitur.

399 Arguitur secundò ex Complutensibus: Introductio formæ per se, & necessariò dependet ab accidentibus, quæ fluunt à forma; sed hæc dependentia non potest esse nisi in genere causæ materialis dispositivæ: ergo. Prob. maj. Talis receptio petit materiam eo instanti, quo recipit, affici illis accidentibus, ita quòd miraculosa esset receptio, nisi ita afficeretur: ergo ab illis dependet. Hoc antecedens ipsi non probant, sed ex conceptu potest probari: Quia materia eo instanti, quo recipit, debet aptari, & determinari ad hanc formam, ita quòd miraculosa esset receptio, nisi eo instanti ita determinatur materia, cum ipsa de se indifferenter se habeat ad quamlibet formam; sed ita aptatur, & determinatur per accidentia, quæ fluunt à forma, cum præcedentia cedant cum ipsa forma corrupti: ergo.

Confirmatur primò: Non

repugnat, imò connaturaliter fit, quòd aliquid ab alio dependeat in genere causæ efficientis, & sic prius illo in genere causæ materialis: ergo talis mutua dependentia debet admitti in proposito, quòd dispositiones à forma fluunt in genere causæ efficientis, & ad illam habent prioritatem in genere causæ materialis dispositivæ. Prob. anteced: tum ex text. Philosophi quæst. præced. adducto, quòd causæ in diverso genere possunt esse sibi invicem causæ; tum exemplo aëris per se nostram ingredientis, qui effectivè causat januæ apertionem; ab ipsa tamen dependet tamquam à materiali dispositione. Secundò: Non est necesse, quòd dispositio ad formam recipiatur in eodem subjecto cum illa: ergo licet forma recipiatur in nuda materia, dispositiones verò in toto ex materia, & forma poterant ad receptionem formæ disponere. Ant. prob. exemplo Divi Thomæ de imaginatione, quæ est dispositio ad scientiam; cum tamen scientia non in imaginativa, sed in intellectu recipiatur.

400 Resp. ad argumentum neg. maj. Ad prob. ejus neg. antec. ad cujus prob. dicitur, verum esse, quòd materia in instanti ipso, quo formam recipit, debet esse determinata, & apta ad receptionem; implicat autem sic determinati accidentibus, quæ ad ipsam receptionem conse-

guntur. Itaque receptio formæ est formalissime mutatio materia; hæc autem accipitur, aut ut est transitus de uno ad alterum terminum, aut ut est mutatum esse, & acquisitio termini *ad quem*, & ut est transitus, extrinsecè mensuratur instanti; ut verò est mutatum esse, eo mensuratur intrinsecè: determinatur ergo materia formaliter, & immediate ad ipsum transitum, & derelictionem termini *a quo* per accidentia, quæ præcedunt ad instans generationis; ad ipsam autem acquisitionem termini *ad quem* determinatur causaliter duratione immediate præcedente ad illud instans per eadem accidentia, formaliter verò in ipso generationis instanti per sigillationem, quæ ex illis accidentibus relinquatur, & transitum ipsum, cuius ipsa acquisitio est mutatum esse.

Ad primam confirmationem neg. antec. in sensu arguentis; quamvis enim mutua causalitas, & dependentia secundum *quid* possit inter illa duo reperiri, non tamen esse sibi invicem causas, & hoc requiritur in proposito; dispositio enim ad esse simpliciter, & receptionem formæ prærequiritur, forma autem recepta dat esse simpliciter, & primum ipsi dispositioni, quæ a forma fluit. Itaque ad primam prob. antec. dicitur, quòd textus Philosophi admittit utique,

mutuò se causare in diverso genere, sed non in quolibet, sed tantum inter finalem, & efficientem, eo quòd sola efficiens exercet causalitatem suam media apprehensione. Ad secundam, quòd non ipsa aëris ingressio, sed impulsus præcedens causat januæ apertionem, ad quam sequitur ingressio, quare exemplum non est ad propositum.

Ad secundam confirmationem dicitur, quòd duplex est dispositio; altera extrinseca, & quæ est conditio quædam præquisita; altera intrinseca, & quæ est aptatio subiecti in se ipso: prior itaque dispositio aliud potest habere subiectum; & talis est imaginatio, quæ non ipsum intellectum, ut intelligat, sed magis objectum ipsum, ut intelligatur, præparat, & disponit; quare potest non in ipso esse intellectu, in quo est scientia, sive intellectio; at verò posterior dispositio, cum ipsum subiectum, quòd debet formam recipere, in se ipso aptet, in ipso debet recipi; & talis est dispositio, de qua loquimur.

401 Arguitur tertio ex eisdem ratione, quam dicunt fundamentalem: Cum eo, quòd est unam formam esse priorem alterâ simpliciter, stat alteram esse priorem hac secundum *quid*, & quantum sufficit, ut ab ea dependeat in alio genere causalitatis: ergo in proposito, licet dis-

posi;

positiones à forma dependeant simpliciter, & sint illius effectus, poterunt tamen ad ipsam formam habere prioritatem secundum *quid*, vi cujus ipsa formæ receptio ab illis dependeat. Antecedens latè ipsi probant, mittimus tamen probationes, quia illud ad præsens concedimus. Prob. itaque consequ. Licet illæ dispositiones à forma accipiant esse simpliciter, non tamen causant simpliciter formam, vel receptionem ejus, sed tantum secundum *quid*, nempe posset intelligi ipsa forma absolute recepta in materia sine talibus dispositionibus, licet tunc supernaturalis esset illa receptio: ergo non simpliciter causant, sed secundum *quid* ipsam receptionem.

402 Resp. neg. consequ. ex quo enim particulari non sequitur aliud, quare ex eo, quod in aliquo genere componatur mutua illa dependentia, non sequitur, quod componatur in isto. Rursus: Non solum in diverso genere comparantur dispositio, & forma, quatenus dispositio effectivè fluit à forma, & materialiter ad illam comparatur, sed etiam in eodem genere, quatenus dispositio in ipsa recipitur forma, ad cujus receptionem requiritur; sed licet in diverso genere possit accipi mutua prioritas, non tamen in eodem: ergo. Præterea: Falsò supponitur, quod tantum secundum *quid*

prioritatem habeat dispositio, & ab ea dependeat forma: si enim ad receptionem formæ disponit, ad ejus esse simpliciter, & primum prærequiritur. Quod autem dicunt posse absolute esse receptionem sine dispositionibus, nempe supernaturaliter, etiam hoc modo possunt dispositiones esse sine forma, nempe possunt à solo Deo causari; nihilominus autem dicuntur dispositiones simpliciter à forma dependere, quia de facto, & connaturaliter ab illa fluunt: ergo pariter.

403 Arguitur quartò argumento Theologico, quod latè proponit N. Manso, & quia est potissimum contrariæ sententiæ motivum volumus, quàm latè ab ipso proponitur, adducere: supponit itaque, quod in eodem instanti, quo creatura diligit Deum per contritionem, diligitur à Deo amore amicali, quo ipsi communicat gratiam. Ratio Philosophica est: Quia in eodem instanti, quo est in materia ultima dispositio ad formam, est forma, nequit enim intelligi in materia summus calor, quin in eodem instanti intelligatur forma ignis; est autem amor contritionis ultima dispositio ad gratiam ex Tridentino sess. 6. Ratio autem Theologica desumitur ex Prov. 8. ubi dicitur: *Ego diligentes me diligo*, & multis aliis, quibus edocemur, quod eodem instanti, quo nos Deum diligimus, diligimus

gimur à Deo, & iustificamur à peccatis; quare ait D. Gregorius homil. 30. in Evang. *Qui ergo Deum mente integra desiderat, profectò jam habet, quem amat; neque quisquam posset Deum diligere, si eum, quem diligit, non haberet.* Ratio autem traditur à Divo Thoma ex P. Augustino, quia nemo potest agere opus perfectum alicujus naturæ, nisi habeat talem naturam, saltem per participationem; sed dilectio Dei super omnia est opus supernaturale, & naturæ Dei: ergo non potest fieri nisi ab habente gratiam, quæ est Naturæ Divinæ participatio.

404 Priusquam ad argumentum descendamus, hoc suppositum in duobus deficit: primò in ratione Philosophica supponit, quòd ultima dispositio ad formam ignis est calor in summo: contrariam vidimus suprà ex B. Doctore, & ratione patet: quia summus calor passio est naturæ ignis; passionibus autem naturam supponant, cujus sunt passionibus. Deinde, in ratione Theologica, quæ ex Divo Thoma desumitur; ait enim ipse S. Doctor, quòd addiscens artem operatur opera artis sine arte: rursus, in peccatore, antequam recipiat gratiam justificationis, multa sunt opera supernaturalia, ut credere, & sperare; non autem in eo est gratia, quæ est participatio Divinæ Naturæ: sicut ergo hujusmodi

opera non à gratia sunt, sed à auxilio supernaturali, ita contritio, ut expressè vidimus suprà ex B. Doctore: verum itaque est suppositum, quòd in eodem instanti, quo est contritio, est gratia, sed non præcedit gratia contritionem, sed contritio gratiam; verum item, quòd nos diligimus, quia diligimur à Deo, sed ista dilectio præveniens non gratiam, sed auxilium, & motionem communicat.

405 Argumentum ergo proponit N. Manso à num. 14. ex P. Augustino tract. 102. in Joan. ubi dubium ita proponit: *Ideo amat Deus, quia nos amamus; an potius è contra, quia ille amat, nos amamus?* Cui respondet S. Parens: *Ex Epistola sua Evangelista idem respondeat: Nos diligimus, inquit, quoniam ipse prius dilexit nos: hinc ergo factum est, ut diligeremus, quia dilecti sumus.* En apertè dilectio Dei, quæ infundit gratiam, præcedit dilectionem nostram, qua ad gratiam disponimur; & consequenter ultima dispositio ad gratiam effectus est ipsius gratiæ. Certè ex hoc loco, ut ipse accipit, potius sequitur, quòd nulla datur ad gratiam dispositio; antecedit enim gratia omnem dilectionem, qua disponimur.

406 Communis solutio est, quòd dilectio Dei præcedit, non tamen, qua infundit gratiam iustificantem, sed qua movet, & auxi-

auxilium confert, quo disponi-
mor. Contra hanc solutionem
reponit N. Manso, quòd ea non
est ad mentem P. Augustini; se-
quitur enim post verba laudata:
Propterea donum Dei est diligere
Deum, ipse enim, ut diligeretur,
dedit, quem dilectus dilexit. Dis-
plentes amati sumus, ut haberet
in nobis, unde placereamus, diffun-
dit enim charitatem in cordibus
nostris Spiritus Patris, & Filii,
quemcum Patre amamus, & Fi-
lius. En dilectio illa diffundit in
nobis charitatem, quæ non est
sine gratia; quare illa dilectio
Spiritus S. est non solum mo-
ventis, sed etiam inhabitantis.

407 Hoc confirmat ex P.
Agassino tract. 64. in Joann.
præcipuam, & fortè unicam
difficultatem, quæ contra mu-
tuum causalitatem esse potest,
proponit, & solvit; verba ejus
sunt: *Quomodo ergo Dominus di-*
xit Joan. 14. Si diligitis me, man-
data mea servate, & ego rogabo
Patrem, & alium Paraclytum
mittet vobis, cum hoc dicat de Spi-
ritu Sancto, quem nisi habeamus,
neque diligere Deum possumus,
neque ejus mandata servare? Quo-
modo diligemus, ut eum accipia-
mus, quem nisi habeamus, dilige-
re non valeamus? En difficulta-
tem de mutua causalitate, cui
respondet S. Parens: *Restat ergo,*
ut intelligamus, Spiritum San-
ctum habere, qui diligit, & haben-
do mereri, ut plus habeat, ut plus

habendo plus diligat. En diligere
supponit gratiam, à qua proce-
dit, & causat ipsius gratiæ aug-
mentum. Ordo itaque justifica-
tionis hic est: Primò infunditur
gratia, & recipitur in anima non
dum disposita: secundò per istam
gratiam movetur liberum arbi-
trium ad amorem Dei: tertio per
istum amorè actu potentia detes-
tatur peccatum: quarto in animæ
sic disposita remittitur peccatū, &
recipitur gratia voluntariè: hoc
totum in instanti fit, sed signa sic
distinguenda sunt, & ordinanda.

408 Hoc iterum confirmat
ex doctrina suprà data de gradi-
bus in forma, ex qua deducit,
quòd forma bis recipitur, semel
sine dispositionibus sub gradu
communi, & iterum mediis dis-
positionibus sub gradu particu-
lari; & ex hoc infert duplicè suam
gratiæ receptionem, primam in-
voluntariè, & sine dispositioni-
bus; secundam voluntariè, &
mediis dispositionibus per con-
tritionem, & proprios actus pec-
catoris. Rursus ratione id sua-
det: Nam gratia est à Deo, qui
non indiget dispositionibus, ut
illam creet, vel infundat, ut pa-
tet in parvulis, quibus sine dis-
positione Deus infundit gra-
tiam, & idem posset fieri in adul-
to, quem Deus dormientem pos-
set justificare; sed quia agens na-
turale formam sub gradu com-
muni sine dispositionibus indu-
cit, non autem sub gradu par-
ticu-

ticulari, forma bis recipitur: ergo pariter de gratia.

409 Uterius hanc duplicem gratiæ receptionem ex Tridentino ostendit sess. 6. de Justificat. cap. 6. ubi ita habet: *justitiam in nobis recipientes unusquisque suam secundum mensuram, quam Spiritus Sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam ejusque dispositionem, & cooperationem.* En duplicem receptionem, alteram sine dispositionibus, nempe qua Spiritus Sanctus partitur singulis, prout vult; alteram media dispositione, qua nempe tribuitur secundum propriam ejusque dispositionem. Rursus à ratione: Nostra justificatio convenit cum justificatione parvulorum, quia utraque fit per gratiam à Deo infusam; sed aliunde differt, quatenus adultus per actus voluntatis se disponit: ergo oportet duplicem ponere gratiæ receptionem, alteram sine dispositionibus, qua convenit cum justificatione parvuli; alteram media dispositione, qua ab illa differt.

410 Hæc sunt, quæ in confirmationem illius argumenti habet N. Manso, quæ ulteriori ratione libet confirmare, quam contra se habet N. Mendoza: Actus dilectionis, qui est ultima dispositio ad gratiam, non potest non esse meritorius vitæ æternæ; sed nequit esse meritorius, quin procedat ab ipsa gratia: ex-

go. Pater maj. si enim illo instanti homo decedat, quo talem actum ponit, nulli dubium, quin gloriam consequetur ut coronam, & præmium: ille ergo actus, quo se disponit, est meritorius. Patet item min. quia principium meriti gratia est, neque opus est Deo sic acceptum, quod funder jus ad præmium, nisi ab amico procedat, & ex gratia.

411 Hoc argumentum non semel, sed iterum, & tertiò solvit B. Doctor loc. supra dat. nec obiter, & aliud agens, sed datà operâ de hoc ipso quærens, de ordine nempe, qui est inter dispositionem ad gratiam, & ipsam gratiam, qua justificamur, & solutio ejus ipsa est, quam late impugnat N. Manso, quòd nempe actus, quo disponimur ad gratiâ, non ab ipsa gratia procedit justificante, sed à gratia auxiliante, sive à Deo movente. Rursus dist. 27. quæst. 2. art. 3. & dist. 28. quæst. 1. art. 3. expressè docet, quòd in adultis non nisi voluntariè, & media propria dispositione recipitur gratia justificans; quare si ipsum legisset N. Manso, aut sententiam mutaret, aut non de mente ejus defenderet.

412 Ad argumentum itaque cum B. Doctore dicitur, quòd sensus S. Parentis, & textus, quem adducit, est, quòd præcedit dilectio Dei, & nos diligimus, quia dilecti sumus; illa autem dilectio, qua Deus prior nos diligit,

diligat, non gratiam iustificante, sed auxiliantem infundit, quatenus vocat, quomodo scit congruere, & ex proposito miserendi; quare est Spiritus Sancti nondum inhabitantis, sed moventis.

Ad ea, quæ contra hanc solutionem ipse habet, facile est respondere, & primò ad verba S. Parentis, quæ habentur num. 405. dicitur, quòd in ipsis verbis habetur planè sensus; displicentes utique amati sumus, quatenus in peccato existentes vocat nos Deus, hæc enim vocatio ex dilectione est, & proposito miserendi; eo nos diligit sic vocans, quo habeat in nobis, unde placamus, nempe quo vocationi respondentes convertamur, & gratiam recipiamus; quare gratiam diffundit illa dilectio, sed non immediatè, & formalitèr iustificantem, sed immediatè auxiliantem, qua convertamur, & hac conversione mediante iustificantem.

413 Ad alterum locum, qui habetur num. 406. verba illa habentur tract. 74. eis in primis nihil habetur ad intentum; non enim inde deducitur, quòd dilectio effectus est gratiæ, ad quam disponit, sed alterius, quæ sine omni dispositione infunditur, nempe à gratia sine omni dispositione infusa procedit dilectio, & per hanc dilectionem disponitur anima non ad ipsius gratiæ

receptionem, sed ad receptionem augmenti; quare paucis interjectis, subiungit S. Parens: *Ea habebant ergo, & non habebant, qui quantum habendus fuerat, nondum habebant; habebant itaque minus, dandus erat eis amplius; habebant occultè, accepturè fuerant manifestè.* Deinde duplicem receptionem ejusdem Spiritus Sancti habet ibi S. Parens, dum paulò inferiùs commemorato, quod Apostolis dixit Dominus: *Accipite Spiritum Sanctum*, subiungit, neque ex hoc tolli, quin postea miserit, neque alium esse, qui tunc est insufflatus, & postea missus: *Quapropter* (inquit) *cur ipsa, qua facta est evidentè donatio ejus, bis facta fuerit, alia questio est.*

Deinde paucis interjectis, ita habet: *Proinde non solum non habenti, verum etiam habenti non in casum promittitur; non habenti quidem, ut habeatur; habenti autem, ut amplius habeatur.* Sensus itaque S. Parentis in prioribus verbis, quæ in argumento adducuntur, non de eo est, qui Spiritum Sanctum accipit, sive gratiam, qua iustificetur, sed de eo, qui gratiam habens, & Spiritum Sanctum inhabitantem, ulterius recipit; loquitur enim ibi, ut ipse notat S. Parens, Apostolis, qui jam habebant, sed amplius accepturi erant; non solum autem illis, qui habebant, sed etiam non habenti promitti-

tur; huic, ut habeat; illis, ut amplius habeant: nemo ergo Deum diligit nisi in Spiritu Sancto, ut ait S. Patens; aut nisi eum habeat, quem diligit, ut ait S. Gregorius; sed non de necessitate, ut ait Concilium, ipsum habet inhabitantem, sed dum movetur ad justificationem, Deum habet, & Spiritum Sanctum assistentem, & moventem, dum autem huic motioni respondens detestatur peccatum, & ad Deum convertitur, sibi infunditur gratia, & Deum habet, sive Spiritum Sanctum inhabitantem.

Iste est ordo justificationis, quem statuit Concilium cit. sess. 6. cap. 5. quod de hoc est de necessitate preparationis ad justificationem in adultis; quare ordo ipse, quē ille statuit, ut primò infundatur gratia justificans, deinde eā moveatur voluntas, detestetur peccatum, & iterum ipsam gratiam recipiat, est in primis contra textum Concilii, quo statuitur: *Ipsius justificationis exordium in adultis à Dei per Jesum Christum præveniente gratia sumendum esse, hoc est, ab ejus vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis vocantur*; ubi statuitur, tum, quòd justificatio non ab infusione justificantis gratiæ, sed à vocatione incipit; tum, quòd gratiæ, quæ sine meritis, & dispositione infunditur, non ipsa est justificans, sed gratia excitans: est item ordo ille

contra B. Doctorem, qui semel, & iterum datâ operâ docet, quòd gratia non nisi voluntariè, & prævia dispositione animæ recipientis infunditur: est tandem contra ipsum Manso, qui in Theologicis operibus id ipsum passim habet, & sæpe inculcat, quòd ordo justificationis incipit à vocatione congrua, cui voluntas potest resistere, & in peccato manere; & quia negativè consentit, confertur sibi concursus physicus ad velle, quo gratiam acquiritur justificationis.

Deinde: Illo dato ordine non habet propositum *summi*: nam ille ordo non realis est, & per diversa instantia, sed rationis, & per diversa signa, quæ noster intellectus in eodem instanti præcinit; at verò duplex illa receptio realis debet esse, cum ex priori receptione dispositio sequatur, quæ realem causalitatem, & prioritatem habet ad posteriorem: non ergo intelligi potest, quòd ex ipsa gratia in anima recepta causetur dispositio ad ipsius ejusdem gratiæ receptionem; sed tantum ad gratiæ augmentum; quòd si gratia primo justificans animæ infunditur dispositiæ per detestationem peccati, non ab ipsa gratia, sed ab alia præveniente causatur illa dispositio.

414 Quo patet ad ea, quæ habentur num. 408. doctrina enim de gradibus in forma in primis

primis non arguit duplicem receptionem, cum tales gradus non physice, & realiter distinguantur, sed virtualiter tantum, & ratione nostra: deinde ea duplici receptione data, non habetur propositum, quod dispositio ab eo causetur, ad cuius receptionem disponit; causatur enim à primo gradu, disponit verò ad secundum: insuper duplex gratiæ receptio, quam inde infert, non est ad propositum; aut enim primò recipitur gratia, deinde ejus augmentum, & hanc duplicem receptionem ponit S. Parens, ubi supra; & in hac falsum est, quod prima gratiæ receptio sit involuntaria, & sine dispositione; non enim gratia primò infunditur nisi detestanti peccatum, & respondentì gratiæ vocanti; aut prima gratiæ receptio de ea accipitur, quam Deus operatur in nobis sine nobis, & hæc utique infunditur involuntariè, & sine dispositione, & ab ea causatur dispositio, sed hæc alia est ab illa, ad quam disponimur, & quæ secundò recipitur, nempe hæc est gratia excitans, & sancta vocatio, illa autem est gratia justificans.

Ad rationem ulteriùs inductam mittimus pro nunc: An Deus adulto posset gratiam infundere invito, seu independenter à propria dispositione? Id certe negat B. Doctor, & cum eo N. Gavardi, & nos in Theologia negabimus; hoc pro nunc

missio, neg. min. cum consequenter enim forma bis recipitur, ut jam patuit; neque dato, quod gratia invito infunderetur, semel infusa posset iterum recipi, aut ad illam recipiendam homo se disposeret, sed ad summum dispositio esse posset causa augmenti.

413 Ad ea deinde, quæ ex Concilio habentur num. 409. ipsa in primis verba Concilii sensum habent planum; habentur autem cap. 7. verba sic habent: *Demum unica formalis causa est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit; qua videlicet ab eo donati renovamur spiritu mentis nostra, & non modò reputamur, sed verò justì nominamur, & sumas justitiam in nobis recipientes, unusquisque secundum suam mensuram, quam Spiritus Sanctus paratur singulis, prout vult, & secundum propriam cujusque dispositionem.* En non justitiam ipsam paritur Spiritus Sanctus, prout vult, sed mensuram, cui nos cooperamur, nempe vocantem gratiam: non ergo ipsa gratia justificans primò recipitur involuntariè, & prout Spiritus Sanctus vult, sed gratia vocationis, cui nos cooperamur, & secundum mensuram hujus nostræ cooperationis; & illius sanctæ vocationis confertur gratia justificans. Deinde intentum, & mens Concilii tribus illis cap. planissimè

me constat; in 5. enim statuitur necessitas preparationis ad iustificantem gratiam; in 6. modus huius preparationis; & in hoc 7. quid ipsa est iustificatio, seu gratia sanctificans: non ergo duplicem ejusdem iustificantis gratiae receptionem intendit Conciliū, aut quod ea sine dispositionibus recipitur, sed duplicem statuit gratiam, alteram praevenientem, qua vocamur, & cui respondentes disponimur; alteram iustificantem, quae secundum hanc dispositionem confertur.

Ad rationem ibi inductam neg. conseq. convenit utique nostra iustificatio cum iustificatione parvulorum, & ab ea differt, sed non in duplici illa ejusdem gratiae receptione, quae prorsus repugnat, sed in eo, quod in parvulis una tantum infunditur gratia iustificans, quo cum nostra iustificatione convenit; quia, cum in eis non sit personalis aversio, non requiritur propria, & personalis conversio, & dispositio; in nobis autem haec requiritur, quare ad eam vocamur per excitantem gratiam, à qua causatur conversio, qua disponimur, & in hoc nostra iustificatio ab illorum iustificatione differt.

416 Ad ultimam confirmationem, quae habetur num. 410. ex N. Mendoza, difficultatem ea continet Theologicam, quam proinde non possumus pro dignitate expendere: neg. itaque

min. Ad rationem ejus dicitur, quod actus contritionis, qui est ultima dispositio ad gratiam, realem habet prioritatem, & causalitatem ad ipsam gratiam, non tamen talem, qua possit à gratia separari, se habet enim veluti fieri, & motus, quo ipsa gratia acquiritur: quia ergo est absolute impossibile, quod talis actus ponatur, quin eodem instanti sit gratia ad illum secuta, ille actus meritorius est vite aeternae ex gratia, quam habet adjunctam; repugnat autem omnino, quod habenti perfectam contritionem non infunderet Deus eodem instanti gratiam, esset enim injustitia in Deo.

ARTICVLVS IV.

An possit Deus per se ipsum exercere munus causae formalis informativae?

§. I.

Quibusdam praemissis, probatur Conclusio affirmativa.

417 **D**E munere causae formalis extrinsecae, qualis dicitur esse objectum respectu potentiae, non est, cur dubitetur; de facto enim unitur Essentia Divina intellectibus Beatorum

Beatorum per modum speciei, quare de ipso quaerimus munere informandi. P. Fonseca lib. 5. Metaph. cap. 2. tùm q. 8. sect. 4. tùm q. 12. sect. 2. distinguit in causa formali duas causalitates, alteram, quæ est materiam informare, alteram, quæ est eam continere in esse; similiter in causa materiali, recipere formam, & eam sustentare: hoc posito, docet, quòd secunda causalitas potest à Deo suppleri in proprio genere. Hæc sententia non sine censura rejicitur communiter, quamvis ipse asserat, tùm, quòd informare in causa formali, & recipere in materiali imperfectionem dicit Deo repugnantem; tùm, quòd conclusionem illam non tam asserendi gratiâ tenet, quàm ostendendi excellentiam primæ Causæ.

Quandoquidem itaque nostra conclusio intendit, exercitium ipsum informandi Deo non repugnare; neque dubitamus viam nos intendere nemini hucusque calcatam, neque quin ea temeritatis vicio culque notabitur. Duo itaque in limine te monitum velim, alterum, nullâ nos animi pertinaciâ conclusionem propugnare, sed tantùm, quòd in via B. Doctoris nullam videmus in exercitio informandi metaphysicæ, & quidditative accepto imperfectionem Deo repugnantem, quo posito, non est, cur Deo negetur; alterum, quòd ra-

tiones prius benè expendas, quas pro, & contra adducemus, nec ex præjudicio communis imaginationis sententiam feras: igitur exercitii gratiâ, & ut melioribus via sternatur ostendendæ veritatis, parati semper doctiorum correctioni subesse, examen aggrediamur.

418 Notandum itaque in primis est, aliud esse Deum supplere causalitatem formalem, aut materialis causæ; aliud verò per se ipsum illas exercere: supplere nihil aliud est, quàm quòd Deus formam sine materia, aut materiam sine forma conservet; per hoc enim, quòd Deus materiam sine forma conservat, informationis necessitatem supplet; jam autem, quòd potest Deus formam sine subiecto conservare, Fide docemur, in Eucharistia enim saltim quantitas manet sine omni subiecto; materiam autem posse sine omni forma divinitus conservari, disputatione præcedente probavimus: de altero ergo nunc quaeritur: An possit Deus exercere per se ipsum munus informandi; & quidem cum materiæ causalitas sit perfici, quod proculdubio Deo repugnat, de sola formali causalitate dubitatur.

419 Notandum deinde, quod supra jam diximus, in forma distinguimus principii, & causæ, nempe munere principii unum totum cum materia constituit;

munere

munere autem causa ipsam materiam perficit, & tale perfectum esse illi tribuit: de primo ergo munere supponimus Deo repugnare, neque enim Deus potest pars fieri materialis entis, & unum cum materia constituere: posset quidem & hoc ostendi Deo non repugnare in aliquo sensu, de facto enim sine prajudicio Divinitatis in unitatem Suppositi cum natura humana conjungitur, & potuisse cum quavis alia conjungi, docent Theologi, sed ut major relinquatur difficultati locus, supponimus Deo repugnare munus principii; quare dubium restat, tum, an possit formalis causa munus causæ exercere, quin exerceat munus principii; tum, an dato, quod sic, munus causæ imperfectionem de necessitate metaphysica involvat Deo repugnantem?

420 Quocirca expendamus oportet, quid est metaphysicè, & quidditative ipsum informare, ut inde pateat, an imperfectio involvatur in ipso quidditativo conceptu informationis, vel sit accidentalis, & magis hujus causæ, quam causæ ut sic, & metaphysicè. Itaque informare metaphysicè, & ex terminis, hoc est, formare, formatum, seu formosum reddere ex sola intima præsentia, & communicatione; imaginabimur enim, quod jam supra notavimus, quod aliter efficiens, aliter forma intelligitur

causare, & perfectionem communicare: efficiens nempe conatu, & influentia aliquid subjecto communicat, quare non ipsum formosum reddit, formatum, si ve in actu tale, sed id causat, quo tale reddatur; forma autem sine ullo conatu, ex sola intima præsentia intelligitur subjectum facere tale in actu, quale erat prius in potentia; quare format, informat, seu formatum reddit.

421 Tandem notabimus, quod imperfectio, quam involvit informatio, est solum limitatio, & coarctatio formæ, quia nempe non potest intrinsecari subjecto, ut perficiat, ex intima communicatione, eo quod illapsus perfectioni creatæ repugnat, ut intelligatur ita conviscerari, & intrinsecari, debet intelligi unam entitatem cum subjecto constituere, & fieri pars ejus: deinde, quia pars hujus, determinationem habet, qua hæc talis perfectio est: & tandem, quia assistens huic prohibetur esse in altero, habet esse hic, & nunc, & consequenter limitatum. Hæc tamen omnia non ex quidditate informationis sunt, aut informative perfectivi, sed perfectionis creatæ; Deus enim, quia, ut ait S. Parens, intimior est nobis ipso intimo nostro, quin intelligatur unam entitatem constituere, aut pars fieri, intelligitur intimè præsens esse cuilibet rei, & magis convisceratus, quam sit forma

matæ

matéria: deinde, quia non fit pars, aut unam entitatem constituit, non haberet determinationem hæcseitatis: tandem, quia per immensitatem est ubique, ex quo huic intimè assis- tens ipsam reddat actu tale, non prohibetur esse alibi, neque limita- tur ad esse hîc, & nunc.

422 Dicimus itaque: Non repugnat Deo per se ipsum exer- cere munus causæ formalis in- formativæ. Hæc Conclusio pos- set primò probari autoritate D. Dionysii, quam adducit Fon- seca ex lib. de Divin. Nominib. cap. 4. ubi ait: *In ipso pulchro, & bono, id est, Deo, esse exempla- re principium omne, itemque effi- cients, formale, & elementarium:* Item omne est in Deo, omne poterit exercere, si in exercitio ipso non sit implicatio, ut non esse ostendemus. Deinde, ex P. Augustino sup. Psal. 35. ad illa verba: *In lumine tuo videbimus lumen*, quibus ita reponit; *Hic aliud est fons, aliud lumen; ibi non ita*; quod latè ibi sequitur ostendens, quòd illud idem, quod est apud Deum fons vitæ, erit in Patria lumen, in quo videbitur Deus; quod & alibi habet: *Tu es quippe lumen, in cujus lumine vi- debimus lumen, te scilicet in te*; quibus apertè ait, quòd Deus per se ipsum erit lumen illumi- nans mentes nostras, in quo for- malis causalitas videtur impor- tari; causalitate enim effectiva

non Deus ipse lumen est, sed id causat, quod est lumen. Quia tamen auctoritatem de facili po- terit quis tergiversari, ideo ra- tione ostensiva

423 Prob. primò conclusio: Nulla sequitur imperfectio, ex quo Deus per se ipsum informa- tivè perficiat: ergo id potest exercere. Prob. antec. Deus sine ulla imperfectioe est intimè præ- sens passibili subjecto eo modo, imò multò ampliùs, quàm sit forma ipsum perficiens; continet item perfectionem, quam conti- net forma; sed aliunde nulla est imperfectio in eo, quòd ex hac intima præsentia consequatur subjectum illud idem perfectum esse, & esse in actu tale, quod consequitur a forma: ergo nulla est imperfectio in eo, quòd à Deo ipso immediatè per se ip- sum informativè perficiatur. De maj. non potest dubitari, tùm quantum ad primum; cuilibet enim rei creatæ sine ulla imper- fectione est Deus intimè præ- sens, cuiquè dans esse, & in esse conservans; neque ex hoc limita- tur, aut ejus immensitas, sive ubiquitas minuitur; quantum ad secundum item; quælibet enim forma creata quædam est Dei participatio; quare in Deo am- pliùs, quàm in ipsa continetur ejus perfectio.

Deinde min. patet ex ter- minis; ex quo enim Deus veller, quòd ex se ipso, & ex intima præsen-

præsentia sua consequeretur lignum illum eundem modum se habendi in entitate sua, quem consequitur ex communicatione, & præsentia caloris, nihil imperfectionis Deo refunditur; non enim oporteret, quod Deus fieret pars ligni, aut unam entitatem constituere, quippe quod hoc habeat forma caloris, eo est, quia aliter non potest ligno intimè communicari. Conseq. item patet: informativè enim perficere hoc tantum significat, exhibitione sui, & intima præsentia formare, seu formatum reddere, & in actu tale.

Confirmatur: Tota imperfectio formæ in exercendo causalitatem suam in eo est, quod non potest intimari, quin fiat pars; neque potest pars huius esse, quin ex hoc limitetur, & determinetur, ut non possit esse alibi, aut in alio; sed Deus cuique intimatur, quin fiat pars, aut aliquam habeat limitationem, aut determinationem: ergo. Patet maj. quia his seclusis, solum habet forma reddere actu tale, & dare perfectum esse, quod est perfectio. Confirmatur secundò: Hoc, quod est perficere, & reddere actu tale, neque ex perfectione communicata, neque ex modo illam communicandi ullam importat imperfectionem per se, & ex terminis: ergo Deo non repugnat. Prob. ant. Quia perfectio communicata est perfectum esse, &

esse in actu tale; at modus communicandi est, quod sine ulla infusione, ex sola intima præsentia illius, quod est perfectio ipsa, subiectum reddatur in actu habens tale perfectum esse: ergo.

424 Prob. secundò Conclusio: Deus per se ipsum unitur de facto humanitati Christi Domini, & eam reddit subsistentem; sed in hoc exercetur munus causæ formalis informativæ: ergo. Prob. min. Quod alteri unitur, ita quod ex intima unione id, quod erat perfectibile, & potentia tale, in entitate sua perficitur, & fit in actu tale, informativè perficit; sed ita unitur Divina subsistentia humanitati Christi Domini: ergo. Maj. ex dictis patet: Formare enim, informare, seu informativè perficere hoc tantum ex terminis importat, quod perfectio unita ex præcisa unione se ipsa formalitè reddat in actu tale, & sic perfectum id, quod in se erat potentia tale, & sic perfectibile. Min. item patet; quia natura humana in se, & de se est potens subsistere, & in se esse; ex unione autem ad subsistentiam Verbi habet in actu sic esse.

425 Ad hanc rationem duobus modis responderi potest. Resp. primò N. Villanova, subsistentiam non esse formam, nec exercere munus causæ formalis: non enim intelligitur causalitas sine effectu sibi correspondente; sub-

Subsistentia autem non habet effectum aliquem, quia nullam determinationem, aut modum se habendi habet humanitas ex terminatione per substantiam Verbi, ut communis habet Theologorum sensus; quare nulla est ratio inde desumpta,

426 Sed contra: Nam illum modum se habendi in humanitate ex terminatione per substantiam Verbi, de mente B. Doctoris latè propugnat N. Argentinas in 3. dist. 6. q. 1. art. 1. & nos propugnabimus in Metaph. Præterea: Pro priori ad talem terminationem proculdubio humanitas non est in se existens, sive subsistens, sed potens; at terminatione ipsa fit subsistens, in actu ita existens, qualis erat prius potens fieri: perficitur ergo, & fit de potentia tali in actu talis; at non effectivè, quia non aliquâ influentiâ, sed sola unione ad substantiam, & intima ejus communicatione: ergo formaliter, neque enim ad aliud genus causæ potest reduci hoc, quod est perficere.

427 Altera solutio ad præcedentem rationem est, quam habet Maffrius disp. 5. Physic. q. 5. ubi cum contra se objeceret illam rationem, respondet: Ad secundum negatur paritas de substantia, & causa formali; si enim substantia aliquam involvit imperfectionem, hoc habet, non qua est substantia, sed qua

est creata; at verò forma eo præcise, quod forma est, imperfectionem involvit. Hujus rationem non assignat; quare posset pariter dici, quod forma, non eo quod forma, sed eo quod creata est, imperfectionem involvit; & hoc ostendit prior nostra ratio. Nihilominus ratio potest ostendi ex communi doctrina: Quod nempe substantia eo non informat, quia est terminus supponens naturam, & essentiam plenè constitutam, quare non perficiendo, seu communicando aliquam perfectionem, quod esset informare, sed purè terminando reddit subsistens; in hoc autem nulla importatur imperfectio.

428 Sed certè hoc, quod communiter dicitur, vix potest percipi: Quod terminus est, & purè terminat, nihil addit, aut ullo modo constituit aliter se habens, sive terminus sit extrinsecus, ut terminus relationis, sive sit intrinsecus, ut punctum terminativum lineæ; de ratione enim termini hoc tantum est, finire, & terminare, non autem in se tale constituere; substantia autem reducit naturam in actum talem, qualis erat prius in potentia. Itaque natura supponitur plenè constituta quidditivè, & in linea nominali, & hoc sensu terminus dicitur substantia, quia de linea quidditativa nihil ponit; at verò natura pro priori

ad subsistentiam est in potentia ad esse participiale essendi extra causas; quare in hac linea participiali subsistentia perficitur, & constituitur in actu habens tale esse, quale habebat prius in potentia: hoc ergo perfici ad causalitatem formalem pertinet.

9. II.

Soluntur Argumenta.

429 **A**rguitur primò: Temerarium est à communi sensu recedere Sanctorum, & Doctorum, maximè in re Theologica, vel quæ rem Theologicam concernit, ut hæc est, quæ Deum inducit munus formæ exercere; sed hæc nostra conclusio à communi recedit omnium sensu: ergo. Resp. primò, nihil habere Theologicum; siquidem in re Theologica omnes convenimus, quòd nempe Deo repugnat quidquid vel minimam imperfectionem involvit: tota ergo controversia pure Philosophica est: An nempe causalitas formæ imperfectionem involvat? In re autem purè, & omninò philosophica cuiq; licet proprium sequi sensum, & viam. Secundò, aliud est, quòd conclusio non habeatur expresse, aliud verò, quòd sit contra Sanctorum sensum; in nullo enim expresse habetur op-

positum, imò ad propositum duas adduximus D. Dionysii, & P. Augustini satis apparentes; quòd si Doctores Scholastici communiter tenent oppositum, eo est, quia aliter philosophantur de effectu formæ, ac B. Doctor; quare non possunt causalitatem formæ ab imperfectionibus vindicare.

430 Arguit secundò Matrius: Causa formalis informativa in suo exercitio importat essentialitèr esse actum per se ordinatum ad perficiendum aliud à se; sed in hoc importatur imperfectio Deo repugnans: ergo. Prob. min. Illud perficere non potest intelligi à forma exerceri sine modo unionis in ipsa recepto; sed in hoc involvitur mutatio quædam, & imperfectio: ergo. Confirmatur: Effectus huius causalitatis nihil est aliud nisi forma ipsa subiecto communicata; neque enim aliud exogitari potest esse album, quàm habere in se albedinem; quare implicat formam esse in subiecto, quin effectum suum habeat; sed in hoc involvitur modus Deo repugnans: ergo.

431 Resp. primò ad maj. quòd sicut productivum importat respectum ad producere aliud à se, ita perfectivum importat respectum ad perficere; respectus ille effectivi non est essentialis ordinatio ad alterum, quippe non connectitur cum possibili-

se termini: ergo neque illa ordinatio perfectivi, quia tamen de exercitio ipso procedit argumentum. Resp. secundò neg. min. Ad probat. ejus neg. maj. unio enim non est modus, ut probavimus disputatione præcedente. Secundò neg. min. sine ulla enim imperfectione unitur Personalitas Verbi humanæ naturæ. Ad confirmationem primò neg. maj. jam enim patuit artic. 2. quòd effectus formæ est modus se habendi subjecti; & sicut nihil potest sui ipsius directè, & formalitèr causa esse, ita omninò implicat, quòd effectus formæ sit ipsa forma: superficiem ergo albam esse non est formalitèr albedinem habere, sed ipsam participare, seu habere ab ea perfectum esse; sicut esse intelligentem non est formalitèr intellectionem in se habere; ponitur enim communiter, quòd intellectio divinitus posita in lapide non redderet intelligentem; quare fultum est, quòd implicat formam esse in subjecto, & non habere effectum suum, sive enim, quia subjectum non sit capax, sive, quia Deus velit prohibere participationem, benè intelligitur formam poni in subjecto purè materialitèr, & quin ipsum perficiat, aut ab ipso participetur.

Deinde, neg. min. in hoc enim, quòd est formam subjecto communicari, tantum importatur intima præsentia, & veluti

convulseratio ipsius ad subjectum; in hoc autem formalitèr, & ex terminis nulla est imperfectio. Deus enim sic est de facto intimè præsens, & communicatus cuilibet rei. Præterea: Si effectus formæ nihil est aliud, quàm forma ipsa, seu perfectio subjecto communicata, proculdubio humanitati Christi Domini communicatur de facto subsistentia Divina. Adde, quòd ipse Mästius in solut. ad 1. fatetur, quòd si potest forma sine sui mutatione uniri subjecto, & illud perficere, non est, cur id Deo negetur. In solut. ad 3. ait, quòd duo sunt in causa formali; alterum, quòd sit pars totius; alterum, quòd materiam perficiat, & in illo primo est imperfectio, non autem in hoc secundo; sed jam patet, quòd, licèt forma creata non possit sine sui limitatione, & determinatione communicari, & perficere, Deus sine ulla imperfectione est intimè præsens, & ex hac intima præsentia potest subjectum consequi perfectum esse; item, quòd licèt perfectio creata debeat pars fieri, & unam entitatem constituere, ut inclinetur subjecto, & ipsum perficiat, non autem Deus ergo.

432 Arguitur tertio: Causalitas informativa in hoc consistit, quòd ex intima præsentia formæ subjectum fiat in actu tale, qualis est ipsa forma, seu perfectionem ejus participet; sed

hoc implicat à Deo exerceri: ergo. Prob. min. Si Deus cuique intimè præsens tale munus exerceret, tunc res perfecta fieret adjectivè, & participativè Deus, seu haberet participativè id, quòd Deus est in se; sicut intimà præsentia caloris subjectum fit calidum, & habet adjectivè, seu participativè caliditatem, quam calor in se habet substantivè; sed hoc aperte implicat: ergo.

433 Respond. neg. min. Ad prob. ejus dicitur primò, quòd subjectum consequitur participativè perfectionem, quam forma habet substantivè, seu quæ est ipsa forma, non quantum forma habet, & potest præstare, sed quantum patitur capacitas subjecti, quia quod recipitur, ad modum recipientis recipitur; & patet in ipsa subsistentia Divina naturæ humanæ communicata, quæ non quantum ipsa potest, reddit subsistens, sed quantum capax est id, cui communicatur: quia ergo quodlibet subjectum creatum determinatæ, & finitæ capacitatis est, non perfectionem, quam Deus in se habet, sed finitam participaret. Dicitur secundò, quòd forma creata exercet causalitatem naturali necessitate, quare perficit quantum potest, & communicat perfectionem, quam habet, si subjectum fit capax; Deus autem voluntariè exercet, quare non quantum habet, sed quantum veller, per-

fectionem communicaret, etiam si subjectum amplioris perfectionis esset capax.

434 Arguitur quartò: Si Deus posset per se ipsum exercere munus formæ, exerceret de facto, sicut, quia potest exercere munus efficientis, de facto exercet; sed tunc superflueret omnino forma creata: ergo, ne hoc dicatur, dici debet Deo repugnare tale exercitium. Confirmatur: Si Deo non repugnat talis causalitas, tunc causa formalis non est prima in suo genere; sed hoc est contra communem Philosophiam: ergo. Patet major; quia tunc talis causalitas non diceret imperfectionem; at in omni genere non dicente imperfectionem Deus est prima Causa: ergo.

435 Resp. primò neg. maj. nulla enim lege tenetur Deus facere quidquid facere potest; potest infinitos mundos creare, & multa facere, quæ nunquam fecit, & forte neque faciet. Resp. secundò neg. suppositum maj. de facto enim illam causalitatem exercet in reddendo subsistentem humanitatem Christi Domini; casu autem, quòd Deus suppleret munus formæ, illa forma creata superflueret, cujus munus Deus per se ipsum exerceret, sicut superfluit de facto creata subsistentia in Christo Domino; at nulla est necessitas, quòd omnes exerceret: sicut ergo voluit ostende-

tendere perfectionem suam in his, quas creavit, potuit aliquas non creare, sed per se ipsum perfectum esse materiae tribuere, quod per illas tribuit, potuit & nullam creare, in quo nulla est contradictio.

Ad confirmationem dicitur primo, quod communis Philosophia in causalitate formali imperfectionem ponit, quare illam causalitatem Deo negat, & consequenter formam creatam ponit in suo genere primam; at nostra sententia illam imperfectionem non agnoscit: nihil ergo mirum, quod talem causam non dicat in suo genere primam. Dicitur secundo, quod non obstante, quod Deus possit illam causalitatem necesse, poterit dici forma creatam in suo genere prima. Itaque licet informative perficere ut sic, & metaphysicè imperfectionem non involvat, illam tamen involvit formam creatam informare; quare ex suppositione, quod Deus esse voluit formas creatas, hanc causalitas non potest sine imperfectione excessu, & consequenter ad illam non concurrat Deus in proprio genere, sed in genere effectivo; at primum in quolibet genere dicitur, quod aliud non supponit sui generis, a quo dependeat: est ergo forma creatam prima sui generis, quia etiam possit Deus tale genus se solo exercere; at cum illa non potest, quare ea ab alio sui generis

non dependet.

436 Arguitur quintò: Si Deus exerceret munus informandi, ejus causalitas esset suum velle; sed hoc est causalitas effectiva: ergo non exerceret tale munus informativè, sed tantum effectivè causaret illud idem, quod formaliter causat forma creatam. Patet maj. quia tunc non aliter posset exercitium concipi ex parte Dei, nisi quod Deus vellet ex intima praesentia sua subjectum consequi illud idem perfectum esse, quod consequeretur ex praesentia, & communicatione formae creatae; in hoc autem causalitas est ipsum velle. Pater item min. sicut enim in nostra sententia Dei potentia est ejus voluntas, ita ejus velle est facere.

437 Respond. neg. maj. Ad probat. ejus dicitur, quod non aliter intelligeretur perficere, quam per hoc, quod vellet subjectum consequi perfectum esse, sed non ex ipso velle immediate, & formaliter intelligeretur oriri illud perfectum esse, sed ex intima praesentia; quare illud velle non intelligitur ut causalitas communicativa hujus perfectivi esse, sed praesuppositivè intelligitur se habere veluti applicatio causae, non ut causalitas ejus; de facto quidem Deus est intimè praesens, quare illud velle a creaturis participari non est propriè applicatio; quia tamen non participatur, & communicat perfectum

tum

tam esse, nisi quatenus vult, hoc velle per modum applicationis se habet, non ex quo sequatur formaliter perfectum esse, sed ex quo sequatur, quod intima præsencia tale perfectum esse communice.

438 Arguitur sextò : Non intelligitur formam exercere munus causæ, quin intelligatur exercere munus principii, & partis constitutivæ; sed hoc secundum imperfectionem involvit Deo repugnantem: ergo. Prob. maj. Non intelligitur materiam habere perfectum esse à forma ignis v. g. quin sit substantivè ignis, & habeat operationes ignis; aut habere perfectum esse ab anima, quin sit animal; sed animal animam importat partem sui, & ignis importat formam ignis: ergo.

439 Resp. disting. maj. Non intelligitur formam creatam exercere munus formæ, quin exerceat munus partis, conced. maj. non intelligitur formam absolute, & metaphysicè exercere munus formæ, quin exerceat munus partis, neg. maj. Ad probat.

maj. dicitur, quod materia habens perfectum esse à forma ignis, quæ est perfectio creata, non solum ignita intelligitur, sed etiam ignis est substantivè, & in quid, quia talis forma non aliter potest perfectum esse communicare, quam constituendo unam entitatem cum materia, quam perficit; absolute autem à forma, quæ posset intimè communicari, quin fieret pars, aut constitueret unam entitatem, qualiter de facto intimus est Deus, solum haberet ignitam esse adjective, & participativè, non verò esset ignis substantivè; similiter non animal, sed animata esset, si haberet perfectum esse, quod nunc ab anima consequitur; sicut autem perfectionem formæ participaret, ita operationes ejus haberet. Ex his liquet, quod nulla est imperfectio, aut contradictio adeo manifesta, sine qua non possimus metaphysicè salvare munus informandi, quare saltem relinquatur valde esse probabile, quod id potest Deo concedi.

QUAESTIO SEXTA DE CAUSA EFFICIENTE.

ARTICULUS I.

Quid sit, & quotuplex causa efficiens, & quae ejus causalitas

440 **P**hilosophus in 2.

Physic. text. 29.

illam efficientem definit: *Unde principium mutationis primum, ut quietis.* Ad cujus explicationem multa adducuntur, quae videntur difficultatem facere, cum quod illa definitio non est quidditativa; cum, quod soli convenit causae primae, cum ea sit solum principium primum. Sed non est, cur in his expendendis tempus teramus, cum res sit parviponderis. In primis itaque per *primum* intendit excludere principium per modum instrumenti, quod non causa est, sed causae virtus, quare non est, quod movet, sed quod alterum movet; sensus itaque est, quod causa efficiens est principium in suo ordine primum, ut si *Deus, Sol,*

& homo generant hominem, sub diversa ratione cuique respondet homo genitus: sub illa ergo ratione, sub qua homini generanti respondet, is est principium primum, & efficiens causa, quamvis sub aliis rationibus magis sit instrumentum subordinantis causae.

Deinde: Ratio causae analogae est, ut supra diximus, quare non debet quaeri definitio quidditativa efficientis per genus, quo cum reliquis univocè conveniat, & propriam differentiam. Causas itaque describit Philosophus ex habitudine uniuscujusque propria ad totum mobile, nempe, *ex qua, per quam, à qua, & propter quam* est: *ex qua* significat materialem causam, quamvis enim ejus exercitium in ratione causae sit perfici, & recipere formam, quod magis est *in qua*, quam *ex qua*; quia tamen in ordine ad totum accipit, magis per habitudinem principii, quam causae explicat: *per quam* significat formalem causam, & illa expressio aequè significat habitudinem

blaudinem principii, per quod totum constituitur, & causæ, per quam materia formatur, & perficitur: à qua significat influentiam efficientis causæ, quare idem est, à qua est, & unde incipit motus: *propter quam* significat allicientiam finalis causæ: patet itaque per illam descriptionem sufficienter determinari, quid est efficiens, ut à reliquis differt.

441 De secundo, quod quaerit Articulus, nempe quotuplex sit efficiens causa, usque ad undecim divisiones assignat Maffrius: principales hæ sunt: prima in per se, & per accidens: per se est, quæ secundum propriam rationem habet causare, & à qua necessario effectus dependet, ut statuarius est causa per se statux, quia secundum rationem, qua statuarius est, statuum causat, & sine statuario illa causari non potest; per accidens verò est, sine qua effectus potest causari, & quæ non propria ratione causat, sed per accidens coniungitur cum ratione, quæ causat, ut musicus ædificat, non autem per rationem, qua est musicus, sed ratio musici cum ratione ædificatoris per accidens in hoc subiecto coniungitur, quare ab illa effectus non dependet; de his infra.

Secunda divisio est causa per se, de qua ad præsens agitur, in primam, & secundam: prima

est, quæ nulli alteri in causando subordinatur, & talis est Deus, qui solus movet non motus, & nulli subordinatur in agendo; secunda autem est efficiens creatam, quod est de necessitate movens motum, & Deo subordinatur in agendo. Tertia divisio est causæ secundæ in principalem, & instrumentalem: principalis est, quæ propria virtute effectum causat sibi correspondentem, ut ignis ignem; instrumentalis vero, quæ in virtute alterius effectum causat supra se, ut dolabra scammum in virtute artificis, à quo applicatur, & calor ignem in virtute ignis; hæc autem tantum secundum quid causa est, cum non sit principium unde motus, quare divisio est æquivoca. Quarta divisio est causæ principalis in univocam, & æquivocam: univoca est, quæ effectum causat suæ speciei, ut ignis ignem; æquivoca autem, quæ diversæ speciei effectum causat, ut Sol generat aurum in visceribus terræ. Alias mitto divisiones, ut in universalem, & particularem, mediatam, & immediatam, & alias, quæ factis sunt se ipsis notæ.

442 De tertio, causalitas efficientis duobus modis accipitur: altero activè, ut se tenet ex parte causæ, & dicitur actio causaliter, sive secundum prædicationem causalem; altero objectivè, ut se tenet ex parte rei causatæ, & dicitur actio formaliter, sive

Hec secundum prædicationem formalem; priori modo est influentia, & conatus quidam, seu activum movere, quo causa dat esse effectui, & sic est proprie causalitas efficientis, & veluti characteristica proprietas, quæ à reliquis causis differt; posteriori modo est fieri effectus prout à causa, seu exercitium ipsum, quo effectus in esse ponitur; hoc enim exercitium comparatione ad agens actio est, comparatione vero ad passum est passio.

443 Dubitatur hic de causalitate, quam habet natura ad passiones suas: An ea sit effectiva? Nam ex una parte non est ibi accipere influentiam illam, & activum producere; ex alia autem passiones ipsæ verè producantur, & in esse ponuntur, nec aliud habent principium, quam naturam ipsam, cujus sunt passiones, ab ea enim originantur; aliunde autem non ad aliud genus, quam efficientis reduci potest causalitas illa naturæ activæ, & quæ dat esse passionibus suis, ut consideranti singulas patet.

444 Nobis dicendum, quod causalitas naturæ ad passiones suas non est proprie effectiva, imò nullam activam causalitatem habet natura respectu passionum, sed illæ naturali sequela ad naturam consequuntur: causa ergo verè effectiva passionum ipsum est agens, à quo natura produci-
tur, sicut causa productiva simi-

litudinis nulla alia est, nisi quæ albedinem producit, quatenus qui dat formam, dat consequentia ad formam; quare tantum latere, & improprie natura dicitur causa passionum, nempe causa ad quam; quia enim naturali necessitate sibi debentur passiones, illo eodem influxu, quo natura produci-
tur, sine ulla ulteriori causalitate ex dicantur produci. Quo patet ad rationem dubitandi.

ARTICULUS II.

An substantia creata sit immediate productiva alterius substantiæ?

§. I.

Quibusdam præmissis, referantur sententiæ.

445 SUPponit titulus creaturas causas verè operari, quamquam enim id negaverint nonnulli de Antiquis, inter quos Gabriel in 4. dist. 1. q. 1. ponentes, quod non causa creata, sed Deus ad præsentiam ejus effectum causat, merito hæc sententia jam à Scholis exulat; constat siquidem in Sacro text. quod Deus creaturis contulit virtutem, quæ se multiplicarent, & effectus suos producerent, nam 1. Genes. dicitur: *Germinet terra*

herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum, cujus semen in semetipso sit super terram; ubi aperte virtus inditur, & semen ad producendum sibi simile. Idem aperte docet P. Augustinus tùm de Genes. ad litter. tùm de Civitat. Dei. Neque unicum illius sententiæ motivum, quòd nempe non sunt multiplicanda entia, & paritèr causalitates sine necessitate, quid urget. Potest utiquè Deus ad præsentiam creatæ causæ effectum ejus causare, sed voluit creatis rebus virtutem causandi imperitari, & cogimur istam concedere, quia sic asserit Sacer Textus.

446 Supponit item, hujusmodi causalitatem exercere ipsam substantiam. Contrarium docet Pereira, quòd nempe substantia non influit, sed tantùm sustentat accidentia, quibus competit influere, & causare. Sed hæc paritèr sententia ab omnibus rejicitur: primò, quia causa principalis, quæ de se, & propria virtute effectum causat, debet esse aut æquè perfecta, si sit univoca; aut nobilior, si sit æquivoca, effectum causato, debet enim ipsum præcontinere, & intendit assimilare sibi passum; sed accidenti repugnat sive æquè perfectum, sive nobilior esse substantiâ productâ: ergo. Secundò, quia natura cujuslibet agentis esset *accidens*, quo agit, esset enim

principium motûs radicale, & primum; hoc autem apertè implicat.

447 Duplex ergo est opposita sententia, quamvis aliqui tertiam velint inducere. Prima sententia affirmat, substantiam per se ipsam immediatè aliam producere. Hanc tenet Scotus, quem sequantur Discipuli; ex Doctoribus Societatis Arriaga, Hurtado, & alii; tenet item Resolutus, quem sequuntur Dionysius, & Eliseus hîc q. 11. art. 2. Secunda sententia negat, substantiam per se ipsam posse producere, sed tantùm per virtutem superadditam ab ipsa substantia distinctam. Hanc tenet D. Thomas, & omnes uno ore Thomistæ. Hanc item tenet B. Doctor, & sequuntur omnes Nostri.

P. Suarius disp. 18. Metaph. sect. 2. postquam conclus. 1. docet, quòd accidentia sunt instrumenta substantiæ, quæ proxime inde immediatè attingunt alterius substantiæ productionem, docet conclus. 2. substantiam etiam per se ipsam immediatè influentiam habere principalem, qua medio accidente aliam substantiam producit; eodem modo loquantur Conimbr. Rubio, & alii. Hinc nonnulli Suarium citant pro prima sententia, quatenus docet, substantiam per se ipsam influentiam habere; alii pro secunda, quatenus asserit, medio accidente tamquam instrumento

suo producere; alii tertiam sententiam ei imponunt, quod nempe æque immediate substantiam cum accidente concurrere velit. Sensus tamen est, quod substantia influentiam habet aliam ab influentia accidentis, & quæ immediate ab ipsa substantia oritur, quæ tamen non immediate effectum productum attingit, & productionem ejus, sed medio accidente, quod est sibi virtus, & ratio formalis agendi; in hoc autem id ipsum intendit, quod ponit secunda sententia.

Quamvis enim videntur intercedere Thomistæ, quod influentia illa non immediate ab ipsa substantia sit, sed medio accidente, actionem tamen, & causalitatem accipiunt tantum formaliter, ut est productio, seu fieri effectus; loquitur autem P. Suarius de actione, & causalitate sumpta active, & causaliter, ut est influentia, & conatus causa. Itaque negari non potest, quod substantia propriam habet influentiam, qua accidentalem virtutem veluti applicat, & eam mediâ passum transmutat; hæc autem proculdubio alia est ab influentia accidentalis virtutis applicatæ, & immediate ab ipsa substantia oritur, alioqui redit sententia Benedicti Pereira, quod substantia non influit, sed tantum habet sustentare accidens, quod influit: sicut ergo artifex per instrumentum separatum agit opus suum, ubi unum

fieri, duplex autem accipitur influentia, manus moventis, & applicantis, & instrumenti applicati; ita agens naturale per propriam accidentalem virtutem, veluti instrumentum conjunctum agere intelligitur.

§.

II.

Proponitur, & probatur nostra Conclusio.

448 **D**icendum, quod substantia creata non producit aliam per se ipsam immediate, sed per accidentia, quæ sunt virtus propria ipsius substantiæ. Hæc proculdubio est sententia B. Doctoris; eam multis in locis innuit Philosophus, ut supponit Commentator præsertim 7. Metaph. text. 31. & 12. Met. text. 13. & 18. eam tamen efficaci ratione probare valde est difficile, ut considerando singulas rationes, quæ pro ea communiter afferuntur, posset patere; cum autem pro contraria nulla adducatur ratio de necessitate cogens, hanc cum B. Doctore eligimus, tum quod ea magis est rationalis, tum quod magis consona textui Philosophi: illam ergo tenet B. Doctor ex insituto in 2. dist. 19. q. 1. art. 2. dub. 2. lat. & in quodl. 3. q. 1. & 10. aliter autem sapissimè illam attingit;

M 2

ut

ut in 2. dist. 1. p. 1. q. 2. & dist. 18. frequentissimè, præsertim verò q. 2. art. 2. dub. 3. later. in 2. de Anim. text. 146. & sæpe alibi.

449. Prob. itaque primò ratione, qua utitur B. Doctor loc. citat. 2. dist. 19. quæ sic formatur: Sic se habet substantia ad facere, sicut ad fieri; sed substantia non fit, & producitur immediatè, sed mediis accidentibus: ergo. Maj. nota supponitur; non enim alio substantia ponitur per se ipsam immediatè agere, nisi quia sibi respondet substantialis terminus. Probatúr itaque min. Non aliter producitúr substantia ab agente creato, quàm educiōne formæ de potentia materiæ; sed non educitur forma per se ipsam immediatè: ergo. Major patet ex terminis; non enim producitúr materia, neque forma aliter potest ab agente creato, quàm de materia, & per educiōnem. Ostenditur min. Non aliter potest materia transmutari ad substantialem formam, nisi in quantum disponitur, & determinatur ad illam; sed sic disponitur per accidentia ab agente induta: sicut ergo passivè produci intelligitur mediis accidentibus, ita activè producere.

Confirmatur altera ratione, quam ibi habet B. Doctor: Non intelligitur in materia ab agente creato mutatio, sive mutatum esse, quod non sit terminus ali-

cujus mortis; sed mutatum esse, quod est terminus mortis, aut est forma accidentalis, aut media forma accidentali inducitur: ergo terminus substantialis non nisi medio accidente producitúr. Patet consequ. quia substantia instanti producitúr, & generatio non motus est, sed mutatio, sive mutatum esse terminus mortis. Patet deinde major, quia agens creatum non aliter agit, quàm tangendo, & alterando, quare per motum. Patet tandem min. quia motus tantum est ad terminum, qui successivè attingitur, quare de necessitate formam accidentalem inducit, quæ sola potest successivè induci: si ergo productio substantiæ non intelligitur nisi medio motu; si item ipsa substantia per se ipsam immediatè motum non terminat, quia non successivè, sed instanti producitúr, relinquitur, quod non nisi medio accidente producitúr.

Confirmatur ulteriùs: Sic agit substantia per accidens sibi conjunctum, sicut agit artifex per instrumentum separatum, quo utitur ad opus artis; sed non solum id, quod instrumento responderet de se, sed ipsam principale opus artis ab artifice procedit medio instrumento: ergo non solum accidentalis dispositio; sed ipsa substantiæ generatio à substantia agente procedit medio accidente. Ostenditur ma-

Jor: Sicut enim in opere naturæ, substantiæ ignis v. g. respondet ignem producere, & calori ejus calorem inducere, ita artifici respondet forware scamnum, & dolabræ respondet talis modus contactus, quo lignum disponitur, & ad formam scamni aptatur; sicut item forma scamni supra vires est dolabræ, ita forma ignis supra vires caloris; sicut insuper agens artificiale non nisi assumendo illud opus dolabræ, quo lignum aptatur; potest formam scamni inducere, ita ignis non nisi applicando actionem caloris, qua materia disponitur, potest substantialem formam inducere: sicut ergo formatio scamni non nisi medio instrumento ab artifice, ita productio substantiæ non nisi medio accidente est substantia.

450 Ex hoc solutio rejicitur, quo ad principalem rationem respondetur: dicitur enim, quod non nisi media dispositione transmutatur materia ad substantialem formam; at vero alia actio est, & aliud fieri inductio substantialis formæ; quare postquam per actionem caloris transmutatur materia ad calorem, & alia accidentia, quibus disponitur ad formam ignis, sicut alia transmutatio est, qua ipsa forma ignis inducitur, ita aliam actionem requirit, & influentiam, & hæc est ipsius substantiæ agentis immediate per

se ipsam.

451 Ad hoc, inquam, ex dictis patet; etsi enim alia sit transmutatio, qua materia transit ad formam substantialem, non tamen quæ novam aliam influentiam requirit, sed quæ naturali necessitate concomitatur accidentalem transmutationem, qua disponitur; sicut itaque in opere artis aliud est id, quod respondet instrumento, nempe ipsa aptatio, & dispositio ligni ad formam scamni, ab ipsa forma scamni, non tamen proinde nova alia influentia artificis requiritur præter illam, qua instrumentum applicat, & medio illo agit; ita in opere naturæ, licet alia sit substantialis forma, non tamen aliam influentiam requirit præter illam, qua ignis calorem applicat, & eo mediante agit: sicut ergo ex parte agentis utriusque influentia accipitur, non tamen duplex, sed una ignis per calorem, & mediante calore; ita in passo unum est fieri, quo duplex forma inducitur, substantialis mediante accidentali, & ad illam naturali necessitate secuta.

452 Sed dices: Ex hoc sequitur, quod calor se ipso, & propria virtute posset substantialem formam ignis inducere; sed hoc est aperte absurdum: ergo. Prob. sequela maj. Si enim ad accidentalem transmutationem, qua dispositiones inducuntur, quibus determinatur mate-

ria, sine nova substantiæ influentia sequitur naturali necessitate transmutatio ad formam ignis, patet, quod illa accidentalis transmutatio posset ab accidentibus propria virtute fieri; quare si Deus accidentia conservaret sine subiecto, sicut conservantur in Eucharistia, illa de se, & naturaliter haberent transmutare ad substantialem formam. Neque refert, quod communiter dicunt Doctores nostræ sententiæ, & sæpe repetit B. Doctor, accidentia nempe agere in virtute substantialis formæ; tunc, quia à nemine hucusque explicatur, quid est agere in virtute substantialis formæ; tunc, quia aut aliquid hoc est substantiale ipsi accidenti communicatum; aut ipsum accidens relinquitur in propria sphaera accidentalis virtutis? Si hoc secundum dicitur, relinquitur omnino impotens attingere effectum substantialem: si autem primum dicatur, præterquamquod illud substantiale accidenti communicatum aperte implicat, habetur propositum; ab isto enim substantiali immediatè produci-
tur substantialis effectus.

453 Resp. quod operatio accidentis aut accipitur secundum se, ut ab ipso accidente propria virtute oritur; aut accipitur, ut est virtus substantiæ, & ut ab ipso oritur in virtute substantiæ, sive ut ab ipsa substantia applicatur, & est virtus ejus: priori

modo, quantumcumque calid v. g. calefaciat, nunquam inducet substantialem formam ignis; posteriori autem formam ignis inducit sine ulteriori influentia in virtute ignis, à quo applicatur, sive cujus est virtus: hinc si accidens sine subiecto conservatum conservetur secundum illam habitudinem, qua est virtus substantiæ, substantialem operationem habet naturaliter, quia tunc non agit virtute propria, sed in virtute substantiæ; sic videmus de facto, quod ab accidentibus patris, quæ sunt in semine, transmutatur materia usque ad organizationem, & substantialis formæ inductionem, ipso tunc non influente, & fortè nec existente patre; sic etiam accidentia Eucharistica habent substantialem operationem, nutriunt enim, sicut nutrirer substantia panis, quia nempe ista accidentia conservantur secundum habitudinem, qua sunt virtus substantiæ, scilicet accidentia feminis in semine ipso, quod est pars substantiæ à generante decissa, in Eucharistia autem per miraculum sine omni substantia.

Quid autem sit conservari, ut sunt virtus substantiæ, & agere in virtute ejus, fateor, à nemine sufficienter explicatum video: pro explicatione itaque recolenda sunt, quæ præcedente disputatione de rationibus seminalibus diximus, ex quarum ne-
glectu

electu difficultas hæc non bene expeditur : itaque, ut ait B. Doctor in 2. dist. 18. q. 2. art. 2. dub. 5. lat. *Quantò magis aliquis est sciens, tantò magis dubitat, quomodo fit actio, & passio in rebus, nisi ultra virtutes activas, & passivas in istis inferioribus recurrat ad aliquas superiores causas* ; nihil enim transit ab agente in passum, quia accidens non migrat de subiecto in subiectum; sicut autem quantumcumque aliquis sit dives, & potens litare, si aliquid de bursa ejus non transit ad pauperem, ex sola præsentia, & approximatione pauper non ditabitur; ita quantumcumque sit virtus alicujus activa, & potens transmutare, si aliquid ab ipso in passum non transit, ex sola præsentia, & approximatione ejus non transmutatur: fit ergo actio, & transmutatio secundum rationes seminales, quia nempe virtutibus activis, & passivis Deus benedictione indidit quasdam habilitates, seu habitudines activi ad passivum, & è contra, secundum quas ex debita utriusque approximatione hoc agit, illud patitur.

Hinc via patet ad intentam difficultatem : quia enim Deus huic substantiæ hoc tale accidens dedit ut propriam virtutem, quam agendo uteretur, puta, ignem calorem, rationem seminalem, secundum quam talis substantia

debet agere, illi accidenti affixit: agere ergo in virtute substantiæ est agere secundum hanc habitudinem, quæ est ipsius substantiæ ratio seminalis; & quia connaturaliter talem habitudinem habet hæc virtus accidentalis, secundum quod est propriæ substantiæ unita, & ab influentia ejus applicatur, connaturaliter, & ipsa substantia per talem virtutem operatur substantialem effectum; & ipsa virtus non nisi ut applicata ab influentia substantiæ talem effectum habet; quia tamen posset supernaturaliter sine substantia cum tali habitudine conservari, ut conservatur in Eucharistia, aut etiam in patte quadam propriæ substantiæ naturaliter, sicut conservatur in semine, ideo hic, & ibi influentia actuali propriæ substantiæ agit virtute ejus, & substantialem effectum habet.

454 Prob. secundò conclusio alia ratione, quam habet B. Doctor in quodl. 3. q. 10. Accidens fluidum, & vile non comparatur ad substantiam nisi medio accidente permanente; sed operatio accidens est fluidum, & vile: ergo non nisi media accidentali virtute permanente comparatur ad substantiam. Maj. ex connaturali ordine, quem servant inter se perfectiones, nota est; tùm, quia magis immediate ad perfectum comparatur, quod magis perfectum est, & naturæ ejus proportionatum; tùm, quia magis

magis distat, quod magis distinguitur; magis autem distinguitur, quod fluidum est, & vile, quam quod habet esse permanens à substantia, à qua utrumque procedit.

455 Hanc rationem B. Doctoris ipsum citans proponit, & instat Scotus in 2. dist. 16. q. unica, sed paulò aliter proponit, nempe quod variabile non nisi medio invariabili inest substantiæ, tunc autem instat: Aut tale accidens, quo medio convenit substantiæ operatio, habet esse variabile, aut invariabile? Si primum dicatur, quæ ratione operatio non comparatur immediate ipsi substantiæ, eadem non poterit hoc accidens, cum pariter habeat esse invariabile: si autem dicatur alterum, quæ ratione operatio non comparatur immediate substantiæ, eadem non poterit huic accidenti comparari, cum pariter utrumque habeat esse invariabile, & utroque modo sequitur processus in infinitum; quare ratio non tenet.

Secundò ad eandem rationem ex aliis respondet N. Argentinus in 1. dist. 3. q. 2. art. 2. quo sententiam B. Doctoris propugnat, dist. maj. quod nempe ea vera est de accidente fluido, quod habet esse divisibile; non autem de eo, quod habet esse indivisibile; licet enim motus non nisi medio accidente conveniat materiæ, generatio autem imme-

diatè in ipsa materia subiectatur; jam autem operatio, quæ substantiæ producitur, licet habeat esse fluidum, & non manens, est tamen in indivisibili.

456 Sed neutrum vim factæ rationis infringit: ad instantiam Scoti dicitur, quod non arguit B. Doctor ex repugnantia accidentis variabilis, seu fluidi ad substantiam absolutè, sive ex invariabilitate, & permanentia substantiæ, sed arguit ex ordine, quem ex natura rei debet habere ad substantiam utraque perfectio, permanens, & fluida; & quod quia comparantur, seu comparari debent ordine quodam, non potest immediatè comparari fluidum: licet ergo ex variabilitate, & fluiditate ipsius non arguatur, quod non possit immediatè comparari ad id, quod habet esse invariabile, seu permanens; arguitur tamen, quod non potest immediatè comparari ad substantiam. Ad alteram solutionem dicitur, quod generatio, ut ab alteratione differt, ipsa est forma substantialis, prout ab agente inducitur, & quatenus talis forma in nuda materia recipitur, ea dicitur esse generationis subiectum; hoc autem non tollit, quin actio quocumque modo accepta sit perfectio fluida, & transiens, quæ proinde non nisi medio accidente permanente comparatur ad substan-

I.

III.

Solvuntur Argumenta.

457

Arguit primò Mastrius: Nullum imperfectius potest esse causa perfectioris; sed quodlibet accidens imperfectius est substantiâ productâ: ergo non ab ipso, sed à substantia producitur immediate. Hoc est potissimum hujus sententiæ fundamentum, ad quod, ut jacet, neg. conseq. solum enim sequitur, quòd accidens non sit causa substantiæ productæ, & hoc concedimus, hæc causa dicitur, quæ propria virtute effectum producit; hæc, quia effectum præcontinet, nequit esse ipso inferior, virtus autem, quæ non de se, sed ut applicata per influentiam principalis agentis agit, inferioris est ordinis; agit enim supra se in virtute alterius, & ratione influentiæ, à qua applicatur, sicut patet in instrumento artificis attingente opus artis, ad quod de se non sufficit.

458 Hanc solutionem multis impugnât Mastrius contendens, non solum causam, sed virtutem ipsam, quæ est ratio causandi, debere esse æquæ perfectam cum effectu causato: causa enim in tantum causat, in

quantum habet virtutem sufficientem ad causandum, ipsa enim virtus est sibi ratio causandi; sed quamvis ipsa causa imperfectione sua entitative æquet, aut etiam excedat perfectionem effectûs, si tamen illam non æquat virtus causandi, non habet virtutem sufficientem; in tantum enim virtus erit sufficiens, in quantum ipsa æquat effectum causandum: æqualitas autem entitativa causæ de materiali se habet, non enim erit in ratione causæ, & secundum virtutem causandi: ergo. Mitto cætera, quoniam ex solutione hujus patet ad reliqua.

459 Respond. itaque, quòd æquivocatione nicitur hoc, sicut & alia; virtutem enim accipio pro ratione causandi radicali, & prima, hæc est ipsa forma substantialis, & hæc utique debet ad minus effectum æquare, ut causam constituat sufficienter potentem; sed quia hæc ratio est, & virtus radicalis, ulteriori virtute indiget, quæ se habet veluti instrumentum: hæc itaque entitative, & de se inferior est, sicut est instrumentum ad opus artis; formalitèr autem, ut virtus est substantiæ, & ut applicatur ab influentia ejus, quia in virtute ejus agit, potest attingere effectum, quem entitativa perfectione sua non æquat; quid autem sit agere in virtute substantiæ, jam patuit supra.

460 Arguitur secundò: Immediate agere dicit perfectio- nem; sed ista accidenti convenit: ergo potiori jure debet concedi substantiæ. Maj. patet, tum, quia id Deo convenit; tum, quia agere est perfectio, quare magis agere magis erit perfectio; immediate autem agere est magis agere. Hoc argumentum nullius esse roboris, ostendit Benjum. ex ipsa Scoti litera 9. Metaph. q. 4. ubi docet, quòd ex perfectione, aut imperfectione non arguitur magis agere, aut minus.

461 Resp. itaque neg. consequ. etsi enim perfectius sit agere immediate, illam tamen noluit Author substantiæ concedere, eo quòd per accidentalem virtutem ipsam voluit subjectum sibi passibile disponere, & aptare, & quòd ita insinuat, colligimus ex modo agendi, quem videmus in ipso, ut factæ rationes ostendunt.

462 Arguit tertio Benjum. Illa forma est principium agendi, in qua agens assimilatur sibi passum; sed in substantiali productione passum assimilatur agenti in substantiali forma: ergo ea est immediata ratio agendi. Resp. sicut ad primum neg. consequ. solum enim sequitur, quòd forma substantialis sit ratio agendi principalis, & prima, & hoc concedimus, non autem quòd sit ratio immediata: itaque opus artis immediate procedit à dolabra,

non autem ipsi assimilatur, sed formæ, qua artifex constituitur in ratione talis, nempe formæ apprehensæ; ita in opere naturæ, non accidentali virtuti, quæ se habet ut instrumentum, & à qua procedit immediate, sed formæ, qua agens principale constituitur, assimilatur effectus.

463 Arguit quartò idem: Actio, qua producitur substantia, est actio substantialis; sed actio substantialis nequit ab alio principio, quàm à substantia, per se, & immediate oriri: ergo. Ostenditur min. Quia actio, quæ ab accidente procedit, accidentalis est, & tantum alterativa. Instatur apertè: Quia actio formativa scammii artificialis est; sed actio artificialis nequit ab alio per se, & immediate, quàm ab artifice procedere: ergo non procedit ab instrumento. Directè neg. min. Ad probat. ejus dicitur, quòd actio, quæ procedit ab accidente per se, & propria virtute, accidentalis est, & tantum alterativa; quæ autem ab ipso procedit immediate, non autem per se, & de se, sed ut est virtus substantiæ, & ab influentia ejus, applicatur, est etiam generativa.

464 Arguitur quintò ex eodem: Accidens ex natura sua dependet à substantia, & est illa posterius; sed causa sive instrumentalis, sive principalis, prior est, & independens ab effectu suo: ergo accidens neque ut cau-

sa instrumentalis potest attingere productionem substantiæ. Resp. quod ad sensum patet, quod alteratio dispositiva præcedit, & prioritatem habet ad substantialem generationem. Directè dist. maj. Dependet, & posterius est substantiâ agentis, cujus est virtus, conc. maj. substantiâ, cujus productionem attingit, neg. maj.

465 Arguit sextò idem, est que fundamentum, quo utitur Hurtado: Nulla formalitas est in effectu productò, quæ possit respondere accidenti: ergo nullo modo accidens, sed sola substantia agit in productione alterius substantiæ. Patet conseq. quia in tantum causa aliquo modo causat, in quantum sibi aliquid respondet in causato. Patet item præc. siquidem effectus productus se toto substantia est, de hujus enim productione agitur; in substantia autem nihil est, quod possit respondere accidenti.

466 Resp. dist. antec. Nihil est, quod possit respondere accidenti secundum se, & propria virtute, conc. antec. ut est virtus substantiæ, neg. antec. vel claritatis gratiâ subdistinguat: In effectu ipso entitativè, & secundum se, conc. sic est adæquatè substantia in effectu, ut produci- tur, neg. antec. sic enim unum est fieri cum alteratione dispositiva, & hoc est, quod in productione respondet accidenti.

467 Arguitur septimò: Si

substantia non est immediatè operativa, tenet sententia Durandi de concursu Dei; sed id est contra communem sententiam; ergo. Prob. sequela maj. Tunc salvatur, quod substantia sit causa principalis per hoc solum, quod à substantia derivetur virtus accidenti; sed pariter à Deo derivatur virtus causæ secundæ; ergo pariter per hoc solum salvatur in Deo ratio causæ primæ. Confirmatur: Si salvatur, quod substantia sit principalis causa substantiæ per hoc solum, quod à substantia producente fluit accidens, quod immediatè agit, sequitur, quod ignis v. g. causans calorem in aqua sit causa calefactionis, quam postea causabit iste calor in aqua existens; sed hoc est apertè absurdum: ergo. Patet maj. quia iste calor aquæ ab igne fluit, & causatur.

468 Respond. neg. maj. Ad probat. neg. maj. non enim per hoc solum, quod accidens fluit à substantia tamquam passio ejus, ipsa substantia dicitur causa principalis; sed quia ipsa influit medio accidente ipsum applicando, & movendo, quare ipsi si coinfluit, & cum influentia accidentis conjungitur influentia substantiæ; si quando autem non influente substantia accidens in virtute ejus substantiam producit, sive naturalitè, ut in virtute seminis, sive supernaturalitè, ut in accidentibus Eucharisticis,

agit tunc per rationes seminales ipsius substantiæ; quare licet non formaliter, virtualiter ipsa substantia tunc influit. Quo patet ad confirmationem; neg. enim suppositum maj. quia non per hoc solum, quod accidens fluit à substantia, salvatur, quod ea sit causa principalis, sed quia influit formaliter, aut virtualiter cum ipso.

469 Arguit octavo Merin. In materia virtus recipiendi non est aliquid entitati suæ superadditum; similiter in accidente virtus producendi aliud accidens: ergo pariter in substantia virtus producendi aliam substantiam. Resp. quod virtus producendi aliam substantiam radicalis, & essentialis ipsa est substantia; quod si intendit, hanc virtutem immediate attingere productionem, tunc neg. consequ. materia enim non motu, & operatione exercet causalitatem suam; accidens verò, cum ejus perfectio non sic comparetur ad operationem, sicut perfectio substantiæ, potest illam immediate attingere: quia ergo diversa est ratio utriusque assumpti, non sequitur consequ.

470 Arguit nonò idem: Principium essendi, & operandi, licet formaliter differant, sunt tamen idem realiter; sed in unoquoque principium essendi immediatum est ipsa substantialis forma: ergo & principium operandi. Patet

maj. quia idem est realiter essentia, & natura, & operari sequitur ad esse. Patet item min. quia esse ipsi essentiæ substantiali convenit immediate. Resp. primò instando: Quia esse identificatur realiter essentiæ in sententia Scoti; operari autem realiter distinguitur, & contingentèr convenit essentiæ existenti: ergo diversa est utriusque ratio. Rursus: Esse non formæ, sed totius est per se, & formaliter, operari autem, licet totius sit realiter, formaliter verò formæ convenit. Directè neg. consequ. quia enim formaliter differunt, diversa est utriusque ratio, & aliter ad esse, ac ad operari comparatur.

471 Arguitur decimò: Si substantia non operatur per se ipsam immediate, sequitur, non per se, sed per accidens esse operativam; sed hoc est inconveniens: ergo. Patet min. quia effectus producti aliqua est per se causa, neque ea potest esse accidens. Ostenditur maj. Quia tunc virtus, & ratio formalis causandi est accidens; sed unumquodque causa est per virtutem causandi: ergo. Resp. neg. maj. Ad prob. dicitur primò, quod ratio formalis, qua substantia constituitur operativa, ipsa est suæ quidditas, quare per se ipsam operativa est; accidens autem non est virtus, qua est operativa, sed instrumentum, quo operatur. Dicitur secundo, quod æquivat

in *ly per accidens*: ignis enim per se est calidus, imò nullum calidum adeo est per se tale, cum sit primò calidus; & tamen non entitate sua, sed accidente superaddito calidus est: quòd ergo substantia non per quidditatem suam, sed per accidentalem virtutem operetur, arguit tantum, quòd non per se in primo modo perfectatis, poterit autem esse per se in quovis alio modo, quòd sufficit, ut non sit per accidens.

472 Arguit undecimò Lalem. Sicut se habet accidens ad productionem accidentis, ita substantia ad productionem substantiae; sed accidens immediate attingit alterius accidentis productionem: ergo. Prob. major: Quando unum non est deterioris conditionis, ac aliud, quòd uni conceditur, non debet alteri denegari in proprio genere; sed substantia non est deterioris conditionis, ac accidens: ergo. Respond. primò instando: Sicut artifex ad opus artis se habet, ita instrumentum ad id, quòd sibi convenit, nec deterioris conditionis est artifex, quàm instrumentum: si ergo instrumento conceditur immediate attingere opus suum, id debet artificei concedi; videmus autem, quòd non nisi medio instrumento opus suum exequitur.

Resp. secundò neg. maj. Ad prob. dicitur, quòd quantum ad actum primum, & continere

effectum non est deterioris conditionis accidente substantia, quare per se ipsam continet; at verò quantum ad actum producere deterioris conditionis est quodammodò, eo quòd perfectior ipsa est, quàm accidens; quare operatio non ipsi immediate, sed medio accidente convenit: dicitur autem quodammodò, quia ista deterioritas est valdè secundum *quid*; absolute autem neque accidens sine substantia, neque substantia sine accidente potest opus suum exequi; magis verò accidens à substantia, quam substantia ab accidente dependet; cum accidens etiam ad propriam operationem sit movens motum, & applicatum à substantia; quare absolute inferius est, & deterioris conditionis.

473 Arguitur duodecimò: Angelus intelligit se ipsum per substantiam suam, & sine specie media; sed actus intelligendi effectivè causatur ab objecto: ergo substantia Angeli per se ipsam immediate agit. Majorem docet expressè B. Doctor tract. de cognit. Angel. Min. praterquam quòd expressè constat ex illo P. Augustini: *Ab objecto, & potentia paritur notitia*, in nostris principiis manifesta est, probabimus siquidem in lib. de Anim. quòd intellectus merè passivè se habet ad actum intelligendi.

474 Resp. neg. min. Ad prob. ejus dicitur, quòd locum

S. Parentis in lib. de Anim. latè expendemus; interim causalitas, quam habet objectum in actum intelligendi, non propriè, sed reductivè tantùm effectiva est, nempe causæ *ad quam*; non enim aliquâ influentiâ intelligitur objectum potentiam immutare; jam autem illa causalitate non negamus, passiones immediatè fluere à natura, sed illa causalitas non est operari, de quo quærimus. Nonnulla ad pleniorē hujus conclusionis intelligentiam articulo sequente attinguntur de modo, quo applicatur, & elevatur instrumentum.

ARTICULUS III.

Quid sit instrumentum, & qualiter elevetur?

475 **N**onnulla de instrumento dubitantur, quæ ab aliquibus latiori calamo tractantur; quia tamen nullius fere sunt ponderis, breviter attingemus. Dubitatur primò, per quid constituatur instrumentum in ratione talis? Mirum sanè, quanta sit de re tantula sententiarum varietas. Prima sententia docet, instrumentum constitui per hoc, quòd non sibi, sed alteri tribuatur effectus. Sed hæc non assignat, quid est instrumentum. Præterea: Sicut principalis causa

non talis est, quia sibi tribuitur effectus, imò è contra, sibi tribuitur effectus, quia aliquid habet, quo in ratione principalis causæ constituitur, ita instrumentum non per hoc instrumentum est, quia non sibi effectus tribuitur, sed rationem instrumenti pro priori, & ex aliquo alio habet.

476 Secunda sententia in hoc ponit rationem instrumenti, quòd agit ut motum, cùm causa principalis non ut mota agat, sed ut movens, & applicans ipsum instrumentum. Hoc quidem verè dicitur, sed insufficientè; tùm, quia prius est in se ipso instrumentum esse, quàm applicatione, & motione indigere; tùm, quia ignis ut motus, & applicatus à manu comburit, nec tamè ut instrumentum. Quod autem contra hunc modum objicit Ellisæus, quòd nempe creaturæ non nisi ut motæ à Deo agunt, & tamen sunt principales causæ, non tenet; patuit enim suprà, quòd creaturæ ad Deum comparantur ut instrumenta.

477 Tertia sententia ponit, instrumentum id esse, cui nulla formalitas respondet in effectu. Hæc item falsò, & insufficientè; falsò quidem, quia ostendimus infrà, nihil posse ut instrumentum assumi, quin propriam habeat operationem, quæ ab agente principali assumatur; aliquid ergo sibi de se respondet.

Insufficienter item, quia prius est in se ita se habere, seu id habere, quo instrumentum est, quam instrumentaliter concurrere, & quod sibi ita, vel ita effectus respondeat.

478 Quarta sententia ex hoc desumit rationem instrumenti, quod ex duabus causis simul concurrentibus illa est instrumentalis, quæ imperfectior est in entitate sua. Hæc item insufficienter assignat, tum, quia perfectio entitativa de materiali se habet, & solum attenditur virtus, & modus influendi; quare poterit instrumentum perfectius esse entitativè principali causa; tum, quia ex duabus causis partialiter concurrentibus nihil prohibet alterum esse entitativè imperfectior, quæ non proinde erit instrumentum, siquidem est partialis causa.

479 Quinta sententia, quam post impugnatas præcedentes, ponit Eliseus, tria requirit ad rationem instrumenti; primum, quod non propria virtute, sed per virtutem à principali agente derivatam influat; secundum, quod non secundum exigentiam, sed per non repugnantiam agat; causa enim principalis secundum exigentiam suæ virtutis operatur; tertium, quod agens principale illud est, quod agit ut movens, seu ut principium, unde incipit motus, instrumentum verò agit ut motum, & applicatum,

Sed ista magis, quam alia, potest excludi: quantum ad primum enim, non semper virtus instrumenti à principali agente derivatur, ut patet in ferra, quæ instrumentum est fabri lignarii, non tamen ab ipso, sed à ferrario accipit dentaturam, qua instrumentum est. Quantum ad secundum item; si enim ipse in instrumento requirit virtutem à principali agente derivatam, patet, quod ad virtutem sequitur exigentia. Quantum ad tertium etiam; non enim est contra rationem causæ principalis, quod ab ipsa non incipiat motus, seu quod agat mota, & applicata, si nempe propria virtute effectum continet, erit causa principalis, quamvis ab alio applicetur.

480 Sexta sententia est, quam ponit Spin. quæ duas condiciones requirit ad rationem instrumenti; alteram, quod virtutem acceperit à principali causa; alteram, quod in bonum causæ principalis operetur. Hæc item quantum ad primam jam supra ostensa est insufficientis; ferra enim non ab artifice, cujus est instrumentum, virtutem accipit, qua instrumentum est. Quantum ad secundam item rejicitur; non enim, quia in bonum agit principalis agentis, instrumentum est, imò è contra, quia instrumentum est, & sibi potest descrivere, eo assumitur ab agente principali, & non sibi, sed ipsi principali.

cipali operatur.

481 Nobis itaque ex his, quæ habet B. Doctor quodl. 3. q. 1. in 2. dist. 1. part. 1. q. 2. art. 5. & sæpe alibi, dicendum, quod sicut causa principalis in ratione talis constituitur per hoc, quod talem habeat virtutem de se contentivam effectus, & quæ possit illum causare, ex quo sequitur, quod tali modo influit, & ita sibi correspondet effectus; ita instrumentum in ratione talis constituitur per hoc, quod talem habeat virtutem, qua possit principali agenti deservire, quæ tamen de se, & sibi relicta sit ad effectum omnino insufficiens. Requiritur itaque, quod aliquam de se virtutem habeat, seu, ut ait B. Doctor, quod aliqua operatio sibi respondeat de se, & ut res quædam est; assumitur enim ut instrumentum ab agente principali, quatenus id, quod de se habet, per influentiam principalis agentis ad intentum ab eo opus dirigitur: si ergo nihil de se habet, omnino non poterit assumi.

Requiritur deinde, quod illa virtus sit taliter insufficiens, nempe inferioris ordinis, & quæ non partialiter quidem effectum contineat, aut possit ad illum; si enim aliquo modo effectum continet, licet partialiter tantum, & insufficienter, non elevatione indiget, & ultra propriam sphaeram agit, quod est de ratione instrumenti: non ergo virtutem ac-

cipit ab agente principali, alioquin non posset ut instrumentum assumi, sed quod pertinet ad actum primum, & rationem, qua instrumentum est, in se habet permanenter, priusquam assumatur; si quid autem ab agente principali accipit, hoc pertinet ad actum secundum, & exercitium, quo assumitur; de quo infra.

482 Dubitatur secundo; quomodo elevetur instrumentum ad attingendum effectum principalis agentis? N. Villanova duas distinguit elevationes; alteram, quam dicit subjectivam, qua nempe instrumentum accipit id, ratione cuius aptum est assumi; alteram, qua exercitè assumitur, & applicatur ad opus. Sed prior non est elevatio; prior enim ad id, quo aptum est assumi, non est instrumentum: accipit itaque serra v. g. dentaturam, sed non eâ elevatur, prius enim, quam dentaturam habeat, nullius est instrumentum, & dentaturâ instrumentum fit potens assumi, de quo quæritur.

Prior sententia docet elevari per aliquid vale in ipso receptum, & derivatum ab agente principali, quod est morio, seu impulsus. Ita N. Villanova, & videtur esse communis sensus. Secunda sententia, quam esse Thomistarum communem, ait Joannes de S. Thoma, docet, instrumentum separatum per il-

Id. vialē elevari, seu fluidam qualitatem; instrumentum verò conjunctum, ut calor, qui virtus est instrumentalis ignis, per hoc solum elevatur, quod se ipso intransitive est virtus principalis agentis.

Sed in primis, ut suprà adduximus num. 194. S. Thomas eodem modo philosophatur de agente applicante acumen cuncti ad scindendum, & de naturali causa applicante virtutem suam, & eodem tenore de utroque exemplificat: si ergo naturalis causa sine ulla qualitate viali virtutem suam applicat, & elevat, ut attingat productionem substantiæ, idem dici debet de instrumento separato. Præterea: Nil transit ab uno in aliud substantiam: non ergo potest illud viabile agente derivari, & instrumentum imprimi. Rursus: Motio moventis in moto nihil est nisi motus, ut habet commune principium ex Philosopho in 3. Physic. non ergo vialis illa qualitas. Insuper: Instrumentum conjunctum, seu virtus naturalis causæ permanentè, & per modum actus primi habet, quod sit virtus; ut quod elevetur, habet transitive in ipso exercitio actus secundi: non ergo per hoc elevatur, quod se ipsa intransitive est virtus principalis causæ.

483 Nobis dicendum, quod instrumentum sive conjunctum, sive separatum per hoc elevatur,

quod influentia principalis agentis illi influentiæ, quam de se habet instrumentum, conjungitur, & ipsam dirigit; tum, quia nihil potest intelligi ab uno in alterum derivari, ut jam suprà patuit; tum, quia ferè ad sensum patet, quod artifex ferram elevat, & ad intentum opus dirigit per hoc solum, quod manu illam accipit, & ipso motu manûs movet; quavis enim qualitate seclusa, eo quod conjunguntur, motus manûs motus est ferræ: similiter in igne applicante calorem oportet intelligere, influentiam ejus conjungi influentiæ caloris, & quovis alio secluso, intelligitur calor moveri, & applicari.

484 In contrarium adducit N. Villanova locum B. D. in 2. dist. 14. q. 3. art. 2. §. *Ad majorem*, ubi ait, quod virtus principalis agentis habet esse in organo quasi in quodam transitu: *Ut virtus artis habet esse in ferræ quasi in quodam transitu*; ubi videtur innuere impulsam illum, seu transeuntem, & vialem qualitatem. Sed B. Doctor sapissimè habet, quod agens principale non aliter elevat instrumentum, quàm ipsum applicando, & ita expressè habet in eodem 2. dist. 1. part. 1. q. 2. art. 5. Intendit itaque in loco adducto differentiam, quæ est inter instrumentum conjunctum, & separatum, quod nempe instrumentum conjunctum, eo quod à natura

insituitur, permanentèr habet id, quo est virtus principalis causæ, nempe rationes seminales; separatim autem veluti in transitu habet, nempe assumptione ipsa, & applicatione; de cætero autem exercita utriusque elevatio nihil est nisi influentia ipsa principalis agentis sibi conjuncta.

485 Dubitatur tertio: An virtus efficientis causæ sit propriè instrumentum, puta, calor ignis ad producendam substantialem formam? Negat N. Manso hîc num. 38. Dicendum tamen, quòd verè, & propriè habet rationem instrumenti: id passim habet B. Doctor, & ferè semper de instrumento exemplificat in calore ignis, ut loc. cit. 2. dist. 1. Ratione id patet: Quiditas enim instrumenti in hoc consistit, quòd virtus ejus sit improporcionata, & inferior, attingat autem effectum, quem non continet, in virtute alterius, à quo movetur, & applicatur; sic autem se habere accidentalem virtutem respectu efficientis causæ, ex jam dictis patet.

486 Dubitatur quarto: An accidens sit causa principalis respectu effectus accidentalis, v. g. calor respectu calefactionis? Negant Conimbricenses quest. 18. art. 3. & nonnulli alii. Motivum est: Quia unumquodque, sicut se habet ad esse, ita ad agere; sed agens nullo modo est principale

existens: ergo nequè principale agens. Dicendum tamen affirmative cum B. Doctore theor. 43. & sæpe alibi. Ratio est: Quia id est principale agens, quod propria virtute continet effectum, & cui ipsa actione intenditur assimilari passim; sed id totum habet accidens respectu effectus accidentalis: ergo. Motivum in contrarium de facili solvitur; tantum enim id deducit, quod habet commune principium, quòd operari sequitur ad esse, seu quòd actiones sunt suppositorum, quæ vera sunt in sensu reali, non autem in sensu formali, nempe, non quòd esse existentia sit ratio formalis operandi, sed quòd prærequiritur, & quòd operans est de necessitate singulare existens, quod non tollit, quin accidens, sicut per se, & propria virtute continet effectum accidentalem, ita sit causa ejus per se, & principalis.

487 Tandem dubitatur: Quomodò accidentia substantialem formam inducant, quando non adest, & simul influat substantia ipsa? Casus contingit in generatione perfectorum animalium, quæ à simili, sive ex semine generantur; tunc enim non influente, vel etiam non existente substantia, quæ est principale agens, accidentia, quæ sunt in semine, transmutant materiam usque ad substantialem generationem; item si speciebus vini

post consecrationem immisceatur aqua in minori quantitate, & illa materia transmutatur, & amissa forma aquæ, formam vini acquirit, de quo agit B. Doctor theor. 48.

P. Suarez disp. 18. sect. 2. assert. 4. vult, influentiam substantiæ tunc suppleri per concursum alicujus causæ superioris, nempe per influentiam Cœli, vel concursum Dei; & hunc modum multi alii tenent. Hunc tamen modum rejicit B. Doctor loco citat. tùm, quia effectus particularis in particularem causam debet refundi; tùm, quia nulla naturalis generatio, saltem perfectiorum animalium, esset univoca; agens enim principale, quod induceret formam, subindeque quod esset generans, esset alterius speciei, nempe causa universalis; quo redit positio formam ab omnibus rejecta, quod scilicet ad præsentiam dispositionum causa universalis induceret formam.

488 Dicendum ergo, quod ipsa substantia, licet non formaliter, virtualiter in illis accidentibus existit, & ipsa virtualiter infuit: quatenus enim illa accidentia propria sunt hujus substantiæ, & virtus naturalis ejus ratio seminalis, secundum quam hæc substantia agit, & habet substantiam sibi materiam ad propriam formam transmutare, in illis accidentibus residet tam-

quam in proprio organo hujus substantiæ; quare, Deo disponente naturaliter, aut supernaturaliter separata à propria substantia illam habitudinem conservant, quæ est ratio seminalis ejus, virtute ejus operantur, & ipsa in illis virtualiter infuit: hinc patet, quare calor in aqua existens, quantumcumque subjectam materiam calefaciat, etiam usque ad expulsionem propriæ formæ, non tamen formam ignis inducat, quia ibi non est secundum habitudinem, qua est virtus organica ignis, quare non agit secundum rationes seminales ejus.

Hinc tamen una quædam difficultas insurgit: Si enim in virtute substantiæ, & secundum rationes seminales ejus possunt accidentia transmutare ad substantialem formam, eodem sensu poterit substantialis forma ex quantitate educi: v. g. quando ex speciebus Eucharisticis generatur vermis, poterit ipsa quantitas ad formam vermis transmutari in virtute materiæ, & secundum rationes seminales ejus; neque enim major ratio est, ut virtus organica efficientis causæ conservetur cum tali habitudine, qua est virtus ejus, & virtute ejus habeat substantialem operationem, quam ut conservetur quantitas cum habitudine, quæ est ratio seminalis, secundum quam transmutatur materia, &

virtute ejus posset substantialiter transmutari. Jam autem omnes fatentur, quod oportet miraculose creari materiam, ex qua forma vermis educatur, & nos ipsi ita diximus supra: non ergo tenet hæc data doctrina.

489 In primis B. Doctor theor. 45. quo hanc versat difficultatem, docet nullum ibi intervenire miraculum, & generatio illa vermis omnino naturalis est: quod enim Deus materiam creat, non est miraculum, imò miraculū esset, quod non crearet: miraculose itaque operatur Deus, quando supra naturam operatur; quando autem secundum exigentiam naturæ, ut Author naturalis, & naturaliter operatur; jam autem in casu naturalis rerum ordo materię creationem exigit, quare ea est naturalis. Quod deinde ex illa materia in ipso instanti, quo creatur, educatur forma, est etiam naturale: creatur enim illa materia sub quantitate, & dispositionibus ad generationem; quod autem ex materia in instanti, quo est ultimò disposita, educatur forma, naturale est.

490 Deinde ad propositam difficultatem neg. sequela. Ad rationem ejus dicitur, quod diversa est ratio de quantitate respectu materię, & de virtute organica respectu efficientis: primò, quia quantitas non est virtus organica materię, nempe ea, quantum ad transmutari ulla in-

diget virtute organica; sed quantitas, & aliæ dispositiones conditiones sunt magis ab agente, quàm a materia requisitæ: non ergo ratio seminalis, secundum quam transmutatur materia, in quantitate residet, aut potest quantitas in virtute materię transmutari. Secundò, quia ratio seminalis non est habilitas, ut materia transmutetur, ut enim disputatione præcedente diximus, ratio seminalis non requiritur in genere causæ materialis, & formalis, sed tantum in genere effectivo activi ad passivum, & è contra. Dato ergo, quod ratio seminalis, qua materia agenti subjicitur, conservaretur in quantitate, ea haberet agenti subjici, ad quod est illa ratio seminalis, non autem ad formam transmutari, quam non continet; hoc enim ad causalitatem materiale[m] pertinet, ad quam nihil facit ratio seminalis.

ARTICULUS IV.

An aliquid possit agere in se ipsum?

§. I.

Relatis sententiis, nostra probatur.

491 **H**æc difficultas communi-
tatur in 7. *Physic. sive etiam in 8.*
qui-

quibus determinat Philosophus omne, quod movetur, ab alio moveri; quia tamen in textu Philosophi multa sunt, quæ disputationem non habent, ordinem textûs non sequimur; quare in præfati hanc, sicut & sequentem attingimus, quia ad conditiones efficientis causæ utraque pertinet. Sensus itaque dubitationis est: An idem directè, & per se possit in se ipsum agere; indirectè enim, & movendo aliud, à quo vicissim moveatur, nulli dubium, quia poterit aliquid in se ipsum agere. Prima sententia affirmat. Ita Scotus, & Discipuli apud Magistrum disp. 3. q. 4. art. 2. Ex aliis Suarez disp. 18. sect. 7. Hurtad. Aver. tenet item N. Arias. Secunda sententia negat. Hanc tenent communiter Thomistæ; tenet item Resolutus, quem sui sequuntur; eam ex insituto probat B. Doctor quodl. 5. q. 15. & 16. & sæpe alibi, quam proinde omnes Nostri tenent.

492 Dicendum itaque, quòd directè, & per se nihil potest in se ipsum agere. Prob. primò ex Philosopho, qui 7. & 8. Physic. latè probat, quòd omne, quod movetur, ab alio movetur, ita quòd se moventia, seu quæ in se habent principium sui motûs, oportet esse organica, & partes habere diversæ rationis, & sic accipere partem, quæ movetur, & quæ movet: intendit autem in-

de deducere, quòd deveniendum est ad primum motorem non motum, quatenus in per se ordinatis repugnat processus in infinitum; quare standum est in aliquo, quod moveat, & à nullo alio moveatur, quem discursum omnes approbant: patet ergo, quòd non est ad propositum communis Scolistarum solutio, quòd nempe loquitur Philosophus de movente univoco; quare poterit ut movens æquivocum aliquid se ipso movere, & in se ipsum agere; tum, quia nisi assumpta propositio universaliter accipiatur, non deducitur intentum Philosophi; tum, quia si intendit, ut nullus dubitat, deveniendum esse ad primum motorem, patet, quòd primus motor non est movens univocum, & ejusdem speciei cum moto.

493 Probat. secundò ex P. Augustino lib. 2. de liber. Arbit. cap. 17. quo per totum hanc propositionem intendit, & latè probat, sic itaque incipit: *Omnis enim res mutabilis, etiam formabilis sit, necesse est; sicut autem mutabile dicimus, quod mutari potest, ita formabile, quod formari potest, appellaverim; nulla autem res formare se ipsam potest, quia nulla res potest dare sibi, quod non habet, & utique, ut habeat formam, formatur aliquid.* Respondet Magister, S. Parentem non accipere formam pro aliqua perfectione acciden-

tali, sed pro natura, & quidditate; quare sensus est, quod nulla res potest se ipsam producere. Hæc solutio mera est tergiversatio, & quæ nulla indiget ratione rejici: in ipsis enim verbis S. Parentis sensus habetur aperte, nempe formabile dicit, quod potest formam suscipere, quare de re loquitur, quæ naturam habet, quæ possit formari, & formam suscipere.

Deinde, non solum propositionem asserit, sed rationem adducit; quare sequitur: *Quapropter quælibet res, si quam habet formam, non ei opus est accipere, quod habet; si quæ verò non habet formam, non potest à se accipere, quod non habet;* at de perfectione etiam accidentali hæc ratio procedit, quam nempe non habet agens, sibi dare non potest, quam autem habet, non potest recipere. Hæc itaque est potissima hujus conclusionis ratio, quæ, ut vides, ex P. Augustino desumitur, nempe unumquodque agit, secundum quod est in actu per formam, secundum quam agit; quare oportet formam ipsam in actu habere, quam actione interdicat communicare, & habere quidem aut perfectius, aut æquè perfecte, ac potest, communicare, quia nequit producere effectum se ipso nobiliorem; sed formam, quam habet in actu, nequit ulterius recipere eodem, aut inferiori mo-

do quam habet: non ergo potest in se ipsam agere.

494 Hinc communis Scolasticarum solutio exclusa manet: respondetur enim, quod unumquodque agit, secundum quod est in actu sive formali, sive virtuali; agens univocum est in actu formali, quare habet in actu formaliter formam, quam intendit communicare; agens verò æquivocum solum habet in actu virtuali, sicut patet in Sole calefaciente, qui non habet actu formaliter calorem: non ergo convenit, quod aliquid existens tale virtualiter det sibi formaliter formam, quam tantum virtualiter habet, sicut posset cuilibet alteri dare, & sic ager in se ipsum, sicut ageret in aliud subiectum.

495 Hæc in primis solutio directè intendit, quod S. Pater ineptè arguit, & insufficienter: illo enim argumento, quod solutio dicit insufficientis, utitur S. Pater. Deinde: Insufficiencia solutionis jam ex dictis patet: sufficit utique, quod agens æquivocum sit in actu virtuali, ita tamen quod præstantius sit, quam habens formaliter ipsum actum, quod primò patet in exemplo arguentis, Sol nempe se habet virtualiter caliditatem, quod altioris est perfectionis ipsa formali caliditate, quam causat; deinde ratione adducta, quia agens nobilius est, aut æquè no-

bile

bile effectu producto, nempe æquale, si sit agens univocum; perfectius, si sit æquivocum, quia nequit effectum se perfectiorem causare; ac nequit imperfectius recipere, quod perfectiori modo habet: etsi ergo agens sit æquivocum, nequit in se ipsum agere.

496 Prob. tertio alia ratione conclusio: Agentis ad passum est relatio realis prædicamentalis de secundo modo relativo: sed ejusdem ad se ipsum nequit esse relatio realis prædicamentalis: ergo nequit idem ad se ipsum agere. Patet maj. quia relatio prædicamentalis de secundo modo fundatur in potentia activa determinata per exercitum influendi, aut in potentia passiva determinata per exercitum passionem; quare ad influendum de necessitate consequitur utraque relatio. Patet item min. quia relatio quidditative est ad alterum se habere.

497 Resp. Maius in solut. ad 4. quod agens ut non habens formam distinguitur à se ipso, ut habet formam; quare bene potest ejusdem ad se ipsum esse relatio realis. Sed contra: Omnino non potest talis relatio accipi inter habens, & non habens formam; agens enim debet illam habere, ut agat; passum autem passione illam acquirit, refertur verò ex passione; solum ergo potest accipi sensus, quem inten-

dit, inter habens virtualiter, & habens formaliter, ut nempe agens sit in actu virtuali, & reducat se ad actum formalem. Sed in primis virtualiter tale, & formaliter tale in eodem non possunt accipi secundum illam relativam oppositionem. Deinde: Quod est tale virtualiter, ita ut possit agere, præstantius est eo, quod est tale formaliter: non ergo poterit ipsū fieri formaliter tale, imperficere enim, & deterius fieret. Præterea: Oppositio relativa est subjecti ad subiectum, sive ipsius fundamenti realis; sed in eodem directe, & per se, sive secundum eandem partem non poterit accipi duplex fundamentum reale: ergo neque oppositio relativa ad ipsam.

§. II.

Solvuntur Argumenta.

498 **A**rguitur primò fundamento Scoti, quod sic proponit Maius: Quodlibet contentum sub objecto alicujus potentiae est per se objectum illius saltem secundarium, ut calefactivum per se primò respicit calefactibile in communi, secundariò autem quodlibet particulare calefactibile; sed potest aliquid activum esse alicujus formæ, & similiter passivum illius

illius ejusdem formæ: ergo poterit se ipsum respicere, ut aliquid particulare passibile à sua potentia activa. Probatum min. Multi sunt effectus æquivocè producibiles à forma substantiali, vel accidentali, ut est levitas in igne: ergo habens illam formam activam per se est levificativum; sed forma ista potest esse in aliquo levificabili, ut patet in ipso igne: ergo. Aliter hoc ipsum probat Merin. Quando agens est æquivocum, non habet in actu, & formaliter formam, quam potest inducere; sed poterit contingere, quod ad illam sit in potentia: ergo.

499 Hoc unicum est, quod directè militat contra conclusionem; reliqua enim indirectè procedant, quatenus petunt sibi quasdam difficultates solvi. Ad hoc autem lex jam dictis patet: neg. itaque min. Ad ejus primam prob. neg. suppositum antecedit, quod nempe levitas in igne sit æquivocè producibilis, quare pariter neg. subsumpta. Itaque igni debetur levitas ut propria passio, quare ea non est æquivocè producibilis, neque ignis erit ab aliquo agente levificabilis, sed ad ipsam ejus naturam naturali necessitate consequitur levitas: quod ergo levificativum est, sive utrumque alienius formæ communicativum, aut ipsam formam habet, aut naturam ipsam nobiliorem; quare non poterit

talem formam ab aliquo agente suscipere. Quo patet ad secundam prob. agens enim æquivocum nobilioris est naturæ; quare non potest formam in se recipere, quam in alio causat: levificat itaque, sive levitatem inducit ignis, & Sol; ignis autem univocè, & levitatem habens; Sol vero æquivocè ut agens superioris naturæ: neutrum ergo est levificabile, seu potens levitatem suscipere.

500 Arguitur secundò: Gravia, & levia moventur ad centrum; sed motum in ipsis non est agens, quod causat præter ipsas: ergo se movent, & in se ipsa agunt. Prob. min. Grave clavo suspensum, hoc tantum, quod rumpatur funiculus, quo suspenditur, seclusa quacumque influentia agentis extrinseci, localiter movetur, & tendit in centrum: tunc autem negari non potest, quin hic sit motus de novo causatus; sed aliunde præter ipsum grave nihil est, à quo causetur: ergo ipsum grave per formam suam gravitatis se movere, & in se ipsum agit.

501 Resp. primò, quod sequitur grave perfectius esse, quam vivens, & magis se movens; vivens enim eo organicum ponitur, ut secundum unam partem moveatur, & secundum aliam moveatur; grave autem directè secundum quamlibet partem se moveret, cum secundum quamlibet

liber habeat formam gravitatis. Resp. secundò directe neg. min. Ad prob. dicitur, quòd movens non intelligitur sine influentia, & activo conatu, quod est activum movere; grave autem nec intelligitur, nec intelligi potest influentiam habere in se ipsum; ponit enim ipse arguens, quòd tantum, & præcisè sublatione funiculi sequitur ille motus.

Itaque de motu gravium, & levium ex instituto agitur tum disput. sequente, tum in lib. de Anima, interim dicendum, quòd formæ gravitatis connaturaliter convenit esse deorsum, sicut levitatis esse sursum; & quia, qui dat formam, dat consequentia ad formam, illà eadem influentia, qua communicatur forma, communicatur exigentia esse in tali loco, & ita esse, nisi ab aliquo prohibeatur; quare grave propria proprio loco solum indiget, quòd removeatur prohibens, quo sublato, naturali sequela secundum exigentiam suam sequitur tendentia deorsum: sicut ergo aqua ab igne calefacta, quòd naturaliter exigit frigiditatem, per hoc solum, quòd amoveatur ignis, calorem amittit, & frigiditatem recuperat; neque in hoc influentia aliqua intervenit, sed naturalis resultantia frigiditatis, ita grave per hoc solum, quòd removeatur impediens, naturali sequela ad exigentiam formæ suæ tendit deor-

sum; quare influentia, & activum movere tantum indirectè requiritur ad remotionem impediens, directè autem à generante movetur, à quo formam accipit.

502 Arguitur tertio: Actio dividitur in immanentem, & transeuntem; sed immanens in hoc à transeunte differt, quòd non in alio, sed in ipso agente recipitur: ergo actione immanente agens se ipsum movet, & in se agit. Patet min. ex ipsa quidditate utriusque actionis; transiens enim eo talis dicitur, quia transit in aliud, immanens verò, quia manet in principio, à quo egreditur. Confirmatur: Vita est motus à se, & in se: ergo vivens movet se ipsum.

503 Ad hoc item, tum disput. seq. tum in lib. de Anima dicitur ex instituto, interim neg. min. quidditativa enim distinctio immanentis à transeunte, ut ibi ex ipso Philosophi textu patet, in hoc est, quòd transiens terminum ponit, quare propriè est actio; immanens autem non ponit terminum, sed tantum attingit, quare impropriè, & tantum grammaticaliter actio est, hoc est, significatur per modum actionis, & exercitii: manet itaque actio immanens in ipso subiecto, quod denominatur agens, sed non proinde tale agit in se ipsum, neque aliquid in se ipso producit, sed terminum intra se

vitaliter attingit. Ad confirmationem ex dicendis in lib. de Anim. disting. antec. Est motus à se, & in se secundum eandem partem, sive secundum eandem potentiam, neg. antec. secundum diversam, conc. antec. Itaque ipsa anima per unam potentiam movet, per aliam movetur, ut in intelligendo movet per voluntatem, quæ intellectum applicat, & movetur per intellectum, qui objectum in specie representatum percipit; ex quo solum sequitur, quod se moveat indirectè.

504 Arguitur quartò: Angelus movet se ipsum de loco ad locum: ergo agens potest se ipsum movere. Confirmatur: Non minùs opponuntur cognoscens, & cognitum, amans, & amatum, quàm movens, & motum, quia utrobique est oppositio relativa; sed idem potest se ipsum cognoscere, & amare: ergo & se ipsum movere. Secundò: Potentia ad actum suum movetur ab objecto; sed potest ipsa potentia esse sui ipsius objectum: ergo. Patet min. quia potest intellectus se ipsum cognoscere.

505 Resp. disting. anteced. Angelus movet se ipsum directè, & aliquid in se ipsum influendo, neg. antec. indirectè, & influendo in aliud, conc. antec. & neg. conseq. Itaque Angelus est, ubi operatur, quare se determinat ad essendum alicubi, quatenus

per voluntatem applicat virtutem suam ad operandum ibi: se ergo de loco ad locum movere non est aliud, quàm velle hic, aut ibi operari, in quo nulla est influentia directè ad se ipsum. Ad primam confirmationem neg. maj. & ad rationem ejus dicitur, quod utrobique est oppositio relativa, sed inter cognoscens, & cognitum tantum secundum dici. Cognoscens itaque non movet, sed movetur; est enim cognoscere, percipere immutationem ab objecto causatam; cognitum autem movet, sed non propriè, & per influentiam aliquam, ad quam tantum sequitur relatio de secundo modo relativorum, sed movet tantum late, & impropriè, tùm, quia motu intentionali; tùm, quia in genere causæ ad quam.

Ex quo ad secundam confirmationem primò disting. maj. Potentia movetur ab objecto immediatè, neg. maj. mediante specie, conc. maj. & tunc data min. neg. conseq. Non itaque potentia per se ipsam directè se ipsam movet, neque se ipsam per se ipsam cognoscit, sed per species aliorum, de quo suo loco, quare dato, quod sit sui ipsius objectum, non agit in se ipsam. Resp. secundo, quod objectum movet potentiam in genere causæ ad quam, & non per influentiam, sed per quamdam resultantiam, ad modum nempe, quo

ad præsentiam corporis opaci
resultat in speculo imago ipsius,
ad præsentiam objecti potentia
fit in actu, & resultat in ea simi-
lendo, quam potentia suo mo-
do percipit: dato ergo, quòd
potentia se ipsam per se ipsam
attingat, non agit in se ipsam
neque ut percipiens, neque ut
percepta; hoc autem latius ex-
pendere pertinet ad libros de
Anima.

ARTICULUS V.

*An agens possit agere in distans,
quin attingat me-
dium?*

§. I.

Probatur communis sententia.

306 **P**Artem affirmativam
tenet Scotus, quam
Scotistæ sequuntur apud Mas-
trium disp. 7. q. 4. art. 3. Com-
munis tamen cæterorum senten-
tia negat cum Philosopho: ea
quidem nulla potest efficaci ra-
tione probari; quandoquidem
enim nihil transit ab agente in
passum, sed secundum rationes
seminales, ad præsentiam utrius-
que hoc agit, illud patitur, bene
posset salvari, quòd sine ulla me-
diæ immutatione sequeretur im-
mutatio passivi. Quia tamen in re

pure philosophica Philosophum
Peripatetici sequuntur, quia
item communem Doctorum au-
thoritatem sequi præstat, quan-
do nulla est manifesta ratio in
contrarium, hanc cum B. Docto-
re, & communi sequemur.

307 Dicendum itaque, quòd
agens non potest agere in dis-
tans, quin agat in medium. Hanc
expressè habet Philosophus in 7.
Physic. à text. 9. & ibi Commen-
tator, & N. B. D. quam item
habet in 2. dist. 2. q. 2. art. 4. &
dist. 14. q. 3. art. 2. Prob. pri-
mò ex illo Actor. 17. *Quamvis
non longe sit ab unoquoque nos-
trum; in ipso enim vivimus, mori-
vemur, & sumus.* Ubi Aposto-
lus Dei præsentiam ex operatio-
ne deducit; ineptè autem pro-
baret, si posset esse operatio in
distans: supponit ergo ut per se
notum, quòd agens ibi est, ubi
operatur, & consequenter, si in
aliquod distans operatur, per me-
dium continuatur operatio.

308 Huic probationi duo
reponit Mastrius; alterum, quòd
contra nos est textus: ait enim,
quòd non solum præsentiam Dei
ex operatione deducit Aposto-
lus, sed præsentiam intimam; at
intimam præsentiam neque nos
requirimus: plus ergo locus pro-
bat, quàm intendimus, & quia
nimis probat, nihil probat. De-
inde respondet directè, quòd
consequentia Apostoli non est
formalis, sed realis, sive in sensu

identico; quia nempe in Deo identificantur omnia attributa, quare operatio ipsa est immensitas; quare inferre ex operatione Dei ejus præsentiam, est inferre ex immensitate.

509 Sed utrumque de facili excluditur: primò quidem, quia sicut ex tali operatione talis deducitur præsentia, ita ex operatione ut sic præsentia ut sic deducitur: quia ergo Apostolus notum supponit, quòd præsentia infertur ex operatione, ex intima operatione deducit intimam præsentiam. Secundò item: Deducit enim Apostolus Gentilibus, qui Dei perfectionem, & identitatem illam inter attributa ignorabant: si ergo tantùm tenet illa deductio in sensu identico, & quatenus operatio ipsa est immensitas, aut hanc identitatem debuit subsumere Apostolus, aut ineptè arguit, & insufficienter; quare, ne hoc dicatur, dicendum est, quòd ex operatione in sensu formali præsentiam deducit, & notum supponit, quòd operatio præsentiam infert.

510 Probat. secundò ex P. Augustino de Genes. ad lit. lib. 8. cap. 26. ubi ex eo, quòd Deus omnia administrat, & in esse conservat, deducit, Deum esse in re qualibet intimè magis, quàm ipsa sibi; quod item docet D. Ambrosius lib. 1. de Spirit. Sancto, D. Hilarius 8. de Trinir. D. Anselmus in Monol. cap. 21. qui

omnes sicut ex tali operatione talem præsentiam deducunt, ita notum supponunt, quòd operatio præsentiam infert; quare verba D. Anselmi hæc sunt: *Sed quia aliquid sine Deo neque usquam, neque unquam est, necesse est illud esse ubique, & semper.*

511 Prob. tertio ex Philo. sopho 7. Physic. text. 9. ubi ita habet: *Primum autem movens non ut id, cujus causa, sed ut id, unde principium motus simul cum eo est, quod movetur; simul autem dico, quia nihil inter ipsa est;* sensus est, quòd principium motus effectivum, quod est, unde motus incipit, simul est cum eo, quod movetur, hoc est, nihil mediat inter tale movens, & motum: quod latè inductione probat per singulas motus species usque ad text. 14. & idem habet in expositione hujus loci Commentator.

512 Resp. Maffrius, Philosophum non debere intelligi de immediatione contactus mathematici universaliter, sed vel de mathematico, vel de physico. Sed textus ipse omnem expositionem excludit; ait enim, non solum quòd sunt simul, quo contactus significatur universaliter, sed etiam addit, quòd ita simul, quòd nihil mediat, quo omnis tollitur ambiguitas. Deinde, in probando inductivè propositionem illam per singulas species motus ostendit corporalem con-

tactum

factum agentis ad passum, vel per se, vel per instrumentum: qui ergo voluerit oppositum tenere, fateatur, necesse est, nolle se Philosophum sequi.

513 Prob. quartò nonnullis conjecturis, quæ etsi nò de necessitate cogant, sufficienter tamen conclusionem ostendunt viâ rationis: prima sumitur ex connectione istius universi corporalis in partibus ejus; videmus enim naturæ conatum ad vitandum vacuum, quo docemur, naturalem quamdam necessitatem habere corpora se mutuò tangendi; tunc ista corporum contiguitas non alio necessaria videtur, quàm ut per unum in aliud fiat transitio. Secunda: Videmus enim, quædam aliquam in aliqua distantia agere, ut ignis stupam accendit aliquantò distantem; si tamen aliquod corpus solidum, & igni resistens interponatur, illam non accendit: signum ergo est, quòd per medium deferrebatur influentia ignis. Tertia: Si nihil agit in medium, non impeditur virtus ejus à distantia, ea enim æris intermedii interpositio de materiali se habet; at videmus à distantia impedi, & non nisi in tali determinata distantia agere: ergo idem. Alia mitto, tùm, quòd conclusio magis autoritate, quàm ratione tenetur; tùm, quòd ea patebit sufficienter solvendo, quæ adducuntur in contrarium.

§.

II.

Solvuntur Argumenta.

514 **A**rguitur primò: Cœlum, & supercœlestia effectus suos causant in his inferioribus, quin aliquid in medio causent: ergo. Antecedens multis probat Mastrios: primò: Siquid operantur in medium, id motus est; per motum autem non possunt tam varii effectus induci, tùm, quia motus non est ratio agendi, sed solùm conjungit agens passio; tùm deinde, quia motus semper adest, non autem semper causantur illi effectus. Secundò: Si dicatur à lumine causari, contra: quia lumen sicut solùm est intentionalis forma reddens perspicuum, ita non habet effectum physicum inducere. Tertiò: Si dicatur, quòd mediis influentiis à motu, & lumine diversis, neque ita esse potest; tùm, quia impossibile est intelligere aliquid fluere, & emitti sive substantiale, sive accidentale; tùm, quia aut esset una qualitas, aut multiplex; & neque per unam qualitatem tot possunt causari effectus, neque tot possumus qualitates multiplicare, quot sunt effectus causati. Quartò: Effectus, quem causat influentia supercœlestium in medio, valde diver-

diversus est ab illo, quem causat in visceribus terræ; sed hoc ipso impertinens est omnino, & de materiali se habet ad effectum hic inferius causatum: ergo immediate influentia supercœlestium causat in distans effectum suum.

515 Difficultatem hujus argumenti tangit, & late versat B. Doctor in 2. diss. 2. q. 2. art. 4. & diss. 14. q. 3. art. 2. dub. 1. & 2. Respondetur ex ipso neg. antec. Ad ejus probationes dicitur, quod influentiam superioris per medium derivari non est aliquid ab ipso emitti, sed medio uti tamquam organo, seu instrumento; quare ait B. D. quod ista inferiora sunt organa supercœlestium; jam autem agens utitur organo suo non aliquid ipsi imprimendo, sed per hoc solum, quod conatum suum, & activum movere illi conjungit: deinde actus activorum sunt in patiente, & disposito; quare secundum diversam passivi dispositionem diversa est operatio, & effectus ejusdem influentiæ, & eo Cœlum dicitur causa communis, quia virtus ejus ita est indifferens, quod in alio, & alio subiecto alium, & alium effectum habet: patet ergo, qualiter Cœlum per media corpora agit, nempe conjungendo influentiam suam influentis elementorum; patet deinde, quid in medio operatur, nempe ipsum movere, & appli-

care, & influentiam ejus diversificare ex conjunctione influentia suæ; patet insuper, qualiter hoc in medio causatum ad effectum conducit inferius causandum, quamvis diversam sit, quia ex diversa dispositione passivi diversus effectus sequitur hic, & ibi.

516 Arguitur secundò: In magnète videmus, tum, quod ferrum distans, etiam interjecto aliquo corpore, secum movet, & ad se trahit; tum, quod ad polum movetur, & ferrum ex contactu ipsius polum quærit in quacumque distantia, sicut patet in acu Nautica; sed hic nullus talis effectus, aut influentia aliqua reperitur in medio: ergo immediate agit in passum distans. Resp. neg. min. quidquid enim sit id, quo ferrum sic movet, & talem in eo effectum causat, de quo postea, quod hic talis effectus non reperitur in medio, non arguit, quod non per medium deferatur influentia ejus, quia, ut dictum est, actus activorum sunt in patiente, & disposito; & quia illa dispositio, secundum quam ferrum recipit magnētis influentiam, non reperitur in medio, alius est hic, & ibi effectus, nec in hoc aliquid est speciale; videmus enim, quod ignis in stupra aliquantò distante formam ignis inducit, non autem in aëre intermedio, & idem in multis aliis patet frequentissimè.

517 De mirabili itaque, & prorsus

prorsus occulta vi magnētis multum differunt Antiqui, & Moderni, neque ullus hucusque eam liquidò ostendit; hoc enim unum est de multis, quæ Naturæ Author magis voluit nos admirari, quam nosse; itaque exercitii gratiâ modos dicendi adducemus, & proprium B. Doctoris adjuvamus, qui magis apparet vero similis. Primò itaque Thales apud Philosophum in 1. de Anima voluit, lapidem illum esse animatum, & attractionem illam causare in ferro, ei videlicet vitam communicando, qua motum illum quasi vitalem possit habere. Sed hæc positio, præterquam quòd vitam lapidi voluntariè, sine ulla ratione adscribit, magnam relinquit difficultatem, quomodo nempe, aut qua ratione possit lapis vitam ferro impartiri, & facere ipsum vivere, & vitalem motum habere.

Secundò Alex. lib. 2. qq. natural. cap. 3. docet, hanc attractionem à magnète fieri velut à fine, ponit nempe in ferro ingentem à natura propensionem ad illum lapidem tamquam ad finem suum. Sed primò moventur à fine tantum cognoscencia, quia finis movet mediâ apprehensione. Secundò, motio finis non est localis tractio, sed allucina. Tertio, naturalis propensio ex quacumque distantia movet, sicut patet in gravi, & levi; sed ferrum non ex quacum-

que distantia à magnète trahitur: ergo non per naturalem propensionem. Tertio Albert. Magnus, quem multi sequuntur, docet, magnetem non ut finem, sed ut efficientem ferrum attrahere; sed hæc efficiencia non facile explicatur, quare multiplex est dicendi modus.

Primus ad sympathiam recurrit, quæ nihil est aliud, quam quidam naturæ consensus, vi cuius ferrum magnētis conjunctionem ambit. Sed præterquam quod voluntariè adstruitur hæc sympathia, ex illo consensu non magis ferrum ad magnetem, quam magnes ad ferrum deberet moveri. Secundus modus, elique inter Peripateticos frequentior, ponit à magnète emitti incognitam quâmdam qualitatem, quam proinde dicunt occultam, & attractivam, & eâ ferrum attrahitur. Sed quamvis ad occultum quid, & prorsus ignotum necesse sit recurrere, iste tamen modus parum est philosophicus: primò, quia illa emissio qualitatis à subiecto in subiectum prorsus repugnat. Secundò, quia qualitas attractiva mera verba sunt; deinde formâ impressâ non traheretur ferrum, sed tenderet sicut leve sursum, & grave deorsum. Præterea, semel accepta illa qualitate, ex quacumque distantia traheretur, sicut semel habita gravitate, ex quacumque distantia grave tendit deorsum.

Quare

Quare tertius dicendi modus, quem tenent Moderni Atomista, irritet primò recurram ad occultam qualitatem, quam proinde dicit inane ignorantiae confugium; docet deinde, à magnète quo dam emitti effluvios tenuium corpusculorum, quæ, quia sunt de materia prima elementi, cui primò convenit motus, habent ferrum movere, & eorum impressione ad magnètem tendit. Sed in primis ille modus incurrit id ipsum, quod irritet; recurrit enim ad occultum quid, & ignotum, nempe occultum paritèr est, quæ sunt, & qualia illa corpuscula. Deinde majoribus subjacet difficultatibus, quàm quivis alius: primò: Continua emissio corpusculorum sensim imminuit quantitatem corporis, à quo emittuntur, cum pars substantiæ illa emissio ne detrahatur; non autem quantitate minuitur magnes ex quantacumque ferri attractione. Secundò: Corpuscula prima elementi motum, qui ipsi convenit, de necessitate impertiantur cuicumque imprimantur corpori; quare non magis magnes attraheret ferrum, quàm lapidem, aut quodvis aliud corpus. Tertiò: Corpuscula illa motum habent impertiri corpori, cui imprimantur, non tamen præcisè tractionis; quare explicandum relinquitur, unde, aut ex quo ferrum habet magis tractione,

quàm pulsione moveri. Alia milito, quoniam ex his satis patet insufficientia hujus modi.

518 In re itaque prorsus ignota, & cujus quædam tantum potest afferri conjectura, modus B. Doctoris hic est in 7. Physicæ lect. 4. qua de divisione motus in pulsionem, & tractionem determinat, dub. 3. de hoc querit, & primò docet, motum ferri ad magnètem non esse purè localem, non quòd ferrum non moveatur localitèr, hoc enim ad sensum patet, sed quòd causalitas magnètis alterativa est, & quòd hujusmodi motus non est locati ad locum, ex triplici signo colligit: primò, in tali motu requiritur quantitas mobilis; non enim quantumcumque ferrum quantocumque magnète trahitur; quòd si ad locum moveretur, quòd majus esset ferrum, magis moveretur. Secundò: Non in quacumque distantia ferrum vadit ad magnètem; si autem tenderet ad locum suum, facta sibi impressione, à quacumque distantia tenderet. Tertiò: Si magnes ungatur alli succo, aut hircino sanguine, non trahit ferrum; si autem ad locum esset ille motus, cum per hoc non mutetur magnètis natura, etiam si tenderet.

Hæc indicant, quamdam alterationem in ferro causari à magnète, quam sic explicat: Imaginabimur, quòd in ferro est incomple-

completa; & veluti imperfecta quardam perfectio, quæ completa est in magne; deinde unumquodque recipit influentiam activi secundum modum, & dispositionem naturæ suæ: hinc ergo illa magnæ influentia, quia in ferro tantum hanc talem dispositionem invenit, in ferro tantum hanc causat alterationem, ad quam motus ille sequitur; quare sicut Sol elevat vapores, quatenus alterando causat levitatem, qua sursum tendunt, ita magnes alterando causat in ferro tale mutatum esse, quo ad ipsum fertur. Quidquid autem id sit, quo ferrum movetur, ad difficultatem argumenti, cujus causâ hæc dicta sunt, jam patuit, quod non movetur, non operari per medium, ex quo in medio non causatur illa tractio, quia diversa est natura, & dispositio medii.

§12 Arguitur tertio de fascinatione:

Fascinantes enim à longe, & nullo contactu, sed aspectu solo inficiunt: ergo operantur in distans. Huic additur, quod de Basilisco asserunt Naturalistæ, quod nempe solo aspectu interficit. Item, quod dicitur de pisce quodam, qui ab effectu dicitur Torpedo, quod nempe hæmo captus, vel rete manum piscatoris sic afficit, quod torporis causat, quo rete, vel calamum cogitur abjicere.

§20 Ad hoc eadem solutione præcedentis neg. consequ. in his enim per medium defertur influentia; quia tamen diversa est dispositio in medio, non idem ibi experitur effectus. Idem dicitur ad multa alia, quæ hujus generis obijciuntur, quare in iis sigillatim expendendis superfluum est tempus trahere.

QUÆSTIO SEPTIMA DE CAUSA FINALI.

ARTICULUS. I.

Quid sit, & quotuplex finis?

521 **D**E Fine agit B. Doctor in 2. dist. 1. part. 2. q. 1. per totam, & dist. 38. q. 2. art. 1. duabus dubitat. Ex quo quantum ad primum notandum, quod non est idem finis, & causa finalis: finem enim habere omni agenti convenit; moveri autem à fine, quo exercetur causalitas ejus, solis convenit cognoscentibus: finis itaque est, quod agens intendit, quare constituitur in ratione talis per terminare tendentiam agentis; finalis causa est id, quod alliciendo movet, quare constituitur per habere virtutem sic movendi, & ejus causalitas est sic movere; de quibus in sequentibus.

522 Quantum ad secundum dividitur primò finis in finem cui, & cuius gratia: finis cuius gratia est id, quod intenditur, si-

ve ipsa bonitas, à qua movetur agens; finis autem cui est subiectum, cui ipsa bonitas desideratur, & intenditur: v. g. Medicina intendit sanitatem aegroto: finis cuius gratia Medici agentis est ipsa sanitas; finis autem cui est homo, cui sanitas intenditur. Hanc divisionem habet Philosophus 2. de Anim. text. 37. Dividitur secundò in formalem, & objectivum, seu in finem qui, & quo: finis qui, seu objectivus est, quod intenditur; finis quo, seu formalis est ipsa affectio: v. g. Deus est finis noster objectivus, seu qui; ipsa autem Dei visio, seu fructio est finis quo. & formalis; intendimus enim Deum videre, & eo frui, sive Dei visionem, & fructionem.

Dividitur tertio in finem forma, & finem usus, ut habet Philosophus 2. Physic. text. 23. seu ut habet 1. Eth. cap. 1. in finem operis, & operantis; utrumque enim pro eodem accipit B. Doctor ubi supra dist. 1. q. 1. art. 2. §. Propter argumenta: finis operis, ut ibi habet B. Doctor,

etor,

Doct., ipsa est forma, seu perfectio operati, ideo dicitur finis forma, ut in aedificatore finis operis est domus, & ejus perfectio; finis verò operantis est commodum, sive utilitas, quæ ex ipso opere intenditur, ideo dicitur finis usus; ad hoc enim aedificator intendit domum, ut eam utatur; & quia hic finis commodum est ipsius agentis, dicitur finis operantis; notat autem ibi B. Doctor, quod principalior est finis usus; tum, quia magis movet; tum, quia finis forma ordinatur ad finem usus, & propter illum intenditur.

Dividitur quartò in finem ultimum, seu remotum, & proximum, sive intermedium: finis ultimus dicitur, quod sic determinat, & ita propter ipsum est intentio, ut non ulterius ordinetur ad aliud; finis verò proximus, sive intermedius est, quod sic terminat, ut ulterius ad alium finem dirigatur intentio agentis: v. g. finis forma erit proximus, sive intermedius, quia ad utrum ordinatur, & propter usum forma intenditur; finis verò usus est ultimus, quia in illo sistit intentio agentis. Mitto alias divisiones, quæ nullius sunt utilitatis; vide, si placet, apud Suarium disput. 23.

523 Circa primam divisionem dubitatur: Uter ex illis finibus sit propriè causa finalis? Nominales communiter citantur,

quòd velint, finem cui propriè exercere rationem causæ, non verò finem cuius gratia. Motivum est, quòd causa finalis est propriè, quæ propter se intenditur; sed propter se intenditur finis cui, non autem cuius gratia: ergo. Patet min. quia in fine cui sistit intentio, finis autem cuius gratia non propter se quaeritur, sed propter subjectum, cui intenditur bonitas. Per oppositum Vazquez in 1. 2. disp. 2. quem sequitur Salas, tenet, finem cuius gratia esse propriè finalem causam, non verò finem cui. Motivum est, quia, si finis cui esset propriè finalis causa, magis homo esset causa beatitudinis, quàm e contra; patet enim, quòd homo est finis, cui beatitudo intenditur. Deinde, finis cui comparatur ut subjectum ad finem cuius gratia: ergo magis propriè ipse finis cuius gratia erit causa finalis, siquidem se habet ut forma, & perfectio in illo genere. Præterea, Philosophus hic text. 24. ait, hominem esse finem omnium quodammodò; sed est finis cui: ergo non propriè, sed secundum quid, & quodammodò habet finis cui rationem causæ.

524 Dicendum tamen cum communi, neutrum per se, & seorsim habere rationem causæ, sed ex utroque compleri causam finalem. Ratio prima est, quia causa finalis non eo habet rationem causæ, quia terminat inten-

Q2 tionem,

tionem, sed quia movet, seu nata est movere; in hoc enim causalitas finis exercetur; sed non movet ipsa bonitas, nisi ut assequatur, neque assequenda intelligitur, nisi alicui subiecto: similiter ipsum subiectum secundum se, & seorsim non movet finaliter, sed ratione bonitatis, quæ ipsi intenditur; si enim secundum se, & seorsim movet, non finis cui, sed *cujus gratia* erit: relinquitur ergo secundum, quod nempe ex utroque adequatur ratio finalis causæ, altero se habente veluti materiali ratione, altero veluti formali.

525 Quo patet ad motiva utriusque opinionis; utraque enim rationem finis considerat, non verò finalis causæ: ad motivum primum neg. maj. non enim finalis causæ ex eo est, quia terminat intentionem, sed quia movet; & quamvis finis cui ultimo terminet, non tamen movet. Ad primum alterius opinionis, id solum probat, quod finis cui per se, & seorsim non habet rationem causæ; ex hoc tamen non sequitur, quod finis *cujus gratia* se solo moveat, seu sit finalis causæ. Itaque in alio, & alio sensu beatitudo est finis hominis, & homo est finis beatitudinis, nempe homo est finis cui, beatitudo finis *cujus gratia*: causæ autem finalis ipsa est beatitudo, non absolute, & secundum se, sed ut homini assequenda. Ad secun-

dam, se habet utique finis *cujus gratia* per modum formæ, sed hoc ipso non aliter movet, quam in ordine ad subiectum, cui forma est. Ad tertium ait Philosophus, quod homo est omnium finis quodammodo, non autem, quod est finalis causæ: quia ergo quodammodo finis est, nempe ut subiectum, cui cætera ordinantur, cætera omnia non absolute movent, sed ut ordinata ad hominis commodum tamquam ad finem cui.

526 Circa quartam divisionem dubitatur item: An finis proximus, sive intermedius habeat propriè rationem finalis causæ? Negat Vazquez in 1. p. disp. 82. Motivum est ipsa definitio finalis causæ; est enim, cuius gratiâ cætera fiunt; quare sibi repugnat ad alterum ordinari, alioqui non propter illam, sed propter illud alterum agens agit; sed finis intermedius ex propria ratione sua ad alterum ordinatur: ergo. Confirmatur: Medium ut tale non habet propriam bonitatem aliam à bonitate finis, ut omnes supponunt, & suo loco latius explicabitur: ergo medium ut tale nullam habet causalitatem finalem distinctam à causalitate finis; sed finis intermedius eo talis dicitur, quia ad alterum ordinatur, & est medium respectu illius: ergo non habet propriam rationem causæ finalis.

527 Nihilominus communis

senten-

sententia affirmat. Pro cuius intelligentia nota, quod id, quod ad alterum ordinatur, duobus modis potest considerari; altero præcisè secundum ordinem conducentiæ ad alterum; altero secundum se, & in propria ratione sua: priori quidem modo non habet aliam appetibilitatem, quàm illius, ad quod conducit, sic enim tantum, & præcisè accipit intellectus ordinem conducentiæ ad alterum; posteriori autem modo bonitatem potest, & appetibilitatem in se habere, quæ tamen sit ad alterum ulterius ordinabilis. Hoc itaque secundo modo est finis proximus, sive intermedius; priori autem nullo modo finis, sed tantum medium ad finem, quod causalitatem non habet, sed est veluti instrumentum: patet ergo, quod finis proximus, sive intermedius aliquam habet causalitatem, licet non plenam, & absolutam.

528 Per hoc patet ad motum in contrarium: ad rationem dicitur primò, quod illa definitio finem explicat, ut finis est, non verò ut est causa, nempe terminare tendentiam, non autem movere. Dicitur secundò, quod *propter quod*, seu *cuius gratia*, strictè loquendo, solum fini ultimo convenit, eo quod intermedius non absolute intenditur propter se, sed ad alterum habet ordinari; sicut autem hoc non tollit, quin in se aliquam

habeat appetibilitatem, qua moveat, & quam agens ad alterum finem ordinet; ita neque tollit, quin agens hunc talem finem aliquo modo intendat, & propter ipsum aliquo modo operetur; quare minus propriè erit *propter quod*, & finis, propriè tamen rationem finis habebit, & propter ipsum erit operatio. Ad confirmationem patet ex dictis num. præced. neg. itaque subsumpta; non enim idem est formaliter medium, & finis intermedius; & quamvis medium ut tale non habeat propriam appetibilitatem, & de se movere, habet tamen finis intermedius.

ARTICULUS II.

Quanam sit causalitas finalis cause?

529 ¶ N qualibet causa prior est virtas, & formalis ratio, qua causa est, quàm causalitas; cogimur autem ordinem invertere, quia explicata prius causalitate, clariùs expedientur dicenda de ratione formali finalizandi. N. Manso q. 12. §. 2. querit: An finis moveat efficienter? Pro resolutione præmittit definitionem Tridentini sess. 6. quod liberum arbitrium non se habet merè passivè; ex quo supponit de mente omnium, quod volunt

voluntas ad actum volendi se habet activè, & efficientèr elicit ipsum actum; quo supposito, quærit: An actus sit efficientèr ab objecto? Et latè probat sententiam affirmativam, quæ est plurimum Thomistarum.

Sed in primis de illo supposito satis dictum est num. 231. ubi textum Concilii expendimus, & patuit, quòd de voluntate loquitur, ut est liberum arbitrium; ex quo nihil sequitur quantum ad actum volendi, & quandoquidem ipse citat B. Doctorem in 2. dist. 25. ibi potuit videre sententiam ejus, quòd voluntas, quantum ad actum volendi, se habet passivè, ut latius explicabimus in lib. de Anima. Deinde ad dubitationem, quam ipse instituit, nihil refert illud suppositum, neque congruè poterit explicari, quomodò idem actus in eodem genere efficientis causæ seorsim sit totalitèr ab objecto, & totalitèr à potentia. Insuper, ponit quidem B. Doctor, quòd actus ab objecto causatur, sed in primis illa causalitas non est efficientia, sed resultantia quædam, & causalitas causæ ad quam, quæ improprie, & reductivè tantum ad efficientiam pertinet; deinde, id non est speciale in finali causa, sed cuique objecto convenit; quare non ad causalitatem finis, de qua quæritur, id pertinet.

530 Ad propositum itaque

prima sententia esse poterit, quam tenet N. Gavardi, neque omnino rejicit Manso, quòd nempe causalitas finis consistit in eo, quòd causat in voluntate impulsus quemdam, seu qualitatem, quæ est actus primus volendi, quo voluntas facta in actu se movet, & procedit ad actum secundum volendi; pro qua item multi citantur Thomistæ. Hanc N. Manso confirmat ex B. Doctore in 2. Physic. lect. 11. dub. 2. in resolutione, ubi sic ait: *Dicendum, quòd finis videtur comparari ad efficiens, sicut forma ad materiam; sicut enim materia de se quid indeterminatum dicit, determinatur autem per formam, sic efficiens determinatur per finem.*

Sed in primis ex hoc loco non deducitur intentum sententiæ, etsi enim ibi habeatur, quòd efficiens determinatur à fine, non autem habetur impulsus ille, seu qualitas causata in voluntate. Deinde, impulsus ille, eo dato, pertinet ad rationem objecti, & communitèr in quacumque potentia ab objecto causatur actus primus, quo potentia movetur: relinquatur ergo intacta difficultas, de qua quæritur, quomodò nempe illa qualitate causata allicitur voluntas: sæpe itaque doctrinam illam habet B. Doctor, quod notes velim propter argumentum, quod inde posset desumi; sensus tamen ejus est, quòd voluntas

voluntas duplici modo movetur,
semper motu ad formam, & ad
finem: v. g. sicut grave & move-
tur ad formam gravitatis, & eâ
habita movetur ad finem, sic vo-
luntas movetur ad formam, nem-
pe ad actum primum, & eo ac-
quisito, sive facta in actu move-
tur ad finem: quæritur ergo, in
quo consistit causalitas, qua sic
movetur; de quo nihil habet sen-
tentia illa.

331 Secunda sententia est, quæ tenet N. Villanova, & multi Thomistæ, docet, quod si- cut causalitas efficientis est fieri. ita actio, ita causalitas finis est ipsum trahi efficientis causæ; quare ipsa actio, quæ prout ab ipso est causalitas efficientis, prout à fine allicitur, est causalitas causæ finalis. Hanc N. Villanova deducit ex loco B. D. præced. adducto. N. Man- tianam confirmat ratione inde adducta : finis determinat effi- cientem causam, sicut forma ma- teriam; sed forma determinat materiam per solam unionem, & non aliquo ipsi impresso : ergo. secundò : Tractio voluntatis se- quitur ad formam apprehensam, sicut tendentia in gravi ad gra- vitatem ipsi impressam; sed ut in gravi inclinatur, nihil datur di- stinctum à forma gravitatis : er- go.

Tertiò : Ad actualement in-
clinationem appetitûs in finem suf-
ficere, quòd finis imprimat appe-

renti similitudinem suam ; sed hanc imprimit uniendo voluntati formam apprehensam ; ergo in hac sola unione consistit causalitas finis. Quartò : Inclinatione voluntatis ex P. Augustino est pondus ipsius ; sed hoc pondus intelligitur præcissa apprehensione bonitatis ; ergo. Major constat ex illo S. Parentis : *Amor meus pondus meum, illo feror, quocumque feror.* Minor item patet ; ex eo enim , quòd bonitas apprehenditur , movetur voluntas ad habendum in re bonitatem , quam habet in apprehensione.

Hæc sententia neque suffi-
cienter ex probationibus dedu-
citur, neque in se ipsa sufficien-
ter explicat causalitatem finalis
causæ: primum cuique patet; so-
lùm enim probationes deducunt,
quòd non est accipere realitatem
aliquam efficienti impressam, si-
cut ponit prior sententia; non
autem ex hoc sequitur, quòd
causalitas finis sit ipsum exerci-
tium efficientis prout à fine. Se-
cundum ex ipso exemplo, quod
assumit, potest ostendi: causali-
tas enim efficientis influentia est,
& conatus, quo intelligitur dare
esse effectui, & sine quo non in-
telligitur illud fieri; vere enim
mutatum esse, quod materia
consequitur, intelligitur esse à
forma, & ab ea participari; non
autem est actio, aut fieri prout à
forma, non alio, nisi quia ex par-
te forma non intelligitur influen-
tia

tia illa: similiter passiones à natura originantur; non autem ibi accipitur actio, aut fieri, quia non accipitur influentia.

Sicut itaque in efficiente active, & ex parte causæ accipimus causalitatem, illam nempe influentiam, cui correspondet moveri in passio, quod est fieri, & actio; ita quaeritur in causa finali, quid est active, & ex parte ipsius ejus causalitas, cui correspondet illud moveri, & allici. Præterea, aliud est allici, & ex hac allicientia determinari ad agendum, aliud verò agere: ergo dato, quod causalitas finalis causæ sufficienter explicetur passive per ipsum moveri efficientis, non in ipsa actione consistit prout à fine, sed in allicientia, quæ est pro priori ad actionem. Insuper: Licet omne agens propter finem agat, moveri à fine, seu allici tantum convenit appetitui: ergo idem.

532 Dicendum itaque, quod causalitas finis formaliter, & proprie nihil est aliud, quam ipsam bonitatem apprehensione propositam exercitè placere, seu quod idem est, allicere appetitum; per hoc enim ipsum exercitè determinat, & movet ad executionem. Requiritur itaque impressio facta à fine, quam ponit prima sententia, sed ea præsuppositivè se habet, & pertinet ad actum primum: requiritur item apprehensio, veluti conditio ap-

plicans bonitatem; quæ movetur ex hoc autem, quod bonitas sic proposita placet, allicitur appetitus, & movetur agens. Hoc amplius constabit ex dicendis articulo sequente; latius autem probare non est hujus loci, pertinet enim ad lib. de Anima.

533 Ad motiva autem utriusque opinionis dicendum: ad primum quidem, quod locus B. D. tantum intendit ordinem, quem causæ servant inter se; & quia finis est prima causarum, sicut materia est ultima, eo quod primum perfectibile, & fundamentum naturæ, finis determinat efficientem, efficiens formam, & forma materiam; inde tamen nihil ad causalitatem. Quo ad rationem N. Maso: primum, si ea tenet, sequitur, quod causalitas efficientis nihil est præter ejus applicationem: sicut enim forma materiam determinat, ita efficiens determinat formam; sed, ut ipse subsumit, causalitas formæ nihil est præter unionem: ergo idem de efficiente. Deinde: Forma sic determinat materiam, quod effectum ei communicat: si ergo paritas inde ad finalem causam sumitur, cogimur ei effectum concedere distinctum ab allicientia, & motione voluntatis. Patet itaque, quod ex illo ordine causarum non potest paritas fieri ad causalitatem.

Eodem modo dicitur ad secundum; sequitur quidem tractio voluntatis.

Voluntatis ad bonitatem apprehensionem, sicut descensus ad gravitatem; sed non eodem modo: illam ergo paritatem ad hoc asseruit B. Doctor, quod sicut in gravi accipimus motum ad formam, quo nempe acquirit gravitatem, & deinde descensum, qui ad hanc gravitatem sequitur; ita in voluntate debemus accipere motum ad formam, quo nempe per apprehensionem sibi proponitur, & suo modo unitur bonitas, & deinde motum ad finem, seu tractionem, quæ ex illa ostensione bonitatis sequitur; de cetero autem non sicut descensus naturali necessitate consequitur gravitatem, ita tractio ostensionem bonitatis, sed allicivæ appetitus ab ipsa bonitate, in qua per apprehensionem magis, aut minus, secundum quod magis, aut minus placet.

Ad tertium neg. maj. postquam enim finis imprimit similitudinem suam, & ea per apprehensionem ostenditur voluntati, movetur, aut non movetur voluntas, secundum quod illa bonitas sibi placet, aut non placet. Ad quartum dicitur primo, quod non finis ipse, sed amor, seu inclinatio, qua ab illo movetur voluntas, est pondus ipsius juxta S. Parentem. Deinde neg. min. non enim apprehensione formaliter, sed casualiter tantum habetur illud pondus: ex quo itaque apprehensione ostenditur bonitas,

sequitur voluntatem allici, moveri, seu inclinari, & hæc inclinatio est pondus, quo fertur ad executionem.

ARTICULUS III.

Quenam sit ratio formalis finalizandi?

§. I.

Relatis sententiis, nostra proponatur.

544 **P**rima sententia asserit, esse rationem communem ad bonum, & malum, ita quod etiam malum sub ratione mali possit movere, & finalizare voluntatem. Pro hac citantur Nominales, & solent etiam tribui Scoto, & aliquibus Scotistis, de quo RR. Scotistæ queruntur; mens enim Scoti longe alia est: docet itaque, quod sicut viso corvo, potest intellectus albedinem aliunde apprehensam illi attribueri; ita potest voluntas proposito objecto sub præcissa ratione mali bonitatem aliunde acceptam illi attribueri, & illud ratione hujus bonitatis amare; quæ proinde dicitur bonitas præfixa, sive præstituta, quia cum illam non habeat objectum, voluntas sibi præfixit.

Sed priori sensu hæc sententia

tentia ab omnibus rejicitur tamquam rationi, & experientiæ ipsi repugnans: ut enim ex D. Dionysio communiter circumfertur, nemo intendens in malum operatur; & videmus appetitum non moveri nisi ad aliquid sibi congruum, & conveniens: oportet enim sibi placere id, à quo movetur; quòd autem malum ut tale placeat, seu, quod idem est, congruat, est aperta contradictio, nempe quòd congruat id, quod incongruit, quatenus tale: oportet ergo bonitatem habere id, quod movet, veram, aut apprehensam, honestam, utilem, aut delectabilem. Quantum ad alterum sensum, quem intendunt Scotista, non est hujus loci; ad præsens enim quod attinet, à bonitate movetur voluntas in illo actu; an autem ea possit sibi bonum præsituere, quando apprehensione non proponitur, disp. 3. de Anima determinabimus.

535 Secunda sententia docet, rationem formalem finalizandi esse apprehensionem. Ita Medin. Sonc. & alii secuti Avicennam 6. Metaph. cap. 3. Tertia sententia docet, in fine, secundum quod habet causalitatem effectivam, apprehensionem esse rationem formalem; in fine verò, secundum quod habet causalitatem finalem, apprehensionem esse condicionem, rationem verò formalem esse ipsam objecti

bonitatem. Ita N. Manso pro se citans Villanovam, & B. Doctorem. Sed neutrum stare potest: primum quidem, quia apprehensio quid transiens est, & ad ipsum pertinet exercitium; ratio autem formalis virtus est causæ permanentè ipsi conveniens, & pertinet ad actum primum. Præterea: Apprehensio, cum sit propositio objecti, se habet veluti applicatio; applicatio autem conditio est: apprehensio ergo conditio est quadam de necessitate ad finalizandum requisita, non autem ratio movendi.

Secundum item, quod intendit N. Manso, primò rejicitur, quia finis talem effectivam causalitatem non habet; tum, quia activare potentiam, & causare in ea actum primum, non finis est, sed objecti; tum deinde, quòd id non per efficientiam, sed per resultantiam præstat, & in genere causæ ad quam. Secundò, dato talem habere, ea non est ad propositum; si enim quaeritur de ratione finalizandi, impertinens est omninò ratio efficiendi. Tertiò, dato ad propositum pertinere, falsum est, quòd apprehensio sit ratio illius causalitatis effectivæ, sed tantum conditio: quod primæ rationes factæ probant; deinde manifestè deducitur ex loco ipso B. Doctoris, quem pro se ipse adducit, quòd nempe movens ut agens, est forma in anima, movens ut finis, forma ex-

tra animam: hinc enim non apprehensio, sed forma apprehensa dicitur movere ut agens: patet ergo, quod sive ad activationem, quo se habet ut agens, sive ad sufficientiam, quo se habet ut finis, apprehensio est mera conditio.

536 Communis itaque sententia docet, rationem formalem finalizandi esse bonitatem, apprehensionem verò conditionem esse de necessitate requisitam ad exercitium movendi, quia finis non nisi appetitum movet; appetitus autem mediâ cognitione movetur. Nonnihil tamen controvertitur: An bonitas secundum esse intentionale, quod in apprehensione habet; an verò secundum esse reale sit rationalis finalizandi? Ratio dubitandi est ex una parte, quod bonitas imaginata, & purè intentionalis, ut talis, neminem movet; nullus enim bonitatem appetet purè phantasticam. Ex alia autem bonitas rei omninò de materiali se habet ad movendum voluntatem; saepe enim à bonitate, quæ in re nulla est, movetur appetitus.

537 Sed hæc controversia tota est de modo loquendi. Dicendum itaque, quod ratio formalis finalizandi bonitas est realis, sive secundum esse rei, non præcisè quæ in re est, sed quæ esse, aut esse posse apprehenditur: artifex enim à bonitate mo-

vetur, non quæ est, aut quam ipse apprehendit in re esse, sed quam apprehendit esse posse; ad hoc enim movetur, ut illa bonitas artificiat in re ponatur. Hanc habet B. Doctor in 2. dist. 38. q. 2. art. 1. dubit. 1. later. §. *Propter primum*, ubi versans dictum Commentatoris sup. adductum, quod movens, ut agens, est forma in anima, distinguit de illo esse, quod bonum habet in anima, nempe secundum apprehensionem, & secundum intentionem; & priori modo, ait, non esse finem, sed tantum se habere per modum agentis; posteriori modo est ratio finis: sensus est, quod illa intentio aut accipitur absolutè secundum esse, quod in se habet sine ullo respectu ad extra; aut accipitur, ut est imago illius, quod est in re, aut esse putatur; & hoc tantum posteriori modo est formalis ratio movendi finaliter.

Hinc patet ad rationem dubitandi: bonitas nempe intentionalis, ut talis, neminem movet; hoc est, secundum esse subjectivum, quo in se est pura intentio; bonitas autem, quæ subjective habet esse intentionale, & purè idèale, objectivè autem habet, aut habere putatur esse reale, secundum hoc esse objectivum movet. Quia itaque non movet secundum esse subjectivum, quod habet sive in re, sive in apprehensione, de materiali est boni-

tas, quam habet, aut non habet in re; & quia secundum esse objectivum movet, quod apprehensione proponitur, tantum requiritur, quod apprehensione accipiat sibi in re convenire bonitatem.

538 Probatur itaque communis conclusio: Id est formalis ratio finalizandi, secundum quod finis est aptus placere, & ad se trahere appetitum; sed id est bonitas apprehensa secundum esse objectivum, quod sibi in re convenit: ergo. Patet maj. quia ratio formalis cujuslibet causae est id, quo est virtuosa, & potens causalitatem suam exercere; causalitas autem finalis causa est movere, & ad se trahere appetitum. Patet item min. quantum ad primum quidem, quia appetitus non est de se cognoscitivus, quare non habet de se attingere objectum suum, nisi quatenus à potentia cognoscente proponitur. Quantum ad secundum item, quia secundum esse subjectivum, quod in re habet, non potest potentiae conjungi, ut ipsam moveat; at secundum esse subjectivum, quod habet in apprehensione, pura intentio est, & proinde non appetibilis, aut potens movere: solum ergo potest movere secundum esse objectivum.

Confirmatur: Si bonitas posset movere secundum esse intentionale, posset etiam secun-

dum tale esse terminare; sed apud ipsos etiam contrariae sententiae Authores terminare non potest: ergo nec movere. Ostenditur maj. In eo sistit, & terminatur intentio cujuslibet, quod quaerit, & intendit; sed quaerit id, quod sibi placebat, & movebat inclinationem: si ergo nullius intentionis potest in bonitate intentionali sistere, nullus potest à tali moveri.

G. II.

Solvuntur Argumenta.

539 **A**rguitur primò ex fundamentis primae sententiae: Objectum adequatum voluntatis non est bonum sub praecissa ratione boni: ergo est ratio communis abstrahens à bono, & malo. Prob. antec. Voluntas exercetur etiam per actum nolitionis; sed hujus objectum nequit esse bonum ut tale: ergo. Confirmatur primò: Quia eadem est potentia contrariorum, sicut patet de visu ad albedinem, & nigredinem, & de intellectu ad assensum, & dissensum: ergo pariter voluntas, & consequenter non praecisè à bono specificatur. Secundò: Voluntas non solum movetur ad prosecutionem, sed etiam ad fugam; sed tantum fugit, & recedit à malo, ut ma-

sim est : ergo ab eo movetur.
Tercio : Sape aliquis inimico
vult malum ut tale : ergo idem.

540 Resp. quod latius patet
objectum voluntatis, quam finis
ejus ; quare, ex quo objectum sit
ratio communis ad bonum, &
malum, non sequitur, quod ma-
lum habeat rationem finis. Ita-
que voluntas se extendit ad to-
tam latitudinem entis, sicut
etiam intellectus, quare attingit
conveniens, aut disconveniens ;
conveniens quidem prosecutio-
ne, disconveniens autem fuga,
seu odio ; movetur autem tan-
tum à bono, & convenienti, in
ipso etiam actu volitionis, quo
malum respicit tamquam objec-
tum ; eo enim à malo recedit,
via à bono illi opposito allicitur,
are semper finis ejus, à quo
allicitur, & finaliter movetur,
ad aliquod bonum. Quo ad pri-
mam confirmationem conc. con-
seq. nihil tamen inde ad propo-
situm : est utique voluntas poten-
tia contrariorum, movetur tamē
tantum à bono, sive ut ipsum pro-
sequatur, sive ut à malo opposi-
to recedat. Item ad secundam ;
in actu enim fuga non à malo, a
quo recedit, sed à bono opposi-
to movetur, quod illi placet.
Pariter ad tertiam ; qui vult ma-
lum inimico, respicit ut sibi de-
lectabile, quod alteri malum est.

541 Arguitur secundo : Si
apprehendat intellectus odium
Dei, ut precisè malum est, aut

illud potest velle voluntas, aut
non potest ? Si primum, habetur
propositum : si autem secundum,
non erit libera : ergo. Confirma-
tur primo : Quia alioqui non po-
test voluntas peccare nisi praece-
dente errore intellectus, quo
apprehendat malum sub ratione
boni ; sed hoc est falsum, imò
defectus voluntatis praecedit, &
causa est erroris intellectus, hic
enim oritur ex imperio volunta-
tis : ergo. Confirmatur secundo :
Quia tunc nullum daretur pecca-
tum ex malitia ; sed hoc est fal-
sum : ergo. Prob. sequela maj.
In hoc differt peccatum ex malitia
à peccato ex fragilitate, sive
ex passione, quia peccans ex ma-
litia, sciens, & volens amplecti-
tur malum peccati : si ergo potest
voluntas ex pura malitia pecca-
re, potest malum, ut tale, am-
plecti, & ab eo finaliter moveri.

542 Resp. ad argumentum,
quod in illo casu non potest vo-
luntas velle illud objectum, &
consequentè ad illud, ex suppo-
sitione, quod sic proponitur, non
potest libertatem exercere, nec
in hoc aliquod est inconveniens :
requiritur itaque ad exercitium
libertatis indifferentia iudicii,
seu quod objectum proponatur
indifferentè ; quare quando sub
una tantum, & praecissa ratione
ponitur boni, aut mali, non ha-
bet voluntas indifferentiam ad
utrumque actum defectu condi-
tionis, nempe iudicii regulantis :

quan-

quando ergo objectū sic proponitur sub ratione mali, puta, inhonesti, quod relinquitur sub aliqua ratione utile, aut delectabile, potest voluntas aut illud nolle, quia inhonestū, & tūc movetur ab honestate opposita; aut potest illud velle, & tūc movetur à bonitate utili, aut delectabili; quando autem sic proponitur sub ratione mali, quod nulla relinquitur ratio boni, seu, quod idem est, proponitur sub omni ratione mali, omninò non potest illud velle.

Ad primam confirmationem respondet B. Doctor in quodl. 1. q. 19. & in 2. loco supra citato, quod omnis peccans aut peccat ignorans, aut ex ignorantia, quare semper in acta regulante voluntatem aliquis est defectus, quia non considerat, ut debet: verum quidem est, quod iste defectus aliquando oritur ex imperio voluntatis, & ita contingit in peccante ex malitia; tūc autem voluntas ad sic imperandum non movetur à malo, sed à bonitate delectabili, quæ sibi magis placet, & quam proinde vult honesto præponere. Quo patet ad secundam, neg. sequela maj. & ad rationem ejus dicitur, quod peccans ex malitia sciens, & volens, non malum ut tale bono præponit, sed bonum delectabile bono honesto; quare à bono movetur, nempe delectabili.

543 Arguitur tertiò pro secunda sententia: Diversitas specifica amoris debet provenire ab eo, quod est ratio formalis movendi; sed sola apprehensio sufficit diversificare actum voluntatis: ergo ea est ratio formalis movendi. Minorem multis probat N. Manso: primò, nulla facta diversitate in objecto per hoc solum, quod apprehensio illud proponat ut honestum, vel inhonestum, variatur actus voluntatis; sed hinc tantum variatur apprehensio: ergo. Secundò: Si objectum proponitur ut præsens, causat amorem; si autem ut absens, causat desiderium; sed in hoc tantum variatur apprehensio proponens: ergo. Tertiò: Amor Dei in via, & in Patria essentialiter differunt; sed nulla est diversitas objecti, sed tantum cognitionis proponentis: ergo.

Confirmatur: Finis movere potest sine reali bonitate, non autem sine apprehensione; sed magis à ratione formali movendi, quam à conditione dependendi: ergo apprehensio non condicio erit, sed ratio formalis. Major quantum ad primum patet ex jam dictis; aliquando enim voluntas objectum amat, quod in re nullam habet bonitatem, quia intellectus malè apprehendit habere. Quantum ad secundum item, quia eo dicitur, quod *nihil volitum, quin præcognitum*, quia voluntas est potentia cæca,

quæ in nullum potest actum exire, nisi ab intellectu reguletur.

544 Resp. dist. min. Apprehensio per se, & formalitèr sufficit diversificare, neg. min. quatenus ex apprehensione diversificatur bonitas proposita in ratione moventis, conc. min. ad hoc autem mera conditio est apprehensio proponens. Quo ad probationes patet: ad primam neg. min. tunc enim diversificatur bonitas proposita, non quidem realitèr, sive ut est in re, sed formalitèr, ut habet movere. Ad secundam eodem modo neg. min. Ad tertiam, aliqui volunt, amorem viæ, & Patriæ non essentialitèr differre, sed tantùm secundum gradus intentionis, sive si completum, & incompletum; non tamen essentialitèr differre, quod magis videtur innuere B. Doctor, quia alter liber est, alter necessarius, dicitur sicut ad primum, quòd diversitas cognitionis diversificat objectum, non realitèr, sed formalitèr in ratione moventis, quia nempe magis, quàm sic proposita habet movere ipsa bonitas.

Ad confirmationem neg. conseq. solum enim ex præmissis inferitur, quòd realis bonitas, sive secundum esse, quod habet in re, non sit ratio formalis, non autem quòd talis sit apprehensio. Itaque sine bonitate apprehensione proposita impossibile est voluntatem moveri; etsi au-

tem realitèr non possit bonitas nisi per apprehensionem movere, metaphysicè verò tacta hypothesi, quòd sine apprehensione proponeretur voluntati, ea moveretur; è contra autem apprehensio sine bonitate omninò non moveret: magis ergo necessaria est bonitas, quàm apprehensio, nempe bonitas metaphysicè, & ut ratio formalis movendi, apprehensio verò physicè ut conditio, sine qua non.

545 Arguitur quartò ex N. Manfio: Eo modo bonum existit in apprehensione, quo substantia generantis in semine; sed propter hanc virtualem existentiam semen est virtus, & ratio formalis generandi: ergo paritèr apprehensio erit ratio formalis finalizandi. Si dicatur, quòd apprehensio est veluti existentia, & applicatio bonitatis; talis autem in nullo genere causæ est ratio formalis. Contra insurgit ipse: Sicut apprehensio est mera existentia, & applicatio bonitatis cognita, ita species erit mera existentia, & veluti applicatio objecti; sed apud omnes species est virtus objecti: ergo. Rursus: Ideo species non est mera existentia objecti, sed virtus ejus, quia continet repræsentativè cognoscibilitatem objecti, imò est ipsa objecti cognoscibilitas; sed paritèr apprehensio continet repræsentativè bonitatem, & appetibilitatem finis: ergo.

Resp.

546 Resp. dist. maj. In apprehensione formali, neg. maj. in apprehensione objectiva, conced. maj. & hoc sensu etiam consequ. apprehensio enim objectiva ipsum est objectum, sive bonitas apprehensa actu percepta, & voluntati proposita; & hæc utique est ratio formalis movendi. Itaque apprehensio aut sumitur pro actu cognoscendi, & sic mera est applicatio bonitatis moventis, & veluti existentia, seu præsentia ejus, & sic dicitur conditio ad movendum; aut sumitur apprehensio objectivè pro ipsa re apprehensa, & sic ipsa est bonitas movens, & ratio formalis movendi.

Hinc patet ad utramque instantiam: ad primam, falsò supponit, speciem esse virtutem objecti; id quidem docet communis sententia Thomistarum; at B. Doctor, tùm quodlib. 5. tùm in 4. Sent. & sæpe alibi docet, quòd species nihil habet nisi supplere absentiam objecti, seu facere objectum præsens, quare non ejus intelligibilitatem continet, sed est repræsentativè, & intelligibilitèr ipsum objectum; hinc quando objectum per se ipsum unitur potentia, nulla intervenit species, ut contingit in visione Dei: species ergo aut accipitur pro materiali entitatis suæ, & sic mera conditio est, id nempe, in quo repræsentatur objectum; aut accipitur pro formali

illius, quòd repræsentat, & sic ipsum est objectum, non virtus ejus; quare secundum quod ab objecto distinguitur, mera conditio est, quæ omninò nihil facit ad intelligibilitatem objecti, sed tantum ad præsentiam ejus, & unionem cum potentia; de hoc autem latius in lib. de Anima. Per hoc patet ad secundam instantiam, quòd falsa est major, & suppositum ejus; quamvis eadem dist. min. Apprehensio sumpta formalitèr pro actu cognoscendi, continet repræsentativè, neg. min. & de ea hoc sensu est præsens difficultas: apprehensio sumpta objectivè continet, conced. min. sic est formalitèr, & quantum ad movere, ipsa bonitas finis apprehensa, & apprehensio, ne proposita.

ARTICULUS. IV.

Quenam moveantur à fine?

547 **M**ultiplex esse potest dubitationis sensus: primò, aliud est a fine moveri, aliud verò finem intendere, seu propter finem agere; finem etiam intendunt, & propter finem agunt quæcumque in finem diriguntur; moveri autem à fine is tantum, qui, agens à proposito, in finem ordinat. Secundò, potest esse comparatio ad omnes causas;

causas: An nempe sicut efficiens à fine determinatur, ita etiam materialis, & formalis habeant à fine moveri, seu finem intendere? Tercio, potest sensus esse comparativè tantum ad efficientes causas: An ea tantum, quæ à proposito agunt, & prævia cognitione, moveantur à fine, an potius sicut omne agens propter finem agit, ita quodlibet à fine moveatur? De singulis breviter determinabimus, quia de his nulla est controversia.

548 Dicendum primò, solam efficientem causam per se, & immediatè finem intendere. Hæc de facili potest patere: ipse enim ordo causarum satis ostendit, quòd finis ad efficientem, efficiens ad formam, forma ad materiam habet comparari: illius enim est finem intendere, cuius est movere, & agere aliquo modo; hoc autem solius est efficientis. Quòd si dicitur, quòd finis materiæ est forma, & finis formæ compositum, sensus est, quòd finis agentis transmutantis materiam ipsa est forma, & per formam compositum.

549 Dicendum secundò, quòd omne agens propter finem agit. Hanc probat B. Doctor in 2. Physic. lect. 14. dub. 3. & in 2. dist. 1. p. 2. q. 1. art. 1. & 2. ubi quatuor habet rationes, sufficientes autem prima, quæ talis est: Nullum esset agens per se, si non ageret propter finem; at dicitur

efficientis causa effectus, quæ per se causa est: ergo quælibet talis agit propter finem. Maj. patet: ut enim quæst. sequente patebit, ea dicitur causa per accidens, quæ præter intentionem in effectum influit: ergo ea est causa per se, quæ ex intentione finis influit. Patet item min. quæ enim per accidens causa est, non dat esse effectui, sed contingentèr coniungitur cum illa, quæ dat esse, & per se causa est, ut si Musicus ædificat, ratio Musici omnino non influit in ædificium, sed cum ratione ædificatoris per accidens coniungitur.

Confirmatur: Non posset actio esse, qualis esse debet, nisi agens propter finem aliquem agit; sed id est apertè inconveniens: ergo. Patet maj. etenim talis est actio, qualis esse debet, quatenus à fine non deviat. Rursus: Nihil esset monstrum in natura, si agens non agit propter aliquem finem; sed id est contra experientiam, qua videmus sæpe monstra contingere: ergo. Patet maj. in tantum enim monstrum fit, in quantum effectus à fine deviat.

550 De Deo dubitatur: An propter finem agat? Negat communis sententia, saltem de actionibus ad intra, contra Sonc. 5. Metaph. q. 2. Affirmat absolute B. Doctor in 2. dist. 1. p. 2. q. 1. art. 2. quo de hoc ipso quærit. Pro explicatione nota, quod

jam suprà innuimus, aliud esse à fine moveri, aliud verò propter finem agere: à fine moveri dicit positive se habere ad causalitatem finis; agere autem propter finem, præcisiuè ab eo, quod est moveri, & allici, dicit tantum finem aliquem intendere. Deinde: Ad intra non nisi latissimè saluatur in Deo ratio efficientis, cum ad intra nihil sit factum, siue productum; quare ad intra non debemus querere finem, propter quem Deus agere dicatur, cum neque agere possumus invenire.

In omni itaque productione ad extra propriissimè Deus agit propter finem; alioqui casu, & sine providentia ageret, hoc autem sacrilegium est imaginari: si ergo à proposito agit, & providentiâ, aliquem finem intendens agit. Finis itaque ultimus, & simpliciter, quem Deus intendit, ipsa est sua bonitas creaturis communicanda, & communicatione ostendenda; quare dicitur Proverb. 16. quod *universa propter semetipsum operatus est Dominus*; præter hoc autem nihil prohibet, quin unam creaturam propter alteram creaverit, & creatura hoc sensu sit finis proximus, siue intermedius Dei: ipsæ enim creaturæ ad se ordinem habent, & una est propter alteram, & cum Deus eas, ut sunt, creaverit, unam propter alteram hoc sensu creavit. Deinde, quod

ait Philosophus suprà adductus, hominem nempe esse quodammodò omnium finem, habet P. Augustinus lib. 83. QQ. q. 36. & B. Doctor ubi proximè art. 4. septem modis ostendit, quod creata omnia sunt propter hominem: propter ipsum ergo tamquam proximum, & intermedium finem cætera omnia Deus creavit.

An autem cum hoc, quod est finem intendere, & propter finem agere cohereat Deum à fine moveri? Si propriè loquendum est, negari debet: moveri enim à fine passivam dependentiam à causa explicat, quam in Deo non possumus concipere; si autem latè, & sublati imperfectioribus loquamur, nihil prohibet, quod sicut ratione nostrâ distinguimus bonitatem Divinam moventem à Deo moto, eadem ratione concipiamus Deum allici, moveri, & quodammodò determinari ab ipsa sua bonitate ad agendum, seu ad bonitatem ipsam rebus communicandam.

550 Dicendum tertio: Ea solum à fine moveri, quæ agunt à proposito, siue quæ præviâ cognitione ad agendum diriguntur. Ratio est manifesta: Finis enim non movet nisi cognitus, quare apprehensionem diximus conditionem de necessitate requisitam: ergo ea solum nata sunt à fine moveri, quæ cogni-

ARTICULUS V.

Quid sit idea, & ad quod genus causa reducatur?

§. I.

Relatis sententiis, nostra probatur.

552 **D**E primo quidem nulla est controversia: idèa, ut ad præsens spectat, communiter definitur: *Forma, quam effectus imitatur ex intentione agentis determinantis sibi finem.* Dicitur primò forma loco generis, quo convenit sive cum causa formali, quatenus est ratio quidditatis ipsius operatis; sive cum ratione constitutiva efficientis, quatenus est ratio, quæ agens artificiale ultimò determinatur, unumquodque enim agit, ut est in actu per formam; de hoc autem postea: cætera tenent locum differentia. Dicitur deinde *quam effectus imitatur*; est enim idèa forma, & ratio quidditatis, non informativè, & intrinsecè, sed extrinsecè, & per imitationem. Insuper additur, *ex intentione agentis*; si enim casu pictura evadat similis Petro, non proinde Petrus erit idèa, sed illud exemplar, quod in mente habuit pictor, & quod imitari intendebat.

S 2

Tau

tionem habent, qua dirigantur. Præterea: Ratio, qua finis movet, est bonitas, seu conveniètia: ergo ea solùm habent à fine moveri, quæ habent cognitione discernere inter conveniens, & disconveniens. Cætera itaque sicut non præstiluunt sibi finem, ita à fine non moventur, sed finem intendunt per instinctum, seu naturalem inclinationem ab Authore inditam; quare magis in finem ab Authore diriguntur, quam à fine ipso moveantur.

551 Duo sunt, de quibus dubium restat: alterum in agente rationali, de motibus indeliberatis. Ad quod dicendum, quòd sicut agens in illis motibus non agit ex deliberatione, & ratione regulante, ita in illis non constituitur, ut rationale est, sed ad modum naturalis causæ; quare agit quidem propter finem, & aliquid intendit; non autem à fine movetur, seu aliqua bonitate allicitur, alioqui non omninò indeliberatè, sed ex aliqua, licet non plena deliberatione. Alterum est de brutis: An ea moveantur à fine? Ad quod dicendum, quòd sicut negari non potest, quin cognitionem habent, & appetitum, ita fateri debet, quòd à bono ostenso alliciuntur, & moventur: si enim, ut ait S. Patens tract. 26. in Joan. ramum viridem ostendas ovi, movetur, & trahitur; è contra autem, si ostendas virgam, fugit.

Tandem dicitur *determinantis sibi finem*, quo à ratione idèa excluduntur naturales formæ, & potissimè determinatur quidditas idèa: intendit enim naturale agens formam suam passio communicare; quare effectus ex intentione agentis hanc formam imitatur; sed non proinde ea est idèa, sive exemplar, quia de ratione hujus est, quòd illud sibi proponat agens imitandum; quare idèa solum reperitur in agente artificiali, quod à proposito agit, & proposito sibi exemplari, quod imitetur. Quo patet, quòd propriissime in Deo reperiuntur idèa; est enim, ut ait textus, omnium artifex, sed non de illis ad præsens agitur, sed de idèa, sive exemplari creati artificis.

Solet dividi idèa, sive exemplar in internum, & externum: externam dicitur imago exterior, quam sibi imitandam proponit artifex; interior autem conceptus, quem format, qui proprie est idèa artificiat. Sed præterquamquod exterius exemplar magis est objectum, quàm exemplaris causa, & non nisi medio conceptu causalitatem habet, non aliter, quàm ipsa interior idèa ad effectum concurrat: de hac ergo queritur: An speciale genus causæ constituat? Et dato, quòd non, sed ad aliquod ex quatuor assignatis debeat reduci, queritur: Ad quod ge-

nus magis pertineat?

553 Prima sententia docet, idèam constituere quintum genus causæ distinctum à reliquis. Hæc Platoni tribuitur. Communis Peripateticorum sententia docet, non debere speciale genus constituere; posito tamen, ad aliquod ex illis quatuor debere reduci, acriter controversitur, ad quod magis pertineat? Supponitur communiter de materiali, & finali non esse dubium: & de materiali quidem satis de se patet; est enim ejus causalitas perfici, & recipere, quod à causalitate idèa valde distat. De finali autem sic communiter ostenditur: Causalitas enim, & modus movendi finalis causæ est alligere, & placendo determinare agens; at idèa non sic concurrat ergo.

Tota ergo controversia est: An ad efficientem, aut formalem reduci debeat? Prima sententia, eaque communior, docet, ad efficientem reduci. Ita D. Thom. & Scotus, cum quibus utraque Schola; item D. Bonavent. Alen. Perer. Suarez, Rubio, & alii. Secunda sententia docet, quòd non ad efficientem, sed ad formalem reduci debet. Pro hac citantur Albert. Magn. Durand. Abul. ad cap. 5. Matth. q. 12. Cajet. Fonseca. Conimbr. & alii: hanc tenet B. D. theor. 37. & ex ipso Argent. in 1. dist. 45. q. 1. a. 2. quare hæc nobis tenenda est.

Dicen-

554 Dicendum ergo primò, quòd idèa non constituit specia-
legenus causæ, sed ad aliquod
ex illis quatuor reduci debet.
Hæc primò patet ratione in præ-
cedentibus adducta pro suffi-
cientia illorum quatuor gene-
rum; si enim illæ quatuor causæ
pro quolibet effectu sufficiunt,
superflue novum genus adstrui-
tur. Deinde ex ipso modo cau-
sandi, quem habet idèa, non
enim dare esse effectui, sive quòd
effectus ab ipsa dependeat, pro-
prium habet, & quòd non possit
ad illa quatuor revocari. Am-
plius autem patebit solvendo
motiva, quæ adducuntur pro
opinionem Platonis.

555 Dicendum secundò,
quòd idèa non potest ad genus
efficientis reduci. Hæc colligitur
B. Doctore in 2. Physic. lect.
ad text. *Amplius autem*, ubi
indubitatione supponit, quòd
forma, secundum quam artifex
est in actu, & quæ est sibi ratio
agendi, est ars. Id habet ibi Phi-
losophus text. *Differunt autem*,
ubi ait, quòd homo edificat,
quoniam edificator, supra quæ B.
Doctor: *Edificator autem edi-
ficat secundum artem edificati-
onem; hæc autem, scilicet ars edi-
ficativa, est prima causa respectu
edificii.* Ex quibus æquivocatio
detegitur, quæ sola nititur con-
traria sententia, quòd nempe
idèa est forma constitutiva arti-
ficis in ratione talis, & subin-

de ratio agendi.

556 Prob. itaque ratione;
quæ ex præcedenti loco B. Do-
ctoris deducitur: Eatenus idèa
ad genus efficientis reducitur,
quia est forma, quæ artifex est in
actu; sed non idèa, sed ars ipsa
talis forma est, idèa autem tan-
tùm est conditio: ergo. Probatur
minor: Id est forma constitutiva
artificis in ratione talis, quæ arti-
fex ultimò constituitur potens
artificium exequi; sed non idèa,
sed arte ipsa sic constituitur po-
tens: ergo. Patet maj. quia talis
forma est virtus ejus, & ratio,
quæ plenè est in actu primo po-
tens. Ostenditur min. quia sta-
tuarius v. g. eo ultimò, & plenè
potens est statuam formare, qua-
tenus artem habet, quæ regulas
prescribit, & modum formandi
statuam, si autem hoc non habet,
non habet artem; idèa autem so-
lùm requiritur ut conditio de-
terminans artem ad statuam hu-
jus; quare licet idèam habeat, si
artem non habet, omninò nihil
habet virtutis, & potestatis ad
formandam statuam. Confirma-
tur: Quod est ratio formalis
agendi, permanentèr per modum
actûs primi convenit; sed ita con-
venit ars, idèa verò transeuntèr
pro ipso actu secundo formatur,
non ut sit artifex, sed ut hoc ar-
tefactum operetur: ergo.

557 Dicendum tertio, quòd
idèa reducitur ad genus causæ
formalis. Ita B. Doctor cir. theor.

37. Prob. quia ad illud genus reducitur, cum quo similitudinem habet ejus causalitas; non enim oportet, quod ipsam causalitatem exerceat, alioqui non reducitur, sed directè, & per se est in illo genere; sed sic est, quod causalitas idèa similitudinem habet cum forma: ergo. Prob. hæc min. Forma enim causa est, quatenus est species, sive speciositas rei, aut ratio quidditatis; sed ita, & non aliter idèa dat esse ideato, sive causa ejus est, patet enim, quod ipsa est ratio, & quidditas, quam artifex intendit in ideato exequi: ergo.

558 Tandem dicendum, quod idèa majorem habet similitudinem cum finali causa, quam cum quavis alia, & magis habet ad finalem reduci. Hæc quamvis sit contra commune suppositum, ostenditur de facili: Est enim causalitas finis alliciendo movere, & determinare agens, ut agat; sed magis hoc modo, quam quovis alio idèa concurret ad esse ideati: ergo. Patet minor; non enim aliud habet, quam movere, & determinare artificem. Confirmatur: Medicus, cum artificiosè operatur ægroti curationem, à sanitate movetur, quam intendit ægroto; sed hæc ipsa est idèa, quam format ut artifex: ergo. Neque inconvenit, quod per reductionem ponatur in duplici genere: hoc enim nihil est aliud, nisi quod aliquam habeat cum

utroque similitudinem, & analogiam.

I.

II.

Solvuntur Argumenta.

559 **A**Rguitur primò pro sententia Platonis: Quot modis potest fieri quæstio de re, sive interrogatio propter quid, tot oportet esse causas, quia per causam respondetur ad interrogationem propter quid; sed ultra quatuor communes causas superest interrogatio, ad quam nulla ex illis satisfacit, sed tantum idèa: ergo ea alia causa est ab illis quatuor. Prob. min. Sit imago Sortis sima, & quæritur propter quid sima evanescat? Patet, quod huic interrogationi non respondetur, quod propter materiam, quia illa similitudo non est ex necessitate materiæ; neque propter formam, quia ipsa est forma, cujus causa quæritur; neque propter efficiens, quia artifex potuit rectam formare; neque propter finem, quia artifex non allicitur à similitudine, ut imaginem simam formet: relinquitur ergo, quod propter idèam, quam sibi proposuit artifex imitandam, & consequenter hæc est alia causa ab illis.

560 Retp. neg. min. Ad prob. ejus respondet communis

sen-

sententia, quòd propter efficiens
evafit fima illa imago ; & ad ra-
tionem in contrarium dicitur,
quòd artifex signatè , & in aétu
primo, quatenùs nempe arte tan-
tam inſtruitur , potuit rectam
formare; exercitè verò, quatenùs
ars per talem idèam determina-
tur, debuit fimam formare. Hæc
ſolutio nobis non probatur : Si
enim artifex ſignatè , & in aétu
primo indifferens eſt ad ſic , vel
ſic formandum , id , quo deter-
minatur, ut ſic formet , non per-
tinet ad rationem efficientis ; ra-
tio namque efficientis adæqua-
tur , & plenè intelligitur , dum
agens intelligitur plenè potens :
ſi ergo pro priori ad idèam in-
telligitur plenè potens ſignatè,
in aétu primo per artem, quam
habet , idèa non pertinet ad ra-
tionem agentis ut ratio agendi,
ſed tantùm ut conditio requiſita
ad aétum ſecundum.

Nobis ergo dicendum, quòd
ad illam interrogationem respon-
detur utiquè per idèam , quam
ſibi propoſuit artifex imitan-
dam ; negatur autem ſubillatum,
quòd nempe propter hoc alia ſit
cauſa ab illis quatuor , debet
enim ad hoc attendi cauſalitas,
& modus dandi eſſe diverſum
omniò ab illis quatuor , quem
tamen idèa non habet. Itaque ſi
in rigore accipiantur quatuor
cauſalitates , per nullam respon-
detur ad illam interrogationem,
quod probat , idèam non perti-

nere directè , & per ſe ad aliquod
genus ex illis ; ut autem pro-
prium genus conſtituat , ulterius
requiritur , quòd propriam ha-
beat cauſalitatè , & modum
dandi eſſe , qui non poſſit ad ali-
quem modum ex illis quatuor
reduci : quia ergo ex analogia,
quam habet modus idèæ , revo-
catur , aut ad modum formæ,
quatenùs eſt ratio quidditatis,
aut ad modum finis , quatenùs
movet , & determinat agens , ut
dictum eſt in probando conclu-
ſionem noſtram, non quinta cau-
ſa eſt , ſed ad unam ex illis redu-
citur.

561 Arguitur ſecundò pro
communi ſententia , quòd idèa
reduci debet ad efficiens, ex Phi-
loſopho 7. Metaph. text. 23. ubi
docet , quòd domus exterior ſit
à domo , quæ eſt in mente artifi-
cis , quo apertè intendit domum
in mente artificis , quæ eſt idèa,
effectivam cauſalitatè habere.
Rurſus, in 2. Phyſic. text. 33. &
5. Metaph. cap. 2. in hoc aſſig-
nat diſcrimen cauſæ per ſe à cau-
ſa per accidens , quòd aliter Po-
licletus , aliter ſtatuarius eſt cau-
ſa ſtatux , Policletus quidem per
accidens , ſtatuarius verò per ſe,
non alio , niſi quia non eſt cauſa
ſtatux per formam, qua eſt Poli-
cletus , ſed per formam , qua eſt
ſtatuarius , quæ eſt ars ; ſed ars
non eſt ratio cauſandi niſi per
idèam , à qua determinatur : er-
go ſicut ars pertinet ad cauſam
effecti-

effectivam, ita idèa.

562 Resp. quòd in priori loco tantum habet Philof. quòd domus exterior caufatur ab idèa, five domo, quæ est in mente artificis, non autem determinat, in quo genere caufa; verba hæc funt: *Quare quodammodo ex fanitate fanitatem accidit fieri, & domum ex domo, quæ fine materia, eam, quæ habet materiam;* quibus tantum intenditur aliqualis caufalitas, non autem huius, aut illius generis. Ad secundum neg. min. imò ea plus deducit, quam intendit arguens, quòd nempe non reductivè, sed propriè, & directè idèa est in genere caufa efficientis: sicut enim artifex est propriè caufa efficiens, ita ars propriè pertinet ad illud genus tamquam ratio caufandi; quare si non, nisi per idèam est ratio caufandi, idèa propriè pertinet ad illud genus. Itaque idèa non aliter ad artem pertinet, quam ut conditio determinans; patet enim, quòd eà seclusà ars plenè instruit, regulas præscribit, & constituit artificem sufficienter in acta potentem, & virtuosum.

Dices: Dispositiones determinantes materiam ad genus materialis caufa reducuntur, quamvis plenam supponant in ipsa potestatem illius generis, similiter applicatio, quæ conditio est efficientis, ad idem genus reducitur: si ergo idèa conditio est

determinans artem, quæ est ratio agendi, ad idem genus reduci debet. Resp. quòd si conditio determinans aliunde non habet aliqualem caufalitatem, titulo conditionis ad genus reducitur illius, cuius est conditio; at verò idèa aliqualem caufalitatem habet, five quatenus est ratio quiddicatis ipsius operati, seu quatenus movet artificem.

563 Arguitur tertio: Forma, quæ constituit agens, est illi ratio formalis agendi; sed idèa constituit artificem in ratione talis: ergo. Prob. min. Sicut se habet naturalis forma ad agens naturale, ita forma artificialis ad agens artificiale; sed forma naturalis est ratio agendi agenti naturali: ergo & forma artificialis agenti artificiali; forma autem artificialis duplex est, altera habitualis, & permanens, quæ est ars; altera actualis, quæ est idèa: ergo.

564 Resp. neg. min. Ad prob. ejus neg. subfupta; actualis enim forma non est forma artificis, sed artificiatum, nec eà ullo modo artifex constituitur in ratione talis, sed arte tantum; nam cuiq; patet, quòd Policletus nullius habens idèam plenissimè, & completissimè habet rationem statuarii per hoc, quòd artem habet, & regulas scit formandi statuam. Hoc unicum est, quo viâ rationis illa sententia vititur, quòd propter apparentiâ illa æquivocatione fundatâ omnibus videtur sufficiens.

QUEST.

QUÆSTIO OCTAVA DE CAUSIS PER ACCIDENS.

ARTICULUS I.

*Quid sint Casus, & Fortuna, ubi
etiam de Fato?*

565 **A**D plenam determi-
nationem de Cau-
sis agit Philosophus de Causis
per accidens, quia recti, & obli-
qi, sive etiam privationis, &
habitus eadem est determinatio;
sunt autem causæ per accidens
quasi quædam obliquitas, & de-
viatio à causa per se; determinat
autem de casu, & fortuna, & de
monstris, in quibus ratio causæ
per accidens reperitur: de his
breviter agemus, nulla enim est
specialis difficultas; in hoc qui-
dem articulo de casu, & fortuna,
quibus communiter adjungitur
fatum, in sequenti verò de mon-
stris.

566 Notandum itaque ex B.
Doctore in 2. Physic. lect. 11.
quod per accidens duobus mo-
dis dicitur, altero ex parte cau-
sæ, altero ex parte effectûs: ex

parte causæ, quando ei, quod est
per se causa, conjungitur ali-
quid, quod de materiali se habet
ad effectum, ut statuarius est per
se causa statuæ; quod autem sit
musicus, aut Policletus, vel Phi-
dias, est per accidens ex parte
causæ. Ex parte effectûs contin-
git per accidens, quando ei,
quod per se producitur, conjun-
gitur aliquid, quod per accidens,
& præter intentionem agentis se-
quitur; ut si quis aperiat fenest-
ram, ad hujusmodi apertionem
sequitur ingressio lucis, & illu-
minatio domûs; quia tamen hanc
non intendit aperiens, ipse est
causa per accidens illuminationis.
Notandum autem, quod
poterit aperiens illuminationem
intendere, sed hoc non tollit,
quin tantum ut causa per acci-
dens illuminet; quia ipsa apertio
per se non ordinatur ad illumi-
nationem, nec aliquam influen-
tiam habet, aut causalitatem,
quare est illuminatio præter in-
tentionem operis, & operantis
ut talis, licet sit secundum inten-
tionem ejus per accidens; & quia

ipse sciens aliunde illuminatio-
nem sequi, ipsam vult: solum er-
go est causa ejus per accidens re-
movendo prohibens.

Notat item ibi B. Doctor,
quod per accidens ex parte cau-
sæ in hoc differt à per accidens
ex parte effectûs, quod priori
modo per accidens nihil opera-
tur, ut si Musicus ædificat, Musi-
ca nihil confert ad ædificatio-
nem, & est in ædificatore tam-
quam si non esset; per accidens
verò ex parte effectûs aliquid
operatur per se; ex quo sequitur
id, cujus dicitur causa per acci-
dens, ut aperiens fenestram per
se operatur apertionem, ex qua
sequitur illuminatio: quia ergo
per accidens ex parte causæ nihil
operatur, causa, quæ sic per ac-
cidens dicitur, ad propositum
non spectat.

567 Definit Philosophus ca-
sum: *Causa per accidens in his,
quæ rarò contingunt in agentibus
propter finem.* Prior particula ex
jam dictis liquet, quod nempe
dicitur causa per accidens poste-
riori modo, sive ex parte effec-
tûs. Pro explicatione secundi
notat B. Doctor, quod ad effec-
tum per se aliquid per accidens
sequitur tribus modis, aut sem-
per, aut sæpe, aut rarò: ut quod
sublato impedimento descendat
grave, semper sequitur, & remo-
vens illud impedimentum est
semper causa per accidens illius
descensus: ad apertionem fenest-

træ sequitur illuminatio domûs,
non tamen semper, quia poterit
in nocte aperiri, sequitur tamen
sæpe, sive ut in pluribus; quare
aperiens fenestram est sæpe causa
per accidens illuminationis; at
verò si quis vadit ad forum causâ
emendi victualia, contingit ex
hoc, quod inveniat debitorem,
& hoc contingit neque semper,
neque ut in pluribus, sed rarò,
sive ut in paucioribus: dicitur
ergo, quod casus est in his, quæ
rarò contingunt; patet enim,
quod nullus diceret, casu grave
descendere sublato impedimen-
to, neque casu domum illumina-
ri apertione fenestæ; casu autem
ire ad forum causa est inveniendi
debitorem.

Dicitur deinde: *In agentibus
propter finem*, quod alicui
videretur superfluum: probat
enim in eodem processu Philoso-
phus, quod omne agens agit
propter finem: si ergo omne
agens agit propter finem, super-
flue ponitur, quod contingit ca-
sus in his, quæ agunt propter fi-
nem. Hæc difficultas duobus
modis potest solvi: primò, ut di-
catur in agentibus propter fi-
nem, ut contradiistinguuntur ab
agentibus à proposito, & quia
in agentibus à proposito est for-
tuna, quod casus est in agentibus
propter finem, sive in his,
quæ non agunt à proposito, illa
particula ponitur, ut distingua-
tur casus à fortuna.

Alio modo potest difficultas solvi, pro cuius expeditione notat B. Doctor, quod ibi in text. 62. incendit Philosophus differentiam inter vanum, seu frustrà, & id, quod est à casu; est tamen frustrà, quod præter intentionem finis, ut si quis ambulet causâ digestionis, si eam non consequitur, frustrà est ambulatio, & contingit ibi vanum; quod si ita est, non apparet differentia ejus à casu, est enim casus etiam præter intentionem. Postquam autem ostendit B. Doctor, quod in multis conveniunt casus, & frustrà, sive vanum, differentiam in hoc assignat, quod, licet utrumque sit per comparationem ad finem, vanum tamen dicitur, in quantum finem non attingit, casus verò, quia finem attingit quidem agens, sed ultra, & præter intentionem finis ibi est, quod dicitur casus. Dicitur itaque casus contingere in agentibus propter finem, nempe, in his, quæ finem attingunt, quod raro, & ultra illum finem contingit, casus est, quo differat ab eo, quod est vanum, & frustrà.

568 Fortuna est quidam particularis casus, seu quædam ejus species, cujus quidditatem sic explicat Philosophus à text. 54. Casus latius patet, quàm fortuna, quod enim fortuna est, casu accidit; non autem è converso, quidquid casu accidit, fortuna est: quia fortuna in his tantum

consuevit dici, in quibus est eupraxis, seu benè contingere, nam fortuna aut est felicitas, aut felicitati proxima: quia ergo benè contingere, & felices esse in his solum reperitur, qui sibi finem præstituant, & ex deliberatione agunt, hoc addit fortuna supra casum: est itaque causa per accidens in his, quæ raro, & præter intentionem finis accidunt agentibus à proposito, seu ex deliberatione; quare, quod universaliter in omnibus est casus, in his particulariter, qui habent deliberationem finis, erit fortuna; nempe, si sit eupraxis, seu benè contingere, erit eufortunium, seu bona fortuna; si autem cacopraxis, seu malè contingere, erit difortunium, aut fortuna mala.

Hinc subjungit ipse, solum analogicè, & ex quadam similitudine fortunam dici in his, quæ non agunt ex deliberatione: ut Protarchus dixit eufortunos, seu benè fortunatos esse lapides, ex quibus Aræ fiunt, quia ab hominibus honorantur; infortunos autem his proximos, ex quibus gradus fiunt scalæ, per quam ad Aram ascenditur, quia conculcantur; quia in his sicut non est cognitio, ita neque benè esse, aut malè, penes quod accipitur fortunatum esse: & eodem sensu accipiendum illud Tullii: *O fortunatam natam, me Consule Romanam*; ubi fortunatam dicit urbem, ex quo in Consulatu suo

detestis Cathilinae machinationibus, liberata est ab insidiis.

Quo hic dubitantur: alteram: An in Deo, & Angelis, & Supercoelestibus casus reperiantur, & fortuna? Alterum: Ad quod genus causæ reduci debeant? Utrumque mittimus, quia ex propria utriusque ratione neutrum habet dubitationem: primum quidem, quia in his solum est reperire casum, aut fortunam, in quibus est aliquid contingere præter intentionem; Deo autem, & Angelis nihil inopinatum, & præter intentionem contingit; supercoelestium verò influenza, cum sit causæ universalis, non determinatur ad aliquem particularem finem; quare nullum particulare est illis casuale, & præter intentionem. Secundò item, quia causæ per accidens non tam causæ sunt, quam obliquitates, seu deviationes à ratione causæ; quare ad illud reduci habent, cui fortuitum contingit.

569 Ad considerationem de fortuna annectitur communiter determinatio de fato, quoniam, ut ajunt, valde est ei affine. Sed licet fortunæ in sensu, & fictionibus Poëtarum affine sit fatum, in sensu tamen, quo à Physicis consideratur, non affine, imò contrarium est: fatum dicebant, qui illud ponebant Gentiles, inevitabilem eveniendi necessitatem in unoquoque ex ordine su-

percoelestium impressam: hoc sensu fatum esse vanum eorum figmentum, latè ostendunt Sancti, neque est, cum in eo ostendendo immoremur, cum nullus jam sit, qui tale fatum statuat: fatum ergo dicere possumus ordinem causarum ex æterna Dei providentia, vi cujus necesse est evenire necessaria necessariò, & contingentia contingentèr.

An fatum dici debeat ordo causarum active, & prout est Dei voluntas disponens, an potius passivè, & prout est ordo in ipsis causis? Hoc secundum asserere videtur Rubio; quare ulterius dubitat: An in absoluto, an in relativo consistat fatum? Nobis rationem tollit dubitandi S. Parens lib. 5. de Civit. Dei cap. 9. ubi ait: *Si mihi fati nomen alicui rei adhibendum placeret, magis dicerem fatum esse firmioris, persistentiorisque voluntatem, quam illum causarum ordinem*: & jure quidem, quia iste causarum ordo magis fatalis necessitas, seu fati ipsius effectus, quam fatum est: monet autem S. Parens, eam rem teneamus, corrigendam esse linguam, ne vocibus utamur

Gentilium. De his verò fatis.

ARTICVLVS II.

*Quid sit Monstrum, & qualiter
eveniat?*

570 **H**OC alterum est de his, quæ per deviationem à fine contingunt; quare inter causas per accidens computatur, quo Philosophus absolvit 2. Physic. & determinationem de causis à text. 82. Ait itaque, quod sicut contingit in arte peccatum, quia scriptor v. g. à fine deviat, & non recte scribit, ita contingit in opere naturæ, quod agens à fine intento deviat, & non recte operatur, unde contingit monstrum: ut ergo, quid est, possumus habere, notandum, quod monstrum aliquid habet, quo convenit cum casu, & frustrâ, & aliquid, quo ab utroque differt, quare est tertium quid quodammodo medium inter utrumque, & quidam particularis casus. Diximus itaque, casum à vano in hoc differre, quod vanum contingit per non assecutionem finis, casus vero per hoc, quod finem assequitur agens, ex quo tamen ulterius aliquid sequitur præter intentionem ejus: ut si causâ digestionis quis ambulat, eâ non securâ, est vanum, & non casus; similiter si causâ emendi victualia ivit ad

forum, si ea emit, & debitorem invenit, non est vanum, quia finem assequitur, & est casus, quia ultra, & præter intentionem suam invenit debitorem; si vero non emat victualia, & debitorem inveniat, est vanum in eo, quod non assequitur finem, & est casus in eo, quod aliquid præter intentionem contingit.

Imaginabimur itaque, quod contingit monstrum in eo, quod agens neque omnino sine suo frustratur, neque omnino illam assequitur, & aliquid est in effectu præter intentionem ejus: v. g. quod homo habeat sex digitos, monstrum est, in quo omnino non frustratur generans sine suo, generat enim hominem; neque omnino finem assequitur, non perfectum generat secundum præscriptas à natura leges; aliquid item ibi est casuale, & præter intentionem ejus, nempe habere sex digitos: convenit ergo cum vano in eo, quod non omnino finem assequitur, & differt, quatenus non omnino eo frustratur; convenit item cum casu, quatenus aliquid præter intentionem contingit; differt verò, quatenus non omnino assequitur intentum finem.

Poterit itaque monstrum definiri: *Effectus per accidens, in quo per deviationem à debito sine contingit peccatum contra præscriptas à natura leges. Dicitur primò effectus per accidens, quo*

quo cum casu convenit, & vano, quoties enim contingit à fine deviare, seu intentum finem plenè non assequi, id est, per accidens. Dicitur deinde *per deviationem à fine debito*, quo denotetur, monstrum medio modo se habere ad vanum, & casuale, nempe, neque ex toto finem assequitur, neque omninò eo frustratur, sed ab eo deviat. Dicitur tandem *contra præscriptas à natura leges*; si enim illa deviatio ad effectum deficiat, qui licet sit præter intentionem agentis, sit tamen secundum leges naturæ effectus in se perfectus, erit quidem casus, non verò monstrum, quia de hujus ratione est, quòd sit effectus in se deficiens, & contra naturæ leges. Hinc à calumnia liberatur dictum Philosophi, quòd nempe in generatione animalium semper natura intendit masculum, quia intendit perfectius. Hoc multi calumniantur, quia sequeretur, quòd scœmina esset monstrum, nempe ex necessitate materiæ, & præter intentionem agentis. Licet autem quodammodò sit casuale scœminam generari, monstrum tamen dici non debet, quia non est contra præscriptas à natura leges.

571 De secundo, qualiter monstrum eveniat, duos potest habere sensus: alter est, ex qua causa? De hoc latè Conimbricenses, ex quibus Rubio; cum tamen monstrum contingat per

deviationem à debito fine, si pervacaneum omninò est hujus causam quærere; ad finem quidem intentum unus est modus perveniendi, deviandi autem, & deficiendi à fine multi sunt modi, neque possunt ad certas leges reduci: ex quocumque ergo capite contingat à debito fine deviare, & in operatione deficere, contingit monstrum.

Alter sensus est: An monstrum omninò præter intentionem naturæ contingat, seu an aliquo modo natura intendat monstra? Ratio dubitandi esse potest, quia omne agens propter finem agit: quidquid ergo utcumque agitur, sicut ab aliquo agente, ita ex aliqua intentione de necessitate agitur. Hoc sensu difficultatem latè versat Rubio, quem vide, si placet, nos breviter relatis sententiis, nostram proponemus; res enim est parvi ponderis. Itaque prima sententia vult in monstris debere distinguere substantiam, & obliquitatem, seu defectam, & quantum ad substantiam à natura intendi, non verò quantum ad obliquitatem. Hanc, ait Rubio, tenuisse Themist. quem sequuntur Nominales. Sed, aut natura intendit substantiam perfectam, & tunc obliquitas, & defectus est contra intentionem ejus; aut intendit substantiam ut sic, & præcissivè à perfectione, & imperfectione; & sic, præterquamquod sicut sub-

stantia,

stantiam ut sic non potest producere, ita neque eam ut sic intendit; hoc dato, nihil erit monstrum, quia nihil à ratione substantiæ ut sic deviat.

Secunda sententia docet monstrum comparari, aut ad causam per se generationis, aut ad causam impediens, ne generatio fiat, ut debet, & tunc à causa impediens intenditur, non verò à causa per se. Pro hac idem Rubio citat Toletum in 1. Phys. q. 13. Sed finem intendere agentis est, impediens verò sepe non est agens, sed dispositio materiæ, aut instrumentum, quo agens utitur, intento effectui improporcionatum. Tertia sententia, quæ nihil ferè à prævalente differt, docet, à causa secundum se non intendi, intendi verò ab ipsa reduplicativè ut sic circumstantiata. Hanc tenent Conimbricenses. Sed si causa secundum se intendit effectum perfectum, ipsa exigit non sic circumstantiari, seu id non concurrere, ratione cujus effectus evadit monstruosus.

Quarta sententia docet, non intendi à causis particularibus, intendi verò ab universalibus. Ita P. Suarez disp. 19. sect. 12. Sed universalis causa eo talis dicitur, quia influentiam habet universalem à particulari causa determinabilem; quare de se neque intendit, neque producit particularem effectum. Quinta

est, quam tenet Rubio, quòd nempe ex primaria intentione natura intendit effectum perfectum, quare monstrum est contra primam intentionem naturæ, intendit verò natura monstrum secundariò; sicut ex primaria intentione intendit generationem, secundariò verò intendit corruptionem, sine qua generatio esse non potest. Sed si monstrum intenditur, monstrum non est, non enim erit deviatio ab intento fine. Rursus: Malum, ut tale, non intenditur; est autem monstrum, ut tale, malum, & defectus; quare neque corruptio ullo modo à natura intenditur, si enim ipsa posset formam inducere sine alterius destructione, generaret sine corruptione: hoc ergo tantum ipsa intendit, totum generare; & quia hoc non potest sine alterius destructione exequi, corruptionem permittit, quam nullo modo intendit.

572 Nobis ergo dicendum primò, quòd si accipiaturs natura naturans, nempe Deus ipse statutum naturæ ordinem disponens, hoc sensu natura intendit monstra: patet enim, quòd nihil esse potest præter intentionem Dei, neque ejus intentio potest ullo modo frustrari, sed monstra, & defectus naturalium causarum ipse intendit ad decorem universi, & ad alios fines providentiæ suæ; quare respectu Dei non defectus sunt, sed effectus

con-

congruentissimè deservientes ad intentum ab ipso finem. Deinde, si de causa loquamur particulari, quæ est natura naturata, hoc sensu natura omninò non intendit monstra, alioqui talia non essent, cum de ratione monstri sit, quòd sit deviaro ab intento fine. Ratio autem dubitandi nihil urget: Licet enim agens semper intendat finem, non autem semper assequitur, aut id tantum agit, quod intendit; quare aliquid contingit in opere, quod omninò non intenditur, ut casuale, & fortuitum, & hujusmodi est monstrum.

Quod autem tertia sententia ponit, verum est, non autem ad propositum: pro cuius explanatione, quia Philosophus ex defectu, qui in opere artis contingit, monstrum explicat, ex ipsa arte possumus exemplum desumere: Imaginabimur itaque, quòd hominem defectuosum, & monstruosum pingi, duplici modo contingit; altero præter intentionem artificis, puta, quòd ipse intendat rectum pingere, ex quocumque autem defectus contingat, defectuosus evadat; altero, quòd ipse intendat ridiculum, & defectuosum pingere; priori quidem modo ab intento sine deviat, & sic est præter intentionem, & defectus in arte; posteriori autem modo neque præter intentionem est, neque defectus in arte, aut contra re-

gulas artis, quia regulæ artis intendenti ridiculum pingere, ita pingendam præscribunt.

Sic ergo in proposito, quòd homo v. g. sex digitos habens generetur (quod de hoc dicatur, dictum esto de reliquis) aut comparatur ad generantem absolutè, aut reduplicativè secundum quod talem habet dispositionem, ex qua defectus ille sequitur: priori quidem modo homo genitus evadit præter intentionem, & contra præscriptas à natura leges, quia ex naturali dispositione absolutè, & præcisivè ab illa circumstantia, homo debet cum quinque digitis generari; & hoc sensu monstrum est, quòd generetur sex digitos habens; posteriori autem modo non est præter intentionem, neque contra natura leges, sed neque est monstrum: est enim naturalis dispositio hujus agentis reduplicativè, ut sic se habet, quòd ita materiam disponat, & talem organizationem inducat; quare hoc ipse intendit reduplicativè, & ex suppositione, quòd ita se habet: eo ergo sensu, quòd monstrum est, est præter intentionem. Dicta itaque sufficiant de monstris, & de tota disputatione de causis.

Jo(

DISPUTATIO III. DE MOTU, ET HIS, QUÆ MOTUM CONSEQUUNTUR.

POSTQUAM PHILOSOPHUS NATU-
ram Mobilis, ejus principia, & causas in
1. & 2. lib. determinat, in 3. & reliquis
consequentibus de Motu determinat, quæ
est prima passio, & potissimum Physicæ
intentum; & quia de ratione Motus est
continuitas, de ratione autem continui-
tatis est infinitas partium: rursus sine spatio, in quo exercea-
tur, & tempore, quo mensuretur, Motus non intelligitur,
de his in reliquo Physicæ processu determinat; quia tamen
multa sunt, de quibus nulla est disputatio, omnia hac una
disputatione comprehendimus; quare primò quæretur de
Motu; & quia Actio, & Passio aut à motu non differunt, aut
sine motu non intelliguntur, secundò quæretur de
Actione, & Passione; tertio de Continuo, & Infini-
to; quartò de Loco, & Vacuo; quintò
de Tempore, & Duratione.

Quare sit

QUÆSTIO PRIMA DE MOTU.

ARTICULUS I.

Quid sit, & quod duplex Motus?

Difficilis quidem tractatio est de Motu, quod ipse notat Philosophus in 3. Physic. textu 15. ubi B. Doctor, quod difficultas cognitionis in aliquo contingit, aut ex defectu potentiae, aut ex defectu ipsius objecti: nam nobis quidem difficile est, imò impossibile cognoscere substantias separatas, quamvis enim eas sint maximè intelligibiles, quia tamen intellectus noster non nisi per species intelligit per sensus acquisitas, cum tales substantiae nullo possint sensu percipi, ex defectu ipsius nostrae potentiae eas non possumus cognoscere; aliquando autem difficultas cognitionis ex ipso objecto oritur, quia habet esse valde debile, & quod minus habet de esse, minus habet de intelligibili, & ita contingit in motu, & quibusdam alijs; quare ait Philosophus: *Et*

motus actus quidem aliquis esse videtur, imperfectus tamen; causa autem est, quoniam imperfectum est ipsum possibile, cuius est actus, & ob hoc jam difficile est accipere quid ipsum sit.

Disputationem ergo de motu hac forè causâ multi aut praetermittunt omninò, aut jejune admodum attingunt: ea quidem omninò praetermitti non debet, cum motus sit prima passio subiecti Physicæ, sed neque proinde eam latissimè prosequi fert animus; non enim, ut jam alibi monuimus, eo Physicæ tractamus, & naturæ scrutemur arcana, & præcisè, ut Philosophi sumus, sed ut Sacrae Theologiae viam sternamus; quare neque necessaria praetermitteremus, neque in illis expendendis, quæ solius sunt curiositatis, tempus tereamus; quod ut commodius fiat, quæ de motu secundum se necessaria videntur, per §§. expendemus.

)*(*

§. I.

Explicatur definitio Motus.

Motum esse, quamquam negaverit Zenon, potius supponit, quam probat Philosophus; est enim per se, & sensibili experienciâ notum, quare fertur Diogenes non aliter Zenonem convicisse, quam eo assumpto per medium deambulans Lycæum, & exclamans: *Stulte, nonne hic est motus?* Nihilominus, ne videamur id irrationabiliter supponere, rationes Zenonis, ut eas adducit Philosophus in 6. Physic. à text. adducemus, & solvemus. Prima hæc est: Si quid movetur, v. g. loci mutatione, oportet, quod prius perveniat ad medium spatii, per quod movetur, quam ad finem ejus, & prius ad medium hujus medii, & sic deinceps; at impossibile est ita pervenire: ergo & moveri. Prob. min. Quia spatium est in infinitum divisibile, & infinitas habet medietates; sed impossibile est infinita pertransiri: ergo.

Hæc ratio duobus modis solvitur; altero, solutione, quam habet Philosophus text. 77. quæ, ut ait B. Doctor, est ad hominem; altero, solutione directâ. Primò itaque missa maj. respon-

det Philosophus disting. min. Infinitum impossibile est pertransiri à finito, & in tempore finito, conc. min. ab infinito, & in tempore infinito, neg. min. sicut autem spatium est infinitum, & infinitas medietates habet, ita tam corpus, quod pertransit, quam tempus, quo pertransit, est infinitum, & infinitas habet medietates, cum sit pariter utrumque corpus continuum. Resp. secundò directè neg. min. Ad prob. ejus. disting. maj. Spatium est in infinitum divisibile secundum partes proportionales conc. maj. secundum aliquotas, neg. maj. Itaque partes cujuslibet continui, aut accipiuntur proportionales, ut v. g. corpus habet duas medietates, & medietas, cum sit corpus, item habet duas medietates, & sic deinceps; aut accipiuntur partes aliquotæ, v. g. linea bipalmaris duos habet palmos, & quilibet ex his non duos palmos, sed duos semipalmos habet: priori quidem modo itur in infinitum, non autem posteriori, quia est devenire ad partem ita minimam, quæ ulterius non possit physicè dividi: partes hoc posteriori modo acceptæ, sunt actu in continuo, quare has pertransit mobile, sed hæc finitæ sunt; priori autem modo infinitæ sunt, sed eæ non actu, sed potentiâ sunt in spatio, quare illas non pertransit mobile.

2. Secunda ratio Zenonis hæc est: Impossibile est, equum quantumcumque velocissimè currentem aliquando pervenire ad testudinem sibi præcedentem, etiam si hæc tardissimè moveatur; sed hoc est manifestè absurdum: ergo. Prob. maj. Sit motus equi centesimus ad motum testudinis, ita quòd in duratione, qua equus leucam percurrit, transeat testudo centesimam ejus partem, & sit præcedentia testudinis per unam leucam, tunc quo tempore equus hanc leucam percurrit, transit testudo centesimam ejus partem, & quo tempore equus currit hanc centesimam, transit testudo centesimam hujus centesimæ; sed sic est ire in infinitum, quia non est status in divisione continui: ergo semper testudo præcedit. Hanc, ait Philosophus, à præcedente non differre: falsum est enim, quòd non sit status in divisione continui physica, & secundum partes, quibus pertransitur, nempe aliquotæ; licet sit ire in infinitum divisione mathematica, & secundum partes proportionales, secundum has autem non sit transitus, quia motus commensuratur spatio physicè accepto, & secundum partes aliquotas: quia ergo finitæ sunt partes determinatæ, & harum centum pertransit equus, dum unam transit testudo, citissimè ad illam perveniet.

a. Tertia ratio, quæ directe

probat, mobile quiescere, dum videtur moveri, hæc est: Corpus, dum est in spatio sibi æquali, non movetur; sed in quolibet instanti durationis est in spatio sibi æquali: ergo in nullo movetur. Patet min. quia, cum in instanti non sit successio, in eo quiescit corpus, & est in spatio sibi correspondente. Hanc, ait Philosophus, in eo fallere, quòd putat durationem, & quodlibet continuum ex solis indivisibilibus componi; hoc autem falsum est, ut infra probabitur: licet ergo quiescat corpus negative in spatio sibi correspondente pro instanti, movetur parte temporis, quæ inter duo instantia mediat, & successivè mutat spatium sibi correspondens.

4. Quarta ratio super demonstratione mathematica fundatur: Sit triplex magnitudo æqualis, quiescat media, & moveantur extremæ

ad se invicem, ita quòd in principio motus finis magnitudinis A correspondeat principio magnitudinis C. Tunc æquali velocitate, & æquali tempore quolibet ex illis pertransit similium unum, & duo spatia; sed hoc est apertè impossibile: ergo impossibile est motus. Prob. maj. Eodem spatio temporis, & eadem velocitate magnitudo A v.g. pertransit totam magnitudinem C,

& medietatem magnitudinis B; sed magnitudo C dupla est ad medietatem magnitudinis B: ergo simul, & uno motu pertransit unum, & duo spatia, sive magnitudinem simplicem, & duplicem. Patet maj. quia in fine motus æqualis est illa triplex magnitudo; erat autem pertranscenda tota magnitudo C, & medietas magnitudinis B.

Hanc solvit Philosophus detegendo æquivocationem, qua nititur: ait ergo, quod uno motu, & æquali velocitate unum tantum spatium est pertransire, nempe si una sit comparatio, qualis est corporis A ad corpus B, ibi autem est duplex comparatio, nempe comparatur corpus A non solum ad corpus B, sed etiam ad C. Clarius, neg. suppositum maj. quod nempe unus sit motus; moveretur enim non solum corpus A, sed opposito modo corpus C: quilibet ergo motus seorsim, & se solo medietatem pertransit corporis B, & uterque simul duas medietates; quare est accipere unum, & duo spatia, quia est accipere motum, ut unus est, & ut est duplex. Patet itaque, quod æquivocatione nituntur rationes Zenonis, quæ detecta, congruentissimè supponitur, motum esse.

5 Hoc supposito, motum sic definit Philosophus: *Actus illius, quod in potentia existit, prout sic in potentia est*, seu ut hanc ipse explicat: *Actus mobilis in eo quod*

mobile. Quæ definitio brevius communiter traditur: *Actus entis in potentia, prout in potentia*; notandum autem, quod *ly entis* in hac definitione non debet accipi substantivè, sed adjectivè, & per modum participii, nempe *illius quod est in potentia*, neque enim de ente ut sic Physicus agit, neque ens in eo, quod tale, subiectum est mobile, de quo satis diximus in quaestione Proœmiæ. Dicitur primo *actus* loco generis; debet tamen actus accipi latissimè, prout actus est quidquid utcumque potentiam determinat; motus enim non est absolute actualitas aliqua, sed, ut ipse ait Philosophus, actualitas deficiens, & imperfecta, quod per differentiam ejus sufficienter explicatur.

Dicitur deinde: *Entis, sive existentis in potentia*, quo non movens, sed mobile significatur, ut alia definitione explicat Philosophus: motus ergo non est actualitas moventis, sive illius, quod potest movere; hoc enim, secundum tale non in potentia est, sed in actu, sed est actus mobilis, sive illius, quod potest moveri, quod, secundum quod tale, in potentia est ad formam, quæ est terminus motus; quia, ut in processu patebit, movens debet esse tale in actu, quale est mobile in potentia, cum intendat mobili communicare formam. Tandem dicitur *prout in potentia*,

quo specialitèr quidditas motus determinatur. De hoc sensu multum controversatur, & ea multipliciter explicatur, sensus tamen ejus planus est in textu; ait enim Philosophus text. 9. *Dico autem in quantum sic; est enim æs potentia statua, sed tamen non æris entelechia, & in quantum est æs, motus est,* nempe æs accipitur, aut in quantum æs est, & sic est in actu; aut in quantum potest fieri statua, & sic est in potentia: motus ergo actus est æris, in quantum potest statua fieri, & prout sic potest.

Pro intelligentia itaque imaginabimur mobile inter duos terminos; semper enim motu derelinquit unum terminum, qui dicitur *à quo*, & acquirit alterum, qui dicitur *ad quem*; quare in termino *à quo* est plenè in potentia ad actualitatem, quæ est terminus *ad quem*, & in ipso termino *ad quem* est plenè in actu: dum ergo inter illos duos terminos accipitur, neque plenè est in actu, quia nondum in termino *ad quem*; neque plenè est in potentia, quia jam non in termino *à quo*, sed in medio. Patet itaque, quòd motus actualitas est, quatenus eo aliquo modo excluditur potentia, nempe terminus *à quo*, & actualitas illius, quod erat in potentia, scilicet illius, quod erat in termino *à quo*; talis autem actualitas, quæ relinquit in potentia, nempe in via, & po-

testate acquirendi terminum *ad quem*: quando ergo mobile accipitur in termino *à quo*, nondum incepit motus, quia est in pura potentia, & nihil habet de actualitate termini *ad quem*; quando autem accipitur in termino *ad quem*, jam nihil est de motu, quia plenè est in actu, & plenè habet actualitatem termini *ad quem*; quando verò medio modo accipitur, nempe partim in actu, quatenus in via est, & cœpit derelinquere terminum *à quo*; & partim in potentia, quatenus nondum acquisivit terminum *ad quem*, est in motu, & ista via, & medio modo se habere est actualitas potentialis, & actus illius, quod erat in potentia, prout in potentia relinquitur.

6 Quæres primò: Quid est formalitas in motu, an respectu ad mobile, vi cujus est actualitas ejus, an potius respectus ad terminum, vi cujus est actualitas potentialis? Sensus est: Cum motus sit via, & medium inter terminum *à quo*, & terminum *ad quem*, per comparisonem ad terminum *à quo*, actualitas est, quatenus incipit illum excludere; per comparisonem autem ad terminum *ad quem*, potentialitas est, quatenus nondum illum acquisivit, & relinquit in potentia: quaritur ergo: Quenam comparatio sit formalior? Videtur, quòd comparatio ad terminum *à quo*: primò, quia ex illa est actus;

actus; ex altera autem est potentialitas. Secundò, quia illa in recto ponitur in definitione; dicitur enim, quòd motus est actus mobilis. Tertiò, quia accidens definitur ex ordine ad subjectum suum, ut simitas est curvitas nasi; sed in comparatione ad terminum à quo importatur habitudo ad subjectum mobile: ergo.

7 Resp. B. Doctor lect. 2. quòd formalius est in motu respectus ad terminum acquirendum, vi cuius est potentialitas, & hoc ipsæ ostendunt rationes adductæ in contrarium: primò quidem, quia non utcumque actus est, sed talis determinatè actus, nempe imperfectus, & deficiens; hanc autem imperfectiorem importat ex habitudine ad terminum acquirendum. Secundò item, quia id, quòd importatur in recto in definitione, tenet locum generis; patet autem, quòd formalius, & magis per se est in unoquoque id, quòd habet locum differentia. Tertiò, similiter; non enim quodlibet accidens ex ordine ad subjectum definitur, sed illud tantum, quòd ex propria quidditate determinat sibi speciale subjectum, ut curvitas in naso constituit simum, in crure constituit rectum; tunc autem definitur per ordinem ad illud secundum illam specialem rationem, qua est subjectum ejus, ut anima definitur non per ordinem ad corpus, sed

ad corpus organicum: jam autem motus definitur per ordinem ad mobile, non specificativè, sed reduplicativè, ut mobile est; priori autem modo importat habitudinem ad terminum à quo, posteriori verò habitudinem ad terminum ad quem.

8 Quæres secundò: Quoniam iste respectus ad terminum acquirendum duo dicit, nempe, & quòd motus sit in se incompletum quid, & quòd sit via, & habitudo ad completum, quid potius dicat motus? Videtur, quòd primum, quia motus est actus potentialis, & incompletus; quare ipsam potentialitatem, qua in se est incompletum quid, importat loco differentia. De hoc quærit B. Doctor lect. 3. & respondet, quòd sicut locus pro materiali importat superficiem corporis continentis, pro formali verò ordinem ad polos, ex quo sumitur immobilitas, ita motus pro materiali importat ipsam incompletionem, seu potentialitatem, pro formali verò habitudinem ad perfectum, seu mutatum esse. Hoc suadet ipsa ratio in contrarium facta: nam potentialitas ipsa, quæ est de formali ratione motus, viam, & habitudinem ad terminum significat, cui est potentialitas, non quòd aliqua sit relatio, sed ipsa successio, & viale transire se ipso est ad terminum transcendenter, & intransitivè. Nonnulla so-

lent contra definitionem Philosophi objici, quæ, quia levia sunt, prætermitto:

I.

II.

An hæc definitio conveniat mutationi instantanea?

✱ **N**egativam partem tenent Soto, Pereira, Conimbricenses; & ex Nostreis Villanova, & Manso, qui putant mentem esse B. Doctoris in Hexam. part. 1. cap. 11. eaque validis probatur argumentis: primò ex ipsa definitione: Motus enim dicitur *actus entis in potentia prout in potentia*, quo significatur, quòd talis est actus, quo mobile partim est in actu, & reliquit terminum *à quo*; partim est in potentia, & nondum acquisivit terminum *ad quem*, sed in medio est, & inter utrumque terminum; sed hoc impossibile est intelligere in mutatione instantanea: ergo illi non convenit definitio. Patet min. mutatio enim eo dicitur instantanea, quia in indivisibili perficitur; in indivisibili autem impossibile est intelligere subjectum in medio, cum isto indivisibili mensuretur intrinsecè ipsa acquisitio termini: ergo impossibile est mobile accipere in via, & potentia ad acquisitionem,

Rursus: Eo probat Philosophus, non dari motum ad substantiam, quia non successive, sed in instanti fit transitus ad substantiam, eo quòd non habet contrarium: ergo quia sentit, quòd mutatio instantanea non est motus. Tertiò: Philosophus ipse in hoc 3. Physic. text. 1. ait, motum esse de genere continuorum; sed mutatio instantanea nequit habere continuitatem, cum nullas habeat partes, neque in se, neque in termino suo: ergo. Quartò: Si utrumque intenderet Philosophus hæc definitione comprehendere, deberet postea rationem definitam dividere in motum, & mutationem, ut postea de motu ageret, ut à mutatione distinguitur; sed nulla divisio in textu reperitur: ergo illa definitio non committit de utroque, sed tantum de motu traditur.

Confirmatur, & explicatur: De eodem hæc definitio est, de quo in processu agit; sed in consequentibus de motu agit, ut accipitur contra mutationem: ergo illum sic illa definitione intendit. Patet maj. eo enim definitum explicat, quia de illo intendit agere; quòd si non de illo, sed de aliqua specie intendit; divisione opus est, qua talem speciem determinet. Minor item patet legenti textum; determinat enim in consequentibus, quòd ad substantiam non datur motus; patet autem,

aneem; quòd datur mutatio instantanea: agit item de continuo, & tempore; mutatio autem nec continuitatem habet, nec tempore mensuratur: cetera omnia, de quibus in reliquis libris Physicæ determinat, motui tantum conveniunt, ut contra mutationem dicitur.

10 Nihilominus quòd etiam mutatio illà definitione comprehenditur, aperte ex ipso textu colligitur: liquidem in principio hujus libri tractaturus de motionem assignat, quare sibi de motu agendum est, quòd nempe cum natura sit principium motus; non poterit exactè sciri natura, nisi sciatur, quid est motus; ait itaque: *Quoniam autem natura quidem principium est motus, & mutationis, methodus autem nobis de natura est, non latere nos oportet, quid sit motus; necessarium enim est, ignorato ipso, ignorari naturam*: ergo de motu intendit in illa definitione, ut motus ponitur in definitione naturæ; sed in definitione naturæ ponitur motus communiter ad motum, & mutationem, natura enim principium est non solum alterationis, sed etiam generationis: ergo.

Rursus, text. 6. definiens motum ita habet: *Ejus, quod potentia existit actus, quatenus hujusmodi, motus est; ut alterabilis quidè, quatenus alterabile, alterabilis, augmentabilis autem, & oppo-*

siti decrescibilis (nullum enim est commune nomen in utrisque) augmentum, & decrementum; generabilis autem, & corruptibilis, generatio, & corruptio; ejus vero, quod fertur, latio. En post definitionem de singulis exemplificat, quæ intendit illà comprehendere; sed inter cetera assumit generationem, quæ non motus, sed mutatio est: ergo illam etiam intendit comprehendere.

Insuper, text. 7. probaturus ita esse, talem habet rationem: Unaquæque potentia suum habet actum ipsi correspondentem; sed ædificabilis, ut talis, non est actus ipsum ædificium; ergo erit ædificatio, quæ est motus. Minorem eo notam supponit, quia actus non destruit potentiam, sed perficit, quare manet potentia sub actu suo; at non manet ædificabile cum ipso ædificio, bene autem cum ædificatione: ergo non ædificium, sed ædificatio actus est ædificabilis, ut talis. Nunc autem: Hæc ratio aut nulla est, aut illa definitio comprehendit etiam mutationem; patet enim, quòd generabilis, ut talis, non genitum, sed generatio est actus: intendit ergo etiam mutationem comprehendere.

Præterea: Generatio actus est illius, quod erat in potentia, nempe ipsius generabilis, prout sic in potentia relinquitur, non enim

enim generatione, sed termino ejus fit plenè in actu: ergo idem. Tandem: De motu debet accipi illa definitio, ut est prima passio subjecti Physicæ, & per se de consideratione ejus; sed ita comprehendit etiam mutationem, paret enim, quòd de generatione substantiali agit per se Physicus: ergo. Quæ autem in contrarium objecta sunt, commodius solventur §. seguente,

§. III.

An univocè conveniat illa definitio motui, & mutationi?

II **A**ffirmativam partem omnes tenere Doctores Modernos, asserit Rubio q. 4. & probat primò, quia Philosophus sine ullo discrimine definitionem accommodat motui, & mutationi; quare sentit, quòd eadem ratione utrique convenit, & sic univocè. Secundò, verba definitionis æqualitèr motui, & mutationi conveniant: ergo univocè. Prob. antec. Motus dicitur *actus entis in potentia prout in potentia*, quia sic constituit mobile in actu, quod relinquit in potentia ad terminum motus; sed hoc æquè convenit mutationi: ergo. Prob. min. Generatio sic constituit in actu ipsum generabile, quod per se, & formalitèr relinquit in potentia ad ter-

minum generationis; formalitèr enim non est ipse terminus, sed acquisitio ejus. Confirmatur: Non minus alteratio est via ad alteratum esse, & formalitèr differt à termino alterationis, cui realitèr identificatur, quàm generatio sit via ad terminum generationis, & ab eo formalitèr differat, licèt identificetur realitèr: ergo eodem modo utrique convenit definitio.

Tertiò: In hoc differt conceptus univocus ab analogo, quòd analogus non præscinditur ex parte objecti, quare in ipso reperitur inæqualitas, qua ad unum principalitèr, ad cætera secundum *quid*, & per attributionem ad principale, descendit; sed conceptus, quem explicat definitio motus, præscinditur ex parte objecti, & æqualitèr comparatur ad motum, & mutationem: ergo. Prob. minor: Quòd enim sit actualitas potentiz, quam relinquit determinabilem, & in potentia accipitur ab intellectu sine ulla determinatione ad alterationem, aut generationem, & æqualitèr generabile generatione, & alterabile alteratione ita determinatur; sed ille est conceptus, quem explicat definitio motus: ergo.

12 Nihilominus dicendum, quòd analogicè illa definitio convenit motui, & mutationi, nempe principalitèr motui, mutationi verò secundum *quid*. Id

esse intentum Philosophi, primò patet, quia quoties de motu loquitur, simpliciter, & sine addito motum dicit, ut accipitur contra mutationem; ipsam verò mutationem, sæpe ait, motum non esse, nempe simpliciter, & propriè. Præterea: Probaturus, vacuum repugnare, deducit pro inconvenienti, quòd, eo dato, motus fieret in non tempore; id autem non est inconveniens, si motus univocè cum mutatione dicitur; patet enim, quòd mutatio fit in non tempore, nempe in instanti. Rursus, in hoc 3. text. 9. ait, quòd necesse est tres esse motus, nempe quantitatis, qualitatis, & secundum locum; sed si motus univocè cum mutatione dicitur, plures sunt: ergo. Super: Eo probat, non dari motum ad substantiam, quia motus requirit contrarietatem inter utrumque terminum; sed talem non requirit mutatio: ergo.

Ulteriùs, citat. text. 9. sic habet: *Quoniam autem motus mutatio quedam est, mutationes autem tres sunt dictæ; harum autem, quæ secundum generationem, & corruptionem, non sunt motus.* En aperte generatio, & corruptio, quæ sunt mutationes instantaneæ, non sunt motus, absolute loquendo; quòd si communi definitione cum motu comprehenduntur, id est ex analogia, sicut accidens eadem defi-

nitione entis comprehenditur cum substantia. Præterea: Si motui, & mutationi univocè communis est aliqua ratio, substantia, & accidens habent supra se genus, nempe illam rationem univocam; sed id est inconveniens, prædicamenta enim sunt genera suprema: ergo. Patet maior, quia motus non datur ad substantiam, ut in principio 5. probat Philosophus; quare mutatio est ad substantiam, motus verò ad accidens.

Hoc ipsum sæpe intendit B. Doctor, & expressè illo loco, quem pro se adducunt NN. Villanova, & Manso, nempe in Hexam. part. 1. cap. 11. ubi determinat, quòd mutatio, ut generatio, aut corruptio, non est motus, sed terminus ejus; ait itaque: *Sed hujusmodi actio, per quam acquiritur substantialis forma, non est motus, cum hæc fiat in instanti, sed est mutatio, id est, terminus motus.* In hoc ergo ipsi falluntur, quòd putant idem esse, quòd mutatio non sit propriè, & simpliciter motus, & quòd illa definitione non comprehendatur; ipse enim B. Doctor sæpe ait, quòd accidens non est ens, nisi quia entis, & tamen definitione entis comprehenditur analogicè cum substantia.

13 Ad motiva in contrarium facile est respondere: ad primum dicitur, quòd Philosophus de motu intendit, ut est

prima passio subjecti Physicæ, ut ponitur in definitione nature, & est de consideratione Physici, quare communiter ad motum, & mutationem accipit, quia de utroque agit per se Physicus, & ita communiter accipitur in definitione nature; & quia ista ratio sic communis potest una definitione explicari, eam sic definit, ex quo non sequitur, quod illa definitio sit univoca: sicut Metaphysicus, quia de ente intendit communi ad substantiam, & accidens, ejus rationem sic communem definit; quæ definitio, licet utrumque comprehendat, principaliter tamen substantiæ convenit, & accidenti secundum *quid*, & ex analogia ad substantiam.

Ad secundum neg. antec. Ad prob. ejus neg. min. ad ejus rationem dicitur, quod esse actualitatem potentialem, ut explicatur per definitionem motus, utique convenit mutationi, alioqui non illi conveniret definitio; sicut autem posse realiter existere, quæ est definitio entis, licet accidenti conveniat, minus tamen propriè, quàm substantiæ convenit; ita ratio actualitatis potentialis impropriè, & tantum quodammodo mutationi convenit. In motu itaque ratione successione realiter, & physicè accipitur determinare potentialitatem mobilis, & relinquere in potentia; in mutatione verò,

quia in indivisibili est determinatio mobilis, & plena acquisitio termini, non nisi metaphysicè, & secundum præcisionem intellectus nostri accipitur illa potentialitas ad terminum, quam explicat definitio; & licet realiter identificetur motus cum termino, minus tamen, quàm mutatio, quia ipsa formalis distinctio patitur latitudinem, nempe accipit intellectus, quod neque motus, neque mutatio est realitas aliqua alia à termino; accipit tamen, quod aliter se habet re ipsa subjectum in acquisitione termini per motum, & per mutationem, quia per motum successivè, & partim, ita quod physicè, & re ipsa est in actu, & in potentia, quod non habet physicè, sed tantum metaphysicè, quando mutatione acquirit, quod re habet actualitatem potentialem secundum *quid*, & quodammodo.

Per hoc patet ad confirmationem; dicitur nempe, quod alteratio est via realiter, & physicè, generatio verò tantum metaphysicè, & secundum *quid*. Patet item ad tertium; neque enim perfecte præciscitur conceptus viæ, & actualitatis potentialis, neque æqualiter utrique attribuitur: sicut namque posse existere ex parte objecti id significat, quod in se habet esse, & huic propriè attribuitur, ita esse actualitatem potentialem, & sic consistere

mere in actu, quod relinquat in potentia, id ex parte objecti significat, quod physicè, & re ipsa ita constituit, & huic attribuitur propriè, & simpliciter; quod autem tantum metaphysicè, & ex consideratione intellectus ita constituit, tantum secundum quid, & ex quadam analogia illam conceptum habet.

14 Nunc ad argumenta, quæ præcedente adducta sunt in contrarium, patet de facili: & primò ad authoritatem B. Doctoris jam patuit suprà, quod tantum intendit, mutationem non habere propriè, & simpliciter rationem motus, quod non tollit, quin analogicè illam habeat, & hoc sensu definitione comprehendatur, sicut dictum est de accidente. Ad primam rationem disting. min. Id nequit intelligi in mutatione instantanea propriè, & simpliciter, conc. min. secundum quid, & ex quadam analogia, neg. min. Ad probur. ejus dicitur, quod, quia in indivisibili intelligitur mobile determinari, & plenè esse in actu, seu acquirere terminum, physicè, & realitèr non accipitur via, seu actualitas potentialis; quia tamen ipsa acquisitio formalitèr non est terminus, & plena actualitas, metaphysicè ipsa accipitur esse semiplena, & imperfecta actualitas; quare, licèt non absolute, aliquo modo tamen id habet, quod definitio explicat.

Ad secundum disting. consequ. Ergo, quia sentit, quod mutatio non est motus eo sensu, quo ibi motum accipit, consequ. eo sensu, quo motus hic accipitur, neg. consequ. Itaque Philosophus ipse hic asserit, motum se accipere, ut ponitur in definitione naturæ; sic autem late, & communiter accipitur, & comprehendit motum, & mutationem, quia natura utriusque principium est: ibi autem probat, motum non dari ad substantiam, accipit motum strictè, ut dicitur contra mutationem; hoc autem sensu mutatio non est motus, ut ipse habet hic text. 9. Ad tertium ait utique ipse Philosophus, quod motus est de genere continuorum; sed ipse etiam ibi ait, quod priùs de communibus, deinde de specialibus agere intendit: motus ergo communiter sumptus, ut priùs accipitur, dum ejus definitionem tradit, præscindit logicè à continuitate, quia accipitur, ut est analogicè communis ad successivum, & non successivum; motus autem, ut postea accipitur à textu 9. & deinceps, est de genere continuorum, quia inde incipit motum accipere strictè, ut dicitur contra mutationem.

Ad quartum neg. min. expressè enim illam divisionem habet Philosophus in principio 5. text. 9. ubi incipit de motu strictè sumpro determinare, verba ejus

ejus superius adducta sunt. Præterea : Licet ratio univoca ita deberet accipi, quod, postquam definita est, oporteret dividi, ut determinaretur consideratio de speciebus ejus, quia ea æquè simpliciter stat pro qualibet : quia tamen ratio analoga simpliciter, & sine addito stat pro principali, licet definitio communiter comprehendat utrumque analogatum, ut sequens determinatio de principali intelligatur, non necesse est dividere, sed ipsa ratio de se sufficienter determinat considerationem.

§.

IV.

*An successio, & continuas sit
de quidditativa ratione
motus?*

5 **S**upponi debet motui simpliciter dicto utrumque convenire ; sine successione enim non motus est, sed mutatio instantanea ; sine continuitate autem successio non unus est, sed multiplex motus : dubitatur ergo : An quidditative, & ut essentielle quid, an potius ut passio, & proprietates utrumque, vel alterum motui conveniat ?

16 De successione quidem per se notum est esse de quidditate motus proprie dicti : confis-

tit enim quidditas ejus in eo, quod partim, & semiplene reducat ad actum, seu quod talis sit actualitas, qua mobile incipiat in actu fieri, & relinquatur adhuc in potentia ad terminum ; hoc autem, si proprie, & realiter accipitur, ipsam significat successione : non enim aliud est successio, quam fluxus ipse, quo mobile ad terminum transit ; & partim acquirit, quatenus est in via ad illum, partim relinquit acquirendum, quatenus nondum sub illo est, sed in via.

Neque ea, quæ in contrarium obijciunt Conimbricenses, quid urgent : primò, quod successio nihil est aliud, quam negatio simultatis partium ; negatio verò nullius entis quidditas esse potest. Secundò, quod successio alicujus est successio ; sed non alterius, quam ipsius motus, aut ergo motus erit successio sui ipsius, aut successio non quidditas est, sed passio secuta ad quidditatem. Ad primum neg. antec. successio enim modus est positivus, fluxus nempe partium, quo una post aliam existit. Ad secundum fallit apertè illa forma : rationalitas enim alicujus est rationalitas ; patet autem, quod non alterius, quam hominis, neque hoc tollit, quin sit de quidditate ejus. Itaque realitas motus ipsa est realitas, aut subiecti mobilis, secundum quod successivè transit ad terminum ;

aut

aut termini, secundum quod successivè acquiritur; de quo postea: hujus ergo realitatis fluxus est successio, & motus.

17 De continuitate negant Comimbricenses esse de quidditate motûs, pro se citantes Commentatorem 4. Physic. text. 119. Albertum Magn. Fonssec. Perer. Jand. & alios. Probant primò: Quia motus formalitèr est acquisitio termini; sed acquisitio non est quidditativè continuïtas: ergo. Secundò: Motus in sua ratione est incompletum quid; sed continuïtas quid completum est: ergo. Prob. min. Continuïtas consistit in extendendo continuè successivam acquisitionem termini; sed in hoc non designat incompletum quid, sicut patet de continuitate temporis: ergo. Tertio: Ratio motûs analogâ est, sequitur varietatem termini, & per omnia prædicamenta vagatur; sed continuïtas est ratio simplex, univoca, & quæ determinatur ad prædicamentum quantitatis: ergo.

18 Nihilominus dicendum, quòd continuïtas est de quidditate motûs successivi, sive strictè sumpti. Prob. primò: Quod non pertinet ad quidditatem rei, sed est passio ejus, eo per intellectum sublato, relinquitur conceptus rei, ut sublata per intellectum risibilitate, relinquitur conceptus hominis; sed sublata per intellectum continuïtate, non

relinquitur conceptus motûs successivi: ergo. Patet min. eo enim, quòd discontinuatur successio, quiescit mobile, & finitur motus. Confirmatur: Vnum quodque per idem habet esse, & unum esse; sed à continuïtate habet motus, quòd sit unus: ergo. Patet min. quia eo, quòd discontinuatur, fit duplex.

Quòd autem hoc sit de mente Philosophi, patet; nam in 5. Physic. text. 23. docet, quòd continuïtas motûs sumitur ex non interruptione, seu ex continuïtate temporis mensurantis, ita quòd, licèt spatium, quod mobile pertransit, non continuum sit, si tamen contiguum sit, ita quòd discontinuatio ejus non obstat, quominus sine interruptione durationis fiat motus, erit continuus; at verò text. 34. docet, quòd unum è tribus, quæ ad unitatem motûs requiruntur, est successio temporis non interrupta, seu ejus continua duratio: cum ergo unitas sit de quidditate rei, quia per idem habet esse, & unam esse, relinquitur, quòd continuïtas est de quidditate motûs.

19 Opposita autem non est difficile solvere: & primò locus Commentatoris, qui in contrarium adducitur, præter intentionem ejus accipitur: illo ergo textu ait Philosophus, quòd tempus non mensurat mobile secundum substantiam suam, sed secundum

quodum quod est sub motu; & ibi ait Commentator, quod tempus mensurat mobile secundum quantitatem, quæ accedit motui: sensus hujus propositionis non est, ut intendit arguens, quod aliqua quantitas, & subinde continuitas ejus sit accidens motûs; sed sensus est, quod tempus mensurat mobile secundum quantitatem, quæ motui convenit, seu quam habet ratione motûs, ut si tantum durat motus, tanto tempore accipiatur mobile sub ipso; sicut autem quantitas, secundum quam mobile dicitur tempore mensurari, ipsa est quidditas motûs, ita continuitas ejus.

Deinde ad primam rationem dicitur, quod motus est non utcumque acquisitio termini, sed talis acquisitio, nempe successiva; tunc autem dicitur ad minorem, quod talis acquisitio non est formaliter continuitas, sicut neque homo est formaliter rationalitas; sicut autem homo est formaliter, & quidditative rationalis, ita acquisitio est formaliter continua, alioqui non una erit, sed multiplex. Ad secundam, continuitas in permanentibus completum quid designat; in successivis verò ex propria eorum quidditate dicitur incompletum quid, & patet in ipso exemplo, quod pro se assumit arguens: Tempus est numerus motûs secundum prius, & posterius; quare partes ejus sunt præ-

teritum, & futurum, quæ instanti præsentī copulantur, & continuitas ipsa est copulatio, qua id, quod fuit, conjungitur cum eo, quod erit: ipsa ergo continuitas successivi potentialitatem, & vialitatem significat.

Ad tertiam, motus accipitur, aut formaliter ex habitudine ad terminum, à quo specificatur, & hoc sensu vagatur per omnia prædicamenta, aut per illa saltem, ad quæ datur per se motus; aut accipitur quasi materialiter secundum id, quod est in se, & subjectivè, & sic non est quidem per se quantitas, quia non per se, sed ratione mobilis, aut termini, qui acquiritur, partes habet; sicut autem quamdam habet divisibilitatem ratione illius, ita ad prædicamentum quantitatis determinatur, & est quædam quantitas, non formaliter, sed reductivè; quare continuitatem habet, quæ convenit quantitati successiva, ad quam reducitur.

ARTICULUS II.

Quotuplex sit motus?

S. I.

Explicantur divisiones motûs.

20 **S**olet motus dividi in successivum, & instantaneum, in tardum, & velocem,

rem, in violentum, & naturalem: sed prior divisio analogica est, & eadem, ac in motum, & mutationem; quaritur autem de motu, ut contra mutationem dicitur: alia ex accidentibus desumuntur motui extrinsecis; quod si ex his vellemus motum dividere, longissimè procederet divisio. Motum itaque dividit Philosophus tùm 5. Physic. tex. 18. tùm, & latius in 7. Phys. à text. 10. probaturus enim, quod movens esse non debet distans à moto, per singulas motus species id inductivè ostendit; ex ipso itaque

21 Dividitur primò motus in motum se moventis, & ab alio moti: motus se moventis est, in quo ipsum mobile habet in se principium activum, seu effectivè causativum sui motus, & huiusmodi est motus vitalis, de quo in lib. de Anim. interim tamen notat hic B. Doctor, non sic debere accipi motum se moventis, quod aliquid possit movere se ipsum directè, & per se, sed aut indirectè, & per accedens movendo aliud, à quo moveatur, ut se movet grave removendo prohibens; aut per partes, sive potentias, & ita se movent viventia, quæ eo organica sunt, & diversitatem habent partium, & potentiarum, ut una alteram moveat, & ipsum vivens per unam moveat, per aliam moveatur: ab altero motu di-

cuntur, quæcumque in se non habent principium, à quo effectivè causatur motus, quod tantum dicitur movens; forma enim sive principium formale non habet influentiam, quæ est activum movere.

Horum motus dividitur secundò in motum ad formam, & ad *ubi*; motus ad formam transmutatio est, qua forma acquiritur perfectiva ipsius mobilis; & ulterius subdividitur in alterationem, quæ est motus ad qualitatem, & augmentationem, aut diminutionem, qui sunt ad quantitatem, de quibus in lib. de Generatione. Motus ad *ubi*, qui communi nomine dicitur latio, sive loci mutatio, dividitur in pulsionem, & tractionem: pulsio est motus ad aliud; tractio autem motus ab alio: utrumque sic definit B. Doctor, qui notat, quod in pulsione est unus terminus *ad quem*, & duo *à quo*: pellens enim de necessitate ad aliud pellit; potest autem aut à se, aut ab alio pellerè: in tractione verò è contra est unus terminus *à quo*, & duo *ad quem*: nam trahens de necessitate ab alio trahit; potest autem ad se, vel ad alterum trahere. Pulsionem subdividit Philosophus in expulsionem, & impulsionem: impulsionem dicit, quando movens toto tempore motus conjunctus est ipsi mobili, seu, ut ipse ait, cum movens mobili non deficit: expulsionem ve-

rò à contrario, quando movens moto deficit, seu non est ipsi conjunctum toto tempore, quo motus durat, ut cum quis projicit lapidem, expellere dicitur, quasi extra se pelleret: hæc autem divisio accidentalis est, cum non ex termino motus, sed ex quadam accidentali circumstantia accipiatur.

22 Dices: Motus juxta Philosophum ex termino *ad quem* speciem sumit, subindeque & distinctionem; sed tractio non ex termino *ad quem*, sed ex termino *à quo* definitur, & à pulsione distinguitur: ergo non bene. Patet minor; quia quantum ad terminum *ad quem* pulsio est ad alterum, & tractio ad alterum esse potest, quare ejus quidditas est, quod sit de necessitate ab altero. Resp. primò, quod pulsio à tractione non specificè, sed genericè differt; potest autem generica distinctio ex termino *à quo* haberi. Resp. secundò, quod non ex termino *à quo*, sed *ad quem* uterque motus differt; explicatur autem utriusque quidditas per terminum *à quo*, quatenus ex ipso diversificatur terminus *ad quem*: ad alterum enim formaliter differt, ut terminat motum à se, & sic specificat pulsionem; & ut terminat motum ab alio, & sic specificat tractionem.

23 Notandum autem, quod Philosophus quatuor species as-

signat lationis, seu motus secundum locum; ultra duas enim assignatas ponit vectionem, & vertiginem, seu circulationem. Illæ autem ad duas illas reducuntur: nam vectio est motus per accidens, nempe, quod vehitur, non per se movetur, sed ratione alterius, à quo, sive in quo vehitur; videmus enim, quod, qui est in navi, eo solum vehitur, quia movetur navis, & ea quiescente, non vectione, sed fortè alio motu movetur, puta, quia ipse ambulat: vectio ergo ad pulsionem, aut tractum reducitur; si enim vehens pulsione movetur, ut navis, pulsione movetur vectum; si autem vehens movetur tractione, ut currus, eadem movetur vectum.

Dubitationem autem circa hoc movet B. Doctor, quia non videtur, quod semper vectio ad pulsionem, aut tractionem reducatur; contingit enim, quod quis equo vehatur, & tunc neque pulsione, neque tractione movetur. Ad hoc respondet B. Doctor, quod loquitur Philosophus de motu eorum, quæ ab alio moventur, ideo vectionem ad pulsionem reducit, aut ad tractum; absolute autem, sicut alius motus est præter motum ab alio, nempe motus se moventium, in vectio ad illum etiam reduci potest; hoc autem non tollit, quin vectio non particularis species est, sed ad motum reducitur vehentis.

hæntis ; & hoc ipse intendit.

Circulatio, seu vertigo motus est ex duobus compositus ; in eo enim , quod circulariter movetur , aliæ partes pulsione , aliæ verò tractione moventur , nempe partes præcedentes trahunt , posteriores verò pellunt : quia ergo ratio utriusque motus conservatur in isto , non tertia species motus dici debet , sed ex duobus illis compositus ; quare aut per reductionem ad alterum , aut per copulationem utriusque ad illas duas species reducitur motus secundum locum.

De hoc autem dubitationem etiam movet B. Doctor in 7. Physic. lect. 4. quia Philosophus hic circulationem dicit non simplicem motum , sed compositum ex pulsu , & tractione , & ad illos reductam ; at verò oppositum docet in lib. de Cælo ; ibi enim vult , quod motus circularis simplex est ; assignat quippe tres species motus , à centro , ad centrum , & circa centrum ; & hunc tertium , qui circularis est , dicit simpliciore , & perfectiore aliis. Ad hoc respondet B. Doctor , quod motus aut accipitur secundum se , aut ex ordine ad subiectum , & secundum modum , quem ratione illius habet ; in lib. de Cælo motum accipit Philosophus ex ordine ad subiectum , nempe motu lationis , de quo loquitur , subiectum mobile aut grave est , aut leve , aut neu-

trum ; & grave quidem ad centrum movetur , leve à centro ; quod autem neque grave est , neque leve , neque à centro movetur , neque ad centrum , sed circa centrū ; & quia huiusmodi natura simplicior est quolibet subelementari corpore , quod grave est , aut leve , ejus motus simplicior dicitur , & perfectior ; hoc autem non tollit , quin motus secundum se aut pulsio sit , aut tractio , aut ad hos reducatur , ut jam patuit ; & hoc sensu hic accipit.

Si itaque seriem divisionum , & veluti prædicamentum motus velimus ordinare , quod omnes comprehendantur , motus primò dividitur in motum se moventis , & ab alio moti ; & relictò motu se moventis , qui vitalis est , motus ab alio moti dividitur in per se , & per accedens ; per accedens erit vectio ; per se autem poterit ulteriùs dividi in simplicem , & compositum ; compositus erit circulatio ; simplex verò dividetur ulteriùs in pulsionem , & tractum ; & pulsio iterum in impulsionem , & expulsionem : quod si ratione mobilis velis dividere , quo sensu circularis simplex est , dividetur motus per se in rectum , & obliquum ; obliquus erit circularis , rectus autem à centro , aut ad centrum.

I.

II.

*De motu gravium, & levium,
ad quodnam extremum
pertineat?*

24 **D**E abstrusioribus Naturæ arcanis putatur motus gravium, & levium, de quo late agit Philosophus in 7. Physic. & in 8. à text. 29. & ibi B. Doctor in 7. lect. 4. & in 8. lect. 10. & 11. & quia non parum difficultatis motus gravium, & levium inducit pro explicando in lib. de Anim. conceptu vitæ, illum oportet aliquantò latius expendere. Ratio dubitandi est, quia ex una parte sine ullo exteriori movente per hoc solum, quod removeatur prohibens, grave descendit, leve ascendit, quare eorum motus videtur pertinere ad se moventia: ex alia autem se movere proprium est viventium, & in hoc consistit conceptus vitæ; quare ait Philosophus, & validissimis probat rationibus, ut infra patebit, quod impossibile est ipsa, nempe gravia, & levia, à se ipsis moveri; patet enim, quod sunt vitæ expertia.

25 Prima itaque sententia est, quam tenent recentes Atomistæ, quæ docet, pulsione, aut tractione moveri, nempe vult

Cartesius, quod pulsione movetur, Gasendo verò, quod tractione: conveniunt quidem in eo, quod nullum corpus est leve, neque levitas est aliquod accidens positivum, sed illud corpus leve dicitur, quod minus est grave, præter Æther primum Cartesii elementum, quod totius est gravitatis expers. Tunc autem Cartesianum systema de motu gravium sic explicant: Æther eo quod primum motus vehiculum, motu ab Authore impresso citissime movetur in gyrum ab Occidente in Oriens; deinde, corpora gravia motu suo conantur à centro recedere: cum ergo per lineam rectam à centro recedunt, in æther impingunt citissime involutum, & ab eo ad terram pelluntur. Hoc duplici comprobant oculari experientia: videmus enim, quod lapis fundi motus in gyrum, quò magis, & velocius movetur, magis nititur recedere: signum ergo est, quod corpus grave motu sibi ab æthere impresso nititur à terra recedere: insuper videmus, quod si aqua in vase aliquo moveatur in gyrum, festucam, si quæ in ea est, primò ad circumferentiam vastis, deinde paulatim quiescente, aqua, ad centrum pellit: ergo illi iidem vortices, qui corpora à centro movent, ipsa ad centrum pellunt.

Ita Cartesianum systema explicat Tosca: præterquamquod autem

autem multa in eo voluntarie ponuntur, & ex levissimis deducuntur conjecturis; ex eo deducitur, quod motus gravis, quo recedit à terra, naturalis est, quo verò ad terram pellitur, est violentus; si enim naturalis conatus secundum motum sibi ab æthere impressum est à terra recedere, ad terram moveri violentum est; videmus autem, quod naturalissime quiescit, dum est in terra; contra autem, dum à terra levatur, pondere suo nititur resistere, quo violentiam indicat. Præterea, inintelligibile est, quomodo iidem vortices à terra movent, & ad terram. Insuper, si ab æthere motum habent, quo nituntur à terra recedere, dum in ipsum æther impingunt, magis liberent de illo motu participare. Ulterius, ab æthere in gyrum actio neque à terra, neque ad terram deberent moveri per lineam rectam, quod etiam objicit Tosca; videmus enim, quod quidquid pellitur à corpore in gyrum actio, oblique pellitur, & per lineam spiralem.

26 Docet ipse Tosca, quod pulsione moventur gravia, sed non ab æthere, sed à Deo, qui gravibus in sua conditione determinationem dedit, qua ad centrum propendunt, ut globum terre constituant. Ab ista parum differt, quam ipse refert Honorati Fabri, quod impulsu quodam accidentali à Deo impresso

descendant. Sed illa determinatio, & propensio ad terram ipsa est gravitas, quam ponit sententia Philosophi, & eam relinquitur, quod ab eo moventur, à quo talem determinationem habent, qui motus non est cur pulsio dicatur; non enim ab eo est, qui moveri. Iste autem impulsus quid videtur significare transeunter impressum; videmus autem, quod id, quo grave nititur, & ad terram inclinatur, sibi permanenter inest; quod si dicatur impulsus ille permanenter impressus, ipsa est gravitas, & ab eo movetur grave, qui talem dedit, sive impulsus dicas, sive gravitatem.

27 Altera sententia ponens gravia tractione moveri, quæ est Gasendi, ponit quosdam effluvios tenuium corpusculorum à terra emitti, quæ, dum in corpus impingunt, virtute magnetica illud secum ad terram trahunt. Hanc, postquam 1. conclus. impugnavit, ex parte sequitur in 2. Baptista Duh. quam item ex parte tenere Maign. ait Tosca. Sed hæc minus est intelligibilis, quam præcedens: in primis qualitatem tractivam, quam aliqui Peripatetici in magnete ponunt, isti irrident, & dicunt ignorantie confegium; nunc autem ad eam aperte recurrunt pro effectu minus difficili; neque enim quid est aliud illa vis magnetica, quæ emissi à terra effluvia dicuntur

trahere

trahere, quàm occulta qualitas Peripatetica. Deinde, præterquamquod omninò voluntariè isti effluviï supponuntur, quæ vi ad terram redeunt, non explicatur; si enim naturali pondere, eodem poterit corpus grave.

Præterea, quæ ratione corpus ligant, ut secum deferant, omninò non apparet. Insuper, cur aliud corpus, quod nempe nobis leve dicitur, non ad terram trahitur, sed pellitur, & recedere cogitur, cum tamen ipsis omne corpus sit grave? Quod enim minus est grave, minus deberet trahi, non autem recedere. Ulterius, non per se, & proprio motu gravia, & levia moverentur, sed motu vectionis, & per accidens; conatus autem sive gravis deorsum, sive levis sursum satis ostendit, per se, & proprio motu ista moveri; & insuper, cum corpora sint gravia, illi effluviï, nulla est ratio, cur magis motum habeant, quàm possint reliquis corporibus communicare. Sed præstat ista relinquere.

28 Itaque inter Peripateticos duplex versatur sententia: prima docet, gravia, & levia ad se moventia pertinere. Ita Scotus in 2. dist. 2. q. 10. quem sequuntur Discipuli, & præ cæteris latè Merin. 7. Physic. q. 2. ex Nostreis Arim. in 2. dist. 6. Vener. & Saxon. 8. Physic. ex aliis Hurtado, Aver. Perer. Plaza,

Murcia, & alii apud cit. Merin. Param ab ista differt sententia Resoluti apud Eliseum dist. 2. q. 7. art. 2. quòd nempe, si in primo instanti contingat moveri gravia, & levia, à generante moventur, deinceps autem se ipsa movent.

Sed in primis hæc secunda; quod pro prima parte assumit, destruit secundam, nempe eo à generante dicit moveri, quia qui dat formam, dat consequentià ad formam: toto enim tempore, quo grave tale est, verum est, quòd à generante accepit formam gravitatis: aut ergo descendit sequitur ad hanc formam; semper quòd nullum sit prohibens; aut non sequitur, sed influentià aliquà causatur? Si illud primum dicitur, semper moventur à generante, semper enim non alia est influentia, & effectiva causalitas, quàm generantis dantis formam: si autem dicitur alterum, neque in primo instanti moventur à generante; pro alio quo enim priori formam gravitatis accipit, quæ motum causat; quare non motum causat generans, sed formam, à qua motus causatur; & tunc, quod assumunt, malè assumitur, non enim motus sequitur ad formam, sed ab ea causatur; neque actio, qua ignis calefacit, etiam in primo instanti, à generante est dante formam caloris, sed ab ipso igne per formam, quam in se habet.

De-

Deinde, gravia dicere se
moventia, apertissime est contra
textum Philosophi, ut patebit
inferius: in hoc enim consistit
conceptus vitæ; quod sit motus
in se, seu quod vivens in se ha-
beat sui motus principium: si
ergo grave se movet, erit vivens.
Præterea, movens est principium
motus effectivum, neque sufficit
formam habere, secundum quam
est motus; at gravitas in gravi
non est effectivum principium,
sed formale tantum: non ergo
grave est movens in motu des-
census, sed tantum motum. Pa-
tet maj. quia movens significat
influentiam, & activum cona-
tum, qui est efficientis causali-
tas. Patet item min. quia forma
proprio subjecto suo tantum
habet formalem causalitatem, &
effectum.

Confirmatur, & explicatur:
Sicut grave per formam gravi-
tatis formam habet, secundum
quam est motus descensus, &
quæ est illius motus principium
formale, ita Cælum per naturam
suam habet formam, & princi-
pium formale motus circularis;
sed hoc non sufficit, ut Cælum
se moveat, sed ab Intelligentia
motrice moveri dicitur: ergo.
Maj. patet per Philosophum in
lib. de Cælo; sicut enim grave
se habet ad motum ad centrum,
& leve ad motum à centro, ita
quod neque grave est, neque le-
ve ad motum circa centrum; &

sicut grave per suam gravitatem
habet formam, cui correspondet
motus ad centrum; ita Cælum,
quod naturâ suâ neque grave
est, neque leve, per illam suam
naturam formam habet, secun-
dum quam est motus circularis.
De min. autem nullus dubitat.

29 Altera sententia ponit;
gravita, & levia non se movere,
sed moveri à generante, quate-
nus nempe ad formam gravita-
tis naturali sequela sequitur des-
census, si à nullo impediatur,
illa eadem influentia, quæ for-
mam gravitatis causat, causat
motum ad illam secutum; neque
ulterior influentia requiritur in
ipsum motum, sed tantum ad
impediens, quo sublato, motus
sequitur; sicut quia similitudo
ad esse album naturali necessita-
te sequitur, illa influentia, quæ
effectivè facit album, effectivè
causat similitudinem; etsi ponat-
ur, quod caliditatem naturali
necessitate comitatur levitas,
aut raritas, tunc poterit contin-
gere, quod subjectum sit dispo-
situm ad formam caloris, non
autem ad alias; quo posito, post-
quam formam caloris suscepit,
requiritur quidem influentia ali-
qua, non autem qua illæ formæ
producantur, sed tantum qua
removeatur indispositio; si enim
ad formam, quam habet, natu-
rali necessitate sequuntur aliæ,
per hoc solum, quod à nullo im-
pediatur, illæ sequuntur.

Quia

Quia itaque descensus naturali necessitate gravi convenit per hoc solum, quod removeatur impediens, sequi intelligi, & illa influentia, quæ effective causat gravitatem, est movens, & effective causans descensum, qui sequitur; quare reducitur hic motus ad tractionem, non qua ad se, sed qua ad alterum, nempe ad centrum, moveantur ab ipso generante dante formam, ad quam iste motus sequitur. Hæc est communior inter Peripateticos.

30. Dicendum ergo, quod gravia, & levia non se movent, sed directe, & per se à generante moventur, seu dante formam gravitatis, & levitatis; indirecte verò, & per accidens à removen- te prohibens; & quia ipsum grave potest pellere corpus impediens, indirecte, & movendo aliud potest se movere; quare eorum motus ad tractionem reducitur, non enim à se pellit dans formam gravitatis, aut levitatis, sed ab alio movet, sive ad se, sive ad aliud. Hæc quantum ad omnes suas partes est aperta sententia Philosophi; pro cuius probatione brevi synopsi percurramus 4. caput lib. 8. Physic. quo non solum auctoritate, sed ratione etiam ea habetur.

Itaque illo capite intendit Philosophus, quod quidquid movetur, ab alio movetur: dis-

tinguit primò de eo, quod move- tur, aut movetur per se, vel per accidens; deinde quæ per se mo- ventur, quædam à se, quædam ab alio, quædam naturaliter, quædam violentè moveri, alii eorum quidem, quæ violentè moventur, nulla est difficultas; per se enim notum est, quod violentia ab alio inducitur: in his deinde, quæ se movent, non esse obscurum ait, quod movetur, ab alio moveri; pars enim partem movet, aut potentia potentiam; & hoc pacto totum animal se movere dicitur, & hac ratione corpus viventis organicum debet esse, & partes habens diversa rationis, ut una aliam moveat.

Subjungit itaque: *Maximè verò dubitatur reliquum dicti divisionis ultima membrum: nam enim, quæ motu cidentur ab alio, quædam præter naturam moveri dicimus, quædam naturæ; hæc autem sunt, quæ dubitationem afferunt, à quoniam moventur, seu levia, graviaque. Hæc enim ad opposita quidem loca impulsæ moventur; ad propria verò, levia quidem ad supera, gravia verò ad infera suapte naturâ feruntur. A quoniam autem moventur? Nam impossibile est à se ipsa moveri: est enim hoc officium vite, ac animantium proprium. En debium, & ejus resolutionem: fateatur quidem difficultatem, sed absolute asserit impossibile*

libile

libile esse ea à se ipsis moveri, & primò subjungit rationem: Se movere enim viventium est; sed grave nullam habet vitam: ergo. Præterea: In se moventibus oportet accipere diversitatem sive partium, sive potentiarum; sed grave, quatenus tale, omnino est homogeneum, nempe si aliquam habet diversitatem, non est in eo, quòd grave, sed ex alia ratione: ergo.

Deinde hoc multiplici ratione probat: primò sic proponit: *Consistere etiam à se ipsis possent: nam si quidpiam sibi causa sit ambulandi, est etiam causa sibi non ambulandi, quare si collocatam esset in igne moveri sursum, esset in ipso situm deorsum: ferri: metas quoque rationis creditur, & uno motu dumtaxat à se ipsis moveri, si ipsa se ipsa moveant.* Ratio talis est: Quod si movet secundum locum, non solum potestatem habet movendi, & quiescendi, sed etià est contra rationem, quòd ad unam tantum differentiam positionis moveatur; videmus enim talia æquè ad dexteram, & ad sinistram moveri; sed grave & est ad unam differentiam motus determinatum, & non habet potestatem quiescendi: ergo non se movet.

Progreditur ulterius, & aliam rationem, quæ jam supra intinuatæ est, sic proponit: *Præterea, qui fieri potest, ut continuum quid, copulatum de se ip-*

sum moveat? Intendit ergo, quòd non potest intelligi se movere nisi id, in quo est accipere diversitatem partium, ut una sit movens, alia mota; grave autem continuum est, & homogeneum. Hanc rationem sic expendit B. Doctor: *Quarta verò ratio innititur huic fundamento, quòd omne, quòd movetur ex se, habet partes diversarum rationum, quia est divisibile in movens, & motum, quæ, secundum quod hujusmodi, in unam rationem non coincidunt: corpus ergo simplex, si dividitur in plures partes, vel hoc erit in plures partes essentielles, ut in materiam, & formam, vel in plures partes quantitativas: si igitur talia corpora se ipsa movent, & sunt divisibilia in plures partes, quarum una est per se movens, & alia per se mota; vel hoc erit, quia forma ibi erit per se movens, & materia per se mota; vel quia una pars quantitativa erit ibi per se movens, & alia per se mota.*

Primum ait B. Doctor stare non posse, quia materia de se est in pura potentia passiva, quare sibi non convenit moveri secundum locum, sed toti, cui convenit esse in loco. Adde, quòd movens physicam influentiam habet in id, quòd movetur; at forma in materiam, quam perficit, non effectivam, sed formalem tantum causalitatem habet:

non ergo grave se movet, ita quòd forma moveat, materia moveatur. Secundum item ait stare non posse: si enim partes quantitativæ homogeneæ sunt, & ejusdem rationis, non est, cur una magis, quàm alia moveat, aut moveatur; sed grave, quatenus tale, non est organicum: non ergo se movet, ita quòd una pars quantitativa moveat aliam.

Habito ergo, quòd grave non se movet, progreditur ulterius Philosophus à text. 31. explicare, à quo movetur, & ait, quòd, quia esse in potentia multipliciter dicitur, hæc causa est, ut non sit perspicuum, à quonam talia moveantur: ait ergo, quòd esse in potentia dicitur dupliciter; aliter enim in potentia est ad actum sciendi, qui addiscit, & nondum scientiam acquisivit, & qui jam scientiam habet, quam potest exercere per actum sciendi; nempe primum est in potentia essentiali, & ad formam, secundum autem est in potentia accidentali, & habens formam solum est in potentia ad actum ipsum: qui autem in potentia essentiali est, agente indiget, à quo fiat in actu, & suscipiat formam; qui verò est in potentia accidentali, & formam habet, non indiget agente, nisi fortè per accidens, ut removeatur impediens.

Tunc itaque grave considerabimus, aut priusquam habeat

formam gravitatis, & sic agente indiget, à quo formam accipiat, & est in potentia essentiali; aut illud considerabimus, postquam formam gravitatis habet, & sic non indiget agente, est enim in potentia accidentali, & si nullum sit impediens, statim tendit deorsum; quare solum agente indiget, à quo moveatur, indirectè, & removendo prohibens: concludit ergo Philosophus: *Nihil igitur horum, ut patuit, se ipsum movet, sed motus quidem habet principium, non movendi tamen, atque agendi, sed patiendi. Quòd si omnia, quæ moventur, aut natura, aut præter naturam, & violentia motu cientur, & ea, quæ vi, præterque naturam moventur, ab aliquo cuncta, atque ab alio moventur, ut patet; & iterum, quæ natura moventur, ab aliquo motu cientur, sive à se ipsis moveantur, ut animalia, sive non à se ipsis, ut levia, gravia quæ (nam aut ab eo moventur, quod generavit, ac leve fecit, vel grave; aut ab eo, quod ea, quæ prohibent, obstantque, dimovit) universa, quæ motu cientur, ab aliquo profectò moventur: esset ergo ad apertissimam lucem excutire, de mente Philosophi dubitare.*

31. Quamquam autem ex hucusque dictis sufficienter conclusio pateat, pro majori explanatione volumus dubitationem B. Doctoris subungere. Quærit

ergo

Ergo ibi læt. 10. Quomodo grave, & leve non movet se? Ratio dubitandi est, quod omni per se moto correspondet per se movens; at grave per se movetur deorsum: ergo aliquod est per se movens; tale autem nequit esse generans: quia effectus in actu requirit causam in actu; contingit autem generans non existere, quando est huiusmodi motus. Rursus: Natura est principium motus; sed grave habet in se ipsa naturam, qua est grave: ergo sui motus principium.

Ad hanc dubitationem respondet, quod ex 5. Metaph. cap. de Per se, tot modis dicitur per se, quot dicitur causa; quare, si grave dicatur per se moveri per ordinem ad causam materialem, id est, quia per se ipsum immediate motum recipit; si item per ordinem ad causam formalem, quia formam habet, cujus effectus est talis motus, nempe gravitatem; si autem per ordinem ad causam efficientem, impossibile est intelligere, quod grave se movet per se: pro cuius explicatione notat, quod sicut vapores sursum ascendunt, ita grave descendit; vapores autem non sic ascendunt, quod se moveant, sed à Sole elevantur: Sol itaque non aliter vapores elevat, quam causando calorem, & medio calore levitatem; & quia levitatis effectus est esse sursum, quod magis levitatem ac-

cipiunt, eo magis loco sursum appropinquant; quare motus ille ad levitatem comparatur tamquam ad causam formalem, tamquam verò ad principium efficiens ad id comparantur, à quo levitas inducitur.

Rursus, alio exemplo hoc ipsum explicat: Sicut enim album esse comparatur ad albedinem, ita esse deorsum ad gravitatem; quia sicut habenti albedinem per se competit album esse, ita quod esset violentum, si habens albedinem non haberet album esse, ita habenti gravitatem competit esse deorsum, ita quod violentum est, quandiu non est deorsum: nunc ergo paries v. g. non albificat se effective, sed principium effectivum sui esse albi id est, à quo effective inducitur albedo; quare pariter grave non facit se deorsum effective, sed principium effectivum motus, quo ponitur deorsum, id est, à quo effective inducitur gravitas: concludit itaque B. Doctor: *Ridiculum enim esset dicere, quod grave movet se per se deorsum propter hoc, quod habet in se formam, & naturam, quæ est ratio, & principium talis motus; sicut ridiculum est dicere, quod paries albificat se ipsum, quia habet in se albedinem, quæ est principium albificandi.*

32 Dices autem: Sicut effectus formalis albedinis est esse album, ita effectus formalis gravitatis

vitatis est esse in se grave; si ergo legitime arguatur, dici debet, quod sicut principium effectivum essendi in se album id est, à quo inducitur albedo, si autem ipsa albedo aliquem motum haberet, principium effectivum huius non id esset, à quo ea inducitur, sed ipsa albedo est subjectum eam habens; ita in proposito principium effectivum essendi in se grave id est, à quo inducitur gravitas; motus autem, qui inde sequitur principium effectivum, ipsum est grave per gravitatem.

Sed contra: Sufficiens ratio B. Doctoris hanc excludit replicam: quia enim albedo esset effectivum principium motus, qui ad ipsam sequeretur, puta, albisficandi aliud, ea non esset violenta sine tali motu; sicut habens calorem non est violentum, dum non exercet motum calefaciendi; at grave violentum est, quandiu non est deorsum, aut exercet motum tendendi deorsum: non ergo principium effectivum est respectu huiusmodi. Aliter itaque philosophandum est de eo, quod ad formam consequitur in proprio, & alieno subjecto; in proprio enim subjecto quidquid habet, ut forma habet, & in genere formali; quare huius principium effectivum ipsum est agens, à quo forma inducitur, & hoc sensu passionem dicuntur effectivè causati à

generante naturam, quia ad formam ejus in proprio subjecto naturali sequela, & sine nova influentia consequuntur; ad id verò, quod ad formam consequitur in alio causandum, ipsa forma est virtus, & ratio effectivè causandi.

In gravi itaque ad motum in alio causandum, puta, quod medium pellit, & prohibens removeret, ipsa forma gravitatis est effectivum principium; ad motum verò in se ipso, nempe quod descendit, est tantum principium formale, ratio videlicet, secundum quam sibi competit sic moveri, principium verò efficiens ipsum erit agens, à quo talis forma inducitur: quia ergo effectus formalis gravitatis est constituere in se grave, in eodem genere comparatur ad motum tendendi deorsum; grave enim formaliter, & quidditative hoc est, natum esse deorsum, sive quod de se exigit deorsum esse; & sicut quia igni convenit calidum esse, & de se exigit formam caloris, non est principium effectivum ejus, neque aliquā influentiā talem formam in se causat, sed naturali sequela illa fluit, & effectivè à causante formae ignis inducitur; ita esse deorsum habenti gravitatē convenit; quare tendencia deorsum naturalis est sequela ad formam gravitatis, & effectivè causatur à causante talem formam.

33. Ad motiva dubitandi responder B. Doctor: ad primum quidem, verum esse, quod assumitur, negat autem subsumptum, quia tale per se movens ipsum est generans. Ad rationem, cum dicitur, quod effectus in actu habet causam in actu, dicitur, quod verum est sive formaliter, sive virtualiter; non autem requiritur, quod sit in actu praeiisse formaliter. Itaque causa debet esse in actu formaliter, quando ipsa influit; quando autem effectus huius influentiae in esse ponitur, non oportet, quod ipsa sit in se, & formaliter, sed sufficit, quod sit virtualiter, & in alio: id potest exemplis patere passim obviis; genitum enim proculdubio est effectus generantis; quando autem in actu producit genitum, non oportet, quod in actu sit generans in se, & formaliter, sed sufficit, quod sit virtualiter in semine: pariter similitudo à causante albedinem causatur effective; poterit autem tale non existere, quando ponitur aliud album, & consequitur in actu similitudo, sed est virtualiter in albedine, quam causavit, & ad quam hæc similitudo consequitur, & idem patet in multis aliis: pariter ergo inducens gravitatem est in actu, in se quidem, & formaliter, quando influit, & talem gravitatem causat; quando verò descensus ponitur, est virtualiter in forma gravitatis,

quam causavit, & ad quam talis motus consequitur.

Ad aliud motivum dicitur, quod natura est principium motus sive activum, sive passivum, nempe est natura moventis principium, quo movet; moti verò principium, quo movetur: in gravi ergo est natura, quæ est principium motus, quo descendit, alioqui non esset naturalis ille motus; non autem, quæ est principium activum, sed quæ est principium passivum, & forma, secundum quam movetur. Multa alia ibi habet B. Doctor ad hoc ipsum, sed latè admodum in hoc vagati sumus; vide, si placet, ipsum tota illa lect. 10. & sequenti, quibus de hoc agit; pro pleniori autem expeditione oportet solvere fundamenta Scoti.

§. III.

Solvuntur Argumenta.

34. **P**rimò ad locum Philosophi respondet Scotus, tantum intendere, quod est devenire ad unum primum motorem; quare eo tantum sensu asserit gravia non se movere, quo ad hoc suum intentum id confert; jam autem quamvis grave se moveat, quia tamen formam, qua tale est, ab alio habet, est devenire ad primum, à quo

quo illa derivatur : solum ergo non se movet à se hoc sensu, hoc est, non à se habet formam, & virtutem se movendi. Respondet secundò, eo tantum sensu velle Philosophum, gravia non se movere, quo hoc vitale est, & proprium animatorum, quod nempe habeant in se principium spontaneum, & gubernativum, quo non solum possint se movere, sed etiam se sistere; hoc autem non tollit, quin se moveant determinata ad unum. Respondet tertio; solum inde concludi, quod gravia non se movent ad formam aliquam; ad hoc enim requiritur, quod una pars sit in actu secundum illam formam, ut moveat, & alia sit in potentia, ut moveatur; cum hoc autem stat, quod totum grave sit in actu per formam gravitatis, & in potentia ad actum secundum essendi deorsum, & secundum quod est in actu, movet se ipsum, prout est in potentia.

35 Mirum sanè, quod de re adeo manifesta potuerit aliquis dubitare, quod enim rationes Philosophi concludant, aut non concludant, relictà autoritate ejus, poterit dubitari; quod verò ipse intendit, grave non se movere ullo modo per se, sed moveri ab alio, manifestum est adeo, ut nullà possit tergiversatione eludi; ait enim aperte, quod habet principium *non movendi, atque agendi, sed patiendi,*

nempe principium; quò movetur, non quo movet. Rursus ait, quod ab eo movetur, *quod generavit, ac leve fecit, vel grave, aut ab eo, quod ea, que prohibent, obstantque, dimovit.* Deinde, finis, ad quem tota illa doctrina ordinatur, utique est ostendere, quod est devenire ad primum motorem; eo tamen capite hoc tantum intendit, quod quidquid movetur, ab alio movetur, & id inductivè explicat per singulos motus, & accipit per se, & per accidens, naturale, & violentum, se moventis, & ab alio moti, atque etiam motum reflexionis, quo pila projecta ad projicientem revertitur: si ergo in singulis ostendit, & latius in ipso gravi, quod est de necessitate accipere movens aliud ab eo, quod movetur, nullo sensu intendit, quod grave se movet.

Ad primam itaque solutionem Scotus ipse contra sententiam Durandi intendit, non salvari reductionem secundæ causæ ad primam per hoc, quod à prima accepit virtutem causandi, quare ponit necessitatem concursus Dei immediate in ipso exercitio causandi. Præterea: Si grave, habet formam, se movet, & non ab alio movetur; quantum ad esse quidem, & habere virtutem in aliud reducitur, à quo habet formam; quantum autem ad movere non in aliud reducitur, à quo moveatur; quare

se ipsum erit movens non motum, & non erit inde ascendere ad primam. Ad secundam solutionem id assumit Phil. quod quæcumque se movent secundum locum, ita se movent, quod spontaneè, & non ad unam differentiam, neque est accipere aliud se movere secundum locum; & quia grave non ita se habet, deducit, ipsum non se movere: non ergo aliquo tantum sensu, sed absolute, & omnino intendit, non se movere.

Ad tertiam solutionem, absolute, & in quocumque sensu movens, qua tale, debet esse in actu, & motum in potentia; & quia impossibile est, idem, si in actu, & in potentia, deducit Philosophus, quod in se movere, ut sit accipere movens, & motum, est de necessitate ponere diversitatem sive partium, sive potentiarum. Præterea: Si aliquo genere motus idem se ipsum movet, destruitur intentum Philosophi, quod omne, quod movetur, ab alio movetur.

36 Arguit primò Scotus ex eodem loco Philosophi, quatenus text. 32. distinguit de esse in potentia essentiali, aut accidentali: Sicut ignis, dum est in potentia accidentali ad calefaciendum, & quod habet in se formam caloris, verè effectivè se habet ad calefactionem; ita grave, dum habet formam gravita-

tis, est in potentia accidentali ad motum deorsum: ergo ad talem motum verè effectivè se habet per formam gravitatis: ergo aut dicendum est, quod Philosophus ineptè comparat, & paria facit, quæ non sunt paria; aut dicendum est, quod sicut de igne philosophamus ad actum calefaciendi, ita debemus de gravi ad motum descensum.

37 Resp. quod hoc assumit Philosophus, ut inde deducat, quod sicut ei, quod est in potentia accidentali, non opus est alio agente; ita gravi, postquam habet formam gravitatis, nulla effectiva causalitas addi debet, sed illa sufficit, à qua fit grave. Dicitur rectè itaque disting. maj. Effectivè se habet ad se ipsum, neg. maj. ad actum in alio causandum, conc. maj. & concessa min. dist. eodem modo consequens: Ergo ad talem motum in se ipso causandum effectivè se habet grave, neg. consequ. ad motum in alio causandum, quo nempe pellit medium, & removet prohibens, conc. consequ. Patet itaque, quod benè Philosophus paria facit, quod nempe est in potentia essentiali, & quod habet formam, si non impediatur, in se habet quidquid ad formam consequitur, & in alio potest causare, nihil autem in se effectivè; & ita grave, nisi impediatur, habet descensum ad formam suam consecutum, & in alio agit,

non autem in se effectivè aliquid causat.

38 Arguit secundò ex eodem Philosopho 4. Physic. cap. 9. ubi ait, quòd densum, & rarum comitantur duæ contrarietates, scilicet grave, & leve, durum, & molle; & quòd secundum priorem contrarietatem sunt activa motus, secundum alteram verò passiva: ergo grave, & leve se habent ad motum activè, & consequenter se movent. Resp. quòd verba Philosophi text. 86. hæc sunt: *Rarum enim, ac densum hac quidem contrarietate lationis sunt effectiva; ratione verò duri, molliorè, causa sunt facillis, difficiliorè passionis, & non lationis, sed potius alterationis.* Quamvis itaque textu præcedente dixerit, quòd grave, & leve illæ duæ contrarietates comitantur, ut, quòd grave est, si durum, & densum; quòd verò leve, si rarum, & molle, non de contrarietate, quæ est secundum gravitatem, & levitatem, sed de aliis loquitur, & ait, quòd durum, & molle non ad motum lationis, sed alterationis pertinent, sive quia causant passionem in tactu, seu potius, quia quòd durum est, alterationi resistit; quòd verò molle, de facili alteratur; alia autem contrarietas, nempe rarum, & densum, pertinet ad motum lationis, quatenus rarum dilatatur ad majorem locum, densum verò restringitur ad

minorem: nihil ergo de gravi, & levi habet.

39 Arguit tertio ex Commentatore 3. de Cælo text. 28. ubi sub finem ita ait: *In simplicibus corporibus idem est secundum speciem motor, & motum, sed differunt secundum modum; lapis enim movet se, in quantum est gravis in actu, & movetur, in quantum est potentia inferius; & causa in hoc, quòd invenitur uno modo in actu, & alio modo in potentia, est, quia componitur ex materia, & forma: forma igitur ejus movet, in quantum est forma, & movetur, secundum quòd est in materia.* Ea ubi expressè habet, quòd lapis movet, & movetur, est in potentia accidentali ad motum, & in actu essentiali per formam.

40 Resp. quòd ipse Scoms monet, non multum innitendum esse in autoritate Commentatoris, quia, quamvis hoc loco pro se esse videatur, in aliis docere videtur oppositum; quantum autem hoc loco ipsi faveat, ipsa verba commenti poterant indicare; prosequitur itaque: *Et ideo lapis non est per se motus essentialiter, sed assimilatur ei, quòd movetur per se, & ideo indiget in suo motu motore extrinseco; neque etiam numeratur inter ea, quæ moventur ab extrinseco, quia non movetur hoc motu ab extrinseco immediate, sed mediante sua forma.* Agebatur itaque in illo

textu de motu projectorum, & intendit Commentator, quod non movetur lapis ab extrinseco eo modo, quo moventur projecta, quia projiciens nullam imprimat formam, secundum quam sit talis motus; lapis verò formam habet, quæ est sui motus principium: non tamen proinde est se movens, quia indiget motore extrinseco eo sensu, quo ait Philosophus moveri à generante, aut removente prohibens; quare intendit, quod medio modo se habet inter projecta, & se moventia.

41 Arguit quartò à ratione: Effectus in actu habet causam in actu; sed dum lapis descendit, nihil est, quod possit esse causa ejus motus, nisi ipse lapis per suam gravitatem: ergo. Maj. est Philosophi 2. Physic. text. 37. v. 5. Metaph. text. 3. Min. ostenditur: Talis causa nequit esse generans, quia tunc forte non est, & omnino in talem motum non influit; sed aliunde neque esse potest, quod removel prohibens, quia hoc est causa tantum per accidens: relinquitur ergo præcisè ipsum grave. Respond. quod hoc argumentum contra se objicit B. Doctor in ratione dubitandi, illud ex ipso supra solvimus num. 33. ibi solutio- nem vide, ne dicta cogamur iterare.

42 Arguit quintò: Quod non movet nisi prius ab alio mo-

tum, ab eodem habet, quod moveat aliud, & quod ipsum moveatur; sed grave, cui alligatum est aliquod leve, illud trahit, & secum movet ad centrum: ergo ab eodem habet, quod illud leve moveat, & quod ipsum moveatur; patet autem, quod illud leve activè movet per suam gravitatem: ergo & se. Confirmatur: Quando aliquid habet potentiam activam respectu alicujus formæ, eam potest causare in quocumque passo proportionato; sed grave habet potentiam activam ad ubi deorsum, quippe illud causat in levi, quod secum trahit, & aliunde ipsum grave est receptivum illius ubi: ergo. Confirmatur secundò: Ab eodem principio est quies, & motus; sed quies gravis in centro est à sua gravitate: ergo & motus ejus ad centrum. Patet maj. quia natura est principium motus, & quietis. Patet item minor, quia grave à gravitate sua habet quiescere in centro.

43 Resp. missa maj. neg. min. quia grave non trahit leve sibi alligatum, aut aliquo motu movet per se, sed illud leve per accidens descendit vectum, & motu ipsius gravis: non ergo ab ipso gravi, sed ab eo, à quo motus gravis causatur, movetur ipsum leve, sicut quodlibet vectum; non enim, qui curru vehitur, ab ipso curru movetur, sed ab equis moventibus currum.

Quo patet ad primam confirmationem, neg. nempe min. non enim ab ipso gravi, sed à moven-
te illud causatur illud ubi deor-
sum. Ad secundam disting. min.
Est à sua gravitate tamquam à
forma, conc. min. tamquam à
principio effectivo, neg. minor.
Itaque gravitati debetur esse de-
orsum, ideo ad ipsam sequitur
tendentia deorsum, nisi ab ali-
quo impediatur, & secundum
illam in centro quiescit ipsum
grave, non tamen in hoc ulla
importatur influentia, sive effe-
ctiva causalitas.

44 Arguit sextò: Grave agit
in medium, & ipsum pellit; sed
non alio, nisi quia intendit se
facere in centro: ergo ab eodem
principio habet utrumque, nem-
pe à se ipso per suam gravitatem.
Confirmatur: Magis grave ve-
locius movetur ad centrum,
quàm minus grave; sed ab eo-
dem generante esse potest utrum-
que: ergo motus ille non est à
generante. Patet consequ. quia
causa uniformis eodem modo
moveret, quare deberet utrumque
eodem modo descendere. Con-
firmatur secundò: Motus in fine
intenditur juxta Philosophum 1.
de Cælo text. 88. sed non potest
assignari causa hujus intentionis,
si moveretur ab extrinseco: ergo.

45 Resp. disting. consequ.
Ab eodem principio, & eodem
modo, sive in eodem genere,
neg. consequ. ab eodem princi-

prio, in diverso tamen genere;
conc. consequ. Itaque ab eodem
principio habet ignis, quòd sit
in se calidus, & quòd aliud cale-
faciat; sed non proinde se cale-
facit effective: ab eadem ergo
gravitate habet grave medium
pellere, & tendere deorsum; sed
illud pellere est effectiva causali-
tas in aliud, hoc autem tendere
est quasi formalis effectus in se,
nempe naturalis sequela ad for-
mam suam. Ad primam confir-
mationem neg. consequ. & ad
rationem ejus neg. suppositum; effi-
enim generans sit unum, non se
habet uniformiter, ex quo ma-
jorem huic, quam illi dat gravi-
tatem.

Ad secundam confirmatio-
nem dicitur, quòd illo textu in-
tendit Philosophus. quòd si mo-
tus esset infinitus, aut medium,
necesse esset ponere infinitam
gravitatem; ad hoc probandum
illam propositionem assumit,
quòd motus, quo magis appropin-
quat ad centrum, velocior
est: si ergo infinita esset distantia,
infinita deberet esse velocitas, &
consequentè infinita gravitas.
Ex hoc autem nihil ad propo-
sitionem; à quocumque enim ille mo-
tus sit activè effective, est secun-
dum gravitatem; quare pariter
infertur infinita gravitas. Ad
tractionem itaque diximus re-
duci hunc motum, quatenus gra-
vitati convenit esse deorsum, &
ad illam sequitur naturalis pro-

penſio ad cœtrum, cujus eſt ſe-
quela motus ille, niſi impedia-
tur: quia ergo hæc propenſio na-
turali neceſſitate major eſt, quo-
minus diſtat, motus eſt in fine
velocior, quin ad hoc requira-
tur, quod effectivè ab ipſa gra-
vitate procedat.

46 Tandem arguit Merin-
ex alio loco Philoſophi 4. de
Cœlo text. 25. ubi comparans
grave, & leve quantum ad mo-
vere cum eo, quod eſt ſanabile
quantum ad ſanari, in hoc, ait,
ſubſistere, quod grave, & leve in
ipſis mutationis principium ha-
bent, illa verò non in ſe
ipſis, ſed foris; ſed principium
ulſivum aquè habent: ergo lo-
quitur Philoſophus de principio
motivo, & conſequentèr ſentit,
quod grave, & leve habent in ſe
principium ſui motus effecti-
vum. Confirmatur: In quocum-
que eſt principium radicale, &
formale agendi, illud eſt princi-
pium motus, ſeu actionis effecti-
vum; ſed in gravi eſt principium
radicale, nempe ſua ſubſtantia,
& formale, nempe gravitas, mo-
tus deorſum: ergo.

47 Reſp. quod Philoſophus
ad finem illius capitis ita habet:
*Præſens in ſermonibus dictum
eſt, in quibus definiſſamus, nihil
motum ipſum ſe ipſum movere.*
Non itaque intendit, quod gra-
ve ſe movet, ſed tantum in illa
comparatione intendit, quod
text. 2. dixerat, nempe, quod

grave habet ſui motus fomenta,
ſcilicet formam, ſecundum quam
eſt motus, & ad quam naturali
neceſſitate ſequitur, niſi impe-
diatur, quod non habet ſanabile
le. Ad confirmationem diſtingu-
maj. Eſt principium activum in
ſe ipſo, neg. maj. in alieno ſub-
jecto, conc. maj. cauſalitas enim
effectiva eſt de neceſſitate ad
aliud; quare grave per formam
ſuam poteſt motum in alio cau-
ſare, nempe pellerè medium, ad
ſe autem nihil eſt principium ac-
tivum, quare ſe habet, ſicut na-
tura ad paſſiones ſuas, quæ in ſe
non illas cauſat, ſed naturali ne-
ceſſitate ſuunt, illas autem po-
teſt in alio cauſare effectivè.

§.

IV.

De Motu Projectorum:

48 **D**iſſicillima quidem
de motu projec-
torum tractatio eſt, in qua ad
ſingulos dicendi modos difficul-
tates opponere facile eſt, propriâ
verò explicare ſententiam valde
difficile: non ergo explorati ali-
quid afferemus; quia tamen ſen-
tentiam Philoſophi, ut eam ex-
plicat B. Doctor, minùs nobis
apparet diſſicilis, eam conabi-
mur expendere; ſeorſim autem
de motu projectorum hic age-
mus, de motu verò reſilientium
§. ſequentè.

49 Prior itaque modus, il-
que valde communis projectio-
nis motum fieri docet per quali-
tatem quamdam in projecto cau-
satam à projiciente, quæ dicitur
impulsus, & est qualitas de tertia
specie, non quidem permanens,
& quæ sit passibilis qualitas, sed
fluens, & de facili mobilis, quæ
est passio; quare durat motus,
quandiu durat hæc qualitas, &
eâ cessante, finitur. Hæc ferè om-
nium est, & ea primo aspectu ap-
paret valde facilis; sed, si bene
perpendatur, gravissimis subja-
cet difficultatibus, nonnullas at-
tingemus.

Primò: Accidens non mi-
grat de subjecto in subjectum,
quare nihil à projiciente transit
ad projectum: illa ergo qualitas
educitur ex potentia passiva pro-
jecti; patet autem, quòd projici-
ens nullâ agit qualitate activâ,
nec alterationem causat in pro-
jecto. Secundò: Motus projecti
non esset violentus, quod ad sen-
sum patet esse falsum: eo enim
Sol vapores elevat naturali mo-
tu, quia formam levitatis imprit,
secundùm quam est ille mo-
tus; sed paritèr projiciens for-
mam imprimit, secundùm quam
fit motus projecti, nempe quali-
tatem illam: ergo. Tertiò: Si
qualitas illa est motus lationis
principium, ad aliquem termi-
num erit, sicut gravitas est ad
locum deorsum, levitas ad lo-
cum sursum; esse enim ad quam-

libet differentiam positionis solis
convenit viventibus, ut suprà
arguebar Philosophus; sed pro-
jectio est ad quamlibet differen-
tiam: ergo. Quartò: Motio mo-
ventis in moto est motus: ergo
non qualitas illa. Quintò: Im-
plicat qualitas, quæ non sit ali-
cujus substantiæ perfectio; sed
illa qualitas non projicientis
perfectio est, quia non in ipso;
nec projecti, quia illi violenta;
ergo.

Sextò: Projectum non im-
pulsione, sed expulsione move-
tur, patet enim ad sensum, quòd
projiciens extra se pellit projec-
tum; at illâ datâ qualitate, non
expulsione, sed impulsione mo-
vetur: ergo. Patet min. est enim
impulsio, in qua movens moto
non deficit; at si illam imprimit
qualitatem, patet, quòd moto
non deficit, sed per illam tota
motu asistit. Septimò: Quali-
tas, quæ per violentiam induci-
tur, ab influentia agentis con-
servatur, quare incipit cum ipsa
influentia, & esse desinit, quando
incipit deficere influentia; at illa
qualitas, si ea datur, per violentiam
inducitur, patet enim, quòd
violenta est projectio: ergo debet
incipere cum influentia projici-
entis, & deficere, quando talis
influentia deficit; at videmus
oppositum, incipit enim illa qua-
litas, ubi incipit deficere influen-
tia projicientis: ergo. Octavò:
Philosophus 8. Physic. text. 82.

eo probat, motū projecti non esse per antiperistatim, quia si ita esset, deberet esse continuus, motus autem projecti *non est continuus, sed apparet*; sed datā illā qualitate, continuus esset motus, quia sine interruptione, quandiu moveretur, haberet formam, secundum quam movetur: ergo.

50 Aliqui ergo pro hujus modi motu explicando ad antiperistatim recurrunt, non quæ est secundum alterationem, sed quæ est secundum lationem, est enim antiperistasis circumobstantia; sic explicant: Projectio non nisi in aëre fit, aut aqua, aut corpore fluido; cum enim in corpus durum impingit projectum, resilit: ær ergo impulsu projicientis divisus naturali conatu redit ad unitatem suam, & quò à parte anteriori velocius dividitur per corpus projectum, eò magis à posteriori nititur uniri; quare hac unionem pellit corpus projectum, & hac aëris obstantia ipsum movetur.

Hanc aliquantulò innuit N. Villanova, & ea quidem accedit ad modum Philosophi, non tamen mentem ejus tenet: primò, quia ipse Philosophus expresse rejicit antiperistatim. Secundò, quia tunc non à projiciente moveretur projectum, sed ab aëre pellente. Tertiò, non expulsionem, non enim movens moto deficeret. Quartò, non quia ær movetur, movetur projectum, sed è

converso, eo quia corpus projectum movetur, & scindit aërem, aër movetur, unitur, & corpus pellit; si autem ab illa aëris pulsione moveretur projectum, eo moveretur absolute, quia aër movetur, & pellit, quia motio moventis prior est motu mobilis ratione, & causâ. Itaque adjuvari ab illa aëris undulatione tamquam à conditione, sine qua non esset, docet Philosophus, moveri tamen à projiciente.

51 Pro explicanda itaque Philosophi sententia querit B. Doctor: An in eo, quod movet motum, quiescente eo, quod movet, quiescere debeat, quod movetur? Resp. autem, quò in motu purè locali, quiescente eo, quod movet, quod movetur, debet quiescere. Ratio est: Quia motio moventis in moto est motus; quiescente eo, quod movet, cessat motio: ergo debet cessare motus in moto. At verò motus localis non semper est purè localis, sed aliquando comitatur ipsum aliqua alteratio: ut si quis v. g. duo corpora dura ad se invicem confricando collidat, hic tantum est motus localis; ex eo autem aër interpositus calefacit adeo, ut aliquando generetur ignis: quia ergo aër calefactus fit levis, & levitate ascendit, poterit in hujusmodi motu contingere, quòd, quiescente eo, quod movet, eo nempe, à quo generatur levitas, moveatur adhuc ipsum

iptum levē:

52 Dubitat ulterius: Utrum hoc contingat in aëre, vel aqua, quod quiescente eo, quod movebat, & impellebat, non proinde debeat quiescere aër, vel aqua? Respond. autem, quod in aëre, & aqua, & in quolibet, quod sit de facili rarefactibile, & condensabile, non oportet, quod quiescente eo, quod movet, debeat quiescere corpus motum. Hoc autem ita explicat: Huiusmodi corpora ex impulsu facto in una parte comprimuntur, ex quo in aliqua parte condensantur; in alia rarefiunt ultra debitum; & quia unumquodque naturali conatu intendit statum sibi debitum, & connaturalem, illa pars, quæ ultra debitum ad densata est, tendit ad raritatem, & quæ ultra debitum rarefacta est, tendit ad densitatem: ex isto ergo conatu pars movet partem, & durat motus in toto, quoad usque naturalis status acquiritur; & patere hoc, ait, in procella maris, maximè quam dicunt surdam; nullo enim sensibili motu aëris impellentis videmus aquam moveri, & quod una procella aliam urget, non alio, nisi quia ex impulsu alibi facto pars pulsa constringitur ad minorem locum, quo alia dilatur, & ex hoc resultat, quod pars movet partem, & est motus in toto.

53 Ex hoc autem facile esse,

ait, mentem Philosophi percipere, quam ipse sic proponit in 8. Physic. text. 82. *Neceffe autem est hoc quidem dicere, id, quod primò movit, facere, ut movere etiam possit, aut aer, aut aqua, aut aliquid tale, quod quidem est aptum movere, motumque subire, sed non simul desinit movere, atque moveri, sed desinit quidem moveri, cum is, qui movit, movere desinit, est autem adhuc movens, quapropter movetur alibi habens, & in hoc eadem ratio est; desinit autem, cum movendi potentia minor est in eo, quod haberet; penitus autem desinit, cum antecedens non ulterius movens fecerit, sed motum subiens solum.*

Sensus hic est: Posuit in antecedentibus, quod projectio fieri nequit nisi per aliquod medium corpus, quod sit fluidum, sive aptum movere, & moveri; quare ait necesse esse, quod projiciens motum faciat in aëre, aqua, aut aliquo tali: deinde, quia hoc corpus medium aptum est movere, & moveri, ex quo secundum unam partem movetur, movet aliam sibi proximam; & ex hoc oritur, quod non cessat motus projecti, quando cessat influentia projicientis, quia tunc prima pars aëris cessat esse mota, est verò movens; & cum hac cessat esse movens, secunda pars desinit esse mota, est autem movens aliam, & ita in reliquis usque ad ultis

ultimam; quare, postquam cessavit primum movens, nempe projiciens, durat motus in aëre, secundum quod major est, aut minor compressio facta in prima parte aëris; secundum hoc enim movendi potentia, ut Philosophus ait, minor est in eo, quod heret, nempe in parte proxima.

Vult itaque Philosophus, motum projecti à projiciente causari, & ipsum esse, quod moveret, adjuvari tamen à motu in aëre causato, sine quo omnino non posset motus projecti durare, postquam cessavit projiciens, nempe aër motus undulatione illa, & continuo motu partium corpus projectum successivè pellit, & durat motus projectionis, quandiu in partibus aëris durat motus secundum compressionem, & dilatationem, & virtus pellendi projectum.

54 Hinc patet primò, quòd motus projecti expulsio est: nam movetur motu causato à projiciente, cui tamen projiciens deficit toto tempore, quo motus durat. Dices autem: Hujusmodi motus vectio est, nam ab aëre moto movetur projectum; vectio autem est motus per accidens, imò non alius, quàm ipsius vehementis. Resp. quòd in hoc multi falluntur, & sententiam Philosophi non percipiunt, quia putant, ipsum velle, quòd corpus projectum ipso motu aëris moveatur, qualiter utique esset ve-

ctum: intendit ergo Philosophus, quòd motus projecti est motus per se expulsionis alius à motu aëris, à quo adjuvatur, & quasi partialiter causatur; quare non vectio est, sed pulsio, ad causam quidem principalem, nempe ad projiciens, expulsio; ad causam verò adjuvantem, & quasi partialiter causantem, nempe ad medium, impulsio.

Patet secundò, quòd citat. text. ait Philosophus, quomodo hic motus *non est continuus, sed apparet*: eo enim motus projecti durat, postquam quiescit projiciens, quia pars aëris movet partem, & isto motu adjuvatur, & continuatur motus projecti; at isti motus partium aëris, non unus motus continuus, sed multi sunt contigui, & consequenter se habentes; patet enim, quòd multiplex pars aëris est multiplex mobile: ergo. Patet tertio, quòd non militat contra nos difficultates adductæ contra qualitatem projecto impressam, ut nobis objicit Merin. eo quòd nos pariter ponimus qualitatem in aëre causatam: talis enim est raritas, & densitas, quæ de facili cuique patet, quomodo causatur, ex compressione enim necesse est partem compressam ad densari, & consequenter aliam rareferi, & dilatari; & hæc qualitas definit per hoc, quòd aër quiescat, & ad naturalem statum reducantur partes.

Patet

Patet ulterius, quomodo corpus projectum etiam contra validissimum ventum vadit, quod alterum est, quod objicit Merin. & ait, difficile esse explicare: non enim motu ipso aëris moventur projecta, ut malè ipse imaginatur, sed requiritur tamquam conditio adjuvans, & ipsum faciens manere, & continuari: quia ergo à projiciente causatur motus projecti; sicut ventus, quantumcumque validus, non obstat compressionem, & dilationem aëris, ita non obstat, quominus motus projecti continuetur ad finem, seu terminum à projiciente intentum. Patet tandem, qua ratione, si æqua vi projiciatur pluma, & lapis, magis lapis, quam pluma movetur, quamvis magis pluma nata sit ab aëre pelli, & adjuvari: hoc signum est, quod motus projecti à projiciente causatur; quia enim actus activorum sunt in patiente, & disposito, quatenus aptior est dispositio lapidis, major est motus à projiciente in eo causatus; & ita poterit ad alia patere: rem ergo ex se satis difficilem sufficiat aliquantulum explicasse.

§.

V.

De Motu Resilientia:

55 **M**INOR quidem de hoc est difficultas; non nihil tamen de duobus controversitur: alterum de principio hujus motus; alterum de quiete in puncto reflexionis. Quantum ad primum, Plaza apud Merin. docet, motum resilientiæ causari per se à corpore duro, in quod impingit resiliens per impulsam in eo causatam; & quidem, si projectio in talem qualitatem refunditur, quæ dicitur impulsus, valde consequenter in eandem refunditur resilientia; neque enim major est ratio, ut à projiciente causetur qualitas, quam ut à resistente; neque magis illa, quam illa, poterit movere. Prob. suam sententiam Plaza: primò, quia pila descendens sola sua gravitate, dum terram offendit, resilit aliquantulum, ut experientia docet; sed non est tunc projiciens, à quo talis motus causetur, nec potest à gravitate lapidis causari, quia gravitas non sursum, sed deorsum nata est movere: ergo ab impulsu causatur à terra ipsa impresso. Secundò, quia, si talis motus est à projiciente, nulla est ratio, cur magis pila, quam lapis resiliat, neque cur magis resiliat,

lit, dum in corpus durum, quam dum in molle impingit; poterit liquidam equali impulsu projici.

56 Sententia tamen Philosophi in 8. Physic. text. 32. est, quod à projiciente causatur motus reflexionis; ait enim: *Sicut reflexa sphaera, non à parte reflexa est, sed à projiciente.* Ratio est: Quia movens per se id est, quod influit, & conatu suo causat directè, & per se motum ipsam; sed corpus offensum merè passivè se habet, neque aliquam influentiam intelligitur habere: ergo motus reflexi corporis non ab eo, in quod offendit, sed à projiciente causatur, seu ab eo, quod causa est motus directi. Confirmatur: Oculari experientia patet, quod lux, dum diaphanum terminatum offendit, reflectitur, & reflexione illuminat spatium; sed tunc ineptè diceretur, quod diaphanum illuminat, aut per se causat lucem in medio: ergo motus reflexionis non à reflectente est, sed à primo movente, seu causante motum directum.

57 Ad ea autem, quæ in contrarium objicit Plaza, dicitur: ad primum quidem, quod motus ille causatur à generante eodem impulsu, sive influentia, qua causat motum descensum, qua nempe causat gravitatem, ad quam sequitur descensus; concurrit autem, ut conditio, dispositio corporis, in quod offendit, atque

etiam ut causa adjuvans, motus aëris modo, quo §. precedente explicuimus de motu projectis; quia enim pondere suo dividit, & pellit aërem, motum in eo causat compressionis, & dilatationis, à quo nonnihil velocitatur descensus, & aliquantò fortius impingit; quare ex majori distantia, cæteris paribus, magis resilit.

Hinc ad secundum negatur assumptum: quia enim motus ille non à projiciente causatur secundum se, & se solo, sed concurrente etiam, ut conditione requisita, dispositione corporis, in quod impingit; si hoc sit molle, cedit, & motus refrangitur; quare ab eodem impulsu in corpus durum causatur resiliencia, in corpus molle, aut nulla, aut minor causatur; quia item actus activorum sunt in patiente dispositio, quatenus aptior est dispositio lapidis, quam pilæ, major in lapide causatur motus ab eodem impulsu, & magis lapis, quam pilæ resilit: debet ergo attendi dispositio utriusque resistentis non absolute, & in se, sed comparative tum ad projiciens, tum ad corpus, ex quo fit resiliencia; non enim projiciens se solo causa est illius motus, sed concurrit, ut jam diximus, ut conditio, dispositio resistentis; ad projiciens quidem magis disponit pondus utriusque projecti; ad resistentem autem durities resistentis, & re-

flexi; quare secundum quod istæ dispositiones diversificantur, diversificatur reflexio, & major est, aut minor.

58 Quantum ad secundum de quiete in puncto reflexionis, notandum, quod quies est duplex, negativa, & privativa: dicitur quies negativa, quæ respondet indivisibili temporis mensurantis; in indivisibili enim utrique non movetur corpus, quare in eo habet quietem, quæ nihil est nisi carentia motûs; quia tamen in indivisibili motus repugnat, hæc quies dicitur negativa, nempe carentia in subiecto incapaci: quies privativa dicitur carentia motûs pro aliqua parte temporis, licet minima; quia enim in parte temporis potest motus exerceri, hæc carentia est in subiecto apto, & proinde dicitur quies privativa: queritur ergo: An in puncto reflexionis mobile quiescat privativè, sive pro aliqua brevi morula; de negativa enim nulli dubium est.

Philosophus in eodem 8. text. 65. abiotate affirmat, & ibi B. Doctor lect. 20. ubi duas rationes Philosophi expendit, neque aliquam addit, verè enim eæ sufficiunt ad propositum. Prima ratio hæc est: Motus resiliencie nequit esse idem cum motu projectionis, sive directo; sed esset idem motus, si mobile non quiescit privativè: ergo. Patet maj. quia tales motus sunt apertè

contrarii, nempe respectivè ad eundem terminum sunt ab ipso, & ad ipsum. Prob. min. Motus, qui ad alterum comitatur, est unus motus cum illo; sed si mobile non quiescit privativè, resiliencia continuatur ad projectionem: ergo. Patet maj. quia continuum est, cujus partes sunt unum, quare si hoc illi continuatur, unum fit ex utroque. Patet item min. quia tunc hic, & ille motus eodem indivisibili conjunguntur, nempe puncto reflexionis; sunt autem ejusdem mobilis, & ab eodem movente, ut jam patuit: ut ergo salvetur utriusque distinctio, debet poni quies privativa, qua discontinguntur.

59 Ad hanc rationem respondet Merin. quod motus illi contrarii sunt, hoc autem non prohibet, quin sint contigui, quare possunt simul esse, & eodem instanti mensurari finis unius, & initium alterius, nihil enim prohibet eodem instanti duos motus concurrere. Hæc solutio vim factæ rationis non attingit: potest utique eodem instanti duplex motus concurrere, sed tunc ex aliquo capite erit duplex, aut quia duplex erit mobile, aut quia duplex erit movens; in proposito autem idem supponitur mobile, nempe pila projecta, idem etiam est movens, nempe projiciens: non ergo ex alio capite poterit duplex esse motus,

motus, nisi quia dividatur, neque dividi aliter potest, quam quia discontinuetur; si enim eodem indivisibili communicat extremum huius, & initium illius, tunc non contiguitatis, sed continuitatis hæc unio est.

60 Resp. secundò Eliseus, qui etiam tenet oppositam sententiam, quòd illi motus non sunt contrarii. Sed in motu secundum locum esse à movente, & ad ipsum apertissimè contrariantur; est autem motus projecti à projiciente, reflexio verò ad ipsum. Præterea, saltem non potest negari, quin duplex sit motus, posito, quòd à projiciente ipso causatur reflexio; non enim eodem motu, & influentia potest projiciens movere idem corpus rectè, & per se à se, & ad se; sed non salvatur diversitas, nisi discontinuentur, neque aliter discontinuantur, quam per interpositam quietem privativam: ergo. Neque dicas, quòd contra hæc ratio recurrit; non enim poterit idem movens eadem influentiâ, & in eodem mobili contrarios motus causare directè, & per se. Resp. enim, quòd ad reflexionem concurrir, ut conditio, corpus reflectens, & ex hac conditione sicut discontinuatur motus, ita fit alius, & contrarius.

61 Altera ratio Philosophi est: Impossibile est, quòd idem ab eodem, & eodem motu acce-

dat, & recedat; sed si reflexio à projectione non discontinuatur per quietem privativam, id sequitur: ergo. Resp. item ad hanc Merin. quòd punctum reflexionis est extrinsecum ad utrumque motum, quare non verificatur nunc est accessus, & recessus, in quo solùm esset contradictio, sed tantum, quòd duratione præcedente ad hoc nunc erat accessus; in duratione sequente est recessus; in quo nulla est contradictio. Rursus potest dici: In eodem motu per rectam lineam, ad punctum, quod est in medio spatii, medietas motus præcedens est accessus, sequens verò est recessus: non ergo implicat, quòd idem mobile, & eodem motu accedat, & recedat ab eodem puncto extrinseco.

Sed neutrum evacuat rationem Philosophi. Ad primum dicitur primo, quòd mutatum esse, seu indivisibile, quod est terminus continuativus, aut terminativus motus, intrinsecè se habet ad motum; tunc autem idem intrinsecum indivisibile copularet, & continuaret utrumque: eo ergo diceretur, nunc est accessus, nunc est recessus. Dicitur secundò, quòd ratio Philosophi non ex comparatione ad corpus reflectens, & punctum ipsum reflexionis procedit, sed ex comparatione ad movens, nempe idem motus ab eodem movere nequit esse accessus, & recessus, ab

ipso enim, & ad ipsum sunt differentia tractionis, & pulsionis; est autem projectio à movente, reflexio autem ad movens: debent ergo esse diversi motus, neque aliud habent, quo diversificentur, nisi quod separentur, & tollatur continuitas. Quo patet, quod ex diversa habitudine ad eundem terminum extrinsecum poterit idem motus diversam denominationem habere, non autem diversus esse, & contrarius idem, & ab eadem influentia moventis.

62 B. Doctor contra se obijcit, quod sequeretur ex conclusione Philosophi aliquid absurdum: Ponatur, quod parvus lapis proliciatur contra aliquod magnum corpus pondere suo motum, puta, contra cadentem turrim, tunc oporteret, quod parvus lapis detineret motum turris, & quiescere cogeret, quia illa morula, qua deberet quiescere lapis in puncto reflexionis, non posset turris moveri, motum enim suo debet lapidem movere: si ergo manifeste est absurdum, quod descensus turris à parvo lapide detineatur, dici debet, quod lapis in puncto reflexionis non quiescit privative.

Nonnihil habet apparentia hæc difficultas; respondet autem B. Doctor, quod idem per se moveri simul contrariis motibus aperte implicat; quod autem uno moveatur per se, alio verò per accidens, sæpe contingit, ut qui

navi vehitur, motu vestitionis movetur ad Occidens, motu autem ambulationis poterit simul moveri ad Oriens: in casu itaque lapidis in turrim impingens per accidens non resiliret, sed vestitione ferretur deorsum motu turris; quare in puncto reflexionis finiretur motus proiectionis, & ab alio movente, atque alio motu inciperet in eodem puncto vehi, nempe motu turris. Patet itaque, quod resilientia ad tractionem reducitur, est nempe motus ad ipsum movens, & eadem influentia moventis, quæ se sola causat pulsionem, concurrente conditione resistentis causat tractionem.

AATICVLVS III.

Vnde sumatur Unitas Motus.

63 **D**E utrâque unitate quæritur, numerica, & specifica; de utrâque tamen nulla fere est controversia. De unitate itaque individuali determinat Philosophus in 3^a Physic. text. 34. quod tria requiruntur ad unitatem motus, nempe unitas mobilis, & termini, & temporis, quo mensuratur motus, seu, quod idem est, continuitas ejus; quare de his nulla est dubitatio: quæritur autem: An requiratur unitas motoris?

Negat Soto, quem sequitur Joan. de S. Thoma q. 19. art. 4. Affirmant ceteri ferè omnes, & teste Rubio, est communis sententia Philosophi in 8. Physic. tex. 49. probat, motorem primum esse unum, quia motus unus est, & continuus; si autem mobile, aut motor diversificantur, non continuus est, sed consequenter se habentes plures motus, supra quæ B. Doctor: *Notandum autem, cum rationis hujus in hoc consistere, quod, quia motus Cœli est semper, & continuus, ideo est unus, & quia est unus, est unitas mobilis, & ab uno motore; diversi enim motores per se, & immediate non possunt facere motum unum, & continuum, licet possint facere motus consequenter se habentes.* Ita lect. 16. in fine.

64 Nobis dicendum, quod per se, & formaliter unitas numerica motus ex continuitate ejus habetur; quia tamen motus non continuatur nisi præter unitatem temporis mensurantis, sit unus terminus, unum mobile, atque unus etiam motor; hæc omnia ad unitatem numericam motus requiruntur. Ita B. Doctor tum loc. cit. ait enim, quod, quia motus Cœli est continuus, ideo est unus; tum in 5. Physic. lect. 7. ad textum Philosophi supra citatum, ex quo etiam id colligitur; assignaturus enim rationem, quare tria illa ad unitatem motus requirantur, text. 39. ait

hoc esse, quia motus dicitur simpliciter unus, eo quod continuus est; non autem potest esse continuus sine illis tribus. Rursus tex. 42. ita habet: *Est autem quando, et si imperfectus sit, unus est, si solum sit continuus*, ubi ad continuitatem tamquam ad solam causam unitatem ejus refundit, supra quæ B. Doctor: *Notandum autem, quod unitas motus simpliciter accipienda est ex continuitate; dicitur enim motus simpliciter, & absolute unus, si solum sit continuus, unitas tamen ejus secundum quamdam comparisonem potest accipi ex perfectione, & etiam ex aliis causis, hoc est, à posteriori, & veluti à signo notificante, sive etiam indirecte, aut etiam per modum causæ sine qua non, potest ex aliis haberi unitas motus, simpliciter autem, & proprie ex continuitate habetur tamquam ex formali causa.*

65 Ratio est, quia in hoc differt natura permanentis à natura successivi, quod entitas, & totalitas rei permanentis consistit in habere omnes partes suas simul; unitas verò, seu entitas, & totalitas successivi consistit in habere partes suas in fluxu, & una post aliam, quæ tamen per indivisibile præsens uniantur; sed quidditas motus successiva est; ergo in illa unione continuitatis consistit unitas, & totalitas ejus. Confirmatur: Quocumque alio secluso, & hoc tantum accepto,

quod

quod continuus est, intelligitur motus esse unus, quia multiplex non continuitatem, sed contiguitatem habet, cum extrema non unum sint, sed simul: è contra autem sublata continuitate, etsi intelligatur, quod unus est motor, aut mobile, aut terminus, motus non intelligitur unus, quia per hoc, quod discontinuatur, multiplex relinquitur consequenter se habens: ergo.

Philosophus itaque illo textu 34. signa ostendit, ex quibus possit colligi, quod motus est unus, non autem formale principium unitatis ejus; ait enim: *Quis autem hujusmodi sit, manifestum est dividendibus.* Præterea cuique patet, quod tempus est mensura extrinseca motûs; quare unitas temporis non aliter ad unitatē motûs pertinet, quàm ut extrinsecum indicans continuitatem ejus; cetera autē conditiones sunt ad continuitatem requisitæ, quatenus alius motor, sicut aliam influentiam habet, ita non priorem motum continuat, sed alium causat consequenter se habentem; similiter aliud mobile aliud habet moveri.

66 Quæ autem in contrarium obijciuntur communiter, levia sunt, & quæ ex dictis facile solvi possunt: primò, quod unitas termini non requiritur: Nam qui localiter movetur continuè, plura *ubi* acquirit, nempe est successive in omnibus partibus

spatii; sed iste motus unus est; cum sit continuus, habet tamen plures terminos: ergo. Secundò, quod unitas mobilis non requiritur: Quia si animal è turri cadens moriatur in medio motu, variatur mobile, cum alia sit substantia vivi, & mortui; sed non proinde discontinuatur motus, oporteret enim quiescere, nullo prohibente descensum: ergo. 3. quod non requiritur unitas temporis: Nam tempus entitatem, & unitatem suam à motu habet, est enim numerus motûs, seu motus ipse ab anima numeratus: si ergo unitas motûs à tempore desumitur, est circulario.

67 Ad primum dicitur, quod terminus simpliciter illius motûs unus est, illud nempe ubi, in quo quiescit mobile; alia autem ubi sunt mutata, esse continuativam motûs; & sicut ista multiplicatur, multiplicantur partes motûs; quia tamen in nullo quiescit, nullus est terminus, sed indivisibile continuativum. Ad secundum neg. maj. mobile enim non est substantia in eo, quod talis, sed grave; gravitas autem eadem manet in vivo, & mortuo, ut probabimus in de Generatione. Ad tertium, tempus est motus primi mobilis ab anima numeratus secundum prius, & posterius, sine ulla autem circulatione, aut inconvenienti motus primi mobilis mensura est extrinseca aliorum motuum, & hac

tantum ratione, nempe ut mensura indicans continuitatem, unitas temporis concurrat ad unitatem motus.

68 De unitate specifica motus, à termino *ad quem* desumi omnes ferè supponunt; id quippe passim affirmat Philosophus, neque opus est in re clara textus adducere: solum ergo de duobus dubitatur; alterum, an etiam quodammodo sumatur à termino *à quo*? Alterum, an à termino *ad quem* materialitèr, & ut res est per motum requisita, an verò formalitèr, ut motum terminat, & ad illum comparatur? De utroque sententiæ sunt, & argumenta nonnulla; quia tamen ea petunt quasdam difficultates solvi magis, quam concludant propositum, in re parvi ponderis ab eis referendis superfedemus.

69 Dicendum itaque, quòd unitas specifica motus tantum sumitur ex termino *ad quem* formalitèr, & in esse termini. Ita colligitur ex B. Doctore, loca tamen mittimus, quia id frequentissimè attingit toto 5. & 8. Physic. Pro explicatione itaque notandum, quòd ad motum requiritur contrarietas inter utrumque terminum: non enim est motus sine successione; successio autem non intelligitur sine distantia à mobili transeunda: hæc ergo distantia est oppositio, quæ requiritur inter utrumque terminum; patet enim, quòd si termi-

nus *ad quem* non distat à termino *à quo*, sine ulla successione statim, ac mobile relinquit terminum *à quo*, erit in termino *ad quem*, quare non motus, sed mutatio erit.

Quia itaque de formali ratione motus hæc distantia est, quatenus ab ea causatur successio, in qua consistit quidditas motus, diversificatur, aut non motus secundum speciem, secundum quod diversificatur hæc distantia; jam autem à termino *ad quem* materialitèr, & ut res est, ea non diversificatur, sed tantum formalitèr, & comparatione facta ad terminum *à quo*, & motum ipsum: patet ergo, quòd ab eo sic sumpto specificatur motus; & quia eadem res comparatione ad diversum terminum *à quo* diversificat distantiam motu transeundam, diversificatur formalitèr in ratione termini ex diverso termino *à quo*; quare non ex ipso termino *à quo* specificatur motus directè, & per se, sed indirectè tantum, in quantum ab eo diversificatur terminus *ad quem* formalitèr in ratione talis.

70 Quo patet ad ea, quæ in contrarium obijciuntur: nam primò P. Suarez disp. 48. Metaph. sect. 3. num. 8. intendit, à termino *ad quem* realiter sumpto specificari motum, non verò ab eo sumpto formalitèr; non alio, nisi quia impossibile est as-

signare

signare determinatè, quid est terminus in formali ratione termini, seu quid hoc addit supra ipsam ejus realitatem. Ad hoc ex jam dictis patet; supra ipsam enim realitatem termini addit formalis ratio habitudinem ad terminum *à quo*, ex qua habetur distantia per motum transeunda: *ex. g.* realitas caloris ut duo, præ sciendo pro nunc à modo, quo fit intensio, si terminus *à quo* sit non calidum, erit terminus alterationis generativæ caloris ut duo; si autem terminus *à quo* sit calidum ut duo, illa eadem realitas erit terminus alterationis intensivæ ad calorem ut quatuor; si verò terminus *à quo* erit calidum ut quatuor, illa realitas erit terminus intensificationis ad calorem ut sex, & ita eadem realitas ex alia, & alia habitudine ad terminum *à quo* magis, aut minus in ratione formali termini diversificatur, secundum quod diversificat distantiam motu transeundam.

71 Arguit secundò: Augmentatio, & diminutio sunt motus contrarii, & subinde quidditative diversi; sed possunt esse ad eundem terminum: ergo. Prob. mio. Si enim palmaris quantitas uno palmo augeatur, fit bipalmaris; ac si tripalmaris uno palmo minuatur, fit etiam bipalmaris: ergo idem est terminus utriusque motus. Resp. disting. mia. Possunt esse ad eundem

terminum materialitèr; tunc termin. ad eundem formalitèr, neg. min. Ad prob. dicitur, quòd terminus utriusque motus est quantitas bipalmaris, quæ secundum se est eadem, differt verò per comparisonem ad terminum *à quo*.

72 Arguit tertio de motu locali: Quia ad unum *ubi* acquirendum potest quis viâ rectâ tendere, & alter viâ obliquâ; tunc autem patet, quòd motus est duplex, unus autem terminus: ergo. Resp. sicut ad præcedens, quòd terminus unus est materialitèr, nempe ubi in se acceptum, est autem duplex formalitèr, nempe comparative ad terminum *à quo*, & distantiam, quæ pertransitur. Per hæc poterit ad reliqua patere.

ARTICVLVS IV.

Quomodo distinguatur Motus à mobili, & termino?

73 **E**st ferè per se notum, quòd motus in sua quidditate, sive ut est via, quæ successivè transit mobile ab uno ad alterum terminum, est modus quidam, & solum est difficultas: An sit modus termini, ita quòd sit ipsa forma fluens, & in esse imperfecto; an potius sit modus ipsius mobilis, quo successivè transit

transit ad formam, ita quod non forma fluens, sed fluxus ad formam sit? N. Villanova primò asserit, quod motus differt realiter tamquam modus à re, cujus est modus: secundò ait, quod est modus formæ, seu termini acquirendi. Pro utroque adducit B. Doctorem, quantum ad primum de Esse, & Essent. q. 7. in solut. ad 1. quantum ad secundum q. 23. de Gen. Sed in utroque mentem ejus deserit.

74 Quantum ad primum itaque est expressa sententia B. Doctoris cit. præsertim trac. de Esse, & Essent. q. 9. quod modus à re modificata non differt realiter, neque est aliquid ullo modo ipsi superadditum, sed tantum determinatio ejus, sive ipsa res sic se habens; quare non ponit in numerum cum ipsa, aut ab ipsa distinguitur, sed facit eam differre à se ipsa non modificata. Hanc sententiam sapissimè habet B. Doctor, sequuntur ejus Discipuli Gerardus, & Argentinas; & iam apud Nostros pro indubitato habetur, hanc esse mentem B. Doctoris; quare illam ex instituto probabimus in Metaph.

Quantum ad secundum, si sermo sit de motu ad qualitatem, nullus de Nostreis dubitat, neque ipse etiam Villanova, quod terminus in sententia B. Doctoris non habet divisibilitatem, qua possit successivè acquiri, sed successio in alteratione tantum

est secundum esse, quod subjectum habet à forma, quo ad eam disponitur, & in instanti terminativo hujus dispositionis inducitur forma, ut latè expendemus in de Generat. explicando modum, quo fit intensio: non ergo illa successio modus est termini, sed subjecti mobilis. Si autem de motu ad locum, patet item, quod ubi in instanti acquiritur terminativo, motus, & successio est, quatenus ipsum mobile successivè est in diversis partibus spatii: Pariter in motu ad quantitatem; quamvis enim ipsa sit divisibilis, & partim acquiratur, continua tamen successio motus non attenditur penes has partes, sed penes dispositionem, qua unamquamque acquirit mobile, ut etiam ex B. Doctore explicabimus in de Gener.

Præterea: Modus est affectio, & determinatio illius, quod modificat; quare implicat concipere aliquid esse modum illius, cum quo repugnat conjungi; sed successio, in qua consistit motus, repugnat conjungi cum termino; ergo non illius, sed subjecti mobilis est affectio. Patet minor; in instanti enim terminativo motus, quo terminus acquiritur, & quod mensurat mutatum esse, nihil est de motu, sed tantum duratione præcedente erat. Insuper: Motus ex definitione sua est actualitas mobilis in eo, quod talis: ipsius ergo est affectio, &

modus.

75 Dicendum itaque, quòd modus est subiecti mobilis; quare ab ipso differt tantum ratione, à termino autem realiter entitative, nempe est ipsa realitas mobilis sic se habens, nempe partim, & incompletè in actu, quæ utique à termino differt realiter. Hæc conclusio quantum ad hoc secundum probanda est in Metaphysica, quòd nempe modus non est realitas aliqua à subiecto suo distincta; quare pro nunc sic relinquitur; quantum ad primum ex jam dictis patet; ulterius autem aliqua adducemus B. Doctoris loca, ex quibus constet, hanc esse mentem ejus.

76 Primò itaq̃ super Prædictam. cap. de Quanto quærit: An motus sit quantitas? Resp. negative, quia motus partes, & continuitatem habet à subiecto mobili: ergo ipsius affectio est successio, in qua consistit motus. Præterea, in 5. Physic. lect. 4. dub. 1. ita ait: *Nam, cum motus sit in corpore mobili sicut in subiecto, per se, & primò per huiusmodi motum acquireretur aliquid in subiecto, non aliquid extra.* Rursus in eodem 5. lect. 8. ad text. *Quoniam autem quærit: An motus habeat quantitatem ex termino à quo?* Respond. autem: *Sciendum ergo, quòd ratio, quare motus est quantus, est, quia mensuratur tempore; ratio autem, quare requiritur in transmuta-*

tione tempus, ut ostendebatur in 4. est propter contrariam dispositionem materiæ: nam, ut ibi dicebatur, si non esset contraria dispositio in materia, in instanti induceretur in ea forma. En ex dispositione materiæ, sive subiecti mobilis habetur successio motus, non autem ex forma acquirenda; quare non formæ, sed subiecti affectio est illa successio.

Amplius autem hoc constabit expendendo loca, quæ pro se adducit N. Villanova. Ad hoc itaque, quòd modus est affectio formæ, adducit B. Doctorem q. 23. de Gener. quærit ibi Doctor: *An alteratio sit motus?* Ratio nem dubitandi sic proponit: *Notandum autem, difficultatem quæ sit in hoc esse, quòd, cum omne, quod movetur, sit partim in termino à quo, & partim in termino ad quem, ut probatur in 6. Physic. oportet in motu salvare successione aliquam: si ergo forma accidentalis in simplici essentia consistit, & non potest induci successivè, rationabiliter dubitatur, quomodò in transmutatione ad talem formam potest salvari ratio motus.* En de ipso modo successione quærit.

Resp. autem: *Sciendum ergo, quòd in huiusmodi transmutatione tria sunt considerata; essentia ipsius formæ, quæ per talem transmutationem inducitur; & subiectum, quod tali formæ*

subi-

subiicitur; & esse, sub quo talis forma existit: cum ergo queritur, an in alteratione reservetur ratio motus, si comparemus huiusmodi transmutationem ad ipsam formam secundum se, non potest in ea reservari ratio motus; quia, ut arguebatur, & bene, ipsa forma secundum se, cum non habeat partem, & partem, vel simul tota expellitur, vel simul tota inducitur; & quia similitudo repugnat motui, in ea secundum quod huiusmodi non reservatur ratio motus; sed si referimus huiusmodi transmutationem ad ipsum subiectum, in quo forma recipitur, & ad esse, quod habet forma in tali subiecto, ibi potest aliquomodo ratio motus reservari. En illo solo loco, quem pro se adducit Villanova, docet Doctor, quod in forma ipsa non potest accipi successio, & motus, sed tantum in subiecto, aut secundum quod in alia, & alia parte subiecti successivè inducitur forma; aut secundum quod, esse, quod forma tribuit, successivè amittit, aut acquirit.

Prosequitur itaque: Nam, licet forma ipsa non habeat partem, & partem, subiectum tamen, in quo recipitur, partem, & partem habet, & ratione partium subiecti potest assignari successio in introductione talis formæ, ut si ignis debeat calefacere aerem, successivè potest calefacere ipsum, calefaciendo prius unam

partem, quàm aliam. En priori modo, quo salvatur successio, ipsius est subiecti, quatenus prius una pars ejus, quàm altera transmutatur. De alio modo sic ait: Nam, licet qualibet forma, quantumcumque accidentalis, non habeat gradus secundum essentiam, potest tamen habere gradus quantum ad esse, ita quod secundum esse, quod habet talis forma in subiecto, potest intendi, & remitti; & quia ubicumque est assignare gradus, & intensiorem, & remissionem, ibi potest assignari successio motus, in forma accidentali secundum esse, quod in subiecto habet, motus, & successio esse potest.

Quod autem ait in resolutione, quod potest aliquomodo reservari ratio motus, de quo posset alicui scrupulus suboriri, eo dicit aliquomodo, quia alteratio extensiva non est simpliciter unus motus continuus, ut suo loco dicetur; quælibet enim pars successivè, & proprio motu disponitur, ut in ea inducatur forma. Hæc latius volumus prosequi, tùm, quo pateat, quo fundamento B. Doctorem pro se adducit N. Villanova; tùm, quia communiter tenetur, quod successio est modus termini, seu forma fluens; nulla autem jam dubitatio relinquitur, quin B. D. oppositum intendit, quod nempe est modus se habendi, & affectio ipsius subiecti mobilis.

77 Alter locus, quem pro se adducit Villanova, ita habet: *Ad primum dicendum, quod in successivis, & in his, quæ non fiunt simul, non est idem terminus cum eo, cuius est terminus, ut forma non est idem, quod motus ad formam; non enim dicimus simpliciter, quod motus ad formam est idem, quod forma, sed motus ad formam vel est dispositio ad eam, vel est ipsa forma non simpliciter, sed sub esse incompleto.* Ille locus non leviter indicat utrumque, & quod motus est ipsa forma fluens, & in esse incompleto, & sic modus ejus; & quod ab ea realiter differt: & ne videamur difficultatem dissimulare, volumus alium locum adungere, quo clarius id habet, de hoc ex instituto querens.

Itaque in 3. Physic. lect. 3. querit: An motus sit idem, quod forma incompleta? Resp. autem: *Dicendum, quod motus materialiter aliquomodo est idem, quod forma incompleta, vel quod dispositio ad formam, sed formaliter non est idem, addit autem supra formam incompletam, vel supra id, quod acquiritur, est, ordinem ad illud, quod ulterius acquirendum restat: possumus ergo dicere, quod materialiter aliquomodo idem sunt actio, & passio, motus, & forma incompleta, calefactio enim, vel ipsa etiam forma caloris, dum est in fieri, & habet esse incompletum, potest importare*

actionem, passionem, motum, & formam incompletam; sed actio est, ut est ab agente; passio, ut suscipitur in passio, forma incompleta est ratione perfectionis acquisita, motus autem est, prout supra id, quod est acquisitum, additur ordo ad complementum, ita quod, si ordo ille interciperetur, & non acciperetur ulterius pars post partem, cessaret motus: completè ergo rationem motus dicit forma incompleta, vel dispositio acquisita cum actuali ordine ad complementum. En clarissime motus est forma fluens, & successio ipsius termini.

78 Quamquam fateamur, oportet, nonnihil apparentia hanc locum habere, eo maxime, quia ex instituto de proposita difficultate querit, licet sensus ejus non esset adeo manifestus, oporteret nos ipsum investigare, & ad sensum nostræ conclusionis exponere; neque enim ab ullo potest dubitari, quod in sententia B. Doctoris forma in indivisibili consistit, & non successive inducitur, sed in instanti terminativo motus, & tota simul; quare id, quod dicit formam incompletam, non potest significare aliquid ipsius formæ, quod ordinem habeat ad id, quod ulterius acquirendum restat, sed est, ut ipse ait, dispositio ad formam.

Itaque in priori loco de Esse, & Essent. querit: An creatio sit idem, quod esse rei create,

quare

quare non de motu agit strictè
somprio; quia tamen primum ar-
gumentum erat, quòd terminus
non est idem cum eo, cujus est
terminus, respond. id verum esse
in motu, & successivis; quare ex
eo, quòd ad alterum locum di-
citur, patet sensus hujus: dicit
ergo, quòd motus est forma in-
completa, non in se, & ut accipi-
tur absolute, sed ut accipitur
sub habitudine ad complemen-
tum ulteriùs acquirendum, quo
significatur via, quæ est quiddi-
tas motûs; formam autem in-
completam ipsam dicit disposi-
tionem, qua subjectum mobile
incipit transire ad formam, non
autem aliquid formæ: effectus
enim in causa ipsa est entitas
causæ; at pro priori ad mutatum
esse, quo forma educitur; toto
tempore motûs ipsa forma in
causa continetur, ex qua educi-
tur, nempe in subjecto mobili:
non ergo aliud est, quàm ipsa
eius entitas.

Quatenùs itaque hæc sub-
jecti entitas, puta, lignum in
motu ad formam caloris, dispo-
nitur, & minus habet de esse fri-
gido, & habet raritatem, siccita-
tem, levitatem, & alia, cum
quibus bene se habet forma ca-
loris, aut minus habet de esse à
contrariis formis, dicitur incom-
pletè, & in via habere calorem,
non quia habeat aliquid ipsius
formæ; ipsa enim in instanti tota
inducitur; & hoc sensu motus

dicitur forma incompleta: patet
ergo, quòd successio modus est,
& affectio ipsius subjecti sic se
habentis, & quòd terminus mo-
tûs realitèr ab ipso motu differt,
quòd intendit Doctor.

79 Adducitur communiter
in contrarium Philosophus 3.
Physic. text. 4. ubi ait: *Motus
non est præter res, ad quas est mo-
tus*, & Commentator in exposi-
tione ait, quòd motus consuevit
dici fluxus formæ, aut forma
fluens, & quòd primus modus
est famosior, secundus autem ve-
rior; utroque autem aperte in-
nuitur, quòd successio est modus
ipsius formæ. Resp. autem, quòd
Philosophus ibi intendit, mo-
tum non constituere speciale præ-
dicamentum, & hoc sensu ait,
quòd non est præter terminum,
nempe calefactio in ipso est præ-
dicamento caloris, ex quo nihil
ad propositum; prædicamentum
enim non realitatem significat,
sed conceptum quidditativum,
ex quo sumitur prædicatio.

Ad locum Commentatoris
dicendum, quòd dubium mo-
vet, quomodo hic dicitur, quòd
motus non invenitur in uno præ-
dicamento, cum tamen in Præ-
dicamentis dictum sit, quòd est
in prædicamento passionis? Ad
hoc respond. quòd motus uno
modo non differt à forma, ad
quam vadit, & hoc modo hic di-
citur, quòd non est in uno præ-
dicamento; alio modo potest ac-
cipi.

cipi, ut est fluxus; & via ad formam seorsum ab ipsa forma, & hoc sensu dicitur in Prædicationis, quod est passio; & subdit, quod alter modus est famosior, alter verò verior: ex hoc autem nihil ad propositum; aliud enim est loqui de quidditate in se, & metaphysicè, & hoc sensu hic loquimur; aliud verò de conceptu logicè, & quantum ad prædicationem; quia enim illa dispositio subiecti est quædam inchoatio formæ, ad prædicationem ipsius formæ reducitur, ut calefactio ad calidum esse, quod non tollit, quin in se sit affectio subiecti.

80 A ratione autem tantum obijcitur motus augmentationis, in quo, cum terminus partes habeat, consistit successio in eo, quod una pars post aliam acquiritur; quare successio est affectio ipsius termini. Respond. autem, quod in motu augmentationis & est accipere, quod pars quantitatis acquiritur; & quod subiectum mobile ad talem acquisitionem disponitur: secundum quod pars quantitatis acquiritur, in quo est propriè augmentatio, non motus est, sed mutatio, sive mutatum esse terminus motus, & quod una pars post aliam acquiritur, sunt plura mutata esse, non continua, sed consequenter se habentia; augmentatio enim non est unus motus continuus, ut dicemus in de Generatione: prout

verò dispositio præcedit ad hanc quantitatis acquisitionem, successio est continua in huiusmodi dispositione, & ea affectio est, & modus se habendi ipsius quantitatis, quæ acquiritur; ea autem se habet ut subiectum mobile: augmentatio enim propriè dicta solum reperitur in nutritione viventium; & in ea & est accipere, quod nutrimentum alteratur, ut uniatur viventi; & quod ipsum vivens partes nutrimenti sibi unit, tum quantitatis, in quo est augmentatio; tum substantiæ, in quo est nutritio: in priori quidem subiectum mobile est nutrimentum, quod successivè acquirit qualitates, quibus disponitur; in posteriori autem subiectum mobile est ipsum vivens, quod tamen non una continua successione, sed multiplici mutatione partes nutrimenti acquirit; interrumpuntur enim acquisitiones istæ per motus, quibus qualibet pars nutrimenti disponitur: de hoc autem latius loco citato.

ARTICULUS V.

Ad quæ Prædicamenta datur per se motus?

81 **D**E hoc agit Philosophus in 5. Physic. quoniam autem ad terminum motus id videtur pertinere, de

de eo hic determinabimus. Conditiones ad motum requisitas varie determinant RR. aliqui duas requirunt: primam, quod sit inter terminos positivos; & hac ratione ait Philosophus, quod generatio non est motus, quia est de non esse ad esse. Secundam, quod subjectum mobile non sit ens in pura potentia, sed habeat aliquod esse determinatum; & hac item ratione excluditur generatio, quia subjectum ejus est nuda materia. Alii tertiam addunt conditionem, quod termini non solum positivi sint, sed contrarii: hanc innuit Philosophus text. 10. nam eo probat, ad substantiam non dari motum, quia ea non habet contrarium. Alii quartam addunt, quod inter terminos detur distantia successive transcurrenda; sed enim terminus omnino non dicitur, in instanti, & sine ulla successione erit mobile in termino ad quem.

Sed frustra conditiones multiplicantur; per hoc enim, quod inter terminos detur determinata distantia, cetera omnia ad motum requisita intelliguntur: hoc quidem, quod debeat dari determinata distantia, patet de facili; quod enim aliqua requiritur, jam patuit; quod autem ea debet esse determinata, patet item; infinita enim, aut indefinita non poterit determinatâ aliquâ successione pertransiri: quod

autem in hoc alię conditiones intelligantur, patet item; inter esse, & non esse aut infinita datur distantia, aut nulla; & quia subjectum in pura potentia nullum habet esse determinatum, quod acquisitione termini amittat, si in pura potentia intelligitur, de omnino non esse transit ad esse; contrarietas item non stricta requiritur, sed lata; ait enim ipse Philosophus, quod motus sit aut ex contrario, aut ex medio; lata autem contrarietas nihil est nisi determinata distantia inter utrumque terminum: per hoc ergo sufficienter intelligitur quid quid ad motum requiritur.

82 Notat itaque B. Doctor ad citatum text. 10. quod omnia prædicamenta possunt reduci, quantum ad præsentem dubitationem, ad substantiam, quantitatem, qualitatem, relationem, ubi, & motum; quare statuto de his, soluta manet dubitatio: nam actio, & passio ad motum reducuntur, sunt enim ipse motus, prout ad agens comparatur, vel passum: *quando*, cum sit adjacentia corporis ad tempus, si tempus ipsum motus est, ad motum item reducitur: *habere* importat habitudinem habiti ad habentem; & *situs* est ordo partium in loco; quare alterum ad relationem, alterum ad *ubi* reducitur. De his itaque, de quibus difficultas relinquitur, breviter dicemus, nulla enim est

controverſia:

83 De ſubſtantia itaque ait Philoſophus citat. text. 10. *Secundum ſubſtantiam autem non eſt motus propter nullum entium ſubſtantia contrarium eſſe.* Itaque mobile ad ſubſtantiam eſt nuda materia, quæ de non eſſe ad eſſe tranſit per ſubſtantialem formam, eo enim, quod talis eſt, dat eſſe ſimpliciter, & primò; quare oportet ſubjectum mobile de non eſſe tranſire: quia ergo inter eſſe, & non eſſe non datur determinata diſtancia ſucceſſione tranſeunda, ad ſubſtantiam non datur motus, & ſubſtantialis forma non motu, ſed mutatione iſtantanea acquiritur.

84 Pro contraria ſententia, quod ad ſubſtantiam detur motus per ſe, citantur Arriaga, & Ant. And. quamvis autem apud ipſos non invenio, poteſt motivum eſſe: Quod ſubſtantia partes habet non minus, quàm quantitas: ergo licet non in generatione, poterit ſaltem in nutritione ſucceſſive acquiri, & erit ipſa nutritio motus ad ſubſtantiam, non minus, quàm augmentatio motus ad quantitatem. Hoc quidem poterit difficultatem inducere ponentibus, quod ſubſtantia materialis habet de ſe partes, nobis autem neg. antec. probabimus enim in Metaph. quod ſubſtantia materialis partes habet à quantitate: ſicut ergo per quantitatem dividitur, ita per

ipſam terminat motum:

85 Poterit ſecundò ad hoc ipſum argui: Forma caloris v. g. per nos inducitur in iſtanti terminativo alterationis tota ſimul, & ſine ulla ſucceſſione, nihilominus per motum inducitur, & motum terminat, quia iſtans terminativum alterationis eſt ejus inductio, ſeu mutatum eſſe, quo primò eſt; ſed pariter hoc iſtans eſt mutatum eſſe, quo inducitur ſubſtantialis forma; non enim aliud eſt iſtans generationis, quàm ipſum iſtans terminativum alterationis, alioquin oporteret pro duratione aliqua eſſe materiam ultimò diſpoſitam, quin ſequeretur generatio: ſicut ergo dicitur forma caloris illo motu induci, & motum terminare, quia eſt mutatum eſſe terminus illius motus, pariter dici debet de ſubſtantiali forma.

86 Ad hoc dicitur, quod illo eodem iſtanti terminativo alterationis meſſatur primum eſſe ſubſtantialis formæ, & eo illa inducitur, nihilominus motus, qui hoc iſtanti terminatur, dicitur inductio formæ accidentalis, & ea hunc motum terminare, non autem ſubſtantialis; ratio eſt, quia illa ſucceſſio præcedens hoc iſtanti terminata aliter ad utramque formam comparatur, nempe forma accidentalis per ſe exigat illam præcedentem ſucceſſionem, & diſpoſitionem

nem

nem subiecti; quare ea est terminus intrinsecus illius successioneis, & ille motus est per se inducio ejus; quare talis forma motû per se terminat; at verò substantialis forma talem præcedentem dispositionem, & successioneis per se non exigit, sed per accidens ratione accidentalis formæ; quare ad illam successioneis comparatur ut terminus extrinsecus; & sic licet illo eodem instanti inducatur, non dicitur illo motu induci, aut motum terminare.

87 Ad relationem item non dari motum per se, multis probat Philosophus, quæ tamen mittimus; de se enim manifestum est, quòd habitudo unius ad alterum non aliam causalitatem requirit, subindeque, & motum, nisi quo ponitur sufficiens fundamentum, & terminus; his enim positis, & quovis alio secluso, de necessitate intelligitur consequi relatio; motus autem requirit de necessitate influentiam moventis. De motu item non est, cur multis probemus, non posse motum terminare, manifestè enim iretur in infinitum, quare standum in primis. De *ubi* item ad sensum pater; videmus enim motu nos ad locum pergere; quare difficultas relinquitur de quantitate, & qualitate.

88 Ad quantitatem non dari motum per se, nonnulli docent, ut Martio. & Gaber. apud

Tom. III.

à S. Thoma hæc; fundamentum est: Quia motus ad quantitatem tantum potest accipi in augmentatione viventis; at ibi non est ergo. Prob. min. Quantitas, quæ augmentatione acquiritur, aut producitur de novo, vel jam producta unitur? Si primum dicitur, non in toto, sed in nuda materia illa quantitas recipitur, transmutatio autem materiæ non motus est, sed mutatio: si verò dicitur secundum, eadem mutatio erit augmentatio, & nutritio; in tantum enim nutritio fit, in quantum pars nutrimenti nutritio unitur; nutritio autem non est motus.

Confirmat hanc rationem Joannes de S. Thoma: Quantitas est passio materiæ ipsi contraria, & ad ipsam ut naturalis passio secuta; sed forma, quæ ita se habet, non terminat per se motum ergo. Patet min. quia talis eadem influentiâ fit, qua producitur natura, cujus est passio. Addit Merin. quòd si quantitas est contraria, motu accretionis solum producitur indivisibile, quo quantitas addita alteri unitur, neque enim ipsa poterit produci; sed indivisibile non terminat motum: ergo.

Uterius: Sicut nutritio, licet non fiat in instanti, non est motus, eo quòd successio, quæ ibi intervenit, non est ratione ipsius substantiæ, sed ratione dispositionis præcedentis; ita successio,

De

cessio,

cessio, quæ est in augmentatio-
ne, non erit per se ratione ipsius
indivisibilis, quo quantitas uni-
tur, sed ratione dispositionis præ-
cedentis: ergo pariter ipsa aug-
mentatio non erit per se motus.
Rursus: Etsi ratione quantitatis
sit successio, non tamen poterit
esse motus continuus: quia pro-
ductiones, quibus illa indivisi-
bilia fiunt, licet successive fiant,
& una post aliam, non tamen im-
mediate se habent, sed mediat
pars quantitatis eis unita: ergo
non constituunt unum motum,
sed plures mutationes conse-
quenter se habentes. Tandem:
Ex Philosopho cap. de Quanto,
quantitati nihil est contrarium;
sed ad motum requiritur contra-
rietas, & eo substantia motum
non terminat juxta Philosoph.
quia non habet contrarium: er-
go.

89 Nihilominus tenenda est
sententia Philosophi, quam ha-
bet 3. Physic. text. 18. quod ad
quantitatem datur per se motus.
Ratio est: Quia in quocumque
transitu per se accipitur deter-
minata distantia inter utrumque
terminum, ille transitus per se,
& ex terminis habet fieri succes-
sive, & consequenter motus est;
sed in transitu de minori ad ma-
jorem quantitatem inter utrum-
que terminum datur distantia
determinata: ergo. Major patet
ex jam dictis; eo enim quod per
se, & ex propria ratione iste ter-

minus ab illo distat, per se est, &
ex ratione terminorum, quod
mobile non statim, & in instanti
terminum acquirat. Patet item
min. una enim quantitas ad al-
teram determinatam proportio-
nem habet, neque aliqua quanti-
tas pure talis est, & in indivisi-
bili consistens.

90 Ad ea autem, quæ in con-
trarium adducta sunt, responde-
tur: ad primum, quod non in
materia immediate, sed media
quantitate præcedente recipitur
quantitas augmentatione acqui-
sita, nempe ipsi unitur; quare
non materia, sed quantum est
subjectum, quod motu augmen-
tationis transmutatur; neque
hoc eadem transmutatio est na-
tritio, & augmentatio; in nutri-
mento enim & quantitas, & sub-
stantia viventi unitur, & secu-
dum quod additur substantia sub-
stantiæ, nutritio est; prout verò
quantitas quantitati additur, est
augmentatio, & sæpe una transmu-
tatio fit sine alia: postquam enim
vivens pervenit ad terminum na-
turalem debitæ magnitudinis,
nutritur quidem, & substantiam
alimenti in propriam substan-
tiam convertit, non verò auge-
tur, neque aliquid de quantitate
nutrimenti accipit.

Ad confirmationem didi-
tur, quod quantitas interminata
est cœva materiæ, quare hæc
nullo motu acquiritur, sed est
materiæ congenita; quantitas
verò

verò determinata sequitur ex-
gentiam formæ, & prout formâ
exigit, augetur, & minuitur, &
ad hanc datur motus. Ad id,
quod addit Merin. dicitur, quod
malè supponit, quod motus est
de necessitate productio; sicut
enim latitudo nihil producit, sed est
loci acquisitio, ita augmentatio
tantum est additio quantitatis,
quæ præexistebat in nutrimento,
ad quantitatem viventis. Ad pri-
mum itaque neg. maj. imò sup-
positum ejus; nihil enim produ-
citur, sed quantitas quantitati
additur; quare non indivisibile,
quo unitur, sed quantitas addita
est terminus illius motus.

Ad secundum neg. antec.
Substantia enim substantiæ unita
in nutritione per se, & ex pro-
pria ratione non habet latitudi-
nem, & determinatam distan-
tiam; quare successio, quæ in
hujusmodi acquisitione interve-
nit, non per se est ex ratione ter-
mini acquisiti, sed per accidens
ex adjuncto; at verò quantitas
augmentatone acquisita per se, &
ex propria ratione latitudinē ha-
bet; quare per se est successio, &
motus in illius acquisitione. Ad
tertium, verū est, quod augmen-
tatio non est unus motus conti-
nuus, ut probabimus in de Ge-
nerat. sed non proinde tollitur,
quin sit motus. Ad ultimum ex
Philosopho, non stricta contra-
dictio requiritur ad motum, ta-
lem utique non habet quantitas,

sed sufficit lata, quæ nempe
est determinata distantia inter
utrumque terminum, qualis da-
tur inter duo loca, & talis est in-
ter majorem, & minorem quan-
tatem; & quia neque talem ha-
bet substantia, omnino non ter-
minat motum per se.

91 Ad qualitatem dari mo-
tum per se, nullus negat; quare
non est, cur in eo probando im-
moremur; ut autem pateat, ad
quam speciem qualitatis datur,
singulas breviter percurramus:
prima species est habitus, & dis-
positio. Ad hanc non dari per se
motum, probat N. Manso: quia
istæ qualitates aut sunt spiritua-
les, ut scientia; aut corporales;
ut agritudo, & sanitas: rursus,
aut faciunt ad esse, ut sanitas;
aut ad operari, ut virtus; tunc
autem spirituales, patet, quod
non terminant motum physici-
cum; corporales verò, quæ fa-
ciunt ad esse, non terminant mo-
tum per se, ut habet Philosophus
in 7. consistit enim sanitas in
temperie primarum qualitatum,
quæ sunt de tertia specie; quare
solum per accidens ratione illa-
rum terminat motum: quæ verò
faciunt ad operari, possunt qui-
dem terminare motum, quia lati-
tudinem habent successive trans-
currendam; non autem termi-
nant de facto, quia per Philoso-
phum solum terminat motum,
quod per se facit ad conservatio-
nem, aut corruptionem subjecti;

at virtus, vitium, & huiusmodi qualitates non faciunt ad conservationem, aut corruptionem, non enim ad esse, sed ad operari pertinent: concludit ergo, quod tantum datur motus ad qualitatem de tertia specie.

Conclusio quidem vera est, & eam habet Philosophus in 7. Physic. text. 14. supra quem B. Doctor ait: *Quia Philosophus in precedentibus dixerat, quod alterationis solum habet fieri secundum qualitates sensibiles, id est, secundum qualitates, quæ sunt in tertia specie, ideo in parte ista probat, quod dixerat.* Probatio tamen N. Manso in multis displicet: primò ejusdem generis est habitus scientiæ, & habitus citharizandi; sed iste motu inducitur citharizandi: ergo. Præterea: Quod per se habet conditiones ad motum requisitas, per se motum terminat; sed per ipsum aliquæ qualitates de prima specie habent conditiones ad motum requisitas, quare ipse ait, quod possunt motum terminare: ergo non est, cur de facto non terminent. Insuper: Ratio, qua probat de facto non terminare, probat terminare non posse: si ergo concedit posse, concedere debet terminare. Probat. anteq. Aut ad motum requiritur, aut non requiritur, quod faciat ad conservationem? Si primam dicatur, non potest motum terminare; si autem secundam, non est, cur

non terminet id, quod non facit ad conservationem. Ulteriùs: Eo qualitas de prima specie, quæ pertinet ad operari, non terminat motum juxta ipsum, quia non facit ad conservationem; sed quæ pertinet ad esse, facit ad conservationem: ergo hæc terminat.

De multis quidem qualitatibus, quæ in prima specie computantur, apertè patet motum terminare: præterquamquod enim tum hic text. 32. tum in 5. sanationem ipse Philosophus alterationem dicit, jam patuit, quod habilitas, quæ est in citharizando, motu inducitur pullandi citharam; item raritas, & densitas, motu inducuntur, quas Philosophus ipse in prima specie collocat. Aliunde autem dubitari non potest de mente Philosophi, quod ad primam speciem non datur motus: oportet ergo rationem hujus querere.

92 Pro solutione itaque recolendum est, quod jam in Logica diximus, & habet B. Doctor q. 18. sup. Prædicam. quod prima species multam affinitatem habet cum tertia, & multæ qualitates secundum unam considerationem sunt in prima specie, quæ secundum aliam sunt in tertia: v. g. habilitas à natura indita, est in una specie, eadem autem, ut actibus acquisita, est in alia; similiter de raritate, sanitate,

hitate, & aliis. Ad ea itaque, quæ possunt difficultatem facere in contrariū, una solutione dicitur, quod qualitas secundum considerationem, qua motum terminat, non ad primam speciem pertinet, sed ad tertiam; prout verò ad primam speciem pertinet, non terminat motum; etsi enim ipsa secundum realitatem suam conditiones habeat, quibus potest motum terminare; per hoc autem, quod motu indocitur, aliam habet considerationem, & alium modum prædicationis, quo ad tertiam speciem pertinet.

Secunda species qualitatis est naturalis potentia, quæ cum per rationem, quæ est secunda species, sit facultas à natura indita, patet, quod ut talis motus non terminat. Quarta species est forma, & figura, quæ cum sit terminus quantitatis, non per se, sed ratione illius motus terminat. Relinquitur itaque, quod motus ad qualitatem est tantum ad qualitatem de re, de qua species, de qua nullus dubitat: ad tria ergo tantum datur per se motus, ad quantitatem, qualitatem, & ubi.

& ibi B. Doctor lect. 4. sic incipit: *Postquam determinavit Philosophus de motu, quia actio, & passio videntur annexa motui, hic actionem, & passionem &c.* Præterea: Permanens totum simul habet esse, & intrinsecè incipit per nunc primò esse, quare ejus fieri non est ipse motus, sed mutatum esse terminativum ejus; *actio est fieri rei prout ab agente*, de quo nullus ambigit: non ergo est motus ipse, seu via ad formam, sed transitus ipse formæ de non esse ad esse, qui in termino motus intelligitur; jam enim in præcedentibus ex B. Doctore diximus, quòd non intelligitur actio, nisi intelligatur in termino compositio ex actu, & potentia: non enim agens facit, quòd potentia sit potentia, aut quòd actus sit actus, sed tantum, quòd potentia sub aliquo actu ponatur.

Iste ergo transitus, quo actus ad esse deducitur, & potentia conjungitur, est formalissimè actio, & passio, nempe sub habitudine ad agens actio est; sub habitudine verò ad potentiam, in qua actus ponitur, est passio: oportet autem, quòd ista habitudo, seu comparatio ad agens connectet in ipso influentiam, quæ explicatur per *ly ab agente*; sine influentia enim neque principium dicitur agens, neque ille transitus erit fieri, & actio. Hinc primò, emanatio

proprietas non est actio; ille enim transitus, quo de non esse ad esse deducitur passio, non est per se, & formalitèr ab aliqua influentia; quare non fieri, sed resultantia est, & sequela. Hinc secundò, in lib. de Anim. dicemus, quòd actio immanens, seu motus vitalis non nisi grammaticalitèr actio est, nempe significatur per modum actionis, intellectio, volitio, sensatio; non autem in his aliquod fieri est, aut influentia, sed mera perceptio objecti. Hinc tertio, in Theologia dicemus, processiones Divinas nullo modo habere rationem actionis, sed esse purissimas emanationes; non enim ibi aliqua influentia principii potest accipi, sine qua non habetur quidditas actionis ut sic.

95 Relinquitur primò ex dictis, nullam actionem esse successivam in se formalitèr, fieri enim est ipsum mutatum esse terminus successionis, alioqui non intrinsecè, & in instanti incipit res facta, sed extrinsecè, & parte temporis mensurante successio, nem, quod est contra communem sententiam, ut patebit q. 5. Præterea: Illud idem, quod comparatione ad agens dicitur actio, comparative ad passum dicitur passio; sed in passione nulla accipitur successio, est enim ipsum exercitium, quo forma recipitur in subjecto: ergo idem de actione. Cum hoc tamen congruentèr divi

dividitur actio in successivam, & instantaneam; ut dicatur successiva, quæ, licet non sit formaliter ipsa successio, est mutatum esse per se terminus ejus, ut productio caloris; instantanea autem, quæ aut omnino non est terminus motus, ut creatio; aut est terminus extrinsecus, ut generatio.

96 Relinquitur secundò, quòd actio aliquo sensu potest dici motus prout ab agente, propriè tamen non motus est, sed terminus prout ab agente: si enim actio est ipsum mutatum esse terminus motus, physicè est ipsa realitas motus, formaliter verò, & metaphysicè motum præsupponit, & est ipsa realitas, quæ per motum inducitur in ipso exercitio, quo inducitur. Hinc tertio, quamvis aliquo sensu actio sit ipsa realitas motus, & stat motus sine ulla actione, & actio sine motu: quando enim mutatum esse terminus motus non est deductio alicujus de non esse ad esse, tunc nullum est fieri, & motus non habet adjunctam actionem, & ita contingit in motu locali; quando autem fieri rei, & deduci de non esse ad esse per influentiam agentis est sine ulla successione, sic est actio, quòd nullo modo est motus, & ita creatio propriissimè est actio productiva sine omni motu.

97 Relinquitur tandem, quòd actio formaliter in se est

pura ratio quidditativa; supra realitatem enim termini solum addit conceptibilitatem, nempe ipse terminus sine ulla realitate superaddita in instanti, quo esse incipit, sic, vel sic acceptus, est qualitas, actio, aut passio; nec accipi sub habitudine ad agens est aliqua relatio, alioqui prædicamentum actionis, aut relatio esset, & sic non novum prædicamentum constitueret; aut complexum esset ex qualitate, & relatione, & sic non esset prædicamentum: est ergo sola, & nuda realitas termini habens modum relativi, seu relationem secundum dicta, qua est aliter conceptibilis, & definibilis; & quia sub tali acceptione modum habet esse, ex quo sumitur specialis prædicatio generalis, & non reducta in aliam, speciale constituit prædicamentum; & hoc sensu ait Doctor Noster, quòd sex ultima prædicamenta neque rem dicunt, neque ordinem, sed rem sub ordine.

Non me latet, velle Nostri Manso, quòd actio relationem importat termino superadditam. Sed quo sensu hoc ipse componat cum eo, quòd ipse cum cæteris statuit, quòd nempe prædicamentum debet importare simplicem, & incomplexam quidditatem, ego non video: aut enim prædicamentum actionis erit formaliter ipsa habitudine ad agens, & sic pura relatio non poterit

specia-

Speciale prædicamentum consistere; aut erit terminus cum illa habitudine, & sic non est quidditas incòplexa: sicut ergo differentia quidditativa, puta, rationalis, se ipsa intransitivè habet modum qualitatis, & per ipsam quidditatem suam, qua est substantia secundum *esse*, est etiam qualitas secundum *dicti*; ita terminus per ipsam realitatem suam, qua est quid absolutum, in exercitio, quo ponitur in esse, habet modum relativi ad agens, quo ponitur, quo est actio, & ad passum, quo est passio.

Neque item quod objicit N. Villanova, quem sequitur Manso, quòd nempe terminus in illo indivisibili, quo ponitur in esse, habet re ipsa exercitium essendi ab agente, quod duratione sequente re ipsa non habet: ergo hoc exercitium aliquid est re ipsa distinctum à termino. Ad hoc multoties in præcedentibus negata est consequentia; habet enim re ipsa subjectum pro priori ad hoc instans carentiam formæ, hoc instanti non habet illam carentiam, sed formam; non autem proinde illa carentia aliquid est re ipsa superadditum subjecto. Itaque re ipsa habet terminus exercitium essendi ab agente, non autem hoc aliud est, quam sua realitas re ipsa nunc habens modum relativi, quo est sic concepiibilis, quem non habet duratione sequenti.

Tom. III.

98 Jam de eo, quod secundò quærebatur, potest ex his de facili patere, qualiter nempe actio, & passio inter se differunt, & à motu, & termino: si enim actio, & passio metaphysicè, & ex propriis terminis dicunt puram rationem quidditatis, inter se, & à termino quidditativè differunt; comparantur enim inter se, & ad terminum secundum formalitatem, quam ex propriis terminis important: ad motum autem poterit comparari realitas termini sub habitudine ad agens, qualiter est actio; aut sub habitudine ad passum, qualiter est passio, quare à motu possunt differre realiter; est enim motus realiter ipsa entitas mobilis sic determinata, & sub modo se habendi, quo successivè transit ad terminum, formaliter autem ipsa successio, seu via, & ab utroque realiter differt terminus sic, vel sic acceptus.

I.

II.

Solvuntur Argumenta in contrarium.

99 **C**ONTRA hanc nostram sententiam quoddammodò militant omnia aliarum fundamenta, quare omnia oportet expendere. Arguitur itaque primò fundamentis, quibus

Ec

N.

N. Venetus intendit actionem à motu realiter simpliciter differre: primò: Actio est actus perfecti; sed motus est actus imperfecti: ergo. Secundò: Actio non est actus mobilis, ut tale est, sed aut agentis, aut mobilis, ut in actu habentis terminum per ipsam; sed motus est actus mobilis, prout in potentia: ergo. Tertiò: Motus habet subjectum admixtum ex actu, & potentia; actio autem habet subjectum in actu: ergo. Quartò: Actio est tota simul; motus autem non nisi successivè: ergo.

Hæc quidem quantum ad id, quod directe intendunt, non sunt contra nos, imò nos ipsi directe intendimus, quòd actio non consistit in ipso motu, quatenus autem aliquo sensu diximus motum esse ipsam actionem, eodem volumus sensum difficultatis expendere, ferè enim idem omnia intendunt. Dicimus itaque, quòd actio est mutatum esse terminus motus; & quia terminus motus est aliquid ejus, & aliquo sensu ipse motus, hoc sensu, nempe identicè, & simul cum motu, idem habet subjectum, scilicet ipsum mobile in eo, quòd tale; in eodem enim recipitur motus, & mutatum esse terminus ejus, neque subjectum habet in actu signatè, & antecedentè, sed exercitè, nempe ipsa constituit in actu, aliter, & magis, quàm motus, quia est terminus, & finis

viz; quod non tollit, quin prior accipiendo actionem seorsim à motu, realiter differant.

100 Arguitur secundò fundamentis, quibus probatur, actionem à termino differre realiter: Generatio, & resurrectio non sunt una actio; sed terminus unus est: ergo. Min. nota est, & major ostenditur, quia diverso tempore, & à diverso agente fiunt. Confirmatur: Quæ realiter separantur, realiter distinguuntur; sed manet terminus sine actione: ergo. Secundò: Actio est causa termini; sed nihil est causa sui ipsius: ergo. Tertiò: Via non est terminus ejus; sed actio est via ad terminum: ergo.

101 Resp. disting. min. Sed terminus unus est materialiter, & in esse rei, conc. min. formaliter, & in esse termini, sive secundum habitudinem ad agens, neg. min. ex quo sequitur, quòd actio non sit realitas ipsa termini secundum se, & absolute accepta, & hoc concedimus; est autem realitas termini sub habitudine ad agens. Ad primam confirmationem latè dictum est in Logica de distinctione relationis à fundamento, item disputatione prima de distinctione unionis ab extremis, videantur ibi dicta, ut cogamur iterum dicere. Ad secundam neg. maj. non enim actio causa est, sed causalitas; hæc autem, si accipiaturs active, est influentia agentis, sic utique dif-

est realiter à termino; si autem passivè accipiatur, est exercitium ipsum, quo terminus ponitur in esse, quod non est aliqua realitas ipsi superaddita, quare differt tantum secundum rationem quidditatis. Ad tertiam, via non est terminus, sed non proinde est realitas aliqua ipsi superaddita, & hoc tantum negamus.

102 Arguitur tertio ad hoc idem: Si actio non differt à termino, non est, in quo distinguitur ab emanatione; sed hoc est inconveniens: ergo. Prob. maj. Illa dicuntur emanare, quæ sine actione distincta ponuntur in esse; sed si actio non differt à termino, quæ sunt, ponuntur in esse sine actione distincta: ergo. Resp. neg. maj. Ad prob. dicitur, quod actio connotat influentiam principii, quam non connotat emanatio: licet ergo actio sumpta formaliter, ut est fieri, non differat à termino realiter, quod fit, actione producitur, nempe influentia agentis, quod utem emanat, sine actione, merè resultantia ad positionem aliterius ponitur in esse, quare differt emanatio ab actione.

103 Arguitur quarto: Actio non fit ab agente, sed emanat, terminus non emanat, sed fit; sed fieri, & non fieri, emanare, & non emanare non possunt eidem convenire: ergo. Confirmatur: Actio est causalitas agentis; sed terminus non est causalitas agen-

tis: ergo. Secundò: Agens quickcit in termino; sed non in actione, quippe hæc est via ad terminum: ergo. Tertio: Actio non est effectus, sed effectio; terminus non effectio est, sed effectus: ergo. Quarto: Actio determinat virtutem agentis; sed terminus sicut virtutem supponit, ita determinationem ejus: ergo. Quintò: Terminus potuit esse ab alio agente; sed ab alio esse non potuit eadem actio: ergo.

104 Resp. quod hæc omnia tantum probant, quod actio non est ipse terminus secundum se, & ut est terminus, & hoc concedimus; non autem probant, quod sit realitas aliqua superaddita termino, de quo est controversia. Ad argumentum itaque disting. min. Non possunt eidem convenire formaliter, & secundum eandem acceptionem, conced. min. eidem secundum diversam acceptionem, neg. min. quamvis actio sub nulla acceptione emanat. Ad confirmationem primò, actio, de qua loquimur, nempe accepta formaliter, non est causalitas agentis; hæc enim est actio sumpta causaliter, nempe influentia agentis. Secundò, conceditur consequent. solum enim sequitur, quod terminus, ut talis, non est actio, & hoc verum est, non autem, quod actio est aliquid superadditum termino, & hoc solum intendimus. Ad secundam, neg. min. in

ipso enim exercitio potentia suae quiescit agens: vel dist. claritatis gratia: Non quiescit in actione formaliter, conc. min. non quiescit realiter, neg. min. & solum sequitur, quod actio differat formaliter. Ad tertiam eodem modo dicitur, ac ad confirmationem; effectio enim idem est, quod causalitas. Ad quartam disting. maj; Actio sumpta causaliter determinat virtutem agentis, conc. maj. actio sumpta formaliter, neg. maj. Ad quintam dicitur sicut ad secundam, quod terminus secundum realitatem suam absolutam potuit esse ab alio agente, non autem ut accipitur secundum habitudinem ad hoc agens, & hoc secundo modo est actio.

105 Arguit quintò N. Manso pro sua distinctione reali quidditativa ex P. Augustino de Categ. cap. 13. ubi docet, quod calidum passione sui recipit formam caloris, & quod actio, & passio contrarietatem habent, & latitudinem non minus, quam ipsae qualitates, ex quo arguit: Fieri calidum nihil est nisi recipere formam caloris; fieri autem calidum successivè, addit supra formam caloris modum successivæ receptionis, quod nempe terminus partim recipiatur, quæ successio oritur ex contrarietate, & latitudine ipsius termini: ergo actio formaliter quidem solum dicit rationem quidditati-

vam, seu exercitium, quo terminus est ab agente; ut autem est successiva importat supra terminum modum successionis, quo realiter modaliter ab ipso differt.

106 Resp. ex loco P. Augustini nihil deduci; quare eo misso, ad argumentum, quod inde desumit, primò neg. antec. in sententia enim B. Doctoris, quam ipse etiam tenet Manso, forma caloris in indivisibili essentia consistit, neque divisibilitatem habet, qua possit partim recipi: illa ergo successio non est modus formæ, sive termini recepti, & subjecti recipientis, quod secundum quod minus habet de esse à contrariis formis, magis disponitur, & magis appropinquat ad formam caloris, neque illa latitudo ipsius est formæ, sed effectus ejus. Secundò neg. conseq. primò, quia formaliter eodem modo differt actio successiva, ac instantanea à termino suo; in se enim, & formaliter nulla habet successionem, quare quælibet addit tantum rationem quidditatis. Secundò, quia ratio quidditatis non est realitas, neque ponit in numerum, & consequenter nec facit distinctionem realiter. Tertiò, quia distinctio modi à re non est realis, cum modus etiam non sit realitas, quæ possit facere numerum, & distinctionem, ut in Metaphysica probabimus; quare dato, quod successio sit actio ipsa, &

Modus termini, non sequitur distinctio realis ejus à termino.

107 Arguit sextò idem ratione, quam dicit Ægidianam: Quia partes substantiæ esse extensas est unam esse extra alteram, ideo extensio est modus distinctus realitèr à substantia, quem ipsa non habet secundum se: ergo paritèr, quia partes motus esse successivas est unam post alteram fieri, ideo sic fieri est modus distinctus à termino, quem non habet terminus, si totus simul fiat. Hanc rationem sic explicat: Pone calorem fieri successivè, hoc est, pars post partem; pone eundem fieri in instanti: quærimus: An fieri successivè sit modus distinctus à calore facto in instanti? Si sic, habetur propositum; si autem non, sequitur, quòd extensio substantiæ non sit modus ejus, cujus contrarium probatum supponit.

Ego quidem non possum non mirari, qualiter ipse possit componere, quòd calor sit in entitate sua indivisibilis, & tamen partim fiat: omninò enim implicat nullas habere partes, & partem post partem accipere. Ad formam itaque primò neg. suppositum antec. quòd habere partem extra partem aliquid sit distinctum, & superadditum substantiæ, & partibus ejus, utique est modus se habendi ipsius substantiæ, quem ipsa secundum se non habet, qui tamen nihil est

præter ipsam ejus entitatem sic determinatam. Secundò neg. suppositum conseq. quòd motus sit ipsum fieri termini; fieri enim termini est mutatum esse terminativum motus. Tertiò neg. aliud suppositum, quòd terminus partes habeat.

Patet itaque ad explicacionem, quòd calorem fieri successivè non est ipsum partim induci, sed subjectum successivè amittere esse, quod habet à contrariis formis, quo successivè disponitur, & in indivisibili terminativo hujus successione forma caloris inducitur; ipsam autem non successivè fieri est illam dispositionem non præcedere; quare illa successio non terminatur, sed subiecti: vides ergo, quantis deviat à genuina doctrina Ægidii ratio, quam dicit Ægidianam. Cætera mitto, quia supponunt, quòd probandum erat, nempe quòd actio in ipsa successione consistit; quòd autem distinctio quidditativa non est realis, abundè probatur.

est in Lo-

gica.

ARTICULUS II.

*An actio transiens subiectetur
in agente, vel in
passo?*

S. I.

Referuntur sententia.

108 **P**rima sententia docet, actionem esse relationem agentis ad passum, & consequenter subiectari in agente. Ita tenent communiter Scotistæ; distinguunt autem multiplicem relationem in agente; ad propositum autem aliud esse dicunt causalitatem agentis, aliud actionem: causalitas agentis est relatio de secundo modo relativorum producentis ad productum, quæ ad positionem fundamenti, & termini resultat; & eo dicitur intrinsecus adveniens; actio verò est quidem relatio, quæ tamen non resultat ad positionem fundamenti, sed ab aliquo extrinseco dependet, & eo dicitur extrinsecus adveniens: v. g. fundamentum hujus, in quo consistit actio, est ipsa substantia agentis, ratio verò fundandi est virtus activa: non resultat ad positionem hujus virtutis illa relatio, quia habet agens virtutem agendi, non tamen

agit, sed dependet à conditione extrinseca, quæ non est ratio fundandi, puta, ab approximatione, & eo dicitur extrinsecus adveniens, quia veluti ab extrinseco illam habet agens, quatenus dependenter ab illa conditione.

Hæc, quamvis pura relatio sit, non denominat relatum, sed agens, & ideo, sive etiam, quia alium modum habet à relatione intrinsecus adveniente, non ad prædicamentum relationis pertinet, sed speciale prædicamentum constituit: eodem modo dicunt de reliquis prædicamentis, sex enim ultima in relatione extrinsecus adveniente constituunt. Iste est sensus, quantum ego capio, hujus sententiæ; nec enim, ut verum fatear, plene percipio.

109 Multa quidem in hac sententia difficilia occurrunt; quia tamen ejus sensum plene non capio, ab eis latius expendendis supersedeo, unum tamen, aut alterum subjiciam: primò, per hoc quòd sit extrinsecus adveniens, nihil amplius habet, quàm referre, si pura relatio est; sed referre sic, vel sic non est specialis modus prædicationis alius à modo quarto prædicamenti: ergo non poterit speciale prædicamentum constituere, sed aut formaliter, aut per reductionem erit in quarto. Præterea: Relatio quælibet, si verè, & secundum esse suum relatio est, habet totum esse ad aliud, in hoc quippe differt

fert

fert à relatione secundum dici, quod hæc secundum esse suum est perfectio absoluta, quæ habet modum relativi: si ergo relatio extrinsecus adveniens est relatio secundum esse, denominatio secundum talem nihil in se significat, sed totum ad alterum; sed denominatio agentis aliquid significat in se, nempe virtutem activam in se ipsa exerceri: non ergo est relatio extrinsecus adveniens,

Insuper: Posita approximatione, virtus activa in entitate sua immutata relinquitur, nempe ipsa potestas, & actus primus agendi: relatio ergo, quæ ad hanc consequitur, etiam illa conditione supposita, non erit agentis, sed activi, sive potentis agere; ut enim ipsa virtus supra denominationem potentis proxime agere habeat denominationem exercitè agentis, oportet ipsam concipere in se subjective immutari, & reduci ad actum secundum, non quidem relatione ipsa agentis, quia relatio totam denominationem suam ad alterum tribuit: debet ergo ultra conditionem extrinsecam in ipsa virtute subjective accipi immutatio aliqua, & ad hanc consequetur relatio agentis, quare ea erit intrinsecus adveniens. Uterius: Ad alterum se habere per modum agentis exercitè, & in actu secundo supponit in se ipso aliter se habere, ac quando erat præcisè potens agere; sed rela-

tio agentis est ad alterum se habere: ergo præsupponit actionem ipsam, nempe id, quo ipsa virtus in se, & subjective aliter se habet, ac quando est præcisè potens. Patet maj. sicut enim prius est, quod in se sit potens, quam quod ad alterum habeat relationem activi, & potentis agere, & in hac subjective potestate fundatur illa relatio activi; ita prius est, quod in se subjective intelligatur extrahi ab actu primo, & reduci ad actum secundum, & in hoc fundatur ad alterum se habere per modum exercitè agentis.

Rursus: Causalitatem agentis aliam dicunt ab actione; misso autem, quod illa causalitas etiam relatio dicitur, causalitas enim id est, quo in se agens exercetur, relatio autem, quo ad alterum se habet; hoc misso, aut illa causalitas præcedit, aut sequitur relationem extrinsecus advenientem, in qua consistit actio; utrumque autem valde est difficile: primò quidem, quia si præcedit causalitas, superfluit actio secuta; ipsa enim causalitas est exercitium agendi, & præterea relatio agentis ad hanc causalitatem naturali necessitate sequitur tamquam ad proprium fundamentum, quare est intrinsecus adveniens de secundo modo relativorum, quæ nempe fundatur in virtute activa determinata per causalitatem, sive exercitium agendi.

Si autem dicatur, quod causalitas sequitur ad relationem extrinsecus advenientem, magis hoc est difficile, quod nempe agens habeat actionem, & denominationem agentis ante causalitatem, & exercitium agendi. In agente itaque ex approximatione ad passum nihil intelligimus nisi influentiam, & conatum, qui est activum movere; ex hoc autem sequitur in passo transmutatio,eductio formæ, & productio totius, quæ omnia idem dicunt, & in agente relatio de secundo modo relativorum, quæ sola est agentis, transmutantis, eductantis, & producentis, secundum quod aliter, & aliter accipimus, & denominamus id, quod in passo resultat ex illa influentia: superflue ergo multiplex relatio concipitur.

110 Secunda sententia ponit pariter, actionem in agente subjectari, quam tamen dicit realitatem absolutam, ad quam relatio agentis consequitur de secundo modo relativorum. Hanc præ cæteris latè probat Illustris. Palanco, pro ea longo agmine citat Thomistas, male tamen inter reliquos adducit Joannem de S. Thoma, & Complutenses; ille quidem tantum docet, actionem duas formalitates habere, & secundum alteram constituere, & denominare agens, secundum alteram esse in termino, & ratione illius in passo; longè autem

aliud est esse in agente, ad denominare agens: Complutenses, tamen juxta mentem Philosophi, tamen viâ rationis ponunt, actionem esse in passo.

111 Hæc quidem ex ipsis suis rationibus posset late rejici: potissima enim ex eo sumitur, quod potentia agentis per actionem determinatur, & constituitur in actu secundo, quare actio debet esse in ipso agente; sed pariter terminus non solum est in subjecto perceptibilis, sed etiam agibilis, seu producibilis ab agente: ergo præter passionem, qua constituitur in passo, debet in ipso termino actio poni, qua reducatur ad actum secundum potentia, qua est producibilis ab agente. Alia prætermitto, quia statim apparet æquivocatio hujus sententiæ, quod nempe actionem dicit influentiam agentis, quæ est ejus causalitas, ex qua tamen actio sequitur, nempe fieri rei prout ab agente.

112 Tertia sententia docet; in quocumque agente transcurrenter duas actiones requiri, quarum altera sit immanens, quæ agens in se ipso perficiatur, & constituatur agens; altera verò sit transiens, quæ sit perfectio passi, & qua terminus denominetur actus, seu productus. Hanc esse mentem B. Doctoris putavit N. Villanova, & ex ipso illam defendit Manso. Hæc quidem in se satis est difficilis; esset enim

ponere

ponere; quodlibet agens transeuntèr habere actionem à se, & in se, quæ est definitio viventis; est autem difficilior additæ eorum explicatione: docent quippe, quòd, quia unumquodque agit, ut est in actu, ignis v. g. calefaciens lignum prius debet reddere se ipsum calidum, quam possit causare calorem in ligno; illud primum dicunt actionem immanentem, qua se ipsam perficit; hoc secundum actionem transeuntem, quæ est perfectio pasci.

113 Hæc, inquam, explicatio difficilior reddit sententiam illam: eo enim ponitur illa actio immanens, ut eâ constituantur agens in actu secundo; sed ad perfectum esse, quod forma tribuit subjecto in se, non agens constituit, sed activum, sive potius agere: ergo. Præterea: Non unumquodque agens, sed agens transeuntèr debet constitui, ita enim agit; sed illa actio, quippe immanens est, non transeuntèr, sed ad summum immanentèr poterit constituere agens: ergo ad propositum nihil ea refert. Rursus: Denominatio agentis transiens est, & in exercitio agendi convenit; sed illud in se perficere permanens est, & permanentèr convenit, sive agat, sive non agat: ergo. Rursus: Actio quælibet est causalitas efficientis, & influentiam agentis importat, aut connotat; sed virtus activa ad pro-

prium subjectum nullam habet influentiam, aut effectivam causalitatem, est enim forma ipsum perficiens: illud ergo reddere in se tale non est aliqua actio, sed effectus formalis formæ.

114 Resp. N. Manso q. 4. num. 10. quòd forma aut facit ad esse tantum, & hæc tantum habet causalitatem formalem, ut quantitas; aut facit ad operari etiam, & hæc non solum habet causalitatem formalem, qua constituit tale quantum ad esse, sed etiam actione immanente perficit, quod pertinet ad operari; & hoc patere, ait, in anima, quæ non solum perficit corpus quantum ad esse, quo reddit vivens, sed insuper causalitate effectiva, & actione immanente reddit vivens in actu secundo; quare ait, quòd forma caloris v. g. in genere causæ formalis tantum dat esse calidum in actu primo; ut autem tribuat esse calidum in actu secundo, quod pertinet ad operari, requiritur actio immanens.

115 Mirum, quanta coactus est deborare, ut paradoxum illud de duplici actione solveret: primò, quia anima ultra hoc, quòd est dare tale perfectum esse, habet operationem in se manentem, est forma vitalis: ergo, si id habet forma caloris, erit etiam vitalis. Secundò: Non anima ipsa, sed ex quo anima tale perfectum esse tribuit, potentia movere

potentiam, & ita habet vivens operationem immanentem; sed in igne v. g. non est assignare, qualiter potentia movet potentiam, neque aliud intelligitur, quàm formam caloris perficere subjectum suum: ergo. Tertiò: Hoc, quod actione immanente, ait, tribui, & pertinere ad operari, permanentèr tribuitur: ergo non agens constituit, sed activum. Quartò: Forma, quæ facit ad esse, puta, quantitas, ex hoc, quòd subjectum suum informat, exercitè, & in actu secundo tribuit perfectum esse, quod ipsa continet, puta, extensum esse: ergo forma caloris ex hoc præcissè, quòd exercitè informat, exercitè, & in actu secundo tribuit esse in se calidum; & quia tale esse pertinet ad operari, hoc quod est esse in se in actu secundo calidum, est esse in actu primo calefactivum alterius, neque est intelligere, quòd calor informat subjectum, & non tribuat esse exercitè, & in actu secundo calidum; hoc enim est formalissimè informare, perficere, seu tribuere tale perfectum esse.

116 Resp. N. Villanova, verum quidem esse, calorem in subjecto positum reddere calidum in actu secundo; in hoc tamen duo est considerare; alterum, quod subjectum habet in se, & in ordine ad se; alterum, quod habet in se quidem, sed in ordine ad alterum, nempe esse

calidum, & esse calefactivum: illud primum est effectus primarius, & non actio immanens, sed causalitate formali tribuitur: hoc verò secundum est effectus secundarius, actione immanente tribuitur, & est veluti inchoatio actionis.

117 Sed contra, primò: Effectus secundarius formæ non actio est, ut patet in effecta secundario quantitatis. Secundò: Effectus ille secundarius, dato, quòd actio sit immanens, non agens constituit exercitè, & in actu secundo, sed activum, ut ipse etiam concedit; sed ad hoc illa actio immanens desideratur, ut eà constituatur agens exercitè agens: ergo eà datà, non habent propositum suum. Tertiò: Esse calefactivum non est effectus secundarius: talis enim separari potest, & sine illo invenitur forma, nempe est aliquid ad quidditativam perfectionem suam, & effectum primum consecutum; sed esse calefactivum transcendenter, & impræcindibiliter intelligitur in eo, quòd est esse calidum, ipsa enim forma quidditate sua, & conceptu primario est virtus calefaciendi, & tale perfectum esse tribuit, quo formaliter, & intransitive subjectum reddat calefactivum: ergo. Alia prætermitto, ex dictis enim sufficienter constat æquivocatio huius sententiæ, quòd nempe id, quod B. Doctor intendit de in-

Influentia agentis, siue actione sumpta causaliter, ipsi accipiunt de actione aliqua immanente.

118 Quarta sententia, eoque communis, docet, actionem proprie talem, qualis sola est transiens, in passo esse. Hanc expresse habet Philosophus 3. Physic. toto cap. 3. & ibi B. Doctor lect. 4. ubi illam tenet, adeo quod potius supponit, quam probat; met item in 3. dist. 5. q. 1. art. 1. §. *Ostenso unionem*; item dist. 7. part. 1. q. 1. art. 3. §. *His itaque prælibatis*; & in disput. de Esse, & Essent. q. 3. in quodl. 6. q. 4. ex quo loco suam desumpsit sententiam N. Villanova, locum tamen infra expendemus; hanc proinde sententiam omnes Nostri tenent, exceptis Villanova, & Manso, quamquam non uno modo explicetur, quomodo constituitur, & denominat agens, si non in ipso, sed in passo est, quæ potissima est in hac sententia difficultas, & quam facillime explicat B. Doctor per actionem sumptam causaliter pro influentia agentis.

§. II.

Probatur nostra sententia.

119 **N**obis ergo absolute dicendum, quod actio transiens subiectatur in

passo. Pro cuius explicatione duo nobis notanda sunt: alterum, quod sæpe in præcedentibus expendimus, quod nempe actio causaliter, & active significat influentiam agentis; aliter enim efficiens, aliter forma activa est, forma nempe tantum, & præcise ex intima communicatione, & præsentia, quæ se habet veluti applicatio, perficit, & constituit tale; efficiens verò ultra applicationem, & debitam præsentiam passo, conatum habet, & activum movere; ulterius autem actio significat ipsum fieri, siue productionem effectus, quæ ex illa influentia sequitur; & hoc secundo modo actio sumitur formaliter. Alterum, quod nobis supponendum est, hoc est, quod, cum dicimus, actionem in passo subiectari, non intendimus, in passo esse tamquam in subiecto inhaesionis, tale enim non habet actio per se, & formaliter; inhaerere quippe formæ competit, quæ habet perficere; actio autem non est forma perficiens: dicitur ergo in passo esse ad modum, quo relatio est in fundamento suo, cui tamen non inhaeret, neque aliud quod perfectum esse tribuit.

120 Hoc secundum aperte rejiciunt Maftrius, & Ortiz. Arguit itaque Maftrius, primò: Quia actio est unum de novem prædicamentis accidentium; accidens autem essentialiter exigit subiectum inhaesionis. Secundo

ad hominem : Eo actio creativa non petit subiectum inhaesionis, quia constituit terminum independentem à subiecto ; sed actio eductiva constituit terminum dependentem à subiecto : ergo. Sed ad hoc secundum neg. maj. actio enim creativa non petit subiectum praexistens, quia ejus terminus à quo est nihil, sive omnino non est, actio eductiva petit subiectum praexistens, quia de priori esse transmutat ad aliud esse; quare petit subiectum, ex quo educit, sub alio esse praecessisse; utraque autem nihil est nisi terminus ipse prout ab agente, hoc enim significat fieri rei; quare non realitatem aliquam inhaerentem, sed rationem quidditativam, & conceptibilitatem ipsius termini utraque significat. Ad primum jam diximus in Logica, quod praedicamenta non significant formas, & realitates aliquas, sed modos essendi, ex quibus praedicatio sumitur generalis, & non reducta in aliam; & quia ex eadem realitate multipliciter accepta multiplex talis modus praedicationis sumitur, multiplex praedicamentum una realitas constituit : novem ergo praedicamenta accidentium novem modos significant praedicandi extra essentiam; & quia non cuilibet propria realitas respondet, non cuilibet respondet inhaerere.

121 Sed contra hoc reponit ipse: Si de ratione accidentis so-

lùm est, quòd sit extra essentiam; tunc existentia, subsistentia, & singularitas in substantiis erunt verè accidentia, cum sint extra conceptum quidditativum rei. Rursus : Substantia ab accidente distinguitur per hoc, quòd substantia est ens per se, quo inhaerentiam etiam aptitudinalem excludit; accidens verò inhaerentiam importat saltem aptitudinalem : ergo si actio ratione sui formaliter non petit inhaerere, aut erit substantia, aut saltem erit perfectior albedine, quae inhaerentiam dicit.

122 Resp. ad primum, quòd quantum ad praedicari illa omnia sunt accidentia, nempe praedicantur accidentaliter; non tamen ea sunt in praedicamento accidentis : quia non quodlibet praedicari constituit praedicamentum, sed modus generalis non reductus in alium; modus autem, quo illa omnia praedicantur, quamvis extra essentiam, ad modum reducitur, quo praedicatur substantia, nempe existere, in se subsistere, & hoc unum esse, modum referunt substantiae; quare ad praedicamentum substantiae reducuntur. Quo ad secundum, substantia utique constituitur, & ab accidente distinguitur per modum per se essendi, quo omnino excludit inhaerentiam; sed non proinde quidquid non est substantia, inhaerentiam importat, sed id, quod ita non est sub-

stantia;

stantia, quod est realitas aliqua nominalis, & de linea essentia, inhaerentiam importat; quod autem ita non est substantia, quod de se non realitas est, sed realitatis affectio quædam, aut determinatio, quia non est substantia, non habet in se esse; quia tamen non est de se realitas aliqua, non sibi competit inhaerere, & perficere, sed illi alteri, cujus est determinatio.

123 Sed adhuc instat, ex hoc potius sequi intentum suum: Si quod perfectius est, & magis ens habet de necessitate illam aptitudinem inhaerendi, potius illam debet habere, quod est imperfectius, & minus ens: ergo si albedo, quæ magis est ens, quam actio, illam aptitudinem habet, potius eam debet habere actio. Pater antec. per regulam topicam: Si de quo minus videtur inesse, inest: ergo de quo magis. Rursus: Accidenti convenit inhaerere ex debilitate entitatis suæ, quia non est tantæ perfectionis, quod possit in se esse: ergo magis ei debet competere, quod magis habet debilitatem, & imperfectionem. Accedit, quod non intelligitur, qualis sit illa adhæsiō, quæ actio in aliquo est sine vera informatione.

124 Resp. disting. antec. Si quod est magis perfectum, habet inhaerere, potius debet id habere, quod est minus perfectum, si tamen de illa sit linea, nempe si

sit realitas aliqua nata perficere, conc. si adeo sit imperfectum, quod non perveniat ad perfectionem, quamvis debilem, & defectuosam illius lineæ, neg. antec. Quo patet ad probationes ejus: ad primam, regula topica tenet cæteris paribus, & in his, quæ sunt ejusdem lineæ. Ad secundam inhaerere accidenti convenit ex imperfectione, quam habet respectu substantiæ, est autem perfectio comparative ad id, quod est pura determinatio, formalitas, aut ratio quidditativa, nempe quod aliqua realitas est nata perficere, quod alterum non habet. Ad alterum, quia actionem ipsi concipiunt realitatem aliquam, non possunt intelligere, quomodo in aliquo est sine informatione; quia tamen ea non realitas est, sed mera determinatio, quæ terminus ipse, sive id, quod sit, aliter accipitur, nempe in ipso fieri sub habitudine ad agens, ea est in ipso termino, & per illum in passo, non tamen informat.

125 Prob. itaque conclusio primò ex Philosopho citat. 3. Physic. cap. 3. quo ex instituto hanc movet dubitationem: An actio in agente sit, aut in passo? Quamvis autem de motu inquirat, subjungit ipse, quod eadem est ratio de actione, & verè sicut movens motu movet, ita agens actione agit. Itaque ad utramque partem arguit, sive actio, & pas-

ho dicantur unus, sive duplex motus, & aliquibus rationibus ostendit, quod actio nequit esse in agente, & motus in movente; aliquibus deinde, quod nequit esse in passo: deinde text. 20. resolvit, quod in passo est actio, & motus in moto, solvens rationes in contrarium, & concludit: *Alteratio enim actus est alterabilis in eo, quod est alterabile.*

126 Prob. secundò ex B. Doctore ad citat. text. 20. lect. 4. ubi ait: *Ad evidentiam primæ partis sciendum, veritatem quesiti in hoc consistere, quod actio, & passio sunt unus motus, & quod ambo sunt in patiente, & non in agente: cum ergo Philosophus quasi septem rationes adduxisset arguendo ad questionem propositam, due rationum illarum non contradicunt huic veritati; nam prima ratio ostendens, actionem per motum non esse in movente, huic veritati non contradicit, cum nos ponamus, actionem, & passionem esse in passo, non in agente. Et paucis interjectis: Dicit ergo, quod non est inconveniens, actum alterius esse in altero, doctio enim est actio docentis, est tamen in altero, quia est in addiscente. En supponit conclusionem, & quod illam intendit Philosophus, & solvit quinque rationes in contrarium.*

127 Prob. tertio ex eodem B. Doctore q. 7. de Esse, & Essent. qua querit: An creatio sit

idem, quod esse rei creatæ? Ad cuius explicationem sic ait: *Respondendo, dicendum, quod, cum loquimur de creatione, cum creatio sit quedam actio Dei, ne laboremus in equivoco, oportet nos de ipsa actione distinguere. Dicemus enim, ut vult Philosophus 9. Metaph. quod duplex est actio, quedam transiens in exteriorem materiam, quæ est perfectio operantis; & quedam manens in agente, quæ est perfectio operantis. Hanc autem distinctionem adaptare possumus ad actionem artis, nature, & Dei; & prosequitur, quod in actione artis est actio immanens, qua artifex idem concipit; & transiens, qua exterius artificiatum format; in opere nature est suo modo actio immanens influentia agentis, & transiens ipsum fieri effectus; pariter in actione Dei est actio immanens ipsum velle Dei æternum, & actio transiens temporale fieri rei creatæ.*

Subjungit deinde, quod priori modo, nempe influentia agentis dicitur actio secundum prædicationem causalem; posteriori autem, nempe ipsum fieri dicitur actio propriè, & secundum prædicationem formalem, nempe illa influentia quodammodo causa est, aut causalitas hujus fieri; quia enim agens influat, sequitur fieri: ex hoc deducit ad intentum suum, quod creatio sumpta causaliter non est esse

esse rei creatæ; sumpta verò formaliter est ipsum esse rei creatæ, prout à Deo. Ad intentum autem in hoc loco non solum habemus intentam conclusionem, quod actio transiens est in passo, nempe ait, quod est perfectio operati, sed doctrinam etiam, qua omnes difficultates evacuantur, tota enim difficultas ad hoc refunditur, quod actio debet denominare, & constituere intrinsece ipsum agens, & cum hæc denominatio sit intrinseca, debet significare aliquid in ipso agente. Ad hoc autem dicitur ex præmissa doctrina, quod significat influentiam, sive actionem sumptam causaliter; cum quo stat, quod actio sumpta formaliter non in agente sit, sed in passo.

128 Prob. quartò ratione, quam intendit Philosophus: Si actio est in agente, motus erit in movente; sed hoc implicat: ergo. Majorem supponit Philosophus; potest autem sic ostendi: Sicut agens actione constituitur in actu secundo agens, ita movens motu constituitur exercitè movens; sed sicut movere non est actus moventis in se, movet enim ipsum mobile, ita agere non est actus agentis in se, sed ad alterum, agit enim id, quod agitur: ergo qua ratione actio in agente dicitur esse, eadem dici debet, quod motus est in movente.

Nunc autem minorem probat Philosophus: Si motus dica-

tur esse in movente, sequitur de necessitate, aut quod movens in eo, quod tale, moveatur, aut quod habens motum non moveatur; sed utrumq; implicat: ergo & quod motus sit in movente. Patet min. quantum ad primum quidem, quia moveri est pati; implicat autem, quod agens in eo, quod tale, sit patiens: ergo. Quantum ad secundum item; sicut enim implicat, quod habens albedinem non sit album, ita implicat, quod habens motum non moveatur. Prob. itaque sequela maj. Si motus esset in movente, movens in eo, quod tale, habet motum: tunc ergo aut movetur, & sic movens in eo, quod tale, movetur; aut non movetur, & sic habens motum non movetur: sicut ergo motus in mobili est, quamvis constituat movens, ita actio in eo, quod agitur.

129 Prob. quintò altera ratione Philosophi, quæ directè procedit de actione: Actio formaliter loquendo, est actus ab altero; sed actus ab altero nequit esse in agente: ergo. Patet maj. quia id est differentia quidditativa actionis, sicut relationis ad alterum, & passionis in altero; quare Philosophus text. 22. ait, quod actus in hoc est passio, actus ab illo est actio. Min. item patet, quia in agente non ab altero est, neque habet ab, sed tantum in: debet ergo in passo esse ab agente.

130 Ad utramque rationem dicitur, quòd si ea tenet, sequeretur, quòd nulla actio esset in agente; at actionem immanentem in agente esse, nullus dubitat, eo enim talis dicitur; quare B. Doctor loc. suprà citat. in 3. Physic. ait: *Notandum autem, quòd duplex est actio, quadam transiens in exteriorem materiam, & est perfectio passivi; quadam non transiens, & est perfectio agentis.* Resp. primò, quòd actio immanens non nisi grammaticaliter actio est, ut jam suprà diximus. Secundò; quòd ea non est in agente ut tali, nempe eo vivens de necessitate habet plures potentias, aut partes diversæ rationis, ut secundùm unam moveat, secundùm aliam moveatur; quare actus immanens in eodem toto est, quod denominatur agens, & movens, in potentia verò, aut parte, quæ movetur; at verò agens transeuntèr, secundùm quod tale non habet illam diversitatem: secundùm id ergo, quo est movens, erit motum, si in ipso ponitur actio. Quia tamen potissima difficultas in proposito est ea solvere, quæ obijciuntur in contrarium, amplius patebit conclusio solutione argumento-
rum.

§.

III.

Solvuntur Argumenta.

131 **A**rguitur primò ex B. D. in Quodlib.

6. q. 4. §. *Postquam diffusè, ubi ita habet: Dicamus enim, quòd in omni factione factum sit quodammodò per duplicem actum, videlicet per actum non transeuntem, & per actum transeuntem, ita quòd transiens actus est ab actu nò transeunte; & paucis interjectis: Et quod dictum est de agentibus à proposito, veritatem habet de agentibus à natura, ut calor, qui est ratio calefaciendi in rebus naturalibus, primò dat ut lido esse calidum, & postea dat ei, quòd calefaciat.* In hoc loco INN. Villanova, & Manso fundant sententiam suam de duplici actione; & quidam satis apertè illam videtur intendere Doctor, si textus in cortice accipiatur, sensus tamen ejus planus est, si cum altero conferatur, quo fere ad verbum id ipsum habet, nempe suprà citatum ex quæstione 7. de Esse, & Essentia.

132 Resp. itaque, quòd in citata quæst. 4. de eodem quærit, ac quæst. 7. de Esse, & Essentia, & ex eodem medio ostendit, quòd creatio uno modo non est esse rei creatæ, nempe sumpta causa-

causalitèr, alio modo, nempe sumpta formalitèr, est ipsum esse rei creatæ, ad hoc utrobique illam distinctionem de duplici actione immanente, & transeunte adaptat, primò agentibus à proposito, deinde agentibus naturalibus, & tertio Deo; quare, quia idem utrobique intendit, sensum ejus possumus habere conferendo loca ad se invicem: citata ergo quaest. 7. post verba superius adducta, in adaptando illas duas actiones ad operationem naturæ, ita habet: *Sed si hanc distinctionem volumus adaptare ad naturam, oportet nos extendere nomen actionis: nam, si vellemus actionem propriè sumere, nullum agens naturale, sive nullum corpus habet actionem non transeuntem, quia non habet actionem ad se conversivam, ut Proclus probat; sed si volumus accipere actionem largè pro ipsa perfectione, & actu, dicemus, quod ignis calet, & calefacit, & ab eadem forma caloris competit sibi calere, & calefacere, sed ipsum calere est perfectio manens in igne calefaciente, sed calefacere est perfectio transiens in exteriori materiam, ut in rem calefactam.*

En ipsè Doctor sensum exponit, quo non actionem, sed actum manentem ponit in agente transeuntem; ait enim, quod actionem ad se conversivam, qualem habet vivens, omnino

non habet, sed tantum largè accipiendo actionem pro ipsa perfectione, qua ignis v. g. ut calefaciat, in se calidus est, & ad intentum suum hoc sufficit, quod nempe creatio, ut dicit actum non transeuntem, non est esse rei creatæ: non ergo duplex illa actio deducitur ex hoc loco, sed tantum actus aliquis in agente, & ad summum, ut paulò inferius ibidem explicat Doctor, actio sumpta causalitèr, ut est influentia agentis.

133 Arguitur secundò ex Philosofo 2. de Anima text. 26. Actus est in eo, cujus est actus; sed ex eodem in 3. Physic. text. 18. & clariùs text. 20. actio est actus agentis: ergo Confirmatur: Quia 8. Physic. text. 9. probat, mundum non incepisse, quia si aliquando incepit, primum movens incepit alitèr se habere, quod est inconveniens: ergo, quia sentit actionem esse in agente. Patet consequ. si enim ait, productione mundi mutari ipsum produciens, in ipso tenet recipi productionem.

134 Resp. primò instans: Si enim actio actus est agentis, paritèr motus actus erit moventis, aequè enim agens actione agit, & movens motu movet: ergo erit motus in movente, quod nullus dicit. Resp. secundò directè ad locum maj. quod ibi intendit Philosophus, animam neque corpus esse, neque esse pos-

se sine corpore; ad hoc probandum illam propositionem assumit, quod actus sine eo non est, cuius est actus; sed anima est actus corporis: ergo. Patet itaque, quod tantum ex hoc loco deducitur, actionem non esse sine agente, dato, quod sit actus agentis; quia tamen hæc solutio mera est tergiversatio, Resp. tertio ad locum min. quod ibi expresse asserit Philosophus, actionem esse actum utriusque, nempe agentis, ut ab ipso, patientis, ut in ipso; ut doctio, ait, actus est docentis, non ut in ipso, alioqui oporteret docentem addiscere; sicut enim album est, in quo est albedo, ita addiscit, in quo est doctio: est ergo doctio actus docentis, ut ab ipso, addiscentis verò, ut in ipso. Tunc itaque disting. maj. Actus in eo est, cuius est actus, ut in ipso, conc. maj. cuius est actus, ut ab ipso, neg. maj. & eodem sensu min. actio enim est actus agentis, ut ab ipso.

Ad confirmationem dicitur, quod illo textu intendit Philosophus, quod in his, quæ sunt ad aliquid, non incipit relatio, quin incipiat mutatio in utroque, aut in altero; ait enim: *Vt si non erat duplum, nunc duplum est, mutari, si non utrumque, alterum; & quia movens ad motum dicitur, si mundus incepit, incepit relatio moventis, ex quo sequitur mutatio in utroque, aut*

in altero, quod ipse reputat inconveniens, quia tenet, mundum esse æternum. Resp. secundo concessio antec. disting. conseq. Ergo tenet, quod actio sumpta formaliter est in agente, neg. conseq. sumpta causaliter, conc. conseq. tenet itaque, quod mutaretur primum movens, non actione, ut est fieri, sed actione, ut est influentia agentis.

135 Arguitur tertio à ratione: Forma, quæ tribuit denominationem intrinsecam, in eo est, quod denominat; sed actio denominat intrinsecè agens: ergo. Patet min. per se enim notum est, tum, quod agere est denominatio intrinseca; tum, quod agens ab actione dicitur tale. Confirmatur primò: Agens, ut agens, per se est in predicamento actionis; sed in predicamento nihil reponitur per aliquid sibi extrinsecum: ergo. Secundò: Actio est aliquod accidens: ergo habet in aliquo esse, in esse enim est quidditas accidentis; sed ut actio non potest esse in passio, quia, ut est in passio, est passio: ergo. Hoc unicum est contrariæ sententiæ fundamentum; quamvis enim varietur forma arguendi, hanc unicam difficultatem omnes intendunt. Ad illud communiter respondetur ex data doctrina Philosophi, quod actio sicut est actus agentis, non ut in ipso, sed ut ab ipso, ita denominat non per esse in illo, sed per esse

esse ab illo ; nobis autem clariùs ex præmissa doctrina B. Doctōris

136 Resp. disting. min. Sed actio sumpta formaliter, & ut est fieri, denominat agens, neg. min. actio sumpta causaliter, ut est influentia, & causalitas agentis, conc. min. Itaque sicut motus non movens, sed motum denominat, movens autem denominatur intrinsicè à motione, sive activè movere ; ita actio non agens, sed actum denominat, ut doctio doctum, calefactio calefactum ; agens verò denominat influentia, sive causalitas agendi, & hæc utique est in agente. Ad primam confirmationem neg. maj. non enim per se, & formaliter est agens in prædicamento actionis, sed reductivè tantum, & causaliter ratione influentiæ, æqua actio sequitur. Ad secundam jam patuit suprà, quòd actio non est accidens physicum, cui competit esse, sed mera ratio quidditativa physici accidentis ; quare ratione hujus habet inesse, & quia ex tali ratione quidditativa sumitur prædictio generalis, & non reducta in aliam, ea constituit speciale prædicamentum.

137 Arguitur quartò ex Palanco, cujus fundamenta fere omnia ad vim præcedentis reducuntur ; quare unum, aut alterum adducemus, ut in forma applicetur solutio : Potentiali-

tas, quam habet agens, ut agat, nequit auferri nisi per aliquid in ipso ; sed auferitur per actionem ; ergo. Patet maj. tum, quia illa potentialitas intrinseca est ; tum, quia si nihil in ipso ponatur, manet ut antea. Confirm. Implicat potentia creata purè activa, & non passiva ; sed potentia passiva ad actum reducitur recipiendo ; ergo potentia agentis non solum activa est, sed etiam passiva ; sed non aliud potest recipere nisi actionem, ad hanc enim potentia est : ergo. Majorem principalem eo probat, quia potentia purè activa, & nullo modo passiva, esset actus purus.

138 Resp. primò instando : Quia potentialitas, quam habet movens, ut moveat, nequit auferri nisi per aliquid in ipso, cum sit pariter intrinseca : ergo motus erit in movente, quod ipse negat cum Philosopho. Quòd si dicatur, quòd potentialitas moventis non per motum auferitur, sed per motionem, sive activum movere, eodem modo dicitur, quòd potentialitas agentis non per actionem, sed per influentiam auferitur ; quare Resp. secundò directè disting. min. Auferitur per actionem sumptam formaliter, ut est fieri rei, neg. min. auferitur per actionem sumptam causaliter, ut est influentia agentis, conc. min. Solutio patet ex jam dictis.

Ad confirmationem pariter

instatur de potentia activa mo-
ventis: Si enim non purè activa
est, motum recipit, cujus est po-
tentia; imò potentia activa quæ-
libet reduplicativè, ut activa est,
aut pura est activa, aut non? Si
primum dicitur, erit actus pu-
rus: si autem secundum, in eo,
quòd activa, erit passiva, & ipsa
ratio activa; quæ reduplicatione
accipitur, erit ratio passiva,
quod manifestè implicat. Direc-
tè neg. maj. Ad rationem ejus
neg. assumptum; non solum enim
ex eo, quòd sit passiva, & recep-
tiva, sed ex eo etiam, quòd sit
actualitas recepta, habetur limi-
tatio, & potentialitas ejus: po-
tentia ergo agentis, ut talis, pu-
rè activa est, quia tamen virtus
in agente recepta est, non est ac-
tus purus.

139 Arguitur quintò: Actus
agere est perfectio agentis: ergo
id, quo sic constituitur, in ipso
est; sed constituitur agens actio-
ne ipsa: ergo. Patet primum an-
teced. quia per id extrahitur de
potentia ad actum, & constitui-
tur in ultima perfectione, quam
potest habere. Patet item con-
seque. quod enim in alio est, non
hujus, sed illius perfectio est.
Resp. primò disting. antec. Est
perfectio agentis, ut in ipso, neg.
antec. ut ab ipso, conc. antec. &
neg. conseque. Resp. secundò jux-
ta distinctionem B. Doctoris con-
cesso enthymemate, disting. sub-
sumptam: Sed constituitur agens

actione sumpta causalitèr, conc.
min. sumpta formalitèr, neg.
min. cum conseque.

140 Arguitur sextò ex N.
Manso pro duplici actione: Na-
turale agens artificiosè agit jux-
ta dispositionem à Divina arte
derivatam, & sibi per rationes
seminales impressam; sed effectus
artificiosus est à duplici actione,
altera immanente, qua perficitur
agens; altera transeunte, qua est
perfectio passivi: ergo talis duplex
actio in quolibet agente requiri-
tur. Majorem ex P. Augustino,
& B. Doctore probatam suppo-
nit in 1. Physic. & esse, ait, do-
ctrinam Philosophi in 7. Me-
taph. à cap. 25. Min. per se nota
est.

Confirmatur primò: In om-
ni actione transeunte tam agens,
quam patiens perficiuntur intrin-
sece; sed actione, qua sit in pas-
so, ipsum tantum perficitur: ergo
ulterius poni debet actio in agen-
te. Secundò: Ut ignis calefaciat
lignum, debet esse in se in actu
secundo calidus; sed sine actione
immanente non est in se in actu
secundo calidus: ergo talis re-
quiritur. Prob. min. Ignem esse
in se in actu secundo calidum
non est tantum habere formam
caloris, sed per illam agere in se
ipsum, & se ipsum calefacere;
sed hoc est actio immanens: er-
go. Probat. maj. Vivens esse in
actu secundo tale, non est tan-
tum habere formam vitalem, sed

operari per illam vitaliter: ergo pariter. Prob. conseq. Ideo antecedens est verum, quia anima non est forma tantum ad esse, sed etiam ad operari; sed pariter calor non tantum est ad esse, sed ad operari etiam: ergo. Tertio: Calor est forma calefactiva subiecti sui, & aliorum; sed alia à se calefacit actione transeunte: ergo subiectum suum actione immanente.

141 Resp. neg. maj. Ad probat. dicitur, quod in 7. Metaph. tantum septemdecim sunt capita, & in tribus ultimis ne verbum habetur, ex quo possit intereum deduci; quare quandoquidem error est in numeris, non possumus locum Philosophi expendere; manifeste autem ipse distinguit sapissimè opus artis ab opere naturæ; non posset autem distingui, si agens naturale artificiose operatur. P. Augustinus, & ex eo B. Doctor ponit quidem rationes seminales, non autem quibus agens sibi se ipsum subiciat, aut in se actionem habeat, sed quibus activum proprio passibili ordinatur, & passivum proprio agenti subicitur, ut ipse etiam Manso explicat: agens ergo artificiose se ipsum dirigit per præconcepam operis ideam, & eo operationem habet immanentem, qua ideam concipit, & ad opus se dirigit; agens verò naturale ab Authore dirigitur, quare neque ideam concipit, ne-

que se dirigit, aut operationem habet immanentem.

Ad 1. confirmation. ex jam dictis disting. conseq. Debet poni in agente actio immanens, & alia à transeunte, neg. conseq. debet poni ipsa actio transiens sumpta causaliter, seu influentia, qua agens exercetur, conc. conseq. Ad secundam neg. min. ad prob. ejus neg. maj. licet enim album esse in actu secundo tale, nihil est nisi albedine informari, ita calidum esse in actu secundo calidum est informari calore, neque intelligitur calorem in actu secundo informare, & non reddere in actu secundo calidum: non ergo actione aliqua, sed in formatione ipsa caloris redditur in actu secundo calidus ipse ignis. Ad ulteriorem prob. maj. primò neg. anteced. aliud enim est vivens esse in actu secundo tale, aliud verò vitaliter operari, nempe esse in actu secundo tale est habere actu tale esse, quo possit vitaliter operari, & hoc nihil est nisi informari ab anima. Secundò neg. conseq. & ad rationem ejus neg. maj. non enim, quia facit ad esse, & operari ipsa anima, sed quia est forma vitalis, tenet antecedens, dato, quod verum sit: quia itaque forma facit ad esse, & operari, illud esse, quod informatione sua tribuit, non solum est esse in se tale, sed etiam operationis elicitivum; non autem aliqua operatione tale

tale esse tribuit. Ad tertiam disting. maj. Est calefactiva subiecti sui, & aliorum in eodem genere causæ, neg. maj. subiecti sui, ut forma perfectiva, aliorum verò, ut virtus efficientis, conc. maj. & conc. min. neg. conseq.

142 Arguitur septimò ex *Matthio* juxta *Philosophum* 3. *Metaph.* text. 20. Calefactivum, & calefactibile sunt relativa: ergo calefactio actio, & calefactio passio sunt relationes. Patet conseq. per locum à conjugatis: Si enim similia sunt relativa, similitudo in abstracto erit relatio in abstracto. Confirmatur: Quia agens est, à quo aliud; sed actione constituitur agens: ergo actio nihil est nisi relatio ad alterum, quod ab ipso est.

143 Resp. primò, quòd abstractum calefactivi non calefactio est, sed vis calefaciendi: sequitur per locum à conjugatis, quòd calefactivitas, sive vis calefaciendi, quæ est abstractum calefactivi, erit relatio, quod nullus concedet, relatio enim nullius est virtus activa. Secundò: Calefaciens, & calefactum sunt relativa de secundo modo relativorum: ergo per locum à conjugatis calefactio actio, & calefactio passio, quæ sunt abstracta calefacientis, & calefacti, erunt relationes de prædicamento, quod ipse negat. Directè disting. anteced. Calefactivum, & calefactibile sunt relativa secun-

dum esse, neg. antec. secundum dici, conc. antec. calefactivum enim non significat secundum esse suum ad alterum se habere, sed absolutam virtutem calefaciendi, quæ in se habet modum relativi: dato ergo, quòd abstractum ejus sit calefactio actio, ad summum requiritur, quòd ea sit relatio secundum dici, quæ proinde secundum esse suum erit perfectio absoluta.

Resp. secundò, misso antec. neg. conseq. ut enim jam patuit, non calefactio, sed vis calefaciendi est abstractum calefactivi. Si autem arguatur de calefaciente, & calefacto, neg. antec. calefaciens enim non est relativum, neque in eo, quòd tale, relationem significat, sed influentiam, ad quam relatio consequitur, & hoc tantum sensu ipsum dicit *Philosophus* relativum, sicubi id asserit, neque enim cit. text. 20. tale reperio. Ad confirmationem disting. min. actione constituitur sumpta causaliter, conc. min. sumpta formaliter, neg. min. cum conseq. non enim relationem, sed influentiam significat hoc, quod est aliud esse ab ipso.

144 Arguitur octavò ex *Poncio*: Actio nequit intelligi nisi per modum respectus ad alterum: ergo est pura relatio. Patet anteced. actio enim, si ex parte termini consideretur, non nisi habitudinem ad agens, à quo est, significat, & quod in passio

accipitur, non actio est, sed passio; si autem ex parte agentis, nihil nisi habitudinem significat id, quod agitur, siquid enim solum accipitur, id est virtus agendi. Pater item consequens enim est, cujus totum, quod est, ad alterum se habet.

145 Resp. neg. antec. et si sine modo respectivi nequeat intelligi, non tamen modo respectivi intelligitur ipsa agere, ita quod sit respectus, sed intelligitur esse absolutio habens modum respectivi. Ad rationem itaque antecedentis dicitur, quod ex parte

agentis non est actio ipsum se habere ad alterum, neque quod praeter hoc concipitur, est tantum virtus agendi, siue ipsa se, sed est influentia ejus, siue ipsa virtus sic determinata, quod in ipsa concipitur, quamvis in ordine ad alterum, siue cum modo respectivi; ex parte autem passivi non est item se habere ad alterum, sed ipsum fieri, seu exercitium, quo terminus producitur, quod absolutum est, modum tamen habet respectivi, siue ad id, in quo terminus ponitur, & sic est passio; siue ad id, a quo, & sic est actio.

QUÆSTIO TERTIA DE CONTINUO, ET INFINITO.

ARTICVLVS I.

*An continuum ex solis indivisibi-
libus componatur?*

6. I.

*Quibusdam præmissis, referuntur
sententiæ.*

146 **C**ontinuum definit
Philosophus in 6.
Physic. Cujus ultima sunt unum;
contiguum verò: Cujus ultima
sunt simul: cum enim quantum
sit divisibile in ea, quæ insunt,
aut ea, in quæ est divisibile, ita
inter se copulantur, quòd ista
unio sit unius, & tunc faciunt
continuitatem; age illa ita co-
pulantur, quòd quidem simul
sunt, non verò unum quantum
faciunt, & ita quantumcumque
nullo medio se tangeat, conti-
gua sunt, non continua. Dividi-
tur continuum, sicut ipsa quan-
titas, in successivum, & perma-

nens; hoc est, cujus partes sunt
simul; illud verò, cujus partes
non simul, sed in successione, &
fluxu sunt; & hujusmodi est mo-
tus: quantum ad continuitatem
quidem eadem est utriusque ra-
tio, quòd nempe extrema sic co-
pulantur, quòd faciunt unum;
quamvis autem ratione motus
determinetur, non solum de suc-
cessivo, sed de permanente etiam
agitur, sive quia eadem est utrius-
que ratio, sive quia ad motum
non solum continuitas successio-
nis attenditur, sed spatii etiam,
sive loci, in quo motus exerce-
tur: de permanente ergo loque-
mur, & quòd de hoc dicetur, de
successivo intelligitur.

Notandum autem, quòd
ad rationem continui non suffi-
cit, quòd partes sint unum, sed
requiritur ulterius, quòd unian-
tur extremitatibus, & non se to-
tis: si enim accipiamus partes
quantum confusas, & compenetrat-
as, ita quòd una alteram tangat
secundum se totam, tunc quidem
hujus quanti partes sunt unum,

non

non tamen continuitatem habent, imò neque extensionem, sed confusionem: ait ergo Philosophus, quòd continuum est, non cujus partes sunt unum, ut aliqui habent, sed cujus extrema, quare continuum aut sumitur contra discretum, aut contra confusum; & priori modo sufficienter explicatur per hoc, quòd partes sint unum; sic autem tantum est continuum negativè, hoc est non discretum; posteriori autem, quo propriè, & positivè accipitur continuum, non sufficit, quòd partes sint unum, sed requiritur, quòd extremitatibus se tangant, & non se totis, quod definitione Philosophi explicatur.

147 Difficultas ergo est, ex quibus constat extensio continua: An nempe ex partibus indivisibilibus, quæ per punda continuativa, seu indivisibilia copulantur, an potius ex solis indivisibilibus? Multiplex dicendi modus ad tres potest reduci sententias: prima negat, indivisibilia dari in continuo, & proinde docet, ipsum componi ex solis partibus, quæ vel se ipsis, vel modo unionis copulantur. Hanc sententiam veluti mediam inter duas extremas Zenonis, & Philosophi tenent communiter Nomini. Secunda sententia ponit, nullas esse in continuo partes, sed ipsum ex solis indivisibilibus componi. Hæc est sententia Ze-

nonis, quam ex RR. sequuntur Spin. Arriaga, & alii. Tertia sententia ponit, continuum neque ex solis partibus, neque ex solis indivisibilibus componi, sed ex partibus in infinitum divisibilibus, quæ per indivisibilia copulantur. Hæc est sententia Philosophi, quem sequuntur communiter Periparetici.

148 Gravissima quidem difficultas censetur de compositione continui, & quæ multas involvit, nempe, an re ipsa dentur indivisibilia, an actu, vel potestate tantum dentur in continuo partes, an item actu distinguantur? Quamvis itaque non sit animus difficultatem principalem latè tractare, in ea quippe difficultatis, seu potius confusionis, & equivocationis multum, utilitatis verò nihil fere invenitur; pro clariori tamen ejus expeditione has alias seorsim expendemus.

149 Prius autem notandum est, quòd in 5. Phisic. lect. 4. & sæpe alibi notat B. Doctor, quòd nempe quantitas, & subinde continuitas ejus potest duobus modis considerari: altero, ut est quantitas, sive secundum conceptum suum quidditativum, & metaphysicum; altero verò, ut est quantitas naturalis, sive ut habet esse in re. Priori modo accipitur continuum, sive quantum mathematicè; Mathematicus enim abstractus a sensibili,

quare considerat de quanto, non ut est in re, sed secundum rationem suam quidditativam: posteriori modo accipitur physicè; Physicus enim non abstrahit à sensibili, quare considerat de quanto, ut est in re, & ut habet esse sensibile; & quia ista diversitas communiter non attenditur, multæ confurgunt difficultates, quæ apparent insolubiles, dum ad continuum, ut est in re, arguitur per ea, quæ competunt continuo accepto mathematicè.

Itaque, quia quantum, sive continuum acceptum mathematicè importat quidditatem quanti abstrahendo à modo, quo est in re; sic acceptum, est divisibile in semper divisibilia, quod manifesta ratione demonstratum supponit S. Patens Epist. 56. ad Dioscor. cujus verba dedimus disp. 1. num. 60. Ratio autem hæc est: Quantum ex quidditate sua est divisibile in ea, quæ insunt; sed ea, in quæ est divisibile, sunt de necessitate quanta: ergo pariter divisibilia in alia quanta, & rursus divisibilia sine termino; neque enim potest accipi pars quantitatis, quæ non sit quantitas, & consequenter divisibilis.

Si autem physicè accipiat continuum, sive quantum, quia Physicus non abstrahit à sensibili, accipitur quidditas ejus, ut habet esse sensibile, sic autem non est divisibile in sem-

per divisibilia; sic enim divisa quantitate, qualibet pars minor est suo toto; & hæc, si ulterius dividatur, minor fiet, & toties poterit divisio fieri, quod perveniatur ad partem ita minimam, qua minor non poterit in natura conservari; & hæc mathematicè quidem, seu mathematicè, quia rationem quantitatis habet, divisibilis est, physicè autem est indivisibilis; quare indivisibile aliud est continui mathematici, hoc nempe simpliciter, & propriè est indivisibile; aliud verò continui physici, hoc videlicet tantum secundum quid est indivisibile.

S.

II.

An, & quomodo dentur indivisibilia in continuo?

170 **P**rima sententia asserit, puncta, sive indivisibilia continuativa, quibus nempe partes inter se copulantur, verè, & re ipsa dari in continuo, non verò puncta terminativa. Ita nonnulli apud Comptulenses. Sed qua ratione aliorum negetur, aut concedatur, negari debet, aut concedi aliorum; quod enim ante divisionem est continuativum, facta divisione, manet terminativum, & pariter è contra, si linea lineæ uniatur, id

id nunc est continuativum, quod prius erat terminativum. Secunda sententia asserit, tam continuativa, quam terminativa meas esse carentias, subindeque nulla dari. Ita Nominales. Sed hæc item displicet; hoc enim, quo intelligimus unam partem alteri uniri, non mera carentia est: & præterea saltim metaphysicè quid positivum est, quod propria definitione explicatur; punctum autem definit Euclides: *Cujus pars non est*. Tertia itaque communis sententia docet, in continuo dari vera, & positiva indivisibilia.

151 Nobis dicendum juxta distinctionem superius datam, quod in continuo physicè accepto nihil est punctum, sive indivisibile simpliciter acceptum; si autem accipiatur mathematicè, punctum, sive indivisibile non mera carentia est, sed positiva ratio, non quidem quæ sit aliquid quantitatis quasi pars ejus, sed quasi nexus partium; verè enim tale quid concipimus, quo partes communicant. Hæc quidem posterior pars nostra nihil interest, agimus enim de continuo physicè considerato; quare tam missâ, ostenditur altera pars: primò, quia si physicè, & in re præter partes quantitatis aliquid esset punctum ipsas uniens, sicut partibus quantitatis corresponderet pars substantiæ extensa, ita illi indivisibili deberet corres-

pondere aliquid substantiæ, quod esset indivisibile; sed tale repugnat: ergo. Patet hæc min. quidquid enim concipitur substantiæ sub quantitate manere indivisibile, id est positivè spirituale; iste enim est conceptus, quem de utrâque substantia habemus, quod corporea est, quæ nata est quantitate extendi; spiritualis verò, quæ aut non potest sub quantitate esse, aut sub ea non dividitur, sicut anima nostra: si ergo aliquid substantiæ accipimus sub quantitate manere indivisibile, ut indivisibili quantitatis physicè acceptæ respondeat, id erit spirituale, quod in substantia materiali repugnat: nihil ergo est ita indivisibile in quantitate physicè accepta.

Præterea: Facta divisione continui physici, in qualibet parte relinquitur extremitas puncto terminata; ante divisionem autem non duo puncta, sed unum est utramque partem continuans: si ergo punctum illud aliquid est positivè, & re ipsa existens in continuo physico, oportet, aut quod divisione continui punctum continuativum fiat duplex terminativum, quod sibi repugnat, quippe est simpliciter indivisibile; aut quod divisione generetur de novo punctum, & pariter, quod unione partium duo puncta terminativa in unum coeant continuativum, aut duobus corruptis, unum generetur,

quæ omnia apertè implicant: nihil ergo est in re physica tale indivisibile. Neque refert, quòd idem poterit dici de puncto mathematico: hoc enim mera est partium conceptibilitas, & quid metaphysicè acceptum; quare, quia ex divisione partium aliter accipiuntur extrema, duo puncta mathematica accipiuntur terminativa, ubi prius unum accipiebatur continuativum.

Præterea: Imaginetur virga, cujus medietas sit in aqua: in puncto continuante hanc medietatem cum alia, quæ est extra, concurrunt duo puncta terminativa utriusque superficiæ, æëris, & aquæ: si ergo punctum est aliquid re ipsa existens in virga, non poterit esse simpliciter, & omnino indivisibile, debet enim habere medietatem, qua cor-
respondeat puncto terminativo utriusque superficiæ. Patet antec. non enim duo indivisibilia sibi immediate succedunt; quare si duplex indivisibile corresponderet in virga duplici terminativo æëris, & aquæ, pars media inter hoc utrumque indivisibile neque æëri, neque aquæ responderet; quare erit ponere vacuum: restat ergo, quòd illud indivisibile non est aliquid in re physica, sed merè imaginatum, & hoc ipsa definitio significat, quòd nempe extrema sunt unum; si autem medium quid physice accipiat, non relinquuntur nisi tantum per

accidens, & secundum quid. Id colligitur ex P. Augustino de Quant. Anim. cap. 12. in fine, ubi apertè ait, quòd punctum non est aliquid in re corporea, & eo non potest aliquo sensu percipi, sed sola imaginatione.

152 In contrarium autem potissimè facit difficultatem argumentum mathematicum, quod circa compositionem continui pro sententia Zenonis communiter adducitur de sphaera super planum mota: corpus perfectè sphericum non potest planum tangere nisi in puncto; ergo punctum re ipsa est tam in sphaera, quàm in plano. Patet consequ. quia re ipsa tangit. Antecedens autem supponit P. Augustinus lib. 2. Soliloq. cap. ultimo sub medium, ubi ita ait: *Quare ergo jurat, si tamen benè erudita est, quantumvis pilam veram veram planitie puncto tangi*; quibus supponit S. Patens mathematica ratione demonstratum, quòd pila perfectè talis planum perfectè tale non nisi in puncto tangit. Ratio autem hæc est: Corpus perfectè sphericum illud est, quod nullam habet partem non sphericam, seu quod nullam habet partem planam, alioqui non erit perfectè sphericum, si aliqua sui parte planum est: planum item perfectè tale, id est, quod nullam habet partem non planam, alioqui non erit perfectè planum; sed quod nulla sui parte pla-

platum est, nulla potest adæquari, quod in qualibet est platum: cum ergo contactus fiat per adæquationem unius ad alteram, non parte, sed puncto tantum fit.

153 Hoc argumentum malè acquirit RR. & in varias cogitationes abire, cujus tamen difficultas tota oritur ex incongruente, qua non distinguimus de quanto physice, & mathematicè. Resp. itaque dist. antec. non potest planum tangere nisi in puncto physico, conc. antec. in puncto mathematico, neg. conced. & eodem sensu consequ. itaque contactus, cum sit physicus, est quanti physice accepti: planum physice item acceptum: deinde, sicut corpus perfectè sphericum in consideratione mathematica nullam habet partem mathematicam planam, ita in consideratione physica nullam habet partem physicam, & sensibilem; ex quo sequitur, quod tantum in puncto, sive indivisibili physico fiat contactus; at vero in indivisibile physico vera quantitas est, nempe minimum naturale; quare non est punctum, de quo quarimus.

Ex hoc autem potius deducitur oppositum; arguitur sic: Corpus perfectè sphericum super planum rotans, planum tangit continue; sed non nisi in indivisibili physico tangit, quod vera est quantitas: ergo nihil est

in continuo physice, & in re præter istas partes minimas, quod sit punctum mathematicum, seu indivisibile simpliciter. Patet maj. quia non est, cur interruptum dicamus illum contactum, & per quosdam saltus de parte in partem, ut ipsi arguunt Zenonistæ contra Peripateticos. Patet item consequ. si enim minima naturalia, seu partes physice indivisibiles puncto continuantur, quod sit aliquid in re, cum contactus tantum fiat in illo indivisibili physico, hoc in re medians deberet contactum interrompere: non ergo est in re aliquid tale. Ex hoc poterit ad reliqua patere, quibus talia indivisibilia intenduntur, solum enim probant de continuo mathematicè accepto, & secundum imaginationem, qua abstrahitur à modo, quem habet in re.

§.

III.

An, & quomodo dentur in continuo partes.

154 **R**atio dabitur est, quia, cum continuum sit in infinitum divisibile, si partes in ipso ponuntur actu, erunt infinite, quare erit dare infinitum in actu. Hinc alii docent non actu, sed potentia tantum partes dari in continuo. Alii autem

tem

tem tenent, dari quidem actu, non tamen actu, sed potestate tantum distingui. Ita tenet N. Villan. & pro hac parte adducitur B. Doctor 6. Physic. lect. 16. & 8. Physic. lect. 11. Alii de partibus distinguunt: nam partes aliæ sunt aliquotæ, quæ nempe aliquoties replicatæ totum exhauriunt, ut linea tripalmaris tres palmos continet, quare palmus est pars aliquota, quæ nempe ter replicata exhaurit lineam: aliæ sunt partes proportionales, quæ eo tales dicuntur, quia ex proportionem sumuntur unius ad alteram, & hæ quantumcumque replicentur, non exhauriunt totum, ut quælibet linea duas habet medietates, & quælibet medietas duas item medietates habet, & sic sine termino. Tunc autem ponit hæc sententia, quod partes aliquotæ actu sunt, & actu distinguuntur in continuo, sed hæ finitæ sunt; partes autem proportionales actu non dantur; sed potestate tantum, & istæ sunt infinitæ.

Hæc distinctio, nisi amplius explicetur, difficultatem non evacuat; qua enim ratione palmus pars aliquota est lineæ tripalmaris, quia ter replicata totam exhaurit, eadem medietas pars aliquota dici debet, siquidem medietas semel replicata totum reddit: & rursus medietas lineæ bipalmaris palmum continet, & medietas hujus semipal-

mum, & sic deinceps minuitur quantitas medietatis; quare erit pervenire ad quantitatem minimam, quæ ulterius non poterit dividi naturaliter, & consequenter secundum partes proportionales exhauritur totum æquæ, ac secundum aliquotas.

155 Nobis itaque juxta distinctionem præmissam aliter distinguendum: partes itaque accipiuntur physicæ, & sic oportet esse definitas, seu determinatæ magnitudinis, cum physicæ non abstrahant à sensibili, sensibile autem definitum sit, & determinatæ quantitatis: sic in linea tripalmaris non solum palmus est tertia pars ejus, sed medietas etiam continet palmum, & semissem: aut accipiuntur partes mathematicæ, & sic sicut à sensibili abstrahunt, ita à determinatæ magnitudine, quare accipiuntur indefinitæ: secundum has ergo in infinitum vadit divisio, quia semper quantum in quanta dividitur; secundum alias verò finita est, quia, sive per aliquotas fiat, sive per proportionales, erit devenire ad partem, sive medietatem determinatæ magnitudinis adeo minimam, cui non poterit pars, aut medietas designari, quamvis illam mathematicè habeat, quare erit physicè indivisibilis.

156 Dicimus ergo, quod partes physicæ, sive definitæ magnitudinis

indefinitis, actu sunt, & distinguuntur in continuo; partes vero mathematicæ, seu magnitudinis indefinitæ, potestate tantum; quia tantum secundum has dividit in infinitum divisio, non sequitur infinitum in actu, sed in potentia tantum. Hæc quantum ad utramque partem ostenditur de facili. Quantum ad primam quidem, quia ad sensum constat, quantum quodlibet qualibet designata sensibili parte secari posse, & in duo dividi; sed distinguatur actu, quæcumque separari possunt: ergo. Quantum ad secundam item, quia partes mathematicæ designatione sunt infinitæ nostri, quare in re ante eam designationem tantum sunt potentia.

Quod autem hæc sit mens Doctoris, poterit patere ex eodem locis, quæ in contrarium adducuntur: itaque in 6. Physic. et. 16. postquam expendit solutionem Philosophi ad argumentum Zenonis, quæ est ad hominem, quærit: Quomodo solvi possit illa ratio secundum veritatem? Resp. autem, quod in spatio sunt infinita spatia in potentia; & quia non est inconveniens infinitum in potentia pertransiri, non tenet ratio Zenonis, quod nempe, si daretur motus, esset infinitum pertransire. Ex hoc aliqui colligunt, tenere Doctorem, quod partes sunt in continuo tantum in potentia,

id enim hic aperte habet. Sed ipse se explicat ibidem dub. seq. 2. via, ubi sic ait: *Inconveniens enim est unum, & idem esse actu simul album, & nigrum; sed quod unum oppositorum sit in aliquo in actu, aliud verò in potentia, nihil est inconveniens: videmus enim, quod est potentia album, esse actu nigrum: infinita ergo in actu pertransiri est inconveniens, quod tamen aliqua essent simul infinita, & finita, sed infinita in potentia, non videtur inconveniens.* En partes dicit in actu finitas, & infinitas in potentia: non ergo negat partes definitas, quæ finitæ sunt, actu esse.

Idem habet in 8. Physicæ non quidem lect. 11. ut male adducitur, sed 21. ubi ad finem ita habet: *Notandum autem, quod ut supra in 6. dicebatur, transire in finitum, hoc est finire ipsum: sicut ergo non est inconveniens eidem inesse opposita, sic non est inconveniens transire, & finire infinita: quare, cum idem contingat esse album in actu, & nigrum in potentia, vel esse album simpliciter, & esse nigrum secundum quid, sic idem contingit esse finitum, & esse pertransitum simpliciter, & in actu, esse autem infinitum in potentia, & secundum quid.* En iterum in actu sunt in continuo finitæ partes, infinitæ verò in potentia.

157 In contrarium autem primò objicit Tosca, quod processum

cessum in infinitum Schola Peripatetica rejicit tamquam magnam inconueniens, illum autem sine inconuenienti admittit in divisione continui, sic autem arguit: Si series moventium, & mobilium in infinitum procederet, ideo nullus daretur motus, quia, eodem omne, quod movetur, aliud supponat se movens, sublato primo motore non moto, omnia moventia auferuntur; sed similiter ultima medietas spatii percurri non potest, quin procedens percurratur, & similiter hujus prior medietas prius percurri debet, & prius medietas hujus medietatis: ergo si non sit aliqua prima, quæ primò percurratur, non poterit ultima transiri, & sic nullus erit motus. Urgetur: Sicut movens supponit motum, ita pars supponit partem; sed per nos est devenire ad motorem primum: ergo devenire ad primam partem.

158 Resp. quòd processum in infinitum in definitis, & per se ordinatis repugnare dicimus, non autem in his, quæ aut in potentia sunt, aut nullum habent ordinem, quacumque enim formarum multitudinem designata posteriores sine termino potest materia recipere; jam autem partes, secundam quas admittitur processus in infinitum, indefinitæ sunt, & quæ non actu, sed potentia tantum sunt in se physica, quatenus possunt designatione

intellectus nostri multiplicari.

Ad formam itaque distinguimus. Quæ percurrantur precedenti physica, & definita, conc. min. mathematicæ, & indefinitæ, neg. suppositum, quòd istæ percurrantur, & sub eadem distinctione, conc. consequ. motus itaque pertransit spatium physicè acceptum, & sic utique habet partem primam; quòd non tollit, quin hæc mathematicæ alias habeat, cum sit quidditative quantitas. Quo patet ad ulterius, est nempe devenire ad partem primam in divisione physica, non in mathematica; in illa, non in hac est proportio moventis ad motum, sicut partis ad partem, nempe partes in divisione physica accipiuntur definitæ, & in actu, quæ habent ordinem per se; in divisione autem mathematica accipiuntur indefinitæ, & in potentia. Per hoc poterit ad reliqua patere.

¶

IV.

Resolvitur Articulus.

159 **D**icendum ergo ad principalem difficultatem, quòd continuum sumptum physicè, seu ut est quiddam naturale, componitur ex solis indivisibilibus, non quidem simpliciter, seu mathematicè indivi-

sibili-

Abilibus, sed physice; continuum autem sumptum mathematicè, seu ut abstrahit à sensibili, componitur ex partibus in infinitum divisibilibus, quæ per indivisibilia mathematica continuantur. Hæc est proculdubio mens Philosophi; quando enim de continuo loquitur contra Zenonem, accipit continuum simpliciter, & secundum quidditatem suam; non autem negat ipse, quantum naturale ad indivisibilia resolvitur, quæ non possint ulterius dividi physice; eâ facillimè evacuantur omnes difficultates, quæ in hac materia occurrunt; quæ enim proponit Philosophus contra sententiam Zenonis, procedunt de continuo sumpto mathematicè, utique non sola indivisibilia, sed partes habet in infinitum divisibiles; quæ autem Zenonistæ contra sententiam Philosophi objiciunt, procedunt de continuo physice accepto, sic resolvitur ad indivisibilia, seu minima naturalia.

Eam docet B. Doctor q. 8. de Gener. in solut. ad 3. ubi ait: *Non enim intendimus loqui de divisione corporis, secundum quod quid naturale, quia talis divisio non vadit in infinitum, sed de divisione corporis in eo, quod est quid continuum: ubi Doctor, quia ibi agebatur de divisibilitate continui in infinitum, ait, hanc non competere continuo, ut est quid naturale, quia sic est deve-*

nire ad minimû naturale ulterius non divisibile naturaliter; competere autem continuo in eo quod tale, est simpliciter, seu ut abstrahit à naturali. Ex quo clarè constat, quod juxta B. Doctorem continuum physice acceptum, seu ut habet esse in re naturali, & sensibili, ad indivisibilia reducitur; ut autem accipitur quidditative, & abstrahendo à sensibili, est infinitum divisibile, & ex partibus componitur semper divisibilibus.

Id ipsum clarius habet q. 10. ubi resolutionem sic incipit: *Notandum ergo, corpus continuum esse divisibile in infinitum posse intelligi dupliciter; vel in eo quod corpus naturale, vel in eo quod continuum: si intelligatur in eo quod corpus naturale, sic non vadit divisio in infinitum, imò est de venire ad aliquid, quod secundum quod hujusmodi non est ulterius divisibile, & si contingeret ipsum ulterius dividi, expolieretur naturâ suâ, est enim dare minimam carnem, & minimam aquam, ut superius dicebatur; si verò loquamur de divisione corporis continui, non in eo quod corpus naturale, sed in eo quod continuum, sic est distinguendum de parte quia partes illæ, in quas dividitur totum, vel accipiuntur secundum eandem quantitatem, vel secundum eandem proportionem: si accipiuntur primo modo, sic divisio continui non vadit in infinitum,*

à tanto enim corpore, quantum est totum uniuersum, toties posset accipi quantitas unius grani milii, quod ad ultimum consumeretur, & finiretur; si autem loquamur secundo modo, ut accipiuntur partes, non secundum eandem quantitatem, sed secundum eandem proportionem, continuum, secundum quod huiusmodi, est in infinitum diuisibile.

160 Prob. itaque prior pars: Vnumquodque componitur ex iis, in quæ facta diuisione resoluitur; sed continuum physicè acceptum diuisione resoluitur in minima, quæ ulterius physicè diuidi omnino non possunt: ergo. Patet maj. quia totum quodlibet nihil est præter partes unitas. Prob. min. Quodlibet quantum determinatam exigit magnitudinem, à qua si fiat descensus, nec poterit substantia aliqua sub illa quantitate conservari, nec quantitas ipsa naturaliter existere; sed in tali determinata magnitudine existens est hoc ipso physicè indiuisibile: ergo cuiuslibet quanti physica, seu naturalis diuisione peruenire debet ad minimum ulterius indiuisibile. Patet major, quia unaquæque substantia in natura conservari habet per determinatam sibi accidentia, quibus mediis naturales operationes sit nata habere, & istis deficientibus non potest ulterius conservari: requirit ergo determinatam quantitatem, qua ad locum determi-

netur, & superficiem habeat, in qua alia accidentia subiectentur. Patet item min. quod enim diuisione destruitur, secundum quod tale, diuisibile non est: si ergo est accipere quantitatem ita minimam, quod, si minor fiat, non possit naturaliter conservari, ea est naturaliter indiuisibilis.

161 Probat. deinde altera pars conclusionis: Quantum est diuisibile in ea, quæ insunt; sed ea, in quæ est diuisibile, habent de necessitate quidditativam rationem quanti: ergo quodlibet eorum est pariter diuisibile in ea, quæ insunt. Major est definitio quanti ab omnibus admissa. Minor autem ex terminis patet; non enim potest quantum ex non quantis componi, quare qualibet pars quantitatis quantitas est: si ergo metaphysicè loquendo, non est devenire ad partem, quæ non sit quantitas, non est devenire ad aliquid metaphysicè indiuisibile. Hæc ratio satis est efficax; quod autem respondet Tolca, relinquit, quod intendimus, ait nempe, partes esse de necessitate diuisibiles mathematicè, non autem physicè.

162 Prob. secundò alia ratione Philosophi: Indiuisibile additum indiuisibili non facit extensum; sed continuum extensum est: ergo non constat ex solis indiuisibilibus. De min. nullus dubitat, maj. itaque ostenditur:

Quia,

Quia, ut loco superius citato docet B. Doctor, aliqua duo non faciunt extensionem, si uniuntur se totis; sed tantum, si extremis; patet enim, quod extensio est extra tensio, quae autem se totis uniuntur, non extra se, sed intra sunt. Præterea: Extensio accipitur per ordinem ad spatium, ita quod magis extensum patius spatium natum est occupare; quæ autem se totis uniuntur, penetrantur, & idem spatium exigit unum, quam duo: non autem indivisibile non habet extremitatem, quare indivisibile se toto unitur: si ergo extremitatem habet, non jam est indivisibile: ergo.

163 Ad hanc rationem respondet Spin. primò apertè inflat: Nam, si vim habet, probat, duas partes extensas penetrari velut inadæquate; sed hoc in intentione Philosophi implicat: ergo. Prob. sequela: Punctum eo alteri unitum penetratur, seu, quod idem est, non facit extensionem, quia alteram tangit se toto; sed pars partem tangit, licet non se tota, tamen secundum aliquid sui: ergo penetratur, licet non adæquate secundum se totam, tamen inadæquate secundum aliquid sui. Patet conseq. si enim se tangere adæquate, & se totis est in punctis adæquate, & se totis penetrari, se tangere inadæquate, & secundum aliquid sui erit in partibus penetrari se-

cundum aliquid sui, & inadæquate; repugnat autem in sententia Philosophi, corpora naturaliter penetrari etiam inadæquate.

Sed contra: Puncta non facere extensionem non est penetrari, nisi tantum negative; sicut enim extensionem facere est unum esse extra aliud, ita quod fundet, & exigit occupare diversum spatium, ita penetrari non est præcise non exigere diversum spatium, sed id habere, ex quo unum sit intra aliud; jam autem in punctis, ex quo nullas habent partes, non potest accipi unum esse intra aliud, sicut nec esse extra: non ergo exigere diversum spatium non est positiva penetratio, sed negativa tantum, quare non arguit ratio Philosophi, quod puncta non faciunt extensionem, ex qua penetrantur, sed quia ex quo se tangant, nihil relinquitur, quo unum sit extra aliud, eo quod sunt indivisibilia; ex hoc autem nulla sequitur partium penetratio; non enim sequitur, quod secundum aliquid sui una sit intra aliam.

164 Resp. secundò directe, quod tangere se totis in his, quæ habent aliud, & aliud, est penetrari; punctum verò, quia est indivisibile, ex quo alteram tangat se toto, non penetratur, sed juxta illud est localiter. Sed neque hæc solutio vim argumenti evacuat: eo enim, quod punctum non habet aliud, & aliud, ex quo

juxta alterum concipiatur loca-
liter, non potest concipi extra,
ita quod aliquam faciat diverfi-
tatem in ordine ad occupandum
spatium, quod patet exemplo su-
pra adducto de virga, cujus me-
dietas sit extra aquam, ubi duo
puncta terminativa aque, & aeris
uni puncto respondent conti-
nuativo utriusque medietatis
virgæ: imaginatur ergo ipse pun-
cta mathematica sicut puncta
scribentis: quæ uno alteri addito
faciant extensionem, illa autem
physicè ad summum puncta sunt;
non verò mathematicè, nec ar-
guit Philosophus, ex penetratio-
ne, sed ex quo unum non potest
alterum tangens extra concipi,
& sic nec extensionem facere.

165. Prob. tertio communi
argumento: Quodlibet quantum
dividi potest in partes mathema-
ticè æquales: ergo nullum ex so-
lis indivisibilibus constat. Antec.
supponitur demonstratum in Ma-
thematica, conseq. autem osten-
ditur: Facta divisione, aliquod
tandem constabit ex imparibus,
puta quinque, vel septem: si ergo
hoc in partes æquales dividatur,
oportet punctum dividi; sed hoc
aperte implicat: ergo non ex so-
lis punctis constat.

166. Ad hanc rationem Ovie-
do, Arriaga, Blasc. qui omnes
sententiam Zenonis tenent, res-
pondent, illud antecedens non
esse demonstratum, nec demon-
strari posse. Sed contra: Spin,

qui etiam Zenonis sententiam
tenet, Euclidis demonstrationem
adducit, quæ talis A
est: Sit triangulus,
in quo linea recta
per medium ducitur A C, tunc pun-
ctum C dividit li-
neam B C D; sed oportet partes
ejus esse mathematicè æquales:
ergo, cum nullum sit quantum, ex
quo ductis æqualibus lineis non
possit formari triangulus, nul-
lū est, quod non possit dividi in
partes mathematicè æquales. Min-
us patet ex natura trianguli æquila-
teri; ex quo enim anguli ejus
sunt mathematicè æquales, oportet
punctum A respondere me-
diæti mathematicæ lineæ B C
D: si ergo altera medietas, puta
B C, sit mathematicè major,
oportet lineam B A majorem esse
mathematicè lineam A D, & sic
triangulus non erit æquilaterus.

167. Aliiter itaque respondet
Spin. quod illud aut demonstra-
tum est, quare absolute negari
non potest, & ideo ipse illud di-
stinguit, quod nempe linea divi-
di potest in partes æquales sensi-
biliter, & hoc tantum vult Eucli-
des, tunc autem licet facta divi-
sione altera medietas puncto ex-
cedat, hoc non tollit sensibilem
æqualitatem, quia excessus anius
puncti nullo sensu percipitur.
Sed nihilo melior hæc solutio
est: primò, nulli poterit ipse per-
suadere, quod Mathematicus de-

monstratione sua consequ. intendit de quanto physicè accepto, & ut habet esse sensibile, agit enim Mathematicus de quanto metaphysicè, seu abstrahendo à sensibili: non ergo demonstratio Euclidis de partibus est sensibilibus aequalibus. Secundò, cuique patet, quòd illa demonstratio in præmissis accipit quantum mathematicè, & abstrahendo à sensibili: ergo in consequentia deducit divisionem in partes aequales eodem sensu, nempe mathematicè.

168 Dices: Qua ratione accipiendo in præmissis quantum mathematicè, deducitur divisibilitas cujuslibet quanti in partes mathematicè aequales, eadem accipiendo in præmissis quantum physicè, deducitur divisibilitas in partes physicè aequales; sed ex illa demonstratione deducitur, quòd continuum mathematicè acceptum non componitur ex solis indivisibilibus mathematicis: ergo deducitur pariter, quòd continuum physicè acceptum non componitur ex solis indivisibilibus physicis; sed hoc ponit prior pars nostræ conclusionis: aut ergo ponere debemus continuum physicè acceptum ex partibus componi physicè divisibilibus in infinitum; aut concedere Zenonis, quòd continuum mathematicum ex solis punctis mathematicis componitur.

Resp. disting. maj. Sequitur divisibilitas mathematica in partes physicè aequales, conc. maj. sequitur divisibilitas physica, neg. maj. cum consequ. Itaque ex quolibet quanto physico duobus lineis poterit formari triangulus, & per consequ. illius demonstrationis in qualibet linea designari duplex medietas physicè, & mathematicè aequalis: poterit item contingere per consequentiam nostræ rationis, quòd medietas lineæ cadat in puncto physico; tunc autem quatenus hoc quantum est, & partes habet, designatio intellectus potest cuique medietati partem attribueret, quo relinquuntur utroque modo aequales, quod non potest in puncto mathematico, quippe nullas habet; quatenus autem illud punctum physicum physicè est indivisibile, illud non poterit secare divisio physica: habet ergo linea duas medietates utroque modo aequales, quod deducit demonstratio; dividi autem potest mathematicè, non physicè.

§.

V.

Solvantur Argumenta.

169 PRIMUM argumentum, idque potissimum, illud est de sphaera rotan-

re super planum, quod contra se
objicit B. Doctor q. 8. de Gen.
qua de hoc ipso quarit, atque,
quod majorem continet difficul-
tatem, quam tota quaestio; illud
autem jam supra adduximus n.
152. quare solutionem ibi vide.
Arguitur itaque primo: Dividat
Deus lineam, quantum in se di-
visibilis est, & quantum Deus
potest dividere: tunc vel partes,
quæ restant, sunt acta divisibiles,
vel non? Si primum, non divisa
est, quantum est divisibilis: si
secundum, ea resolvitur in indi-
visibilia: ergo ex solis indivisi-
bilibus componitur. Confirmatur:
Inintelligibile est, Deum per to-
tam æternitatem capillum per
medietates dividere, & nunquam
medietates finire.

170 Resp. dist. maj. Quan-
tum in se divisibilis est physice,
tunc conc. quod partes, quæ re-
stant, ulterius non possunt divi-
di, & quod inde sequitur, quod
continuum physice acceptum ex
solis indivisibilibus compona-
tur: quantum divisibilis est ma-
thematicè, neg. suppositum,
quod ea sit divisibilis usque ad
ultimum; & quia ea non potest
sic dividi, quod omnino exhau-
riantur divisiones, loquendo ma-
thematicè, quia hoc sua quiddi-
tas repugnat, neque Deus potest
ipsam omnino dividere, non de-
fectu potestatis in Deo, sed ex
repugnantia ipsius termini: videt
ergo Deus, hanc esse quanti-

quidditatem, quod ex quantis
componatur metaphysicè, &
quod qualibet facta divisione,
extrema habeant quidditatem
quantitatis, & consequenter me-
taphysicam divisibilitatem; qua-
re videt, quod quidditati suæ
repugnat fieri divisiones.

Quo ad confirmationem
eodem modo dicitur, quod, si
divisio capilli physice accipiat,
prima forte divisione pervenitur
ad indivisibilia; si autem acci-
piatur metaphysicè, sicut non est
inintelligibile, quod quidditas
metaphysica quanti sit divisibili-
tas in ea, quæ insunt, & quod
qualibet pars quanti sit quanti-
tas, ita non est imperceptibile,
quod Deus videat, hanc esse ejus
quidditatem, quod qualibet fa-
cta metaphysica divisione, extre-
ma relinquuntur metaphysicè
quanta, & metaphysicè divisi-
bilia.

171 Dices: Implicat poten-
tia, quæ ab intrinseco sui sit irre-
ducibilis ad actum, quod enim
ab extrinseco, & per accidens
non assequatur actum suum, po-
terit contingere, si autem ex se,
& ab intrinseco est impotens as-
sequi, est potentia ad hunc ac-
tum, quæ de se ad hunc actum
non potest pervenire; sed hoc
sequitur, si continuum ponitur
in infinitum divisibile: ergo.
Prob. min. Divisibilitas enim est
potentia ad divisionem; sed si est
in infinitum divisibile, ex se, &

ab intrinseco non potest ad divisionem omnino pervenire: ergo. Patet hæc min. semper enim divisibile relinquitur, neque id est ab extrinseco, potest enim Deus dividere.

Hanc difficultatem tangit B. Doctor q. 11. de Gener. respond. autem neg. min. Ad prob. quæ disting. maj. Divisibilitas, de qua loquimur, est potentia ad divisionem in fieri, conc. maj. ad divisionem in facto esse, neg. maj. & eodem sensu min. Argumentum itaque instatur de collectione possibilium: Eo enim possibile dicitur, quia potest in re poni; at qualibet in re posita possibile collectione, relinquitur collectio possibilium possible in re poni, non enim exhaustur potentia Dei: ex se ergo non potest potentia totius collectionis actum suum pervenire; idem instatur de potentia materiæ ad transmutationem, non enim potest concipi ulterius non transmutabilis. Potentia itaque respicit actum suum, aut categorematicè, & in facto esse assequendum, ut potentia materiæ ad hanc formam; aut assequendum syncategorematicè, & in fieri, ut potentia materiæ ad transmutationem: utraque actum suum assequitur, quantum est ex se, sed posterior non in hoc actum suum assequitur, quod assecutio finiatur, sed in hoc, quod successivè currat, & talis est actus,

quem respicit divisibilitas continui sumpti mathematicè.

172 Arguitur secundò: Reapugnat infinitum in actu; sed si continuum ex partibus componitur, est in re infinitum in actu: ergo. Prob. min. Infinitum in actu est collectio rerum distinctarum, quæ sit infinita, & tota simul existat; sed si continuum ex partibus componitur, partes ejus sunt infinitæ, cum sit in infinitum divisibile, & simul in re existant, cum ipsum continuum in re existat: ergo. Hoc argumentum latè urgent Spin. Tosca, & ceteri Zenonistæ, illud confirmat Spinola, primò: Quia sequitur, lineam bipalmarem esse infinite extensam, habet enim infinitos palmos, cum in quolibet infinita sint puncta, & ex unoquoque ad punctum alterius palmi possit palmus accipi. Secundò: In quolibet continuo sunt partes, & earum uniones: tunc autem, si Deus destruat uniones, relinquitur infinita multitudo partium, quia partes ponuntur infinitæ. Quod si dicatur non posse uniones destrui, reponit Tosca, quod, si potuit Deus uniones ponere, quippe continuum creavit, potius poterit eas destruere.

173 Resp. quod hoc argumentum difficultatem continet articulo sequente expendendam: conc. maj. disting. min. Si continuum physicè acceptum componitur

ponitur ex partibus, conc. min. si continuum acceptum mathematicè, neg. min. Ad prob. dicitur, quod partes continui physicè accepti actu dantur in ipso, sed secundum has non est in infinitum divisibile, quare ex finitæ sunt, & tandem ad indivisibilia physica reducuntur; partes verò continui mathematicè accepti, aut accipiuntur determinatæ quantitatis, & non communicantes, & hæc etiam sunt finitæ, neque secundum istas in infinitum vadit divisio; aut accipiuntur indefinitæ, sive communicantes, & secundum has est in infinitum divisibile, sed ex non actu, sed potentiâ tantum distinguuntur in continuo, quare non faciunt multitudinem in actu infinitam.

Quo ad primam confirmationem neg. assumptum, & ad confirmationem dicitur, quod palmi non communicantes, ex quibus tantum extensio fit, duo tantum sunt in linea bipalmaris, quare extensio ejus bipalmaris est; communicantes verò non actu, sed potentiâ tantum sunt in linea, quatenus infinita puncta mathematica possunt designari, & ex quolibet palmus duci, illi sunt infiniti non actu, sed potentiâ, sed ex illis non fit extensio, tum, quia in potentiâ tantum sunt; tum, quia eo quod communicantes, non sunt extra se invicem. Ad secundam, sicut

partes physicè sumptas, quæ actu sunt, Deus produxit, ita has, aut earum uniones potest destruere, & hæc finitæ sunt; partes verò proportionales mathematicè acceptæ, & earum uniones non sunt, sed esse possunt designatione intellectus; istæ quidem infinitæ sunt in potentia, secundum quod potest in infinitum procedere designatio, & divisio, sed sicut non actu sunt, ita nec destrui possunt. Cetera mitto, quoniam ex dictis poterunt solvi.

ARTICULVS II.

Quid sit, & quotuplex Infinitum?

S. I.

Expenditur quidditas Infinita.

174 **D**ifficilis admodum tractatio est de infinito, siquidem conceptum ejus non nisi indirectè, & negativè habere possumus, nempe non quid est, seu quid non est possumus directè concipere: cum enim cognitio nostra à sensu ortum ducat, ea tantum directè, & per propriam speciem possumus cognoscere, quæ aliquo sensu attingantur; illa autem, quæ

non

non subjiciuntur sensui, ut spiritualia, indirectè tantum, & per speciem rei corporalis cognoscimus, nempe cognoscendo, quod non sunt ista corporalia. Cum itaque de infinito non possimus aliquo sensu speciem habere, non directè, sed per conceptum, quem habemus de finito, illius formamus notitiam, nempe, quod non est sicut hoc, quo fit, ut saepe ad modum finiti desecet conceptus noster, ex quo non paucae deceptiones oriuntur, & tota ferè hujus disputationis difficultas.

175 Quantum ad primum quoad quid nominis notat Philosophus text. 34. quod infinitum primò dicitur quodammodo, quod terminos non habet, & pertransiri non potest negative, eo quod est spatii negatio, ut est punctum, hoc autem valde improprie dicitur infinitum. Secundò, quod vix potest pertransiri hoc non nisi cum magno labore, quo sensu via nimis lata dicitur infinita. Tertiò, quod licet re ipsa terminos habeat, & subinde finitum sit, quia tamen termini illi à nobis non possunt designari, secundum quid, & quodammodo dicitur infinitum, & hoc proprie est indefinitum. Quartò, infinitum dicitur, quod re ipsa terminos non habet, qui bus finiatur, & hoc sensu in praesenti accipitur; quamvis autem negative explicetur per non ha-

bere terminum, in positivo consistit, nempe latitudine ulteriùs, & ulteriùs protensa; quia tamen indirectè, & per conceptum, quem habemus de finito, infinitum concipimus, per negationem illius hoc explicamus.

Neque acquiescendum puto Mastrio volenti, quod infinitum propriè sumptum est, quo nihil majus: ille enim conceptus non explicat infinitatem, imò cum positiva finitate compatitur; datà enim creaturâ omnium perfectissimâ, de qua sequente articulo, illa esset, qua nihil majus in rebus creatis, sed non proinde infinita; quare multi possibilitatem negantes infiniti, possibilem asserunt talem creaturam, ut Blasco, & alii apud ipsum: conceptus ergo infinitatis non aliter potest explicari, quàm per negationem termini.

176 Proponit Philosophus text. 66. definitionem infiniti, quam tradebant Antiqui, nempe: *Cujus nihil est extra*, & illam rejicit; quia non infiniti, sed totius, in eo quod totum est, quidditatem explicat; per hoc enim, quod nihil sibi deficit, seu nihil ejus est extra, totum explicatur, sive perfectum, quippe si aliquid ejus extra est, hoc sibi deficit, quare imperfectum est, & non totum. Hanc Philosophi rationem rejicit Aversa: Quia non dici debuit, illam definitionem repugnare infinito, licet enim

toti, ut tali, convenit etiam infinito: quia potest duobus modis sensus definitionis accipi; aut quod eorum, quæ pertinent ad rationem hujus, nihil sibi deficiat, & hoc sensu est definitio totius; aut quod absolute nihil sit extra accipere, ut sit infinitus calor, qui ita omnino ambiat, & includat lineam caloris, ut extra non sit omnino calorem accipere, & hoc sensu potius ista, quam definitio Philosophi quidditatem infiniti explicat, quod item tenet Mastrius.

Sed ista cavilatio rationem Philosophi non infringit: cum, quia dato, quod illa explicatio infinito conveniret in aliquo sensu, sufficit, quod ea, ut jacet, aliis conveniat, ut non sit congrua definitio; cum deinde, quia illo etiam sensu, quo ipse accipit, non explicat infinitatem; definitio enim ita quidditatem explicat rei definitæ, ut extra nihil sit accipere de illa re, puta, definitio caloris omnem omnino comprehendit eo sensu, quo ipse dicit accipiendam, si esset infinitus; sed non proinde illa definitio infinitatem ullam importat, cum calor definitus sit perfectio finita, & ad summum omnis calor indefinitum quid, non verò infinitum sit, & hoc sensu sæpe habet B. Doctor, quod si albedo poneretur separata, esset infinita, quia, cum determinetur à subjecto, non haberet, unde li-

miraretur, nempe intendit, quod esset indefinita, non verò positive, & simpliciter infinita.

177 Philosophus itaque intendit, quod male definebant Antiqui infinitum, quia illud concipiebant ut quid acceptum, & in facto esse, & subinde ad modum totius, & perfecti; repugnat autem ipsi infinito quantum ad conceptum nostrum habere esse acceptum, & eo quod acceptum concipitur, concipitur finitum; quare est de ratione ejus concipi in quodam fieri, seu in ulterius, & ulterius accipi, & sic habet quoad nos ratione potentialis, & imperfecti; ipse itaque per oppositum ait definendam: *Cujus semper est aliquid extra*, hoc est, quidditas infiniti in hoc consistit, quod quicquid de eo à quolibet accipitur, semper aliquid extra, & accipiendam relinquitur; si enim ita accipitur, quod nihil relinquitur extra, & accipiendum, finem habet, & terminum in accipiendo, quare finitum est, & hæc expressio adeo clara est, ut tandem fateatur Aversa, quod optima est ad explicandam quidditatem infiniti.

178 Contra illam tamen nonnulla objicit N. Manso: primo, quod infinitum est impossibile; impossibile autem nihil est, & subinde essentiam non habet: ergo neque definiti potest. Secundo, dato, Deum producere

infinitam collectionem creaturarum, tunc esset in re infinitum; sed illi non conveniret definitio Philosophi; ergo. Patet min. quia cum illa esset tota collectio possibilem, nihil esset extra. Tertiò, quia infinitum nequit explicari per terminos positivos; sed illa definitio per terminos positivos explicat: ergo. Ob hac melius definiri ait ex P. Augustino Epist. 56. tunc contra Epist. fundam. cap. 20. quod caret principio, & fine, vel quod nullis clauditur terminis.

179. Hæc levia sunt: ad primam dicitur, quod ipse definitionem tradit infiniti, quare suum ipse argumentum rejicit. Deinde ipsum nihil definitur, & sicut a nobis concipitur, ita definitione explicatur. Tertiò, infinitum in re poni, sive concipi in esse accepto est impossibile, est enim infinitum finire, seu finitum concipi, sed non proinde conceptus infinitatis ut sic quid impossibile est, cum sit perfectio, quam in Deo concipimus: conceptum ergo, quem de infinitate formamus, explicat illa definitio, quod nempe talis sit ratio, cui repugnet ad plenum accipi, sed semper aliquid accipienti aliquid relinquatur extra. Ad secundum, ex impossibili sequitur quodlibet, & quia impossibile est collectionem infinitam in re poni, hoc dato, sequitur contradictio, quod nempe illi

conveniat, & non conveniat definitio. Itaque, ut habet B. Doctor in 2. tunc dist. 1. q. 1. art. 1. tum in 1. dist. 43. q. 1. art. 1. in solut. ad 3. infinitas est contra rationem producti, quare suppositio contradictionem involvit, quod nempe illa collectio sit infinita, & producta ponatur; quod enim in re poneretur a Deo, esset hoc ipso finitum, quare illi non debet definitio convenire.

Ad tertium neg. maj. infinitas enim positivum quid est, & quamvis primus conceptus, quem de illa format intellectus noster, sit negativus, nempe, quod non est sicut finitum, seu quod non habet terminos, bene tamen concipit intellectus noster, quod in positivo consistit; quare per terminos positivos quoad fieri possit, debet explicari. Quo patet ad id, quod ipse deducit: quia enim primus conceptus, quem de infinitate formamus, illa negatio est, per illam infinitum explicat S. Patens; non autem illa explicatio aliam reddit quidditatem ab illa, quam explicat definitio Philosophi, idem enim est terminos non habere, seu non posse ad terminum pervenire, ac semper aliquid extra relinqui: quia ergo negativum in positivo fundatur, & ad positionem negatio reducitur, definitio Philosophi ut talis debet haberi.

*Conditiones, quæ Infinitum
consequuntur.*

180 **P**RO majori explica-
tione, quidditatis
infiniti conditiones ejus aliquot
assignantur: prima est, quod men-
surari non potest; si enim men-
sura est id, per quod certificamus
de quantitate rei, oportet, quod
mensurabile, adhibita mensurâ
determinetur: si ergo infinito re-
pugnat determinari, ei repugnat
mensurari. Contra hanc condi-
tionem opponit Aversa, quod
mensurabilitas omni quantitati
convenit; ergo etiam infinito.
Præterea: Licet de infinito non
possit concipi, quod tantum est
determinate, concipitur autem,
quod est determinate infinitum;
ergo licet non mensurâ finitâ,
mensurâ tamen infinitâ possumus
de eo certificari, ut dato altero
infinito, tantum sit hoc, quan-
tum illud; quare est unum infini-
tum mensura alterius.

Sed ista infinitum accipiant
ad modum finiti. Ad primum
dicitur, quod quantitas non ex
eo, quod quantitas mensurari
habet, interminata enim nullam
habet mensurabilitatem, sed ex
eo, quod finita, & determinata
est; quare neg. confeg. Ad secun-
dum, ipsi jugulum perit illa ra-
tio; non enim alterius rationis

esse potest mensura à mensurabili,
li, ut per tantum de calore non
possumus accipere tantum de di-
nea; si ergo mensuratur infini-
tum caloris, per alium calorem
infinitum mensurari debet; sed
juxta definitionem, quam ipse
præponit definitioni Philosophi;
infinitus calor est omnis calor;
ita quod non sit extra accipere
calorem; aut ergo deserat, nec
cesse est illam definitionem, aut
fateatur, quod infinitum men-
surari non potest. Directè dici-
tur, quod quæ ratione infinitum
non potest mensurari, eadem non
potest esse mensura alterius, nem-
pe, si per mensuram certificatur
intellectus de mensurato, prius
debet de ipsa mensura certifica-
ri: cognoscere ergo, quod unum
infinitum tantum est; quantum
alterum, est de nullo certificari,
nisi tantum negative, quod non
excedit, quia infinitum non est
altero majus.

181. Secunda conditio est,
quod infinitum non potest per-
transiri, aut numerari. Hanc
habet Philosophus text. 41. &
ratio ejus est, quia transire ali-
quid, aut numerare est pervenire
re ad ultimum; est autem de ra-
tione infiniti non habere ulti-
mum. Contra hanc item opponit
Aversa, quod si mundus ab æter-
no esset, ut ponit Philosophus,
& esse potuisse nos dicemus, si
nunc transissent infiniti dies: er-
go est transire infinitum. Ad hoc

respon-

respondet B. Doctor q. de Aeternitate
Mundi ad calumn. 4. quod si mundus ab æterno fuit
seiq. dies non inciperent, essent
enim lex quo Deus est: tunc er-
go dies non essent infiniti simpli-
titer, & ex utraq. parte, sed
quodam ex parte ante; quare in-
finitum edo finiri sunt, & ex quo
cum incipimus accipere, us-
que hodie infiniti sunt, ac vero
ante sumendo infiniti sunt, ita
mod ex quocumque incipimus
accipere retrocedendo, nunquam
pervenire ad primum, quia
primum non datur in illa hypo-
thesi: non ergo pertransitur infi-
nitum, qua parte infinitum est,
capitulum qua parte est fini-
tum. 182 Tertia conditio est esse
notum. Hanc ponit Philoso-
phus text. 63. rationem reddit
Averroës lib. 12. de Civit. Dei
p. 18. nempe quod scieur sci-
entis comprehensione, finitur:
inde, si quidditas insigni est,
mod semper sit aliquid ejus ac-
cipere, nunquam potest perveni-
re ad esse scitum, sive acceptum.
Opponit Averroës, negari non
posse, quin Deus plenissime
comprehendat infinitum, quod
inclaro loco ut philosophicum
absurdum refert, & rejicit S. Pa-
ter: ergo poterit etiam ab in-
tellectu creato sciri; non enim
est contra essentiam ejus, quod
cognitione claudatur, si a Deo
comprehendi potest; quare ipse

aliter hanc conditionem expo-
nit, quod nempe cognitione suc-
cessiva, & partem post partem
accipiendo sit ignotum; possit
autem cognoscere totum simul, &
per modum unius.

Nihilominus absolute ve-
rum est, quod infinitum ut tale
est ignotum; neque ex hoc tolli-
tur, quod Deo scientia compre-
hendatur, pro cujus explicatio-
ne verba S. Patris subijcio, ait
itaque: *Quapropter, si quicquid
scientia comprehenditur, scientis
comprehensione finitur, profecto
omnis infinitas quodam ineffa-
bili modo Deo finita est, qui scien-
tia ipsius incomprehensibilis non
est, quare si infinitas numerorum
scientia Dei, qua comprehenditur,
esse non potest infinita, qui tan-
dem nos sumus hominuli, qui
ejus scientia limitem figere præ-
sumamus: quibus verbis aperte
inquit, esse contra rationem infi-
nitum habere esse acceptum, sive
totum simul; & quia Deo præsens
est, & ejus notitie totum simul
patet, modo nobis ineffabili Deo
finitum est: videt ergo Deus, &
scientia sua comprehendit infi-
nitum non habere terminum, nec
ab ullo posse ad plenam accipi-
alioqui infinitum non esset, si
sciens ad ultimum ejus perveni-
ret; quare si infinitum est, ulti-
mum non habet, & consequenter
sciri non potest.*

183

Quarta conditio est,
quod unum infinitum non est

altero

altero majus. Multi de hac dubi-
rant, & pro parte affirmante ali-
quos referunt Averſan, ſed reſpectu
ad modum finiti concipiunt, qui
ei volunt finiti conditiones ap-
plicare: majus enim, & minus
non accipitur, niſi ubi accipitur
æquale; quia majus eſt, quod
habet tantundem, ſi & aliquid
amplius; patet autem, quod
æqualitas non accipitur, niſi ubi
accipitur terminus, quem neuter
excedat: ſi ergo infinito repugnat
terminum habere, repugnat pa-
riter quilibet proportio majoris,
minoris, aut æqualis, niſi tantum
negative; quod unum non ſit al-
tero majus. *Opponent* autem multas
cavillationes, quæ omnes eam-
dem habent difficultatem: ſic v.
g. infinita multitudo hominum;
certè unusquiſque duas habet
manus; & in qualibet digitos
quatuor: ergo infinitum ma-
nuum duplum eſt ad infinitum
hominum; & infinitum digito-
rum eſt decuplum. Similiter: Si
mundus ab æterno fuiſſet, dies
fuiſſent infiniti; quilibet autem
plures habet horas: ergo. Ad
hæc, & ſimilia dicitur, quod ex
hypotheſi impoſſibili multa ſe-
quuntur impoſſibilia; & quia
impoſſibile eſt infinitum in re
poni, hoc dato, contradicatio ſe-
quitur; imò inde arguitur, im-
poſſibile eſſe infinitum in re po-
ni; quia inde abſurdum ſequitur,
nempe unum infinitum eſſe alte-

ro majus, & conſequentè eſſe;
& non eſſe infinitum. Itaque,
ſi homines ſunt infiniti, non
eſt accipere omnes, & quicum-
que accipiantur, finiti ſunt;
in his ergo, qui accepti ſunt,
numerus manuum duplex eſt ad
numerus hominum; in illis ve-
rò, qui ſemper accipiendi reſi-
rant, eodem modo non eſt per-
venire ad ultimum in utroque
numero, quare neuter major eſt.
184. *Maſtrius* intendit, hanc
conditionem tenere quidem de
infinito in actu, non autem de
infinito in potentia. Probat au-
tem primò. Quia de ratione
infiniti in potentia eſt, quod
ſemper aliquid extra remanet,
quod ſibi poteſt addi: patet au-
tem, quod additione fit majus.
Secundò: In qualibet ſpecie ſunt
poſſibilia infinita individua: er-
go majus eſt infinitum duarum
ſpecierum, quàm unius tantum.
Tertiò: Poſſunt à creatura pro-
duci plures, & plures effectus
in infinitum; ſed major eſt po-
tentia Dei, quàm creaturæ: ergo
majus infinitum impoſſibile à
Deo, quàm à creatura. Quartò:
Si creaturæ poſſibiles ſunt infi-
nitæ, quilibet infinite diſtat à
Deo; ſed magis diſtat, quæ mi-
nus eſt perfectæ: ergo majus eſt
hoc infinitum, quàm illud. Quin-
tò: Plures partes proportiona-
les, ſeu indiviſibilia mathemati-
ca in Cælo ſunt, quàm in grano
milli; ſed utrobique infinita:
ergo.

ergo. Major nota videtur, quia
majus est unum corpus, quam
illud. *Infini- autem* *modi*
Rationem autem, quare
hoc infinito in potentia conve-
nit, non autem infinito in actu,
quod rationes factae de hoc
non tenent, hanc assignat: Quia
infinitum categorematicum infi-
nitatem habet intrinsecè, &
quam veluti attingit; quare aut
atingit, aut non attingit, & sic
non est unum altero majus; at
verò infinitum syncategorema-
ticum ad infinitatem comparatur
extrinsecè, & tamquam ad termi-
num, quem non attingit, sed ad
quem accedit; est autem magis,
minus accedere: in his ergo, &
non in illis unum altero majus
dicitur. *Enonibhs boup*
Sed, ut ab hoc ultimo inci-
piamus: Finitas, aut infinitas
ratio est transcendens, quae nul-
lo potest extrinsecè convenire.
Deinde: Ratio, quae conditio illa
dicitur, convincit, quod infini-
tas sit sic, & ex conceptu talis
non patitur magis, & minus:
non ergo in eo, quod infinitum
est, majoritatem habet infinitum
in potentia. Tertiò: Si ad infini-
tatem comparatur extrinsecè, &
ut ad terminum, cui accedit,
nonquam assequitur, ista acces-
sio finita est, quippe ad infinita-
tem tendit, non autem pervenit;
sed in ista tantum tendentia, &
accessione phabetur majoritas:
ergo absolute relinquitur, quod

infinitum quodlibet, ut tale est,
non est altero majus, aut minus.
Itaque infinitum hoc ipso, quod
in actu accipitur, sive in re po-
situm, finitum est; finitur enim
ipsa acceptione, aut in re po-
sitione; in infinito verò in poten-
tia, aut considerabimus, quod
acceptum est, aut quod ulterius,
& ulterius, accipiendum restat,
quod acceptum est, quidquid il-
lud sit, est hoc ipso finitum; quod
autem accipiendum restat, & que
in quolibet currit sine termino.
Ad ea autem, quae pro se
adducit, respondetur: ad pri-
mum, quod additio sit ei, quod
acceptum est, & hoc est finitum;
est autem infinitum in potentia
ratione illius, quod semper ad-
dendum restat. Ad secundum,
non infinita, sed indefinita sunt
possibilia individua, cujuslibet
speciei, in re enim qualibet fini-
ta perfectionis est, & finite par-
ticipabilis, & multiplicabilis:
data autem eorum infinitate di-
citur, sicut dictum est hunc. præ-
ced. de infinito hominum ad in-
finitum manuum, & quare neg.
conseq. Ad tertium, primo neg.
maj. non enim in finitose factus
potest causa creata producere,
cum sit finita virtutis, sed inde-
finitos tantum. Secundò, data
maj. disting. in. Major est po-
tentia Dei subjective, & in per-
fectione sua absoluta, conseq. min.
major est objective, & in nume-
ro producibilium, neg. min. cum
conseq.

conseq. æquè enim terminum non habent ulterius, & ulterius cujuslibet causæ creatæ, si ea potest in infinitum, ac ulterius, & ulterius Divinæ virtutis, sicut æquè durabit in æternam anima nostra, ac Deus.

Ad quartum, distantia cujuslibet creaturæ ad Deum infinita est secundum *quid*, & ex una parte tantum, ex altera enim terminum habet, ipsam nempe finitam perfectionem creaturæ; in his autem, quæ ex altera parte finita sunt, potest accipi majoritas, & minoritas ex hac parte, qua terminum habent, sicut, si infiniti præcessissent dies, ab hominibus magis distaret, qui uno anno, quam qui uno mense præcessit; si autem ad initium percurratur, æquè ab utroque infinito distat, quia æquè non est ad initium pervenire: ita in proposito distantia utriusque creaturæ ad se invicem major est, aut minor, ad Deum autem æquè infinita. Ad quintum neg. maj. cum probatione sua; non enim magnitudo ex partibus proportionabilibus, sed ex aliquoties desumitur definitæ magnitudinis: quia ergo puncta mathematica, & proportionales partes tantum in potentia sunt, sicut æquè, & univocè quodlibet corpus sive magnum, sive parvum habet rationem quidditativam quanti, ita in quolibet verum est, quod semper quantum in quanta dividitur, &

divisio mathematica vadit sine termino.

185. Ultima conditio est, quod infinito non potest fieri additio, vel subtractio; patet autem, quod additio reddit majus, subtractio autem minus: si ergo infinito repugnat majus fieri, vel minus, ei repugnat additio, vel subtractio; quare, si additionem patitur, eâ tantum parte est, quæ est finitum; patet enim, quod additio fit ad aliquem terminum determinatum. De hac item multi dubitant: Aversa distinguendum putat, & ait, quod continuo infinito non potest fieri additio; patet enim, quod si additum debet continuari, alicui puncto additur, quod prius erat terminativum, nunc autem continuativum; quod autem punctum terminativum habebat, non erat infinitum: infinito autem discreto potest fieri additio, vel subtractio: quia potest Deus de qualibet multitudine infinita v. g. hominum aliquos annihilare, hoc autem nulla ratione repugnat, siquidem, eo quod infiniti sunt, non extrahuntur à ratione creaturæ; & qua ratione potest aliquos annihilare, eadem potest aliquos creare, & illi multitudinì addere.

Sed hoc potius probat, quamlibet datam multitudinem finitam esse, eo enim, quod sibi fit additio, major est, quam erat prius; ac infinitum non potest fieri

feri majus, aut minus: non ergo infinita erat illa multitudo, cui additio fit; vel detractio? Patet minus quia majus, & minus non accipiuntur nisi per ordinem ad determinatum terminum, ad quem excessus sit majoritas, defectus autem minoritas, quare oportet terminum habere determinatum, & consequenter non esse infinitum id, in quo accipitur majoritas, vel minoritas: si ergo additio non intelligitur, quin majus fiat id, cui aliquid additur, requiritur additio, & majoritas infinite repugnat, quod magis Mastrius aliter distinguit, quod nempe infinito categorematico, sive continuo, sive discreto non potest fieri additio, bene autem infinito syncategorematico. Probat autem primo, quia cuilibet continuo additio fieri potest; est autem continuum infinitum syncategorematicum, quippe constans partibus proportionalibus in infinitum. Secundo ipsa ratio hujus infiniti in hoc consistit, quod sibi semper, & ulterius possit additio fieri. Tertio, quia duplex esse potest infinitum syncategorematicum, aliud partium in actu existens, & partium in potentia, & in hoc partes, quæ in actu existunt, in potentia sunt ad alias, quæ non existunt: ergo istæ possunt illis addi: alpe- rum infinitum, quod est in actu quoad infinitas partes, seu finitas in infinitum; & hoc etiam est

in potentia ad alias partes, quæ sibi possunt addi. Sed hæc etiam distinctio infinitum accipit, quæ parte finitum est. Ad primum itaque continuo fit additio secundum partes aliquotas, & determinatam extensionem, sic autem finitum est; at vero secundum partes proportionales, neque ex actu sunt in continuo, neque secundum illas infinitum est ipsum continuum, sed divisio in infinitum vadit: tunc autem factis divisionibus, alia adduntur ulterius, & ulterius sine termino, semper autem quæ facta sunt, & quibus fit additio, sunt finitæ. Quod patet ad secundum, additio enim ei fit, quod acceptum est, & hoc est finitum; infinitas autem accipitur tantum ratione illius, quod ulterius, & ulterius accipiendum restat. Ad tertium, quantum ad primam partem idem dicitur, partes nempe, quæ sunt in actu, finitæ sunt. Quantum ad alteram partem, ipse non explicat, quid est partes habere finitas in infinitum; si enim finitas intendit, quibus in infinitum additio fiat, semper talis additio finitas fit, si autem intelligit partes proportionales continui, quæ sunt in infinitum divisibiles, de his jam dictum est ad primam. Quantum ad secundum, idem quoque quæ articulus, multipliciter accipitur infinitum: nam primo accipitur aut absolute, &

in se; aut respectivè, & ex termino possibile extrinseco: priori modo infinitum quilibet, quod ratione sui in se infinitatem habet; est enim infinitum syncategorematicum quodammodo extrinsecè infinitatem habeat, v. g. materia dicitur in recipiendo infinita syncategorematicè, quatenus potest plures, & plures sine termino formas recipere; in se tamen illam potentiam habet, quæ est syncategorematicè infinita, seu potius indefinita, sæpe enim, quod infinitum dicitur syncategorematicè, non nisi indefinitum est; quia tamen ad præsens non refert, de hac distinctione non curamus. Altero modo dicitur infinitum respectivè, & ex termino, quod in se absolute finitum est, habet tamen respectum ad terminum infinitum, ex quo denominationem habet, & infinitum censetur; talis est infinitas, quam habet peccatum in ratione offensæ, de qua Theologi; & hæc cum sit in genere moris, ad propositum non refert.

Infinitas ergo physica aut accipitur simpliciter, & in omni linea; aut secundum quid, & in aliqua determinata: priori modo est attributum Dei; posteriori autem accipietur infinita quantitas, sive continua, ut linea in infinitum extensa, sive discreta, ut numerus infinitus, item infinitus calor, & ita quævis alia perfectio. Hoc infinitum indeterminatum

nato genere aut accipitur categorematicè, & in actu, ut si in re existeret numerus aliquis infinitus, infinitus calor, & sic de aliis; aut accipitur syncategorematicè, & in potentia, ut numerus quilibet in re existens finitus est, ei tamen potest additio fieri sine termino: de hoc quidem nulla est dubitatio; de priori autem, an sit possibile, acerrimè controversitur.

ARTICULUS III.

An sit possibilis creatura omnium perfectissima?

§. I.

Relatis sententiis, nostra probatur.

187 **H**Æc difficultas hic communiter controvertitur, quia valdè affinis est illi, quæ potissimè intenditur de possibilitate infiniti in actu. Prima sententia asserit, possibilem esse creaturam omnium possibilium perfectissimam, sive quæ perfectior non possit produci. Ita Arriaga, Ponc. Blasc. Benjam. & alii. Secunda sententia docet, omnino repugnare talem creaturam, sed quacumque designata Deum posse perfectiorem ulterius, & ulterius sine termino

creare;

creare. Ita Thomistæ omnes, & ex DD. Societat. Vazquez, Hurad. Ovied. Quir. Echall. & alii; hanc esse mentem Resoluri, asserit Eliseus dist. 2. q. 2. a. 5. eam latè propugnat Spin. hanc expressè habet B. Doctor in Quodlib. 3. q. 5. & saepe alibi. Argentinas in 2. dist. 1. q. 2. art. 4. & Nostri communiter.

188 Dicendum itaque, quòd non est possibilis creatura omnium possibilium suprema, sed qualibet data, potest Deus perfectiorem sine termino creare. Prob. primò ex potentia Dei: Potentia Dei productiva ad extra est utroque modo infinita, nempe intensivè, & extensivè; sed finita est, si datur creatura omnium suprema: ergo ea repugnat. Prob. min. Quæcumque potentia terminum habet, ultra quem non potest progredi, finita est saltem extensivè; sed si datur creatura omnium suprema, potentia Dei illam habet pro termino, ultra quem non possit se extendere: ergo. Patet min. quia non potest producere perfectiorem.

189 Ad hoc commune fundamentum communis solutio est, quòd ex nostris principiis supra statutis de inconnexione causæ cum possibilitate effectus, virtus productiva absoluta est, & quæ perfectissimè intelligitur sine habitudine ad terminum; quare ibi diximus, quòd Deus

potest producere chimæram, si ipsa fieri posset; & quòd actu non sit producibilis, non est Deum non posse facere, sed ipsam non posse fieri: paritèr ergo in proposito, data creatura omnium suprema, non eâ finitur potentia Dei, sed possibilitas creaturæ, & amplius Deus potest sine termino tacere, si amplius posset fieri.

190 Sed contra: Quoties terminus in propriis prædicatis non involvit contradictionem, non posse ad illum arguit defectum potentia productivæ; sed creatura superior ad quamlibet imaginatam in propriis terminis non involvit contradictionem: ergo aut nulla potest suprema imaginari, aut ea arguit finitatem, & defectum potentia productivæ. Patet maj. quia enim chimæra in propriis terminis involvit contradictionem, eam non esse possibilem non arguit defectum potentia productivæ; quare, si ipsa in propriis terminis non repugnaret, quòd ea non esset possibilis. argueret defectum potentia Dei. Ostenditur min. Qualibet imaginata creatura creatura est, quare perfectionem Dei participat; sed nullam in propriis terminis involvit contradictionem, quòd cuilibet imaginata participationi Divinae perfectionis unus addatur gradus: ergo nullam in propriis terminis contradictionem importat creatura uno gradu

du perfectior: qualibet imaginata. Major ex terminis patet, & min. ostenditur de facili: Participare enim est non totam habere perfectionem, sed aliquid ejus; sed inter aliquid, & totum distantia relinquitur, cui possit additio fieri: non ergo contradictionem involvit additionem imaginare cuilibet participationi.

Neque dicas, contradictionem esse, quod illa participatio esset, & non esset suprema. Non, inquam, id dicas: hoc enim est manifesta petitio principii, & id supponere, quod est in questione, quod nempe illa creatura imaginata sit suprema, de quo est controversia: ex ipsa ergo quidditate perfectionis create, aut creabilis, qua non totam Dei perfectionem, sed aliquid ejus habet, manifeste arguitur, quod aliquid semper relinquit ulterius participandum, & consequenter qualibet imaginata participatione potest perfectior imaginari. Neque iterum dicas: Perfectio creature communicabilis finita est: ergo terminum habet, & hic erit creatura omnium possibilem suprema. Neg. enim antec. non enim communicabilis, sed communicata finita est; & ex hoc oppositum deducitur: quia nempe perfectio creata, aut creabilis finita est, quacumque imaginata potest superior imaginari, quia cuilibet finito potest additio fieri.

101. Prob. secundo ex ipsa possibilem collectione: Creaturae se invicem excedunt in gradu perfectionis; sed infinita est collectio possibilem creaturarum: ergo nulla est omnium suprema. Patet maj. quia differunt creaturae a se invicem penes magis, & minus participare perfectionem Dei, & eo dicuntur essentia rerum sicut numeri, quia sicut numerus ab alio differt per additionem ad unitatem, ita essentia ab essentia per additionem in participatione Divinae perfectionis. Min. communiter supponitur, & ratione patet; tum, quia infinita est distantia a primo gradu create perfectionis usque ad Deum; tum, quia infinita est perfectio Dei, & infinitis modis participabilis. Conseq. ostenditur: Si enim infinita est collectio possibilem, per infinitos gradus procedit; sed infinitum non habet ultimum: ergo.

102. Probat. tercio ex ipsa creatura, qua imaginatur omnium suprema: aut ea est finita, aut infinita perfectionis; sed utramque implicat: ergo. Patet maj. quia nequit imaginari medium. Ostenditur min. quantum ad primum quidem: Quia implicat supremum esse, cui potest additio fieri; sed cuilibet finito potest fieri additio: ergo. Quantum ad secundum item: Quia infinitum intra duos terminos claudi contradictio est, est enim

infinitem finiri; sed creatura omnium suprema terminum utrimque habet; ergo ea repugnat esse infinita. Probi. min. Quia ex una parte; eo quod creatura cum illa convenit; quia est omnium infima; & habet gradum primum, qui immediate se habet ad non esse; ex alia autem non posset ascendere supra gradum perfectionis, quem de facto habet; alioqui posset fieri perfectior, quod intendimus; quare ille, quem de facto habet, erit ultimus: habet ergo primum, & ultimum. Confirmatur: Quia, eo quod creatura cum reliquis omnibus convenit; sed eo quod suprema a reliquis omnibus differt: ergo habet gradum, quo convenit cum infima; & hic erit primus, & gradum, quo differt a sibi immediata; & hic erit ultimus, nempe minima differentia.

193 Resp. Arriaga, nullum esse inconveniens in eo, quod infinitum terminis claudatur, si tamen illi termini infinite a se dissent. Sed egregium commentum hac solutio inducit, nempe infinitum finitum, seu, quod idem est, terminis clausum; quare ait Spinoza, quod huiusmodi infinitum propugnare potius est illud irridendum proponere, tale enim cachinos potius, quam argumenta excitat: communis ergo animi conceptio, & primum, quod de infinito concipimus, hoc est, quod finem non

habet; seu, quod idem est, terminis non clauditur; quare si termini imaginantur distantiam claudere, hoc ipso non infinito, sed indefinite ad summum a se distant.

§. II.

Solvantur Argumenta.

194 Arguit primò contra se N. Argent. Secundum Dionysium 5. de Divinis Nominibus. creatura procedant a Deo, sicut numerus ab unitate; sed est aliquis numerus, inter quem, & unitatem nullus mediat, nempe binarius: ergo est aliqua creatura, inter quam, & Deum nulla mediat, & hæc est omnium suprema. Confirmatur. Si posset fieri nobilior creatura, quam facta est, mundus non esset perfectus, quia illa sibi deesset; sed hoc est inconveniens: ergo. Secundò: Ricardus 3. de Trinitate cap. ultimo ait: *Sicut humani corporis effigies est sine capite, sic universitas creaturarum sine nobilissima creatura*: ergo talis datur, neque enim dici debet, quod Deus creaturarum universitatem deformem creavit veluti corpus sine capite.

195 Resp. ad argumentum primò instando: Creatura procedunt a Deo, sicut numerus ab unitate.

unitate; sed non est possibilis numerus omnium supremus: ergo neque creatura. Minorem habet expressè P. Augustinus loco suprà citato, & ea patet ratione; nullus enim possibilis est, cui non possit unitas addi; qua ratione ibi probat S. Parens. Respond. secundo dist. maj. Creatura procedunt à Deo, sicut, & eodem modo, ac numerus ab unitate, neg. maj. sicut, & opposito modo, conc. maj. tunc autè sequitur, quòd, sicut datur numerus summè accedens ad unitatē, nepe binarius, non autem est possibilis summè recedens, ita datur è converso creatura summè recedens à Deo, & omnium infima, non autem est possibilis summè accedens, & omnium suprema. Itaque sicut numeri diversificantur penes magis habere unitatem, ita creatura penes magis participare perfectionem Dei; in hoc autem est proportio opposita, nempe perficiuntur numeri per recessum ab unitate, creatura autem per accessum ad Deum: tenet ergo argumentum de numero, qui summè recedit ab unitate, ad creaturam, quæ summè accedit ad Deum; quare patet, quòd magis pro nobis, quàm contra nos est.

Ad utramque confirmacionem dicitur, quòd nimis probat; probat enim, quòd nulla est possibilis creatura præter productas, illa enim universitati de-

esset; aut quòd non est possibilis perfectior, quàm illa, quæ de facto summum obtinet gradum intra creatas, alioqui mundus esset sine capite, nempe esset sine illa; patet autem, quòd de facto producta, quæcumque sit, finita est, & accelsionem patitur, & consequenter possibilem majoritatem. Ad primam itaque neg. maj. mundo enim non omnis debetur possibilis perfectio, sed ea tantum, quæ sibi congruit secundum statutum à Deo ordinem, ex hac autem nihil deest. Quoad secundam neg. consequ. solum enim sequitur, quòd aliqua sit suprema earum, quæ productæ sunt, quòd non tollit, quin possibiles sint aliæ perfectiores.

196 Arguit secundo Ponticius: Deus actu videt omnes species, quas potest producere; insuper videt omnes illas se excedere in perfectione, ita ut nullæ sint duæ in perfectione æquales; ergo videt ex illis unam, quæ reliquas excedit, & hac est omnium possibilium perfectissima. Maj. nota supponitur; non enim posset producere, si non videret. Minorem nos ipsi in consequentibus probabimus, quòd nempe eo quòd sint in perfectione æquales, non differunt quidditative, quare est commune principium, quòd species rerum sunt sicut numeri.

197 Resp. neg. consequ. videtur utique Deus modo nobis in-

effabili omnem possibilem collectionem, videt item omnes se excedere; sed quia videt illam collectionem infinitam esse, videt terminum non habere, & re ipsa ultimam non dari, sed quacumque designata possibilem esse ulteriorem sine termino: sicut quia in aeternum durabunt animae, omnes uniuscuiusque cogitationes Deus videt, sed quia videt sine fine procedere, non videt ultimam, sed videt ultimam non dari: similiter si revolutiones Caeli in aeternum durarent, omnes Deus videret, non tamen videret ultimam, sed videret ultimam non esse.

198 Contra hoc autem multis insurgit ipse: primo, si essent posibles infinitae species, possent produci simul non minus, quam infiniti homines; nec enim maior est repugnantia in productione specierum, quam in individuum, si aequae sunt infinitae; tunc autem ex his in re existentibus una re ipsa haberet excessum supra reliquas: ergo hanc posset Deus certissime designare. Secundo: Si producerentur infiniti homines, quorum unus tantum haberet albedinem, non obstaré, quod essent infiniti, Deus determinatè cognosceret, quis ille esset, qui haberet albedinem: ergo pariter non obstaré infinitate specierum, Deus determinatè videt illam, quae habet excessum supra reliquas,

Tertio: Non est eadem ratio de circularionibus Caeli, aut cogitationibus Beatorum, ac de speciebus possiblebus; quia tam in circularionibus, quam in cogitationibus est infinitas successiva, quatenus una post aliam sunt in perpetuum duraturae; quare si in his designaret Deus ultimam, sequeretur alias non esse post illam, & consequenter non durare in perpetuum; at species posibles simul habet Deus apud se praesentes in idèis, & simul potest in re ponere, nihil enim prohibet, quod ea, quae potest successivè producere, simul producat: ergo licet non possit determinare ultimam in circularionibus Caeli, potest tamen determinare perfectissimam in speciebus possiblebus. Quarto: Implet, quod species posibles sint infinitae, eo quod sunt diversae perfectionis, sequeretur enim, quod aliqua esset infinita perfectionis essentialis, & consequenter non creatura, sed Deus esset; sed si sunt finitae, est dare perfectissimam: ergo. Probat. sequela maj. In tota collectione infinita aliqua esset, quae infinitè distaret ab infima; sed per finitam perfectionem non nisi finitè distaret: ergo haberet perfectionem infinitam, si infinita esset collectio.

199 Sed haec omnia aquivocatione nituntur: ad primum neg. maj. non enim posse infinitum in re poni, dicemus articulo

seq. species itaque possibilem eo sunt infinitæ, quia quibuscumque in re positæ, plures restant posibles poni, & ex, quæ in re ponantur, erunt hoc ipso finitæ, in quibus erit assignare supremam, sed sicut alia restant posibles poni, ita perfectiones. Ad secundum neg. conseq. in infinitis enim hominibus imaginatis, ad unum, qui habet albedinem, de materiali est infinitas, cum ille nullum habeat per se ordinem ad reliquos; at verò suprema in infinitis speciebus possibilebus esset terminus, quare argueret infinitum finire, nempe habere primum, & ultimum, scilicet infimam, & supremam creaturam. Ad tertium, non est major ratio, cur infinitas possibilem species Deus habeat simul præsentem in idæis, quam infinitas revolutiones successivè fiendas, aut infinitas cogitationes; Deus enim tam hæc, quam illa in essentia sua intueretur simul representata: si ergo in revolutionibus non videt ultimam, quia nulla talis est, eo quod sunt infinitæ; pariter in speciebus possibilebus non videt supremam. Ad quartum neg. sequela maj. Ad probat. ejus neg. maj. qualibet enim designata, aut designabilis finitè tantum distat ab infima, & numerum cum ea claudit, quare infinitas in his est, quæ restant sine termino ultra quamlibet designatam.

200 Arguitur tertio ex Bejjumea: Gratia, quam habuit Christus Dominus, suprema est omnium possibilem creaturæ communicari; sed gratia est summa perfectio omnium possibilem in ordine supernaturali: ergo illa, quam habuit Christus Dominus, est creatura omnium possibilem perfectissima. Resp. primò ad maj. quod nulli creaturæ potest major gratia communicari, quia nullius capacitas potest major esse; hoc autem non tollit, quin gratia in se, & absolute possit imaginari major. Resp. pond. secundo neg. min. est enim gratia sit formalis participatio Naturæ Divinæ, eo tamen quod perfectio creata, est finitæ perfectionis; at cuilibet finito possibilem est additio: licet ergo nobis ignota sit creatura perfectior, fateri tamen debemus possibilem esse, & Deo notam.

201 Arguitur quarto ex eodem: Accepta specie infima, & ascendendo ad perfectiores, aut est status in aliqua suprema, & tunc habetur propositum; aut non, & tunc arguitur: Quotò aliqua species excedit infimam, tantò est perfectior: ergo illa, quæ infinitè excedit, est infinitæ perfectionis; sed aliunde finita est, quia creatura: ergo ea implicat. Confirmar, & explicat: Sit species infima mus v. g. si alia, & alia perfectior esse potest in infinitum, illa, inter quam, & murem infinitæ

nita species mediarent, esset perfectionis infinita, quod probatur ratione, quæ olim à se probatum dicitur cum aliquali adstantium admiratione, quæ talis est: Ens superans alia infinite à se distantia se excedentia excessu æquali, est infinitum; sed ita se haberet illa species: ergo. Patet maj. quia infinitarum specierum, quas superat, perfectiones continet. Patet item min. quia inter illam speciem, & murem infinitæ mediant se excedentes, cum species sint sicut numeri: illa ergo species esset, & non esset infinita, impe esset, ut probatum est; non esset, quia creatura; quare ea repugnat, & consequenter processus in infinitum in speciebus: ergo standum in aliqua suprema.

202 Resp. quod est in infinitum procedere, & ad argumentum in contrarium neg. suppositum consequentis, quod sit aliqua, quæ infinite excedat, hæc enim esset terminus illius processus, contra id, quod positum est, nempe processum ire in infinitum. Itaque quæcumque designata, aut designabilis finite distat ab infima, & finita perfectionis est; infinitas autem tantum est in his, quæ restant accipiendæ, & hæc est natura infiniti synkategorematici, quem non bene concipit arguens, quod in eo, quidquid accipias, aut acceptabile consideres, finitum est, & tantum, quia restat semper sine

termino accipere, infinitas habetur. Quo ad confirmationem, quæ nullam omnino difficultatem addit, neg. paritèr suppositum assumpti, quod aliqua sit, inter quam, & murem infinitæ mediant, quæcumque enim designabilis finite distat: quo patet ad probationem, quæ eadem est, quam supra adduximus in 4. replica Poncii, nititur autem hac falsa suppositione, quod aliqua determinabilis infinite distet ab infima.

203 Arguitur quintò ex eodem ratione, quam supra adduximus ex Poncio num. 196. quam ex Seoto sic confirmat: Omne, quod est in potentia, ex se potest ad actum reduci; hoc enim potentia dicit, posse esse in actu sine contradictione; si ergo in potentia Dei sunt infinitæ species possibiles, in eis aliqua est infinite distans ab infima, & consequenter hæc potest a Deo poni in re. Resp. neg. consequ. ut enim jam diximus, eo quod infinitæ sunt, ultra quamlibet infinitæ restant, & Deus videns eas esse infinitas, videt ita esse, quod terminum non habent, & quod quælibet infinitas habet post se.

204 Arguitur sextò ex eodem: Quælibet creatura est determinata participatid Dei: ergo quælibet habet gradum determinatum perfectionis: ergo nulla esse potest infinita: ergo non possumus in infinitum procedere,

sed standum est in aliqua, quæ sit omnium suprema. Confirmatur: In per se ordinatis repugnat processus in infinitum; sed species sunt per se ordinatæ, cum una aliam excedat in gradu perfectionis: ergo standum est in aliqua. Resp. neg. ultimam consequentiam enim, quod quælibet finitam, & determinatam perfectionem habet, cuilibet possibilis est additio; quare ex illo antecedente potius sequitur processus in infinitum. Ad confirmationem dist. maj. Repugnat processus in infinitum in his, quæ existunt, conc. maj. in possibilibus existere, neg. maj. Itaque species sunt sicut numeri, in his autem, quavis per se habeant ordinem, in infinitum vadit processus numeri possibilis, ut probat S. Parens de Civit. Dei lib. 12. cap. 18. & solum est stare in his, quæ existunt: pariter ergo in speciebus.

205 Arguitur septimò ex Dionysio, qui fundamenta ex Arriaga desumpsit: In cumulo omnium entium datur unum omnium perfectissimum, quod est Deus, & aliud omnium imperfectissimum, quod est materia: ergo pariter in cumulo omnium possibilem. Prob. consequ. In hoc cumulo debet dari una magis accedens ad perfectionem Dei; sed illa est omnium perfectissima: ergo. Confirmatur: Inter causas non est processus in infinitum, sed est devenire ad primum: er-

go similiter inter effectus, sive creatas perfectiones. Secundò: In tota collectione possibilem creaturarum non omnes excedunt, & exceduntur, alioqui erit mutus excessus: ergo est aliqua, quæ sic excedit, quod non exceditur, & hæc est suprema, cum à nulla excedatur. Prob. anteced. Eo repugnat, omnes creaturas producere, & produci à creaturis, quia daretur mutua productio; sed non minus repugnat mutus excessus: ergo pariter repugnat omnes excedere, & excedi, & consequenter aliqua est, quæ excedit, & non exceditur, & hæc est suprema.

206 Resp. primò Spinula instando in numero: In cumulo omnium numerorum aliquis summè distat ab unitate, neque enim major est ratio, ut aliqua creatura summè accedat ad Deum, quam ut aliquis numerus summè recedat ab unitate; sed talis est omnium maximus: ergo possibilem est numerus omnium maximus, quem tamen implicare, & docet P. Augustinus, cujus verba dabimus art. sequente, & manifestè convincit ratio ejus, nempe nullus est inter posibles, qui non possit additione unitatis fieri major. Posset secundò instari: In cumulo omnium entium perfectissimum est infinitum, à se, & prima causa cæterorum: ergo pariter perfectissimum est in cumulo possibilem

lium; si enim ex cumulo omnium ad cumulum possibilem fit consequentia, æquè utrumque debet inferri.

Resp. secundò directè neg. conseq. Ad prob. ejus neg. maj. eo enim, quòd qualibet imaginabilis est finitæ perfectionis, nulla est imaginabilis, quæ summè accedat, sed cuilibet potest additio fieri, & alia imaginari magis accedens; & ut ad præsens mittamus controversiam de possibilitate infiniti in actu, ad minus qualibet imaginabilis creatura non totam habet perfectionem Dei; quare inter quamlibet, & Deum distantia relinquitur, in qua possit imaginari alia magis accedens. Ad primam confirmationem dist. maj. Inter causas omnes absolute, conc. maj. quia inter omnes aliqua est à se, & finitæ perfectionis: inter causas omnes creatas, subdividing. Inter existentes, conc. inter possibles existere, neg. maj. Itaque, quia in existentibus finitus est numerus, aliqua est prima, in possiblebus autem processus vadit in infinitum, & per infinitam distantiam creaturæ ad Deum; quare quibuscumque productis, aut imaginatis, aliæ restant producibiles sine termino, quare nulla est prima. Ad secundam confirmationem primò neg. conseq. ex quo enim non omnes excedunt, & exceduntur, non sequitur, quòd aliqua excedit, &

non exceditur, poterit enim excedi, & non excedere, & ita est infima, sicut produci, & non producere, & ita est potentia passiva. Dicitur secundò, quòd non sequitur mutus excessus, sed processus in infinitum, ita ut qualibet imaginabilis & excedit inferiores, & superiores habet posibles, à quibus exceditur: in existentibus ergo, aut designatis possiblebus aliqua est, quæ excedit reliquas omnes, & à nulla exceditur in illa collectione; quia tamen ultra quamlibet designatam collectionem infinitæ restant, absolute non est in cumulo omnium possibilem summa, quæ à nulla excedatur.

207 Arguitur octavò ex eodem: Deus potest producere omnem perfectionem, quam potest; ergo potest creaturam summè perfectam. Antecedens est propositio identica, conseq. autem probat. Producat Deus omnem illam perfectionem, quam potest, aut tunc in productis est perfectissima, quam Deus potest producere, aut non? Si primum, habetur propositum, & ea nunc est in possiblebus produci: si autem dicatur secundum, non produxit Deus omnem, quam potest, siquidem non produxit summè perfectam, quam potest producere. Hujus æquivocatione detegit Spin. instando pariter in numeris: Deus potest producere numerum summum, quem

potest, producat; aut ille est summus possibilium, aut non? Si primum, possibilis est numerus omnium maximus, quem tamen implicare, jam patuit: si autem dicatur secundum, non produxit summum, quem potest: imò ego ipse possum proferre numerum summum, quem possum; pater autem, quòd, eo prolato, possum illi unitatem addere, quare erat, & non erat summus, quem possum.

208 Resp. itaque neg. consequens talis enim nulla datur inter eas omnes, quas Deus potest producere. Ad prob. neg. suppositum assumpti; repugnat enim hypothesis, quòd nempe id omne Deus producat, quòd potest producere, quia nempe infinite potest, quidquid producat, non omne est, sed ulterius sine termino restat possibile produci. Repugnat itaque termino omnino produci; quare licet Deus possit producere id totum, quòd potest, ipsum tamen non potest totum produci, eo quòd infinitum est, & sine termino vadit: quia ergo ex impossibili sequitur quodlibet, data hypothesis impossibili, quòd Deus id totum producat, quòd potest, sequitur, quòd sit, & non sit creatura omnium summa; quòd sit quidem, quia produxit Deus summum, quòd potest; quòd autem non sit, quia ultra quamlibet potest.

ARTICULUS IV.

An sit possibile Infinitum in actu?

S. I.

Relatis sententiis, nostra probatur.

209 **P**rima sententia affirmat. Ita ex Antiquis Nominalibus Bajol. Vazq. & de Nostreis Arim. Argent. in 2. dist. 1. q. 2. art. 4. ex RR. Arriag. Hurtad. Alons. Ponc. Merin. Eliscus, & alii. Secunda sententia negat. Hæc est communis cæterorum, quam latè versant Cardinalis de Aguirre, Laleman, Aver. Hanc expresse tenet B. Doctor q. 11. de Gener. qua de hoc quærit, & passim illam supponit in lib. Sententiar. ut in 1. dist. 43. q. 1. art. 1. in solut. ad 3. in 3. dist. 13. p. 1. q. 2. art. 1. in 2. dist. 2. q. 1. art. 1. & saepe alibi; quare huic nobis subscribendum est; adeo enim manifestæ sunt contradictiones, quæ infinitum consequuntur in re positum, ut, quamvis in controversia de posse absoluto ægerrimè in partem negativam adducar, in hac tamen ipsa rei evidentia assensum extorqueat. Contradictiones quidem plures attractæ sunt duæ.

duobus præcedentibus articulis, & potissima ex ipsa infiniti quidditate desumitur: est nempe, cuius semper aliquid extra relinquitur: quare sibi repugnat habere esse acceptum, sive in re positum.

210 Prob. primò ex loco P. Augustini in præcedentibus citato, nempe lib. 12. de Civit. Dei cap. 18. quo supponens numeros in infinitum producere, ita habet: *Eos quippe infinitos esse, certissimum est, quoniam in quocumque numero finem facitendum putaveris, idem ipse non uno addito augeri, sed quamlibet sit magnus, & quamlibet ingentem multitudinem continens, in ipsa ratione, atque scientia numerorum non solum duplicari, verum etiam multiplicari potest; ita verò suis quippe numeris proprietatibus terminatur, ut nullus eorum par esse cuique alteri possit: ergo & dispares inter se, atque diversi sunt, & singuli quique finiti sunt, & omnes infiniti sunt.* En ubi S. Parens infinitatem numeri ex eo deducit, quia nullus est imaginabilis, qui non possit multiplicari, & additione unitatis fieri major; quare supponit, infinitum non esse id, quod augeri potest, aut additionem patitur.

Ex hoc autem ratio sic formatur: Quod rei factæ repugnat, à Deo nequit fieri etiam de posse absoluto; sed infinitum in actu

poni repugnat rei factæ: ergo. Prob. min. Repugnat rei factæ non posse additione fieri major; sed hoc est de ratione infiniti; ergo. Minorem supponit S. Parens, & ex ea deducit, quemlibet numerum finitum esse, quia nullus est imaginabilis, cui non possit additio fieri; & ratione patet, quod enim additionem suscipit, terminum profecto habet, cui fit additio. Maj. autem ex dictis constat art. præd. quid enim factum imaginetur, quædam est participatio Divinæ perfectionis; cum autem nihil tale totum possit habere, infinita distantia relinquitur ad Deum, & excessus infinitæ perfectionis, & communicabilitatis in Deo; nihil ergo potest factum imaginari, cui non possit Deus ulterius perfectionem addere.

211 Prob. secundò: Prædicatum, quod ex propriis terminis refert modum proprium, quem habet in Deo, repugnat creaturæ communicari etiam de posse absoluto; sed ita est infinitas: ergo. Patet maj. tale enim non potest præscindi ab aseitatis, & independentia, cum ex propriis terminis ponatur importare modum, quem habet in Deo. Patet item min. talia enim sunt omnia transcendentia, aseitatis, æternitas, immensitas, & huiusmodi; sed infinitas est pariter transcendens, & in qualibet perfectione includitur, quam in Deo

concipimus : sicut ergo æternitas v. g. non potest creaturæ communicari in actu , & categorematice , sed tantum syncategorematice , & in quadam potentialitate , nempe quod ulterius , & ulterius duret sine termino , ita infinitas.

212 Prob. tertio : Si quid potest in creatis concipi possibile infinitum esse , maxime quantitas ; sed quantitati repugnat siue continua , siue discreta in actu infinitam esse : ergo & cuilibet creatæ perfectioni. Maj. patet , tum , quia nulla est major ratio de quovis alio , quam de quantitate ; tum , quia eo dicit Philosophus finitum , & infinitum propria esse quantitatis , quia magis ipsi , quam cuilibet alteri videntur convenire , & certo finitum esse , aut infinitum magnitudinem significat , & tantitatem ; quare in quantitate per se , in aliis verò accipitur ex analogia , & ut habent modum quemdam quantitatis. Min. itaque prob. & quidem de quantitate discreta jam patuit suprâ per rationem P. Augustini.

De continua autem prob. communi ratione : Corpus infinitè-extensum manifestas involvit contradictiones : ergo repugnat infinitum in actu in quantitate continua. Prob. antecedens : In corpore infinitè-extenso , idem de linea , aut superficie , à quolibet designato puncto relinquitur

infinita extensio ; sed à tali puncto possunt lineæ duci spirales , & quæ faciant angulum ejusdem magnitudinis , ac est extensio relicta ab illo puncto : ergo in tali angulo erit infinitum concludere duobus terminis. Patet maj. si enim extensio , quæ relinquitur à puncto designato , finita est , totum corpus finitum est , nempe habet terminum. Patet item minor , quia ad sensum constat in quolibet corpore à designato puncto angulum formari per totam corporis extensionem. Ostenditur itaque consequens. Lineæ cujuslibet anguli tantum à se distant , quantum à puncto recedunt terminante angulum , ut ad sensum patet , alioqui non angulum formant , sed paralelæ currunt ; sed si infinita est in actu corporis extensio , infinitè à puncto distant : distant ergo inter se infinitè , quo inter duas lineas illius anguli clauditur distantia infinita. Adde , quod pars erit tantumdem ad suum totum , nempe æquè infinita ; quare erit , & non erit pars , & hujus generis alia , quæ cuique possunt nota esse.

213 Ad hanc rationem multipliciter respondetur : prima solutio est P. Arriag. quod nempe non repugnat infinitum terminis claudi , si illi à se distant infinitè. Sed hanc jam suprâ rejecimus ; ponit enim manifestè infinitum finiri ; quare id apertè implicat , quod

quod ipse in conditione ponit, quod nempe termini distent infinite; si enim termini sunt, distantiam terminant, & ex utraque parte finiunt, quare ea est finita.

214 Resp. secundò Eliseus, quo utramque sententiam conciliari ait: Repugnare quidem infinito habere terminos intrinsecos, quia terminus intrinsecus finis est, & subinde finitum constituit; non autem repugnare inter duos terminos claudi sibi extrinsecos: v. g. collectio possibilium infinita est, & tamen clauditur inter duos terminos, puta, inter Deum, & nihil; similiter inter lapidem, & hominem infinitæ species possibiles sunt; patet inter esse, & non esse distantia ponitur infinita, & id generis illa; quia ergo in proposito duæ species, de quibus in argumento, sunt termini extrinseci, non est inconueniens inter illas infinitam claudi.

Debilior hæc solutio est præcedente: primò: In corpore continuo, de quo loquimur, designatæ lineæ facientes angulum non sunt termini extrinseci, conuariant enim totam extensionem corporis, in quo designantur: ergo inter terminos intrinsecos clauditur infinita extensio illius corporis, quod ipse repugnare supponit. Secundò: Dato, terminos habere tantum extrinsecos, aut non est in actu infinitum,

aut habet etiam intrinsecos; aut enim ex utraque parte immediatè se habet ad illos terminos extrinsecos, aut potest ulterius, & magis accedere? Si hoc secundum dicitur, non in actu, sed in potentia infinitum est, quod nempe potest ulterius, & ulterius appropinquare: si autem dicitur primum, id, quo immediatè se habet ad terminum extrinsecum, est sibi terminus intrinsecus, sicut collectio possibilium, qua parte ad non esse comparatur tamquam ad terminum sibi extrinsecum, terminum intrinsecum habet, nempe primum, & infimum perfectionis gradum, quo immediatè se habet ad non esse.

Quo ad ea, quæ pro se assumunt, patet de facili: ad primum, eo collectio possibilium infinita est, quia in accedendo ad Deum non habet terminum, sed magis, & magis potest sine termino accedere, quare ejus infinitas in potentia est; at verò infinitum in actu non haberet ulterius, & ulterius ad terminum extrinsecum accedere, alioqui non in actu, sed in potentia infinitatem haberet, sed determinatè tantum accedit, aut tantum, quare hoc est sibi terminus intrinsecus. Ad secundum neg. assumptum; inter duas enim designatas species finita distantia est; quare finitè tantum species sunt possibiles, & ad summum indefinitæ, & nobis ignotæ.

Ad

Ad tertium, inter esse, & non esse nulla est distantia, esse enim in primo, & infimo perfectionis gradu immediate se habet ad non esse; solum autem dicitur infinita illa distantia, quatenus virtus infinita acquiritur, ut aliquid de simpliciter, & omnino non esse transeat ad esse.

Arguit autem primò: Caelo, quo mundus ab aeterno esset, infinitæ præcessissent generationes: ergo infinita individua tunc essent inter primum à Deo creatum, & illud, quod hodie generaretur. Confirmatur primò: Generationes tunc essent infinitæ; sed inter illas daretur prima, & ultima: ergo. Prob. min. Quia à Deo non posset esse generatio: ergo prima esset, quæ esset ab individuis à Deo creatis. Secundò: In his, quæ sunt æterna, est assignare primum: ergo in multitudine individuorum, quæ successivè essent ab æterno, esset assignare primum. Antecedens ostendit, tum in Decretis Dei, tum in Divinis Personis, in quibus prima designatur, non obstante, quòd sunt ab æterno: si ergo in individuis ab æterno succedentibus datur primum, & ultimum, non repugnat infinitum terminis clausum saltim extrinsecis.

Resp. quòd, si quid argumentum convincit, non solum extrinsecis, sed intrinsecis terminis clauditur infinitum, primum enim,

& ultimum individuum intrinsecè pertinent ad illam multitudinem, quæ dicitur infinita; infinitum autem terminos habere intrinsecos manifestissima est contradictio, nempe infinitum finitum esse, sive terminativum. Argumentum itaque inferius examinatur, dum quaeremus de æternitate mundi, interim primò dicitur, quòd si ex æternitate mundi sequitur infinitam quamlibet multitudinem sive individuorum, sive generationum inter primum, & ultimum concludi, repugnat profectò mundum ab æterno fuisse. Dicitur secundò, quòd id omnino non sequitur; ut enim suo loco dicemus, aliter permanentia, aliter successiva debent imaginari ab æterno esse: in permanentibus est designare primum, quod ab æterno fuisse, non autem est accipere, quando primum esse incepit: in successiva non est designare primum, sed ad quamlibet revolutionem alia, & alia præcesserunt sine termino: si ergo velimus imaginare generationes ab æterno, non possumus primum accipere, nec aliquod individuum, quod creatione incepit, sed ad quamlibet generationem generatio præcessit sine termino; si autem accipiamus individuum à Deo creatum, non est accipere, quando primum creatum est, sed per infinitam durationem mansit, antequam generatio inciperet, & tunc prima

ma generatio fuit duratione determinata, & finita præcesserunt generationes: nunquam ergo est infinitum terminis claudere; de hoc autem latius suo loco. Per hoc patet ad formam.

215 Tertia solutio ad principalem rationem est, quam ex P. Uazquez desumit Alfonso, quod nempe lineæ angulares eo modo distant inter se infinitè, quo infinitè distant à centro; sed à centro sic distant infinitè, quod nulla est pars designabilis, quæ infinitè distet, sed quæcumque designata distat finitè, & ulterius distant alia in infinitum; ergo eodem modo distant infinitè inter se, ita nempe quod nulla est designabilis inter ipsas lineas extensio infinita, sed quæcumque designata finita est, & ulterius restat major extensio, & distantia sine termino. Hæc solutio infinitum tantum syncategorematicè, & in potentia relinquit.

Contra illam arguitur: Aut in re, & exercitè extensionem habet illud corpus infinitam; aut infinitas non in illa est extensio, quam habet physicè, & in re, sed in illa, quæ metaphysicè potest concipi, illi ulterius, & sine termino convenire? Si hoc secundum dicitur, tenet quidem solutio, sed illud infinitum non est in actu tale, sed in potentia tantum: si autem dicitur primum, implicat non habere exercitè, & in actu extensionem,

Tom. III.

quam exercitè, & in actu habet; sed ponitur habere infinitam: ergo habet exercitè, & in actu infinitè distantem à puncto designato, & de hac procedit argumentum.

216 Quarta solutio est, quam adducit Merin. quod nempe lineæ angulares à centro ad circumferentiam possunt designari in quacumque magnitudine finita, non autem in infinita. Ratio est: Quia magnitudo infinita non habet centrum, neque figuram aliquam, alioqui finita erit, & terminata: casus ergo involvit repugnantiam, quod nempe corpus sit infinitum, & possit in eo angularis figura designari. Addit autem, argumentum instari in infinito objectivè existente in mente Divina, ibi enim videt Deus lineas angulares, de quibus argumentum formamus.

Sed contra: Si quæ est repugnantia, ipsius est infiniti in re positi, quod nitimur impugnare: est enim de quidditativa ratione quantitatis in re existentis, quod extensionem habeat, in qua possit concipi figura mathematica. Præterea: Licet habere totalem figuram, quæ sit terminus totius corporis, sit contra rationem infiniti, non autem habere in extensione sua punctum aliquod designabile, ex quo lineas ducat intellectus noster; at hoc secundum accipit argumentum: non ergo ponit repugnantiam in hy-

Nu

pothesi.

pothefi, fed eo accepto, quod de neceffitate in quolibet extenfo ut fic, & præciffive à finito, & infinito debet accipi, repugnantiam deducit. Ad id, quod addit, neg. fuppositum; fi enim tale infinitum implicat in terminis fuis contradictionem, quod nempe infinitum fit, & habeat effe categorematicè, & in actu ponibile in re, pater, quod in idèis nihil tale repræfentatur, ex enim funt factibilem.

§. II.

Solvuntur Argumenta.

217 **A** Rguit primò Noff. Argenrinas: Id, cujus ratio non repugnat enti creato, poteft per Dei potentiam poni in effe; fed infinitas magnitudini non repugnat: ergo. Patet minor ex Philofopho 1. Phific. text. 15. ubi ait, quod *ratio infiniti quantitati congruit.* Relp. B. Doctòr 3. Phific. dab. ultima, ubi ait: *Ita tamen, quod finitum eft in hujusmodi fpecie tamquam habitus, & directè, infinitum verò tamquam privatio, & per reduktionem.* Ad formam itaque neg. min. Ad prob. ejus dicitur uno modo, quod ratio infiniti fyacategorematicè, & in potentia convenit quantitati, quatenus ea eft in infinitum di-

diffibilis; alio modo, quod prædicatio finiti, & infiniti eft in prædicamento quantitatis; finiti quidem directè, & per modum habitus, infiniti verò indirectè, & per modum privationis, tamquam aliquid, quod quantitati repugnat in actu convenire. Notat autem B. Doctòr, quod finitum, & infinitum aut fumuntur formalitèr, prout eft habere, & non habere terminum, fic funt in quarta fpecie qualitatis; aut fumuntur materialitèr, prout eft ipfa quantitas, cu hoc convenit, & fic funt in prædicamento quantitatis.

218 Arguit fecundò idem: Quidquid potuit Deus ab æterno produxiffe fucceffive, id totum poteft fimul producere, quia hujusmodi fimultas effectui non repugnat, neque creaturam ponit extra terminos creaturæ; fed fi mundus fuiffet ab æterno, quacumque die potuit Deus unum lapidem producere: ergo nunc poteft infinitos producere fimul. Patet confeq. quia nunc præceffiffent infiniti dies. Ad hoc jam dictum eft fuprà num. 214. quod fi mundus ab æterno effer, non effer dare primum diem, quare repugnat quolibet unum produci lapidem: potuit ergo Deus lapides produxiffe, ex quo eft, ita tamen, quod lapis infinità duratione præceffiffet lapidem fecundò productum, & fic omnes produci finiti effer, aliter enim produci

duci ipsi productio repugnat, ponit enim infinitum finitum.

219 Arguitur tertio: Deus potest simul producere omnia individua, quae possunt participare naturam alicujus speciei; sed ea sunt infinita: ergo. Pater min. quia si essent finita, eis productis exhausta esset Divina potentia, quare ea limitaretur ad certum numerum individuum. Resp. primò, quòd, licet Deus possit simul producere, ea non possunt simul produci, quia hoc poneret infinitum finiri. Resp. secundò, quòd ea sunt infinita in potentia; quare ita quòd quilibet productis, infinita restant producenda; & quia Deus potest producere, sicut ipsa possunt produci, non ita, quòd omnia ponat, & productione finiat, quia hoc modo ipsa non possunt produci, sed ita potest, quòd quibuscumque positis, alia potest ponere, & ex opposito finiretur potentia Dei, quia omnibus positis, non amplius posset ponere.

Resp. tertio neg. min. si enim quidditas speciei attendatur participabilis ab individuali, siue divisio materiae, secundum quam individua multiplicantur, utraque finita est, quare tantum indefinita est multitudo individuum in qualibet specie possibilem, & cui nos non possumus terminum assignare, finita tamen, & quae se ipsa terminum

habet. Ratio est: Quia multiplicantur individua in speciebus materialibus, secundum quòd ipsa, & alia portione materiae recipitur alia, & alia forma; tunc autem si attendatur in se participabilitas ipsius quidditatis, finita est, sicut finita est perfectio ejus, quare terminum habet Deo notum; si autem attendatur divisibilitas materiae, non secundum mathematicam, quae vadit in infinitum, sed secundum physicam, quae accipitur physica portio materiae, multiplicantur formae, & haec item finita est; neque ex hoc sequitur finiri potentiam Dei, restant enim infinita alia producibilia, & quamvis nullum esset, non ex hoc Deo deficeret potestas.

220 Arguitur quartò: Potentia in actu infinitae correspondet terminus in actu infinitus; sed Deus habet potentiam ad extra productivam in actu infinitam: ergo. Prob. maj. Quia frustra est potentia, quae non est ad actum reducibilis; sed cui non respondet terminus, non est ad actum reducibilis: ergo. Confirmatur primò: Possibili posito in esse nullam sequitur inconveniens; sed possibilis est infinita divisio contrinui; cum ipsum sit in infinitum divisibile: ergo. Confirmatur secundò: Aliquo debet nobis manifestari infinita potentia Dei; sed nullo melius potest, quam productione al-

cujus infiniti: ergo.

221 Resp. neg. maj. ad probat. ejus neg. conseq. terminus enim potentiae infinitae non est aliquid categorematicè infinitum, sed interminabilis productio: habet ergo in actu terminum suum potentia productiva ad extra, & hic est syncategorematica infinitas, qua ulterius, & ulterius sine termino potest producere; mittimus pro nunc, quod potentia non specificatur à termino, & eo impossibili relinquitur sibi sua quidditas, & plenum posse. Ad primam confirmationem respondet B. Doctor citat. q. 11. de Gener. quod possibili posito in esse eo modo, quo possibile est, nullum sequitur inconveniens; tunc autem divisio continui, idem de quolibet possibili infinito, non est possibilis poni in esse categorematicè, & tota simul, sed ita quod quibuslibet positis infinitae restant divisiones. Ad secundam confirmationem, primò per infinitum in actu positum potius limitatio, quam infinitas potentiae productivae ostenditur, finitur enim productio tali in re posito. Secundo, per hoc, quod quolibet producto non exhauritur potentia productiva, sed semper, & ulterius relinquitur productiva, sufficienter ostenditur infinitas ejus, quare neg. min.

222 Arguitur quintò: Quod Deus cognoscit, potest efficere,

quia non minus infinita est potentia, quam scientia; sed cognoscit Deus actu infinitum: ergo. Prob. min. Quia Deo simul, & in actu praesentia sunt, cum omnia possibilia, cum futurae cogitationes Beatorum per totam aeternitatem; sed illa infinita sunt: ergo. Posset negari maj. quia per hoc, quod infinitum cognoscatur, non finitur, sed cognoscitur terminum non habere; per hoc autem, quod in re ponatur, finitur, habet enim esse acceptum, sive in re positum: licet ergo aequè infinitae sint Dei cognitio, & potentia, ipsi tamen infinito repugnat à Deo produci, non autem cognosci. Clarius resp. secundò disting. min. Cognoscit Deus in actu infinitum, quatenus ly *in actu* appellat supra *cognosci*, conc. min. quatenus appellat supra *infinitum*, neg. min. Itaque in actu cognoscit Deus, & praesens habet, quod possibilia, cogitationes Beatorum, divisiones continui, & similia infinitatem habeant non in actu, & categorematicam, sed syncategorematicam, & in potentia, quatenus finem non habent, sed ulterius, & ulterius procedunt sine termino.

223 Arguitur sextò: Si possibile est unum oppositorum, possibile est alterum, maxime in oppositis privative, cum, quia habent fieri circa idem; cum, quia privatio supponit habitum; sed

sed possibile est, imò datur de facto infinitum privativè, quia peccatum talem habet infinitatem in ratione offensæ: ergo. Resp. primò, quòd nimis probat; deducit enim, quòd de facto datur infinitum. Secundò, peccatum non habet, sed censetur habere infinitatem; quare dicitur infinitum quodammodò, & moralitèr; in præsentì autem quæritur de infinito physicè, & realitèr, quare illa infinitas non est ad propositum. Tertiò, major tenet de oppositis stricta contrarietate, aut de privatione, & habitu, quæ habent commune subiectum; patet autem, quòd hoc sensu nihil refert ad propositum.

224. Arguit septimò Eliseus: Ubi Deus existit, potest producere magnitudinem; sed existit in immenso spatio: ergo potest in illo magnitudinem producere, patet autem, quòd talis esset infinita. De hoc quæstione sequente agitur, ubi quæritur: An, & quomodò Deus sit in spatiis imaginariis? Interim, Deus in immenso spatio non actu, & positivè existit, tùm, quia actu nihil est tale spatium; tùm, quia præsentia Dei non est otiosa: deinde qua ratione repugnat magnitudo in actu infinita, eadem repugnat spatium in actu immensum, in quo Deus aliquid causat, & hoc, quod videtur immensitatem Dei commendare, illam limitat, quia

eo dato, ultra illud non esset Deus: dicitur ergo Deus ubique esse, quia ejus infinitas non potest ad aliquid determinata imaginari; quare quocumque imaginato spatio Deus ibi imaginatur, non autem aliquid est ipsa ubiquitas, ubi Deus possit esse concipi, & aliquid posse operari.

225. Arguit octavò Poncius: Nulla est assignabilis repugnantia infiniti in actu, quæ non conveniat infinito in potentia; sed hoc admittitur: ergo illud admitti debet. Majorem multis ostendit, sed quæ omnia eandem vim habent, & ad hanc probationem reduci possunt: Deum videre infinita in potentia, aut est Deum tot videre non posse, quin plura, & plura possit videre; aut est videre infinita, non tamen ut possibilia simul existere; sed primum apertè repugnat, quia ponit imperfectionem, & defectum in notitia Dei; alterum contradictiones patitur, quæ adducuntur contra infinitum in actu: ergo.

226. Resp. neg. maj. Ad prob. ejus dicitur Deum cognoscere infinitum in potentia hoc esse, quòd cognoscit ipsum in se ita se habere, quod non habet terminum, sed quibuscumque acceptis restant ulterius, & ulterius in infinitum accipienda; nullam autem refundit imperfectionem in notitia Dei, quòd unumquod-

quodque cognoscat, sicut in se est, & sicut non est imperfecta Dei noticia per hoc, quod cognoscat, materiam de se nullam habere actualitatem, ita non est imperfecta per hoc, quod cognoscat infinitum in potentia non habere terminum, aut posse totum accipi.

229 Arguit nonò Alfonso: De facto dantur simul existentes infinitæ negationes: ergo non repugnat simultanea existentia infinitorum entium. Antecedens, inquit, certum est, quia de facto datur negatio eorum omnium, quæ, cum possibilia sint, non existunt; ea autem infinita sunt. Mira quidem arguendi forma, nequæ enim poterit quis concipere; quomodo negationes existant: negatio quippe est non esse; at existere est habere esse: quomodo ergo ipsum non esse esse habet? Itaque neg. major; & ad probat. dicitur, quod ea omnia non esse in re, nihil est nisi actus intellectus, quo concipimus non esse, cum esse possint.

228. Arguit decimò Merino ex Philosopho 3. Physic. text. 69. ubi ait: *Quantum contingit esse in potentia, tantum contingit esse in actu.* Ex quo sic: In his, quæ in suo augmento non habent terminum, Deus cognoscit infinitas partes, licet non actu existentes, saltem possibiles existere; sed omnis extensio, idem dicitur de quolibet creato, in suo

augmento non habet terminum: ergo in quolibet tali Deus cognoscit infinitas partes possibiles existere, & consequenter poterit eas simul in actu ponere, quoties hæc similtas ipsis non repugnet; patet autem, quod repugnat in successivis, non autem in permanentibus.

Confirmatur primò: Major est Divina potestas, quam virtus infinitorum ignium, si darentur; at si essent infiniti ignes, possent simul infinitas combustiones causare: ergo magis poterit eas causare Deus. Secundò: Si Deus ageret ex necessitate naturæ, produceret infinitum in actu secundum extensionem v. g. sed non est minoris potestatis, ex quo agat ex libertate: ergo pariter potest. Patet maj. quia ageret ad ultimum potentia suæ, quæ infinita est; & insuper hæc infinita virtus non impediretur ex impossibilitate objecti, omnes enim admittunt extensionem posse in infinitum augeri, neque ex modo, quia extensio, cum sit de permanentibus, potest omnes suas habere partes simul.

229 Resp. quod Philosophus in illo textu agit de magnitudine, seu quantitate continua permanente, & intendit, quod in tali est dare maximum naturale; sed quantitatem ita magnam, qua major esse non possit naturaliter, non autem in quantitate discreta; ad hoc probandum as-

sumit

sumit illam propositionem, quod quantum contingit esse in potentia, tantum contingit esse in actu; & quia nulla magnitudo sensibilis est infinita, non contingit excessum esse omnis determinata magnitudinis, esset enim aliquid Cælo majus, verba sunt ipsius textus. Pater itaque, quod non est ad propositum; procedit enim de eo, quod de facto, & connaturaliter habet quantitas, & quia nulla potest major esse Cælo, quo omnia quanta continentur, qualibet habet terminum ascensus, neque ulla potest sine fine crescere, nempe naturaliter.

Ad rationem itaque, quæ inde deducitur, disting. major: Deus cognoscit infinitas partes possibles, infinitas in actu, & categorématique, neg. maj. infinitas in potentia, conc. maj. & tunc sequitur, quod hoc tantum modo possit in re ponere, quo

possibile videt, nempe alias, & alias sine termino, ita ut nunquam veniatur ad ultimam, quia talis nulla est. Ad primam confirmationem, si darentur infiniti ignes, daretur infinitum in actu; quare arguere, quod si darentur infiniti ignes, possent infinitas combustiones causare, idem est, quod arguere, quod si daretur infinitum in actu, posset causare infinitum in actu. Itaque major est potentia Dei qualibet imaginabili, sed nulla est imaginabilis, quæ possit infinitum in re ponere. Ad secundam, neg. maj. etsi enim Deus ageret ex necessitate naturæ, non ageret, aut posset id, quod in terminis suis involvit contradictionem; infinitum autem habere esse productum tale est, nempe est habere esse finitum, & acceptum.

Per hoc poterit ad alia patere, si quæ sint.

QUÆSTIO QVARTA DE LOCO, ET VACUO.

ARTICVLVS I.

Quid sit Locus

230 **P**ostquam de his actum est, quæ sunt intrinseca motui, ut de continuo, & infinito, sequitur de illis determinare, quæ sunt extrinseca, ut de loco, & tempore, nempe de loco ratione spatii, in quo motus exercetur, & de tempore tanquam de mensura extrinseca motus; de hoc quidem quaestione sequente, nunc autem de loco querimus, & quia vacuum se habet ut quadam loci privatio, agemus consequenter de vacuo. De loco determinat Philosophus in 4. Physic. per quinque cap. & postquam aliquas rejicit Antiquorum opiniones, quia locus est, in quo est locatum, ut propriam proponat, expendit, quot modis aliquid dicitur in altero esse: primo, ut digitus in manu, & omnino pars in toto; secundo,

ut totum in partibus; tertio, ut species in genere; quarto, ut genus in specie; quinto, ut forma in materia; sexto, ut materia in composito; septimo, ut factibile in agente; octavo, sicut causatum in fine, & ista improprie in alio esse dici ait.

231 Proprie in alio esse ait, quod est sicut contentum in continente; & hoc duobus modis, aut sicut in vase, aut sicut in loco: ut ergo pateat, quid est locus, explicat, qualiter ab omnibus istis differt; quare non bene aliqui locum explicant per continentiam vasis, potissimè enim ab isto intendit Philosophus distinguere continentiam loci. Deinde ea supponenda dicit, quæ secundum omnes indubitata sunt loco convenire, ut ex his propria ejus ratio habeatur: ait itaque, quod primò convenit loco continere locatum, & non esse aliquid ejus; locus enim terminus est, qui motu locali derelinquitur, & acquiritur; quod autem est aliquid

aliquid locati, non derelinquitur, aut acquiritur; quare partes continui, ait, ante divisionem non sunt in loco, sed in toto, divisione autem fiunt in loco.

Secundò, loco convenit æqualem esse locato: hoc nonnulli non de æqualitate commensurationis, sed continetia intelligendum dicunt, sensus autem patet inferius. Tertiò, convenit loco, quod separatur à locato; patet enim, quòd motu locali derelinquitur unus locus, & alter acquiritur: hinc differentia habetur loci à vase, quod enim in alio, non in vase continetur, movetur motu ejus, ut cum vase movetur aqua. Quartò, loco conveniunt differentia positionis, sursum, deorsum, sinistrorsum, dextrorsum, ante, & retro. Tandem, quod est id, ad quod corpora tendunt naturaliter, & in quo quiescant, unumquodque secundum naturam suam, ut grave deorsum, leve sursum; non autem hoc sic accipiendum est, quòd id tantum locus sit, in quo corpus naturaliter quiescit, sed id est locus connaturalis, contingit autem in alio esse violentè, ut lapis sursum.

232 His præmissis, locum ita definit Philosophus: *Terminus continentis corporis immobilis primò*, seu ut communiter ponitur: *Ultima superficies corporis continentis immobilis*. Dicitur primò terminus, sive superficies

ultima, quo intelligatur, locum non esse corpus continens, sed extremitas ejus, sive superficies, quo ipse evacuat argumentum Zenonis, quòd nempe locus erit in loco, & erit processus in infinitum: ad hoc ait, quòd locus non est in loco per se, quia enim extremitas est continentis, in ipso est corpore continente tamquam pars in suo toto; quare non per se, sed ratione corporis ipsius contingit in loco esse; & hoc sensu contingit, quòd loci sit locus; ut terra in aqua est, & aëre, quibus continetur, hæc in igne, ignis in Cælo, quod non ab alio continetur.

Dicitur deinde *continentis corporis*. Quo circa nonnulli dubitant, cur potius dicitur corpus continere locatum, quam superficiem, cum locus dicatur ipsa superficies continentis, deberet enim dici, quòd ipsa superficies continet. Pererius ex Scoto respondet, quòd continens debet esse extra contentum; superficies autem, eo quòd est indivisibilis, coïncidit, & simul est cum superficie contenti. Displicet hæc ratio: Etsi enim mathematica superficies, eo quòd simpliciter indivisibilis, non sit extra, at nec hæc coïncidit, sive simul est eadem ratione, neque locus est superficies mathematica, sed physica, quæ physicè continet. Dicitur itaque, non quòd superficies continet, sed quòd est aliquid

continentis, quia quoties unita accipitur corpori, cujus est superficies, aliquid ejus est; quare denominatio continentis totius est corporis, cujus pars est ipsa superficies; sicut autem dicitur, quod locus continet locatum, ita posset dici, quod superficies continet, & Philosophus text. 30. ait: *Censemus, locum esse primum, quod continet*. Notandum autem, quod, quamvis dicitur, locum esse extremitatem in singulari, poterit contingere, quod continentia fiat multa, ut si virega in medio fluvii terræ insigatur, pars ejus superficie terræ, pars superficie aquæ, pars autem superficie aëris continetur; tunc autem continentia sunt multa materialiter in ratione superficie, unum verò formaliter in ratione loci.

Viterius dicitur *continentis primò*. Pro cujus intelligentia notandum, quod Philosophus ipse locum dividit in communem, & proprium: communis est, qui remotè, & mediatè continet; proprius verò, qui immediatè, ut quia omnia sublunaria Cælo continentur, Cælum est locus omnium communis; proprius verò est illa superficies, qua immediatè unumquodque continetur: ut ergo definitio accipiatur de loco proprio, dicitur, quod est superficies continentis primò, hoc est, immediatè. Tandem dicitur *immobilis*,

quo quidditas loci determinatur, & in quo tota difficultas est in accipiendo definitionem Philosophi; quare ait Hurtado, definitionem illam sola autoritate teneri, neque posse congruè explicari, quomodo locus sit immobilis. Sed certè loco convenire immobilitatem, per se notum est ex motu locali, derelinquit enim mobile terminum a quo, nempe locum, quem habebat; quare is manet immotus, quando movetur locatum, & per hoc differt continere per modum loci, & per modum vasis.

Missis itaque variis explicandi modis, pro intelligentia notandum ex B. Doctore, quod superficies continens poterit tripliciter accipi; aut in eo quod superficies, aut in eo quod continens, aut in eo quod est mobilis, hoc est, eandem servat distantiam ad punctum aliquod fixum, puta, ad polos mundi: priori modo consideratur secundum se, ut est extremitas corporis: secundo modo consideratur ut continens, & ambiens aliud, etiam immediatè, sed non proinde ut locus ejus, quia poterit cum eo, quod continet, moveri, ut movetur vas cum aqua, quam continet, & tunc aqua mutat locum, non tamen superficiem continentis; poterit item mutari superficies continens, quin contentum mutet locum, ut turris immota manet in eodem loco, *muta-*

mutatur tamen superficies aëris ambientis.

Dicere ergo, quod locus est superficies continentis immobilis, non est, ut aliqui male imaginantur, quod superficiei, quæ est locus, debet convenire immobilitas tamquam propria passio, sed quod illa superficies non in eo, quod præcisè continet, sed in eo, quod ita continet, quod immobilitatem habeat, seu eandem distantiam conserveat ad punctum fixum, habet rationem loci; quo patet quidditas loci, & qualiter ab aliis differt, præsertim ab eo, quod continet per modum vasis, hoc enim non habet hoc sensu immobilitatem, imò, ut jam patuit, cum eo, quod continet, movetur.

233 Ex hoc autem, quæ contra definitionem loci communiter obijciuntur, non est difficile solvere: opponunt primò, quod si Deus immoto corpore mutaret polos mundi, corpus illud mutasset distantiam ad polos; sed non mutaret locum: ergo aut de ratione loci non est immobilitas, aut ea non benè explicatur per distantiam ad polos. Secundò: Turris immota, idem de virga in fluvio fixa, mutat superficiem ambientem; sed non locum: ergo idem. Id generis alia opponuntur, ad quæ ex horum solutione patebit.

Ad primum dicitur, quod

immobilitas sumitur ex distantia ad polos mundi exempli gratia, eo quod de facto fixi imaginantur, & immoti; casu autem, quod mutarentur, non jam ad polos, sed ad locum, ubi prius erant, imaginatione acceptum deberet sumi respectus distantia, ex quo sumeretur immobilitas. Ad secundum respondent communiter Scotistæ, quod mutatur superficies materialiter, manet verò formaliter, quatenus superficies, quæ succedit, præcedenti æquivaleret omninò quantum ad motum, aut quietem corporis contenti, & hoc sensu eadem manere dicitur. Displicet hæc solutio: eodem enim modo ambulans mutat superficiem aëris ambientis, & paritèr posset dici, quod ea manet in suo æquivalente, & sic ambulans non mutaret locum. Nobis ergo dicendum, quod tunc inadæquate, & ex parte mutatur superficies materialiter in ratione continentis, non verò formaliter in ratione continentis immobiliter ex eodem respectu distantia ad punctum fixum: in talibus ergo superficies multiplex est materialiter, nempe terræ, aquæ, & aëris, una autem formaliter in ratione continentis, quia una est contentia; quare in illis aliquid accipitur immotum, & in eadem distantia ad punctum fixum, nempe terra, & aliæ partiales superficies non absolute accipiuntur,

ut habeant rationem loci, sed ex habitudine contiguitatis ad hoc immotum, quo unam faciunt continentiam; & quia secundum hanc habitudinem non mutatur distantia, quatenus illud aliquid est immotum, locus non mutatur.

234 Habito, qualiter intelligitur definitio motus, dubitatur, quid ex his, quæ in ea importantur, est de formali, seu magis per se ad rationem loci? Prima sententia affirmat, locum importare pro formali, quod sit superficies, continentiam verò, & immobilitatem esse connotata intrinseca. Ita Conimbricenses 4. Physic. cap. 5. q. 1. art. 2. & alii. Motivum est: primò, quia hoc ponitur in recto in definitione. Secundò, quia ea, quæ loco dicuntur convenire, ratione superficiei conveniunt, ut continere locatum, esse illi æqualem, per motum acquiri, & similia. Secunda sententia ponit, locum pro formali, & per se significato importare continentiam, immobilitatem verò esse passionem propriam, & superficiem importari de materiali. Hanc tenent communiter Scotistæ, probat autem Merin. q. 1. num. 30. quia locus dicit pro formali id, cui tamquam propria passio convenit immobilitas; sed hæc non superficiei, sed relationi continentie coavenit, quia superficies movetur moto corpore, cuius est

superficies: ergo. Secundò: Id est de formali in loco, quod per differentias loci contrahitur, nempe sursum, deorsum, & alias; sed per tales non superficies, sed continentia contrahitur: ergo.

Hæc quidem rejicere non esset difficile; multa enim contra utrumque modum occurrunt, quæ cuique possunt obvia esse; nolumus autem in re parvi ponderis tempus terere: difficultas itaque, imò magis confusio oritur, ex quo immobilitas accipitur ut passio secuta ad quidditatem loci; quare ratio formalis ejus quæritur pro priori ad immobilitatem; male autem, quia seclusa per intellectum immobilitate, non relinquitur ratio loci, sed continentia communis loco, & vase, neque tunc locus à vase poterit distinguì; quòd autem distinguì debet, patet in textu Philosophi, imò ex hoc potissimè quidditatem loci venatur, quo distinguitur continentia loci à continentia vasis.

235 Nobis ergo dicendum, quòd locus importat pro materiali, quòd sit superficies continentis, pro formali verò immobilitatem. Ita habet B. D. in 4. Physic. lect. 7. ubi ita incipit: *In hac autem definitione est aliquid materiale, aliquid formale; nam totum hoc, videlicet, terminus continentis primum, est ibi materiale; quòd verò additur, immobilis, est quid formale.* Probat, quia

quia id, quod in loco est veluti
genus, quo cum aliis convenit,
est quid materiale; quod verò est
differentia, qua ab omni alio
differt, est formale; sed quòd sit
superficies ultima continentis,
habet locus commune cum eo,
quod continet per modum vasis,
per immobilitatem verò differt,
& ultimò determinatur ratio lo-
ci: ergo. Min. ex jam dictis pa-
tet. Confirmatur: Quia Physi-
cus agit de loco propter motum
localem, ut ipse ait Philosophus
hic; sed superficies continentis
exclusa immobilitate nullum ha-
bet respectum ad motum loca-
lem: ergo.

An autem requiratur actua-
lis continentia ad rationem loci,
vel sufficiat aptitudinalis, de
quo nonnulli dubitant. Dicimus,
quòd sufficit aptitudinalis, nem-
pe superficies immobilis nata
continere est locus potens loca-
re, actu autem locat per hoc,
quod actu continet. Quod pri-
mò patet, quia verba in defini-
tione non dicunt actum, sed ap-
titudinem. Deinde: Quia motus
localis est ad locum, quare locus
est terminus *ad quem* illius mo-
tus; continere autem actu, &
exercitè est mutatum esse, & post
initum motum. Deinde: Non
idem est locus, & ubi; nam locus
est superficies continens immobi-
liter; ubi autem est habitudo, seu
determinatio contenti, quæ ex
ipsa continentia, & adjacentia

ad locum resultat, & quia ex eo,
quod loco continetur, resultat
illa habitudo, motus localis esse
dicitur aut ad locum, qui acqui-
ritur; aut ad ubi, quod ex hoc
resultat; quare autem ad relatio-
nem non est motus, eo quòd ip-
sa resultat, est autem ad ubi; ra-
tio est, quia ubi non est relatio
resultans, sed modus quidam se
habendi, & tantum relatio se-
cundum dici.

236 Motiva autem utrius-
que sententiæ non est difficile
solvere. Ad primum pro prima
sententia dicitur, quòd accidens
uno modo definitur per subjec-
tum suum in recto importatum,
ut simum est natus habens cur-
vitatem, alio modo ponit sub-
jectum in obliquo, ut simitas est
curvitas nasi; quare ex eo, quòd
in definitione importatur in re-
cto, non benè arguitur, quòd sit
de formali, & per se primò im-
portatum: in loco ergo superfi-
cies continens se habet ut sub-
jectum, determinatur autem per
immobilitatem. Ad secundum,
superficieci conveniunt ea, quæ
loci sunt propria, non autem
per se in eo, quod est superficies;
quare sequitur quidem, quòd sit
rectum, & realitas loci, ratio ve-
rò formalis est immobilitas, qua
determinatur.

Ad primum pro altera sen-
tentia falsum est, quòd immobi-
litas sit passio secuta ad quiddi-
tatem loci, alioqui seclusa pec-
intela

ARTICVLVS II.

*Quibus, & quomodo conveniat
esse in loco?*

I.

I.

Quaedam præmittuntur.

intellectum immobilitate, relinqueretur talis quidditas, sicut seclusa qualibet passione relinquitur natura, cujus est passio. Præterea: Si ad continentiam sequitur tamquam passio immobilitas, vas habebit immobilitatē, & non erit distinguere contineri per modum vasis, & per modum loci; patet enim, quod si vas verē continet aquam. Movetur utriusque superficies cum eo, cujus est superficies, sed hac ratione non est locus; quare dictum est, quod non qualibet superficies continentis est locus, sed illius, quod ita continet, quod sit immobile. Ad secundum dicitur, quod ea non sunt differentiae formales loci, sive in eo, quod talis est, sed ipsius substracti; quare neque continentiae conveniunt, sed corpori continenti; patet enim, quod sine ulla continentia, & ex sola positione partium in toto accipitur sursum, & deorsum, dextrum, & sinistrum.

237 **L**atiùs patet alicubi esse, quàm esse in loco: esse alicubi tantum dicit determinationem, seu habitudinem praesentiae, quae non petit de necessitate fundari in quantitate secundum extensionem localem; esse autem in loco dicit commensurationem alteri ut continenti immobiliter; hoc enim locus est, & ista commensuratio dicitur praesentia circumscriptiva; & quia haec tantum convenit corporibus, quippe in quantitate fundatur; esse in loco, propriè loquendo, solis corporibus competit; & esse alicubi, ut spectat ad Physicum, tantum est esse in loco: nihilominus latè accipiendo esse in loco, etiam spiritualiz dicimus in loco esse, quia de illis ad modum corporalium, & per speciem, quam de corporalibus habemus, discurremus; quare de esse in loco ut sic, & ut idem est, ac esse alicubi, seu praesentia, & de determinatione, distinguamus, oportet.

238 Primò itaque Deus non est

est in loco: quia in loco esse, etiam in hac lata acceptione, dicitur esse alicubi, seu determinationem presentia; Deus autem non determinatur ad aliquam presentiam, quare non alicubi per determinationem, sed ubique est per immensitatem. Dicitur autem, ubique esse per essentiam, presentiam, & potentiam; per potentiam quidem, quatenus omnibus dat esse, & conservat, ut enim ait Apostolus: *In ipso vivimus, movemur, & sumus*; per essentiam, quatenus, quidquid esse habet, quædam est participatio Divinae perfectionis; per presentiam, quatenus, eo quod Deum concipimus immensum, ubicumque aliquid concipimus, ibi cogimur Dei presentiam concipere; non autem hæc presentia relationem in Deo significat, sed in creaturis, quam quia Deus terminat, dicitur presentia.

Cum hoc stat, quod Deus aliquo speciali modo dicitur esse alicubi, ut in Humanitate Christi Domini per unionem personalem, & in Iustis per inhabitationem gratia; hoc autem esse alicubi tantum secundum quid, quodammodo est esse alicubi, propriè enim alicubi esse significat, ita hic, quod non alibi; & Deus autem non potest absolute dici ita hic, quod non alibi, sed tantum hoc speciali modo; Dei autem presentia quocumque

modo non est rebus tamquam loco, sed magis tamquam agentis materiae suae, non enim otiosa est presentia Dei, & quæ sit pure, & tantum presentia.

239 Res creata de necessitate sunt alicubi, quia ex limitatione sua sic se habent esse hic; quod non alibi; aliter tamen corporalia, & spiritualia: duplex ergo est presentia; altera circumscriptiva, qua res sic est loco presentia, quod ei commensuratur, sive tota toti, & pars parti responderet; & quia sic circumscriptur a superficie loci, dicitur circumscriptiva, & hæc propria est corporalium; alia presentia est definitiva, qua nempe res determinatur, ut hic, & non alibi sit; & hæc, quia non habet speciale nomen, retinuit sibi nomen commune; definire enim, seu determinare rem, ut hic, & non alibi sit, etiam habet presentia circumscriptiva, sed hæc altera tantum, & præcisè habet determinare, non autem commensurare; quare hoc sensu dicitur definitiva, hæc est propria spiritualium.

240 Additur specialis alter modus presentia Sacramentalis, quam nempe habet Christus Dominus in Eucharistia; hæc enim neque est circumscriptiva, non enim commensuratur Corpus Christi Domini aut ad species, aut ad locum, quem ista occupant, neque est definitiva, cum

non

non ita hîc sit, quòd non alibi, sed ubicumque species consecratae sunt in toto mundo, ibi sit Christus Dominus. Pro hujus intelligentia notandum, quòd substantia Christi Domini sub accidentibus panis v. g. ponitur loco substantiae panis, & est ibi, sicut prius erat substantia panis; nempe in tota Hostia una est substantia panis, quae tamen in qualibet Hostiae parte tota est, quia ibi verè est substantia panis, & eà divisa, esset qualibet pars verè panis: ita Christus Dominus post consecrationem est ibi totus in tota Hostia, ita tamen, quòd facta divisione, sicut ante consecrationem qualibet pars divisionis totam quidditatem, & rationem substantiae panis haberet, ita post consecrationem qualibet pars divisionis totum habet Corpus Christi Domini.

Notandum deinde, quòd esse in loco substantiae convenit duobus modis: altero per se, non quòd substantiae de se competat in loco esse, sed quòd per se esse dicitur, secundum quod per accidentia sibi propria ad locum determinatur; alio modo dicitur esse in loco per accidens, sive per aliud, ut substantia aquae per se quidem, & per propria accidentia est in vase, per accidens verò, & per accidentia ipsius vasis est in loco ejus. Tunc itaque, aut comparabimus substantiam Christi

Domini ad species ipsas, aut ad locum, quem illae occupant: priori modo non est ibi sicut in loco, neque ea est praesentia; succedit enim loco substantiae panis, & hæc non ibi erat per praesentiam, & tamquam in loco, sed tamquam subjectum sub forma.

Si autem posteriori modo comparetur ad locum specierum, sic est in loco, non tamen per se, sed per accidens, & per aliud: non enim illa accidentia propria sunt substantiae Christi Domini, sed substantiae panis; quare nec per illa redditur sensibilis, nec motum habet per se, sed per accidens motu vestitionis movetur cum speciebus: sicut ergo motu specierum moveretur per se substantia panis, si ibi esset; quia ea sunt propria panis accidentia, movetur autem, & sentitur per accidens, & per alterum substantia Christi Domini, quando ibi est; ita substantia panis per se esset in loco specierum, substantia autem Christi Domini non nisi per accidens. Hæc juvat notare pro dicendis art. 4. arguitur enim ex multiplici praesentia Sacramentali pro multiplici circumscriptiva.

Ad propositum itaque difficultas, de qua quaritur in articulo, duplex esse potest; altera: An omni corpori de facto existenti conveniat esse in loco? De hoc quaritur propter ultimam sphaeram, seu Coelum Empyreum,

quod

quod nullo alio corpore contine-
tur, quare non videtur esse in lo-
co; altera difficultas est: An esse
in loco de necessitate conveniat
rei creatæ, seu, an sit possibilis
creatura nullibi existens? De
utrâque breviter dicemus; non
enim est specialis controversia;
quia tamen ad hoc, & reliqua,
de quibus in hac questione agen-
dum restat, multum confert de-
terminare, quamnam est ratio for-
malis essendi in loco, de hoc
prius agamus.

§. II.

*Quanam sit ratio formalis essendi
in loco?*

241 **D**E loco Angelorum,
& ratione, per quam
ad locum determinantur, agunt
Theologi in materia de Angelis;
quare de hoc agere nostrum non
est, nihilominus quid nobis te-
nendum est, breviter dicemus.
Duplex itaque de hoc est senten-
tia: altera ponit, Angelos esse in
loco per suam substantiam. Hanc
tenent Scotistæ. Altera docet, in
loco esse per operationem. Hanc
tenent Thomistæ. N. B. Doctor
in hanc secundam videtur incli-
nare, siquidem sæpe asserit, An-
gelos esse hic, aut ibi, quatenus
per voluntatem suam determi-
nantur ad operandum hic, aut

ibi; non tamen de mente ejus
certò constat; docet quippe sæ-
pius etiam, quòd sicut corpo-
ralia sunt in loco per quantita-
tem molis, ita spiritualia per
quantitatem virtutis; est autem
quantitas virtutis ipsa substan-
tialis perfectio, secundum quod
in ea accipitur tantum, & tan-
tum.

Quia itaque de hoc ex insti-
tuto in Theologia, ad præsens
dicemus, quòd Angelum esse hic,
aut ibi, duobus modis possumus
accipere; aut secundum quod
sunt in Cælo, aut secundum
quod hic inferius aliquando esse
intelliguntur; & quidem, cum se-
des propria, & locus ipsis à Deo
deputatus sit Cælum, hic esse
tantum intelliguntur, quatenus
aliquid operantur; & hoc sensu
operatio est ratio, quare hic, aut
ibi sunt; in proprio autem loco,
nempe in Cælo ratio formalis,
qua ad locum determinantur, est
propria eorum substantia, ita
tamen quòd per intentionem vo-
luntatis ea determinatur hic, aut
ibi; neque enim, aut fixa debet
imaginari illa substantia in ali-
qua parte Cæli, qua à Deo posi-
ta sit, quin possit inde moveri,
neque aliud habet, quo moveri
intelligatur, aut determinari,
quam per voluntatem. De hoc
autem ad præsens satis.

242 De corporalibus prima
sententia docet, quòd ratio for-
malis essendi in loco est ubi, quod

in relatione consistit extrinsecus adveniente. Hanc tenent Scotista. Secunda asserit, talem rationem esse quantitatem per ejus effectum secundarium, qui dicitur localis extensio. Hanc tenent Thomista, & ceteri communiter. Nobis dicendum, rationem formalem, qua corpus in loco est, esse quantitatem, non autem ubi. Prob. primo: Quia corpus esse in loco est a superficie continentis ambitu; sed ratio formalis, qua sic ambitur, & continetur, est extensio: ergo. Major patet; non enim aliam habet corpus presentiam, & determinationem ad locum, quam commensurationis. Patet item min. quia ratio formalis, qua commensuratur, seu commensurative continetur, extensio est. Confirmatur: Sicut in loco se habet locare, ita locari in locato; sed in loco ratio formalis locandi, seu localiter continendi est quantitas, nempe superficies: ergo.

243. Prob. secundò: Relatio, in qua ponitur consistere ubi, est corporis locati ad hunc locum, in quo est; sed ea nequit esse ratio formalis essendi hic: ergo. Prob. min. Eo corpus est hic, quia habet rationem formalem essendi hic; sed non eo hic est, quia habet relationem ad hunc locum, imò & contra, eo relationem ad hunc locum intelligitur habere, quia in eo ponitur: non ergo illa relatio est ra-

tio formalis, quare est in loco, sed commensuratio extensionis suae, qua habet modum relativi, seu relationem secundum dici. Confirmatur: Vbi, juxta definitionem Gilberti, quam omnes admittunt, est *circumscriptio passiva a circumscriptioe loci proveniens*; sed circumscriptio passiva non significat relationem extrinsecus advenientem, sed commensurationem extensionis ad extensionem: ergo.

Præterea: Relatio extrinsecus adveniens non resultat, sed aliqua actione causatur; sed ubi seu id, quo formaliter corpus est in loco, nulla actione potest intelligi causari: ergo. Prob. min. primo, quia ipsa actio relatio est per ipsos, quare relatio relationem causaret. Secundò, quia in motu locali nulla influentia intelligitur causativa alicujus. Tertiò, quia talis motus non causat id, quo corpus est in loco, sed corpus in loco ponit, debet autem in ipso supponere rationem formalem, qua natum sit ita in loco esse. Quartò, quia si talis motus habet terminum in mobili causatum, non differt a motu ad formam; sed Philosophus loci mutationem accipit contra motum ad formam: ergo. Patet maj. quia tunc motus localis habet pro termino illam relationem talis motu inductam, æque, ac alteratio habet pro termino qualitatem. Patet item mi-

nor, quia de mobili ad locum agit in speciali parte, nempe in lib. de Cœlo; de mobili ad formam in alia, nempe in lib. de Generat.

Neque refert dicere, quod motus ad locum differt à motu ad formam, quia ille ponit formam absolutam, quæ propriè forma est; motus verò ad locum solum ponit relationem. Non, inquam, hoc refert, quia motus ad formam in hoc ab omni alio diversificatur, quod mobile diversificat, & facit sive aliud, sive alterum, eo quod perfectionem adducit, nempe formam substantialem, aut accidentalem; sed in sententia Scotica æquè diversificatur mobile, & alterum constituitur, sive relationem, sive formam absolutam habeat, cum utroque modo habeat reale accidens, quod non habebat prius: erit ergo propriè motus ad formam, & vera alteratio ipse motus localis, si eo causatur illa relatio.

244 In contrarium autem hoc unum habet Merin. Quod ubi nequit esse quid absolutum, ex terminis enim importat ad alterum esse, nempe ad locum; sed aliunde impossibile est ex absoluto, & relativo unam quidditatem constari: ergo relationem significat, non intrinsecus advenientem, alioqui esset in prædicamento relationis: ergo extrinsecus advenientem. Ad hoc fa-

cillimè dicitur, quod ubi non significat absolutum ut tale, sed absolutum habens modum relativi, seu relationem secundum dici; ex ipsa autem patet definitio, quod non pura est relatio; nam circumscriptio passiva aliquid in se est: præterea, ubi non est ratio, qua corpus in loco constituitur, de quo quaeritur, sed ex adjacentia, & determinatione corporis ad locum intelligitur consequi; quare rationem supponit, qua corpus ad locum determinatum, & hæc est sua extensio, qua natum est contineri, seu, quod idem est, locari.

§.

III.

An, & quomodo sit in loco ultima sphaera?

245 **R**atio dubitandi est: Quia in loco esse debet, quod localiter movetur; est enim motus localis inter duo loca, alterum, qui derelinquitur; & alterum, qui acquiritur; quare locum habet, quem derelinquit, quod movetur localiter: si ergo ultima sphaera movetur localiter, nempe est primum mobile, debet in aliquo loco esse. At verò ex alia parte, quod in loco est, superficie continetur alicujus corporis, cum locus sit ultima superficies corporis con-

tiensis; ac ultima sphaera non habet supra se corpus aliud, a quo contineatur: non ergo est in loco. Hinc pater, totam difficultatem esse in sententia Philosophi, & ex suppositione, quod nullum sit Caelum supra primum mobile, nos autem supra primum mobile ponimus Caelum Empyreum, quod est sedes Beatorum, & tunc nulla relinquitur difficultas; tale enim immobile est, quare nulla est necessitas assignandi illi locum, & primum mobile superficie continetur Caeli Empyrei.

246. Quandoquidem itaque tota difficultas ex hypothesi procedit, quare nemine jam tenetur, non est, cur in ea expendenda multum ignoremur: prima sententia ponit, locum Caeli esse ultimam ejus superficiem. Hanc suppresso nomine Authoris, refert B. Doctor lect. 10. pro ea citat Averſa Gilbertam. Secunda sententia vult, locum Caeli esse Caelum sibi inferius. Pro hac citat Thomistas. Tertia docet, Caelum esse in loco ratione partium. Pro hac adducit D. Thomam, & Thomistas, & hanc tenet N. Villanova. Quarta docet, Caelum omnino non esse in loco. Hæc est communior, tenet ipse Averſa, Merin. & multi alii.

247. Sed secundum mentem Philosophi nulla ex his tenetur: prima quidem, quia de ratione loci est, quod non sit aliquid lo-

cari, si enim ad locum moveretur corpus, derelinquit locum, quem habebat, & acquirit, quem non habebat: non ergo locus est superficies ipsius locari. Non item secunda, quia Caelum inferius, præterquam quod non continetur, sed continetur, non habet immobilem respectu Caeli superioris; ac de ratione loci est immobiles: ergo. Tertiam item rejicit B. Doctor lect. 8. quia totum nihil est præter partes suas; si ergo toti non convenit in loco esse, neque partes. Docet utique Philosophus, Caelum in loco esse secundum partes, text. 45. sed verba ejus hæc sunt: *Partes enim in loco quodammodo omnes sunt, continet enim in circulum alia aliam*; intendit autem, ut exponit B. Doctor, partes Caeli ipsas esse sphaeras inferiores, quæ omnes in loco sunt, & una aliam continet, sed non de his, sed de supremo procedit difficultas.

Quarta sententia aut loquitur de Cælo, quod re vera, & secundum Catholicam sententiam est supremum, & de hoc vera est, sed non de hoc procedit difficultas, quia hoc omnino non est mobile, quare non est in aliquo loco, sed est locus omnium; aut loquitur secundum sententiam Philosophi, quæ supremum Caelum est primum mobile, & sic primum habet contra se rationem dubitandi, quod nempe

nempe localiter moveretur, de necessitate est in loco. Deinde text. Philosophi, nam hic text. 45. postquam ait, quod alia sunt in loco per se, subiungit: *Alia vero secundum accidens, ut anima, & cælum*; quare quod sæpe ibi ait, Cælum non esse in loco, intendit, non esse per se; si autem aliquomodo moveretur localiter, aliquomodo debet in loco esse, & sic ipse ait, quod est per accidens.

248 Itaque B. Doctor in 4. Physic. lect. 8. ad 2. dubit. ita respondet: *Dicendum, quod Cælum dupliciter potest sumi, vel pro tota regione cælesti, vel pro ultimo mobili. Si dicatur Cælum tota regio cælestis, sive tota regio inalterabilis, cujus est regio à globo Lunari, sic Cælum est in loco per partes, quia sic acceptum cælum nominat multas sphaeras, quarum una continet, & circumdat aliam. Sed si accipitur Cælum pro ultimo mobili, sic secundum opinionem Philosophorum non est in loco per se, quia non habet aliud corpus continens ipsum, sed est in loco per accidens, ut per centrum, ut in disputationibus patebit: utrum autem sit dare aliquod corpus extra ultimam mobile, non est presentis speculationis, sufficit autem ad præsens scire, Philosophos non posuisse Cælum Em-*

pyreum. In his verbis B. Doctoris habemus primò, quod ista diffi-

cultas secundum veritatem, quæ ponitur Cælum Emphyreum supra primum mobile, non habet locum, sed tantum secundum opinionem Philosophi, qua nullam ponatur Cælum supra primum mobile. Deinde habemus, quo sensu verum est, Cælum esse in loco per partes suas, nempe non accipiendo Cælum pro ultima sphaera, sed pro tota regione inalterabili, sic quatenus sphaera continet sphaeram, tota regio secundum partes suas dicitur in loco esse: tandem habemus, qualiter ultima sphaera secundum opinionem Philosophi dicenda esset in loco esse, nempe non per se, quia non habet corpus, quo contineatur, sed per accidens ratione centri.

Quid autem sit in loco esse ratione centri, latè explicat B. Doctor in dubitationibus ad illam lect. ipsum vide, si placet: quandoquidem enim in nostra, & communi sententia dubitatio nulla relinquitur, inutile est in hoc tempus insumere: itaque in corpore mobili secundum locum accipitur alicubi esse, secundum quod accipitur determinata distantia ad aliquod fixum, & immobilitas est de ratione loci: quatenus ergo accipitur centrum Cæli, non quidem mathematicum, sed physicum, nempe globus terræ alicubi esse, accipit

accipitur in revolutione Coeli partes ejus aliter se habere ad partes terrae; & quia ex hoc accipitur mutari distantiam, ex quo centrum est in loco, Caelum in loco esse dicitur per accidens ratione centri. De hoc autem factis, quæ enim in contrarium opponuntur, nihil refert, an sic, vel sic solvantur, cum non dicamus ita esse, sed ita ponere Philosophum.

ARTICVLVS III.

An sit possibilis creatura nullibi existens.

249 **A**ffirmativam partem tenet P. Vazquez, sequuntur Valent. Monzeus, Merat. Oviedo, Quiros, Echaz. Alfons. ex Scotistis Ponticius, Llamaz. & ex Nostri Villanova. Partem negativam tenet P. Suarez lib. 4. de Angel. cap. 3. sequuntur Molin. Complut. Arriaga, Arrub. ex aliis Spin. Elisens & ex Nostri Manso. Nobis distinguendum est; nam quantum ad ubi intrinsecum, quod nullibi est, omnino non est, & hoc sensu ait Philosophus in principio 4. quod omnes censent, quidquid est, alicubi esse; cum hoc tamen quantum ad ubi extrinsecum, sicut nulla est necessitas metaphysica, ut aliud

existat, quod sit locus hujus, ita omnino non repugnat nullibi existere, seu nullum habere locum extrinsecum.

250 Dicendum ergo primò: Sive non existente alio, quod sit locus, sive etiam loco existente, potest de posse absoluto corpus existere sine omni præsentia circumscriptiva, sive ubi extrinsecum, & hoc sensu nullibi. Hæc probatur de facili, quantum ad primum quidem: Quia de facto ita est Cælum Empyreum, quod nempe nullum habet corpus, cuius superficie contineatur, & quod sit locus ejus: quia ergo nulla est necessaria connexio corporis ad quodvis aliud, ita potuit solus creari homo, vel lapis, quod nullum haberet locum, & quantum ad ubi extrinsecum esset nullibi. Quantum ad secundum item: Quia ubi extrinsecum est extensio ipsa localis corporis, secundum quod ex passiva circumscriptioe à loco habet modum relativi, seu relationem secundum dici ad ipsum locum; sed manentibus cæteris, potest Deus corpus conservare sine locali extensione, sicut illam non habet Corpus Christi Domini in Eucharistia: ergo erit tunc sine ubi extrinsecum, & nullibi quantum ad præsentiam circumscriptivam.

251 Dicendum secundò: Implet, creaturam conservari absolute, & omnino nullibi. Hæc

periculabile est sententia P. Aa-
gustini, nam Epist. 57. ad Dard.
q. 1. paulo ante finem ita habet:
Nam spatia locorum tolle à cor-
poribus, nusquam erunt, & quia
nusquam erunt, neque erunt.
Potest autem dici, quod hic lo-
cus S. Parentis nihil probat,
probat nempe, quod sine spatio,
vel loco extrinseco corpus esse
non potest, quare non de neces-
sitate metaphysica, & de eo,
quod Deus potest facere, sed de
eo, quod connaturaliter rei con-
venit, dicendus est loqui S. Pa-
rens. Sed in primis, neque ita
est accipi, quia de facto, &
connaturaliter Caelum Em-
pyum est sine spatio exterioris lo-
ci, non ergo de hoc loquitur S.
Parens.

Deinde, quo possimus
eius habere, juvat inten-
dere illius loci expendere: que-
bat itaque Dardanus, quomo-
do accipiendum sit, quod Chris-
tus Dominus nunc in Caelo est,
an S. Latroni sub mortis ho-
mine dixerit: *Hodie mecum eris in*
Paradiso, an nempe Paradisus
in Caelo ponendus est, aut Chri-
stus Dominus in duplici loco?
Ad hoc ut respondeat S. Parens,
atque expendit, quod aliter de
Christo Domino, ut Deus est,
aliter, ut est homo, debemus ac-
cipere, quod est alicubi, nempe
ut Deus est, non alicubi deter-
minare, & tantum, sed ubique
est per immensitatem; ut verò est

homo, non ubique, sed alicubi
determinare est; & quia dixerat,
Deum esse ubique, sed tamen in
se ipso, propter quandam diffi-
cultatem, quæ hinc oritur, ait,
hoc debere amplius explicari, &
subjungit: *Quomodo enim ubique,*
si in se ipso? Ubique scilicet, quia
nusquam absens; in se ipso au-
tem, quia non continetur ab eis,
quibus est praesens, tamquam sine
eis esse non possit; nam spatia
locorum tolle à corporibus, nus-
quam erunt, & quia nusquam
erunt, neque erunt.

Hunc ergo discursum in-
tendit S. Parens, quod Deus sit
ubique est, quod in se ipso, quia
à nullo alio dependet, nempe
ejus praesentia non est passivè
se habere, & per modum con-
tinenti, sed activè, & per modum
continentis; ac verò creatura
non potest dici in se ipsa esse,
quia ejus praesentia non activa
est, & continentis, sed passiva,
& contenti. Patet itaque primò,
quod sic corpus accipit, quod
de re qualibet creatura intendit;
arguit enim ab opposito, quod
huic non convenit in se esse, be-
nè autem Deo; patet deinde,
quod non de eo, quod illi con-
venit ex connaturali exigentia,
sed ex metaphysica ratione, &
patet tandem, quod esse intendit
de ratione creaturae ordinem exi-
gentia ad alterum, cui sit prae-
sens, ut ejus non in se, sed ali-
cubi esse concipiatur.

Prob.

252 Prob. secundò à ratione: Implicat creatura re ipsa existens, quæ non correfpondeat alicui virtualitati immenfitatis Dei; sed quæ nullibi existeret, etiam quantum ad ubi intrinsecum, five determinationem suæ quidditatis, non correfponderet alicui virtualitati immenfitatis Dei: ergo talis implicat. Ostenditur maj. Sicut enim æternitas à nobis indivisibile nunc ambiens, & includens omnes durationes etiam possibiles, ita immenfitatem imaginamus omnia spatia ambire, & continere etiam possibilia; tunc autem creatura non potest ubique imaginari, & toti respondere immenfitati: debet ergo concipi respondere determinatè alicui ejus virtualitati. Min. ex terminis patet; quæ enim esset nullibi, nullum haberet spatium, neque intrinsecum, neque extrinsecum, neque reale, neque possibile.

Confirmatur à pari: Implikat intelligere, creaturam verè existere, quæ tamen non correfpondeat alicui virtualitati æternitatis, & quæ Deo in illa sua virtualitate non sit præfens; sed non minus infinita est æternitas, & omnem ambit realem, & possibilem durationem, quàm immenfitas, neque minus finita est creatura quantum ad durationem, quàm quantum ad præfentiam: ergo ex limitatione suæ quidditatis creatura habet essen-

tialitèr determinatùm ordinem, & exigentiam intrinsecam essentiali alicubi, hoc est, in determinata, & finita aliqua parte spatii, quod nos dicimus imaginarium. Rursus: Quæ non esset Deo præfens, non posset à Deo confervari; sed quæ esset nullibi, non esset Deo præfens: ergo non esset creatura. Patet min. non enim responderet alicui virtualitati immenfitatis; & rursus præfentia Dei ad creaturas non est relatio in Deo, sed in creatura; quæ autem esset omninò nullibi, nullam præfentiam haberet.

253 Hinc primò patet, non esse ad propositum solutionem P. Alfonsi, quodd nempè est magna disparitas durationis ad præfentiam; duratio enim non distinguitur à re durante, præfentia autem quid est rei superadditum, quæ præfens dicitur. Hoc, inquam, nihil refert, primò, quia præfentia, de qua hæc nostra conclusio, intrinseca est, & transcendentalis determinatio; non minus autem quidditas finita perfectionis essentialem habet ordinem ad finitam, & determinatam durationem, quàm ad spatium. Præterea: Non ex ipsa duratione arguimus, sed ex ordine ad determinatam virtualitatem durationis Dei; sed non minus essentialis est rei creatæ ordo ad determinatam virtualitatem æternitatis, quo erit de necessitate aliquando, saltem quan-

quantum ad determinationem
intrinsicam, quam ad determi-
nationem virtualitatem immensita-
tis: ergo erit de necessitate ali-
ubi, saltem quantum ad ubi in-
trinsicum.

254 Pater deinde ad ea, quae
in contrarium obijciuntur. Ar-
guit primò Poncius: Si Angelus
solus à Deo crearetur, neque es-
set imaginabile, ad quid sibi de-
serviret ubi, neque posset expli-
cari, quem haberet effectum, ni-
hil enim esset, cui posset præsens
constitui; sed potuit sic creati:
ergo sine omni ubi. Confirma-
tur: Aut tale ubi esset quid abso-
lutum, aut relativum; si relati-
vum, habere debet terminum; si
autem absolutum, habere debet
in ipso Angelo aliquem effectum;
ut neutrum habere potest casu,
sed solus Angelus crearetur: er-
go nullum haberet tunc ubi.

255 Ad hoc dicitur, quòd
probat tantum de ubi extrinse-
co, hoc utique non habere in
casu, intrinsicum autem, nempe
determinationem suae quiddita-
tis haberet de necessitate, & ne-
cessitas huiusmodi est limitatio;
& determinatio perfectionis suae;
deserviret autem, ut ipsum face-
ret determinata virtualitati Di-
vinæ immensitatis respondere, &
hunc haberet effectum. Quo pa-
tet ad confirmationem; esset il-
lud ubi absoluta perfectio suae
quidditatis habens modum rela-
tivi, seu transcendentalem rela-

tionem secundum dici ad deter-
minatam virtualitatem immensi-
tatis; quare & haberet termi-
num, & constitueret sic præsenti-
tem.

256 Arguit secundò: Ubi
quodcumque, sive in absoluto
constitiat, sive in relativo, poste-
rius est re ubicata; sed quodlibet
prius absolutum potest sine suo
posteriori conservari: ergo sine
omni ubi potest conservari res
qualibet. Min. est veluti princi-
pium ex Secoto, quod multis
probat, quae tamen mittimus,
quia ad praesentem difficulta-
tem illud principium nihil re-
fert. Respondetur itaque, quòd
ubi extrinsecum accipitur ut
quid posterius; at vero ubi in-
trinsicum est transcendens, &
impræscindibilis determinatio
suae quidditatis: potest ergo sine
priori, non verò sine hoc poste-
riori conservari. Cetera mitto;
quoniam ex his poterunt de fa-
cili solvi; omnia enim de ubi
tantum extrinseco procedunt,
& sine hoc farentur, posse
rem quamlibet con-

servari.

ARTICULUS IV.

An duplex corpus possit in eodem loco esse?

257 **N**ulla ferè de hoc est sive difficultas, si ve controversia, quare immeritò ab aliquibus latè tractatur: itaque id esse naturalitèr impossibile, omnes uno ore supponunt; sicut enim quodlibet corpus proprias habet dimensiones, ita proprium locum exigit. Contra id, quod est corpori naturale, aliquando operatur agens, & violentiam inducit; quare posset quis dubitare: An saltem per violentiam posset duplex corpus in eodem loco poni, non obstante, quòd exigit connaturaliter alterum pellere? Sed neque per violentiam id posse contingere, potest de facili ostendi. Duobus modis potest violentia induci: aut quia ab agente inducitur forma contraria, & expellitur connaturalis, & ita aqua per violentiam fit calida; aut quia retenta forma, impeditur effectus ejus, aut contrarius inducitur, & hoc modo lapis retenta gravitate sursum pellitur.

Neutro modo potest de lege ordinaria talis violentia induci, qua duplex corpus in eodem loco maneat; non quidem prio-

ri, quia quantitas, quæ est forma, a qua præstatum esse extensum, & locum occupare, est inseparabilis à materia, ut infra probabimus; quare neque aliquod est agens, à quo possit quantitas expelli, neque sine quantitate potest manere materia, aut materialis substantia. Neque item altero modo: quia effectus formalis formæ non potest ab ullo agente naturali impediri; est autem extensio, qua corpus locum occupat, effectus formalis quantitatis, neque impenetrabilitas quid est aliud, quàm hoc occupare proprium locum. Quòd si in lapide retenta gravitate non solum impeditur motus deorsum, sed inducitur motus sursum, eo est, quia motus deorsum non est effectus formalis illius formæ, sed magis quædam sequela, quæ proinde potest impediri.

258 Aliqua nihilominus communiter adducuntur pro naturali corporum penetratione: primò: Vas plenum cinere tantam recipit aquam, quantam reciperet vacuum: ergo penetratur aqua cum cinere. Secundò: In candente ferro simul sunt ignis, & ferrum, redit enim extincto igne substantia ferri: ergo idem. Terriò: Vas aqua plenum recipit aureum numum sine aliqua aquæ effusione: ergo idem. Quartò: Effectus gratiæ sanctificantis est constituere filium adoptivum

Dei; sed in Christo Domino iste effectus naturaliter impeditur: ergo potest effectus formae naturaliter impedi.

259 Hæc levia sunt: ad primum dicitur, quod non tantam recipit aquam, quantam recipit vacuum, majorem quidem aquæ copiam recipit plenum cinere, quam quovis alio corpore, sed non in hoc aliqua est penetratio, sed ex duplici capite hoc provenit: altero, quia cinis corpus est valde porosum, leve, & aerum, quare multum aëris conuenit in poris suis, & hoc aëre vacuato in locum ejus ingreditur aqua; deinde multum committitur cinis, & ad minorem locum redigitur, quare magis aquæ relinquit; alterum caput est, quia cinis habet aquam aliquo modo alterare, & ingredientis aquæ hac alteratione subtiliores particulae evanescunt, & in vapores abeunt, & ex hoc utroque magis suscipit de aqua vas cinere, quam quovis alio corpore plenum. Ad secundum, non enim duo corpora in eodem locum, quam duas formas ostendit in eadem materia; jam disp. 1. diximus, formam ignis non similes, & in eadem parte esse, in qua est forma ferri, sed levior, & minus dura materia, quæ est in poris ferri, cedit, & disponitur ad formam ignis; quare alia materia magis dura manente sub forma ferri, hæc habet formam

ignis; & quia amoto igne inducente violentiam redit ad priores dispositiones, redit ad eandem formam.

Ad tertium aliqui, in quibus P. Alfonsus, illud experimentum omnino negant; dicunt enim, quod vas videtur quidem plenum esse, non tamen omnino plenum est; quod si immisso aureo numo non effluit, bene autem immisso lapillo, aut alio corpore ejusdem magnitudinis, hoc eo est, quia aurum propter sui soliditatem, & pondus minorem causat in aqua motionem. Id quidem experiri non vacat, sed non proinde opus est experimentum negare: itaque ab aliis expertum dicitur, quod aurum aliquali infusione in aqua fit ponderosius, quod signum est, aliquid in poris suis recipere ipsius aquæ: ex parte ergo, quia propter soliditatem suam minorem motionem causat; ex parte, quia aquam aliquantulum comprimit; & ex parte, quia aliquid aquæ in poris suis recipit, minorem causat effluentiam, quam quodlibet aliud corpus. Ad quartum, effectum suum habet gratia in Christo Domino, nempe constituere gratam, & sanctum, non autem relationem filiationis, quæ ad hunc effectum consequitur in nobis; quare non effectus impeditur, sed sequela filiationis, neque id naturaliter, sed supernaturaliter fit.

260 Relinquitur itaque controversia de posse absoluto, in qua affirmativa conclusio est de Fide; hac enim docemur, quod Corpus Christi Domini cum propriis dimensionibus est in Eucharistia sine locali extensione, quod intemerato Virginitatis claustro ex utero Matris exivit, quod altera dos gloriosi corporis est subtilitas, vi cujus Christus Dominus ē sepulchro exivit lapide obsignato, & ad Discipulos ingressus est clausis januis: non ergo benè adducitur Durandus pro sententia negativa; ipse enim, quem sequitur N. Palud. tantum docet, argumenta, quibus id affirmatur, non cogere, sed talia esse, quæ possent solvi; si quis vellet partem negativam tenere, & N. Paludanus tantum intendit, Durandi opinionem non esse improbabilem.

261 Dicendum itaque cum communi, quod omnino non repugnat duo corpora in eodem loco poni. Hujus potissima probatio ex iis desumitur, in quibus Fide edocemur, corpus à locali extensione, sive cum altero impenetrabilitate absolvi. Ratio autem est: Quia effectus secundarius formæ potest à Deo impediri, licet dubium sit de primario, an manente forma in subiecto possit suspendi; sed localis extensio, & impenetrabilitas, seu alterius corporis à loco suo expulsiō effectus est secundarius

quantitatis: ergo. Maj. præterquamquod à nēmine negatur, patet de facili; tūm, quia effectus formæ est modus se habendi, quem subiectum consequitur, ut disp. præced. diximus, potest autem sine ulla implicatione Deus impedire, ne subiectum talem modum consequatur; tūm item, quia dato, quod effectus sit ipsa forma communicata, sufficienter hic habetur denominatione, & perfectione effectus primarii. Min. item patet, quia effectus primarius quantitatis est substantiam dividere, aut ad summum in se, & penes se extensam constituere.

An autem effectivè, vel formaliter corpus aliud à loco expellat, de quo aliqui dubitant, res est parvi ponderis, & nullius fere difficultatis: si consideretur impenetrabilitas, quatenus hoc corpus aliud in loco suo non admittit, hoc sensu ad genus causæ formalis pertinet, est enim ipsa localis extensio, qua hoc corpus per dimensiones suas replet locum; si autem consideretur, quatenus corpus superveniens alterum de loco pellit, sic est causalitatis effectiva, & activum movere motu pulsionis. Pariter nullius est ponderis, an impenetrabilitas alius sit effectus à locali extensione, vel ipsa localis extensio? Impenetrabilitas quidem nihil est aliud, quam quod hoc corpus aliud non admittit in loco, quem

occupat; hoc autem nihil aliud apparet, quam ipsum occupare, & replere hunc locum.

262 Arguitur nihilominus contra communem conclusionem: primò: Si corpora possent in eodem loco poni, haberent idem ubi; sed hoc implicat: ergo nec divinitus potest fieri. Prob. min. Implicat, quòd unum numero accidens sit in duplici subiecto; sed ubi est accidens corporis locati: ergo. Secundò: Vnum corpus in duplici loco esse repugnat: ergo & duo corpora in eodem loco. Antecedens probabilius art. seq. consequ. autem patet, quia sicut corpus loco, ita locus corpori adequatur. Tertiò: Partes quantitatis implicat penetrari: ergo & corpora. Patet antecedens, quia si penetrantur, jam non manent partes, quare sunt, & non sunt. Quartò: Partes successivi neque divinitus possunt simul fieri: ergo nec partes permanentis in eodem loco. Patet antec. quia präteritum, & futurum v. g. per hoc, quòd fierent simul, jam non essent präteritum, & futurum, sed præsens.

263 Resp. ad primum dist. maj. prob. Implicat, quòd unum accidens sit in duplici subiecto per modum duplicis accepto, conc. maj. accepto per modum unius; neg. maj. In casu itaque corpus, quod alteri penetratur, sicut non per propriam extensio-

nem, sed alterius replet locum; ita neque proprium habet ubi, sed cum altero corpore accipitur per modum unius subiecti. Resp. secundò, quòd aut loquitur de ubi intrinseco, aut extrinseco? Si de intrinseco, neg. maj. quòd libet enim corpus propriam habet determinationem intrinsecam; si autem loquatur de extrinseco, neg. min. & ad prob. neg. sup. maj. quòd illud ubi esset in utroque corpore; est enim tale ubi passiva commensuratio, & repletio loci, tunc autem unum tantum corpus haberet extensionem, & locum repletet; quare unum esset ubi extrinsecum, & in uno tantum corpore; aliud verò sicut impediretur, ne haberet propriam extensionem, ita etiam, ne haberet ubi extrinsecum.

Ad secundum, sicut in duplici loco penetrato posset unum corpus esse, non autem in duplici distant, & non penetrato, ita duplex corpus penetratum potest unum locum occupare, & unam habere commensurationem, non autem, si unumquodque propriam localem extensionem retineat. Ad tertium, partes quantitatis penetrari entitative, ita quòd una fiat alia, esset contradictio; per hoc autem, quòd una fiat in loco alterius, relinquitur entitativa distinctio. Ad quartum, neg. consequ. est enim quidditas successivi, quòd non si-

mūl, sed una post aliam habeat partes suas; & quia essentia sunt invariabiles, contra id, quod si bi convenit ex quidditate sua, neque divinitus potest fieri; at verò locum occupare alium à quovis alio corpore non est quidditas, sed connaturalis exigentia corporis.

ARTICVLVS V.

An idem corpus possit esse circumscriptivè in duplici loco?

§. I.

Quibusdam præmissis, probatur nostra Conclusio.

264 **S**upponunt omnes, controversiam esse tantum de bilocatione circumscriptiva corporis; de spiritualibus enim notum putant, quòd Angelus v.g. in Cælo esse potest, & simul hîc inferiùs; de corporalibus autem quantum ad præsentiam definitivam de Fide est, corpus Christi D. in pluribus hostiis plures simul habere præsentias: hinc miratur Suarez, quomodò possunt Doctores Catholici negativam partem tenere, ea quippe arma ministrat Hæreticis, qui eisdem negativæ sententiæ argumentis utantur ad ne-

gandam Sacramentalem præsentiam Christi Domini in Eucharistia.

265 Sed hoc commune suppositum admittere omninò non possumus; nobis enim eadem est difficultas de præsentia definitiva, & circumscriptiva locali per se ad locum. Quantum ad primum itaque, Angelus definitivè est alicubi, quia determinatur ad esse ibi, & ita ibi est, quòd non alibi localitèr, sive tamquam in loco; quia tamen virtus ejus non impeditur à distantia, cum non sit virtus in materia, potest in Cælo esse localitèr, & hîc inferius aliquid operari; & hoc sensu operatio est illi ratio essendi hîc, non autem hîc est localitèr, sive tamquam in loco, sed activè, sive tamquam agens applicatum passibili subjecto; de cætero autem sicut sua substantia finita est, & determinata perfectionis, ita in actu exigit rationem, per quam locetur, quæcunque illa sit; & per unam rationem ad unum locum determinatur. De hoc autem latius agere ad præsens institutum non pertinet.

Quantum ad alterum jam supra diximus art. 2. §. 1. Corpus Christi Domini in Hostia non esse tamquam in loco: aut ergo comparatur ad species, aut ad locum specierum; ad species quidem, sicut subjectum ad formam, non propriam, & qua perficitur, sed alienam, sub qua ta-

men

men est loco substantiae panis; patet autem, quod illa quantitate non extenditur, neque colore coloratur; ad locum autem specierum comparatur per accidens, & per alterum, nempe per alienam quantitatem, sub qua est: solum ergo ex illo mysterio sequitur, quod possit corpus in duplici loco esse, in uno per se, in alio per accidens, aut in duplici per accidens; quod verò per se, & per propriam rationem possit in duplici loco esse, omnino inde non sequitur; neque alioquin hinc argumentum possunt sumere Hæretici, ex quo enim corpori repugnet aut duas habere rationes per se essendi in loco, aut per unam duo loca habere, non sequitur sibi repugnare sub alieno accidente collocari, & ratione illius locum habere per accidens, sive loca alia ab eo, quod sibi per se competit.

266 Supposito itaque, quod naturaliter est impossibile, unum corpus duo loca habere; id enim, ut per se notum omnes supponunt, quaeritur: An fieri possit de posse absoluto Dei? Prima sententia affirmat. Hanc tenet Scotus in 4. dist. 10. quem sequuntur Discipuli, & ex aliis multi tum Antiqui, tum Moderni, ut Durandus, Gabriel, Tapia; & ex Nostreis Argent. Vetrac. Land. & cum Suario in 3. p. disp. 48. frequentissime Doctores Societ. Secunda sententia ab-

solute negat. Hanc tenent Thomista, uno excepto Soto, hanc tenet B. Doctor Quodl. 1. q. 1. & Quodl. 2. q. 17. & passim in Theorem. de Sacram. Altaris; quam proinde omnes Nostri tenent, & eam videtur supponere P. Augustinus, cujus locum infra dabimus, quare hæc nobis tenenda est.

267 Aliqui tertiam adstruunt sententiam, quod nempe per unam quantitatem non poterit corpus esse in duplici loco, bene autem per duas. Hanc de mente Resoluti tenet Elieus; & sic dicendum de mente B. Doctoris Nostri contendunt Bonh. Villanova, & Manso. Sed an poterit unum corpus duas quantitates habere, non determinat hæc sententia, quare difficultatem relinquit intactam; non enim per unum ubi, sed per duo vult Scotus corpus bilocari posse. Itaque eo sensu, quo potest corpus duas quantitates habere, posse etiam habere duo loca, non negamus; tunc autem unam per se ut propriam formam, à qua perficiatur, aliam per accidens ut alienam habet de facto Corpus Christi Domini in Eucharistia, & hoc modo est in duplici loco, in alio per se, & per propriam quantitatem, nempe in Cælo; in alio per accidens, & per alienam, nempe in loco specierum.

Per se autem, & ut propriam formam, qua perficiatur, omni-

omnino implicat unum corpus duas quantitates habere, & consequenter esse in duplici loco per se. Ratio prima est: Quia Fide docemur, & ratio convincit, nullam esse implicationem in eo, quod una substantia sub alterius quantitate, & accidentibus ponatur, quin illis perficiatur, & tunc a propriis quidem perficitur, & sub illis est per se, & formaliter; sub aliis autem, quibus non perficitur, est materialiter, & per accidens, & ita est Corpus Christi Domini sub propriis accidentibus, & sub accidentibus panis. Ratio autem secunda est: Quia substantia materialis dividitur per quantitatem, qua perficitur, & hic est primus effectus ejus; hinc dicemus in Metaphysica, quod radicale principium individuationis est materia sigillata per quantitatem: si ergo una substantia duplici quantitate perficitur, est una, ut supponitur, & est duplex, quia divisione quantitatis dividitur ipsa substantia, cum sit hic primus effectus ejus; & quia hoc manifeste implicat, implicat pariter, quod una substantia duas habeat quantitates per se, & ut formas perficientes.

268 Dicendum itaque absolute: Repugnat, quod unum corpus sit per se in duplici loco. Hanc esse P. Augustini sententiam, aperte colligitur ex lib. 20. contra Faustum Manich. cap. 11. Ponebant Manichæi, Christum

Dominum partem esse quamdam substantia Dei actu, & simul in Sole, & Luna, quas imaginabantur veluti duas naves in mundo navigantes, & à terra quotidie de Spiritu Sancto patibilem gigni, & in qualibet arbore veluti in Cruce pendere, & id generis multa alia; hoc impugnans delirium ita ait S. Patens: *Dicite nobis, quot Christos esse dicatis, alius ne est, quem de Spiritu Sancto concipiens terra patibilem gignit omni non solum suspensus ex ligno, sed etiam jacens in herbis; & ille alius, quem Judæi crucifixerunt sub Poncio Pilato; & tertius ille per Solem, Lunamque discentus, an unus, atque idem ex quadam sui parte ligatus in arboribus, ex quadam vero parte liber eidem ligatus, captaque subveniens? Quod si ita est, ille, quem sub Poncio Pilato passum esse conceditis, cum cum sine carne fuisse narretis, nondum dico, quemadmodum talem mortem sine carne perpeti potuerit, sed quero, cui naves illas reliquerit, ut inde descendens talia pateretur, qualia sine quocumque corpore fieri non possent? Secundum presentiam quippe spiritalem nullo modo illa pati posset, secundum presentiam vero corporalem simul in Sole, & Luna esse non posset.*

En manifestissimè supponit S. Patens, quod corpus non potest in duplici loco esse, & ex hoc Manichæorum delirium rejicit, quod

quod non potuit Christus Dominus simul in Sole esse, & hic pati; si autem hoc per miraculum fieri potuit, ineptissime arguit S. Parens, responderet enim Faustus, quod non opus habuit naves illas alteri regendas committere; sed miraculo factum est, ut simul illas regeret, & hic inferius esset, quo posset pati: si ergo nefas est dicere, quod S. Parentis acumen insulse adeo arguit, patet, quod ipse supponit, impossibile omnino esse, quod corpus sit per se in duplici loco; & preme illa verba: *Non enim dico*, ut videas, quod S. Parens argumentum mittit, quo modò sine carne potuit pati, & in alio insilire, quemodò in duplici loco potuit simul esse? magis ergo hoc putavit manifeste inconveniens.

Neque refert, quod concludit S. Parens, quod secundum praesentiam spiritalem pati non potuit, secundum corporalem verò non potuit hic, & ibi esse, quo videtur supponere, quod secundum praesentiam spiritalem potuit esse in duplici loco; hoc autem nos negamus: locus ergo est contra nos. Hoc, inquam, non refert: primò, quia saltem de duplici praesentia corporali manifestus est locus S. Parentis; communiter autem de hoc disputatur, nempe de bilocatione corporali, & circumscriptiva. Secundò, quia intendit S.

Parens, quod secundum praesentiam spiritalem, quam Christus Dominus habet, ut est Deus, pati non potuit; hoc autem non est contra nos, neque enim aliam habet Christus Dominus spiritalem praesentiam.

269 Prob. secundò fundam. mentali ratione, quam habet B. Doctor, tum Quodl. 1. q. 1. tum Quodl. 2. q. 17. Ita corpus comparatur ad locum per quantitatem, sicut res comparatur ad speciem per rationem suam quidditatis; sed omnino implicat, quod una res sit per unam rationem quidditativam in duplici specie: ergo & quod per unam quantitatem sit in duplici loco; at implicare jam patuit, quod duas quantitates habeat per se, & ut proprias formas, deberet enim habere utriusque effectum, & consequenter dividi, & duplex fieri: ergo. Maj. hujus rationis eo patet, quia sicut ratio quidditatis est ratio formalis, & forma ipsa, qua res in specie constituitur, ita quantitas est ratio formalis, qua corpus constituitur in loco. Min. autem exterminis patet.

270 Ad hanc B. Doctoris rationem multipliciter respondent Doctores contrariae sententiae. Resp. primò Scotus in 4. dist. 10. q. 2. quod natura, sive ratio quidditativa est ratio formalis proxima essendi in specie, & ideo ratio una essendi in una

specie; sed dimensio non est ratio formalis proxima essendi in loco, sed fundamentalis tantum, formalis verò ratio essendi corpus in loco est relatio fundata super dimensionem, extrinsecus adveniens, & quæ est ubi; jam autem patet, quòd fundamentalis ratione manente unica possunt relationes multiplicari: ergo.

271 De hoc quidem supra jam diximus, & opus erit ulterius dicere inter solvendum argumenta; interim autem: Si solutio tenet, non solum divinitus, sed sine ullo miraculo poterit corpus in duplici loco esse, naturalissimè enim multiplicantur relationes in eodem fundamento, quoties multiplicantur termini, sive intrinsecus advenientes, ut in eadem albedine plures similitudines, sive etiam extrinsecus advenientes, ut ex eadem applicatione ad multa combustibilia unus ignis multas habet combustiones; de hoc autem vide §. seq. Præterea: In loco esse amplius quid dicit, quàm relationem præsentia; ego enim ad multa, quæ nunc penes me habeo, relationem præsentia; habeo, & omnibus sum præsens, in loco autè tantum, & præcisè sum in sella hac, qua sedeo: non ergo ratio formalis, qua corpus est in loco, ipsa est relatio præsentia.

Insuper: Relatio illa non est intrinsecus adveniens, & quæ ad ipsam dimensionem resultet,

sed ponitur extrinsecus adveniēns, & quæ dependet ab aliquo extrinsecò; sed quidquid illud sit, extrinsecum, à quo dependet, repugnat omnino in eodem per se, & secundum propriam dimensionem multiplicari: dato ergo, quòd dimensio non formalis, sed fundamentalis sit tantum ratio locandi corpus, tenet ratio B. Doctoris, quòd per unam relationem formalem in uno tantum potest loco esse. Major patet ex notione relationis extrinsecus advenientis, non enim ea resultat, nisi ponatur extrinsecum, & quo dependet. Min. ostēditur: Esse hic localitèr, & per ubi circumscriptivum, non est ad hunc locum habere relationem, qualem ego habeo ad multa, quibus sum præsens, sed est tali determinato modo se habere ad hunc locum, nempe illum occupare, & replere: nunc autem tali speciali modo se habere solum potest intelligi dependere aut ab actione, qua in hoc loco ponitur; aut à conjunctione, qua illi conjungitur; aut à commensuratione, qua illum replet; sed hæc omnia per se multiplicari implicat: dato ergo, quòd illa relatio sit ratio formalis locandi, ea non potest multiplicari.

272 Resp. secundò Merin. quòd ratio B. Doctoris. instatur apertè: Neque successivè enim potest res esse in duplici specie, quare si ita se habet corpus ad locum;

locum, neque successive poterit esse in duplici loco; at hoc est manifestè absurdum: ergo ratio non tenet. Directè negat maj. quòd nempe se habeat res ad speciem, sicut corpus ad locum. Ratio est: Quia species est ipsa rei quidditas, locus autem est quid extrinsecum. Sed neutrum sufficit: instantia quidem non tenet: si esse in specie esset quid mutabile, & amissibile, sicut mittitur esse in loco, sicut corpus nunc in hoc, nunc in illo loco est, ita res nunc in hac, nunc in illa esset specie; sed quia esse in specie est quidditativum, & amissibile, non quantum ad locum sit paritas, sed quòd sicut ratio formalis determinandi ad speciem metaphysicè, & quidditative determinat ad unam, ita ratio formalis determinandi ad locum ad unum tantum debet determinare. Quo patet, quòd non tenet solutio directà: etsi enim locus sit extrinsecus, determinatio corporis ad locum intrinseca est: sicut ergo ex una ratione formali quidditatis una quidditas habetur, & species, ita ex una ratione formali locandi una tantum locatio.

273 Resp. tertio N. Argentinus ex doctrina B. Doctoris neg. min. quia per Doctorem una, & eadem res non solum in duplici specie, sed in duplici etiam genere est, ut una, & eadem realitas caloris uno modo

accepta est qualitas, alio modo est actio, alio modo passio: sicut ergo una res in multiplici genere, & prædicamento collocatur, ita poterit una quantitas in multiplici loco. Mirum sanè, quòd Doctor, acutissimus quidem, & in doctrina Ægidii versatissimus, sic velit rationem ejus eludere: itaque ponit Doctor, quòd eadem res est in multiplici genere, sed non secundum eandem rationem quidditativam, aliter enim, & aliter accipi est diversa ratio quidditatis, cui tamen non alia realitas respondet; & quia eadem realitas multipliciter accepta habet aliam, & aliam rationem quidditatis, eadem potest in multiplici prædicamento esse; hoc autem non tollit, quia secundum unam rationem quidditativam sit in una tantum specie: pariter ergo eo tantum sensu poterit corpus in multiplici loco esse, quo poterit multiplicem habere rationem locandi; & quia non per se, sed per accidens tantum potest talem multiplicem rationem habere, tantum per accidens poterit in multiplici loco esse.

274 Patet itaque, quòd ratio B. Doctoris satis est efficax, & cui superfluit alias addere, nihilominus ea poterit confirmari primò, quia quilibet res creata finita est, & determinata perfectionis: ergo sibi convenit ad locum definiri; definiri autem est

finiri, & determinari, ut ita hic sit, quod non alibi. Secundò, non nisi per dimensiones, & quantitatem suam comparatur corpus ad locum; sed impossibile est, quod effectum secundarium habeat substantia à quantitate, quin habeat primum: ergo quandoquidem ad locum comparari est effectus secundarius, primarius verò dividi, & in se hanc talem constitui, implicat, sive ab una, sive à duplici quantitate ad duo loca comparari, quia ex effecta primario habeat in se dividi, & duplex fiat. Alia oportebit attingere inter solvenda argumenta.

I.

II.

Solvuntur Argumenta.

275 **A**rguit primò Mastrius, quod res sive corporea, sive spiritualis, bilocari potest definitivè, tùm, quia id docet Fides de Corpore Christi Domini in multis Hostiis, & Altaribus; tùm, quia plurificatio respectuum in eodem fundamento absolutè non implicat; videmus enim, eandem albedinem multas habere similitudines; est autem locatio rei presentia ejus ad locum, & proinde relatio; tùm insuper, quia, licet natura non possit causare mutationem

positivam sine privativa, v. g. non potest communicare albedinem, nisi prius nigredine; quare neque potest hanc presentiam causare, nisi prius illa, quam prius res habebat, non tamen hoc negandum est Divinæ potentia: ergo poterit res divinitus novam presentiam acquirere, quin amittat priorem, & sic habere duas simul.

276 Ad hoc argumentum communis solutio negat consequentiam de presentia definitiva ad circumscriptivam, nobis autem eadem est implicatio duplicis presentia per se definitiva, ac circumscriptiva; essentialiter enim ex limitatione quidditatis suae determinatur res ad unam presentiam per se, quare duas nequit habere nisi per accidens; quare nobis neg. antec. Ad primam prob. neg. assumptum: docet Fides, quod Corpus Christi Domini est in pluribus Hostiis, & Altaribus, sed in Hostiis non sicut corpus in loco, sed sicut subiectum sub forma est, nempe modo, quo esset sub illis accidentibus substantia panis, quamvis ab illis non perficiatur, sicut substantia panis perficeretur; nulla autem est implicatio in eo, quod idem corpus sit sub multiplici accidente, etiam ejusdem rationis, maxime si non ab illis perficitur: in multis Altaribus est tamquam in loco, non autem per se, & per propriam rationem, sed per accidens.

dens, & per quantitatem panis; quare duas praesentias per se non habet, de quo est controversia.

Ad secundam probationem amplius ea probat, quam ipse intendit, nempe sine ullo miraculo multiplicantur respectus in eodem fundamento, & ego de facto plures habeo relationes praesentiae ad multa, quae hinc penes me habeo: non ergo esse in loco est pura praesentiae relatio, sed subjectiva determinatio corporis, etsi loquamur de praesentia circumscriptiva, adaequatio ad locum, quae se ipsa intransitive habet modum relativi, sive relationem secundum dici, & haec determinatio, sive commensuratio plurificari non potest, nisi multiplicetur ratio formalis determinandi; at haec in re creata omnino multiplicari non potest, nempe determinationis ratio est ipsa finita perfectio suae quidditatis, commensurationis autem est quantitas: ergo. Ad tertiam, potest quidem Deus positivam mutationem sine privativa causare, si tamen id causato non repugnet; in proposito autem unam causari praesentiam localem, aliam retentam, ipsi causato repugnat.

277 Arguit secundò idem: Ex Sacro Textu, & Historia Ecclesiastica constat, Christum Dominum multoties apparuisse in terris, ut D. Paulo, cum appropinquasset Damasco, & D. Petro volenti Romam deserere; sed

non est Scripturae consonum dicere, quòd Christus Dominus Caelum deseruit, ut in terris appareret: ergo simul fuit in duplici loco corporaliter. Min. patet: nam Actor. 4. dicitur: *Quem oportet Caelum suscipere usque in tempora restitutionis omnium.* Rursus: P. Augustinus relatus de Consec. dist. 2. cap. 1. ait: *Donec finiatur seculum, sursum est Dominus.* Hoc idem multis Sanctorum apparitionibus confirmatur: nam Div. Ambrosius Mediolani existens visus est interesse exequiis B. Martini; item S. Antonius Paduae, & Vlyssipone visus est in Choro lectionem dicens, & è suggestu declamans.

278 Resp. primò, quòd potest dici, Christum Dominum à Caelo abfuisse, dum in terris apparuit, & ad prob. dicitur, quòd textus ille, & locus P. Augustini intendunt, quòd in Caelo Christus Dominus est permanentèr, & tamquam in sede propria, cui non opponitur, quòd ad breve tempus ad terram descenderit. Resp. secundò, quòd tales apparitiones ministerio Angelorum potuerunt fieri; & quia Angelus personam Domini representabat, & erat representative ipse Dominus, congrue ait: *Ego sum Jesus, quem tu persequeris*; ita exponunt communiter Patres, & Doctores apparitiones Dei, quae in Veteri Testamento recensentur; & ita exponit B. Doctor apparitioni-

paritionem Beati Ambrosii in Quodl. 1. q. 1. qua de hoc ipso quærit, quod nempe Angelus loco ejus fuit hic, aut ibi, quare idem dicendum de apparitione B. Antonii.

Contra hoc insurgit ipse Maftrius: Illa apparitio Christi Domini ad D. Paulum recensetur ab ipso 1. ad Corinth. cap. 15. ut argumentum comprobans veritatem resurrectionis; sed si non ipse Christus Dominus, sed Angelus loco ejus apparuit Apostolo, non inde colligitur veritas resurrectionis: ergo. Resp. verum quidem esse, quod Apostolus eo loco probat, Christum Dominum resurrexisse, primò ex Scripturis, quæ de ipso erant, secundò, quia multis apparuit, antequam Cœlos ascenderet, & tertio, quia sibi visus est eunti Damascum; hoc autem non tollit, quin per Angelum fieri potuerit talis apparitio, neque ex illa minùs, quàm ex reliquis comprobatur veritas resurrectionis; quia Deo repugnat fingere, aut mentiri, quare, si Divina virtute factum est, ut Angelus personam Domini viventis repræsenteret, manifestissimè inde deducitur ipsum vivere, & resurrexisse, alioqui mendax esset, & falsa repræsentatio, & falleret Deus.

279 Arguit tertio ratione Scoti: Potest corpus in pluribus locis constitui modo inextenso,

& indivisibiliter: ergo multò magis modo extenso. Antecedens notum supponunt, imò de Fide in Corpore Christi Domini in Eucharistia, quare tota vis argumenti est in probando consequenti sic probat Scotus: Minus implicat rem poni in loco modo sibi congruo, & connaturali, quàm modo sibi non congruo; sed corpori congruit præsentia circumscriptiva, non autem indivisibilis: ergo. Ad hoc jam dictum est in solutione ad 1. quare neg. antec. non enim per se, & tamquam in loco proprio est Christus Dominus in multis Altaribus, aut Hostiis, sed in Altaribus est per accidens, & per alienam quantitatem; in Hostiis autem per conversionem, qua succedit loco substantiæ panis.

280 Hanc solutionem Scotus ipse rejicit, & ex eo Maftrius arguit: Conversio alterius in hoc non est ratio, quare conversum sit hic: ergo Christus Dominus non est in Eucharistia per transubstantiationem tamquam per rationem formalem essendi hic. Prob. anteced. Quia conversio transiens est, quare ea transeunte terminus conversionis manet hic. Confirmatur: Quia potuit Sacramentum institui manente substantia panis: ergo non intellecta transubstantiatione intelligitur corpus Christi Domini esse in Eucharistia.

281 Resp. disting. maj. Non est

est ratio, quare conversum sit hic localiter, conc. maj. quare conversum sit hic eo modo, quo erat hic id, in quod fit conversio, subdist. Conversio sumpta formaliter pro actione ipsa, conc. maj. sumpta realiter, ut est terminus prout ab hoc tali agente, neg. maj. & eodem sensu min. Itaque transit actio ipsa, manet autē terminus ejus eo modo, quo actione ponitur. Ad confirmationem, potuit utique aliter institui Eucharistia, & tunc alia esset actio, qua poneretur Corpus Christi Domini sub speciebus, quia tamen, ut de facto instituta est, loco substantiæ panis ponitur, transubstantiatio est de facto ratio, quare sit ibi.

Instat adhuc Mastrius: Substantia Christi Domini in Hostia non est sine propria quantitate: ergo licet ibi non sit ratione quantitatis, sed ratione substantiæ, poterit tamen ipsa quantitas hic tribuere effectum, quem in Cælo tribuit, & sic hic in loco constituet, sicut constituit ibi. Patet conseq. quia connaturalius est huic substantiæ esse cum effectū quantitatis, quàm sine illo. Hoc est fundamentum N. Argentinæ, ad quod neg. conseq. & ad rationem ejus dicitur, quod non est sine effectū quantitatis, & ubicumque illud corpus cum sua quantitate est, ibi effectum ejus habet, quod autem ad hunc effectum sequatur replere

locum, est item connaturale; sed sicut una est quantitas, ita unum habet effectum, & unam loci repletionem: ex suppositione ergo quod illam habet, ubi est ratione ipsius quantitatis, illam non potest hic habere, quod si hic illam haberet, non jam ratione substantiæ, sed ratione quantitatis hic esset, & definirer hoc ipso illam habere alibi.

Uterius instat Scorus ipse: Potuit fieri conversio ita, quod quantum in quantum converteretur; tunc autem sicut terminus à quo esset substantia quanta, & per se occupans locum, ita terminus ad quem esset substantia Christi Domini ut quanta, & consequenter, ut per se occupans eundem locum; sed non proinde recederet à Cælo, alioqui non conversio, sed expulsio esset præcedentis substantiæ: ergo. Resp. B. Doctor Theorem. 2. de Sacram. Altar. quo de hoc ipso agit, quod non potuit converti quantum in quantum. Rationem autem hanc assignat B. Doctor: Non possumus intelligere hujusmodi conversionem, nisi intelligamus, quod materia panis sit materia Corporis Christi Domini, hoc enim est conversio, unum fieri aliud; & quia materia non est alia, & alia nisi per quantitatem, qua dividitur, si cum sua quantitate transiret, esset, & non esset eadem, quæ prius nempe esset, quia maneret sub quantitate.

titate, quam prius habuit, & non esset, quia transiret in materiam Corporis Christi Domini: quia ergo hoc implicat, implicat quantum in quantum converti. Vide ibi B. Doctorem.

282 Arguit quartò Merin. Tota difficultas imaginandi corpus bilocatum in hoc est, quòd corpus in loco esse est ad eum ita determinari, quòd ejus superficie claudatur, quare si in alio loco concipitur, superficie hujus clauditur, & non clauditur, cum extra illam sit; sed docet Fides, quòd Corpus Christi Domini in Cælo est localitèr, & clauditur à superficie continente, & nihilominus sine ulla contradictione est extra illum in Hostia: ergo fallitur illa imaginatio, & apprehendit contradictionem, ubi nulla est. Resp. neg. maj. non enim contradictio in hoc est, quòd clausum, & contentum hac superficie sit alibi, sed in eo, quòd alibi sit tamquam in loco; repugnat enim, & quòd aliam habeat rationem essendi in loco, & quòd per hanc, qua hic est, sit alibi, tunc enim ea determinat; & non determinat: Fides ergo docet, quòd Corpus Christi Domini existens in Cælo tamquam in loco, sit alibi sine contradictione, non per se, & ut in loco proprio, sed aut per accidens, aut non ut in loco.

283 Arguit quintò Benjum. Non minus est inconveniens duo

corpora in uno loco esse, quam unum in duobus; sed primum conceditur sine contradictione: ergo concedi debet alterum. Prob. maj. Quia non minus corpus loco adequatur, quam locus corpori. Hoc artic. præcedenti solutum est. Resp. primò instando: Impossibile est duo corpora, ut duo sunt, & non penetrata, in eodem loco esse; sed eodem modo se habent duo ad unum locum, ac unum ad duo loca: ergo impossibile est, unum corpus in duobus locis esse, si sint distantia, & sicut tantum potest accipi, quòd duplex corpus ponitur in uno loco, quatenus accipitur corpora penetrari; ita tantum poterit accipi, quòd unum sit in duobus locis, quatenus penetrantur loca.

284 Resp. secundò directè disting. maj. Non minus est inconveniens, si eodem modo comparatur unum corpus ad duo loca, & è contra, conced. maj. si diverso modo fiat comparatio, neg. maj. & eodem sensu disting. min. Sed conceditur sine contradictione duplex corpus in uno loco, duplex materialitèr, vi penetrationis, conc. min., duplex formalitèr, hoc est, sine penetratione, neg. min. & eodem sensu consequ. Itaque corpus in ordine ad locum est duplex formalitèr, quatenus propriam unumquodque explicat repletionem, sic autem non possunt in eodem loco

poni,

peni, sed tantum, quatenus unum alteri penetratur, quatenus autem sic duo sunt tantum materialiter, formaliter enim est una tantum loci repletio: pariter ergo si loca sic accipiantur, quod duo sint tantum materialiter, quod nempe unum alteri penetratur, poterit unum corpus utrumque replere.

285 Arguit sextò N. Argentinus: Deus mediantibus accidentibus panis Corpus Christi Domini in pluribus locis simul conservat: ergo idem poterit per se, & sine accidentibus. Antec. si Fide certum, consequ. autem ostenditur: Quia quod potest Deus cum causa creata, potest sine illa, alioqui potentior erit cum creatura, quam se solo. Hoc argumentum ad hominem instatur: Quia Deus mediantibus causis materiali, & formali earum effectus causat: ergo id poterit se solo, alioqui potentior erit cum causa creata, quam se solo.

286 Resp. directè dist. ant. Conservat per se, & tamquam in proprio loco, neg. antec. conservat per accidens, & tamquam in loco alieno, conc. antec. & hoc sensu consequ. Itaque per se, & tamquam in proprio loco, seu per propriam rationem in multis locis esse ipsi repugnat substantiæ creatæ; quare nullo modo potest fieri, non autem minor est potentia Dei, ex quo non possit facere id, quod facto repugnat. Ad

Tom. III,

alia, si quæ sint, potest ex didicisse patere.

ARTICULUS VI.

An sit possibile vacuum, & quomodo fieret motus in eo?

§. 1.

Expenditur prior dubitatio.

287 **D**E vacuo latè determinant Moderni Philosophi per varia experimenta multa, & quidem curiosa circa inane ostendentes, ut habet Baptista Duham. Physic. gener. tract. 2. disp. 3. cap. 8. & sequens nobis autem, quippe physicam tractationem assumimus, non ut Naturæ phenomena scrutemur, sed quantum sufficit, ut ad Theologicam considerationem instruat intellectionem, ea tantum attingenda sunt, quæ ad aliqualem de vacuo notitiam sufficientem Primò itaque, quid est vacuum, præmitti debet; quamvis enim questio, an est, præcedere debeat questionem, quid est, quare prius videretur determinandum, an sit vacuum, quam quid est; tamen, ut notat B. Doctor in 4. Physic. lect. 12. duplex est quid, nempe quid nominis, & quid rei, & ad questionem de quid rei

ss

præ-

præmitti debet quæstio, an est, & contra autem præcedere debet ad quæstionem, an est, quæstio, quid est, quantum ad quid nominis: quia ergo vacuum non habet quid rei, cum sit inanitas, sine ulla realitate, sed tantum quid nominis, congruenter ab hoc incipiendum est, & præmittendum, quid est vacuum, nempe quid est, quod per nomen significatur?

288. Vacuum ergo intelligimus spatium omni omnino corpore carens: nomine spatii significatur dimensio imaginata, quæ nata esset corpus aliquod continere, quæ, quia nullum continet, vacua dicitur, sive inanis. Notandum autem, quod aliqui non bene attendentes intentum Philosophi, descriptionem ejus calumniantur, quæ dixit, quod *vacuum est locus omni corpore carens*; locus enim superficies est, subindeque res aliqua; cum tamen vacuum pura sit inanitas. Si autem intentum Philosophi attendatur, clarè patet sensus ejus.

Observandum itaque, quod Antiqui Philosophi duobus modis deficiebant in concipiendo vacuum; nam alii vacuum concipiebant ut privationem repleti; & quia privatio, & habitus habent commune subiectum, ponebant, subiectum utriusque esse locum, qui ut corpus habens repletus est; ut autem eo carens,

inanis, sive vacuus, & hoc sensu vacuum dicebant locum, qui corpore caret; alii vacuum concipiebant contra locum, quare id dicebant vacuum esse, in quo nullum est corpus. Contra hanc secundam vacui descriptionem arguit Philosophus text. 57. quod sequeretur punctum esse vacuum; in puncto enim nullum est corpus; est autem inconueniens id dicere, quia vacuum non negative, sed privative contra repletum dicitur; punctum autem negative est corpore carens. Hinc ait ipse, vacuum esse, quod, cum posset corpus aliquod continere, nullum continet, & hoc sensu ait, quod est locus corpore carens, nempe non locus actu talis, & qui sit superficies aliqua, sed qui posset habere rationem loci, hoc est dimensio imaginata, & hoc nos majoris claritatis gratiâ diximus spatium.

289. Quæritur itaque primò: An sit vacuum? Prima sententiâ asserit id etiam divinitus repugnare. Ita Cartesius, quem alii sequuntur nonnulli, ut Dicb. & Thomas Angl. Motivum est, quia ubicumque concipitur trina dimensio, corpus est; sed id, quod vacuum concipimus, trinam dimensionem habet: ergo corpus est. Patet min. vacuum enim accipi debet contra indivisibile, quare necesse est, concipiatur dimensionibus protensum. Hanc

Carte.

Cartesii rationem eo rejicit Tolsca, quia ait, decipi Cartesium in eo, quod accipit corpus mathematicum, eum vacuum dicatur carens corpore physico; quo inquit, vacuum sic habere dimensiones, quod habeat rationem corporis mathematici. Sed fallitur etiam ipse, vacuum enim neque mathematicè corpus est. Itaque corpus sive mathematicè, sive physicè non dicit abstractam, & purè imaginatam dimensionem, sed realem, ipsam nempe quantitatem, cujus extensio secundum triplicem dimensionem corpus dicitur, mathematicum quidem, ut accipitur quidditative, & abstrahendo à sensibili; physicum verò, ut accipitur, secundum quod est in re; at in vacuo non concipitur realis dimensio, sed capacitas, in qua dimensio posset esse: nullo ergo modo rationem corporis habet id, quod concipimus vacuum. Quo patet ad motivum Cartesii.

Quod ergo de posse absoluto posset vacuum induci, communis tenet cæterorum sententia; neque id multa eget probatione: Primò, quia per se notum est, posse Deum in spatio, quod ultra supremum Cælum imaginamur, alium, & alios mundos creare; nihil autem nunc ibi est: est ergo illud spatium pura inanitas, & vacuum. Præterea: prius quàm à Deo fieret universitas creaturarum, hic, ubi nunc mun-

das est, vacuum erat; sed potest Deus ad nihilum redigere creata omnia: potest ergo vacuum iterum causare, non quidem directè actione, qua id fieret, sed indirectè destruendo corpora.

290 An itaque possibile sit naturalitèr induci, sive ab agente naturali, sive à Deo agente secundum leges naturæ, dubium restat. Pro cujus expeditione notandum, quod vacuum potest accipi universale, aut particulare: universale concipitur spatium omni corpore carens; particulare autem intra ambitum alicujus corporis, ut si Deus aërem annihilaret in aula contentum, neque alium ingredi permetteret. De vacuo universali nulla est controversia, tale enim est de facto, quod dicimus spatium imaginarium, in quo Deus posset alios mundos creare: particulare autem accipitur coacerbatum, aut disseminatum: coacerbatum dicitur spatium, quod imaginatur capax sensibilis magnitudinis; disseminatum verò, quod imaginatur in poris cujuslibet corporis. Docet itaque prima sententia, vacuum coacerbatum posse induci ab agente naturali. Ita P. Maighan, quem sequitur Saguens, & alii ex Modernis. Secunda docet, coacerbatum quidè omnino repugnare, disseminatum verò de facto dari in poris cujuslibet corporis. Ita Cartesius, quem frequentius Mo-

derni sequuntur, & hæc est sententia Dem. & Leuc. quam rejicit Philosophus à text. 79. Tertia demum Philosophi sententia asserit, siue coacerbatum, siue disseminatum non dari, neque induci posse ab agente naturali. Hanc tenent omnes Peripatetici.

291. Dicendum ergo primò; Vacuum coacerbatum neque datur, neque est possibile induci secundum leges naturæ. Hujus sufficiens probatio ex eo habetur, quòd natura nihil facit frustra; sed vacuum omninò frustrà est, neque ad aliquem finem potest imaginari deservire pura inanitas: ergo ea repugnat naturaliter. Deinde: Ocularis experientia, qua videmus corpora aliquando moveri contra particularem inclinationem naturæ suæ, ut grave sursum, satis apertè indicat naturali necessitate corpora se mutuo tangere, & sic à Deo esse conditam corporalium universalitatem, ut extremitas unius alterius extremitatem de necessitate tangat; videmus enim, quòd fistula aquæ admodum, si aërem extrahas, aqua simul ascendit, & cum aëre extrahitur, si aliunde aëri non patet ingressus, quo extracti locus repleatur: similiter eadem fistula aqua plena, si à superiori parte benè ocludas foramen, quamvis ab inferiori pateat aditus, aqua non exit, quia non relinquitur aëri ingressus ad

occupandum locum, quem aqua reliqueret; statim autem ac amota manu superius foramen patet, tota aqua pondere suo ad terram effluit: prius ergo suspensa tenebatur contra naturalem inclinationem, quia non poterat ab alio corpore locus ejus repleri. Multa alia id generis mittere, quoniam ex his sufficienter patet generalis naturæ conatus ad replendum spatium quodlibet.

Neque te moveat, quòd in hac eadem experientia fistula manu reclusa videmus aquam non nihil ad inferiorem partem vergere, ita ut inter manum ocludentem superius foramen, & ultimam aquæ superficiem spatium aliquod relinquatur, quod debet vacuum esse, quia nulla ex parte ingressus patet aëri, aut alteri corpori, à quo possit repleri. Non, inquam, hoc te moveat; ipso enim aquæ pondere, quo sibi incumbit, & comprimitur, tenuissima substantia, quæ in poris aquæ continetur, extrahitur, & eà spatium illud repletur, & quo magis, aut minus aqua continet de tali substantia, crassiores ejus partes magis, aut minus spatii relinquunt.

292. Non me latet contra hæc, & alia, quibus repugnantia vacui ostenditur, multa opponi à Modernis Atomistis, qui ab incumbente aëre, ab ejus pondere, & elasticitate ista causari dicunt. Sed mirum sanè, quòd ij, qui

sensu

sensibilibus nimium additi sunt, & nobis calumniantur, quod sensibili experientia parum fidamus, per obscuros adeo viarum anfractus sensibilem experientiam conentur effugere: praeterquam quod itaque, quae ipsi adducunt, magis fidel, quam rationis assensum extorquent, quomodocumque motus ille explicetur, satis indicat, naturalem esse corporum ad se invicem adhaesionem, quod sufficit, ut vacuum contra naturae institutum censeatur, maxime cum solo titulo superfluitatis id sufficienter excludatur; quare ea mitto, quae ipsi ad ostendendum in aliquibus vacuum adducunt, ea enim tantum probant unius rarefactionem, & dilatationem ad alterius compressionem, & condensationem.

293. Dicendum secundo: Vacuum etiam disseminatum non datur in natura. Hanc probat Philosophus a text. 79. ejus tamen probationes fere omnes ad hominem procedunt ex doctrina Philosophorum, contra quos agit: nobis sufficiens probatio est, quod isti ipsi, qui tale vacuum adstruunt, ponunt subtilissimum aether, cui nullius corporis pori, quantuncumque sit densissimum, possint ingressum prohibere: non ergo ulla est disseminata vacuitas, quamlibet enim aether debet replere. Adde, quod superflua omnino est ista vacui-

tas, neque ad ullum potest finem deservire.

294. Arguunt autem primo, quod, si non esset vacuum disseminatum, nullus posset fieri motus localis; sed corpora moveri, ad sensum patet: vacuum ergo disseminatum debet admitti. Prob. maj. Ut corpus moveatur, necesse est aërem pellere, atque in alium locum movere; sed non posset, si nulla sunt inanitates corporibus interspersae: ergo. Prob. min. Nequit corpus aërem in alium locum pellere, nisi locus sit ab ipso occupabilis; sed nullus est occupabilis, si non datur vacuum saltem dispersum: ergo. Patet min. quia tunc quilibet locus repletus est. Resp. quod corpus eodem motu, quo aërem a parte anteriori pellit, locum a posteriori relinquit, ad quem aër pulsus movetur; praeterquam quod per condensationem aëris in una parte, & rarefactionem in alia sufficienter locus relinquitur motui.

295. Arguunt secundo, quod per vacuum disseminatum optime explicatur rarefactio, & condensatio, quae tamen vix sine ipso explicari potest: ergo admitti debet. Ostenditur antecedi. nam posito tali vacuo, de facili patet, quod consistit rarefactio in hoc, quod partes solidae magis a se recedunt, & magis admittunt de vacuo disperso, condensatio autem e contra in eo, quod magis

ad se accedunt, & minus habent de vacuo; at sine tali vacuo non potest intelligi partium ad se in vicem accessus; & recessus: ergo. Resp. quòd de rarefactione, & condensatione ex instituto in lib. de Gener. agemus, ubi ostendetur, non bene per illum accessum, & recessum partium explicari: interim eo admissio dicitur ex doctrina ipsorum, quòd non oportet vacuum disseminatum ponere, ut partes intelligantur ad se accedere, aut à se recedere, sed quòd magis, aut minus de subtilissimo athere in poris suis admittunt, accedere intelliguntur, aut recedere.

Dices autem: Illud aether, quod ex poris excluditur, ut partes ad se accedant, non erit, ubi recipiatur, nisi aliquod ponatur vacuum: ergo quocumque modo id debet admitti. Resp. quòd, quia vacuum etiam dispersum omnino est inutile, in prima rerum conditione nullum tale relictum est, nihil enim Author superfluum condidit, & inane: quia ergo omnia sunt plena, non intelligitur unum condensari, quin aliud rarefiat; quare aether ex poris unius exclusum in poris alterius reci-

pitur.

II.

Expenditur altera dubitatio.

296 **A**lterum, de quo quaeritur in titulo, est: An dato, quòd fieret vacuum, esse posset motus in eo? Motivum dubitandi sumitur ex ipso textu: cum enim Antiqui Philosophi vacuum ponerent propter motum, putantes motum localem fieri non posse nisi in vacuo, quia corporum penetratio impossibilis est; quare oportet locum, quem mobile occupat, vacuum esse; contra arguit Philosophus, quòd in vacuo non posset motus fieri, & omnes ejus rationes ex eo desumuntur, quòd in vacuo non posset haberi successio motus: volunt ergo aliqui, quòd hæc Philosophi argumenta ad hominem procedunt ex doctrina eorum, contra quos arguit; quare illi tenent absolute fieri posse motum in vacuo; alii autem per oppositum putant, Philosophum ex propria mente arguere; quare absolute tenent repugnare motum in vacuo.

Pro decisione notandum ex B. Doctore in 4. Physic. lect. 13. quòd aliter successio habetur in motu naturali gravium, & levium, atque in quovis alio motu: nam successio est in motu, quate,

quatenus mobile non statim acquirit terminum, sed paulatim, & in tempore aliquo; hoc autem aut provenit ex resistentia mobilis ad influentiam moventis, aut praecise, & tantum ex resistentia medii: ille motus, in quo successio non ex resistentia medii, sed ex resistentia mobilis habetur, posset fieri in vacuo; si enim ex quo mobile moventi resistit, non statim acquirit terminum, patet, quod ad hoc de materiali est, quod medium sit vacuum, aut auido, & tenui corpore repleum; motus autem, in quo successio habetur praecise, & tantum ex resistentia medii, patet, quod non fieret in vacuo; si enim tota ratio, quare mobile non statim, sed successivè acquirit terminum, est, quia medium resistit, ubi nullum est medium, nulla est resistentia, & consequenter nulla successio.

Tota itaque controversia ad hoc devolvitur: An aliquis motus localis, de quo solù quaeritur, talis sit, quod in eo tota ratio successionis sit ex resistentia medii? Contendit B. Doctor, quod in motu quidem, sive quo grave, & leve violentèr moventur, sive quo se moventia motum habent progressionis, successio habetur ex resistentia, quam habet motum ad virtutem moventis, & in his, quamvis nullo existente medio minor esset resistentia, aliqua tamen esset, illa nem-

pe, quam de se habet mobile; quare horum motus posset in vacuo fieri, & successionem haberet, & de his nulla est nobis controversia; at verò in motu naturali gravium, & levium, quonempe grave descendit, & leve ascendit, in ipso mobili nulla est resistentia, quare tota est in medio; & quia in vacuo nullum esset medium resistens, nulla esset successio, quare motus fieret in non tempore, & non motus, sed instantanea mutatio esset: de his ergo tota controversia procedit.

297. Prima sententia docet, gravia, & levia moveri naturaliter in vacuo. Hanc esse communem, testatur Merio. pro ea citat Aversa, Toletum, Conimbricenses, Rubio, & alios. Secunda sententia esse potest, quam ipse tenet Aversa, qui 1. & 2. concl. docet, quod quantum ad successionem possent quidem talia in vacuo moveri, in 3. autem docet, ex alio capite moveri non posse, quia nempe in vacuo non essent differentia positionis, quare non esset sursum, quo leve ascenderet, neque deorsum, quo descenderet grave. Sed ex hoc capite non sufficienter motus negatur, si ex alio non repugnat: sicut enim in vacuo imaginatur dimensio, ita possunt imaginari sursum, & deorsum.

Tertia sententia esse potest, quam tenet Merinero, qui aliter distinguit

distinguit, nempe quod duplex est vacuum; aliud universale, quale esset, quod relinqueretur, si Deus annihilaret universum; aut quod imaginatur ultra supremum Caelum; alterum particulare, quale esset, quod relinqueretur, si Deus relicto Caelo omne corpus annihilaret, quod intra ipsum continetur; primum dicit vacuum improprie, & negativè; hoc autem secundum dicit proprie tale: tunc autem ait, quod in vacuo priori modo fieri non posset motus naturalis gravium, & levium, propter rationem Aversæ, quia nempe ibi non esset sursum, & deorsum; at verò in vacuo posteriori modo posset fieri, quia à centro ad superficiem Cœli moveretur leve, ad centrum autem grave.

Sed in primis: Qua ratione dicatur vacuum improprie inanitas priori modo accepta, ego penitus non video, nisi forte vacuum accipiat, ut accipiebant Antiqui, contra quos agit Philosophus, quod nempe est locus corpore carens; tunc enim Cœlum locus est, & vacuum posteriori modo acceptum locus est corpore carens; sed tunc vacuum priori modo, sicut omnino non est locus, ita nullo modo erit vacuum; si autem vacuum debet accipi ad mentem Philosophi, nempe spatium, sive dimensio imaginata omni corpore carens, tunc patet, quod æquè priori,

& posteriori modo est vacuū. Deinde: Ad motum gravium, & levium eodem modo se habet inanitas utroque modo accepta; si enim verè inanitas est, ad ipsam de materiali se habet corpus, quo comprehenditur, neque cum ipso potest intelligi unum quid componere, cum sit purum nihil. Præterea: Ratio Philosophi text. 67. æquè probat, quod in utroque vacuo non est accipere sursum, & deorsum; nempe ubi nullæ sunt partes, nulla est positio; at sursum, & deorsum positiones sunt: quod si accipiat positio imaginata, æquè poterit imaginari in vacuo universali.

Est itaque quarta sententia, quod in vacuo absolute non posset fieri motus naturalis levium, & gravium. Hanc esse mentem Philosophi, aperte patet legenti textum; probat enim novem rationibus, non dari vacuum, quæ omnes ex eo desumuntur, quod motus gravium, & levium in vacuo repugnat; hanc tenent Albertus Magnus, Uallesijs, Perrierius, tenet item B. Doctor cit. lest. 13. quem sequuntur ex NN, Burl. Saxon. Arim. & alii.

298 Dicendum itaque absolute, quod motus naturalis gravium, & levium repugnat in vacuo. Prob. primò ratione B. Doctoris, quam supra inuimus: Vbi repugnat, quod acquisitio termini fiat successive, & in tem-

fore, repugnat motus; sed in vacuo repugnat, quod grave terminum acquirat successive, & in tempore: ergo. Pater maj. quia sine successione non motus, sed mutatio est. Prob. min. Successio habetur, aut ex eo, quod mobile resistit virtuti moventis, aut ex eo, quod medium obstat acquisitionem termini; sed in vacuo ex nullo capite posset haberi successio gravis in acquirendo locum deorsum, dato, quod ibi deorsum imaginetur: ergo. Pater maj. quia successio ex eo tantum potest oriri, à quo oritur, quod mobile non statim terminum acquirat; id autem tantum potest oriri, aut quia mobile de se virtuti moventis resistit, aut quia medium impedit acquisitionem. Prob. itaque min. quantum ad primum quidem, quia, quod de se exigit locum deorsum, de se non resistit moventi deorsum, contradiceret enim id, quod exigit; sed grave de se exigit locum deorsum, qui gravitati suæ competit: ergo. Quantum ad secundum item, quia ubi nullum est medium, non obstat medium; pater enim, quod non obstat id, quod non est; sed in vacuo nullum est medium, vacuum enim nihil est: ergo.

299 Ad hanc rationem communiter respondetur, quod non solum ex resistencia alicujus corporis, sed ex distantia ad terminum haberi potest successio; in

Tom. III.

vacuo autem, licet non esset medium impediens, esset tamen distantia. Hanc solutionem, quæ est sententia Abempac. ex professo rejicit B. Doctor ubi supra dub. 2. & 3. quia quantitas spatii quovis alio secluso non sufficit causare successionem in motu: sic enim se habet in motu ad locum quantitas spatii, sicut se habet in motu alterationis quantitas alterabilis; sed quantitas alterabilis de materiali se habet omnino ad successionem alterationis: ergo. Prob. min. Quamvis enim major sit quantitas alterabilis, si tamen minus habet de contraria dispositione, citius, & in minori successione formam recipit: non ergo ex quantitate, sed ex contraria dispositione retardatur motus, & habetur successio; & sicut in alteratione se habet contraria dispositio, ita in motu locali medium impediens. Rursus: Lux in instanti diffunditur per totum medium, eo quod contrarium non habet; sed distantia est, & quidem magna ad ipsum luminosum, à quo causatur: ea ergo se habet de materiali ad motum.

Neque refert, quod ad hoc reponit Merinero, quod nempe lux non diffunditur per medium motu locali, sed motu generationis, à luminoso enim causatur lux in parte sibi proxima, & ab ista in alia, & sic de reliquis. Nihil, inquam, hoc refert: præ-

Te

legi

terquam quod enim falsum est, quod assumit, quia lux non educitur de potentia medii, ut suo loco diceretur; hoc pro nunc misso, per rationem ejus solutio illa rejicitur: si enim distantia sufficit causare successionem, eo est, quia prius debet esse mobile in priori parte spatii, quam in posteriori; sed pariter prius debet in priori causari lux, quam in posteriori: si ergo hoc non obstat lux non inducitur successive, & per motum, inde colligitur, quod distantia de materiali se habet ad successionem, & ea solum causatur ex resistantia impediens. Quod alia ratione confirmat B.D. videmus enim, quod si tanta virtus in tanto spatio moveret per tantum tempus, virtus dupla illud idem mobile in eodem spatio movebit in medietate temporis; sed per hoc, quod augeatur virtus moventis, non minuitur distantia, sed superatur resistantia impediens: ergo non a distantia, sed a resistantia medii causatur successio.

300 Prob. secundò alia ratione Philosophi, quæ habetur text. 67. Ubi non est intelligere sursum, & deorsum, non est accipere naturalem motum gravium, & levium; sed in vacuo non est accipere sursum, & deorsum: ergo. Patet maj. quia motus naturalis gravis est deorsum, levis autem sursum, quare sine his non accipitur. Patet item

min. quia sursum, & deorsum sunt positiones, sive positionum differentia; ubi autem nulla sunt partes, non est accipere partium positionem. Confirmatur: Si se haberet lapis in vacuo, sicut se habet de facto universum corporale ad immensum inane, in quo a Deo conditum est: sicut ergo universum non habet sursum, aut deorsum, sed in illa imaginata parte, in qua conditum est, naturalissime consistit, ita lapis in quacumque imaginata parte vacui poneretur, neque haberet centrum, extra quod posset imaginari, neque deorsum, ad quod posset tendere, sed ibi de necessitate quiesceret. Prior ratio ad hominem procedit, & dato, quod in vacuo imaginatur sursum, & deorsum; hæc autem posterior directe secundum mentem Philosophi, utraque verò satis est efficax, quare alias mitto.

301 Ex his patet ad motivum contrariæ sententiæ. Arguit itaque Merinero: Etsi motus, qui fit per spatium plenum, habeat, quod sit successivus ex resistantia medii, tamen non ex eo solum, sed etiam, & principalius, quia distantia, quæ est ab uno extremo ad aliud, non potest in instanti pertransiri; sed in vacuo, licet non esset resistantia medii, esset tamen distantia inter extrema: ergo. Maj. probat, quia si in instanti posset transiri

distan-

Distantia, mobile simul in eodem instanti haberet plures praesentias ad plures partes spatii. Confirmatur primo: Angelus movetur localiter à Caelo ad terram, & iste motus in omnium sententia successivus est; sed successio ejus non potest causari ex resistentia medii: ergo causatur à distantia. Patet min. quia medium corporale solum resistit motui alterius corporis propter sui impenetrabilitatem. Secundo: Caelum absque ulla resistentia medii successivè movetur, & in tempore, imò motus ejus est ipsum tempus: ergo idem. Tercio: Imaginetur in vacuo columna, & descendat lapis per vacuum: iste descensus non potest in instanti fieri, quia lapis non potest simul habere praesentiam, & adaequationem ad omnes partes columnæ: ergo fit successivè, & habetur successio motus in vacuo.

302 Ad hæc omnia ex jam dictis patet. Ad argumentum neg. maj. Ad rationem ejus, ea primò instatur: Lux enim prius est in priori parte spatii, quàm in posteriori; nihilominus simul, & in instanti est in utrâque. Deinde dicitur, quòd supponit illa ratio id, de quo queritur; queritur enim: An mobile successivè transiret distantiam illam, quod est querere, an prius esset in priori parte, quàm in posteriori? Resp. autem ratio illa, quòd successi-

vè transit, quia prius debet esse in priori parte, quàm in posteriori, quod est formalissime respondere, quòd successivè transit, quia debet successivè transire. Directè itaque primò negatur suppositum, quòd in vacuo transiret corpus, quia non haberet sursum, aut deorsum, ad quod moveretur. Secundo, dato hoc supposito, dicitur, quòd non successivè, sed in instanti in quolibet imaginato *ubi* poneretur, neque prius in priori, quàm in posteriori imaginata parte esset.

Ratio hujus est, quam supra dedimus in priori probatione: imaginabimur itaque, quòd aqua duobus modis potest concipi frigiditatem acquirere, quam non habet; altero, si concipiatur frigiditatem non habere, neque dispositionem aliquam contrariam, qualiter concipitur in instanti generationis pro signo prioritatis ad resultantiam passionum; alio modo, si concipiatur frigiditatem non habere, & habere contrariam dispositionem, sicut concipitur aqua calida: tunc autem hoc posteriori modo à nullo agente potest in instanti induci frigiditas, quia debet vinci contraria dispositio obstandi; priori autem modo, eo quòd sibi ex quidditate sua debetur frigiditas, statim, si à nullo impediatur, illam habet; pariter autem gravi debetur esse deorsum: quamvis ergo in vacuo

imaginetur deorsum, & distantia aliqua, siquidem in hac distantia aliquid sit impediens; non statim vincitur illa distantia; & est deorsum; si autem nullum sit impediens, statim id habet, quod sibi de se competit, nempe esse deorsum; quare de materiali se habet illa distantia. Ratio iterum est: quia non habere id, quod sibi convenit, & connaturale est, est violentum; sed implicat violentiam accipere, ubi nullum est impediens, à quo possit violentia induci: ergo implicat in vacuo accipere, quod grave pro aliqua duratione non sit deorsum.

Ad primam confirmationem, novam omnino Philosophiam inducit, & quod mirere magis, illam vult esse omnium sententiam, quod nempe Angelus successivè moveatur, sive physico, & sensibili motu: ipsi quidem Scotistæ supponunt, subiectum Physicæ corpus esse, quia soli corpori conveniunt physica passiones; Thomistæ autem, quamvis ponant subiectum Physicæ ens mobile, fatentur tamen, quod physica mobilitas non convenit enti spirituali; & per se notum est, quod sensibiles passiones spirituali substantiæ repugnant; est autem motus successivus passio sensibilis: nullius ergo sententia est, quod Angelus per se moveatur motu successivo, & multis habetur historiis, quod **Dæmon in corporibus obsessis**

in eodem instanti in locis valde distantibus reperitur.

Aliud, ergo est loqui de motu, quem habet Angelus in corpore assumpto, aut de transitu, quem per se, & propriâ substantiâ ex hoc ad alium locum faceret: per se quidem non habet moveri, neque transit spatium, quare sibi de materiali est distantia, & in instanti hic, & ibi invenitur; ex quo posset ratio contra arguentem produci: Sicut enim se habet distantia ad transitum Angeli, ita se haberet in vacuo ad transitum lapidis, nempe utrobique est de materiali, cum nullum sit medii impedimentum: sicut ergo Angelus non ita comparatur ad distantiam, quod prius sit in priori parte, quam in posteriori spatii, ita lapis. In corpore autem assumpto potest Angelus successivè moveri; tunc autem non à distantia, sed à resistantiâ, quam facit medium assumpto corpori, causatur successio.

Ad secundam confirmationem, primò in motu Cœli non ex resistantiâ medii ad mobile habetur præcisè successio, sed ex resistantiâ ipsius mobilis ad virtutem moventis, quare id non est ad propositum. Secundò, posset Angelus ex superioritate naturæ suæ ad totam naturam corporalem in instanti vincere resistantiâ Cœli, ex dispositione autem interiori naturæ con-

gruens

gruente, non quantum ipse Angelus potest, sed quantum Caelo congruit, & sublimitatibus corporibus, quod corpus caeleste moveri, quare citissime quidem, non tamen in instanti. Ad tertiam patet ex dictis ad primam, dato nempe, quod lapis moveretur, nullam haberet partibus columnae commensurationem, sed in instanti in inferiori parte esset, quia nihil est, à quo prohibeatur statim habere, quod sibi de se competit, nempe esse deorsum. Cetera mitto, quoniam ex dictis ea possunt solvi.

ARTICVLVS VII.

An Deus sit actu in spatiis imaginariis?

§. I.

Quid sit spatium imaginarium?

303 **T**ota praesentis articuli difficultas ad hoc devolvitur: Si enim constet tale spatium nihil omnino esse, nulla relinquitur difficultas de eo, quod quaeritur, quia nullius entis nullae sunt passioncs, & nihil non potest praesentiam terminare, maxime Dei, cujus praesentia non est aliquid in Deo, sed in creatura, cui Deus est

praesens. Itaque Aversa pro se citans Suarium, Percipium, Tolatum, Bonfeca, Hurrado, Comibificenses, contendit, spatium, quod dicimus imaginarium, non esse omnino nihil, quamvis enim non sit aliquid reale substantiale, aut accidentale, est tamen capendo illa, quam imaginamur, in qua mundas est, & in qua infiniti possent creari, quae non purum nihil, sed aptitudinem dicit ad recipienda corpora; quare non purum nihil, seu quodlibet nihil est spatium imaginarium, sed tale determinatum nihil, in quo nempe sit illa capacitas.

Hae sententia aut manifestam inducit contradictionem, aut id ipsum intendit, quod nostra ponit, utrum autem intendat, determinare non ausingit, multis enim contendit debere admitti tale spatium, quod datur aliquomodo à parte rei sine fictione intellectus, ita contendit in prima sua conclusione citatus Aversa; in secunda autem ponit, hoc spatium non esse quid reale, & positivum, neque substantia, neque accidens, neque aliquid ejus; si quis autem potest aliquid accipere, quod neque reale sit, neque rationis, is utramque poterit conclusionem concordare. Præterea: Tale determinatum nihil nihil est; sed nihil non est aliquid in re: si ergo illud spatium est tale determinatum nihil, non poterit aliquid esse in re ci-

tra fictionem intellectus. Mitto, quod unum nihil ab altero non differt, differre enim passio est entis, quare non potest accipi tale determinatum nihil, nisi in actu intellectus nostri concipientis ipsum nihil ad modum rei. Mitto item, quod illa capacitas non subjectiva est, & quæ sit aliquid, aut alicujus passio, sed mera non repugnantia, quam postea intellectus concipit.

304 Dicendum itaque, spatium, quod dicitur imaginarium, nihil omnino esse, neque aliquid actu dari extra conceptum intellectus nostri, quod possit dici spatium imaginarium. Hæc conclusio primò patet ex ipso nomine, quo tale spatium significamus; eo enim imaginarium dicitur, quia non est, sed imaginatur, ac si esset. Præterea: Quidquid est, aut est substantia, aut accidens, in latissima acceptione sumendo accidens; sed tale spatium neque substantia est, neque accidens, etiam in illa latissima acceptione: ergo omnino non est. Patet maj. quia ens in latissima acceptione adæquate dividitur in substantiam, & accidens, nempe in id, quod est, & quod affectio est, aut determinatio aliqua illius, quod est. Minorem ipsi concedunt Doctores contrariæ sententiæ, & per se patet, quod tale imaginatum nec substantia aliqua est, nec substantiæ alicujus affectio, aut deter-

minatio. Insupèr: Pro priori ad instans creationis nihil est imaginabile præter Deum; sed spatium illud imaginatur præcedens, in quo nempe Deus mundum condidit: ergo id nihil est. Rursus: Aliquid extra conceptum nostrum, quod sit Deo coæternum, & ab ipso improducibile, Fidei repugnat; sed tale esset illud spatium, si aliquid esset: ergo.

305 In contrarium arguit Averla, primò ex P. Augustino lib. 11. de Civitate Dei cap. 5. quo asserit, sicut ante mundum infinita præcessere tempora, ita extra mundum infinita esse spatia. Sed in primis locum S. Parentis ipse videtur non legisse, ideo fortè citat caput 15. locus autem habetur cap. 5. Deinde eo admissio, quid inde pro te possit deducere, ego non video; tempora enim, quæ mundi conditionem præcessisse imaginatur, nihil omnino sunt præter ipsam Dei æternitatem: si ergo inde fiat consequentia, deducitur, quod spatium extra mundi ambitum nihil est præter Dei immensitatem.

Itaque in illo loco ad hominem procedit S. Pater contra Gentiles Philosophos; ipsi enim pro mundi æternitate arguebant, quod si mundus incipit, Deus infinitis temporibus, quæ ejus initium præcesserunt, otiosus fuisse dicendus est; & quia

quia inconueniens est Deum imaginari otiosum, deducebant, mundum non incepisse. Contra hoc ad hominem arguens ait S. Parens, quod sicut infinita tempora mundi initium præcessisse imaginantur, ita infinita spatia extra mundi ambitum imaginari debent: qui ergo querunt, ait S. Parens, quid Deus agebat illis infinitis temporibus, ne otiosus concipiatur, respondeant, quid agit in illis infinitis spatiis, quæ nunc imaginantur extra mundum. Hoc, ut vides, non est asserere talia dari spatia, aut ea aliquid esse, imò oppositum; quia enim nihil est tale spatium, neque in eo potest Deus concipi aliquid agere; intendit inde deducere, quod nihil pariter sunt infinita tempora, quæ ante mundi initium imaginantur; quare concludit: *Quod si dicant, inanes esse hominum cogitationes, quibus infinita imaginantur loca, cum locus sit præter mundum; responderetur eis, inaniter homines cogitare præterita tempora vacationis Dei, cum nullum tempus sit ante mundum.*

306 Arguit secundò à ratione, quam dicit manifestam: Mundus in suo spatio est, quod occupat, & posset Deus alium creare huic contiguum, magis, aut minus distans, & pariter posset hunc creare, non hic, ubi nunc est, sed alibi: ergo datur omnino spatium, in quo mundus

est, & alia poni possunt, Resp. manifestius neg. consequ. illarum enim predicationes non positivum aliquid significant, neque enim mundus in loco est, sed tantum significant relationem rationis, aut secundum dici ad alia à nobis imaginata: quia ergo nos imaginamur spatium, & in eo aliquid possibile fieri, concipimus hunc mundum tamquam in aliqua parte illius spatii, & cum modo relativi ad ea, quæ ibi imaginamur, re autem nihil id est præter conceptum nostrum.

307 Arguit tertio: Vbi nunc est corpus v.g. palmare, spatium intelligimus, quod quolibet alio annihilato relinquitur, ita quod tale spatium, annihilato illo corpore, non posset à minori alio repleti: ergo tale spatium, etiam omnibus rebus annihilatis, relinquitur, & consequenter re ipsa est. Resp. pariter neg. subillatum consequentis: spatium enim, in quo nunc est corpus palmare, est locus ejus, nempe superficies corporis continentis, & annihilato illo palmari corpore, hæc superficies relinquitur, quæ à minori non poterit repleti; at si etiam annihilaretur illud corpus, cujus est hæc superficies, nihil omnino relinquitur, & ita est spatium, quod dicimus imaginatum.

308 Arguit quarto: Si Deus auferret aërem ab aula, relictis parietibus

parietibus, manifestè patet remansuram distantiam, quam parietes habebant; non enim per hoc, quòd intermedium corpus annihilaretur, ipsæ ad se accederent: ergo illa distantia interjecta aliquid est, quod tunc relinquitur. Resp. paritèr neg. consequenter relationem enim, qua qualibet ad alteram se habet, illa distantia mera negatio est, tùm contiguitatis, tùm corporis intermedii, & hanc negationem nos concipimus ad modum aliqujus positivi, quod sit distantia, & spatium interjectum.

309 Arguit quintò: In uno, & eodem spatio succedunt sibi invicem multa corpora, ut ubi nunc est homo, postea erit aër, quare verè dicitur, quòd ibi nunc est aër, ubi priùs fuerat homo: ergo spatium verè est aliquid præter corpora, quod est eorum capax. Resp. quòd nunc de facto corpora sunt in loco suo, nempe superficie continentis, & sibi succedunt, quatenus hac superficie nunc hoc, nunc illud corpus continetur; de hac verificatur, quòd ubi nunc est hoc corpus, priùs erat aliud; & autem velimus accipere secluto omni corpore spatium, quod est intra ambitum superficiæ continentis, id vacuum est, & omninò nihil. Per hæc poterit ad reliqua procedere.

tere.

S.

II.

Resolvitur Articulus.

310 **I**N hac difficultate tota controversia est de modo loquendi; quamvis enim affirmativam sententiam teneat, & multis probet P. Suarez disp. 30. Metaph. sect. 7. ex qua illam tenet Cardinalis de Aguirre, in re tamen nobiscum tenet; quippe num. 35. expressè asserit, quòd hæc propositio: Deus est in spatio imaginario, non significat ex parte spatii aliquid, cui Deus sit præsens, sed tantum ex parte Dei immensitatem, qua quantum est de se, ibi est, ubi inane imaginamur; quod est dicere, Deum ipsi spatio fore præsentem, si spatium aliquid esset; quia tamen nihil omninò est, sequitur Deum in eo non esse actum: tota ergo controversia ad hoc reducitur, ut solvantur argumenta ejus, & probetur, congruentiorem esse modum loquendi sententiæ negativæ.

311 Dicendum ergo, quòd Deus actu non est in spatio imaginario. Hæc est communis fere omnium sententia. Prob. primò: Quia denominationes, quæ Deo ex tempore conveniunt, non significant aliquid in Deo, sed relationem in creatura; quare ista omni-

omnino verificari non possunt, quando, aut ubi nulla intelligitur creatura, in qua illa relatio fundetur; sed Deum alicubi esse in actu, est temporalis denominatio: ergo ea non verificatur, ubi nulla intelligitur creatura; sed nulla intelligitur in spatio imaginario: ergo. Hæc subsumpta probata est §. præcedente. Major autem eo patet, quia si denominatio temporalis aliquid in Deo significat, id Deus in tempore habet; implicat autem Deum in se ipso aliquid in tempore habere, quod ab æterno non habuit. Minor ex terminis nota est; ubi enim nulla intelligitur creatura, nulla potest intelligi relatio fundata in creatura, aut denominatio inde sumpta: similiter Deus ab æterno non alicubi, sed in se ipso esse intelligitur, quare esse alicubi denominatio est in tempore conveniens.

312 Prob. secundò: Quia præsentia Dei non potest concipi otiosa, & secundum puram relationem præsentialitatis; sed in spatio imaginario otiosa deberet concipi, & quantum ad puram relationem: ergo nequit dici ibi esse. Patet maj. quidquid enim concipiatur, cui Deus sit præsens, à Deo habet esse, & conservatur, & otiosa, & pura præsentialitas imperfectionem dicit. Min. item ex dictis nota est; spatium enim imaginarium nullum

habet esse, quo possit à Deo dependere.

313 Prob. tertio ipsa ratione, qua in contrarium utitur P. Suarez: Sic Deus per immensitatem comparatur ad spatium, sicut per æternitatem ad durationem; sed quamvis infinita sit in durando Dei æternitas, non potest dici in actu præsens temporis imaginario: sicut ergo absolute asserimus, Deum ante mundum nulli durationi coexistisse, quia nulla erat, cui posset coexistere, ita dici debet, quod extra mundum nulli spatio est præsens, quia nihil est tale spatium.

314 In contrarium arguit primò P. Suarez ex loco P. Augustini supra citato, ubi ita habet: *An fortè substantia Dei, quam neque includunt, neque determinant, neque discedunt loco, sed de ea, sicut de Deo sentire dignum est, fatentur incorporea præsentia ubique totam à tantis locorum extra mundum spatiis absentem esse dicuntur sunt, & uno tantum, atque in comparatione illius infinitatis tam exiguo loco, in quo mundus est, occupantur.* Non opinor eos in hac vaniloquia progressuros. En ubi vaniloquium putat Deum dicere extra mundum non esse. Idem habet in lib. 1. Confes. cap. 2. & 3. & in lib. 7. cap. 5. ubi Deum imaginatur velut mare, mundum autem tamquam spongiam aliquam in ipso eo plenam; patet autem, quod

mare in actu esset ultra illam spongiam.

315 Resp. quòd in priori loco de Civit. Dei jam supra patuit, quòd arguit ad hominem contra Gentiles, quia ipsi bene quantum ad hoc Deum concipiebant immensum, & non coarctari ad finitum mundi ambitum: hoc itaque argumentum intendit, quòd non possunt dicere, Dei praesentiam tantum ad hunc mundum determinari, & hoc dicit vaniloquium; at extra mundum nihil omnino agit: sicut ergo ipsi cogantur fateri, quòd Deus nihil agit extra mundum, neque tamen otiosus est, ita ipsis dicitur, quòd nihil agebat ante mundi initium, quin proinde esset otiosus. Hoc, ut vides, sicut non est asserere, quòd Deus ante mundum alicui durationi coextiterit, ita neque est asserere, quòd alicui spatio extra mundum sit praesens, sed tantum ipsos redarguere ex his, quae concedunt; ipse autem S. Parens in fine illius capituli concludit, quòd tam spatia extra mundum, quam tempora ante mundum nihil sunt; verba dedimus supra num. 305.

In 1. Confes. de hoc agit, quomodo Deum invocamus, ut ad nos veniat, cum tamen Deus sit ubique, & consequenter in nobis ipsis; quare ait, quòd ipse non esset, nisi Deus esset in ipso, ex quo potius deducitur opposi-

tum: nempe in eo, quòd non est; non est Deus; sed spatium imaginarium nihil est: ergo in eo non est Deus. In 7. Confes. de hoc agit, quòd non poterat intelligere, unde, aut quomodo sit malum in rebus? & rationem subiungit, quia Deum concipiebat veluti mare immensum, & rerum universitatem tamquam spongiam in ipso; quare non apparebat, qua posset malum ingredi, & subiungit: *Taliaolvebam pectore meo misero ingravido curis mordacissimis de timore mortis, & non inventa veritate.* En ipse ait, quòd non inventa veritate sic cogitabat; titulus item capiti praefixus veluti somnium inducit imaginationem illam.

316 Arguit secundo à ratione: Deus potest operari extra mundum sine sui mutatione: ergo actu ibi est. Antecedens de se patet, & consequens ostenditur primo, quia rem esse, ubi operatur, non est denominatio resultans ex operatione, aut termino ejus, sed conditio praerequisita ex parte causa. Confirmatur: Ante Ascensionem Christi Domini ultra supremum Coelum non erat corpus aliquod, tunc autem incepit ibi esse Corpus Christi Domini; sed Deus non incipit alicubi esse: ergo aut prius ibi erat, & sic in spatio imaginario, aut nunc non est praesens Corpori Christi Domini.

Resp.

317 Resp. neg. conseq. Ad prob. ejus dicitur, quod in causa creata prius est esse alicubi, quam operari, & eo alicubi operari intelligitur, quia ibi est; in Deo autem non prius intelligitur alicubi, sive in aliquo esse, quam operari, imò sic esse est ipsum operari; quare Deum posse extra mundum operari est posse ibi esse. Ratio est, primò, quia in causa creata intelligitur otiosa, & pura praesentialitas, non autem in Deo; quare potest creatura, non autem Deus alicubi intelligi, quin intelligatur operari. Secundò, quia Deus non est praesens alicui per praesentiam, quae sit in ipso Deo, sed praesentia Dei significat relationem in illo, cui dicitur praesens; sed ubi nihil est, potest quidem Deus aliquid creare, non autem aliqua relatio fundatur ad Deum ante creationem: non ergo ibi est actu, quamvis ibi possit operari.

Ad confirmationem dicitur primò, quod non id dicimus spatium imaginarium, ubi nullum est corpus, sed ubi nihil accipimus, nisi ipsum inane, quod noster intellectus concipit; tunc autem supra ultimum Coelum, licet nullum concipiamus corpus, concipimus Sanctos Angelos esse, quibus Deus est praesens, & in quibus est. Dicitur secundò, quod accipiendo corpus ali- quod incipere esse in eo, quod

dicimus spatium imaginarium, Deus incipit ibi esse in actu, non per mutationem in ipso Deo, sed in creatura, quae inciperet ibi esse; ut enim saepe dictum est, Deum esse alicubi non significat praesentiam in ipso Deo, sed relationem creaturae ad Deum.

318 Arguit tertio: Imaginatur in illo spatio alter mundus ab isto distans; tunc Deus utriusque erit praesens: ergo & spatio intermedio, quod est pure imaginarium. Prob. conseq. Aliter enim haberet Deus duas praesentias discretas, & separatas, & ut hic praesens distaret à se ipso ibi praesente; sed hoc implicat: ergo. Confirmatur: Quia sicut Deus per aeternitatem fuit ante mundum, ita per immensitatem est extra mundum. Respondetur negando consequentiam. Ad probationem ejus dicitur, quod Deum esse alicubi relationem significat in eo, cui dicitur praesens; & quia in hoc, & illo mundo relatio est ad Deum, non autem in spatio intermedio; Deus in hoc, & illo esset, non autem in medio; neque ex hoc sequitur discretio aliqua in Deo, sed in rebus ipsis, quibus est praesens. Ad confirmationem jam patuit supra ex P. Augustino, quod Deum fuisse ante mundum non significat, quod alicui durationi imaginatae coextiterit, sed tantum, quod ejus aeternitas latius infinite extenditur, quam

mundi duratio : pariter ergo
Deum esse extra mundum non
significat, quod alicui spatio
imaginato sit in actu presens,

sed ejus tantum immensitatem,
quæ infinitè extenditur ul-
tra mundi ambi-
tum.

QUÆSTIO QUINTA DE TEMPORE, ET DURATIONE.

ARTICULUS I.

*Quid sit, & qualiter existat
Tempus*

319 **D**ifficilis quidem est
temporis cognitio,
eo quod parum habet de esse, ut
ostendit S. Parens lib. 11. Con-
fess. quare diffusa de eo tractatio
confusionem magis, quam utili-
tatem adducit. De eo agit Phi-
losophus in 4. Physic. à text. 87.
& N. B. Doctor tùm ibi, tùm in
disputatis de Mensura Angelor-
um, ubi agens de ævo multa
habet de tempore, ex quo, quæ
sufficiant ad aliqualem de eo
conceptum habendum, accipie-
mus missis inutilibus difficulta-

tibus; quia autem, ut supra die-
tum est de vacuo, in aliquibus
non statim apparet, quid est,
quod significatur per nomen,
prius quid est, quàm an est, seu
qualiter existit, determinabi-
mus.

320 Philosophus itaque, cu-
jus definitionem omnes amplec-
tuntur, sic tempus definit: *Nu-
merus motus secundum prius, &
posterius.* Pro cujus intelligentia
notabimus, quod motus essen-
tialiter importat successionem,
hoc est habere partem post par-
tem: ipsæ ergo partes motus se-
cundum quod ab anima acci-
piuntur, vel acceptabiles sunt,
sic ordinatæ, & una post aliam
faciunt tempus: unde realitas
temporis est ipsa realitas motus,

sive

sive tempus pro materiali importat motum ipsum, addit verò pro formali intentionem animæ accipientis partes ejus secundum prius, & posterius, seu potius ipsa est partium acceptibilitas.

321 Dubitatur primò, quomodo dicitur, quòd tempus est numerus? Ratio dubitandi est, quia numerus est quantitas discreta; tempus autem est continuum successivum. Pro expeditione communiter distinguitur de numero numerante, & numerato. N. Manso vult, quòd numerus numerans est actus animæ accipientis, & numerantis; numerus verò numeratus est res ipsa accepta; tunc autem ait, quòd tempus est numerus numerans, & numeratus; numeratus quidem, quia est ipse motus, seu partes ejus acceptæ secundum prius, & posterius; numerans autem, quia includit actum animæ, quo sic accipitur. Sed in primis distinctionem non explicat ad mentem B. Doctoris; ipse enim vult, quòd numerus numerans est, qui habet rationem mensuræ respectu alterius; numeratus verò, qui mensuratur; & quia tempus simpliciter dicitur de motu primo, sive primi mobilis, qui proprie est ceterorum mensura, tempus absolute est numerus numerans; quatenus autem pro formali importat acceptibilitatem secundum prius, & posterius, quæ est quædam nu-

meratio, hoc sensu est numerus numeratus.

Deinde: Tempus, secluso opere intellectus, est in re, & fuit de facto ante creationem primi hominis; sed in illa acceptione numerus numerans non est secluso actu intellectus: ergo. Præterea: Illa distinctio intractam relinquit difficultatem; tunc, quia sive numerans, sive numeratus, si verè numerus est, est quantitas discreta, nempe in intellectu accipiente erit quantitas metaphysicè accepta, in re autem erit quantitas physicè existens; utrobique autem discreta, si utrobique est numerus: relinquitur ergo dubitatio: Quomodo tempus, quod proculdubio continuitatem habet, potest dici numerus? Tunc etiam, quia per ipsum tempus est numerus numerans, & numeratus; sed quidquid sit de numerante, numerus numeratus est proculdubio quantitas discreta: ergo.

Pro resolutione itaque notandum, quòd non inconvenit, unum, & idem aliter, & aliter accipi, & aliam, atque aliam habere rationem quidditativam, & secundum unam potest esse in uno predicamento, secundum aliam in alio, ut realitas caloris una acceptione est qualitas, aliâ actio, aliâ passio, & multò magis poterit in alia, & alia esse specie ejusdem predicamenti, ut linea quatripalmaris secundum se est

quantitas

quantitas continua; ut autem acceptibilis est, secundum quod habet quatuor palmos, est numerus, & quantitas discreta: in proposito itaque tempus est ipsa realitas motus, quæ secundum se habet continuitatem successivam; pro formali verò importat acceptibilitatem secundum prius, & posterius, quæ est quædam numerabilitas in partibus motus: quia ergo accidens potest definiri per subjectum suum in obliquo, aut in recto, potest dici tempus, aut motus numerabilis secundum prius, & posterius, aut numerus motus, & hoc secundo modo accipit Philosophus.

322 Ulterius dubitatur: An tempus sit ens reale extra animam? Negare videtur S. Parens cit. 11. Confes. cap. 20. ubi ait, esse tria hæc in anima, præsens, præteritum, & futurum, & alibi ea se non videre. Per oppositum Prad. & alii apud N. Mans. tenent tempus adæquatè, & tam secundum id, quod importat pro materiali, quam secundum id, quod importat pro formali, esse extra animam. N. Manso medium tenere videtur, quod nempe pro materiali est ens reale extra animam, scilicet motus primi mobilis; pro formali verò importat actum intellectus numerantem, & accipientem secundum prius, & posterius; quare ipse in Logica eodem modo esse, ait, in re tempus, quo universale.

Dicendum nihilominus, quod tempus completè, & adæquatè est ens reale extra animam. Colligitur ex Sacro Textu, quo aliquot dicuntur præcessisse dies ad creationem primi hominis: fuit ergo tempus in actu, & formalitèr ante omnem actum animæ; si autem esset in re tempus, sicut universale, sicut ante actum intellectus nostri non est in re universale, sed tantum fundamentum, ex quo posset formari, ita neque esset tempus: hoc ergo non actum ipsum numerantem, sed numerabilitatem importat pro formali, seu motum ipsum dicit, secundum quod est acceptibilis; patet autem, quod motus sic acceptibilis est in re ante omnem actum accipientem. Locus S. Parentis tantum intendit, quod præteritum jam non est, sed fuit; futurum nondum est, sed erit; præsens autem non est aliqua pars temporis, sed copulatio partium; quare de tempore nihil est accipere in re existens; hoc autem petit quidem difficultatem de modo, quo existunt successiva, de quo inferiùs; non autem tollit, quin tempus sit ens reale extra animam. Quod autem aliqui ait B. Doctor, quod tempus, sicut universale, ab anima dependet, ly *sicut* non debet accipi per omnem modum, sed illam tantum acceptibilitatem intendit, quam tempus importat

pro formali.

323 Dubitatur tertio: An sit unum tempus omnium temporalium? Ad quod affirmativè respondet B. Doctor quaest. 2. de Mensura Angelor. cum enim ibi quæreretur: An sit unum ævum omnium æviteriorum? pro explicatione supponit, quod mensura dicit quid invariabile, & primum, seu quod non reducatur in aliud sui generis, quod enim in aliud reducitur, ab eo mensuratur: quia ergo in æviterioris omnium esse, & duratio non reducitur ad unum primum sui generis, non est unum ævum, quod sit omnium mensura; quia verò in temporalibus omnes motus dependent, & reduci habent in motum primi mobilis, huiusmodi motus est cæterorum mensura, & quia temporalia esse habent motui, & mutationi subiectum, ille motus esse, & durationem temporalium mensurat; quare est unum tempus omnium temporalium, & tale facit motus primi mobilis.

Notandum autem, quòd S. Parens citat. 11. Confess. cap. 23. ita habet: *Audiivi à quodam homine docto, quòd Solis, & Lunæ, ac Syderum motus ipsa sint tempora, & non anni; cur enim non potius omnium corporum motus sint tempora? An verè si cessarent Cæli lumina, & moveretur rota figuli, non esset tempus, quo metiremur eos gyros?* Quibus

apertè fatetur S. Parens, quòd cuiuslibet rei motus tempus dici debet; ex quo sequitur, quòd non sit unum tempus omnium temporalium. Sed sequenti capite solutionem ipse innuit S. Parens; ait enim: *Cum itaque aliud sit motus corporis, aliud, quo metimur, quandiu sit, quis non sentiat, quid horum potius tempus dicendum sit?* Quibus intendit, quòd tempus id est, quo metimur motus durationum; & quia rationem mensuræ simpliciter, & propriè habet motus primi mobilis, is absolutè tempus dicitur; quare propriè, & simpliciter unum est omnium temporalium.

Cum hoc tamen stat, quòd secluso per intellectum motu illo, si alius quilibet daretur, in eo posset accipi tantum, & tantum durationis suæ, & consequenter tempus; quare communiter tempus dividitur in intrinsecum, & extrinsecum: tempus extrinsecum dicitur motus primi mobilis, ut est acceptibilis secundum prius, & posterius, & hoc est propriè, & simpliciter tempus, quod est mensura durationis omnium temporalium; tempus verò intrinsecum est motus proprius uniuscuiusque, secundum quod in eo accipimus prius, & posterius, & hoc impropriè, & secundum quid tempus dicitur.

324 Dubitatur quarto: Quid sit

fit nunc temporis? De hoc quaerit B. Doctor lect. 22. & respondet, quod aliter in permanentibus, atque in successivis debet accipi indivisibile: nam partes continui permanentes copulantur per indivisibile sui generis, ut partes lineae puncto, partes superfaciei lineam, partes corporis superficie; at verò in continuo successivo non sic; si enim partes motus vellemus continuare per indivisibile sui generis, tale esset mutatum esse; hoc autem non est continuativum, sed tantum terminativum motus. Hoc, ut notum, supponit B. Doctor; ratio autem de facili assignatur: primo, quia continuativum partium aequè se habet ad utramque partem, per se enim respicit ordinem prioris ad posteriorem; at mutatum esse per se respicit priorem partem motus, cuius est terminus, & sibi accidit, quod ulterior pars sequatur: non ergo hoc est continuativum. Secundo, quia mutatum esse sensibili parte motus inducitur; at motus, sicut quodlibet continuum, est etiam mathematicè divisibile, sive in partes mathematicas, quae à sensibili abstrahunt, & suis habent indivisibilibus copulari: non ergo est continuativum motus ipsum mutatum esse.

Docet itaque B. Doctor, quod per se continuativum motus est ipsa substantia mobilis, non absolute, sed ut accipitur in

successione; & fluxu; & ut stat sub priori, & posteriori parte motus: quia successivum consistit in ipso ordine, quo partes fluunt, una post aliam; qui quidem ordo in aliquo manente fundari debet; in motu autem nihil est manens nisi substantia mobilis. Quia itaque tempus est ipsa realitas motus primi, secundum quod in ea accipitur prius, & posterius, nunc, sive indivisibile continuativum partium temporis ipsa est substantia primi mobilis, prout stat sub motu; quare ait B. Doctor, quod nunc semper stans facit aeternitatem, nunc autem fluens facit tempus, quia ipsa substantia, secundum quod invariabiliter stat, est aeternitas essentialis, & simpliciter, si sibi convenit essentialiter invariabilitas; secundum quod autem, & per participationem, si indefectibilitatem, & invariabilitatem non à se habet, & essentialiter, sed ab alio, & per participationem, sive tantum connaturaliter; ipsa autem substantia fluens, & motui subjecta facit tempus. Ex his sufficienter habetur, quid est tempus, quod erat primum, de quo quaerebatur.

325 Quantum ad secundum, qualiter existit tempus, facit rationem dubitandi, quod tempus adaequatur ex praesente, praeterito, & futuro; sed praeteritum jam non est, futurum nondum

est, praesens autem non est aliquid temporis, cum sit indivisibile continuativum partium: nihil ergo temporis existit, & consequenter neque existit tempus. Hanc difficultatem varie urget S. Parens citat. 11. Confession. Aliunde autem negari non potest, quin tempus existat re ipsa, & secluso opere intellectus: siquidem nos ipsi, & temporalia omnia, existimus, & durationem habemus tempore mensuratam, & ipsi coexistentem; quare tota difficultas est de modo, quo tempus existit.

Prima sententia docet, tempus non existere per partes suas, sed ratione instantis. Ita Palanc. cum multis aliis. Motivum est: Quia tempus essentialiter est successivum, quare qualibet ejus pars successiva est; & quia continuum ad indivisibilia non resolvitur, sequitur, aut quod nulla pars existat, sed tantum indivisibile copulativum, & hoc intenditur; aut quod successivum partes habeat simul, quod implicat. Secunda sententia per oppositum docet, quod tempus existit ratione partium, non autem ratione instantis. Ita Parra, & alii. Motivum ex eodem medio desumitur, quod nempe tempus est successivum, quare ejus existentia nequit esse permanens; sed instans est quid permanens, solum autem successionem habent partes: ergo. Tertia sen-

tentia, quae nititur utramque conciliare, docet, quod tempus extrinsecum existit ratione instantis, intrinsecum vero ratione partium; quare de priori tenet prima sententia, de posteriori altera. Ita N. Lusitanus, & ex Thomistis Prado.

Sed in primis distinctio, quam inducit haec tertia sententia, nulla ratione suadetur: aequum enim intrinsecum, & extrinsecum tempus pro materiali suae realitatis motum importat, siue substantiam mobilis, ut est in ipso fluxu, in quo accipitur prius, & posterius, quare eodem modo in utroque debet accipi existentia. Deinde: Verum assumit motivum utriusque alterius sententiae, neutra tamen sublineri potest, secundum quod verba sonant; si enim accipiatur instans per se, & secundum se, patet, quod nullam habet successionem, neque tempus est, aut aliquid ejus, quare dici non potest tempus existere ratione illius; similiter, si partes accipiantur secundum se, & seorsim ab instanti, nullo modo sunt, quare tempus non poterit dici ratione illarum existere.

Dicendum ergo, quod aliter quaerenda est existentia successivi, & permanentis: hoc enim eo quod partes habeat simul, existit per hoc, quod est actu extra causas; successivum autem, eo quod in ipso fluxu partium con-

fistit, non existit per hoc, quod est, sed magis per hoc, quod non est extra causas; quo sensu accipitur illud S. P. *Tunc omnes anni nostri erunt*, quando nulli erunt; non autem absolute per ipsum non esse, sed ita quod non esse partium conjunctum intelligatur, & ordinem habens per aliquid, quod est: prout ergo ipsa substantia mobilis media accipitur, & fundans ordinem utriusque non esse, nempe illius, quod fuit, ad id, quod erit, existit tempus; quare non ratione instantis, sed ratione conjunctionis partium, sive ordinis, qui in ipso instanti fundatur. Quo patet ad motivum utriusque sententiae: neque enim existentia successivi debet accipi pro ipso esse extra causas, siquidem quando extra causas est, jam non est; nec instans positivè est quid permanens, sed negativè tantum, in indivisibili enim neque permanentia accipitur, neque successivo.

ARTICULUS II.

An duratio distinguatur realitèr à re durante?

326

Aliqui pro eodem accipiunt durationem, & tempus; falluntur autem, quia tempus non ipsa est duratio, sed mensura durationis. Alii durationem accipiunt ipsum quando: falluntur item, etsi enim duratio sit adjacentia, sive coexistentia rei temporalis ad tempus, & paritèr quando dicatur adjacentia ad tempus; est autem quando determinata adjacentia, ut heri, hodie, cras; duratio verò ab ista determinatione praescindit: est ergo duratio permanentia rei in esse, sive continuatio ipsius esse. Dividitur in temporalem, & aeternam, seu, quod idem est, permanentem, & successivam: illud esse, quod variationi subicitur, tempore mensuratur, & hujus duratio temporalis est, & successiva; quod autem invariabile est, aeternitate mensuratur, sive essentiali, si sit essentialitèr invariabile, ut esse Dei; sive participata, quæ dicitur ævum, si sit invariabile tantum connaturaliter, & per participationem. De his agere nostrum non est, quare solum quaeritur de duratione temporalium.

Prima

Prima sententia absolute affirmat, durationem realiter distingui à re durante. Ita Conimbricenses, Sal. Rub. Arriaga, Complut. Eliseus, & multi alii. Secunda absolute negat. Pro hac citantur Scotistæ, & ex aliis Suarez, Vazquez, Medina, Ovied. Aguirre, & alii. Nostri Villanova, & Manso suam ponunt distinctionem realem quidditativam: minus tamen consequenter; aut enim *quando* (ipsi pro eodem accipiunt *quando*, & durationem) puram relationem dicit; aut rem ipsam sub quadam relatione? Si primum, habent quidē suam distinctionem quidditativam, quam propugnant relationis propriam; sed tunc pura relatio non erit speciale prædicamentum; est autem *quando* unum de sex ultimis. Præterea: N. B. Doctor saepe ait, quod sex ultima dicunt rem sub ordine: non ergo *quando* purum ordinem dicit. Si autem dicatur alterum: aut duratio non est ipsum *quando*, quod ipsi supponunt, aut non realiter quidditative distinguitur à re durante.

327 Nobis dicendum, quod duratio à re durante solum distinguitur secundum rationem quidditatis; non quod duratio relationem importet, sed importat modum se habendi ipsius rei, quæ durat, modus autem sola ratione differt à re modificata, ut in Metaphysica probabimus.

Prob. primò ex B. Doctore in 2. dist. 1. part. 1. q. 3. art. 2. ad 3. ubi ita ait: *Ad tertium dicendum, quod sufficit differentia secundum rationem inter esse, & creationem, ad hoc quod semper res sit, quandiu est, non tamen semper creetur: eadem ergo res, ut est perfectio essentia, est esse; ut est ab alio inchoata, & sic inchoata, quod eam non præcessit tempore potentia, in qua recipitur, sic est creatio; ut verò est talis perfectio continuata, sic est conservatio; & quia ista secundum se, ut inchoatum, & ut continuatum non addunt rem aliam quam supra esse, sed solum habitudinem ad agens, ideo creatio, & conservatio non dicunt rem aliam, quam esse.* Quibus potissimum fundamentum contrariæ sententiæ adducit, & solvit: itaque sic se habet duratio ad esse rei durantis, sicut conservatio ad creationem; sed conservatio id ipsum dicit, quod creatio, continuatum, & manens: ergo duratio dicit ipsum esse manens, & continuatum.

328 Prob. secundò: Hoc addit duratio supra esse rei durantis, quod tempus supra motum primi mobilis; sed tempus supra motum tantum addit intentionem sola ratione differentem, nempe acceptibilitatem secundum prius, & posterius: ergo sicut tempus est realitas motus sic acceptibilis, ita duratio dicit

ipsum esse rei durantis acceptibile, secundum quod manet, & continuatum. Patet maj. tempus enim dicitur durationem, & continuatam motus primi mobilis, & accipitur duratio in re temporali, secundum quod coexistit tempori, & ab eo mensuratur. Minorem docet B. Doctor, tum 4. *Physic. lect. 18.* tum in 2. *dist. 2. q. 1. art. 6. dub. 4. later. in solut. ad 1.* ubi docet, quod tempus dicitur passio motus, non simpliciter, quia tunc idem esset realiter passio, & subiectum, sed secundum quid, quatenus dicitur intentionem fundatam super motum. Patet item ratione: Acceptibilitas enim secundum prius, & posterius non addit realitatem, sed intentionem tantum supra ipsum sic acceptibile.

329 *Prob. tertio*: Per hoc præcisè, quod res intelligatur tempori coexistere, intelligitur durare; sed seclusa qualibet realitate superaddita ipsam esse per hoc, quod intelligatur non deficere, intelligitur coexistere tempori: ergo duratio non addit realitatem supra esse rei durantis. Patet maj. quia tempus est mensura durationis, & per hoc mensuratum intelligitur, quod mensuræ suæ coexistit. Min. item patet; si enim duratio est manentia rei in esse, per hoc quod intelligatur ipsam esse non deficere, intelligitur manens, & tem-

pori coexistens.

330 *In contrarium arguitur*: Prius est rem existere, quam durare: ergo duratio se habet ut accidens rei durantis: ergo ab ejus esse distinguitur secluso opere intellectus. Antecedens patet; non enim durat, nisi quod prius productum est, & existentiam habet. Patet item prima consequentia: quod enim rei existenti advenit, accidens est. Patet tandem secunda; nihil enim sibi ipsi accidit. Confirmatur primò: Duratio Dei solum virtualiter, & ratione nostra differt ab ejus esse; sed quæ in Deo virtualiter, in nobis distinguantur realiter, ex distinctione enim, quæ re ipsa est in creatis, fundamentum sumit in intellectu ad formandam distinctionem in Deo: ergo. Secundò: Duratio, qua Petrus heri duravit, nunc non est; sed nunc est esse Petri: ergo realiter ab eo distinguitur duratio, siquidem separatur. Tertio: Esse non suscipit magis, & minus; sed duratio magis, & minus suscipit, magis enim una res durat, quam alia: ergo. Quarto: Creatio, & conservatio diversos terminos habent, cum sint actiones diversæ; sed terminus creationis est esse, conservationis autem duratio: ergo.

331 *Ad hoc sufficienter satisfacit B. Doctor loco sup. cit.* ibi enim quærebatur: An creatio sit idem, quod esse rei creatæ?

Arguetur

Arguebatur tertio in contrarium: Quod esset creatio, quando est esse rei creatæ; est autem esse, quando non est creatio, quare separantur, & consequenter distinguuntur. Ad hoc respondet, ut supra patuit, quod sufficit distinctio secundum rationem, ut idem esse aliter, & aliter acceptum sit creatio, conservatio, & esse rei creatæ, nempe secundum se est esse rei creatæ, ut verò accipitur sub habitudine ad agens, est creatio, aut conservatio, scilicet, ut est ab alio inchoatum, creatio; ut verò est continuatum, conservatio: eodem modo dicitur ad præsens, quod secundum se est esse; ut verò in se manet, est duratio, & per hoc non importat realitatem aliam, sed ipsum esse aliter acceptum.

Ad formam itaque distinguitur antecedens: Prius est duratione rem existere, quam durare, neg. antec. prius est natura, & tantum in subsistendi consequentia, conc. antec. & pariter disting. primum consequ. Ergo est accidens metaphysicè, & prædicabiliter, conc. consequ. realiter, & physicè, neg. Itaque eo sensu, quo prius est esse accipi secundum se, quam ut manens; prius est existere, quam durare; non autem illa prioritas realis est, ut pro aliquo reali intelligatur esse, & non durare, sed est solius rationis, & acceptionis; ex

quo sequitur, quod durare accidentaliter prædicatur tamquam acceptio contingens, & extra essentiam, non verò realitatem addit, quæ sit accidens physicum.

Ad primam confirmationem neg. min. non enim præcisse ex distinctione reali fundamentum sumit intellectus, sed ex ipsa Dei fecunditate, & eminentia perfectionis, quam non potest uno conceptu exprimere; eo autem, quod duos conceptus format, non oportet tales conceptus in creatis differre realiter. Ad secundam neg. consequ. ut enim sape dictum est in præcedentibus, deberet aliunde probari, quod id, quod deficit, est realitas aliqua, ut hæc substantia heri habuit privationem albedinis, nunc autem talem privationem non habet; non verò sequitur, quod privatio distinguatur realiter, aut realiter separetur. Ad tertiam pariter neg. consequ. sufficit enim distinctio secundum rationem, aut secundum modum se habendi, ut eadem realitas uno modo suscipiat magis, & minus, non autem alio. Ad quartam, creatio, & conservatio differunt formaliter, quare eodem modo differunt termini, nempe idem esse ut inchoatum, est terminus creationis; ut continuatum, est terminus conservatio-
nis.

ARTICVLVS III.

*Quomodo incipiant, & desinant
res*

332 **N.** B. Doctor in 2. dist. 1. p. 1. q. 4. art. 3. ad 4. ita habet: *Dicendum, quod aliter incipiunt esse permanentia, aliter successiva: nam permanentia tunc incipiunt esse, cum tota sunt, ut tunc incipit esse domus, quando completa est; successiva verò, quando completa sunt, vel cum tota sunt, nihil sunt, juxta illud P. Augustini in 11. Confess. cap. 4. tunc omnes anni nostri erunt, cum nulli erunt; & sicut successiva, cum tota sunt, nihil sunt, sic cum incipiunt, nondum sunt.* Quibus aperte docet, quod aliter philosophare debemus de inceptione, & desitione in permanentibus, atque in successivis. Notandum autem, quod in Impressione Cordubensi Operum B. Doctoris questio illa non habetur in 2. sed querenda est ad calcem 4. sub titulo De Duratione rerum. De his quidem nulla ferè est controversia, tantum enim aliqui variant quantum ad desitionem permanentium; quare breviter ab eo expediemur.

333 Dicendum primò, quod permanentia incipiunt intrinse-

cè, & per primum esse. Dicuntur intrinsecè incipere ea, quorum inceptio intrinsecè mensuratur instanti, nempe de his verum est dicere, nunc primò est, immediate antea non erat. Hæc est communis, & expressè habetur in verbis B. Doctoris supra datis. Prob. breviter: Permanentia habent totum esse simul: ergo incipiunt intrinsecè in indivisibili terminativo motus, quo producuntur. Prob. consequ. Si enim extrinsece, non in instanti, sed parte temporis inciperent; sed pars temporis essentialiter successiva est, & quæ nequit esse simul: ergo non possent totum esse simul habere, & consequenter non essent permanentia. Confirmatur: Nunc temporis mensuratur intrinsecè mutatum esse, quod est terminus motus; sed productio permanentis est ipsum mutatum esse terminus motus: ergo. Patet maj. quia tempus est mensura motus, quare pars temporis parti motus respondet, & indivisibile temporis indivisibili motus.

334 Dicendum secundò, quod permanentia desinunt extrinsecè. Dicuntur extrinsecè desinere, quæ non habent ultimò esse, seu quæ non instanti, sed parte temporis immediate præcedente desinunt, talia enim tantum extrinsecè attingunt instanti, quatenus est terminus illius partis temporis; & quia non intrin-

secè

secè attingunt instans, de his non verificatur: Nunc ultimò est, sed nunc primò non est, immediate antea erat. Contrarium tenet Eliseus, & nonnulli alii, est tamen expressa sententia Philosophi, ex quo probatur primò, nam 8. Physic. text. 69. ita habet: *Punctum igitur temporis utrisque commune est, priori, inquam, posteriorique, & unum, ac idem est numero, ratione verò non idem; alterius enim finis, alterius principium est, at respectu rei, posterioris est semper affectus.* Vbi expressè intendit, quòd nunc temporis est quidem commune utrique parti motus præcedenti, & sequenti; si autem ad res comparatur, nempe quæ corrumpitur, & quæ gignitur, semper est posterioris, nempe rei genitæ: ergo hæc incipit intrinsecè, & illo instanti est; illa autem definit extrinsecè, & illo instanti non est, sed immediate antea erat.

335 Prob. secundò ex B. Doctore ibidem lect. 22. dub. 3. ubi ita habet: *Dicendum, quòd, cum inter contradictoria non cadat medium, oportet tempus, in quo res non est, esse immediatum tempori, in quo est; quia si esset dare tempus medium inter tempus, in quo verificatur rem esse, & in quo verificatur non esse, in illo tempore medio neque esset, neque non esset, quod est inconueniens; oportet igitur huiusmodi*

tempora esse immediata. Sed immediata tempora copulantur per unum instans, quare si res non existens in tempore præcedenti, sit in tempore, quod se habet consequenter illi, instans copulans illa duo tempora, vel tenebit se cum utroque, scilicet cum non ente, & ente, & tunc in eodem instanti idem simul erit, & non erit: tenebit ergo se cum altero tantum: sed si debet se tenere cum altero solum, ut ostensum est, dignius est, quòd se teneat cum re posteriori, quàm cum priori: est igitur intentio Philosophi, quòd si instans non tenet se solum cum re posteriori, de duobus oportet dare alterum inconueniens, vel quòd non omninò necesse sit rem esse, aut non esse, aut quòd idem simul possit esse, & non esse. Hæc B. Doctor, quibus non solum conclusionem habet, sed rationem etiam, quam intendit Philosophus, & idem habet quaest. 20. de Gener.

336 Probatur tertio ratione Philosophi, quam hic intendit Doctor: *Instans generationis non pertinet intrinsecè, sed extrinsecè tantum ad esse corrupti: ergo res corrupta definit extrinsecè. Patet consequ. si enim illo instanti non est corruptum, non habet ultimò esse, sed illo instanti primò non est. Probatur antecedens: Illo instanti non potest simul esse corruptum, & genitum; sed est proculdubio*

genitum: ergo non est corruptum. Patet min. quia illud instans est mutatum esse terminus motus; hoc autem est ipsa productio, & primum esse producti. Patet item maj. tunc enim ipsam genitum simul in uno instanti esset, & non esset; esset, ut supponitur; non esset autem, quia non est genitum, quandiu est corruptum. Confirmatur: Non esse non est per se terminus motus; sed instans mensurat intrinsecè id, quod est per se terminus motus: ergo. Patet major; nullum enim mobile per se movetur, ut non sit, seu ut terminum amittat, sed ut sit, & ut terminum acquirat.

337 In contrarium arguit Eliseus: Forma genita expellit physicè corruptam: ergo utraque coexistit in instanti expulsionis. Prob. consequ. Non potest una forma aliam physicè expellere, nisi per resistantiam, & contactum unius ad alteram, sicut unum corpus non expellit aliud à loco nisi per contactum; sed contactus requirit coexistentiam: ergo. Confirmatur: Nisi calor, & frigiditas coexistent pro aliquo instanti, non possunt physicè pugnare inter se; sed quandoquidem contraria sunt, inter se pugnant: ergo. Levissima hæc sunt, ut eis recedatur ab expressa sententia Philosophi.

338 Resp. ad argumentum primò disting. anteced. Expellit

immediatè per se ipsam; neg. antec. expellit per dispositiones suas, conc. antec. & neg. consequ. & ad rationem ejus patet disparitas; corpus nempe aliud expellit immediatè per se ipsum, quare per contactum; forma autem non per se ipsam immediatè, sed per dispositiones suas aliam expellit, nam agens in tantum præcedentem formam expellit, in quantum dispositiones introducitur ad formam intentam, cum quibus, quia incomparabilis est forma corrupti, ea cedit. Respond. secundò, misso antecedenti, neg. consequ. Ad probat. ejus ex ipsa sua ratione neg. min. Itaque corpus aliud expellit per contactum, non tamen pro aliquo instanti est simul in eodem loco utrumque corpus, ut contactus intelligatur, sed alterum loco cedit, ut alterum locum occupet: pariter ergo, quia immediatè se habent tempus corrupti, & geniti, instans enim, cum non sit pars aliqua temporis, non tollit immediationem, potest intelligi contactus utriusque formæ, quin instans, quo copulatur utrumque tempus, pertineat ad esse corrupti intrinsecè, sed extrinsecè tantum. Quo patet ad confirmationem; pugnant enim illæ formæ, quatenus se expellunt.

339 Dicendum tertio: Successiva incipiunt, & desinunt extrinsecè. Hanc conclusionem expresse

pressé habet B. Doctor lect. suprà citata numero 332. clarius autem ad verba ibi data subiungit: *Motus ergo incipit in instanti, sed in illo instanti nihil est de motu; sic & tempus potest incipere in instanti, sed in illo instanti nihil est de tempore.* N. Villan. & ex eo Manso, movetur ex his verbis ad specialem conclusionem, nempe quòd successiva quoad esse inchoatum incipiunt intrinsecè; ait enim Doctor, quòd motus incipit in instanti; quoad esse verò completum incipiunt extrinsecè. Sed ista distinctio apertissime contradicit verbis ipsis Doctoris, cum, quia suprà asserit, quòd successiva: *Cum tota sunt, vel cum habent esse completum, nihil sunt:* cum, quia hic ait, quòd *in illo instanti nihil est de motu.*

340 Prob. itaque communis conclusio: Quia per Philosophum in 4. Phys. text. 96. quem adducit B. Doctor cit. q. 20. de Generat. tempus mensurat motum, nunc verò temporis mensurat mobile; patet enim, quòd sicut substantia primi mobilis, prout stat sub alia, & alia parte motus, facit tempus, & nunc temporis, ita facit motum substantia mobilis, prout stat sub alia, & alia parte successionis; quare correspondet pars temporis parti successionis in motu, & substantia primi mobilis, quæ facit nunc, substantiæ mobilis in

motu mensurato; ex quo licet Motus, idem de quovis alio successivo, incipit, aut definit, quando incipit, aut definit successio ipsa; sed successio incipit, aut definit parte temporis: ergo. Patet minor: Nunc sive iniciativum, sive terminativum ipsam mensurat substantiam mobilis, quæ incipit, aut definit moveri; sed substantia extrinsecè se habet ad successionem, quam incipit, aut terminat: ergo.

Confirmatur: Ea incipiunt intrinsecè, quæ habent nunc primò esse, & paritèr intrinsecè desinunt, quæ habent nunc ultimò esse; sed motus, sive quodlibet successivum, neque habet nunc primò esse, neque nunc ultimò esse: ergo. Maj. nota supponitur, & min. clarior est, quàm quòd ulla probatione indigeat; pro nullo enim instanti potest dici nunc est sive primò, sive ultimò, successio, cum manifesta sit contradictio successio in instanti; solum ergo verificatur, nunc ultimò non est successio, immediate postea incipiet; aut nunc primò non est, immediate antea erat, quod est incipere, & desinere extrinsecè.

341 Quoad argumentum, quod intendit N. Manso, patet de facili; ait enim: De quocumque est verum, nunc primò est, immediate antea non erat, tale incipit intrinsecè; sed de motu, quantum ad esse inchoatum, ve-

rum est dicere, nunc primò est, immediatè antea non erat: ergo. Hanc minorem ipse putat expressam in textu B. Doctoris, quatenus ait: *Motus ergo incipit in instanti*. Sed expressior est falsitas illius, quatenus subjungit: *Sed in illo instanti nihil est de motu*; quando enim nihil est de motu, non poterit verum esse, nunc primò est motus, etiam quantum ad esse inchoatum, nam ipsum esse inchoatum aliquid est de motu. Resp. itaque neg. min. quia in instanti non motus est, sed substantia mobilis, quæ parte temporis sequente incipiet moveri. Adde, quòd nulla relinquitur differentia permanentis à successivo, quantum ad esse inchoatum; de utroque enim verum est dicere, nunc primò est. Rursus: Esse inchoatum aliquid est; sed indivisibile nihil est motus, est enim ipsa substantia mobilis, sive etiam mutatum esse ejus: ergo.

ARTICULUS IV.

*An Mundus potuerit ab aeterno
esse?*

342 **I**N 8. Physic. mundi æternitatem latè propugnat Philosophus, licèt in Topicis asserat esse problema: erravit lumine Fidei destitutus, nam mundum cum tempore in-

cepisse docemur 1. Genes. rationes ejus latè solvant Doctores, & habet B. Doctor citat. quæst. *De Duratione rerum*; & quia de hoc nulla est controversia, ab eo superfedemus. An autem fuerit possibile, difficultas est, gravissima quidem, & multum controversa, quam latè adeo pertractat B. Doctor citata quæstione *De Duratione rerum*, ut ad plenam ejus discussionem, quæ ipse habet, transcripserim sufficeret. De illa agunt Theologi cum Magistro in 2. dist. 1. & cum Divo Thoma 1. p. q. 46. & Philosophi tum hic, tum in 1. de Cælo, & Mundo; quoniam autem multa sunt, ex quibus deceptio oritur, & apparentia contradictionis, ea prius explicabimus; deinde, quamvis sufficeret in quæstione de posse absoluto objectas contradictiones solvere, nihilo minus tum autoritate, tum rationibus probabimus conclusionem affirmativam; & tandem argumenta solvemus.

§. I.

Relatis sententiis, quadam præmittuntur.

343 **T**Riplex versatur in proposito sententia æquè celebris: prima absolute negat; secunda absolute affirmat; tertia

tertia mediâ viâ affirmat de permanentibus, negat de successivis. Negativam sententiam tenent Albertus Magn. D. Bonavent. Henr. Tolet. Conimbric. eam latè propugnant ex Antiquis Aureolus in 2. dist. 1. q. 1. art. 4. & ex Modernis Illustris. Palanco in 8. Phisic. Sententiam mediam communiter tenent Moderni Thomistæ, & Scotistæ, eam latè defendit Cardin. de Aguirre. Sententiam, quæ absolute affirmat, satis apertè indicat Divus Thomas q. 3. de Potent. art. 14. & in 1. p. q. 46. quare multi tenent Thomistæ, quos citat Araujo q. ultima Metaph. ex aliis tenent Resolutus, quem citat, & sequitur Dionysius dist. 50. q. 6. art. 3. Ocham, Vazquez, Arriaga, Lalem. Hanc latissimè propugnat B. Doctor quæstione citata, quem proinde sequuntur omnes Nostri Argent. Gerard. Latof. Bonher. Gavard. Villanova, Manso.

344 Pro hujus expeditione notandum primò, quòd potest deceptio contingere ex ipsa æternitate; quare observare debemus, quòd non est idem ab æterno esse, & æternitate durare: hoc secundum importat, quòd propria rei duratio sit æternitas; illud autem primum hoc tantum, quòd res ab æterno duret, seu quòd non habeat durationis initium, sive temporalis sit, sive æterna ejus duratio: æternitate

itaque durare simpliciter, nulli potest creaturæ convenire; æternitas liquidem essentialis, & simpliciter propria est Dei duratio, quæ ex terminis modum importat Dei proprium, & proinde creaturæ repugnantem: æternitas participata, quæ est ævum, potest quidem creaturæ convenire, quæ nempe connaturaliter, & ex aliqua exigentia naturæ suæ perpetua sit, & invariabilis; non autem oportet creaturam ab æterno fuisse hac duratione, sed potuit temporali, & variabili, si tempus ab æterno fuisse non repugnat.

345 Notandum secundò, quòd poterit item deceptio contingere ex ipsa re, de qua quaritur; quare observandum, quòd aliter de permanentibus, ac de successivis philosophare debemus quantum ad esse ab æterno; successiva itaque ab æterno esse, & sine durationis initio, non sic debemus accipere, quòd aliqua determinata pars motus, aut durationis ab æterno fuerit, sed ad quamlibet partem motus præcessit mutatum esse, & ad quodlibet mutatum esse præcessit motus sine termino; ut si ab æterno esset tempus, Deus, ex quo est, fecisset Cœlum; & hoc, ex quo factum est, moveretur; & quia non esset dare, quando factum est, non incepisset moveri, neque esset dare revolutionem primam, sed ad quamlibet alia præcessit,

& ad hanc alia sine termino, ita quod præcessisset quidem naturā, & causalitate substantia Cœli revolutionem; quia tamen neque fuisset duratione aliqua Cœlum sine motu, neque habuisset durationis initium, omnino non esset revolutio prima, aut incepisse moveri.

Permanentia autem possent concipi, aut incipere per creationem, aut per generationem, & aliter utroque modo inciperent: accipiamus ergo exempli gratiā Leonem; si concipiatur à Deo processisse per creationem, tunc ex suppositione, quod ab æterno procederet, exigeret infinita duratione conservari, quia quocumque instanti determinato accipitur destrui, infinita præcessit duratio à parte ante, cum esset, ex quo Deus est, & sine initio: tunc ergo esset dare hunc determinatum leonem, qui fuit ab æterno, non autem esset dare, quando primò durare incepit, quia non habuit durationis initium: si autem concipiatur Leo per generationem esse ab æterno, non poterit accipi aliquis determinatus Leo, qui primus esset in serie Leonū, alioqui infinitæ generationes inter duos signatos Leones concluderentur, in quo multi decipiantur: tunc itaque non sic esset Leo ab æterno, quod à Deo aliquis processisset, & ab isto alius generaretur, sed ita quod Deus, ex quo est,

creasset materiam ultimò dispositam; & quia materia ultimò disposita nulla duratione præcedit generationem, ex quo Deus est, esset generatio, & non esset dare Leonem primò genitum.

346 Notandum terciò, quod ex creatione, & differentia ejus à conservatione deceptiones oriuntur; ex creatione quidem, quatenus ea est productio de nihilo, & consequenter habet dare esse post non esse; & quia non potest ab æterno esse, quod accipitur post, sequitur non posse esse ab æterno, quod creatum est: ex conservatione item, quia conservatio est mantenentia in esse illius, quod prius intelligitur creatum; quare eadem ratione non potest ab æterno esse conservatio, & consequenter neque creatura, ea enim sicut essentialiter habet ab alio esse, & dependere, ita habet conservari, quando est. Observandum itaque, ut istæ deceptiones caveantur, quod cum dicitur creatio fieri ex nihilo, *ly ex* non debet accipi positivè, tamquam terminus à quo creationis, sed merè negativè, quatenus creatio est totius esse datio: tunc autem, si *ly ex nihilo* diceret terminum à quo, esset de ratione creationis dare esse post non esse, & aliquando oporteret intelligi non esse id, quod creatur; quia tamen creatio nullum respicit terminum à quo, bene intelligitur rem creari, quin accipiat

icipiatur aliquando non esse, per hoc enim, quod totum esse tribuat, nullum supponit; & per hoc, quod tale esse sit dependens, & potens deficere, intelligitur de nihilo, & ad nihilum tendens; potest autem, ex quo Deus est, intelligi totius esse datio, & talis esse, defectibilis, & dependentis.

Observandum deinde, quod conservatio est quidem posterior creatione, non autem realiter tamquam actio alia: itaque sicut esse, & esse manens, sive continuatum idem est esse tantum addens habitudinem ad post, ita creatio, & conservatio eadem actio est, cum sola habitudine alia, ita quod, secundum quod terminatur ad esse, est creatio, secundum quod terminatur ad esse manens, & continuatum, est conservatio: quia ergo manet esse tota duratione, qua est, non pro aliquo priori intelligitur creatum, ut postea conservetur, sed ipso instanti creationis conservari intelligitur, & ipsa actione, qua creatur, licet aliam habitudinem dicat, & aliter à nobis accipiatur, ut est creatio, & ut est conservatio.

347 Notandum quartò, quod ex infinitate nonnullæ etiam oriuntur deceptiones; quia enim infinitum est, cujus semper est aliquid extra, infinito repugnat esse acceptum, quia de ratione ejus est, quod semper aliquid

restat accipiendum; repugnat item additio, majoritas, aut æqualitas, ut supra patuit; si autem mundus ponitur ab æterno, hæc omnia infinito convenient: hodie enim infiniti dies essent accepti, & pertransiti; item infinitis præteritis diebus hodiernus additur; rursus infinitum dierum majus est infinito annorum, & id generis multa alia. Hæc ut caveamus, observandum, quod infinito, qua parte infinitum est, illa omnia repugnant; si autem infinitatem habeat tantum ex una parte, ex alia, qua finitum est, poterit habere esse acceptum, additionem, majoritatem, & alia, quæ finito convenient: in casu ergo, de quo quærimus, duratio esset infinita tantum à parte ante, esset verò finita à parte post, sicut de facto duratio Angelii infinita erit à parte post, finita tamen est, & initium habuit à parte ante; quare in casu, quæ videntur contradictionem inducere, non infinito convenient, sed finito; nempe durationi à parte post, qualiter finita est.

§.

II.

Probatur nostra Conclusio.

348 **C**onclusionem affirmativam proponit B. Doctor quæst. citat. per hæc verba;

verba: Si ergo à nobis queratur, quid sentimus de aeternitate mundi, non dicimus, quòd mundus potuit ab aeterno esse, neque dicimus, quòd non possit hoc demonstrari; sed dicimus, quòd rationes, quas usque nunc vel audivimus, vel in scriptis invenimus ab aliis factas, quòd impossibile fuerit mundum fuisse aeternum, non sunt demonstrationes, vel saltem videntur nobis solubiles. Modeste quidem Doctor ab asserto abstinere, & tantum rationes solvit, quibus videtur demonstrari impossibilitas; quia tamen indubitatum est, quòd, quandiu non demonstratur contradictio, affirmandum est de posse absoluto Dei, hoc idem nos dicimus, quòd hucusque non demonstratur illa impossibilitas, & consequenter potuit Deus ab aeterno facere; nihilominus probationes afferemus, quibus non leviter ostenditur sic fieri potuisse.

349 Probatur itaque primò auctoritate P. Augustini lib. 6. de Trinit. cap. 1. ubi ita habet: *Non intelligens etiam natum esse Deo sempiternum esse, ut sit coaeternus Patri Filius, sicut splendor, qui gignitur ab igne, atque diffunditur, coaevus est illi, & esset coaeternus, si esset ignis aeternus.* In his quidem non ex propria mente loquitur S. Parens, sed adducit commune Catholicorum argumentum contra Arrianos, illud autem approbat, &

ait, eo multos de Arrianis convictos illam abjecisse sententiam, & aliud subiungens argumentum, illud rejicit tamquam insufficienti, quo evidentèr colligitur, quòd hoc approbat. Rursus, lib. 10. de Civit. Dei cap. 31. sic habet: *Si pes ex aeternitate semper fuisset in pulvere, semper ei subesset vestigium, quòd tamen vestigium a calcante factum, nemo dubitaret, neque alterum altero prius esset, quamvis alterum ab altero factum esset.* Hoc item ut exemplum proponit, quo Platonici mundi aeternitatem probabant; quòd autem non exemplum rejicit, sed sententiam tantum, ex eo patet, quia ait, Divinae auctoritati humanam debere infirmitatem cedere, dicitur autem expresse in Sacro Textu, mundum incepisse de facto: non ergo renuit S. Parens, quin possibile fuerit non incepisse.

350 Prob. secundò ratione, quæ ex his deducitur: Non implicat effectum verè produci, & tamen esse, ex quo est causa suæ; sed causa, à qua est mundus, est ab aeterno: ergo non implicat, mundum verè productum esse ab aeterno. Hæc ratio mihi quidem manifesta est demonstratio, major enim ad sensum patet iis omnibus exemplis, quibus utitur S. Parens, nempe ignis, ex quo est, ardet; Sol, ex quo est, emittit radium; pes, ex quo est in pul-

vere

Verè, habet vestigium; & tamen splendor ab igne, radius à Sole, vestigium à pede verè efficientèr causatur.

Confirmatur primò: Salvatur conceptus creaturæ cum hoc, quod est ab æterno esse: ergo sic esse potuit. Patet consequ. quia non implicat creaturam habere quidquid cum conceptu creaturæ componitur, & illam relinquit dependentem, & ab alio. Prob. antec. Per hoc, quod tale esse intelligatur, quod sibi relictum abeat in nihilum, salvatur conceptus creaturæ, & dependentia ab alio; sed cum hoc, quod est ab æterno esse, componitur, quod tale sit esse: ergo. Patet maj. in illa enim dependentia intelligitur abalietas, quæ est proprius conceptus creaturæ, & quod de se habet non esse, esse autem non nisi ab alio. Patet item min. quia cum hoc, quod est à causa esse, & dependere, componitur esse, ex quo est causa. Rursus: Non minus ab alio est, dum in actu est, quàm ab alio habet futuritionem; sed futuritionem habet ab æterno: ergo & esse in actu potuit habere. Patet consequ. quia eodem velle, quo Deus dat futuritionem, dat esse.

351 Prob. tertio: Implicat, quod impossibile incipiat esse possibile: ergo potuit mundus ab æterno esse. Antec. patet: impossibile enim est, quod in ter-

minis suis importat contradictionem; cum autem prædicata quidditatis æterna sint, & invariabilia, manifestè patet, quod aliquando importat in terminis suæ quidditatis contradictionem, semper illam importasse. Patet item consequ. si enim mundus non potuit ab æterno existere, incepit esse possibile existere.

Dices: Aliud est fuisse possibile ab æterno, aliud verò potuisse ab æterno existere: primum significat, quod ab æterno habuerit possibilitatem existendi in tempore, & hoc verum est; non autem inde sequitur, quod ab æterno potuerit in actu ipsam existentiam habere. Sed contra: Ex quo mundus habet possibilitatem existendi, potuit à Deo fieri; sed si ab æterno fuit possibile, ab æterno habet possibilitatem existendi: ergo. Confirmatur, & explicatur: Quod aliquid non possit fieri, aut est ex defectu facientis, aut factibilis; sed si mundus ab æterno fuit possibilis, neque ex parte facientis, neque ex parte facti defectus est: ergo. Min. quantum ad primum patet; semper enim Deus est infinitè potens; patet item quantum ad secundum; si enim ab æterno fuit possibilis existentia mundi, ab æterno non importatur contradictio in his terminis: *Mundus existit*: ergo id potuit esse, ex quo Deus est.

Dices iterum: Hæc ratio aperte

apertè instatur; nos enim superius diximus, quòd si potuit ab aeterno esse generatio, neque est dare generationem primam, neque aliquod genitum, quod fuerit ab aeterno, arguatur sic: Ille Leo per generationem existens non importat contradictionem in terminis suis, quippe de facto existit: ergo ab aeterno non importat contradictionem, siquidem non potuit incipere esse possibile; sed per nos, quandiu non importat in terminis suis repugnantiam, potuit in re esse: ergo potuit ab aeterno esse per generationem iste signatus Leo; quod, cum nos ipsi dicamus impossibile, patet, quòd non tenet facta ratio.

Resp. quòd, quia in his terminis non importatur repugnantia, potuit iste Leo per generationem esse ab aeterno, nec hoc est, quod dicimus impossibile; potuit enim Deus ab aeterno materiam creasse ultimò dispositam ad formam Leonis, & tunc ab aeterno esset generatio Leonis, & Leo genitus, quia in eodem indivisibili, quo est materia ultimò disposita ad formam, est generatio; quare ea esset, ex quo esset materia, & sic ab aeterno; potuit item Deus Leonem genitum per infinitam durationem conservare, quare esset nunc Leo genitus ab aeterno: quod ergo dicimus impossibile, hoc est, aut quòd esset dare,

quando primò genitus esset, si ve quando incepisset durare; aut quòd esset dare primum Leonem in infinita serie generationum. Itaque, si ad generationem sequitur generatio ab aeterno, non est dare signatum Leonem; qui ab aeterno sit per generationem; quia, licet non sit contradictio in eo, quòd quilibet signatus sit ab aeterno, est tamen in eo, quòd sit primus in serie infinita: si ergo infinita est series generationum, nullus potuit esse primus; si autem aliquis determinatus ab aeterno est, sive per creationem, sive per generationem, ab isto non potuit esse generatio ab aeterno, sed indeterminata temporis differentia.

352 Prob. quartò: Non mirum repugnat mundo aeternitas in futuro, & a parte post, quam in praeterito, & a parte ante; sed in futuro omnino non repugnat, mundum durare in aeternum, & aliqua de facto ita durabunt, ut Angeli, & anima nostra: ergo. Patet maj. quia eadem est utriusque potentia, tum activa facientis, tum passiva facti a parte ante, & a parte post. Min. item patet, quia quando aliquid aequè contingentèr se habet ad duo, quandiu potest sub uno esse, potest esse sub alio; sed mundus aequè contingentèr se habet ad esse, & non esse: ergo sicut per totam aeternitatem potest habere non esse, si Deus vellet ipsam

annihila-

annihilare ; ita potest habere esse, si Deus veller ipsum conservare. Major ex terminis nota est, min. item patet; tùm, quia de se habet meram non repugnantiam; tùm, quia si ad alterum determinationem habet, aut ex se, aut ex determinatione Dei? Si hoc secundum, ex se habet indifferentiam; si autem primum, non subjicitur dominio Dei.

353 Probatur quintò: Quoties actio non petit terminum à quo, potuit semper habere terminum ad quem; sed creatio non petit terminum à quo: ergo. Patet maj. Si enim non semper potuit habere terminum ad quem, de necessitate requirit, quòd ipse terminus aliquando fuerit sub non esse: si ergo nullum respicit terminum à quo, pro nulla duratione requirit non esse sui termini, & consequenter potuit semper esse. Probatur minor: Id solum est de ratione creationis, quo ea à qualibet alia actione distinguitur; sed per hoc, quòd sit totius esse datio, nullo habito respectu ad terminum à quo, sufficienter à quavis alia differt: ergo. Probatur minor: Quia aut comparabimus creationem ad actionem causæ creatæ, & ista de necessitate præsupponit subjectum, quare non poterit esse totius esse datio; aut comparabimus ad annihilationem, & hæc est totius esse substractio; aut tandem ad conservationem, &

hæc respicit quidem totum esse, non tamen ut datum, sed ut continuatum, & manens: si ergo salvatur conceptus creationis sine termino à quo, ipsum omninò non respicit.

Dices: Sicut creatio se habet ad esse, ita annihilatio ad non esse; sed annihilatio ita respicit non esse, quòd de necessitate præsupponit esse: ergo ita creatio respicit esse, quòd de necessitate præsupponit non esse. Sed contra: Sicut annihilatio respicit non esse, ita creatio respicit esse; sed annihilatio ita comparatur ad non esse, quòd pro tota æternitate in post sumendo potest habere non esse: ergo creatio ita respicit esse, quòd pro tota æternitate in ante accipiendo potest habere esse. Rursus: Contrariorum contrariæ sunt differentię; sed annihilatio ita respicit non esse, quòd de necessitate præsupponit esse: ergo creatio ita respicit esse, quòd non de necessitate præsupponat non esse. Itaque, eo quòd opposita est utriusque actionis propria ratio, ex quo annihilatio petit terminum à quo, potius sequitur, quòd creatio illum non petit.

354 Probatur sextò: Si Deus ageret ex necessitate naturæ, mundum produxisset ab æterno; sed neque Deus est minus potens, neque mundus magis repugnat, ex quo agat ex libertate: ergo ita potuit facisse. Patet

major, quia agens ex necessitate naturæ agit, ex quo est potens, ut patet in Sole illuminante, ex quo est. Minor item patet, aliqui imperfectio esset Dei habere libertatem, siquidem eâ minus posset. Confirmatur: Omnia argumenta Philosophi eo nituntur, quod supponunt, Deum agere ex necessitate naturæ, & inde deducit, mundum de factis fuisse ab æterno; & eo solùm à Doctoribus Catholicis solvuntur, quia negatur illa suppositio, & ostenditur, Deum libere agere, & quando voluit: si ergo ex necessitate ageret, tenent illa argumenta, & mundus ab æterno fuisset; & cum non sit minus potens, ex quo agat ex libertate, ita potuit facisse.

355 Hucusque probata est conclusio quantum ad permanentiam, ex his autem facillè deducitur de successivis: Ex quo est mobile, potest esse motus; sed positum est, mobile potuisse ab æterno esse: ergo. Probatum maj. primò, quia Cælum, ex quo est, movetur, neque aliqua duratione præcessit esse Cæli ad motum ejus. Secundò, ex nullo capite exigit mobile quiescere, antequam moveatur: ergo moveri potest, ex quo est. Confirmatur: Ex quo intelligitur materia ultimò disposita ad formam, intelligitur generatio; sed potest sine ulla contradictione intelligi ab æterno, & sine durationis initio pro-

duci materiam ultimò dispositam ad formam: ergo. Patet major, quia nulla duratione præcedit ultima dispositio generationis formæ, ad quam est dispositio. Patet item minor, quia positum est, potuisse Deum, ex quo est, creare quodlibet permanens.

I.

III.

Solvantur Argumenta

356 **A**rguitur primò auctoritate SS. Patrum, qui contra Arrium ex eo argumenta desumunt, quod creaturæ repugnat cum hoc, quod creata est, esse ab æterno; & quia Verbum Deo coæternum est, deducunt non factum; & adducitur primò S. Athanasius disput. 2. contra Arrianos, ubi sic habet: *Quod si curiosius inquirent, cur Deus, cum semper facere possit, non semper faciat? Tametsi Deus possit semper facere, at res creatas æternas esse non posse; quippe ex non stantibus sunt, & non erant, antequam fierent; quæ autem non sunt, antequam fiant, quomodo poterant cum Deo esse, qui semper est?* Idem habet in Epist. ad Africanam; & in eundem sensum adducitur S. Cyrillus Alexandrinus lib. 32. Theis. item D. Damascenus lib. 1. Fidei cap. 8. Div. Ambrosius in principio

Hex;

Hexam. P. Augustinus in lib. contra Felicem.

Ad hæc omnia responderet B. Doctor quest. citat. art. 2. solutionem deducit ex P. Augustino lib. 83. QQ q. 19. ubi ita habet: *Quod incommutabile est, æternum est, semper ejusdem modi est; quod autem commutabile est, temporis obnoxium est, non enim semper ejusdem modi est, & ideo æternum non rectè dicitur.* Ex his deducitur, quo sensu Patres accipiunt æternum esse, nempe esse incommutabile, & non solum semper esse, sed semper eodem modo: hoc sensu utique repugnat factum esse, & esse æternum; & quia Verbum non solum semper est, sed est incommutabile, & semper eodem modo, deducunt inde non esse factum; cum hoc autem fiat, quod potuerit creatura cum hoc, quod facta esset, habere esse ab æterno, commutabile, defectibile, & de se in nihilum tendens, quia de nihilo factum.

357 Arguitur secundò à ratione, quam dicit Illustrissimus Palanco satis efficacem: Implicat creaturam fieri, quin incipiat esse; sed implicat incipere esse, & esse ab æterno: ergo. Patet minor; siquidem esse ab æterno est non incepisse esse. Ostenditur major: Quia implicat fieri, quin transcat de non esse ad esse; sed transire de non esse est incipere esse: ergo. Confirmatur primò:

Habere principium originis, non verò durationis, proprium est solius Verbi Divini; sed si creatura fuisset ab æterno, haberet principium originis, non verò durationis: ergo id repugnat. Secundò: Transire de non esse ad esse importat de necessitate pro priori durationis non esse; sed creatura essentialiter petit transire de non esse ad esse: ergo petit pro aliqua duratione non esse. Probatur maj. primò: Quia Verbum pro priori à quo ad generationem, non est; & tamen non dicitur transire de non esse ad esse: ergo ad hoc requiritur non solum pro priori originis, sed durationis etiam non esse. Secundò, quia res per conservationem non transit de non esse ad esse; & tamen pro priori originis ad conservationem, non est: ergo transire de non esse ad esse importat non esse non solum pro priori originis, sed durationis etiam. Confirmatur tertio: Implicat rem annihilari, & non habere durationis finem: ergo implicat creari, & non habere durationis initium. Patet consequens: sicut enim annihilatio ponit non esse post esse, ita creatio ponit esse post non esse.

358 Resp. neg. maj. Ad probationem ejus negatur maj. transire enim ordinem dicit inter id, à quo, & ad quod fit transitus; creatio autem ex propriis terminis non petit à quo, ut jam

patuit: non ergo per hoc, quod præsupponat aliquando non esse, sed per hoc, quod esse accipiat defectibile, dependens, & cui de se competit non esse, intelligitur metaphysicè fieri, & conceptus creationis. Ad primam confirmationem negatur major; non enim non habere principium durationis, sed id exigere ex necessitate metaphysica sui esse, proprium est Verbi; quamvis autem creatura non haberet durationis initium, id proprium esse ejus de se non exigit. Adde, quod Verbum sic habet ab alio originari, quod sine dependentia, quare non factum est; creatura autem, quamvis non haberet durationis initium, sic esset ab alio, quod dependens, & potens de se non esse, quare facta, & producta intelligeretur.

Ad secundam confirmationem neg. min. jam enim patuit, quod non est de ratione quidditativa creati aliquando non esse, quare neque transire de non esse ad esse, sed tantum tale habere esse, cui de se non repugnat non esse, quod proinde ab alio est; neque Verbum pro aliquo signo non esse intelligitur, cum ipsam ejus esse essentialissimè petat semper esse, & omnino repugnet intelligi non esse. Ad tertiam, sape fallit illa comparatio creationis ad annihilationem, ut jam patuit, & rursus sic potest patere: **Implicat annihilatio, quam**

non præcesserit de facto creatio; ergo implicat creatio, quam non sequatur annihilatio. Hec consequentia eisdem terminis deducitur, & eadem ratione patet, ac illa argumenti, & tamen consequens falsum est, ut cuique patet. Directè itaque neg. consequ. jam enim supra patuit, quod opposito modo se habent creatio, & annihilatio; & quia annihilatio petit de necessitate rem annihilatam habere finem durationis, potius posset deduci, quod creatio non petit rem habere durationis initium.

359 Arguitur tertio: Creatio passiva rei est in instanti, sed implicat rem esse in instanti, & esse ab aeterno: ergo. Maj. patet, quia creatio passiva non est successiva. Minor probatur primo, quia implicat, quod aliquod instans sit ab aeterno, nam de essentia instantis est unico tantum instanti durare; implicat autem uno instanti durare, & esse ab aeterno. Secundo: Si res fuit creata in instanti, illud instans fuit primum suæ durationis; sed quod habet primum instans, non est ab aeterno: ergo. Confirmatur: Implicat, conservationem fuisse ab aeterno; sed creatio uno solo instanti præcedit conservationem: ergo implicat, creationem esse ab aeterno. Patet minor, quia, quod hoc instanti creatur, conservatur sequente duratione. **Probatur major primo: Quia**
confer-

conservatio essentialiter supponit rem productam; sed quod aliud supponit, non est ab æterno: ergo. Secundò: Implicat rem conservari, ex quo Deus est: ergo & conservationem esse ab æterno. Probatur antec. Quia, ut intelligatur conservari, ex quo Deus est, debet intelligi producta, antequam Deus esset, cum conservatio supponat productionem.

360 Respondetur neg. maj. instanti enim mensuratur productio, quæ est mutatum esse terminus motus, cum instans sit essentialiter terminativum temporis: creatio ergo passiva mensuratur ævo, sive nunc æternitatis participat; quia tamen potuit tempus ab æterno esse, potuit instans extrinsecè assistere creationi; quare ad primam probationem minoris dicitur, quod non esset dare instans determinatum, quod esset ab æterno; sed si crearetur ab æterno primum mobile motui subjectum, ab æterno esset instans ante partem temporis, & pars temporis ante instans, & quia non esset dare quando incepisset motus, neque esset primum moveri, neque primum instans; quo patet ad secundam probationem.

Ad confirmationem negatur major. Ad primam probationem distinguitur major: Supponit pro aliquo priori durationis, neg. maj. supponit pro priori

naturalis intelligentiæ, conced. maj. & concessa minori in eodem sensu, negatur consequentia. Ad secundam probationem negatur antecedens. Ad probationem ejus negatur assumptum, non enim prius res producit, ut postea conservetur, sed ex quo est, conservatur. Itaque, ut sæpe dictum est, conservatio non est actio alia à creatione ipsam supponens, sed sicut ipsum est esse manens, & manet, ex quo est, ita ipsa creatio est conservatio, solum differens secundum aliam, & aliam habitudinem.

361 Sed instat Illustrissimus Palanco: Implicat creatio, quæ non relinquit Deo liberum conservare, aut non conservare; sed si creatio esset ab æterno, ea non relinqueret Deo liberum conservare, aut non conservare rem creatam, teneretur enim Deus per infinitam durationem conservare rem creatam ab æterno: ergo. Confirmatur: Conservatio est continuata productio, seu continuatio productionis; sed implicat creatio indistincta à sui continuatione: ergo conservatio de necessitate distinguitur à creatione, & illam supponit. Probatur minor: Implicat creatio, quæ Deum necessitet ad sui continuationem; sed si est indistincta à sui continuatione, semel posita creatione, necesse est continuari: ergo.

Respondetur distinguendo maj.

maorem: Quæ non relinquat ex se, & ab intrinseco Deo liberum conservare, aut non conservare, conc. maj. quæ non relinquat ex aliqua suppositione Deo libera, neg. maj. & eodem sensu min. Itaque ex suppositione, quod Deus decrevit Angelum perpetuò durare, necessitatur ad conservationem ejus; quia tamen Deo libera est illa suppositio, absolute libera est hæc conservatio: sic in proposito nulla creatio ex se, & ab intrinseco rei creatæ potest Deo inducere necessitatem conservandi; ex suppositione autem, quod Deus velit rem creatam infinita duratione manere, tenetur conservare, liberè tamen, quia libera est illa suppositio. Ad confirmationem distinguatur minor: Implicat creatio indistincta omnino à sui continuatione, conc. min. indistincta realitèr, distincta verò formalitèr, neg. min. & tunc ad probationem negatur minor; sufficit enim distinctio formalis, ut secundum unam acceptionem sit creatio, illud idem, quod secundum aliam est conservatio. Itaque licet manere, & continuari non sit realitas aliqua, seu aliquid realitèr differens, non necesse est manere, seu continuari, quia non necesse est habere illam habitudinem ad post, secundum quam est conservatio.

362 Arguitur quartò: Implicat, quod creatura ab æterno

sit duratione successiva; sed aliunde implicat, quod sit duratione indivisibili, & tota simul: ergo. Probatur major, primò: Quia duratio successiva est semper transiens, & semper habet prius, & posterius. Secundò: Quia duratio successiva non potuit esse in instanti creationis, neque effectus ejus; sed aliunde debet supponere instans creationis: ergo esset post illud, & sic non ab æterno. Probatur item minor: Quia implicat duratio creaturæ, quæ sit infinita, & tota simul; sed talis esset, si esset ab æterno duratione indivisibili: ergo. Patet major, quia talis est æternitas soli Deo conveniens. Rursus: Duratio indivisibilis, & tota simul est essentialitèr interruptibilis, quia repugnat interruptioni, ubi non est antea, & postea; sed creaturæ repugnat duratio essentialitèr ininterruptibilis: ergo.

363 Respondetur primò negando majorem; quia potuit ab æterno esse motus, & generatio. Ad primam probationem neg. consequ. ex quo enim successivum sit transiens, & habeat de necessitate prius, & posterius, sequitur quidem, quod nulla determinata pars potuit esse ab æterno, quia qualibet habet priorem, non autem hoc tollit, quin tota successio potuerit ab æterno esse, ita quod semper, & sine initio ante partem successionis

tionis fuerit alia pars, ex quo Deus est. Ad secundam probationem dicitur, quod instanti creationis est ipsum mobile, quod movetur, ex quo est; quare nulla duratione praesupponitur mobile ad motum, & quia esset ab aeterno, & ex quo Deus est, ab aeterno esset motus,

Respondetur secundò negando minorem; quia potuit ab aeterno esse permanens aeternum. Ad probationem itaque distinguitur major: Implicat duratio creaturae infinita, & tota simul essentialiter, & a se, conc. maj. connaturaliter, & tantum per participationem, neg. maj. & eodem sensu min. Itaque in aeterno nulla est successio, potest autem aeternum infinitatem habere, ut habebit de facto a parte post duratio Angeli: non ergo ex hoc praecise est aeternitas propria duratio Dei, sed aeternitas infinitatem habet essentialiter, & simpliciter, ita ut sibi repugnet deficere, hac utique non duraret creatura ab aeterno producta, ut jam praemisimus; aeternum autem infinitatem habet, & semper manere, tantum secundum quid, & connaturaliter, cui tamen de se non repugnat deficere, & hac duratione duraret creatura permanens ab aeterno producta. Quo patet ad aliam probationem; est enim talis duratio defectibilis, & interruptibilis, quantum est de se, neque ad hoc requiritur prius,

& postea, sicut patet in duratione, qua de facto durat Angelus, in ea enim non est successio, neque prius, & postea; & tamen est de se defectibilis, cum possit Angelus annihilari.

364 Arguitur quintò: Si posset creari mundus ab aeterno, posset creari ignis simul cum stipa; sed aliunde sic creari implicat: ergo implicat mundum ab aeterno esse. Probatur min. Tunc ignis combureret stipam, quam citò esset, non tamen ab aeterno; sed ex hoc demonstratur, ignem, & stipam ab aeterno non exitisse: ergo. Prima pars majoris patet, quia ignis est causa necessaria, quae ex necessitate naturae agit. Patet item altera pars; quia stipa praecessisset in propria forma ad combustionem; sed ei, quod est ab aeterno, nihil praecedit: ergo non esset ab aeterno combustio; sed ignis non posset per infinitam durationem praecedere combustionem: ergo ex hoc convincitur non fuisse ab aeterno. Patet hac subsumpta; est enim omnino voluntarium dicere, quod agens naturale debite applicatum passo sufficienter disposito, per infinitam durationem non ageret. Patet item consequens, quod enim infinita duratione praecedit combustionem, quae non est ab aeterno, non potest ab aeterno esse.

365 Respondetur negando minorem. Ad probationem ejus neg.

negatur subsumpta; ad cuius probationem dicitur, quod non voluntariè, sed necessaria ratione asseritur, quod in casu non combureret stupam per totam æternitatem. Itaque qua ratione ignis de facto proximus primo Cælo illud non comburit, neque per totam æternitatem combureret, quia nempe Cælum non est transmutabile, eadem in casu argumenti non combureret stupam; ea enim, eo quod ab æterno producta, esset æviterna, & intransmutabilis, sicut quodlibet permanens ab æterno creatum; quare quantumcumque igni proxima non combureretur.

366 Arguitur sextò: Possibili in re posito, nullum sequitur inconveniens; sed posito in re, quod mundus esset ab æterno, sequitur inconveniens: ergo id non est possibile. Probatur minor: Si mundus fuisset ab æterno, præcessissent infiniti dies; sed quolibet potest Deus unum Angelum creare: ergo, cum petat Angelus perpetuò durare, essent nunc infiniti Angeli; sed infinitum in actu positum repugnat: ergo. Confirmatur: Quia præcessissent infinitæ generationes hominum: ergo essent infinitæ animæ. Rursus: Implicat series generationum, nisi ab uno aliquo ortum ducat, qui sit per creationem; sed eo quod ab uno aliquo inciperet, non esset ab æterno: ergo.

367 Respondetur negando minorem. Ad probationem eius distinguitur minor: Quolibet die distributivè, & seorsim à reliquis posset Deus Angelum creare, conc. min. quolibet collectivè, & simul cum reliquis neg. suppositum, quod esset omnes accipere. Itaque qua ratione negat Deus simul infinitos Angelos creare, nempe quia id repugnat ipsi termino, eadem non potest seorsim, & singulos singulis diebus, quia, eo quod dies essent infiniti, implicat omnes accipi. Ad confirmationem respondetur primò, quod aliter philosophari debet de generatione hominum, ac de aliorum generatione, quia forma hominis non continetur in potentia materiæ; quare hæc viâ neg. antecedens; non enim potuit generatio hominum ab æterno esse.

Respondet secundò B. Doctor, quod in questione *De posse absoluto* non debemus attendere id, quod de facto accidit secundum statum rerum ordinem, sed quod fieri non repugnat; tunc autem, licet positio Pythagoræ de transmigratione animarum de facto sit erronea, ea tamen nullam involvit contradictionem; quare de posse absoluto potuit Deus finitum numerum animarum ab æterno creasse; potuit item materiam creare in aliquas portiones divisam, organizatam, & ultimò dispositam ad animam;

Et tunc ab æterno elset generatio; si ita tamen existerent homines, & finita essent animæ, quamvis infinitæ elsent generationes; quia non qualibet generatio novam animam induceret, sed posset circulatione transire de uno in alium, quare hac viâ neg. consequ. Ad aliud jam supra patuit, quod generatio non potuit esse ab æterno, ita quod inciperet ab aliquo uno a Deo creato, sed ita elset, quod creasset Deus materiam transmutationibus subjectam, & ultimo dispositam ad formam; quare elset generatio, ex quo Deus est, neque elset dare aliquod primum generatum.

368 Arguitur septimò: Impletur, quod fuerit ab æterno successio corruptionum; sed nequit esse generatio sine corruptione; ergo impletur ab æterno successio generationum. Probat major: Corruptio essentialiter supponit, rem corrumpendam duratione præcessisse; sed sic corruptio elset ab æterno, elset, ex quo Deus est: ergo oportet rem corrumpendam aliqua duratione fuisse, antequam Deus elset, quod apertissime impletur. Confirmatur: Generatio est essentialiter mutatio; sed mutatio supponit essentialiter subjectum mutabile duratione præcedens: ergo nequit generatio ab æterno esse. Ad argumentum posset negari minor; cum enim possit creari materia sine omni

forma, & ultimo disposita ad generationem, non essentialiter, sed connaturaliter tantum juxta statum rerum ordinem corruptio comitatur generationem. Sed hoc falso.

369 Respondetur negando majorem. Ad probationem ejus distinguitur major: Corruptio determinata, aut prima corruptio, conc. maj. corruptio indefinitè sumpta, subdisting. Supponit duratione aliqua determinata, neg. maj. duratione indefinita, conc. maj. & concessa minori, negatur consequentia. Itaque si generatio elset ab æterno, non elset dare generationem primam, neque quando incepisset generatio, quare quamlibet corruptionem præcessit res corrumpenda, & ad quamlibet rem corrumpendam præcessit generatio, & ad generationem corruptio sine termino; quilibet ergo signata corruptio fuisset in tempore; sed ad illam infinitæ præcessissent generationes, & corruptiones. Ad confirmationem negatur minor; patet enim in generatione vermis ex speciebus Eucharisticis, quod eodem instanti, quo creatur materia, transmutatur ad formam; quare transmutatio non requirit subjectum duratione præcedens.

370 Arguitur octavò: Impletur processus in infinitum in per se ordinatis; sed per se ordinantur generans, & genitum: ergo

go in his implicat in infinitum procedere; sed si esset ab æterno generatio, esset ita procedere, non enim esset devenire ad primam generationem: ergo. Respondetur distinguendo minorem: Per se ordinantur generans, & genitum immediata, conced. min. mediata, & remore se habentia, neg. min. Itaque filius per se est à patre suo, & hoc genitum ab isto generante; quod autem ad patrem, & ad hoc generans plures præcessissent, vel pauciores, accidit omnino huic genito: quia ergo in his, quæ se habent per accidens, non implicat in infinitum procedere, potest illa series generantium ire in infinitum; & instatur in generatione à parte post, quæ poterit proculdubio in infinitum procedere, siquidem non repugnat mundum perpetuò durare.

371 Arguitur nonò: Omne præteritum fuit aliquando futurum; sed si mundus ab æterno fuisset, omnis ejus duratio nunc esset præterita: ergo fuit aliquando futura, & consequenter non fuit ab æterno, incepit enim esse post futuritionem. Instatur apertè: Tùm, quia eodem modo est nunc præterita infinita duratio, qua Deus ab æterno duravit, ac esset in casa tota duratio mundi; tùm deinde, quia eadem necessitate, qua præteritum fuit aliquando futurum, futurum erit aliquando præteritum; ergo infi-

nita duratio, ad quam Angelus nunc comparatur ut futurus, erit aliquando præterita; quod apertè implicat, nempe infinitum transisse.

372 Respondetur directè negando majorem; præteritum enim non supponit de necessitate futurum, sed præsens tantum. Itaque casu, quo mundus esset ab æterno, non habuit futuritionem exercitè, & aliqua duratione, esset enim, ex quo Deus est; quare tantum potest accipi futuritio ejus signatè, & pro aliquo signo naturalis intelligentiæ, quatenus intelligitur liberè productus à Deo, & consequenter potens non produci; sicut autem non aliqua duratione productus esset, sed ex quo Deus est, ita non est accipere, quando potuit non produci; quare non præcessit futuritio existentiam, & sic neque incepit post futuritionem.

373 Arguitur decimò: Si Cælum potuit ab æterno creari sub motu; aut Sol crearetur in oppositione cum Luna, aut in conjunctione; arguitur itaque: Vel duravit Sol per tempus finitum, vel infinitum à positione, in qua creatus est ad oppositam, puta à conjunctione ad oppositionem; sed utrumque implicat: ergo. Probatur minor: Spatium finitum nequit infinita duratione pertransiri motu continuo, & velocissimo; sed à conjunctione ad opposi-

Oppositionem spatium est finitum: ergo nequit Sol infinita duratione illud pertransire. Quod autem neque finitâ, probatur: Duratio finita finitâ addita non facit infinitam; sed illa duratio, qua Sol transit ab oppositione ad conjunctionem, reliquâ durationi addita constituit infinitam: ergo nequit ea esse finita. Probatur minor: Tota duratio, qua Sol durasset, esset infinita; sed, qua durasset à termino primæ revolutionis, esset finita: ergo infinita constituitur additione præcedentis. Patet maj. quia ab æterno duratio præcessit infinita. Patet item minor, quia à designato termino duratio præcessit finita.

374 Respondetur, quod supponit argumentum id, quod probandum erat, quod nempe habuisset Sol primam oppositionem, vel conjunctionem. Itaque crearetur in casu determinatè in oppositione, vel conjunctione, & duratione finita transiret ad oppositam; quia tamen non esset dare, quando creatus esset, non habuisset oppositionem, vel conjunctionem primam, sed ad quamlibet oppositionem præcessisset conjunctio, & è contra; quare infinita essent, & infinita tota duratio; ita tamen, quod cujuslibet revolutionis additio finita fieret durationi, & finitam relinqueret, sed extra quamlibet infinita relinquerentur præ-

dentes.

375 Arguit undecimò Illustrissimus Palanco specialiter contra successiva, & hoc, aliis missis, sibi dicit efficax: Præteritio motûs implicat, quod sit ab æterno; sed si motus ab æterno esset, ab æterno esset præteritio ejus: ergo implicat, quod motus fuerit ab æterno. Probatur major: Implicat, quod ante ab æterno fuerit motus; sed si præteritio fuit ab æterno, ante ab æterno debuit esse motus, ante præteritionem enim est id, quod præterit: ergo. Probatur deinde minor principalis: primò, quia motus non est nisi præteriens: ergo est præteritio, ex quo est motus. Secundò: Quia si præteritio non fuit ab æterno, incepit in tempore; sed est motus, ex quo est successio, & præteritio: ergo incepit motus.

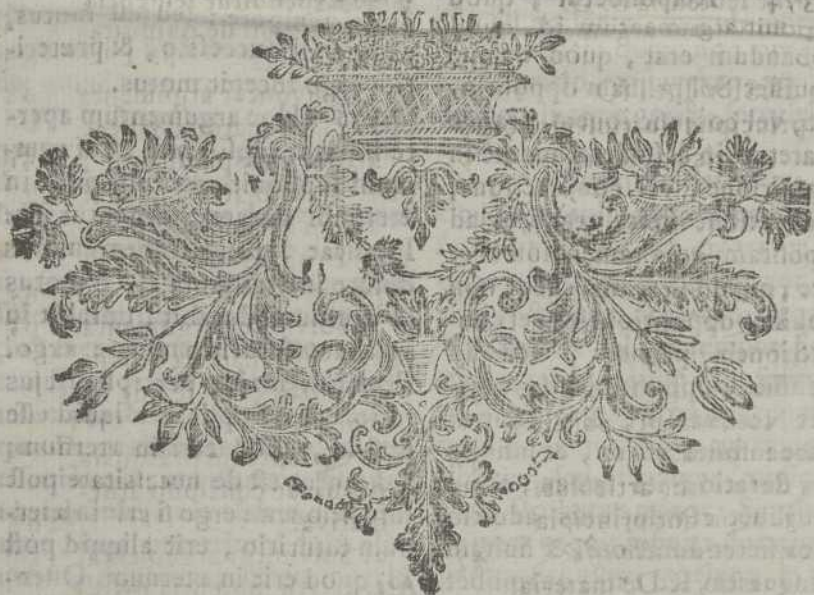
376 Hoc argumentum aperte instatur; ipse enim cum communi supponit, motum posse in æternum durare; arguatur sic: Implicat, futuritionem motûs durare in æternum; sed si motus in æternum durabit, durabit in æternum futuritio ejus: ergo. Probatur major per ipsam ejus rationem: Implicat aliquid esse post id, quod erit in æternum; sed motus est de necessitate post futuritionem: ergo si erit in æternum futuritio, erit aliquid post id, quod erit in æternum. Ostenditur deinde principalis minor

per ipsam item ejus rationem: Motus non est nisi præteriens, & transiens: ergo quandiu motus intelligitur durare, intelligitur durare tum præteritio unius, tum futuritio alterius partis.

Directe dicitur, sicut dictum est ad 9. quod præteritio determinatæ partis nequit esse ab æterno, quia hæc partem ipsam supponit duratione præcedentem; cum hoc tamen fiat, quod indefinitè ad quamlibet partem alia pars præcesserit, & ad quamlibet præteritionem præteritio sine termino; & quia non

erit pervenire ad primam præteritionem, sive ad partem, quæ primò præterit, tam motus, quam præteritio ejus ab æterno esset, neque esset aliquid accipere ante omnes præteritiones, quia non esset accipere omnes præteritiones. Hæc sunt, quæ contra possibilitatem æternitatis mundi apud Authores invenimus, siquod autem aliud obijciatur, ex his poterit solvi, capita enim omnia attigimus, ex quibus argumenta sumuntur. Dicta ergo sufficiant de prima parte Naturalis Philosophiæ.

LAUS DEO.

INDEX QUÆSTIONUM, ET ARTICULORVM.

QUÆSTIO PROOEMIALIS.

- A** Rt. unic. Quodnam sit
Subiectum Physica?
§ 1. Relatis sententiis, do-
plici conclusione propo-
nitur sententia B. D. 4
§ 2. Solvantur argumenta. 13

DISPVATIO I.

De principiis intrinsecis corpo-
ris naturalis.

- Quæst. 1. De principiis in
communi.
Art. 1. Quid sit principium? 20
Art. 2. Quæ sint principia
corporis *in fieri*?
§ 1. Referuntur sententiæ. 30
§ 2. Notanda pro conclu-
sione nostra. 37
§ 3. Resolvitur articulus. 40
Art. 3. Quæ sint principia
corporis *in facto esse*? 45
Quæstio 2. De materia.
Art. 1. Quid sit in re phy-

- sica materia? 49
§ 1. Neophilosophantium
sententiæ referuntur. 52
§ 2. Nonnulla, quæ diffi-
cultatem faciunt in hac
philosophandi via. 54
§ 3. Expenditur sententia
Philosophi de quiddita-
te materiæ. 63
§ 4. Solvantur argumenta. 68
Art. 2. An materia habeat
actum metaphysicum? 82
Art. 3. An materia habeat
actum entitativum?
§ 1. Probatur conclusio
negativa? 87
§ 2. Solvantur argumenta. 93
Art. 4. An materia possit
divinitus existere sine for-
ma?
§ 1. Quibusdam præmissis,
probatur conclusio affir-
mativa. 103
§ 2. Solvantur argumenta. 110
Art. 5. An potentia mate-
riæ sit essentia materiæ?

§ 1. Referuntur sententia. 127

§ 2. Expenditur sententia
B. Doctoris. 128

Art. 6. An, & quomodo
materia appetat formas?

§ 1. Quibusdam præmissis,
probatnr nostra senten-
tia. 134

§ 2. Solvuntur argumenta. 139

Quæstio 3. De forma.

Art. 1. Quid sit forma?

§ 1. Expenditur sententia
Philosophi. 149

§ 2. Solvuntur argumenta. 155

Art. 2. An dentur in mate-
ria inchoationes forma-
rum?

§ 1. Expenditur sententia
affirmativa D. Resoluti. 171

§ 2. Solvuntur argumenta. 176

Art. 3. An formæ educan-
tur, & quæ?

§ 1. Explicatur, quid est
eductio. 184

§ 2. Proponitur, & proba-
tur nostra sententia. 198

§ 3. Solvuntur argumenta. 205

Art. 4. An formæ materia-
les in prima rerum pro-
ductione eductæ fuerint
de potentia materia?

§ 1. Relatis sententiis, pro-
batur conclusio affirma-
tiva. 208

§ 2. Solvuntur argumenta. 216

Art. 5. An detur forma cor-
poreitatis?

§ 1. Præmittitur, quid est
corpus, & referuntur sen-

rentia. 217

§ 2. Corpus, quod est altera
pars viventis, non signifi-
cat solam materiam. 230

§ 3. Corpus, quod est altera
pars viventis, non consti-
tuitur per formam speci-
ficam. 240

§ 4. Corpus, quod est altera
pars viventis, non consti-
tuitur per formam corpo-
reitatis. 246

§ 5. Corpus, quod est altera
pars viventis, significat
materiam cum modo se
habendi præfinito à quan-
titate, & aliis accidenti-
bus. 256

Artic. 6. An plures formæ
substantiales non subor-
dinatæ possint divinitus
informare eandem par-
tem materia?

§ 1. Quibusdam præmissis,
eligitur pars affirmativa 260

§ 2. Solvuntur argumenta. 264

Quæstio 4. De Unione, & Toto.

Art. 1. An Unio distingua-
tur realiter ab extremis?

§ 1. Relatis sententiis, nos-
tra probatur. 274

§ 2. Solvuntur argumenta. 281

Art. 2. An totum differat à
partibus unitis?

§ 1. Relatis sententiis, nos-
tra probatur. 290

§ 2. Solvuntur argumen-
ta. 294

DISPUTATIO II. De Natura, & Causis.

Quæstio 1. de Natura, Arte, & Violento.

- Art. 1. An Philosophus res
ætæ definiat naturam?
- § 1. Expenditur definitio
naturæ. 300
- § 2. Solvantur argumenta. 303
- Art. 2. Quibus conveniat
ratio naturæ? 307
- § 1. Expenditur prior dubi-
ratio. 308
- § 2. Resolvitur secunda du-
bitatio. 311
- § 3. Duplex altera dubita-
tio resolvitur. 316
- Art. 3. Quid sit ars, & quo-
modo differat à naturæ? 318
- Art. 4. Quid sit violentum?
- § 1. Expenditur definitio
violentæ. 323
- § 2. Datur potentia neutra,
sive ad motum, qui neque
naturalis sit, neque vio-
lentus. 329
- § 3. Deus in miraculis non
infert naturæ violentiam. 331

Quæstio 2. De Causis in communi.

- Art. 1. Quid sit, & quotu-
plex causa?
- § 1. Expenditur prior pars. 337
- § 2. Explicatur altera pars
articuli. 341
- Art. 2. Quæ sint prærequisi-
ta ad causandum? 344

Art. 3. An, & quomodo re-
quiratur in causis existen-
tia ad causandum? 346

Art. 4. An Deus concurrat
immediatè cum omnibus
causis?

- § 1. Expenditur difficultas,
de qua in titulo. 355
- § 2. An Deus concurrat cum
causis materiali, & forma-
li? 363
- § 3. An Deus eadem, vel
diversa actione concur-
rat? 369
- § 4. An Deus concurrat ad
actum peccati? 375
- Art. 5. An concursus Dei sit
physicè prævius ad actio-
nem causæ creatæ?
- § 1. Referuntur sententiæ. 383
- § 2. Proponitur nostra sen-
tentia, & probatur ex B.
Doctore. 387
- § 3. Probatur conclusio B.
Doctores ex communi do-
ctrina utriusque senten-
tiæ. 391

§ 4. Expenduntur funda-
menta qualitatis præde-
terminantis. 398

§ 5. Solvantur fundamenta
motionis morales. 405

§ 6. Cætera argumenta sol-
vantur. 409

Artic. 6. Quomodo Deus
concurrat cum libero ar-
bitrio?

- § 1. Quibusdam præmissis,
referuntur sententiæ. 416
- § 2. Proponitur, & proba-
tur

tur nostra sententia: 429
§ 3. Solvuntur argumenta. 432

SECUNDA PARS.

Quæstio 3. De Causis ad se invicem comparatis.

Art. unicus: An causæ sint invicem causæ? 3

Quæstio 4. De Causis comparative ad effectus.

Art. 1. An causa connectatur metaphysicè cum possibilitate effectus?

§ 1. Quibusdam præmissis, referuntur sententiæ. 8

§ 2. Proponitur, & probatur nostra conclusio. 12

§ 3. Solvuntur argumenta. 16

Artic. 2. An idem effectus possit simul produci à duplici causa totali ejusdem ordinis?

§ 1. Quibusdam præmissis, referuntur sententiæ. 24

§ 2. Nostra sententia duplici conclusione proponitur. 26

§ 3. Solvuntur argumenta. 29

Quæstio 5. De Causis intrinsicis.

Art. 1. An causa materialis sit vera causa, quæ ejus causalitas, & effectus? 39

Art. 2. An effectus formalis formæ differat ab ipsa forma subiecto communicata?

§ 1. Quibusdam præmissis, probatur nostra sententia. 46

§ 2. Solvuntur argumenta. 72

Art. 3. An ultima dispositio ad formam sit effectus formæ, ad quam disponit?

§ 1. Quibusdam præmissis, referuntur sententiæ. 55

§ 2. Proponitur, & probatur nostra sententia. 58

§ 3. Solvuntur argumenta. 65

Art. 4. An possit Deus per se ipsum exercere munus causæ formalis informativæ?

§ 1. Quibusdam præmissis, probatur conclusio affirmativa. 76

§ 2. Solvuntur argumenta. 82

Quæstio 6. De Causa efficiente.

Artic. 1. Quid sit, & quotuplex causa efficiens, & quæ ejus causalitas? 87

Art. 2. An substantia creata sit immediate productiva alterius substantiæ?

§ 1. Quibusdam præmissis, referuntur sententiæ. 89

§ 2. Proponitur, & probatur nostra conclusio. 95

§ 3. Solvuntur argumenta. 97

Art. 3. Quid sit instrumentum, & qualiter elevetur? 102

Art. 4. An aliquid possit agere in se ipsum?

§ 1. Relatis sententiis, nostra probatur. 108

§ 2. Solvuntur argumenta. 114

Art. 5. An agens possit agere in distans, quin attingat medium?

§ 1. Probatur communis
sententia. 115

§ 2. Solvuntur argumenta. 117

Quæstio 7. De Causa finali.

Art. 1. Quid sit, & quotu-
plex finis? 122

Art. 2. Quanam sit causali-
tas finalis causæ? 125

Art. 3. Quanam sit ratio for-
malis finalizandi?

§ 1. Relatis sententiis, nos-
tra probatur. 129

§ 2. Solvuntur argumenta. 132

Art. 4. Quanam moveantur
à fine? 136

Art. 5. Quid sit idæa, & ad
quod genus causæ redu-
catur?

§ 1. Relatis sententiis, nos-
tra probatur. 139

§ 2. Solvuntur argumenta. 142

Quæstio 8. De Causis per accidens.

Art. 1. Quid sint casus, &
fortuna, ubi etiam de fa-
te? 145

Art. 2. Quid sit monstrum,
& qualiter eveniat? 149

DISPUTATIO III.

De Motu, & his, quæ Motum consequuntur.

Quæstio 1. De Motu.

Art. 1. Quid sit, & quotu-
plex motus? 154

Tom. III.

§ 1. Explicatur definitio Imō-
tūs. bid.

§ 2. An hæc definitio conve-
niat mutationi instantaneæ? 160

§ 3. An univocè conveniat
motui, & mutationi? 162

§ 4. An successio, & conti-
nuitas sit de ratione mo-
tūs? 166

Art. 2. Quotuplex sit mo-
tus?

§ 1. Explicantur divisiones
motūs. 168

§ 2. De motu gravium, &
levium. 172

§ 3. Solvuntur argumenta. 181

§ 4. De motu projectorum. 187

§ 5. De motu resiliens. 192

Art. 3. Unde sumatur uni-
tas motūs? 196

Art. 4. Quomodo distingua-
tur motus à mobili, & ter-
mino? 200

Art. 5. Ad quæ prædicamen-
ta detur per se motus? 206

Quæstio 2. De actione, & passione.

Art. 1. Quid sint actio, &
passio, qualiter inter se
differant, & à motu, &
termino?

§ 1. Proponitur nostra sen-
tentia. 214

§ 2. Solvuntur argumenta. 217

Artic. 2. An actio transiens
subiectetur in agente, vel
in passio?

Bbb

§ 1.

- § 1. Referuntur sententiæ. 222
 § 2. Probatur nostra sententia. 227
 § 3. Solvuntur argumenta. 232

Quæstio 3. De Continuo, & infinito.

- Art. 1. An continuum ex solis indivisibilibus componatur?
 § 1. Quibusdam præmissis, referantur sententiæ. 240
 § 2. An, & quomodo dentur indivisibilia in continuo? 242
 § 3. An, & quomodo dentur in continuo partes? 245
 § 4. Resolvitur articulus. 248
 § 5. Solvuntur argumenta. 253
 Art. 2. Quid sit, & quotuplex infinitum?
 § 1. Expenditur quidditas infiniti. 256
 § 2. Conditiones, quæ infinitum consequuntur. 260
 Art. 3. An possibilis sit creatura omnium perfectissima?
 § 1. Relatis sententiis, nostra probatur. 266
 § 2. Solvuntur argumenta. 269
 Art. 4. An sit possibile infinitum in actu?
 § 1. Relatis sententiis, nostra probatur. 276
 § 2. Solvuntur argumenta. 282

Quæstio 4. De Loco, & Vacuo.

- Art. 1. Quid sit locus? 288
 Art. 2. Quibus, & quomodo conveniat esse in loco?
 § 1. Quædam præmittuntur. 294
 § 2. Quænam sit ratio formalis essendi in loco? 297
 § 3. An, & quomodo sit in loco ultima sphaera? 299
 Art. 3. An sit possibilis creatura nullibi existens? 302

Artic. 4. An duplex corpus possit in eodem loco esse? 306

Art. 5. An idem corpus possit esse in duplici loco?

§ 1. Quibusdam præmissis, probatur nostra conclusio. 316

§ 2. Solvuntur argumenta. 316

Art. 6. An sit possibile vacuum, & qualiter fieret motus in eo?

§ 1. Expenditur prior dubitatio. 321

§ 2. Expenditur altera dubitatio. 326

Art. 7. An Deus sit actu in spatiis imaginariis?

§ 1. Quid sit spatium imaginarium? 333

§ 2. Resolvitur articulus. 336

Quæstio 5. De Tempore, & Duratione.

Art. 1. Quid sit, & qualiter existat tempus? 340

Art. 2. An duratio distinguatur realiter à re durante? 346
 Art.

Art. 3. Quomodo incipiant, & definant res?	350	§ 1. Relatis sententiis, quæ dam præmittuntur	354
Art. 4. An mundus potue- rit ab æterno esse?		§ 2. Probatur N. conclusio.	357
		§ 3. Solvuntur argumenta.	362

ERRATA SIC CORRIGE.

Fol. 11. col. 1. lin. 28. *confideratur*, leg. *consideratur*.
 Fol. 18. col. 1. lin. 28. *confideratione*, leg. *considera-
 tione*.

Fol. 22. col. 1. lin. 18. *transitus*, leg. *transitus*.

Col. 2. lin. 5. *transiens*, leg. *transiens*.

Fol. 30. col. 1. lin. 9. *referntur*, leg. *referuntur*.

Fol. 35. col. 2. lin. 5. *trensmutatio*, leg. *transmutatio*.

Hic Liber inscriptus: *Cursus Philosophicus &c.* demptis
 his mendis, suo correspondet exemplari. Datum Matriti &c.

D. Emmanuel Garcia Aleßon,
 Correct. Gener.

EStà tassado por el Real Consejo de Castilla cada pliego
 de este Libro à seis mrs. el qual contiene ciento y tres
 pliegos, como mas largamente consta de su original.

F I N I S.

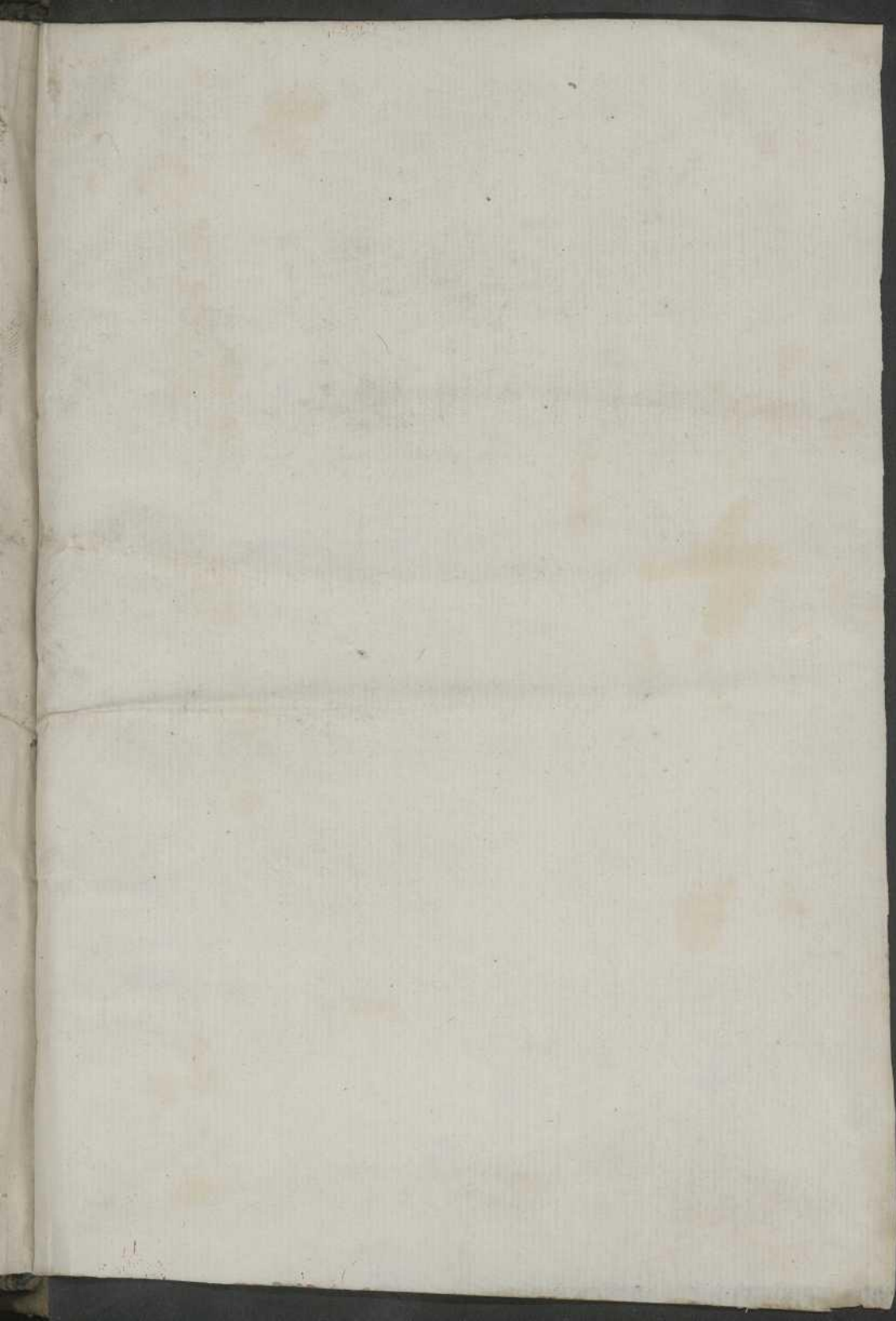
Handwritten text at the top of the page, possibly a header or title, which is mostly illegible due to fading.

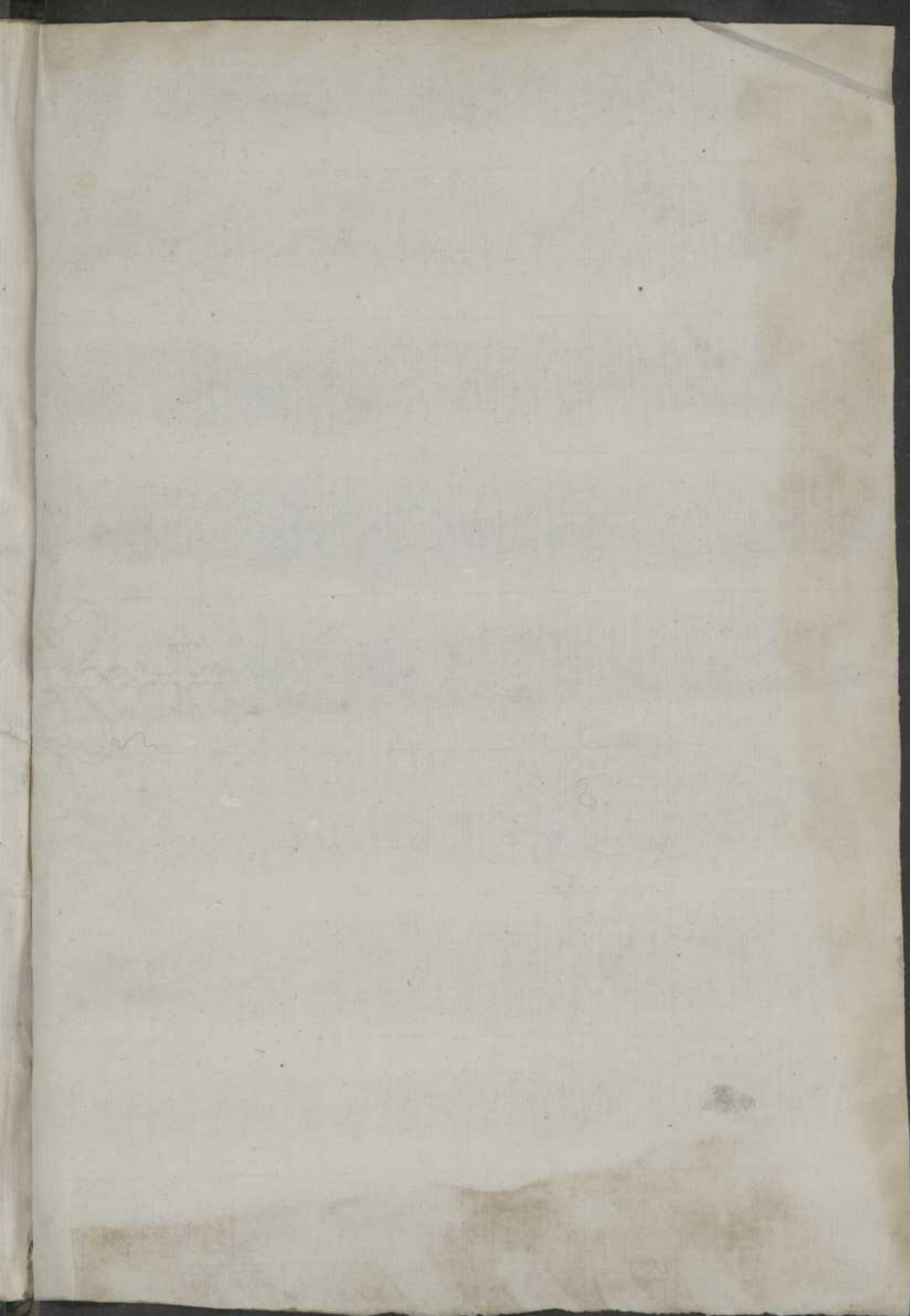
FRATIA SIO C...

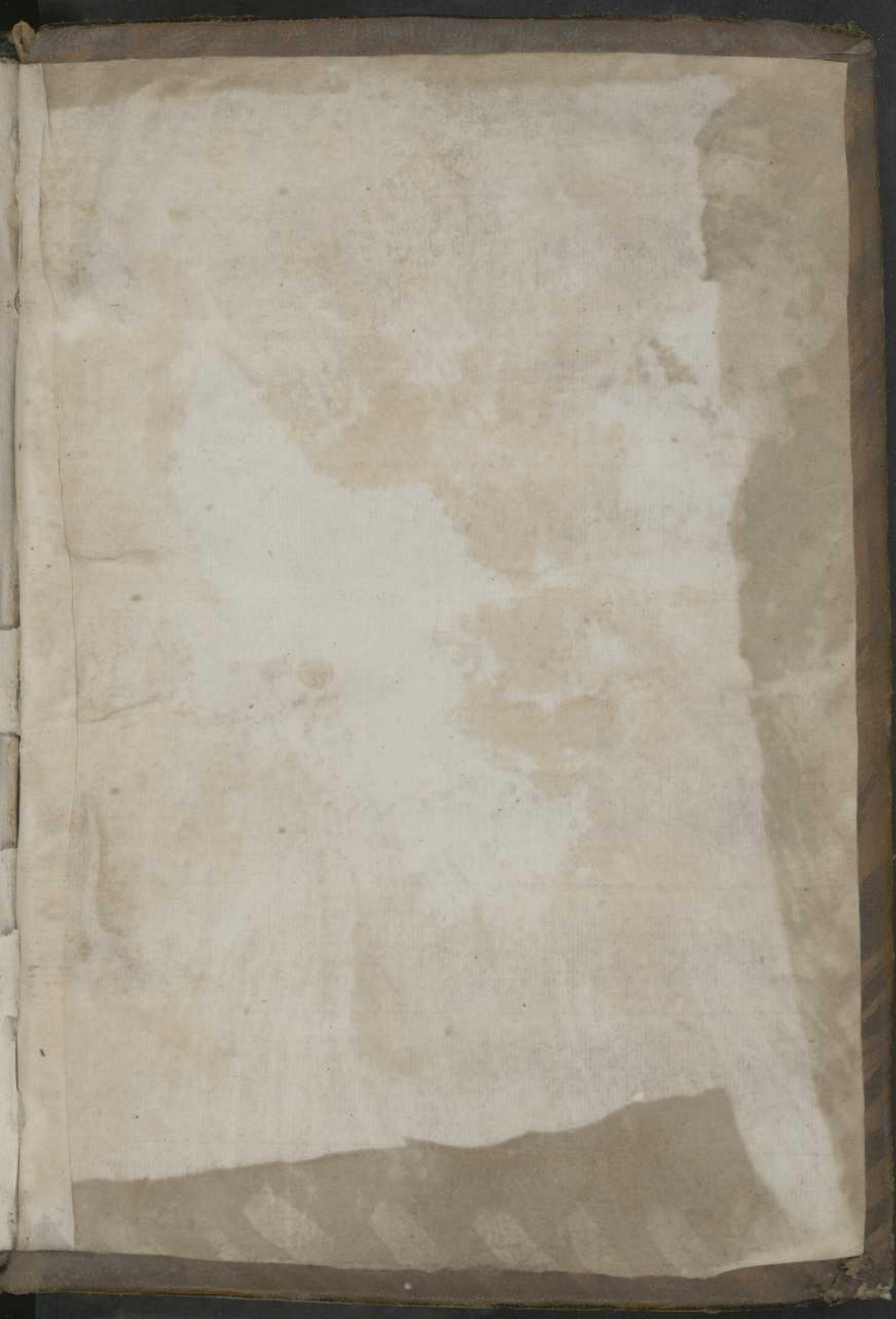
Main body of handwritten text in the upper section, consisting of several lines of script.

Handwritten text in the lower section, appearing as a separate paragraph or entry.

FINIS

H I D A L G O
C U R S.
P H I L O S O P H

T . I I .

12587